Opera omnia medico-practica et anatomica / [Giorgio Baglivi].

Contributors

Baglivi, Giorgio, 1668-1707
Santorini, Giovanni Domenico, 1681-1737

Publication/Creation

Bassani : [publisher not identified], 1737.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/frj6uw22

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

11906/13

A.xxx. Bag

Pera chi ci uuol serui
Seruir non deue, chi nacque in libertà.

Ne concupiscas mulierem in specie,
Ne respicias mulierem multivolam
Averte faciem a muliere comptà.
Cave à muliere stulta, et clamosa.

Il Soletico proviene da una viva, e pronta agitazione, che passa nelle particelle insensibili delle fibre, senza ferirle, perche una quantità maggiore di nervose fibre và colla à far fine

Il Boerave raporta, che tall'ora si soffochino le Donne isteriche, senon perche l'aria da una forte spasmodica costrizione dello sfintere dell' Esofago, e dell' orifizzio superiore dell' Ventricolo, dentro dell' Esofa=go stesso imprigionata, e dal calore assai rarefata, sfianca assai sfoggiatamente le di lui tuniche, e premendo fortemente la Trachea, impedi=isce in tal guisa il respiro: Come in fatti in piu isteriche hò osservato riman=er convulse le mezz'ore, e quarti senza dar moto, e a gena a gena si vedea piciol respiro uscir dall' naso nell' aprossimarvi una candella accessa, svegliate queste coll' uso de forti suffumiggij, o strette a piedi

Sphincter Esophagi, seu gulæ sepè contrahitur spasmodicè ut in Histericis; hinc aer ibidem includitur, rarefactus verò esophagum vehementer extendit: unde tunc aspera arteria comprimitur, atq: sic oritur suffocationis metus, immò reverà pro momento quan=doq: suffocantur Histericæ mulieres Boerahuae Tract. de Vir. med. p. 372.

TAB.
GEORGIUS
AGLIUS
And Maillar Sculp Ne

55350

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Roman. Archilyc. Prof. Societ. Reg. Londin. Academ. Imp. Leop. &c. Collegæ

OPERA OMNIA

MEDICO-PRACTICA, ET ANATOMICA.

EDITIO XVIII.

Cui præter Dissertationes, aliosque Tractatus Anteactis Editionibus adjunctos, item Ejusdem GEORGII BAGLIVI Canones de Medicina Solidorum, Dissertatio de Progressione Romani Terræmotus, de Systemate & Usu Motus Solidorum in Corpore Animato, de Vegetatione Lapidum, & Analogismo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis

ACCESSERUNT

Item nonnullæ aliæ Additiones per loca, ut jacent, postliminio dispositæ

A M. P. N. F. A.

Una cum Indicibus æreisque Tabulis:

NEC NON

JOANNIS DOMINICI SANTORINI

OPUSCULA IV.

De Structura, & Motu Fibræ, De Nutritione Animali, De Hæmorrhoidibus, & De Catameniis.

Ex Libris Joanis Doctoris Pap.

Joseph Cavenæ Phil. et Med. Pat. : 1742 :

BASSANI MDCCXXXVII.

A S: S: Leg. 4° S. 25

Sacra Sacris, Hominibus communicanda, profanis verò nefas, priusquam Scientiæ mysteriis initiati sint

Hippocratis Lex. numer. 3.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

INNOCENTIO XII.

PONTIFICI MAXIMO

GEORGIUS BAGLIVUS.

Blaturus Tibi, SUMME PONTIFEX, meum hoc novi Hominis, & quàm maximè tenuitatis suæ conscii, Opusculum, planè diffiderem, nisi apud quoscumque Literarum, bonarumque Artium Cultores, invaluisse morem animadverterem, ut vigiliarum, laborumque suorum Tibi fœtus consecrarent. Id autem quàm meritò ab illis fiat, nil attinet dicere. Quicquid enim, ut cæteras Orbis partes taceam in hac tua Urbe, omnium, Principe, egregium, præclarumque prodit, id certe Tibi, tanquam præcipuo Auctori acceptum referri debet. Enim verò eccui potius, quàm ei, qui non solùm Dominus Fundi est, sed sementem quoque suggerit, & Agricolarum industriam hortationibus, præmiisque excitat, agrorum primitias Colonus offerat? Unde mirabilis ille, & ad harmoniam, ut ita loquar, Mundi cantus existit, cum scilicet in Principis gloriam, Doctorum Virorum monumenta cedunt; & vicissim ex Principis approbatione, hi laborum suorum præmium consequuntur. At hæc causa, quæ ad alios æquè omnes pertinent, meam deputo præcipuam; quippe quem de reditu in Patriam jam cogitantem, non solùm consilii auctoritate, sed liberali, (quæ Tua Humanitas est) invitamento retinuisti. Quo factum est, ut non solùm in hac, quam profiteor Arte, doctorum complurium Virorum exempla ad imitandum habuerim; sed etiam ex Tua in Literatos munificentia, & in qualicumque Studiosorum conatu adjuvando, benignitate, ad oblatum mihi munus persequendum, novum ardorem mentis conciperem. Et certe fidentis animi spes minime fefellit, Tuo quippe fretus patrocinio, Anatomicæ Cathedram Almæ Urbis Archilyceo nuper obtinui. Qua quidem in re, eo majores Tibi gratias, & agere, & habere debeo, quod neque favori, neque Tuæ, qua Parentes mei aliquando dignati sunt; familiaritati

lati datum quidpiam volueris, sed totum per sanctissimas, atque incorruptas Justitiæ leges, transigi negotium jusseris. Ita enim non modo, quo me ornasti beneficium, sed etiam, si quid laudis, atque existimationis inter Æquales ex publica concertatione Anatomica nuper collegerim, id omne me Tibi debere profiteor. His omnibus, iisque justissimis de causis, SUMME PONTIFEX, hoc mihi sumpsi, ut Tibi dedicatas, ac inscriptas emitterem has meas de re Medica Lucubrationes, quas, si minus ob Scriptoris meritum, ac certè propter Artis præstantissimæ dignitatem, Tibi probatum iri confido: quæ quidem Ars, quamvis apud Mortales magni semper æstimata fuerit, majori utique in pretio haberetur, si per eam consequi liceret, nunquam deteriori loco esset, sed semper constaret, qua huc usque in publicum Urbis, & Orbis commodum usus es, firma, vegetaque corporis valetudo, & excelsæ mentis vi perpetuò responderet. Quod tantùm beneficium, si nobis Deus concesserit, quid amplius sperari possit, non video; siquidem nihil vel animo fingi potest felicius ea Republica, in qua, ut jam videmus, revocatis gratia, & pretio ad meritum, virtutumque dignitatibus, Legum reverentia, & æquitatis Religio revirescunt. Communis Pauperum res, per Te fundata, opibus juxta, ac pietatis legibus felicitèr instituitur: Ecclesiastica disciplina emendatur, & pristino splendori redditur ac Evangelii Præconium in omnes terrarum Orbis partes, inque abditum usque Orientem missiones, magno pecuniæ numero sustentantur. Quæ quoniam ingentia beneficia, a Te uno in universum genus humanum proficiscuntur; cum diuturnam Tibi, SUMME PONTIFEX, a Deo Optimo Maximo incolumitatem deprecamur, vereor, profecto, ne nostram rem agere, & adfructum nostrum potius, quàm ad ejus, quem diligimus commoda, preces nos referre, quis existimet. Vale.

Romæ Nonis Octobr. MDCXCVI

PRAEFATIO

Totius Operis Naturam ; hujuſque XIX. Editionis Additamenta exponens,

Ubi de Syſtematum uſu, differentiis delectus, & imprimis de Bagliviani ſyſtematis utilitate, commodis, ac præſtantia diſſeritur.

Ibidem habes reſponſa ad Quorundam ſcripta, dicta, Suſurros.

ECCE, quod omnibus in votis erat, auctum prodit in lucem Baglivianum opus. Hic enim habes inedita non ſolùm, quæ bene multa ſunt, & apprime utilia, ſed quæ edita quoque fuerunt, appendicibus variis, noviſque argumentis, obſervationibus & experimentis munita. Itaque novum hodie non minus illud opus videbitur, quàm cum novum erat, utpote additamentis novum eſt iterum factum recens. Præterquamquod enim novis ſemper blanditur illecebris quidquid *Baglivum* ſapit, multa habent ultimo recuſa hæc illius opera, quæ, ut in aliis Authoribus, ita in aliis editionibus deſiderantur. Pullulant quidem undique Recentiorum ſcripta, ſed ex iis plurima animos ineſcant, non paſcunt; Bagliviana verò placent, & inſtruunt, adeo ut ex iis nunquam recedas, niſi melior factus, doctior, peritior. Diſcriminis hujus ratio eſt, quod non pauci phantaſiæ laſcivientis ludibria offerant, Baglivus naturæ imitamina. Hoc ut exequeretur ſtatim ac è primo limine Medicinam ſalutavit, in ipſomet Medicatricis Naturæ ſinu educandum ſe commiſit, ut illius mores, ingenium, agendi rationes quaſi cum lacte hauriret. Hanc ob rem non opinionum commenta, non hominum opiniones ſectatus, ſed morborum hiſtorias, diagnoſin, prognoſin, curationes, morbos inter & ægros verſando, didicit; quod ipſiſſimum eſſe ac Creatoris digito duci, is facilè agnoſcet, quum non fugerit eaſdem eſſe Creatoris ac Naturæ leges. Tali uſus magiſterio, Morborum & Remediorum arcana improbo labore, propriiſque quaſi ſtipendiis aſſecutus eſt, veram id eſt methodum Practicis Obſervationibus ſuffultam, inconcuſſisque munitam legibus, quam in hoc ſtudio tenuit viam, qua expertus eſt pericula, difficultates, commoda, incommoda notavit. Tum Remediorum ſudoriferorum, fermentantium, purgantium imprimis deſcripſit ſcandala; inſuper quæ à melioris notæ Medicis obſervata fuerant, ne quid prætermittere videretur, uſu proprio confirmavit; qua ratione, quibus Authoribus adhibenda fides, quibusve renuenda facto periculo didicit. Tandem remoras conceſſit, & impedimenta, quæ Artis Medendi progreſſus hucuſque retardarunt. Talia ſunt ex quibus conflavit Author clariſſimus ſuos *de Praxi Medica* tractatus. Sed ne poſteris periret illius labor, laboriſque ratio; verius ut eodem impoſterum collimarunt omnium ſtudia atque conatus, quibus ad ultimum, quantum ſert humana imbecillitas, artis faſtigium pervenirent, non vanam, aut poſſibilem nuſquam (quod de Republica *Platonis* commentum fuit) ſed utiliſſimarum academiarum diſciplinam, leges, inſtituta, mira ſua ſapientia ibidem proponit, ad quorum normam ad Medicinæ ſtudium ingenia formarentur. Ex his omnibus facile intelliget æquus rerum æſtimator ultimam

fere manum Recentiorum inventis imposuisse *Baglivum*, complementum saltem quoddam & coronidem addidisse concupitam diu, sed desideratam semper Medendi nempe methodum, quæ cum Practicis Veterum observationibus concordans novis non repugnaret. Hæc quidem non omnino ad Scholarum methodos concinnata videbitur, sed quod rei caput est, Naturæ legibus & Experientiæ accommodatam, eam comperient artis Prudentes. Novam Medendi methodum aggressus erat meritissimus vir *Sylvius de le Boe*, varia quoque ad hoc argumentum spectantia invenias apud *Willisium*, *Etmullerum*, *Waldschmith*, *Sydenhamium* imprimis, omnes artis Proceres dignissimos; sed hanc spartam nemo *Baglivo* nostro plenius ornavit. Latiùs adhuc patet librorum illius *de Praxi* utilitas. Anxie & diu conquisierant artis Sapientes, veram studii Medici normam, quam hic passim inculcat *Baglivus* noster, legitimum librorum usum & selectum describendo, adeo, ut quod naucleris nautica pyxis, idipsum erit Medentibus Baglivianum opus.

Tot bona quæ ex prima Bagliviana editione speranda erant, augere, non in promptu videbatur; præstitit tamen clarissimus Auctor; quod quasi ex ungue leonem recognosces ex appendicibus *ad pleuritidem*, & *de febribus malignis*, & *mestericis*. Noverat (quod peritioribus datum est) quasdam esse pleuritides & febres, quæ catharsin præcociorem postulant. Talium ergo æthiologias, caracteres, ingenia describit, ne (quod non paucorum conterraneorum ipsius, cum ad Medicinam animum appulit, vitium erat) (*Baglivi epist.*) omnibus idem cothurnus aptaretur, ad omnes febres præcocem trahendo catharsin, quæ quibusdam tantùm concedenda erat. Hanc autem inscribendo curam eo magis sibi injunxit, quod insurrexerat ubique in suis de *Praxi* Libris in præcocem, & præposterum usum purgationis; ne igitur palinodiam canere putaretur, propriis signat notaculis, quænam sint morborum acutorum genera, quæ in purgationis negotio festinam Medentis manum requirebant, prudenti hac cautione audentioribus inexercitatorum consiliis occurrit, qui saburram primarum viarum ubique supponendo, maxime cum ad manum magis sit, & ad vulgi captum ejusmodi systema, purgant assidue, atque repurgant diorismo, crisi, coctione, cæterisque curationum legibus suis deque habitis. Hos ut antevertat, aut emendet abusus, febri mestericæ tantum, & lymphaticæ festinatam convenire catharsin admonet, tuncque solùm ubi fomes est *in primis viis*, *lymphæ* nempe *syderatio*, *verùm & concretio*, id est iners quidam humor mora lentescens, absque ulla inflammationis notâ suspicione: pro clausula addendo symptomatum remissionem, ut tutior sit purgatio. Quæ omnia ne pauca viderentur, & ut temperaret usum purgationis in acutis, clamat *se Romæ scribere & in aere Romano*, (Idem Author) *ejusmodi morborum apparatus sunt in primis viis, non in sanguine*. Similiter pleuritidem (*Idem appendice ad pleuritidem passim*) quæ purgatione indiget, non omnem esse vult, sed aliquam tantùm, eamque inferam, modò inflammatio non sit in pulmone, vel, ut ait, *modò dolor non sit inflammationis comes, sed congestionis cujusdam humoris, & a sale scorbutico oriundus*. Hæc autem in purgatione jubenda pleuritidis initio, ut cautius procedatur, & ne illico nascente morbo, sæpe nondum cognito, in purgationem irrumperetur, primis diebus frequentioribus enematis alvum molliri suadet, ut sensim ad purgationem aditus pateat, a qua abstinendum esse monet, si sint inflammati pulmonis signa, tum si urina accensa sit, calor acris, lingua resiccata, &c. Tandem hoc purgandi consilium ne audentius videatur aut inauditum, nobiliorum Practicorum authoritatibus, quas ibidem cumulavit, voluit stabiliri. Tantæ molis erat è Medentium mentibus, Juniorum imprimis, festinatæ purgationis offendicula removere. Quæ omnia ex *Baglivo* confirmantur & raram esse (quod *Hippocratis* monitum est) purgationis necessitatem ineuntibus acutis, nec eam terendam esse omnium manibus,

nec

nec promiscue tentandam, nec denique trahendam in mortem. Præcox ergo & iteranda purgatio scitæ manus & industriæ opus erit, concedendum *iis, quos æquus amavit Jupiter, quibus è meliore luto finxit præcordia*; opus inquam quod in arte recocti sagacitatem commendare poterit & Sapientiam, nusquam juniorum acuere temeritatem. Quot enim & quanta in artis heroibus mirari decet, quæ pumiliones dedecet imitari. Porro purgationem tot cautionibus circumseptam indulgere, illius pericula narrare est, morborumque aut circumstantiarum, aliquot non omnium, nec omnis loci, aut temporis remedium describere, ut patet ex clarissimi Authoris responso ad elegantissimam epistolam *D. Andry* Medici Parisiensis, ubi mentem suam *de purgatione initio morborum* expressiùs & pleniùs aperit *Baglivus*.

Multa alia, quæ huic editione propria sunt, modò adnecta exstant. Quæ enim inter eas paginas interjecta sunt, ubi desiderabantur, sed exquisita, ubique *Baglivo* digna, is enim methodi Medendi pars maxima aut optima, continetur. Aliunde multa adhuc occurrent inter legendum, eaque nec pauca nec contemnenda, quæ dum sapientissimi Authoris produnt peritiam, salivam omnibus movebunt, ut quos ille fecit in arte progressus, attingere tenent, aut æmulari.

Duos *de Praxi* libros sequitur *de fibra motrice specimen* variis, multis ac necessariis, præ cæteris editionibus, hic auctum, imprimis epistolica dissertatione *de meningum vi*, quam habes suo loco cum amplissimis additamentis, quæ hìc illic reperies, quorum verò exempla anteactis editionibus haud extabant, ut in præsenti, passimque in variis locis. Hoc autem specimen, quod vocat humanissimus Author, physiologiæ loco venire potest. Revera enim Medicinalem Theoricam exponit, seu vitæ, & sanitatis causas. Nec est unde aliquis perperam, aut temere factum putet, quod hic physiologica pars alteri, quæ *de Praxi* est, præmissa non fuerit, post inventam enim Medicinam quærenda est ratio, non post rationem quærenda Medicina. Porro rationem illam nullibi melius reperies, quàm in hoc Bagliviano opere. Hic enim non hypotheses è cerebro natas, non caduca principia, non commiscentis ingenii ludos, sed ipsammet operantem offert naturam: quo enim alio nomine designabis solidorum illud cum fluidis æquilibrium, proportionem, æqualitatem a jugi solidorum visu in fluida; id est oscillationibus pendentem, naturæque majestati tam dignè respondentem: supremum verò Creatoris opificium nihil refert magis, quàm simplex, & nobilis ea tradita hìc a clarissimo Authore sanitatis, ac vitæ causarum descriptio. Cæterum cum opera Bagliviana commendamus, procul a nobis sit hoc facinus indignus, ut cæterorum systemata, ut inutilia aut damnosa rejiciamus omnino, indecorum enim, nec ingenui animi est ea despicere, per quæ profecimus. Suam igitur unumquodque laudem manere volumus, omniumque conatus laudari: in ea enim, qua laborat humana mens, brevitate: non pauca primum lucro apponenda habet, quæ postmodum repudianda sunt. Interim errori, aut inconstantiæ non id imputandum est, singula enim suis serviere temporibus, & locis, saltem erunt utiliter congesta, è quibus ad altiora, & meliora gradus fit. Id autem sic cuipiam certè Medicinæ indulgendum erit. Corporis enim œconomia, quam tractat, subliminibus exquisitis ejus rebus similis est, de quibus meditatis quantumlibet facilius afferat, quid non sint, quam quid sint. In hac rerum caligine, si aliquid a rei veritate alienum effutierint systematum Conditores, tolerandi tamen audiendique, cùm enim illorum labore jam compertum sit, quid non sint sanitatis, aut morborum causæ in id, quod sint, brevius & facilius inquiretur. Salvo tamen cæterorum honore, ex Bagliviano systemate affirmare fas erit, illud esse, quod multiplici titulo cætera vincit. Id vitii cæteris fuit, quod res, & instrumenta usurpaverint extranea humano corpori peregrina. Triplicem hìc materiem, atomos ille, acida alii; & alcalia admisere, sed quæ tot sunt mentis, aut

ignium fœtus, totque incongrua hominis vitæ. Talia enim amabò quis unquam humano in corpore pervidit atomos præcipuè, & varios illos materiæ modos. Fidem forte faciliùs obtinebunt acida, & alcalia, quæ è sanguine cæteriſque ſuccis extorquentur; ſed præterquam quod nativa hæc vix reperias, quem hucuſque diori-ſmum ſtatuerunt eorum Authores, quo acidorum, & alcalium caracteres, varietates diſcrimina Medentibus patefaciant? Illis quidem in promptu fuit ſuis in officinis tuto experiri, quibus acidis hæc, vel illa alcalia ſaturarent, quibus alcalibus hæc, vel illa infrænarent acida, id enim vilium aliquot metallorum, & menſtruorum jactura, & diſpendio facilè obtinebunt. Verùm ſimilem nobis prodant artem, qua ſpecifica variorum morborum acida propriis alcalibus tuto obtundantur. Si egerant multis certo congruere morbis mercurium, corticem peruvianum, multaſque herbas alcalinas, amarorumque ingentes copias; audient hæc omnia uſu, meditatione, obſervatione, caſu non infrequenter, prodita fuiſſe; iis etiam temporibus, quibus inculta adhuc jacebat chymia, aut ab arte Medendi arcebatur. Hinc igitur Medicaminum, quæ jam experientia oſtenderat rationes, & æthiologias elucidaſſe Chymiam unice evincetur, quæ illius laus eſt, quam non invidemus. Sed alterum eſt, quod ſuſpicioſum maximè reddit Chymicorum ſyſtema, quod eorum operibus minus cohæreant eorundem ſermones, ſi ipſi, ut audiantur, ad raucedinem uſque clamant, non ignem, aut calidum eſſe, quod in corpore magnam vim habet, nihilominus tamen (quod diſſoni in conditique eorum ſyſtematis non contemnendum argumentum eſt) dum calori in edendis functionibus tribuunt nihil, iiſdemque reſtituendis calori imperium omne concedunt, calidis nempe, aromaticis, ſulphureis, volatilibus. Ultimum reſtat, quod ut in cæteros quoque ſyſtematum Authores cadit, pariter Chymicis objicitur. Omnes veritatis æmulatores ſe profitentes, veritatem tamen minus, quam alienum quid a veritate tractant, & meditantur, puram, nempe puramque materiem, aut materiæ modos, circa quos mire cavillantes, totos ſeſe exercent. Inveniendæ tamen veritatis dux optima eſt, & magiſtra inventa Veritas, quam unice meditari, inſpici, & a Philoſophis expingi decet. Hac autem ex parte (quæ omnium caput eſt) tantum cætera ſuperat *Baglivi* ſyſtema, quantum viburna cupreſſi. Medicæ Veritatis avidus Author noſter ſapientiſſimus, primo quidquid, non de rebus extraneis, ſed de Medendi arte, & corporis œconomia verum proditum eſt, atque compertum ſibi ſumit, hinc obſervationum ſerie, tanquam filo Ariadneo ductus, alias occupat, attingitque veritates. A veritate autem ad veritatem progrediendo ipſius. Veritatis veſtigia calcare eſt. Sic plures aſſecutus veritates ſingulares, aut veritatum circumſtantias, ad id tandem pervenit aſſeverandum, quod univerſim de ſanando corpore humano verum eſt. Syſtema, ideſt Medicinale aſſequitur ipſi innixum veritati; tutum certè ad veritatem iter, certamque dubio procul hujus inquirendæ methodum! ex veritate enim quid aliud ſperandum, niſi veritas? hanc ut certiùs obtineat, non alienam, ut vides; ſuſcipit explorandam materiem, unde analogiſmo ducto aliquid veriſimile de corporis œconomia, aut arte Medendi concludas, ſed ipſas meditari aggreditur corporis humani partes, eaſque non fluidas tantum, quod omnium hactenus erratum fuit, ſed fluidas ſimul, & ſolidas, quas non ignium tormentis, quæ fucant, & adulterant, ſed aut ſcalpelli acie, & mentis oculis; aut manuum dexteritate, quæ inviolatam partium ſtructuram repræſentat. Tandem in inſtituendo rerum Medicarum analogiſmo, non ex dubiis rebus, & incertis veritatem expiſcatur, ſed ex rebus compertis, & quæ in confeſſo ſunt: non enim ex materia, aut materiæ modis eam mutuatur, ſed ex ordine, proportionibus, equilibrio inditis a Creatore corporis partibus, iiſque non elementaribus, quæ latent, ſed organicis, quæ patent, utpote qui iis, quæ præſeſe-ſunt ſymmetria, concentu, & armonia, quam condunt veritatem, produnt, ac manife-

nifestant; adeo ut, quæ astruit Author ex ipsa veritate, emanasse videantur. Ne autem imponat, aut impedimento sit multiplex nimis compositarum partium apparatus, simpliciſſimas organicas examini subjicit; quod clariſſimorum virorum consilium fuit, ut ad detegendum earum Naturam, quæ magis compositæ sunt, sit iter. Ejusmodi sunt fibræ, a quibus adspiciatur, quarum fabricam, & vim in cadaveribus explorare, cum ambiguum sit, in vivis animalibus earum undulationes, crispaturas, spasmos intuetur: ipsam ideſt operantem Naturam. Sed cum ex fibris factas esse constet corporis partes, ex singularum viribus elatere non temerè infert corporis universi robur. Amplius, fibrarum investigat origines, quas cum a meningibus maxima ex parte duci comperit, meninges instituit membranarum matres, & fibrillarum, quæ ab aliis restituendi se, & oscillandi vim mutuantur. Tandem ex eo, quod ubique adsint fibræ, & membranæ, ex quibus partes conflatæ sunt, concludit suum quibusque particulis dari elaterem seu nisum, quo fluida exprimunt, eorumque motus moderantur, & perpetuant. Fluida aliunde, resistendo fibrarum (quæ solidorum titulo gaudent) compressionibus, partium alunt oscillatorium motum, qui a meningibus descendens ad ultimas usque vasorum, & partium propagines undulatur. Arcanas ejusmodi, & insensibiles oscillationes, ne quis accipiat pro commentis ingenii industriæ delirantis, argumenta mutuatur Author sapientiſſimus ex iis partibus, in quibus fatentur omnes manifestam conspici oscillationem seu vim systalticam, quæ ad ultimas partes attestante sensu propagatur. Itaque in meningibus manifestam systolem observari jubet, quam ad ultimos fines membranarum propagari, præterquam quod evincunt in animalibus institutæ observationes, ostendit quoque peristalticus intestinorum motus. Cum enim in intestinis desinant nervorum mille propagines, in quibus manifeste vigent è cerebro impressæ oscillationes, argumento erunt, in aliis partibus simile quid contingere. Par nec debilius exhibet argumentum cordis systole ad ultimos arteriarum exitus omnium consensu propagata; ex quibus omnibus sensibus obvium ducitur testimonium in extremis partium finibus perseverare oscillationes, quæ in meningibus incœperunt.

Interrogant causarum Curiosi, undenam tanta hæc meningium vis? an propria iis? an precaria seu mutuatitia? ulterius quæram, qua ratione è cerebro manans undulatio tot inter resistentias, & scopulos progrediendo, in ultimis partium finibus adhuc durare possit. Sors eadem, subridendo concludunt; meninges movebit, quæ glandulam pinealem, ambæ enim ex æquo, ideſt nullatenus undulationes emittere valent, aut accipere. Inevitabiles quidem, sed otiosas quæstiones, & inutiles. Hos *Oedipus* quidam solverit, quid inde ad Medendi peritiam utilitatis redundabit, & commodi. Enim verò a se, aut ab alio oscillent meninges, ad *Praxim* perinde erit, modo comperta sit earum vis systaltica, jugisque nec interrupta ad extremas partes earum undulatio. Aliunde Medentibus satis superque erunt, quæ horum in confirmationem passim tradit clariſſimus Author, sed imprimis Capite V. & in epistolica dissertatione de novo huic editioni addita.

Melius certe, cum illis assiduis causarum indagatoribus ab Authore nostro actum esset, si fermentationem quandam, certam explosionem, vel quandam subtilis materiæ energiam fingere voluisset, quibus explicasset fibrarum elaterem. Talibus enim simiolis adhuc duci amant perplures ac ludificari. Sed in exploranda physiologia iis tantùm didicit auscultare, quorum in humano corpore notavit exemplo. Porro corporis partes cum statim a conceptu salire observantur, hinc vim systalticam (quæ resalitionis species est) fibris propriam esse & a Natura inditam pronuntiat. Et revera, si a mechanismo quodam, & ad proportionum leges data partium ordinatione, reperi potest ad contrahendum se villorum proclivitas, quidni ratione non absimili explicari

plicatur fibræ vis ſyſtaltica. Dices, non talem oculis apprehendi fibræ ſtructuram, qualis ſupponitur? equidem non abs re hæc dubitandi ratio: ſed ea eſt geometricarum ſuppoſitionum conditio, ut veritatis ſemper imagines repræſentent, & exempla. *Exemplum dico non ipſarum rerum compoſitionem, primas etiam compoſitiones* (inquiet, illuſtriſſimi *Bellini* verba uſurpando, *Baglivus* noſter) *ſicuti ipſarum figuras, & figuras primorum componentium, neque ſcio, neque me poſſe confido, cum ſatis certus mihi videar compoſitiones ejuſmodi figuras ſe habere poſſe, quomodocumque velis, dummodo adſint motus quidam certi, vel quidam certi nixus in motum, vel certi motus, & certi nixus ſimul.* Similiter ergo quodcumque ſit de meningum ſyſtoles natura, interim Bagliviani ſyſtematis *de ſolidorum, & fibrarum vi* conſtabit veritas, utpote elicita ex fibrarum textura non impoſſibili, ſaltem juxta *motus certi, certique nixus* regulas ſupponenda. Sicque non falſo concluditur a ſolitis repetendam eſſe vim, quæ fluidis imperet, regatque corporis functiones, & proinde quæ Medentium animos, & conſilia potiſſimum occupare debeat.

Sunt, qui altis vocibus intonant, vidiſſe ſe cadaver, in quo cerebrum cum meningibus fermè occalluerat. Cumque dum erat in vivis ægrotans, vitii ejuſmodi ſuſpicionis nihil ſenſerat, aut dederat, arguunt commentum eſſe ac ludibrium oſcillatorium motum a meningibus ad inferas partes deſcendentem. Narrant alii, interdum ſe inter ſecandum reperiſſe meninges undique cranio, tam arctè agglutinatus, ut viderentur adunari: illud addentes, quod omnibus notum eſt, anatomicorum experimentum, de avibus nempe (columbis v. g.) quæ exemplo licet è cranii latebris cerebro, tamen nihiloſecus ad horas aliquot vivunt non modo, ſed cœco incertoque volatu cerebro deſtitutæ per aëra feruntur.

Verum expedant primò an iis, quæ ſemel obſervantur, ſyſtematis cujuſdam veritas diruatur tam efficaciter, quàm ſolidè adſtruitur perpluribus aliis, quæ quotidie, & perpetuò vera obſervantur. Ut ergo rarum eſt, quod de indurato, aut aliter tabefacto cerebro, meningibus afferunt, neque vim legis, nec authoritatem merebitur, parum ergo, aut nihil tam multis aliunde ſtabilito ſyſtemati officere poterit.

Secundò meminerint pro nihilo a Dialecticis haberi, id argumenti genus, quod nimium eſt, quod nempe plus, quam quærebatur, concedit. Porro ex indurato cum meningibus cerebro, probarent non ſolùm ad partes undulari non poſſe meningum oſcillationes, ſed & a cerebro, utpote ſpirituum fonte, reſiccato gigni non poſſe ſpiritus, nec excurrere ad vitam conſervandam. Interim cum proſtent exempla cerebri indurati, aut quovis modo maxime vitiati cum vita ſuperſtite, imo cum ſcriptum reperiatur recens natos ad dies aliquot vixiſſe cerebro defectos, ac captu difficilius erit dari poſſe meninges induratas, adhærentes, aut quavis ratione otiantes perſeverante cæterarum partium oſcillatione? Talium cauſas altius ſcrutari nihil juvat; mirari ſat eſt, in humano corpore tot inter ruinarum minas, mille dari perfugia vitæ.

Ad ſummum ergo inde ſequatur (quod tertio notandum eſt) non ſic indigere meningum elateris præſenti influxu cæteras corporis partes, ut oſcillant, ſanitatemque tueantur, quin illo pereunte, aut multum imminuto, cum vita perſeverent adhuc partium oſcillationes. Quod ut mente aſſequantur, in ſuam memoriam revocent partes eſſe cerebri, quæ fœcundatione facta primæ evolvi incipiunt, & ex his præcipuas eſſe meninges, quæ primæ micare conſpiciuntur, atque ſalire. Concludendum ergo a meningum ſyſtaltica vi motum omnem, & energiam mutuatas fuiſſe quotque poſtea evolutæ ſunt, creveruntque partes: hanc autem vim ad motum ſemel imbibitam ſervare diu, integramque, adeo ut in adultis eam quaſi propriam ſibi vindicarint. Abſoluta enim in adultis fibrillarum omnium evolutione idonea, & ſufficienti extenſione, ſuus cuique parti proprius cuditur elater, unde niſus, & ſyſtaltica vis.

To-

Posito autem hoc partium statu a suapte structura habetur, unde ultro perseveret earum systaltica vis ad vitam tuendam, & oscillationes, saltem mirum est, quam perpaucis indigeat. Ostendunt varia animalium genera, quæ impassa omni hyeme mortuis similia persistunt, in quibus tamen sic perseverant vitæ oscillationes, ut adventante Vere derepente reviviscant. Ostendit quoque nemini non notus quidam hystericarum status, sub quo interdum integris diebus pro mortuis habentur, vita tamen cum oscillationibus superstite. Nec desunt rationes; demonstratur (Vide *Pitcarn. in Dissert.*) enim resciſſis novem partibus quantitatis rei illius, qualis est aer, quæ sanorum functionibus obeundis omnino necessaria est, decimam quantitatis illius partem sufficere posse, si unice a morte vindicanda sit vita. Unde cui ad respirationem, inspiratione singula trahendi erant 31. digiti (*ut ibid.*) cubici acris inspirati, ut suam conservaret sanitatem, eidem tres tantùm digiti cubici aeris inspirati sufficient, si vita unice sit conservanda. Quæ cum ita sint, mirum non erit, ita ut imminuta in cerebro indurato, meningibusque cranio adunatis, systaltica vi cæteris in partibus ad vitam sufficienter vigeant oscillationes. Id innuunt salicum rami, plantarum vividæ radices, arborum baccilli, florum bulbi, germes, calices, quæ omnia excerpta truncis, terrarumque viduata succo, solo vel aquæ madore, vel aeris spiritu turgida, germinant, virent, surgunt in caulem, tandem in florem erumpunt. Si movent magis petita ex animalibus exempla, exhibent ranarum, viperarum, &c. corda, quæ a corporibus resecta non paucis post horis palpitant non modò, sed saliunt adhuc; suppeditant denique insectorum piscium que varia genera, quorum partes cultro separatæ longo post tempore adhuc moventur. Animantur ergo, idest aguntur singulæ partes propria sua systole, quæ si a meningum, unde oriunda est, assidue foveatur, vegetior erit, & ad plura paratior: non inutilis tamen si meninges labefactentur, neque tunc adeo iners futura, ut saltem trahendæ vitæ sit impar. Itaque palinodiam discant oscillationum detrectatores, quarum è meningibus si radicem avulserint, in ipsismet partibus altera non deficiet.

Sed ex Bagliviano systemate intelliget adhuc artis prudens totam in æquabili nixu, proportione, æquilibrio tandem positam esse universam corporis œconomiam, ideoque in hoc impendendam esse artis, ac Medici sollicitudinem non ut sola fluidorum vitia emendet (quod quidem Medicorum turbæ error huc usque fuit, Medendi tamen sæpe pars minima) neque ut glutinosas, biliosas, serosas materies maxima copia educat, quod alterum eorum hactenus consilium fuit, altera intentio. Hæc etenim, ut plurimum secundariæ, esse deberent curæ; cum illa omnia morborum sæpius sint effecta, quam causæ. Sed primarium futurum erit Medici munus amissum solidorum cum fluidis æquilibrium, intermissam eorum æquabilitatem restituendi, solidorum mulcendo crispaturas, inversas revocando oscillationes, resilientes easdem redigendo; sic enim fluidorum frangentur impetus, defervescent succi, facta solidis subjecta fluida obtemperabunt, omnium tandem fiet concordia, consensus unus, quo uno sanitas continetur. Ut enim a fluidis non solùm, sed & a solidis pendent sanitatis causæ, ultro sequitur ab his quoque a suo statu dejectis eliciendas esse medendi indicationes. Sed aliunde crescet hinc non mediocriter artis dignitas. Hæc enim, quæ in evertendis alvi sordibus, unice fere collocabatur, tota imposterum in industria, & meditatione posita, æquilibrii proportionum, ac ordinis legibus servandis restituendisve inserviet. Adeo ut non temeritatis, aut audentiæ futurum sit Medicinæ opus, sed dexteritatis, & prudentiæ. Emendatæ sic Medicinæ fructum quoque sentient ægrotantes, qui stimulantibus, acrioribus, *refermentantibusque* remediis vexati minus, amicalibus, anodynis, lenientibus, *sedativisque* remediis sæpius recreabuntur.

Deinceps enim conscius factus Medicus tam facilem esse affici solidorum compa-

gem

gem, & ab æquilibrio disjici, ab iis timebit omnibus, quæ acriorem eorum sensum importunè feriunt. Posthac qualem putare est mentem, aut frontem eorum, quos agitat purgandis dira libido, qui meliori arte animatum *Baglivum*, ad suas tamen partes pertrahere vellent. Eo certè non inclinant mens illius, systema, & consilium: purgantia enim in acutis juxtà *Hippocratis* mentem raræ esse necessitatis præsidia agnoscit, solumque, ubi materia turget, mitiora admitti, quanto minus diagrydiata, & mercurialia, quæ nunc in inflammatoriis affectibus exhibere non verentur præmaturæ purgationis patroni. Sed hi discent suo, & ægrorum periculo, sæpe inutiles esse fruſtraneas, lethales imo inflammatoriis affectibus purgationes, nisi fluxilia facta sint corpora, ideſt nisi sufficienter emollitæ fuerint partium fibræ, a crispaturis, spasmis, & corrugationibus liberæ; tunc enim via non vi fit, sed purgantium stimulis cedendo solita laxantur, subsequente facili, & cocti humoris vacuatione. Coctio enim illa (quod obiter observandum) quam tam frequenter in morbis desperant, succederet sæpe, si sedandis potiùs, quàm importunè vellicandis solidis studerent; unde non raro methodo magis, quàm morbis malignitati imputanda erit coctionum tarditas. Rationes aperit Baglivianum systema, quo patet a solidorum mollitudine, & flexibilitate coctiones accelerari. Innuit adhuc Baglivianum systema, purgantium, enematum, similiumque stimulantium naturas, & operandi modos. Intestina enim ut membranis, & nervis tota contexta sunt, sic nullibi plures oscillationes concipere est, illuc enim spirituum affluxus major. Cum igitur ruptum fuerit, aut perversum (quod in morbis contingit) fluidorum cum solidis æquilibrium, ad medelam efficacius certe nihil, quàm stimulos illic admovere, quo oscillationum concursus fit major. Sic enim mille modis ad locis vellicatum nervosum genus, plenius concutietur. Hac arte ad naturales sedes, pristinosque tramites, inferas nempe versus partes reinvitatis spiritibus, uberrime aut utiliter saltem prorumpet alvus (nisi omnino deviaverint superas versus partes oscillationes, aut curta nimis providentia ad regrediendum faciles eas facere omiserit Medicus) eademque opera, quæ aut vi morbi spasmosque tonico otiabantur, aut quæ corrugabantur, partes laxantur; solida intermissas repetunt oscillationes, tandem nativis sedibus, solitoque circuitu redditis liquoribus, æquilibrium cum sanitate redibit. Porro quod felicius respondeat in intestinis quàm alibi facta stimulatio, efficit numerosa illa glandularum multitudo, quæ tot excretoria sunt organa, quæ dextere lacessita; refluos, undique vellicationeque revocatos plorant liquores, & evacuant, qua vacuatione erumpentibus humoribus veluti aperto emissario præcaventur purgantium pericula. Si enim partibus, quæ minus perviæ sunt, utpote aperto emissario destitutæ, applicita fuerint stimulantia (quod *vesicatoriis*, *sinapismis*, *rubificantibus*, contigere solet) erysipelatum, inflammationum, erosionum, ulcerum varia genera accersunt; liquores enim ad partes, quas trajicere non possunt, evocati; in iis stagnant, hærent, coërcentur, moraque sua easdem labefactant. Inde patet, cum dexteram adeo postulet manum purgantium usus, nisi enim (quod Medici munus est) tot illa intestinorum excretoria vascula ad excretionem parata fuerint, & emollita, confluentibus ac perviatis undique succis obices ponunt, & repagula, sicque moti non promoti humores, tympanitidem, inflammationem, sphacelum committunt. Unde intelligitur, quæ alvo saburratæ, & humorum crassitiei imputabatur purgationis difficultatem, melius solidis spasmodice affectis tribuendam venire; Baglivianisque systematis beneficio fiet, ut catharticorum iterandorum loco, quæ suaserat de sordibus alvinis opinio vetus, diluentia, fotus lenitentia, sedativaque substituantur, quibus ad Catharsin facilem, aut liberalem vernatur iter. Ejusdem sistematis opera, quæ bene multa mentibus insederant præjudicia exuentes imposterum Medici, a rudibus, & plebejis viscorum, & mucaginum primis hærentium viis notio-

ni-

ribus reconvalescent, ut ad mechanismi leges, proportionem, industriam, suam (quam sublimem homini dedit DEUS) mentem accomodent. Verbo solidorum cum fluidi æquilibrio restituendo magis studebunt, quàm sordibus exhauriendis, quæ sæpe aut nullæ sunt, aut a solidorum crispaturis intermissoque sanguinis circuitu natæ.

Est interim, quod concedendum, ubi ab alvina regione incipit ægritudo, quod experientissimi *Baglivi* observatio quoque est, sed parum inde juvabitur vulgi præjudicium, si res, ut decet, exponatur. Tunc enim in causa est, non sordium congeries, sed chyli aut male, præcipitantius subacti pessimum gas, aut infensa fracedo, qua impuræ abdominis partes corrugantur ac convelluntur. Inde positis spirituum undulationi obicibus resiliunt oscillationes, quæ retrogradæ factæ scotomias, vertigines, non insolita morborum præludia, vaporesque, ut ajunt, ad cerebrum, oscillationum nempe originem, ferunt. Verum his ad intestina revocandis eccoptrica, enemata, potus ubertas satis erunt; arte non ablimili, qua præmeditati causarii morbis se tueri norunt, leniora nempe purgantia identidem sumendo, quibus morbi fomites suffragari se credunt, sed revera quibus oscillationum inversionibus prospicitur. Laudanda enim hæc industria est, qua solida molliter identidem vellicata, nativos spirituum a cerebro ad intestina excursus tuetur; solidorumque undulationes ad inferas partes sollicitando suam secretionibus facilitatem servant, & sanitatem. Purgationis ergo laus maxima venit, non tam ex immensa, quam exoptant adeo, vacuatione, quæ oculos ludit & mentes, quàm ex mutato succorum, & oscillationum, quæ altroversum ferebantur, impetu. Hincque patet purgantium fraus. Ex purgationibus enim invenias, quæ educunt nihil, & exasperant, alias quæ multum, nec sublevant, tertias quæ mediocriter, & sanant; omnium rationes revelat Baglivianum systema. In primis abalienati nimium, & intractabiles humores admoto purgantis stimulo efferantur magis, tensæque adhuc nimium fibræ non cedunt, imo crispantur fortius & resistunt; in secundis colliquantur succi, & extorquentur, recalcitrantibus fibris strictiusque corrugatis, in ultimis fluxiles facti liquores & flexibiles fibræ victas dant manus & obtemperant. Sola hæc optima ab iis, qui artifices sunt, exoptatur purgatio, vacuat enim (quod coepti vix dimidium est) simulque aliorsum abreptos liquorum & oscillationum impetus frangendo vincit, quo curationis votum est & summa. Itaque curationis nomine concipienda venit contactuum (*Vide Bellin. de sang. missi. passim*) & impetuum facta opportune mutatio, derivatio liquorum a sedibus affectis, *determinationum*, ut ajunt, conversio facta, mutataque inclinatio, ut liquidorum & solidorum fiat æqualitas, harmonia, concentus, æquilibrii tandem proportio.

Sed est adhuc, ubi in abdomine latent graviores morborum causæ. In confessio est, tardescente in quodam viscere sanguinis circuitu, aut inibi pessumdato liquorum æquilibrio, inflammationes nasci, quæ sui generis febres, aut morbos accersunt. Iterum palam est etiam ex Chronicis morbos dari, qui a singulari partis alicujus vitio ortum trahunt, quod de epilepsia notum est, quæ aura quadam a remotissimis partibus ad caput reflexa se prodit. Quidni ergo sui generis febres non nascerentur lymphaticorum vitiatio æquilibrio in mesentericis sedibus, ubi præcipuum est earum promptuarium. Febrium ejusmodi discernendarum *Baglivi* ars est ac præcipua cura, utpote quibus si nonnulli (rite prius harum facto discrimine) congruet purgatio. Lymphaticorum enim liquores cum ad stagnationem & concretionem magis quam inflammationem proclives sint, purgantium stimulis urgeri se tolerantius ferent & utilius. Hoc titulo laudem non mediocrem merebitur Baglivianum systema, quod purgantium ætiologiam, locum, usum, pericula quasi digito monstrans, purgationem ignaris, præcipitibus, elatis animo, temerariis, non secus ac furiosis ensem, interdicet; maxime cum illius operandi modum non tam ad antiquatam saburræ opinionem, quàm ad mechanices

& obſervationis normam doceat accomodandam. Sed finem facere cogit ubertas materiæ & facilitas; quæ inde enim deducuntur utilitates, tam ultroneæ ſunt, ut ſponte fluant, hacque in paleſtra Exercitatorum ſe inſerant menti.

Circuminterea fremunt ſyſtematum Conditores, ij imprimis, quorum animos invaſit fermentorum furor. Suis hi metuentes idolis (quæ nuperi ſæculi delicioſæ erant) verentur ne mechanices, geometricique ſyſtematis veritate, rationum momentis ac dignitate capta Medicina fermentorum ſimulacris carere diſcat, taliumque amores dediſcat & cultum. Sed meminerint tunc, ubi renovanda fuit ac reparanda Medicina, non male pro temporum conditione, in ſubſidium vocatos fuiſſe Chymicorum ignes, qui veteres Medicinæ ſcorias purgarent. Ratione non abſimili fermentis locus concedendus fuit, quorum beneficio veteris Philoſophiæ recrementis ſordeſcens adhuc Medicina, deſpumaret. Nunc autem melioribus inventis, omnia hæc exuenda ſunt (*Vide Bellin. opuſc. de ferment. Vide Pitcarn. diſſert. de circul. ſang. paſſim*) fermentorum veteramenta, azyma enim facta Medicina, levior progredietur, nec infelicior curta, ſed munda & neceſſaria contenta ſuppellectili. Quod cum ij viderint, adlatrare deſinent, parcentque invidiæ, cum illam ſumptu parciori & apparatu incedentem, eadem aut majora exequi intellexerint. Jam, ſi unum demas ventriculum (*Vide Conrad. Barchuſen aromatum, &c.*) cui fermenti jus volunt reſervari, cæterorum viſcerum fermentis repudium dici concedunt, plenioris certe reſipiſcentiæ teſſeram & arrhabonem! Revera nuſquam felicior erit Medendi ars, quàm cum fuerit ſimilior facta Naturæ, ſimplicitatis amans, turbarumque & luxuriæ adverſatrix.

Sed cavillando referunt, en *Baglivus* inter ſyſtematum Conditores, ille ipſe, qui ſyſtematum erat infenſiſſimus hoſtis. Hi autem riſum teneant, & in verbo deſinant ludere. Opinionum commenta repudiat clariſſimus Author, obſervationum è ſinu Naturæ depromptarum ſeriem amplexurus, unde ſanitatis eruat & morborum cauſas. In unum collectam ejuſmodi obſervationum ſeriem modeſto ſpeciminis nomine inſcriptam offert, quàm hic ſyſtematis nomine (brevitatis ac commodi cauſa) indigitamus, id nominis, ſi reſpuerint cavillatores, perinde erit modo Baglivianum opus, ut apographum Naturæ ad illius mores non phantaſiæ exemplar expreſſum eſſe expiatumve fateantur:

Opponunt alii inauditum eſſe novumque, ſuſpicioſum proinde, hoc *de fibra motrice* ſyſtema. Sed multum illi antiquitatis erit, ſi multum veritatis. Hi autem animo luſtrent, an quæ huc uſque in Medicina detexerunt Anatomici, Chymici, Geometræ, Phyſici, in iſtam *fibræ motricis ſyſtalticam vim* quadrent, quod attendenti & examinanti facile patebit. Omnium enim, quæ in Medicina floruere ſyſtematum vocabula minus quàm ſenſum perpende, ſub horum quaſi ænigmate Bagliviani ſyſtematis ſint verba, rem ſaltem, & ideas velari animadvertes. Convenlunt omnes in colluctatione quadam ob vitæ cauſas. Alij in primarum, quas vocant qualitatem certamine, alii in acidorum fermentatione & alcalium, poſtremi in ſpirituum lucta, ſed quem riſum in unis liquidis, ſanguine, aut ſpiritibus, quærebant omnes, in liquidis ſimul & ſolidis inveniri oſtendit *Baglivus*. Nihil ergo in Medicina dabitur, cujus plura apud Authores reperias veſtigia, aut argumenta, quàm ſyſtematis *de fibra motrice*. Aliunde vim fibrarum ſyſtalticam aut expreſſis verbis obſervarunt, aut ſubolfecerunt fere omnes Anatomiæ heroes, hos inter *DD. Steno*, *Williſius*, *Suvamerdam*, *Louverus*, *Borellus*, *Bellinus*, viri omnes literis & Orbi venerandi, tandem hanc tanti facere videtur *D. Pitcarnius*, apud Scotos, & nos omnes hodie celeberrimus, ut trituram, quæ fibrarum opus omnem paginam in corporis œconomia implere evincat, ad coactiones & ſecretiones obſervandas, explicandasve. Sed pro Bagliviano ſyſtemate nihil fortius militat, quàm accuratum & exquiſitum oculatiſſimi viri *D. Pacchioni* opus *de dura*

me-

meninge, cujus opinio Baglivianæ germana, omnium, si qui supersint, scrupulos delet, & omnem eximit dubitandi ansam. Quæ ergo hactenus prodidit accuratior Anatome, ea aut præluſſiſſe videntur Bagliviano ſyſtemati, aut illud confirmare. Pronuntiandum ergo reſtat de iis cavillatoribus nodum eos in ſcirpo quærere, niſi meliora prodant, aut veriſimilia magis.

Sed hic facta mentione operis *D. Pacchioni* ad rem facere credimus, huc referre celeberrimi *Baglivi* epiſtolam, quæ dum hæc hujus opera ſub prælo ſudant, incidit in manus D. *Anſſonii*. Grunniebant quidam, neſcio quid natum eſſe diſſidii *Pacchionum* inter & *Baglivum*, quaſi *Baglivus* non pauca, quæ *Pacchiono* propria erant, ſibi vindicaſſet. Horum & ſimilium mendacia ſic diſſolvit Author clariſſimus.

GEORGIUS BAGLIVUS Amico.

LITTERIS tuis hodie mihi traditis breviter & candide ſcriptis hodie breviter & candide ſtatim reſpondeo. Mones primum nonnullos eſſe apud vos, qui aſſerant factis infinitis circa meningem duram experimentis, obſervationes de ſtructura ejuſdem, ejuſque adhæſione cranio, præſſioneque in cerebri molem minus fidas & accuratas deprehendiſſe, ac proinde cenſorio ſupercilio quampriſmum eas labefacturas. Ad quæ, quod attinet, Dn. Pacchionus *amicus noſter in opuſculo peculiari Tibi ſatis noto, ſatis abunde ejus rei veritatem demonſtravit, probavitque, ut non facile mihi videatur redarguere ipſum falſitatis, maxime ſi experimenta ad rectam methodum & accurate tractaverint adverſarii: quod, ſi hi contrarium quid habeant circa id, idem Author eiſdem reſpondebit. Si quid vero contra meum* de fibra motrice & morboſa, ſive de ſolidis ſyſtema, *& inde ad praxim deductis theſibus, corollarii & poſtulatis, ipſe reſpondeam. Mones ſecundo Roma ſcriptum eſſe, me in libris meis* de fibra motrice, *&c. plura de meningis ſtructura à* Dn. Pacchioni *opuſculo* de ſtructura meningis *excerpſiſſe, ac pro meis venditaſſe. Cujus rei cum nullum unquam audiverim publicum & manifeſtum rumorem per Urbem, nec unquam mecum de hoc conqueſtus ſit* Dn. Pacchionus, *quem frequenter in ædibus meis, aut in Archilycæo, aut per Urbem video; neſcio quis tam perdite maledicus, ut haſce impudentiſſimus falſitates auſus ſit diſſeminare, meamque famam tam inſolenter laceſſere. Quod ſi quis adhuc ſit, qui non ceſſet talia impudenter effutire, foras prodeat; & an aliquod nunum de ſtructura meningis inventum ipſi ſubripuerim, ac pro mea venditaverim, aperte patefaciat, tuncque me dicat uſurpatorem; contra veritatem non fateatur, me vindicem injuriarum habebit acerrimum.*

A primis annis, quibus Medicinæ operam dedi, quibusque ſedulo ſemper evolvi ſcripta Harvei, Bellini, Borelli, Louveri, Cole, *&c. plura meditari cœpi* de ſolidis corporis animati, *ſive* de fibra motrice & morboſa, *& cum Amicis per Italiam communicare, eaque de re me aliquando tractaturum promiſi in fine diſſertationum operis* de praxi Medica *novem abhinc annis Romæ primum evulgata. Hoc temporis intervallo, & publice in Scholis, & in Theatro Anatomico Romanæ Sapientiæ nihil mihi frequentius erat in ore, quàm tractatio* de ſolidis, *& nomen atque obſervatio* fibræ motricis, *ut teſtis eſt Roma & noſtrum Archilycæum: unde cum plura de hiſce placerent hic ac doctis per Italiam Viris, rogatus ab amiciſſimo Dn.* Paſcoli *in breve ſpecimen redigi, & Peruſiam ad ipſum miſi, ubi eum libris ſuis* de re anatomica *typis illud vulgavit. Hoc ſpecimen cum Bibliopola Romanus recudere ſtatim vellet, à me petit, ut novis obſervationibus ac meditationibus augerem, quo poſſint juſta mole libelli foras prodire. Per id temporis cum Dn.* Pacchionus *per epiſtolam monuiſſet amicum Venetias ſe brevi tractaturum* de ſtructura duræ meningis, & uſu, *adhibitis experimentis circa eandem meningem factis à Dn.* Joppio *Medico eruditiſſimo in Oppido Arſularum trigeſimo circiter ab Urbis lapide, & de hoc tertiorem*

me redderet, laudavi consilium & rogavi, ut urgeret incœpta, ac ad finem perduceret. Cumque eidem satis notum esset a multis ante annis, me plura meditari de solidis ac de fibra, fibramque ipse jam diviserim in carneam & membraneam, & inde duplex systema statuerim in corpore animato: Sæpe apud nos domesticis sermonibus amice statutum fuit, ut ipse incumbat cum Dn. Joppio structuræ & observationibus meningis, & variis ejusdem effectibus: me interim incumbente mea methodo systemati solidorum, fibræque motrici ac morbosæ. Cæpit igitur Bibliopola noster editionem librorum de fibra motrice mense Octobris 1701. perfecitque mense Aprilis 1702. cum interea Dn. Pacchionus mense Martii 1702. circiter suum edidit opusculum de duræ matris structura.

Hæc est veritas facti. Nunc ad rem. Dicis Romæ ad vos scriptum esse me subripuisse inventa Dn. Pacchioni circa structuram meningis. Hæc falsissima esse, tu ipse certior fies, si compares librum meum cum ejusdem libello; videbis enim de structura me vel minimum loqui, & quæ de illa breviter dixi lib. 1. fibr. motr. cap. 5. citasse Authorem de eo, quod mihi oretenus dixerat, cum opusculum suum nondum typis datum esset, sed ferme eodem tempore cum meis libris exivit in lucem; eique aut Dn. Joppio gloriam accuratioris indaginis & structuræ nec substuliſſe nec invidisse. Unde concipere nequeam, quis detractor talia apud vos ausus sit disseminare: multo magis quod plura ejus opuscula in Germaniam, Gallias, & Angliam ad Amicos miserim, ut veritas facti patefiat: imo in præfatione mea, & cap. 5. lib. 1. fib. motr. hac de re nominaverim. Quod ad reliqua ratiocinia libris meis expressa, quæque ad structuram meningis non spectant, attinet: communia ea sunt, & cuilibet nota Anatomico: imo satis obvia in accurato & admirabili tractatu Dn. Willisii de nervis, meningibus, & de cerebro: In tractatu Dn. Mayovu de spiritibus, in quo duram matrem ob perennem suum motum, motusque varias leges pluvium motuum sive morbosorum originem & causam agnovit, ac determinavit, atque diaphragma (sive potius dixeris cor) cerebri appellavit. Ipseque Willisius duræ matris lacertos, telas, & usus obiter descripsit.

Quæ vero pertinent ad motum, æquilibrationem, cursusque variis liquidorum, in Bellini, Borelli, aliorumque opusculis satis sunt obvia: unde neque hac ratione ab aliis potui aliqua insolenter subripere.

Sed quod rei caput est, quæ spectant ad fibræ sanæ, aut morbosæ anatomiam, vim, tonum, elaterem, varioſque ejus effectus in motu solidorum, divisionem ejus, divisionisque originem, structuram minimam, ejusdem actionem in fluida, fluidorumque in ipsam, horumque omnium ad diagnosim, prognosim, curationemque morborum accommodatiorem, Medicosque a garrulitate perenni liquidorum, acidi & alcali, similiumque nugarum ad solidam curandorum morborum veritatem (quod quidem mihi præ cæteris semper in mente fuit) imitandi, ac perducendi rationem, omnia sunt mea, nec puto quemquam, etiam si foret perfrictæ frontis, pro suis Orbi literario venditurum. Nam multi sunt anni, quibus amicos ore ac litteris, de hisce rebus monui: & in Anglia, Germania, Italia plenæ sunt epistolæ hujus veritatis Amicis communicatæ. Quatuor abhinc annis cum eruditissimo Sylvestri Gallo in Anglia nunc commorante, frequentissime de solidis, meoque systemate fibræ motricis ac morbosæ locutus sum. Cum doctissimo Osterchampio Medico Germano, viro ingenuo Viennæ nunc degente, per quatuor annos Romæ, plura quotidie feci experimenta circa fibras animalium, & solida, & circa membranarum difficilem, arduam, atque occultam compagem, & usum. Dn. Palillius noster Amicus suavissimus Romæ mihi opera tulit in secandis animalibus, fibrisque investigandis, & inde deducendis conclusionibus ad diagnosim, prognosim, curationemque morborum. Quod si subtilitates Anatomicæ ad curationem morborum (quod me in meis libris præstitisse fateor, & fateri debet qui & eos leget) non applicentur, tanquam inutiles & vanæ, negligendæ ac flocci faciendæ; quod quidem in quotidianis ægrorum consultationibus cum

Me-

Medicis collegis, in theatro Anatomico, in cathedra, & passim apud ægros per Urbem mihi semper est in ore. Figmentum est Anatome, nisi reducatur ad usum, curationemque morborum, & utilitatem publicam.

Fibrarum systema & publice in Scholis & privatim cum Amicis semper divisi in carneas & membraneas, carnearumque originem & motus instinctum, ac diversum esse ab origine membranearum probavi. Membranæ enim sunt productiones meningum, tum nervorum, tum cerebri, ut cuilibet notum est, & ex membranis viscera, vasa, & glandulæ sunt fabrefactæ. Quare fibræ membraneæ a cerebro & meningibus, jure originis; tum etiam similitudine substantiæ, usu, & instinctu motus pendere debent. Unde sive scripserint alii, sive non de meningibus, *ad eas mihi siniundum erat: duræque matris motum nos tribuimus elateri eidem impresso in principio generationis, uti singulis aliis partibus. Perennitatem vero sui motus deducimus a reflexione motuum partium membranosarum a partibus singulis in eam: ea mechanice, qua singulæ partes tam fluidæ, quàm solidæ concurrunt, ut cor præter suam peculiarem compagem, possit perpetuare motus suos ingentes, & superare ingentem illam & incredibilem resistentiam omnium fluidorum & solidorum,* prout lib. 2. cap. 5. & 6. *notavimus. Et quæcunque mihi venerunt in cognitionem virium, toni, elateris, resistentiæ, ususque fibrarum, atque solidorum, patienti ac diuturna morborum observatione, & effectuum medicamentorum notatione ea magis didici, quàm subtilioribus vulgarium Anatomicorum sectionibus. Quæ cum vera sint, & cuilibet ingenuo satis nota, quid mihi cum aliorum exceptis sit, non video nec concipere possim, & ut veritas singulis pateat, epistolam hanc, Amicorum oculis, cures ut Dn.* Anissonius *noster publicam faciat, operibusque nostris proxime edendis Lugduni adjungat, ut impudentia coerceatur: in rebus enim talis momenti tacendum non est, quamvis olim tacuit doctissimus* Sylvius de le Boe, *cum insanæ lacesseretur ab homine Gallo Dn.* le Vasseur, *taciturnitate enim hominem insolentissimum coercuit vir suæ conscientiæ gnarus, & a doctis æternùm laudatus: sed post* Sylvii *mortem clarissimus* Florentinus Schuyl. *Prof. Lugd. Bat. nervose ac solide Dn.* le Vasseur *arrogantiam publico libello confregit. O quantum felicior fuisset magnus noster* Galilæus, *si singulis suis blateronibus respondendo aureum tempus non perdidisset. Immortalis* Harveus *nunquam cinistonibus respondit.* Sanctorinus *magni nominis vir semel staticomacticem suum castigavit: sed ut verbo dicam, licet novitas invidiam pariat, veritas tamen & tempus homines castigant impudentissimos, & illos maxime, qui probos viros ac nemini infestos maledictis proscindere non desinunt.*

At hisce missis propediem videbit Respublica Medica, quanta opus mihi fuit patientia & labore in scrutanda solidorum Natura, in libro laboriosissimo, sed valde utili ad praxim, de internis atque occultis viscerùm varicibus, hydatidibus, & aneurismatibus, *quibus quidem laboribus & meditationibus, licet valde exhilarem, & recreem melancholicam naturam meam; alacriorem tamen me sentio, cum de morte, de futuræ vitæ statu atque de æternitate quidquam meditor, lectione Sacrorum Bibliorum, Sanctorum Patrum, Ciceronis mei, meique* Steuchii *in libro* de perenni Philosophia; *nam Mundus est* vanitas vanitatum & omnia vanitas, *& ut alibi dictum est in Sacris Libris,* Sapientia hujus mundi, stultitia est apud DEUM. *Vale amor meus. Romæ Kalendis Aprilis* 1704.

Hæc, si valeat (addunt alii) *de solidis* opinio, futurum erit, ut nullius aut minimi momenti sit fluida ad functionum morborumque causas explicandas. Sed hi attentendant talis quærimoniæ rationem manare a præconcepta antiquitus *de fluidis* opinione. Dudum in iis extollendis nimii fuere Medentes, quasi a liquoribus unice derivarentur mortis ac vitæ fontes, *de solidis* vix facta mentione. Hanc opinionem forte adjuvit Chymicorum ars in Medicinam invecta. Chymici cum ex sola liquorum, fue-

corum & ſpirituum indole & miſtura prodire animadverterent, quotquot patrabant miracula, nihil non potentiæ fluidis imputarunt, alto *de ſolidis* habito ſilentio; maxime cum ea, quæ uſurpabant inſtrumenta, energiâ omni deſtituta, nihil iis, quos continebant, liquoribus affricarent virtutis. Talium analogiâ, ſodalitio, ſermonibus & exemplo inducti incogitantes Medici in eam venere conſuetudinem, omiſſa, inobſervataque partium continentium ſeu ſolidorum virtute, de humoribus, bile, pituita, & ſero unice cogitandi. Eo deinceps collimarunt omnium conſilia, indicationes, remedia. Alterantium virtutes totæ emendandis fluidorum acidis, alcalibus, &c. dicatæ ſunt; vacuantium vis eliminandæ uni humorum ſaburræ. Hinc cujuslibet nominis aut ſpeciei naſceretur morbus, in cauſam vocata fuit humorum dyſcraſia, aut eorundem colluvies primis intercepta viis, purgantibus unis exhaurienda. Quod ſi morbus remediis & medentium diligentiæ obſurdeſcens diutius protrahebatur, refundebant cauſam in humorem tenaciorem, tartareum, viſcoſiorem, partium rugis & plicis impactum, aut lubricum, adeo ut purgantium falleret vim, & eluderet. Hæc opinio, ut ut plebeja, Naturæ dignitati impar, corporis mechaniſmo tam male concinens, ſolisque digna fabuloſis temporibus, Recentium tamen animos, melius licet educatos, neſcio qua mala conſuetudine, invaſerat: Medentium enim, ut hominum pars maxima nonſit, ſed fertur; rapitur, non ducitur. Hincque nata mochlycorum, diagrydiatorum, mercurialium, colliquantium, ſeu, ut loquuntur, *fundentium*, tam denſa cohors & familiaris uſus, adeo ut in iiſdem hominibus ſubtiles ſimul ſæpe videas Philoſophos, craſſos autem & pingues Medicos. Sic ſe habente rerum Medicarum ſtatu, intervenit tanquam felix ſydus & novum *Bagliuus* noſter, qui inter deſiderata Medicinæ, jacentem advertens ſolidorum potentiam, modeſto ſpeciminis nomine Medicos admonet, non omnem eſſe ſolidorum vim in creandis morbis, ſed horum partem maximam ſolidorum vitio foveri. Suam ergo vim fluidis non denegat, ſed prætermiſſam alteram, quæ ſolidorum eſt, reſtituit. Revera, licet non paucos reperias morbos, qui a fluidorum labe primum oriuntur, vix unum (etiam ex ipſis) reperias, quem non foveant, protrahant, aut exaſperent ſolidorum criſpaturæ, ſpaſmi, atoniæ, corrugationes. Verba fluidis ortum forte trahunt morbi, a ſolidis diuturnitatem contrahunt, quid enim aliud clamant viſcerum, & partium obſtructiones, durities, ſchirri, in quos abire ſolent tot ægritudines, niſi vitiatam fibrarum ſeu ſolidorum texturam. Cauſaberis ſuccorum lentorem & coagula? hæc quoque admittenda, ſed in ſtagnationem & moram, quam a ſolidorum tono vitiato ſeu criſpatura contrahant refundenda; adeo ut non inepte ſtatueris plures affectus chronicos & rebelles, quibus juxta vulgarem hæreſim fortiora & frequentiora purgantia unice opponunt, viſcoſorum, ut ajunt, liquandorum cauſa, non inepte inquam ſtatueris has omnes non infelicius topicis fotu, balneo, & ſimilibus præſidiis ſolidorum vitio debitis curari, quod pluribus exemplis paſſim oſtendit experientiſſimus Author. Confirmat Opiatorum & Narcoticorum uſus, qui frequentior nunquam & tutior, quàm in morbis chronicis, argumento ſunt hyſtericæ, phthiſici, melancholici, arthritici, ſcorbutici, diuturni tandem dolores, quibus præſenti auxilio eſſe ſolent opiata. Sed inde alterum quoque elicies hoc argumentum, ſub morbis chronicis non unice atoniam arguendam eſſe, utpote cum in iis ſanandis anodyna, quæ laxantium præcipua ſunt, primarium teneant locum. Sed Bagliviani ſyſtematis utilitatem & præſtantiam ſentient, non ſolum qui mente & conſilio, quod Medicorum munus eſt, ſed ij quoque qui manu curant, Chirurgos intellige, qui hinc concipient, cur felicius ſuccedere ſoleat vulnerum deligatio ſimplicior, officiat contra turundarum denſior arctaque nimium coacervatio, quæ vulneribus tam ſæpe incommodat: peregrina ſunt enim gravantia aut compacta nimis, quæ arcanas partium oſcillationes pervertendo, ſiſtendove

dove, ſuccum arcent nutritium, ſuppurationique legitimæ impedimento, ſunt inflammationes hac de cauſa & ſphacelum accelerando. Ratione non abſimili diſcent, cur pinguia, balſama, & traumatica, ulcera quædam venenant, quæ inde eryſipelatoſa, depaſcentia, eſthiomena fiunt: hanc nempe ob cauſam, quod fluidorum uni acido & eroſioni, ſolum attendentes, fibrarum ſeu ſolidorum ſpaſmodicum ſtatum prætermittant, cui anodina, demulcentia ex ſtmiliumque herbarum aquis aut ſuccis petita meſius congruerent; hæc enim partium fibras tenſas nimium, liquorumque circuitui proinde obſiſtentes, ſenſim laxando, ad laudabilem cicatr cem ulcera perducerent.

Cæterum *Baglivo* ſuccenſeat nemo, quod ſtibiatorum & chinæ chinæ laudes non adeo extollere videatur, ut ſuos quiſque patitur manes, ſic ſuum cuique regioni concedendum ingenium, ſuus cuique morbo caracter, propria indoles & curandi ratio, varianda ſæpe pro perſonarum, climatum, &c. varietate. Itaque ut noſtris obſervationibus fidem non renuit *Baglivus*, cum id genus præſidia hegemonica eſſe noſtris ſcribimus; noſtram & omnium fidem meretur, cum hæc eadem Romanis utilia minus eſſe tradit.

Locus jam eſſet & tempus, de Authoris noſtri diſſertationibus ſermonem habendi, ſed cum in volumen excreſceret hæc Præfatio, ſi omnia quotquot in illis utiliſſima inſeruit, lectori exponere aggrederemur, monuiſſe ſufficiat eas eſſe has omnes, quæ artem Medicam non mediocriter augeant & exornent. Octo ſunt numero, quarum Prima, quæ *de ſolidorum morbis*, eſt, ad pathologiam & praxim maxime ſpectat.

Hic enim plura invenias, quæ miras fibrarum vires oſtendunt, qua de cauſa ad eas Medentibus ſerio attendendum eſſe ſequitur. Ibidem legere eſt novum *de motu muſculorum ſyſtema*, totum ad mechanices normam concinnatum, ea, quæ *de fibrarum viribus & elatere* ab Authore dicta ſunt, adſtruens & confirmans. Quæ ſequuntur tres aliæ diſſertationes, totæ *de fluidorum*, quæ in corpore noſtro præcipua ſunt, Natura agit.

Hæc autem ſunt ſanguis, ſaliva, bilis, quorum energias, analyſes, indolem expiſcatur multigenis obſervationibus & experimentis, quibus abunde liquet, eum non eſſe *Baglivum*, qui fluidorum potentias negligat, & ab Arte jubeat exulare.

Quæ ſequitur quintæ editioni inedita erat, novique prorſus eſt argumenti, agit enim *de morborum & naturæ analogiſmo*. Hic autem quaſi germen habes & nucleum naſcituri fructus, ſeu inchoati operis quaſi graphidem, quæ in *Baglivi* manibus, imperfectum opus & exquiſitum creſcet feliciter & adoleſcet. Hic innuit experientiſſimus Author, quid eſſe cummune in morbis, quo fit ut ex unius felici curatione, alterius congeneris curationem non male concludas. Sed hic analogiſmus, inquiet, obſoletam renovat priſcorum methodicorum communitatem, tam animoſe a *Galeno* propugnatam, ut omnes, qui poſt nati ſunt poſteri, methodicos deſpicatui habuerint? Verum an merito id factitarint, omnes dubitant non infimi ſubſellii Authores, quos inter *Contingius*, (*In ſua introductione*) *Proſper Alpinus* tractatu proprio, ac noviſſime (*Bartholomæus de Moor cogit. de inſtauratione medicinæ lib. II.*) revera non adeo contemptibiles eos eſſe oſtendit eorum hiſtoria, quam erudite & ſapientiſſimè deſcribit in ſua medicinali hiſtoria, quam, o utinam, abſolveret de arte medendi optime meritus *Daniel le Clerc* (*hiſtoire de la medicine part. 2. libr. 4. ſection. 1.*) tum & opus *Cœlii Aureliani*, temporis ac forte Medicorum invidiæ ereptum, ſoliumque fere ex methodicis ſuperſtes, accuratum adeo in deſcribendis morbis, ut ſæpe Naturam ipſam eſpreſſam diceres, Ut ut ſit, hic fœde impegiſſe *Baglivum* (Dogmaticorum caſtra deſerendo) ne credas, vanarum enim & generalium nimis Methodicorum communitatum ne verbo quidem memoriam refricans, cujuſque morbi caracteres ſervari juvet, quoſdamque obſervari generales fines, eventus, tramites, agendi modos, quibus adjutus Medicus cuique morbo tutius & melius ſuccurrit. Hanc autem *Baglivi de*

mor-

morborum analogismo conjecturam firmare videtur non paucorum observatio, qui exploratam sæpius habere se putant communem quandam morborum causam, aut saltem commune aliquid omnibus morborum causis, quod Medentis animum regere debet, ac moderari: qua in opinione morborum discrimina a variis communis illius causæ afficiendi modis repetenda erunt, a labefactato nempe partium tono, succorum imperditorum mora subsequente hinc acore, evectione, &c. interdum a diætæ regionumque differentis, non raro a tumultuaria Medendi methodo, aut inconcinna & præmatura remediorum administratione, verbo symptomatis magis quam a vulgaribus causis, quæ sæpius in effectibus diversæ, in radicibus eædem sunt.

Saltem notæ sunt morborum transmutationes, (*Vide Tiringium de recidivis, & Rodericum Castrens.*) *quæ ex quibus* (opusculo ubique,) *metamorphoses, successiones, metastases, epigeneses*, adeo ut videas affectus, qui cum omnino dissimiles habeantur ratione causarum, indicationum & symptomatum, in se invicem transmutantur. Sic inflammatorii affectus in Paralysin, phrenitis in soporem, colici dolores spasmodici, epileptici, & hysterici affectus in stupores, tussis in arthritidem, hæc in soporosos modo, modo spasmodicos affectus, febres in hydropem, hic in ascitem transit. Idem probant Chirurgicæ observationes; phlegmonem & abscessum, hic œdema accessit. Sed imprimis comperta est febrium protheiformis (*Vide Morton puretologiæ cap. IX.*) natura: ephemera in hecticam, phtisis in intermittentes, intermittentes etiam quartanæ in continuas, quæ in signis cujusdam symptomati ratione varia induunt nomina, inde enim febris, ἑλώδης, τυφώδης, πεφριγγώδης, λιγγώδης, φρικώδις, &c.

E converso continuæ in intermittentes redeunt. Sic autumnales (*Sydenham de acutis*) febres, quæ primum de continuarum genere videntur, paucis post diebus (modo Naturam non pervertat nimia Medentis diligentia) in intermittentium castra transeunt. Sed quod hanc astruit veritatem, vix quemquam assignaveris morbum, cujus speciem & formam non induat febris. Apoplexiæ, colici dolores, diarrhœæ, opthalmiæ sæpe febrium, quæ grassantur, tot larvæ (*Morton puretologiæ cap. cit.*) sunt, & adulterationes, quæ sic sub mentita facie Medendi fucum faciunt. Similiter observarunt artis Magistri eos morbos, qui sub quadam epidemica, (*Sydenham d. loco*) varioloſa v. g. constitutione contingunt, morbi illius depopulantis, qui constitutioni nomen fecit, naturam & mores referre, adeo ut infeliciter cessura sit comitum morborum curatio, nisi principem illum constitutionis morborum in comitibus debellandum (*Idem ibidem.*) suscipias. Sed non aliunde ducitur luculentius ejusmodi causæ communis morborum argumentum, quàm ex ea vi & potentia, qua morbi nascuntur dissimiles ab iis causis, quibus attribui solent, adeo ut a calidissima causa frigidi fiant affectus & viciſſim. Hinc vinum ut ut calidum frigidissimos parit morbos, volatilibusque licet & actuosis particulis turgidum, chronicos inducit effectus. Hac de causa vinolenti arthritides, languores, tumores, deliquia, cruditates, catharros, animi stupores, cachexias incurrunt. Contra aër frigidissimus calidissimas inducit ægritudines, pleuritides, anginas, rheumatismos, hæmorrhagias, &c. ab hac iterum communis causæ energia repetendi sunt diversi prorsus affectus, qui tamen ab eadem causa dimanant. Sic acores modo & coagula a lacticiniis nascuntur, amarores modo & inflammationes. Stomachi cruditatibus nunc succedunt lienteriæ, & choleræ, nunc ileus, & dysenteriæ. Nec raro a diversis causis iidem nascuntur effectus, a frigore enim & calore hæmorrhagiæ fiunt, febres, & diarrhœæ. Communis illius causæ qualiscunque sit, omnipotentiam adhuc ostendit, remediorum quorundam vix concipiendus, felix tamen eventus, illorum nempe quæ toto diversa cœlo eosdem morbos curant. Hinc febres, quæ amaris sanari amant, acidis (*Vide Felic. Plater pract. tom. 2. cap. 2. Martin. Kulmd. curat. 100. cent. 1.*) quoque curantur. Rheumatismo, anginæ

ginæ, pleuritidi, quibus medetur sanguinis missio, auxilio etiam esse perhibent volatilia, diaphoretica, sudorifera. Denique communis morborum causæ præsentiam evincit nihil efficacius, quàm diversa, utilis tamen in iisdem morbis remediorum operandi ratio. Cortex pruvianus interdum alvum aut sudorem movendo curat sæpius vacuando nihil. Ipecacuanha, ut purgando dysentericis auxiliatur, eodem quoque nihil vacuando curat. Martialia, quæ in multis menses & hæmorrhoides (*Vide Fromannum de hæmorrhoidibus problemate* 13. *p.* 377.) revocant, comprimunt in aliis. Laudana & opiata (*Vide Ettmullerum de vi opii diaphoretica, & Wedelii opiologiam*, quæ in dysentericis alvum cohibent, in colicis doloribus (si spasmodici sunt) promovent; eadem, quæ in calculosis urinam sistunt, in nephriticis restituunt, & dum in cæteris menses & lochia retinent, in hystericis compressa revocant. Horum omnium rationes invenias in ea, quam quærimus morborum causa communi, quam quidem non perviderant Medicinæ Patres, senserant tamen. Hanc enim vel indefinitam emendare docet, atque delere morborum indolis, & historiæ, Naturæque tramitum accurata cognitio propria iis fereque connata, quos non opinio, sed meditatio, non systema, sed observatio ad praxim formavit. Illa ipsa est, quam innuit experientissimus *Baglivus* hac dissertatione, qua admonet quendam latere morbos inter & Naturam analogismum, quem ipse adhuc imo pectore meditatur, igitur illam exspiscari ac definire communem causam, hoc opus hic labor est, interim plusquam dimidium cœpti jam tenet Author clarissimus, tenebitque qui scripta illius diurna versabit nocturnaque manu. Ex quo enim ille evincit corporis Naturam totam in harmonia, concentu, & æquilibrio positam esse, sequitur morbos aliud esse nihil, quam ab ordine æquilibrio recessus; sanitatem verò, reditum ad ordinem & æquilibrium. Sed nunquid non in his advertis communes morborum & sanitatis causas, quas rite assequi mederi est? unde Medici minus erunt acidorum alcaliumve domitiores, quàm æmulatores ordinis & administri.

Nec causaberis hoc vel illud sanguinis vitium, quod delendum, emendandum, vacuandumque erit, diximus, hoc enim, uti prætermitti non debet, in tantum cedet feliciter, in quantum æquilibrium restituetur, quod in Medentis animo ut primum esse debet, ita curationis legitimæ sigillum est & argumentum. Si arduum videatur, aut ultra modum ingenii Medentium, qui sensuales sunt physici, restituendum illud æquilibrium; ad physices & mechanices rationem illud sic accomodare disces. Cogitadatam esse solidis vim immensam, quam ne ulterius, quàm par est, progrederetuæquilibrari, voluit temperari Creator certo liquidorum libramine. Sanitatis ergo tutela in eo erit, ut solidorum elater, nec intensior sit nec mollior, adeo ut solida vigeant, non rigeant, cedant ultro, non flaccescant. Tum ut fluida nec crescant, aut decrescant nimium & in crasi nativa perseverent. Hæc si aliunde nutet, aut periclitetur symmetria, Medentis officii erit, qua ex parte ruet fulcire eam aut reparare. Artis Medicinæ ergo munus, & dexteritas erit in explorando fibræ motricis statu, tono, facilitate; tum posteà in assequenda liquidorum quantitate, motu, integritate. Observando inprimis a nihilo metuendum esse magis, quàm a solidis tantùm, unde virtus maxima ipsis inhæret; ita periculum majus; in illorum proinde servando mulcendove tono occupandam esse Medentis curam: maxime cum sanguinis, qui sub sanitate mitis, benignus, & ductilis erat, sub morbis tumultu, impetu, acrimonia petulans factus, solidis, quibus continetur primum insultat, quorum fibras ille modis & locis stimulat, pungit, vellicat, qua de causa ab horroribus, vertigine auspicantur non raro plures affectus. Sic intensior factus solidorum elater fibrarum inducit crispaturas, spasmos, vasorumque contrictiones & coarctationes, quæ fluidis obices ponunt, hinc in capillaribus sanguinis mora, lentor, stagnatio, obstructio tandem, si pri-

mum labens tantum æquilibrium, alicubi tandem peſſumdentur. Sed id mali nihil citius accelerabit, quàm liquidorum moles, quæ ſub morbis inſigniter augetur; cohibitæ enim coctiones, ac proinde ſecretiones, ſuccos, & ſanguinem mire cumulant, qui ſuæ inſolente multitudine rebellant, ſolidorumque detrectant juga, & impetu facto in viſcus quoddam impingendo apoſtaſin committunt.

Talia adorabunt Medicinæ Parentes ſumma illa cura, qua partium laxitatem perveſtigabant, ut remediis ſecuritatem & prognoſi certitudinem conciliarent. Ii ex cutis tepore, pulſus, & hypochondriorum mollitudine, humida lingua, alvi facilitate ſalutem ægris augurabuntur; quæ ſi deſiderantur, uti ſolent fotu, balneo, litu, enematum, diluentium uſu inducere ſtudebant, ut ad catharſin tutum pateret iter. Hanc autem unice laudabant, ſi non tam copioſa, quàm facilis erat, quæ non ſeroſa erudaque liquamina, ſed *veros*, ut ajebant, *humores* eliminabat. His, ſit venia verbis & nominibus, de cætero ad æquilibrii leges collimaſſe eos diceres, adeo in illas quadrare videtur eorum Medendi ratio. Quid enim melius oſtendit laxari & a ſpaſmo liberari partium fibras, tum purgantis opera ſolvi, qui mora hærebant, coagulabanturque, morboſos ſuccos, quàm denſiorum humorum liberalis egeſtio; quæ ſi ſeroſorum fuerit, avulſi potius extortive putidi laticis indicium eſt, & per ſtrictiſſimos adhuc & corrugatos hiatus, quam victi morboſi humoris ſponteque loco cedentis, perque liberos, patentes, & laxatos oſculorum exitus.

Meritò igitur analogiſmũ agnoſcere convenit cum oculatiſſimo *Baglivo* noſtro, ideſt affinitatem quandam inter morbos, quæ in hac, quam proponimus, morborum cauſa communi fundabitur; in labente ſcilicet vel perdite fluidorum cum ſolidis æquilibrio. Conſtat ſaltem nullum dari morbum, in quem non competat talis hæc communis cauſa. Si enim viſcoſus quoddam inciderit morbus, inibi æquilibrium aut infirmari aut peſſumdari concipitur. Si in totum corpus (cujuſmodi ſunt febres) ubique labare æquilibrium aut ruere auguraberis, illico (ni avertat Medici ſagacitas) in aliquo viſcere (apoſtaſi facta) periturum. Hinc quoque rationes eliciuntur, quibus fit, ut mutentur, transformentur, ſibi ſuccedant, & in ſeſe invicem abeant morbi, qui toto cœlo diverſi creduntur: quod Medentibus *humoriſtis* explicare hactenus fuit in conceſſum. Revera enim quo mecaniſmo, qui hanc partem modo obſidebat humor, certæ qualitatis, partique laboranti proprio circuitu addictus, ad alteram ſubito avolabis, locum & indolem ſubito mutaturus. Non item ſi ad æquilibrii rationem confugias, qua in opinione metamorphoſes morborum erunt nihil aliud, quàm modo in hanc, modo in alteram partem inducta corrugatio aut relaxatio, unde fit, ut dum in parte primum affecta æquilibrium reparatur, in altera illico peſſumdetur. Pœnas enim impetu facto ſanguinem in viſcus quoddam irruere, inibi æquilibrium rumpi periclitatur. Tunc ſolers Medicus alterando, laxando, ſtimulando, vacuandove imminentem hanc cladem diſſipare tentabit, ſin minus obſeſſam partem pro virili ſublevando, firmando, tuendoque efficiet obtinebitque, in ignobiliores aut firmas minus partes morbi impetus feratur, ubi deſpumet, rabiemque deponat. Sed cum in avertendis malis arte adhuc potior ſit Natura Medicatrix, mirari deſines, ſi dum incerto ancipitique certamine colluctatur, hos vel illos rumpas obices, partium quarumdam tonum laxet, dum aliarum fiet conſtrictio, ſicque ad varias ſedes pellat morbi inſultus, uſque dum in aliquo viſcere, quod infirmus offenderit, pedem figat morbus. Sic apoplexiam paralyſi, ac febres bene multas, pleuritides, &c. diarrhæis, ſudoribus, &c. finiri vides: Nec admodum laborabis hìc in aſſignanda cauſa, qua fit humor certæ naturæ, qui modo quendam morbum fovebat, illico mutatus alterum loco & natura diverſum generis, alterius morborum inferre videtur. Hic enim meminiſſe ſufficiat, ruentis, & labefactati quadam in parte æquilibrii, ut primum indicium eſt, ſic primum effectum eſſe ſecernen-

nendorum in ea restagnationem, & moram, unde humor, qui sub priori morbo coercitus erat, inducta relaxatione solutione quasi vanescet. Sed si tunc pulsus tantum non dissipatus morbi insultus partis alterius æquilibrio vim inferat & corrugationem, huic alteri parti proprius erit, humor intercipietur, morborum facie & natura diversum commissurus. Porro a corrugatione (quæ præcipua labentis æquilibrii causa est) maximam morborum partem committi argumentum est narcoticorum virtus tam multis morbis, communibus, propriis, chronicis, acutis, sympathicis, idiopathicis, primigeniis, symptomaticis tamque utiliter serviens, omnium remediorum alterantium, vacuantium, purgantium, suderiferorum, cardiacorum operas secundas haud adjuvans; nulli non amica parti (*Vide Tiringium de laudano*) cerebro, stomacho, pectori, abdomini: adeo ut ex opio si aliunde panacea ferme expectaretur. Rem adhuc evincit magis hysthericorum affectuum natura, qui omnium maxima spasmodici nullius non consensu habentur. In his autem quod tam multiformes quotidie eadem in ægrotante symptomatum tot quasi morborum facies animadvertas, unica causa est alterna nempe partium facta spasmodica corrugatio aut relaxatio. Hinc quæ modo pallida jacebat, semianimis, & vera mortis imago, eadem non multo post garrula fit in risum effusa; altera insomnes ducebat noctes, quæ postea sopore gravabitur; alterius menses sistebantur, qui progrediente morbo affatim & periculose prorumpent. Adde in hac citam esse alvum, astrictam in altera. Illa vomiturit assidue, hæc vomitoria quoque retinet. In aliis membra dolore rigent, in multis stupent, dumque plures fætidis gaudent, non paucæ suaveolentibus recreantur. Adeo verum est a causa communi, nutante scilicet plus minus æquilibrio partium, ab earumque inducta crispatura & relaxatione, ut varia hæc oriuntur symptomata, sic varios, quotquot sunt, posse committi morbos.

Rogabis quid, in tanta systematum copia, prærogativæ teneat, postremum illud, quod ex Bagliviano opere innuitur. Mehercle admodum, in varias partes scissa vides Medentium ingenia, quæ sic conciliabis. Bagliviani enim systematis commendatio est nulli adversari, nemini non concordare, adeo ut cæterorum systematum basis sit & norma, coronis ac complementum, illorum enim usus ostendit ac moderatur, abusus emendat. Hic acidum confodiendum debere putat, ille seri colluviem vacuandum, tertius calorem restinguendum, sedandas quartus subtilis materiæ turbas, ultimus solvendam accelerandumque sanguinis lentorem, omnia hæc, fidelia una & eadem obtinebis, si in æquilibrium restituendum incumbas. Ut enim pereunte æquilibrio succi morantur, lentore acescunt, turbantur, fervent, incalescunt, sic hæc omnia æquilibrio restituto illico cessabunt. Talis systematis beneficio fiet adhuc, ut imposterum eodem colliment Medicorum operæ, sermones, consilia, in unius nempe æquilibrii restutionem, fietque omnium sermo idem, intentio communis, loquela una. De concentu enim, proportione & harmonia partium cogitabunt omnes, acidum, calorem, lentorem, & humorum effervescentiam proferentes minus ut morborum causas, quàm ut communis causæ morborum, labefactati nempe æquilibrii effectus & symptomata. Præterea in animo habentes, in harmonia, & proportionibus reddendis ponendam esse Medici curam, a remediis fortioribus, turbulentis, exasperantibus metuere discent, ea perferentes, quæ pacem sectantur, sedantque tumultus. Tandem quid non utilitatis huic arti redibit & ægris? Ad corporis enim æconomiæ leges, quæ ordinis, rationis & proportionum sunt, suas formare mentes cogentur Medici, vulgaribus de humorum saburræ multitudinis & crassitiei notionibus ad plebeculam ablegatis; sicque quod *Baglivi* nostri laus erit, lucem caligini, pacem dissidiis, præjudiciis veritatem, plausu omnium succedere videbit Medicina.

Cæterum si quosdam offendat, quod Authoris mentem delirare videamur, igno-

ſcet, cum attenderit ea non eſſe Bagliviana opera, quæ ſtipitum inſtar inanium truncum & ramos vix concipiunt, melius comparaveris fœcundis iis germinibus, quæ ultro fruticant. Sentias enim in iis recondita totius Medendi Scientiæ ſemina, quæ obviorum quorumvis Medentium meditatione exculta pullulant ultra ac ſoboleſcunt. Interim cum tantum virum æmulari ſolum detur, non aſſequi, præterquam quod ut ea, quæ noſtra ſunt, Doctioribus nec Zelotypis recoquenda præponimus, non eam nobis eſſe mentem profitemur, ſenſum Baglivianum adulterandi, ſed aperiendi illius, & interpretandi, quo in negotio, ſi quid delicti admiſerimus, hoc totum noſtrum erit, felix tamen nec pœnitendum, ſi errore noſtro invitatus humaniſſimus Author, ſua, qua ſolitus eſt, benevolentia meliora ſuppeditet ac ſubſtituat.

Sequitur ejuſdem diſſertationis pars altera, quæ de lapidum, &c. vegetatione tractat: Alterum novi argumenti genus, quo analogiſmus naturæ evincitur. Hinc enim licet quid eſſe commune plantarum inter & foſſilium naturas, cum pari ratione utraque creſcant ac pullulent; argumento, ſimilem ubique eſſe Naturam, quæ ſimpliciſſima ex iiſdem & paucis mira & diſſimilia producit. Hic adhuc mirari ſubit ex re fluidiſſima & molli, ſolidiſſima ehaſci & duriſſima; hic enim oſtenditur multigenis obſervationibus aquæ genus eſſe, unde ſuos natales ducant lapides & gemmæ.

Diſſertationem claudit appendicis loco terræ motus hiſtoria, ubi non pauca reperias, quæ hiſtoriam naturalem valde illuſtrant & augent.

Sequuntur Epiſtolæ ex præcipuis Europæ locis ad celeberrimum Authorem noſtrum undique miſſæ, luculentiſſima tot argumenta, quibus *Baglivi* operum utilitatem & præſtantiam non apud nos ſolum, ſed apud diſſitas gentes celebrari patet; verius appellabis Baglivianæ veritatis publica teſtimonia. Si enim *vox DEI ſit vox Populi*; cœlo terriſque probari Bagliviana opera palam eſt, quæ non unius populi voce, ſed univerſis Populorum ſuffragiis approbantur. Animæ ſunt vulgares, quarum fama ſenſim ac lente ſerpendo creſcit, magna autem nomina ſtatim adoleſcunt. Hujus generis ſit, oportet, Bagliviana virtus, quæ privata diu durare non potuit, ſed illico publica facta eſt. Ecce tamen tot inter plauſus calumniatoris dentem experitur, adeo ubique ſerpit Zoilorum gens, quælibet in quemvis opprobria dicere ſæva. Is eſt (*Jacob. le Mortii fundamenta tract. chymia vindicata, &c.*) D. *le Mort* cujus nomini parcere & honori voluntas fuiſſet, arti enim chymicæ apud Batavos, proindeque Medicinæ ſervit utiliter. Sed iſthæc ſors eſt maledicorum bonorum nomini invidendo, proprio luunt, ac retaliant. Per quæ enim quis peccat; per hæc & punitur. Tota autem D. *le Mort* adverſus D. *Baglivum* querelarum ſumma eſt, Chymiæ contemptus, de quo cum *Baglivo* vehementer expoſtulat. Sed *le Mortium* fallit in Chymiam cæcus amor, qui cum veros, quibus chymia obnoxia eſt, nævos non videt, aliis, quos odit, imaginarios imputat. Sed injuria hæc a *le Mortio* vibrata in *Baglivum*, inulta non abiit. Illum enim incaute locutum acriter refutat, arguitque mendacii *D. Goris* (*Chymia liberata, &c. per Gerardum Goris*) apud Batavos optimæ Chymiæ decus ac vindex. Tam autem ambitioſa eſt Chymiæ tyrannis: deſpici ſe putat, ſi ceſſet adulari; amatores enim ambit non amicos, mancipia non auditores, ſolo eorum ſolidatio gaudens, qui cultores minus quàm adoratores illius facti, furnos & chymica crepant mera, quibus cogitata quævis & inventa optima claudicare videntur, niſi Chymiam ſapiant, aut parentem agnoſcant. Sic eſt veſanus amor, *quisquis* enim (ut ajunt) *amat ranam, ranam putat eſſe Dianam*. Hæc autem *le Morti* querimonia adverſus clariſſimum Authorem noſtrum, argumentum dedit amiciſſimæ & eruditiſſimæ epiſtolæ D. *Palilii* Romani Medici meritiſſimi, quam hic habes, ubi amicum ulciſcendo *Palilius*, *Hippocratis* & *Baglivi* miſcet cauſas. Veram Medicinæ praxim, & theoriam tuendo adverſus *le Mortium*, & ſimiles Chymiæ zelatores. Nec immerito utriuſque litem communem facit,

Græ-

Græcorum enim *Hippocrati* propius accedit nemo, quàm *Baglivus* Romanorum *Hippocrates*.

Epistolarum (ut & dissertationum) quæ supersunt, argumenta exscribere longius iret, ea tamen pretermittenda non est epistola, qua respondet Author sapientissimus D. *Andry* Medico Parisiensi clarissimo. Hic scita officiique plena epistola *Baglivum* interrogaverat *de purgatione in principio morborum*; rescribens *Baglivus* admonet, quàm strictissimis cancellis coërceri debeat purgatio in acutis. *Ubi enim*, ait, *minima apparet suspicio acuti & inflammatorii morbi a purgatione in principio omnimode abstineo, ut in mea praxi animadverti, nec indiscriminatim morborum omnium curatio a purgatione inchoanda est, sicuti plures apud vos faciunt, nec tales apud vos desunt.* Imo si cum acutis conjunctæ sunt febres earum initio sanguinis missionem semel & pluries celebrandam suadet & laudat *Baglivus* adversus *Helmontianos*, idest ejusmodi homines, qui sanguinis missionem indesinenter allatrantes, illius vellicandæ occasionem passim & ex industria, scriptis, & verbo aucupantur: gens interea Medentium, qui dum haberi volunt humani sanguinis avari, ægrorum miserè prodigunt vitas; tales enim teste *Baglivo* a sanguinis missione abstinendo, mille in pericula ægros conjiciunt. Posthac non erit, unde *Baglivi* & orgasmi nominibus amplius abutantur purgationis æmulatores, aut si quid audeant, id criminis utpote, invitis ac reclamantibus Medendi magistris, commissum in Authores ipsos redundabit. Plura alia subjungenda restant, quæ opus simul ac Authorem mire commendarent, sed supersedere jubet publica vox, nostrorum non tantum, sed & exterorum; *vide epistolas ad Authorem scriptas imprimis a D. Hotton*) editionis hujus moræ impatiens; quæquæ hæc ut ut rudi præcipitique calamo scripta satis esse clamat. Manum ergo de tabula. Et quidem fortunæ periculo imparatique lectoris inclementiæ relictum nihil periclitaretur hoc opus, quod blanditias morosi, facilibus deliciis parat.

AUTHORIS PRAEFATIO.

PRUDENTIA judicandi rectè de morbis, gravissima res est, eademque præsentis, operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia est, vel prudentiæ species, cui perficiendæ cum nihil æquè conducat, ac experientia, propterea nemini mirum videri debet, quod ob eandem, vel nihil, vel male adhibitam, tantus in Medicina hoc sæculo & errorum & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis Neapoli Studiorum meorum curriculo, & ora maritima Dalmatiæ peragrata, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis esset in iis, post tot, tantosque novitatum rumores, Praxeos Medicæ status addiscerem. Unde illustratus diligenter singulis dici vix potest, quam labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & a prisca sua Sapientia descivisse Nostrates repererim.

In nonnullis namque Academiis, ita male adversus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majestatem imminutam putent, si in legendis Galenicorum libris operæ quid, vel temporis collocetur. Ob idque suum misere torqueri, vexarique ingenium, ut novum quid, & hactenus inauditum commisci possint, & si quid ejusmodi fuerint assecuti, præclarè secum, & cum re medica egisse arbitrentur. In aliis contra tam anxie, & religiosè theorematis Veterum inhærere, ut inventa Recentiorum quantumvis præclara, & utilia exagitare non desinant; solisque contenti purgantibus, venæ sectionibus, & vesicantibus, morborum omnium curationem uno, quod ajunt, calceo metiuntur. In omnibus denique perpetuas esse inter Medicos contentiones, odia, & imprudentem quandam, aut ad fingendas novitates proclivitatem, aut in anticipatis opinionibus perperam retinendis pervicaciam. Et quod his omnibus pejus est, Medicinam Parentem suam, & magistram, non clam solummodo, & in privatis colloquiis, sed palam, & sparsis in vulgus libris, tamquam incertam, & præstigiatricem proscindere, tanto certe illius, ejusdemque Professorum detrimento, ut quæ summos apud Viros in pretio semper fuit, habuitque vel ipsos Reges sibi perpetuo obnoxios Scientiarum Princeps, despecta jaceat multis jam locis, & antelatas sibi, vel vilissimas, imo pernicioſissimas artes, vehementer doleat.

Ob istam itaque infinitam propemodum opinionum varietatem, cui memet potius addicerem, animi dubius, eo tandem deveni, ut nullius in verba jurare, sed solo præeunte Rationis, & Experientiæ lumine acriter, & indefessè veritatem investigare decernerem. Qua ratione, institutis per non exiguum temporis spatium severioribus morborum observationibus, in variis Italiæ Xenodochiis, deprehendi me paucioribus mensibus, quam antea annis, majores hac in arte progressus habuisse, ac nihil omnino magis verum esse, quàm quod olim a Manilio usurpatum legimus. Artem experientia fecit, exemplo monstrante viam. Cum vero istæ meæ observationes primum quidem negligenter, & memoriæ tantum causa scriptæ, postmodum autem incerta quædam genera digestæ, in Amicorum manus pervenissent: isti prorsus a me contendere, multisque verbis agere, ut eis publici juris facerem. At mihi, tum tenuitatis meæ conscio, tum etiam non ignaro despectui vulgo haberi Medicum, cui auctoritatem canities, & longa ætas non conciliaverit, certum omnino erat petentibus, quin & vim prope facientibus nequaquam cedere, nisi tandem invitum, ac reluctantem a sententia mea discedere coegisset Summorum Virorum auctoritate; quorum omnium longo ordine hìc nomina recensere nolim, ne in aliquod videar ostentationis, inanisve gloriæ vitium incurrere.

Antequam dicendi finem faciam, librum istum lecturos hoc unum rogo, ut me ingerenda, ac sæpius inculcanda, experientiæ, & naturæ imitandæ necessitate, nec non hypotheseon, ac systematum vanitate explodenda; molestum forte, ac fere putidum, excu-

cusatum habère velint ! Equidem in lamentanda tantæ artis calamitate, existimavi necessario mihi esse, de unico quod adhiberi possit remedio, si non subtilius (quod præstare nequeam) disputandum, ac certe, quod fas est, sæpius, ac dolentius deplorandum. Nemo porro differit, ubi summa res agitur, auribus serviendum esse, sed potius ea dici oportere, quæ tempus, quæ rei magnitudo, quæ urgens necessitas postularent. Enim vero cum tota Medicinæ prudentia in eo posita videatur, ut morbum cum morbo, tempus cum tempore, hominem cum homine compares, quo advenientia & crescentia mala suis certis signis, ac nominibus ea distinguere iisdemque idonea, aptave remedia adhibere queas, nemo certe inficias, inveneris, nullam prorsus & Nobilissimæ Scientiæ exornandæ, & curandis hominibus utiliorem operam navari posse, quàm si præstantissimæ artis Studiosi, immenso retrò tempore jam factas a Majoribus nostris observationes attenderent, novasque in dies animadverterent, ac notarent. Quam quidem promovendæ artis rationem, si jam inde ab Hippocratis *temporibus ad hanc nostram usque ætatem, constanter homines retinuissent, dici vix potest, quot quantique progressus hac hodie parte haberentur. Cur vero rem aliqui adeo necessariam, tam præclaram, atque ita feliciter institutam relinquerint, ut se infinitis, & (ut Apostoli verbis utar)* interminatis quæstionibus, *& λογομαχίαις implicarent, aliam afferre causam non possem, quàm offensi, ac ulciscentis Numinis iram. Hoc sane, vel invitus fatebitur, quisquis in ætatem hanc nostram oculos conjecerit; cum enim cæteræ omnes quæ disciplinæ, quæ artes, non solum in pristinum splendorem restitutæ fuerint, sed in dies enim magis magisque excultæ, novisque inventis ornatæ floreant; sola Medicinæ praxis, nescio quo fato, maxima sui parte jaceat, & quod maxime docendum, vilior quotidie apud indoctos evadet. Quod cur ita sit, id unum in causa esse arbitror, quod observationum, unde Ars præstantissima effecta fuerat, ratione contempta, systematis, & hypothesibus prorsus indulserint; non tam de cognoscendis, curandisque morbis, quàm quo pacto eorum probabilem rationem redderentur solliciti. Ex quo fit, ut in maximam, humani generis perniciem, & Medicinæ dedecus, non jam tutissima Artis præscripta, sed proprii ingenii commenta consulant.*

Cæterum nolim quis existimet, me huic operi faciundo, accinctum esse, ut inanem gloriam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antius est, quam & æternæ vitæ memoria, & caducarum, fluxarumque rerum consideratione, me ab hujusce vitæ blanditiis, atque illecebris revocare.

Nullis nota Quiritibus
Ætas, per tacitum fiat.
Sic, cum transierit mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebejus moriar senex.
Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi. (*Senec. Trag. Thyest. act. 2.*)

Solus veritatis amor, & communis utilitatis studium, ad has partes suscipiendas impulerunt. Quid, quantumque hoc meum sit, prudentis, ac boni Viri judicium esto; mihi satis superque erit, illud, & publicæ utilitati, & præsertim Romanorum Civium incolumitati tantum consecrasse.

Romæ Prid. Kal. Martias MDCXCVI.

LECTORI.

QUÆ huic XIX. Editioni de novo acceſſerunt, oſtendunt paginæ intercurrentes, ubi paſſim caractere haud eodem, vulgò currenti, ectypactæ eſtant, ac Notulis, Additionibus, Hiſtoriiſque Morborum & Simplicium quorundam nonnullis ad rem facientibus refertæ, quaſi ab initio uſque ad finem totius Libri,& Operũ omniũ,in quibus totus eſt *Baglivus* in aſtruendâ, ſtabiliendâve ſolidorum Medicinâ, &c.hæc fortè pauca videbuntur iis,qui res ſolâ ex mole æſtimare norunt;his attamen aſſentiri(alia licet de cauſa)non veremur. Præterquam quod enim maxima literato Orbi periiſſe crederemus, etiamſi pauca tantum ex iis, quæ *Baglivum* ſapiunt, nobis excidiſſent, pauca revera manebunt ſemper & brevia, quæ tanti viri mentem referunt & nomen; utpote cum ſemel & iterum perlecta ſalivam moveant, maximumque linquant deſiderium. Itaque pauca hæc,magno in numero Sapientibus erunt, quibus *Baglivi* ingenium revocabunt,aut repræſentabunt umbram. Sint ſaltem tanti viri nobiles reliquiæ, uſque dum felicior nobis afflaverit fortuna, quæ cæteras illius lucubrationes tandem aliquando revelet, aut proferat. Eſt autem unde vellicet nos ejuſmodi ſpes, quem enim promiſerat tractatum *de morborum ſucceſſionibus*, hunc ad umbilicum perduxiſſe ſe ſcribebat ad Amicum, lucique paratum tenere. Tantillum inde ſolatii; ſed quid dolorem noſtrum levare, quid mœrorem mitigare poſſet? fuit *Baglivus*! luctus ingens, exigua ſolatia.

Fecit materiæ affinitas, ut exquiſitum *Santorini* Medici apud Venetos meritiſſimi, opus hìc adjunctum videas. Differit enim hìc Author ſapientiſſimus *de Fibra motrice*, cujus *texturam*, *elaterem*, *oſcillandi rationem* ſic aperit, exponitve, ut dum multa, quæ huic doctrinæ deerant, ſupplet, vix pauca Poſteris ſupplenda relinquit. Quæ ſequuntur de *Nutritione*, de *Hæmorrhoidibus*, & de *Catumeniis*, apta ſunt apprime, & valida ad confirmandas *fibrarum potentias*, *vires*, *energias*. Porro ſingula hæc, ut non mediocrem Authoris in meditando ſagacitatem oſtendunt, ſic illius evincunt in medendo peritiam. Tu interim benevolentiâ, qua polles, excipe; &, ut Neſtoreos perconctare valeas Annos, Vale.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
DE
PRAXI MEDICA
LIBER I.

CAPUT I.

De maxima Observationum in Re Medica necessitate

MONITA.

§. I.

MEDICUS Naturæ Minister, & Interpres, quicquid meditetur & faciat, si Naturæ non obtemperat, Naturæ non imperat. Origines namque morborum, & causæ longè abstrusiores sunt, quàm ut humanæ mentis acies, eousque penetrare possit, sæpiusque Natura novum opus exorditur, ubi conatus nostri desiere.

II. Longarum observationum præsidio instructa mens sagax potissimam curandorum hominum rationem assequitur; præsertim si librorum lectio accesserit, iis tamen evolvendis, nisi maximas adhibeat cautiones, verendum est, ne ibidem novam inveniat errandi causam, unde nova se posse doctrinæ adjumenta petere existimabat.

III. Naturæ non Hominis voce loquitur Hippocrates Medicorum Romulus; cui nec ætas prisca vidit parem in re medica, nec videbit futura, nisi demum resipiscant Medici, & velut ab alto somno excitati, videant quantum differat historica, & mascula Græcorum Medicina, a speculativa, & pensili novorum Hominum. Et minùs impositerum fictis animi sententiis tribuentes decernant Medicinam, non ad mentis nostræ angustias esse arctandam, sed potiùs in apertum ex hisce angustiis Naturæ campum revocandam.

IV. Quidquid hodiernam theoriam a priſca diſtinguit ruditate, id omne debemus Philoſophiæ experimentali noſtro hoc ſæculo inſtitutæ. Sed quò magis privatorum laboribus utilitas publica augeſcat; reliquum eſt, ut eadem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius artis caput eſt) totis viribus contendat noſtrorum hominum induſtria. Sic enim inſitas jamdiu, & anticipatas mentibus noſtris opiniones: quas maximum noſtrorum errorum fontem meritò dixerim, non ſolum deponet, ſed efficiet, ut ex infante, & rudi, & adulta demum & ſapiens evadat Medicina.

V. Novi Veteribus non opponendi, ſed quoad fieri poteſt, perpetuo jungendi foedere. Quid enim infulſius, quam ubi reconſentiunt, eos verbis diffidentes facere. Hæc novas fingendi voces libido, mirum eſt, ut Tyronem jam feliciter progredientem retardat, eique tenebras, ac diffidentiam ex equivocis effundit, qua de cauſa ſæpius ubi ſit, & quò ſe ferre debeat in morborum curationibus, dubitat, ſæpiùs impingit, & non rarò veri, aut veriſimili ſpecie, vel fallit, vel fallitur. Quod ſpectat ad ægrotantes. Hi ſanè nil ſua intereſſe putant, ſi morborum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodo veras curandi rationes perfectè noveris verbaque tua tranſeant in facta, atque eventus reſpondeant promiſſis.

VI. Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quam effrœnis illa ſpeculandi, diſputandique licentia, cui in ipſa praxi adeò indulſere Medici Arabes, & quotquot poſt eos fuere Galenici, prætervectis lætis, latiſque Naturæ campis, ubi exultare liberiùs præclara adeò ingenia potuiſſent, ſe in Dialecticorum tricas, ac dumenta conjicere maluerunt; quibus diù occupati, atque irretiti, nunquam ad novorum inventorum ſpem animum erexerunt.

VII. Medicina non ingenii humani partus eſt, ſed temporis filia; quam ut de divinatione Veteres quondam crediderunt ex iis, quæ uſus diuturnus notavit, effectam merito dixeris. Definiri poteſt Vir cognoſcens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque ſignificatione eventus obſervavit, atque animadvertit, diverſa morborum genera: hiſque non ex probabili quadam hypotheſi remedia adhibens, ſed ab artis divinæ præſcriptis longo uſu comprobatis, perpetuam Medicinam petens. Hæc medendi diſciplina ſi cum hypotheticæ ſplendore, faſtu & magnificentia conferatur: tenuis quidem, imò vilis fortaſſe, ac contemnenda videbitur. At in illa nihil ſalutaris, ac vitali, ineſt, verùm mira dumtaxat ramorum, foliorumve luxuries, ad aſpectum quidem pulchra, ſed ſtatim flacceſcens, ubi primùm eam novitatis gratia, tanquam ſaccus, defecerit. Hæc verò, quam modò deſcripſimus, cum non ex rebus fictis, commentitiiſque conflet, non oſtentationis, nec inanis, ſed quæ in curandis Hominibus ſita eſt veræ, gravis, ſolidæque gloriæ cupida, nec ad oſtentandos flores, ſed ad uberrimos, & jucundiſſimos fructus proferendos comparata, in dies magis, magiſque creſcit, ac vegitior fit.

VIII. Ad artem medicam, vere ac propriè non pertinere eam diſciplinæ noſtræ partem, quæ nimium tribuit ſpeculationibus, Hominum eſt prudenter, ac conſiderate loquentium. Ars enim ex rebus penitus perſpectis, planeque cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſejunctis præceptionibus conſtat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quaſdam errare in faciendo non patentes vias: at hypoteſibus, quibus hodiè tantoperè delectemur, quid incertius? An ea quicquam aliud habent, ut plurimum niſi meras conjecturas, quibus ex ſimilitudine in varias partes, nonnunquam etiam contrarias trahimus? Non in humani profectò ingenii acumine ſita eſt ars præſtantiſſima, quam diligens, accurata, & ſagax nota Naturæ, atque animadverſio peperit; ſed potius variis cujuſque ætatis Doctorum laboribus coacervata Sapientia dicenda eſt, Hominumque multorum mens in unum quaſi collecta.

IX. Ab

IX. Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheſes ſtudio, quot, & quanta in Medicinam irruperint mala, longum eſt, & non neceſſarium hic commemorare; ſed hoc paucis dicam, primum quidem quòd præclariſſima quæque ingenia doctis, & ingenioſis illis fabulis, quaſi delinita, ad rudiorem & craſſiorem, ut ajunt Minervam, hoc eſt, ad obſervandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, deſcendere, plerumque non ſolùm pigeat, ſed etiam pudeat. Alterum verò, quod ſtudioſorum animi, quibus ſemel imbuti ſunt fictis, ac commentitiis ſententiis, aſſiduitate, ac uſu eouſque aſſueſcant, ut eas poſtmodum in Medicina facienda, non probabilium loco dumtaxat ut primum habeant, ſed tanquam certas adhibere nequaquam dubitent.

X. Statis ſuperque ingenioſis phiſices hypoteſibus, & ſubtilibus Logices diviſionibus, ac definitionibus hucuſque indulſimus: His omnibus ars noſtra illuſtratur, non officitur. Natura ſui juris eſt, ac longius, latiusque patet, quam ut certos ei fines, anguſtoſque humani ingenii terminos conſtituamur, extra quos egredi non poſſit. Res corporeæ admirabili quadam, eaque æterna, & conſtanti regula gubernatur. Naturæ itaque leges, ſi Hominibus non verba dare, ſed reipſa eos juvare volumus, notare, meditari, obſervare, eiſque adamuſſim obſequi, ac ſervare ſemper opus eſt.

XI. Hoc opuſculum, ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis ac popularis curæ captandæ cupiditas, ſed eò adductus ſum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viâ monſtrarem & aliquantulum munirem. Nec fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui, bonique conſutant. Alii, ut Galenicis adhuc inquinato ſordibus mihi illudere, & ut ſuem ad volutabrum, & tamquam canem rediiſſe ad vomitum, clamitare. Alii in Empiricorum tranſiiſſe caſtra, eiſque nomen dediſſe: ſin minus audaciæ certè, ac temeritatis arguere, quod omnium propè Recentiorum in idem conſpirantium votis intercedere obnitique voluerim. Hæc aliaq; id genus, ut facilè contemnerem, effecit, a prima uſque ætate inſedit veritatis amor, ac publici ſtudii commodum. Enim verò puduiſſet, minus apud Chriſtianum Philoſophum, quam olim apud ſapientes Ethnicos valere priſcum illud effatum: *Utilitate hominum nil debet eſſe homini antiquiùs*.

XII. Qui rationem cum experientia conflictare volunt, ne illi omnes deſipere mihi videntur tàm Empirici, quam Rationales. Quomodo enim dici poteſt, omnes Rationi partes tribuendas eſſe ea in diſciplina, quæ, ut ſapiens quiſque fateri debet, longique temporis uſu, ac periclitatione acquiritur? aut reſpectu ad ſolam experientiam habendam eſſe, & nullo loco rationem eſſe numerandam: modò Rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obſcura naturæ inveſtigans inventio & excogitatio dicitur, & magis ad phyſicam pertinet: ſed illa potius Domina omnium, & Regina Ratio, per quam conſequentia videt Medicus, morborum principia, & cauſas conjicit, eorumdem progreſſus, eventuſq; auguratur & ex rebus præſentibus aſſequitur, ac proſpicit futuras. Has inter Medicos pugnas, & controverſias rogo Deum Optim. Max. ut in magnum humani generis, & præſertim Chriſtianæ Reipublicæ commodum componere velit, quò Medicina tot retro ſæculis miſerè jactata, in placido tranquillitatis, & concordiæ portu tandem conquieſcat.

CAPUT II.

Origo, progreſſus, & quicquid ineſt certi Medicinæ, Obſervationibus magna ex parte debetur.

§. I.

NEceſſitas Medicinam invenit, Experientia perfecit. Quæ quidem pri-

ma ætate rudis erat, ac ſtupida; progreſſu verò temporis, accedentibus in dies novis obſervationibus, ſibique mutuo facem quaſi præferentibus, cuncta præſertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta eſt & erudita.

II. Vetus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides pergere*, adamuſſim quadrat in Medicos, qui ſua quæque ratiocinia, perinde quaſi conſtrendæ Medicinæ lapides ad filum rerum creatarum dirigere debent; etenim cum filum objectorum à Deo immutabiliter in Orbe ſubtenſum latum unguem inflecti queat, ut noſtris aptari poſſit fallaciis, neceſſe eſt, ut humanæ mentis rationes ipſi flectantur, & dirigantur in filum.

III. Duo ſunt præcipui Medicinæ cardines, Ratio, & Obſervatio; Obſervatio tamen eſt filum, ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia. Unicuique morbo non fictitia, ſed certa ac propria Natura eſt: certa pariter, ac propria principia, incrementa, ſtatus, declinationes. Et ſicuti hæc omnia nulla mentis ope, ſive independenter à mente peragunt, ita in exploranda illorum Natura nihil uſui nobis erit ſubtilis, & arcta diſputandi ratio, ſed repetita, ac diligens obſervatio eorum, quæ ſingulis accidunt ægrotantibus, nec non ſolertia mentis Naturæ methodo conformis, ac pediſſequa.

IV. Non rarò Medicorum ſpectationi, quamquam ratione, & experientia ſuffultæ eventus non reſpondent; idque non ex regularum præſtantiſſimæ artis defectu; ſed aut ex multiplici, ac pene incredibili cauſarum, tum internarum, tum externarum concurſu; vel potius ex patientis, Aſtantium, & Medici indebitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem ſpectant negligentiâ, & erroribus.

V. Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiæ; multi contra faciunt. Utrique æqualiter peccant, undè tot inter Medicos contentiones, tot inter Theoriam & Praxim diſſidia. Nos latet æternumque latebit minima illa, ac ſubtilis non ſolum a ſenſibus, ſed ab humanæ mentis acie prorſus remota, ſolidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non rarò experientia, ſi rationis ductu fuerit deſtituta: Quapropter niſi mutuam ſibi lucem communicent, aliquam erroris auram præbebunt.

VI. Licet nos omnino fugiat, in quo ſitum ſit cujuſque partis vitium, & cujuſque morbi Natura: obſervamus tamen quòd ſuum quique typum habent, certas pariter creſcendi, decreſcendique leges, ſive periodos definitos, & conſtantes. Rem ita omnino eſſe manifeſtè conſtabit, ſi Naturæ ſua ſponte agere permittatur, nec incongrua medendi methodo interpellatur. Quòd ſi ſecus accidat, methodo id non Naturæ tribuendum. Duo namque ægri eadem morbi ſpecie, v. g. Pleuritide affecti, ſed a diverſis Medici diverſa methodo tractati, diverſis pariter corripiuntur ſymptomatis: qua ratione, ſi non in methodo error fiet, multorum ſymptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

VII. Si Hippocratis aphoriſmos, præſagia, coacas, &c. cum poſterorum obſervationibus comparaveris, quæ fuit ſuperioribus ſæculis, eadem nunc eſſe morborum Naturam, & eodem ab olim ordine procedere illorum periodos liquido conſtabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, Medicinam non adeò incertam eſſe, nec adeò levibus, ut vulgò putant innixam fundamentis, ſed ex regulis certis, multoque uſu confirmatis pronunciare: Obſervationes namque, quæ caput artis ſunt, pro ſubjecto habent humanum corpus, cujus motus ſive naturales, ſive morboſi originem habent ſtabilem, & periodos regulares, ac conſtantes: unde & Medicinæ dogmata talibus ſuperſtructa obſervationibus, fieri vix poteſt, quin certa ſint, & perpetua.

VIII. Id cum probe intellexiſſet Hippocrates totis viribus annixus eſt, ut obſervationes rectè, ac diligenter inſtitueret quarum ope, ac præſidio cognovit morbos habere paſſiones quaſdam conſtantes & individuas, quaſdam verò adventitias & communes aliis. Conſtantes dependent

ab

ab ipsa individua, & constanti morbi natura. Adventitiæ vel â varia medendi methodo, vel á multiplici, & semper vario causarum concursu. Harum primas utpotè artis regulas, aphorismis, & præceptis conclusit; ceteras sicuti loco præceptorum haberi noluit; ita etiam nec contemnenda putat, sed arbitrio boni Viri, hoc est prudentis ac sagacis Medici judicio cõmisit.

IX. Constantes hujusmodi passiones (quæ vocari possunt signa morborum characteristica) interdum claræ sunt, nostrisque sensibus obviæ, interdum verò obscuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi potest. Qualescumque tamen eæ fuerint, a Medico contemni non debent, sed eædem prorsus, qua apparent simplicitate fideliter adnotari. Nam sicuti à minima quaque circumstantia indicationes curativæ petuntur; ita minimi quique, quamvis suboscuri morborum motus investigandi erant, atque describendi. Quo pacto non solum morborum historia absoluta habebitur & perfecta; sed quòd magis interest, ipsa methodus curativa.

X. Longum esset recensere obscuros quosque motus, qui in curandis morbis observari solent. Ad clariorem argumenti elucidationem cautos dumtaxat adnotabimus. Hujus generis est doctrina dierum criticorum, sive despumationi materiæ morbosæ definito febris tempore factæ, quod acuti morbi imparibus diebus salutariter desinant, & qui paribus, ferè sint lethales: Et contra chronici paribus tùm diebus, tùm mensibus terminentur, ut Veteres observarunt. Hujus quoque generis sunt occultæ morborum inter se permutationes, ad has potius, quam ad alias partes, metastases, occulti pariter partium inter se consensus. Inter tibias, & pectus; similiter inter pudenda & pectus arcani quidam observantur consensus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempestive, aut imprudenter sanata in perniciosos pectoris morbos desinunt, ut quotidiana constat experientia. In morbis pectoris diuretica & pediluvia, utilia sunt, purgantia contra generaliter noxia: Omnes pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & suppuratio exinde supervenerunt Febres intermittentes; nullis nec digerentibus, nec solventibus, nec febrifugis cedentes remediis, facta venæ sectione in salvatella, frequenter sanantur felicissimè. A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur. *Cons. 2. epid. sect. 5.* Cum testis intumescit à tussi, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis *Cons. 2. epid. sect. 2.* Si testium inflammationi tussis superveniat inflammatio solvetur, & contra. *Cons. 2. epid. sect. 1.* Hydrocele discussa supervenit hydrops pectoris. Democritus de Meara *obs. med.* Preire, & subsequi sternutamenta in morbis pulmonum, malum. *Cons. 2. epid. cap. 9.* Arcani quoque quid in se habent certæ quædam morborum periodi, & statis horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis observamus, nec non in febribus, aliisque quamplurimis morbis.

XI. Hæc aliaque id genus multa Recentiores Medici, dum audiunt, irrident, dum observant, negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum nostrum superant, & contemnenda non sunt, sed sapientiæ pars erit, dum variam illorum naturam per ratiocinia attingere non possumus effectus saltem exteriùs apparentes diligenter notare, & exindè præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum desperat, vel non sufficit difficilibus detegendis eorumdemque probabili rationi reddendæ se consumere, ac velut atterere in supervacaneis. Sive ut ait Franc. Baco fol. m. 293. *Postquam homines de veritate inveninienda semel desperaverint, omninò omnia fiunt languidiora, ex quo fit, ut deflectant potius ad amœnas disputationes, & rerum quasdam peragrationes, quam in severitate inquisitionis se substineant.* Cæcutiente igitur in hisce arduis ratione, observationes utcumque fuerint delineandæ, nullis speculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut dicunt olim Asclepiadorum non ineleganter sine coloribus pinxisse.

XII. Ex

XII. Ex antedictis origo Medicinæ, & quicquid solidioris eidem ineſt, ab experientia potiſſimum provenit. Quod ſpectat ad peculiarem cujuslibet morbi curationem, arbitror illam rarò feliciter ceſſuram, niſi ratio obſervationi adjungatur. Mille namque morborum cauſæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, ſexus, vitæ genera, climata diverſæ Naturæ, variæ annorum conſtitutiones, & varia ſemper influentes, innumera denique alia, quæ ad producendos fovendoſque morbos concurrunt, ita interdùm certam, conſtantemque morbi, & ſuarum ſymptomatum Naturam perturbant, ut difficile ſit veritatem inveſtigare, niſi complexus horum omnium ſagaci rationis uſu perpendatur, & illuſtretur.

CAPUT III.

De impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam huc uſque retardarunt.

§. I.

SI vera ſunt, vel ſaltem veriſimilia, quæ paulò ante ſcripſimus: Reſtat nunc, ut exploremus cauſas, quæ impediverunt, quò minùs Praxis Medica per tale obſervationum ſtudium augeſceretur, atque perficeretur. Deriſio Veterum Medicorum. Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falsò præconceptæ. Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines. Præpoſtera librorũ lectio. Præpoſtera librorum interpretatio, efficiendorumque ſyſtematum *cacoëthe. Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè, &c. præcipua mihi videntur eſſe Impedimenta, quæ Medicorum in obſervando diligentiam, ac per conſequens ipſiuſmet Praxeos progreſſus retardarunt. Quamobrem, ut rei veritas clariùs conſtet, ſingula quæque propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenſeri quoque poſſent alia quàmplurima, & potiſſimum præpoſtera in adipiſcendis ſcientiis Præceptorum inſtitutio. Iis namque cum mentem noſtram ab anteceptis opinionibus ſolutam primò ſubjiaciamus, ſi contingat, ut vel ſine methodo ſint, vel erroribus impliçati, vel minùs acri, & intelligenti judicio præditi: hæc omnia in nos transfuſa, tàm altè mentibus noſtris inſident, ut deleri poſteà haudquaquam poſſint, niſi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipſam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediſcamus ea omnia, quæ noſtrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

II. Temperamentum cuilibet noſtrum inſitum, ſive innatum ſæpiſſimè compellit nos in errores, ſive ad falsè de rebus judicandum. Præter authoritatem Galeni in libello: *Quod animi mores corporis temperiem ſequantur*: Experientia quotidiana rem ita eſſe omninò nos docet. Multi cæteroquin ſagaces; & docti Viri opinionibus quibuſdam mancipantur, quarum falſitatem, vel rudiſſimus quiſque abundè cognoſcit; at illi ob innatam quandam animi inclinationem, quæ in illas feruntur, non ſolùm certas exiſtimant, ſed ne per evidentiſſimas rationes ab iiſdem removeri patiuntur. Hoc apertiùs conſtat in aliquibus Medicis, cum remedia pro curatione morborum præſcribunt. Sic ſæpè Medicus Natura timidus, & melancholicus, vel temperamento præditus, ut ajunt, frigido, & humido, ob naturalem ſui animi habitum, abhorret à remediis ſpirituoſis, volatilibus, impetum facientibus, aliiſque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia, pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contra, qui temperamento fuerit calidus, bilioſus, Natura impatiens, ferox, &c. poſt habitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis; nihil libentiùs præſcribet, quàm volatilia, ſpirituoſa, alchalica, aromatica, ferrum, ignem, veſſicantia, purgantia vehementiora, & ſimilia maximi impetus, & activitatis. Et ſicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pari-

* malignitas

riter his præ aliis medicinæ dogmatis, ac præceptis, & per eamdem interdum de Scientiis judicant, ac decernunt. Quamobrem nisi attenta meditatione inclinationi illi obviam ire fategerint, & internos temperamenti motus recta ratione dirigere noverint, præfatis aliisque erroribus obnoxii erunt, quàm maximè.

III. Major adhibita fides inutilibus proprii ingenii commentationibus, quàm Naturæ monitis, & observationibus inter causas, quæ innumeros æquè, ac pernicioſos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum considero Naturam sui juris esse, nec ingeniis addictam nostris; suosque motus ita occultè peragere, ut nulla alia via invectigari faciliùs possint, quàm per observationem, vel per rationem observationis pedisequam. E contra, homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem disserere, non miror, postmodum si & falsas exindè deducant concluſiones, & curationes morborum talibus innixæ concluſionibus ex voto non respondeant; miror tamen, quod tàm leviter causas errorum exindè provenientium, artis inconstantiæ, ut ajunt, atque incertitudini, non verò præposteris suis argumentandi, speculandique modis attribuant. Quibus certè de causis factum est hodie, ut multi incertam pronuncient Medicinam, alii prognosticandi doctrinam derideant, alii medicamenta tumultuariè, nullisque criseos, & coctionis legibus servatis, quovis morbi tempore, & cujuscunque activitatis præscribant, multi nil credant Antiquis, & Recentioribus nimium, multi neutris omninò. Humilitatem propriam, humilitati Naturæ, ejusdemque simplicitati non subjiciant, sed per arrogantias theoriarum de ipsius effectibus judicent, & lusu quodam eamdem imitantes, nil mirum tandem, si hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non solvant, sed nutriant, permutent, non extinguant, Hæc igitur aliaque quamplurima adnotari possent Impedimenta, quibus Medicinæ Praxis retardata hucusque fuit; ne tamen in molem legentibus forsan permolestam excrescat libellus, studio prætermittuntur; sufficiantque sequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Derisio Veterum Medicorum.

§ I.

PRæclara aliorum studia, & quale-scumque in promovendis scientiis conatus, sicuti indignum est docto, & honesto viro deridere, ita planè tàm Reipublicæ, tùm felici scientiarum progressui summoperè noxium. Constat id potissimum in re medica, in qua cum major pars eorum, qui per hos 40. propè annos scripserunt, in nulla re magis occupata fuisset, quàm in deridendis veterum medicorum documentis; credi vix potest in quantam id, Medicinæ æquè, ac ægrorum perniciem redundaverit. Præcipuam huic errori ansam dedisse mihi videntur Helmontius, & Paracelsus, qui ut propriam sectam super Galenicæ ruinas adstruerent; Galenum, & veteres penè omnes, non solùm falsitatis, & ignorantiæ accusarunt, sed in editis suis de re medica libris, scommatis, & calumniis, proscinderunt. Neque intra istos dumtaxat Viros hoc deridendi vitium se continuit, sed serpere in dies magis cœpit, potissimum apud Asseclas illorum, apud quod tantoperè viguit, & etiamnum viget, ut nihil magis studeant, quàm ut orationes suæ non rerum Naturæ, sed affectionibus animorum convenientes sint; undè accidit non recta ratione, sed impetu animi sententias ferri.

II. Qui novis hoc sæculo excogitatis hypotheſibus nomen sibi facere voluerunt, continere quoque se non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forsan iisdemmet de causis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypotheses suos pariter habuere sectatores, hi quoque factione

ne

ne quadam, vel consuetudine deridendi, Veteres, vel non lectos, vel non intellectos longe latèque divexarunt. Cæterum sive prædictis, sive privatis aliis de causis facta hæc sunt, quàmplurima exindè oriuntur incommoda. Sed potissimum cum derisor non judicet æquo animo, sed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum, in Veterum scriptis abundanter expositis; necessariò fit ut ea, vel falsa putet, vel prorsus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quòd exindè forsan essent susceptur i. Porrò nimium sibi, suisque hypothesibus, atque sententiis tribuentes, ad experientiam descendere serè dedignantur: Et si descendunt, vel per jocum imitantur Naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempestivè trascendunt; & ab his potiùs, quàm à phænomenis sedulò detectis ad causam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus, generis incommoda, quæ Medicis & Medicinæ, sed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi superveniunt, quæque à sinceræ mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facilè, notarique poterunt.

III. Sed quod ad Veteres speciatim attinet; laude dignos potiùs, quam derisione, & calumniis judicarem. Nam præterquam quod prima præstantissimæ artis fundamenta per eos jacta sunt; tàm diligenter singulorum morborum Naturam expenderunt, tantisque accessionibus veram praxim locupletarunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quasi spem sublimes illas mentes relinquerint. Nec propterea, quòd nonnulli Galenicorum in theorias minus constantes, minusque certas nimium propensi fuerunt; universa Veterum Schola ignorantiæ, & falsitatis indiscriminatim accusanda. Siquidem Galenici superiorum ætatum, ut indulgerent genio sæculi, in quo fuerunt, necnon barbaris Arabum interpretationibus, theoriis illis addicti aliquantulum fuerunt; præsertim cum per tot annorum silentia fontes Medicinæ Græcæ, ex quibus fundos suos irrigabant Medici, vel inaruerunt, vel turbati fuerunt sophisticis additionibus. Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum, benè cognitâ theoriæ suæ inconstantiâ, ad diagnosin, prognosin, curationemque morborum, sive ad praxim solidam studium omne contulerunt; qua in re quam præstantissimos habuerint progressus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis, quibus libros suos exornarunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non solùm in theoria, verùm etiam in praxi utrasque derisioni exponere non erubescunt. Et in hac opinione quotidiè magis obdurati, errare potiùs volunt cum iis, de quibus bonam aliquam, quamvis falsissimam conceperunt opinionem, quàm sapere cum doctis viris, de quibus non ita benè sentiunt. Galenum iniquè deprimere, eique impudenter maledicere, ut si omnium, & qui nunc sunt, & qui unquam fuerunt hominum pessimus, iniquissimusque fuisset. Recentiores contra modò Deos, modò Principes scientiarum appellare, res est minus prudentis Viri, atque auctoris extrema sentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut imposterum aeque suscipiant, tàm Recentiores, quàm Antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentiùs inquirant, quàm praecepta, monita, remedia diu probata, & hujusmodi solida, quae & perpetua sunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus mortalitatis pelago alicujus usus, & potestatis; reliqua verò, quae vel abstracta sunt, vel nemini unquam profutura erunt, omninò praetermittant, & ad populares sermones relegent.

CA-

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

Falsa Medicorum Idola, sive Opiniones falso præconceptæ.

§. I.

TErtium inter Praxeos remoras locum obtinent falsa idola, quibus magna Medicorum pars, praesertim hoc sæculo obnoxia est; ad eorumque praescriptum agens veros mentis, & naturae sensus distrahit, atque perturbat; unde non recta ratione, sed mente antecepta consilia ferri contingit. Inter tot idola sufficiant sequentia, quae obiter in mentem venerunt. Multi ob faustos eventus semel, aut bis observatos ex aliqno remedio, vel potiùs ob innatam quamdam proclivitatem tùm laudandi, tùm fingendi ad libitum medicamentorum vires, ita erga remedium aliquod afficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quosque morbos summam vim, ac veluti imperium obtinere: ideò videmus inter Medicos, nonnullos in morbis omnibus laudare lac & serum lactis; alios remedia spirituosa & volatilia; alios acida & alchalia: alios purgantia & phlebotomias; & sic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia unusquisque pro suo genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit, depraedicat; reliqua verò quantumvis experta, & utilia dimittit imprudenter, & abjicit. Sunt qui afficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel est petitum è libris, vel à se ipsis excogitatum; omnesque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & absolvunt. In recensendis singulis hujusmodi falsis placitis frustra nunc tempus tererem: nam cuilibet constare poterunt Recentiorum lucubrationes sedulò consideranti; qui per istud respicere ad pauca, & pronunciare secundum pauca Praxim Medicam fere perdiderunt.

II. Sanguinis missionem, purgantia, vesicantia, & reliqua Galenicæ Praxeos remedia, multi Medicorum hoc saeculo supervacanea prorsus, atque pernicioſa existimant. Simiola haec Helmontio Auctore in scaenam prodiit, & per angustias experientiae abscisae, ac inconsideratae variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos praeoccupavit, qui novitatibus hisce illecti, contra usum talium remediorum superciliosè admodum, & ingenti aegrorum damno debaccantur. Putant alii morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alchalia remedia curandos esse: hoc medendi genus utpote omnium facillimum, & brevi dierum spatio a rudi quaque Muliercula etiam addiscendum, prae caeteris hodie invaluit; at Medici ignari illius Hippocratici, quod centena sint, quae hominem laedunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potius, sive divinare de rebus morborum, quàm invenire, & scire; ut fusè infertur. Incipientibus quibuslibet morbis solent nonnulli purgans medicamentum aegrotanti exhibere, ad subdueendam, ut ajunt, materiam antecedentem, quae fovet proximam. Simiolam hanc in Arabum scholis natam multi inter Medicos constanter adhuc retinent: neque quicquam possunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitae Recentiorum observationes circa opportunum purgantium usum factae; vel ipsius Divini Senis exemplum, qui nonnisi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum. Purgantia namque cum sint de genere remediorum refermentantium, interdum crudam, & in latibulis quiescentem materiam subdita quasi face ad actum provocant, & ita febres vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedendes revocant.

III. Inter Simiolas, quae Medicos summopere fallunt, recenseri quoque debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, nisi aliarum scientiarum adminiculis Dialectices nempe, Matheseos, Peritiae variorum idiomatum, Rhetorices, Astronomiae,

&c. instructus accesserit: quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licet non perexiguum aliquod ornamentum Medicinae afferre possit, nec tamen Judice, tanti interest Medici ad intimiorem morborum historiam assequendam, quanti interest Musici ars pictoria? Nam experientia constat: series Galenicos, & Latinam linguam vix callentes, aequè, benè morborum curationem instituere, ac ii, qui nonnullarum scientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritissimi. Ab hac posteriorum temporum consuetudine absurda varia in re medica oriuntur. Et prae caeteris cum magnam temporis partem insumant in antedictis scientiis acquirendis, exigua illa, quae remanet pars, vix sufficit perdiscendis primis Praxeos rudimentis. Porrò publicè se jactant Astrologos, Poëtas, Criticos, Historicos, Philosophos esse, Linguae Graecae, vel Hebraicae peritos, &c. Si verè privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quae nos ducit Oraculum antiquum, nempe de scientia Nostri: argumenta, quae afferunt, jejuna sunt, & nullius usus. His aliisque de causis impares redditi, ad solidam praxim per observationes adipiscendam, ediscunt statim hypotheseos alicujus generalis ideam, & per dogmata quaedam generalia, modo theoretica, modò practica morborum omnium curationes instituunt: quae quoniam sunt veluti spectra quaedam in superficie rerum, tanquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum si spem illorum instent primò, postea vero destituant.

IV. Sed ut ordinatiùs procedamus in solutione praesentis argumenti, distinguenda erit historia morborum, sive Medicina prima à curatione earumdem, sive Medicina secunda. Historia morborum est scientia sui generis, nec ab aliis sua mutuatur principia, & incrementa; sed à saluberrimis dumtaxat purimissisque Naturae fontibus, per quos clara evadit, & fidelis. Sive ut clariùs loquar, historia morborum tota quanta est, pendet à sedula, & patiente descriptione eorum, quae doctus Observator de morborum invasione, progressu, & ritu adnotaverit, & eadem, qua observavit, simplicitate chartis exposuerit nihil addendo de suis, nihil de librorum, aliarumque scientiarum praescriptis. Infantiam igitur Medicinae, cui historia morborum primam praebet mammam, aliarum scientiarum legibus assuescere, ac confundere, idem est, ac ipsius divinae artis fundamenta evertere prorsus, atque diruere. Equidem omnis Medicina prima, quae basis est secundae, sive curativae, taliter tractari debet, ut non ex Natura mentis, quod plurimi fecerunt, sed ex ipsa rerum Natura promanet; idest, ut non per otiosas disputationes, vel per arrogantiam, & factum, sed per labores varios, per inquisitionis patientiam, demum per fidem in observando anxiam, & quasi dubitabundam promoveatur.

V. Ad Medicinam secundam, sive curativam morborum, fateor sanè plurimum lucis allatura esse aliarum scientiarum studia, & praesertim illarum, quae cognationem aliquam habet cum Medicina, vel illius membra sunt. Inter has numerari possent Chymia, Botanica, Doctrina Diaetetices, Gymnastices, & Sex rerum non naturalium, Philosophia Experimentalis, Anatome, & aliae hujus generis, quae ad integram methodi perfectionem, necnon ad hauriendas promptissimè, & ex minimis quibusque circumstantiis indicationes curativas maximopere faciunt. Methodus enim cum sit, quaedam veluti Architectura, aedificii Medici fundamentum curationum; absoluta esse non poterit, nisi per vias à talibus indicatas scientiis, sui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & Naturae conspirent. Quod spectat ad reliquas scientias, quae nullam cum Medicina cognationem habent; non negaverim, quod ad acuendam mentis solertiam, nec non ad ornatum Professoris aliquid conferre possint studia Mathematices (de quibus unus instar omnium videndus erit Marinus Gherardus Ragusinus Conterraneus noster

in

in doctissimis libris de Compositione, & Resolutione Mathematica, & in Apollonio Redivivo) Meteororum, Astronomiæ, Eloquentiæ, sive Artis Suasoriæ, Philosophiæ moralis, præsertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiscenda Prudentia, Medicis tantopere necessaria, &c. quoniam tamen sunt extra aleam curandorum Hominum, idcircò horis dumtaxat subcessivis, animique relaxandi gratia iisdem utendum, nam sicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur, & franguntur; ita contra concessa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur summopere, & confirmantur.

VI. Errant illi, qui putant, se morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamussim callent. Errant inquam, quia Medicus ad multò altiora respicere debet, ut innocentem artem a calumniis vindicet, ægrosque à morborum tædio ad salutis tranquillitatum revocet. Cadavera hominum morbis denatorum secanda sunt ei, manusque inquinandæ, ut inveniat, quæ morbi sit sedes, quæ causa, qui exitus antecedentium symptomatum; qui demum effectuum omnium in antecedenti morbo observatorum eventus. Stercus & urinam, linguam & oculos, pulsum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter considerare debet, ut in vera, & naturalia morborum diagnostica, prognostica, indicationesque, curativas perveniat. Splendida ostentare, aut frequentare musæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne salutare quidem, plurium Academiarum Collegiis te adscribere, ut nominis tui fama in hodiernis Literatorum Diariis celebretur ad leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen, si squallidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter visitaveris; & austera quadam, atque intrepida patientia adnotaveris, quid boni, aut mali singulis morbi temporibus contingat; qui progressus symptomatum, quive eorumdem exitus post adhibita quæve remedia succedant. An præsens morbus in alterius speciei morbum mutetur. Quæ benignitas, malignitas, vehementia, &c. morbi & symptomatum quolibet eorum tempore apparuit. Quæ medendi methodus singulis morbis perpetua, & stabilis detecta sit. Quæ morbi, & symptomatum facies, qui exitus post hæc, aliave excreta ac retenta? Et hujusmodi centena paulò arctiorem cum Natura cognitionem habentia, quæque illius partes distinguunt potiùs, quàm discerpunt, & frangunt.

VII. Inanis gloriæ desiderium, Simiola fuit, quæ Medicos omni ætate compulit ad sectas condendas potiùs, quàm ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum historiam illustrarent confirmarentque. Et ita fingentes ad libitum rerum Naturam, indigestisque quibusdam meditationibus eandem fere evertentes, nil mirum sit, si Medicinæ fundum; & patrimonium hac ratione depauperarint; florentemque illius statum inutilium librorum copia perturbarint. Assectæ verò illorum vana quadam hallucinati reverentia, vel ignavia ab investigatione deterriti, satiùs duxerunt subtilis. Interpretis. Antagonistæ nervosi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare; quàm per observationes proprias diagnosim, prognosim, causas varias, curationemque morborum determinare; sive ut clariùs loquar; Personas Magistri & Auditoris, non verò Inventoris, & ejus, qui inventis addat, sustinuerunt.

VIII. Morum præcepta illa optima sunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripathetici, Academici, Stoici, Cinici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici nostræ ætatis amplecti deberent. Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia cuilibet sectæ; Galenicæ scilicet Chymicæ, & Mechanicæ, &c. (sicuti sunt Hippocratis opera) sed ea potissimum particularia, nullisque historiis, aut facto rei confirmata publicè huic exponunt. Quod semel ex voto successisse observarunt,

id ſemper tali modo futurum arbitrantur, ſed progreſſu temporis re melius perſpecta illud particulare, & inſtabile, non verò commune, ac perpetuum fuiſſe animadverterunt. Paradoxa hodierna, mutua Recentium Medicorum diffidia, Tot Libri de Incertitudine Medicinæ à Noſtratibus imprudenter typis editi, abundè teſtantur, hodiernæ Praxeos dogmata publica non eſſe, ac veluti convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ſingulorum votis confirmata, ſed ad placitum uniuſcujuſque excogitata; idque vel odio ſectæ contrariæ, vel amore ſectæ propriæ (ſolent enim Medici ſectæ, cui ſe devoverunt, gloriam quibusvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu ſolertiæ mentis, vel ingenti copia præjudiciorum eidem undequaque inſinuatorum, vel affectione novitatis, prout hoc ſæculo ad nauſeam ferè factum videmus, vel falſis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel conceptu Medici ſocii, & ſic de aliis. De Medicinae igitur incrementis nunquam benè ſperandum, niſi una omnibus inhaereat, & omnes in unam conſentiant.

IX. Abuſus accuſandi fictam quandam in morbis malignitatem eſt ſimiola, quae frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter cauſis morborum antecedentibus, ſymptomatis, & ſtatu penè integro morbi magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt: per quos quidem cum morbus, natura ſua lenis, graviter exacerbetur, ſtatim exacerbationis illius cauſam malignitati, neſcio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatae, attribuunt. Interea neſcientes in quibus talis malignitatis natura ſita ſit, populari illi opinioni ſolummodo acquieſcunt; ſcilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalefacientibus aggredi ſtatim debere ſe, per ſudores liminare. At poſt multos eductos ſudores, non ſolum malignitas illa interdum non ſubmovetur; ſed potiùs per eos, latentes viſcerum inflammationes, quae talium febrium, ut plurimum ſunt cauſae genuinae, magis magiſque augentur, in graviora mala conjiciunt aegrotantem. Recentiores contra diligentiùs examinatis accidentibus febres malignas nonnullas concomitantibus, detexerunt eas omnes duplici potiſſimum de cauſa coagulatione ſcilicet, vel diſſolutione humorum pendere; & pro vario, ac praeter naturali hoc humorum ſtatu, varia quoque methodo curandas eſſe. Medicamenta cardiaca, ſpitituoſa, & excalefacientia ſicuti in febribus malignis ex coagulatione benecedunt; ita contra in iis ex diſſolutione perniciosiſſima ſunt; ſolaque acida temperata, emulſiones ſeminum, gelatinæ cornuum cervi; & ſimilia temperantia, diſſolutivum illum, ac penè inflammatorium ſanguinis ſtatum refrænant. Quoniam, vero prædicta medicamenta manifeſta qualitate diſſolvendi, & temperandi operantur, à manifeſta pariter cauſa tales febres produci, nemo inficiaverit: adeoque ſomniatum malignitatis commentum ſponte ſua concidere. Non diffiteor tamen dari interdum febres verè malignas; ab aura & humore venenis analogo noſtriſque ſenſibus vix perceptibili productas, quales à pravis aëris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ ſubſtantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujuſmodi cauſis excitantur; ſed hæc eſt rara avis in terris, nec ita frequens in ſingulis morbis, ut vulgò Medici arbitrantur. Plures alias ſimiolas, quæ Medicis illudunt, Praximque remorantur, prætermittimus; ne tædio legentibus ſimus, & ne crambem ſæpius recoquamus.

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

Falſum genus analegiarum, ſive falſae ſimilitudines.

§. I.

ARgumentatio a ſimili, ſicuti facilior omnium eſt, ita ſi debitè non inſtituatur, cæteris omnibus fallaciores deduci

ducit concluſiones. Nec aliunde Medicorum in inquirendo impatientia tàm apertè deducitur, quàm à falſis ſimilitudinibus, quibus illitum in curandis morbis, tùm in judicando de iiſdem tantopere indulgent. Similitudo, ut perfectè concludat, verſari debet inter res ſub eodem genere poſitas, ut inter plantas & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & ſic deinceps; ut ita poſſint ſingula unius rei attributa verificari de alia, cui aſſimilatur, aliter concluſio erit imperfecta, nec per ſufficientem partium innumerationem; undè profectò graviſſimis erroribus occaſio dabitur. Quis Alexandrum Farneſium Cæſari comparaverit, cum ratione id faciet, ambo namque homines ſunt, & ambo ſtrenui ſuorum temporum Duces; illiuſque attributa, Cæſaris attributis optimè reſpondent. Si verò Farneſium Soli aſſimilaverit, nimium diſtans, & prorſus extra ſphæram talis erit ſimilitudo? Solis enim predicato in Farneſio abſolutè verificari non poterunt. Hac prorſus ratione de ſimilitudinibus in re medica uſitatis, judicandum.

II. Qui analogicè ab Anatomia Inſectorum, ad Anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philoſophantur, optimè philoſophantur; ſiquidem ſub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius facta ſufficienti partium enumeratione optimè reſpondent attributis alterius; ideò obſervata Anatomica in Brutis non ſolum facem præbuerunt obſervatis Anatomicis in Homine, ſed iiſdem adamuſſim congruunt: Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrinque & circulatio ſanguinis, & ſtructuræ viſcerum, & alia innumera detecta ſunt tanta ſæculi noſtri felicitate. Pariter Mechanici philoſophantes à variis mathematices præceptis, utpotè Statices, Hidraulices, Momenti gravium, & reliquis hujusmodi ad ſtructuram corporis animati, rectè philoſophantur; quia humanum corpus in ſtructura æquè, ac effectibus a tali ſtructura pendentibus, numero, pondere & menſura procedit: Ita volente ſummo rerum Conditore DEO, qui, ut compages corporis imperio mentis commodiùs obſequeretur, ordinatiſſimas proportionum, atque motuũ in humano corpore ſeries, ſolo mathematices penicillo delineaſſe videtur. Cum argumentatio analogica Anatomes, & Mechanices ad curationem morborum mutua ferè ſit, & reliquis hypotheſibus certiùs concludat: jure merito viri Celeberrimi ex Academia Romana Borellus: ex Florentina Bellinus; nullam majorem opem collabenti jam Theoriae afferri poſſe putarunt, quàm ſi per regulas anatomico-mechanicas in explicandis morborum effectibus progrederetur, qua de re legi merentur doctiſſimae illorum lucubrationes, tanta Patriae & Medicinae gloria, tantaque aegrorum utilitate conſcriptae. At qui ab effectibus mineralium in furno chymico analogicè ad effectus corporis animati diſcurrunt; non ſolum hac ratione imperfectè concludunt, ſed perniciosis illis erroribus, quibus hodierna Medicina immeritò turbatur, anſam præbent indicibilem. Meliùs concluderent, ſi liquores aut chymicos, aut vegetabiles per infuſoriam Anatomen vivorum animalium humoribus infunderent; ex iiſque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

III. Longum eſſet recenſere tot falſis, ac penè populares ſimilitudines, quibus hodie Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit ſimilitudo, quàm primus excogitavit Helmontius, ut ſanguinis miſſionem apud vulgum diſſuaderet; nempe, ſicuti aqua in lebete ebulliens; refrigerari non poteſt per ſubtractionem aquae ebullientis, ſed per ſubtractionem ignis ſuppoſiti, ita ebulliente in febribus ſanguine, vacuatio ejuſdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò ſola cauſae morboſae evacuatio per ſudores, aliaſquae hujuſmodi vias. Similitudo hæc primo aſpectu completa videtur, ſed quorum extra ſphaeram mutui praedicati, in graviſſimos errores conciit Practicantes. Ignis enim noſter febrilis (ut reliquas rationes taceam) ſangui-

ni

ni mixtus, & altè immersus est, non verò suppositus venit, ut ignis in lebete, & dum sanguinis portio subtrahitur, ipse quoque febrilis ignis subtrahitur. Porrò licet nos solidis mechanices, & experientiae argumentis innixi, prudentem phlebotomiae usum in febribus laudemus, non perinde tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, sed iis solummodo, in quibus vel ob nimiam sanguinis aestuationem, uberioremque ejusdem copiam, vel incipientem in aliquo viscere stagnationem, gravissima imminent mala; & potissimum deliria, vigliae, inflammationes viscerum: anxietates molestae praecordiorum, aut pectoris; spirandi difficultas, suppressiones liquidorum currentium in aliquo viscere, vasorum rupturae, & alia centena, quae facilè imo fataliter supervenirent, nisi per sanguinis missionem illis obviam iremus. Nec solum per sanguinis missionem antedicta supprimuntur accidentia; verum etiam ipsa ebulliens sanguinis massa ad illam motus mediocritatem reducitur, quae sufficit ad depurationem, secretionemque peccantis materiae suo tempore peragendam.

IV. Sicut febris à spina digito haerente extingui non potest, nisi spina avulsa; ita & reliquae febres curari non poternnt, nisi spina humoris peccantis, archeum irritantis, statim nullaque expectata coctione auferatur per diaphoretica, purgantia, &c. similitudo est ab eodem excogitata Helmontio; iisdemque difficultatibus obnoxia. Nam praeterquam quod multae dantur febres, in quibus nulla hujusmodi sensibilis spina materiae peccantis, febrim producit, quales sunt, quae ab ira, venere, animi pathematis, similibusque causis dependit; per diaphoretica & purgantia supradicta in principiis acutorum data ad somniatam e sanguine spinam eliminandam, nil aliud efficimus, quàm seroſiori eandem parte, qua diluitur, temperaturque, spoliare, & ita ad coagulationes, gravioresque ebullitiones disponere. Unde nil mirum, si quotidie observemus, symptomata acutarum febrium, imo febres illas post intempestiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam aegrorum perniciem exacerbari. His aliisque difficultatibus obnoxie sunt tot aliae similitudines, Medicis familiares in explicandis, curandisque morborum effectibus. Talis est similitudo caloris rerum in humido putrescentium, ad calorem febrium, ab humoribus putrefcentibus, ut falsò opinantur Galenici, productum; quae opinio quoniam à Recentioribus satis superque exploſa, & falsitatis redarguta fuit, à nobis praetermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione sua vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri, quem oriri putant, dum cerebrum refrigetatum vapores è visceribus ascendentes in densam illam pituitam convertit. Similitudo ejusdem cerebri frigiditate sua spiritus opprimentis in productione somni. Similitudo suctionum, attractationum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; Et centum aliae populares similitudines, magno in pretio a rudioribus Medicis habitae; qui quidem morborum curationes instituunt non per leges dogmaticas, & ex ipso Naturae penè eductas, sed potiùs ad normam effictae alicujus, aut incompletae similitudinis modo hactenus recensito.

V. Quamvis nimium fingendarum similitudinum abusum à saeculis barbaris ad nostram aetatem derivatum, malè hactenus tractaverim; non perinde tamen quis putet me usum argumentandi per analogiam, sive à simili damnare prorsus, aut redarguere; sed acriùs in eo desiderare judicium, praesertim dum morborum curationes per talem analogiam instituuntur. Quidquid enim Philosophia naturalis, experimentalis, & Medicina ipsa hoc saeculo adinveneretur, per analogismum, inductionemque adinverunt, non eam profectò qualem in superioribus exemplis reprobavimus, sed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decursus confirmatam;

& ex

& ex qua demum axiomata generalia, tanquam totum ex omnibus partibus collecta, scientiæ veritatem perpetuò firmant, nosque ad proxim via stabili dirigunt, impavidosque reddunt in instituendis morborum curationibus. Analogismus itaque ad perficiendas artes sub naturali scientia comprehensas, & præsertim Medicinam, cæteris argumentandi modis opportunior est; tum quia pedissequus est Naturæ, eidemque quasi immiscetur, tum quia opinionis in errores subingressus clariùs, quàm aliæ argumentationes patefacit, & animadvertit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Præposterа librorum lectio.

§. I.

IN lectione librorum nunquam proficies, nisi priùs in legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria inconsiderata & inexplebili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, considerata, & doctorum Virorum conversatione, atque experimentorum usu conjuncta, eamdem fœcundat ac perficit. Et sicuti nimia ciborum ingurgitatio salubriorem valetudinem non affert: ita nec inexplebilis librorum lectio solidiorem doctrinam. Hinc fit, ut qui prudenter ad pauca respiciunt, non solum perfectiùs judicent de rebus, sed de iisdem promptiùs faciliùsque pronuncient. Per libros, fateor, maximopere proficimus, antequam integros, uberrimosque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis est in detegendis, superandisque erroribus, quibus obnoxii solent esse scribentes, quibusque mentem nostram inficiunt, & à veritatis semita frequenter removent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum rarò dediscimus.

II. Quod ad nos attinet, non eo nomine præsens argumentum conscripsimus ut leges daremus hominibus, qua ratione se gerere debeant in legendis libris; sed dumtaxat ut nonnullos animadverteremus errores, in quos frequenter incidunt, qui præposterè, debitisque non adhibitis cautionibus lectioni librorum incumbunt; Ex quo sanè fonte tanta legentibus, ac scientiis superveniunt incommoda. Alii tumultuariè legunt. Alii contradicendi genio. Alii obliti suæ libertatis, opinionibus Auctorum, tanquàm scopulis sireniis adhærescunt, & nutus illorum pro ratione, jussa pro legibus, responsa pro oraculis habent. Sed ad rem ipsam.

III. Pluribus scientiis eodem tempore operam dantes, solent de altera per præcepta, legesque alteriùs, præsertim illius, qua maxime delectantur, judicare: sicuti ex Antiquis Aristoteles, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices; Plato per ideas abstractas; & theologicas secunda scola Platonis; Proclus scilicet cum sociis per regulas mathematices pronunciarunt. Medici pariter cum præter morborum doctrinam, aliarum scientiarum studio flagrare soleant; si contingat, ut alicui ex ipsis, magis quàm par est, incumbant; statim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt non per debitas praxeos leges, sed illius potissimum disciplinæ, cui sunt addicti, eamque non clam solummodo, sed sparsis in vulgo libris, tanquam summopere necessarium morborum curationi deprædicant. Vitium hoc sive temporis, sive Authorum esse soleat, omnium penè Medicorum mentem nostra ætate invasit; magnamque in scientiis turbationem excitavit. His de causis motus Cardilucius in præfat, suæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quod existimet sectionem fibrillarum esse summopere necessariam ad historiam, curationemque morborum assequendam: cum re vera, ut ipse ait, post hos quinquaginta annos sectionibus anatomicis impensos, nec accuratior morborum historia, nec solidior eorumdem curatio illuxit.

xit. Sicuti, ex Cardilucio, Anatomici per sectiones rerum minutarum; ita & Chymici, per pauca experimenta furno educta; Conditores novorum systematum per paralogisma, & nova verborum inventa, Mathematici per circulos & lineas de historia morborum, sive de Medicina prima disserverunt: quod quidem an bonis artibus contingerit, Doctorum Hominum judicium esto.

IV. Solent porrò, qui legunt, memoriâ magis, quàm ratione uti: eorumque præcipui conatus id potissimum collimare videntur, ut addiscant quid hic, quid ille sentiat Author, quid autem sentiendum sit, quidve illi propriâ edocti experientiâ sentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis scripta propriis inspexerit, ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quasi dissimilium quorundam pigmentorum congeriem, non verò studium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi ostentare fatebitur. Nec aliam hujus rei causam afferre possem, quam incredibilem illam, qua detinentur, legendi, at fere libris immoriendi cupiditatem, sive potiùs ignaviam, nunquam ratione sua utendi, aut experientiam consulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quò plus legendo impenderit, eò magis in asserendo de rebus judicio confundatur, & ex confusione aut in Pirrhonismum, aut in dementiam delabatur; Capacitas namque cerebri cum infinita non sit, quid mirum, quod innumera illa idearum vestigia cerebro impressa confundantur ad invicem, mentemque a rectè, & distinctè judicando prorsus avertant. Homineſque hac ratione, ab usu ingenii sui desuescant, & quasi contrahant impotentiam eodem utendi. Hoc idem hominum genus memoria magis, quàm ratione utens, solet esse tumidum, in socios supercilioſum, singulisque de rebus judicandi potestatem sibi arrogat; Nec mirum; nam falsum illud scientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quemdam veluti, fulgore illis conciliat, quo renitentes solent pervertere, præsertim si accesserit gravis loquendi modus, & imperiosa audacia.

V. Multi in veritate inquirenda alienas potiùs, quàm suas adhibent vires; ad videndum, suis oculis semper utuntur, sed ingenio suo ad detegendam morborum Naturam, aut nunquam aut rarò. Placidus rei verisimili assensus, & imperitia tum experiundi, tum judicandi, quàm deficiente à primis annis exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt; à veritatis cognitione eos summopere distinet. Hi sunt, qui veritatem cum antiquitate, falsitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas, easque profectò veras, falsitatis nota accusant; veteres contra propemodum falsissimas, pro veris perpetuò sustinent; Circulationem sanguinis; Lacteorum, & Lymphaticorum inventum; nervorum, viscerumque structuram, ac usum; aliaque multa Recentiorum studio detecta, & perpetuis Naturæ votis confirmata, maledidictis proscindere non desinunt, non aliâ sanè de causa, quam quod nova sint. Contra putredinem humorum, sanguificationis in hepate officinam, primarum qualitatum in producendis, curandisque morbis authoritatem, cæteraſque antiquorum opiniones, quæ per plura retro sæcula; eximios multorum in re Medica locupletanda conatus labefactarunt, falsisque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eò quia & antiquæ sunt, & antiquis placuerunt.

VI. Porrò iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem, tantamque illis in omni artium genere tribuendam esse laudem arbitrantur, ut nobis omnem prorsus inveniendo viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris sententiæ spem intercluſam esse existiment. Falsitatem tamen illorum abundè manifestat præsens ætas, quæ rerum inventarum gloriâ, & multitudine, omnes ex omni memoria ætates superavit; manifestat pariter ipsa naturæ in operan-

lando æquabilitas, quæ in omnibus ſuis rebus obeundis admirabilem conſtantiam, & incredibilem quamdam æqualitatem, immutabili prorſus æternitate tuetur: quamobrem intelligere vix poſſum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores Natura hoc tempore, quàm antea, procrearit. Nec ſanè ingenium hominum conſeneſcit, ſed in ingeniis induſtria; mentis namque vires nulla prorſus alia ratione, niſi ſecordia franguntur: neque ea, quæ rebus omnibus obrepit ſenectus, obrepit & ingeniis; quippe quæ firmiſſimè, ac prope immortali quodam quaſi Naturæ robore ſepiuntur. Atque hæc quidem, ſi perſpicua ſunt, ſimul illud perſpicuum eſſe quis non videt, non ſolum eamdem nobis, quæ veteribus, aciem ingeniorum munere, ſed ſi exercitatione acuatur, multo etiam præſtantiorem futuram, & impoſterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes; æmulationem potiùs, quàm admirationem nobis anteponamus. Nollem, quis exiſtimet, me hoc dicendi genere adverſus veterum cognita malè affectum, illos immeritò ea in re carpere, qua tantam ſibi laudem compararunt, nam ſicuti ſummam ipſorum induſtriam in locupletanda Praxi ſemper proſecutus ſum; ita ſummopere doleo, nos hiſce temporibus in tantas redactos eſſe anguſtias, ut deſtituti præſidiis, quibus ſuperiora abundarunt ſæcula, artem curandorum hominum promovere neſciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras effundant, in iis tamen interlucent & ſcintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem poſſunt accendere.

VII. Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, propterea, quod falſo putarent nonnulli, me ab utili, & laudabili librorum lectione, præfato dicendi genere juvenes quaſi dehortari. Mei oneris futurum fore arbitror, candidè hic fateri, quod ſicuti ipſe proſectus in re Medica ut ut exiguos; tamen non improbos librorum lectioni ſummopere debeo; ita pariter ad hæc eadem ſtudia ſuſcipienda, excolendaque, & hortari juvenes & impellere non deſinam. Ne tamen in ea Vada impingant; in qua mihi ſæpiſſimè neceſſe fuit impingere; de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiat, probatos Authores ſemper legant, & ſi probatiſſimus fuerit, illum unum manibus perpetuò terant, utpote in quo illius omnis ſapientiæ ſumma continetur, quam in centenis, ſed inferioris notæ Auctoribus, vix unquam ſe reperturos fore, experientur. Hujus veritatis teſtem habemus doctiſſimum Sanctorium, qui aureo ſuo, quamvis exiguo, de Medicina Statica libello, communi hominum utilitati magis proſpexit, quàm mille Auctores mille vos luminibus, quorum alter alterius cogitata ſubripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potiùs verborum copiam, quàm æterna induſtriæ ſuæ monimenta publicæ luci conſignarunt. Legenda non proficies, niſi lecta intelligas, intellectis verò aſſenſum ne præbeas, niſi prius ſedulò examinaveris, vera ne ſint? an ſecus. Ratione tua utaris in ſolvendis quæſtionibus, quas librorum titulis præpoſitas vides: aſſiduæque lectioni intermiſcendo experientiam, æquum de rebus ſingulis judicium dare coneris; ratio enim, niſi ſtudia dirigat, ſtudia rationem non ſolum non perficient, ſed hebetabunt, & recto operandi ſcopo avertent. Lectioni librorum ferè immorari, ac contabeſcere ſpecioſum ſapit, & inanem ſocordiam: iiſdem molliùs abuti, oſtentationem, & ignorantiam; ſatis namque ſcimus, quod litteræ perficiant Naturam, ſcimus pariter, quod ipſæ perficiantur ab experientia; & cum generalia quædam litteræ præcipiant, ſi illa non determinentur ab experientia, nunquam optatum finem aſſequemur. Experientiâ conſtat, ſtupidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas, ineptos evadere illos, qui librorum lectioni ferè immoriuntur, neque id ſolummodo, verum etiam propter continuam quandam a rebus abſtractionem, & confuſionem idearum mentis à nimia lectione partam,

nec Reipublicæ prospicere recte norunt; & ut superiùs adnotabimus, de rebus singulis confusè judicant. Contra multi, quamvis in studiis minus versati, hominibus semper fuerunt admirationi, quia summa prudentia, & sagacitate cogitationes suas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando ad studia te ineptum sentis, id est, dispositionem, & alacre desiderium non habes, abstine tunc temporis ab iis, nam præ defectu talis dispositionis, licet multum legeris, parum certe exinde proficies; illud igitur tempus ne frustra pereat, aut doctorum Virorum conversationi, aut faciundis experimentis impendito.

VIII. Solent, qui callidi sunt, litteras despicere, simplices admirari. Prudentes vero mediam inire viam, iisdemque tantum uti, quantum publica aut privata requirit necessitas; de cætero nec citra, nec ultra. Libros contradicendi genio legere, vel iisdemque ad externum quendam ornatum abuti, vel omnibus illorum præscriptis indiscriminatim, & nullo prævio examine assentiri: affectionem scientiæ potiùs, quàm veram, & solidam redolet sapientiam. Quoniam universa praxis Medica in monitis, & præceptis diuturna comprobatis experientia sita est, & hæc facillimè elabuntur è memoria, nisi diligenter conscribantur; ideo non absre erit, si librorum studiosus manuscriptum quoddam sibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti sententias legendo acquisitas diligenter adnotet, & horis subsecivis quotidie relegat, qua ratione magis atque magis inhærentes memoriæ, mentem quasi fœcundant ac perficiunt, ut impavide quasvis vel difficillimas morborum curationes aggrediatur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, sive hi fuerint Antiqui, sive Recentes, non legendi solummodo, aut relegendi, sed præ manibus semper habendi, ut ita ingenium nostrum, velut nova incude ad illorum recudatur ingenium, Auctorum minoris pretii, vel per partes tantummodo inspiciendi, vel prorsus perlegendi, sed absque multa temporis jactura, aut longa in illis mora. Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi; ideſt legenda dumtaxat illorum compendia, a Sociis studiorum, vel Amanuensibus nostris conflata. Qua ratione magnam scientiarum, reique litterariæ notitiam habebimus, absque multa temporis, & salutis jactura. Videamus obiter, quid conferat librorum Auctorum in Re Medica optimorum lectio praxim exercentibus.

IX. Nulla ætate tanta librorum copia redundavit Medicina, quam ætate nostra; & nulla pariter tanta observationum practicarum inopia laboravit, quàm præsenti. Si nonnullos eorum diligenter introspexeris, invenies profectò, vel molestam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam ostentationem rerum novarum, vel malam mixturam veterum auctoritatum cum novis inventis: majorque argumenti pars dissidiis, & contentionibus, quàm novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forsan rationum paupertate laborat, non veretur eas omnes, quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris super idem argumentum confirmandum, tuendumque expositæ fuerunt, vitio vertere, ac redarguere, ut ita rei suæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et si à talibus libris festivas, atque exoticas inscriptiones, Philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, superstitionem, aliasque hujusmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet, imo pro veris Sapientiæ thesauris, umbras amplexaberis, & Chymeras, Librorum itaque subsidia, cum parum conferant ad determinandam in re Medica historiam morborum consummatam, & stabilem; ad ea descendendum est, quæ paulò arctiùs Naturæ inhærent; experimenta scilicet, observationes, cadaverum sectiones, horto simplicium, fornaces chymicorum, quæque Naturam variè observando, separando, ac vexando, veros illius sensus nobis adaperiunt. Porrò notum esto Juvenibus, se doctiorem librum non inventu-

curos, quàm ægrum ipsum; cujus morbus, illis diligenter observantibus, multa scitu digna brevi, ac fideliter aperiet, quæ molesta plurium annorum lectio præstare forsan non poterit; Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum historiam nobis exponit; libri verò per redundantem fallaciarum, & inanium speculationum suppellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Verumtamen ut in confuso morborum labyrintho viam, tot sæculis intercluſam, sibi adaperiant, non in paucorum dumtaxat ægrotantium observatione consistant, sed pari constantia & ardore, ac centenos & plures extendantur. Qualis autem modus etiam in libris habendus sit, satis docet Magister vitæ civilis Seneca meus. de tranquill. animi cap. 9. his verbis. *Studiorum quoque, quæ liberalissima impensa est, tamdiu rationem habebo, quamdiu modum. Quo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita sua indices perlegerit. Onerat discentem, turbat non instruit: multoque satiùs est paucis te authoribus tradere, quàm errare per multos. Quadringenta millia librorum Alexandriæ arserunt: quæ non in studium, sed in spectaculum comparata erant; sicut plerisque ignaris etiam servilium literarum libri, non studiorum instrumenta, sed cœnationum ornamenta sunt. Paretur itaque librorum quantum satis, nihil in apparatum. Vitiosum est, quod nimium est. Jam enim inter balnearia, & thermas, bibliotheca quoque ut necessarium domus ornamentum excolitur*: At si Seneca nostris temporibus viveret, in quibus librorum numerus ita excrevit in immensum, ut librorum copia, omnes omni memoria ætates superemus, quid diceret? Sapientes judicent.

X. Ex hactenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè literatos, lectionique librorum ferè immorantes, rarò felices in curandis hominibus evadere, imò nunquam de rebus Practicis judicare rectè posse, nisi Praxi omninò se dederint, & in eadem ferè consenuerint. Lepidam hujus rei historiam narrat Jo: Huartius *Scrut. ingen. Cap.* 12. Quo tempore, ait, apud Nostrates Arabum Medicina florebat pariter & celeberrimus in legendo, scribendo, argumentando, distinguendo, respondendo, & concludendo Medicus, isque adeò in Eloquentia effusus, ut qui eum audiendum conveniebant, non solùm morbos sanare, sed mortuos ipsos ad vivorum consortium, quasi revocare, assererent. Verumtamen cum ad Praxim descendebat vix ullus ægrotantium, qui suæ curæ committebatur, effugere poterat, quin in præsens vitæ periculum conjiceretur, & inanem Professoris Sapientiam morte propria expiaret. Undè tot infaustorum eventuum genuinam causam nesciens, & progressu temporis nomini & rebus suis pejora timens, mundanis rebus suis pejora timens, mundanis rebus valedixit, & in Religiosorum Virorum cœtu diem ultimum obiit. Idem Huartius *loc. cit.* Aliam narrat historiam, ad confirmandum præsens argumentum, magis consentaneum. Medicus quidam secretè nimis à me petiit, qua de causa fieret, ut ipse, cum diu incubuisset legendis libris veram artem & regulas optimè prognosticandi tradentibus, easque perfectè dediciſſet, quoties tamen hanc prognosticandi disciplinam legendo acquisitam, in ægris suis experiri statuebat, toties in sui dedecus fallebat, nec unquam assequi poterat, ut veritatem præsagiret. Hæc ille. Argenterius, judicio gravissimorum Auctorum (prout notat laudatus Huartius *loc. cit.*) in reducenda arte Medica ad perfectiorem methodum, creditur superasse Galenum. De ipso tamen narratur, quod adeo infelix fuerit in curandis morbis, ut omnes ferè sui ægrotantes vel perirent, vel in morbos incurabiles præcipitarent: quà de causa perterrefacti Cives sui, non amplius curæ suæ committebantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere supervacaneum esset; quippe quæ quotidie nobis obvia sunt Medici itaque valde literati, philosophiis, & Theoriis plusquam pari est addi-

di, & ad instar araneæ ab indigestis cogitationibus Sapientiam perpetuò educentes, nunquam boni Practici evadent, nisi diuturno Praxeos usui, & exercitationi omninò se subjecerit. Morbi enim, abditum est eis quid sunt, suosque effectus modis tàm reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis absolvunt, ut difficile sit quicquam in illis investigare, nisi adhibeatur observatio. Quibus de causis exclamare coactus fuit Hippocrates passim in suis operibus θεῖον, sive, divinum quid in morbis inest. Nec immeritò; nam, sive corporis structuram, sive morborum originem, & causas, sive remediorum effectus consideraveris, semper illud τὸ θεῖον cum Hippocrate exclamandum. In ipso quoque Medico divinum quid inesse, singularis quædam in medendo felicitat, abunde testatur. Est enim in mediocriter doctis illa in indagandis morbis, remediisque applicandis εὐρέσις, quæ doctissimos interdum destituit. Constet igitur quod hactenus probavimus, Medicum scilicet quamvis in scientiis, & in lectione librorum eruditissimum, non perinde tamen bonum Practicum evasurum, nisi Praxim ipsam exercuerit; quique contraria his aut faciet, aut sentiet Natura certè eidem objicet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis. Fili, ab Academia venis, fastum spiras: ex inani scrinio, ex indocto pectore.

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

Præposiera Librorum. Interpretatio, efficiendorumque Systematum Cacoete.

COntra falsos Interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potissimum argumenta examinanda nobis essent. Alterum quidem contra falsos morborum; alterum quidem contra falsos Interpretes. Quoniam verò per singulas hujus primi libri partes in corrigendis, restaurandisque Naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc est, ac depravata, operam propè omnem contulimus. Reliquum est, ut præsentis articuli scopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginationes, & affectus.

II. Memoria illius diei, quo primùm Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladibus inciderunt in Arabes, fieri vix potest, quin acrem animo dolorem mihi perpetuò eliciat. Codices namque Græci cum ad illorum scholas tunc primùm pervenissent, quicquid de illis disseruerunt, ridiculæ potiùs sunt inutilium opinionum genealogiæ, quàm genuinæ Græci Codicis interpretationes: & sicuti falso illo interpretandi genere ad fidem sibi conciliandam validè; ità pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquisitionem efficaces fueruut. Hujus assérti veritatem manifeste fatentur subsequentes ad Arabum scholam ætates, in quibus Medici circa angustos Arabicarum interpretationum circulos, tanquam incantamento affecti subsultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab usu ingenii sui ferè omninò desueverunt: Undè profectò tot sophismata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepserunt. Ipsaque ars præstantissima, quæ magistra salutis semper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evasit.

III. Qui librorum interpretationem suscipiunt, in ipso interpretationis vestibulo Auctores suos omni laudum genere cumulare conantur, præsertim si Auctores illi an exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigeat Commentariis, & Philautiæ impensiùs indulgentes, non verentur eisdem modo Divini, modo admirabilis nomen tribuere, sæculi sui miracula appellare; tranctandam denique materiam, tanquam divini partum ingenii, & Reipublicæ summoperè necessariam singulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem necessitate tuendæ, aut promovendæ gloriæ

riæ talium Auctorum, sed occulta quadam libidine conciliandi sibi plausum eruditorum Hominum, propterea quod eximios, præstantissimosque Auctores susceperint interpretandos. Anatome Mundini circa res inventas, si conferatur cum Anatome hodierna, tantùm eamdem superat, quantùm pulex elephantem, illam tamen summis celebrare laudibus, & commentarii decore, non solum Cardanus, sed alii quoque docti Viri sibi gloriæ duxerunt. Ratio, quæ Cardanum, aliosque ad hoc movit, non alia sanè mihi videtur fuisse, quam vulgaris socordia vires proprias nunquam experiundi, manusque inquinandi in secandis cadaveribus, ex quo factum est, ut Mundini textum, tanquam veritatem inconcussam receperint. Eadem quoque de causa Practicantes, sive ob inconstantiam successuum, sive ob austeram in observando patientiam perterrefiant; non ad detegenda marte suo vera morborum phænomena, sed ad interpretationem inutilium librorum tandem accinguntur. Non ita mehercule se gessit magnus ille Medicinæ Parens, & Præceptor Hippocrates; qui quamvis & inquisitionis difficultatem, & morborum obscuritatem indignabundus videri, & quasi frænum momorderit: Naturæ tamen se immiscere, & propositum finem urgere tamdiu voluit, donec tandem indefessâ prorsus in observando patientia, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos superaverit. Et sicuti nostræ ætatis Anatomici introspecta diligentiùs Natura, consultaque frequentiùs cadaverum, vivorumque Animalium sectione, abundè cognoverunt, Mundini Interpretes exigua in rebus Anatomicis doctrina præditos fuisse. Ita, si quis post meos cineres veritatis igniculus, nostræ hac methodo praxi accesserit: sat superque aperiet futuris ætatibus, quàm longissimè à vera Medicina recesserint Medici, qui barbaras Arabum interpretationes, propriarum observationum studio, & exercitationi antetulerunt.

IV. Nonnunquam obscuriores sunt interpretationes, ipsa re interpretata. Id evenit, quia debitas interpretandi leges, aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem suscipit, non vulgarem, & superficiariam, sed interiorem, & solidam interpretandi materiæ cognitionem haberi debet; eodem potissimum jure, quo factum videmus à Criticis, qui antequam obscuros Poetarum, aut Historicorum sensus elucident, & patefaciant; magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumstantiarum illius sæculi, in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis Praxeos libris, ea mihi videtur necessaria cognitio, quam longus usus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobilissimi Interpretum, Mercurialis, Duretus, & Martianus, qui antequam Hippocratis opera Commentariis illustrare decrevissent, potiorem vitæ partem in exercenda Praxi impenderunt: Hippocratis namque libri cum nil aliud sint, quàm purus Praxeos succus; interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non alibnde certiùs peti debebat, quàm ab ipsa Praxeos exercitatione. Igitur qui superficiario tantùm doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus est; nil mirum si illius interpretationes evadant obscuriores ipsa re interpretata. Plurimi, Interpretis nomen usurpant, sed re vera Interpretes non sunt; nam si commentarios illorum diligenter perpenderis, non invenies profectò obscuri sensus explicationem, quæ necessaria est, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; sed nimiam eruditionum congeriem, ostentationem linguæ Græcæ, aut Hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & sententiarum rei tractandæ minimè conferentium: textum denique; non ad lancem veritatis, sed relatè ad præjudicia, quibus illi, vel ipsimet Interpretes obnoxii sunt, examinatum explicatumve,

V. Se-

V. Sepissimè Commentatores Authoribus suis nonnullas adscribunt opiniones, quas illi ipsi Authores ne somniarunt quidem. Id potissimum faciunt, vel ut Eruditis acutiem in commentando suam manifestent, vel potiùs ut indulgeant legibus illius hypothesis, cui à prima Juventute se manciparunt. His igitur, aliisque erroribus, si subjaceant Interpretes, nec adamussim similes sint tribus supralaudatis; consultiùs erit marte nostro Authores interpretari, quàm alienis fallaciis mentem imbuere, atque turbare. Aditus namque mentis obscurissimis, & indebitis interpretationum idolis tantoperè aliquando obstruuntur, ut veris, & nativis historiæ morborum radiis, qui nobis observando illucent, perpolitas, & sinceras areas præstare vix queant. Neque ipse hoc dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis reprehendo, sed judicium in voluntate desidero. Equidem dum mecum ipse aliquando considero causam, quæ durissimos Praxi Medicinæ compedes iniicit, effecitque, ut deplorabiles illius angustiæ in ampliores Naturæ fines proferri non possent; non aliam sanè agnosco, quàm præposterum interpretandi genus, nec non molestam illam ac præposteram rudium Medicorum occupationem in interpretandis Arabum potiùs, quàm Naturæ operibus: quæ cum omnes penè Academias duobus ab hinc sæculis pervagata esset, neque aliquis esset, qui provideret, vel admoneret; quid mirum, quod Medicina hac ratione radicibus avulsa suis, nec operum potestatem nobis hodie præbeat, nec ipsa tanquam planta vivax, & vegeta quotidie serpat, & adolescat; sed per umbras verborum, observationes populares, & experimenta nobilia in theoriæ fabulas concinnata, Naturæ judicia frangat propemodum, atque subvertat.

VI. Hæc aliaquæ vitabunt absurda, si memores erunt dicendorum. Interpretationem librorum Practicorum ad exemplar interpretationum Naturæ semper absolvant, qua in re imitari possunt incomparabiles Hippocratis Interpretes superiùs laudatos, qui veram interpretandi rationem pristinæ majestati restituerunt, Posterisque manifestarunt. Non sint in Auctoribus suis laudandis nimium effusi, sed pro opportunitate loci, temporis, & meriti: & si quid Adversarii optimè dixerint, maligna interpretatione non corrumpant. Neque vim, neque insidias hominum judiciis faciant per disputationes quasdam, à vero sensu textus remotissimas, effictasque potiùs ad laudem, venerationemque sibi conciliandam, quàm ad elucidationem obscuritatis. In interpretando confusionem caveant, quæ doctrinæ & veri sensus filum sæpissimè abrumpit; citiùsque veritas è falsitate, quàm è confusione emerget. Idola mentis, & præjudicia hypothesim, aliarumque scientiarum antea præconcepta, omninò deponant; qua ratione errorum in veritates, & veritatum in errores subgressus animadverti, notarique facilè poterunt. Indifferentes sint, & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas enim & novitas, non sunt æquè cum veritate æstimandæ, nam quod antiquum, aut recens est, non perinde verum aut falsum, ut hodie nonnulli Medicorum existimant, viamque contentionibus satis obviam sternunt. Auctorem suum nulla imminutum detractione, nulloque auctum additamento, sed integrum, & sui similium fideliter exponant; imò taliter expressum, ut vel suis vituperetur vitiis, vel virtutibus suis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, & vocum etiam collocatio interdum retinenda; idque potissimum in re gravissima, eademque obscurissima, sicuti in re nostra esse possunt varii Hippocratis textus in Coacis, Prognosticis, Epidemiis, Aphorismis, aliisque suis operibus passim expositi, Judicis partes sibi non arroget Interpres, ut impunè de suo judicet Authore, & quæ sibi non arrident, respuat, pro iisque sua supponat: quo sanè vitio magnam Interpretum partem laborare, exindeque magnam Scientiis, & potissimùm Medicinæ

ca-

calamitatem subortam esse, certò constabit legentibus. Nec ad contradicendum sint proni, nec semper, aut nimiùm in dubitationes soluti: In obscurissimis textibus, Academicorum more differentes, de omnibus quærant, nihilque certò affirment, nisi post longam, & patientem considerationem. Et si neque hac ratione explanare textum potuerunt, eundem intactum relinquant, solertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliisque hujusmodi muniti præsidiis, si ad interpretandum accesserint, & sibi & Auctoribus suis consulent, susceptique muneris rationem feliciter absolvent. Post detectos Interpretum errores, proximum esset illos, quibus novorum systematum conditores Praxim remorantur, exponere: sed quoniam integrum huic argumento caput, inferiùs ubi de instituenda hypothesi, dicavimus, in præsenti supersedendum forè arbitramur.

CAPUT IX.

IMPEDIMENTUM VI.

Intermissum studium tractandi de Morbis aphoristicè.

MEdicinam methodis concludere, & quibusdam ingenii commentationibus merè abstractis, & inutilibus digerere atque exornare, inter remoras, quæ progressum illius retardarunt, non infimum obtinet locum. Enimverò cum methodica hæc Medicinæ tractatio artem ostendere integram, & quasi redactam ad metam, ultrà quàm progredi non possit: non solùm homines minùs industrios reddit ad nova in dies investiganda, quæ morborum historiam illustrant, ac locupletant, verùm ità sui certos, ut se hac in arte numeros omnes absolvisse existimet. Et licet aliquando contingat, ut novum quid, ac re vera proficuum observent, quoniam tamen methodis illis, ac distributionibus accommodare non possunt, tanquam à sua alienum arte, respuunt, atque contemnunt. Quam ob rem prudentiùs se gessisse nihil videntur Majores nostri: Hic non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus concludam illustrari, & nobilitari posse, crescere tamen, & confirmari non posse; quidquid diuturna observatione in morbis detegebant, describebant illud aphorismis, sive per sententias quasdam breves, & contractas nullis methodi, & scholasticæ subtilitatis legibus devinctas, sed liberè expositas, notatasque; quo pacto indicarent. Posteris nuda simulacra rerum inventarum, & indicarent pariter spatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inferendas; quæ quidem summoperè necessaria promovendi Medicinam ratio hodiè prorsus exolevit. Historia namque morborum, licet copiosa primo aspectu videatur, re ipsa tamen egena est, ac inutilis; imò ob transcursus quosdam permolestos in Philologiam, narrationes supervacaneas, quæstiones jejunas, similesque nugas, infirma prorsus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Observatores, qui casus, & historias Medicas diligenter, fideliter, & ad vivum, prout ab ipsa rei Natura procedabant, describendo, Medicinæ pomeria summoperè ampliarunt; ea, quæ reliqui adjecere falsam Theoriam, & ad hujusmodi ineptias spectantia, turbarunt potiùs, impediveruntque illius progressus, quàm indicarunt, aut promoverunt. Sed quomodo solidæ, diutiusque repetitæ morborum observationes stylo brevi, & aphoristico exponendæ sint, ex morbis, mox recensendis, & per Patientum in Xenodochiis Italiæ factam observationem examinatis, apertè constabit.

DE PLEURITIDE.

SI vis cognoscere Pleuritidem, præcipuam curam in Natura pulsus cognoscenda reponito, pulsus durities est signum ferè infallibile omnium pleuritidum; & dum obscuræ pleuritides, vel aliis complicatæ pectoris morbis, si duritiem (ideſt nimiam arteriæ tensionem, vibrationemque in pulsu) deprehenderis, quam-

quamvis reliqua earum signa non adsint, pro certo habeas Patientem laborare pleuritide, pulsus enim durus omnium inflammationum partes nerveas, vel membranaceas obsidentium est comes indivisus.

Pleuritide jam cognita nil aliud per totam morbi curationem diligentiùs observato, quàm spirandi difficultatem, quæ, quò fuerit facilior, vel difficilior, eò pleuritidis felicioris, vel infelicioris eventus.

Bona respiratio semper bonum indicat, mala verò semper timenda; hinc est ut pleuritide in pejus ruente difficilior evadit respiratio, & propè mortem constitutis difficillima. Signa verò ex pulsu petita, non adeò certam prognosim exhibent; in morbis enim pectoris, nil citiùs, facilliùsque à naturali statu recedit, quàm pulsus; ideò sepissimè pulsum intermittentem in pleuritide observavimus, sed sine periculo; imò bis, terque non obstante hoc pulsu phlebotomiam imperavimus quia nimis urgebat indicatio sanguinem mittendi. Si cum mala respiratione æger erectus sedere velit in lecto, nec in lecto decumbere potest, quia sibi suffocari sentit: lethale id esse vidi in pluribus. Erectum igitur sedere velle in morbis acutis pulmonum pernicioſum ac fermè lethale, præ cæteris si adsit sibilus in aspera arteria & difficultas excreandi sputi, & licet cum talibus signis pulsum bonum videris, noli credere, nos fallit. In augumento enim inflammationis pulmonum ob nimiam irritationem, oscillationemque fibrarum, ejus vidi pulsum esse durum, inæqualem, parvum, &c. At propè mortem, idest cum præfatis signis, quoniam jam incipit lethalis laxitas in solidis, & fluidis, pulsus tunc circa finem lethalem observabam molles, æquales, altos, sed non credebam illis: nam ægri derepentè, ac loquendo moriebantur. O quantum difficile est curare morbos pulmonum! O quantò difficiliùs eosdem cognoscere; & de iis certum dare præsagium! Fallunt, vel peritissimos, ac ipsos Medicinæ Principes. Tyrones mei cauti estote, & prudentes in iis curandis: nec facilem promittite curationem, sicut nebulones faciunt, qui Hippocratem non legunt.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, & exindè abscessus, & pus supervenie-bant, omnes sanabantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentissimè observavimus: sed præsertim ineunte anno 1694. Romæ, quo tempore rigidissima bruma cum glacie, & nive (insueto Latii more) seviebat, & derepentè obortæ fuerunt sævissimæ pleuritides.

Sanata pleuritide, si remaneat tussicula quædam, & circa vesperas blandus color per universum corpus excitetur; aut pluritidis recrudescentiam, aut suppurationem prognosticato Adstantibus. Hoc Aretei nobile præceptum, non semel in meis ægrotantibus verum observavi; facta ante ejusdem prædictione Adstantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneumonicis, qui nihil expuunt, nisi copiosæ effluant urinæ. *Hipp. 4. acut.*

In aere Romano phelebotomia est princeps remedium in pleuritide: post phlebotomiam verò diluentia cum attenuantibus, & anodynis juncta, brevi eandem jugulant. At si pleuritis ab apparatu humorum in primis viis oriatur, purgandum est, ut fusè docuimus in Appendice.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus tuberculi absque sensibili molestia ægrotantis; manifestantur demùm, vel post pleuritidem, vel post anginam, vel post febrim aliquam sanatam. Igitur si post sanatam aliquam febrim superveniat dolor lateris, vel dorsi, vel alterius partis difficili accedente, ac non nisi recta cervice respiratione, tuberculum ad inflammationem, & suppuratum ire significat, cui statim medendum. Hoc Dodonæi monitum nos pariter bis observavimus in Xenodochio post sectum illorum cadaver, & singula benè examinata.

Quando in pleuritide viget indicatio dissolvendi, camphora, & ex eadem parata remedia pro secreto ferè hanc indicationem absolvunt, præsertim si pleuritis fuerit epidemica, & maligna, vel potiùs ab ingenti sanguinis crassitiei producta,

hac

hac ipsa persistente indicatione, post elapsam horam ab exhibito camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pectoralem ex radicibus v. g. imperator. angelic. tussilagin. vel ex foliis scabios. & tussilagin. &c. hauriaturque valdè calidum; nè dicam fervidum, quo particulæ harum elasticæ, & activae ferantur pleno flumine, & integris quasi viribus ad effectam pulmonum partem. Fervida haec liquorum potio est mihi in secretis pro dissolvendis pertinacibus visciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis a tali causa pendentibus; vidi enim aegrotos insigni strangulatione ferè livescentes, brevissimè liberatos per frequentes hauctus decocti pectoralis nimium calidè sorbillati.

Sicut in morbis capitis alvi fluxus superveniens, salutaris est, ita contra valde pernicioſus in morbis pectoris, præsertim acutis. Cave igitur nè purgans medicamentum in pleuritide exhibeas inflammationis causa; cave pariter ne copioso clysterum usu alvum nimis fluidam reddas, nam exacerbato morbo sputum supprimetur, & symptomata ingravescent cum pernicie aegrotantis.

Si dolore inflammatarum partium cessante (praesertim si in pleuritide, vel aliis membranosarum partium inflammationibus haec accidant) febris adhuc perseveret, vel augeatur cum pulsu parvo, intermittenti, frequenti, sudore frigido, &c. malum: aeger enim post duodecim horas à cessatione doloris delirabit, & paulò post indubiè morietur; arguitur enim inflammationem jam terminasse in gangraenam. Hoc Hippocratis monitum ter observavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter sunt occultae, quia indolentes, unde gravissimi errores in Praxi succedunt. Ut hi imposterum vitentur scopuli, signum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifestandi. Fac ut aeger in dextrum, vel sinistrum latus decumbat; decumbenti impera, ut fortiter respiret, & tussiat, finita una, aut altera respiratione, pete ab illo, an inter respirandum, & tussiendum dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore persentiat; quod si affirmet, pro certo habeto pleuritidis sedem illic esse, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus signi certitudine plures deteximus occultas pleuritides in hoc magna Orbis Urbe, summo ægrotantium levamine, ac valde proficuo commodo.

Pleuritides recidivantes omnes ferè sunt lethales ex Hippocrate, idest si dolor, & febris, quæ v. g. decima quarta die cessarunt, recrudescant vigesima prima, aut alia die, dicit Hippocrates ægrum non superaturum hanc recidivantem pleuritidem: At si sola febris supervenerit absque ullo lateris dolore, res non erit ità lethalis, semper tamen time recidivas pleuritides.

Quando inflammatio pleuræ, aut tuberculorum pulmonis desinit in apostema, & pus; tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente; idque fit circa septimum diem: estque signum certissimum incipientis apostematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctissimus, & omnibus numeris absolutus, Montonus in suo nobili tractatu de *Phthisi*.

Solo per tussim excreatu sanantur feliciter Pleuritici, & si hoc imprudenter destitues, brevi recedentem videbis pleuritidem, sudores enim, aliæque evacuationes non ità conferunt, nàm ab affecta parte non educunt.

Si sputum ante quartum appareat, bonum, ex Hippocrate, morbum enim breviat; nàm post quartum languescentibus viribus, & sputo crassescente, hoc difficiliùs educitur, unde ipse morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, sputum supprimunt; febrem, morbumque adaugent. E contra qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alta gravissima capitis mala producunt.

Ad hoc ut pleuritis bene solvatur, debet prius cessare febris, & postea dolor

 affe-

affecti lateris; si verò cessante dolore, febris adhuc persistat vel augeatur cum aliis symptomatis, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide si sputum antea suppressum superveniat, & si flavo rubescens, nunquam imperato phlebotomiam; nàm post sanguinis missionem, sputum denuò supprimetur, & æger morietur, ut ter, vel quater observavimus in Xenodochio Romæ nostro.

Pessimum signum ante probè spuisse, deinde ex toto desiisse, gravitate, & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuritidis, si pulsus sit summoperè durus, & ob id similiter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimum, pleuriticus cum tali pulsu, nullus est unquam servatus, ut certò constat. Galenus in *lib. de præcogn. ex pulsu*, aliisque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide sunt pernicioſi: quo in casu sequentem bolum cum magno fructu propinare soleo. ℞ *requ. mang. Nicol. & stib. diaph. an. scrup. j. m. f. pilul.* dentur vesperi; opiata enim fluxum sedant, stibium verò humores ad cutim pellit, juxtà illud Hippocratis: alvi laxitas, cutis densitas, & è contra; Quamobrem si pleuritis cum alvi fluxu statim incipiat, præfatum bolum statim exhibe, fluxuque sedato, si phlebotomia indicata fuerit, eamdem impera.

In solitaria, & exquisita pleuritide nunquam observabis statim in principio sputa copiosa, sed pauca cum pulsu duro; nec non frequenti, & exiguâ respiratione.

Quocumque die, secundo scilicet, aut quarto, quinto, septimo, &c. ante, vel post factam sanguinis missionem si spirandi difficultas, & difficultas pariter excrendi sputi pleuritico superveniant: statim duo vesicantia tibiis admoveo, juxtà illud Hippocratis in prognost. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura, optimi sunt*, &c. Post appositа vesicantia observavi expectorationem statim promoveri, ac spirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, si adesset, feliciter sisti; Omnesque pleuriticos talibus symptomatis affectos brevi, & feliciter sanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujusmodi inflammatoria pulmonum morbis, si in sanguine, è vena secta extracto, non appareat in superficie crusta alba, quæ necessariò apparere debet; pessimum materies namque illa crustam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò post crescunt febris, inflammatio, spirandi difficultas, & reliqua symptomata; si verò in altera sanguinis missione incipiat apparere; bonum: contra, si in secunda nè quidem apparebit, abstineto statim à sanguinis missione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc sanguinis missionem, sanguis spoliatur parte volatiliori; unde major eidem ad coagulationes via præbetur, ut mihi retulit pro humanitate sua Vir doctissimus Dominus Lancisius amicus noster.

Quibus pleuriticis strepitus sputi multi est in pectore, & facies tristis, & oculi colore auriginis infecti, hi pereunt. Hippocrates in coacis.

Si in declinatione pleuritidis, abdomen nunc flatibus intumescat, nunc detumescat; bonum: sanantur enim ut plurimum, idque circa decimum morbi diem, ut plurimum observavimus.

APPENDIX AD PLEURITIDEM.

INter difficiles, pernicioſas, & curatu non faciles Pleuritides, est Pleuritis sicca, sive erysipelatodes acutissima, quæ fit à sero acri, tenui, urente, pulmones velociter occupante, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepentè jugulat. Medicis non cogitantibus. Signa hujus Pleuritidis, sunt *ex Hippoc.* rubores fugaces genarum, tussis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viscerum; Salvatella semel secanda. Juvant potissimum fomenta, & anodina cum antimalignis, ideò omnia ex papa-

ve-

vere rhœados, maximè juvant, gelatina cornu cervi, omnia ex violis; emulsiones seminum bullitorum cum aquis pectoralibus, & his similia, rapa, & radix altheæ cum jusculis coctæ, & copiosè potui dandæ. Aqua cocta cum seminibus lini, & flor. pap. rhœados, & copiosè potata more mihi consueto in Orbis Urbe.

Si usu fomentorum non cedat dolor lateris, non multum foveto; nam siccabitur pulmo, & sollicitabis suppurationem, ut monet Hippocrates.

Veræ pleuritidis proprium est incipere à rigore (ita ut putarunt Medici ex vulgaribus) *teste Hippoc. de morb. num.* 23. hujus morbi causam, ac principium, rigorem esse. Si verò cum rigore non inceperit, spuria solet esse, ab aliis causis, non verò inflammatoriis dependens, uti fluxionibus falsis, potissimùm regnante austro, & in temperamentis, quæ ab austro læduntur, affluxu materiæ crudæ in pulmones, materiæ biliosæ inter musculos pectoris, & his similibus, in quibus casibus non est proficua sanguinis missio; sicuti proficua est, quando ab inflammatorio affectu pendet, quem rigor manifestat. Rigoriferæ igitur pleuritides sunt verè inflammatoriæ pleuritides, in iisque sanguinis missio juvabit, dummodo cætera consentiant, ac permittant.

Tota ratio curandæ pleuritidis; & aliarum inflammationum, consistit in procuranda debita laxitate partis inflammatæ per debita remedia. Ideò forsan oleum seminum lini ab omnibus laudatur pro maximo remedio contra pleuritidem, quodque rarò fallit, quia oleosa sua substantia pulmonum fibras inflammatione contractas, crispataque & ob id fluidorum circulum impedientes, laxat, lenit, & in pristinum restituit; parte verò leniter sulphurea, ac volatili blanda congrumatum, concretumque in pulmonibus sanguinem solvit, & in pristinum motum restituit; quod si oleo sem. lini, sperma cæti misceas, feliciores eventus obtinebis; sit autem oleum recens expressum, aliàs ingratum erit, ac proinde noxium, loco spermatis cæti, sumi poterunt unciæ jv. hujus olei cum drachma j. pulv. dent. apri. & pauco saccaro, eritque gratiùs remedium. Hinc contineri nequeo, quin exclamem contra Recentiores Helmontistas, qui vanis innixi hypothesibus in pleritide, aliisque inflammationibus, nunquam præscribere cessant spiritus, sales volatiles, pulveres acres, acutos, solventes, aquas nimiùm diaphoreticas, & similia, quibus ferè saginant, dilaniantque ægrotantes, cum per ea non solvunt, quod solvere volunt, sed irritatis magis, crispatisque pulmonum fibrillis, fluidorum circulationem impediunt, ac veluti strangulant, mortemque quàm citissimè sollicitant; quod sanctè fateor, horum usu remediorum, sæpissimè in ægrorum perniciem Romæ contigisse observavit; An aliis in Regionibus similia contingant, ignoro. Unicuique enim in Regione sua est Medicina, seu methodus; quarè neminem damno; neminem à Medicina sua indigena, in usum revocanda, dissuadeo. Si experti loquuntur, & scribunt, credendum iis est, sin minùs, minimè. In Italia aër purus est; & sobriè vivitur; non ita in Ultramontanis; ita remediorum suppellex, varia esse potest in variis Regionibus; sed præcepta benè medendi, eadem in omnibus. At si falsa sit Pleuritis à viscida, crudaque lympha pulmonibus impacta, dependens, nec affectus sit multùm inflammatorius, tunc ego uti soleo spirituosis ad illam solvendam, sed spirituosis solutis in brodio pectorali, valdè calidè sorbillato, qua occasione laudo elixir proprietatis. Helmon. per destill. sine aloë, paratum; tincturam flor. hyperic. Remedium profectò solvens coagulatos humores, & vulnerarium nunquam satis laudatum, quod pro secreto hic communico Lectoribus. Utor quoque drachm. j. spiritus fuliginis, plus vel minùs, vel spiritus salis armoniaci sine calce facti & dissoluti cum unciis iij. syrupi radicum scabiosæ vel hederæ terrestris, vel alterius, & cochlearia. Aliquot per dies danda esse commendo, & valdè proficua deprehendi ad expurgandas lymphaticas

viſciditates in ſpuria pleuritide, vel in vera, ſed circa ſtatum morbi.

His ita animadverſis pro mea erga proximum charitate, & Romanos erga Cives noſtros. Laxitas procuranda eſt in fibrillis pulmonum, inflammatione criſpatis, primò per phlebotomiam, ſi neſſitatas urgeat, etiam repetitam, ſanguinis enim compagem nihil citiùs, magisque laxat, quàm phlebotomia. Ideò in Acutis, in quibus laxanda eſt, ea ſummoperè juvat. In Chronicis contra, in quibus intentanda eſt, vigoranda, atque exaltanda, noxia eſt, & pernicioſa: ideò pernicioſa in Intermittentibus. Deinde juſculo ebullito cum fol. viol. ſcabioſæ, tuſſilaginis, & rapa inciſa, & ibidem ebullita; oleo amigd. dulc. recente ſine igne expreſſo; gelat. corn. cer. emulſione ſem. melon. & amig. dulc. in juſculo facta per ebullitionem, factaque colatura, veſperi eſt danda loco cœnæ, addito, ſi velis, vitelto ovi. Procurata hiſce remediis laxitate; expurgatio ſputi, morboſæque materiei, procuranda ſyr. ſcabioſ. cum tinct. flor. hyper. aut aliis remediis, ab Auctoribus deſcriptis; hæc methodus nunquam fallit Romæ in pleuritide curanda.

Paſſim, atque frequenter in operibus noſtris animadvertimus, purgationem in principio veræ, atque inflammatoriæ pleuritidis, pernicioſam eſſe, atque damnabilem. Nam phlegmone, ſive affectio inflammatoria, per ſe, & de natura ſua purgationem non expoſcit, ſed phlebotomiam. Idem confirmamus in præſenti: Verum enim vero, ne quis putet, nos hæc univerſaliter proferre, nulloque habito ad particularia reſpectu, & ad innumeras cauſas, quæ pleuresin pariunt. Sciendum eſt pleuritidem aliquando purgatione tolli debere, etiam in principio morbi: ſed non inflammationis cauſa, verùm ratione materiæ morboſæ, magna copia primis viis congeſtæ, ac pleuritidem immediatè producentis, ac quotidie foventis: quod etiam antiquitùs monuit Divinus Senex, & apud Nos Romæ doctiſſimus *Martianus*, Hippocratis genius in aureis ſuis in Hippocratem commentariis, & in Antiparalogiſmo contra Manelphum.

Quare, ut rem decernamus, ad curationem pleuritidis vocatus Medicus ſtatim inveſtigare debet, an indigeat ſanguinis miſſione, an verò purgatione. Id autem cognoſcet præ cæteris, ut monet *Hippocrates*, ex ſitu doloris, deinde ex aliis infra dicendis. Si dolor fuerit, vel in dorſo, vel circa pectus, & ſit circa jugulum, & partes ſupernas verſus coſſum, ſignum eſt indigere phlebotomia; ſi verò ſit circa coſtas mendoſas, ac præcordia, purgationem indicat, quia morbi fomes in præcordiis eſt, ac in meſſenterio, putris, indigeſtaque cacochymia, quæ quotidie fermenteſcens, repetitis circulationibus in pulmones depluit, morbumque facit, ac fovet. Neque id citra rationem eſt, nàm ſicuti aſthma humorale. Doctorum omnium conſenſu, radicem habet in ſtomacho, primiſque viis, curaturque, non per remedia pectoralia, & damnabili ſyruporum lambentium uſu, ſed per ſtomachica, & repetitis purgationibus ex pil. de hiera cum agarico, & ſimilibus: quibus cruda indigeſtaque primarum viarum materies; quæ morbum in pulmonibus excitat, & fovet, foris educitur, ac eradicatur. Cur etiam idem judicium ferre non poſſumus de pleuritide, quando primarum viarum culpa producitur; Ac proinde purgandum in ea eſſe, non inflammationis cauſa, ſed materiæ peccantis, primis viis congeſtæ. Sed ut Lector memoriæ teneat ſigna, quæ phlebotomiam poſcunt in pleuritide, referam hoc in caſu præcepta doctiſſimi *Dureti*, aurea penè ac utilia, ad id potiſſimùm ſpectantia, deſcripta *in Coacis fol.* 388. his verbis. De pleuritide, cui ſummo jure deberi venæ ſectionem clamant omnes ſophiſtæ, illud præceptum eſt ab Hippocrate, ei tantùm pleuritidi jure, & loco, & convenienter præſcribi, quæ attingit claviculam cum gravitate brachii, atque mammæ, nec fotu minuit, manetque ſicca, & ſputi expers, ob eamque cauſam doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate ſimi-

milem, & assiduitate gravissimam. Quæ omnia conjunctam habent siccam tussim, febrem assiduam cum spiratione multum difficili: & quoniam in eo cruciatu sæyi doloris pleuritici, & summa spirandi difficultate, omnia solent esse mortifera, nisi dolorificum malum, ideſt quod intus lædit, exeat citò foras, hoc est systrophica inflammatio pleuræ; hic venæ sectio liberalis, verum est alexistærium, quo pleuritici sanantur. Si verò infera sit pleuritis, scilicet dolor vergat ad diaphragma, & spurias costas, tunc rheuma consistens, non detrahet phlebotomia, sed purgatio, jubente Hippocrate, hactenus *Duretus loco citato*, & ibidem paulò infra plura notatu digna refert, ad sanguinis missionem in pleuritide spectantia.

Verùm signa curandarum pleuritidum per sanguinis missionem, aut per purgationem, doctè satis descripsit doctissimus *Ballonius* Parisiis, & ante ipsum Romæ celebris *Martianus*: Magni *Hippocratis*, verè magni filii, & sequaces ambo.

Primò itaque sciendum, differentiam esse inter dolorem lateris, & inter pleuritidem, hæc enim inflammatio pulmonum est, ille verò aliarum pectoris partium, potissimùm externarum peculiaris affectio. Qua de causa sæpè distinguit ipsum *Hippocrates* à Pleuritide, dicens, v. g. *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico*; & *Coac.* 73. ait: *Quibus in febre lateris dolor incidit, siquidem perliquidis, & biliosis profusè alvus feratur, mitescit*. Ubi intelligit *Hippocrates*, ut benè monet *Duretus*, & *Martianus* Medicus Romanus, non pleuritidem, quæ liberali alvi profluvio non solvitur, sed dolorem partium externarum pectoris, quod rectè tenendum à Medicis; Ideò monitum est à Seno Magno coac. 49. *Quibus cum dolore lateris non tamen pleuritico, levis adest, aut modica perturbatio alvi, evadunt phrenetici, &c.* Audiamus itaque *Ballonium* meum.

Dum sævit hyems, dolores pectoris, & lateris sæpissimè fiunt ex 3. *Aphorism.* Qui sæpè à flatu crudo, & frigido in pulmonem, thoracemque ducto, fiunt, & mendax est id, quidquid est; Ad id festinanter Medici phlebotomiam præscribunt; idque temerè; potiùs valet usus lituum, & thermasmaton. Hic gravissimè aberratur usu, & experientia, parùm probanda, *Ballonius epid. fol.* 54.

Ex doloribus lateris maxima pars ex fluxione a capite oritur; sed dolorum lateris, & pleuritidis tres ferè ideas in operibus artis observamus. Alii enim dolores sunt ob phlegmonem. Alii ob erysipelatodem affectionem. Alii ob humorem purum, & sincerum a capite; Et tunc non tàm est pleuritis, quàm lateris dolor. Ac sæpè talis dolor inflammationis non est comes, sed tantùm congestionis cujusdam humoris, & adhæsionis. Imò infinitos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in pulmone, cujus pars tenuior; & serosior, dum ad membranas funditur, dolores excitat.

Diligenter tamen notandum. Major est pars pleuritidum, & dolorum lateris, tum à congestione cujusdam excrementi in pulmonem & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum à ventre inferiore, quàm à capite, & partibus superioribus. Quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & solvere ventrem. At sæpè hoc plus confert, quàm phlebotomia. Imò tunc sectioni venæ locum non est: nisi fortè semel id fiat, præsertim si dolores lateris fiant hyeme à crudo, & frigido humore, in quibus nequaquam sectio venæ convenit, *Ballonius loco cit. fol.* 79.

Cum dolores vagabundè tenent nothas costas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes sterni anteriores. Cautè videre oportet, an propter ventris inferioris cacochymiam, à qua propter vapores elevatos, dolores surgunt, & sensio adsit doloris, an causa ipsa à partibus superioribus pendeat, an verò in thorace ipso sit, vulgò secetur vena, undelibet sit dolor, idque malè. Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modò non prodesse phlebotomiam, sed etiam

sæpè

sæpè nocere, quod attractio fiat à partibus inferis, & si nondum adsit pleuritis, ea per venæ sectionem acceleratur. *Idem fol.* 88.

Plerique quæruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & sese animam ducere non posse, ajunt. Statim Medicorum quorundam vulgarium opinione, ad phlebotomiam concurritur; At nil, & parùm profeciſſe declarat rerum exitus. Etenim si vel Cholera, vel Diarrhæa succedat, vel purgante sollicitetur alvus, dolores citò levantur; sic cacochymia, vel hypochondriorum obstructio, dolores facit, qui maxime apparent, & proferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thoracc communis est membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis, qui melancholia flatuosa tenentur circa mammas, & sternum, laterum dolores surgunt: an eis venam secabis? Non? Præsertim ad evacuandum; sed si velis, & urget dolor, ad aperiendum, & ad libertatem obstructionis, potes parva sanguinis missione occurri. Sic initio paroxismorum; & in specie morbi; & contumaci viscerum obstructione excitantur dolores in thoracis partibus, & frustra secaretur vena. Sic in talibus priùs purgatio tentanda, quàm phlebotomia, contra opinionem vulgi. *Idem loc. cit. fol.* 98.

Quicumque laterum doloribus est obnoxius, dum febris adest, aut adesse debet, dolet tunc latus, eodem modo, ac si esset pleuriticus, frangente se febris calore, minuitur dolor. Confert his venæ sectio, sed non sæpè repetita. *Idem loc. cit. fol.* 145.

Notavimus multis oriri dolores lateris, qui aut secta vena, aut aliquo remedio sumpto statim evanescunt. Et ideò securus esse non oportet; nam inde sæpè peripneumonia succedit. *Idem loc. cit. fol.* 154.

Maximè observavimus in iis, dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriusculus sanie multa scatet; vide, An talibus conferat phlebotomia? *Idem loc. cit. fol.* 115.

Suspecta esse debet omnis disparitio doloris lateris; præsertim cum manet febris, & Dispnæa est, nàm declarat dolores fuisse ob resudationem seri. Omnis autem dolor lateris fugax, malignus est, & erysipelatodes, & ferè necat; Ideò jubeo, ut Medici non sint securi. *Idem loc. cit. fol.* 165.

In omni febre essentiali, cum junctus est dolor lateris, febre aucta, dolor augetur. At in vera pleuritide augetur febris aucto dolore: Et Medici plurimùm debent advertere: ut dignoscant, an febris sit essentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris. *Ballonius epid. fol.* 208.

Ægroti cujusdam latus doloroſum satis docuit, quod à medicamentis purgantibus, dolores, præsertim cum fiunt à fluxionibus, tantùm abest, ut juventur, sed ut irritantur magis. Contrà, qui dolores laterum principio duxerunt à partibus infernis in mesenterio, nonnisi purgantibus iisque validis juvantur. *Idem loc. cit. fol.* 225.

Videmus dolores lateris perpetuos, sed qui de nocte urgerent, nullis cessere remediis: suspicio fuit de lue venerea. Tandem diæta, & litu Mercurii, sanati. *Idem loc. cit. fol.* 227.

Alios dolores laterum vidimus a flatu; Flatum autem excitabat diathesis hypochondriaca, & præcipuè cum chyli sit anadosis, aut quibus solemnis inhaustus frigidæ, dum cubitum discedit, aut crudorum fructuum esus, *Idem loc. cit.*

Quibus corpora compacta sunt, firma, & solida, iis dolores laterum sunt curatu difficiliores, & velint, nolintque Medici, venæ sectio repetita non confert. Obstructio enim spiraculosum cutis impedit, quo minus exhalet corpus. Porrò aeri frigido corpora sua exponunt, nec lecto se continere volunt. Id in multis observavi. *Idem loc. cit. fol.* 231.

Cum in pleuritide vexant dolores, venam secamus; cum augentur, audentiùs secamus; An id bene? Nequaquam; Quia dum pus fit, dolores surgunt. An ideò tàm sæpè secanda vena? Nequaquam. Quia naturam impedimus, unde nil mirum, si multi moriuntur. *Idem loc. cit. fol.* 246.

Epi-

Epidemicæ tunc erant pleuritides, & cachoetes, ſine ullo motu violento prehendebant. Dolor erat fugax, & cum ægri benè habere putabantur, & immunes à dolore lateris, interibant. Erant à fero acri indomito, cuniculos, & viam ſibi parante eryſipelatodes, non phlegmonodes. *Idem loc. cit. fol.* 32.

Cuidam pleuritico ſecta vena, dolor diſparuit; an ideò ſecurus de morbo eſſe oportet? Minimè; nam multos ſtatim peripneumonicos evaſiſſe vidimus. *Ballonius epid. ſect.* 22.

Coctionis commoda in pleuritide ſunt hæc. Laxitas partis affectæ, & materiæ præparatio in craſſitie meabili, exitu facili Naturæ contentio. *Duretus in coac. fol.* 256.

Illa coloris mutatio, ut rubro ſuccedat lividus ſanguis, in pleuritide inferarum coſtarum expetenda non eſt, nec expectanda. Hic enim tantùm prodeſt phlebotomia ad retractationem rheumatis concitati, & ad temperationem ſanguinis æſtu incandeſcentis, non ad detractionem conſiſtentis. Ad pleuritidem verò coſtarum inferiorum, quæ ſub diaphragmate non rarò aſſurgit, nec ullam ſui exhibet ſignificationem circà jugum. Hic enim opus pharmacia, pharmaci Medici. *Ex Hippoc. Duret. fol.* 261.

Ubi tuſſes invaſerint, ampliùs bibendum, & quàm maximè excreandum, & potu humectantium, quo pulmo humidior factus faciliùs, ac citiùs ſputum reddat, & tuſſis minùs affliget. *Hippoc.* 3. *de morb. numer.* 22. & 24.

Si dolor aſcendat ad claviculam, aut gravitate conſiſtente ad brachium, aut circa mammam invadit, à ſanguine fieri dicit Hippoc. & ideò *ſecundo, & quarto acutorum*, venam ſecari jubet. Si verò dolor ſub ſepto tranſverſo, & ad hypocondria ſentiatur, à craſſis, & exuſtis humoribus deorſum tendentibus fieri pleuritidem ait, eamque purgatione curari aſſerit *Martianus antiparologiſmo fol.* 15.

Aliquando fiunt pleuritides a fluxione acri à capite, nimio cum impetu in pulmones irruente, habetque ſummam analogiam cum peripneumonia, de eaque diſcurrens *Hippoc. de loc. in hom. n.* 24. ſic ait. *Dolor lateris mollitudinem occupat, imo & claviculam ejuſdem partis, & febris ideſt & lingua ſupernè pallida, ac viridis ſit, & excreat compacta.* Diſtinguitur igitur à pulmonia, & pleuritide, ab aliis cauſis pendente, quia dolor eodem tempore, & claviculam, & coſtas mendoſas ſub hypochondrio occupat, & lingua eſt ut ſupra. Nàm in vera pulmonia nunquam dolor ad lateris mollitudinem ſe extendit. In hac ſpecie pleuritidis ex fluxione deſtillante productæ, non oportet venam ſecare, tùm quia inibi non fecit illius mentionem *Hippocrates*, eo quia è bile acri fit morbus, qui venæ ſectionem ſuſpectam reddit; quia diſtillationi, à qua fit morbus, non occurrit, imò magis auget commovendo; Et quoniam rationi congruum eſt in locis Auſtro ſubjectis, qui frequentes deſtillationes movet (ut notat *Cous num.* 3. *de Aere, aquis, & locis*) hujuſmodi pleuritides frequentius vagari Hinc factum eſt, ut Aſclepiades obſervaverit teſte *Cellio Aurelianeo, cap. de pleuritide* Romæ (quod Romani notent Medici) & Athenis pleuriticos lædi à venæ ſectione. In Pario verò, & Helleſponto juvari, & recreari. Roma enim, & Athenæ in humili loco ſitæ ſunt, & auſtris mirum in modum ſubjectæ, ideò pleuritides vigentes, ibi ſunt de earum genere, quæ à deſtillatione oriuntur. Sed & experientia id confirmat, quando pulmones his in locis plerumque affecti conſpiciuntur. Qua evidentia deceptus *Cagnatus* credidit in omni pleuritide pulmones eſſe affectos. Ob dictas ergò cauſas, Romæ, & Athenis lædit ſanguinis miſſio, quia deſtillatione plerumque fiunt peuritides. Idem notavit *Hollerius*, dicens, *pleuriticos juvari phlebotomia locis perflatis ab Aquilonibus, lædi verò locis, quæ obſervantur Auſtris*. *Hippocrates* igitur in duobus tantùm caſibus venam ſecet, ſcilicet in ea pleuritide, quæ à toto procedens, ſanguinis plenitudinem præ ſe fert, mediante dolore ad clavicu-

lam,

lam, & humerum tendente, sivè gravitante ad brachium, & circa mammam. Et in pleuritide sicca, in qua minimum sputi educitur. In aliis speciebus, mentionem ejus non fecit, quippè quæ aut nihil prodest, ut notat *lib. de rat. vict. in acut.* 3. & 4. *Coment. text.* 8. & 15. dum ait, *Sectio autem venæ non similiter solvit dolorem, nisi ad claviculam pertingat dolor*. Vel potiùs obest, tùm ratione humoris peccantis, tùm virium, quæ debent esse validæ propter expulsionem, sine qua æger servari non potest. Hactenus *Martianus in Antiparalogismo à fol.* 16. *ad* 19.

Tertium genus doloris lateralis, ita describit *Hippocrates eoac. prænot. sect.* 3. *vers.* 79. *Dolores circa latus consistentes in febribus circa nothas costas, Venæ sectio læserit sive cibum adversetur æger, sive hypochondrium sublime habuerit, &c.* hujusmodi dolores à bile, ventriculum obsidente, ortum habere existimo, nam de iisdem loquens *Cous* eodem. lib. vers. 83. ait. *Quibus in febribus dolores lateris sient* (sive ut supra dicebat tenuiter consistentes) *alvus multa aquosa, & biliosa egerit, alleviantur* Quod à morbis in pectore consistentibus, penitùs alienum est, & paulò ante dixerat vers. 57. *Quibus biliosa est alvi egestio circa pectus morbus, & amaritudo, malum*, quæ denotant humores biliosos in ventriculo consistentes, acribus vaporibus in partibus pectoris, & laterum dolores excitantes.

Præfatos dolores sæpiùs observavimus in Praxi, modò hanc, modò illam partem pectoris valdè infestantes, aliquando desinentes, & paulò post insurgentes; id quod importavere verba illa *tenuiter consistentes*, puto. In quibus alii cibos fastidiebant, biliosa materia os ventriculi infestante, & his dolores partem sinistram lateris plerumque occupant. Aliis hypochondrium dextrum in tumorem elevatum, sivè manifesto dolore ad contactum, invenimus, his dolor partes dextras potiùs infestare solet. Utrosque levi purgationi sedatos esse vidimus, non dubitantes à venæ sectione lædendos fore, ut ait *Hippoc.* utpotè per eam à ventriculo in venas evocaretur humor biliosus, unde majus malum, tùm quia inviolabile præceptum ab *Hippocrate* semper observatum video, bile notabiliter dominante, vena nullo modo secetur, sivè sit in febre, sivè in aliis morbis; ideò *lib. de humor. tex.* 3. & *ad calcem* 3. *sect.* 6. *epid.* ait tria impedire venæ sectionem in sanguinem spuentibus, *Bilis, Pleuritis, & Tempus anni*, ita *Martianus lib. cit. fol.* 21.

Tres pleuritidum species rarissimas, earumque curationes, vide optimè in *Hippocrate* 2. *de morb. num.* 40. & 41. Ibidem quoque 3. *de morb. à* 20. *ad num.* 22. vide plura divina ad pleuritidem spectantia, ejusque varios exitus, ac prognoseos.

Pleuritidem siccam pendere à pulmonum ad costas adhæsione, adglutinatione, scribit Divinus Senex *de loc. in hom. num.* 37. *fol.* 33. quod seriò animadvertendum à Medicis est, multùm enim confert ad curationem, de iis itaque sic loquitur. 3. *de morb. num.* 20. *Et sunt & siccæ pleuritides sine sputo, quæ difficiles sunt judicationes, similes aliis sunt, sed ampliore in potu humectatione indigent, quam aliæ: biliosæ verò, & sanguineæ nona, & undecima die judicant, atque hi magis sani fiunt. Si à principio molles quidam tenuerunt dolores: a quinta, & sexta acuti hujusque ad duodecimum veniunt, sed non valde effugiunt. Periculum tamen maximè est usque ad septimum, imo usque ad duodecimum: post hos sanantur; quæ verò ab initio sunt molles, à septimo, & octavo acutæ ad decimum quartum judicantur, & sanantur. lib. cit.* ait *Hippocrates*.

Ex his, quæ hactenus dicta sunt magnorum virorum experimentis confirmata, satis constat, quantùm cautus, & prudens esse debeat Medicus in præscribenda catharsi, vel phlebotomia in pleuritide, & quantùm exactè memoria tenenda sint illa præcepta, supra recensita; quarum ignoratione rerum, vel indebita ad Praxim accomodatione, nil mirum si frequenter observamus ægros post ordinatam phlebotomiam interire statim, &

in

in pejus ruere ; idemque ſuccedere poſt imprudenter præſcriptum chatharticum: quæ, ut in poſterum vitentur incommoda, rogo Medicos, & obſecro per Medicinæ parentem *Hippocratem*, atque per veterem Medicam *Coorum* Academiam, ut in curanda pleuritide Romæ non multum fidant Chymiæ, Nebulonibus, id eſt falſis Chymicis impoſtoribus, ac Circulatoribus, qui urbes pererrant, & in Urbem hanc, neſcio quo fato, magna in copia quotidie confluunt, ægroſque inani remediorum ſpe continuò decipiunt ; De his itaque ſæpè loquimur in noſtris libris ; ſciat Chymicus ille, qui ita inſulsè apud Batavos debaccatur in *Hippocratis* ſequaces, non verò de bonis Chymicis (uti forſan eſt ipſe) eorumque diaphoreticis potentibus, ſalibus volatilibus, ſecretis ab Orbe ſtellato petitis, & mille nugivendulis pulveribus, quæ ſingula indiſcriminatim quovis morbi tempore,& in qualibet pleuritidis ſpecie, a vulgaribus præſcribi obſervo, magno tamen ægrotantium diſcrimine. Sed conſiderent primò, an pleuritis ab effectu verè inflammatorio producatur, an verò ab apparatu pravorum humorum in primis viis, an demum à fluxione acris humoris à capite, ut putabant antiqui, ſivè potiùs in noſtra ſententia, à ſale acri, tenui, urente, ſcorbutico, hypocondriaco, hæmorrhoidali, herpetico, vel alterius generis, aut characteris morborum principalium ; qui ſalia, humores fundendo, accendendo, colliquando, poſtquam hi ad pulmones defluxerint, pleuritidem, aut peripneumoniam, aut dolorem lateris pariunt cum febre, aliiſque peculiaribus horum morborum ſymptomatis, quæ ſingula ab irritatione, quàm ab effectu verè inflammatorio : hujuſque generis pleuritidis vocare ſoleo lymphaticas, ſive nothas, nam lympha præcipuum ſalium menſtruum, morboſis ſalibus imbuta, eas parit, ac fovet.

In pleuritide igitur verè inflammatoria ; & inflammationis cauſa, ſanguis ſtatim mittendus eſt, ut repletis hac ratione vaſis in libertatem reſtituantur fluida, quæ vi oſcillatoriæ inflammationis fibrarum pulmonalium, in pulmonibus ipſis hærere coguntur. Laxataque per phlebotomiam ſolidorum, & fluidorum, nimiùm intenta compage, debita noxiorum humorum expulſione per ſputum, aliaſque vias Naturæ magis accommodatas, promoveantur. In ea verò quamprimarum viarum apparatus producit, & doloris ſigna circa præcordia de ſe præbet, purgatio juxta præfatorum magnorum virorum præcepta inſtituenda. Ipſe tamen, ut cautiùs procedam in rebus, ita dubiis, ſoleo primis diebus alvum clyſteribus mollire, etiam bis in die ; maximè ſi magna ſit cacochymiæ copia in præcordiis, & pulmo ſit nimiùm inflammatus, quo ſi affectus inflammatorii multa ſigna non adſint, & lingua ſit humida, urina non multùm accenſa, & calor non multùm acris, purgatio etiam præſcribenda ex caſſia, ſyrupo roſato aureo, &c. non verò manna, quæ ſeroſos humores nimiùm educit, craſſis, viſcidiſque relictis. Ad educendam enim putrem cacochymiã ſyrupo roſato ſolutio præſtantiùs non datur, maximè ſi uniatur cum decocto ſenæ, tartari, & epithimi. Demum, ſi ſal acris ; ſcorbuticus, fundens, pleuritidem faciat, cautè procedendum in ſanguine mittendo, niſi miſſionem expoſcat nimia pulmonum inflammatio, ab ejuſdem ſalis acrimonia excitata. Circa purgationem tenenda ſunt præcepta à Magiſtris Artis ſupradictis adnotata, & à nobis paulò ante recenſita. Curatio verò hujus generis pleuritidis ab acrimonia, fuſioneque humorum abſolvenda erit juſculis, malva, viola, ſcabioſa, &c. alteratis, gelat. cornu cervi, emulſione ſem. melon. & amigd. dulc. in juſculo factis,& ſæpè potatis. Aqua hordei calidè magna in copia potata, oleo amig. dulc. recens ſine igne expreſſo, & hiſce ſimilibus, quæ acrimoniam leniunt, impetum ſalium furentium coercent, eoſque diluunt ; quod præcipuum curationis argumentum eſſe debet. Hujuſmodi pleuritide corripiuntur potiſſimùm ſcorbutici, hypochondriaci, hectici, hemorrhoi-

dibus subjecti, & scabiei, & qui vulgò fluxionibus, & vagis, ac rheumaticis doloribus subjacent. Quod quidem hominum genus, quoniam sanguinem; ac reliqua fluida valdè depauperata spiritibus, ac bono succo nutrititio habet; à sanguinis missione summoperè læditur, quando ea imperatur in pleuritide, ex fluxione salina, acri, rodente. Ubi enim sal regnat, ibi statim regnat & inopia spirituum ac boni succi: spiritus enim à dominante sale syderantur, opprimuntur, extinguuntur; Ideo tales homines debiles sunt. Et quando phlebotomia lædit, aut necat aliquem pleuriticum, dictam ob causam necat. Hi solent habere urinam rubram; rubram quidem ob nimiam salium copiam, quibus tingitur; non verò ob sanguinis sulphur nimis exaltatum, sicuti in alia pleuritidis specie verè inflammatoria succedit. An ideò sanguis mittendus in illis ob urinam rubram? Minimè, nàm sales dominio potiuntur post phlebotomiam; & enecant.

Porrò, qui acrimoniam in fluidis habent, hæc patiuntur, ut sæpè animadverti in Urbe? Ab aeris intemperie frigida, vel calida levi de causa læduntur. callis pedum, valdè dolorosis afficiuntur, gingivas præ cæteris observa, nam hæ in similibus casibus sunt nimium rubræ, erosæ, tumidæ, luridæ, dolentes, cum visciditate circa dentes. Qui gingivarum statum benè observat, multorum morborum ex acrimonia, reconditam originem facilè investigat. In urina rubras arenulas habent, & urina solet esse rubicunda, & matula, licet quotidie aqua limpida abstergatur, semper tamen viscida mucagine post mictum circum circa oblinitur: Quod impurorum salium in sanguine ingentem copiam denotat, ut frequenti didici observatione. Taceo hìc reliqua signa acrimoniam humorum denotantia, quæ apud Authores facilè possunt comparari, & addisci, &c. Et nuper hæc omnia proximè elapso Mense Octobris Anni 1705. notavimus in Ægro ad Templum S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè à Palatio Burghesiorum, & in plurimis in hac Urbe, in cujus Incolis ob debilem ventriculi digestionem, morbi ex fluxionibus, & primarum viarum apparatu sunt ferè familiares, ac morbi patrii. Hoc eodem anno, mense prædicto absoluta est, ac completa celebri linea meridiana, quam in Templo Chartusianorum S. Mariæ de Angelis ad Thermas Diocletiani, ex marmore, & metallo, jussu, & impensis Optimi Maximi Pontificis nostri, extruxit, ornavit, & magna cum diligentia, judicioque perfecit Vir doctissimus, & libris editis celeberrimus *Franciscus Bianchinus*, nunc Præsul meritissimus, nostrique amicissimus, amantissimusque.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

IN principiis Febrium acutarum cave à purgantibus, cave pariter à remediis nimiùm volatilibus, & vehementibus, crudo namque existente adhuc morbo, vel duces, quæ educenda non sunt, vel augebis febrim, vel jugulabis ægrotum.

Ante septimum diem in acutis, & inflammatoriis nec purgato nec diaphoretica vehementia dato, siquidem cruda adhuc est peccans materies, & bonis succis confusa, nec auscultat talibus remediis, nisi apparentibus signis coctionis.

Si nimia adsit vasorum turgentia, impetus sanguinis ad caput, pulmones, aut alia membra, imminetque phrenitis, adsitque juventus, calida temperies, &c. in continuis semper sanguinem mittito in principio, idque ante septimum, eamque repete pro urgentia symptomatum, Nam repletis hac ratione vasis, laxataque quasi sanguinis massa, viam sternes diaphoreticis, purgantibus, aliisque hujusmodi præcipitantibus in statu morbi exhibendis.

Si vel minima suspicio aderit febris malignæ ex coagulatione; cave à sanguinis missione, tanquam peste.

Observavi vomitoria pro varietate Regionum, atque Climatum magis, aut minùs prodesse vel nocere. Nos Romæ non

ita

ſta tuta experimur in febribus, prout Septentrionales ſuis experiuntur in ægris. In remediis itaque preſcribendis, ſemper ante oculos habe tui Climatis Naturam; tuorumque Populorum temperiem; neque quidquam præſcribas, quod ex libris didiceris, niſi prædicta calleas,

In acutis circa duo potiſſimum peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potiùs in intempeſtiva, & a methodico eorumdem uſu: undè tot incommoda in ægris, & tàm variæ atque inconſtantes morborum periodi, & incredibiles ad invicem permutationes; quas quidem rudes Medici Naturæ morbis, non verò inconſtantibus ſuis, ac ſpeculativis medendi methodis attribuunt; ſed longa dies majora patefaciet.

Omnes acutas & inflammatorias febres hic Romæ curare incipio per ſanguinis miſſionem, nunquam per purgationem, niſi quando vel nimiùs urgeat vomitus, vel repletio præceſſit immoderata. Et obſervavi poſt ſanguinis miſſionem aliquem ſtatim apparere ſudorem cum levamine Patientis.

Febris ſemitertiana exquiſita familiaris eſt Popularibus almæ hujus Urbis: & ferè perpetuò hic graſſatur; quod etiam cognovit *Galenus* Romæ olim degens prope Forum Minervæ, quà nunc itur ad Pantheon Agrippæ, ſub Imperio Antonini de *Galeno*, & de univerſa re Medica Principis optimè meriti. Hinc ferunt aureo torque donatum fuiſſe cum appenſo numiſmate Principis ſequentibus verbis inſignito;

ANTONINUS ROM. IMPER. GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo *Galenus* primùm Romæ Theriacam magno Urbis applauſu confecit. Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur noſtris Popularibus eſſe familiarem, & experientia conſtat, & *Galenus*, ut diximus, teſtatur *de loc. com.* 25. & *de morb. temp.* circa finem. Sed de hac febri apponemus docta verba *Fontani in Schol. ad Dodonæum de ſemitertiana*; ait igitur. *Per hanc febrem læditur ventriculus, & maximè ejus partes nervoſæ, & hepar, ideò jure merito a me inter lethales numeratur, Hæc ſæpè degenerat in hecticam, & hydropem propter magnas obſtructiones*; ut notat *Hipp.* 1. *epid com.* 3. *aphor.* 5. &c. *In hanc febrim ferè propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, Aulici, Juvenes & deſides opiparè viventes, nimis genio indulgentes, quoque calidas Regiones incolunt, ideò frequentes ſunt in Æthiopia, & Italia*: hæc ille: Sed illo multò meliùs *Dodonæus*. Vir doctiſſimus *loc. cit.*

Typus ſemitertianæ ità ſe habet; ſingulis diebus acceſſiones invadunt, ſed uno die febris magis invaleſcit reduplicato etiam horrore, altero verò mitior eſt, & quiſque Medicorum obſervare per ſe poterit: Morbus longus eſt & periculoſus. Viros ut plurimùm invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali. Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargi interdum accedunt, vigiliæ, lingua arida & ſicca, &c.

Cum de febribus inciderit ſermo, ſummoperè miror Medicos hodie penè omnes ſingulorum morborum, præſertim verò febrium originem ab acido dumtaxat deducere & ſingulos per antacida non exiguo ægrorum damno curare. Nam, ſi rectè rem perpendamus, alchalia potiùs variè alterata accuſanda erunt. Quidquid verùm enim verò in corpore animato præſertim in ſanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel, pluſquam par eſt, alteratæ non acidarum partium proventum, ſed potiùs ſalis alchali, lixivii, acris, calcinati, & ſimilium copiam exhibet, ut in febribus præcipuè obſervamus, in quibus ſalium hujuſmodi acrium, alchalium, lixivorum, calcinatorum, &c. manifeſta adſunt indicia, multæque curantur ſolis diluentibus cum acido aliquo leniori temperatis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non poſſunt non laudare ſummopere eximias vires cliſſi antimonii, cujus ſubacida virtute multæ febres ex aëris mutatione

productæ, aliæque ardentiores tanquam in ovo suffocantur. Hic Romæ febres per æstatem ob aëris mutationem sævientes non ab acidi, sed alchalino acribus producuntur salibus (ut taceam malesana in victu errata, quæ ruri oblectationis gratia committuntur, undè interdum harum febrium origo, non ab aëre) variæ enim telluris & mineralium particulæ vi caloris Solis in aëre elevatæ, illic per novos supervenientes calores magis atque magis attenuantur, cohobantur, atque volatilizantur, undè summam volatilitatem, & alchalino-acrem indolem potiùs, quàm aciditatem nanciscantur, sanguinisque per inspirationem communicatæ, ejusdem massam dissolvunt primò, & ex dissolutione mox coagulationis effectus suboriuntur; Patet id experientia, nam acida etiam potentiora post fermentationem vel intestinam diuturnam, vel excitatam à calore, aut dulcia evadunt, aut insipida & alchalia; per fermentationem enim fractis acidi spiculis; acidum in alchali naturam mutatur. Ideò videmus aquam theriacalem primò acidam, post biennium evadere dulcem. Spiritus ipsi acidi longa mora spontè sua dulcescunt; & sic de reliquis. Cæterum non nego interdum acida in primiis viis producta, sanguinique communicata indebitas in eo fermentationes excitare posse. Fateor tamen ea acida esse debere nimis vehementia, aliter post repetitas cum sanguine fermentationes ruptis suis spiculis, necesse est, ut in alchali naturam mutentur, & ità vel innocua evadant, vel alchali morbosi naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & causâ morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fusiùs peculiari tractatu Acidum Infons.

DE FEBRIBUS MALIGNIS, ET MESSENTERICIS.

VUlgus Medicorum, & vulgus Hominum eas vocant malignas febres, quæ variis, graviſſimisque stipantur symptomatibus, ruuntque in deteriùs. Hoc imaginarium malignitatis nomen imperitia Medicorum peperit, petulantia vulgus fovet. Credit enim ignarum vulgus, quoscumque rapit febris perimitque, à malignitate illius semper perire, credunt id plures etiam in Medicis. Non ergò dari aliquando febres nonnullas, productas ab humore veluti venenifero, uti sunt, quas esus fungorum, aut boletorum, similiumque noxiorum ciborum usus parit; sed tàm frequentes esse, ac ferè innumerabiles, ut vulgus, aut Medici somniant, constanter nego. Quæ nobis videntur malignæ, à viscerum phlegmone, aut erisipelatode fiunt, id est à causa evidente, & manifesta: unde ergò ista malignitas? Febres lymphatieæ omnium perniciosissimæ sunt, præsertim si lympha nimiùm viscida concretaque fuerit, ut sepissimè observavi. In his sæpè urina bona est, boni sunt pulsus; sed pessima lingua, pessimus messenterii status ob nimiam ibidem putrem, congestam cacochymiam, ægri benè sibi videntur valere, quia hostis in lympha est magis, quàm in sanguine, Sed quando concretio lymphæ in suis vasibus trahit in consensum sanguinem, coagulando illum, fingendo, & circuitum impediendo. En celeres ruinæ, en præcipitia, en repentina mala; & stupente Medico, ac malignitatem accusante, æger in manibus citò citò perit. Vera dico: Experta dico: sanctèque affirmo. Non hic simiolâ malignitatis ægrum jugulavit: Sed gravis lymphæ syderatio, ac concretio: tracto demum sanguine in consortium necis. Sicuti hac eadem die, qua scribo (& additionem absolvo ad omnia opera nostra mox mox edenda Lugduni in Gallis ab Illustri Anissonio) 23. Decembris 1702. vidi in sene ad Pantheon Agrippæ lethaliter hac febri decubente. Hac eadem die 23. Decembris 1702. Tybris plurium dierum pluviis nimiùm turgescens, summo pere inundavit Romam maximo cum Civium incommodo. Viæ omnes, quæ ducunt ad Vaticanum, nempè Lungaria, Ursi, Burginovi, &c. aqua plenæ erant. Totum forum Pantheon,

Agrip-

Agrippæ aquâ inundabat, forum Judæorum, aliæque quamplurimæ per Urbem viæ, uti, & ipsa Flaminia propè ædem S. Laurentii in Lucina. Certa Romanorum observatione constat, post ingentes Tyberis inundationes, oriri febres epidemicas in Urbe valdè graves ac pernicioſas: quod Deus Op. Max. à nobis avertat his infeliciſſimis, turbulentiſſimisque totius Europæ ac miseræ Italiæ bello labefactatæ, temporibus.

Quando ego solus ægrotorum meorum curam incipio, & mea methodo febres curo, rarò tales malignas febres observo; sed quando ad curationem ab alio cœptam vocatus sum: quoniam mente mille præjudiciis anteceptâ curatio febrium instituitur, nec oraculis Naturæ, & magni Senis præceptis auscultatur, mille differentias, & gravia observo accidentia, quæ frequenter soboles sunt methodi depravatæ, non verò naturæ morbi. Licet hæc passim, ac quotidie in praxi succedant, succedit etiam, ut pluries vidi, dari febres nonnullas in ipso principio graves statim, statim periculosas, & periculosis etiam stipatas symptomatibus. Has vulgus vocat malignas, ideſt à veneniſero productas humore: cujus imaginarii, & commentitii veneni de causa, innumera statim præscribunt spirituosa, aromatica, alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter se pugnantia remedia; quibus quod præcavere volunt periculum advocant, & augent.

Ipse enim, ut vera fatear, quæ diligenti observatione, & matura didici meditatione, à duabus potiſſimum causis, malignas has febres pendere observavi inflammatione viscerum, & ab apparatu pravorum, crudorumque humorum in primis viis, vel in massa sanguinis. Romæ hujusmodi apparatus frequentiſſimi sunt in primis viis, non ita in sanguine, qua de causa, tractatum scribere de febribus messentericis Romanorum, sum aggressus, à Natura, & observatione patientiſſima mihi dictatum. Multa certè observatione digna in hujusmodi messentericarum febrium curatione adnotavi: Quando enim tales febres in hypocondriacis sunt, studioſis, & stomacho debili laborantibus, si nimium excandescant triumviratus humores, vel bilis ipsa vesicæ felleæ; tali modo turbatur æconomia naturalis, ut statim apparere videbis linguæ ariditatem, pulsus exiguos, extremorum frigus, anxietates, & alia id genus, quæ malignam febrim denotarent, sed revera non sunt malignitatis effectus, verum enim stomachi ab exaltato humore irritati, lacessiti, & afflicti, qua cessante irritatione, & stomachi indignatione composita, præfata cessant accidentia.

In febrium messentericarum curatione sepè vidi, inutile esse dies criticos, eorumque vim, & potestatem observare, sed tantummodo vehementiam ac remissionem accidentium, Cruditas morbi in vehementia symptomatum consistit, coctio in remissione eorundem. Quando vel minimum remittere, & mitescere accidentia observo, statim purgationem instituo etiam ipso die critico, nàm hujusmodi febres vim & potestatem criticorum spernunt, ac perturbant, & humorum apparatum è messenterio quàm citiſſimè educo, clysteres etiam bis in die injicio, purgationes frequenter præscribo, & totam dirigo indicationem in educendo per purgationes messenterico apparatu, posthabitis diaphoreticis, & inutilibus, ne dicam noxiis testaceis pulveribus; interpositis purgantibus, stomatica remedia ex aqua theriacali, rutæ capraríæ, lapidis porci spini, &c. Curationem messentericarum in alma Urbe absolvunt.

Sed quod præ cæteris animadverto in nullo morborum genere tanta opus esse patientia, expectatione, cunctationeque ad benè, & feliciter medendum, quanta ad benè curandas febres messentericas. Glandulæ messenterii nimiùm repletæ nonnisi lentè, ac paulatim è sinu crudos humores emittunt in vicina intestina. Communis enim omnibus glandularum morbis est diuturnitas. Quare stomaticis è vegetabilium genere digerendi sunt mes-

senterii humores, deinde repetitis per intervalla purgationibus educendi, & ita feliciter profligabis has febres, quod si imperitia tua, ægroti, adstantium, aut diuturnitatis morbi, ad usum damnabilem chinæ-chinæ, vel testaceorum deveneris, non benè prius repurgato messenterio, ex febri levi efficies gravem, continuam, longam ad hecticam tendentem, & difficilè curabilem. Romæ scribo, & in aëre Romano. Et ideò garriant quicquid velint chinæ-chinæ sautores: aliis forsan in regionibus, & urbibus egregium est remedium, hìc noxium experior, & unquam eo utor, aut rarò; ut infra dixi de fibra motrice cap. 13. de febribus messentericis.

In his quoque febribus non tantùm respiciendum est ad suas periodos, & ad vehementiam febris, quantum ad causam febris, sive messenterii apparatum, qui quò fuerit ingens, & ex pravis cibis factus, eò gravior febris; si contrà febris erit levior, & leviora remedia adhibenda.

Quare ad ampliandam Praxim Medicam, & solidam morborum historiam stabiliendam nulla re magis indigemus, quàm continua observatione in ægris; En ad ritè curandum, debitaque invenienda remedia, observatione continua, & experimentis circa res physicas ex triplici Naturæ regno petitas. Quam quidem experiundi methodum à Galilæo viro maximo in Italia detectam primùm, ac excultam; Nemo certè utiliùs & gloriosiùs promovit, auxit, confirmavit, quàm inclita, & Illustris Societas Regia Londinensis, Carolo II. nunquam interituræ memoriæ Britannniarum Rege instituta, cui si universus Medicorum cœtus summopere debet, ob illustratam rem Medicam à præstantissimis illius Academiæ Sociis. Ipse certè Medicorum minimus, tùm ob id, tùm quòd me anno 1697. Collegarum omnium suffragiis in Nobilissimum Cœtum suum aggregarunt, perpetua officiorum memoria me devinctum servabo.

Porrò ut cognitio veræ causæ febrium magis illustretur, certiorque reddatur, cœpi duobus ab hinc annis nova nostra methodo febres in Canibus, aliisque animalibus excitare, infundendo in venas varii generis liquores, spiritosos, aromaticos, acres, acido-acres, & similes; eosdemque etiam cum cibo; & potu miscendo, donec febris excitata sit. Qua excitata observavi diligenter vehementiam eorumdem, inappetentiam, languorem, alvi siccitatem, tremores, periodos, aliaque id genus accidentia, quæ pro diversitate liquoris aromatici, qui eisdem præbetur, diversa solent apparere. Prout in peculiari tractatu suo tempore dabimus. Et de novitate, qua supervenit in Canibus febricitantibus, ab applicatis vesicantibus eorum coxis, plura quoque dicemus omninò nova. Nec non de animalibus fame maceratis, & inde natis accidentibus. Ut igitur ad malignas febres supradictas denuò accedamus.

Inter has febres præcipuæ sunt, quas veteres vocarunt Triphodes, Assodes, Elodes, Lipirias, Epialas; graves profectò ac lethales sunt, nisi in doctissimum, prudentissimumque Medicum bona sorte Patiens inciderit; statim ea pariunt symptomata, quæ vulgò malignitati, sed falsò adscribuntur. Adscribi potiùs debent, vel inflammationi internæ; & ob id turbato liquidorum progressui, undè tot gravia, & inter se differentia, promanant accidentia, vel Cachoëtico humorum apparatui in primis viis, aut in massa sanguinis. Id probè distinguendum, & probè noscendum, ut curativæ indicationes ritè dirigantur; aliter nocebis magis, quàm proficies.

Tritæophyæ febres, sunt inter omnes febres valdè graves, & periculosæ, specie, magnitudine, more, motu periodico universali & particulari terrificæ sunt, & pravæ, hac de causa malignæ vocari possunt. Earum cacochymia prava est, & multiplici, vires acquirit eundo, diebus criticis maximè exacerbantur, gravissimisque symptomatibus ægros cumulant. In eis nihil sit, nihil apparet, quod metu non terreat ægrotum, & Medicum, de hac se-

febre doctissimum vido *Duretum in coac.* Et suum, quem ità benè commentatus est, Divinum Senem. *Sect. 4. aph. 43. & sect. 2. lib. 1. epid. & alibi.*

Tritæophyæ febres non habent intermissionem: tales dicuntur; qui tertio quoque die exacerbantur, sed sine rigore, aut horrore periodico, qualis observatur in hæmitritæis. Tritæophyæ enim nullas habent periodos, & si habent, incertæ sunt.

Tritæophyæ febres erraticæ in partes mutatæ sunt contumaces. *Hipp. coac. 39.*

Succus fonci ad uncias tres circiter mane sumptus cum jusculo, gelatina cornu cervi, scabiosa, nitrum perlatum, clysteres quotidiani, fomentationes ventris præ cæteris in hac juvant. Aliis quoque utendum, quæ symptomatum exigat natura, sed cum prudentia, & patientia. In Medicis prudentiam, & patientiam præ cæteris semper desidero, tum in medendo, tum in docendo.

Tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotavit *Hippocrates in coac.* in diuturnitate, laboribus multis & colliquatione, his verbis; *Post longum tempus, multosque labores, & colliquationem assiduam desinunt, quæ autem illis contingunt, seù succedunt, hæc sunt Dyssenteriæ, Tenesmi, Hydropes*, ut notat *Duretus pag. 41.*

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum accessione gravissimorum malorũ, aut sunt tritæophyæ, aut hemitritææ, ut ex *Dureto* observavi. Abscessuum ischiaticorum successio esse solet in febribus, quæ tritæophyæ dicuntur ex *Dureto*. Febres hemitritæas, & tritæophyas accedebant, quæ inflammationis sunt soboles, & cachoëticam sequuntur, ex *Ballonio epid. fol. 39.*

In hemitritæo, sive semitertiana febre singulis diebus accessiones invadunt, sed uno die acutior febris est, reduplicato etiam horrore, altero verò mitior. Ab erysipelate intestinorum tenuium oritur ex *Spigelio*, qui de illa optimè disseruit.

Semitertiana longus esse solet morbum, & maximè periculosus, sæpè corripit virilem ætatem, vel eidem proximam, potissimùm tempore Autumni. *Hippocrates* phthysicos, & qui longis detinentur morbis, hac præcipuè ægrotare notat. *1. epid. com. 3. aph. 5.*

Læditur præ ceteris in hac febre ventriculus observante *Dodoneo*, eique facilè succedunt lethargici affectus, vel vigiliæ molestè adsunt, lingua arida, & sicca est, & alia similia. Difficilis cognitu est, & curatu difficilior.

Accessiones semitertianarum sunt longæ, quandoque 24. horarum, quandoque 36. longissimæ 48. horarum. Et rarò ad apoplexiam perveniunt. Incolis Urbis Romæ familiaris est hujusmodi febris, *teste Galeno de loc. com. 26. & de morb. temp. circa finem*. Maximè lethalis est ob ventriculi potissimum nervosæ suae partis laesionem. Saepe degenerat in hecticam, & hydropem ab magnas obstructiones; & ingentem cachochymiae apparatum in primis viis. Et candidè fateor ex tribus partibus febrium, quae Romae regnant, duas saltem originem habere ab infarctu messenterii, ibique diu congesta putri cacochymia. Quare in semitertianam propensi sunt Ecclesiastici, Nobiles, Aulici, Juvenes, otiosi, opiparè viventes nimis genio indulgentes, quique calidas incolunt Regiones, & ideò frequentes sunt in Italia, & in Æthiopia, teste *Fontano in schol. ad Dodon.* Qui longis laborant morbis, hac maximè pereunt febre. Longa enim morborum afflictione debilitato ventriculi tono, digestiones pessundantur, sicque crudi, ac indigesti humores in primis viis congesti in hanc demum febrim erumpunt. Cui quidem respiciens divinus Senex sic ait *1. epid. sect. 3. An in, semitertiana appellata contingit quidem & acutos morbos fieri, & est hæc præ aliis maximè lethalis; sed & tabidi, & quicumque ex aliis morbis longis ægrotant, ea ægrotant, Nocturna non admodum lethalis est, verùm longa; diurna longior quibusdam, & ad tabem vergit.*

Febres omnes continuae, quae tertio quoque

ut obser. in Carta Ballonia 1251.

que die exacerbantur cum acceſſione graviorum malorum, aut ſunt tritæophyæ, aut hemitritææ, quas præ cæteris mortiferas dixit *Hippocrates* 1. *epid. com.* 3. ex *Dureti* obſervatione *coac.* 122. Graviſſima ſunt, & terrifica ſymptomata, quæ hemitritæos comitantur. Raræ ſunt hujuſmodi febres extra Italiam, ut docet *Ballonius* Vir inſignis in *epidem. fol.* 138. In Urbe tamen Roma, non ita raræ ſemperque primarum viarum apparatus, & putris nimiùm congeſta cacochymia, eaſdem, aut parit, aut comitatur.

Inter malignas ratione vehementiſſimæ inflammationis ventriculi numeratur Lypiria febris, in qua interiora uruntur, exteriora frigent. Pendent itaque ab igne ſacro, ſive eryſipelate ventriculi, ea præ cæteris parte, qua reſpicit cavum jecinoris propè fellis veſicam, ubi intercepto bilis curſu, graviſſima inde naſcuntur accidentia. Interiora uruntur, exteriora frigent. Nam inflammatoria ventriculi criſpatura univerſorum, ut ita dicam, vaſorum, ac fibrarum ſyſtema, criſpat, convellitque; qua de cauſa turbato, ac impedito libero curſu liquidorum ad exteriora, neceſſe eſt, ut hæc frigeſcant. Eadem de cauſa lingua arida eſt, & ſicca, ſitis ingens, pulſus celer eſt, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis. Parvus hic pulſus, affecto qualibet de cauſa ventriculo, ſemper obſervatur. Multò magis quando peſſima inflammatione, uti eſt lypiria, afficitur. In doloribus enim, affectionibuſque inflammatoriis partium membranoſarum, parvi ſemper fiunt pulſus, jure ſimilitudinis, vaſa inter ventriculum, & partes membranoſas, nec non jure originis, & conſenſionis, ut explicavimus in 1. *lib. de Fibra motrice.*

Venæ ſectio, ac purgatio in principio earum non conferunt. *Hippocrates* tamen ait *coac.* 126. ex *Dureto fol.* 66. & 109. quòd Lypiriæ non niſi ſuperveniente cholera ſolvuntur. Undè cautè in iis procedendum cum diaphoreticis, ac diureticis, non hæc enim via eſt, qua ſimiles ſolvuntur febres, Cholera, ſive coctorum humorum per inferiora, ac ſuperiora fluxus eas ſolvit, ut docet ſenex Magnus.

Mœror, & anxietas cum inquietudine, ſunt ferè inſeparabile ſignum Lypiriæ, ut ſuccedit cum Triphode primi generis, & quarti. Horum pravorum ſymptomatum origo pendet ab intercepto bilis curſu in ſuis emunctoriis, ejuſdemque ibidem efferveſcentia ob eryſipelatoſam ventriculi ex ea parte inflammationem, vicino jecinoris cavo, & felleæ veſicæ communicatam. Ait enim doctiſſimus *Duretus*, qui focus materiæ biliioſæ acris in lypiriis ſi in ventriculo, acerrimi ſenſus, ſi in viſceribus erit, ob cujus irritationem frigent exteriora, uruntur interiora. Prohibeturque bilis exitus à contumaci obſtructione, & languore partium obſeſſarum ab inflammatione, facitque homines amarulentos, & mœſtos, faſtidio, & contumacia inſolentiſſimos, anxietudine miſerabiles, omnis figuræ, & loci impatientiſſimos, ſomni expertes cum ſpiratione in faucibus eliſa; nonnunquam labrum inferius cietur, unaque manibus contremiſcunt, ut fusè *Duretus in coac.* 126. docet.

Sed hic idem *Duretus* quæſtionem movet; utrum Lypiria, quæ in eryſipelate alvi conſiſtit; quæque maligna cacochymia ſuperat omnes febres, ſi peſtilentem excipias, vacuatio per choleram, ut *Uſus* Senex docuit, cedat, atque quieſcat. Cum eodem monente *Dureto* omnibus in confeſſo ſit nullum hujuſmodi febrem ità feneſcere, quæ conjunctam habet cum inflammatione (quæ ſemper purgationem acutiei cauſa, præſertim primis morbi temporibus contra indicat) cacochymiam malignam: atque adeò miraculo apponendum, illas ſanari per choleram, quoniam difficillimus eſt morbus, quem pauci effugiunt; Inflammationem conjunctam habet, & in medio æſtatis fit, quæ ſingula purgationi contraindicantur. At ſi lypiria Autumno fiat ex fructuum, vini, & baccarum intemperantia, tunc cholera, vel diarrhæa ſuperveniens tollere ſine periculo ipſam poterit.

Hollerus tamen putat, quoniam hujus

ſe-

febris causa bilis est circa sua excretoria intercepta, & inflammationem parit circa ventriculum, cavum jecoris, ac mesenterium. Diarrhæam semper conferre posse, imò brevi desperatum iri ægros, nisi irritata Natura, fluxum promoveat, ideò ex ejus sententia, vomitus, & dejectiones, arte, vel Natura provocatæ sanant. Nititur enim opinioni Senis Magni *voac. 7. lib. 4.* dum ait; *Lypiriæ febres non solvuntur, nisi cholera superveniat.* Ipse tamen loco purgantis curationem inchoarem clysteribus emollientibus, quotidie injiciendis, fomentationibus emollientibus, bis in die ventri adhibendis, & sero lactis vel tamarindato, vel ebullito cum unciis duabus succi fonci depurati singulo mane usurpando. Per diem verò gelatinam cornu cervi, factam cum aq. viol. & card. ben. & usque ad septimum ità me gererem; donec tunc laxata inflammatoria crispatura in affecta parte, & in toto fibrarum systemate purgationi via tuta concedatur, purgationemque pro ratione necessitatis præscriberem.

Typhos febris est ardentis species, quæ totum occupat ventriculum. De Typhode morbo, qui cachexiæ species est, discurrit jure *Hipp. de int. affect.* Est Typhos morbus cachexiæ species, accedit valdè ad scorbutum, & inveteraſcentem hypocondriacam affectionem; in quibus sanguis nimia salsedine penè vitriolica: omninò corruptus est, nec in pristinum restitui poterit, nisi usu lactis pluribus annis præscripto, & patienter usurpato; nec non vinis medicatis nostris, vindemiarum, tempore compositis, ut in aliquot ægris meis feliciter hac methodo successit. At Typhos sivè ardens febris ab inflammatione totius ventriculi pendens, conjuncta hæc habet accidentia, vomitum, singultum, tensionem, & dolorem in tota ventriculi regione, calorem, jactationem; Inquietissimi sunt ægri, jactantur, tremunt manibus, mœrent. acri humore os ventriculi irritante; signum tamen præcipuum inflammationis ventriculi est rerum nimiùm calidarum per os sumptarum, nulla in ventriculo percepta caliditas: & dolor ventriculi acutissimus cum magna febri. In inflammatione intestinorum adest pulsatio in parte affecta, quæ hìc tamen non observatur.

In hujusmodi inflammationibus statim mittendus est sanguis è brachio quacumque hora, dum necessitas urget. Nam si differres, metus est, ne desinant in abscessum, & grangrænam. Post sanguinis missionem, statim desinere vidi tensionem partis, & dolorosam, atque oscillatoriam solidorum crispaturam, & si morbus minimè cedebat, eadem repetita sanabatur æger.

Præter sanguinis missionem, omnia ex nitro hìc, uti & in aliis internis juvant inflammationibus. Aliquando tamen utor nitro perlato, interdum verò antimoniato cum hordei decoctione, vel potiùs decoctione radic. gentian. vel fol. scabiosæ, quarum potentes sunt vires in internis viscerum inflammationibus ad præcavendum gangræniſmum. Fuge nimiam remediorum copiam, & saccharata præ cæteris. Fuge purgantia, tanquam pestem: si tamen ingens fuerit pravorum humorum in primis viis apparatus, qui morborum producat, & foveat; fomentis, & clysteribus minuendus. Et si hæc non fuerint satis, potio aliqua tamarindata leniens danda, dummodò tamen gravis ardor, & extrema inflammationis rabies contrarium non requirant. Maxima opus est in hisce casibus prudentia, & cautione. In febribus à magna pravorum humorum copia mille erratis in victu, & ex rebus non naturalibus, pendentibus, semper time, cautè prognostica, & lento pede per coctiones debitas, contractione procede in curando; Nam, ut sæpè vidi, liquidorum cursus in mesenterio, veluti strangulatur à nimiùm congestis ibidem humoribus; & veluti derepentè pereunt ægroti: Pulsus tunc est parvus, & infelix, ac lethalis, licet reliqua salutem promittant.

Epiala febris numeratur quoque inter classes malignarum, ob gravia, & perti-

culosa, quæ parit, accidentia. In febri syncopali, & in Epiala syncopes frequenter observantur, quæ non alia provenſunt de causa, nisi à viscido, tenaci, crudoque humore tunicis ventriculi fortiter hærente, illasque ob acrimoniam irritante; hinc ducto in consensum corde per cardiaci plexus nerveos, syncopes excitantur. Ventriculo itaque statim consulendo: & stomachus, ac primæ viæ, blandis remediis in principio repurgandæ: Deinde stomaticis utendum, aqua ex infusione lapidis porci spini, aq. rut. caprariæ, Theriacali, &c. Tandem per epicrasim educendæ sunt morbi reliquiæ, cum hiera, quæ in stomachi morbis mirabile purgans est, nec quiescendum, nisi stomacho, & intestinis circa finem morbi ritè repurgatis.

Nonnulli in hisce casibus solent more solito chinam chinæ præscribere, quo autem cum successu; pluribus in locis hujus operis animadverti. Nam hoc remedium impuro corpore dare, sepè in ægroti perniciem vertitur, potissimum in maximo apparatu humorum in messenterio. Frequenter succedit exhibita china-chinæ, febrem non tolli, licèt pluries repetatur. Id autem evenire nostris temporibus, quàm elapsis; non alia de causa pendet, nisi quia hic cortex non colligitur ab arbore uti ante fiebat. Colligi enim debet tantummodò, Sole existente in Leone, & ab arboribus, quæ meridiem versus positæ sunt. Uti mihi sanctè narravit, duobus ab hinc annis Romæ quidam Pater Dominicanus Americanus, qui recens America venerat Romam. Quod si indiscriminatim colligatur quolibet mense, & à quibuscumque arboribus, vim febrifugam nunquam habebit, ut idem pro infallibili mihi retulit apud Indos Americanos experientia.

DE LUMBRICIS PUERORUM.

QUocumque morbo laborent pueri semper suspicandum de Lumbricis. Nam & morbum immediatè fovent, vel in progressu ejusdem, semina verminosa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes, quique præditi sunt temperamento, ut ajunt, pituitoso frequentiùs lumbricitant, quàm cholerici, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, signum est vermium latentium; multò magis si tormina adsint.

Quod ut plurimùm homines ex improviso, & sine ulla causa manifesta, & signis alios morbos comitantibus in subitum vitæ discrimen incidunt, & cadunt veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis; pulsu exilissimo (qui fere semper signum est vermium latentium uti & singultus) aphonia, quando improvisa mania, tunc de vermibus dubitandum, in tali casu nil potentiùs est, quàm statim dare cum prodigio gr. xij. merc. dulc. & gr. v. scamon. sulph. in adultis. In pueris verò minoretur dosis, vel potiùs detur mercurius crudus ad magnitudinem pisi cum brodio; nàm erit ad miraculum. *Chesnau*.

In morbis puerorum semper suspicandum de vermibus. In mulierum de affectione hysterica, & sanguine menstruante. Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis, & pertinacibus morbis, periodumque sibi propriam non servantibus, de lue gallica suspicandum; quæ hodie vel hæreditaria à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel semel per delicta juventutis, fragilitatisque humanæ sanguini addicta, imposterum nunquam amplius deletur, sed derepente soboleſcit sub persona variorum morborum, & ingens Medico facessit negotium. Medice, prudens esto, & sagax.

℞. mercur. crudi rectè purgati unc. j. aq. gramin. & portulac. an. unc. jv. macerentur per duas horas sæpè ac fortiter agitando, postea decanta aquam & cola, relicto in vase mercurio. Non datur præstantiùs pro fugandis vermibus hoc remedio, ut observavimus docente *Georgio Bateo Angliæ Archiatro*.

Subitò excitari à somno cum trepida-

tio-

tione præcipuè in Infantibus certissimum est apud Mulierculas vermium signum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut sæpè vidimus docente *Chesnau*.

Colica puerorum sæpissimè oritur à vermibus. Pilulæ *Matthæi*, vulgò in Anglia dictæ *Starckii* summoperè celebrantur in leniendis quibuscumque doloribus partium internarum; an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his Inferiùs in Colica.

Lumbrici frequenter absconduntur in cavitatibus intestini Colon, ad quas cum interdum difficulter proveniant medicamenta; ideò nil mirum, si non rarò ex optimis quibusque remediis optimos successus non habemus in curandis lumbricis.

Sanguinis stillæ è naribus in febribus continuis nonnunquam vermium latentium signa sunt, ut graves testantur Auctores. Dum vel minima suspicio vermium est, noli tardare in exhibendis remediis, nam sæpissimè subitò enecant non solum Pueros, aut Infantes, sed etiam Adultos.

Experti nos sumus cum Amico Romæ, 1694. Lumbricos humanos vivos positos in spir. vin. & in aqua, in qua fuit infusa sementina post quinque horas periisse. Positos in vino, in dissolutione aloes, extracti camedrios, & extracti tabacci periere post 9. horas, & horas 15. alios lumbricos pariter vivos posuimus in oleo amygd. dulc. & die sequenti adhuc erant vivi, sed nimium torpidi, & languidi. In acido limonum sequenti die adhuc vivebant & benè habebant, uti & qui positi fuere semipleno argenti vivi pixyde, in hoc tamen vase fugiebant contactum mercurii, & quantum poterant, ascendebant ad summitatem vasis.

DE VARIOLIS, ET MORBILLIS.

INter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, sive ut alii vocant ἐξανθήματα Æthymata: Et quoniam in illis sanguinea massa quasi inflammata, & accensa est, & interdum aura veluti maligna afflata; magna opus est Medico doctrina, prudentia, & sagaci cunctatione in illarum curatione, imò religiosa Naturæ motuum observatione, aliter pernicioſi nascerentur errores.

Qui purgant in principio variolarum; vel diaphoretica adhibent vehementia, febrim adaugent quàm sæpissimè, internas excitant inflammationes, deliria, inflammationes, & alios inflammatorios pulmonum morbos, tusses violentissimas, & hujusmodi quamplurima.

Variolarum eruptio opus est Naturæ; ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obsecundandum. Enim verò magna Sapientiæ pars est, in morbis, potissimùm verò acutis, curandis, mentem à præjudiciis scientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, præceptorum, propriarum animi inclinationum, &c. liberam servare, nec per intempestiva Medicamenta dirigentis Naturæ motus pervertere.

Si sanguinis nimiùm ferveat, & cum impetu caput petat, inflammationes viscerum imminent, deliria, &c. sanguinem statim mitto, ea copia, qua necessitas urget: Et interim præscribo gelat. corn. cervi, cum aq. viol. ol. amygd. dulc. cum brodio seminibus quatuor frigidis alterato, & cætera; per quæ sanguinis impetum ex parte coerceo, ne extra alvenm prorumpat, idque usque ad quartum morbi diem facio; quo tempore, si apparere incipiunt variolæ, Naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica, gelat. corn. cerv. &c. sedulus ejusdem spectator Medicamenta variè dirigo, pro vario humorum impetu, aut lenitate.

Si circa quartum, cum jam jam erumpunt, caput impellunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum subsultoriis, &c. statim impero cucurbitulas scarificatas scapulis, & momento ferè, factâ quasi furentis sanguinis revulsione, omnia prædicta symptomata veluti in ovo suffocantur, & paulò post felicites erumpunt variolæ, ut pluries vidimus.

In ſanguine è vena ſecta extracto, ſi cruſtra alba magna, craſſaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis obſervatur) in ſuperficie apparet, ſignificat, variolas fore copioſas, ac valdè periculoſas. Hoc nos vidimus pluries, & audivimus à doctis præceptoribus, & conſummatis Xenodochiorum per Italiam Medicis, teque amice Lector hac de re, uti & de ſupradictis ſerio monemus, ut potè quæ non amæna ſpeculatio; ſed patiens, & auſtera tum mea, tum aliorum obſervatio mihi dictarunt.

Si ſanguis ad caput impetum faciat, tenſioneſque in hypocondriis adſint; plantis manum, atque pedum ſpongias decoctis emollientibus tepidis turgidulas apponi jubeo, magno cum ſymptomatum levamine.

Diaphoretica poſt quartum præſcribenda, magis, vel minùs activa ſunto, prout major aut minor fuerit ſanguinis acceſſio, ejuſdem ad caput, pulmones, aliaque viſcera impetus, nec non aliorum ſymptomatum major, minorvè urgentia.

Febris lenta citrà rigorem, gravitas in ſomno, capitis & dorſi dolor, quandoque raucedo, quandoque ſanguis è naribus fluit: hæc ſunt ſigna imminentium variolarum; teſte *Dodonæo prax. cap. 20. lib. 2.*

In Pueris de duobus ſemper ſuſpicandum, lumbricis ſcilicet & variolis; nequè unquam febris ſpeciem determinemus, niſi elapſis duobus, tribusve diebus, quo certiores fiamus de variolis, &c.

Quibus futuræ ſunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus cum doloribus dorſi vehementiſſimis. Motus convulſivi apparentes in puerorum, qui nondum variolas paſſi ſunt, febribus, ſequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento conſtat Domini *Sydenham*.

Igitur dolor dorſi acutiſſimus, nonnulli motus convulſivi, tuſſis, oculi humidi, & febrim ex genere varioloſarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum ſuffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè ſputant, rarò moriuntur; nullumque ſputatorem in variolis vidi mortuum: *Valdſchmidius*.

Si Infans ex improviſo fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & ſi variolæ poſt inſultum venient, erunt ſemper boni moris. Et rarò confluunt.

℞. ol. amygd. dulc. unc. jj. ſperm. cæt. dram. jjj. ol. ſtillat. rhodij. gutt. jv. m. f. ungu. s. a. Ad foveas variolarum delendas præſtantiſſimum eſt remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit, &c. ut notant etiam doctiſſimus *Georgius Bateus Angliæ Archiater*, & *Valdſchmidius*.

Adultiores ætate, niſi rectè tractentur in variolis, ſæpè moriuntur phrænitici, ut præ cæteris obſervavi in tribus in Xenochio. Ideò nimius calor prudenter in tali ætate compeſcendus, ne caput impetat violenter.

DE OBSERVATIONE HYPOCHONDRIORUM IN ACUTIS.

SI Medici noſtri temporis omnium ægrorum hypochondria ſtatim tractarent in morbis, potiſſimùm acutis, pauciores certè committerent errores, quàm non faciunt ſpretâ hypochondriorum obſervatione. Qui benè noverit hypochondriorum ſtatum in morbis, quàm benè curare noverit! quàm benè præſagire!

Hypochondria in acutis ex *Hippocrate* optima ſunt mollia, ſucci plena, & temperata. Mala contrà, quæ inæqualia ſunt in ardore, contractione, in duritie recens oborta, aut antiqua. In tumore dolorifico inflammatorio. Contrahuntur ſæpè hypochondria in acutis verſus diaphragma ob illud inflammatum, vel convulſifica oſcillatione laborans, & ſemper malum eſt.

Peſſimum eſt, quando venter intumeſcit in acutis, & quando in acutis, vel aliis morbi venter intumeſcit cum aliis

pra-

pravis signis, mortem prognosticato brevi tempore futuram. Cave tamen, nè te fallat flatulentia hypocondriacorum, & ideò alia signa sunt cum prudentia consideranda: o quàm mille differentibus vexantur accidentibus hypocondriaci! o quàm graviter ægrotant, licèt morbo ægrotent. Causa autem omnium stomachus est.

Pulsatio in præcordiis cum signis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium significat.

Tumores præcordiorum duri, & dolorifici brevi mortem significant. Minus si solùm in sinistro sunt. In his solet erumpere sanguis è naribus, & juvat, præsertim si morbus mutet circuitum, Et si tumores hujusmodi ultra sexto die durent, in suppurationem labuntur ex *Hippocrate*.

Si in morborum præsertim acutorum initiis, hypocondria tument, aut dolent, sanguinem in supernis partibus expecta; & si morbus cum tali dolore diù protrahatur, expecta abscessus ad aures, quos præcavere potest profusa narium hæmorrhagia. Vel si diù protrahatur morbus, abscessus ad inferiora fient.

Febres ex doloribus præcordiorum malignæ. *Hippocratis*.

Si lumbis dolentibus veniat dolor, ventriculi futuras, denunciat hemorrhoides.

Horrenda est tensio hypocondrii, ubi nulla est spes hæmorrhagiæ, vel abscessus ad crura.

Diù durans meteorismus, seù tumor præcordiorum doloroſus in acutis ab hectica intestinorum intemperie, sive nimiùm intento fibrarum intestinalium elatere pendet. Quantum hic nocet remediorum farrago! Quantum purgantia intempestiva!

Pulsus hypochondriorum sunt signum magnæ inflammationis in acutis, inde veniunt paulò post singultus.

Hypochondria dolorifica cum alvo profusa; pessimæ parotides inde natæ. Magni *Hippocratis*.

Nunquam sunt in tuto, qui meteorismum, & tensionem hypochondriorum diù gerunt in acutis. A labefactato viscerum naturalium tono, à labefactatis eorumdem functionibus, prostratisque facultatibus talia dependent; potissimum diù durans meteorismus.

DE TUMORIBUS, ET SUPPURATIONIBUS IN EXTERNA PARTE ABDOMINIS.

NOlite terreri, si aliquando videtis pus in morbis. Nam non semper pus est, sed succus nutritius, qui ob intermissam exercitationem consuetam, vel ob victum copiosum in venis redundat. Unde in forma puris tunc effluit per urinam, secessum, &c. *Teste Avicenna*. Quare non semper alba materies signum est ulcerum, quòd seriò notandum.

Abscessus messenterii, quando rumpuntur per venam proximam exonerari solent in intestina purulenti humores, & per continuum puris exitum per hujusmodi vias, sanari. At si abscessus rumpatur, & exoneretur perintermedios abdominis musculos, tunc difficulter foris exit pus, & difficulter exteriùs manifestatur colore, tumore, dolore. Febricula tamen nocturna, sudor, rubor oculi è directo, succussio vehemens in lecto facta, latentem inter musculos scabiem manifestant.

Frequenter, qui fluxionibus falsis, & humorum acrimonia abundant, laborare solent doloribus hinc inde per partes; si contingit; ut tali materies acris depluat inter musculos sinistri, aut dextri hypochondrii, vel circa umbellici centrum, dolores pariet, qui mentiuntur lienis dolores, aut jecoris, aut colicam; sed tales revera non sunt, verùm dolores externi musculares ab icore acri, & erodente producti. In tali casu vulgaria remedia, quæ ad internos dolores præscribi solent, nil juvant. Verùm, emulsiones seminum cum jusculo tenui factæ: fotus emollientes exteriùs, purgationes mites ex tamarindis, & decoctione aperienti, magis proficient. Si acris hujusmodi materies à scorbutici labe pendeat, gingivæ affectæ, & sapor

lan-

linguæ mutatus, te docebunt. Si gallica, hæmorrhoidalis, vel alterius principalis morbi causa, id produxerit, talium apparatuum signa te certiorem reddent. Quando tales dolores nulla viscerum culpa fiunt, facies ægrorum solet esse bona. Nam visceribus laborantibus, vel obstructis, statim facies mutatur in colore, macie, &c. quod sæpè in libris monui nostris.

Monendum quoque, dari aliquando hydropem inter musculos abdominis, quando nempè serum non in ejus cavitate, sed inter externos abdominis musculos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem; ruptis, laxatis, vel erosis talium partium lymphaticis. Totus est morbus, cognitu difficilis, sed curatu facilior. *Hippocrates* magnus ejusdem primus meminit, dum ait, *spatia musculorum sero, & flatu replentur*. *Valdschmidius* in sua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore Præceptoris sui habita. Talem hydropem nondum vidi: sed utile erit, si Medici animum advertant ad illum explicandum, & aliis hydropum speciebus, distinguendum. Hydropicis desperatis, si facies evadat plumbea, mors ostia pulsat. Qui Natura sunt stomacho debiles, & difficulter cibos concoquunt; luridos, & conspurcatos dentes habent, cum aliquali fœtore oris; sunt magis proclives ad somnum, quàm ad vigiliam; hebetes sunt visu, remota non benè vident objecta; parvum; ac debilem pulsum habent; qui stomachi morbis familiares, & sputatores sunt: & à quovis copioso ciborum usu facilè lædunntur. Potus Caphè iis mirabiliter prodest, & apud me pro secreto habetur. Continuò mœrent, aut dolore capitis laborant, & ob id impatientes sunt. Idque in quamplurimis observavi hominibus in Urbe, debili stomacho à Natura præditis, ac propterea malè digerentibus cibos, unde tot mala.

DE CRISI, ET DIEBUS CRITICIS.

EX Authoritate; & Præcepto Hippocratis magni, non solum febres obnoxiæ sunt viribus, & potestati dierum criticorum, sed quamplures etiam alii morbi, ulcera, ophthalmiæ, dysenteriæ, vulnera cum febre. Typus febris, *eadem teste*, judicatur sex mensibus. Alii morbi post duos Annos, Alii post viginti Annos. Volvuli species post Annum unum. Alter volvulus post Annos sex.

Circa septimum, vel quatuordecimum plures acuti morbi solvuntur, nisi Medicus intempestivo, ac stulto purgantium, diaphoreticorum, aliorumque hujusmodi remediorum, usu, Naturæ motus turbaverit. Nam in tali casu, qui motus in acutis apparebunt, non Naturæ curantis, sed remediorum effectus erunt. Atque nec benè prognosticare, nec ritè curare tunc possumus morbum.

Observa diligenter Naturæ motus in quaternariis quinque ad viginti (quinque enim quaternariis tres hebdomadæ complentur; & cum quaternarii sint indices criticorum, quicquid observabis boni, vel mali in quaternario tale quid in critico expecta. Dummodo tamen (quod semel pro semper dictum esto) non erraveris in methodo, in indebitisque remediis administrandis, statos, rectosque Naturæ motus turbaveris.

Febres judicatur iisdem numeratis diebus, quibus etiam sanant, aut enecant hominem. *Hippocratis*.

Per dies impares semper moventur Natura sua morbi acuti: si contra moveantur: præter ordinem Naturæ, & potestatem criticorum movebuntur.

Laxitas debita in compage humorum, requiritur ad bonam crisim; Id est, ut ne sint, neque nimiùm fervescentes, neque nimis torpidi, & parùm mobiles. Quare circa initia, dum humores ebullitione ferociunt: crises non expecta: Nam tunc neque lac in mammis, nec pus in ulceribus, nec in aliis filtris alia liquida ob eam causam secernuntur. Propè dies criticos, tempera te quoque ab usu oppiatorum, ne Naturam tunc moveri solitam, inducta in humoribus tarditate, opprimas, & crisim impedias.

Si secundo die exacerbatis omnibus accidentibus

cidentibus, ruat æger in pejus, morietur quarto, si non quarto morietur in sexto jam elapso. *Hippocratis*.

Crises, sive Naturæ motus, quos Natura ad articulos facit, sive in acutis; sive in chronicis, religiosè observandi, neque ab eo motu divertenda est Natura per remedia ad vias eidem contrarias; sed curandum, ut semper ad articulos omnia deponat, donec quiescat. In chronicis prospiciendum est remediis stomaticis, & victu regulari, ac optimo. In acutis lenibus diaphoreticis, Crises ad articulos Natura peculiari quadam lege, sibi soli nota promovet, ac perficit, & Nos cum impropriis remediis, nil aliud efficimus, quàm eam à debita crisi, cujus Nos rationem ignoramus, divertimus, factaque metastasi ad interiora, brevi jugulatur æger. Id sæpè verum observavi, quando tumores pedum, dolores, ac tumores rheumatici articulorum in impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita à Medicis curari solent, in iis præ cæteris, quorum stomachus infelix est, debilis; ac relaxatus, ut in quamplurimis in Urbe est. Hic enim maxima regnat debilitas in stomachis; & major pars Romanorum, potissimum qui Nobiles, & studio, atque negotiis dediti, stomachum habet infelicem. Et ideo, nil mirum, si Romani nostri temporis sint admodum sobrii, ac temperati in victu, quia revera stomachus eorum copioso victu non lætatur. His igitur in casibus usu purgantium, & diureticorum ad interiora, retrocedentibus humoribus, paulò post in lethales, aut periculosos præcipitant morbos. Stomacho in in his casibus prospice. Victum optimum impera. Et vinis, vindemiarum tempore, more nostro medicatis, toto anno utere, & sanabuntur.

Metastases humorum sive crises, quæ foris non solvuntur, terrificæ. Icteri critici, post septimum boni, si symptomatum levamen succedat. *Ex Hippoc.*

Nil paucum criticum, & quæ critica sunt, ne statim appareant.

Doctores Medici dies criticos religiosè observate? Causam morbi præscire, dies criticos religiosè observare; (exceptis febribus messentericis, ut sæpè monui) paucis uti remediis; cocta materia humores educere; dummodo non turgeant, quod si turgeant statim purgandum, statim curandum, aliter brevi peribunt; docuit id æger in magna Curia ad Montem Citatorium in foro Columnæ Antonini Imperatoris, & alius apud Palatium Oratoris Veneti in Basilica Sancti Marci, in fine Flaminiæ, qui eodem turgentiae die pariere, non purgati. Qui hæc quatuor in acutis noverit, quàm feliciter curaverit? In vulneribus tertium diem observandum praecipit *Hippocrates*. Si in externis, quantò magis in internis? Nam sicuti omnes liquores etherogenei, quando fermentescunt, statis diebus fermentationem complent, alii citiùs, alii tardiùs, prout magis, vel minus impuri sunt. Mustum, Cerevisia, Succi herbarum, fructus arborum; ita & sanguis: quo magis, aut minus impurus erit; ei citiùs, vel tardiùs febriles fermentationes sponte sua, & paucorum ope remediorum solventur. Quantò plures remediorum usus necat, quàm tota vis, & impetus morbi?

Pleuritis, & Pulmonia habent suos criticos tertium, quintum, septimum, nonum, undecimum, & quartodecimum. Quot dies principium morbi duraverit, totidem augumentum, status, &c. Quare ex solo morbi principio, judicare poteris de totali durationè morbi.

Quæ paribus, vel imparibus diebus exacerbantur, iisdem judicantur.

Circa dies criticos cave ne moveas sine causa; (exceptis febribus messentericis in Urbe Roma, in quibus etiam ipsis diebus criticis purgare oportet, & celeriter cacochymiam putrem educere è messenterio, alitèr mora, gravia parit symptomata, ac saepè laethalia) Nam oriuntur hypercatharses, ob motus Naturae turbatae, & remedii, si tunc ea debilis fuerit, succumbit,

Natura sui conscia, crises moliendo magis proficit, quàm Medici eorum remediis.

Crises humoris meri, & sinceri, pessi-

mae

mae. Sanguis merus per tussim, mera bilis per alvum, &c.

Crises humoris pauci, ut stillae sanguinis, pauci secessus, pessimi fiunt ab exolutione, vel oppressione partis.

Morbi acuti usque ad vigesimum moventur per quaternarios, à vigesimo ad quadragesimum per septenarios, à quadragesimo ad centum, per viginti. In chronicis per menses, aut per annos, motus quoque suos absolvunt, &c.

Diem imparem maximè notabis; in eo mors, aut vita, ob crises bonas, vel malas. Et docente Magistro artis nostrae, qui ex morbo moriuntur; die impari, & impari quoque mense, atque anno moriuntur. Et si febris die impari non remittat, redit.

DE SUDORE IN ACUTIS

Sudores boni, si morbo progrediente fiant. Non ita si in principio, sunt enim indicatoria, non indicantia. Neque unquam initio crisim per sudores molitur Natura. Siquidem tunc multitudinem indicant, fiuntque Natura coacta, suntque symptomatici: boni si levant morbum die critico.

Frigidi in acutis, internas viscerum inflammationes denotant.

Si eodem tempore in acutis, & gravibus morbis, duae crises, sudor, scilicet, & alvi fluxus, superveniant cum pauco symptomatum levamine, ferè omnes moriuntur, ut sæpè vidi, vel si non moriuntur, perniciosè laborant.

Si quis sine causa noctu multum sudet, repletionem significat.

Evacuatio humorum, quæ fit continuo per insensibilem transpirationem, superat summoperè omnium aliarum evacuationum quantitatem, *ex certa Sanctorii doctissimi per staticam observationem*; si ergò tàm copiosa est hujusmodi excretio, eaque continua per cutim, crediderim ipse febres, æstate frequentes esse, magisque periculosas, quàm aliis anni temporibus, quia cum æstate humores nostri ferventissimè, & velocissimè moveantur; & maxima fit per cutim diffiatio humorum, ac excretio, quia motus penè omnes humorum tunc temporis ferè ad cutim inclinant; Si contingat igitur, uti quotidie contingit, ut homines æstivi caloris, nimiique sudoris impatientia, ac tædio, frigido vento exponantur: tunc momento temporis facta repercussione humorum à foris ad intus, impeditaque necessaria noxium, aut superfluorum humorum excretione per cutim, necesse est, ut universa sanguinis massa, ac de causa ferveat, excandescat, & in febrim erumpat, graviorem, vel leviorem, prout prohibita transpiratio gravior erit; vel levior, & internus humorum apparatus magis, aut minus copiosus. Quare febres æstate non tantùm fiunt ex nimio fructuum usu, & ex calore Solis, quantùm ob frequenter impeditam transpirationem, dicta de causa, quod ferè centies observavi Romæ, & velim, ut seriò animadvertant Medici.

Corpore pleno, si sudores proliciantur faciunt ad caput metastasim.

Sudatiuncula initio febrium longitudinem indicat.

Frigidi sudores cum acuta febre lethales, cum mitiore longitudinem significant. *Hippocratis.*

Pessimi sudores frigidi, & circa collum mortem enim, & longitudinem significant. *Hippocratis.*

Morbi sanantur per vias viciniores, Febres sanguineæ per sudores, vel alias vias Naturæ magis accomodatas. Febres mesentericæ per repetitas purgationes, potissimùm tartaro, epitimo, & radicibus aperientibus. Morbi pectoris per screatum. Morbi alvi, per alvi vias, &c.

Melius est Naturam quiescere, quàm aliquid frustrà moliri: irritæ enim acrisiæ, metastasim crudelissimi doloris, aut mortem indicant, *ex Dureto.*

Ex cute nostra transpirat continuò Mumia quædam fermentalis humana; sive spiritus vitalis, ideis variarum corporis partium plenus, per quem fiunt variæ morborum, morum, & Naturarum transplan-

plantatione, sive philtra cnm tales spiritus à corpore in corpus transfunduntur De Magnetismo mumiali vagante per Orbem, & per Mumiam magneticam in Naturæ effectibus varie ludente, plures differunt Authores, præ cæteris magnus Marsilius Ficinus Platonis Interpres; splendor Italiæ, & ornamentum.

DE PAROTIDIBUS, ET DE SURDITATE IN ACUTIS.

AUris dolor acutus cum acuta febre, horrendus; Mortis aut delirii signum est, *ex Hippocrate*. In hujusmodi aurium dolore, statim perpende accidentia, quæ comitantur morbum, si mala, malum; si bona, bonum significant. Juvenes septimo die hoc morbo pereunt. Senes magis superstites evadunt, si suppurentur.

Tussiculæ cum sputatione, abscessum circa aures submovent. Ideò gargarismus ex malvatico vino (quod mihi familiare) in parotidibus juvat; & ea, quæ sputum movent, pariter prosunt, &c. Nam emungunt excretoria glandularum oris vasa, à quorum concreta lympha nascuntur Parotides.

In ardenti, Parotis ad suppurationem non veniens, lethalis. *Hippocratis*.

Bombilus aurium, & surditas cum cephalæa parotides excitant: Potissimùm si adsit præcordiorum distensio, & magnus in messenterio apparatus humorum.

Dolores, & inflammationes Aurium, funestæ.

Parotides rubræ, & nimium dolorosæ, sive sint participes, sive expertes suppurationis, periculosæ. Præsertim si alvus non fluat biliosis. *Hippocratis*.

Alvus libera in quibuscumque capitis morbis, semper mirabilis, semper utilis.

Parotides licet ad suppurationem etiam veniant, si tamen non adsint signa coctionis in urina, vel alvus multum non fluat, malum. Nam cum adhuc cruda sit materies, licet suppuret Parotis, ulcus definit in cachoëte. *Duretus*.

Optimæ sunt Parotides, quæ die critico cum signis coctionis veniunt, quæ nec majores sunt, quàm ferri possint à parte affecta, nec minores quàm purgare valeant, atque tollere: quæ sunt diffusæ magis, quàm quæ nimiùm, contractæ, suntque citrà ruborem nimiùm, & citrà nimiùm dolorem. Si contra veniant, malæ.

Si crudo adhuc existente morbo cum gravibus symptomatis, Parotis veniat, & ob metum graviorum malorum, expectari non potest suppuratio: candenti ferro statim urenda, & ità procuranda statim suppuratio, & exitus maligno humori, ne mora raptum faciat ad caput, & vicinas partes, ac suffocet. *Vallesius* hanc methodum sæpè felicem expertus est. Ipse nuper felicissimè in septuagenario, propè Oratorium S. Philippi Nerii, qua parte descendimus ad Pontem Molis Hadrianeæ, quæ ducit ad Vaticanum.

Surditas alvum sistit, & alvi profluvium surditatem solvit, solvit etiam sanguis è naribus.

Obsurdescere Aures in acutis, signum magni raptus ad cerebrũ: Delirium venit, & si nimium in morbo obsurduerint, dum sanantur, per multum tempus, veluti stolidi, aut fatui remanent. Docuit hoc ægra Juvenis ad Oratorium Divi Marcelli via Quirinali. Morbos Aurium nunquam spernite Medicinæ Tyrones? Acuti brevè jugulant, chronici difficilè sanantur.

Surditas esse solet critica, & symptomatica, ut aliæ humorum translationes, & metastases.

Echo, & Bombilus Aurium in acutis, mortiferus, *ex Hipp.* Bombilus similis, & bombilo Apum murmurantium. O quàm pessimus est!

Bombilus fit ad modum Apum murmurantium, oritur ab exolutione partis cerebri, unde manet vis audiendi, ideò lethalis, teste *Hippoc. & Dureto*.

Surditas in acutis post septimum diem cum aliis bonis signis, reconvalescentiæ judicia præbet.

Quibus in febribus ardentibus aures ob-

surdescunt, his non soluta febre necesse est delirare. Solvit autem inter alia sanguinis è naribus eruptio, aut alvus biliosa. *Hippocratis.*

Aurium morbi nunquam spernendi: solent enim aliquando esse acutissimi, & jugulant post biduum. Ita Alicarnassæus, æger Hippocratis dolore auris correptus vehementissimo, postridie obiit aphonus. Acutissimi sunt ob apostema auris, quod tunc fit; & si fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exteriùs, hinc malum, & pereunt. Contra si ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus, facile prolabitur extrà, & partem liberat, atque vicinum parti cerebrum etiam liberat.

Stridere dentibus in acutis. Maxillas fortiter stringere; & nihil deglutire vel-le, convulsificum, & lethale vidi in duobus, in altero propè Magnam Curiam recenter erectam in foro Columnæ Antoninæ in via Flaminia. In altero propè Archilyceum Romanæ Sapientiæ in foro Agonali.

DE URINA IN ACUTIS.

IN curatione febrium nullas vidi pejores urinas, quàm nimiùm rubras. Nam vel acutiem, vel longitudinem morbi semper indicant; & si, cum Urinæ sint nimium rubicundæ, diaphoreticis, alexipharmicis, & calidis hujusmodi remediis nimiùm utaris: exaltato per ea acri sale, qui rubedine sua urinam tingit, inflammatorios viscerum morbos, longasque, & periculosas febres producet, in multis pluries observavi in Urbe. Urinæ nimiùm tinctæ, ac rubedine saturatæ, magnum salium in sanguine apparatum denotant. Nec unquam tutum dato ægrotum, nisi urinæ ad naturalem pervenerint colorem, tàm in intermittentibus, quàm in acutis febribus.

Si cum talibus urinis rubris, lingua sit humida, adsit inappetentia, & signa sint apparatus crudorum in messenterio humorum, cavè ne rubedinis urinariæ causa sanguinem mittas: Nam statim præcipitabis ægrum, non enim bilis, vel calor tali modo urinam tingit, ut Galenici putabant, sed sales fixi, silvestres, ac peregrini in sanguine redundantes ad instar lixivii serum urinarium, rubedine tingunt & quoties cum sanguine circulant ab eodem refrænantur, ne exaltentur, ferociant, & imperium, ac potestatem, supra reliqua sanguinis principia obtineant: Sanguine verò educto per phlebotomiam, laxatur ejusdem sanguinis vis, compages, & tonus, qua de causa cum sales sub potestate sua continere non valeat, qua data porta furibundè vagantur, quaslibet aduriundo partes, gravia pariunt accidentia.

Pariter rubris, & supramodum tinctis existentibus urinis, cave cane pejus & angue, ne chinam-chinæ præscribas, sive sint acutæ, sive sint intermittentes febres. Nàm acutæ facta interna inflammatione, statim præcipitabunt in deterius; Intermittentes verò statim fient continuæ graves, periculosæ, & chronicæ. Quare si in aliis morbis, certè quando isti conjunctam habent urinam nimiùm rubram, longa, prudensque humorum coctio semper expectanda. Si secus feceris, vel mortem, vel longos, aut incurabiles morbos expectato. Romæ scribimus, in aere Romano; quod ideò monemus, ne insulsus aliquis, cujus nomen tacemus, si contraria in sua Patria aquilonari experiatur, insulsè denuò irascatur in sequaces Hippocratis, Sancte fateor, ferè centies hujusmodi veritatem expertus sum Romæ in ægrotantibus. Et sæpè cum magno animi mei mœrore, quando Medicos nonnullos in contrariam sententiam, observabam.

At si cum talibus urinis lingua fit arida, & sicca, calor acris per totum, viscera intenta cum hypochondriorum calore, quæ singula significant incipientem viscerum inflammatoriam crispaturam, & oscillationem morbosam ab exaltatis salibus pendentem. In tali casu sanguinis

mis-

missio, etiam repetita pro ratione accidentium supervenientium, conferre poterit, ad præcavenda deliria, capitis dolores, variasque hujus generis acutas affectiones.

Urinæ turbidæ quales Jumentorum, semper mala capitis minantur. Si cum illis adsint vigiliæ, sitis, dolor capitis, &c. delirium denuncia. Si sopor, capitis, gravitas cum pulsu parvo, lethargum prædicito.

Urinæ tenues diù perseverantes, si alia crisis non venerit, in magno humorum apparatu, ad abscessum in inferiora desinit res.

Urina, quæ supprimitur in acutis ante rigorem, bonum: critica enim est. Quæ post rigorem subsistit, convulsifica, & lethalis. *Duretus*. Idem dicendum de hæmorrhagia, quæ, ut bona sit, & critica, rigori succedere debet, non antecedere eundem.

Urinæ tenues semper suspectæ in acutis, cum illis nè purgandum, *ex præcepto Magni Senis*, quia inflammatoriam viscerum labem ferè semper sequuntur, in quo casu omnis purgatio suspecta. Purgationes enim in principio febrium damnamus, quando cum acutie, & signis inflammationis conjunctæ sunt. Si contra fuerint, & si præcesserint errores in victu cum magno cacochymiæ apparatu, etiam in principio purgandum: & etiam repetito.

Urinæ, quæ in acutis derepentè, & immeritò coquuntur, malæ; Quidquid enim immeritò coquitur in acutis, malum est. *Hippocratis*.

Urinæ variæ in acutis longitudinem significant. *Idem*.

Ex urina rubra, & nimiùm tincta non semper desumenda est indicatio sanguinem mittendi. Nam non semper caloris signum est, ut supra notavimus. In viscerum vera inflammatione, urina persæpe est alba, & tamen vena secanda, si morbus postulaverit.

Bonus color in urinis cum cita coctione, indicat Naturam vigere; & bonum est signum.

Urinæ suppressio in acutis post frigus, pestifera. *Hippocratis*.

Vesica dura, & dolorosa in acutis, pessima; Alvus supprimitur, & nisi dolorem, ac tensionem solvat urina purulenter mista, æger in primis morietur circuitibus. Idque potissimùm in pueris à septimo ad quintumdecimum annum. *Hippocratis*.

Sæpè observavi in iis, quibus obstructiones sunt in primis viis, enim maximo humorum apparatu crudorum in mesenterio, urinam diminutè procedere, & aliquando supprimi; quia humorum hujusmodi in mesenterio hærentium causa, lymphæ cursus in lymphaticis viscerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque, & cujuscumque activitatis dederis, urinam non educes, imò magis supprimes; Purgantia repetita ex pillulis de hiera cum agarico, tartarea, epithimus, & lenia hujusmodi purgantia, educendo mesenterii impuritates, pro modulo, quo tales educuntur impuritates, urinæ quoque cursus aperitur, & ægri sanantur. evenit ægro decumbenti ad radices Quirinalis propè ædem S. Angeli Custodis; & aliis propè Collegium Clementinum Patrum Somaschorum ad ripam Tyberis in Campo Martio. Demum Vetulæ decumbenti in eodem Campo, propè rudera Mausolæi Augusti.

DE PULSU IN ACUTIS.

PUlsus intermittens in una pulsatione pessimus in acutis, & inflammatoriis febribus, præsertim si alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, si morbis pectoris superveniat, in quibus familiaris est, aut in morbis Senum, aut in plethoricis, aut in Pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia ferè cum familiaris sit, non ita pernicioſa existimanda.

Cum pulsu parvo, & frequenti, moriuntur in acutis quamplurimi.

Diutiùs, & salubrius, vivunt, qui naturaliter pulsum habent exiguum, quàm

qui magnum, & vehementem. Salubriùs quoque, qui pallidulo facici colore sunt, quàm qui rubicundo nimiùm, ac ferè igneo. Et quo magis rosea, & rubicunda est facies in sanis hominibus; eo magis suspecta sunt sua bona. Periculosissimis rosei homines morbis subjiciuntur, levi de causa ægrotant, facilè inflammantur. Longam vitam non habent, & si habeant, hemorrhoidibus, calculis, doloribusque articulorum erit labefactata.

Quando dolores alicubi, ferociunt, statim pulsus parvi fiunt, & exiles. In stomachi morbis parvi etiam fiunt. Quique naturaliter sunt stomacho debiles, exiguum ferè perpetuò pulsum gerunt: quod ad ritè prognosticandum in acutis, maxime juvat præscire; prout vidimus in Anglo in foro Hispanico in principio Mensis Aprilis 1703. Die 19. Martii 1702. obiit Princeps Aulicus Gulielmus Tertius Rex Brittanniæ ex lethali contusione, passa ob lapsum ab equo, dum venabatur. Is ab anglicis comitiis evectus fuerat ad Regnum; transfugâ in Galliis Jacobo Secundo Catholico, Piissimoque Angliæ Rege.

Si quando in acutis, & malignis febribus, pulsum tangis æger retrahit manum veluti tremulam: pessimum, id est, & pauci evadunt, ut sæpè observavi in Nosocomiis.

In senibus pulsus est varius, & mutabilis naturaliter, ideò ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque est in pueris vermium copia laborantibus; & in stomachi affectionibus cum ingenti repletione, & apparatu primarum viarum.

DE INAPPETENTIA.

IN omnibus Morbis, si viget appetitus, bonum. Inappetentia semper mala, semper suspecta, semper timenda. Semper timeo in ægris inappetentiam. Dum viget stomachus, vigent omnia; nam, & cibi, Medicamenta ritè digeruntur. Omnes ægroti, 3. *epidem. apud. Hippoc.* cibos fastidiebant, & mortui sunt. Parius in Tharso, Hermocrates, & alii in Coo; Et apud nos. Romæ Mulieres in Vico Marforii, quod descendimus in forum Romanum non longè à Nosocomio Consolationis, vidua in eodem foro Romano. Presbyter Senex ad latus Nosocomii Incurabilium, in principio viæ veteris Flaminiæ, nunc viæ Populi. Juvenis in Palatio Mariæ Casimiræ Reginæ Viduæ Poloniæ, & Uxoris Joannis III. Sobieschii, Viennæ Liberatoris, in foro Basilicæ Sanctorum duodecim Apostolorum Patrum Conventualium, propè viam Quirinalem. Denique Aulicus Principis Parmensis, qui Romæ erat in Palatio Pharnesio anno Jubilæi 1700. & reliqui, quos brevitatis causa silentio committimus.

Si in acutis, & aliquando in chronicis post magnam inappetentiam, derepente ingens excitetur appetitus, nulla præcedente bona crisi, aut alio bono signo, postridie mortem prædicito, ut vidi in Mercatore ægrotante, non longè à Collegio Germanorum, in principio magnæ viæ Caronariorum, quæ desinit ad pontem Hadrianæum, Homines diu inappetentes in gravem morbum brevi incident.

Igitur gravis est, & maximè suspecta in morbis inappetentia. Nulla alia bona signa me exhilarant, nisi conjuncta sint cum appetentia. Bonus appetitus, bonam viscerum naturalium œconomiam denotat, undè semper benè sperandum. Fateor expertus. Nec lubricus sis in promittendo curationem felici eventu, nisi fundamentum habeas in bona appetentia.

Si post curatos morbos inappetentia remaneant, recidivam prædicito.

DE CAPITIS AFFECTIONIBUS IN ACUTIS.

CApitis dolores fortes, & continui cum febre, siquidem lethalium signorum quid accesserit, pernicioſi sunt valdè. Si verò sine talibus signis dolor viginti dies transmiserit, & febris tenuerit, sanguinis è naribus eruptionem, aut abscessum ad partes infernas oportet expectare. Sanguinis tamen eruptio etiam

in

in aliis doloribus expectanda; præsertim in Junioribus triginta quinque annorum. in Senibus verò puris eruptio, *Hippoc. lib. prænot. num.* 22.

Cephalalgiam tollit expurgatio per nares, aut sputa crassa, odore carentia. Quin etiam exsolvit ulcusculorum ubertas, nonnunquam, & somnus, & alvi profluvium. *Hippoc. coac.* 13. *de Cephalalgia. Duretus.*

De Cephalalgia in acutis vide *Hippoc. Coacas in Dureto à fol.* 87. *ad* 89. divinè, penè, ac utiliter.

Cephalalgia veternosa ostentat aliquid convulsificum. *Hippoc. coac.* 16. *Duretus lib.* 3. *cap.* 1.

In cephalalgia coma, & surditas ad aures aliquid eructant. *Hippoc. prœgn.* 75. *Duretus fol.* 448.

Si Dolor Capitis ante febrem invadat, atque si gravis, continuus, & posteriorem capitis regionem occupat, periculum est, ne caput idiopatichè laboret, ac per essentiam; si verò post aliquot, licet breves ab incœpta febre, dies superveniat dolor, per consensum sit, idest febris symptoma est, & occupat partem capitis anteriorem, ut sæpè observavi. In summa gravis est, si statim cum febre incipiat, & quotidie crescat vel in eodem gradu persistat.

Capitis dolores comatosi convulsionem minantur, & parotides; Alvi fluxus solvit eos, & hæmorrhagiam præsagiunt. *Hippocratis.*

Comatosi cum alvi profluvio rubro, lethales. *Hippocratis.*

Coma non turbulentum, sed placidum, licet duraverit diù ebriorum instar, non est malum, sed sedat, & arcet majora mala, delirium scilicet, dolores capitis, & in pueris, febrem. *Duretus.*

In morbis capitis indicium ad salutem, vel ad mortem sumas ex urina, si alba sit, & tenuis, malum. Sales morbosi, qui tingunt ipsam, & causa morbi sunt, in capite detinentur, & morbum augent.

Alvus stricta semper exacerbat capitis morbos. Pediluvia semper bona. Alvus lubrica bona. Ita ipse elapso anno 1702. 20. die Januarii ætatis nostræ ann. 33. post diuturnas assiduasque applicationes ad studia, & ad curandos ægros horrrendo capitis dolore cum febre correptus fui. Usus nimius cocholatæ morbum forsan produxit; binis purgantibus intra septimum exhibitis, applicatisque pediluviis quotidie, absque aliis remediis octavo die liber à morbo evasi.

In faciei, & faucium morbis cauteria valdè juvant in brachiis, Arteriotomia in capite, secretum magnum in desperatis capitis doloribus, est.

Hirundines ano applicatæ, capitis morbos sublevant: Sublevant & hypocondriorum mala ex acrimonia, impetu, & difficili circuitu sanguinis in eis.

Hippocratis in libro de morbis mirè describit quamplures capitis morbos ab aliis Authoribus non descriptos; quos utile est videre.

Qui ab Apoplexia liberati, postea levi de causâ, & sine occasione lacrymantur, ac mœrent, malum, hoc est, & recidivam vocat. Passus est id Senex in sububira, & Puer in foro Judæorum, atque alius in Boario.

Apoplexia Epilepsiæ superveniens certò mortem affert; quod ex observatione Authorum, vidi in ægro ad vicum veteris Templi Pacis in foro Romano, & prope ædem S. Bartholomæi Burgomensium ad Seminarium Romanum Soc. Jesu.

Potus nimius Caphe, capitis morbos producit, vigiliam, tremorem, calorem, &c. Duos vidi ex nimio Caphe abusu incidisse in tremorem brachij, & debilitatem, statimque convaluisse, ejusdem potione prætermissa, nec nisi cum moderatione adhibita. Alter decumbebat apud Sanctam Cæciliam trans Tyberym, Senex, & vir doctissimus: Alter prope Thermas Constantini sub Quirinali. Juvenis Doctus pariter, & eruditus. Cum de Caphe inciderit sermo, obiter moneo, potionem Caphè, esse secretum infallibile ad tollendum capitis dolorem postmeridianum; qui vitio stomachi malè digerentis nonnullas post prandium horas venit. Id in innumeris

meris obſervavi ægrotantibus Romæ. Id in me ipſo quotidie obſervo. Mihi enim ob aſſiduas cogitationes, nimioſque Praxeos labores in ægris viſitandis, & eorum omnium patientiſſimè deſcribenda morborum Natura, ad amplificandam Praxim Medicam ſummopere neceſſaria; cum ſtomachus debilis valde ſit, tribus poſt prandium horis, dolore capitis, gravitate, mærore vexari incipio, quæ quoniam à ſtomacho male digerente fiunt, duos, vel tres Caphè cyathos haurio, & momento temporis, ac ferè ad miraculum, à malis prædictis me ſtatim libero. Eodem tempore loco Caphè aliquando haurire ſoleo cyathos decoctionis Thè, vel Cocolatæ; ſed non cum tanto profectu, qualem ab uſu Caphè percipio. Caphè igitur ad morbos ſtomachi, & inde nata mala mirabile remedium eſt. Thè verò ad capitis morbos. Denique Cocolatæ uſus, prout obſervatione didici, ad roborandam ſanguinis maſſam, ejuſque vim, tonum, & ſuccum ejuſdem nutrititium deperditum reſtituendum, proſtratos à coitu ſpiritus reſtaurandos maximopere juvat, eodem tamen tempore ſtomachum quoque mire confortat, adeo ut meritò Ambroſiæ nomen mereatur, ſed ſi nimio cocolatæ potu quis abutatur; potiſſimùm præditus temperamento ſanguineo, & inflammabili, quoniam cocolata ſanguinem incraſſat, forſan ratione oleoſæ viſcidæque Naturæ fructus Cacao, & ipſum reddit circulationi ineptum; fiat, ut inde naſcantur inflammationes viſcerum, febres longæ meſſentericæ, apoplexiæ; quarum ingens noſtris temporibus frequentia, à nimia naſcitur cocolata, ſanguinem nimium incraſſante, hinc ejus potatores pingueſcunt, ut in pluribus obſervavi.

DE OBSERVATIONE OCULORUM IN ACUTIS.

NUnquam ab ægro diſcedas in acutis, & inflammatoriis, niſi oculos inſpexeris. Quando illos à naturali ſtatu mutatos videbis, time ſemper; ſicuti poſt oppiatum in diſſenteria; poſt chinamchinæ in magno primarum viarum apparatu: Conſtricto in his caſibus indebitè humore noxio, præcipitat æger, & præcipitii ſigna, oculi à naturali ſtatu mutati oſtendunt.

Si oculi robuſti non ſint, mors imminet. *Hippoc. 2. epid. ſect. 6.*

Oculi audaces, & fixi delirium minantur. *Idem 6. ejd. ſect. 1.*

Si oculi lucem fugiant, aut involuntariè lacrymentur, aut diſtorqueantur, aut præternaturali colore mutentur; malum, *Hippocratis.*

Si oculis clauſis, alba eorum portio appareat, quod non fiat ex alvi profluvio, aut delaſſatione, lethale, *Hippocratis.*

Ut valent oculi, ſic & homo. *Hippoc.*

Oculi ſocietatis, & vicinitatis jure præ cæteris cerebri afflictionem denotant. *Duretus.*

Oculorum rubor in febre natus, diuturnam ventris moleſtiam denotat. *Hipp. coac. 40.*

Hollerius ait oculorum ruborem eſſe ſignum corrupti pulmonis, aut viſcerum è directò, cerebri quoque, & ventriculi inflammat, *fol. 1092. & 1096.*

Oculos caligare, & obtenebrari in pectoris acutis morbis, lethale, ut præ cæteris obſervavi in Sene pulmoniaco apud S. Pantaleonem in Montibus in vico, qui ducit ad Amphitheatrum Flavium, vulgò Colloſſeum, & arcum triumphalem Conſtantini Magni.

DE DECUBITU ÆGRORUM.

NUdare pedes, ſupinè ore aperto dormire, malum Hippocratis.

Malum, ſi ad pedes delabatur æger, & manus habeat nimium protenſas, & quando eleventur à Medico, ſtatim ſponte concidunt, veluti ſemimortuæ, majus malum. Paſſi ſunt id ægri propè S. Carolum Mediolanenſium in via Flaminia. In vicinia Collegii Romani Soc. Jeſu. Ad ædem S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum; Demum alii propè ædes Theatinorum;

De-

Demùm alii prope ædes Theatri Pompei Magni in Campo Floræ, &c.

Erectum ſedere velle in acutis, malum: Peſſimum in pulmoniacis, pulmone inflammato, *Hippocrate docente*, quod frequenter verum expertus ſum in Noſocomiis Italiæ, & in ægro propè Collegium Scotorum, & Hibernorum.

Facilè converti debet æger in lecto in acutis, ſi verò ſibi gravis videatur, nec facile ferat morbum, peſſimum.

In decubitu, & reſpiratione potentiæ animalis, vis elucet.

Gravitas totius Corporis peſtifera.

At verò ſupinum jacere velle, manus, & collum, atque crura extenta habere, minus bonum. Si verò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur, magis horrendum eſt. Si verò nudos quoque pedes habere comperiatur, nec admodum calidos, & manus, & collum, cura inæqualiliter disjecta, ac nudæ, malum eſt, anxietatem ſignificat. *Hippocrat. lib. prænot. num.* 3.

DE VOCE, ET FACIE IN ACUTIS.

IN magnis malis ſemper faciem inſpice: ſi bona fuerit, & naturalis, ſemper benè ſpera; ſi mala, malum.

Sed tu rectè procedas in mala facie, pete, an æger antè nimium vigilaverit, aut diarrhæam paſſus ſit, aut tamen, quæ ſingula mutationem faciei in pejus faciunt, quod ſi nihil horum fuerit, morti eſt proximus; ſi verò fuerit; minùs timg. *ex Hippocrate.*

Cuicumque hydropico aſcitico, ſi facies derepentè plumbea evadit, mors oſtia pulſat.

Facies nimis colorata, & præter rationem rubra, & ſucciplena, ſuſpecta eſt iſta bonitas: nam præſentis morbi eſt ſignum, aut futuri præſagium. Fit enim illa robicunda facies ab humorum redundantia, & illorum quondam veluti ſtrangulatu, præſertim circa pulmones.

Facies nimium colorata, & vultuoſa; peſſima; ſi frons contrahatur, phreneticum, *Hippoc. coac.*

Rubores narium ſigna ſunt ventris facile lubrici, ſigna quoque morbi pulmonum, aut jecoris, *ex Hippoc. in coac.*

Aphonia in acutis, undecumque ſit, brevi mors. *Duretus.*

Poſt dolores magnos Aphonia; crudeli morte ſpaſmi, aut convulſionis pereunt. *Hippocratis.*

Facies pulchra, ſucciplena, ac decora, quæ in febri non levi, nullam oſtendit remiſſionem, ſed potiùs intentionem habet, aut certè manet eadem, ad diuturnitatem morbi apparet. *Duretus ex Hipp.*

Vox demiſſa cum virium reſolutione in acutis, peſſima. *Hippocratis.*

In chronicis morbis, ſi facies naturalis ſit, & boni coloris, nunquam crede adeſſe obſtructiones in viſceribus; ſi mutata ſit à naturali, id obſtructionum ſignum, & turbatæ œconomiæ naturalis eſt.

Virium proſtratio in acutis fit à quadam veluti paralyſi univerſali; in principio ſignum eſt inebriati nervorum principii. In progreſſu, languidi, & effœti, & ſi ad pedes delabantur ægri, brevi mortem indicat, *ex Dureto.*

In magnis morbis optima facies, optimum; in parvis peſſima, peſſimum, *Hollerius coac. ex Hippocrate.*

Omnis rubor faciei, vel ſanguinis copiam, vel internum phlegmonem, vel calidam intemperiem: vel viſceris corruptionem denotat. Alvus dura eſſe ſolet iis, qui nimiùm facie rubent. *Jacotius, coac.*

DE ABSCESSU ACUTORUM.

SI morbus magno cum impetu feratur, ſupernè fieri ſolent abſceſſus ad collum, axillas, &c. ſi lentè procedat, & infra tendat in partibus infernis expecta. Pedes calidi, infernè fieri maximè abſceſſus ſignificant: frigidi ſupernè. *Hippoc. de humor.* In ægro decumbente ad Magnum ærarium Montis Pietatis ex parte Domus Peregrinorum Santiſſimæ Trinitatis Pontis Sixti; pedes per ſingulos dies febris, perpetuò frigidi, abſceſſus venit cir-

circa 20. diem ad axillas, ex qua difficulter convaluit elapso Mense Aprilis 1702.

Boni abscessus, qui fiunt infernè, & longissimè à morbo; qui per effluxum foris fiunt, ut sanguinis è naribus, sudoris, &c. Porrò, qui die critico, & cum levamine. Demum pro magnitudine morbi magna pars debet abscessum recipere, si parva fuerit pars, malum. Ita Nepti Jemeni apud Senem magnum in acuta, & magna febre abscessus factus est ad digitum, gangræna venit, & periit.

Abscessus Junioribus magis fiunt, quàm senibus, ob facilem humorum decubitum.

DE RIGORE ACUTORUM.

TRiplex rigor est, criticus, periodicus, & symptomaticus, sive erraticus dominatu morbi, quod benè tenendum in curatione acutorum.

Rigor bonus, & criticus est ille, qui cum urinæ pepasmo, sive coctione significatur, quique solvit febrem, & symptomata mitigat, rigoremque sequitur sudor, vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter apparet, nam semel apparere debet; qui criticus est, malus quoque, si vires inde langueant, nàm indicat Naturæ debilitatem, & frustraneum ejus conatum; malum enim est quod frustrà movetur, siquidem raptum ad caput facit, & diaphragma.

Omnis rigor ferè semper in lumbis incipit primò; deinde per dorsum ad caput fertur; isque rigor à lumbis, ferè semper in febribus est. Si verò aliundè quis frigeat, abscessu latente rigebit, *Duretus*.

Rigor, qui antecedit urinæ suppressionem, & hæmorrhagiam salutaris, qui verò iisdem succedit, lethalis. *Hippoc.*

Aliquando in febribus continuis frequens est in rigorifera horrescentia putant jam Medici, id fieri à latente abscessu. Sed falsò nàm producitur à magna humorum cacochymia, & apparatu, quæ a febrili calore in motum acta, dùm hinc exindè ad exteriora discurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cacochymi, dum nimiùm incalescunt, horrent. Ita si cacochimus Soli exponatur, paulò post horret, & februit. *Ballonius.*

Idem quoque Nos vidimus in quinquagenario ad Templum Jesu, & Mariæ PP. Discalceatorum S. Augustini in Via Flaminia, & in Virgine, decumbente ad ædes Viri Eruditissimi, doctissimique Abbatis Pauli Stufæ nostri amicissimi in foro Agonali vulgò *Piazza Navona*.

Niger vomitus mortem brevi denunciat: fitque ab exolutione, & resolutione viscerum. *Duretus.*

Nil paulum criticum. Inexiguæ vomitiones biliosæ, malæ; potissimum si vigiliæ supervenerint; & si narium hæmorrhagia venerit, pernicioſum. *Hippoc.*

In meris vomitionibus singultus superveniens, mortiferus. *Hippocratis.*

Quibus per febres, rigor quotidie incidit, ipsarum quoque diurna est discessio. *Duretus ex Hippocrate.*

Quibus in febribus rigor accedit; febris solvitur. *Hipp. de Judic. num.* 11.

Et ideò quando in continuis benè tractatis, rigor apparere incipit, bonum est: nàm significat morbum mutari, ejusque acutiem esse remissam, ut sæpissimè observo in Praxi mea.

Si crebrò rigor incidit, nec ulla febris discessio est, fractis jam ægri viribus, lethale. *Hippocratis*

Rigor symptomaticus, aut suppurationis internæ signum est, ut translationis materiæ in caput, aut principium Naturæ superatæ à morbo.

Rigores inanes, sive qui frustrà fiunt; translationem ad caput afferre solent symptomaticam. Quod de rigoribus, idem de sudoribus dicendum. *Ballonius.*

Frequens horror in sanis, signum est cruditatis, aut cacochymiæ. In febribus verò, motus morbi, aut suppurationis in ea parte unde excitatur. *Jacotius.*

Rigor superveniens est signum criticum, ex quo patet moliri aliquid Naturam; neque enim frustrà color nativus, ita violenter agitatur. *Jacotius.*

Qui sæpè perhorrescunt, ac multum fu-

tum, ti: nota, tæ.
tera A) litera ſalutaris.
ra, o carattere difficile a leg
) litera fugientes, literæ ex-
entes.
e di cambio) teſſera numma-
ſymbolum collybiſticum.
era di ſcatola) apertis verbis.
rine picciole) literulæ, larum;
ilæ minutæ. Cic.
ra, che ſi manda, epiſtola) li-
, rarum; epiſtola, læ.
re, patente di Principi) diplo-
tis; literæ publicæ.
re, cioè ſcienza) literæ, rarum.
lettere. Vedi lettere umane.
ra d' importanza) epiſtola
leroſa, gravis.
ra fuor di tempo, e troppo
a) epiſtola intempeſtiva, &
ax.
re d' un tenore) literæ uno
mplo; literæ in eandem ſen-
am ſcriptæ.
re ſcritte in colera, rabbioſe,
e di ſdegno, pungenti) literæ
eatæ, ſtomachoſæ, ardentes;
aces, & acerbæ.
re corteſi, e pieni d'amorevo-
a) literæ plenæ humanitatis.
re di raccomandazione) literæ
mendatitiæ. Cic.
re di nuove) literæ plenæ re-
novarum.
re ingiurioſe) literæ contu-
ioſæ.
ere familiari di caſa) literæ do-
ticæ.
ere burlevoli) literæ facetæ.
incipio della lettera) initium
rarum: initium epiſtolæ.
ezzo della lettera) interiores
ræ; interior epiſtola.
timo, overo il fine della lettera
remæ literæ; extrema epiſtola.
ere di credenza) teſtimonium obligationis.
Lettere d' onore, o d' officio) literæ honorariæ.
Mazzo, plico di lettere) faſciculus literarum.
Leggere lettere da capo) epiſtolas à primo capite legere.
Mandar a ſcriver lettere) literas mittere, dare, ſcribere, mittere epiſtolam.
Sigillar la lettera) obſignare epiſtolam.
Aprire le lettere) literas aperire, reſignare, ſolvere. Faſciculum ſolvere.
Intitolare, o fare il ſopraſcritto alla lettera) inſcribere literas.
Dare ricapito alle lettere) deferendas literas curare.
Riſpondere alle lettere) epiſtolæ reſcribere; epiſtolæ reſpondere.
Mettere il nome, e la data della lettera) nomen, & diem literis apponere. In epiſtola nomen, & diem adſcribere.
Rompere il capo con lettere) obtundere aliquem epiſtolis.
Componere, o ſcrivere lettere) epiſtolam elucubrare, texere, dictare, exarare.
Tempo, che non vengono lettere) tempus mutum a literis. Cic.
Lettere intagliate in rame) literæ in æs inciſæ, rare volte ſi dice in ære inciſæ.
Lettere intagliate in oro) literæ in auro inciſæ. Ne ſi dice in aurum, e così in lapide, in gemma inciſæ.
Letterine) leterulæ, arum: literulæ minutæ.
Lettere, o caratteri ſmariti difficili a leggere) litere fugientes, literæ exoleſcentes.
Lettere, o carattere conſumato) literæ exeſe.
Lettere umane) literæ humaniores, literæ politiones; artes, quæ ab hu-

humanitate nomen accipiunt.
le buone lettere) literæ libero homine dignæ: artes ingenuæ, liberales honeſtæ, elegantes, & ingenuæ.
letteratamente, dottamente) literatè, eruditè, doctè.
letterato, dotto) literatus, ta, tum: literis eruditus; doctrinis extultus.
letteratura) doctrina, næ; literatura, ræ.
lettiera. Vedi letto.
lettica) lectica, cæ, g. f. vehiculum camaratum.
lettica coperta d'ogni intorno) arcera, ræ; quale uſarono gli antichi per condur gl' infermi.
lettichiero) lecticarius, ii, g. m.
lettica coperta) lectica coperta.
lettica ſcoperta) lectica aperta.
lettiera) fulcrum lecti; lecti fulcimentum.
lezione) lectio, nis.
letto) lectus, ci: thorus, ri.
letto di ſpoſo, e ſpoſa) lectus genialis.
letto da dormire) lectus cubicularis
letto per cenare) lectus triclinaris.
letto da camera) lectus cubicularis.
Fare il letto) ſternere lectum.
Mettere in letto) collocare aliquem in lecto: collocare aliquem in culcitras plumeas. Cic.
levarſi da letto) ſurgere è lecto.
letticiuolo) lectulus, li.
letto per una ſola perſona) lectus liber.
letto di riſpetto) lectus honorarius.
letto di ripoſo) grabatus, ti.
letto da nave ſtrapontino) phormio, phormionis.
letto da campagna) lectus caſtrenſis
Fornire il letto) lectum ſternere.

Fornimento di letto.

lenzuolo) linteum, tei; lectaria, ſindon.

Capezale) cervical, lis, g. n.
Guanciale, coſcino) pulvinus, pulvillus, li, g. m. pulvinar, g. n. pulvinarium, rii.
Coſcino pieno di lana) pulvinar fartus.
Coltra) culcitra, træ, g. f.
Piumaccio) culcitra plumea,
Matarazzo) culcitra lanea; tra tomentitia, g. f.
Pagliariccio, ſaccone di pa culcitra ſtramentata.
Sponda di letto) ſponda, dæ
Fondo, o parte di dentro del teſtiera del letto) pluteus, t
Cavaletto del letto) fulcrum fulmentum, ti, g. n.
Coperta del letto) lodix, ci ſtragulum, li.
Padiglione, cortina del lett nopæum, pei, g. n.
Schiavina) cento, nis; centunc
Velo del letto) umbella, læ.
Bandinelle del letto) ſipariu
lettore) lector, ris.
lettore, dottore, che legge dio) doctor, ris; prælector publicus lector.
lettura, lezione) lectio, nis,
levante, vento) corus, ri.
levante, Oriente) Oriens, tis
leva macchie) fullo, nis, g.
levare, tor via) aufero, fer ſtuli; tollo, lis, ſuſtuli, ſubl removeo, ves; amoveo; ab demor abſtraho.
levar via a pezzo a pezzo) m tim demere.
levar la libertà) libertatem ad
levar dinanzi) auferre aliq conſpectu; ſubduco, cis, xi, ſubtraho, his, xi, tractum
levar denari della Zecca) niam de ærario auferre.
levar la paura) abſtergere m alicui; eximere metum alic

fudant, difficulter sanantur. *Hippocrate coac.* 13.

DE HYDROPE SICCO.

FLatuosa ventris intumescentia, sivè siccus hydrops ventris, non gignitur à vapore detento intra viscerum, & abdominis claustra, ut vulgus putat ignarum. Fibræ viscerum, & partium abdominis intentæ nimiùm crispatæ, & exiccatæ, portentosum acquirunt elaterem. Unde ingens distentio solidi, sine ullo vapore subjecto. Et quãdo inflammet distensio multum augetur, magis magisque liquidorum circulum impedit, hinc facilè sicco hydropi humidus succedit, & semper ante mortem ascites tympanitidi conjugitur. Fibras autem exsiccat, crispat, convellit materia acris, salina, piperina, mordicans: hinc siccitas, & distensio.

Ventositatem flatuosam solvit phlebotomia. *Hippocratis*.

Flatus excitantur ab effervescentia acriũ humorum, solidorum fibras irritantium. Qua de causa aucto in illis elatere; & intentis minimis illorum arcubus, intumescentia nascitur inanis, non verò vaporaria, ut hactenus creditum. Ideò sanatur per balnea, & humectantia. Hinc ait *Hippocrates*: *Alium status inducit propter spiritus intensionem*.

Hydrops siccus, sivè flatuosus *Hippocratis*, tunc dicitur, quando adest alvi siccitas cum fœcibus stercori caprino similibus. Necnon adsunt tormina, & dolores magni circa umbilicum, & lumbos, febris, sitis, tussis sicca. Pessima stranguria in hoc malo. Fit ab hectica intestinorum intemperie, sequitur alios morbos potissimum acutos. Cathartica perniciosissima sunt. Usus nitratorum, Serum lactis, Lac Asininum, & generaliter omnia humectantia intus, sorisque juvant.

In iis, qui sicco hydrope moriuntur, observantur glandulæ messenterii, aridæ, exiccatæ, & tabefactæ; undè causa mali ex *Ballonio*: Quibus tormina, & circa umbelicum dolores fortes, qui nullis cedunt remediis, desinunt in siccum Hydropem *ex Hippocrate*.

Morbus est acutissimus, & difficillimus, citoque interimit; alvus, & urina statim supprimuntur; & nihil magis perniciosius remediorum copia, & farragine.

DE ICTERO FLAVO.

IN tractatu nostro de experimentis infra traditis circa bilem nonnulla diximus de Icteritia, seu Morbo Regio ad praxim utilia.

De Ictero fatali vide *Hippocratem 3. morb. num.* 12. ubi absinthium, & anisum laudat.

De Ictero à dolore hepatis vehementissimo, vide *Hippocratem de int. affect. n.* 31.

De quatuor raris Icteri speciebus vide *Hippocratem de int. affect.* 38. & *num.* 39. in quo cantharides cum vino, & melle per os exhibendas, laudat.

Pessimam Icteri speciem legas apud *Hippocratem de diebus jud. num.* 7. & lege exitum.

In febri biliosa ante septimum cum rigore Morbus Regius accedens, solvit febrem, si verò sinè rigore accedat extra temporis occasiones, pernicioſus est, *Hippoc. de vict. acut. num.* 54.

In febribus ardentibus, si accedat Morbus Regius, & singultus, quinto die, lethale. *Hippoc. de judic. num.* 8.

Icterici multum fœdati pereunt; Alba dejectio iis una secedit. *Hippoc. coac.* 38.

Moriuntur icterici, nec unquam fœdum colorem eluere possunt, qui vel à motu morbi, vel ab inflammatione, aut scirrho, vel à veneni potu, aut motu immisso, ita colorantur. *Duretus fol.* 22.

Criticus, ac bonus icterus est, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die critico, nec relinquit hypochondrii duritiem post se, & cum urinis, ac dejectionibus naturaliter coloratis exiſtit.

Fernelius observavit in mortuis de repentè, vel minimam bilis copiam in cystifellea fuisse, vel prorsus defeciſſe: ipse

ego paucam, sed nigerrimam ad instar atramenti in nonnullis observavi.

Icteri nunquam spernendi, nam sub larva, ac persona Icteri, sæpè magni, periculosi, ac repentini morbi absconduntur; & sæpissimè moriuntur de repente Ictérici, ut ait *Dodonæus*.

Icterus febri superveniens semper timendus, rarò enim est sine malignitate. Si sint signa coctionis: & appareat circa septimum, bonus est; Est enim criticus. Si erunt signa cruditatis: & si circa quartum, malus, & symptomaticus: & si febris non remittat, lethalis, vel gravium morborum nuncius.

Hippocrates de loc. in hom. loquens de Ictero ait. *Medicamenta purgantia ne dato, ne corpus magis conturbes. Oportet verò vinum bibere generosum, sudare, laborare, lavari, & sumere, quæ hominem reddunt rubicundum.*

Hystericis, Calculosis, Colicis, & in fine intermittentium, facilè superveniunt Icteri. In cadavere Ictericorum observatur, vel bilis viscida amurcæ similis, vel calculi in vesica fellis. Quod ad curationem probe tenere confert.

Si Icterus semel curatus denuò, ac sæpius recidivet, signum est infallibile oriri à calculo vesicæ fellis. Curati hi Icteri recidivant, incurabiles sunt? & mortem tandem inferunt. Qui calculo renum pereunt, circa finem convulsionibus, aut delirio pereunt, ut in nonnullis observavi.

Infantibus tertio, & quarto die è partu oritur Icterus, fitque ex retentione meconii in intestinis, unde etiam oriuntur eorum epilepsiæ.

Spiritus salis armoniaci acidus, quamplures sanavit Ictericos. Absinthium ponticum jusculo coctum, mihi familiare in hoc malo. Item Fragaria, Centaureum minus, Carduus benedictus, Marrubium, Chelidonium majus pro mille sufficiant pomposis Pharmacopæorum remediis. Paronichia folio rutaceo pro secreto laudatur à *Boile*. Guttæ aliquot succi cucumeris asinini, mixtæ cum pauco lacte Mulieris, ac per nares tractæ, ferè incredibiliter per nares Icterum expurgant.

In curatione Icteri tota Medici prudentia dirigi debet, in investigando, an pendeat à bile viscida, vappida, amurcosa, & inerta, circa Jecur impacta: an verò à bile acri, tenui, ignea, inflammabili; Pro quorum diversitate humorum, toto Cœlo diversa esse debet curatio. Qui benè judicat, benè curat; integritas judicii fons, & caput est benè medendi. Signa viscidæ sunt lingua alba, humida, inappetentia extremâ, debilitas virium, pauca, vel nulla febris, status ingentes post pastum: Causæ, quæ præcesserunt, & temperamentum ad congerendas visciditates, apta ad id esse debent.

Acris contra, tenuisque bilis signa sunt, sitis cum aliquâ linguæ siccitate, ardor, calorque hypocondriorum, aliqua in pulsu mutatio, tensiones hypocondriorum, siccum temperamentum cum macie ægroti. Causæ, quæ præcesserunt, calidæ fuerunt; vina generosa; aromata, saccharata, &c. Icterus à viscidate, & ab amurcosa bilis qualitate tartareis veluti prò secretò curatur, & aquâ Tetuccii, quæ salina est: si febris non adsit, dabis frequentem potionem.

℞. Tartari Bonon. unc. ſ. aquæ Tetuccii unc. VI. buil. ad tertias, in cujus colatura solve, syr. flor. persic. unc. IV. & bibe; Quando incipit purgatio superbibe, more Medicorum Urbis, partitis vicibus totum ænophorum aquæ Tetuccianæ tepidæ. Hoc idem remedium in calculo renum mihi familiare est cum profectu.

Si nimium fuerit amurcosa bilis circà jecur impacta, per duas, vel tres vices repeti poterit hæc purgatio alternis diebus. Deinde veniendum ad serum lactis cum marrubio bullitum, & singulo mane calidè dandum: Et si magna fuerit viscidæ, nigræque bilis copia, addi poterit cum sero in maceratione drac. j. hellebori nigri præparati singulo mane, vel cochlear. syr. cachetici Fernelli cum helleboro, qui syrupus magnarum est virium in cronicis; & demum omni bile hac methodo expurgata

gata (hic primus curationis ſcopus prudentis Medici eſſe debet) ad chalibeata, & roborantia veniendum : Neque me feſellit unquam hæc methodus. Quod præ cæteris ſatis evidenter obſervavi in ægro ad Thermas Conſtantini in Quirinali, prope Baſilicam Sanctorum Duodecim Apoſtolorum, Fratrum Conventualium S. Franciſci ; Quæ quidem antiqua Baſilica cum jam vetuſtate labeſceret, & proxima eſſet, ut corrueret, in ſplendidiorem, longeque magnificam extruitur formam, actis hoc anno fundamentis, jactoque primo Lapide à Clemente PP. XI. Optimo Principe : & ruderibus veteris Eccleſiæ à dextro Latere in Sacello Divi Antonii menſe Auguſti 1702. reperta ſunt in magna marmorea capſa, oſſa magni viri, & famæ immortalis Cardinalis Beſſarionis Trapezuntii, quæ cum ipſe viderem, ac manibus tractarem, ferè in lacrymas præ lætitia ſolvebar. Tanta namque ſunt maximi hujus Viri in Dei Eccleſiam beneficia, & erga Rempublicam litterariam merita.

Quod ſi Ictерus pertinax fuerit, ob nimiam, ac pertinacem bilis amurcoſam viſciditatem, ſequenti vino medicato utor, quod unquam me fefellit, aut rarò.

℞. Chalyb. lim. petiâ ligat. drac. iv.
fol. ſen. orient. mund, drac. xvi.
epitim. inciſ., &
rhabarb. elect. inciſ. an. drac. jjj.
abſinth. pontic., &
cent. min. an. manip. jj.
bacc. junip. contuſ. manip. j.
ſpecier. trium ſantal., &
diarrhod. Abb. an. ſcrup. iv.
vin. alb. veter. libr. vii.

macera biduo ad cineres fervidos, deinde cola per manicam Hippocratis, ut vinum optimè clarificetur ; de quo capiat unc. iv. mane bihorio ante prandium per quindecim dies, aut pluries ; ſingulis diebus, vel alternis ; prout magis vel minùs purgaverit. Hoc vinum noſtrum medicatum, maximè etiam confert in ſchirris, & obſtructionibus viſcerum, potiſsimùm, ubi viſciditas regnat, nec multa febris adeſt: Ut præ cæteris experta eſt Virgo in Via Julia ad Pontem Sixti : ac etiam Senex Ictericus in eadem viâ prope novos Carceres ; alius quadragenarius apud S. Ludovicum Gallorum, id eſt apud Thermas Neronis ; & Vidua Lienoſa ad Cellegium Picenum prope Theatrum, vulgò, *Tor dè Nona*.

Contrario modo procedendum in Ictero, quando à tenui, acri, & inflammabili bile producitur, atque in fibris ; jecoris, partiumque vicinarum oſcillatoriam parit convulſionem. Utendum enim tunc erit radicibus temperatis, & aperientibus, ut Fragarum, Graminis, Chelidoniæ, Raphani, &c. cum ſero lactis bullitis. Deſtillata ex ſuccis aperientibus, ſemicupia, fotus hypochondriorum cum decoctis emollientibus ; Potiones aquarum acidularum, & hiſce ſimilia, quæ bilem diluunt, coercent, & viam ei præbent per urinam, aut ſeceſſum. Acidulas in Ictero à pluribus laudatas vidi Authoribus ; Iisdemque ſanavit æger deſperatus in foro Archilicæi Romani, prope Eccleſiam S. Euſtachii, quæ cum vetuſtate jam caderet, dirutâ veteri à fundamentis hoc anno 1702. nova, ſplendidor, ampliſsimaque, conſtruitur.

Quibuſcumque in febribus ante ſeptimum Ictерici fiunt, maio ſunt loco. *Hipp. 6. Aphor. 42.*

Sic Hermocrates ſexto morbi die factus Ictericus tandem obiit ; quod idem Heraclidi etiam contigiſſet ab Ictero ſexti diei, niſi triplici evacuationis beneficio ſcilicet Diarrhææ, vomitus, & hemorrhagiæ, morbum depuliſſet.

Ictерus ante ſeptimum diem inſidioſus. At 7. 9. 11. 13. proruptus, ſalutaris, dummodò non adſint hypochondria indurata, ſin autem adſint, anceps eſt. *Hippoc. coac. 127.*

Ictери flavi multæ ſunt cauſæ ; prima, dira veneni vis morſu, vel potione immiſſa ; ſecunda morbi orgaſmus, tertia hæpatis obſtructio ; inflammatio, ſchirrus, quæ tria impuritatis nomine vocat *Hippocrates*. Semper tamen in omni Ictero

bilis circa jecur congestio, & circulus vitiosus supponendus est.

Alba stercorosa dejectio in Ictero difficilis. *Hipp. coac.* 30.

Licet ante septimum Icterus in febribus sit pernicioſus, non vacat tamen periculo post septimum: quando signa coctionis non adsunt; Ideo ait *Hippoc. criticum etiam esse. 7. 9. 11. 13. dummodo hypochondria dura non sint.*

DE HEMORRHAGIA IN ACUTIS.

HYpocondria dura, tumida, dolorosa, dant hemorrhagiam in supernis. *Hippocratis.*

Sanguinis eruptiones è contrario malæ ut Jecore affecto è sinistra nare. *Hipp.*

Exigua sanguinis stillicidia omnia prava, in Acutis nil paucum criticum; prava sunt, nisi indicent futuram hemorrhagiam copiosam die critico, quod dignoscitur ex urinæ coctione eodem die stillicidii, *ex Hippocrate.*

Rigor, qui post hæmorrhagiam venit, quam jure Naturæ præcedere debet, ut bonus sit: signo, & causa funestus. Idem rigor, si post urinæ suppressionem veniat, quam debet præcedere, funestus, *ex Hippoc.*

In morbis longis exigua stillicidia supervenientia, lethalia.

Post nimias profusasque hemorrhagias, observate, quòd alvus officio suo non benè fungitur & malæ fiunt digestiones, & alvi dejectiones.

Hemorrhagiæ quartanæ, seù quarti diei copiosæ, malæ: aut longi morbi indices sunt, nàm quartus dies nullum ante se habet indicem.

In syſtrophe phlegmonica nobilium viscerum, hemorrhagia primis periodis prorupta, non rarò brevi solvit morbum. *Duretus.*

Stillæ sanguinis quarta die, pessimæ. *Hippocratis in coacis.*

Parca sanguinis excretio cum malis signis mala; Id est si non appareat die indice, si non adsit coctio in urina, nec die critico profusa hemorrhagia veniat. Bona est cum bonis signis, uti Metonus, cui quarta die stillæ, quinta verè sanguinis profusio evacuatio adfuit, judicatus est.

Sanguinis eruptio è naribus quartanas non solvit, neque morbos, qui per alvi egestionem sanari solent. *Hipp. de judic. num.* 10.

Undecimo die sanguinis stillicidia difficilia, tùm aliàs, tùm si superstillaverint. *Hipp. lib. prædiction.*

Nullum sanguinis stillicidium in bono ducendum; etenim aut pravi indicii, aut omninò mortiferum existit. *Duretus.*

Larga sanguinis hemorrhagia à magnis morbis liberat, *ex Hippocrate 2. epid.*

Febres ardentes in juvenibus, sanantur per hemorrhagiam; in Senibus per Dyssenteriam. *Duretus ex Hippocrate.*

Quibus ad surditatem, atque torporem, seù universalem virium defectionem substillicidium accedit narium, aliquid mali præsefert, profuerit autem his vomere, alvoque turbari. *Hippoc. coac. 9.*

Qui statis temporibus sanguinem fundunt; si loco non profunderint, Epileptici moriuntur. *Hippoc. coac. 20.*

Si lateris morbo substillicidium sanguinis è naribus accedat, grave malum. *Hippoc. coac. 43.*

Pestifera est omnis, quæ non juvat, hemorrhagia. *Duretus:* Nam labescit Natura, defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

DE RARIS AFFECTIBUS JECORIS.

SUccedit primò examinandus vomitus sanguinis ex Jecore; errant itaque: qui putant omnem sanguinem, vomitu ejectum venire è pulmonibus. Venit è Jecore, Liene, Utero, Capite, & frequentissimè ex suppressione mensium, & tunc non timendus; Nam Mulierculis familiaris est: signa, quando venit ex hypochondriis, potissimum jecore, sunt palpitatio hypocondrii, dolor, ardor, tensio: signa obstructionum color subflavus, viridis in facie, aut reliqua cute, palpi-

tatio

tatio cœliacæ, aut umbilici. Vomunt sanguinem nigrum, non verò spumantem. Motus sanguinis ab hypochondrio venientis manifestò percipitur, & surfum ascendere manu percipitur, quod in suo ægrotante observavit *Ballonius*; Juvenibus familiaris est hic exitus loco hemorrhagiæ. In hujusmodi sanguinis vomitu ex Jecore, adstringentia non juvant. Sed primæ viæ è nimia colluvie purgandæ, quæ visciditate sua obstructionem in vicinis locis pariendo, sanguinem ad superiora regurgitare faciunt. Purgandæ autem decoctis, seu apozematis aperientibus, & solventibus cum tamarindis, myrabolanis &c. deinde chalybeatis perficienda curatio.

In sputo, & exitu sanguinis per os, medentur statim stringentia. Nam nisi prius usu rerum mellitarum, hordeatarum, abstergentium, purgaveris Pulmones eo sanguine, qui extravasatus est, & moram traxit in pulmonibus, in suppurationem desinet, ac phthisim.

Qui spuunt sanguinem nigrum, porosum ad instar spongiæ, iis pars aliqua sphacælo correpta est in pulmone, & omnes pereuut. *Dodonæus*.

Notabilis etiam est Jecoris abscessus; De eo optimè scribit Divinus Senex pluribus in locis. *Quibus usto Hepate prodit veluti amurca, funestum, in coac. Ab empiemate Pulmonum Seniores, ab Hepatis Juniores, pereunt.*

Doloris acerbitas, versa in gravitatem, lipothymia, febris noctu major, rigor de repentè excitatus, qui ante non erat, sunt signa phimatis purulenti interni.

Suppurationem aliæ rumpuntur, decimo, aliæ vigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ sexagesimo. Bonum, si foris pus exeat, malum, si intus convertatur, ad viscera, tardiùs rumpitur in senibus, in debilibus, hyeme, & humore crasso regnante; quàm si contrario modo se res habeat.

Si statim, ruptione abscessus febris discedit, vel mitescit, appetitus redit, pus est album parum olens, alvus naturaliter secedit, brevi sanatur. Contrà si contraria eveniant.

Vomicæ omnes, seu emphyemata partium cognoscuntur per rigores, & febres de novo supervenientes. Sola Pulmonis recondita est, & clanculum serpit absque dictis signis, imò tunc cognoscitur, quando repentè manifestata, hominem ad mortem brevi conducit, ut *Villisius*, & *Nicolaus Tulpius* præ cæteris hoc animadverterunt.

Abscessus ad Aures, & Pedes boni in vomica Pulmonum. *Hippocratis*.

Modus, cognoscendi empyema occultum pectoris, quando nulla de se dat indicia puris, rigoris, affecti lateris traditur ab *Hippocr.* 3. *de Morb.* his verbis. Colloca ægrum in firma sella, fac ut alter ex humeris ipsum apprehendat, tu verò concute fortiter ægrum, & post concussionem aurem applica ad nuda latera ægroti, & vide ubi significationem dat; bonum esset in sinistro latere, nam dexteri lateris morbi sunt fortiores, quia dexteræ partes fortiores. At si præ crassitie humor non fluctuet, nec in actu concussionis strepitus ullus fit in pectore, verùm difficilis spiritus sit, pedes tument, & tussis vexat; dic pectus esse pure plenum, & tunc ure, & seca, ut pus exeat foris. *Hippic. loc. cit.*

Dolores suræ, sivè cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur à pure per partium spatia in crus ab Hepate vomicoso trasmisso: *Bauhinus*, & *Hollerius* id observarunt.

De dolore Jecoris pernicioso solus disserit Senex magnus *de intern. affect.* his verbis. Dolor acutissimus in Jecore ad nothas costas, humerum, & claviculam, suffocatio fortis; Dolet dum tangitur Jecur. Febris, rigor, & horror, vomitus bilis, color cutis sublividus. Cibi torquent, & urunt ventrem, progrediente morbo, remittunt, sed dolor de repente suffocat ægrum, potissimum circa septimum diem, in quibus desinit morbus, & si eos effugerit, sanatur. Balnea, lac, serum, & diæta, sanant morbum.

Vulnera Hepatis semper lethalia vidit *Diemebroechius ex Hippocrate* ob profusas hæmorrhagias, quæ lesis magnis vasis

ſuccedunt, nonnulli tamen ſanata viderunt.

Jecoris inflammatio aliquando ſimilis pleuritidi, & Medicos frequenter decipit ſimilitudo. Differunt tamen, nam in Hepatitide dolor infrà eſt, nec ad coſtas ſpurias extenditur: Gravativus eſt, non pungitivus; reſpiratio non multum læditur, color faciei citrinus, tuſſis ſicca ſine ſputo, pulſus non durus, fœces liquidæ, & ſubcruentæ. Contraria fiunt in pleuritide.

Singultus hepatitidi ſuperveniens, lethalis. *Ex Hippocrate in coacis.*

Si inflammatio Jecoris ſit in parte gibba, urgent ſymptomata pleuritica. Si in ejus cava, ſtomachica urgent.

Si ex uſu nitri fixi præparati, copioſa ſequatur urina; bonum, in hepatitide: Nitrata in hepatitide, & omnibus inflammationibus ferè ſpecifica ſunt. Ideo ſerum lactis juvat inflammationibus, quia abundat, nitro plantarum elicito per peculiarem digeſtionem, ac veluti diſtillationem à plantis in Animalium viſceribus.

Sicuti in omnibus inflammationibus pernicioſa ſunt purgantia, inflammationis cauſa, ità quoque in hepatitide. Atſi apparatus maximus adſit peſſimorum humorum in primis viis, tunc prudentiæ Medici remittitur, de purgante determinandi. Ne tamen purgans nimiùm turbet, & exagitet, uti facit, quando Inflammatoria regnant accidentia. Tunc ergo deplere ſoleo vaſa per ſanguinis miſſionem, quæ viam ſternit purganti, ut feliciùs ſolvat, & agat in humores ſine impetu.

Qui quotidie ſcribendo vitam ducunt, vel lucri cauſa, aut literariæ delectationis conſuetudine, phthiſici moriuntur, & phthiſis incipit raucedine moleſtâ, ac nullis cedente remediis, donec tandem fere poſt annum phthiſici moriuntur. Id in tribus obſervavi Romæ: an verum in omnibus: & an continua ſcriptio diſponit homines ad tabem? adhuc ignotum. Quotidiana tamen experientia certum eſt, ſtudiis nimium applicatos, & ſcribendi ſtudio deditos in phthiſim facile deſinere. Crediderim ipſe ſanguinem & ſpiritus continuâ illâ, nimiumque intentâ mentis fatigatione vehementer excandefactos, in motum poſitos, agitatos, atque acres factos; cum per venas jugulares brevi via à capite in pulmones ita calefactus, acriſque, & agitatus ſanguis recirculat, ac depluit; eoſdem acrimouia ſua criſpare ſtatim, ac convellere, contrahere, exſiccare; quod idem eſt, ac phthiſim diſponere. Nam prima phthiſeos principia & ſtamina a tuſſi incipiunt, pulmonum nempe indignatione & incaleſcentia. Hæc autem incaleſcentia, & furor pendet a talis naturæ ſanguine, ob mentem nimium intentam, continuoque fatigatam, accenſo, acriorique reddito; ac è capite brevi ductu per jugulares in pulmonum molem defluente, in quibus agitatæ mentis imprimit damna: atque hinc varii pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis, & Reipublicæ Literariæ intentis.

DE RESPIRATIONE IN ACUTIS.

BOnum eſt in acutis facilem habere reſpirationem: quando libertas eſt fluidis per amplam pulmonum molem, ſemper confert ad bonam criſim.

Reſpiratio parva, & frequens, ſignum certum internæ inflammationis, partium ſpirabilium: Magna, & rara quoque delirii ſignum, aut convulſionis. Reſpiratio parva, & rara ſignum futuræ mortis, *ex Dureto.*

Bona reſpiratio in Variolis, eſt unum ex optimis ſignis, licèt alia ſint gravia, ut centies obſervavi. Cum bona reſpiratione in Variolis ſemper benè ſpera. Nam eſt ita pernicioſa Diarrhæa in Variolis, quantum pernicioſa eſt difficilis reſpiratio. Nam cum diarrhæis quotidie ſanatos video pueros varioloſos, quia per eas expurgatur morboſus primarum viarum, fomes pueris familiaris, qui occaſionem dare poteſt variolis, ut violentiùs erumpant, niſi diarrhæis tollatur. At quando difficiliùs reſpirant, & difficultas creſcit in

dies,

dies, signum est variolas per pulmones efflorescere eosque inflammmare. Unde nihil aliud quàm malè sperandum, & pauci effugiunt, quia malignum variolarum fermentum, crescente in dies maligna oscillatione, à variolis excitata in pulmonibus, non ad cutim deponitur, sed omne depluit, ut ferè observavi in pulmones, ubi est oscillatio, hinc malum irreparabile. Id præ cæteris observavi hac æstate anni 1702. in qua, ob nimias siccitates quatuor mensium æstatis regnarunt constitutiones variolarum in pueris, ex quibus innumeri periere in Urbe, & qui cum Variolis confluentibus diarrhæam non habebant, ferè peribant. Regnaverunt pariter morbi acuti, erysipelatosi, & inflammatorii. Causam hujus anni siccitatum, dicunt Astrologi pendere à maxima conjunctione Martis, Jovis, & Saturni in Ariete signo igneo, & sicco, quæ fiet proximo mense Januarii 1703. Ejusdem conjunctionis causâ in igneo signo, dicunt etiam Astrologi oriri præsentia dira bella, quibus post mortem Caroli II. Hispaniarum Regis, universa Europæ terra, marique crudelissimè divexatur, & furibundus Mars depopulatur omnia potissimum verò infelicem Italiam; in qua Princeps Eugenius Sabaudus, exercitus Cæsarei supremus Dux Vir experto bello, Turcarumque terror, memorabili contra eos obtenta victoria ad Tribiscum, circa finem ultimi celebris, ac omni ætate memorandi belli Ungarici, atque Peloponesiaci; quod quindecim ac pluribus annis magno cum Turcarum discrimine, jactura, ac dedecore perduravit. Vienna primum obsidione liberata. At Nonis Aprilis Anno 1736. e vivis sublatus est, jam derepente; noctu etsi laboraret Catarrho, ab ejus colluvie suffocatus est. Victoriis, tandem, & summis gestis gloriosus, & singularis a latere Austriaci magni Cæsaris Boemiæ, & Viennæ Imperatoris Caroli VI. fugatis Turcarum exercitibus à Themisvar, & Bellogradu tandem ut Protho-Consiliarius, & Aurei Velleris decoratus honore, dies clausit supremos.

Bonam autem respirationem valdè magnam vim habere ad salutem in omnibus acutis, putare convenit, qui cum febribus & in quadraginta diebus judicatur. *Hippoc. in prænot. num.* 4.

Spiritus magnus multo tempore durans, delirium significat. *Hippoc. prænot. nu.* 4.

Difficultas omnis respirandi, terrifica est, quando excusationem non habet, aut perturbationis criticæ; aut crisis ipsius. Benè res sunt illius, qui in adversa valetudine, & maximè cum incaluerit æstu febrili, spiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa spirandi, una cum doloris acerbissimi nobilium partium vacatione, & somni benignitate, interierit, *Hippocrates* vidit neminem. *Duretus in coac. fol.* 146.

Ut magna, & rara respiratio certissimum est delirii argumentum: sic parva & rara, mortis jam jam futuræ. *Duretus fol.* 150.

Duplex est spirandi difficultas, quæ cum delirio affert salutis desperationem, aut in angusto spem esse denunciat, magna, tardaque, parva, & rara; etenim voluntas est in vitio, quæ non excitatur, nisi à necessitate. *Idem loc. cit. fol.* 151.

Delirii proprium signum, non tamen inseparabile, est magna, & rara respiratio: Nam sola voluntas in vitio, est enim æger negligens sui; unde nisi coactus respirat. *Idem fol.* 149.

DE RARIS PULMONUM AFFECTIONIBUS.

Diligentissimus fuit *Hippocrates* in investigandis morborum differentiis, & in suas classes describendis, quod in suis Operibus magnâ cum admiratione observavi. Inter morbos pulmonis notabilis est, Pulmonia lethargica, ab eodem ita denominata, ait itaque ipse. *Pulmoniæ idem status, ac lethargi; qui lethargici evadunt, pectore suppurantur, ex Hippocrate in coac.* Invadit itaque Pulmonia cum lethargo statim in ipso Morbi initio. Oritur à pituita putri, & viscida, Pulmones syderante, tussim tenet cum sopore, cum moriturus est æger, liquescit Alvus, ut

in lib. de mora. describit. Quare non est prospiciendum lethargo per cephalica; aut per nimis spirituosa, spiritus animales nimiùm crassos, ejusdemque Naturæ, alios humores crassos, viscidosque, ut vulgò loquuntur Medici, dissolventia: sed per expectorantia: putrem lympham, ac viscidam, pulmones syderantem, foris educentia, quod cautè animadvertendum, sicuti nuper vidimus in Sene decumbente ad rudera veteris Ærarii in via, quæ à foro Romano ducit ad viam novam Montium, versus Suburram; & in Mercatore in Esquiliis, non longè à Basilica S. Mariæ Majoris. Et in alio ad quatuor fontes, via Quirinali, quæ desinit ad Portam Piam.

Pulmonum Morbi in fine desinunt in soporosos affectus; sanguine enim à superioribus ad pulmones morbo obsessos, difficiliùs recirculante, viis impeditis, hæret in cerebri mæandris, hinc sopor facilè accedit.

Sæpè moriuntur Pulmoniaci; graviffimis affecti accidentibus, & in cadavere nihil morbosi reperitur in pulmonibus, serum in acre malignum, tenue, causa morbi est. Anima morbi sæpè consistit in minimo; in aura venefica, quæ cultrum excludit anatomicum. In siccis, adustis, & aridis temperamentis, id potissimum contingit.

Hinc etiam oriuntur pleuritides ficcæ, Asthmata ficca, Hydropes sicci, flatulentæ, ac dolorosæ partium affectiones, & reliquæ hujus generis; In quibus non flatus, causa mali est, sed solidum Naturâ siccum, aridum, & violento præditum elatere, quo ab acri humore magis irritatum, vehementer oscillat, & oscillationibus istis, fluidorum circulum mille modis turbat; Hinc mille gravia nascuntur accidentia, ut animadvertimus fusè in libris de elatere, & morbis solidorum.

Considerabilis etiam est apud *Hippocratem de intern. affect.* erysipelas pulmonis. In Pulmonis erysipelate, vomitus adsunt aquosi, acidique humoris, frequens, lypothymia, dolor acutus, anteriora, & posteriora pectoris occupat, sitis ingens, æger respirando nares aperit, veluti equus cursu delassatus, & linguam foris exerit, veluti canis æstate, calefactus ab ardore Solis; rubet facie, jactatio magna per lectum, septima die moritur, gravis est morbus, & pauci effugiunt mortem, *teste Hippoc.*

Sequitur porrò periculosus pulmonum morbus, qui dicitur Catarrhus suffocativus. Oritur hic cararrhus præ cæteris à stagnatione, & coagulatione sanguinis repentinâ in Pulmonibus, & circa Præcordia, facta ob susceptum repentinum frigus, prævia sanguinis excandescentia è motu, igne, usu rerum calidarum, aut aliis id genus causis, vel ob nimiam ingurgitationem cibi, potusque, ac rerum acidarum. In hoc Catarrho adest gravedo, & dolor pectoris, spirandi difficultas; vox amputata, anxietas, tussis, stertor, pulsus rarus, tardus, spuma ex ore, &c.

Differt hic Catarrhus ab Asthmate, nam ille fit cum maxima, ac deplorabili spirandi difficultate, adest quoque in eo coryza, capitis gravitas, tussis ingens, sternutatio, & periculum suffocationis. Differt ab apoplexia, nam in illo ægerrimè spirat patiens, ita ut animam agere videatur. Contrà in Apoplexia, & syncope vix dat indicia vitæ. Spuma oris fit ex impedito circuitu sanguinis circa pulmones, & inde impedito circuitu lymphæ in superioribus circa faciem, unde hæc foris exire eogitur in formam spumæ. Oritur itaque hic Catarrhus à repentina stagnatione sanguinis circa cor, & pulmones non verò à pituita depluente à capite, quod affectum in hoc morbo crediderunt antiqui, sed falsò.

Præsentaneum remedium hujus morbi in paroxismo est repetita sanguinis missio. Deinde sperma cœti hyssopi aqua calida solutum, & pissitando calidissimè sumptum, ferè ut linguam urat. Morbum est præceps, unde nisi statim mittatur sanguis, ille magis coagulatur, & stagnat, hinc periit occasio medendi. Itaque sanguis minuendus, coagulatio solvenda, & sudor blandus promovendus; hinc omnia ex floribus sambuci mirabilia sunt, liquor cornu

nu cervi succinatus detur ad guttas quindecim, nàm potenter solvit, dummodo detur, quando non adest metus incipientis inflammationis, & præcessit jam phlebotomia, supralaudata, & misceatur cum aqua hyssopi decoctum bdellidis, veronicæ, & alia pectoralia dentur calidissimè, ideſt Laudatum decoctum Carlinæ, hellenii, hederæ terrestris, tussilaginis; succus bdellidis rubræ est potens remedium, solvens sanguinem congrumatum in Catarrho suffocativo, ut plures laudant Authores.

DE LUMBORUM AFFECTIONE IN ACUTIS.

QUibus ex dolore Lumborum anadrome fit ad caput, fiunt torpidæ manus, cardialgiæ, auriumque flatus sonori, hemorrhagiæ largæ, tum alvi profusè feruntur, ac mentes perturbatæ ut plurimum. *Hippoc. coac.4.*

Quæ ex dolore Lumborum cientur hæmorrhagiæ, largæ fiunt. *Hippoc. coac.3.*

Quæ ex dolore dorsi principia morborum ducuntur, difficilia sunt. *Hip .coac.5.*

Diuturni circa Lumbos ac illa, tum qui ad hypocondria prorepunt dolores cum febre & cibi fastidio, si inde transierit fortis dolor ad caput, crudeliter convulsifico morbo necat. *Hippoc. coac.13.*

Lumborum dolor nulla ex causa manifesta crebrò revertens, signum est morbi terrifici. *Hippoc. coac.17.*

Lumborum dolor cum comate anxio pestiferus. *Hippoc. coac.18.*

Quibus Lumborum, & Lateris dolor, carens evidenti causâ, Icterici fiunt. *Hipp. coac.20.*

Dolorificum in Lumbis, malum, quod prorepit ad hypocondria, cum febre, & cibi fastidio, neque transit ad caput, unde crudeliter convulsifico modo necat, sed veluti aduncis unguibus viscera circumplectitur piscarii retis, (quod *gryphos* dicitur) modo; Icteros parit. *Duretus fol. 201.*

Similiter Lumborum anadrome facit hydropem, ut magni lienes; vitiorum item lumbarium communicatio cum mesaræo, mesocolo, intestinis, hydropifica esse solet, *Duretus fol.329.*

Dolorum per Lumbos oberrantium, cum, & sine febre ad ischium transitus esse solet. *Hippoc. coac.25.*

Quibus rectè valentibus hyeme frigus est circa Lumbos, atque gravitas levi de causa, tum alvus subsistit infera; & supera in officio est, convenienter iis vel ischias, vel renum dolor, vel stranguria fortè contingit. *Hippoc. coac.1.*

Dolorifica in Lumbis, mala sanguificatio. *Hippoc.coac.2.*

Dolores Lumborum in ischiadem, & hæmorrhoides facilè transeunt, *Duretus coac.2. & 12.*

Lumborum dolores sine causa in acutis, terrifici. *Hippocratis.*

Cervicis dolor terrificus, & pestiferus in delirantibus. *Hippocratis.*

In longis morbis lethalibus dolor ani, ideſt tenesmodes, vel dyssentericus, mortiferus. *Hippocratis.*

Bonum si in morbis totum corpus sit æqualiter calidum. *Hippocratis.*

Quibus in febribus alvus perpetuò liquida est, cura per fascias, & cerata calida iis applicata, ut pedes calidi permaneant, & si calidi sint, cura ne perfrigerentur ex præcepto *Hippocratis.*

Frigus pedum morbos ventris, colicas, & hisce similia producit, ut sæpè observavi. Bonum est ad longam vitam, & ad salubriter vivendum vitare frigus, & humiditatem in plantis pedum; inter has, & messenterium maximus est consensus, maximus quoque inter easdem, & caput, frigus pedum in colicam desinit; ut sæpè vidi, &c.

Quibus frigus in pedibus erit, iis solet impetuosa humorum anadrome, sivè raptus fieri de loco in locum, in aures, caput, collum, &c. *ex Dureto.*

Hippocrates de diebus judic. describit quemdam morbum delirum, vitio hepatis factum, in quo pedes perpetuò frigidi sunt. Quod benè notandum.

Scorbuticis, & hypochondriacis sæpè

fiunt dolores Lumborum, qui calculum mentiuntur, sed calculus non est; rheumatismi species est, à sero acri, muriatico hinc inde vagante, dependens: pete ab ægro, si dixerit alias partes hujusmodi quoque dolore vexatas fuisse, dic lumborum dolorem esse à fluxione vagabundi humoris acris salini, non autem à calculo. Viola, serum lactis, lac commune, lenes ex cassia purgationes in principio juvant. In progressu morbi, serum cum scabiosa coctum, vel cum viperis recenter mactatis, curationem perficiunt, & complent; promoto leniter sudore.

Lumborum dolor sine causa veniens, hæmorrhoidum, vel mensium signum est.

In Lumbis aliquando afficitur musculus psoas, quandoque ren; musculi externi, & frequenter messenterium; hunc lumborum dolorem vitio messenterii in aere Romano in ægris almæ Urbis frequentem, & valdè familiarem observavi. In hac Urbe nulli morbi tàm copiosè regnant quàm morbi messenterii ex repletione, congestioneque putris cacochymiæ, crudorumque humorum in ejusdem glandulis pendentes; & quoniam messenterium forti ligamento alligatur Lumbis in medio eorum, nil mirum si messenterium affectum, lumborum morbos mentiatur, Medicique decepti pro falso Lumborum dolore, & eorumdem calore, præscriptis emulsionibus, & magna copia refrigerantium, messenterii pravos humores adaugent, magisque refermentant; hinc crescit, augeturque lumborum falsus dolor, ruuntque ægri in deteriùs. Ex longa alvi suppressione, vel alvo præter morem retardata, & sapore linguæ mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis, quando certior redditus sum dolorem Lumborum à repletione messenterii pendere, clysteribus, & fomentationibus ventris, curationem incipio, deinde purgationibus absolvo, ita paucos post dies dolorem aufero: dolorem quidem non lumbarem, sed verè messentericum, quod velim, ut semper præ oculis habeant Medici, ne decipiantur.

Mala lumborum dolorifica facilè transeunt in nephritica, & contrà.

Abscessus, & suppuratio renis, tandem pure ad exteriora per anadromen communicato, desinit exteriùs inter musculos lumborum, & datis de se signis exteriùs, ferro aperiri poterit, & exitus puri procurari. Monitum ex *Dureto* meo.

DE LUE VENEREA, ET MORBIS GLANDULARUM.

Lues Venera, semel recepta in corpus, difficulter postea deletur ejus caracter: adhibitis specificis mitescit, sed non extinguitur. Imò post triginta, & plures annos sub specie aliorum Morborum reviviscit, & Medicos decipit, causam morbi ordinariam putantes: cum revera tamen ab excitato venereo fermento dependeat.

Impotentia Veneris ut plurimùm pendet ab impotentia, & debilitate imaginationis, quacunque id de causa succedat, metu, pudore, judicii defectu, nimia applicatione ad studia, aut ad negotia, & nativa stoliditate mentis, & reliquis id generis. Et qui forti imaginatione præditi sunt, uti sunt, qui in arte sua supra cæteros excellunt, & præstant, ut plurimum luxurioši, & ad venerem potentes observantur; eadem enim spirituum vis, & judicium acre reddit, & venerem potentiorem: nisi tamen vires corporis studio, & applicatione frangantur, quo in casu judicium acre cum Veneris jungitur impotentia.

Sicuti à nimio coitu, effuso nimium semine, tabes dorsalis fit in incontinentibus. Ita lumborum pinguedo nimia in continentibus ab eodem diu, nimiumque congesto circa lumbos; quod ad curationem morborum maximè confert præscire.

Qui gonorrhæa laborarunt in juventute, solent in senectute diro uriuæ ardore vexari.

Latentia ulcera intestini recti aliquando efficiunt ad Veneris impotentiam, ob pu-

putrem auram à pure exhalantem, & vasa seminis inficientem, ut observavit *Henr. ab Henr. 4. lib. obs.*

Nimius vini, & aquæ vitæ abusus impotentiam Veneris, paralyses, tremores, alioſque capitis morbos parit, qui dimisso eodem, facilè solent sanari. Vidimus id in Aulico Innocentii XII. Pontif. Max. qui magno brachii tremore ex abusu aquæ vitæ per plures menses laboravit, nec cessavit malum, nisi cessata ejus potione; potissimum post mortem hujus Pontificis, quæ fuit 27. Septembris 1700. hora 3. Noctis, & die 3. proximi mensis Novembris 1700. secuta est mors Caroli II. Piissimi Hispaniarum Regis. Cardinalibus in Conclavi existentibus pro novi Pontificis Electione; quæ maxima cum celebritate, omniumque Cardinalium votis, post habitum mortis Regis Nuntium, successit 23. dict. Novembris 1700. Roma tantæ mortis novitate nimiùm perterrita, & afflicta tandem respiravit, cum summum viderit electum Pontificem Clementem XI. quem post 20. Annos, & menses 3. dies verò 26. regni sui secutus est in Electione Innocentius XIII. Pon. Max. die 7. Maii 1721. qui post 2. Annos, & menses 10. Pontificatum reliquit Benedicto XIII. consecrato jam die 28. Maii 1724. qui ut vere Pontifex Maximus eum retinuit annis 5. & mensibus 9. Tandem summa Dei gratia accepimus in Pontificem Maximum Clementem XII. die 12. Julii 1730. adhuc nos benedicens, & gubernans præsenti Anno 1736. & 6. sui Pontificatus.

Ad talem autem hydropem multi deveniunt ex impotentia; Lac humanum potenter stimulat Venerem, unde pulchræ Mulieris ubera fugant, ut impotentiam curent, ex præcepto *Etmulleri*, aliorumque Medicorum.

Dolor fixus in medio pectoris diu perseverans ac molestè, sine tussi, &c. signum est luis Gallicæ latentis multis ante annis ab ægris susceptæ, & hoc signo solum manifestantis.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minimè cedat, suspicari ritè potest de lue gallica, & tunc antigallicis forsan cedet, ut sæpè observavi, &c.

Aliqui timent serum lactis, & lac gallicis valdè emunctis, & emaciatis præscribere, quia, ut putant, acidum gallicum potenter hæc liquida coagulat, & majorem morbo occasionem præbet. Aliqui contrà libenter lac dant, absque ullo coagulationis metu. Quando antecedenti victu sudorifico, decoctis, stufa, litu Mercurii, acidi gallici virulentia infracta, ac perdomita est; ægerque nimium emanciatus languet, ac debilis est. Ipse uti soleo sero lactis, salsato primum, deinde lac Asinæ simplici, vel salsato cum fructu. Sed unusquisque suam consulat experientiam, quando de lacte dando tractatur.

In febri lenta cum doloribus vagis partium, macie, temperamento acri, & due gallica furente, serum lactis ita præscribo magno cum profectu. ℞. Seri lact. optimè depurat. lib. 1. plus vel minuus salſ. paril. incis. contus. drac. jj. circiter; macera per noctem in cineribus fervidis; mane adde coriand. præpar. parum bulliat, coletur, & bibat. Si corpus fuerit minimè pinguiusculum addi possunt viperæ: alvus, interea procuretur aperta per intervalla; sic fac, & proficies.

Acidum venereum virulentum sæpè intacta massa sanguinea, succum nutritium, & lympham, inquinat, indeque partes nerveas, & glanduloſas, potissimùm narium, faucium, inguinum invadit; & quoniam sanguis intactus a lue supponitur, nil mirum si observaveris tales gallicos vivaces, vegetos, facie rubicundos, ac veluti nullam interiùs habentes affectionem, ac proinde triumphantes de morbo, sed sine ratione, & falsò, nam morbum gerunt, & gerunt in lympha; humore viscido, tardi motus, & per glandulas continuò transeunte; quæ singula multò difficilem reddunt curationem, & magis quam si morbi sedes in ipso fuerit sanguine.

Morbi lymphæ, sunt curatu difficillimi, & levi de causâ in schirros, inflammationes, & in incurabilem desinunt hecti-

eam; lympham enim sæpè in glandulis ab acido aliquo concretam, difficile est postea in motu restituere; & una ex glandulis tali modo affecta, statim, ac facilè trahit alias in consensum, & magnis morbis magnam statim præbent occasionem. Si nimium in glandularum morbis siccaveris, malum; si nimiùm humectaveris, malum; per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias, vel sudorem ducendum, & cum prudentia exsiccandum; nimia enim exsiccatio glandulas reddit schirrosas, undè magna opus est prudentia, & cautione, in repletione glandularum humectandum, ac diluendum, & quæ diluta sunt statim purgantibus foris educenda; vel si indicatio sit, etiam sudoriferis; in hoc curationis summa consistit.

Si membrum aliquod paralysi laboret vitio luis gallicæ, litus mercurii conferre maximè poterit ad eam solvendam, licèt Mercurius inimicus sit nervis; Id uno observavi in ægro feliciter propè magnum Palatium Oratoris Veneti, in principio veteris viæ Flaminiæ, ubi desinit vicus Marsorii, idque observavi ex præcepto *Herculis Saxoniæ*, *capite de Paralysi*, qui omnium meliùs de Gallica lue Patavii scripsit.

Lues Gallica longa mora in parte aliqua debilitat tonum illius, eamque reddit flaccidiorem. Ita vidi Virum ex longa gonorrhæa impotentem redditum ad coitum. Ita & alium ex ulcere circa pudenda pariter redditum impotentem.

Pro varietate conditionis, & status personarum lues gallica variis in locis sedem figit, eosque præ aliis vehementius molestat. Ita Bajuli, ac Plebei victum labore quæritantes, quoniam articulos continuo labore nimium habent debilitatos, si gallica corripiantur lue, præcipuam in articulis sedem figit, utpotè partibus in hoc hominum genere maximè debilitatis, unde doloribus articulorum, motus impotentia, similibusque articulorum morbis maximè afficiuntur. Viris litteratis, ac studiosis, cum caput longo studio debilitatum sit, adveniente lue gallica, in capite præ cæteris sedem ponit, capitisque morbos gallicos continuò affert. Musici ob exercitatos cantu pulmones, & ob id nimiùm laxatos, lue gallica circa pulmones perpetuò ludente divexantur. Mulierculæ verò, atque etiam Matronæ ob vitam sedentaneam, atque otiosam, congestis circa messenterium crudis, viscidisque succis, laxatoque longa ibidem mora messenterii tono, in illis lues gallica locum sibi figit in prima regione; vexanturque semper hujusmodi otiosè, atque opiparè viventes gentes, cruditatibus, obstructionibus inappetentia, pallore vultus, hectica messenterica, tabe, hydrope, & similibus ex lue gallica: Ita de reliquis hominum gradibus discurras. Hocque nostrum monitum ante oculos præ cæteris habendum, cum ad gallicos curandos vocamur, magnam enim lucem aufert benè describendis remediis, ut sæpè observavimus; dictam enim ob causam aliquibus præscribenda sunt remedia antigallica forma sicca, aliis humida, nonnullis sudorifica, in stufa sicca juvant, nonnullis contra, nocent; & juvant contra lenes decoctiones sudoriferæ, & balnea tepida; hos sanant mercurialia potentia, alios vehementiùs affligunt, sicque de aliis discurrendum antigallicis.

Dantur dolores lateris, ex lue gallica, qui solo sanantur mercurii litu, & decocto lignorum, noctu vigent, consuetis remediis non cedunt, unde ad cachoeticam alicujus reconditi humoris recurrendum, & debitis cachoëticæ remediis occurrendum.

Ulcera, & vulnera licet leviſſima in gallicis difficulter curantur, & facilè corrumpuntur.

Radix bardanæ à pluribus doctissimis viris pro magno secreto habetur, ad curandam luem gallicam.

Qui uncti sunt Mercurio per longum tempus febre non corripiuntur, certa *Paterii* experientia. Et qui laborant in Mercurii fodinis, rarò aut nunquam febricitant, ex certa Domini *Ettmulleri* practici

præ-

præstantissimi observatione, & inter recentiores Practicos prudentissimi; qua de causa hortamur Juvenes, ut semper illum habeant præ manibus: profecto enim medullam Veterum, novorumque Practicorum continet, & formulas satis utiles remediorum proponit. Quibus benè pensatis jam Napoli prodidit correctissima, & singularis Editio multis ditata observationibus, notationibusque, Termaxmi Viri nostri Archilycei, & Comitis Palatini Nicoleos Cyrillo, Splendor Patriæ, Decor Medicinæ, &c. in quatuor Tomos prægrandes partita per Novellum de Bonis Typographum Archiepiscopalem 1724.

Luis Venereæ alexiterium censetur hydrargirosis, benigniora tamen remedia primum sunt innovada: Lues Gallica, struma, & elephas aliquod habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Hercules, hydrargirosis vincit, & opprimit, optimo *Ballonio* meo docente. Acutissima luis gallicæ spicula frangunt debile omnium remediorum rete, & alchali nobilissimo Mercurii.

Si ægroti corpus repletum sit viscidis, crassis, ac pituitosis humoribus, cave ne dederis Mercurium intus, vel extrà, nisi priùs visciditates illas solveris, præparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; aliàs enim occultatus in visciditatibus illis Mercurius, paulò post refermentescentibus humoribus, & in motum actis, gravia parit accidentia, caries ossium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam salivationem, &c.

Lues gallica inter morbos contagiosos recensetur, coitu, lactatione, osculatione labiorum ulceratorum, decubitu in eodem lecto communicatur. Et si cum gallica Muliere concubueris; licèt post concubitum bubones, gonorrhæa, & id similia non apparuerint; non perindè tamen credas tibi luem non esse communicatam; nam ob fluidorum, solidorumque robur repellitur eadem à partibus, retunditurque, sed semel partium dictarum tono relaxato, lues diù in iisdem latens, redintegratis veluti viribus, tandem se manifestat, & durata strage tyrannidem exercet; bonum est igitur Venerem semper fugere, sed magis Venerem impuram: Venus enervat corpus immoderata, moderata verò, ut *Celsus* ait, exhilarat, juxta illud:

Hæc homines necant Balnea, Vina; Venus
Hæc homines sanant Balnea, Vina, Venus.

Pro varietate complexionum, ac temperamentorum varia forma, & modo antigallica præscribenda sunt remedia, aliis forma sicca, aliis humida, aliis Mercurius, aliis contra Salsæ radix, stufa, balneatio quoque aqua tepida; idest mane sudatorium in stufa, vesperi balneatio in tepida. Aliquando balneatio sola; vel sudatiuncula, more meo facta supra parvam sediolam, excepto bullientis aquæ, quæ sub sediola est, vapore à corpore nudo supra eadem sedente, & linteis obvoluto. Denique prout æger emaciatus fuerit, vel pinguiusculus, decoctiones præscribendæ, vel copiosæ ad morem aquarum Thermalium, vel parcæ; in forma ordinarii decocti sudoriferi, &c. Familiaris mihi est sequeus Decoctio in valdè emaciatis, tabidis, & hectica-gallica jam correptis.

℞. Salsæ paril.,
Lign. Sanct. lim., &
visc. querc. incis. & contus.
ana unc. jjj., & semis,
Aq. font. lib. xxxx. & ut artis est infunde in vase terreo vitreato super cineres calidos per 24. horas; tunc adde antimon. crudi, & pumic. crud. contus. in petia seorsim ligatorum, secundum artem. an. unc. jjj. & s. bulliant ad tertias, in fine addas cinam. contus. unc. s., & coletur. Ex residuis fiat secunda decoctio, cum eadem aquæ quantitate, eodemque modo, ac prima vice. Utatur hujusmodi decoctione patiens Gallicus loco vini in prandio, & cœna; Nec non hauriat unc. xjj. plus, vel minus mane jejuno stomaco, & totidem vesperi nonnullis ante cœnam horis, calidè vel frigidè prò ratione roboris, vel debilitatis stomachi. Ante usum hujus decoctionis purgetur patiens, & singulis decem diebus, quibus decoctionem haurit, sumat ve-

veſperi ante cœnam lene aliquod laxativum ad reſerandas primas vias ab impuritatibus, quæ ibidem congeri poſſunt ex longo morbo. Per triginta, vel quadraginta dies circiter bibenda eſt decoctio, deinde relinquenda; & ſi velis circa finem alia quoque purgatio inſtituenda ad educendas omnimodè domiti jam morbi reliquias.

Occaſione luis Veneræ plura dicenda mihi eſſent de Gonorrhæa Gallica, & de certis, expertiſſimiſque ad eam debellandam remediis, quæ mihi familiaria ſunt in ægris meis, quæque apud me pro ſecreto conſervo: nec non de Ulceribus gallicis penis, pro quibus ritè citòque curandis, plura habeo remedia ſummoperè proficua. Sed de his omnibus fusè ſuo tempore dicemus.

DE COLICA.

IN Colica biliosa ſuccedit frequenter aphonia, & vox rauca, & per totum ferè morbi decurſum duret: hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque ſolet, unde numerari poterit inter diagnoſtica morborum à bile, ſiverà ſalino-ſulphureis, & aduſtis maſſæ ſanguineæ particulis.

In Colica pertinaci, ſi ſudor copioſus, & univerſalis ſuperveniat, ſlabefactatis, & reſolutis viribus, brevi paralyſim expectato.

In Colica, in qua inæqualis diſtenſio, & adſtrictio ventris, rigidorumque muſculorum contractio adſint, denotant nervos potiùs quàm inteſtina in eadem affici.

Nihil faciliùs colicæ ſupervenit, quàm paralyſis; cave igitur ne opiata copioſiùs in ea exhibeas, ſolet enim poſt opiata magnus ſudor ſupervenire, & exindè paralyſis.

Antidotum colicæ eſt camomilla, à quacunque demùm cauſa oriatur; multò magis ſi auctè ejuſdem uſum, ſudoriferum ex cornu cervi philoſoph. ſtibio diaphor. & unicornu foſſili pulveribus propinetur.

Quando opiatis uteris in colica ſemper adde caſtoreum, nam & opii narcoſim corrigit, & doloribus medetur.

Sequentes pilulæ expertiſſimæ mihi ſunt in colica ex viſciditate, craſſitie, & morboſa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis. Ut tradidit in ſua *Pharmacopea Practica*, nomine ſortita *Bateana*, Regis Angliæ Medicus Primarius *Georgius Bateus*, quæ pilulæ eſimia præditæ ſunt virtute, at blandidiſſimam evacuationem promovent, & ad omnium viſcerum nobiliorum corroborationem, & pravorum humorum correctionem in magnos uſus veniunt. Doſis a drachma ſemis, ad ſcropulos duos hora ſomni, & mane per dies quatuor in ſingulo menſe ad præſervationem.

℞. Pulver. Rut. ſicc. hortenſ., &
Sal. Gemm. ana dracm. jjj.,
Mellis Hyſpan. deſpumat. q. ſ. ut
fiat maſſa, quæ extat probatiſſima in colica curanda.

Sequens pulvis ſit quoque tibi in ſecretis. ℞. Pulveris fol. ficus ſylveſtris in terra non in muro nati dracm. vi. fol. ulm. pulver. ſerup. i. miſce, & detur cum brodio, ſtatim enim ſedabit dolorem. Hic idem pulvis vino albo ſumptus, ſpecificus eſt in ſedandis doloribus nephriticis, doſis tamen foliorum ulmi ſuperare ſemper debet doſin foliorum ficus, contra verò in colica.

In colica convulſiva pertinaci, & ſpasmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præſertim ſi aderit ſitis, linguæ ariditas, & calor univerſalis, irritis aliis remediis, præſtantiùs non inveni, quàm ſecare venam brachii, & exinde diluens anodynum, camomillam præ cæteris alteratum, præſcribere: poſt ſanguinem miſſum ſæpè vidimus dolores veluti in ovo ſuffocatos, injecta enemata, ob ſpaſmodicam fibrarum inteſtinorum contractionem intus retenta, ſtatim ſolvi, & huic arridet illud *Spigelii* obſervatum, ſi in diſſectis ſemitertiana extinctorum cadaveribus, qui antea immani ventris dolore, quaſi colica excruciati fuerant

in-

inteſtina inflammata, & eryſipelatoſa detexi, quibus in caſibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò ſolent ſubſtituere, nefas eſſet.

Dolor colicus ferè ſemper miteſcit in ſemicupio, ideò in doloris pertinacia utere ſemicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus ſuper frigidum pavimentum facta, appoſitis lateribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur, creſcente namque calore in pedibus, minuitur ſenſim dolor in ventre.

Arcanum quemdam ac inexplicabilem conſenſum obſervavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum & e contrà dolores arthriticos per ſupervenientem colicam aut diarrhœam, ſolutos. Hinc quadrat illud *Hippocratis*: *Alvi laxitas, cutis denſitas, cutis raritas, alvi denſitas*. Ideò obſervamus in Praxi; quod diuturnæ diarrheæ irritis aliis remediis per diaphoretica promptiſſimè ſanari ſoleant.

Excrementa non retineri, dolorum locum mutare, nec non & intermittere, ſalutem brevi promittunt.

Dolor colicus quandoque tranſit in abſceſſum, quandoque in hydropem.

Poſt fœcum, vel flatuum emiſſionem, ſi dolor remittat: bonum, licet redeat affectus. In colica cum vomitu, ſudore frigido, &c. Irritis aliis tinctura ſuccini & præſentem morbum ſanat, & præcavet à futuro.

Ante uſum oppiati ſemper enema injicias, diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis. Male proſpicies tuis ægrotantibus, niſi recte diſtinxeris colicam humoralem à convulſiva.

Pectori, & inteſtinis omnia frigida ſunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis; & endemica à vini acido præſertim oriunda, ſolis ſanatur ſudoriferis: veſperi tamen interpolito anodyno remedio; mihi uſualis eſt pilula ex diaſcordii Fracaſt. & confect. alcherm. vel hyacinthi, &c.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præſertim ſi nulli adſint vomitus, & febris, denturque in forma liquida. Ipſe uti ſoleo pulvere Cornachini uſque ad dragm. 1. & eidem ſuperbibendum impero brodium floribus chamomillæ alteratum, &c.

Cum dolor colicus fixus eſt, & febris adeſt, in abſceſſum terminare ſolet, non ità ſi mutatur de loco in locum.

Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ *Starkii*, in omnibus doloribus tùm internarum, tùm externarum partium incredibilem prorſus afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiſcere eiſdem ſoleo mercurium dulcem, & gumm. lign. ſancti, ſuperbibendo decoctum noſtrum antivenereum: quarum deſcriptionem vide in pharmacopœa Viri Doctiſſimi *Georgi Batei Archiatri Regis Angliæ*, ut modo diximus, pag. m. 125. *at in hac editione pro munere tibi tradimus. Cum enim ſint per quam maxime Diureticæ, Diaphoreticæ, Nephriticæ. Lithontripticæ, & quoque Hydropicæ, Bechicæ, Anodynæ, & Paregoricæ habentur inſignes. Felici cum ſucceſſu dantur in Febribus omnibus, præcipuè Tertiana, & Quartana, Catarrhis omnibus, Cardialgiis, & Cephalalgiæ, Odontalgiæ, Tuſſi, Crapulis, Arthritidi, Diarrhœis, Dyſſènteriis, Ulceribus, & Poſtematis internis, &c. Mirificè ſubveniunt. Doſis a ſemi ſcrupulo ad ſcrupulum unum ſuperbibendo hauſtum alicujus convenientis liquoris.*

PILULÆ MATTHÆI, ALIAS STARKII.

℞. *Opii Thebaic. opt. à ſordibus purgat. ſubtiliter præp. unc. ij.*
Radic. Glycir.,
Helleb. alb. & nigr. ana unc. ij.
Sapon. Tartarei unc. VI. M.
addendo ol. terebinth. q. ſ. ut fiat maſſa pilularis, quæ toties humectetur dict. oleo, quoties ſicceſcit. Aliqui nolunt helleborum nigrum.

En quoque tradimus compoſitionem Saponis tartarei, ut nihil deficiet ad optatum Tyronum, & Sophorum, juſta quod habetur apud eundem Auctorem nempe Bateum *pag. m.* 150. SA-

SAPO TARTAREUS.

℞. *Sal. Tartar (cum tart. & nitr. ana fact. s. a.) unc.* VI.
Ol. Tereb. unc. VIII. *ſient. ſimul in vaſe amplo, & loco frigido, humidoque ad menſes aliquot; tandiu ſcilicet (ſæpè interim quotidie agitando, & plus olei, quoties opus fuerit, adjiciendo) uſquedum ſal. planè triplum olei abſorbuerit, atque in unam Maſſam (Saponis inſtar) ſpiſſam conſpiraverint homogeneam, nullatenus ſeparandam.* Pro parandis pil. pacificis, & Pil. Matthæi.

DE PHRENITIDE.

IN aere Romano per adhibita Phrenitidis veſſicantia plures vidimus mortuos, quàm ſanatos, magiſque nocuiſſe; quàm profuiſſe; cæterum longiorem uſum res hæc magni momenti meretur.

In eodem aere obſervavimus veſſicantia Mulieribus delirantibus admota profuiſſe magis, quàm Viris, & plures ſanatas eſſe. Dum imminet delirium, vel jam factum eſt, loco veſſicantium ſecare ſoleo venam pedis, vel ſalvatellam in alterutra manuum, exinde diluentia, & ſeminibus frigidis, melon. &c. præſcribo, brevique jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè ſemper poſt ſe trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnæ viſcerum inflammationis, ſi applicentur veſſicantia, omnes ferè in pejus ruunt, & magna ex parte moriuntur convulſi. Iiſdem e contra, ſi venam frontis, vel brachii ſecandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia, facillimè ſanabuntur, qua de re vide plura in Tract. noſtro *De uſu, & abuſu veſſicantium.*

In delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim morbo ad coctionem tendente, ſolvit illud: ſæpiusque vidimus ægros delirare, inquietos, & anxios, diarrhæa ſuperveniente, & ſequenti die in meliùs abiiſſe.

Cum igitur obſervaverim pluries alvi fluxum ſolviſſe delirium, ideò natura docente, proficuum non ſemel expertus ſum pulverem Cornachini, ſuperbibendo eidem longa diluentia ex decoct. hordei. corn. cervi limati ſal. prunell. aliiſque dulcificantibus, præcipuè ſi nimiùs viſcerum ardor adſit, & ſuſpicio inflammationis.

Malum ſi phrenitis mutetur in lethargum, non ità ſi lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes ſemper habent urinas tenues, & coloratas, hinc ſi tales urinæ fiant albidiores, tenuioreſque, & adſint vigiliæ, oculorum perturbatio, linguæ balbuties, &c. prognoſticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ ſubjugales, ideſt craſſæ, & turbidæ, in acutis morbis, ferè ſemper morbos capitis poſt ſe trahunt. Ideò ſi apparentibus illis æger in ſomnum propendeat, pulſus ſint parvi, & ſimilia coaguli ſigna aderint, futurum lethargum infallibiliter prognoſticato Adſtantibus. Si verò cum talibus urinis vigiliæ ſæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viſcerum, prognoſticato brevi delirium ut nos pluries fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulſionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto *Valſchimidii*

Multi dementes, & maniaci ſanati fuerunt, demergendo eos in aquam, eadem methodo, qua merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio eſt repetita in aquã immerſio: methodum hanc ſanandi mente captos, in Anglia expertus eſt Dominus *Robertſon* maxima felicitate, ut teſtatur *Mercurius Helmontii filius tract. de homine* §. 20.

DE ASTHMATE.

NIſi rectè diſtinxeris Aſthma convulſivum ab humorali, nunquam ex voto ſuccedet curatio. *Hippocratis.*

Si difficulter ſpiraverit, venam brachii tundito, etiamſi hydrope laboraverit *Hippoc. ibidem.*

Si quis veſperi hora ſomni, ſed præcipuè

puè post tres, aut quatuor horas somno impensas derepentè expergiscatur ingenti asthmate, sivè suffocatione correptus; atque feneſtras aperiat, liberumque aerem desideret; pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis si pedes; aut manus tumere cœperint, cum faciei à nativo colore recessu; & præ cæteris si accedat torpor, seu incipiens brachii paralysis. Hujusmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis præsertim peripneumonia observamus. Asthmate laborantibus si pleuritis, vel peripneumonia supervenerint, ferè semper moriuntur.

Asthmaticis dyssuria superveniens bonum, cessante derepente dyssuria, denuò asthmate corripiuntur. Exindè magis confirmantur, quod pluries adnotavimus nempè in morbis pectoris, semper ducendum esse ad vias urinæ; natura id monstrante; nec non magnum consensum esse inter tibias, & pudenda, & pectus, morbosque harum partium ad invicem commutari.

Diuretica ex salibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non adeò tuta sunt; nàm tussim movent & morbum exasperant, contra pulvis mille pedum, therebintinata, balsamum peruvanum, decoct.radic.aperient.syr.de althæa Fernel. &c. urinam potentèr movent, nec tenellis pulmonum membranulis infensa sunt.

Astmaticis, si apostemata excitentur in cruribus, forsan solvetur morbus, *Rhasis.* Ideo juvant cauteria in tibiis.

Accessiones Asthmatis frequentiores sunt cœlo frigido, & humido præcipuè inter crapulandum.

Asthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ succedit.

Asthma in senibus perdurat usque ad mortem, & quandoque in aliis.

Asthma frequentiùs invadit obæsos, & otio marcescentes.

Asthma quandoque in pulmonis inflammationem transit, cautus igitur sis in usu remediorum nimis volatilium; per hæc enim in tenuibus pulmonum membranulis, & magno sanguinis gurgite continuò affluentibus, faciliter inflammationem producet.

Asthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à morte liberat phlebotomia citissimè instituta, & si necessitas urgeat repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata; nec non sperma cœti à scr. 1. ad dragm. 1. in jusculo valdè calido dissolutum; post quæ liberior evadit respiratio; sperma cœti tamen in eo asthmate mira præstat, quod vulgò pituitosum & humorale dicunt.

Si cum Asthmatæ repletionis, vel catarrhi citò dissolventis, vel dissoluti adsit tussis humida, & subitò cesset, vel sputum minuatur, remanente spirandi difficultate, mors ostia pulsat: *Valescus de Taranta*,

APPENDIX DE ASTHMATE.

PUlsus inæqualis familiaris est Pulmonum morbis quamplurimis. Morbi adustura, & pudenda solvunt Asthmata; tument pedes asthmate cessante.

Si parùm fluat urina, hydropem præsagias in morbis pectoris: sicuti notavimus in ægra prope magnum Ærarium ingentis Nosocomii Sancti Spiritus ad molem Pontis Hadrianæi 30. Novèbris 1700. qua die consecratus fuit uti Episcopus. Pontifex Optimus Maximus Clemens XI. in Basilica Vaticana à Cardinali Bullionio Sacro Decano Collegii, Viro piissimo, ac integerrimo, magna tunc Populi ad novitatem consecrandi Pontificis concurrente frequentia.

Ex scabie retropulsa si asthma fiat, cum scabioso dormiendum est, ut scabies revocetur, vel urticis cedenda cutis, aliter mortem invadum egri; *uti ex pulsulis totum defecantibus corpus accidit Illustri Comiti Palatino, & in nostro Archilyceo Neapolitano Lectori Primario Vespertino Juris Civilis Perceleberrimo Dominico Aulisio, qui jam dictis intropulsis pustulis, lenti febriculâ statim correptus, quam per 60. ferè annos*

nunquam senserit, tandem 14. ejusdem febris die è vivis inaspectatu omniũ, & lachrymis abiit, & obiit die 29. Januarii 1717. Neapoli annum agens 68. & dies 15. curantibus eum Ill. Joanne Baptista Balbi, Nicolao Cyrillo (qui etiam decessit Kal. Julii 1735.) & aliis complurimis Jatricis, & dicti Archilycei Collegis suis.

In paroxismo sperma cæti cum aqua hyssopi, vel brodio fervido dabis. Omnia fervida sumat æger, ut solvas.

Vomitoria juvant in Asthmate humido, & stomachico, quia ea concussione è pulmonibus ejiciuntur visciditates, & è stomachi parietibus eædemque eraduntur. Sal vitrioli in hoc casu antecellit; detur à scrup. 1. ad dracm. 1. plus, vel minus pro ratione ætatis, temperamenti, & virium cum unc. VI. aq. hordei, vel jusculi. Repetitis enim vomitionibus salubri hoc sale (quem etiam pro emetico præscribo, & pro magno antiepileptico in epilepsia puerorum; ex stomacho & & cruditatum infarctu in primis viis, unde semper convulsionum origo in pueris) factis, mundatur stomachus ab impuritatibus, succussisque hac ratione pulmonibus: Iidem pariter brevi liberantur a morbo.

Magnam asthmatum humoralium, crudorumque partem à stomacho pendere observavi. Hinc uti soleo per intervalla, pilulis de hiera cum agarico, cum dosi. Dyatartari Petri Castelli, ad expurgandum stomachum; & singulo mane cochlear oximellis scilitici edulcoratum cum exigua dosi succi Malorum appiorum dulcium, superbibẽdo jusculum cichoreatum cum pauco ligno sassofrass. coctum, vel ligno aloes ad gr. VI. mundato stomacho ad præservandum à nobis insultibus, potio nostra ex decoctione ligni Carabacii stomachica quotidie danda, vel species Diarrhod. Abb. vel pulvis stomach. Querc. Romæ, & in Italia hæc remedia conferunt in nostris ægris. Parcat itaque insulsus ille Aquilonaris Medicis Italis, si Remediis chymicis, ut ipse vellet, quod utantur in morbis singulis. Nam Clima calidum Italiæ; stomachus debilis Italorum, & eorum ratio vivendi toto cœlo diversa ab illa septentrionalium, remedia è mineralibus non patitur, sed è Vegetabilibus, & Animalibus; Chymiam tamen non ideò spernimus, sed laudamus, & ad sydera extollimus. Batavos illustres Viros, & de re litteraria, ac de re medica maximè meritos, maximo honore prosequimur, eorumque splendidas, ac celebres Academias valdè admiramur: sed insulsos, ac temerariè inter ipsos scribentes contemnimus, & floccifacimus.

Gummi ammoniacum, oximel scilitic. cum, sperma cæti, Julep Tabaci, quatuor sunt, quæ in Asthmate humorali, & stomachico cæteris omnibus mirè antecellunt.

In desperata visciditate humorum pulmonibus impactorum, maximè tibi laudo Julep. Tabaci.

℞. Julep. Tabac. dracm. jj.
syr. de althæa simplici unc. jj. m.
at syrupus de althæa addatur magis vel minus ad corrigendam summam nauseam Tabaci; & acrimoniam, ne nimium agitet pulmones. Quare edulcoretur julep. Tabaci ad arbitrium Medici, & dentur per diem aliquot cochleria, superbibendo jusculum alteratum cum herbis pectoralibus hedera terr. Veronica, scabiosa, &c. & mirè proficiet, sicuti observavi inter cæteros in nobili muliere ægrotante propè Theatrum, ac Templum Pacis, non longe à foro Agonali, nunc *Piazza Navona*.

Cauteria in tibiis conferre solent in gravibus pectoris morbis, juxta illud Divini senis. *Abscessus ad crura in morbis pectoris, boni.*

Aliquando tantus est visciditatum apparatus in primis viis & in pulmonibus, ut impossibile sit expectantibus eas solvere, nisi per purgans aliquod pectorale, aut specificum pectori, via sternatur iisdem. Quare pro magno secreto in similibus desperatis, & gravissimis casibus hoc remedio sæpè usus sum felicissimè. ℞. gumm. ammoniaci albi, & gummosi dracm. 1. & s. dissolve cum magna diligentia in s. q. vini albi ad lenem ignem, postquam debitam acquisivit cum vino consistentiam, tunc

ad-

adde vini albi optimi ad arbitrium, vel uncias jj. circiter; aquæ hyssopi unc. jjjj. m. f. p. calidè. In Asthmate humorali, stomachico, catarrho suffocativo, purgat visciditates cum profectu, & si per secessum non purgaverit, faciet per tussim, & screatum; repete tamen pro necessitate. Inter cæteros ægrotantes, experientia me docuit in eo, qui decumbebat non longe ab Amphiteatro Flavio, & veteri Templo Pacis in foro Romano mense verò Maii 1700. Die 20. prædicti Mensis ejusdem anni, Romam venit Cosimus III. Magnus Etruriæ Dux, occasione visendi sacra Loca, cum esset maximus indulgentiarum Annus, iter suum agens per mare, suis triremibus vectus, quæ ad Portum pervenerunt Antiatem noviter extructum ab Innocentio XII. Pont. Max. inter rudera veteris ac memorandi Portus; hinc curru ad Urbem ductus, & inter alia, quæ munificentissime à Pontifice recepit, ut propiis, ac manibus Sacras, ac Insignes Reliquias, quæ in Basilica Divi Petri in Vaticano servantur, videret, tractaretque, quod solis Canonicis ejusdem permissum est, speciali gratia, ac Brevi Pontificio, inter ipsos Canonicos connumeratus est, quare Alba indutus, ac insigni, stolaque decoratus, ipsas reliquias Populo ostendebat, cujus frequentia à toto Terrarum Orbe confluens, maxima in dicto Mense hìc visa est, & quemlibet in admirationem rapiunt Pietatis opera, quæ in hac totius Universi Domina sub optimis nostri ævi Pontificibus exercentur.

Asthmaticas Mulieres ferè semper cum uterinis, mixtis pectoralibus, curato.

Asthma puerperarum, si acutus valde sit morbus, lethale solet esse.

Quando pleuritis difficulter expurgatur, & ob difficilem in principio morbi expurgationem, accedente flatu, crescit ingens spirandi difficultas; cum sputi visciditate, febri majore, inquieta; tunc omni ope curandum, ut statim pectus expurgetur, aliter transacta tertia, vel quarta hebdomada morbi, idem definit in empyema funestum. Ad quod præcavendum, mihi familiaris est usus foliorum veronicæ recentium.

℞. fol. veronicæ recent. & fol. hæder. terr. ana pug. 1. bulliant in sero lactis optimè depurato, cola; & bibe singulo mane, vel loco seri bullias, si velis, in jusculo; & si ob nimiam febris acutiem, & inflammatoriam Pulmonum crispaturam, nolis uti veronica, utpote aliquantum acuti saporis, sola utere hædera terrestri cum radicibus scabiosæ, addito scrup. 1. elix. prop. Helm. per destill. cum aq. Cinamomi, sine aloe: & ita mundabis pectus cum securitate in desperata pleuritide: Romæ scribimus, & in aere Romano.

In diuturno, ac desperato Asthmate, sive humorali, sive convulsivo, aerem rusticanum ægrotantibus impera, & potissimum, ut campos habitent, quos arant Bubulci. Debet itaque Asthmaticus sequi Bubulcum, quando terram arat, & incedere per sulcum, sive viam ab aratro recenter in terra factam, & aperto ore respirare Aerem, sive halitus nitrosalinos, ac sulphureos à recenter ruptis terræ glebis prodeuntes. Tonus Pulmonum, longo morbo relaxatus, nitro-salina centralis terræ caloris, substantia roboratur, confirmatur, ac restituitur; eoque restituto, circulus quoque liquidorum per pulmonum telas in libertatem ponitur, morbusque profligatur.

Diluentia, serum lactis, Viola, Emulsiones sem. Melon. Gelatina corn. cer. lac caduco pulmonum morbo, sivè Asthmate sicco, præ cæteris juvant. Saccharata, remediorum copia, purgantia, fugienda tanquam à peste. Nam labefactatis, eorum usu, digestionibus, cruditatum copia generetur, quæ statim post se trahit Asthma stomachicum humorale, & hinc duplex Asthma.

Asthmate convulsivo laborantes, si corpulenti nimium sint in hydropem pectoris desinunt; longis enim pulmonum succussionibus vasa rumpuntur eorum lymphatica; hinc hydrops.

Licet sanguinis missio paroxismum

Asthmatis statim sanat. Frequentes tamen sanguinis missiones, sanguinis tonum labefactant magis, ac debilitant, & hinc demum morbus desinit in hydropem universalem. Quare corrigenda est potiùs causa Asthmatis, quàm frequenti phlebotomia demulcenda.

Asthmate convulsivo laborantes, melius manent æstate, quàm hyeme.

Si Asthmati pleuritis adveniat, frequenter moriuntur. Docuit æger in foro Boario prope vetus Templum Antonini, & Faustinæ.

Asthmata, Dysuriæ, & Arthritides mutantur ad invicem.

Zonam, seu fasciam strictam patiuntur Asthmatici supra ventriculum per medietatem, seù circumferentiam corporis. A Diaphragmate, non verò à Pulmonibus convulsis ea fit.

DE DIARRHÆA, ET DYSSENTERIA.

Diarrhææ frequenter oriuntur ex mœrore, & animi pathematis, suntque ferè incurabiles, præsertim si causa mœroris præstiterit; his supervenire solet febris erratica, donec tandem atrophia consumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhæis superveniens morbum sistit.

Pernicioſæ sunt diarrhææ in morbis pectoris, suntque etiam infestæ puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

Curationem diarrhææ nè incipias per adstringentia, nam introduces viscerum, & intestinorum obstructiones difficile solubiles, quibus tandem succedit hydrops pertinax.

Carnium esus auget diarrhæas, cave igitur ab iis quantum poteris.

Nil magis alvum stypticam reddit, quam usus Veneris, quod etiam cognovit. *Hipp. 7. epidem. Aetius lib. 4. cap. VIII. Paulus lib. I. cap. XIII.* asserunt alvi profluvia, Venere exsiccari. Idem observavit *Amatus Lusitanus cent. 2. observat. 47.* Medicis loquor.

Qui studiis, & curis domesticis vehementer indulgent, styptici fiunt. Inter morbos endemios aeris Romani est alvi stypticitas.

Masticando tota die Cinnamomum, & deglutiendo salivam illam, à diarræis, & languoribus stomachi cum dyssenteria brevi sanantur.

A purgante medicamento solet excitari periculosa hypercatarsi, sivè superpurgatio, quæ subitaneum animi deliquium sæpè affert theriac. rec. scrup. I. aut drach. s. vino dissolutæ quantitas ægroto exhibita, sat celeriter, & feliciter fluxum sistit, ut mirati sumus in Xenodochio, Sene Medico præscribente.

Inveteratis alvi fluxibus, dyssenteria, tenesmo, relaxatione ani, &c. excipiatur per inferiora vapor terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & sanabuntur.

Quando in diarrhæa bilem croceam rubiginis ferri dissolutæ, aut lateris rubri non absimilem excernunt patientes, humorem sanè pestiferum in diarrhæa apparentem, ut ex pluribus ægris mihi notum est, qui omnes perierunt. *Chesnau. lib. 3. cap. VI.*

Bonum si diarrhæa iræ superveniat, & si hæc non superveniet, febris superveniet.

Observavi frequentissimè, & etiam ab aliis audivi, quod in nonnullis morbis præsertim chronicis; ut phthisi, &c. vel etiam aliis passim morbis, ægroti paulo ante mortem corripiuntur stimulo fæces ejiciendi, & multi in ipso actu ejiciendarum fœcum moriuntur. Hoc dignum est, ut fusiùs consideretur.

Dyssentericis vomitus biliosus in principio, malus est. *Hipp. coac. prin. sect. 3. num. 62.*

Qui dyssenteria pereunt, omnes ferè ex sphacælo intestinorum pereunt, patet id triduo saltem ante mortem, nam extrema frigescere incipiunt, pulsus exiles, & inæquales sunt, sitis non urget, nec calor in affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem horis in delirium desinunt.

Dyssenteria sine febre, si aliis remediis non cedat, deveniendum ad usum aquæ Tetuccianæ s. a. datæ, & infallibiliter sanabitur,

ut

ut bis, terque mirati sumus.

Si ab usu adstringentium inflatio ventris, vel major in egerendo difficultas, & labor superveniant, rhabarbaro frequentius utendum, interposita tamen mixturâ anodyna ex syr. papav. rhæad. aq. viol. req. magn. Nicol. crystal. mont. &c. quo pacto sanabuntur.

Cave in cura dysenteriæ à nimia remediorum farragine: pauca sint, & simplicia: ideò sæpissimæ dysenterias profligavi solo sero lactis intus dato, & per clysteres quoque injecto, multique Auctores pro magno secreto habent hoc remedium in dysentericis; clysteres pariter copiosè præscripti, quandoque exacerbant morbum, & in ea exulceratis intestinorum fibris, majorem orgasmum excitant, dentur igitur rarius, & in parva copia.

Vomitus dysentericis superveniens, periculosus est.

Si singultus accedat, lethale. Si angina, lethale. Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem imminentem prænuncianto Adstantibus.

In lethali dysenteria ventriculus quoque in consensum trahitur, undè tot mala?

Pilulæ *de Caccionde*, quarum basis est terra catechu, sunt egregium anti-dysentericum; ne dentur tamen statim in principio.

Dysentericis si superveniant linguæ inflammatio, & difficultas deglutiendi, actum est de ægro.

Si statim post dolorem excretio non fiat, scito quod intestina tenuia sunt læsa.

Differt dysenteria à sanguinis fluxu hæmorrhoidali, in hoc enim semper sanguis præcedit fæces; in dysenteria verò, vel Post, vel cum fæcibus excernitur, &c.

Si afficiatur jejunum intestinum, lethale est; jecur namque vicinum est.

Si in dissenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri est mutatus, certè non superabit morbum; si verò color oculorum immutatus remaneat, indicio est ægrotum posse reconvalescere. *Valschmidius.*

In principio nè adhibeas adstringentia & ex *Cratonis* præcepto ante septimum.

Inter dysentericа laudamus rhabarbarum tostum, at non omnibus, flores ros. rubr. & nucem muscatam, &c.

Radix Ipecacuanha est specificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dysentericis, aliisque hæmorrhagiis sanguineis, colliquationibus humorũ, &c. ut nuper mihi retulit Vir Doctissimus *Guliel. Sherard.* Botanicus, & Medicus Anglicus præstantissimus, dum Roma Germaniam proficisceretur cum Illustrissimo Comite *de Tondsen.* idem quoque non ita pridem per litteras mihi significavit Vir magni nominis *Jo. Jac. Mangetus Helvetiorum Practicus celeberrimus.* Sed plura hac de Radice vide apud Clarissimum *Gulielmum Pisonem* Iatrias Doctorem Amstelodamensem De Indiæ utriusque Re Naturali', & Medica lib. II. cap. IX. De Ventris fluxibus p. m. 37. *Unde radicem Ipecacuanha, tanquam ad sacram anchoram, confugiendum, qua nihil eam præstantius, aut tutius, tum in hoc, tum in plerisque aliis, cum, vel sine sanguine, fluxibus compescendis, natura excogitavit remedium. Quippe præter quam quod tutò, & efficaciter tenacissimos quosque humores per ipsam alvum, sæpissimè autem per vomitum eiiciat, & a parte affecta derivet, vim quoque astrictivam post se relinquit. Non enim vomitus solum sponte superveniens, ut ait* Hippoc. aphor. 15. lib. 6. *Sed, & arte concitatus sub eodem* aphor. *comprehendi potest. Illud verò hoc modo perficitur.* ℞. *Drac. jj. rad. Ipecacuan., pone in unc. IV. liquoris appropriati coct. vel per noctem macerat., cujus infusum, cum, vel sine oxymel. unc. j. exhibetur. Postridie semel atque iterum pro re nata, secunda, imò tertia ejus decoctio repetenda; tam quod ægri debiliores eam facilius ferant, quam quod adstrictoria ejus vis tunc magis efficax appareat. Ut & idem cap. X. De Tenesmo ejusdem libri. Quando ex superioribus ventris partibus, nempè ventriculo, messenterio, & intestinis materia cruda delabitur; præter incessiones, & reliqua, quæ anum respiciunt, causa fovens revulsione per vomitum tollenda, idque usitatissimo,*

præ-

præstantiorique illo remedio radice Ipecacuanha, *&c. Ita paritèr in cap. xii. De Dysenteria idem Auctor tradit p. m. 40. Si quãdo tamen evacuationi locus erit radicem* Ipecacuanha *exquisitissimum Naturæ munus cæteris remediis præferre conducit: quamvis ingenuè fatear, plurimos medicastros incolas per Cardiaca, &c. hæc ille. Ut etiam periculum fecere die 25. Octobris 1722. Neapoli in Divi Didaci Templo vulgò l'Ospedaletto in Germanum Viri Doctissimi, & scriptis editis perceleberrimi, ac Comitis Palatini nostri Archilycei, Dominici Aulisii, Fratrem Minoritam Lectorem Sessanensem, & Exdefinitorem Adm. Rev. P. Franciscum Antonium à Balneolo, in consultatione habita, instante Nicolao Ferrara Aulisio, ejus Nepote, cui adfuerunt & ipse, & Medicus ipsius loci Ordinarius, ac Jatrias quoque Magistri, Sophi licentiati, & extraordinarii ambo, usum ipsius jubentes radicis* Joseph Pennarinus & q. Johannes Andreas Lizzanus, qui obiit 1732. *Ceteri autẽ omnes hoc anno* 1737. *incolumes adhuc servantur.*

APPENDIX AD DYSSENTERIAM.

Lienosis dysenteria superveniens bona, at si longa fuerit in hydropem, & lienteriam transit. *Hippocratis*. Pauca remedia danda, nam quo minus solidæ, aut liquidæ substantiæ per intestina transit, quæ affecta afflictaque morbo sunt, eò minùs, cibo, & remediorum farragine afficiuntur. Ideò damnabilis, & superstitiosus etiam est nimiùs clysterum abusus.

Colica, & Dysenteria mutantur in arthritidem, & è contrà.

Alvo liquida Venus frigescit: ficca lætatur; Venus nimia exsiccat alvum.

Hepar serpentum pro momentaneo secreto laudatur a *Lindano* in Dysenteria.

Omnes Dysenteriæ; quæ incipiunt cum nausea, & deinde supervenit vomitus, omnes penè lethales fuerunt, ut sæpè observavi in Nosocomiis Italiæ, & in Urbe.

Dysenteria in Puerperis non est mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optimè minuit; cavè igitur ne stringas, nam per eam lochia expurgantur. Novimus id præ cæteris in muliere in Foro Farnesiorum propè Ædes viri doctissimi, & scriptis editis celeberrimi Equitis Prosperi Mandosii Romani: & in alia in via Parionis propè Forum Pasquini.

In longa dysenteria: & tenesmo vapores terebinthinæ prunis ardentibus injectæ, & per anum excepti, nonnullis profecerunt maximoperè.

Gravi iliaco, si superveniat alvi fluxus, paucis post horis morietur, nam sphacælata sunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et si Iliaco tumor ventris veniat, & flatus copiosi pudendo exeant, brevi morietur. Passus id est æger sexagenarius apud S. Mariam in Publicolis in Foro Judeorum.

Flatus pudendo emissi in dysenteria, supervenientes, futuram promittunt sanitatem, id observavi; *ex Hipp.* præcepto.

DE APOPLEXIA.

Apoplexiam distinguere oportet in sanguineam, & pituitosam. Arcanum & in sanguineis est phlebotomia, post cujus usum vidimus statim excitatos ægrotos, & exinde in melius abisse. In Pituitosis contrà emeticum, aut purgans vehemens statim præscriptum utramque paginam adimplent, cæteris præfero pulverem Connachini, & infus. croci metall. cum vino: sunt qui se ab apoplexia liberaverunt, hausto singulis mensibus vomitivo ex infuso prædicto, intellige de pituitoso.

In apoplexia, quò magis offenditur respiratio, eo fortior est morbus; quò minus, eo debilior.

Qui semel apoplexia correptus, postea fiat vertiginosus, novos insultus expectet.

Si post venæ sectionem respiratio fiat liberior, & pulsus quoque benè se habeat, salutem prædicere poteris.

Injectus clyster, si intra unius horæ spatium reddatur, bonum: si verò prorsus retineatur, malum; indicat enim influxum spirituum in fibras intestinales à cerebro, fere impeditum esse.

Clysteres apoplecticis exigua quantitate inji-

injiciantur, ut ita & retineri; & diutius manere possint in intestinis, dum enim quantitas excedit, iterum effluunt. Verum si in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluant, malum, indicat enim totalem partium resolutionem, undè mors ocius pulsat.

Febris rarò supervenire solet apoplexiæ, præsertim pituitosa.

Si Catochus in ipsa accessione febris intermittentis, aut remittentis superveniat durante accessione nulla contra cum præscribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulsionibus, quæ adhiberi poterunt in accessione: finita accessione desinit quandoque & catochus; si verò non desierit, statim sanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: si verò secundò supervenerint, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus qui secundò catochus supervenit, *ut notat doctissimus Dodanæus suis in observationibus.*

Valesius observavit in lethargicis, quod pulsus, qui prius erat parvus, adveniente lethargo fiebat magnus, & quo crescebat in magnitudinem pulsus, eò citiùs interibant Ægri. *Rhodius* quoque in *Septalium* ait ex *Ballonio*, quod in omnibus affectibus comatosis præcipuè lethargo, & apoplexia, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudine crescebat, ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula anno 1696. quæ apoplectica cum esset quatuor dierum; quodam vesperi magnos, & vibrantes pulsus hora quarta noctis observavi, decima verò ejusdem noctis hora mortua est; qua de re serio monemus Medentes.

Observavimus in Xenodochio anno 1694. hyemali tempore Romæ, quod quando apoplexiæ erant gravissimæ, & jam confirmatæ, vesficantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris, lethalis est in apoplexia. *Hipp. 2. aph. 43. & Tulpius 1. obs. 11. ed. 6. & Forestus 10. observ. 74. in schol.* ait. Cum apoplexia simpliciter toto genere sit lethalis, lethalior censenda, quando cum spuma oris fuerit; hinc *Rhases* inspiciens apoplexiam vehementem, dicebat, quando spuma oris circa os apparet, ei non est medendum.

Rarò patientes ab apoplexia evadunt, sine alicujus partis resolutione, quod si omnia membra resoluta sint, citò rapiuntur: quidam verò denuò incidunt in apoplexiam.

Apoplexiæ, vel paralysi generali obnoxii, aut jam iisdem correptis flatibus, borborigmis, & inflationibus ventris vehementer molestantur; horum symptomatum causa dependet ab impedito spirituum influxu per nervos in intestina, & loca adjacientia; redditis enim paralyticis fibris carneis tonum partium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis intestinorum exhalantes, necnon & particulæ aeris intermixtæ in molem elevant flatulentam partes supradictas; eadem potissimum ratione, qua videmus in cane, ligato sexto pari nervorum, ventriculum statim summopere intumescere, cujus phænomeni rationem fusè, in tract. nostro *de fibra motrice, & morbosa* exposuimus.

DE DOLORE IN GENERE, CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

DOlores qui neque medicamento, neque sanguinis missione, nec alio modo curantur ad suppurationem vertuntur. *Hippocratis.*

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypochondriis ægri, aut in thorace, in spinali medulla, aut alibi præcesserit, deinde rigor superveniat, phlegmonem; ac tumorem in suppuratum ire significetur, *ex Jacotio comment. ad lib. 4. Hippocratis.*

Quod si in uno aliquo loco firmiter constiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumque loco dolor fuerit, eum

ling

lino crudo inurito. *Hippoc. de affect. sect. 6.* Ioquens de ischiade, &c.

Dolores qui sine signis levantur, lethales. *Hippoc. in coac.*

Bezoarticum joviale est præstantissimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam insensibiliter per transpirationem educendam; cave tamen ne dolores sint podagrici, venerei; aut similes, quorum retenta materies pejora mala excitare poterit; cautus quoque sis in morbis nervorum, & capitis; nam ex natura sua, stamnum inimicum est nervis: contra in effectibus hystericis bezoarticum hoc infallibile remedium est, ut pluries mirati sumus.

Dolores in quacunque corporis parte periodicè exacerbantur, & stata quaque hora recurrunt; peccans illorum materies in affecto loco non generatur, sed aliunde venit: in his casibus tribus horis ante invasionem detur lenis potio purgans, & sanabuntur; præcipuè si imo ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium, si aliæ non proficiant, ad causticum devenias; ipse uti soleo foliis ranunculi, vel mixtura calcis vivæ & saponis liquidi. Hoc Ischiaticis summopere confert, imo & aliis doloribus, juxta illud *Hippoc. lib. de intern. affect. §. 19. & lib. de affect. §. 30.* Si alicubi congregatus fuerit dolor, urito; imo ubicunque alius dolor præter splenis incubuerit, urito: sic enim sanus fiet.

Frequenti experientia constat dolores capitis ex affectione stomachi productos, partem capitis anteriorem magis afficere, contra ex affectione uteri, verticem, & occiput præcipuè invadere; Pariter Mulieres, hystericis obnoxiæ affectibus, sensum quendam frigoris in vertice capitis pati solent; estque hoc præcipuum hystericæ diagnosticum affectionis.

Si simul doloros us sit locus, & caro submucosa, seu tabescens, hinc ustio optima est, *Hipp. de articul. §. 54.*

Ter aut quater observavi dolores capitis pertinaciissimos, & ferè ad maniem accedentes, irritis, solo pulvere de Guttet a (*de quo vide Riverium cap. de Epilepsia*) ad dracm. 1. circiter dato, cum brodio alterato flor. primul. veris, becton. &c. vel cum decocto The, &c. feliciter cessisse.

Balneationes pedum in aqua tepida hora somni optimæ sunt in capitis doloribus, & gravedine, &c.

Succo extracto ex radic. betæ, & per nares fortiter attracto pluries in die, vidi nuper statim sanatum periculosissimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos, spiritus sal. armon., cum ol. amygd. dulc. veteri mixtus, breviter, & feliciter proficit, & didici per experientiam, quod spirituosa cum unctuosis mixta, doloribus optimè medeantur, non ita sola tantum spirituosa.

Inter signa mox mox erumpentium variolarum sunt motus convulsivi: Ideò quando videbis puerum febri correptum, qui non adhuc variolas passus est, motibus convulsivis corripi, ardore circa lumbos, &c. prædicito adstantibus, sequenti die variolarum eruptionem, ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri, qui bis, & etiam ter morbilis corripiuntur, ut historiæ testantur, & nos semel vidimus Patavii.

Spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam. Pulvis de Gutteta specificus est in morbis convulsivis, necnon vertigine, cephalæa, & gravedine capitis.

Balsamum *Paracelsi* est potissimum remedium ad quasvis convulsiones vulneribus supervenientes, ad punctur as nervorum, &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus, vide descriptionem apud *Paracelsum in parva Chirurgia.*

Omnes ferè convulsiones infantum à mucho fiunt, unde iis statim morbum solvunt lenia purgantia, præsertim infusum rhabarbari.

Urina crassa, & turbida in morbis convulsivis; bona: tenuis, & alba; mala.

In morbis epilepticis, & convulsivis tria sunt cæteris præstantiora, cinnabaris nativa, viscus querc. & ungula alcis.

In-

Infantes, quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite ſuperveniunt, rarò corripiuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulſæ rarò evadunt, ut notavimus. Convulſio quæ phrenitidem ſequitur; lethalis ex *Aetio*.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affectibus; præcipuus eſt.

Viola eſt ſpecifica in morbis convulſivis, & nervoſis.

Spir. ſal. armon. coagulat lac Infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepſia.

Utile eſt obſervare num ſemper eo tempore, quo Infans corripitur epilepſia, Matri fluant menſes, nec ne?

DE TUSSI.

TUſſes diuturnæ teſtium tumore ſolvuntur, & contra. *Hipp. 2. epidem. ſect. 1.* Ex hoc magis magiſque confirmatur conſenſus ille occultus inter pudenda, & pectus, ac tibias, & pectus, toties à nobis recenſitus.

Tuſſis Infantum ferè ſemper eſſe ſolet à ſtomacho cruditatibus ſcatente, quo in caſu ſemper ſtomacho reſpiciendum, non poſthabitis tamen Bechicis remediis.

Tuſſis violenta producere ſolet in pueris herniam, in fœminis abortum, in viris phthiſim, ideò nunquam ſpernenda.

In tuſſis ſicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta uſus lactis præſtantiſſimum eſt remedium; ego uti ſoleo lacte cum jure carnis, vel aq. viol. cocto.

Si tuſſis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis in tabem migrat, etiamſi ſanguis non ſpuatur.

Tuſſis aliis morbis ſuperveniens non curatur, non curatis morbis, à quibus pendet.

Quibus in febribus accedit tuſſis, à febre non liberantur perfectè, ſi tuſſis adhuc perſeveret.

Tuſſis violenta in pulmonibus orta capiti communicata producere poteſt, ut aliquando obſervavimus, ſubitaneam memoriæ, atque ratiocinii jacturam, nec non paralyſim manum, & aliorum membrorum. *Boyle de util. phil. nat.*

Tuſſi ſiccæ, irritis aliis, valde proficuos expertus ſum oculos cancr. calcinatos ad drachm. v. exhibitos cum brodio alterato, portulaca, tuſſilagine, & foliis viol.

At præ cæteris mirabiliter curam præbet cochlear per intervalla propinatum iſtius hydromelitis. ℞. aq. ſtyllat. flor. aurantior., & mell. hyſpanic. elect. ana, leni calore miſc. ac ſ. p., *ut mirati ſumus momento temporis à tali pertinaci tuſſi convaluiſſe D. Fratr. Carolum de Gueguara Eq. Meliten., ac infantem Excellentiſſimi Domini Ducis Bovini* 1713. *Neapolis curante ejuſdem ordinario, & Clariſſimo Petro Graſſano Jatrias Doctore, qui obiit* 17. *Novembris* 1734.

Tuſſes ſiccas, & gutturis aſperitates inducit conſtitutio temporis aquilonaris. *Hippoc. aph. 5. ſect. 3.*

Aqua inter cutim laborantibus, tuſſis ſuperveniens; malum; *aphor. 35. ſect. 6.*

In tuſſi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata, quàm nobiles Pharmacopæorum apparatus, ut ſæpè vidimus.

In tuſſi præſertim pectorali purgantia data Practicorum finem non liberant; imo ſi ex aeris inclementia tuſſis contracta fuerit, plus nocent.

Tuſſes pectorales a purgantibus ſolent exaſperari, teſte *Etmullero ſol. m.* 213. Contra concedi poſſunt in tuſſi ſtomachali & ubi magna ſanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum ſaccharo mixti, & veſpere ſumpti, vehementiſſimas tuſſes catarrhales demulcent.

Syrupus de eriſimo *Lobelii* eſt pariter magni uſus in tuſſi, & raucedine.

In tuſſi convulſiva Infantum decoctio ex muſco arborea, præſertim à quercu pendente, omnium præſtantiſſima, ut nos experti ſumus, monente *Villiſio*: valet quoque in aliis morbis convulſivis.

Spiritus corn. cer. contra tuſſes vehe-

mentissimas, mirabilis est. *Boyle de util. phil. natur. fol. m. 343.*

DE CALCULO ET PODAGRA.

CAlculus, & Podagra plures interficiunt divites, quàm pauperes: plures Sapientes, quàm fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & Crapula sunt primi Parentes calculorum, & podagræ. Aquæ potus, lactis usus, sobrietas, & exercitium eisdem medentur; exinde prodiit secretum illud eximium *Zechii*, relatum in suis consult. nempe haustus aquæ calidæ ad lib. I. circiter, statim ante prandium factus: *Piso*, & *Alexander* multis ante *Zechium* annis hoc idem aquæ calidæ remedium comprobarunt, dicentes, quod post primum excretum calculum nunquam imposterum alios genitos fuisse viderint, usum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præscripta inutilia propemodum erunt, nisi vinum, Venus, otium, & crapula temperantius usurpentur.

Dolorem lumborum rheumaticum à nephritico per hoc certissimum signum distinguere poteris: Peto ab ægro an dum in terram incurvatur, & exinde erigitur; adeo ut per medium quasi scindi videatur, si hæc adsint pro certo habeto dolorem illium non esse nephriticum, sed rheumaticum, productum scilicet ab acribus, & muriaticis salibus per seorsum humorem illinc depositis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores potum lactis cocti cum æqua decoctione Theæ, & mane sumptum ad lib. 1. circiter, felicissimè sum expertus. Hoc idem remedium podagricis, & calculosis forsan non obesset.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt signa, doloresque circa spinæ musculos fiunt; siquidem circa loca exteriora fuerint, abscessus quoque exteriùs futuros expecta, si verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abscessus expecta futuros interiùs. *Hippoc. sect. 7. a hor. 36.*

Melopeponum comestio, & potus aquæ ab illorum pulpa destillatæ: podagricos, & calculosos, vel sanant, vel maximè sublevant; dummodò vinum, venus, otium, & crapula prudentius adhibeantur.

Millepedes præparati præsentaneum remedium afferunt in urinæ suppressione, & frangendis calculis, &c.

In fatali urinæ suppressione si reliqua non perficiant; Patiens duobus, vel tribus Adstantibus suffultus, ac probe tectus, pluries per cubile obambulet; nam hoc pacto multi copiosam reddiderunt urinam, ut testatur *Sydeham*.

Dolores renum à quinque causis potissimum fiunt; fluxione scilicet sive humoris seroso acris, & erosivi depositione) ulcere, inflammatione, lapide, & abscessu.

In nephritide sensus subitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, signum est certissimum calculi ea parte jam impulsi.

Facto semicupio, & præsertim postquam dolor quieverit, si eadem vehementia die sequenti seriùs, aut citiùs revertatur cum vomitu, dolorem esse nephriticum, pro certo habeto. *Chesnau*.

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iisdem præservat; ubi verò hæ in promptu non fuerint, substitui poterit decoctum ex multo eringio parum contuso factum, quo vinum album diluatur, & copiosè bibatur, siquidem hoc remedium potenter sublevat calculosos, & podagricos, teste *Chesnau*.

Hemorrhoidum internarum dolores mentiri solent dolores calculi in vesica latentis; hi tamen multò sunt atrociores, & frequentiores quàm illi. In quibusdam ægrotis calculo vesicæ laborantibus non solet contingere urinæ suppressio, ideo hæc referri non poterit inter signa infallibilia calculi vesicæ.

Urina, in cujus fundo apparet humor plurimus, apta est ad calculi generationem. *Avicennas*.

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere incipit, desidendi quoque voluntate teneatur: si dum per urbem incedit divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hisce signis de calculo vesicæ certior fies.

Potus Theæ, & Caphè inter reliqua remedia calculosis, & podagricis excellunt.

In arthritide vaga scorbutica conveniunt omnia ex pino, aqua pini, essentia pini, extractum pini, & similia, teste *Waldschmidio*.

In ipso paroxismo doloris nephritici lithontriptica, & aperientia medicamenta obsunt potiùs, quàm prosunt: conferunt contra emollientia, laxantia, & anodyna, quæ dolorosam renum, & partium adjacentium crispaturam relaxant, demulcent, ut ita calculus ingredi possit ureteres, &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam crassam, & copiosam, quæ paulo post in consistentiam gelatinæ coagulata fuit, & ita liber evasit ab arthritide.

Qui sæpè vomunt, & alvum lubricam habent, difficiliùs calculo corripiuntur, exindè est quod calculosis, & podagricis summum levamen afferat usus clysterum, aut lenium purgantium, ut pluries observavimus; præsertim Romæ an. 1693. in Podagrico septuagenario, qui, ut alvum exoneraret ora matutina à duobus servis sulciebatur, quo posset ad locum opportunum pervenire: alvo exornerata solus regrediebatur in lectum, quia, ut ajebat, liberiores, agilioresque evadebant articuli post fœces exoneratas.

Podagra, seu Arthritis ferè semper incipit à pollice pedis.

Veneri, & Bacco indulgentes ad satietatem, impossibile est, ut arthritide non corripiantur, aut calculoso morbo.

Podagrici, si aliter exerceri non possint, exerceantur voce, scilicet: vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo, assidua nàmque locutio, & cantus recensentur à *Plutarcho lib. de tuend. valet.* inter genera exercitii: quæ de re vide Cap. 13. tract. nostri de tarantula.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus sunt præcipua signa doloris renalis à calculo, cætera sunt dubia, & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certissimum calculi in vesica latentis, & ejusdem contactus à cathectere factus, reliqua fallunt etiam peritissimos.

Aqua destillata persicariæ sit tibi in secretis contra calculos, ut expertus est *Boyle*.

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum iisdem dolorem parit, quod duobus observavi, Bononiæ scilicet, & Patavii, quorum cadaveribus dissectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis ante vexari fuerunt renum doloribus. Idem notat. *Hollerius in Praxi cap. de hydrope*, dicens, in dissecto cadavere observavi renem sinistrum absumptum, & vomica plenum, dexterum autem calculo obsessum, & tamen æger non dolebat de calculo, hæc ille.

Hactenus stylo brevi, & sententiis diuturna comprobatis observatione, sparsimque dispositis, morborum historiam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, qua demum Praxis ad perfectionem possit pervenire. Cæterum innumera commoda à sparsa hac, & aphoristica morborum descriptione Medentibus superveniunt.

Primò quidem proponimus eisdem scientiam medicam, fidelem, claram, & prout è Naturæ latebræ penè educta fuit; quæque esse possit veluti glossa prima, sive paraphrasis perpetua in dirigendis morborum curationibus.

Secundò vitamus errores illorum, qui methodi scientiam, aut morbum aliquem definire cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione verus naturæ sensus perturbando, faciunt, ut grana, & nuclei scientiarum exiliant: arida verò, & inania compendia remaneant.

Tertiò Aphorismi hi sive sententiæ contractæ cum sint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini historiæ morborum: recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit: in ea siquidem cum in circulum pars altera, alteram illuminet, & ostendet, intellectui potiùs, quàm rei naturæ satisfacit.

Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere solemus in poliendis; ornandisque scientiis per servas methodi leges, idest in deductione, & connexione partium peragenda, in satisfaciendo Hypothesi, cui methodus illa superstruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illustrationum; aliorumque hujusmodi ad ornatum potiùs, quàm ad utilitatem facientium; iisque vinculis exiliente; ac elabente prorsus veritate, aridæ stringuntur dumtaxat, ac desertissimæ nugæ.

Hæc, & alia quamplurima vitantur incommoda per sententias has sparsim expositas; quæ (tanquam speculum ex metallo, quod imagines tunc repræsentare valet, cum optimè expolitum fuerit) cum diuturnam experientiæ limam subierint, curandi methodum, juxta genuinam naturæ imaginem nobis repræsentant; Hujus rei testem inter cæteros habemus divinum *Hippocratem*. Virum sanè cum prudentia quadam doctum; in experientia, & observatione multum, neque verba, aut methodos captantem, sed nervos scientiæ separantem dumtaxat, & proponentem. Hoc idem de moral. testatur. *Franc. Baco f. m.* 153. his verbis; Sicuti actiones hominum in vita communi sparguntur, non ordine componuntur, ita magis iisdem conducunt etiam sparsa documenta; traditio enim ista scientiarum methodica, cum artem ostentet integram, securos illicò reddit homines, quasi jam summam artis adeptos: hæc ille.

Non canimus surdis, respondent omnia sylvæ.

CAPUT. X.

De variis Medicinæ ætatibus, ejusdemque Progressibus.

DEtectis, examinatisque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox descendendum. Et quidem quod spectat ad illius ætates, sive varios ejusdem progressus, status & declinationes, minùs benè opinari de illa possumus; dummodo tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè stetit Medicinæ Praxis. Græci enim sicuti in philosophiis condendis garruli fuere, & fastu quodam in disputationes effuso, de rebus naturalibus judicarunt (excepto *Democrito*, ejusque assecli, qui tacitè naturam secabant, & scholas non aperiebant.) Ita contra in Medicina stabilienda, promovendaque, sagaces, & verè inventores se præstiterunt; adeò ut hæc una in terris gens solidioris Medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure sibi adsciverit. Hujus veritatis illustre exemplum dedit Schola Coa) cujus æternum monumentum sub nomine operum *Hippoc.* hodie spectatur *Cælius Aurelianus*; *Areteus*, aliique Græci per subsequentia ad *Galenum* tempora; in quibus, vel paulo post, cum pernicioso Barbarorum impetui labefactari cœperit Romanum imperium, non solùm Medicina, verùm etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earumque clades ad tempora Caroli Magni, necnon usque ad decimum sæculum æræ Christianæ perduravit. In tanta igitur temporis eremo, cum sine Duce, & luce erraſſet Medicina, tandem incidit in tubas, & fistulas Arabum, qui activam, & masculam Græcorum Medicinam, in quadam ingenii agitationem, disputationumque exercitationem converterunt, feceruntque, ut pueri, qui ad garriendum sunt prompti, ad generandum inepti: quibus potissimum de causis motus est clarissimus *Fuchsius*, ut illorum doctrinam funditùs everteret, sicuti constat ex ejus *Institut. lib. 5. cap.* 11. & ul-

timo : illiusque vestigia sequutus *Fernelius*, in præfatione ad Regem suum, contra Arabes sic invehitur : Arabes, ait, barbarè, spurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopæos, & circumforaneos potiùs, quàm veros Medicos genuisse, cumque nullis nervis, nullis legibus demonstrationum, sed puris, nudisque verbis singula persequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò, & incostantes ab iis traditas habemus, & controversiarum obscuritatibus sic implicatas, ut sæpiùs inter peritissimos non facilè constet ; quodnam usurpandum remedii genus ? Hæc ille ; & hoc pariter sit de barbara Academia judicium.

II. Postquam Arabes per annos quamplurimos iniquissimè occupatam tenuerunt Medicinam : hæc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tanquam in portum se recepit. Latini verò scientiarum jamdudum rudes : quos primè sors obtulerat libros, arripuerunt ; eosque potissimum Arabes vel ab Arabibus adulteratos, depravatosque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multum temporis nihil dicerent, aut cogitarent, quod non illorum doctrinam saperet : eaque pestis ad exterorum quoque Academias (præsertim Hispanas) permanavit, cum iis non aliunde, quàm ab Italia, scientiarum lex, affulgeret, ab eaque tanquam ab ore tunc temporis renderent. Et si rectè introspiciantur libri, examinenturque studia Medicorum ab undecimo sæculo usque ad decimumquintum, nil aliud re vera erunt, quàm indigestæ Arabum, aut Græcorum confarcinationes, commentaria, & Glossæ in horum veris de Medicina sensibus detegendis ; & tandem vexatio Medicinæ per Theorias, ac per hujusmodi leviora, magis magisque inflata. Primi Itali, inter quos *M. Fab. Calp.*, *Mercurialis*, *Martianus*, *Septalius*, &c. eosque secuti Galli, & præ cæteris ex nobili Parisiensium Academia *Duretus*, *Ballonius*, *Hollerius*, & *Jacotius*, &c. post excussum Arabicæ servitutis jugum, ad restituendam priscam Græcorum de re medica sapientiam omni studio contenderunt : eaque in re tantopere excelluerunt, ut si non superasse Græcos, saltem juxta illorum præscripta veram Medendi viam manifestasse judicentur. Disseminataque hac doctrina ad universas ferè Europæ Academias, alios pariter doctos Viros tunc temporis excitarunt ad illam magis, magisque ampliandam, & confirmandam.

III. Vix hanc tranquillitatem adepta Praxis Medica, novus homo *Paracelsus* cum universa Chymicorum Societate, novas pariter excitavit turbas, & novas exindè remoras Praxi Medicæ injecit : paulò post *Helmontius* cum Assectis easdem latiùs propàgavit : ut sanè vidisses judicia Naturæ ad furnos Chymicorum coacta, & captiva. Mulum sanè præstiterunt duo hi nobiles. Viri in locupletanda Praxi Medica per nova remediorum inventa ; (quod equidem præcipuum omnium Medicorum esse deberet institutum) & in delendis nonnullis Praxeos præjudiciis, quæ ab Arabum, & falsorum Interpretum ignorantia in Medicinam irrepserunt. Sed quanto tàm *Helmontius*, quàm *Paracelsus* decreverunt rationem reddere causarum, qua morbos producunt, & phænomenon, quæ illos comitantur : ipsi pariter aut librorum lectione, aut venaticis furni experimentis præoccupati, de causis morbos producentibus, eorumque curatione, judicarunt dumtaxat per Hypothesym philosophicam trium suorum principiorum ; absque eo quod unquam, ad Praxim descenderet, & observarent an progressus historici morborum, nec non motus naturæ in iisdem tum promovendis, tum curandis adamussim respondeant præfatis opinionibus, quas mente conceperant, &c. Quamobrem non solum hac de causa, tranquillum tunc temporis Medicinæ statum perturbarunt ; sed quos in *Galenica* Praxi corrigere voluerunt errores, vel inviti postmodum invenerunt in sua. Eorum siquidem mens fuit, non solùm convellere falsam methodum, qua utebantur *Galenici* in remediis præscriben-

hendis, quæ merito indigebat correctione, sed remedia pariter ipsa; phlebotomiam scilicet, purgantia, vesicantia, & reliqua hujus generis, è Medicina, tanquam inutilia, & humano generi perniciosa eliminare. Quod sive inscita, sive odio in sectam contrariam factum fuerit tantam in Medicina confusionem, tantaque inter Medicos dissidia, lites, & divortia hac ætate excitavit: ut pro praxi, quæ doceat, quæ instruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat nil aliud assequamur, quàm sterilitatem quamdam jejunam, macie evectam, contentionum plenam, quæque, & judicii libertatem nobis adimit, & à vera docentis naturæ semita quàm longissimè repellit.

IV. Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra Praxim excitati sunt à tot novis Philosophiis, hoc sæculo excogitatis: *Cartesiana*, inquam *Democratica*, *Mechanica*, *Physico-Mechanica*, aliisque innumeris; quarum Conditores, & horum assecla, cum Medicinam ne salutarent quidem unquam, eidem tamen se immiscere, & de Morborum historia per speculationem instituta judicare non dubitarunt. Horum exemplo Medici; facti omninò Philosophi, (ab abstractæ sapientiæ tranquillitate allecti) Praxim Medicam, quæ lectulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deserere potest, in Philosophiam contentiosam converterunt. Et quoniam per hos quinquaginta propè annos, in quibus tanti novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum solidæ, & observantiæ Praxi vacarunt; ideò nemini mirum videri debet, quod libri Medici per id temporis duplici, juris facti, & uberrimè conscripti, nil aliud revera sapiant, quàm puram, & abstractam Philosophiam: naturæ interim judicia fracta jaceant, & depressa; Ipsaque Praxeos principia tantoperè turbata sint, ut inter peritissimos hodiè non facilè constet, quid tenendum, cui credendum, qua demum via progrediendum sit in absolvendis morborum curationibus. Si consideremus igitur Praxeos Medicæ statum, eundem profectò commotum, ac prorsus turbatum per inania axiomata, & falsas quasdam generalitates, aut à sectis Medicorum diversis, aut à præposteris legibus methodorum, ab idolis quibusdam, & præjudiciis cuilibet Medico familiaribus productas, observabimus. Si verò illius ætatem, ex supradictis patebit, illam in ipsius adhuc pueritiæ finibus contineri; & parum admodum temporis insumptum esse in eadem promovenda; nam si excipias felicia Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè succubuit Medicina, Arabes eandem miserrimè contriverunt; Latini in meliùs potiùs, quàm in majus promoverunt.

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos.

MEdicus jus suum in naturam recuperare non poterit, nisi parendo; naturæ enim parendo vincitur in Praxi per observationem: in Theoria verò per sectionem, & cum Theoriæ basi inhæreat Philosophiæ, ea profectò Philosophia Theoriæ Medicæ facem præferat, quæ naturam secat, & partes ejus debitè separat, prout fecit *Democriti* Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philosophi; quorum industria, quàm ingens certitudinis cumulus Theoriæ Recentiorum accesserit, omnibus est in confesso. Postquam igitur notum fuerit, quid observando Praxis, quid secando Theoria valeant; tunc mens ambarum subsidiis constanter instructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætates in quantum scilicet rerum ferret inconstantia, & vicissitudo.

II. *Fieri non potest, ut idem sentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt?* Antiquum hoc adagium non parum quadrat in Medicos, tàm variis, & inter se pugnantibus sectis hodiè distractos, multi enim ex illis, tàm veteres quàm novi (ut de Philosophis sentit *Franc. Baco fol. m.* 321.) liquorem biberunt in Medicina crudum, tanquam aquam, vel spontè ab intel-

tellectu manantem, vel per Dialecticam, tanquam per rotas ex Puteo, hauſtam. Undè nil mirum, ſi longè aliter ſentiant ac *Hippocrates*, ejuſque Aſſeclæ, qui liquorem biberunt. Poſteriſque exhibuerunt ex infinitis confectum obſervationum uvis, iiſque maturis, & tempeſtivis, & per racemos quoſdam collectis, ac decerptis, ſubinde in torculari preſſis, ac demum in vaſe repurgatis, & clarificatis. Convenerunt enim optimè hi ſagaces Viri, nil prorſus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abſtractas, & ſyſtemata mentalia, quibus veluti ad columnam induſtria hominum alligatur, in Medicina excogitare, & fingere: ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & auſtera prorſus obſervandi patientia, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ab omnibus indiſcriminatim, tanquam certa ſalutis numiſmata recipiantur.

III. Hactenus Medicina curioſa, & nimia fuit in inanibus, ſtupens, & auſtera in contemplandis, commentandiſque paucorum hominum operibus, luſcioſa, atque hebes in inveſtigandis naturæ, & morborum effectibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc cohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de conſummata morborum hiſtoria, nec non de indicationibus, remediis, & præceptis cuilibet illorum neceſſariis; ſed magis magisque confundatur, decreſcat, & quaſi hæreat; Eidemque à ſpeculationum ſummis exaltatæ illud idem accidat, quod ſtatutis *Ethnicorum*, quæ adorantur, & celebrantur, dum interim nec moventur nec proficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jactantes, quaſi aura vitæ præditæ eſſent, quotidie creſcant, & perficiantur. His generaliter animadverſis, examinandum ſubinde erit, quid quantumvè tùm Recentiores, tùm Antiqui in Theoria, & Praxi profecerint; quid quantumve unaquæque illarum confert ad morbos rectè curandos.

IV. Theoria *Recentiorum* multò certior eſt Theoria *Galenicorum*; Illius namque fundamenta jacta ſunt in experimentia ſedulò, & coacervatim factis, è naturalis philoſophiæ præceptis penè depromptis: morborumque cauſas, & ſymptomata, non per incertas conjecturas, ſed per mathematicam veritatem, tanquam per radios Solis delineat, & demonſtrat; quæque olim apud Barbaros barbaræ evaſerunt, & apud doctos in dubium revocabantur, nunc clara luce coruſcant, diſcuſſa ambiguitatis nebula. Contra *Galenicorum* Theoria non ſolùm per inanem quæſtionum exercitationem, imbecillos multorum animos à recta Praxeos ratione abducit; verum moleſta rerum jam dictarum repetitione, inventionis ſterilitate argutiarumque dialecticarum in reiiciendis, & retorquendis argumentis oſtentatione denſiſſimas ſuæ Praxi tenebras obducit, & confuſo, prolixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obſcuras indicationes in curandis morbis exponit: unde profectò tot abſurda, tantaque diſſidia in Secta, & Sectatoribus *Galeni* ſemper extiterunt. Quod ſuperiùs de Theoria *Recentiorum* diximus, hoc idem ipſorum Praxi auguramur impoſterum. Et cum omnes pene diſciplinæ ſingulari quodam Dei Beneficio, eſt diuturnis quaſi jactationibus hac ætate conquieſcant, & eximios quoque progreſſus faciat; neſcio quo fato ſola Medicinæ Praxis, antiquis adhuc cohibeatur finibus, tantiſque ſtadiis à Theoretica illius parte ſuperetur.

V. Praxis *Galenicorum* maximis propemodum intervallis *Recentiorum* Praxim antecellit, Siquidem ſive diagnoſeos, ſive prognoſeos, ſive curationum, illis Theoriarum fœcibus intermixtarum ſolertiarum, & pondus conſideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum noſtrorum in Praxi felicitas, non aliundè proveniſſe mihi videtur, quàm ab immortali illa in obſervando patientia, quâ ſingulos hiſtoriæ morborum calculos non timidè, & per vices, ſed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt. Et cum Naturæ, atque experientiæ lumen perpetuum ſit, ac conſtans,

fieri vix potuit, quin illis superstructæ observationes, per tàm longas annorum series, magis magisque fuerint comprobatæ. Id præ cæteris in *Hippocrate* observamus, qui tanquam Vates inspiratus, magna prævidens rei Medicæ adventura discrimina, si tale maturum, & repetitum observationum studium negligeretur; primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, de Natura, naturam potiùs, quàm cogitationes proprias consuluit; qua demum via, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contra per sectiones, & experimenta rerum naturalium, aliquam Theoriæ certitudinem nacti, putarunt quod hæc eadem Theoriarum certitudo redundatura quoque sit in historiam, & dogmata morborum curativa, absque eo, quod hæc novis, & sibi propriis indigerent exercitationibus. Unde non tantum illam solam omni studio excoluerunt; sed, quod his pejus est, de Praxi per regulas Theoriæ judicando, & utrasque adinvicem confundendo universam penè artem conturbato, & pernicioſis erroribus, quos hodierna Medicina molestè fert, ansam dederunt incredibilem. Theoriæ munus est rationem reddere phænomenon in morbis apparentium antecedentia cum præsentibus rectè comparare; occultas morborum causas, & veros causarum fontes investigare, aliaque id genus explanare, ut Medicus in determinandis indicationibus apertiùs, nec Empiricorum more progrediatur. Praxeos verò, morborum historiam absolvere, de adhibendis remediis, explendisque indicationibus judicare graviora quæque curationem morborum spectantia per experientiæ leges examinare. Quique his contraria faciet, atque de Praxi per regulas Theoriæ promiscuè judicabat, nunquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum Practicorum, Scholæ *Coæ* asseclarum lectionem studiosè se contulerit, quique singularem illam Praxeos vim, quantum poterit, fuerit imitatus: hunc demum veritati amicum esse, certò fatebimur. Urgete igitur hanc tàm præclaram occasionem Juvenes; atque repudiatis malis Suasoribus in antiquæ Praxeos studia incumbite, a quibus tanquam uberrimis quibusdam fontibus, omnis ad nos sapientiæ Practicæ promanavit cognitio, & in illis profectò nulla alia studia, aut ad usum uberiora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

VI. Quod spectat ad alterum argumenti caput, utrum magis curationi morborum conferet Theoria ne, an Praxi Sciendum est antea, nullam hujusmodi apud priscos Græcos Medicinæ in Speculativam, & Practicam fuisse subdivisionem. Primus *Jevain Medicus Arabum*, vel Speculationum jucunditate allectus, vel Praxeos labore in comparanda morborum historia, & obscurissimis eorundem causis investigandis perterrefactus, illam excogitavit; sed paulò post ab *Alcorazoen* redargutus est, ut fusè notat *Averrhoes tract. 1 part. 1 super Cant.* Neque enim mirũ est, si ulla hujus divisionis mentio fiat in monumentis *Scholæ Coæ*, & reliquorum Græcorum ad Galeni tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauseam hoc opere animadvertimus. Pro certo habebant illius Scholæ Professores, Medicinam, uti ab observatione originem habuit, ità & per observationem, addiscendam ac ad usum publicum reducendam fore. Quodque nos per leges Theoriæ id illi sola mentis perspicacitate longo usu confirmata peragebant; qua perpensis, ac amussim anteactis de Natura, & historia morborum observationibus, & ad sanandum hominem seriò accomodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis *Empirica* quoque *Secta* caput extulit; hæc abnegatis quibuslibet Theoriis, imò quolibet ratiocinii, genere in Medicina; sola in curandis morbis utebatur experientia, sed ea merè stupida, non repetita, casu, non ductu inventa, ac prorsus circumforanea; cujus de causa, tot tantaque absurda Medicinæ supervenerunt, ut actum penè de illa esset, nisi Galenus sæculo circiter primo Æræ Christianæ, præsentaneo remedio,

dio, ideſt inſtituta, vel potiùs ſtrenuè, ac prudenter confirmata *Secta Rationali* creſcentium errorum vim cohibuiſſet. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi ſcilicet, & obſervationi, Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes, tum quia verebantur, nè in eos incideret errores, quos antea reprehenderunt in *Empiricis*, falsò obſervandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium, quod Secta illa, & inter cæteros Galenus præ ſe ferebat, magis alliciebat animos, quàm auſterum, patiens, & repetitum obſervandi genus quod præcipiebat *Schola Coa*. Ab eo igitur tempore aliqualis veluti ſub diviſio Medicinæ in ratiocinantem, & obſervantem orta eſt, & per ſubſequentes ætates frequentata magis fuit, donec tandem ab Arabibus manifeſtè ſeparata fuit in Speculativam, & Practicam, ſicuti revera hodie in uſu eſt. Speculationes hæ ſive Theoriæ, quoniam ſingulæ alicui Philoſophiæ innitebantur, & juxta illius præſcripta decernebant: pro varietate Philoſophiarum, variæ quoque ſemper fuerunt, & exindè varia in Praxi Medica conditio, & fortuna *Valeſius* Vir doctiſſimus præcepta practica hinc indè quamplurima ſuis ſcriptis inſeruit, & plura forſan inſeruiſſet, niſi rerum dialecticarum ſtrenuus aſſertor, & vindex, de hiſtoria, curationeque morborum per contentionem diſciplinam, pronunciaſſet. Eodem charactere notandi ſunt *Argenterius*, *Maſſarias*, *Mercatus*, & magna pars Galenicorum; qui per tria ſuperiora ſæcula floruerunt; præ cæteris tamen *Capivacius*, cujus opera ob rationes ſupradictas acriter notavit *Gaſp. Hofmannus*. Contra feliciter inſtitutâ, ac promotâ hoc ſæculo Philoſophiâ naturali & experimentali; eidemque admotâ, & innixâ Theoriâ Medicâ, quis eſt, qui non fateatur Praxim exindè dilucidè explicatam, confirmatamque fuiſſe?

VII. Poſtquam Medici per principia Geometrico-mechanica, nec non per experimenta Phiſico-Mechanica, & Chymica corporis animati ſtructuram, & affectus examinare cæperunt, non ſolum innumera ſuperioribus ſæculis ignota detexerunt; ſed cognoverunt, re vera corpus humanum, quoad actiones naturales, nil aliud eſſe, quàm complexum motuum chymico-mechanicorum, à principiis tamen purè mathematicis pendentium. Nam ſi compagem illius attentè quis luſtraverit, inveniunt profectò in mandibulis, ac dentibus forficem, in ventriculo phialam, in venis, arteriis, cæteriſque canalibus tubulos hydraulicos; in corde embolum, in viſceribus cribrum, ſeu ſecernicula, Follem in thorace, vectis potentiam in muſculis, trochleas in angulis oculorum, & ſic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fuſionis, ſublimationis, præcipitationis, &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ita Philoſophiam ſeparatam conſtituant; re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & ſimilium mechanices principiorum referri debent. Cum igitur effectus naturales corporis animati nulla alia via facilius, clariuſque explicari poſſint, quàm per principia mathematica experimentalia, quibus ipſamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejuſdem præternaturales, & morboſos via alia certiùs, & evidentiùs demonſtraturos, quàm prædicta: adeoque Theoriam, quæ talibus innititur principiis, eſſe reliquis omnibus certiorem. Si morbi à ſolidis vitiatis dumtaxat penderent, certè origines, & cauſæ effectuum morboſorum in eis exiſtentium facillimè per antedicta principia inveſtigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè effectis originem debet, ideò nil mirum, ſi per principia theoretico-philoſophica, veram ac genuinam morborum cauſam inveſtigare unquam poterimus. Quisquis enim in quacunque Hypotheſi, & Philoſophia vel peritiſſimus, poſt longas meditationes, exercitationesque inſumptas in invenienda vera natura partium componentium quoscunque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum ſivè naturalium, ſivè mor-

boſorum corporis humani viventis, nulla arte, & nullis ſpeculationibus inveniri, ac determinari unquam poterunt? Ut quidquid hac de re Medici aſſerere conantur, nil aliud verè ſunt, quàm ingens fatui; qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis ſit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen ſufficiet, per experientiam noſſe varios eorundem motuum progreſſus, exitus, & declinationes, qui utpotè à Natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandisque remediis. Hæc cum vera ſint, fatebimur ſanè, artem curandorum hominum, ſolo uſu, & exercitatione comparari, adeòque Praxim præ Theoria (quod fuit alterum ſuperioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre. Subtiliori quolibet Methamatico: ſubtilior eſt Narura; ideò quæcunque de Medicina meditatus fueris, pro veris non habens, niſi prius ad lydium Praxeos lapidem revocaveris; quod ſi repetita experientia inveneris vera, pro veris ſemper habeto. De bono, aut malo viro judicare non poteris, niſi guſtaveris; Perfectus Muſicus non erit, niſi cecinerit: Nec Miles ſtrenuus, niſi bella geſſerit. Multa homines in Muſæis excogitant, quæ rationi conſona, ac prorſus certa exiſtimant; ſed quando ad uſum deſcendunt, non ſolum abſurda, ſed penè impoſſibilia deprehendunt. Contra quamplurima, (præcipuè ſi de curationibus, & remediis loquantur) dum primò proponuntur, inutilia, rationique omninò contraria judicantur; vel quia Hypoteſi noſtræ ad amuſim non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere neſcimus. Si tamen ad Praxim, & experientiam revocentur, utilia, & certa experimur. Subſidia igitur multò ampliora Medicinæ acceſſura fore ſperamus, ſi Theoriæ, & Praxi talia impoſterum utriuſque dentur, qualia utriuſque debentur.

CAPUT XII.

Methodus ad Tyrones de Morborum Hypotheſi rectè cõſtruenda.

QUÆ fundata ſunt in Natura, creſcunt: & perficiunt; quæ verò in opinione variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potiſſimum in re Medica, quando Hypotheſi minus certæ, ac merè opinativæ innititur, ut quotidie obſervamus. Imo ſi diligenter quiſpiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quo minus, certum aliquod ſyſtema de re Medica determinari potuerit, non alia de cauſa factum id eſſe inveniet, quàm quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare, atque adjungere noluerunt. *Ceſalpinus* Italus acutiſſimus primus omnium ſanguinis circulationem detexit, eamque 24. horarum ſpatio fieri judicavit, ut fusè notat *quæſt. per pat. lib. 5. quæſt.* 4. Quoniam tamen ſola mentis acie, ad præclarum hoc pervenit inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anatomicas obſervationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit ideò nil mirum, ſi operis argumentum reliquerit imperfectum, & ipſe velut Athleta quidam Dialecticus, mentis viribus dumtaxat confiſus, acciderit in arena. Quod animadvertens *Harveus*, non ſolùm rationem, ſed experientiam ipſam hac de re conſulere voluit; idcircò tandiù naturam experimentis vexavit, tandiuque ſectionibus anatomicis laceſſivit, donec tandem ad veritatem fatenda coëgerit. Et ità præter omnium expectationem ex quadam veluti miſtione rationis, & experientiæ æternum circuitionis inventum complevit; quod ſanè tanquam nuncius veritatis trans Aples, atque trans maria, in omnes denique Medicorum omnium academias admirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiſcriminatim receptum fuit. Quibus ſanè de cauſis, puto eidem non eventurum, quod ventis ſolet, qui cum vehementiſſimi ſint, undè oriuntur,

ad

ad longinquas tamen regiones fracti ferè, debilitatique perveniunt; sed quod ingentibus, & peramplis fluminibus, qui cum ab ortu ipso magna sint, perpetuò tamen aucta, & tumefacta progressu, eo majores undas volvunt, eo amplioribus feruntur alveis, quo à fontibus suis longius recesserunt.

II. Studia sunt opinionis, non Naturæ, quæ jactarunt hactenus *Practicantes*; ut reliqua sileam, præsto nunc sit sola febris, de cujus essentia tantæ hoc sæculo excogitatæ sunt Hypotheses, ut hilem moverent sagacioribus. *Jacobus Sylvius* cum universa *Bantekai* Schola judicavit, calorem non esse febris causam, sed effectum, & symptomata, pulsumque celerem non esse unum ex signis indicantibus sanguinem celeriùs moveri, sed tardiùs, adeoque febrium omnium essentiam in coagulatione, sive incrassatione sanguinis constituit; hac fretus opinione, sanguinis missionem in curatione febrium, nec non remedia calorem temperantia prohibet; laudat contra spirituosa volatilia, aliaque hujusmodi somniatam sanguinis coagulationem dissolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præscribit, ut Hypothesi è cerebro, non ab historia facti deductæ satisfaceret. *Helmontius*, & parum ab eo discedens *Campanella* crediderunt febrem non esse morbum, sed morbi remedium, à Natura potissimum excitatum, ut peccantem materiem humoribus confusam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis scopum in omnibus febribus eo potissimum collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam; ut ajunt, roborantia, quo facilius, citiusque hostem cervicibus suis imminentem possit deturbare, *Henricus Screta Dioclis* sententiam oblivione ferè consepultam excitans, febres omnes ab inflammatione viscerum deducit; & cum inflammatio obstructionem tubulorum, sivè, ut ait, impeditum sanguinis circuitum præsupponat, idcircò damnatis phlebotomia, purgatione aliisque nimium sanguinis ardorem deprimentibus, sivè refrigerantibus remediis, curationem illarum omnium instituit per medicamenta dissolventia, spirituosa, alchalia, volatilia, & hisce analoga præsuppositam viscerum inflammationem, obstructionemque resolventia. *Cartesiani* Philosophi suis innixi principiis, nova quoque febrium excogitarunt Hypothesim; putant illi, in Naturæ flatu materiam subtilem veloci cursu massam sanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere; qua ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet; at si contigerit poros illos conturbari, & crassiori substantia oppleri; materiæ subtilis velox, & continuatus transitus impeditur, hinc illa in ingentes concitata agitationes, quo pristinum, ac liberum per massam sanguis iter recuperare possit, motus excitat in sanguine vehementissimos; ques febrim appellant; pro cujus absolvenda curatione ea remedia necessaria judicant, quæ spiritu, & tenuitate sua valeant crassam illam materiem poros sanguinis oppientem & illorum rectitudinem subvertentem, discutere, solvere, & per sudores, aliasque Naturæ vias eliminare, ut ita materia subtilis liberum iter nacta, non impetuosè, sed leniter, & juxta Naturæ leges per humorum substantiam, & ut ajunt, porositatem transmeare valeant.

III. *Silvii de le Boè*, *Bontekai*, *Craanenii Jones*, *Piens*, aliorumque infinitorum de febribus Hypotheses, quæ ex Transalpinis potissimum ad nos devenerunt, omnibus sunt notæ, nec iisdem recensendis frustra tempus impendemus; nota pariter est, & Galenicorum de febris essentia opinio, qui falsò imbuti præjudicio humores animalium viventium putrescere posse, quod dubitarunt asserere, quod præcipua febrium pars ab eorundem putredine originem suam deducat, vulgarique illa opinione decepti, quod humidum sit productivum putredinis; ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus; ut permittebant ægrotantem in imminens potiùs vitæ periculum delabi, quàm ne minimam

mam aquæ guttam eidem tribuere; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æstuantibus, cum aquæ potus omninò interdiceretur: cor, & pulmones arefacti, & prorsus emarcidi fuerunt post obitum detecti. Hisce adnotatis, quilibet animadvertere facile poterit, inter tot novas opiniones, & nova seculi cogitata, nec certiorem curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potiùs confusam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc inquam? & in scholis, & in ægrotantum laribus; ejusque incendia latiùs propagata ingemuisse Orbis, nisi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxisset *Thomas Sydenhamius* artis nostræ ornator, & ornamentum, qui sepositis opinionum commentis ad observationes prorsus se dedit, & à prima ætate ad extremum usque senium cum natura cohabitavit; qua ratione demum probabiliorem de febrium indole Hypothesim curationemque patefecit; tantaque ingenii, & doctrinæ laude iisdem curandis excelluit, ut à conterraneis suis Medicus febrium vulgò esset nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi.

IV. Si quis paulò diligenter nonnullas *Recentiorum* Hypotheses earumque fundamenta examinaverit; fatebitur profectò Auctores illos, vel ad delactionem novo speculandi genere asserendam motos fuisse, vel opportunas iisdem efficiendis leges ignorasse. Tot namque Hypotheses (ex his judicari poterit de reliquis) de chylificationis natura hoc sæculo prodierunt, quot experimenta; aut furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio Naturæ Philosophi experimentales; utrique ipsorum cum observassent, ex mixtione duorum, vel trium corporum prodire tertium quid, coloris subalbi, non dubitarunt asserere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in sanguinis naturam disponatur. Et quod gravius his est, indicationes curativas in cruditatibus inappetentiis, aliisque læsæ chylosèos malis quæ à diuturnis talium morborum, eorumque symptomatum observationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis dumtaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquam quod falsum est, quod coctiones, separationes, dissolutiones, aliæque visceribus animalium naturales functiones adamussim fiant, ac in furno chymico fieri solent; hic intempestivis transitus à duobus vel tribus experimentis cujuscunque demum generis, ad formanda systemata generalia, non solum præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuslibet rei naturam recta ducit; sed novis in dies atque novis obruit erroribus in Praxi Medica exercenda.

V. Neque quis putet, me malè adversus Hypotheses affectum, paulò durius easdem præfato dicendi genere tractasse, quod idem est, ac in Medicina ratiocinium negare. Nam præterquam quod studium illarum, dum naturæ legibus adamussim respondent, semper prosecutus sum, illudque aliis suasi, ità nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quam Hypothesim observationi strictiùs quàm antea adjungere, & aliqualem inter eas concordiam procurare. Quod verò molestus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in asserendo de Hypothesibus judicio; effecit id tum nimius Medicorum in iisdem hoc sæculo excogitandis abusus, tum præpostera ad curandos morbos earundem applicatio. Formica colligit, & utitur, ut faciunt *Empirici*, qui hinc inde experimenta venantur, iisdemque, nec observatione repetita confirmatis, nec diluculò examinatis, ratiocinio paulo post indiscriminatim utuntur. Aranea ex se omnia fila educit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici speculativi, ac mere sophistici. Apis denique cæteris se meliùs gerit: hæc indigesta è floribus mella colligit, deinde in viscerum cellulis concoquit, maturat, iisdemque tandiu insudat; donec ad integram perfectionem perduxerit. Hoc genus Medi-

dicorum Apis æmulum desideratur in arte nostra; nonnulli namque tantum abstrahunt, donec ad materiam potentialem, & informem pervenerint. Alii contra cum nimij sint in particularibus sensui subjectis, nec ratione examinatis; tanta rerum confusione, tantopere interdum turbantur, ut nonnulla tanquam nimis humilia aspernentur, nonnulla verò ut nimis ardua pertimescant.

VI. Dum interdum considero vim, & effectus imaginationis. Auctorum, qui ad novas excogitandas Hypotheses sunt proclives; observo, duabus potissimum de causis ad hoc innovandi studium compelli; vel ut aucupentur gloriolam, qua novi rerum, aut opinionum inventores cumulari solent, & qui auctoribus parebant, ipsi inter Authores recenseantur; vel potiùs cum diu lectioni librorum insudassent, ut probabilem aliquam rerum rationem inveniret, nec eam invenissent; tunc ad res marte suo examinandas, de iisque rationes reddendas se contulerunt. Quæ si contingebat, ut illis, vel aliis doctis viris arriderent, majoris gloriæ avidi, super eas integrum mundi, aut alicujus artis systema brevi stabiliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatione sunt præditi, maximèque abhorrent audire servum secus alienæ opinionis, suam mordicus tenent, cæterisque omnibus certiorem existimant. Si quid legendo, vel experiundo invenerint, quod vel nimium Hypothesim suam confirmat, non solum in suas partes trahunt, & hypothesi variè confarcinant, sed summis laudibus, tanquam rem certissimam deprædicant. Cœterum ingens ille amor systema suum æternum stabiliendi, ideas mentis mille modis confundit, & objecta rerum talia sæpissimè illis repræsentat, qualia reperire cupiunt, non qualia revera sunt.

VII. Sed ad rem. Hypothesis ut perpetua sit, & stabilis; necesse est, ut non ab Authoris sui mente omninò educatur, sed ab ipsis rebus prodeat ab observationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamussim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philosophantes nobis exhibent Astronomi. Totius Astronomiæ cardo eo potissimùm vertitur, ut ex observatis primò corporum cœlestium phænomenis, intellectus postea assurgat in Theorias, sive in Hypotheses ad normam Geometriæ accuratè delineatas; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demum, & calculo definiri possint corporum eorundem motus, situs, atque Syzigyæ. Primò igitur ingentem observationum seriem sibi comparant Astronomi, deinde in Theorias assurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter se contraria cœli systemata constituerint, *Ptolemaicum* nempe, *Copernicanum*, *Thychonicum*, *Semitychonicum*, &c. in Astrorum tamen prædicendis phænomenis, eorumque motibus supputandis; ideſt in prædicendis ecclypsibus, aspectibus variis planetarum, &c. ne nimium quidem in prædicenda adamussim veritate inter se discrepant. Hujus rei arcanum ex eo potissimum pendet, quod quilibet Astronomorum, quamvis peculiarem astrorum Theoriam suam quisque animo conceperit; singulorum tamen Theoriæ ab una eademque corporum cœlestium constanti observatione prodierunt, nam quicquid observavit unus, observavit etiam & alter. Sola ratio (quæ sub Theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant, cum ab hominum voluntate dependeat; varia solet esse, prout varij sunt modi concipiendi, & se explicandi singulorum hominum. Idcircò licet in ratione, sive in Theoriis discrepent, quoniam tamen singulorum ratio iisdemmet cœlestium observationibus inhæret; nil mirum, si in prædicenda veritate concordes inveniantur.

VIII. Astronomorum vestigiis inhærere deberent Practici in efformandis morborum Hypothesibus. Hoc efficient, si prius idioma didicerint, quo Natura loquitur, & modos, quibus eadem exprimitur: ideſt longam in observandi juvantium, & lædentium eventibus exercitationem. Postquam igitur per diuturnas obser-

ſervationes innotuerit tale quid in aliquo morbo frequenter, ac perpetuò tali modo ſuccedere: tunc mens aſſurgat ad formandam Hypotheſim, eamque ſtabiliendam ſuper prædictos conſtantes Naturæ motus in hoc, aliove morbo tum producendo, tum ſanando. Hujus veritatis, præter experientiam, aſſertorem habemus *Dominum Sydenhamium* in affectionis hyſtericæ determinanda Hypotheſi. Putat hic hyſteriam produci à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, cujus de cauſa inefferveſcentias, motuſque inordinatos adaucti, hyſtericas convulſiones cum ſociis ſymptomatis producunt. Hypotheſim hanc non eduxit Vir clariſſimus è phantaſiæ ſinu, ut vulgò ſolent; ſed poſtquam pluries atque pluries obſervavit ſanguinis miſſionem, purgantia, ſyrupos acidos, aliaque hujuſmodi ſanguinis tonum enervantia remedia; necnon mœrorem, vigilias, jejunia, cibos pravi ſucci, ſimileſque cauſas aut attuliſſe, aut exacerbaſſe hyſteriam. Contra chalybem, theriacam, medicamenta exhilarantia, & ſpirituoſa, oleoſa, equitationem, & longam moram in aëre ruſticano, vina herbis amaricantibus alterata, & ſimilia, eandem vel eradicaſſe, vel magna ex parte mitigaſſe; non dubitavit aſſerere, ac in Hypotheſin aſſurgere, quod hyſteria producatur à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, & maſsâ ſanguinis, nobiliori, ſive balſamica ſui parte depauperata. Ab eademque Hypotheſi indicationes curativas petendas eſſe conſtanter affirmavit, & experimentis comprobavit.

IX. Quoniam præcipuum Hipotheſeos munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, quo mens apertius prodere poſſit in hauriendis indicationibus curativis; neceſſe pariter erit, ut ea innitatur, ſive ut pronunciet per leges principii alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque ſit evidentiſſimum. Tale principium non aliud eſſe poterit, quàm figura, & motus. Figura, namque talis eſt, quale verè eſt, ſive percipiatur, ſive non percipiatur à ſenſu; vel, eo modo percipiatur quo eſt, vel quovis alio modo percipiatur. Motum pariter cum ſingula corpora ſuum habeant (quies abſoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes, ſive in meliùs; ſive in deteriùs producantur; fieri vix poteſt, quin ratiocinia à primariis hiſce duabus corporum paſſionibus pendentia, certiora ſint aliis, principio alicui hærentibus longè diverſo. Patet id in Theoria *Recentiorum*, quæ utpotè fundata legibus mechanices figuræ, & motus, feliciùs, certiùſque phænomena morborum ſolvit, quàm *Galenicorum* Theoria inanibus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hìc monendum in confirmationem antecedentis, atque etiam præſentis Theſis, quod quamvis plures excogitari poſſent circa morborum generarationem, curationemque Hypotheſes, toto, quod ajunt, cœlo inter ſe diverſæ, & aliquando, quaſi per jocum fictæ; dummodò tamen ſingulæ eaſdem jactent ſtabiles, & continuatas morborum obſervationes; ſingulæ pariter æquè felicitèr morbos curabunt, ſicuti nuper de Aſtronomis in re ſua animadvertimus.

X. Certum eſt Praxim à quadam veluti mixtione rationis, & experientiæ oriri, & per eandem confirmari; ſed ut tale inſtitutum feliciter, & ſine erroribus progrediatur, neceſſarium præ cæteris eſt, ut alter alterius jus non immeritò ſibi arrogèt; ſed poteſtas judicandi, & decernendi in morbis, ſolis tribuatur obſervationibus, phenomena morborum ſolvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ motuum concedatur Hipotheſi. Quod ad me attinet, Hypotheſi eouſque inhæreo, quouſque video Naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondere, à quibus ſi vel minimum receſſerit, relicta Hypotheſi Naturam ſequor, optimam ſemper Ducem. Nam cum ſpecificæ humorum alterationes, depravationeſque in ſingulis morbis, vix, ac ne vix quidem penetrari poſſint ab humanæ mentis acie; curationes pariter eorundem dirigere cogemur non ad eſſen-

Le affezioni [illegible]

de spiriti, per la quale causa avvengono le effervescenze, i

moti disordinati, come quelle della Religiosa

D. Ma. Dianna Ciagoni,

essentialem illorum naturam, sed ad causam eorundem magis generalem; variando subinde curandi methodum, vel pro indicio Naturæ spontaneo, quo in morborum eradicatione illa uti solet; vel experientiæ nostræ repetitæ, qua demum certiores evadimus, per quod medicationis genus quilibet morbus eliminari debeat. Sciant interea Tyrones, non aliud dari certius signum, hypotheses, & ratiocinia nostra esse vera, quàm, si cùm ad Praxim redacta sunt, curationes morborum juxta illorum præscripta feliciter succedunt; aliter, nimis eisdem credendum non erit. Quique hoc neglecto monito in pernicioſos errores incident; magis atque magis ignarem Vulgum excitabunt ad objiciendum nobis scomma illud turpissimum. *In Medicina decantantur tenebræ, & nocluæ philosophantur Athenis.*

XI. Non opinandum, sed certò, & ostensivè sciendum. Neque disputandum, sed experiendum quid Natura faciat, aut ferat; & quod ipsi per speculationes attingere non possumus, id in Natura impossibile non supponamus, artis nostræ imbecillitatem in Naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque assiduè cogitandum nobis est, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro sanandis morbis incurabilibus; quorum nonnulli licet revera incurabiles sint: quamplurimi tamen tales sunt ob nostrarum virium tenuitatem, non verò ex impossibilitate eorundem; nam si pluries ab aliis Medicis curati sunt, ut hystoriæ testantur, cur id perpetuò non fiat? non video. Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectiùs, faciliùsque sanentur ij, qui vulgò curabiles judicantur. Ut vita ad longam ætatem producatur, sive inveniatur methodus de retardanda senectute. Ut vera sanguinis, aliorumque humorum natura, sive genuina eorundem componentia tandem aliquando nobis innotescant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus animalibus, aut vegetabilibus, vel per inspectionem microscopio factam, statim ac è corpore educuntur, eosdem super pellucidum vitrum extendendo, vel alia analysi magis conformi. Ut reficiantur ægroti in ipso mortis agone constituti. Nil enim turpius est, quàm dum Medici aegrotum biduo, aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deserunt; nec nova utque nova remediorum genera, usque ad ultimam vitae lineam pertentant, nam quousque anima corpori ineſt, semper aliquid ex admirabili ante nostrae utilitatis sperandum. Ut remedia specifica, & cuilibet morbo infallibiliter respondentiae dignoscamus; aliaque sexcenta, quae desiderantur adhuc in arte praestantissima: Atque ita novis elemosynis per manus nostras humanam familiam docet rerum Conditor, & Creator Deus.

CAPUT XIII.

Quanti interſit præcepta, sivè certas, constantesque regulas stabilire, ad quas judicia sua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis mærens, perplexusque Medicus:

QUamvis ex antecedentibus Theoriæ, & Hypotheses necessariae sint in Medicina tùm ad investigandos morborum effectus, & causas, tùm ad methodum rectè dirigendam; Quoniam tamen dum ad aegrotum lectulos sumus, ut de curatione quidpiam decernamus, frequenter expectationem nostram deludunt; Et aliquando, quae circulationi sanguinis (Hypotheſi sanè omnium certissimae) contraria sunt, aut videntur, aegrotis utilia deprehenduntur. Idcircò putamus, nil magis in arte nostra opportunum esse, quàm nova in dies investigare praeceptorum genera: sivè sententias quasdam longo usu, & maturâ confirmatas experientia, diagnosin, prognosin, curationemque morborum spectantes, utpotè quae ad rationes saepiùs cap. 2. §. 7. 8. & seq. traditas non solùm rarò fallunt, sed statim, & absque multis Theoriarum ambagibus, veras, perpetuasque agendorum indicationes nobis manifestant. Neque mea haec opinio

com-

commentum est animi timidi, ac ferè semper dubitabundi, sed scribendi, docendique methodus ab *Hippocrate* suis omnibus in libris, & post illum à sagacioribus quibusque Practicis constanter observata. Atque si certò non cognovisset Vir ille magnus præceptivam hanc methodum, tùm hominibus curandis, tùm confirmandæ Medicinæ, esse cæteris omnibus utiliorem, præstantioremque, eandem profectò ità mordicus non retinuisset in exercenda Praxi sua. Libriſque, ut diximus, conscribendis. Nos igitur illius vestigia secuti decrevimus, nonnulla hìc exponere præcepta; quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis observationem nobis certò innotuerunt ità ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera investigare conentur. Sint igitur.

In principiis acutorum morborum, ac inflammatoriorum purgandum non est, præsertim per cathartica vehementiora. Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio statim jugulari; nam re diligentiùs considerata, tales febres, vel erunt synochæ leves, vel messentericæ à cibis parvi succi copiosiùs ingestis, & primis viis adhuc hærentibus productæ: non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non desinunt, sed, *Hipp.* teste 14. diebus citiùs, aut seriùs judicantur. Et quoniam causa illarum in principio morbi confusa est sanguineæ massæ, eidemque altè immersa (quod Antiqui statum cruditatis vocabant) ac per consequens ad depurationes impar; si tunc temporis purgans medicamentum propinaveris, vel educes, quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel quod frequentiùs observavi, febrem exacerbabis, si fuerit simplex, duplicabis: innumeraque produces symptomata, quæ antea, vel non erant, vel erant mitiora.

Porrò initiis acutorum non solum purgandum non est; sed neque diaphoretica volatilia, & reliqua hujusmodi impetum facientia remedia exhibenda; sanguinis enim tum temporis sat superque inflammatus, imo ad depurationes prorsus impar, ob cruditatem, confusionemque peccantis materiæ illum exagitantis, ab antedictis remediis, magis magisque irritatur, & excandescit. Et exinde præceps ruit in caput, aut alia viscera, in quibus læthales stagnationes, vel alia quamplurima producit symptomata, quæ ante illorum usum non apparebant; utpotè deliria, vigilias, sudores non judicantes, anxietates, angores, sitim, & reliqua hujus generis: ipse tamen nil frequentiùs observavi post purgans, vel aliud nimis impetuosum remedium initio acutorum præscriptum, quàm febris exacerbationem, aut reduplicationem.

Inflammatione pleuræ, intestinorum, vesicæ, &c. laboranti, si derepentè remiserit dolor affecti loci; febris verò augeatur cum pulsu intermittenti, ac debili, & reliqua pariter augeantur symptomata: pro certo habeto, superventurum paucis horis elapsis delirium, & delirium paulò post mortem ipsam excepturam: in gangræna namque desiisse morbum denotatur.

H. Pleuritici, quibus abscessus fiebant ad aures, omnes sanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium initiis conatum vomendi habuerunt, & negligentia Medici, vel Naturæ debilis impotentia, non vomuerunt, progrediente morbo gravissimis correptos diarrhœis sæpissimè vidimus.

Obstructione viscerum laborantibus, si facies naturalem, & vividum adhuc servat colorem, talium hominum curationem suscipito; nam facilè sanabuntur. Si verò facies à naturali statu multum recesserit, & pallor cum macie omnia occupaverit, si poteris curationem non suscipias; taliter enim affecti non sanantur. Uteri tamen cancro affectis aliter se res habet: in iis namque faciei color à naturali non recedit, sed genas perpetuo roseas habent.

In peripneumonia si febris, tussis, & reliqua symptomata exacerbentur quinta die,

die, quò major exacerbatio; eò mors certior septima die.

Si ructus acidos abstine à vino, & sanaberis: loco vini aquam anisò, aut cinnamomo alteratam sumito; sanatus verò, denuò vinum assumas.

III. Ischiade correptis, eadem hora, vel paucis elapsis à prima doloris invasione, si purgans medicamentum dederis (ipse uti soleo syr. de spina pontica cum vino) vix absoluta hac, aut ad summum altera, quam propinaveris purgationem, æger certò sanabitur; non ità verò, si morbus ad plures dies, & menses fuerit protractus.

In morbis nunquam ab ægro discedas, nisi linguam inspexeris: hæc statum sanguinis præ aliis signis, & apertiùs, & certiùs nobis indicat; reliqua namque signa sæpissimè fallunt; hæc aut nunquam; aut rarò. Et nisi sapor, color, aliaque linguæ accidentia ad naturalem statum redacta sint, nunquam ægrum tutum dato Adstantibus, aliter malè consules nomine tuo.

Quot diebus principium febris duraverit: totidem & augmentum, status, & declinatio: & quale fuerit morbi principium, vehemens nempe, malignum impetuosum, vel contra lene, aut benignum, talia quoque erunt, facta comparatione, alia morbi tempora. Unde ex solo morbi principio, sedulo, & sagaciter considerato, prognosticare poteris Astantibus durationem febris, nec non faustum illius, aut infaustum eventum.

Apparentibus petechiis, nil amplius in primis viis movendum: Si quidem ipsa etiam enemata, eo tempore summopere suspecta sunt.

Petechiæ quò tardiùs, & serè circa morbi statum erumpunt, eò meliores sunt; ad crisim enim, & coctionem jam vergit morbus; & tunc cum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis magisque promovendæ; cavendo interea quantum fieri potest, alvi fluxum. Contra si appareant in principio morbi, malæ sunt; insignem namque sanguinis fusionem, dissolutionemque ostendunt.

In febribus intermittentibus, si secundus paroxismus erit vehementior primo; tertiùs verò maximoperè mitis; scias febrem circa quartum paroxismum totaliter cessaturam. Si verò quartus paroxismus vehemens fuerit: quintus verò magna ex parte remissior: tùm in septimo paroxismo integra febris solutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliqua intermittenti, circa initia paroxismi moriuntur, rarò autem in augumento, statu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina est intensè rubra, & colorem lateritium æmulatur; estque urina taliter colorata signum ferè pathognomonicum, & maxima facilitate talibus febribus. Si urina profunda rubedine tincta sit, & aeri exposita sedimentum lateritium deponit; pro certo habes, morbum illum sub quacunque demum specie appareat, à fermento febrium intermittentium originem suam deducere, ut pluries, atque pluries observavimus.

IV. Quamplurimis morbis remediorum usus obest potiùs, quàm prodest; prodest contra motus, & rusticano aere exercitatio. Constans est doctissimorum Medicorum observatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præsertim à longo mœrore, & animi pathemathis productos, nullis aliis remediis celeriùs obtemperare, quàm equitationi in aere rusticano.

In colica bilioſa validè pertinaci. In phthisi cum fluxu colliquativo, & reliquis desperati morbi symptomatis. In histerico affectu, & hypochondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viscerum obstructione productis, post alia incassum tentata, non invenitur præstantiùs, ac ferè herculeum remedium, quàm exercitium equo vehente factum; primò quidem ad stadia, deinde ad multa milliaria, idque horis potissimum matutinis, & apricante Cælo; prout sanctè fatetur Vir magni nominis *Thomas Sydenhamius*; sed multo ante ipsum *Hippocrates lib. de diæta*. Neque obstat quod æger sit nimium debilis,

& viribus adeò proſtratis, ut ne quidem in lecto moveri valeat: ſiquidem in tali caſu exercitium inchoandum primò erit rhæda ad pauca ſtadia; exinde verò ſenſim ad plura milliaria equitatione abſolvendum. Per hujuſmodi enim exercitium equitando factum, imi ventris viſcera pedetentim ſuccuntiuntur (nam omnis equi ſuccuſſio, tota quanta eſt in imum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra pauciſſimè exercentur) & per repetitas ſuccuſſiones elanguidus, ac prorſus flacceſcens fibrarum tonus reſtituitur; humorum, atque ſpirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur; & quidquid hinc inde viſciditatis viſcerum glandulis inhæret, amiſſum circum recuperat: quo pacto reſtitutis, atque poſt diuturnas equitationes exaltatis viſcerum fermentis, non ſolùm coctiones illorum, ſed ipſæ pariter humorum ſeparationes priſtinæ felicitati, ſalubritatique reſtituuntur, & peccans materies, tam longo tempore iiſdem inhærens, per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur, &c. hoc exercitationis arcanum, non eſt quod reticem Popularibus Urbis Romæ, cujus atmoſphæra Jove humido, & nebuloſo ferè perpetuò ſordeſcens, ac proinde perexigua vi elaſtica gaudens, nil mirum, quod ſolidis humani corporis partibus flacceſcentiam; fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quendam afferre ſoleat; qua quidem de cauſa inter cæteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctiſſimo *Petronio* de victu Romanorum deſcripti, præcipuè ferociunt: capiplenium ſcilicet, ſive aſſidua capitis gravitas, virium laſſitudo, & alvi ſiccitas. Ex quibus omnibus abundè conſtat; in aëre Romano, tam ſolidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus; nimium languidos evadere: atque hoc nomine illius Incolis, magna ſalutis incommoda ferè perpetuò allaturum, niſi per forinſecus adveniens exercitium humorum, & ſpirituum motus excitentur, atque augeantur; quo poſsint per canales ſuos liberrimè excurrere; & ità reſtituto utriſque debito tono, coctiones, ſeparationeſque in viſceribus, & reliquis corporis partibus, juxtà naturæ leges conſtituantur.

V. Peſſimum ſignum erit, ſi circa initia ſtatus morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copia valde ſaturata; ſenſim mutetur in tenuem, & pallidam: ſi pulſus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans; denique ſi quidam tendinum ſubſultus, præcipuè dum pulſum ægrotantis tangimus; loquacitas, inſomnia horrenda, & hujuſmodi alia ſuperveniant. Siquidem in tali rerum ſtatu, breviter expectanda erunt funeſta capitis ſymptomata, utpotè deliria, vigiliæ, comata, vel etiam aliarum partium mala; ſed præ cæteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febribus, ex pulſu certiſſimè, & fideliter ſumi poteſt; unde ſi robuſtus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulſiones, tremores, & parva alia generis nervoſi ſymptomata appareant, ſemper benè ſperandum: contra ſi pulſus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, ut & reliqua ſymptomata ſalutem promittant; ſemper timendum; cum tali namque pulſu mors præ foribus eſſe ſolet.

Omnes febricitantes quamdiu ſputant, extra periculum ut plurimum ſunt; in continuis æquè, ac intermittentibus: lingua ſordida ubique ſuſpecta.

Febris ſi phænomena illius ſpectes, reliquis morbis eſt notior; ſi conſtitutionem, & cauſam, omnium ignotiſſima.

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexia laborantibus, ſi color faciei rubicundus, ſive mediocriter bonus, derepente mutetur in lucidum, & plumbeum, æger repentina morte morietur paucis elapſis diebus, aut menſe ad ſummum.

Filii Magnatum frequentiùs ex inutili remediorum copia, quàm ex vi morbi pereunt, præſertim ſi acutè laboraverint, &c. paucis utaris, & cum prudentia.

VI. Illiacæ paſſioni ſi ſpontaneus alvi fluxus ſupervenit, aut acuta febris, in brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepſiæ, ſi ſuperveniat

niat gutta serena, plerumque signum mortis est, vel vehementiæ morbi, &c.

Iliacæ passioni, quò fortiora adhibueris remedia, sivè purgantia, sivè clysteres magis irritantes, eò magis obstruetur alvus ob auctam ab illis fibrarum intestinalium crispaturam, & contractionem, conferunt magis anodyna, emollientia, & dissolventia.

Si Ileo supervenerint urinæ suppressio, stranguria, singultus, ventris inflatio, aut convulsiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habent affinitatem, ut non rarò mania in melancholiam transeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut observavit *Dodonæus* Vir doctissimus.

Mulieres gonorrhæa laborantes, vel menstruantes, circulum lividum, sive plumbeum sub oculis habent, quod inter diagnostica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulsu parvo, frequenti, & quasi vacillante in acutis, & periculosis morbis, mortuos potiùs, quàm sanatos vidimus ægros.

Urina subjugalis (ideſt bovum urinæ crassæ, & turbidæ similis) quando in acutis febribus, aut morbis, apparet, semper mala capitis prænunciat. Si ea apparente pulsus sunt parvi & debiles; æger ad somnum inclinet, gravitate capitis afficiatur, &c. soporosos affectus, & præsertim lethargum mox supervenientem prognosticato. Contra si vigiliæ, capitis dolores, sitis, linguæ ariditas, ardores viscerum, & similia cum tali urina vigeant, vel delirium, vel convulsiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito. Sicuti urina subjugalis mala est in acutis, ita contra bona in nonnullis chronicis, utpote rheumatismo, doloribus articulorum, &c.

Tribus horis à prandio solent nonnulli affectionibus stomachi, sed præsertim dolore, flatibus, cruditatibus, &c. tentari. Specificum in tali casu expertus sum pulv. stom. Mich. ad dracm. v. cum potu Caphè tunc temporis sumptum, præsertim in humida corporis, viscidaque humorum constitutione; multò magis si Æger intemperantiùs vivat. Tinctura cortic. lign. sassafrass. cum spir. vini facta, & ad duo cochlearia tunc temporis sumpta, & etiam in die repetita flatus ac ferè momento discutit. Tinct. hæder. terrestr. eadem præstat eadem dosi; ut quoque oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis est proficuum.

Febris hectica Gallicorum, quamvis pro desperata videatur, facillimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ seminio per specifica eidem opportuna.

Puerperis febri continua correptis, si superveniat dispnæa, sive difficilis respiratio, semper periculosa, nàm magna ex parte moriuntur.

Inter signa foetus mortui in utero ab Auctoribus recensita, certissimum, & ferè infallibile est tenesmus, sive crebra voluntas fœces dejiciendi, mulieri superveniens, ut alibi quoque notavimus.

Icteri febribus supervenientes semper monstri quid alunt, & rarò illae sunt sine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur quantum potes à saccharatis in illarum curatione, nàm per ea exacerbantur, præsertim si hypochondriacis, hystericis, & pueris præscribantur.

In malignis febribus præ cœteris considerandi sunt oculi, lingua, & manus: lingua sordida, & manus tremulæ in acutis: semper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus est, ante expulsionem, respiratio laboriosa est, & ingentes præcordiorum anxietates adsunt; facta expulsione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbillosis, variolosis, scarlatinis, & similibus observavimus non semel.

Bubones quò citiùs in peste erumpunt, eò meliùs; non ità internæ partes à veneni labo præservantur.

Pruritus narium est infallibile signum synochi simplicis, nec non lenis mador cutis; *ex Valdschmidio*.

Obſervavi lypiriam febrim ſuperveniente cholera ſtatim, ac prorſus felicitèr pluries ceſſiſſe; non ità apparentibus ſudoribus, aut urina: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis nunquam ſalutarem vidimus ſanguinis hæmorrhagiam, præſertim ſi magnum graviſſimorum ſyptomatum aderit apparatus.

Obſervavi in febribus ex mutatione aeris Romæ, quod quando ſanguis mittebatur ex brachio, ſtatim ſuccedebat ſopor; non ità, ſi ex pede.

Obſervavimus in Xenodochio, omnes ferè ab acutis morbis evaſiſſe, quorum ſanguini venæ ſectione extracto cruſta alba, atque chyloſa ſupercreſcebat; contrà mortuos, quorum ſanguis valdè rutilans erat, ſive cum ſuperficie nimium rubicunda. Romæ æſtivo tempore anno 1695.

Omnes acutas febres per ſanguinis miſſionem curare incipio; ità mihi dictante experientia, & ſæpiſſimè obſervavi poſt ſanguinis miſſionem ſuperveniſſe ſudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus, dum ſanguis mittebatur ex brachio, aeger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, undè paulò poſt deliria, ſopores, &c. contrà miſſo ſanguine ex pede melius habebat: idque obſervavimus Romae in Xenodochio.

Guttas roſaceas, aliaſque faciei morboſas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum ſanat, teſte *Mercuriali lib. de decoratione, cap.* 13. Idque mihi pro magno ſecreto dedit Patavij doctiſſimus illius Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque paginam abſolvunt, ut, præter experientiam teſtatur divinus ſenex *in Coacis*. Perturbata alvus, ut pauca ſæpiſſimè ſubducat, delet faciei exanthemata. Et *lib.* 2. *diæta* Exinanita alvus humorem ex reliquo quidem corpore univerſo, ex capite autem potiſſimum ad ſe trahit, cum incaluit; Vacuatione autem capitis expurgantur oculi, aures, &c. ipſa tamen facies clarior fit, & nitidor: hæc ille.

Febres, quæ cum magna ſyncope, ſingultu, aut vertigine incipiunt, vocantur à Medicis ſyncopales, ſingultuoſæ, & vertiginoſæ. Harum curatio inchoanda ſtatim eſt vomitoriis, nàm fomes febrilis in ventriculo latet, humor ſcilicet acris & erodens, qui tunicas ventriculi vellicando, & afficiendo, per conſenſum cor diaphragma, aut caput offendit, unde præfata ſymptomata. Vomitorium in hiſce febribus mihi familiare eſt ol. amigd. dulc. cum aqua tepida. Vomitu peracto dilutiſque per eum acribus ſalibus ſtatim utor teſtaceis, dulcificantibus, & emulſionibus, cum ſerò lactis, vel decoctione flor. viol. & ità feliciter ſanantur.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, ægri inquieti ſunt, loco ſtare neſciunt, hinc inde per lectum agitantur, &c. præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (unde tot mala) accuſari quoque debet. Unicum remedium in talibus anxietatibus, & inquietudine eſt vomitivum antimoniale, ex croco metall. cum vino, vel aqua tepida, & oxymell. ſcillitico: nàm abſoluto vomitu ſtatim liberatos vidimus, multò magis ſi cardialgia, & effectibus ſtomachi ſenſibiliter lædatur patiens. Poſt vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis *Marci* Cornachini, &c.

Quo febris magis ad ſtatum vergit, eò minus utendum eſt refrigerantibus, ne per ea criſis impediatur. Circa initia verò liberaliùs præſcribenda, nàm tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgaſmus, graviſſima minantur mala, niſi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur, motuſque ſanguinis ad eam reducatur mediocritatem, quæ abſolvendæ depurationi ſufficiens eſt.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & ſine febre ferè ſemper circa finem obſervavimus affectiones capitis; ſopores nempè, lethargum, vertigines, oculorum caligines, &c. Eryſipelate faciei laborantes vidi breve curatos, poſt præſcriptum purgans remedium, ægri naturæ accomodatum

tum; idque in secretis erat Medico Patavino mihi amicissimo.

Senes alvus adstricta juvat, Juvenes alvus fluida, *ex Celso*.

Qui pertinaci raucedine laborant, hectici moriuntur, anno vix elapso, ut bis observavimus.

Dolores capitis magna ex parte à stomacho fiunt, & si hæc sedulo tibi constent, utere stomachicis, dietâ, & clysteribus. Non intelligimus hic dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII. Naturæ monitis parendum; licet captum nostrum fugiant, itidem parendum: ea namque non per fortuitas, sed constantes, & perpetuas leges progreditur. Id ex sequentibus historiolis clariùs patebit. Patavii vulneratur mulier, sclopeto minimis globulis onusto, circa finem costarum mendosarum sinistri lateris: vì sclopeti fracta fuere officula Balænæ, quæ suffulcinnt pectoris indusium more mulierularum; in progressu curationis vulneris superveniente gravissima tussi, varia illorum officulorum ramenta per tussim excrevit magna cum Adstantium admiratione; quibus viis id fecerit Natura, ignotum est. Sanato vulnere, corripitur Patiens illa intolerabili dolore inter utramque natem; dolorem excepit tumor, & inflammatio, quibus ad supurationem perductis, cum aperuisset lanceolâ affectum locum Chirurgus, præfatos globulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex dissecta parte prodire vidimus, magno item Nostrum omnium stupore, & ità paulò post perfectè convaluit Mulier, &c.

Vir eruditus Romæ, injecto sibi clystere ex aqua tepida, hinc in intestinis omninò retinet, & paulò post per urinam totaliter reddit, absque eo quod ne gutta quidem per alvum exuerat; idque sæpius illi contigit, ut mihi narravit. Huic observationi non absimilis est illa *Benivenii Florentini observ. variorum cap.* 7. ubi ait, quod Frater duodecim annorum postquam per septem dies urinæ suppressione laborasset, eandem demum excrevit per alvum, & sanavit. Diu insudarunt Anatomici in detegendis viis, ab intestinis ad vesicam recto tramite aquas ducentibus, sed frustrà. *Bonetus tom.* 2. *Medic. septentr. fol.* 652. *Tract. Angl. tom* 4. *num.* 67. 30. *Octobr.* 1670. de his ductibus sivè novis caniculis mentionem faciunt: sed non adhuc veritas ex toto patefacta est, undè non eis plena fides præstatur. Cærerum si quis assereret talia aquarum itinera per poros vasorum, & membranarum ad vesicam ferri; prout videmus vì purgantis aquas hydropicorum è cavitate abdominis in intestina intravasari; bene nè, an malè sentiret? apud Sapientes judicium esto.

Vir quadragenarius haemorrhoidibus obnoxius: in medio pectoris tumore duro, & prominenti diu conflictatus fuit, & irritis quibuslibet remediis tum intra, tum extra per novem menses adhibitis, de salute desperabat. Superveniente derepente fluxu haemorrhoidali, statim, ac ferè ad stuporem evanuit tumor pectoris supradictus, & aeger convaluit. Hic idem Patiens ob haemorrhoidum suppressionem saepè corripitur ruberis quibusdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibusvis remediis diù durant; sed apparente hæmorrhoidum fluxu postridie evanescunt. Plura hic adducerem exempla de eximia utilitate, quam non obstante sanguinis circulatione, apertio venarum haemorrhoidalium, prae aliarum venarum apertione afferre solet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus scilicet, & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tensionibus, borborygmis, aliisque hujusmodi naturalium viscerum; & quàm plurimis vitalium, & animalium laborant, sed quoniam *Hipp. Lib. de humor. & 6. Epidem.* commoda fluxus sanguinis hæmorrhoidalis his verbis expressit, ideò plura dicere supersedebimus; ait igitur Hippocrates. *Qui hæmorrhoidibus laborant, ii neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere excedente, neque furunculis, neque turbeculis à ciceris similitudine Therminthi dictis, ac fortè, nec lepra, aut vitiliginibus capiuntur.*

VIII. Si

VIII. Si pleuritici non repurgari incipiant quarta die, sed febris augeatur cum aliis symptomatibus, necnon magna spirandi difficultas cum stertore superveniat septima die moriuntur; in hisce pedes tumefieri solent ante mortem, & oculi caligant.

Calculum vesicæ adamussim mentitur scirrhus vesicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina crassa, & sedimentosa, albicans, viscida, matulisque adhærens inter signa calculi in vessica non infimum locum obtinet.

Qui aneurismate interno laborant, vel ex sputo sanguinis, vel derepentè moriuntur; caveant hi omnes a nimio motu, venere, ira, liquoribus spirituosis, & quicquid sanguinis motum adauget, ac perturbat; utantur enim, cibis, aliquantum viscidis, & motu moderato.

Aneurismata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices à rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis lymphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, sed præsertim sputo sanguinis, & pleuritide tenuissima diæta imperanda, ne sanguis nimio turgescens chylo in tenellas affecti pulmonis partes impetum faciat.

Pulsus durities semper comitatur pleuritidem, mollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi sit inter signa distinctoria morborum pectoris difficillimè cognoscibilium.

Quando in periculosa, & mali moris febre parotis supervenit, nec adsint magnus dolor, aut suspicio inflammationis statim utatur ferro candenti, quo pacto maligna materies ad exteriora magisque protruditur, & per suppurationem ejicitur aliter timendum ne morbosus fomes denuò retrocedat ad nobiliora viscera, & mortem afferat. Laudat hoc inter cœteros Authores *Valesius*, ipseque aliquoties observavi verum, curante docto sene Medico Patavii in Xenodochio. Parotis si symptomaticè oriatur, pessimum; omnes enim moriuntur, ut præ cœteris observavit *Riverius*. Criticè si veniat; bona. Symptomaticam dicimus, quando ea apparente, symptomata adhuc vigent, & morbus ne minimum mitescit, quin potiùs augetur.

Si quis tussiendo, alba quædam veluti granula, & illa compressa digitis, summoperè fœteant, vomicam pectoris latentem certò denunciant, præsertim si alia quoque aderint signa, hi rupta vomica ut plurimum derepente moriuntur; ut observat *Foresius*.

Omnes aliarum partium suppurationes manifestantur per rigorem & febrim supervenientes; sola pulmonum suppuratio, idest vomica eorundem, clanculum, & sine prædictis signis supervenit; quod serio notent juvenes.

Abscessus ad aures, & pedes in vomica pulmonum, boni sunt, *ex Hippocrate*; nàm per hæc duo loca, tanquam per duo præcipua emunctoria, secreto quodammodo solet ea expurgari.

Angina sæpissimè fit à mensium, aut hæmorrhoidum suppressione, quod sedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria, &, ut vocant sanguinea, bina sanguinis missione non cedat; cucurbitulas scarificatas scapulis imperato, & in meliùs statim abibit, ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginæ obnoxiam, irritis aliis liberavi excitato cauterio in brachio; imò in morbis circa collum, & faciem proficua semper sunt cauteria, & scarificationes scapulis, &c.

Anginæ occultæ si superveniat dolor lateris, cessante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum spirandi, tum deglutiendi; anginam conversam esse in peripneumoniam significat. Pernicioſa est hæc mutatio, nàm ægri vel citò moriuntur, vel suppurantur. Ut *ex Hippoc.* observavit *Dodonæus* Vir doctiss. suis in observation.

IX. In omnibus morbis, sed præsertim acutis inflatio abdominis superveniens, ac persistens, imminentem mortem denotat, ut infallibili observatione frequenter no-

bis

bis constitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus si frigida lingua observetur in acutis, aut aliis lethalibus morbis paulò post supervenit mors. *Riverius observ. communic. a Pacqueto obs.* 1. Nos etiam idem observavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus sit prostratus, postea verò derepentè superveniat maximus, non procedente ulla crisi, nec imminutione morbi, paulò post moriuntur. Ægri significat enim cerebri læsionem & virtutis sensitivæ extinctionem: hoc *Sennerti* monito ipse prognosticavi postridie mortem in puella longo morbo detenta, uti revera evenit.

Quibuscunque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis nigra bilis, ac veluti sanguis niger per inferiora supersederit, postridie moriuntur. *Hipp. sect.* 4. *aph.* 23. Nos quoque quater hoc prognostico mortem ægris denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem, vel diuturnum morbum significant, ut repetitis vicibus vidimus, & potissimum in acutis.

Si febricanti tumor magnus in perinæo fiat, ischuriam, aut alvi suppressionem producens, lethale est, gangrænabitur enim perinæum, & æger morietur. *Tulpius, & Cons. in epidem. Rever.* Nos pariter bis veritatem hujus prognostici mirati sumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes, manentes tamen quieti sine ulla querela, & nullo modo loquentes, nisi interrogentur, manus retrahunt tremulas, & ut ajunt, hecticantes: omnes moriuntur. *River. in obs.* Tales ægros sæpissimè in Xenodochio mortuos vidimus, &c. Ideò dum ægri pulsum exploras, semper observa, an manus illius sit tremula: nam malum erit grave, &c. pauci certè ab eo evadent.

In acutis, & pernicioſis febribus semper inspice faciem, an recesserit multum à statu naturali: si nimium recesserit, periculum time in ægro.

Pinnæ narium arcuatæ, & veluti elevatæ, cum naso simo, & facie mala periculum mortis portendunt; ut frequenti nostra constat observatione.

Pulsus intermittens in una pulsatione præsenaneam mortem denunciat. Hoc *Galeni* præcepto ter, aut quater mortem præsagivimus variis ægrotantibus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum sanguis mittitur in pleuritide, & non potest exire, vel ob summum dolorem, vel ob crassitiem jube ægro, ut vehementer tussiat, nam statim exibit. *Tulpius, &c.* Nemo Auctorum, quod sciam, expertus adhuc est, an china-chinæ per clysteres injecta vim febrifugam communicet corpori. Ipse nuperrimè eandem tentavi in puero quinquenni Romæ: hic duplici tertiana laborans, cum nulla prorsus remedia per os sumere voluisset, & hac de causa in statum ferè desperatum salutis redactus esset: injecto mane clystere evacuante, post elapsum semihorium ab hoc jussi, ut injicerent statim alium clysterem ex aqua hordei, & dracm. 1. chin. chin. pulver. eumque repetendo singulis diebus; post injectum tertium clysterem cessavit omninò febris, & puer præter omnium expectationem pristinæ saluti restitutus est. Hoc nostrum tentamen stimulos addere poterit aliis Practicantibus ad confirmandum magis atque magis præsens argumentum.

X. In pleuritide, & puerperis tanquam pestis, fugienda sunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à susceptо frigore oriuntur, ab animi passionibus, & victu copioso, ac frigido.

In ardentibus febribus sal. prunell. specificum est.

In anasarca sine febre unicè præstant stuphæ, siccæ, sive sudatoria in lecto, s.a. facta.

Super purgationem sive hypercatharsin periculosam, & copiosam statim sedat theriaca ad dracm. 1. circiter cum vino data, ut experti sumus *ex observ. doctiss. Dodonæi.*

Duo maxima remedia in chronicis obstructionum morbis, sunt chalybs, & rhabarbarum. Ego ità utor ℞. *sulphur. vel al-*

terius, gr. xv. rhabar. pulv. ſcrup. 1. m. f. pil. 1. ſ. a. cui ſuperbibe brodium amarum, & diureticum: non poſthabita interim exercitatione horis matutinis.

Morbi chronici viſcerum naturalium magna ex parte ſanantur equitatione in aëre ruſticano, & locis amœnis, præſertim ſi ex animi paſſionibus dependeant, adminicula namque, quæ à remediis petuntur, fruſtranea interdum ſunt, quandoque verò noxia: quod quidem familiare eſſe morbis ex animo curis agitato pendentibus, ſeq. cap. dilucidabimus.

CAPUT XIV.

De Medendis Animi Morbis, & inſtituenda eorundem hiſtoria.

OMnes homines ſua cura vexat, & ſingulis incumbit dura neceſſitas, per dubios rerum caſus, & amaras humanæ vitæ ſollicitudines in hoc cæcitatis, ac tenebrarum carcere ætatem penè omnem reducendi. Quæ ſi vera ſunt, verum pariter & illud eſſe; qui non videt; quod ſcilicet magna morborum pars ab eo; quod ſingulorum cervicibus impendet curarum jugo, aùt producatur, aùt foveatur, præſertim in illis, qui fortunâ utuntur lautiori; hi namque animi potiùs, quàm corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Etenim ut *Senec. de tranq. anim. cap.* x. optimè docet: *Omnis vita ſervitium eſt. Aſſueſcendum itaque conditioni ſuæ, & quamminimum de illa quærendum, & quicquid habet circa ſe commodi apprehendendum. Nihil tam acerbum eſt, quo non æquus animus ſolatium inveniat. Adhibe rationem difficultatibus: poſſunt & dura moliri, & anguſta laxari, & prævia ſcire ferentes minùs premere.* Quamobrem cautos, & diligentes eſſe velim Medicos in interpellandis ægrotis de cauſa occaſionali, præſertim de animi paſſionibus, neque, abſque ullo facto examini, ſingulorum morborum originem à repletionis, & cacochymiæ fabula indiſcriminatim deducant. Nàm pro varietate cauſarum externarum, & occaſionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda, ut fusè *lib. 2. cap. de cauſis*. Cæterum omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas ſemper dirigere, uti multi conſueverunt, à rei veritate ſummoperè alienum puto. Multi fateor, ob repletiones, in morbos, incidunt; ſed multò plures ob animi pathemata, & potiſsimùm ſi, aut Patres familias, aut rei familiaris cura diſtenti, aut in dignitate conſtituti fuerint, aut in aula vivant; quorum plurimi longè alia cogitant, quàm ſtomachum crapulâ, & ebrietatibus quotidie replere.

II. Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria ſolvenda erunt, ſcilicet, an paſsiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi ſint morbi ab iiſdem producti. Quod agant, certiſsimum eſt, & quotidianâ conſtat experientia. Vidimus ann. 1690. dum Venetias navigabamus in Dalmatia Juvenem graviſsimis correptum convulſionibus, propterea quod inſpexerat ſolummodò alium Juvenem, dum epilepſia humi contorquebatur. De viribus imaginationis in organa corporis pleni ſunt authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cæteroquin ſani, & robuſti parcè, atque timidè cibum ſumunt ob merum ne in cruditates, & exindè in morbos delabantur; cum re vera ob illum ipſum vanum timorem, morboſamque imaginationem, non ſolum exiguum illum cibum malè digerunt, ſed ob hoc in morbos incidunt. Contra Fatui; aliique ſuæ ſalutis non admodum ſolliciti, quamvis nimium repleantur cibis, eoſdem tamen benè digerunt, optimaque fruuntur valetudine; quod præ cæteris obſervamus in Ruſticis & Plebeis, quibus non ità gravis cum affectibus pugna, quique dolorum, curarumque ſenſum quadam vitæ negligentia ab animo norunt diſpellere. Hypochondriaci, melancholici, quique natura ſunt timidi, & inconſtantes, frequentiùs reliquos in morbos incidunt, eo

quia

quia affectus animi moderari rectè, aut coercere nesciunt, ut fuse inferiùs examinabimus. Et licèt talium hominum morbi primo aspectu pernicioſi, & incurabiles videantur; sanari tamen solent facilè, non quidem per nimiam remediorum copiam, sed aut per grata amicorum colloquia, aut per honesta Ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per vivendi normam à sagaci Medico institutam. In principio pestis multis hoc morbo corripiuntur, & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate potiùs, quàm contagio eundem contraxerunt. Progressu verò ejusdem repetita casuum observatione impavidi; magisque constantes redditi homines, non ità facilè corripiuntur, & si corripiuntur, faciliùs liberantur, ut Auctores side digni observarunt. Mulieres ob timidum, & imbellem illarum sexum morbis ex animi pathemate obnoxiæ magis sunt, quàm viri, iisdemque vehementiùs afficiuntur; ut præ cæteris deducitur ex morbis, quos perpatiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chlorosis frequentissimus illarum affectus, irritis quibuscumque medicamentis, solo curatur Matrimonio, ut observavit doctissimus *Panarolus* Medic. Roman. Ex his aliisque quamplurimis non abs re infertur, dari re vera morbos ab animi passionibus productos, & quod imaginationis vis summopere possit in iisdem tum producendis, tum sanandis.

III. Qui laborant animi pathemate, corripi potissimum solent morbis ventriculi, ut inter cæteros observamus in mœrentibus, qui conqueruntur primò de languore venticuli, mox verò de inappetentia, oris amaritie, & siti circa horas matutinas cruditatibus acidis, & nidorosis, flatibus, & tensionibus hypochondriorum, aliisque læsæ chylosecs malis. Ab indigesto, vappidoque præfatis, de causis chylo massa sanguinis pedetentim inficitur, & pro varia illius labe, varii suboriuntur morbi, sive acuti, sive chronici, & præsertim obstructiones viscerum, scorbuti, hypochondriacæ affectiones, &c. Studiis operam dantes, iisdemque paulò acriter incumbentes, ex ventriculo quoque laborare primò incipiunt, sensim verò ex sanguinis massa, & partibus solidis. Neque mirùm, nàm cum ob hoc nimium acres, & molestas cogitationes magna spirituum copia dissipetur in utrisque, ventriculus iisdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum, viscidum, & indigestum generat, & ex eodem talis pariter fit sanguis, undè demum tot mala? Quamobrem pro corollario sit; in morbis ab animi pathemate, prospiciendum præ cæteris esse stomaco, primisque coctionibus; nec non exhilarandis, excitandisque spiritibus oppressis, ac ferè consopitis. Neque indiscriminatìm omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis; refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit usus, incoanda.

IV. Si quis morbus, durante animi passione, ægrum corripuerit, solet interdum tandiu durare, quandiu ipsa animi passio; & potiùs in alienæ speciei morbum mutabitur, quàm ægrotantem liberum relinquet. Id præ ceteris observavi nuper in muliere quadragenaria; hoc ob gravissimas animi passiones incidit in copiosum sanguinis ab utero profluvium, à quo evasit post varia remedia per tres menses adhibita. Sed quoniam per integrum penè annum iisdemmet animi curis, multoque vehementioribus obnoxia fuit; idcircò post sanatum sanguinis profluvium, correpta statìm est fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato. Fluore hoc suppresso supervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium resolutio, macies inapetentia, sitis, lenta febris, defluvium capillorum, & similia, quibus per sex menses, irritis quibuslibet remediis, laboravit. Ad cumulum malorum accesserunt demum tumores pedum primò, mox verò ascites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menses miserrimè affecta, & animi curis ferè detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam spiritus ab effecta mente sum-

moperè turbantur, & afficiuntur, & ferè semper distracti hinc inde sunt; nil mirum si hac de causa medicamentorum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur potiùs in stomacho (spiritu depauperato) quam desideratum levamen ægrotantibus afferant. Vita namque quandiu in perturbatione est, remedia nequicquam proficiunt, & licet ea recipiat, viribus tamen illorum non auscultat. Morbi igitur ab animi pathemate pendentes, blandè, ac leniter tractandi sunt, à nimia remediorum copia, & vehementia quàm maximè abstinendum. Spirituum cura præ cæteris habenda, atque si oppressi fuerint, excitandi; si acres, & irritati, demulcendi; si aliter affecti; aliter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni opportuna, & præcipuè per cibum optimi succi, & vina exhilarantia pro ægroti temperie parciùs, aut uberiùs assumpta.

V. Quantum ad motum mechanicum quo animi passiones morbos producunt, duo difficillima solvenda essent problemata; primò quidem quomodò, & quantum humores & corporis temperies agant in animam, ejusque motus immutent; secundò, quomodo, & quantum animi motus immutent corpus, & in illud agant. Sed quoniam præclara quæque ingenia singulis ætatibus, frustra circa hoc fuerunt occupata, & præter *Cartesium* pauci admodum verisimile quidpiam attulerunt, putamus nos hisce arduis prætermissis, & ad curationem morborum parum spectantibus, necessarium esse ea investigare, quæ nudam puramque spectant historiam cujuscunque animi pathematis, & morborum ab eo productorum; utpotè, quæ à paucis in arte nostra tentata hucusque sunt. Desideramus itaque historiam morborum ab animi curis provenientium; in qua scilicet explicetur, qui potissimum morbi à quovis animi motu oriantur, quibus concomitentur, symptomatis, quomodò augeantur, & quomodo declinent, quantum durent, aut in quali specie morbum mutari soleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus singulis opportuna, & stabilis detecta sit, & innumera alia, quæ desiderantur, ut diximus. Nam sicuti mœror nil aliud frequentiùs producit quàm diarrhæas, quæ diù persistente mœroris causa, evadunt incurabiles, iisque demum superveniente febre erraticà, & atrophià, egros è medio tollunt. Ad iram pariter diarrhæa supervenit, & si hæc non superveniet, febris superveniet, dummodò ingens fuerit ira. Mœror, & reliqua animi pathemata immediatè producere possunt malignas febres, ut observamus in obsidione Urbium, quo tempore malignæ febres in magna copia, magisque quàm unquam aliàs periculosæ grassantur, idque sanè ob mœrorem obsessorum Hominum, ut putant doctissimi ex arte Medica Viri. Sed quantum dominentur passiones, præ cæteris timor, & metus in naturam fluidorum, & solidorum nostri corporis, vidimus in hoc proximo terræmotu, qui successit die 14. præsentis mensis Januarii 1703. hora 2. noctis Romæ: quo tempore additiones ad omnia opera nostra, proximè edenda Lugduni, facimus. Licet hic terræmotus Romæ insolitus neminem occiderit, nec multum passa sunt ædificia: nihilominus tamen taliter Romanorum mentem percluſit timor, ut hoc mense plures febre præ timore correpti, perierе; mulieres quamplurimæ abortivere; & qui tunc ægroti in lecto jacebant, morbum exacerbari manifestè in iis observavimus. Eo die facta fuit conjunctio maxima Martis, Jovis, & Saturni in Ariete. Et sicuti durantibus animi sollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alteriùs speciei morbos mutantur, ut supra adnotavimus, ità quamplurima hujus generis ad historiam horum morborum spectantia facillimè detegerentur.

VI. Restant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipso limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus patientiam nempè fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè

mu-

munito, ac instructo, repositam esse. Quod si non fiat, omne genus remediorum, omnesque Medicorum conatus inutiles propemodum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopoliis medicamenta dicunt exhilarantia, anti-melancholica, cor, aut memoriam confortantia, ingenium acuentia, &c. adinventa sunt ad quandam veluti pompam artis, quàm ut valeant atras ab animo curas dispellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid posse contra morbos animi, quæ statum sanguinis funditus immutare valent, quæque non superficialiter agunt, sed fluidarum æquè, ac solidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc sunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorumdam particularium, sive diætæ morbo accommodatæ. Exercitia tempestiva; Migrationes in exteras Regiones; Venationes in amœnis locis, & propè maris littora. Mora diuturnior in aere rusticano, frequentesque in eodem equitationes. Pariter Usus musices, saltationis, & similium, in idem coincidunt; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morbosam quoque corporis constitutionem sensim restituunt, turbatosque imaginationis motus in pristinum reducunt. Quoniam verò sæpè morbi animi oriuntur à nimia animi intentione, & eodem semper vitæ tenore; serio nempè, negotioso, & gravi, nullis interpositis debitis oblectamentis, & quiete, id tanquàm pestis fugiendum est, potissimum ab iis, qui in negotiosa sunt vita. Hæc autem quoniam optimè animadversa sunt à *Seneca* Divini ingenii Viro; audiamus, quæ optimus hic civilis vitæ Magister ad Medelam animorum expertus est, ait itaque.

Miscenda tamen ista, & alternanda sunt Solitudo, & Frequentia. Illa nobis facit hominum desiderium, hæc nostri, & erit altera alterius remedium. Odium turbæ sanabit solitudo, tædium solitudinis turba. Nec in eadem intentione æqualiter retinenda mens est, sed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubescebat, & Cato lavabat animum vino, curis publicis fatigatum; & Scipio triumphale illud, & militare suum corpus movebat ad numeros. Imò ut antiqui Viri solebant inter lusum, ac festa temperare tripudiabant, non factum detrimentum, etiamsi ab hostibus suis spectarentur.

Danda est remissio animis, meliores, acrioresque requieti surgent. Animorumque impetum assiduus labor frangit. Vires recipient paulum resoluti, ac remissi. Nascitur ex assiduitate laborum hebetatio quædam, & languor. Nam & somnus refectioni necessarius est hunc tamen si per diem noctemque continues, mors erit. Legum Conditores se instituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cooperentur, tanquam necessarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri sibi menstruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem, otium inter, & curas dividebant. Ita Asinius Pollio Orator magnus faciebat, quem nulla re ultra decimam horam retinuit; nec epistolas quidem post eam horam legebat, ne quid novæ curæ nasceretur, sed totius diei lassitudinem duabus illis horis ponebat.

Indulgendum est animo, & dandum subinde otium, quod alimenti loco sit, ac virium in ambulationibus apertis vagandum, ut Cælo libero, & multò spiritu augeat attollatque se animis. Aliquando vectatio, iterque, & mutata regio vigorem dabunt, convictusque, & liberalior potio. Nonnunquam, & usque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, sed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibusdam, ita tristitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum servitio, & asserit eum, urgetque, & audaciorem in omnes conatus facit. Sed ut libertatis, ita vini salubris moderatio. Aliquando enim in exultationem, libertatemque extrahendus est animus, tristisque sobrietas removenda paulisper. Nam sivè Græco Poetæ credimus, aliquando & insanire, jucundum est; sivè Aristoteli, nullum magnum ingenium, sine mixtura dementiæ fuit. Non potest grande aliquid, & supra cæteros loqui, nisi mota mens. Cum vulga-

via, & solita contemsit, instinctuque sacro surrexit excelsior, tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non potest sublime quicquam, & in arduo potum contigere quamdiu apud se est. Ut desciscat, oportet, à solito, & efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat suum, eosque ferat, quo per se timuisset ascendere. Seneca De Tranquillitate Animi cap. 15.

VII. Quod autem tota vis curationis, in morbis animi resideat in animo ipso ex sequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Asserunt docti Viri, plures morbos irritis quibuscumque medicamentis, sola demum ægrotantis patientia, animique tranquillitate fuisse superatos. Hinc est quod qui curis domesticis summoperè distenti, aut animi passionibus affecti sunt, si corripiuntur morbis, vel difficultèr ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibusddam insolitis afficientur; nisi dictas causas vel omninò distulerint, moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum suis ægrotantibus absident; num si id contingit, remedia nequicquam prosunt, imò fortasse nocebunt, si aut vehementia, aut in magna copia præscripta fuerint. Mulieres quæ formidinosæ non sunt, non adeò facilitèr fœtum in utero signant, nec nimium imaginationis affectibus subjacent. Vir constans, & immotus animo, quique.

. . . *mediis tranquillus in undis.*

sublime illud & heroicum *NEC SPE, NEC METU*, perpetuò repetit, rarò incidit in morbos ex animi pathemate, & si incidet, eadem felicitate, qua circumfusos humanarum perturbationum tumultus superabit & illos, atque sanè sine ulla Medici, aut Medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non solum frequentiùs cæteris in morbis incidunt, sed iisdem graviùs quàm reliqui ægrotant; ingensque Medico facessunt negotium, eo quia assidua illa curarum inter se velitantium pugna morbi sensum perpetuò refricans, & per continuas spirituum turbationes mille modis ordinariam, debitamque morbi, ac symptomatum periodum variant, atque perturbant. Porrò multi quamvis gravitèr vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè sustulerunt vulnera, brevi ac felicitèr curati sunt; dum alii quamvis levitèr vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate desperationem, paulò post perierunt, Nonnulli morbos leviſſimos indignatione, & impatientia in diuturnos aut lethales commutant; ità tussis ex indignatione, atque ex abusu tussiendi facta, facillimè in phthisin delabitur. Contrà alii morbos re vera graviſſimos strenuè superarunt: non alia prorsus de causa quam quod eosdem heroica animi constantia, & tranquillitate susceperunt; imò tanquam præcipua corruptionis nostræ monumenta patienter sustulerunt. Et certè si in aliis rebus humanis perferendis divina animi vis, atque constantia necessaria est in perferendis morbis non necessaria tantum, & utilis profectò est, sed ipsius curationis adjumentum. Constantia revera virtus est in civili vita præ omnibus aliis, magis optanda, nàm multa inde fluunt emolumenta, & quamdam veluti venerationem conciliat, ut ægregiè docet magister meus *Seneca*, qui t. 2. epist. 41. sic ait. *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adversa felicem, in mediis tempestatibus placidum, ex superiore loco homines videntem, ex equo Deos, non subibit te veneratio ejus, Nonne dices ista res major est, altiorque quam ut credi similis huic, in quo est corpusculo, possit. Vis isthuc divina descendet, animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora transeuntem, quidquid timens, optamusque ridentem cœlestis potentia agitat, non potest res tanta sine adminiculo numinis stare. Itaque majore sui parte illic est, unde descendit, &c.* Sed hanc supremi numinis in nobis præsentiam idem *Seneca* eadem epistola multò elegantiùs expressit his verbis. *Bonus vir sine Deo nemo est. An potest aliquis supra fortunam, nisi ab illo adjutus exurgere; Ille*

dat

dat consilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus, quis autem Deus, ignoro? O pulchra, o divina *Senecæ* verba! Constantiam itaque præ cæteris opto in ægris meis ad præferendos morborum insultus, si citiùs, commodiùsque sanari volint. Constantis enim viri proprium est mederi malis, non irasci, &c.

Ad quod animadvertens idem *Seneca* meus, taliter loquitur epist. 67. *Demetrius noster vitam securam, & sine ullis fortunæ incursionibus mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cujus denuntiatione, & incursu firmitatem, animi tui tentes, sed in otio inconcussò jacere, non est tranquillitas, sed malatia morbus est. Attalus Stoicus dicere solebat. Malo me fortuna in castris suis, quàm in deliciis habeat? Torqueor, sed fortiter. Bene est: occidor, sed fortiter; bene est. Uror, sed invictus. Quidni optabile sit, non quod urit me ignis, sed quod non vincit, &c.*

Animi igitur securitas, & constantia; cæteris aliis præsidiis ad salubrem, & longævam vitam præcipuè conducunt; hoc enim proprium est rerum humanarum, ut nunquam eodem tenore consistat, sed singulis momentis mille subjiciantur mutationibus: cujus veritatis optimè gnarus. *Virgilius* cæcinit in Æneid.

O passi graviora, dabit Deus his quoque finem,
Durate, & rebus vosmet servate secundis.

VIII. Certum igitur est, quod morbi ab animi curis & sollicitudinis producti, difficulter cedere Medicamentis poterunt, nisi tranquilliori reddita mente, & de effectibus jam triumphante, spiritus turbulenti & quasi furentes, pristinam quietem, & harmoniam nanciscantur. Ideircò quando morbus aliquis remediis debitè præscriptis cedere nolit, insolitisque quibusdam modis, atque à sui natura valdè remotis progreditur; suspicandum erit de occultis animi passionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab Adstantibus, & amicis ipsiusmet ægrotantis. Interdùm suspicabitur de lue gallica, vel si mulieres sint de fomite hysterico; si pueri, de vermibus; sed de his inferiùs Lib. II. cap. de causis. Ex his tanquam per corollarium deducimus, quod qui molesta quæque patienter ferunt: exercitiis utuntur tempestivis, & in victu sobrii sunt, difficillimè in morbos incident; & si incident, consueta animi tranquillitate & patientia, nec non sagaci remediorum usu, brevi eosdem eliminabunt. Deducitur pariter quod Medici, qui animi pathemata in ægris peritè superare noverint, illi morbos eorum, vulgò habitos incurabiles, feliciter eradicabunt. Cæterum animadvertimus methodum hanc tunc potissimum adhibendam, quando ægri sunt mentis compotes, neque gravibus, malignis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis afficiuntur, quod si hæc aderint, remediis utendum cuilibet morbo opportunis; semper tamen quantum fieri possit blandè, ac leniter tractandi, nam cum spirituum, humorumque turbationibus tales morbi ut plurimum oriantur; per fortia medicamenta flammam oleo extinguere tentabimus.

Constat ex antecedentibus, quantum possit animi passiones in morbis, tum producendis, tum fovendis; quantum contra constantis, & animi tranquillitas in iisdem superandis: quoniam verò talia præsidia, non nisi ab ipso ægrotantis animo magnam partem peti possunt, ut fusè probavimus ex *Seneca* Lib. cit. & aliis restat nunc, ut quæ ad Medicum spectant, exponamus. Præcipua Medici sagacitas, & solertia in dirigendo ægroto animi passionibus laborante, eò potissimum spectare debet, ut jacentem ejusdem animum quibusvis artibus attolere procuret; idque vel blandis eum leniendo colloquiis, vel gratias recreando Medicamentis, fingendo, quod talia remedia summopere valeant, ad morbum illius unicè eradicandum; vel humanæ mentis præstantiam, & sublimitatem deprædicando, quæ vix pati potest, ut syderea origo sua ab imperio sensuum deprimatur, qui auctores in nobis sunt confusæ, & perturbatæ vitæ;

vel tandem si curis domesticis domus, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, Ruris oblectamenta eidem suadendo, utpotè præcipuum curatum pharmacum, & anodinum. Cœterum in hujusmodi ægris curandis præstare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia, aut præcepta curationem spectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepida dicendi libertate proponat, qua illum ad patientiam, & tranquillitatem componere, & ad summam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Si quidem fateri vix possem, quantum verba Medici dominentur in mentem ægrotantis, ejusque phantasiam transmutent. Medicus namque in sermone potens, & artium suadendi peritissimus, tantam vim dicendi facultate medicamentis suis adstruit, & tantam doctrinæ suæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectissimis remediis difficiles morbos superavit; quod Medici doctiores sed in dicendo languidi, molles, ac penè emortui nobilioribus pharmacis præstare non potuerunt. Hinc etiam fit, ut diversi Medici, ab iisdem remediis, non eosdem experiantur effectus, sed alii faustos, alii infaustos; siquidem alii fidem, & spem in ægro excitare optimè norunt, dum alii inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem nè quidem attingunt. Inter solatia ægrorum animo laborantium magnam vim obtinet Musica, ut omnibus constat. Hinc notandum est, quod affert *Alexander ab Alexand.* dier. genial. Lib. 6. cap. v. dicens: *Asclepiadem nulla re magis, quàm simphonia, & vocum concentu Phræneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, restituisse ad pristinam sanitatem, &c.*

Cetera ad hæc spectantia vide infra, ubi addendum nobis videtur, integrum Tractatum valdè utile, & curiosum de Medicina Normantica, seu spirituum, &c.

CAPUT XV.

Paræneſis ad Medicos de inveſtiganda, & ſtabilienda medendi methodo Popularibus ſuis præ cæteris accommodata. Ubi obiter de Natura Aeris Romani, curandiſque Romanorum Morbis.

SIcuti pro Climatum, & victus rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ita pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit; aliter innumeri in Praxi Medica committentur errores. Quæ omnia cum vera sint, summoperè miror quarumcumque Regionum Medicos negligentes hucusque fuisse in investiganda Medicina indigena, sive medendi methodo, & medicamentis Popularium suorum Naturæ potissimum convenientibus, nec non in describendas historias morborum, quibus illi frequentiùs abnoxii sunt; seu indiscriminatim iisdem medeantur per præcepta quædam generalia, & medendi methodum, quæ fortasse commoda est illis in Regionibus, in quibus Authores scripserunt; sed incertum an in omnibus: Exactissimas Regionum novi Orbis historias, & historias Naturæ universales perficiunt; Historiam verò Regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & sanguinem, nec investigant, nec tenent. Trahimur peregrinis, & exoticis; domestica verò, & indigena despicimus. Una, eademque methodus, sive remedia præscribendi, sive diætam instituendi singulis Regionibus non quadrat, sed varia varii: aliter enim in morbis curandis tractandi sunt Itali sub adusto climate, & sobriè viventes; aliter Galli, Hispani, Angli, Germani, aliique sua quique utentes aeris temperie, & suo quique victus genere. In Gallia futura tendinum vulveratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chronicorum, &c. feliciter succedunt, ut ab oculatis testibus audivimus. Contrà in aere Romano, etiamsi a solertissimis Archiatris præfatae operatio-

tiones inſtitutae fuiſſent, in ſummum vitae diſcrimen coniiciebant aegrotantem. Febres ſemitertianæ, quæ alibi rarò in malignas tranſeunt, Romæ magna ex parte ſunt malignæ, vel potiùs valdè periculoſæ, quod & olim *Galeno* Romæ degenti innotuit.

II. Quod in Græcia olim, perfectè ſuccederunt criſes in acutis morbis, tribuendum potiſſimum erit inſigni puritati, tenuitatique aeris Græci, & adjacentis Orientis; qui cum præditus ſit elatere valdè agili: motus pariter humorum vitalium, quibus aer intermiſcetur, neceſſe eſt, ut ſint maximoperè expediti, & agiles; nec ullus externi ambientis contrarius occurſus, conſtantium legum naturalium iiſdem impreſſarum, ita facilè valeat perturbare. Contra in aere aqueis craſſisque impuritatibus fœdato, qualis eſt Septentrionalium, & ad paludes jacentium Regionum cum humores humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes a tàm fœdo aeris influxu: nil mirum quod illi, dum morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criſeos, ſivè deſpumationis negotium ferè unquam poſſint pervenire; nàm, ut diximus, impreſſæ aereis impuritates, regulares illorum motus perpetuò diſtrahunt, & conturbant. Antedictæ criſium felicitati præter aeris puritatem, maximè quoquè contribuebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus ſolenne erat Naturæ motus habere pro vero Indice, & Duce illius viæ, quâ progrediendum eſt in cujuſvis morbi curatione, unquàm medendi methodum mutabant, niſi per novos naturæ motus admoniti fuiſſent, quid, quando, & quomodo agendum eſſe. Quamobrem, cum pro axiomate perpetuæ veritatis habuiſſent naturas eſſe morborum medicatrices, paucis admodum utebantur remediis in acutorum curatione, nè ſcilicet regulares eorundem motus, per incongrua forſan remedia turbarentur, & debiti Naturæ conatus impedirentur. Hac methodo in principio tractari nil mirum, quod dum ad ſtatum perveniebant, criſibus juxta Naturæ leges inſtitutis feliciter ſolverentur. Et ita veluti animadverterent Medicos, criſes, dieſque criticos non eſſe chymericum quid, ſed motus quoſdam neceſſitate phyſica cuilibet morbo communes, utpotè per quos ad debitum ſolutionis, maturationiſque terminum perveniunt. De cujus rei veritate per experientiam certiores facti Græci, præfatam criſium doctrinam, doctè admodum excoluerunt, & ſtabiliverunt. Sed hodie cum omnia turbata ſint in re Medica, hæc pariter criſium doctrina non exiſtimatur amplius, tanquam oraculum Naturæ docentis, ſed tanquam inane Græcorum commentum deridetur; unde tot, tantique in curandis febribus errores, ut ſusè inferiùs. Lib. II. de criſibus.

III. Ut res exemplo fiat clarior, exponemus breviter, quæ nos Romæ circa aëreis temperiem, & medendi methodum quotidiano uſu experimus. Aër Romanus ſeptem collibus Orbis dominis hodie interclusus naturâ humidus eſt, & gravis; experimento namque conſtat, quod ſi quis paulò longiùs a frequentia tectorum proceſſerit, quantam Cœli gravitatem, atque in temperiem manifeſtò concipiet: Salibus vitriolicis, & aluminoſis potiſſimum abundat, ut ex plantis, quæ in eodem vegetant, mineris aluminis, & vitrioli, & aquis Solum Romanum irrigantibus deducimus. Inſaluberrimis Auſtri, Africi, atque Euronoti flatibus obnoxius: Ab æſtivis caloribus interdum tantoperè exardeſcit, ut mirum non videatur, ſi Conſulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio; peſtilentia orta ſit in agro Romano, ob ſiccitates, & nimios Solis calores, teſte Livio Lib. V. His. aliiſque de cauſis infra dicendis, Incolæ Urbis temperamento præditi ſunt melancholico, ſubfuſco, & nonnulli ſub pallido cutis colore; habitu corporis macilento potiùs, quàm pingui; levi de cauſa capite afficiuntur, & iis morbis potiſſimum ſubjacent, quos aëris gravitas ſolet producere, ſicuti ſunt pulmonis vitia, febres malignæ, cachexiæ, pallores,

vul-

vultus, Incubus, Tabes, & consimiles. Porrò aër Romanus squallidus quoque est, & insalubris, non quidem omnibus in locis, sed iis potissimum, quæ deficientibus ædificiis, pigro, atque immoto aëre fordescunt; multò magis si Tiberi adherent, vel convallium instar, montibus obsepiuntur, aut exhalationibus subjacent, quas veteres parientinæ, cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt. Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum sitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Ostiensem, jacet, planè noxium esse, & damnabilem. Sed ut rem universim definiam. Quæcunque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editiora sunt, in septentrionem, atque orientem spectant, & multum à Tiberi distant, salubriora. Contra, quæ sejuncta sunt, & remota a frequentibus tectis, situque sunt humili, ac maximè in convallibus, tũ proprinquiora Tiberi, in meridiem, atque occasum spectantia, minus salubriora, judicantur. Quibus etiam in locis (quod sanè mirum) brevissimi intervalli discrimine, hic aliquantum salubris existimatur, aer; illic contra noxius, & damnabilis.

IV. Insalubritatem hanc urbani aeris, fovet magna ex parte adjacens Latium; quod undequaque corona montium circumcingitur, excepto tractu illo, quò mediterraneum vergit, ubi in planitiem desinit. Vetus enim Latium desertum ferè hodie est & squallidum; Austri flatibus immediatè obiicitur; & variis ejusdem in locis, insalubertimus aer observatur, utpotè circa Ostiam, & Portum, æstivo præsertim tempore; quo quidem si aliquis in præfatis aliisque Latij locis pernoctaverit, & exinde Urbem revertatur, corripitur statim maligna febri, quam vulgò, ex mutatione aeris dicunt; estque febris hæc sui generis, ab aliis febribus, alias agnoscentibus causas summoperè differens, tum in methodo curativa, tum in symptomatis eandem concomitantibus cum enim coagulationis signa in eadem appareant; ideò observamus usum vesicantium, & alexipharmacorum eidem summoperè prodesse contra sanguinis missionem esse quammaximè pernicioſam. Cibi, qui in Romano solo nascuntur: exigui sunt nutrimenti. Unde non solum primis viis insignem fœcum copiam producunt, sed ipsam sanguinis massam, vappidam, & ad motum ineptam reddunt. Ob antedictam aeris, humorumque constitutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci appetitu præditi sunt: Ipsique exteri homines, qui in Patria Commessationibus, Compotationibusque, absque ullo, vel exiguo pene salutis discrimine indulserunt; ubi Romam venerint, non solum voracem ciborum appetitum, sensim imminui observant; sed exulatis omnibus intemperantiis, necesse est, ut consuetam Urbis sobrietatem amplectantur, nisi pœnas malorum incurabilium velint persolvere, &c. Incolæ Urbis si laute prandeant, oportet ut cœnam valdè sobriam, & quæ septem unciarum pondus vix excedit, instituant, & ab usu carnium vesperi summoperè abstineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, ansam dabunt indelebilem. Eisdem inter cætera conducit exercitatio, horis potissimum matutinis ac vespertinis, utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam est, & secretio puri ab impuro jam incipit absolvi. Experimento namque constat, quod si post lautius prandium non instituatur vesperi necessaria corporis exercitatio, gravitates capitis, lassitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mœrores insueti, & reliqua hujus generis supervenient. Cum igitur aer ob innatam ejus gravitatem parum conferat ciborum coctioni humorumque volatilizationi; ideò qui copiosis ciborum indigestionibus absque noxa indulgere cupient, oportet ut, vel multum exerceantur, vel alvum bis, terque in die solutam procurent. Si quidem usu constat, eos præ cæteris optima frui valetudine in Urbe, qui & sobrii sunt, & alvo singulis diebus benè secedunt.

V. Ab Hygiæteticis hisce observatis descen-

ſcendendum breviter ad pathologica, ideſt ad ea, quæ ſpeciatim obſervamus in ægris, circa remediorum uſum, & medendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta ſpirituoſa, & maximæ activitatis, qualia ſunt ſalia volatilia, ſpiritus; & pene aliter medicamenta nimium aromatica, aut acria; ab horum uſu, non ſolum offenditur caput cum doloroſa gravitate, & inſignibus nervorum affectionibus; verum etiam in ipſis viſceribus naturalibus tenſiones, ardores, alvi ficcitates, &c. excitantur. Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera poſtulaverit; nè præfata incommoda producant, ſolemus ea diluentibus, unctuoſis, aliiſque nimiam illorum activitatem reprimentibus, temperare; quo pacto votis Medicorum optimè reſpondent. Verbo dicam remedia ſpirituoſa; quæ aliqua unctuoſitate ſimul pollent, ideſt ſpirit. oleoſa, utramque paginam in noſtris ægrotantibus adimplent. Emetica vehementia quàm maximè ſuſpecta hìc ſunt, ob gravia, quæ indè ſuccedunt ſymptomata; eadem ratione de fortibus purgantibus judicato. Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copiosè, nec feliciter ventrem ſolvunt: contra forma potabili, & mediocri doſi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim ſuam abſolvere non poterunt (præſertim ſi pilulis, aut bolo propinentur) niſi incipiente eorundem operatione, diluentia ex quinque libris aquæ, vel alterius facile permeabilis liquoris, aut ſaltem brodii tenuis frequentes hauſtus propinaveris; diluentia namque purgantibus intermixta, non ſolum purgationem citò perficiunt, ſed ea omnia inhibent ſymptomata, quæ a ſolis purgantibus produci ſolent, ſitim nempè, tenſiones, & labores hypochondriorum, nauſeam, vigilias ſubſequentes, ardores internos, &c. Hic diluentium uſus, non ſolum judicatur neceſſarius in purgantium præſcriptione; verum etiam in aliorum quorumlibet remediorum, forma ſicca, & ſpirituoſa indole prædictorum; ut ita inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quæ exinde ſubſequi frequentiſſimè ſolent. Generaliter quoque obſervamus in curatione morborum præſertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cæteris antecellere remedia diluentia, emplaſtica, & gelatinoſa, ſcilicet gelat. corn. C. ol. amygd. dulc. recent. emulſ., ſemin. mel. & amygd. recent. ſyr. viol. cremores, aliæque ex hordeo præparationes, diætam, lacteam, uſum balnei, &c. remedia pariter ſpirituoſa, ſed oleoſis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, acria, ſpirituoſa, aromatica, nimium ſolventia, & magnæ activitatis generaliter obeſſe, quamvis in exigua propinentur quantitate.

VI. Sed ut rem breviter contrahamus, à nullo remediorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium uſu, alvus igitur libera, & exercitatio, præ cæteris commendantur noſtris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctiſſimus *Petronius* adinvenit electuarium purgans, ab ejuſmodi nomine Alexandrinum dictum, quo mira præſtabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem *Petronius* nobile dedit opus elapſo ſæculo de victu Rom. in quo poſtquam aeris, aquarum, alimentorumque hujus climatis varia commoda, & incommoda diligenter adnotavit: quamplurima alia ſcitu digna, circa medendi methodum, & remediorum uſum in curandis Romanorum morbis propoſuit. Aſſeritque ſe diuturna edoctum experientia obſervaſſe, tres eſſe potiſſimum morbos, qui Urbis incolas ferè perpetuò afficiunt; ſcilicet continuam quandam capitis gravitatem, ſivè, ut ipſe ait, capiplenium: ſecundò membrorum laſſitudinem: tertiò demum alvi ſiccitatem. Ex quibus omnibus ſat, ſuperque deducimus toties repetitam aeris gravitatem, craſſitiemque, nec non humorum inertiam, & vappiditatem, ob vitriolicas, & aluminoſas particulas eiſdem nimium adjunctas hìc regnare. In curatione vulnerum, atque ulcerum cavendum erit ab uſu unguentaceorum reme-

diorum, per quæ ruunt sæpè in pejus. Juvant contra balsamica, decoctiones vulnerariæ, spiritus vulnerarii, & reliqua hujus generis, quæ partem læsam roborando, & amissum fibris tonum restituendo, cicatrizationem facilitant, &c. Pedum ulcera hìc sunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter sanantur, præsertim si unguentaceis uteris præsidiis: contra si capitis tales morbi superveniant, facili negotio ad sanitatem perveniunt. Ex paucis hisce in Romano climate factis observationibus facilè percipient Medici, qua via progredi debent in detegenda, stabiliendaque medendi methodo regionum suarum Popularibus præ cæteris familiari.

VII. Pluribus demonstrare velle hujus Historiæ Medicinalis indigenæ necessitatem supervacaneum fore arbitror, nàm res ipsa clarè loquitur. Et sanè multi errores, quos vel in dietandi ratione, vel in determinanda remediorum quantitate, & usu committimus, non aliunde interdum proveniunt, quàm ex talis historiæ ignorante; quicquid alii dicant, qui talium errorum causas attribuunt vel principiis remotissimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis prædictis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipsa constat experientia. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibusdam particularibus, qui aliarum Regionum populares, aut nunquam, aut rarò invadunt. Ita Septentrionales Scorbuto, Poloniplica. Angli rachitide, & sudore anglico. Græci, Ægyptii, & Syri elephantiasi. Mentagra Romani tempore Plinii. In Alpibus Bronchocele. Strumis Hispani, &c. Contrà alii Populi, aut nunquam, aut rarò certis quibusdam morborum generibus subjacent; ita Scoti rarò febri quartana corripiuntur. Hungari morbo comitiali, &c. *teste Donio fol. 7. de rest. salva. Urb.* Idque sanè propter specificas talium climatum constitutiones. Porrò nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, qui alterius Regionis Incolas, forsan è medio tollent. Germani Medici emetica remedia in summo habent usu, eorumque vires in singulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant; quia forsan in suo climate ferè perpetuò hyemante, & Popularibus nimium gulæ indulgentibus felici comprobarunt experientia; eadem de causa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuslibet activitatis, diætam lautiorem, &c. quæ omnia cum in Italia, præsertìm Romæ juxta descriptam a Germanis methodum pluries tentata fuerint, & ægri voto suo, nos spe nostra sæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ita & aliarum Regionum Medici jactant remedia quædam generalia, & diætandi genus, a quorum usu insigne levamen sentiunt sui ægrotantes: ita videmus Hispanos jactare sanguinis missionem, Anglos usum Oppiatorum, Batavos Medicamenta diaphoretica, & ita de reliquis. Neque sanè ratione talium remediorum usum deprædicarent, nisi felices ex illis eventus in Popularium suorum curatione observassent. At qui indiscriminatim iisdem uti vellent in suis ægrotantibus, non examinata prius sui climatis Natura & qualitatibus, aliisque infra dicendis: quid mirum; si effectus ab expectatione sua longè diversos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eandem climatum, victusque rationum diversitatem eveniet fortasse, quod *Hippocratis* aphorismos, & solida illius præcepta non observamus interdum vera, sed modo dubia, modo incostantia. Hoc idem de aliorum Authorum præceptis, atque monitis dicendum, si fortasse rectè non contingant in nostris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter se pugnantes medendi methodos, quibus utuntur Medici, quibusque frequentissimè talium præceptorum constantiam perturbant.

VIII. Quamobrem cum tria sæpiùs recensita, aer, vitæ genus, & ciborum indoles varia, pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione; hortamur singulos earum Medicos, ut per diuturnam observationem pa-

tefa-

tefaciant inedendi Methodum Popularibus suis præ cæteris opportunam, nec non remediorum genera iisdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum exteræ Regionis libros legunt, in usum non revocent illorum methodum, nisi prius cum sua adamussim contulerint, propriisque observationibus respondere animadverterint. Denique seriò monemus Practicantes, ut in curandis morbis diligenter considerent, atque examinent diversas temporum constitutiones, & morbos generales, qui durantibus illis constitutionibus, aerisque influentiis regnant; nam, ut observatione doctorum Virorum constat, morbi quilibet particulares tunc temporis, ab influentia generali ferè semper aliquid contrahunt, periodosque suas, sive invadendi, lædendique modos, quasi ad illius modulum absolvunt. Porrò prout variæ erunt tales temporum influentiæ, ita pariter variam medendi methodum exposcunt morbi per id temporis sævientes, ut repetita docet observatio.

IX. Præcipua argumenta, quibus hæc cujuslibet Regionis historia complectenda erit, esse debent de aere, aquis, & locis, ideſt de fluviis, lacubus, & fontibus, collibus, planitiebus, & montibus; ad Orientem vel Occidentem, aliasve Cæli plagas situ, de plantis, & animalibus in patrio solo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliisque telluris effectibus. Porrò de moribus, & temperamentis Incolarum, de moribus iisdem familiaribus, medendique methodo, quâ eliminantur; de Medicina indigena, sive de Medicamentis in patrio solo nascentibus, de variis, & præcipuis tempestatum influentiis, aliisque sexcentis, per quæ morborum origines, tum foventur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inhabitant, sunt captiones obæso corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus, &c. Quædam Regiones coactæ brevitatis homines producunt, quædam longos, & elatos, quædam gutturosos, & strumis deformatos. Aliæ disponunt corpora ad phthisim adulterinam, ut in Britannia contingit. Aliæ ad pestem, reliquosque morbos. Pariter ab hac Regionum diversitate, non exigua inter homines morum differentia, quantum ad timiditatem, & audaciam, voluptatem, & dolorem, aliasque animi affectiones subinde consequuntur. Nisi hæc omnia sibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Popularium suorum morbos ad perfectam sanationem poterunt perducere, quod quidem prævidens *Celsus*, præfat. Lib. de Medicina ait, *differre pro Naturæ locorum genera Medicina, & aliud opus esse Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia, &c.*

Finis Libris Primi.

GEORGII BAGLIVI
DE
PRAXI MEDICA
LIBER II.

CAPUT I.

Quod erit instar Prolegomenon ad Librum præsentem.

NOSTER in hoc opere scopus eo pertinet, ut dilucidè cognoscatur, quantum momenti in Medicina afferat Observatio: quare post quasdam generales causas, juxta vires nostras expositas, quæ hujus artis progressum retardarunt (alias præcipuas sequenti capite referam; ubi proprius erit locus) necessarium ducimus in hoc libro nostram sententiam de Praxeos augumento historiæ ope habito declarare; quæ nostra quidem sententia sic veritati consonabit; gaudeo me hanc operam hominibus præstitisse. Sin minus libenter me corrigi patiar, expetoque, ut quod ego nequivi, alii generi humano prospiciant. Quoniam vero in constituendo alicujus morbi systemate multa concurrunt, puta *Causæ*, *Signa*, *Phenomena*, *Indicationes*, *Remedia*, &c. de his omnibus ordinatè loquemur, primum ab historia Phænomenon incipientes, utpote in quibus morborum Natura re vera sita est. Cæterum clarius tractaturi, Medicinam in primam, & secundam dividendam putamus. Primam dico meram malorum historiam, sola observatione habitam in ipso ægrorum lectulo, ab ægrisque ipsis indicatamque. Huic historiæ nihil opus est scientiis aliis, librorumque lectione; siquidem cum scientiam per se, sive propriam constituat, dependeatque ab observatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinsecus accedit eam penitùs confundit incertamque reddit; unde postea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur Medicus hac in re testis officio, qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè singulas res quantumvis minimas notare; earum enim aliæ statim ac perceptæ sunt rectam curandi rationem ostendunt: aliæ verò lucem quamdam dumtaxat præbent, qua ducti facilè rerum magis abstrusarum Naturam investigare possumus; unde meritò observationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tàm gravi nempè in instituenda hac morborum historia, non oportet mentem nostram à rerum nexu, ut Poetæ faciunt solvere, & qualibet spatiari, sed ingenium rebus submittere, Naturam parendo vincere, & idioma, quo ipsa loquitur, diligenter addiscere. Medicinam secundam dico id omne, quod præter hanc primam in Medicina, continetur. Hanc juvant aliæ scientiæ, librorum lectio, quodque à nostris Scientificum dicitur, Methodicum, Rationale.

Nec vanam quis putet mentem hanc nostram, dum cupimus Medicos historiam cer-

certam, & ſtabilem morborum præſcribere; objiciendo nobis morbos eſſe quoſdam irregulares Naturæ deſtitutæ conatus, morboſam materiam ſine ordine certo, ac lege pellere contendentis. Etenim cum corpus animatum ſit complexio quædam actionum animalium, vitalium, ac naturalium inter ſe concordium, & à principiis certis, ſubjectiſque Naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium; principia iſta omnia cum propter vim quandam, aut errorem à ſtatu naturali deflectunt, quos motus edent in priſtinum reditura, edent quidem in ipſo errore ordinatos. Quod ut omiſſis aliis experientia conficiamus, res omnes naturales præſertim ex genere plantarum, ſuccorum, fructuum, &c. videmus certo tempore florere, matureſcere, depurare, putreſcere: videmus etiam morbos omnes præcipuè acutos certa quadam lege augere, ac deficere. Nec poteſt Medicus hunc acutorum curſum & ſtatam periodum per Medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant, aut in alios periculoſiores declinant: quod præ cæteris accidit in tertianis. Accedit hoc quod cum Majorum noſtrorum præſertim *Hippocratis* obſervationes veras eſſe cooperiamus, fieri id nullo pacto poſſet ſine certo morborum curſu, & progreſſione; qui igitur hiſce rebus adverſatur, Medicinamque impoſturam eſſe aſſerit, neceſſe eſt, ut ipſe ſit impoſtor, deceptorque.

Ad majorem hujus hiſtoriæ claritatem opere pretium eſt antiquam morborum in acutos, & chronicos diviſionem tenere. Acutos vocant, qui ſedem in fluidis potiſſimum habent, & ab effræni eorumdem ebullitione pendentes celeriter motus ſuos abſolvunt; & niſi prudenter tractentur, deſinunt tandem aut in lethales, aut in diuturnos & incurabiles. Chronicos contra, qui frequenter à ſolidis vitiatis proveniunt, vel à nimia fluidorum indigeſtione, & craſſitie; qua de re vel tardè admodum ad coctionem perveniunt, vel rarò eandem attingunt. Pro diverſo igitur in hiſce morbis ſanguinis ſtatu, diverſa pariter eſſe debebit remediorum materia, nec promiſcuè ſingulis, aut ſpirituoſis, aut aqueis remediis tractandi, ut multi hodie conſueverunt. In acutis cunctatio; & ſagax Medici in agendo judicium magnam vim habent ad ſanationem, & quamvis ſæpiſsimè ſponte ſua ſolvantur nunc caſu, nunc Natura favente, nulli bi tamen graviores committunt errores Medici, quàm in acutorum curationibus, ut fusè inferiùs. In chronicis contra, utpote ab effœta, atque elanguida prorſus ſolidorum, ac fluidorum Natura pendentibus, tota vis ſanationis à Medici præſtantia, remediorumque energia dependet, cum in illis nec fortuna, nec Natura magnopere poſsint.

Denique ſi cuilibet delicatioris palati frequens Naturæ in hoc opere mentio diſpliceat, veluti ea confugium ſit ignorantiæ. Eidem ego reſpondeo Naturæ nomine non intelligere me ſapiens quoddam phantaſma quacumque vagans, & conſilio ſingula dirigens: ſed complexum quemdam generalem cauſarum naturalium, quæ licet conſilio deſtituantur: affectus tamen ſuos pariunt juxta leges à ſummo Conditore inditas; atque ita ordinatè, ut quaſi ſummo regi conſilio videantur. Seu intelligere me ætherem, è quo omnis eſt motus; Vel tandem complexum accidentium eſſentialium ſcilicet motum, figuram, magnitudinem, ſitum, quietem, à quibus omnes actiones corporeæ Anima dirigente dependent. Hæc igitur eſt illa natura, quam crebro præſenti opere uſurpamus.

CAPUT II.

Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive Medicinam primam hucuſque retardarunt.

DIximus antecedenti capite, nil aliud nos Medicinæ primæ nomine intelligere, quàm exactiſsimam cujuſcumque morbi Phenomenon, quæ debitam, & naturalem illorum hiſtoricam conſtituunt de-

descriptionem. Sed antequam talis instituendæ, atque perficiendæ historiæ regulas tradamus, investigabimus obiter, quid potissimum causæ fuerit, cur eam hucusque debitè non excoluerint Medici. Et quare factum sit, ut cum tot ingentia observationum volumina publici juris extent, parum admodum in eadem profecerimus.

Et primo quidem distinxit eos ab experientia rectè facienda ea opinio, qua permulti *Recentiores Philosophi* nimium abstractionibus mentis tribuentes, putarunt sensum ductum fallaciſsimum, rerumque particularium inquisitionem infinitum quid esse, ac sine exitu. Quod falsum esse noverimus, ubi attenderimus accessionem factam bonis artibus solum nostro hoc seculo, nonnisi sensibus experientiæ debere. Quodque stupeas magis, quàm multa sunt, quæ casu docti sumus; majorem remediorum partem ita inventam scimus, plurimasque res in Medica facultate. Quoad reliqua longum esse singula inventa numerare, pulverem tormentarium, magnetis in polos conversionem, telescopiorum usum nonne casus perperit? Quod si tantum potest casus; quid est, cur id sensibus ordinatè progredientibus negemus? qui quamvis errent interdum errores tamen suos & indicant, & corrigunt.

2. Distinxit porrò antiquum odium sectæ Rationalis in Empiricam, utpotè quam vilem, circumforaneam, & litterato Viro prorsus indignam semper existimarunt. Quod quidem recta ratione factum esset, si pro Empirica intelligerent experiundi rationem stupidam, erraticam, non repetitam, intellectu non fermentatam, adeoque nil aliud educentem, quàm conceptus erroneos, & placita monstruosa; non ita si Empiricam rationalem, sive Empiricam factam litteratam, methodo, non casu, inventam, ab intellectu fœcundatam, & directam, & post diuturnam morborum explorationem ad veritatis culmen perductam: quam mehercule docti semper laudarunt, & tanquam naturæ consonam ad majora promoverunt.

3 Non profecimus admodum in hac historia, quoniam Duce caruimus, qui vel exemplo præiret, vel facem præferret in detegenda per tot ardua, & incerta viarum, & per totidem morborum differentias experiundi methodo. Et quamvis primus *Hippocrates* eandem subodoraverit, scriptisque publicis consignaverit; à Medicis tamen vel recepta non fuit, vel ob præconceptas illorum opiniones, & falsa idola in contrariam partem accepta. Medici Rationales quandoque experientiam consulunt, sed ab eadem generalia quædam, atque illa nec benè detecta, nec integrè examinata sumunt, reliqua verò in agitatione mentis reponunt, & rationi suæ accomodent. Empirici dicet experientiam perpetuò jactent, illam tamen nunquam rectè attingunt; nam præterquam quod sine luce, & methodo eandem aggredientur, tantam inquisitionis diuturnitatem non sustinent, quanta in explorandis morborum effectibus, & exinde præceptis practicis deducendis requiritur unde nil mirum si ex stupido, nebuloso, ac prorsus erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum Praxis oriatur.

Nonnulli paucis experimentis, iisque angustis, & obscuris eruditi, super ea philosophiam novam, aut novam Medicinæ Theoriam constituunt; & si quæ sint, quæ illis adamussim non respondeant, modis tamen admirandis ad eas detorquent, & suffulciunt. Hujus generis sunt *Philosophia Chymicorum* paucis experimentis furno eductis superstructæ. *Philosophia Gualberti* de magnetismo. *Systema Medicum Jo: Maiv* de nitro aereo. Denique tot *Systemata Practica* super Alchali, & Acido; *Triumviratum* humorum primæ regionis. *Cardimelech*, *Microcosmeteron*, & similibus fundata.

II. Multi experientia rumores affectant, sed prius decernunt, quod mente conceperant, quàm experientiam consulant, illamque postea talibus decretis mirè adstringunt, atque pro suo modulo accomodant. Et prout area phantasiæ expolita, aut à præjudiciis occupata fuerit, ita de

suis,

suis, aliorumque experimentis variè judicant, propriisque meditationibus aut obscurant, aut enervant. Sunt qui *Astrologiæ*, *Magiæ*, aliisque superstitiosis, & captum nostrum penè effugientibus disciplinis incumbentes, vera morborum phænomena superstitiosis illarum traditionibus perturbarunt. Ex his igitur omnibus triplex errorum soboles, sive Medicina falsa triplex, Sophistica nempe, Empirica, & Superstitiosa emanavit.

Porrò licet tàm copiosa, & ingentia observationum volumina ab Auctoribus congesta fuerint; historia tamen prima cujuscumque morbi parum exinde perfectionis, & incrementi accepit. Nam in peragendis observationibus methodum atque ordinem non adhibuerunt, sed prout faciunt homines in tenebris, qui omnia confusè palpant, & pertentant, donec casu rectam viam inveniant, vel pròut homines in Eremo, qui fortuito rerum occursu consilium capiunt; ordine interrupto, ac præpostero easdem hinc inde petentes atque adnotantes; quid mirum quod ephimeram, non vero constantem, & claram effectuum morborum lucem exinde mutuarint, nobisque communicarint?

2 Observationes illæ sunt quædam, veluti undæ instabiles, experientiæ vagæ, in tribus, quatuorve ægrotis repetitæ, nec non ac centenos atque millenos constanti ordine productæ, ut fecit *Schola Coa*.

3 Quamplures licet observationem sapiant, theoriarum, tamen formulis sunt adeò turbatæ, ac confusæ, ut peritissimi quique distinguere vix possint, Natura ne loquatur, an Homo.

4 Praxis, qua usi sunt Nonnulli, speculativa magis atque hypothetica fuit, quàm ad Naturæ methodum comparata. Unde credibile est morbos absolvisse periodos suas, non per leges sibi inditas naturales; & constantes; sed prout à diversis illis praxibus varie fuerunt tractati; idest progressus, exitus, atque symptomata eorundem magis deberi talium Praxium, methodis, quàm immutabili & individuæ eorundem naturæ. Ità qui pleuritidis curationem per purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum sanè infidam, atque infaustam) quæcumque symptomata post hæc data remedia supervenient, eisdem tribui magis debebunt quàm genuinæ, & individuæ talis morbi Naturæ. Quamobrem observationes omnes factæ super morbis contraria methodo curatis, inutiles prorsus erunt ad promovendam historiam naturalem eorundem utpotè quæ rem aliter ac se est, & esse deberet, adnotant, & exprimunt.

5 Ob anteceptam à præfatis hypothesibus mentem factum est quoque, ut multa symptomata eisdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eisdem magis magisque confirmandis necessaria ad libitum fingerentur. Idcircò historia morborum pura, & exacta, idest prout ab ipsa rei Natura profluit, & prout ab ipso ægroto nobis describitur, invenire vix potest in libris; siquidem; ut diximus, morborum descriptiones magna ex parte è cerebro Auctoris, non ab observatione, & facto rei prodierunt; multaque symptomata vel ab opinionum licentia; vel ob negligentiam Practicantium talibus morbis adscribuntur, quæ ne per somnium quidem ad eos pertinent, ut quotidiana constat experientia. Id quod vel in sola affectione hypochondriaca manifestè deprehenditur, cujus hypotesis de hepate calido, & Stomacho frigido, ut salva esset, & constans, quanta finxerint *Galenici*, nemo est, quem lateat.

III. Qui de morborum historia per aliarum scientiarum, quibus potissimum delectantur, regulas, atque leges differunt, in peragendis observationibus nunquam proficient, & per eas nunquam morborum Naturam elucidabunt, ut cap. 1. præsentis libri fusè tetigimus. Quantum obfuerit historiæ naturali in genere, ejusdemque incrementis, *Platonem* Philosophiæ suæ inseruisse Theologiam, sive de rebus philosophicis per ideas abstractas, & theologicas judicasse, *Aristotelem* logicam &c. inter cæteros conqueritur *Cl. Verula-*

mius. Ita in re noſtra cum elapſo ſeculo dialectices doctrina ſummoperè floruiſſet, Medicique de hiſtoria, & curatione morborum, per auſteras illius leges diſſeruiſſent, quantum à veritate aberrarint vel exinde liquet, quod poſt ſuſceptos tàm ingentes de re medica labores, non res novas; aut novarum rerum indicia, ſed quæſtionibus, & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque Medicam ad ſophiſticas prorſus relegarunt. Sed quod ad dialecticam ſpectat, hæc licet in artibus, & rebus civilibus, quæ in opinione fundamentum habent, optimè adhibeatur, Naturæ tamen ſubtilitatem difficulter attingit, & in hiſtoria naturali ad errores confirmandos potius, quàm evellendos conducit. Unde non immeritò *D. Gregorius Nyſſenus*. Hoc habet nempe: *Omnibus perſpicuum eſt, dialecticas argutias partes in utramque partem vires habere tàm ad everſionē veritatis, quàm ad accuſationem mendacii; quo fit, ut ipſam veritatem, quando tali arte proferatur, habeamus ſuſpectam, ut plurimum, quaſi iſtius ſolertia, mentis noſtræ oculos perſtringat, & à veritate avertat*; hæc ille.

Quamvis multi obſervationum, reique medicæ Scriptores dictis de cauſis parum contulerint elucidationi, & incremento hiſtoriæ morborum; ſingulis tamen ætatibus, & potiſſimum hac noſtra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo prædiți judicio, vel ſub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis *Hippocratis* libris de rei veritate admoniti, in peragendis obſervationibus optimè ſe geſſerunt, & per præcepta Practica longo uſu confirmata tum hiſtoriam prædictam, tum Praxim ipſam ſummopere illuſtrarunt. Inter hoc recenſuri poſſent *Dureus*, *Hollerius*, & *Jacotius*, *Ballonius*, *Mercurialis* Vir Doctiſſimus Italus, *Foreſtus*, *Etmullerus*, *Valleſius*, *Areteus* Cappadox, *Cœlius Aurelianus* (taceo Medicinæ Principes *Hippocratem*, & *Galenum*; Et qui ex hiſce fontibus aquas hauſerunt, *Celſus*, *Avicennas*, & reliqui innumeri) *Martianus*, *Sydenhamius*, *Septalius*, *Mortonus*, *Mangetus*, *Bonetus*, *Valeſcus de Taranta*, *Tulpius*, *Cheſneau*, *Pitkarnius*, *Riverius*, *Craanen*, *Jodocus*, *Lomius*, *Tozzi*, *Junghen*, *Dekers*, *Valſchmidius*, aliique Analogi, quos tanquam veros Practicantes Juvenibus imitandos anteponimus.

CAPUT III.

Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum, ab eademque deducendi aphoriſmos curativos.

SCholæ Medicæ, quæ floruit apud *Coos*, ſumma fuit ſemper apud omnes Medicos auctoritas, atque exiſtimatio. Neque ſanè immeritò, nam ſive rei tractatæ pondus, atque methodum, ſive rerum inventarum copiam ſpectes, ſcholas omnes hac in re ſuperaſſe profectò fatendum. Inter cæteros eximios Viros peperit *Hippocratem* ex Aſclepiadorum familia oriundum, vigeſimum à Jove, decimum octavum ab Æſculapio, & nonum à Rege Chryſamide. Hic ſcholæ illius veſtigia ſecutus in obſervatione fuit multus, in hiſtoria morborum fideliter, exactèque delineanda diligentiſſimus, in ſtabiliendis demum præceptis practicis longo uſu confirmatis ſupra cæteros mortales ſapientiſſimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoriſticam, & gravem non alia de cauſa ita conſtanter in ſingulis ſuis libris retinuiſſe puto, quàm ut nobis tacitè ſubindicaret, illam præ cæteris tum auguendæ, tum confirmandæ Medicinæ fore peropportunum. Cæterum cum priſci Medicinæ Parentes nobis apertè non ſignificaverint leges, cautioneſque talia determinandi præcepta, neque ingentem obſervationum ſylvam, è quibus educta fuerunt, relinquerint, arbitror, ſanè illos æquè nobiſcum egiſſe, ac ſolent in elevandis Obeliſcis; aut ædificii conſtruendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus ſcalas, & trabes, funes, & innumera alia ædificandi adhibent inſtrumenta; Opere abſoluto omnia ſubmovent:

vent : unde Posteri licet ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eisdem perficiendis adhibita instrumenta. Juvenes suspiciunt & admirantur divini opera *Hippocratis*, sed quibus gradibus ad tantam pervenerit sapientiam, quibusve instrumentis usus fuerit in ædificio tam nobili construendo, ignorant, ac stupent. Nos quoad tenuitati nostræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimusque vias, olim ab *Hippocrate* in usu forsan habitas ad promovendam, perficiendamque Medicinam per observationes, historiam, & præcepta.

II. In efficienda alicujus morbi historia quatuor sunt potissimum necessaria; Primò scilicet infinita particularium Acquisitio; Secundò earundem Dispositio; Tertiò Maturatio, ac Digestio; Quartò demum ex iisdem Abstractio præceptorum, & axiomatum generalium. De his omnibus sigillatim agemus.

Infinita particularium Exploratio, & Descriptio prima basis est historia morbi, de quo tractare quis velit. Hanc igitur tentare primò debet ejusdem Historiographus, pluresque annos impendere in copioso observationum numero comparando; tuncque nil cogitet neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, sed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur, quanta sufficit ad vera deducenda axiomata, statuendamque ideam claram, naturalem, & perfectam systematis morbi tractati. Observationes describat stylo rudi, & incompto, idest iisdemmet loquendi formulis, quibus ægrotantes nobis suas exprimunt affectiones; Minima quæque adnotet, quantumvis alia, aut inutilia videantur. Nihil de suo addat, idest quod illi vel subtilis disputandi ratio, vel inanis eruditionis species possent suppeditare, sed tanquàm Scriba fidelis leges a Natura latas diligenter colligat, iisdemque prorsus modis, quibus locuta est Natura describat; atque ita prorsus se gerat, ut fieri solet in Civilibus, in quibus tunc optima sunt judicia, cum minimum licentiæ, aut eloquentia Oratorum tribuitur, sed in testibus omnis opera consumitur; ita judicia, quæ de morborum natura proferuntur, tunc optima erunt, cum ab evidentibus, coacervatisque prodierunt experientiæ testimoniis, ac ne minimum ab Auctorum licentia fuerunt alterata, in quorum quidem testimoniis libido, & præjudicium prævalent, rerum autem testimonia, & responsa interdum obscura, & perplexa, sed incorruptè semper, ac sincera.

Rude hoc, & incomptum scribendarum observationum genus, necnon longa mora in iisdem acquirendis, notandisque, puto quod legentem æquè, ac scribentem deterrebunt, eisque molestæ videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium observationum aggregatum esse quoddam veluti horreum sive promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non est cum voluptate permanendum, sed tunc descendendum cum aliquid, aut ad constructionem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum sit. Neque quidpiam magis historiæ naturalis Medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quàm libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquendi formulis, subtilibus speculationibus, copiosis Auctorum citationibus, similibusque Lectorum gratia excogitatis. Expedit itaque infantiam Medicinæ sub historia, & narrativa casuum, quasi nunc primum ea nascatur, tractare; nam quæ in libris hodiernis tanquam per nubem pellucet morborum historia, ea indiget expurgatione, qua Philosophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco. fol. m. 48. *Satis scimus*, inquit, *haberi historiam naturalem, varietate gratam, diligentia sæpius curiosam; si quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Aufforum curationes, inanes controversias, superstitionem, philologiam denique, & ornamenta eximat (quæ ad convivales sermones, hominumque doctorum noctes potiùs, quàm ad instituenda Philosophiam sunt accommodata) ad*

Nil magni rei recidet. Hæc ille.

Ad complementum veritatis historiæ primò cujuscumque morbi necesse est, ut Historiographus in peragendis observationibus non solum adnotet minima quæque accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementiam, progressum, & exitum in melius, vel deterius; verum etiam minimas quasque circumstantias temporis, & loci, in quo fiunt observationes, ut quoque constitutionis, anni, causarum antecedentium, & præsentium, methodi, & remediorum adhibitorum; verbo dicam, rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & consequuntur. Nam quæcumque vel minima circumstantia; quæ negligetur, solet totius observationis effectum morari, aut perturbare, quin etiam veram historiæ seriem interrumpere. Hæc inquam omnia adeò diligenter describenda sunt, ut si quid dubii, aut præter spem in aliqua observatione supervenerit, reticeri, aut supprimi non debet (quot sanè vitium commune ferè est omnibus Observationum Scriptoribus) sed planè & perspicuè describi titulo, MONITA, aut NOTÆ. Veritatem enim aut falsitatem experimentorum, veritas vel falsitas axiomatum paulò post manifestabit. Imò quo magis de veritate, integritateque observationis constet, ipsemet observandi modus exponendus erit, ut ita liberum fit hominum judicium in examinando utrum methodus illa observandi fida sit, vel fallax: necnon ut excitet ingenium eorundem ad inveniendas methodos accuratiores. Denique nil magis conducit hujus historiæ perfectioni, quàm ut hæc particularium sylva valdè abundans, sit & fertilis, nam ita facillimè, & via maximè expedita tentabitur inquisitio, & axiomatum constructio, secus verò si sterilis fuerit, & immatura.

III. Postquam debitum tempus in peragendis observationibus insumpserit Historiographus, & per annos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia scriptis exactè mandaverit; tunc Dispositionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè stupidam ad gradum Litteratum sensum promovere. Tales etenim observationes veluti litteræ Alphabeti, licet per se inutiles sint, variè tamen collectæ, & inter se collatæ, ac dispositæ verum Naturæ idioma constituunt, Dispositio in eo potissimum consistit, ut res majoris momenti per titulos & locos communes separentur, & quicquid observando compertum est, collocetur debitè sub titulo appropriato. v. g. Postquam mille vel bis mille observationes de Colica fecerit Historiographus, dividat aggregatum illud observationum in Signa Diagnostica, & Prognostica, constantia, & inconstantia. Causas varij generis, & variè influentes. Constitutiones anni tunc temporis prædominante. Symptomata morbum perpetuò concomitantia, & eundem passim derelinquentia. Eventus faustos atque infaustos indicationum in morbis sumptarum. Eventus faustos, vel infaustos remediorum præscriptorum. Fiantque hujusmodi alii articuli, quos inquisitionis articulos appellabimus. Et quod in peracta jam historia rebus determinato titulo signatis accommodatum erit, iisdem subscribant, ut ità adhibitis debitis historiæ separationibus, inductio ad constitutionem axiomatum, sive præceptorum generalium fiat ordinata, & sine fallaciis.

IV. Methodus Digestionis nil aliud sibi vendicat, quàm ut præfata particularium experientia erratica & indigesta, factis debitis divisionibus, & rejectionibus evadat tandem ordinata, & digesta; sive ut res, quæ dubiæ sunt fidei, inconstantes; & communes aliis, quæ videntur similes; cautionibus opportunis muniantur, omninò falsæ rejiciantur, & sic deinceps. Diuretica in morbis pectoris generaliter optima sunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia & infida, pulmonemque erodentia; ac sanguinem in eo figentia, ut experientia constat. China-china est remedium profectò herculeum in curatione Intermittentium; dummodò tamen

non

sion detur, si aderit suspicio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus interni, vel etiam morbosa partis alicujus debilitas, & dispositio: nam talibus in casibus non tollit, sed auget febrim; omnemque morbosam materiem in affectum locum deponendo, ac figendo, inflammationes lethales, ac demum gangrænam producit. Utilis quoque chinæ-chinæ usus in intermittentibus est; dummodò tamen non præscribatur in principio earumdem, crudis adhuc existentibus humoribus, interdum namque febrem non tollit, & si tollit, paucis interpositis diebus denuò redintegrat; & quod his pejus est, novos morbos frequenter producit, asthmata scilicet, hydropes, dissenteria, rheumatismum, suppressionem consuetarum evacuationum, similesque alios, ut matura Recentiorum experientia est compertum. Ad demulcendos vehementes partium dolores insigne remedium est bezoarticum jovialе, momento namque impetum spirituum, & salium furentium coercet. Cave tamen ne dolores illi podagrici sint, aut venerei, vel similes, quorum detenta materies pejores morbos posset excitare. Cave pariter ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis v. g. Apoplexia, Paralysi, &c. quippe illud nervis, & cerebro infidum est, ac noxium. Eodem prorsus ritu procedendum est in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti historiam antedictam constituentibus v. g. signis diagnosticis, prognosticis, symptomatis præcipuis, causis cujuscumque generis, &c. Inductio namque quæ fit per simplicem enumerationem nullis additis cautionibus rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phænomenis alterius morbi sub cujus specie illudunt; vel rejectionibus falsarum, & omninò inconstantium, imperfectè concludit. Contrà inductio laudata est *Verulamio* teste, quædam demonstrandi forma, quæ sensum tuetur, mentem illustrat, ac perficit in conclusionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac serè immiscetur.

V. Comparata jam sufficienti particularium copia, eademque debitè ordinata, separata, ac digesta. Observator demum judicio suo uti, & de costituendis præceptis generalibus, summam & pondus artis re vera continentibus cogitare incipiat. Atque si alicubi, hic sanè opus est mente, velut igne quodam divino, qui vastam hanc, & caliginosam particularium Eremum tam fallaci rerum, signorumque similitudine, causarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute sua irradiet; ut ita nos judicium cohibentes & sustinentes, gradatim ascendentes, & rerum morbosarum veluti montium juga unum post aliud constanti labore superantes perveniamus tandem maturè ad summitates Naturæ, in quibus & statio serena, & verus morborum prospectus, & ab eodem ad Praxim facilis, mollique clivo ducens descensus.

VI. Præcepta generalia Antiqui nomine aphorismi significabant. Hi tanquam indices viæ regiæ, & tanquam tabulæ naufragii securæ, & stabiles in superandis arduis morborum curationibus, nonnisi à Viris doctissimis longo sensu, sed longiori Praxi penè confectis, quique habebant mentem satis fixam, atque intentam ad differentiarum subtilitates observandas, in dubitando patientiam, in asserendo cunctationem; in disponendo prudentiam, &c. olim tractabantur. Hodie vel vilissimus Pharmacopæi servulus, jus in Medicina dicendi per aphorismos, & sententias sibi arrogat. Hodie ab uno, vel duobus experimentis tanquam per jocum factis, propositiones generalissimæ à Medicis decernuntur; quanto id præstantissimæ artis detrimento, Medicorumque dedecore, vel me tacente, quilibet abundè cognoscit. Sed ad rem.

Observator postquam in copiosa observationum sylva sat, superque se exercitaverit, & Abecedarium Naturae morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare via compendiaria, & præcipiti ad Naturam impervia, disputationibusque proclivi; sed ascendendo, &

descendendo, massam particularium sufficienter penetrando, sensum denique & continentes ad eadem pervenire, ab iisque postea propositiones medias, & axiomata deducere. Hujusmodi abstractiones à particularibus non rectè cognitis, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa abundè observantur in scriptis Recentiorum. *Henricus Sereta* observatis aliquoties in visceribus nonnullorum maligna, aut inflammatoria febri extinctorum inflammationibus, & abscessibus; non dubitavit asserere omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hecticarum quoque originem deducit, in his pariter diaphoretica, aperientia varii generis perpetuò præscribi, quo suppositas latentes inflammationes, abscessusve dissolveret. Verè quidem dum à talibus causis hecticæ fiunt; non ita tamen dum ab aliis longè diversis, utpote sudoribus nimiis, à gonorrhœa simplici, & fluore albo, à lactatione nimia in Nutricibus, dysenteria, & diarrhœa, diabete, salivatione nimia, nimia pariter diæta, vigiliis nimiis, & exercitationibus, similibusque producuntur. Quo in casu non latentes abscessus, ut *Sereta* arbitratur, sed nimia fucci nutritii subtracto hecticas fovet; & prout variæ erunt tales causæ, ita curatio hecticarum variare debebit. Plures hujusmodi intempestivas abstractiones à particularibus; recensere supersedemus, quippe quæ satis obviæ sunt in libris hodiernis.

Axioma, ut stabile sit, ac perpetuum fieri debet ad mensuram particularium, à quibus elicitur; iisque nec altiùs, nec inferius, sed quantum patitur ipsorum particularium vis, veritas, & amplitudo; ideſt nec ita altum, ut desinat in abstracta, & inania; nec ita angustum, ut nulla facta abstractione in ipsa particularium confusione, stupiditateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more, quarum ascensus in fontibus tantus est, quantus fuit descensus è clivo, unde oriuntur. In hujusmodi abstractionibus curandum præ cæteris ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec sibi permittatur, utpote quæ ex Naturæ sua facillimè attolitur in abstracta, mediis rectè non consideratis. Adhanc amussim facti omninò sunt *Hippocratis* aphorismi, præsagia, *Coacæ*, & reliqua ferè divini senis monumenta, nobisque pro modulo esse debent in novis atque novis istituendis axiomatibus. Quibus hodie summoperè redundaret Ars nostra, per ætates jam elapsas Naturæ utero adhærens saluberrimum observationum lac perpetuò fuxisset. Sed quoniam ab utero Naturæ avulsa fuit, & in Scholis disputationum educata; quid mirum igitur si illam hodie variatam habeamus non auctam? quid mirum pariter, si quæ post Scholam *Coam* Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac contentiosi adjecerunt, nil aliud re vera sunt, quàm verba *otiosorum senum ad imperitos juvenes*.

VIII. Cæterum nil magis ad veritatem axiomatum conducit, quàm exacta, ac prorsus accurata symptomatum omnium utut minimorum, utut vilium, ac penè inutilium in morbo observatorum Descriptio. Et meherculè nil magis historiæ morborum perfectionem, progressusque retardavit, quàm præposterum Medicorum studium in notandis, amplificandisque iis, quæ latè patent; negligendis è contrario, quæ obscura, aut vilia videntur. Natura nil frustra molitur, minimaque sunt sæpiùs magnarum rerum initia, & minima quoque adnotitiam grandium nos conducunt. Flatus podice emissi judicantur motus viles, & nullius ad curationem momenti, & tamen si in dysenteria flatus, qui prius non aderant, per inferiora exire incipiant, brevi sanitatem promittunt, ut nos aliquoties observavimus. Iliaco pessimè habenti si flatus multi, & fœtidi podice erumpant, brevi mortem minantur, quale exemplum vidimus Romæ 1693. in Iliaco sexagenario. Si puer frequenter manu ventrem contrectet, vermium ibidem latentium indicium est. Quibus circa dentes in febribus quidam len-

lentores nascuntur iis fortes fiunt febres, *Hipo. sect.* 4. *aph.* 53. Nares rubras habentes lubrici sunt eis in corpore. *Hip. epidem.* Sudor multus per somnum circa causam manifestam factus copiosiore alimento corpus uti significat, quod si cibum non assumenti hoc accidat, vacuatione indigere significat. *Hipp.* 4. *aphor.* 41. Quamplura hujus generis si inter curandum adpareant prætermittuntur à Medicis tanquam inutilia, & exigui momenti; cum talia re vera non sint, sed lucifera æquè, ac fructifera, ab iisque diagnoses, prognoses, indicationesque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majoris que momenti.

CAPUT IV.

De erigendis Academiis Medicæ promovendæ Praxeos gratia.

CUM opus anteà delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem, quam sibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, sed integri cœtus Doctorum Virorum negotium fit; necessarium fore putamus, ut Principes in Urbibus suis præsertim celebrioribus, quibusve ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academias promovendæ Praxeos gratia per historias, observationesque excitent. Non absimili ratione, qua reliquis hoc sæculo tum artibus, tum scientiis, illorum liberalitate factum videmus. Tale Medicorum Collegium, sive Academia Practica in duo veluti membra distinguenda est, quorum alterum legendis libris morborum observationes continentibus incumberet; alterum contra, novas quotidie institueret, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus membrum litteratum) illorum Auctorum libros sibi legendos proponat, qui morborum historias non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ causa traditas exponunt; sed morborum frequenter occurrentium fideliter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit constitutionem anni, causas morbi antecedentes, sive occasionales; ortum progressum, & declinationem, ejusdem symptomata de die in diem succedentia, mutationem symptomatis unius speciei, in symptoma alterius singulis morbi temporibus; qui boni, aut mali ægroto suo pervenerit, à cujuslibet novi symptomatis adventu, post quælibet data remedia, quovis morbi tempore, post quamlibet medendi methodum, &c. aut scilicet sanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitas, aut potius mutatio illius in morbum speciei longè diversæ, ac prorsus remotissimæ. Unicuique membri hujus litterati Sodali, unus dumtaxat morbus tota sua vi tractandus committatur, in quo quidem negotio hac ratione se gerat? De Pleuritide, v. g. tracturus legas omnes historias pleuritidum ab Observatoribus, aliisque doctis Medicis descriptas, easque in manuscriptum aliquod de industria ad id comparatum adnotet. Adnotatas, iterum, atque tertiò perlegat; attentè consideret, & tandem investigat sequentia Naturam, sive ideam morbi in genere, signa diagnostica, & prognostica, monita, & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia selectiora; ac fermè specifica, symptomatum, atque morborum mutuas inter se transmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, Naturæ conatus, methodum, & ordinem expulsione materiæ morbosæ, aliaque magis præcipua, paulò ante, & fusius cap. antecedenti animadversa; singulaque in suas classes, sive titulos magis principales dispertiat, & adnotet prout etiam antecedenti capite significavimus. Ita v. g. percurrendo singulas historias pleuritidum, deprehendet Pleuritides siccas, ac sinè sputo difficiles esse, & pernicioſas. Omne sputum non solvens dolorem, malum? solvens verò, bonum. Dolores lateris in senibus ut plurimum lethales, præsertim quia ob vires jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; sputum enim supprimunt, inflammationem adaugent, viamque

que sternunt ad phthisim, & suppuratio-
nem. Purgantia in morbis pectoris gene-
raliter noxia, præsertim si ii inflammato-
rii fuerint, utilia e contra diuretica, &
sputum moventia, & balneationes pedum,
&c. Sanguinis missio repetita, & exindè
haustus decocti pectoralis, quantum fieri
poterit calidè sorbillati pleuritides, &
pertinacissimas, ac fere strangulatorias
brevi solvit. Qui laborant alvi fluxu in
pleuritide, plerumque intereunt. In Pleu-
ritide dolor ut plurimum ascendit ad jugu-
lum; præcordia, dorsum, &c. Qui sæpè fit
pleuriticus, sæpè moritur ex pleuritide, vel
peripneumonia. Quò citiùs apparet spu-
tum in pleuritide, eo citiùs curatur. In
pleuritide maligna tutius erit sanguinis
missionem omittere. Potus frigidi multos
enecant pleuriticos, utut Medici mortis
causam aliis occasionibus attribuant. Hæc
aliaque innumera talibus inveniet in hi-
storiis, quæ quamvis erraticè, & indigestè,
semper tamen continent quidpiam natu-
ræ mineram redolens ejusque legibus ad-
mussim respondens.

Methodum illustrandi, amplificandique
historiam morborum per observationes è
libris petitis, ideò tradimus, ne tot è Natu-
ræ officina eductæ merces; parciùs & ube-
riùs, prout Authores illi solidioris, aut le-
vioris fuerint judicii, consepulta jacerent,
totque congesti doctissimorum Virorum la-
bores ad perpetuam oblivionem damna-
rentur. Imò cum vires unius vix sufficiant
tantæ alicujus morbi provinciæ illustrandæ
aliis quoque una nobiscum incumbendum,
ut tanquàm per procuratores, & Mercato-
res undique conquirantur, & afferantur
infinita particularia. Quod ipsum subodo-
ravit etiam *Galenus*; expressitque sequen-
tibus verbis de subfigur. empir. cap. 9. *Cum
enim*, ait, *unus hominis vita ad omnium
inventionem sufficere nequeat, longi tempo-
ris observationes historia colligit, ut ejus be-
neficio, tanquam ex multis tot sæculorum
hominibus unus efficiatur eruditissimus*:
Hæc ille.

II. Alterum Academiæ membrum (quod
dicemus Practicum) totum se in exquiren-
dis de novo, notandisque morborum ob-
servationibus collocare debet, & eodem
prorsus ritu hac in re se gerere, quo mem-
brum litteratum supradictum, scilicet,
quot fuerint membri hujus sodales, toti-
dem morbi ab uno quoque illorum tra-
ctandi sunt. Quomodò facienda sit morbo-
rum historia per observationes ab ægro-
rum lectulis petendas, & quomodò ab iis-
dem deduci debeant aphorismi, sive præ-
cepta generalia superiori capite fusè tetigi-
mus; eoque lectorem remittimus. Sed ut
res clarius constet, quæ inibi uberiùs di-
sputavimus, summatim hic complecte-
mur. Et quoniam historia morborum in
eorumdem symptomatis, sive phænome-
nis pro tempore apparentibus consistit; de-
bet Historicus omnes animi vires intende-
re in iisdem utut minimis ad vivum, sive
prout sunt, & prout ab ipso ægro referun-
tur, delineandis. Qua in re quantum pecca-
verint hucusque Scriptores, libri illorum
apertè fatentur. De morbo enim aliquo
tractaturi libros, & phantasiam propriam
consulebant, neglecta prorsus experientia,
& libro Naturæ: unde symptomata, quæ
morbis adscribebant, quid mirum si nos in
Praxi vel non observemus, vel potiùs longè
diversa ab ipsorum opinione. Debet 2.
inquirere, ac post longas inquisitiones de-
terminare, quæ symptomata sint con-
stantia, ac veluti diagnostica perpe-
tua morbi tractandi, eaque distinguere à
fortuitis, communibus aliis, & pendentibus
potiùs à diversa medendi methodo, concur-
su causarum penè infinito, &c. quàm ab
ipsa morbi Natura. Debet. 3. adnotare,
quæ indoles, quæ vehementia, qui pro-
gressus & exitus symptomatum; quæ de-
mum unius in aliud mutatio singulis mor-
bi temporibus appareat. 4. Quæ facies,
quæ vehementia, qui progressus & exitus,
quæ tandem mutatio in melius vel de-
teriùs in ipso morbo succedant, post cu-
juscumque symptomatis adventum, aut
recessum. 5. Quæ symptomata recedant,
quæ augeantur à quovis adhibito reme-
dio, & à quacumque medendi methodo,
qua uteris singulis morbi temporibus.

Hæc

Hæc eadem obſervanda pariter ſunt in ipſo morbo principali, poſt quælibet, ſcilicet remedia, & methodum præſcriptam. 6. Quæ ſymptomati comitantur morbum uſque ad finem, & qua vehementia quovis illius tempore. E contrario quæ brevi illum deferunt, & quo illius tempore. Demum qui eventus obſervantur in morbo, dum illum deferunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquiſitionem ad centenos, atque millenos ægrotantes perducere, ut ità de rei veritate certus omninò, fiat, axiomata generalia facilè conſtituat, ipſaque Ars Medica, tamquàm planta quædam vivax; ac vegeta, ſuiſque inhærentes radicibus perpetuò creſcere poſſit, & confirmari. Eodem tempore, quo phænomenis morborum obſervandis, notandiſque incumbit Hiſtoricus; cogitare quoque debet de perficienda ſigillatim hiſtoria cauſarum, ſignorum diagnoſticorum, indicationum ſolidarum, ſive methodi curativæ, remediorum ſpecificorum, aliorumque ad eſſentiam morbi tractandi ſpectantium, de quibus non inferiùs propriis capitibus differemus. Atque hæc erunt Topica præcipua, ſive articuli inquiſitionis novorum operum in amplificanda morborum hiſtoria per phenomena ſua, aliaque recenſita. Qua quidem in re quàm oſcitanter ſe geſſerint Medici, præſertìm hoc ſeculo, pluries ac fere ad nauſeam hoc opere animadvertimus. Unde Medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare priſca fabula, de Sylla, quæ ſpecioſæ Virginis vultum, pectuſque referebat, circa uterum tamen monſtra lactantia ſuccingebantur. Ita Medicinæ hodiernæ quamplures, aſpectu & apparatu exteriori, non ſolum ſpecioſæ & plauſibiles videntur, ſed magna de ſe promittunt, cum verò ad uterum illarum, ſive ad partes generationis ventum eſt, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, ſed latrantes quæſtiones; horrida opinionum monſtra, rerumque antea inventarum repetitionem ad nauſeam uſque confarciunt. Expertus igitur, fateare? artem enim experientia fecit, exemplo monſtrante viam, teſte *Manilio*. Et in Medicina majorem viam habet experientia, quàm ratio; ratio contra majorem vim tenet, quàm auctoritas; idque præter morem rerum legalium, in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quàm quælibet rationum monimenta:

III. Antequàm dicendi finem faciam, præfanda eſſent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæc non multum diverſæ ſunto ab aliis Doctorum Virorum cœtibus, præſertìm quoad generalia inſtituta. Quod ad particularia, id unum præ cæteris monendum puto, ut ſcilicet unicuique Academiæ tàm Practicæ quàm Literatæ Sodali, unus dumtaxat morbus toto ſuæ vitæ ſpatio tractandus modo ſupradicto committatur; poſtulante id potiſſimum rei magnitudine, & neceſſitate. Etenim cum in comparanda particularium ſylva, modiſque recenſitis diſponenda, dirigenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, ſedulitatis, judicii, cunctationiſque requiratur: apertè conſtat unius hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram ſatis ad unum dumtaxat morbum perfectè illuſtrandum. Undè qui plurimum aſſumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob anguſtias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunè, indoctè, & inutiliter tranſcribendi plura ad arbitrium fingendi, onerosa volumina, quæ artem oſtentant, non augent, congerendi; longæque inquiſitionis tædio in eos delabatur errores, in quos majores noſtros incidiſſe, pluries hoc opere ſubindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuiſſe puto ab Ægyptiis, dum unicuique Medico unum dumtaxat morbum curandum præſcribebant.

Statuto tempore; & ſaltem ſemel in menſe convenire ſimul debent Academiæ Sodales, Cenſoribuſque examinandas proponere obſervationes anteactas. Cenſores creantur ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa Praxi exercitatiſ-

ſimi,

simi. Penes hos jus esto corrigendi quidquid peccatum fuerit contra leges historiæ, & methodum eidem perficiendæ præcoteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem splendoremque tum Academiæ, tum Praxeos pertinentia decernuntur à Doctis Viris, qui pro tempore simul erunt conventuri.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis objici possent.

PLura contra hoc nostrum de Historia morborum institutum objici possent à Doctis Viris. Hoc esset præcipuum. Morbi sunt effectus quidam confusi, instabiles, inordinati, motusque Naturæ destitutæ, ac se defendere nescientis; undè qui ordinatam, & stabilem de illis absolvere conaretur historiam, inanem cum iis, qui Sisiphi saxum volvunt, operam luderet. Egregium profectò argumentum, sed contra experientiam. Nam si tentatum jam hoc opus tanta sui gloria videmus ab *Hippocrate*, cur ab aliis fieri non possit? non video. Porrò quotidiana Nostrum omnium experientia nil magis constat, quàm morbos æquabilem quandam, certam, & individuam in motibus periodisque suis constantiam servare; certas pariter in progressibus, maturationibusque regulas. Et sicuti hæc omnia oriuntur à specifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, sive ut dicam, specificatione humoris peccantis; ità necessariò tales specificationes debent habere certos, & individuos invasionis, maturationisque modos, unà cum symptomatis easdem concomitantibus, toto, quod ajunt, cœlo differentibus à modis invasionis maturationisque cum affectis symptomatis aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis. Suntque hæ humorum in morbis nonnullis specificationes ita constantes, ut qualecumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque personam induat, semper tamen manifestatur per characteres quosdam specificationi suæ individuos, ac indivulsos. Exemplo res fiet clarior.

II. Specificatio illa, sive determinata humoris, qui tertianam intermittentem producit affectio, maximè profectò differt à specifica affectione humorum hysteriam, luem gallicam, reliquosque morbos producentium. Ex vi specificationis morbosæ humoris tertianarij, tertiana febris tum antiquis, tum nostris temporibus ita progreditur: Incipit cum rigore, & vomitu, mordaci, calore urit; IV. horis particularis accessio finitur, septenis circuitibus accessio universalis, sive totus morbus) dummodò Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio respicit; accessio particularis sudore ut plurimum terminatur nonnisi elapso 14. die; febrifuga patitur, urina lateritio colore, sive impensè rubicundo tingitur, estque talis color signum fere pathognomicum hujus, aliarumque intermittentium, & sic de reliquis. De hac urina obiter notandum, me repetita didicisse observatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, si non omninò, saltem magna ex parte produci à fomite febribus intermittentibus specifico. Nec mea me fefellit opinio; sæpè namque observavi periodicos quosdam dolores, aliosque morbos periodicè se exacerbantes (quasi essent soboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, sive impensè rubro tinctam, comitem habere; irritisque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febrifuga prudenter ideat tempestivè, & cum diureticis, aut purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatos esse. Quod de tertianarii humoris specificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; constat id clarè in hysteria. Hysteria sicuti à specifica quadam, sibique propria humoris exaltatione producitur: ità remediis sibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem symptomatis sibi maximè frequentioribus, gulæ scilicet

cet ſtrangulatu, paſſionibus cordis, ſenſuum oppreſſione, motibus convulſivis tum abdominis, tum reliquarum corporis partium, ſenſu frigoris in vertice capitis (quod inter maxima recenſeto hyſtericarum diagnoſtica) refrigeratione extremorum.

Præfata omnia ſuccedunt, quando hyſtericus humor hinc indè vagatur, & necdum ſedem fixit: at ſi contingat, ut aliqua in parte conſiſtat, morbos producet una cum ſymptomatis tali parti præ cæteris eſſentialibus. Ita ſi caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos ſimulabit, Si nervorum ſyſtema; motus convulſivos. Si cor, palpitationes, & angores. Si pulmones, tuſſim, aſthma, & reliquos ipſorum morbos. Si coſon inteſtinum, dolorem colicum pertinaciſſimum. Si renes aut lumbos, dolorem nephriticum adamuſſim ſimulabit, Si veſſicam, urinæ ſuppreſſionem. Si ventriculum, aut inteſtina, vomitum, & diarrhæam, & ſic de reliquis. Quamobrem ſi Medicus valdè ſagax, & doctus non fuerit; neſciveritque cauſam ſpecificam unius morbi ſæpiſſimè ludere ſub perſona alterius longè diverſi, putabit morbos antedictos à cauſis ſibi, vel affectæ parti propriis productos eſſe, præſcriptiſque vulgaribus remediis laterem, ut ajunt, lavabit, ægroſque magnis afficiet incommodis. Cum re vera illi à fomite hyſterico immediatè pendeant, irritiſque quibuslibet remediis per ſola antihyſterica momento temporis curantur. Idem de lue gallica, & reliquis hujuſmodi morbis magis principalibus ſentimus, ut fusè inferius cap. de cauſis.

III. Porrò tanta eſt morborum in motibus ſuis conſtantia & ordo, ut non ſolum in invaſione, & progreſſu ordinem ſervent, verum etiam in declinatione & exitu, ideò videmus ex cauſis morboſis maturationem, depurationemque ſuam abſolvere, alias ſpatio horarum, alias dierum, aut menſium, alias annorum: & ſi valida fuerit Natura, interdum ſponte ſua, & abſque Medicis auxiliis deſinere. Ita tertiana exquiſita teſte *Hipp.* & experientia, ſi ſibi permittatur, quatuordecim diebus terminabitur, tantum enim temporis inſumit tertianarii humoris ſpecificatio, ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præſcripſeris remedia, ut ante ſtatutum illud tempus tertianam eradices, irrita erunt omnia. Neque mihi objicias uſum febrifugorum, quibus eam velut in ovo jugulare contendunt rudes Medici? Fateor talia interdum ſuccedere. Sed quid? Paucis interjectis diebus vel ipſa erumpit ferociùs, vel ipſius loco quamplures graviſſimi morbi aſthmata, hydropes, febres lentæ, phthyſes, &c. qua de re experientiam conſulant, & certiores fient; ſed de his fuſiùs paulò infra. Eadem de cauſa purgationes, & phlebotomiæ pernicioſæ quoque ſunt in principio intermittentium, aquarum eſu, vel duplicantur ſtatìm, vel ruunt in pejus, ut quotidiana, & conſtantì certum eſt experientia. Quod ſi contingat interdum (contingit autem ſæpiſſimè) tertianas exquiſitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menſes. Pleuritidem ultra ſeptimum, aut quatuordecim, & ſic de aliis morbis: tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, ſcilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuoſis, Naturæ curſum in lente ſeparando humore peccante interturbamus, quo in caſu humoris tertianarii ſpecificatio deletur, novaque exoritur, cum novo ſymptomatum apparatu, & novo pariter periodorum ordine, eaque tamdiu durabit, donec ſpontè ſua impuri humoris ſeparatio ſtatutis Naturæ legibus obſervatur, vel donec incidamus in remedium talem ſpeciem directè extinguens? ex quò quidem fonte ſpecificorum remediorum doctrina emanavit: Vel tribuendum erit novis, & tunc vigentibus aëris conſtitutionibus; Vel graviſſimis in victu erratis: Vel tandem cauſis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarii motum, ac ſpecificationem perturbare, & proprio ſibi matura-

tionis termino distrahere valent.

IV. Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis præsertim acutis intelligendum, utpotè in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, separationesque planiùs absolvi videntur, quàm in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorsus ratione se gerit Natura, ac in plantarum, animalium, cæterarumque rerum productione maturationeque consuevit, ordine scilicet certo: constanti, & ex suo jure immutabili (nisi forsan à causis vehementissimis perturbetur, undè monstra, & abortus) *ut Lib.* 1. *Cap.* 2. adnotavimus. Et sicuti animalia, plantæ, &c. specificas sibique proprias mutationes subeunt, constanti ordine nascuntur, & florent, illa Majo mense, hæc Julio, & sic deinceps; semina & fructus producunt, ac demum intereunt. Ita morbi ob specificam sibi propriam humorum exaltationem suas quoque periodos constanter absolvunt, propria secum ducunt symptomata, &c. Pleuritidem quinque signa constantia comitantur, hydropem, alioſque morbos sua propria, neque id tantum nostra ætate, sed ab antiquis usque temporibus, ab ipsis Mundi initiis observatum est in aliis, ut scriptores testantur. Non desperandum igitur est de constituenda stabili, & exacta morborum historia ob antedictas objectiones, nam ex porbatis Natura in singulis rebus suis ordine gravi, constanti, & perpetuò progreditur; & si ob causas vehementes cogatur recedere; in monstra, abortus, & errores manifestos delabitur, sed hæc rarò.

V. Ulterius objicere quis posset, difficulter talem historiam absolvi posse, tum propter causas & circumstantias penè infinitas, quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos, quibus curantur. Quod primum fatemur non semper futuras adeò confusas & irregulares, ut tandem post longas observationes investigare non possimus veros morborum motus, progressus, atque exitus, aliter nec *Hippocratis aphorismi*, *præsagia*, *coaca*, &c. determinari potuissent, si talis causarum confusio singulis in ægris fuisset perpetua. Quoad secundum, certum est, vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter symptomata; sed symptomata, quæ vocantur secundaria, adventitia, & aliis communia; non verè fixa, & characteristica, quod si etiam hæc id certò rarò fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris, dolorem lateris punctorium spirandi difficultatem, pulsum durum, tussim, aliaque illius characteristica delere vix poteris, & si delebis aliqua, omnia certe nunquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falsis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac re vera, & ex propria Natura moveri deberent; illos tibi Auctores legendos consulimus, qui cum Natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia quàm strepitu morborum Naturam, curationemque investigantes solidam, inconcussam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos, sunt *Hippocrates*, *Cælius Aurelianus*, *Ætius*, *Aretæus*, & *Galenus*, dummodo castus sit à fumis speculationum. Inter Latinos *Celsus*, & reliqui superiùs *cap.* 2. laudati. Igitur neque hac de causa desperandum erit de perficienda morborum historia modo recensito.

VI. Ad calcem denique monemus, sectionem, cadaverum morbis Denatorum summam lucem afferre ad detegendas morborum occultas causas; nec non ad perficiendam, atque amplificandam historiam supradictam. Cadavera tamen non sunt obitèr, atque tumultuariè secanda, ut multi consueverunt, sed cujus cadaver secabis, illius & morbum privata in scheda describere antea debes, notandum scilicet, quæ fuerit morbi causa occasionalis, quale decubitū, & quomodo accessit, qui apparatus symptomatum, qui progressus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua supra descripta. Hisce cognitis ad cadaveris sectionem se ac-

accingat, & inquirat morbi sedem, & causam, idest fluida ne, an solida in productione morbi peccarint, qua parte morbosa materies lateat, quænam illius Natura. Quis gradus læsionis in solidi deprehendatur flaccida ne sint, an tensa; obstructa, an pervia; convulsa, an aliter affecta; an talis læsio cum aliis partibus licet remotis communicet, & reliqua hujus generis. Et sanè fateor morbos quamplures chronicos atque obscuros vix ac ne vix quidem certò manifestari posse, nisi cadaver secetur, eorumque historiam nunquam futuram fore perfectam atque integram, nisi antè sectionem prænotentur paulò antè recensita; cadavera enim obiter secare, nec antecedentem præscire morbi historiam, ad ætiologiam atque pathologiam illustrandam ne minimum quidem conducit; sed de his fusiùs in Tract. nostro de Fibra motrice, & morbosa.

CAPUT VI.

Specimen Historiæ primæ in describenda Podagra, ejusque aphorismis practicis breviter expressum.

QUæcumque superiùs de modo historiam primam morborum instituendi, deducendique ab eadem aphorismos practicos subindicavimus; planiùs constare non poterunt, quàm si nosmetipsi specimen aliquod historicum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cæteri quique delineari, atque absolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela est podagram plures interficere divites, quàm fatuos, de illa breviter disseremus, quæque nobis observando innotuerunt, apertè communicabimus, præsertìm cum dissentientem non habeamus *Cl. Sydenhamium*, cujus methodo inhæremus.

II. Podagra doloroſus articulorum morbus illos præ cæteris invadit senes, qui postquam meliores vitæ annos mollius, ac delicatiùs transegerint, otio, cæpulis, veneri, vino, aliisque spirituosis liquoribus uberiùs indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desuescunt, & vitam omninò otiosam degunt. Licet interdum corripiat Juvenes, eosque graciles, & macilentos, rarò tamen id fit, utque his potissimum causis, scilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantiùs, ac præmaturiùs indulserunt. Exercitationes sibi antea familiares omiserunt. Nimium edaces fuerunt; Vinum & liquores spirituosos uberius biberunt, & exindè ad liquores refrigerantes, & humectantes derepentè se contulerunt. Primæ coctionis munera per severiora litterarum studia, aut graviores animi curas, vexationesque labefactarunt. Podagræ obnoxii crania habent grandiuscula, habitum corporis ut plurimum pleniorem, humidum, & laxum; salacem & robustam corporis constitutionem. Dum senes invadit non ita graviter eos affligit, sicuti solet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres aut nunquam, aut rarò podagra laborant. Circa æquinoctia, & solstitia generalem paroxismum ordinariò renovat; præ cæteris verò ineunte Februario, aut circa Calendas Martias. Errata in victu, animi pathemata, & causæ vehementes latentes paroxysmum excitant, qui sicut derepentè fit, & absque præviis signis illum manifestantibus, ita brevi desinit, & præsertìm causis prædictis omninò sublatis. Aliquot ante paroxysmum generalem septimanis, aut diebus sensìm corripitur æger apoplexia, ventriculi eruditate, gravitate corporis, & intumescentia ejusdem quasi ventosa, quæ omnia quotidiè, sensìmque augentur, donec tandem erumpat paroxysmus.

III. Paroxysmus autem ità procedere solet. Paucis diebus ante illius insultum torpor quidam, & veluti flatuum descensus per femorum carnes, cum affectione quasi spasmodica præcedunt. Pridie paroxysmum appetitus voracior est, sed præternaturaliter. Licet sanus lecto se commiserit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis ut plurimum, quandoque verò calcaneum, su-

tam, aut talum occupante; & paulo post rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio superveniunt, quæ omnia sensim remittuntur; Dolor verò gradatim crescit, donec ad summam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & officula tarsi, ac metatarsi variè occupaverit, cum sensu veluti canis rodentis, aliquando pressuræ, & coarctationis: quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolorum ille, quem Patiens primò expergefactus sentit, refert eum, qui talium ossium luxationem sequitur, cum sensu quasi aquæ frigidæ, dolenti loco superfluæ. Pars affecta adeò acutum doloris sensum nanciscitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiorem per cubiculum ambulationem sufferre valeat. Tota nox inquieta est, corpus, & affecta pars hinc inde per lectum assiduè agitantur propter impatientiam doloris, qui sedari incipit circa horam primam, aut secundam matutinam, seriùs vrl citiùs pro materiæ peccantis copia, & crassitie, quo tempore etiam leni madore perfusus Patiens somno corripitur, à quo evigilans licet dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videat. Ante paroxysmi insultum nulla insignis intumescentia partis observatur; sed dumtaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpositarum, quæ quidem omnibus paroxysmi insultibus familiaris est, & singulos præcedit: estque signum veluti characteristicum jam jam advenientis paroxysmi podagrici, ut quisquis observare poterit.

IV Per duos, aut tres subsequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit præsertim die advesperascente, levatur tamen sub Galli cantu, vel paulò supra mediam noctem, si verò materia podagræ fuerit copiosior, ad plures dies extenditur dolor magis minusque intensus. Elapsis paucis diebus pes socius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, breviore, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minusque indoluerit. Pedes modò supradictos successive ut plurimum affici solent: verumtamen si peccans materies abundantior fuerit, ambo pedes eodem tempore doloribus corripiuntur, æquali prorsus vehementia. Primi podagræ paroxysmi, & quoad invasionem, & quoad durationem sibi correspondere solent; sed postquam utrumque pedem vehementius invaserit podagra, frequentes paroxysmi nullam inter se proportionem servant; hoc tamen in singulis observavimus noctu recrudescere, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxysmum generalem, & particularem, qui universalem illum constituunt, Particulares, ut diximus, singulis diebus recrudescunt hora potissimum vespertina, & postquam ægroti per integram noctem exercuerunt patientiam, post Galli cantum, aut circa Auroram sensim mitescere incipiunt. In his particularibus paroxysmis observavimus posteriores, & mitiores, & breviores prioribus, quoties esse solent, donec consumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ sanitati restituatur. Periodus paroxysmi generalis varia est, prout varia erit ægrotantium, dispositio corporis, concursus causarum externarum, & hisce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rariùs podagræ obnoxios, quatuordecim dierum spatio generalis paroxysmus terminatur; dum verò senes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menses extenditur. Dum tandem vel ætate, vel diuturna hujus affectionis mora pænè jam fractos invadit: non recedit, nisi eosdem ad mediam penè ætatem miserrimè fatigaverit.

V. Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior est, deponitque sedimentum rubrum, ac velut arenulare; immò æger tantummodò tertiam potulentorum assumptorum partem per urinam emittit, reliqua intus detinentur. Alvus paritèr primis diebus inobediens est. Appetitus languet. Sub vesperam rigor per totum corpus oberrat; & durante paroxysmo singula ferè membra gravitate, & molesta quadam sensatione af-

ficiun-

ficiuntur. Recedente paroxysmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris, ac veluti anguis desquammatur pes. Morbo jam superato paulatim redeunt appetitus, somnus, alvi laxitas, & reliqua perfectæ sanitatis indicia.

VI. Dum podagra regulariter procedit, modo antedicto procedit. Contingit tamen sæpissimè vel propter contrariam medendi methodum; vel diuturnam morbi pertinaciam, cujus de causa corporis substantia in talis morbi Naturam quasi commutatur; regularem illum podagræ progressum cum suis symptomatis ferè perverti, & podagram ipsam tum in modo invadendi, tum in symptomatis, quæ eam comitantur, longè diversam esse è se ipsa, dum regulariter procedit, & Naturam impotentem esse eidem consueto more eliminandæ. Pedes itaque cum sint præcipua sedes materiæ podagricæ, si eos dereliquerit, vel cum iis alias partes invaserit; signum est, vel in methodo medendi erratum fuisse, vel corporis vigorem imminutum esse, podagræ vero fomitem ingenter adauctum; quo in casu reliquas quoque partes invadit, scilicet manus, cubitos, genua, & reliqua corporis tum interiora, tum exteriora spatia. Irregulariter itaque procedendo, dum deponit in digitos suum fomitem podagra, gradatim eos tumefacit, & postquam sufficienter illorum articulos impleverit, tunc digiti adinstar pastinacæ contorquentur, motu privari incipiunt, & demum tophaceæ concretiones in exteriori articulationum superficie manifestantur, quæ quidem temporis progressu postquam cutem & cuticulam articulorum, acrimonia sua exederint, apertè se exhibent in formam calcis concretæ, aut pastillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infesta, dumtaxat, est, sed articulationi cubiti, in qua tumorem subalbum excitare solet magnitudine ovi gallinacei, qui frequenter inflammatur, aut insigni rubore suffunditur. Dum femoris articulationem invadit, simulat modestam sensationem, veluti si ingens pondus appensum esset femori, absque tamen doloris vehementia; cum verò exinde descendit ad genu graviter illud exercet; nam & dolorem gravissimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes veluti clavo affixi hinc inde moveri nequeant; & si moventur indicibiles dolorum cruciatus persentiunt, cum molesta totius corporis inquietudine, huic morbo præ cæteris familiari.

VII. Podagra, quæ regulariter procedendo circa finem hyemis, citiùs, vel seriùs apparebat, paucorumque dierum, vel mensium intervallo paroxysmum generalem absolvebat; dum irregulariter incedit, altasque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit Patientem, exceptis duobus, aut tribus mensibus æstatis. Paroxysmi particulares non ampliùs vigintiquatuor horarum spatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, sed dierum quatuordecim citiùs; vel seriùs, eoque tempore miserrimè, & assiduè affligunt partem, quam invadunt, præsertim si pedes aut genua fuerint. In tanta paroxysmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo, aut Adstantibus suffultus per conclave progredi cogatur Patiens, insigni tamen molestia; & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi statu contingit sæpissimè; quod si Patiens aliquantisper per cubile modò antedicto se exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit sive roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas sint adeò proclives; podagrica materies in pedes deponi solita, nec per alias vias sufficienter eliminata, ad interiora viscera remigrat, lethalesque stagnationes ibidem quàm sæpissimè producit. Interea temporis variis quoque symptomatis obnoxius est Patiens, quæ tanquam soboles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus ægrotantis perpetuò impendent, utpote sunt dolor, aut tumor hæmorrhoidum, lassitudines membrorum; primis diebus paroxysmi particulari gravissima inappatentia, sequentibus verò eruditates cum ructu nidoroso, ac veluti ci-

cibi in ventriculo putrefacti, præsertim si patiens, aut paulò uberiùs, aut difficilioris coctionis alimenta devoraverit; semper tamen aliqualis prostratio appetitus observatur. Dorsum, & reliquæ corporis partes molesto pruritu afficiuntur, præsertim circa horam somni. Urina antecedenter pauca, & maximè rubicunda, in hoc morbi statu, & decolor fit; & copiosa: imo colore æquè, ac copia æmulatur eam; quæ in diabete mingitur.

VIII. In antedicto pariter morbi statu æger somno expergefactus, horis potissimum matutinis, ligamenta ossium metatarsi vehementer convelli sentit, ac si fortissima manus compressione, coarctatione neque afficeretur. Nonnunquam dum somno committitur, derepente excitatur cum ejulatu; à dolore quasi clavæ metatarsum confringentis: Interea verò tendines musculorum, qui tibias sustulciunt, spasmo quodam adeò vehementi, & doloroso corripiuntur, ut vel Stoicorum patientiam superaret. Morbo ad supremum jam diuturnitatis, afflictionisque fastigium perducto, ægroque iam senescente, paroxysmi, qui subsequuntur non amplius sunt adeò dolorosi, & intolerabiles, tum quia ob spirituum deficientiam impotens Natura est ad extremitates demittendi morbosam materiam, unde in viscera remoratur: tum quia ob continuatum materiæ appulsum, insensibiles ferè, atque obstructæ evaserunt fibræ carneæ, & membraneæ affecti loci. Quamobrem loco doloris supervenium gravis quædam membrorum lassitudo, dolor ventris; & nonnunquam diarrhœa, hisce apparentibus symptomatis artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modo alias partes invadunt, ægrisque patientiam perpetuò exercent, adeò ut non rectiùs podagræ: quàm iracundiæ, mœstitiæ, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxysmum diceres: è diuturni enim corporis ægritudine, mens quasi enervata, à quolibet affectuum motu facillimè lacessitur, & spem ulteriùs sufferendi ferè despondet. Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris, & contra, familiaris quoque est aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere sæpiùs animadvertimus, adeò ut morbi articulorum per Medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea, quæ ad cutim movent, tamquam per viam regiam, ab ipsa Natura indicatam, curari feliciter soleant. Pluries observavi in nonnullis podagricis, quod cum derepentè materia podagram efficiens evanuerit, sive retrocesserit, inciderunt in vehementes stomachi dolores, & vomitus bilioſos, exindè verò in icteritiam, à qua brevi evaserunt, repetito ter, quaterve rhabarbari usu. Dum primò invadit podagra Patientem; sævissimos dolores parit, progressu verò ætatis, & diuturnitatis morbi leniores quidem fiunt, sed loco dolorum mille malis, supradictis exercentur ægrotantes; & licet per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores: atrocitas tamen illa pensabatur à longa paroxysmorum intermissione, & pristinæ sanitatis recuperatione, quod in adulto jam morbo, & senescente ætate non contingit. Sive ob supinum decubitum, sive ob lesas viscerum, aliarumque partium secretiones, depurationesque superfluitatis morbosæ, sive ob analogiam materiæ podagricæ, & calculosæ; ægrotantes demum calculo renum corripiuntur, arenulasque copiosas mictu ejiciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus vicissim excipiuntur, & choream veluti paroxysmorum ineuntes, dolorum, & perpetuæ sollicitudinis tragœdiam Patienti afferunt. Nonnunquam tamen præter calculum & arenulas, alios quoque vesicæ morbos podagricos ille fomes producit, nempè ischuriam, dissuriam, pruritum scroti, mictum sanguineum, & similia; & si copiosus fuerit, diuturnam parit inappetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ visciditatem interdum cum amaritie, interdum verò cum salsedine, aliaque quamplura pro partium diversitate, & prout æger in victu, & sex rerum nonnaturalium usu intemperantior fuerit, &c.

IX.

IX. Longum esset recensere præsertim uno capite uberrimam illam symptomatum seriem, quæ in variæ ætatis temperamenti, vitæ generis, &c. ægrotantibus observantur, & quæ ad completam podagræ historiam necessariò conducunt. Siquidem hujus loci institutum non aliud est, quàm brevissimum quoddam historiæ primæ specimen proponere, ut Tyrones instruantur de modo prima morborum elementa comparandi, ea potissimum simplicitate, & veritate qua ab ægrotantibus ipsis cuilibet Medico manifestantur. Et si quis modulum hunc historiæ podagricæ sedulò considerabit, videbit sanè me à legibus, & methodo superiùs traditis ne in minimum declinasse, sed legitimam in observando, describendoque severitatem ubique substinuisse. Porrò ut rem demum absolvam, fœminæ rarò afficiuntur podagra, & si afficiuntur eæ vel Virgines sunt, & in senio constitutæ, vel rheumatismis, & hystericis affectibus præ cæteris obnoxiæ, à quorum morborum fomite dolores articulares solent excitari. Pueri quoque, & adolescentes, rarissimè eadem corripiuntur; verumtamen si à Patre vehementer podagrico generati fuerint, nil mirum si aliquando per ipsa ætatis initia leviter corripiatur, uti ex observationibus constat. Dum sanguis podagricorum ob diuturnam viscerum affectionem, impeditasque excrementorum debitas separationes, aliasque causas superiùs recensitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet, & supervenientem febrim, aut alium morbum à podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X. *Cui intestinum colon in dextra primò dolebat, articulari morbo correptus quietior erat: postquam verò hic curatus fuit, intestinum magis dolebat. Cous lib. de humoribus in fine.* Ex quo arguitur magnus ille consensus ab intestinis ad ambitum corporis, & contrà toties à nobis in hoc opere repetitus: nec non ab intestinis ad urinam; juxta illud *Hippocratis* Medicinæ numen; *Cholerici, sacti, dissurioso omne judicabantur.* Multis ante invasionem paroxysmi podagrici superveniunt dolores colici, quibus evanescentibus statim manifestatur podagra, ideò magis magisque confirmatur consensus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas intestinorum, &c. *Qui ab alvi profluvio una cum tussi multo tempore detinentur, non liberantur, nisi dolores vehementes pedibus inciderint. Cous lib. de indicat.* Non solum inter morbos cutis, & intestinorum magnus consensus, & transmutatio adinvicem observatur; verum etiam maximus observatur consensus inter pectus, & pudenda, inter pectus, & renes, inter pectus, & tibias, & sic deinceps, ut pluries verba fecimus in Lib. 1. unde meritò ait Divinus Senex. *A dolore forti ad testes irruente, tussis sicca solvitur. Cous lib. 2. epidem. sect. 5. Sic testium inflammatione solvetur; & contra. Idem lib. cit. sect. 1. Cum testis à tussi intumescit memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Idem lib. 2. præsag. 67. &c. Abscessus, qui per vehementes; & periculosas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles sunt. Idem lib. cit. prognost. 71. Hydrocele discussa, & malè sanata supervenerunt hydropes pectoris. Marg. histor. Medic. Si habenti ulcus in una ex tibiis, sordium serosarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deindè lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ superveniat, lethale. Hippocr. de morb. popul. lib. 4. in principio. Post sanatum ulcus pedum & tibiarum, sanguinis sputum supervenit. Rodius cent. 2. obs. 84. Ex ulcere inveterato in crure sinistro ab Empirico sanato ægrotus post menses aliquos pleuritide in sinistro latere correptus fuit, atque inde mortuus est, & morbo durante talia spuebat, qualia ex ulcere antea prodire solebant. Hildanus observ. medic. chirurg. cent. 3. obs. 39.* Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis sanato, mortem supervenisse vidimus anno 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille consensus pectoris, tibiarum, & pudendi sat superque confirmatur. Sed

hæc

hæc obiter dicta sunto, utpotè parum ad historiam podagræ pertinentia.

ARTICULUS UNICUS.

Proponens Aphorismos Practicos, ab Historia prima Podagræ eductos.

BReviſſimam hanc ſimplicemque accidentium, ſive Hiſtoriæ primæ affectionis podagricæ narrationem, eò potiſſimum nomine tradidimus, ut indicaremus, legentibus viam, qua progrediundum eſt in reliquorum morborum, & ipſiusmet podagricæ affectionis hiſtoria per novas, & perpetuò multiplicabiles obſervationes locupletanda. Reſtat nunc ut proponamus Præcepta generalia, ſive Aphoriſmos Practicos, qui per repetitas obſervationes in cujuſcunque ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. Patientibus inſtitutas, ex hiſtoria prima podagræ à graviſſimis Auctoribus educti ſunt, quique conſtantì via ad morborum diagnoſim, prognoſim, & curationē nos manuducunt. Sint itaque: Qui pane hordeaceo veſcuntur, rarò podagra, aut doloribus articulorum laborant. Dolente podagra, abſtineto à medicamentis anodyno-emolſientibus copioſè adhibitis, ſiquidem ex nimio eorum uſu primò generantur tophi in articulis, ad tophos exindè contracturæ talorum partium ſuccedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus eſt conſenſus inter articulos, & inteſtina, quarum partium morbi viciſſim commutantur, ideò *Hipp.* Lib. de humoribus ait: *Viro quidam dolor erat in dextra colli parte, & quando dolor ad articulos diffluebat, dolor colli quietior erat.* Et 6. epidem. 43. habet *Qui articulari morbo detentus, inteſtini dolore dextra parte vexabatur, levius habebat; ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat, &c.* Non ob podagram, ſed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes antè podagram, & quandoque poſt eamdem jam ſanatam, ſolet ſupervenire tumor pedum ædematoſus; cujus cauſa à ſomite materiæ podagricæ dependet; quam quidem Natura legibus ſibi ſoli notis; ac veluti per criſim debitè inſtitutam ad pedes ſecernit ſub ſpecie tumoris pedum ædematoſi. In hiſce itaque tumoribus pedum antè, aut poſt podagram apparentibus, nullum omninò, nullum inquam, neque internum neque externum adhibeas remedium, eo potiſſimum nomine, ut materiam illam à pedibus averteres. Siquidem obſervavimus ſæpiſſimè poſt exhibita purgantia diuretica, aut ſudorifica materie illam à pedibus ad interiora retroceſſiſſe, & apoplexiam, aſthmata, febres, aut mortem repentinam produxiſſe; idque infallibiliter ſi topica, aut reſolventia, aut alterius generis, (ut fieri ſolet) externa remedia ædematoſis pedibus adhibueris. Piaculum igitur erit in hiſce caſibus topica præſcribere, & Naturæ curſum uon perturbare, quæ veluti per criſim, noxiam materiem ad pedes ſecernit. Conducit, itaque in podagrico hoc pedum ædematiſmo, omnia Naturæ committere, primis coctionibus proſpicere, diætam, & exercitium inſtituere; hac ſiquidem via feliciter evanuiſſe præfata ædemata ſæpiùs obſervavimus Romæ; & alibi.

II. Daniel *Sennertus* in Praxi Tract. *de Arthritide cap.* 4. hoc tradit. *Innumera mala recenſet, cum materia podagræ ſufficienter ad articulos non defluxerit, quem vide, & ſedulò perpende. Et Hippocr. Dyſſenteria ſanat podagram, & aliæ eliquationes valdè proſunt, quæ ad inferas ſedes repunt.* Et idem. *Qui podagrici fiunt, iis à magno pedis digito ferè ſemper prima vice incipit morbus.* Arthritidis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis ſolet aliquando degenerare in hydropem, & anaſarcam, &c. Ante invaſionem paroxyſmi podagrici, urina, ſudor, ſputum, &c. parciùs procedunt; innappetentia, & laſſitudo aliqualis obſervantur; venæ partit, ad quam mox ventura eſt podagra intumeſcunt aliquantum, & diſtenſiuntur, &c. Varices doloribus articulorum ſupervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotanti. Senes, & à chronicis morbis convaleſcentes: procli-

ves

ves sunt in podagram, cum propter errata sex rerum nonnaturalium viscerum coctiones labefactant; atque prosternunt. Ira vehemens solet excitare paroxysmum podagricum graviorem, quàm antea fuerit. Qui sæpe calcat uvas, aut in recenti musto balneat pedes, rarissimè afficitur podagra. Qui vehementer exercitantur post cibum, in articulorum morbos disponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati sit incommoda, magis tamen est incommoda Senibus, iisque luxuriosis, otiosis, & gulæ nimium indulgentibus. *Puer podagra non laborat ante usum venereorum*. Hipp. *sect.* 6. *aph.* 30. *Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt*. *Hipp. sect.* 6. *aph.* 28. *&c.* Quod Pueris sunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem sunt senili ætati articulorum dolores, quibus supervenientibus à magnis morbis liberant senes; contra, si non superveniunt, ad magnos morbos disponunt, idem dic de nonnullis naturis in arthritidem proclivibus. Qui debili sunt ventriculo, & generandis cruditatibus obnoxii, ab articulari morbo non sanantur, nisi restituto pristinæ sanitati ventriculo, &c. Purgantia, & diaphoretica fortiora non ità benè cedunt arthriticis; & quantum diligenti observatione colligere potui, optima sex rerum nonnaturalium instituta diæta, nec non remedia stomachica omnem absolvunt paginam in podagricis, & arthriticis. Cum paroxysmi podagrici circa æquinoctia, & solstitia exacerbari soleant, præservationem aliquam vel circa diætam, vel blandiora lenientia ægrotantibus tuis antecedenter instituito; nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem, vel mitiùs procedere facies. Vinum, venus, & otium podagram faciunt. Sanant verò aquæ potus, lac, & exercitium. In morbis articulorum fonticuli maximam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum petant præsertim hyemali tempore, qui podagræ sunt obnoxii: nocturnæ enim vigiliæ, nec non perturbationes animi primas coctiones lædunt, & uberrimum fomitem affectioni podagricæ producunt. Plura de hoc morbo generalia præcepta superiùs *Lib.* 1. fusè adduximus, quo remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

Schedula monitoria de iis, quæ desiderantur adhuc in arte nostra.

NIhil magis præstitimus toto hoc opere, quàm ut hortemur Medicos ad susciendam tractationem eorum, quæ sunt gravioris in Medicina momenti, quæque alii, vel tanquam inutilia neglexerunt, vel tanquam ardua timuerunt. Hujusmodi igitur graviorum, & in arte nostra adhuc desideratorum seriem breviter mox ad clariorem Lectorum intelligentiam proponemus; reliqua verò, quæ desiderantur, ipsi Lectores ad hanc nostram seriem adjicere poterunt, prout ipsis in mentem venient.

Desiderantur itaque.

1. Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum, & symptomatum, à solidis dumtaxat vitiatis productorum.

2. Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum a fluidis dumtaxat vitiatis ortum habentium.

3. Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum, prout à diversis causis, vel morbis principalibus producuntur.

4. Historia diagnostica, prognostica, & curativa urinarum, & stercorum in quolibet morbo.

5. Historia diagnostica, prognostica, & curativa affectionum linguæ, necnon affectionum, & qualitatum mutabilium cutis, oculorum, & aliorum sensuum in quolibet morbo.

6. Historia diagnostica, prognostica, & curativa morborum cum sociis symptomatis à quovis animi pathemate pendentium.

7. Historia diagnostica, prognostica, & curativa facilis morborum omnium diffi-

cilium cum ſuis ſymptomatibus.

8. Hiſtoria dignoſtica, prognoſtica, & curativa ſingulorum morborum, prout ſunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, ſeu vitæ ſtatu præditis, vario ſexu diſtintis, vario victus genere utentibus, & præſertim paucis illis ante morbi invaſionem diebus, à variis evacuationibus ſuppreſſis - productorum, & ſic de reliquis.

9. Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa utilitatis & noxæ in partibus quibuſdam principalibus, utpotè corde, pectore, capite, cerebro, ventriculo, hepate, nervis, arteriis, venis, &c. à remediis quibuſdã principalibus frequentiùs uſurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia ſunt phlebotomia, purgatio, ſudorifera, &c.

10. Hiſtoria cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, nec non methodi præſcribendi ſingulorum remediorum doſim, & formulam.

11. Hiſtoria cautionum, & præceptorum in effectibus, qui ſupervenire ſolent, dum remedia miſcentur ad invicem.

12. Hiſtoria invaſionis, progreſſus, curationis, & exitus morborum omnium cum ſociis ſymptomatis, quovis anni tempore magis familiarium, & ſe exacerbantium, ac ut dicam periodicorum.

13. Hiſtoria per ſeriem morborum verè acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: Incurabilium inquam vitio ſolidi, & ex impoſſibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia.

14. Hiſtoria accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis ſingulis in morbis obſervari præ cæteris ſolent.

15. Hiſtoria cauſarum, quæ hos, & non alios morbos ferè ſemper, aut frequentiùs producunt.

16. Hiſtoria morborum, naſi, oculorum, oris, aurium, aliarumque hujuſmodi partium magis principalium, ſigillatim.

17. Hiſtoria morborum omnium, in quibus ægroti liberum ſenſuum, & rationis uſum prorſus ammittunt multis ante mortem diebus.

18. Hiſtoria morborum omnium, in quibus ægroti liberum ſenſuum & rationis uſum uſque ad ultimum vitæ terminum exercent.

19. Hortatorias ad Medicos in deſcribenda perpetuò Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum de Aeris mutatione, & generalibus ejuſdem influentiis, ex antecedenti anni temporum ſtatu pendentibus.

20. Hortatoria ad Medicos in deſcribenda Hiſtoria naturali ſuarum quique Regionum, ideſt de Temperie Incolarum, morbis illorum endemiis, methodo medendi eidem potiſſimum accommodata, medicamentis indigentibus, & reliquis hujuſmodi Patriæ ſuæ peculiaribus obſervatis.

21. Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad ſanandos morbos vulgò dictos Incurabiles.

Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ deſiderantur, ut Praxis majora ſuſcipiat incrementa, ſi quæ aliis in mentem venient, præſertìm ad reliquas Medicinæ partes ſpectantia, ſupradictis adjicere ne dedignentur.

22. Hortatoria ad Medicos de inveniendis novis modis ad retardandam ſenectutem.

CAPUT VIII.

De ſignis morborum Diagnoſticis, & fontibus eorundem.

SIcuti Jurisperitis ex facto jus oritur, ità Nobis à recta morbi cognitione univerſa curationum argumenta manifeſtantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt, hoc ordine progredior; Prima die totus ſum in examinando adamuſſim, ægro circa cauſas occaſionales, omneſque morbi antecedentes, ac præſentes circumſtantias: quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum uſum forſan incommodum, ordinaria morbi periodus, ſignorumque conſtantia perturbetur, morbuſque aliena facie mihi ſiſtatur, quàm revera deberet; & ſi

quid

quid præscribo, procuro, ut illud generale aliquid sit, & innoxium, imò per observationē juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die diligentiùs consideratis rebus antedictis, morbi speciem tandem decerno, & exinde remedia opportuna præscribere incipio. Igitur si verum fateri decet; Prima basi curandorum est recta eorumdem cognitio, atque debitum unius ab alio discrimen; latent enim velut in alta nocte prima morborum stamina, nec arte magistra in curationem eorundem perveniemus, nisi facem præferat solida diagnosis. Calculum vesicæ cognoscere, ac præsagire nonne glorioſum est, nonne ad Medici famam & utilitatem commodissimum est? Ita pariter alios quoslibet dignoscere ac præsagire morbos, penè divinū dixerim.

II. Inter Græcos, qui post *Hipp.* Praxim Medicam solide locupletarunt, solus profectò numerari poterit *Cœlius Aurelianus*; is sectæ methodicæ Princeps hodie superstes, & Vindex, tanti fecit signorum in curandis morbis necessitatem, ut videatur nulli rei tam seriò mentem intendisse, quàm in detegendis signis, & circumstantiis morbos adinvicem distinguentibus, quaquidem in re cœteros, Græcos æquè, ac Latinos consensu doctorum hominum superavit; illius enim opera nil aliud verè sunt, quàm utile signorum diagnosticorum, graviumque præceptorum Seminarium. Imo si nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli seriem se diffundat in describenda exactissima signorum illius morbi natura; de cœtero, ne verbum profert. Contra in nonnullis aliis historiam morbi fideliter, ac veluti penicillo Naturæ adumbrat, quàm ullus unquam Auctorum post *Hipp.* fecerit, si *Sydenhamium* excipias, qui ab *Aureliano* tractandorum, describendorumque morborum methodum videtur desumisse. Et quamvis post stabilitam à *Galeno* sectam rationalem, Methodica per plures ætatum successiones ferè obmutuerit; præsenti tamen sæculo iterum resurgit; coagulatio enim, & dissolutio fluidorum, tensio, & flaccidiras solidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum stricto, & laxo adamussim congruunt, quæque hodie à sagacioribus per Italiam exercetur Praxis, tali super stricto, & laxum per mechanices regulas explicatæ hypothesi innititur; qua de re instar omnium legi merentur doctissimi Italorum; qui hoc sæculo Neapoli, Romæ, & Paduæ Medicinam ad leges mechanices solidè Medicinam restituerunt, eosque superius laudavimus.

III. Arcana necessitatis signorum diagnosticorum ii dumtaxat agnoscunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obscurè procedentium, vel similitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confusione statim hærent, & post molestas vexationes mentis, ab ea veritate longè distant, quàm putabant jam habere pro comperto, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, si insolertissimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnostica, sive diagnosim facilem morborum difficilium longo usu didicerit, & candidè legentibus proposuerit. Fluor albus uterinus, & gonorrhæa gallica, adeò similibus concomitantur symptomatis, ut quisquis Medicorum ferè semper decipiatur in illorum diagnosi, præsertìm cum Mulierculæ verecundia perfusè gonorrhæam per impurum scortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne succedant imposterum hæc incommoda dabo signum infallibile tales morbos adinvicem distinguendi. Pete à Muliere an superveniente menstruo sanguinis fluxu, perseveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; si dicat quod sic, significato eidem, quod morbus, a quo divexatur, sit gonorrhæa gallica; si vero durante menstruatione fluor albus evanescat; & eadem finita denuò regrediatur, pro certo habeas mulierem fluore al-

bo uterino laborare ; cætera signa fallunt, hoc verò constans est, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter signa fœtus mortui in utero, hæc potissima judicantur ab Auctoribus, nempe frigiditas pudendi muliebris, fœtor oris cadavericus, conversio fœtus hinc inde ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam sepissimè decipiunt medentes, infallibile omnium recensetur *Cælius Aurelianus cap. de fœt. mort. Si mulier gravida ingenti conatu fæces evacuandi, ideſt teneſmo, detineatur, aliaque ſigna etiam ſi aderint, pro infallibili habeto fœtum in utero eſſe mortuum.* Hujus asserti veritatem ipse quoque observavi, semel Patavii, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valdè obscura sunt, & dubia ; si tamen æger dispnæa afficiatur, hora somni potissimum ingravescente, ita ut post paucas horas somno impensas derepentè expergiscatur, expergefactus suffocari se sentiat, fenestras aperiat, & liberum aerem exoptet, pro certo, & infallibili signo habeas ægrum hydrope pectoris laborare, nam & pedes intumescent, aliaque signa minus constantia, aderunt. Et si fidem tibi præstare noluerit, subsequens morbi progressus, & apertio cadaveris, de solida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam obscuris adinvicem confunduntur signis, quàm morbi pulmonum, undè sæpissimè unum pro alio curare solent ignari Practicantes ; præ cæteris tamen magnam errandi occasionem præbet tuberculum pulmonum, de quo *Hipp. lib. de Medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & dissolvere posse maximè artificiorum habetur, itemque collectiones illorum impedire*, &c. *Villisius* cap. de vomica pulmonum, differens de tuberculo, ait. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, sed tota ejus res in insidiis est*. Idem sentit. *Tulpius* & alii docti Practicantes, qui ferè desperant de inveniendis signis pathognomonicis, ac penè infallibilibus tuberculi pulmonum ; præsertim cum eadem quasi habeat, morbosa pulmonum costis adhæsio. Verumtamen quantum nos observare potuimus, inter constantiora signa hæc potissimum recensenda. Tales ægrotantes de cætero bene se habentes, difficulter spirare incipiunt, difficilis spiratio sensim augetur, inter spirandum non stertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore sentiunt continuum, & dolentem ; in locum decumbere non possent ; sicca tussi laborant, tandem genæ rubent, febricula supervenit ; & negotio ad suppurationem vergente, alia suppurationis symptomata accedunt. Duo tamen tanquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi signa sunt, tussis sicca, & dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *text. 63. lib. 1. de morbis. Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, ac tussim siccam inducit*, &c. Qui tuberculo pulmonum laborant, sæpissimè derepentè moriuntur, nàm suppurato tuberculo pus erumpit in trachæam, & suffocat. Hinc quo longius à trachæa, & pulmonum centro distat, eo minus periclitantur de suffocatione ; pus enim in cavitatem pectoris erumpet ; aut per urinas eliminabitur. In Tabidis si dolor vehemens lateris derepente superveniat, brevi delirabunt, febris magna accenditur, & paucis post diebus moriuntur. Scias tamen quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis superveniunt cum aliis præfatis circumstantiis, scias, inquam, talem tabem oriri infallibiliter à connexione præternaturali pulmonum cum costis ; eamque prognosticare poteris, idque repetita cadaverum Tabidorum sectione abundè cognovimus.

IV. Utinam singuli morbi, duo vel tria signa infallibilia haberent, prout nuper recensiti. Utinam, inquam, hunc signorum provinciam quovis sæculo nonnulli ex Medicis locupletare tentassent ; certè medendi ars à multis jam retro seculis perveniſſet ad statum suum, saltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipsi satiùs duxerunt in Schola *Galeni* adversarium disputationibus vincere (quas subtiliùs est contemsisse ; quàm sol-

...essiones, ut

... eidem insisteret cylind=

=rus eiusque basis, eiusque ... ...

...tur duo tubi equalis diametri, equalibusque in fundo prediti foraminibus, sed in uno
...dupla sit eiusque liquoris altitudo, ab isto dupla tantum eodem dato tempore effluit liq=
...is portio, ut Gravesandus Mussenbroechius, alliique experti sunt; Atqui si liquoris
...ssiones responderent altitudini, deberet à tubo quadruplo non dupla, ut cont
...it, sed quadrupla effluere liquoris portio eodem dato tempore: ergo pressiones non
...t ut altitudines liquoris, quò directè premuntur.
...ris in vasis detenti nè dum perpendiculariter deorsum, sed obliquè etiam, et horizont
...tur pressionem exercent suam, ut recentiores omnes fatentur experimentis edocti: ergo
...asis divergentibus ex liquoris columnae, quae fundo non insistunt, in illum tamen obliq:
...sum pressionem suam dirigunt: ergo fundus vasis divergentis non ita premitur à liquore
...i eidem insisteret cilindrus eiusque basis, eiusque altitudinis

36
8
9
12
16
20
21:5
2:10
124:9

13
9
27
7:10
34:10

59:7:6
45
104:5:6

5:2

solvere) quàm in Schola Naturæ, Naturam ipsam factis superare, & novis signorum explorationibus. Porrò si duo morbi sub eadem specie positi difficulter curantur (ut passim hoc opere subindicavimus) nisi ritè specificatio singulorum per singula opportuna nobis constiterit; quantò difficiliùs ergò si sub specie fuerint remotissima, & longè adinvicem distincti. Detecto igitur fonte diagnostico cujuscumque morbi remedia, indicationesque curativæ statim manifestantur, eodem verò neglecto, aut latente, morbus unius speciei, curatur pro alio speciei ferè remotissimæ; qua de causa cum eventus non respondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici morbos quamplures tanquam incurabiles deferunt, medendi methodum lacessunt, Medicinam incertam esse dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognosticandi nec addiscunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconsideratè judicant. Doctores Medici opera invenienda, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles, ratiocinia enim vestra sæpissimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò Naturam non attingunt.

CAPUT IX.

De causis Morborum.

ARTICULUS I.

Prolegomena ad Historiam, Divisionemque causarum opportuna.

POst absolutam methodum perficiendi historiam morborum per phænomena sua proximum est, ut eamdem instituamus per causas illos producentes: atque in ipso orationis vestibulo animadvertendum est, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos esse morbos primarios ab iisdem causis semper pruductos & eamdem medendi methodum semper exposcentes: cum per repetitas gravissimorum Medicorum observationes certò jam constiterit morbos præfatos non esse semper primarios, & ab iisdem causis, sed secundarios, & à diversis causis pendentes, adeòque tot in species esse divisibiles, quot sunt morbi principales, & causæ constantiores, quæ illos produxerunt; imò singulas prædictas, in quas subdividuntur species, propria, & ipsis solis familiaria habere symptomata proprios pariter invasionis, augumenti, status, & declinationis modos, medendi denique methodum singulas à reliquis aliis toto cœlo diversas exposcere. Rem exemplo clariùs aperiemus.

II. Sit pro exemplo Phthysis. Hanc superiorum temporum *Galenici* primarium atque unum specie morbum ab uno causarum fonte semper provenientem, destillatione scilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo semper indigere existimabant. Qua quidem in re, quantum à veritate aberrarint, abunde nobis aperiunt diligentes observationes *à Cl. Morton*, & reliquis Recentioribus publicæ luci expositæ. Per eas enim utpotè è naturæ penu eductas certo constat phtysin sæpissimè esse morbum secundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea scorbuto, ictero, chlorosi, asthmate, sputo sanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyssenteria, animi pathematis, studiis severioribus, vel aliis innumeris hujus generis occasionibus pendentem; prout à variis hisce morbis, aut causis fovetur phthysis, ita varia secum ducit symptomata omninò diversa à phthysibus alterius speciei: variam quoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthyseos speciebus longè distincta exposcit. Et nisi phthysim unius speciei, à phthysi alterius sedulo distinxeris, sed medendi methodum, & remedia unius adhibueris præposterè phthysi alterius speciei ferè remotissimæ, in evidentem perniciem conjicies ægrotantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III. Quicquid de phthysi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis mor-

morbis, præsertim chronicis. Et sanè inter præcipua artis nostræ desiderata illud meritò reponimus; ut scilicet singuli quique morbi in tot species subdistinguantur, quot sunt morbi primarii, à quibus soventur, aut causæ vehementes constanteſque, à quibus producuntur; & singularum specierum proponantur signa characteristica cum historia prima earumdem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & stabilis. Eadem potissimum ratione, qua id factum videmus à Botanicis; qui sub generali nomine alicujus plantæ v. g. Cardui, plures carduorum species comprehendunt, suntque adeò seduli in describendis magnitudine, figura, colore, sapore, aliisque plantæ accidentibus, quibus unam cardui speciem ab alia distinguat, ut insigni laudum ornamento digni profectò videantur: contra Medici Morbos nonnullos; qui in tot species distingui deberent, quot sunt morbi principales, aut causæ vehementes, à quibus soventur, quia in nonnullis symptomatis sibi similes videntur, sub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in singulis utuntur; cum revera & Natura diversi adinvicem sint, & diversam medendi methodum exposcant singuli, & singuli pariter sub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui speciebus superiùs consideravimus; quæ omnes licet sub uno cardui genere complectantur, singulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

IV. Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbis adhibuerunt in quamplurimis neglexerunt. Morbus soporosus licet unus genere videatur, in plures tamen species accuratè illum distinxerunt, quales sunt cataphora, coma vigil, coma somnolentum, lethargus, carus, apoplexia, &c. singulisque speciebus signa diagnostica, & prognostica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum historiæ maximè necessaria adscripserunt. Pleuritis, & Peripneumonia quamvis; & loco affecto, & causa producente, nonnullisque aliis inter se similibus symptomatis, unus idemque genere morbus sit, à priscis tamen Medicis in duplicem distinctam speciem, duplici titulo, & historia diagnoseos, prognoseos, curationisque cuilibet opportunæ insignitum videmus. Convulsio quamvis generalis sit morbus, in plures quoque species eumdem distinguere Recentiores æquè, ac antiqui Medici censuerunt; nam præter magnum illud, herculeumque epilepsiæ malum, dantur tres convulsiones generales, Opistotonos, Emprostotonos, & Tetanos; dantur pariter convulsiones oris, & oculi; Asthma convulsivum, Colica convulsiva, Hystera convulsiva, Convulsiones musculorum abdominis (quæ licet oppido raræ sint, easdem tamen in Quadragenario nuperrimè observavimus, cui abdominis musculi ingentes subsiliebant, & convellebantur; Sanguine per hæmorrhoides emisso, injectis clysteribus lactis, & hausta debita quantitate olei amygdal. dulc. cum syr. papaver. rhæados in longo brodio dissolutis; postridie convaluit) & complures alii morbi ab internis convulsionibus pendentes, licet propriis titulis non adhuc ab Auctoribus insigniti. Omnesque antedictas convulsionum species, non solum habemus in Auctoribus propriis, easque titulis distinctas sed singularum pariter diagnostica, prognostica, & curativa præcepta, historiamque primam eatenus descriptam, quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora, in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus, à transalpinis hominibus; labente jam Romano Imperio, vastabatur.

V. Morbus quisque principalis, quantum ludere soleat sub persona alterius morbi, speciei ferè remotissimæ, quotidie observamus in Praxi. Hysteria non contenta incedere accidentibus sibi familiaribus, repentina scilicet sensuum oppressione, gulæ strangulatu, sensu frigoris in vertice capitis, convulsionibus partium, &c. sæpissimè imponit Medicis sub specie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejusdem affectio-

ctionum ; tussis , asthmatis , affectionis colicæ aut nephriticæ, vomitu & diarrhææ, tumoris , doloriſque tibiarum , ſuppreſſionis urinæ , refrigerationis partium externarum , graviſſimorum dorſi dolorum , & hujusmodi quamplurium morborum , quorum perſonas induit , & incautos Medicos deriſioni exponit , &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro aſthmate laborantem accerſitus , inveni eam de ſalute penè deſperantem propterea quod trium menſium intervallo fruſtra curata fuerit à Medico ſuo per remedia ant-aſthmatica; cum igitur narraſſet ſe affectibus hyſtericis frequenter obnoxiam eſſe , & in præſenti morbi ſtatu ſenſum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore , ferè perpetuo ſufferre , non dubitavi aſſerere ; aſthma illud à fomite hyſterico omninò dependere , quamobrem præſcripto ſale Jovis in aqua meliſſæ , nec non oppoſito emplaſtro matricali Minſichti (cujus compoſitionem ſal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici , paucis interpoſitis diebus perfectè convaluit , &c. Juvenis Romanus per octimeſtre ſpatium gravi, & ſummoperè dolorosa ophthalmia laborans , doctiſſimorum Medicorum remedia ſemper irrita expertus eſt ; Cum ad me veniſſet , ſingulasque morbi circumſtantias ſedulò conſideraſſem ſtatim ſubiit dubitatio de cauſa aliqua vehementia , aut morbo principali , qui ſub ophthalmiæ luderet perſona; quamobrem à me interpellatus , an lue gallica quandoque laboraſſet ; reſpondit, elapſo octennio male tractatum fuiſſe à gonorrhæa gallica , à qua poſt duos menſes : adhibitis opportunis remediis protinus evaſerat : Quoniam verò impuræ hujus luis ſemina per triginta , & plures annos ſanguini inhærere , ægrotoſque vanà ſanitatis poſſeſſione illudere ſolent: interimque ſub perſona plurium morborum reviviſcant, & Medicos turpiter decipiant; Statim decrevi ophthalmiam hanc gallicam eſſe ; exhibitaque longa potione adinſtar aquarum thermalium decoctionis ſarſ. parillæ , antimon. crud. &c. poſt decem dies circiter perfectè convaluit ; Ex his , aliiſque , quas brevitatis gratiâ ſilemus , hiſtoriis , deduci jure poterit , magnæ utilitatis fore , ut morbi in tot ſpecies dividantur , quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes , à quibus foveatur. Nam ſi nos haberemus exactam , & fidelem hiſtoriam ſignorum prognoſticorum, & diagnoſticorum , methodi curativæ , & præceptorum generalium aſthmatis hyſterici , & ophthalmiæ gallicæ ; profectò hi duo morbi non decepiſſent præfatos Medicos ſub perſona aſthmatis ſimplicis , non hyſterici , & ophthalmiæ ſimplicis , non gallicæ , ut putabant . Non iſtitutis verò talibus diviſionibus , & multi exindè ſuborientur errores , & magna confuſio in hiſtoria morborum .

VI. Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres , dum Aſthma convulſivum curabant , nec à convulſione fieri ſciebant , donec tandem obſervaverint Recentiores illud non à viſcido humore pulmonibus impacto pendere , ſed à convulſione muſculorum thoracis , aut diaphragmatis , vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum ? qua de cauſa epilepſiam pulmonis vocarunt , & particulari titulo , hiſtoria diagnoſtica , prognoſtica , & curativa diſtinxerunt . Iiſdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulſivæ , donec primus *Fernelius 6. pathol.* 10. detexerit , colicam illam non à frigidis inteſtinorum humoribus , ut ajebant, produci , ſed ab irritatione convulſioneque nervorum meſenterii ; eumque purgantibus , clyſteribus , calidiſque remediis magis exacerbari , miteſcere contra antinervinis , dulcificantibus , & merè anodynis . Hoc itaque modo procedendum eſſet ſingulis in morbis præſertim chronicis, quorum fermentationes ſunt diuturnæ conſtantioreſque , acutorum contra breves, & à levioribus cauſis productæ ; imò ſub ſpecie morbi principalis ebullitionem ſuam finientes, aut in febribus, angi nis, aliiſque hujuſmodi acutis morbis apertè innoteſcit.

AR-

ARTICULUS II.

De Causa Procatharctica, & Proigumenis, seu dispositione Corporis.

NIhil est tam arduum humanæ sedulitati, quàm investigatio causæ illius primoprimæ, & proximæ, quæ singulos morbos in actum provocant, & hominem immediatè lædit. Hoc est, quod erroribus graviſſimis ansam præbuit incredibilem, sciſſioneſque ingeniorum, quas Medicinæ hodierna amarè collacrymatur, excitavit. Nos etenim scientia intuitiva destituti, cum mentis acie arcanos morborum motus assequi nequeamus, per fidem sensuum, repetitum eorumdem usum, opus hoc absolvere deberemus; sed in negotio tanti ponderis varij variè se gesserunt. Patrum nostrorum memoria *Hippocrate*, & conterranei *Græci*, tantum tribuerunt efficaciæ sensuum in Medicina locupletandâ, ut quod de *Democrito* ait *Petronius*, ætatem inter experimenta consumpserint, atque ita per solas, easque nunquam intermissas sensuum exercitationes ad intimiorem causæ morbosæ cognitionem pervenerunt. Cæterum licet iis omnia attingere datum non fuerat, prout apparet ex modulo operis, quod superata temporum invidia, ad nostras manus pervenit; eo tamen progressi sunt, ut morborum naturam quasi in remoto veritatis confinio constitutam, ac velut in crepusculo translucentem per tenebras, apertè nimis reseraverint, & amicam veritatis lucem, edomito nubium stupore primi exhibuerint. Reliqua verò Medicorum gens, quæ per successiones ætatum contra morbos pugnavit, relicto sensu vexavit ingenium, ut illos manuducat ad vera causæ morbosæ penetralia; sed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere potest, nisi consociam sensuum operam adhibuerit; ideò quæcumque de causarum morbosarum Natura excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera sunt tenebrarum palpatio, atque per varias loquendi formulas morborum vestes, & cortices variarunt; essentiam verò, & causam verè causantem ne attingerunt quidem.

II. Ut ordine procedamus, recipienda est prisca Divisio causarum morbosarum Procatharcticam, Proigumen, sive Dispositionem Corporis, & Proximam, qua posita ponitur morbus, & ablata aufertur. Causæ procatharcticæ sive internæ fuerint, sive externæ, à Medicis quamplurimis flocci sæpissimè habentur, quia producto morbo, vel prorsus recedunt, vel ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes illorum conatus dirigunt in considerandis, exaltandisque causis proximis, & à criterio sensuum remotissimis, invita quidem Minerva, nam unusquisque nostrum indicationes curativas haurire debet à quibuslibet vel minimis circumstantiis, & causis cujuslibet generis, maximè cum continentis indolem acquirunt, morbumque aut sustinent, aut fovent, quemadmodum in chronicis affectibus, & periodicè invadentibus observamus, qui tam longa mora, & redintegratione subsistere sane nequirent, nisi novo fomite sensim accedente, atque vel interna, vel externa de causa se multiplicante causam illorum immediatam ad actum provocarent; quod dictum esto generaliter de omnibus morbis fermentativis, nam ipsa etiam corpora inanimata dum fermentescunt, præfatis legibus subjacent, & sæpissimè externo motore indigent, calore v. g. motu, &c. ut in fermentationes excitentur. Cum itaque præfatæ tres causæ æquè concurrant singulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodò a singulis hauriendæ sint, indicationes curativæ in præsenti aperiemus.

III. Causa procatharctica cæteris aliis est clarior sensui; idque fidenter assero, quod si in investigandis morborum causis, sedulò non perpendamus, respiciamusque ad causam procatharcticam, de curatione eorumdem nunquam benè sperandum, nam per exteriora hæc, quæ occasionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum via compendiaria, & certiori pervenimus, dummodo tamen exteriora illa integrè

grè fuerint examinata. Si febrim ex insolatione, vel hujusmodi externa causa productam, curandam quis susciperet; nulloque habito respectu ad causas procatharcticas, & per præconceptam Recentiorum Medicorum hypothesim, non tantum febres, verum etiam morbos omnes ab acido pendere, alchalia volatilia uberiori dosi præscriberet, ut præsuppositum febrile acidum infringeret; & per diaphoresim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cœlo; Cum ebullientis ab accepta insolatione (vel alia hujus generis incalescente causa) sanguinis motus componendi potiùs sint per amica remedia, quàm addendum calcem per furentia alchalia. Apparente igitur pro diversitate causarum procatharcticarum, & antecedentium diversa facie causa immediata, & proxima, in hauriendis indicationibus morborum ad illas semper respiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrem ab intempestivo frigore, aliter à crapula, venere, insolatione, animi pathematis, aliisque causis productam.

IV. Valdè igitur miramur, Medicos hoc sæculo totos esse, ac ferè triumphare in assignandis causis morborum primo-primis; & proximis, necnon ab indagine nostra remotissimis, quæ verò sensibus sunt obviæ, nobisque, exteriùs obversantes morbo dederunt occasionem, ad examen non revocant, sed perfunctoriè quoslibet morbos à qualibet externa causa productos, iisdem legibus aggrediuntur; & veteris disciplinæ neglectu methodum, prioritatemque causarum cœco quodam impetu subvertunt. Te latet Lector? qualisnam sit, qualiterve se habeat textura minima, ac morbosa sanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, apoplexia, delirio, aliisque morbis laborat, & quænam sit causa illa primo-prima, & proxima, quæ singulos ad actum producit. In morbis enim sive acutis, sive chronicis producendis viget occultum quid, per humanas speculationes ferè incompraehensibile; & nisi juvantium, & lædentium testimonio in illius cognitionem perveniamus, adminicula mentis irrita prorsus experiemur. Ex hac causæ immediatæ ignoratione natum est, ut alii existiment eam esse bilem, alii acidum, alii pituitam cum humorum quaternione, alii materiam subtilem, & ætheream, alii alia prorsus inania; quibus indicationes curativas superstruendo, viam Sapientiæ, quæ curationi morborum sit conformis indagare nesciunt, sed promiscua decernendi licentia nervos inquisitioni humanæ incidentes, ex ovo malo, malum corvum educunt.

V. Meque quis putet non hic sustinere Empiricos, qui causas evidentes, & subjectas sensui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum despiciunt, aut assentiri *Hierophilo*, nullam, ut ajunt, morbis causam tribuenti, sed ideò aliquantulum causis evidentibus concedere, quia cum in arte medica omnia sint tenebris perfusa, & judicio *Celsi* ea sit ars conjecturalis, cui non respondent, non solum conjecturæ, sed nec etiam experientiæ, &c. non abs re erit interdum iis pauliper acquiescere, quæ sensibus palpamus, & cadaverum sectione elucidamus; siquidem hæc omnia cum certo consent, vel rarò, vel non ita graviter illudere possunt intellectui, prout solent causæ internæ, & à criterio sensuum remotissimæ. Hisce omnibus assentientem habemus doctissimum *Sydenhamium* in præfatione sui operis talia proferentem. Atque ut impossibile sanè est, ut Medicus eas morbi causas ediscat, quæ nullum, prorsus cum sensibus habent commercium, ita, neque est necesse: abundè enim sufficit, ut sciat undè immediatè oritur malum, ejusque symptomata, ut inter hunc morbum, & alium accuratè valeat distinguere, hæc ille? Monemus itaque Practicantes, ut ægros suos diligenter examinent circa cognitionem causæ procatharcticæ, quæ internam ad actum provocavit, & morbosam fecit; nam sicuti ea cognita curatio facillimè absolvitur, ità è contra in eadem detegenda, ægrotantis vel incuria, vel verecundia confunduntur; & confundunt. Nonne, insaniret Medicus, qui ardentem febrem à ni-

mia Venere productam, eadem methodo purgantium, venæ sectionis, &c. aggrederetur, qua ardentes aliis causis ortum dehentes, aggredi solet? Nobilem Virum gravi Ischiade laborantem nuperrimè curabamus, irritisque optimis præsidiis desperabamus de salute recuperanda; cum verò per transennam nobis subindicasset, se 20. ab hinc annis bubonibus gallicis malè affectum fuisse: statim suspicionem dedit ischiadem à fomite gallico pendere; quamobrem præscripto decocto sars. parillæ, antimon crud. cortic. nucum, &c. paucis diebus interjectis à gravi ischiade perfectè convaluit, non sine Adstantium stupore.

VI. Causa Græci dicta προηγουμένης *Proigumenis*, Latinis verò Dispositiva, sive Dispositio solidorum, & fluidorum corporis partium ad morbum suscipiendum, licet inter causas jure recenseri non posset, quoniam ex se nihil agit, nihilominus tamen quia sæpissimè causæ procatharcticæ vim suam exerere non valent, nisi corpus dispositum fuerit ad impressionem illam suscipiendam, ideò Auctores nonnulli talem dispositionem inter causas adscripserunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, sed ex iis nonnulli dumtaxat inficiuntur. Multi peste correpti famulantur, ex eorum tamen numero omnes peste non corripiuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, sed ingluviei pœnas pauci tantum persolvunt. Demum quamplures eadem communis causa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus causam procatharcticam, sive occasionalem, interdum vim suam corpori non illaturam, nisi in solidis, & fluidis antedicta dispositio præcesserit, quæ causam proximam ad actum reducat; Dispositio hæc quandoque nostris sensibus obvia est, quandoque occulta. Patent scorbuticæ dispositiones, patent quoque & hystericæ, gallicæ, hypochondriacæ, calculosæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifestatæ: quas quidem in morbis de novo invadentibus despicere non debemus, sed habito respectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum, & ad dispositionem veterem. Latent contra dispositiones quædam cuilibet homini familiares, quas Antiqui *temperaturas* appellabant, distinxerunt in calidas, frigidas, humidas, & siccas; easque vel simplices, vel compositas; quæ lato modo sumptæ, licet aliquid conferre videantur ad morborum productionem: nihilominus tamen omnia ad præfatas qualitates reducere, ut solent *Pseudo-Galenici* nostri temporis, res est difficilis admodum aleæ plena, atque à solidioris Philosophiæ cultoribus compressa est sufficienter inanis hæc licentia à præfatis qualitatibus morborum omnium causam immediatè deducendi.

VII. Cæterum infinitæ sunt, & inter se admodum diversæ proprietates illæ internæ, quæ sanguinem ad varios morbos suspiciendos disponunt; alia enim est constitutio, quæ sanguinem ad coagulum, alia, quæ ad dissolutionem, inflammabilitatem, &c. idoneum reddit, alia, quæ ad malignam febrim, alia, quæ ad ephimeram, & ita ad reliquos morbos disponit. Harum dispositionum genuinam indolem, minorumque componentium veram structuram detegere vix datur per humanas speculationes. Ex anteacta tamen vita, & sex rerum nonnaturalium usu, aut abusu divinare poterimus generalitatem quamdam talium dispositionum, terreæ ne sint? an acres, acidæ, humidæ, inflammabiles, densæ, coagulabiles, &c. Qui crapulis indulsit, nec non insuetis vigiliis, exercitiis, iræ, & hujusmodi impetuosis occasionibus, nonne indicabit sanguinem ipsius summoperè activum, aerem, & inflammabilem evasisse, quippe per id temporis succedunt morbi, ab exarata dispositione, aut produci, aut foveri, & quæ indicationes in producto morbo suscipiuntur, ad eamdem dispositionem respicere quoque debere. Antiqui signa dederunt primarum, & secundarum qualitatum, in cor-

po-

poro excedentium, illudque ad morbos di sponentium, vocabantque intemperies, atque eas: vel cum, vel sine materia, &c.

VIII. Quò major, aut diuturnior fuerit praefata Dispositio, eo graviores longioresque erunt morbi ab eadem pendentes. Constat id experientia; illorum, qui crapulis, veneri, vigiliis insuetis, laboribus intempestivis, animi passionibus, aliisque hujusmodi incommodis supra mediocritatem indulgentes, & longiùs, & periculosiùs aegrotant, quàm qui sobriè cœteroquin viventes, praefatis erroribus ansam nimiam non praebuerunt. Cognita igitur ex discursu aegrotantis causa occasionali de inducta per eam in solidis, aut fluidis morbosa dispositione, hariolari aliqua potuerimus de praedominante qualitate acri scilicet, aut acida, viscida, inflammabili, coagulante, aliisque infinitis; ad quorum omnium majorem elucidationem oportet quoque praescire nativam aegrotantis temperiem, calida ne sit, frigida, humida, aut sicca (retineamus quaeso antiqua nomina, nec litigemus de inanibus) sivè juxta mentem *Recentiorum*, an sanguis humidis abundet partibus, aut potiùs terreis, igneis, fixis demum, seu ad motum inertibus, quae omnia *Antiquorum* qualitatibus optimè respondent. Eodem temperaturae nomine, considerandae quoque veniunt partes solidae, flaccidae ne sint, an tensae; convulsionibus, an relaxationibus obnoxiae, cordis impulsui proximae, an remotae; uberiori, an pauciori sanguinis copia irrigatae; fibris carneis, an nerveis, abundantiores, &c. quae omnia ad eruendam intimiorem partium Dispositionem prae cœteris conferunt, & nisi rectè considerentur, innumera damna ab usu remediorum superveniunt, quae quidem variè temperanda erunt, prout variae erunt tales fluidorum, aut solidorum temperaturae, & causae morbi antecedentes, &c.

De Causa proxima morborum necnon de Fontibus praecipuis eamdem investigandi.

IN antecedentibus causae procathracticae, & προηγουμένης *Proigumenis* naturam exposuimus; breviter nunc examinanda venit causa primoprima, & proxima, qua posita ponitur morbus, & ablata aufertur. Haec est causa illa, pro cujus determinatione tam acerba vulnera inter Medicos quotidie refricant, & singolorum animi tàm fœda dissensione commoventur. Quoniam verò per cogitationes nostras non ità facilè assequi possumus, quae intùs in nobis geruntur, adminicula petenda erunt à certioribus viis. Viri doctissimi cum diù frustra insudarint in cognoscenda causa proxima, & determinanda natura fermenti peregrini, singulos morbos immediatè producentis, decreverunt tandem, dummodò constaret, quibus indicationibus, & remedio curandus sit morbus, parum conferrè, si causam illius immediatam, & a sensibus remotissima ignoremus. Hujus asserti fidem faciunt *Empirici*, qui cruditas *Rationalium Medicorum* speculationes de causis morborum proximis spernentes, saepissimè aequè benè morbos sanant cum secretulis suis, ac faciunt *Rationales* methodis, speculationibusque accuratioribus. Idem quoque testantur morbi epidemici à prava aëris constitutione producti, cujus malignum fermentum humoribus efflatum licet à nobis, nec explorari, nec determinari possit; non perinde tamen sequitur, ut ignoremus quoque methodum, qua morbi ab ignota talium Epidemiarum causa primoprima producti eliminari debeant, siquidem post sedulam, & prudentem juvantium, & lædentium observationem in tales methodos facillimè incidimus. Demum quis erit ex Medicis modesti ingenii, qui non fateatur, se internam, sivè immediatam morborum causam propemodum ignorare; contra verò quotidiè curationem illorum suscipere, & curativa me-

methodo longo usu comparata feliciter absolvero?

II. Hisce non obstantibus plures indicari possunt viæ, quæ ad elucidandam singulorum morborum causam immediatam nos manuducant. Idque primò cognita causa procatharctica, & dispositiva, de quibus fusè in antecedentibus. Secundò plures morborum causæ immediatæ facillimè manifestantur, prout in Hydropicis aqua, in Empiematicis sanies, in Nephriticis calculus, quibus ablatis, ipsi quoque morbi protinus auferuntur, hæc tamen felicitas sæpissimè non contingit; nàm alia causa remotior in hydropicis aquam, in Empiematicis saniem, in Nephriticis calculum, aliisque in morbis alias causas fovere solet, quæ speculationibus nostris prorsus est inaccessibilis, quo in casu utendum est artificiis mox dicendis. Tertiò ab excretis, & retentis, aliisque per oculorum fidem se manifestantibus: utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò a juvantibus, & laedentibus, sine methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indagando naturam eorum, quæ juvant, & eorum; quæ nocent, qua cognita, facillime sensuum, aut cogitationis opera perveniemus ad minima causæ immediatæ componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium; speciei vel similis vel remotæ. Septimò ex læsione operationum principalium utpotè pulsu, respiratione, robore, aut languore virium, &c. Octavò à symptomatis morborum concomitantibus, eorumque natura, & vi, &c.

III. Et primò quod spectat ad excreta, & retenta; inter ea principem locum obtinent stercus, urina, sputum, sudor, vomitus, sanguis venæ sectione extractus, color cutis, unguium, oculorum, &c. Quibus principiis componatur urina, abunde nobis patefacit analysis chymica, præpollent tamen cæteris in naturæ statu sal indolis armoniacæ, quod urinam colorat, & ponderosam reddit. In statu verò morboso tanta forsan est salium varietas, & mixtio cum suis, vel alterius generis particulis, quanta & morborum. Ex urina igitur magis, aut minus colorata, talium salium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in laethalem urinæ suppressionem, corripiuntur stupore mentis, tremore, & rigore universali, febre demum, paralysi, aliisque nervorum morbis, quorum omnium observatione admonemur, quibus morbis producendis idonei sunt urinæ sales, dum abundat in sanguine. In acutis morbis si urina derepente fiat decolor, & tenuis, phrenitidem, morbosque capitis prænunciat; in cognitionem igitur causæ primo-primæ talium affectionum perveniemus, si noverimus genuinam indolem principiorum urinam constituentium; exindè curationem perficiemus, sciendo ex *Physicis* quidnam contrarium sit talibus principiis. Porrò stercoris odor, & color indicabunt naturam causæ primæ, vel potiùs antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius virida, nigra, &c. fuerint stercora, acido-acrium, & vitriolicorum salium copiam denotabunt; si verò alba, copiosa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel salinarum, vel sulphurearum partium (à quibus stercoris odor, & color) maiorem quàm par est inopiam. Lingua præ cæteris subindicabit intimiorem morbosi sanguinis statum. Si acidus sapor in ea redundaverit acidam sanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum constitutionem manifestabit. Si salsus salsam, si amarum amaram. Si viscidus, mucosus, & insipidus, talium partium copiam. Si humida lingua fuerit humidam, si sicca siccam, & inflammatoriam diathesim. Demum pro secreto tibi sit Lector, me certiorem de sanguinis statu indaginem, aliunde non haurire, quàm ex lingua. Siquidem cum sit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum, per quas immediatè manifestatur morbosum illud in sanguine superabundans, neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectibus,

& mu-

& mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim signa frequenter fallunt, hæc aut nunquam, aut rarò. Cave igitur ne discedas ab ægro in cujuscumque morbi curatione, nisi prius linguam inspexeris, praesertìm si de internis inflammationibus, suspicio fuerit, quas tibi certissimè explorabit lingua, utpote quae in minima inflammationum suscipionem statìm resiccari incipit, & crescente inflammatione crescit pariter & siccitas linguae.

IV. Sudor, & vomitus iisdem legibus subjacent, quibus urina, & foeces; ex illorum itaque colore, odore, copia, &c. explorabimus indolem causae proximae, aut antecedentis, prout in praefatis duobus excretis fecimus. Sanguis venae sectione extractus idem nobis aperiet; si rutilans nimium fuerit, partium volatilium, & inflammabilium, si nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus inflammationibus partium internarum, praesertìm acuta pleuritide observavi, sanguini venae sectione extracto, crustam quamdam albam veluti gelatinosam in superficie excrescere, quae quidem nil aliud est, quàm nutrititia, seu chylosa sanguinis portio ob nimiam illius incalescentiam, partiumque volatilium copiam, à foedere reliquae massae dissoluta, & in albam illam crustam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compescenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno-alchalia: ut possint hoc pacto rubicundae aequè ac nutrititiae sanguinis partes amico vinculo adunari, dissolutionibusque hujusmodi inflammabilibus ansam omnẽ præscindere. Cõsistẽtia sanguinis patefaciet quoque omnia, quae in eo superabundent principia. Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent sanguinem, & interea macilenti sunt insomnes, iracundi, &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. *Veipferus exercit. de apoplexia fol. m. 429.* habet: *Se in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam, & in malignis sanguinem fluidum; nec post obitum coagulabilem observasse*; Simon Pauli de febr. malign. §. 2. *Notat sanguinem phlebotomia emissum maximè rubicundum, & colore proximè accedentem ad colorem floris Cardinalitii; sive Trachelii Indici, neo-non pauco perfusum sero, se pluries in ægrotantibus observasse, qui tum tali sanguine semper de vita periclitabantur*. Hoc idem in peste à plurimis notatum esse, testantur historiae Recentiorum. Color igitur, consistentia, aliaeque educti sanguinis affectiones, subindicare nobis poterunt latentem causae proximae constitutionem.

V. Cum de Natura sanguinis inciderit sermo obiter hic monemus, quod nemo Medicorum curationem febrium absolvere feliciter poterit, nisi ante quaelibet adhibita remedia, certior factus fuerit de statu sanguinis febrientis; scilicet an sit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis; &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus, &c. siquidem in tam diverso sanguinis statu, diversae pariter indicationes curativae hauriendae sunt; aliter enim tractandus erit sanguis ad dissolutionem, orgasmum, & nimiam ebullitionem; aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens neque profectò per ipsa febrium initia, curatio illarum omnium indifferenter aggredienda est per medicamenta purgantia primas, ut ajunt, vias, vel sanguinem ipsum mundificantia; nam per talem intempestivum purgantium usum, aut reduplicatur febris, aut abit in malignam, sicuti experientur illi ipsi Galenici, qui methodum hanc tantopere deprædicant. Imminentem hysteriam præ cœteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxysmum ex citrina in aqueam, & tenuem mutuatæ. Porrò observamus animi pathemate correpti urinam ex rubicunda desinere statim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colorem recuperare, nisi animi passio prorsus recesserit. Invasionem paroxismi convulsivi, color aqueus antedictus in urina semper præcedit; & spasmodicè affecti urinam ferè semper reddunt tenuem, claram, & copiosam. Ex quibus observatis arguere possumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ salibus supe-

peditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; si alba, pallida, flava, subnigra, fusca, similisque fuerit, talium quoque partium in visceribus, aut sanguine denotabit abundantiam.

VI. Post excreta, & retenta, quarto interim loco subodorari poterit indoles causæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, sive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo sint febres intermittentes. Hæ autumnali, aut vernali potissimum tempore sæviunt, congestis in massam sanguinis cruditatibus, vel ob progressæ æstatis in usu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & insuetas humiditates. Ab instituta sanguinis missione, vel purgatione eorum initiis, duplicantur, & in pejus ruunt; symptomata, quibus comitantur, sunt: Frigus, lassitudo, horror, calor mitis, lingua viscida, sitis moderata; Medicamenta, quæ conferunt, sunt amara, acria, volatilia, lixivo-alchalia, &c. quæ nocent, syrupi refrigerantes, victus nimium humidus, medicamenta viscida, & inertia, &c. A cibo pravi succi, & intemperanter sumpto exacerbantur paroxismi: contra verò per abstinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga statim incipies, in quam plurima mala præcipitabis ægrotantem, fusè in hoc opere differimus, hic est progressus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifestè deduci poterit causam proximam illarum esse quid crudum, viscidum, & coagulabile, ut patet consideranti, &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes sunt, vinum, venus, & crapula; remedium contra aquæ potus, lactis usus; & sobrietas stomacho tamen præ cæteris respiciendum; exinde arguimus causam immediatam podagræ esse quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata lædentia facillime suppeditant; naturæ juvantium hoc idem assertum confirmat, siquidem nil efficaciùs partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet, quàm lac, & aqua, quæ partibus constant lenibus, flexibilibus, & facilè pertranseuntibus. Hoc examen in singulis morbis instituendum esset, præsertim dum ab occultis quibusdam causis, aut influentiis aereis foventur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ sine periculo tentari possunt, & observando juvant ne, an noceant, brevi certior fit de natura causæ immediatæ, ejusdemque inclinatione per has, vel alias vias è corpore secedendi, idque potissimum in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam grassantibus; in quibus vix effugere possumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur, donec sedulò juvantium, & lædentium examine instituto, non incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

VII. Quinto per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam causæ proximæ. Lac ab omnibus laudatur tanquam praecipuum remedium in Hecticis; praecipua illud componentia sunt caseus, butyrum, & serum; Caseus & butyrum in lacte particulis constant lenibus, mollibus, alchalino-sulphureis, &c. igitur particulae morbosae sanguinis Hecticorum, oportet ut sint contrariae indolis, nempè acris, acutae, rigidae, &c. In febribus intermittentibus praestāt summoperè amara, acria, lixivo-alchalia, &c. haec constituuntur particulis rigidis, acutis, sulphureis, &c. necesse itaque est, ut particulae morbosae talium febrium à viscida, crassa, & inerti dependeant materie. In febribus ardentibus conferunt emulsiones seminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodyna remedia, quorum particulae sunt lenes; pauci impetus, & aqueae: ergò particulae febrim ardentem producentes constabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuosa substantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quaedam austero amara de genere ferè adstringentium, utpotè sunt china china, tormentilla, radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fra-

xi-

xini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quæ adſtringendo operantur: Quæ cum vera ſint, argui jure poterit antedictas febres ab elanguido, ac penè laxato partium fluidarum, ſolidarumque tono, non verò à decantata viſcerum pendere obſtructione, hic medicamenta ex genere ſtypticorum amaricantium, & aliquantiſper ſpirituoſorum roborando, ac ut dicam, ſtrictiores reddendo ſolidas, fluidaſque partes, eaſdem optimò diſponunt, ut ſupervenienti fermento æſtuationem febrilem in ſanguine mox excitaturo, fortiter reſiſtant, & per repetitas circulationes in cribris viſcerum jam roboratis commodè diſponant.

VIII. Ubi ſudor neceſſarius eſt, & irritis quibuſvis remediis non erumpit, mitte ſanguinem, & ſtatìm erumpet; præſertim ſi id fiat à nimia humorum copia, & quaſi ſtrangulatione in vaſis. Vir hypochondriacus frequenter corripi ſolet diro aſthmate penè ſuffocante, & derepente invadente cum tenſione ventris, & flatibus hinc inde obmurmurantibus; cum ad ipſum accedo, ſtatìm impero ſanguinis miſſionem ex brachio, ſanguineque vix educto, ceſſant illicò aſthma, tenſio ventris, & imminentis metus ſuffocationis. Multiplici experientia didici colicas convulſivas pertinaciſſimas, & veluti ab orgaſmo ſpirituum productas, poſt inſtitutam venæ ſectionem, & remedia anodina maxime diluta, brevi ac feliciter ſanari.

VIII. Didici pariter apoplexias ſanguineas, ideſt à ſtrāgulatione sāguinis circa vaſa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia, &c. nullo alio remedio citiùs ſanari, quàm per ſanguinis miſſionem in ipſo curationis veſtibulo ſtatìm inſtitutam. Quique indifferenter omnes apoplexias tum ſanguineas, tum pituitoſas purgantibus, vomitoriis, & ſpirituoſis aggrediuntur, non præmiſſa venæ ſectione in ſanguineis, indigent helleboro. Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralyſi correptam, hac methodo poſt triduum feliciter curavi. Evacuatis unciis decem ſanguis è brachio lateris paralitici, hauſit hanc mixturam.

℞. *aq. ſor. pan. &*
card. bened. an. unc. jij.
ſpir. ſal. armon. gutt. xij.
pulver. cran. hum. &
ſtib. diaphor. an. ſcrup. j.
m. f. potus.

Totam ſpinam, & medietatem corporis paralyticam foveam oleo vulpino cum ſpiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargariſma in ore detinebat ex decoct. lign. viſc. querc. & oxymelle ſcillitico; per hæc remedia triduo vix elapſo à præfato morbo liberata ea feliciter. Ex omnibus antedictis hiſtoriolis deducimus, morbos præfatos originem ducere à ſtrangulatione, ſive, ut dicam, arctatione humorum, aut ſpirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè ſolubili, quàm per ſanguinis miſſionem in loco affecto, vel proximiori inſtitutam: cujus inter mirabiles proprietates ea eſt potiſſima, ut ſanguinem vel ſtagnationi proximum ulterius promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati reſtituat; ignis enim vitalis ſpatio liberiore conceſſo ventilatur potiùs, quàm extinguitur, præſertìm cum continuus ſit, vehemensque cordis impulſus, à quo circularis motus ſanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, ſive ex ſapientiore mechanicis omnibus experientia, ſtatutum eſto ſanguinis miſſionem incipientes humorum ſtagnationes ſolvere, nimiumque illorum orgaſmum momento compeſcere.

IX. Sextò mutatio unius morbi in alium ſpeciei, vel ſimilis, vel diverſæ ſubindicare facilè poterit naturam cauſæ proximæ, cujus rei non ignarus doctiſſimus *Ballonius conſil.* 13. hæc habet: *Hippocrates ſucceſſiones; morborum conſiderandas eſſe præſcribebat, eo quod in morbis longis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi, tanquam ſoboles rudiviva ex aliis ſubindè conſequantur, & repullulent*: hactenus celeberrimus *Ballonius*. Arthritis facillimè mutatur in colicam,

cam, quare qui causam proximam arthritidis noverit, noscet pariter, & colicæ. Omnes calculosi facilè fiunt ictterici, & è contra, cognita itaque causa proxima unius, facilè patebit & alterius. Ex scabie retropulsa, vel malè curata quamplures infausti morbi superveniunt, utpotè sunt sputum sanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ, &c. Proficuam hydropis historiam, à retropulsa scabie productam narrat *Hippocrates in Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdissima scabie laborans, atque ut sanaretur accessit Milos, ubi calidæ sunt Thermæ, quarum usu convaluit a scabie, sed paulo post incidit in hydropem, & exindè mortuus est.* Sæpissimè incidunt in febrem, cæcitatemque, ut expertus est. *Sennertus Prax. part. 3. sect. 2. cap. 44.* dicens: *Puer scabie linimentis retropulsa in cæcitatem, & febrem incidit, qui accedente epilepsia supremum diem obiit.* Scabies Quartanario superveniens bonum? morbus enim quartanarius brevi solvetur, & ipsa scabies nullis adhibitis remediis sponte sua paulo post recedet, ut repetita testatur experientia. Cui igitur nota erit causa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit & illius, qui eumdem subsequitur. Ex pruritu, cutis fœditate, victus ratione, methodo curativa, &c. deducimus causam primo-primam, & immediatam scabiei esse quid acre, muriaticum, viscido, aut tenui inhærens succo; ergò morbi à malè curata scabie emergentes, probabile est, ut eidem causæ suam debeant originem. Plures hujusmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvicem transmutationes observantur, ad quos remittimus Lectorem.

X. Septimò ex læsione partium, & operationum principalium certiores fiemus de causa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor fere semper provenit. Sectis enim cadaveribus palpitatione cordis in Xenodochio extinctorum pluries observavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, aneurismata, ossificationes, grumos sanguinis ingentes, tarizationes, vermes, & consimilia impedimenta; inter quæ elapso quinquennio observationes in cadavere sexagenarii palpitatione cordis Patarii extincti aneurisma ingentis magnitudinis in aorta ascendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate aneurismatis polypum magnitudinis ovi anserini. Neque in palpitatione cordis dumtaxat, verum etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, asthmate scilicet, pulsus intermissione, & consimilibus. Obiter hìc notamus, ex repetita cadaverum sectione nos didicisse, antedictos cordis affectus, ab organica causa, utpotè polypo, aneurismate; &c. dependeant, non per intervalla, sed continuò ægrotum molestare, facies pallido, aut alio colore morboso suffusa erit, gravibusque aliis symptomatis hydropi affinibus subjicietur patiens Si verò fluida materies acrimonia, & irritatione peccans eosdem produxerit; per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præsertìm dùm constitutio temporis austrina dominatur, aut animi pathemata supervenerint; color faciei naturalis est, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur symptomatis; quo loci igitur prima, & repetita luserunt symptomata, ibi morbum adesse admonemur. Corpus humanum fasciculus est fibrarum variè contextarum, sibi mutuò respondentium, & ab intus se movente fluido veluti elatere quodam hinc inde flexarum; unde quidem provenit consensus ille unus, conspiratio una, & consentientia omnia magni *Hippocratis*. Neque in admirabili prorsus hoc partium consensu sustinemus. Veterum de vaporibus se elevantibus sententiam a Recentioribus omninò reprobatam, sed omnem in corpore consensum deducimus, vel a vicinitate partium, utpote inter pleuram, & diaphragma, vesicam, & intestinum rectum, &c. Vel à communicatione vasorum qualis est communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vasorum inter se, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & intestina per ductum cholidocum, &c.

Vel

Vel tandem à similitudine, & continuitate substantiæ, qualis est similitudo, & continuitas illa generalis, ac profecto mirabilis inter omnes partes membranosas nostri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum nostrum effugientia in operationibus corporis animati succedunt, adeò ut sæpissimè cedere debeamus Naturæ renuenti revelari. Concesso hoc infallibili partium inter se consensu, opinor sanè quod indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in investiganda morborum causa proxima, menti nostræ illudere non possint sub ficta veri specie; sed quantum patitur nostræ investigationis sedulitas, citiùs aut seriùs, faciliùs vel difficiliùs perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis Naturæ confiniis peraguntur, præsertìm si causa morbosa iis in partibus ludat, quæ publico alicui officio sunt destinatæ, utpote sunt cor, pulmones, cerebrum cum systemate nervoso, &c. quæ dum afficiuntur, semper eodem symptomatum ordine, & specie procedere solent. Hoc potissimum contingit in malignis febribus, quorum fomes modò in animalibus modò in vitalibus, modò in naturalibus, modò aliis in partibus residere solet; ejusque certiores evadent Practicantes per cognitas operationes læsas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta sint de investiganda sede causæ proximæ; de Natura verò ejusdem investiganda consulantur theses superiores.

XI. Octavo à symptomatis morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invasionis, necnon remissione, aut exacerbatione ab assumptis remediis, causæ proximæ constitutionem elucidabimus. Apoplexia pituitosa correpti facie pallescunt, gravissimo sopore corripiuntur, pulsus habent exiles, vomitoriis, & purgantibus optimè cedunt, à sanguinis missione ingravescunt, &c. deducendum itaque, esse quid viscidum, pauci impetus, & valdè crassum, quod has apoplexias producit; contra in sanguinea, rubore suffunditur facies, vasa sanguifera capitis maximè turgent, sopores non sunt vehementes, nec pulsus adeò exiles, & à secta vena in melius abeunt, à vomitoriis aliisque impetuosis solent exacerbari: ex hac symptomatum serie credi facile potest causam illarum pendere ab impedito cursu humoris sanguinei, spirituosi, & consimilis in cerebro, aut vasis circumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica biliosa contingit sæpissimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi spatium; hæc eadem vox rauca observatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò possumus, raucas hujusmodi voces, & aphonias in acutis, similibusque morbis subindicare nobis causam proximam illorum à bile sivè partibus acribus, volatilibus, sulphureisque pendere. Ista aphonia non rarò esse solet prodromus convulsionum epilepticarum in colica. Dolores nonnunquam observantur stata periodo adinstar intermittentium invadentes; si hæc succedat, pro certo habeas causam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari: irritisque quibusvis remediis observavi, quod si tribus horis ante invasionem doloris lene purgans exhibeatur, præsertìm si in imo ventre tragœdiam excitet, brevi felicique terque subripietur, imò quicumque alii periodici dolores per repetitas hujusmodi purgationes protinus recedent.

XII. Abscessus latentes hepatis per intolerabiles cruris, aut suræ dolores nullis remediis cedentes, manifestantur. Hujus asserti plures Auctores fidem faciunt, sed inter cæteros *Hollerius* his verbis. *Mirum fortè quod nos bis, terve observavimus dolores cruris, aut suræ intolerabiles, qui neque fotu, neque litu, neque cataplasmis cesserunt; mortuis verò ægris crura novaculis incidimus, & pus album, pallidum, ac leve erupii spatiis inanibus musculorum diffusum, & majori vena concluſum, atque ut notaretur locus, undè pus hujusmodi veniret, aperto ventre vomicosum jecur, & pus tridum inventum esset, & taliter affecti proculdubio moriuntur*, hactenus *Hollerius*, com-

tom. 2. ad libr. 2. coac. Hipp. fol. 348. Idem pariter observarunt *Jacotius in coac. Hipp.* & *Bauhinus* in suis observationibus, & tabulis anatomicis. Hactenus de modo causam morborum proximam investigandi tractavimus; qua quidem in re profectò nobilissima, utilissimaque præcipua dumtaxat capita pro tenuitate nostra tetigimus: reliqua verò pro temporis brevitate, aut posterorum sedulitati commisimus, &c.

CAPUT X.

De Indicationibus rectè instituendis.

DElineata morborum historia per phænomena, & causas suas, proximum est, ut Historicus eadem sedulitate patefaciat medendi methodum, sivè indicationes curativas constantes, & à repetita morborum historia depromptas; & ut candidè fateamur, prima praxeos fundamenta sunt Indicationes, quibus detectis, remedia facillimè depromuntur è Medicinæ penu; quisquis enim vel rudissimus Pharmacopæi servulus certò scit rhabarbarum purgare, stibium sudores movere, millepedes urinam, &c. Sed quandonam purgandum, quando sudores eliciendi, quibusque cautionibus, hoc altissimæ propemodum indaginis est, & diuturnum rerum usum exposcit; quæ enim profecerunt, ob rectum usum profecerunt, inquit Medicorum Pater *Lib. de arte*, Hinc patet, quàm leviter se gerant Scriptores, qui libros suos remediorum formulis perpetuò conferciunt; de Indicationibus verò ne verbum quidem proferentes, et si quidpiam exponunt, generale illud est, et à molesta speculationum vertigine potiùs, quàm ex ipsa Naturæ plenitudine eductum.

II. Si quid majori correctione indiget in Praxi Medica, jure meritò sunt Indicationes, quæ falsis hodie Hypothesibus innixæ nil aliud nobis exhibet, quàm inania speculationum argumenta. *Galenistæ* ab humorum quaternione singulorum morborum causas deducentes, eamdem fabulam in iis curandis semper agunt. Nam ad ægrotantem accersiti primam quæstionē movent de inveniendo inter quatuor illos humores humorē peccātē Post multas quæstiones, argumentationesque eumdem tandem determinant, determinato humore peccante, universa illorum sapientia hisce potissimum circumscribitur terminis; ut scilicet talis humor præparetur ad exitum, & exinde purgetur, neque hoc semel aut bis, sed pluries in eodem morbo sit, & ita veluti in Orbem singulorum morborum indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypothesi apud eos infallibile tertianas à bile oriri, universis indicationum scopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; observavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit; febrim magis atque magis exacerbari, & ex simplici duplicem, ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Unde legenti mihi observationes *Galenicorum*, duobus ab hinc sæculis productas, mirum quantum me commovit præstigiosa illorum socordia, dum viderem tertianas simplices post repetita præparantia, & purgantia annuas evasisse, & tanquam incurabiles à Medicis tandem derelictas; idem de quartana, aliisque hujusmodi chronicis morbis notavimus. Sed quam infirmo starent talo præfatæ indicationes bilem in tertianas evacuandi, duo potissimum evincunt, primò nuperrima corticis peruvani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempestivè datis, febres omnes intermittentes, à quibuslibet demum causis productæ felicissimè eliminantur, nullis in medium productis quæstionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit secundo quotidiana nostrum omnium experientia, per quam observamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari symptomatis; & ab iisdem demum repetitis in chronicas, & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quisque poterit

de

de reliquorum morborum indicationibus, & quæ judiciis graviſſimis, à falſa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito reſpectu ad commentitias, quatuor humorum in morbis omnibus generandis influentias, quamplures illorum curamus vel leviſſimis remediis, vel abſtinentia à remediis.

III. *Recentiores* contra ut hoſce *Galeniſtarum* ſcopulos effugerent, inciderunt in pejores: ſiquidem quamvis certò ſcirent (exemplo *Galeniſtarum* admoniti) Medicinam ab obſervatione revulſam poliri fortaſſe, & in uſum effingi, ſed nil admodum creſcere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus ſæculi à moleſta alchali, aut acidi vertigine morborum omnium cauſas petierunt, eodemque vertiginis filo ſe regentes, ab alchali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum quodnam acidum, quemcumque morbum producat, & quodnam alchali quemcumque ſubmoveat, ſola univerſalitate contenti ſunt. Horum omnium cogitationes quàm inſtabiles ſint, quotidiana teſtatur experientia, cujus ope cognoſcimus centena eſſe, quæ hominem lædunt, ſingulosque morbos à præternaturali quadam humorum ſpecificatione cuilibet familiari pendere, nec ad anguſta quatuor humorum, alchali aut acidi ſpatia tantas morborum cauſas redigendas. Nam, & amarum, & acre, laxans, aut ſtringens (ſi cum methodicis loquamur) ſive coagulans, & diſſolvens, auſterum, ſalſum, & hujuſmodi centena in jus quoque vocanda ſunt. Porrò morborum quamplurium nulla alia cauſa eſt, quàm mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ ſive configurationis partium componentium alicujus humoris; producta vel externa de cauſa, vel ab interna agitatione partium ejuſdem fluidi, aut ſolidi in ſe invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & ſitum, morborum cauſa evadunt. Et quæcumque præter naturalem illam texturam, ac tonum humorum mutatum, in priſtinum reſtituere valent, ſive calida ſint, ſive frigida, ſive acida, ſive alchalia, vel aliis viribus ſibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita pro certo habeto morbos illos feliciter propulſatura. Ideò ſæpiſſimè miramur in Praxi unum eumdemque morbum calidis æque ac frigidis, & ſibi invicem contrariis tolli medicamentis, toli quoque ſi methodis pariter contrariis tractetur: aqua ſpadana, teſte *Henrico Heer*, quamvis in promovendis diu ſuppreſſis menſtruis expertiſſima ſit, eorumdem tamen nimium fluxum quovis alio remedio facilius etiam feliciusque ſiſtit. Idem de aliis remediis aſſerere poſſumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti, magis magiſque impellimur, ut credamus naturas eſſe morborum medicatrices. Et ſicuti bona alimenta æquam vitæ, & interitus materiem præſtant. ita & iiſdem humorum motus, qui morbum intulerunt, iiſdem inquam poſt repetitas circulationes, ſponſores ſanitatis, & authores evadunt, niſi ab inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum curſus perturbetur. Monemus obiter, quod ſi quis novum ſyſtema fingere vellet, & fingere pariter quod remedia per novas qualitates à phantaſia excogitatas operentur: dico hunc novum Hypotheſiſtam, dum Praxi Medicæ ſe accingeret, æquè feliciter ſanaturum, & æque infeliciter occiſurum ægros ac alii Medici hypotheſibus, ut putant, ſolidioribus innixi, nam Medicamenta ſanant non hypotheſes; ſanant autem ut plurimum nullam evacuationem ſenſibilem producendo, ſed amiſſum tonum morboſis fluidis, aut ſolidis reſtituendo.

IV. Multi morbi ab exigua cauſa producuntur, & exinde in apparatum funeſtum deſinentes abſque ulla ſenſibili evacuatione ſanantur. Tales ſunt morſus viperarum affectiones violentæ, quas motus, aut odor dumtaxat navis, vel auræ marinæ inſuetis producis, ut interdum in mortis agonem eoſdem conjicias. Morbi graviſſimi ſupervenientes à ſolo aſpectu rerum exoſarum, Morbi ab animi paſſionibus productis; & hujuſmodi innumera, quæ producuntur

in humano corpore abſque ullo ingreſſu, vel egreſſu materiæ viſibilis, quæ tanquam cauſa fovens accuſari poſſet, ſed ſolo externorum corporum impulſu, aut vehementi imaginationis affectione. Sicuti plures morbi magni à parva cauſa, quandoque inviſibili & in corpus non introducta, vel non ſubſiſtente dependent; ita pariter plures magni morbi momento temporis ſanantur, non per evidentem aliquam evacuationem, ſed per productam dumtaxat novam aliquam mutationem in ſitu, textura, figura, aliiſque qualitatibus humorũ morbum producentium. Hujus generis ſunt curationes factæ, vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione ſpecificorum remediorum partibus externis, nullamque manifeſtam evacuationem promoventibus, a mutatione aëris ex uno in aliud clima; prout nuperrimè obſervavimus Romæ in Viro noſtro amiciſſimo hic dum in aëre aut Neapolitano, aut propinquorum Regni Regionum vitam degit, ſtatim iſchiade, & fluxu hæmorrhoidum corripitur; irritiſque quibuſvis remediis tunc potiſſimum, & momento fere temporis convaleſcit, cum Terracinam, Latium, vel Romam ipſam attingit. Chinenſes, aliique Indiarum Medici morbos eliminant uſtione per moram, & acus punctura; imò febres quaſdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant ſola uſtione in Talo facta, teſte *Vilhelmo Tenrine tract. de arthritide*. Hactenus enarrata exempla abunde nobis indicant, centena eſſe, quæ hominem lædunt, & morbos modis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus tum produci, tum ſanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex. 6. epidem.) *invenit ſibi ipſi vias, non ex cogitatione, & inerudita exiſtens, facit omnia, quæ expediunt*; ſingulorum igitur cauſas ad quatuor humores, ad alchali, aut acidum coarctare, Medici eſt parum prudentis, atque de rebus extremè ſentientis.

V. Teſte *Plinio* ignota ſunt per quæ vivimus, ſed ſi quid ipſe judicare valeo, ignotiora ſunt per quæ ægrotamus; nam minimum illud primo primum, & immediatum, quod morbos producit, à nobis profectò eſt incomprehenſibile. Undenam igitur in tanta rerum aſperitate hauriendæ ſunt indicationes curativæ in morbis? Fateor, in hiſce anguſtiis ad ſola ſenſuum teſtimonia eſſe refugiendum: ideſt poſtquam diu, & patienter obſervaverimus, quo pacto natura ſe gerat in morbi productione, nec non in concoctione, ſeparationeque humoris peccantis, ſtabiliamus tandem doctrinam eiſdem curandi Naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondentem, & præ oculis ſemper habeamus juvantium, & lædentium obſervationem: qua quidem in re ratio à Medicis tantopere oſtentata, oportet, ut famuletur Empiricæ, ſed Empiricæ litteratura expolitæ, per plures obſervationum proceſſus vexatæ, & mentis lumine actuatæ; adminicula namque, quæ à theoria ſumuntur, inſtant primò ſpem noſtram, poſtea deſtituunt. Porrò quis eſt, qui non fatebitur, nos poſt tanta hujus ſæculi tum anatomica, tum phyſilogica inventa ſolidiores curandorum morborum indicationes non acquiſiviſſe? Medicoſque hodie graviùs inter ſe diſſentire, dum de aſſignandis morborum cauſis, & indicationibus curativis interpellantur, quàm ante hoſce novitarum rumores fieri ſolebat. Praxis igitur curandorum morborum per Praxim ipſam promovenda eſt, hujus rei teſtis eſt nobis diligentiſſimus poſt *Hipp.* Obſervatur *Thomas Sydenhamius*, *qui ſect. 1. cap. 2.* de occultis febrium cauſis diſcurrens, ait, *Hoc pro comperto habeo ex multiplici accuratiſſimarum obſervationum fide prædictas morborum ſpecies præſertim continuas ita toto cœlo differre, ut qua methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipſa anno jam vertente ipſos forſan è medio tolles*. Et paulò poſt ſubjungit. *Proinde niſi ingenti adhibita cautela, intentiſque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem poſſunt efficere, ne unus aut alter eorum, qui ſe primi meæ curæ commiſerint de vita periclitetur, donec inveſtigato morbi genio ad eundem perdomandum rectò pede, & in*

trepi-

trepidus accedam, hæc ille. Fac igitur, ut in tanta rerum caligine, & inconſtantia, theoria tua te manducat ad ſolidè hauriendas indicationes; niſi per cynoſuram obſervationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis dumtaxat manifeſtant, genium illorum prius didiceris, & exinde curativas indicationes deprompſeris.

VI. Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abſtineo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progreſſu curationis poſtpoſita tanta remediorum pompa totus ſum in obſervando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes diſponatur, vel nimium exardeſcat, & in diſſolutiones viam ſternat, quibus de cauſis coctio, & deſpumatio materiæ peccantis impediuntur. Et ſi nimium torpet eam, excito per ſpirituoſa, & volatilia; ſi contra nimium æſtuet, per fixantia, & humectantia coerceo, tamdiu hæc omnia facio, donec jam certior factus ſim, ſanguinem febrientem tanto motu præditum eſſe, quantus requiritur ad deſpumationes, præcipitationeſque morboſæ materiæ ſuo tempore peragendas per vias Naturæ accomodatas, ſudorem nempe, urinam, ſeceſſum, &c. Non ideò, inquam, hæc & ſimilia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypotheſi deductæ ſpeculationes mihi hoc dictaverint: ſed quoniam frequentes tum celeberrimorum Obſervatorum experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere; febres intermittentes ſtatim fieri continuas & ſi purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; ſiquidem Natura duce nunquam vidimus criſes in principiis acutorum ſalutares fuiſſe; *Quæ enim judicant, ne ſtatim appareant*, inquit Optimus Senex, *in Coacis*. Poſtremò febrium curationem certiùs non abſolvi, quàm continendo ſanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliſcat, neque illinc nimium torpeat; quibus de cauſis coctio, & deſpumatio morboſæ materiæ impediuntur. Hiſce inquam experientiæ monimentis inſtructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me contuli.

VII. Ut rem contrahamus, ſciendum eſt indicationes curativas in morbis aliundè certius deduci non poſſe, quàm à ſymptomatis tunc temporis gravioribus, & ſupra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi gentium, & gravitatem præ cæteris apertè nobis oſtendunt. Verumtamen cum in quolibet morbo quatuor ſint conſideranda, morbus, cauſa morbi, ſymptomata, & vires: Medicus profectò ita horum omnium motus, originem, vim, aliasque adinvicem circumſtantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere, niſi quatuor illis attentè conſideratis, & relatis inter ſe; atque urgentiori primum proſpiciat. Fateor denique neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quàm qui diuturna edoctus Praxi, genios illorum præcipuos varioſque invadendi, & declinandi modos iterum atque iterùm obſervaverit; multo magis ſi antecedenter & exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium. Quibus omnibus ſi accedat fœcunda quædam, & maſcula mentis vis, qua morborum motus antecedentes, præſentes, ſubobſcuri, latè patentes, ſe excipientes, aliique mirabili quadam detegantur ſolertia, de indicationibus profectò ſolidè judicabit.

VIII. Regulæ mox expoſitæ illis potiſſimum conducunt morbis, in quibus mora omnis pernicioſa eſt; in iiſque Medici ſagacitas longo morborum uſu, & virtutibus remediorum tam ſpecificorum quàm communium abundanter inſtructa, ineffabili quadam proprietate de reaus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibuſque circumſtantiis medendi rationes citò deſumit, quæ omnia vix intelligi, aut verbis exprimi poſſunt. In chronicis contra, cum phænomena ſint diuturna, & conſtantiora, non aliundè certiùs deſumi poterunt indicationes quàm à juvantibus, & lædentibus, nec non à ſedula, & fideli eorumdem ætiologia, à ſectione cadave-

rum

rum morbis denatorum præceteris desumenda. Atque ex antedictis tanquam per corollarium deduci potest ratio, cur sæpissimè videamus Practicos celeberrimos, postquam primo inspexerint ægrotantem, ejusque symptomata, & affectiones sensuum tunc apparentes seriò considaverint; in cognitionem venire rerum ferè incomprehensibilium diagnosim, prognosim, & curationem morbi spectantium, idque modis quibusdam ita occultis, ut si ab ipsomet Medico rationem inquiras promptæ hujusmodi perspicatitatis, explicare profectò tibi nesciverit mirabilem illam vim solertiæ in inveniendo, & determinando. Quamobrem medendi methodus nil aliud revera esse mihi videtur, quàm judicium practicum, adæquatum, & sagax, idest, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à consummata Praxi dumtaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorsus explanantur, quamvis signa morbi varia, incerta, & generalia esse soleant, &c.

CAPUT XI.

De remediis Specificis, eorumque Historia.

CUm tamen intercedat affinitatis remedia inter & indicationes, de curatione morborum nunquam benè sperandum, nisi hæc duo arctiori, quàm hactenus fœdere processerint. Cæterum licet indicatio absque remediis, & remedia sine indicatione, mutilum quid sint; nihilominus tamen, ut fatear, quæ sentio: *Sola remedia sanant*? (quæ quidem licet aliquando nobis videantur sine indicatione exhibita fuisse, eventus tamen de indicatione vera nos abundanter admonet) Hujus asserti fidem primò faciunt *Empirici*, qui methodos, indicationesque Rationalium spernentes, usu dumtaxat remediorum, ut ajunt, specificorum, quamplures ægrotantium pristinæ sanitati feliciter restituunt. Secundò remedia à gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem sæpissimè falsa exhibita, faustos eventus æquè omnia producunt. Contra verò si indicationes sine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne minimum quidem levare poterunt. Stet igitur, quod diximus. *Sola remedia sanant*? Doctores Medici? inter desiderata artis nostræ reponenda demum erit historia remediorum, quæ non amæna quædam, & libera ingenii peregrinatio, sed durus labor, & longo itinere consumptus patefecerit; Sintque constantia, methodo præscribendi munita, & cuilibet morbo specificè ac fermè infallibiliter respondentis, prout est in intermittentibus cortex peruvanus, in dyssenteria serum lactis; Lue gallica mercurius, & sarsæ radix. In affectione hysterica, sal, aut bezoarticum Joviale. In doloribus post partum tinctura succini cum aqua cinamomi extracta, & exigua syr. cinamomi quantitate temperata. In Ictero flavo spir. sal. armoniaci acidus, & sic deinceps de reliquis singulorum morborum ferè specifici remediis, quibus amara mors longius, quàm fieri possit, detineatur. Quorum sanè specificorum remediorum, si morbi singuli unum dumtaxat haberent, apertè constaret non fortuna Medici, sed remedio, & judicio curari, at optimè expressit divinus Senes his verbis.

Medicina itaque mihi jam tota inventa esse videtur, quæ se habet, & quæ docet singulas, & consuetudines, & occasiones. Qui enim sic Medicinam novit, minimè fortunam respicit, aut expectat; sed & citra fortunam, & cum fortuna recte faciet. Constans enim, ac firma est tota Medicina, & doctrina optima in ipsa composita minimè fortuna agere videntur. Nam fortuna sibi juris est, & nullius subest imperio, neque optantis est ad ipsam pervenire. Scientiæ verò imperata facere cogitur, & facilè est ipsam feliciter assequi, si quis sciens uti velit. Deindè verò quid opus est Medicinæ fortuna? Si enim Morborum remedia clara sunt, & manifesta, sicuti arbitror, non ex-

per-

pectant sanè fortunam ad Morbos sanandos; si quidem sunt Medicamenta, si verò cum fortuna exhibere ea prodest, non magis medicamenta, quàm ea, quæ non sunt medicamenta una cū fortuna adhibita Morbos sanabunt. Hippoc. de loc. in hom. num. 58. &c.

II. Historia itaque iisdem gradibus, quibus morborum, causarum, symptomatum, indicationumque historiam illustravit, iisdem, inquam, & illam remediorum absolvere debet modo supradicto; qua quidem in re sensuum oracula, necnon juvantium & lædentium observationes sunt consulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ sunt cautiones, & præcepta quædam stabilia, circa usum, quantitatem, tempus, aliasque adhibendorum remediorum conditiones. Quod lac sit specificum remedium ad sanguinis acrimoniam compescendam, parum luminis afferre poterit Praxi meæ in hoc morbo curando, nisi interea Auctores mihi significaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cæteris opportuna v. g. Lac tutius exhiberi verno, & autumnali tempore; quam æstivo, (in quo ejusdem serum proficuum est) dum lac exhibetur cavendum ab usu vini, & acidorum: & si acidi humores primis viis redundent, itidem cavendum. Si diarrhæa a ventriculi eruditate vigeat, abstinendum pariter ab illius usu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximoperè est lac. Ita nuperrimè. Vir eruditissimus, ex copioso lactis usu (exaltato quolibet alio victus genere per 20. dies circiter) incidit in gravissimam oris torturam, cum tensione dolorifica musculorum colli, & totius penè corporis; adhibitisque à me variis remediis post duorum mensium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrarium est: pectori familiare, infimo demum ventri flatuosum. Ne lac acescat in stomacho saccharum, aut mel eidem misceto. Et quamvis acescat non perindè tamen illius usum statim reprobare oportet; sed per duos dies testacea exhibenda ad absorbendum acidum, & exinde lac denuò præscribendum, & si denuò acescat, vicissim interponantur testacea, nam hoc pacto minus imposterum acescet, & optatum finem ab illius usu consequeris. Assumpto lacte quiescendum, vel leniter deambulandum, labor nimius tam mentis, quàm corporis ab illius usu cavendus, uti & somnus: nam his de causis, crudum ad caput perveniens, ad varios morbos illud disponit. Hæc, aliaque monita scienda sunt ante lactis usum, quæ quidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenii vexationem, sed per diurnam dumtaxat juvantium, & lædentium observationem. Et qui antedictis cautionibus destitutus, ad usum lactis se accingeret; æquè peccaret cum iis, qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderet, nec diurnam lucem expectarent.

III. Quæcunque de lacte adnotavimus singulis quoque remediis necessaria esse seriò fatemur. Si quidem innumera illa incommoda, quæ ab usu remediorum ægrotantibus interdum supervenire solent; non à prava qualitate remedii, sed aut à falsa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium producuntur. Optima igitur, remedia optimis cautionibus confirmata universam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc est ut Viri eruditionis vulgaris, & merè *Empirici*, remedio aliquo comprobato, aut solida cautione summorum Opinatorum gloriosam ostentationem aliquando deludant. Remedium purgans plurium morborum domitor est, illius tamen imprudens usus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominum detrimento adhuc apud Medicos viget. Rudis quidam practicus ad curationem ardentis febris nuper accersitus in ipso morbi principio purgans medicamentum exhibuit; æger exindè pejus habuit: postpositaque sanguinis missione, circa septimum diem denuò purgationem instituit, à qua in deploratum salutis statum redactus Patiens, decimoquinto morbi die

qua-

quatuor libras circiter sanguinis grumefacti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis assereret sanguinem illum indicia nobis præbere, postpositis purgantibus evacuari debuisse in principio per phlebotomias; sagacioribus remitto decernendum. Mense Junio anni 1693. Mulier quadragenaria Romæ per sesquiannum graviter affecta lenta febri, cum scirrho ventriculi, &c. ab usu calybis à Medico Sene præscripti statim incidit in hydropem, & post elapsum mensem mortua est. Nonnullis ante mortem diebus insigni gulæ strangulatu afficiebatur, adeò ut quasi suffocari sentiret, viamque esculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem scirrosam inveni, scirrhosum pariter, & uterum, & in abdominis cavitate aquæ fœtidissimæ, & subnigræ non exiguam quantitatem. Longum esset recensere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in scirrhis ventriculi (& forsan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium ex antedictis historiolis innotescit.

IV. Diximus, superiùs, quemlibet morbum à specifica, & sibi soli propria humorum exaltatione; vel ab exaltatione sivè specificatione morbi principalis, cujus ille est soboles pendere; hasque omnes humorum specificationes, ita naturæ legibus subjacere, ut reliqua corpora sublunaria; sed in quibus potissimum consistat specificatio illa, seu minima partium morbosarum mixtio, per quam quilibet morbus in speciem sibi debitam exaltatur; id sanè latet; per successiones tamen ætatum aperietur forsan à solertissimis Practicantibus, si meditationes ad vitam activam revocaverint, nec Theoriam tanquam filiolam in deliciis, perpetuo quodam studio exornaverint, Praxi omninò neglecta. Scio tamen morbos tum chronicos, tum acutos eum feliciter eliminaturum, qui casu vel diuturna Praxi inciderit in remedium, per quod morbi species jugulari, ac velut in ovo extingui valeat. Neque pro hisce explicandis afferendæ sunt in medium primæ, aut secundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; nàm præterquam quod essentia morbi in talibus qualitatibus non consistit; vidimus frequenter morbos quamplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujusmodi qualitatum remediis, vix submoveri, nisi demum incidamus in remedium, quod veluti specificè morbum extinguat. Exinde est, ut multi morbi, calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & sic deinceps; imò & remediis juxta nostrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorsus contrariis; unde vidimus passim ægros fuisse sanatos post commissos gravissimos errores vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipsorum naturæ maxime contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum specificatione, non verò à qualitatibus per contrarietatem agentibus, pendere censemus.

V. Antedicta specificorum remediorum necessitas ad morbos chronicos potissimum spectare videtur. Hi enim cum ab indigestione quadam, crassitieque humorum dependeant, & frequentiùs in solidis quàm in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppressa ferè, ac destituta coctionem, depurationemque morbosæ materiæ absolvere vix poterit, nisi exhibeatur remedium aliquod morbosam illam speciem promptè extinguens; vel roboretur natura per medicamenta spirituosa restaurantia, & amaricantia; quibus, quasi exhilarata, hostem cervicibus suis diu imminentem tandem excutiat; ideò sæpissimè observavi in Praxi, methodum *Recentiorum* per remedia spirituosa, volatilia, & impetum facientia, morbis chronicis summoperè conferre, acutis contra ingenter obesse. In his enim cum fermentatione sint celeres, & nimis activæ, nec solida vitiata sint, Natura sponte sua aut per prudenter instituta artis adminicula, morbosæ materiæ coctionem, despumationemque sat citò absolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi speciem extinguit. Si verò acuti ab occultis aeris qualita-

tatibus, vel novis temporum constitutionibus originem suam habeant; remedia novam illam speciem extinguere valentia, non aliunde certiùs peti possunt, quàm à sedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine, ideò videmus remedia nonnulla certis quibusdam morborum constitutionibus; & Epidemiis prodesse; obesse è contra iisdem Epidemiis, aliis annorum constitutionibus.

VI. Cum de acutis morbis inciderit sermo, monendum hìc obiter, nam graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorum copia tamdiu afficiunt, donec Natura, quo se vertat nescia, & hinc inde tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè distracta tandem cogatur succumbere. Nec mirum, nam morbi acuti, præsertìm febres hujus generis sæpissimè spontè sua sanantur, ut in Pauperibus, & Rusticis observamus. Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitaverit, ille inquam idem eosdem disponit ad præcipitationem morbosæ materiæ stato coctionis tempore peragendam; atque hæc præcipitatio, cum sit solius Naturæ opus, nullibi sanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, distractoquo motu illo ordinato Naturæ, à repetitis toties, vel absque methodo exhibitis medicamentis, nec febris minuitur, nec crisis stato tempore succedit, sed Patiens dubio marte colluctatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

VII. Circa remediorum usum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum similæ Practicantibus observantur; in gratiã præsentis argumenti nonnullas recensebimus. Multi & potissimum nomine Medici tantis utuntur remediis, *propterea quod* (sicuti à plurimis non sine animi mœrore audivi), *fieri non potest, ut inter tot adhibita remedia unum demùm non reperiatur, quod morbum valeat retundere*. En Medicorum stupiditatem? qua permotus, contineri nequeo, quin hìc repetam quod *Appius Cæcus* Populo Romano pacem cum Pirrho meditanti increpavit, *Magna patientia*, inquit, *Patres conscripti, per plures annos cæcitatem meam sustuli; at nunc me surdum quoque optaverim, cum vos tam deformia agitantes concilia persentiam*, &c. Nonnulli speciosas quasdam, sed fallaces in remediorum applicatione graduationes constituunt, alia dicentes magna, alia verò levia. Et primò à falsò putatis levioribus incipiunt, deinde sensim ad majora, si morbus non cesserit, ascendunt. Præscribunt itaque (præsertìm in morbis periculi plenis). Primò purgationes, deinde plebotomias, vel è contra; enemata injiciunt, syrupos adhibent, & tamdiu hæc omnia, veluti in orbem repetunt, donec observaverint, vel non declinare, vel in peius ruere morbum; & tunc ad remedia; ut ajunt, magna perveniunt, vesticantia nempè copiosa, scarificationes, sinapismos, purgantia fortiora, & hujusmodi quamplura, per quæ si propositum ne quidem assequi possunt, ad expectationem crisis se tandem convertunt; nec interea erubescunt ab ea Natura crisim expectare, quam tanta remediorum laniaverunt, & methodo tàm contraria vehementer perturbarunt?

VIII. Formulæ remedia præscribendi mutandæ sunt, pro varietate temperamenti, habitus corporis, ætatis, regionis, causarum antecedentium, &c. medicamenta deobstruentia, quamvis generaliter omnibus obstructionibus conveniant; modus tamen eandem exhibendi varius esse debet, prout diversæ erunt circumstantiæ supradictæ; aliis enim prodesse solet forma sicca, aliis potabili, aromatica intus, aut extra exhibita, & sic deinceps, &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum post tertianam duplicem lenta febricula, & tumoribus colli graviter affectum; lingua erat viscida, alvus adstricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda, &c. ab assumpto pulvere cachectico ex chalybe semel sulphurato, cinnamomo, & saccharo simul mixtis, & cum brodio sumptis, pejus habuit, venterque flatibus distendebatur. Quamobrem considerati, & ad invicem

ſedulò relatis ante dictis ſymptomatis; deobruentia ex ſuccis depuratis cichorei, boraginis, & ſonci propoſui; quibus pluries repetitis optimè convaluit. E contra aliam ægrotantem pariter macilentum, quamvis prædictorum ſuccorum uſu à lenta febri liberaverim; obſervavi tamen quod per eorumdem continuationem in ſudores nocturnos profuſiſſimos incidebat, à quibus demum evaſit ſuccorum uſu intermiſſo.

IX. Contra mortis imperium nil valet habitu martio incedere, nec contra morborum violentiam, terrore diſputationum pugnare, *ſola remedia ſanant*? & ubicumque ſcientiæ ſubſtiterit infirmitas; ſola remedia pondus, & majeſtatem ejuſdem reſtituent. Nil magis Igitur intereſſe ſaluti hominum puto, quàm ut per manus Medicorum nova in dies detegantur remediorum genera, vel jam detecta ſolidis obſervationum præceptis efficaciùs muniantur. Phthyſis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo quia, ut ajunt, tale ulcus internum eſt, & occultum, nec ut alia externa ulcera mundificari & à pure abſtergi poteſt; ſed quare non id agunt Medici, ut inveſtigent ulceris ſitum, eoque detecto ſectionem inter coſtas inſtituant, ut Medicamenta introduci poſſint, rationem ſanè non agnoſco? Elapſo ſeptennio cum eſſem Patavi Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonem uſque penetrans; quod vulneris genus quamquis lethale ſit, Chirurgus tamen ſolertiſſimus ſectionem inter coſtas fecit per longitudinem fere ſex digitorum, ut ſitum vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria ſiringationibus, & turundolis introducta, elapſis duobus menſibus perfectè cicatrizavit. Eumdem propemodum ſedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonum Phthyſicorum ulcere, ne tanto artis dedecore, cathalogus morborum incurabilium quotidie in immenſum augeſcat. Doctores Medici? mentis vires aſſiduis cogitationibus, & uſu acuuntur; ſocordia verò, & deſperatione franguntur.

X. Si alicubi, certè in Medicina, multa ſcire oportet, & pauca agere, præſertìm dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum deſcendimus. Delendumque eſt præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos feliciùs non ſanari, quàm per prandia & copioſa remedia; dum verò facilia, vel minoris impenſæ præſcripta viderit, vel dubia mente ſumunt, vel deſpiciunt. Ignarum vulgus? Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & fruſtraneo remediorum eventu delaſſati, cum Naturæ demum ſe commiſerunt, & anheli pectoris pallorem, & longo ſqualore concretam faciem brevi receſſiſſe obſervarunt. Quanti negligentiæ bono, vel indulgentiæ temeritate ſanarunt, quos docta manus forſan enecuiſſet? Porrò primi Orbis Incolæ; qui artis noſtræ Antiſtites nec conſuluere, quâ ſalubrem duxerint vitam, teſtantur hiſtoriæ. „ Parcat igitur ignarum vulgus, parcant & Medici, tanti remediorum formulis; nàm ſæpiſſimè quies lecti, & „ quies à negotiis, ipſaque demum à remediis abſtinentia morbum jugulat, „ quem uſus illorum remediorum fruſtraneus magis exacerbaret.

XI. Reſtaret demum Hiſtorico inveſtigandum, quomodo in nobis agant remedia; ſed quoniam res hæc altiſſimæ indaginis eſt, & à ſenſibus remotiſſima; non unius hominis dumtaxat; ſed alicujus generalis Medicorum cætus negotium eſſet. Siquidem ad illuſtrandum præſens argumentum multa petenda forent a Chymicis Mechanicis, Anatomicis, Philoſophiæ demum Naturalis, Experimentaliſque Principiis, &c. Non diffiteor tamen poſt repetitas Medicorum cogitationes, & uſum; Nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus conſtare, hoc igitur de ſingulis exoptamus. Cæterum cum tanta ſit hujus negotii difficultas, fatendum naturam taliter ſe gerere cum remediis, qualiter in foveam, delapſus cum ligno à ſociis porrecto, ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò ſcilicet ad dexteram, modò ad ſiniſtram, mo-

modò pedibus ſubſternendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando his demum, aliiſque ſituationibus diſponit, donec foris egrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdum actuat Natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè conſopitis, in ſecernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in reſerandis tenacibus, & ſic pro variis explendis indicationibus, remedium illud arte quadam ſibi ſoli conſcia diſponit, &c.

CAPUT XII.

Centaurus. Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in deriſione Criſium, Dierum Criticorum, &c.

INter reliquos abuſus, qui paucis ab hinc annis creverunt, eſt deriſio criſium, dierum criticorum, motum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis obſervationum, quas priſca Medicorum gens; magno ægrorum commodo inſtituerat. Hanc Veterum ſedulitatem, duabus potiſſimum de cauſis deridet gens nova. Primò ob præconceptam falſam opinionem ex libris, qui tanta copia contra Veterum Sapientiam hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens fieri vix poteſt, quin antiqua dogmata, vel falſa putet, vel genio ad Sæculi guſtum accomodato turpiſſima deriſione laceſſat, & ſub ficta veri ſpecie, à vero quàm longiſſimè aberret. Secundò methodus curandarum febrium iisdem familiaris, cum ſpeculativa ſit, fallax, & pro varietate tum Hipotheſium, tum Medicorum ſemper varia neceſſe quoque erit, ut motus Naturæ in producenda criſi, vel impediantur; vel perturbentur; quibus de cauſis, criticis naturæ motibus ex voto non ſuccedentibus, ſcientiam illorum tamquam inanem deridebant. Sed veniamus ad rem, atque ex defenſione veritatis à falſitate, Scientiam hanc tanquam præcipuum curandarum febrium fundamentum priſtino ſplendori reſtituamus. Concedunt itaque illi ipſi deriſores, ſanguinem eſſe de genere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iiſdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis ſubjici, quibus cæteri liquores fermentiſcibiles. In his liquoribus Naturæ lege cautum eſt, ut quiſque fermentationis, & depurationis ſuæ motus determinatia diebus abſolvat, à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidiè obſervamus. Diverſum enim eſt tempus, quod inſumit muſtum in depuratione perficienda, ab eo quod cereviſia, pomaceum, aliique liquores arte, vel Natura producti. Idem de fructibus obſervamus, quorum ſinguli determinato dierum ſpatio ad maturationem perveniunt, & qualemcumque demum adhibueris artificium, ut ante ſtatutum à Natura tempus, vel fructus, vel liquores alii fermentiſcibiles maturationem abſolvant, fruſtraneum propemodum erit, & vanum, ſiquidem ad corruptionem potiùs, quàm ad maturationem violentia illa diſponens.

II. Si per eos ſanguis febricitans in pluribus circumſtantiis congruit, cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut menſium intervallo, rationem ſanè non video? præſertìm cum *Hippoc.* & experientia teſtibus certum ſit, tertianas ſimplices ſeptenis circuitibus ſponte ſua recedere, Ephimeram 24. horis, Synochum quatuor diebus acceſſiones febrium particulares ſtatis horis, & ſic deinceps de reliquis morbis, &c. & ideò conſtans eſt Naturæ ordo in perficiendis ſtato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibus; ut nonnullæ febres; quantacumque contra eas adhibueris remedia prorſus cedere nolint, niſi peractum, fit præfixum illud è Natura tempus prò abſolvenda deſpumatione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliiſque medicamentis intempeſtivè, & imprudenter; non ſolum exacerbantur, vel duplicantur, ſed ad mortem quoque viam ſternunt, ob maximam in humoribus excitatam confuſionem; regularibus Naturæ motionibus

penè contrariam, ſicuti in acutis, & intermittentibus febribus pluries obſervavimus.

III. Hæc ſanguinis febrientis ſtato tempore repurgatio, Criſis vocatur, ſolemnis nempè Naturæ machina, qua poſt emenſos eruditatis, & ebullitionis terminos peccans materies veluti per inſtitutam deſpumationem foris eliminatur. In Ruſticis, & qui Medicorum opere non utuntur, jucundo ſane documento hujuſmodi criſes, ſive deſpumationes peccantis materiæ per ſudores, alvi fluxus, urinam, aliaſque Naturæ vias perfici, & motu prorſus ordinato finiri videmus. Quorum omnium non ignarus *Hippoc.* & Conterranei *Græci*; adeò religiosè præfatos Naturæ deſpumantis motus proſequebantur, ut in curandis febribus pauca admodum remediorum genera præſcriberent, ne per illa inopportunè forſan data moderamen interni Rectoris conturbarent. *Hippoc.* ipſe in febrium præcipuè acutarum curatione pauciſſimis utebatur medicamentis. At ſi vis, excipias lene vomitorium, chlyſteres, aut ſimile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur; in progreſſu morbi ſola ptiſana ad morbi genium variè temperata contentus, & Naturæ reliqua committent; adſidens illius ſpectator criſim expectabat, ut conſtat ex illius Lib. *de diæta acutorum, &c.*

IV. Quamobrem mirari deſinant Practicantes, ſi hodie nec frequenter, nec perfectè ſuccedant criſes, uti olim in Græcia; ſiquidem illi græcarum legum vel ignari, vel obtrectatores, à principio morbi ad declinationem uſque purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, ſpirituoſis, aliisque imprudenter, & intempeſtivè exhibitis medicamentis, ferè conficiunt ægrotantem, ideò impoſſibile eſt, ut humores per tam diverſas remediorum ſeditiones diſtracti ad criticæ deſpumationis negotium ſtato tempore diſponantur: ſed aſſiduis confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ in metaſtaſes præternaturales deſinant, atque hac de cauſa, nec criſeos, nec dierum criticorum, nec aliorum demum Naturæ motuum regulas ab Antiquis traditas in febribus obſervabimus. Sed ajunt neceſſarium eſſe evacuantia Medicamenta in principio præſcribere, ut ſubducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & Natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam eſt, ſiquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam exiſtente morbo ſuccedunt frequenter ſuſpectæ ſunt, & periculoſæ; ſuntque, ut ait *Hippoc. judicatoria non decernentia*, nàm nec morbi, nec ſymptomatum levamen exinde ſupervenit, ſed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam Naturæ ſeparationem, idque potiſſimum cum eradicantia ſint pharmaca. Si igitur Natura numquam movet in principio morborum materiam crudam tunc, & cum bonis ſuccis confuſam, multo minus ars ejuſdem interpres & miniſtra hoc tentare debebit. Quique Medici vel ignorantia, vel odio ſectæ contrariæ id tentabunt, quo fortiora, vel purgantia, vel diaphoretica, vel alia hujuſmodi Medicamenta exhibuerunt, eo majorem inducent in humoribus confuſionem, cujus de cauſa minima profectò à præfatis medicamentis ſuccedet evacuatio, vel ſi magna, in perniciem erit, ſymptomata augebuntur, & morbus vel in longitudinem, vel in interitum deſinet. Contra ab iiſdem Medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non ſolum maxima ſuccedit evacuatio, ſed ea cum levamine ſymptomatum, & Patientis. Verumtamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nulla expectata coctione peccans materies ſtatim eliminanda ſit per ſudores, aliaſque vias Naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & ſanguinem ad fatalem coagulationem diſponit, unde ex diuturniori ejuſdem in humoribus mora mors acceleratur; tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliisque hujuſmodi cauſis producta forſan fuerit, inter quas numerari poſſunt. Epidemiæ contagioſæ, & malignæ, in quibus omnibus cunctatio perniciosa eſt, ſolent enim celeriter ægrotantem jugulare, &c.

Di-

Dicunt nonnulli neceſſe eſſe purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates è primis viis ibidem à cibis nimia copia ingeſtis cumulatæ, & inſignem morbo fomitem ſubminiſtrantes. Sciant hi tamen cruditates primarum viarum ſponte ſua digeri, vel potiùs per medicamenta ſtomachica, & fermentorum digeſtivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem catharcticorum uſum; quibus in maſſam ſanguinis magis magiſque inſinuantur, morbumque aut augent, aut fovent; unde ne quidem in hoc caſu purgantia juvant in principio.

V. Quamvis ordo Naturæ in abſolvendis rerum effectibus conſtans, ſit, & erit perpetuus, quandoque tamen ab occurſu contrariorum, adeò interverti ſolet, ut conſtantiam illam ſemper eamdem non ſervet, ſed variam pro varietate occurſuum Veritatem hanc in criſium negotio præ cæteris obſervavi; ſiquidem cum elapſis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes peregrinatus eſſem, ſeverioremque hac de re obſervationem inſtituerem, didici tandem quod criſes, licet ſint conſtantes Naturæ motus, variare tamen ſolcant, prout variæ ſunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates, &c. Brumali tempore ſucci vitales humani corporis cum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob uſum ciborum craſſioris ſubſtantiæ, lenteſcunt aliquantulum, & ad motum celeriorem ineptiores evadunt, cumulatis interim in maſſa ſanguinis ob impeditam magis tranſpirationem copioſis impuritatibus. In tali ſanguinis ſtatu, tali pariter anni conſtitutione, accenſæ febres longum temporis intervallum conſumunt, in abſolvenda perfectæ criſeos deſpumationes, imò ob antedictam partium craſſarum, etherogenearumque copiam inſigni confuſione afficiuntur humores, & hac de cauſa ad deſpumationes Naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ ſunt, nec ad celerem depurationem faciles, uti ſolent eſſe æſtate. Eadem pariter de cauſa in frigidis paludoſis, & ſeptentrionalibus Regionibus rarò criſes perfectæ obſervantur, ut Germani, aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè teſtantur. His igitur in caſibus indulgendum aliquantiſper medicamentis paulò calidioribus, digeſtivis, & roborantibus, quibus Natura veluti exhilarata tantum in humoribus excitet motum, quantus requiritur ad depurationem ſtato tempore, & perfectè abſolvendam. Apparentem autem Verno, & Æſtivo tempore in Ruſticis, & Pauperculis, Medicorum ope rarò utentibus, poſt inſtitutam (ſi oportebat) phlebotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter, & ad acutiei morbi indigentiam præſcripta, paucis interjectis diebus per ſalutarem ſudoris, urinæ, aut alvi criſim febres illorum acutas inflammatoriaſque ſolutas vidimus. Vere namque atque æſtate cum ab aucto aeris elatere: auctaque exinde inſenſibili tranſpiratione, humores fiant agiliores, purioreſque; ſcoriæ morboſæ iiſdem confuſæ, ac velut incoctæ celerius quoque extricantur, coguntur, & per ſubſequentes criſes foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus reſpectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate, reſpectu humidi; ætatiſque ſenilis, & ſic deinceps ſentiendum erit.

VI. Antedictis pariter de cauſis, in Græcia, & Aſia criſes olim feliciter procedebant, aer enim talibus Regionibus circumfuſus, & orientali plagæ proximus cum ingenti præditus ſit puritate, tenuitateque, non ſolum vina, & reliqui telluris fructus, perfectam mutationem citò, & feliciter attingunt; verum etiam ipſa ſanguinis maſſa craſſioribus, & impuris aeris particulis non fœdata, ſed ſumma gaudens agilitate, puritateque à morboſis particulis; quibus febriliter effervescit, per inſtitutas Naturæ criſes celeriùs liberatur, quàm non ſit in aere craſſiori, paludoſo, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum, & aer circumfuſus tenuior, ac purior, eo citiùs perfectiùsque abſolventur criſes in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad criſeos felicitatem fru-

frustranea erunt, nisi ea adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis suis usus fuit *Hippocrates* Medicorum Romulus: hic diuturna edoctus Praxi, naturas esse morborum præsertim acutorum medicatrices, in illorum curatione post præscripta pauciſſima in principio morbi medicamenta; dum res ad statum tendebat, à remediis prorsus abstinebat (dummodo tamen morbi genus, & malignitas id permitterent) & omnia Naturæ committens, securus crisim expectabat. Hodierni verò Practicantes talium præceptorum, aut obliti; aut contemptores, toto febrilis accensionis tempore, non solum assiduis remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, sed morbum Natura sua benignum in classem chronicorum, aut lethalium redigunt.

VII. Illæsa, uti opinor, verecundia fateri possum, me inflammatorias febres præsertim varioloſas, post sectam venam (si tamen nimium febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viscera, & aliæ causæ hisce analogæ eamdem exposcerent) tenuem victum præscriptum, & dlluentia prudenter, ac tempestivè ordinata sæpius felicissimè curasse; neque quisquam variolis laborans de vita periclitatus est, dummodo eumdem præfata methodo tractaverim. Eamdem quoque methodum in reliquis continuis, acutisque adhibeto, talia enim tantaque inter initia præscribo remedia, qualia, quantaque sufficiunt, ut sanguis febricitans intra debitos fermentationis limites coerceatur; dum verò morbus ad statum vergit, tunc sedulus spectator, Naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi sit, in eliminando peccante humore cocto jam, & despumato, vixque fateri possum, quam jucunda dèlectatione per hanc methodum observaverim febriles accessiones leniter, & amice sese excipere, tempora sua juxta præscriptos Naturæ ordines percurrere, ebullitionem febrilem naturali ordine semper procedere, nec furentibus symptomatis, aut intempestivis exacerbationibus remediorum perturbari; Crises denique, sive despumationes singularum accessionum: necnon despumationes generales circa finem morbi adamussim absolvi. Contra verò dum continuo remediorum usu Naturæ opus perturbabatur, omnia in deteriùs ire conspiciebam.

Finis Libri Secundi.

IN-

INDEX CAPITUM ET §§. DE PRAXI MEDICA *LIBRI I.*

CAP. I.

De Maxima Observationum in re Medica necessitate. MONITA. §. XII. CAP. II. pag. 25.

Origo, Progressus, & quidquid inest certi Medicinæ, observationibus magna ex parte debetur. §. XII. pag. 27.

CAP. III.

De impedimentis, quæ Medicorum in observando diligentius hucusque retardarunt. §. III. pag. 30.

CAP. IV.

IMPEDIMENTUM I.

Derisio Veterum Medicorum §. III. pag. 31.

CAP. V.

IMPEDIMENTUM II.

Falsa Medicorum Idola, sive Opiniones falsò præconceptæ §. IX. pag. 33.

CAP. VI.

IMPEDIMENTUM. III.

Falsum genus analogiarum, sive falsæ similitudines. §. V. pag. 36.

CAP. VII.

IMPEDIMENTUM. IV.

Præposterа Librorum lectio. §. X. pag. 39.

CAP. VIII.

IMPEDIMENTUM. V.

Præposterа Librorum Interpretatio, ac efficiendorumque systematum cachoete. §. VI.

CAP. IX. pag. 44.

IMPEDIMENTUM. VI.

Intermissum studium tractandi de morbis aphoristicè, §. I. pag. 47.

De Pleuritide §. I. & 1. ibidem

Appendix ad Pleuritidem §. I. & 2. pag. 50.

De Febribus in genere §. I. & 3. pag. 58.

De Febribus Malignis, & Messentericis §. I. & 4. pag. 60.

De Lumbricis Puerorum. §. I. & 5. pag. 66.

De Variolis, & Morbillis. §. I. & 6. pag. 67.

De Observatione Hypocondriorum in acutis. §. I. & 7. pag. 68.

De Tumoribus, & suppurationibus externa parte abdominis. §. I. & 8. pag. 69.

De Crisi, & diebus criticis. §. I. & 9. pag. 70.

De Sudore in acutis. §. I. & 10. pag. 72.

De Parotidibus, & surditate in acutis. §. I. & 11. pag. 73.

De Urina in acutis, §. I. & 12. pag. 74.

De pulsu in acutis. §. I. & 13. pag. 75.

De Inappetentia. §. I. & 14. pag. 76.

De Capitis affectionibus in acutis. §. I. & 15. ibidem

De Observatione oculorum in acutis. §. I. & 16. pag. 78.

De Decubitu ægrorum. §. I. & 17. ibidem

De Voce, & facie in acutis. §. I. & 18. pag. 79.

De Abscessu acutorum. §. I. & 19. ibidem

De Rigore atutorum. §. I. & 20. pag. 80.

De Hydrope sicco. §. I & 21. pag. 81.

De Ictero Flavo. §. I. & 12. ibidem

De Hemorragia in acutis. §. I. & 23. pag. 84.

De

De Raris Affectibus jecoris.§.I.& 24. ibidem
De Respiratione in acutis. §. I. & 25. pag.86.
De Raris Pulmonum affectionibus. §. I. & 26. pag.87.
De Lumborum affectione in acutis. §. I. & 27. pag. 89.
De Lue Venerea, & Morbis glandularum §. I. & 28. pag. 90.
De Colica.§.I.& 29. pag. 94.
De Prenitide. §.I.& 30. pag. 96.
De Astmate.§.I.& 31. ibidem
Appendix de Astmate.§.I.& 32. pag. 97.
De Diarrhœa, & de Dissenteria.§. I. & 33. pag. 100.
Appendix ad Dissenteriam. §. I. & 34. pag. 102.
De Apoplexia. §.I.& 35. ibidem
De Dolore in genere, convulsione, & motibus convulsivis. §. I. & 36. pag. 103.
De Tussi §. I. & 37. pag. 105.
De Calculo, & Podagra.§.I.& 38. pag. 106.

CAP. X.

De Variis Medicinæ ætatibus, ejusdemque progressibus. §. IV. pag. 108.

CAP. XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos §. VII.

CAP. XII. pag. 110.

Methodus ad Tyrones de Morborum Hypothesi rectè construenda §. XI. pag. 114.

CAP. XIII.

Quanti interfit præcepta, sive certas constantesque regulas stabilire, ad quas judicia sua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexusque Medicus.§.X. pag. 119.

CAP. XIV.

De Medendis animi morbis, & instituenda eorumdem historia §.VIII. pag.128.

CAP. XV.

Paræneſis ad Medicos de investiganda, & stabilienda medendi methodo popularibus suis præ cæteris accomodata, ubi obiter de Natura aeris romani, curandisque Romanorum morbis.§.IX. pag. 134.

LIBRI II.

CAP. I.

Quod erit instar prolegomenon ad librum præsentem.§.I.

CAP. II.

Manifestantur causæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum historiam, sive Medicinam primam hucusque retardarunt. §.III. pag. 141.

CAP. III.

Traduntur regulis instituendi, & promovendi historiam morborum, ab eademque deducendi aphorismos curativos. §. VII. pag. 144.

CAP. IV.

De Erigendis Accademiis promovendæ Praxeos gratiâ §. III. pag.149.

CAP. V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis obiici possunt.§.VI. pag. 152.

CAP. VI.

Specimen historiæ primæ in describenda podagra, ejusque aphorismis practicis breviter expressum.§.X. pag.155.

ARTICULUS UNICUS.

Proponens aphorismos practicos, ab historia prima podagræ eductos.§.II. pag.160.

CAP. VII.

Schedula monitoria de iis, quæ desiderantur adhuc in arte nostra.§.I. pag. 161.

CAP. VIII.

De Signis morborum Diagnosticis, & fontibus eorumdem.§ IV. pag. 162.

CAP. IX.

De Causis Morborum.

ARTICULUS I.

Prologomena ad historiam, divisionemque causarum opportuna.§. VI. pag. 165.

ARTICULUS II.

De Causa procathartica, & proigumeni, seu dispositione corporis. §.VIII. pag.168.

ARTICULUS. III.

De Causa proxima morborum, necnon de Fontibus præcipuis eamdem investigandi §. XII. pag. 171.

CAP. X.

De Indicationibus rectè instituendis §. VIII.

CAP. XI. pag. 178.

De Remediis specificis, eorumque Historia §.XI. CAP. XII. pag. 182.

Centaurus. Sive de Paradoxis recentium Medicorum in decisione crisium, dierum criticorum.&c.§.XII. pag. 187.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Soc. Reg. Lond. Acad. Imp. Leop. &c. Socii.

SPECIMEN QUATUOR LIBRORUM DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA;

In quibus de Solidorum structura, vi, elatere, æquilibrio, usu, potestate, & morbis disseretur: Nec non de duræ Matris constructione, elatere, æquilibrio, & in singula quæque solida oscillatione systaltica.

Et obiter de Experimentis, ac Morbis Salivæ, Bilis, & Sanguinis. De Statice Aeris, & liquidorum per observationes barometricas, & hydrostaticas ad usum Respirationis explicata. De circulatione Sanguinis in Testudine, ejusdemque cordis Anatome.

Bonus Magister Experientia est. Opus verò est, & ipsum periculum facere; Imperientia namque timoris causa est.

Aretaeus Cappadox Lib. II. Cap. 2. De Morb. Acutor.

PONTIFICI MAXIMO.

CLEMENTI XI

GEORGIUS BAGLIVUS.

BEATISSIME PATER divino sanè consilio contingit, ut bonæ artes, atque doctrinæ, quæ vel à summis ingeniis vix comprehenduntur singulæ, Menti tuæ, o Pontifex Ter Maxime, seſe universæ præbuerint. Etenim quia ætate nostra Literæ publicæ jam cultura ita deficiebant, ut paulatìm exareſcerēt, atque langueſcerent: Summus fuit inter mortales humanarum, atque divinarum rerum moderator, & arbiter ex omnibus Doctrinarum ſtudiis excitandus, qui cum Suprema Sacrorum Poteſtate curam etiam ſuſciperet ſtuoiorum: ut ſecundum res divinas mirabili providentia tua ſeptas, atque munitas, etiam Scientias, quæ ad divinitatem proximè accedunt, veluti è ſolo erigeres, ac ſinu, complexuque tuo foveres: Cujus excelſi operis initium Sanctitati Tuæ fuit inſtituta dudum inſtauratio Romani Archigymnaſii, quo aſſidua, & quotidiana docendi opera, quam Juris Interpretibus fel. rec. Innocentius XII. injunxerat, etiam rei Medicæ Profeſſoribus imperata; revocare conaris veterem ſplendorem illum, atque Studioſorum frequentiam, qua ſimul cum Urbis Orbis gloria, universum etiam Italicum nomen apud Tranſalpinos homines miris laudibus attollebatur. Quod ſanè tuum ſapientiſſimum conſilium cum in Reipublicæ, tum etiam in Eccleſiæ Universæ utilitatem auguror eſſe ceſſurum. Etenim undè literæ, indè etiam ſimul affectiones, & mores arripiuntur. Quamobrem Exteri ad hanc Urbem doctrinarum cauſa confluentes, ex ipſomet Fonte Religionis una cum doctrinis pietatem etiam haurient, virtuteſque; quas domum afferentes Eccleſiæ Catholicæ ditionem, & Sedis Apoſtolicæ gloriam ſcriptis, exempliſque ſuis in ævum amplificabunt. Cui ſanè operi à Te feliciter inchoato. Mos etiam qui in eodem Archigymnaſio Pontificia beneficentia fruimur, decet omne noſtrum navare ſtudium, ac non ſolùm præfinitum, atq; ſolemnem laborum curſum ſtrenue obire, ſed etiam tempus vacationis ita traducere, ne noſtrum ſit otium prorſus ignobile. Quo nomine hanc de Fibra Motrice, necnon de ſolidorum Morbis, Vì, Elatere, Æquilibrio, & Reſiſtentia diſſertatiunculam è meis feriarum lucubrationibus nuper ſelectam, in lucem iterum tradere, & S. T. ſacrare decrevi; non ut dignum tanta majeſtate donarium, ſed ut argumentum ſit Exteris ingentis beneficentiæ tuæ, quæ etiam in meum ſterile ingenium depluens, fætum excitavit artis Medicæ ſtudioſis, neq; ut ſpero, injucundum, nec prorſus fortaſſe inutile futurum.

Et ſanè ſi Exteræ, atque Eterodoxæ Gentes ita virtutibus tuis incredibili ubique Terrarum fama diffuſis capiuntur, ut Norimbergæ vix dum nuntiato mirabili proximorum Comitiorum exitu, Magiſtatus permiſſu nummus in Sanctitatis Tuæ cultum fuerit excuſus; quid Nos facere oportet præſenti Virtutum tuarum imagine, ac voce ad æternam felicitatem directos, ac beneficentia tua enutritos: Meque inter alios ab ea nuper ex minori ad ampliorem docendi gradum, nempe ad Scholam Theoricæ Medicinæ translatum. Quo circa ſi unquam antea, nunc maximè animus meus ad majora ſtudia capeſſenda progreſſit, pudetque ſine aliqua ſpe victoriæ, obſequio, & cultu erga Te certare cum Exteris; Nec me tenuitatis meæ cognitio deterret: tantam enim ſpem in benignitate tua locavi, ut quam mihi gratiam à Te labores mei promereri nequeunt, eam ardore voluntatis, atque animi contentione confidam initurum. Qua ſpe cum hoc munuſculo me ad S. T. pedes advolvo. eoſq; humillimè, ac venerabundus exoſculor. Romæ prid. Nonas Novembris MDCCI. PRÆ-

PRAEFATIO
IN SPECIMEN
QUATUR LIBRORUM
DE
FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

ACERRIMUM judicium Fons, & caput est benè medendi, atque ex multis, quæ ad optimum constituendum Medicum requiruntur, summum est prudens animi sensus : quæ est veluti quædam brevis & compendiaria via, qua discimus & rectè, atque acriter de Medicina judicare, atque in morbis gravibus, & implicitis pauca quidem, sed tempestiva remedia adhibere. Id sanè non modò diuturnis studiis, sed etiam præcipua quadam ingenii dote divino beneficio accepta comparatur. Quare nihil Medico est bona mente optabilius, cum qua verum à falso dictinguere noscat ; sine qua aut omninò deflectet à signo, aut illud nonnisi sero, per labores, & studia attinget. Quamobrem non sine admiratione observaveris, plures Medicos naturali solertia destitutos, quo plus in arte, atque usu Medicinæ versantur : eò longiùs abduci ab eadem : majoribusque tenebris turpiter involvi. Alios contra felici sydere natos ; artem, usumque, ratione vincentes Medicinæ penitiores recessus brevi tempore aggredi, & penetrare, rectumque de ea ferre judicium. Quo præditi Naturæ beneficio, vel in ipso ætatis flore ostendunt, culmnen, sibi nullum esse impervium ; & inaccessum, vanamque reddunt nonnullorum canitiem ob ingenii inopiam, erroribus, & caligine plerumque obrutam, & irretitam.

Præterea cum ars Medica ex observatione, atque ratiocinatione coalescat : observatione, ad costituenda præcepta benè medendi ratiocinatione ad evolvenda morborum phænomena, abstrusioresque illorum causas investigandas, ut opportuna remedia adhibeantur. Qui communis salutis, Hominumque utilitatis erit cupidus ; de Theorica Medicina ex Geometriæ legibus judicabit ; quoniam ex ejus regulis homo, resque, creatæ omnes disponuntur ; in Praxi deinde regimen sumet à diuturna, constanti, diligentique observatione, qua sibi via proposita, neque in Theorica, neque in Praxi multum aberrabit. Quam ob causam intuemur nostra hac tempestate recentiores Medicos de Phenomenis morborum apertè differere, cum eadem Geometriæ legibus accomodant ; nec minus perspicuè ipsorum curationes dijudicant, cum firmiter insistunt observationis legibus ab *Hippocrate* detectis, aut aliis, qui viam ab eodem *Hippocrate* indicatam capesserunt.

Quoniam igitur paucis admodum à natura tribuitur rectus hic animi sensus; acerrimum hoc judicium, cum res postea ostendat multorum Praxim in hoc unicè consistere, ut partes, morbos, & remedia, verbo tantum noscant, re ipsa tamen nesciant. Ut re vera profitere possi-

mus, neceſſe eſt, ut quisquis ille ſit vel cum hominibus eo ſenſu, natura præditis, atque donatis verſetur; vel eorum lectioni ſe tradat, qui ſua integritate judicii, & nativa felicitate veritatem evolverunt. Cum igitur ipſe longo meæ peregrinationis tempore varia Noſocomia, & Univerſitates Italiæ, Dalmatiæ, &c. perluſtraſſem, ut ingenium in phyſicis experimentis exercerem; libroſque multos recentium & veterum Medicorum lectitaſſem, unde optimam Diagnoſticam, Prognoſticam, & Curativam aſſequerer: fateor me ex ea multiplici lectione non parum utilitatis collegiſſe: quia cum peculiari quadam diligentia, fide, & methodo explanandæ ſint ſingulæ morborum circumſtantiæ; ut à Natura infuſæ, non autem improbo labore acquiſitæ videantur: Hujuſmodi rerum inopia, eorum multos temere judicantes, & ex quadam audacia meditandi differentes obſervavi: Alios, Theoricæ cum Praxeos legibus confundentes, & ex unius legibus naturam alterius æſtimantes: Alios veterum dicta repetentes: Tandem paucos admodum inveni Naturæ veſtigiis inſiſtentes boni aliquid proferre: etenim deſtituti firma illa, quæ ad morborum pertexendam hiſtoriam, quæque ad occurrentes difficultates perferendas neceſſaria eſt, patientia in medio curſu deficientes, aut à naturæ veſtigiis ultrò deflectentes, more aliorum, voluptati ſpeculationem ſeſe conceſſere. In actionum omnium initiis alacritas ingenii ſumma eſt, vires integræ, judicium acutiſſimum; ſed hæc vix ſufficiunt; neceſſe enim eſt, ut eadem animi contentione, ſtudio, diligentia ad finem uſque rem perducamus, perficiamusque. Profectò certum eſt facile quempiam errare poſſe in tam multiplici viarum flexu, qui ſeſe offert in contexenda morborum hiſtoria: ſed patiens in obſervando methodus, methodus artium norma, & rationis magiſtra occurrere huic malo poteſt, difficilia expediendo, obſcura declarando, ardua explanando. Multa ſæpè tantum habent difficultatis diviſa, ut omnem elidant intelligentiam, quæ tamen ſuo ordine diſpoſita fiunt facillima.

ANIMADVERSIONES.

In Practicen novam.

Cum igitur compererim hac via me numquam ad optatum exitum fuiſſe perventurum, miſſis cæteris libris, totum *Hippocratis* me ſtudio tradidi, aliquam benè medendi rationem inde aſſecuturus. Et cum eum non ſemel relegiſſem & prope memoria mandaſſem, proprio marte volui in Italiæ Noſocomiis dictorum illius periculum facere, nec ſine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tamquam ex tripode prodeuntem: cognovique illum demum eſſe verum Artis Medicinæ Ducem, Magiſtrum, & Auſpicem; diuque hanc veritatem expertus liquidò cognovi; rarò illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes *Hippocratis* textus memoria comprehenderit, deinde noverit illos ſimul componere, compoſitoſque conferre ad curam: in quo certè tota Praxeos Sapientia conſiſtit. Si autem obſtiterit morbus aliquis incurabilis: *Ægroti quippe omnes ſanari non poſſunt, Medicus enim Dei potentiam anteiret, verum dolores ſedare, morbos intercidere, atque obſcurare Medice fas eſt*: ut ait Aræteus *lib. 1. diuturn. morb. cap. 1.* exitum ſaltem tunc providebit, divinabitque, unde maximum honoris ſuſcipiet. Igitur qui hac ratione *Hippocratem* adhibebit optimè profectò, feliciterque medebitur, etiamſi partes quaſdam alias, & ſpeculativas Medicinæ diviſiones ignoret, quæ ſunt propemodum oſtentationes vanitatis; non peritiei in medendo. Hæ ſunt deliciæ *Hippocraticæ*, Tyrones mei, quarum epulis ſoli fruuntur, & ſaturantur, quibus diſcendi ſtudium eſt ab uno *Hippocrate*, cujus quidem quælibet ſententia veluti ſenatuſconſultum litem componit in arduis morborum curationibus: modo ipſas, ut optimè optimus animadvertit *Duretus Fol. mihi* 203. modo inquam ipſas Medici attentiſſimis legerint animis, & intellexerint, uti

fo-

fore confido, si cum benegnitate ad discendum accesserint. Bona enim inter Medicos opinionum dissensio est, pessima voluntatum; sed præstantissima est rerumque omnium ab Ægroto expetendarum præcipua. Par studiorum, & opinionum consensio, quæ quidem lucet, splendetque in iis potissimùm, qui sapientiæ *Hippocraticæ* studium diu attentissimè coluerunt. Certè cum *Hippocratem* lego, idem occurrit animo, quod *Senecæ* in lectione Q. Sextii Stoici sui temporis celebertimi. Epistola enim 64. sic ait *Seneca* de Sextio. *Quorumdam scripta clarum tantummodo tamen habent, cætera exanguia sunt. Insistunt, disputant, cavillantur, non faciunt animum, quia non habent. Cum legeris Sextium, dices. Vivit, viget, liber est, supra hominem est, dimittit me plenum ingentis fiduciæ. Cum lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare. Quid cessas fortuna, congredere, paratum vide,* &c. Hæc profectò adamussim omnia mihi respondere videntur cum *Hippocratem* lego. Quod cum probe cognovisset *Duretus*, sic loquitur fol. m. 267. *Fremant licet omnes, dicam tamen, quod sentio, majorem scientiæ, & praxeos ubertatem comparari à studioso. Hippocratis uno die, quàm ab istis pragmaticis uno seculo.* Omnes laudant *Archimedem*, sed pauci legunt, lectumque intelligunt Opus *Hippocratis* divinum, & admirabile ab omnibus Medicis dicitur: sed vix è sexcentis unum reperies, qui satis pro merito illud amplectatur. At videri volunt omnes, ne in suspicionem ignorantiæ cadant se habere aphorismos ad manum, dum eorum unum, aut alterum præcipitata mente, ut ferè fit, nulloque judicio in medium proferunt, At hi cum ad praxim monita, legesque *Hippocratis* volunt conferre, in contrarium tendunt: Etenim cocta, incocta, matura, crudaque sine discrimine habent. Naturæ pepasmos, sive coctiones intempestivis curationibus interpellant, turbantque; & nutanter adhuc, ac spei dubios ægrotantes præcipitant, summa in rerum confusione versantur: Præter jus, fasque defectis viribus cruda movent, & ea vacuando nunquam desistunt, donec penitus exhausti ægrotantes suprema obeant. Quibus ego causis impulsus, optabam, sic præscribi certis legibus medendi rationem, ne Medicis imposterum locus impune peccandi superesset, in hominum detrimentum, & perniciem.

II. Tyrones Medici, studiosus ipse utilitatis vestræ, cui meos dico labores, non abs re ista prædico: quidquid enim loquor, mihi usu est comprobatum. Unde ad perpetuum vos hortor *Hippocratis* studium: solus enim ostendere potuit, quid sit sapere, & cum laude in curandis ægris versari. Discite illum quæso, & pro ingenio vobis divina beneficentia tributo ad opus, & Praxim illius præcepta redigere scitote: confido enim vos numquam spe, atque opinione vestra frustratum iri. Si tam mira ipse edidit in ægrotis curandis, funlandaque arte nostra ad præcepta observationum circa ægrotantes, sine novorum inventorum cognitione: multo melius vos tanto post ipsum tempore nati, & cum tanta studiorum, quæ diebus viget nostris facilitate, ejus vestigia prementes proficietis, sed tamen citra nimiam erga res novas anxietatem, & laborem.

Pauca sunt curandis morbis necessaria remedia, si morbus curam recipit, si verò fuerit incurabilis, usu remediorum vires acquiret, ægrotumque conjiciet in discrimen; incongruis enim remediis digestionis facultas extenuabitur, & comparabitur in dies novus morbo fomes ad ægri detrimentum. Cum febres aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla est ratio medendi melior, quàm Pharmacis abstinere, adhito tantum convenienti victu, quo foveatur Natura, nec digestionis vis attenuetur. Ita multos convaluisse comperi.

In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus est remediis; satis enim fuerit vias observare diligentes; qua Natura exitum tentat, curamque eo perducere; Naturæ obsecundando, alioqui ægrotum pessumdabitis, mutationes enim morborum in-

insignes, seu in melius, deteriusve fiant; judicia nominantur, quibus videlicet jus dici solet de controversiis Naturæ adversus morbos.

III. Chronicis pauca remedia requiruntur, ejusque sint generis, quæ parti affectæ conveniant, quasi Specifica. Semper tamen in morborum diuturnitate consulendum est digestionibus, alioquin victu incongruo, atque remediorum copia morbus evaserit incurabilis.

In Febribus universalibus, ideſt quæ ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium siquidem primordia, partesque affectæ in iisdem, nobis dierumque latent, & si unquam paterent, oportet indicationem dirigere ad constitutionem massæ sanguineæ febricitanti, potiùs quàm ad sophisticam speculationem causarum proximarum, aut quæ in febribus primoprimæ sunt, quæ nostræ aciei minimè subjiciuntur. Ideò si primæ viæ sint obductæ, exque egerendæ, atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut febrium fomes tollatur: Si verò sanguis febricitans sit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus, exultetur, ac dissolvatur. In hisce enim tribus præceptis omnium prope illarum febrium cura versatur, quæ ortum non ducunt ab organi læsione, verum ab humorum congerie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis. Et cum ad crisim Natura vergit, aut eas jam exciderit, tum à remediorum copia tamquam à peste cavendum. Ex odore, quem ægri spirant, soleo sæpe utrum morbus facilis, vel difficilis, brevis vel diuturnus, vel alterius generis futurus sit, judicare.

In ægris, qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti cadaveribus odor, qualem spirant in Templis cadavera, ut sæpe observavi, & velim, ut serio animadvertant Medici.

In morbis inappetentia signum est longi, aut periculosi morbi, ut sepè vidi. Vidi quoque singultus frequenter excitato ex nimio stibii diaphoretici abusu. Pulvis Cornachini feliciùs adhibetur in corporibus laxiori fibrarum compage præditis, quàm duriori, ut non infrequenter animadverti. De morbis pulmonum etiamsi peritus in arte sis, vel censearis, noli cum jactantia practicè de illis differere; vel facilem promittere curationem. Acuti namque licet curabiles sint, derepente tamen ægrum jugulant, Medico stupente ac ne cogitante: Chronici verò derepente quoque necant, curatuque difficillimi sunt, & si curatur non ab ignaris, sed ab acerrimo præditis judicio curantur. Quæ precepta ideò hic inserenda describendaque duximus, quia eadem in Praxi vera esse comperimus; Idcirco Juvenes hortor ad alia invenienda, ut Praxis Medica, quæ jam miserè languet, opprimitur, & populis serè risui est, novi observationibus & novorum operum explorationibus majestate, qua decet constituatur, & ornetur; nec non etiam ut Medicus ipse non amplius Græcis vocabulis armatus carnifex, sed humanæ salutis Restitutor, & Custos censeatur. Majores nostri, quos hodie *Galenicos* nuncupant, multa invenerunt, plura tamen invenissent, nisi multa, quæ adhuc ignorabant, se scire putavissent. Si enim à *Galenicorum* Medicina hac illud observationum demas, quod in incunabulis ipsi Græcia dedit; reliqua sunt erroribus, & præjudiciis ita superstructa, ut omninò immutanda videantur.

IV. Humana vita nutritur, & coalescit spirituali aurâ, quæ anatomico cultro haudquaquam subjicitur. Minimum quoddam; quoddam, inquam, minimum, undè morbi ortum accipiunt integrè percipi, neque intelligentia potest comprehendi, eoque minus redigi in potestatem Anatomicæ artis; atque si alicubi, certe in exploranda causa morborum primoprima, & proxima Virgilianum illud apprimè quadrat.

Felix qui potuit rerum cognoscerè causas, At-

Atque metus omnes, & innexorabile fatum
Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari.

Incumbendum est igitur, & obediundum præceptis divini Senis totidem, sed nunquam satis repetitis; aliisque, quæ ab *Æretæo*, antiquioribusque *Galenicis* practicis tantum, & Observatoribus accepimus, ex iisque regenda morbosorum cura, ut in tuto locentur. Quamvis non desint, qui omni prorsus antiquitate contempta, irritaque constantia Textuum *Hippocratis*, per abusum quemdam inspecta, urina pulsuque perfunctoriè explorato, tamen composito benè vultu, totoque corpore ad summam hypocrisim, vanitatem ambagibus refertissimam pro veritate ostentat; Hanc nihilominus audaciam infelix morborum exitus, ut plurimum detegit; aperitque.

V. Qui Medicinæ se dedit, si optimæ Praxis esse velit studiosus, non erit distrahendus vanis quibusdam Doctrinis, & artibus, ab ea prorsus alienis. Cum enim summa sit hujus difficultas artis curari nequeunt morbi, nisi Medicus suam omnem debeat mentem in expendendis minimis circumstantiis, retinendisque Textubus *Hippocratis*, iisdemque, ut supra retuli, comparandis, componendisque, & ad morbos referendis. Quique id negliget, ac proprio sensu ductus, scientias, eruditionesque alias impensè consectatur, rectè prædicandi, felicìterque curandi fiduciam omninò deponat. Mens enim aliis cogitationibus abducta, vacare nequiverit morbis, quorum curatio totam absorbet hominis mentem. Imò non sine admiratione cognoverit vetulum aliquando, rudemque Medicum vix latinam callentem linguam; prudentem verò, ac diligentem, & in *Hippocratis* operibus diu versatum; efficacis alicujus remedii usu; opportua ac tempestiva prognosi, nihil ad ægroti curam desideraturum ex eruditorum Medicorum ætatis nostræ varietate doctrinarum, linguarumque peritia. Quid Medico, Tyrones mei, disputare confert de vestibus priscorum Arcadum, de scuto Achillis, de Pileo senum, veterumque Brachmanum, similibusque nugis, quibus tumet animus, non proficit; si moritur interim æger, de cujus morbo tam concinna, tam eleganti consultatione nuperrimè disseruit? Doctores Medici! perampla sunt Medicinæ spatia, major animus, vita brevior, tempus pretiosius, quàm ut in sterilibus hisce, & nunquam profuturis tempus impendamus.

ANIMADVERSIONES.

In Theoricen veterem.

SEd missa tantisper necessitate bene medendi ex observationum legibus, & *Coi* senis præceptis: res monet, ut meum Lectori sensum aperiam super hisce tractationibus, quas sum editurus, causamque proferam, quæ me ad hoc opus adegit, quod Praxi à me de Novembris 1696. æditæ pro Theoria deserviet.

Inter cæteras verò causas potissimum fuisse studium de Juventute benè merendi, ipsorumque & publicæ utilitatis bono viam ingredi paucis hactenus tentatam, de Solidorum natura, vì, & potestate producendis in morbis, animadvertendi plura & explicandi, & iis, quæ mox dicemus, clarè constabit.

Dum igitur meo more *Hippocratem* assiduè percurrerem, observavi in morborum curis ipsum nihil magis præcipere, quàm Balnea, Fricationes, Exercitationes, Unctiones, Ustiones, Incisiones partium usque ad ossa, Ablutiones, Capitis Purgationes per sternutatoria, ejusdem Lotiones, Vellicationes, Successiones, ac hujus generis remedia in solidis corporis humani partibus rem suam exercentia, quoniam iis proximè adhibentur, non autem in fluidis, nisi solidorum opes: nondum rationem horum assequebar. Mihique sæpe numero cogitanti quorsum morbo in fluidis existente, sæpiusque latente, admoventur remedia ista, quæ aut vix conveniunt fluidis, aut tantum ope solidorum, quibus imprimuntur. Per os etiam

si Helleborum excipias, & frequentem ferri usum, & lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat. Nostrisque temporibus, veluti exemplo suo ducti Indi, & Orientales, ferè omnes curant morbos ustionibus, & acuum punctoris, Teste Domino *Tenrine*, & Doctissimo *Alpino lib. de Medic. Ægypt.* Hisque cogitationibus implicitus, supplicari cœpi, optimum illum Senem, arcanam aliquam foviisse in animo speculationem de solidis, quàm Posteris aperire abstinuit: quoniam de morbis, vi, & potestate solidorum cursim aliquid attigit; atque ad eam speculationem præfata remedia conformasse. Et quia in Antiquis, Recentioribusque Scriptoribus de causis morborum tractantibus vix aliquid mihi de solidis occurrit, sed tantum innumeræ circa fluida nugæ, & somnia sese obtulerant: Mecum constitui in hac aridtate materiei, nondum nostris Doctoribus familiaris, meo marte usum observare, vim, & potestatem solidorum in corpore viventi cum sano, tum morboso; idque per experimenta fibræ motricis viventium animalium; & potissimum patienti, constantique observatione circa symptomata ægrotantium. Illud enim mihi in animo firmiter hæret, aliter detegi non posse usum, vim, & putestatem solidorum unius partis, nisi notatis, & observatia accidentibus, quæ ibi, deprehenduntur; cum morbo est affecta: nemo siquidem noverit melius usum atque structuram unius visceris, nisi cum à morbo veluti scyrrho, aut obstructione fuerit vitiata: descriptisque antea morbi symptomatis, viscus deinde, secto cadavere, diligente examinetur;

II. Hac igitur opinione ductus, me totum tradidi symptomatibus malorum observandis, taliumque ægrotorum cadaveribus aperiendis; mirumque in modum mihi persuasi, majorem propè esse solidorum quàm fluidorum in procreandis morbis potestatem; summamque esse quamplurium Medicorum negligentiam, qui adhuc tam grave negotium sine debita animadversione, prætermiserunt. Cumque maxima pars morborum ab immodica gula proficiscatur, erroribusque in sex rebus non naturalibus: sicubi errores hujusmodi non præcesserint, & in corpus incidimus sani temperamenti, oui superveniant morbi extraordinarii, dolores nempè, fluxiones, convulsiones, calores interni, &c. qui præscriptis ex communi indicatione remediis minimè cedunt: plerumque id solidi alicujus potiùs vitio, quàm fluidi adscribendum existimavi. Cujus rei veritatem ex instituta cura illius solidi: quod morbosum suspicabar, agnovi; præcipuè cum nullum se mihi offerret signum fluidi lymphatici ullius ve fluidi vitiosi, nec signum digestionum læsarum; nullaque suspicio morborum hæreditariorum, aliorumve subalternorum ex principalibus pendentium. Id evenit ægro decumbenti prope Thermas Philippi, quarum rudera adhuc conspiciuntur circa ædem Divi Matthæi in Merula, Is æger gravibus, & longis Messenterii doloribus cruciatus, irritis omnibus remediis periit 6. Maii 1696. Qua die Innocentius XII. Summus Pontifex petiit Centumcellas, ubi Navigantium beneficio aquæductus Trajanis aquis apponi jusserat. Hoc autem anno 1702. mense Novembris dicti aquaeductus perfecti jam sunt & absoluti. In ejus Ægroti cadavere Messenterium invenimus aridum, siccum, durum, & quasi emunctum, & sine alicujus visceri laesione; nihilominus Æger edebat, dormiebat, sanumque colorem praeferebat, ac vix ullo bonae valetudinis signo carebat. Macer verò erat natura, siccusque, plurimumque foris, & extra urbem itineris peragebat: Itaque morbum illum: solidi potiùs, quàm fluidi causam habuisse duximus cum parum differret à morbo illius mulieris, quæ ex calculo renis interiit, cujus Historiam infra describemus. Imò si exteriùs callum, qui non est, nisi scyrrhosa durities Fibræ cutaneæ, ab nullo præcedentis fluidi vitio producta, gravia parit accidentia, dolores aliquando, inflammationes, quandoque, si malè habeatur, etiam mortem: cur non & interiùs pars obdurata,

ta, callosa, & crispata propter depositionem salium, aut materiarum tartarearum creare non quiverit eadem, aut diversa accidentia vitio solidi, perinde atque callus; & sicuti callus curatur solis balneis illum lenientibus, ita curari poterunt præfati morbi usu balneorum, & diluentium, quibus contractæ fibræ relaxentur.

III. Nulla re verò meliùs cognoverimus vim, & potestatem solidorum: quàm capiti vulneribus observatis. Qui vulnus capite gerit, sanus creditur, & sine aliqua læsione succi nervei, acidorum fictitiorum, aliarumque commentitiarum molecularum in fluidis. Inibi sæpè observatur massa, idest medullaris pars cerebri putrida, sanieque plena, cum tamen Æger nulla patiatur accidentia Lethargi, delirii, convulsionum, aut similium. Idque observavi die 20. Aprilis 1697. qua præfatus optimus Pontifex Neptunum concessit mediocri, sed gravi comitatu visurus Antii portum, suo jussu in veteris ruderibus restitutum. Habitabat æger propè templum olim Faustinæ, nunc Divi Laurentii in Miranda in Foro Romano, propè forum, & Basilicam Cæsaris; huic capite laboranti non parùm detraximus cerebri putridi, posteaque convaluit perfectè nec unquam correptus est convulsionibus, gravibusque capitis morbis; meninges enim minimè ferant graviter tentatæ. His tamen transfixis, inflammatis, aut sanie interspersis, continuò plurima oriuntur mortalia accidentia. Ideò vulnera musculorum temporalium, qui superiùs pericranio teguntur, (quod productio est duræ matris) plerumque gravia, plerumque lathalia. Quamobrem dum in nostratibus Nosocomiis in capitis vulneribus meninges tactas, aut vitiatas adspicerem, illicò accedere observabam motus convulsivos, deliria, tremores, &c. Animadvertens, quod si capite vulneratis lethargi avertendi causa vesticantia adhibebantur eos confestim pessum ire: uti superioribus annis tradidi, cum de vesticantibus agerem. Cum ex mea opinione delirium ex meningum inflammationibus oriatur, idque mihi ex tot resecatis cadaveribus constet, non miror, vesticantium usum nocere potiùs, quàm prodesse delirantibus; uti ibidem adnotavimus. Cum enim delirium procedat à solido meningum irritatarum, crispatarum, & inflammatarum; cantharidum sal acutum, & causticum eò divertens magis irritat, augetque delirium. In eodem opusculo animadverti vesticantia magis obesse viris, quàm fœminis delirantibus, eò quod mulierum fibra mollior est, & flexibilior, & crispationi minus idonea, quàm hominis, cujus fibra est dura, atque tensior. Adeòque, si delirium ab inflammatoria irritatione, crispatura, & contractione duræ matris procedit: nihil tollendo eidem magis aptum, magisque utile deprehendi, quàm emissio, si opus fuerit, sanguinis ex salvatella aut pedibus; balnea tepida, & emollientia Ventri, Pedibus, & Palmis adhibere. Laxatis enim, productisque fibris in partibus madefactis ex mechanica necessitate consensus, & legum impulsus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, crispatas, & quasi inflammatas, ita ut liber pateat transitus fluidis, proindeque minuatur delirium. Hanc fomentorum utilitatem sum in me expertus Bononiæ mense Januario anni 1692. ætatis meæ anno 23. cum gravissimè acuta febri, morboque capitis cum delirio ægrotarem.

IV. Interìm quod fibra interior meningum sic affecta crispet, convellat, contrahatque universum systema membranarum, & partes, ac viscera omnia, quæ fiunt ex membranis, quibus dura mater, à qua originem trahunt, imperat, atque dominatur: id apertè colligitur ex accidentibus, quæ observantur, vel imminente, vel ab actuali delirio: qualia sunt Hypochondria introrsum pergentia, ideò pluries *Hippocrates* docet. *Hypochondria suspensa delirium significare*. Item bulbus oculorum immobilis, & quasi saxeus, lingua balbutiens, & plerumque tumescens, aridaque, & ficca: totumque corpus veluti tensum, parùmque flexile. Præterea

semper præit gravis capitis dolor, suppressis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum æger delirat, filtra omnia glandularum parum segregant. Imò liquidò mihi constat, quod si capitis dolori adjungatur diminutio segregationis humorum in suis filtris; v. g. urinæ, sudoris, salivæ, fœcum, tunc delirium adstare præ foribus. Præcipuè id evenit, si Medici utentur immodicè Diaphoreticis, & Alexipharmacis igneis, ac vehementioribus, obtundente, ut ii prædicant malignitati destinatis; quæ plerumque commentitia est, & falsa; ita multos non ea malignitas, sed remedia illius causa propinata in gravius malum, mortemque dejiciant. *Prudenti pauca.*

Omnia igitur præfata accidentia in delirantibus oriuntur ex interna crispatura, & convulsione inflammatoria duræ matris, quæ sic affecta consensum post se trahit omnium partium ab se procedentium. Idque mihi maximè divinus persuadet *Hippocrates*, qui pluribus in locis inculcat. *Alvi fluxum supervenientem in morbis capitis semper bonum*, quod in dies verum ego experior. Semper videlicet esse bonum ratione signi, & causæ; causæ nempè, quia educitur portio morbosæ materiei; ratione signi, indicat enim laxari jam, mollescere, & elongari solida interna tensa, crispata, & convulsa, liberumque præberi transitum fluidis filtrandis. Quoties inspexi capitis morbos, veluti dolores, vertigines, gravedines, convulsiones usu salium volatilium, castoreorum, spirituum cephalicorum igneorum in præceps ire, reddique incurabiles. Dum enim hi morbi non à commentitiis Medicorum acidis gignantur, sed à solido tensiori, & crispato sicco & convulso; iis remediis crispaturæ augentur, morbique in deteriùs ruunt.

Referam ergò quod de mense Aprili 1701. (die decima hujus mensis optimus Pontifex Clemens XI. equo insidens, incredibili concursu populi è Basilica Divi Petri ad Lateranensem concessit, captum de more, atque solemniter supremi Episcopatus possessionem) in quodam Presbytero accola Rupis Tarpejæ in Capitolio observavi. Is statura exiguus, subniger, siccus deditissimus studiis Forensibus, & in corporis, ac mentis motibus assiduus, de Augusto superioris anni magno æstu grassante capitis doloribus corripiebatur, validissimoque ligamine in nuca, accedentibus motibus convulsivis & convulsionibus per omnes partes, ita ut aliquando redderetur immobilis, gravis, aphonus, & ob debilitatem concideret; initioque hujus morbi singulis propè diebus hisce vexabatur accidentibus. In hoc statu præscripserant Medici pulveres cæphalicos, spiritus, extracta calida, vinum cum salvia; extractum Hellebori; similiaque vulgaribus Medicis consueta: quibus redditus fuit protensus, & ita toto corpore durus ac rigidus, ut vix à trunco differret. Hoc in statu meam arcessivit opem. Hisque diligenter expensis, morbumque oriri à crispatura, & siccitate solidi certò deducens, & præter recensitos errores Medicorum, plurimum ægro obesse autumnans naturalem tensionem, fibræque validitatem, quæ singulis quasi momentis cursum liquidorum intercipiens, motusquè retardans eorum: mutato inter solidum, & fluidum æquilibrio causam morbo prædebat. Jussi, præmissa hac indicatione, ægro per 40. dies continuos balnea universalia aquæ dulcis tepidæ; & totidem Aquæ Nucerianæ magna copia hauriendæ, ut eam per secessum redderet, aut per urinam admixto interdum Syrupo violaceo, interdum maceratione seminum lini, aut radicum Alcheæ. Quibus remediis perfectè convaluit. Curavi similiter ægrum pari morbo laborantem ad septa Agrippæ, hodie *Arco della Ciambella*: aliumque ad Hortos Lucullianos, vulgo *S. Andrea delle Fratte*: & tandem mulierem, quæ habitabat circa clivum Virbium, qua nunc ascendimus ad Monasterium S. Petri ad Vincula.

V. Tandem, ut Prolegomena nostra concludam, quæ veluti aditus sunt ad breve hoc Specimen quatuor Librorum De Fibra Motrice, & Morbosa. Cum à primis annis, quibus animum ad Medicinam ap-

appuli ; semper solidum præcipuè spectassem , ejusque vim , & elaterem , & potestatem in fluida , ne temerè aggrederer obscuram adeò rem , atque difficilem ; ser. monem de ea institui cum variis in Italia Medicis , ut consilium ab iis acciperem, atque explorarem , cessurumne sit nostrum opus in publicam utilitatem , & in artis nostræ incrementum : sed quoniam veteri more omnes fluidum accusantes inveni, ab eoque ducentes omnium originem morborum ; mecum constitui hoc argumentum proprio marte oppessere , atque ad esitum producere .

Hoc verò te scire cupio, Lector , me statìm in adventu ad Urbem anno 1692. familiaritatem iniisse cum *D. Trionfetto* Collega nostro , & *D. Pacchiono* , cui potissimum ex multis colloquiis hasce meas cogitationes probari animadverti . Unde cum in Nosocomio Consolationis Medicus esset ipse secundarius , mihique per eum crebro observationum facultas fieret : sæpius simul de experimentis à me factis fumus collocuti : eaque ex resecatis cadaveribus morborum observationibus & variorum animalium inspectione confirmavimus . Indeque domi quisque secum assidua meditatione , atque comprobatione opus penè absoluimus . Quod amicus præfatus commentus est : id in lucem publicam brevi proferetur ; me præsertìm incitante, atque assiduè urgente .

Quod attinet ad lucubrationes nostras; memoria tibi , Lector , est repetendum ; à prima novræ Praxeos editione , ad extremum operis me ibidem promisisse specimen de solidis , sed nomine Fibræ Motricis , & mortosæ : neque prius fidem meam liberare potuisse per meas occupationes in Praxi , & in Theatro Anatomico Romani Archigimnasii: Cum autem id opus à paucis tactum , à nemine verò integrè peractum assidua morborum observatione , & diuturnis anatomes exercitationibus indigeat ; Cumque ex rationibus nuper indicatis integrum opus perficere nequiverim: volui hoc specimine occurrere expectationi tuæ , meque memorem promissorum demonstrare . Perficietur interea opus , cui in dies mentem concedo .

In quatuor tribuetur libros: duo pertinebunt ad solida corporis sani , duo verò ad solida corporis ægrotantis .

In primo Libro de Fibra Motrice sana examinabimus fibram per se ipsam , sine fluido circumfluente . Dividetur in multa capitula ; quorum quodlibet trahet post se paragraphos quamplures , atque etiam nonnulla corollaria , postulata , & propositiones ex eodem capitulo deductas . In primis capitulis differemus de Fibræ origine , structura , divisione , progressu , ipsiusque modo se dividendi in carneam , & membraneam ; & quomodo ex fibris carneis progrediantur omnes musculi , & fibræ musculares , quæ per viscera interspersæ inveniuntur . Quomodo membranæ ab se producant vasa , viscera , telas membranosas , & quidquid albarum partium nomine comprehendimus. Cumque musculares ad motum regularem dirigantur, membranosæ ad sensum , & ad motus oscillationem , rationem perscrutabimur, quomodo hæc duo fibrarum genera in partibus producendis munera sua conjungant sensus , & motus æqualitate , atque proportione ad vitam necessaria , & quomodo ex ea æqualitate mutata plurimi fluant morbi : Atque ex ordine , fibræ structuram detegere pluribus modi curabimus, & primo quidem ope Microscopii : denique per analogiam in variis Animalibus Volatilibus , Quatrupedis , & Insectis præsertìm Piscibus . Item per infusionem ejusdem in variis , plurimisque liquoribus diversæ Naturæ ; Mineralis nempe , & Vegetabilis , ac diligenter effectus describentur , qui se ostenderint ; ut adhibeantur ad morborum cognitionem , curam , & Prognosim . Postea brevissimè tractabitur de origine omnium partium Fibræ carneæ , & membraneæ , de Vì earum , Tono , & Resistentia : Motu contractivo , aut Oscillatione continua : de duobus primordiis horum motuum , quæ sunt dura mater per fibras membranosas , & cor per carnosas , id est per sanguinem inter eas

pervariè currentem : Equilibrium inter duo solida ; inter utraque , & fluidum universale , & particularia ex universali prodeuntia, ut mox videbis Lector in libri specimine .

Secundo Libro considerabimus Fibram cum fluido , quod pœne se fluit , non sanguineo modo , verum & nerveo , lympathico , aliisque fluidis peculiaribus ab universali derivantibus . Et sicuti in 1. Libro solidum seorsim spectabitur : ita & in secundo inspicietur fluidum etiam separatim : sine mixtione legum solidi . Et ante declarationem cursus , & æquilibrii liquidorum descripta breviter structura cordis, investigabitur illius vis in impellendis continenter liquidis in orbem . Sed quia hæc mira cordis vis non tàm oritur ex occulta facultate , aut robore cordis pulsifico, nec tàm à sua structura , & firmitate fibrarum ipsius , quàm ab æquilibrio , & proportione omnium solidorum , & liquidorum ad cor , & ad vim motum , ut reddatur facilior vis ejus in assiduis , quas edit, motionibus: hoc est proportione solidorum in recipiendo , & impellendo fluido , quo fluere debet : In situ debito cujusque solidi, sive sit viscus sive glandula , ut recipiat fluidum cum definitis impetus gradibus. Proportione liquidi ad ipsum cor , hoc est quantitate necessaria liquidi universalis,& peculiaris , quæ sunt impellenda : fluiditate , & contactu minimo , necessarioque omnium particularum cujuscumque liquidi . Fluxu , & refluxu æquilibratis , & in proportionem redactis in unoquoque; tàm respectu sui , quàm respectu cordis . Quibus omnibus , aut singulis parumper tactis , aut mutatis , mutata , turbataque etiam statim cernitur vis , & motio cordis in impellendo sanguine , ut in quotidianis morborum symptomatibus observamus : ita ut non tam sit mirabilis cordis motio , & vis , quàm est mirabile æquilibrium solidorum omnium , & liquidorum ad illud . unde oritur validum , & perenne robur cordis in liquidis impellendis. Quæ omnia non tàm explicantur , & deteguntur severis Geometriæ legibus , quàm prudenti observatione motuum in partibus , cum aliquo morbo quatiuntur . Itaque in homine febricitante observare est musculos ad motum ineptos ; & prorsus languidos ; contra verò sanguinem rapidissimum & vehementem ; unde arguimus, quantum sanguini accedit in Febri , tantum recedere à musculis , & aliis partibus. Et si ante morbum brachio tollebat quinquaginta libras , post morbum non tollet, nisi viginti . Plus illud , quod deest musculis , ab ipso absorbetur sanguine . Unde ab observatione infirmorum corporum deprehendetur proprietas , & usus solidorum, & liquidorum in corpore nostro . Toto hoc libro secundo breviter attingerentur plurimi , differentesque motus liquidorum; Projectionis nempe , Progressionis , Inclinationis, Ascensus , & Descensus , Orizontalis , &c. atque ex ordine aliis motus,quibus liquida alia sunt obnoxia , & quidquid fluidum solido conjunctum ad utilitatem animati corporis adfert.

Sicuti primis duobus libris patebit natura Fibræ seorsum , & cum fluido in statu naturali ; idem fit & in statu morboso. Duabus præcipuis affectionibus fibra laborat ; aut nimia Tensione , aut nimia Remissione , sive laxitate , ac flacciditate. Propterea ex duobus reliquis unus continebit morbosam tensionem fibræ , vitio vel suo , vel fluidi : Alter verò flacciditatem vitio sui , aut fluidi . Et quoniam tensio plerumque observatur in morbis acutis, & flacciditas in chronicis . Tertio libro percurrentur omnes causæ , effectus , Proprietates , Curationes , & Prognoses in morbis acutis , atque inflammationibus in genere cum præceptis & suis cautionibus continua , diligentique , observatione collectis . Quartus liber , & ultimus complectetur causas , effectus , proprietates , curationes , & prognoses chronicorum longis observationibus expensas , singulosque hujusmodi morbos diligenter examinabimus , quandò producuntur vitio fluidi tantum , & quando vitio solidi tantum; de quo opportunæ cautiones , signa , observationibus , atque rationibus approba-

ta

ta præbebuntur. Prout ad præsentem Octobris mensem anno 1701. quo scribimus à nobis factum est, nec cessabitur impositerum, nisi difficillimum hoc argumentum numeris omnibus absolvamus. Quæ si fastidiosis minus placeant, palma est in medio posita, & relictus bene agendi locus. Si bonis, & candidis non displicent, hanc solam nostri laboris mercedem volumus. Quare fiat.

SPECIMEN
LIBRI PRIMI
DE
FIBRA MOTRICE,

CAPUT PRIMUM

De Fibrarum Origine, & Diviſione.

COrpus humanum inſtar circuli eſt, quod principio caret, & fine. In tot partium plexibus, & multiplicitate, varioque, ac penè incredibili earumdem progreſſu, difficile eſt certum reperire principium, ex quo ſingula ſuam ducant originem. Iſtius rei conſcius *Hippocrates* magnus cenſebat non extare tale principium: verum partes à partibus oriri, illaſque in alias deſinere. Scripſit ſiquidem *lib. de loc. in hom. num.* 1. & alibi. *Mihi quidem videtur principium corporis nullum eſſe, ſed omnia ſimiliter Principium, & omnia Finis, circulo enim ſcripto principium non invenitur.* Idem repetit *lib. de oſſibus nu.* 17. Item diſſerens de venis, ipſarumque productione. Et quamvis quod ſpectat ſtructuram, id verum eſſe arbitror: attamen ſi motum partium reſpiciam: ejuſdem origo, proceſſus, & finis latiſſimè patent. Etenim cum hominis vita conſlata, ſit, ex aſſiduo, regulari & æquilibrato ſolidorum, & fluidorum motu; ideò ne is invertatur, duo obtinuit principia moventia; Cor nempe, duas, quæ cerebri membranas; quæ ob præcipuam, qua conſtat, ſtructuram ad inſtar alterius cordis, vel ex *Maiou* opinione alterius Diaphragmatis ſunt origo, & centrum oſcillatorii motus nervorum, membranarum, aliarumque partium, quæ ex membranis componuntur, ut inferiùs diſſeremus.

Quoniam verò hac ætate magna pars hominum experiri ingenium nititur; nihilque eſt adeò impervium, de quo judicium fere non ſtudeat: conatum, & induſtriam demoſtrans, tum in abditis explorandis, tum in rebus obſcuris illuſtrandis. Ideircò quod apud reliquos plurimum valet, apud me per æquè valebit deſiderium. Iſthæc partium principia adeò implicita, atque obſcura perquirere, ac diſcutere aſſumam, ut verum earundem fontem, vel ſaltem veritati conſonum dignoſcerem. Origo igitur, & diviſio Fibrarum ab obſervato humano corpuſculo primis diebus, vel primis à generatione menſibus patefiet.

Proinde in hoc capite examini ſubjiciemus, quæ *Aquapendens* in Italia ante *Harveus*, cæterosque *Recentiores* in ovis incubatis, atque in animalium generatione horatim, dietim, & ab initio conceptionis, uſque ad partum primus animadvertit. Sed ante ipſum primus omnium *Hippocrates* magnus *lib. de natura pueri num.* 38. *fol. mihi* 18. docuit modum, quomodo gallinæ ova fovenda, ſubtrahenda, & confrigenda ſint ad pulli generationem

in-

inveſtigandam, & cum humana conferendam: legatur hic aureus *Hippocratis* locus, nam lectu dignus eſt. Ea poſtmodum revocabimus ad trutinam, quæ *Harveus*, aliique *Recentiores*, & apud nos, & extra Italiam de hujuſmodi argumento, diſſeruerunt: ut analogicè ab inſectis, aliiſque animalibus, originem diviſionem, & Incrementum humanarum partium poſsimus dijudicare. Simpliciſsimorum profectò organorum ſtructura in omnibus penè Animantibus una eſt, eaque ſimillima. Hinc videtur neceſſarium eſſe ab experimentis circa animalia, rem primò ordiri; ut inde aditus pateat ad viſcerum hominis cognitionem, illorumque functiones, & uſum, & licet ultima quædam minima partium oculus detegere revera non poſsit, ex comparata tamen cæterorum animalium ſectione, variiſque experimentis univerſam machinæ ſtructuram ex Fibris mirè contextam mente quodammodo aſſequemur. In rebus enim arduis neceſſe eſt aliquando, ut ea mentis operatione utamur, quàm vulgares *Philoſophi* abſtractionem appellant, per quam res involutæ, & perdifficiles; proprietatibus ipſarum ſigillatim expenſis, nullo habito reſpectu ac cætera, omnes tandem clarè, & gradatim menti inferuntur.

Itaque, ut originem, & diviſionem Fibrarum aſſequamur; abortum humanum, poſt paucas à generatione hebdomadas, vel menſes ejectum inveſtigabimus, ut colore, conſiſtentia, plexuque multiplici accuratè ſpectato, de iiſdem in homine adulto aptiùs inde judicemus. Unde ex obſervatione circa animalium generationem, & ex reſecato humano fœtu abortivo deducitur; quod ubi ovum fœcundum in uterum receptum eſt; incipit illud ſenſim augeri, humores ab utero traſudantes, intra ſuas membranas recipiendo, & antequam fœtus lineamenta conſpiciantur, bullam pellucidam inſtar cryſtalli exhibet. In qua Bulla humor continetur inſtar albuminis ovi, & in eo humore nubecula quædam opaca conſpicitur, quæ paulò poſt in confuſa quædam fœtus lineamenta definit. Et quantum in corpuſculis per abortum rejectis diſtinguere licet; apparet poſt quinque, aut ſex à conceptione hebdomadas delineatio capitis, reſpectu ad totum corpuſculum, ingentis certè magnitudinis: nec non delineatio ſpinæ dorſi, inſtar carinæ incurvæ, & colli filo, non craſſiori. Quæ omnia vix formicam excedunt, & innatant humore in ovo contento. Poſtea his adjiciuntur Pectoris, Abdominis, & extremorum lineamenta. Apparent ſenſim in facie ocelli, loco Naſi, & oris albæ lineæ. Cerebrum mucoſum. Cranium ex membrana coriacea. Viſcera abdominis, & pectoris vix dignoſcuntur. Atque ideò totius hominis, aliorumque animalium machina primis his diebus mollis eſt, & lactis in modum fluida. Senſim indurari omnia incipiunt, & ſingulæ partes ſuo quæque loco diſtributæ per repetitas fluidorum circulationes diſtinctæ magis, ac circumſcriptæ de die in diem manifeſtantur. Loco oſſiculorum carpi, & metacarpi artuumque omnium indigeſtæ cartilagines obſervantur, imò ſingula quæque totius corporis oſſicula in fibras veluti membranaceas facile diſtinguuntur, quæ oſſium fibræ deſinunt in tendines, demum terminantur in muſculos, quos componunt. Et ita quædam partes in prima ætatula magis ſunt conſpicuæ, quædam diverſa ſe produnt faciei, ac ætate adulta.

Examinato itaque fœtu in rudimentis humanitatis, perpenſisque aliis animantibus, ex *Recentiorum* tàm Noſtratium, quàm Exterorum placitis, & inventis: decernemus hoc capite univerſas humani corporis fibras ad duo genera: Membranacearum unum, alterum vero carnearum, ſive muſcularium reduci. Membranæ ortum habent à cerebro junctim cum pia, & dura matre; Carneæ à tendinibus, tendines ab oſſibus: Et ut ſimpliciſſimis organorum partibus ordiamur, clarè demonſtrabimus ſingulas quaſque partes; præter muſculos, tendines & oſſa, nihil aliud eſſe, quàm propagines, & productiones meningum cerebri, ejuſque medullæ, quæ variis circulis, plexibus, & expanſionibus,

lus, queis hinc inde in humano corpore ludunt, producunt viscera, vasa, saccos membranosos, cæteraſque partes, præter musculos, ossa, & tendines. Demonstrabimus etiam musculos esse productiones tendinum, tendines verò productiones ossium: nam sicuti ex innumeris fibrarum stratis musculi componuntur, ita ex variis fibrarum stratis ossa ipsa constantur: in marmorea tamen diuritiem concrescunt per depositionem partium salinoterrearum massæ sanguinis inter ipsarum spatia. Et ideò contingit, quod si dictæ partes salinoterreæ nimium à natura sua mutentur, & ab ea declinent; ipsorum etiam ossium duritiem, & naturam mutari, & ex duris mollia ac penè membranea evadere, cujus rei exemplum, extat apud *Fernel. de abditis rerum cau. lib. 2. cap. 9.* his verbis *Quod Ruellius non ita pridem litteris mandavit, id ipsi vidimus in milite, in quo ossa crurum, brachiorum, & femorum ex morbo tam mollia, & flexibilia evaserunt, ut ad modum ceræ facile sequerentur, quocumque torqueres.* Apud *Foreſtum lib. 17. obser. 15. Sennert. instit. lib. 2. part. 1 cap. 4.* apud quos descripta etiam est curatio mollefactorum ossium, usu balneorum aluminosorum naturalium, similiumque adstringentium.

Ossa absceſſu corripi, suppurari testatur *Alexander Benedictus hist. corp. hum. lib. 3. cap. 6. Dodoneus annot. in observ. Benivenii cap. 18.* Pestis, quæ ossa invadebat, & tertia die interficiebat, notata est à *Mercuriali.* Ipse quoque vidi mulierem prope Thermas Neronis, supra quarum vestigia domus est hodie Medicæorum in foro Agonali; in qua frequenter tubercula in ossementi apparebant; imo durante menstrua purgatione tumescebant ossa clavicularum, eaque desinente evanescebant. Tumorem ossium claviculæ notavi quoque in muliere paupercula in Circo maximo, vallis est nunc, hortorumque planities Aventinum inter, & Palatinum. Quando verò partes hujusmodi salinoterreæ in sanguine abundantes nimium inter ossis laminas deponunt, crystallizantur, & acriores evadunt: ossa facili causa rumpuntur, quod familiare Gallicis est, scorbuticis, &c. Et ob varium hunc salium massæ sanguineæ statum inter partes stagnantium, variam ipsis consistentiam inducunt. Ita membranæ desinunt in cartilagines, hæ in ossa: & contra ossa ob aliam sanguinis constitutionem, mucilaginis in modum mollescunt. Tendines ossei fiunt, ut plures testantur Authores. Et quid aliud est os, quod in corde cervi repetitur, quàm portio aut arteriæ pulmonalis, aut aortæ ossefacta?

Ab omnibus hujusmodi observationibus, atque ab experimentis super fœtu humano, aliorumque animalium generationem totidem expensis, hoc capite constabit duo superius enarrata fibrarum carnearum, & membranacearum genera, duo etiam diversa partium systemata efformare: & in singula eorum singularem esse ad partes consensum, alterius ab altero dissimilem: idque ratione similitudinis substantiæ, & continuitatis fibrarum inter viscera, vasa, glandulas, partesque, quæ sunt propagines membranacearum fibrarum; & inter ossa, tendines, & musculos, partesque ex muscularibus fibris compactas; præsertim ratione Principii moventis unicuique systemati destinati. Fibris enim carneis cor cum sanguine: membranaceis meninges, cum cerebro destinatas esse explicabimus, quod ad morbos solidorum à fluidis rite distinguendos: dignoscendo, curandos, & de iisdem præsagiendum quantum conferret, sequentibus capitibus in modum compendii declarabitur. Cum itaque corporis nostri solidum, vasorum contextum credamus; nàm ex fibris, glandulis, & vasis tota machina constructa est: totius machinæ artificium in solo vasorum ad se invicem, & fluentium in iis humorum respectu, ac consensione consistit. Viscera cum vasis unum, & idem esse crediderim in substantia: ea enim vasorum extremitatibus ita sunt continuata, ut uvæ botrus suo periculo: & sicuti acinus uvæ à suo petiolo, cujus continuatio est in tota substantia, non differt: ita pariter vi-

viscera viscerumque glandulas, & glandulas aliarum partium, à membranacea vasorum, quorum productiones sunt, natura minimè differre affirmaverim.

Explicatis his de Fibrarum origine, & divisione generali; circa finem dicemus de Fibrarum differentiis, quæ superveniunt à diversitate ætatis, temperamenti, sexus, vitæ rationis, climatis, & vario sex rerum non naturalium usu, ac abusu. Molliores sunt in mulieribus, quàm viris; in Pueris, quam Adultis, in Gallis, quàm Italis; in Italis, quàm Hispanis; in Hispanis, quàm Germanis, in Germanis, quàm Africanis, &c. Aliæ sunt duræ, crispæ, tensæ, vividæ, tenaces, aliæ ignavæ, fragiles, languidæ, laxæ, ac ferè mucilagineæ: quæque ex peculiari singularum differentiarum affectione oriuntur bona, vel quidam veluti characteres operationū animalium, vitalium, & naturalium in corpore animato, id diligenter investigare, ac explire curabimus.

CAPUT II.

De variis modis Fibrarum structuram investigandi.

CUm igitur in primo capite abundè tractaverimus de Fibrarum origine, atque divisione: congruum est in secundo demonstrare structuram, ac minima, quæ in illarum compage occurrunt. Quod ut assequamur, plures semitas investigabimus: primò secando fibras animalium, quæ fame dato opere interierunt; quorum fibræ cum sint exangues, fluidique omninò expertes, minimam compagem nobis clarè ostendunt. Ita hoc anno 1701. in Anatomico Theatro minimam structuram Fibrarum tum muscularium membranosarum in Gallina, & Cuniculo, quæ fame perierant, luculenter ostendi. Quorum animalium sic esurie pereuntium caro cultri incisionibus faciliter succumbit, & unguibus propè, vel acu potest separari: Porrò injectis in aquam ad separandum fluidum sanguinem, ut macerentur, Fibris, atque addito postmodum parum aceti, quò Fibrarum Filula duriora evaderent, & acus, aut unguium tactum valerent sustinere; super vitrum illas jusseram distendere, ut textura deinde faciliùs ope microscopii patesceret. Attamen in secandis musculis dictorum animalium observavi semper, quod innumeri nervorum rami super illorum Fibras obliquè semper excurrunt, & obliquè etiam super eadem sanguinea vasa. Ut Fibrarum stamina, & faciles separationes evidenter nobis contingant: non solum fame enecare animalia bonum est: verum etiam ligatis vasis colli veluti suffocatione eadem interficere, ad Fibræ structuram detegendam, & minima quæque fila à se invicem deducenda, ut sæpe mihi observanti optimè successit.

Facilis etiam erit negotii, structuram, robur, usumque Fibræ agnoscere, eamdem liquoribus disparis naturæ infundendo. Hoc igitur secundo Capite explanandas amplectemur observationes, & Fibræ affectus maceratæ in Vino, Lacte; Aqua, Spiritu Vini, Aceto, Aqua sana, Nitrosa, Aluminosa, Armoniacali, Vitriolica, Aqua forti, & Aqua Regia, Lixivo e cineribus diversarum Plantarum compacto: ut post infusionem hujusmodi, Color, Consistentia, odor, Friabilitas, Tenacitas, Structura, aliaque possint deduci, quæ ad partium usum, & diagnostica, Prognostica, morborumque curam possint denique conferre.

At quandoquidem natura in rebus producendis eodem ordine, eademque methodo simplicissima procedit in singulis; ideò ad perquirendam genuinam Fibræ structuram, non abs re judicaverim observationes primò, in cujusque generis animalibus perficere; postmodum per analogiam & gradatim ascendendo ad hominis Fibram devenire, sic enim faciliùs de hac possemus in concussum ferre judicium. Siquidem inquisitionis via infinitis penè semitis patet. Ab omni parte tentandum & mille modis investiganda quælibet pars est. Cautè secandum; attentè experiundum: omnia in statu naturali quantum

fieri poteſt obſervanda ; nec enucleandæ parti certum, determinatumque tempus aſſignetur. Sæpius annus integer, aliquando plurium annorum ſeries confunienda in inveniendis, quæ partium hiſtoriam illuſtrentur.

Hac ratione ut minima capillorum, pilorumque, quæ difficulter contrectari queunt, ſtructura mihi innoteſceret ; ſuſcepi equidem ſuperioribus annis Herinaciorum, atque Hyſtricis ſpinas ad examen revocare ; nàm cum hæ quandàm pilorum hirſutorum, atque obduratorum ſpeciem præ ſe gerant, analogicè ab iis ad pilorum ſtructuram perveniri poteſt. Et ſicuti Hyſtricis ſpinæ habent in radice quemdam veluti bulbum in ſubjecta pinguedine implantatum, in quo ſuccus nutritius ſpinarum præparatur: ſic pariter unumquemque pilum habere in altero fine radicem bulboſam, præfatæ non abſimilem, & in pinguedine, veluti amico, & alimentior ſolo implantatam, per quam ad totum pilum alimentitius ſuccus tranſmittitur, evidenter deprehendi. Qua de re ſuo tempore nonnulla dicemus pariformiter, ut ſtructuram dignoſcamus Fibrarum cujuſque partis, determinata quædam animalia ſecare oportet ; & inde per inductiones, ac humana divertere. Ideircò ſi quis anatomiæ ſubjiciet cerebrum Leporis, vel Piſcis Thynni ; talem profectò in hac anatome deprehendet Fibrarum congeriem : qualem nullibi aptiùs, nec apertiùs. Advertendo generaliter, quod in Piſcibus cum Fibræ cerebri ſint ſolidiores, quàm Quadrupedum ; ideò ad experimenta conficienda, magis conſonum erit, eaſdem adhibere.

Verumtamen ut Fibræ carneæ ſtructura faciliùs poſſit animadverti, inter cæteras carnes, Leoninam ad id aptiorem forè exiſtimo. Propterea, cum annis ſuperioribus, me Venetiis mora faciente, eveniſſet, ut Hyſtrionis cujuſdam Leo tempore Bacchanaliùm interiret, experimentum de hujuſmodi carnibus facere ſuſcipiens, obſervavi in Fibra muſculari adeſſe quamdam criſpaturam ita evidentem, & claram, quæ in aliis animalibus haud ita facile manifeſtatur ; & unius cujuſque Fibræ filula adeo ſolida erant, ut nonniſi aliqua adhibita vi avelli poſſent, ac ſcindi. Imò arefacta poſtmodum Fibra, talem conſiſtentiam ac duritiem acquiſivit, ut fidelibus Cytharæ, compactis ex animalium inteſtinis, prope ſimilis evaderet.

Itaque ex ſtructura Fibræ horum animalium, fortiſſimis viribus præditorum: analogicus ad illam hominis fieri poſſet ſermo ; & methodus inſtitui, quæ ad occulta detegenda conducat. Et quemad modum in hujuſmodi animalibus magna vis oritur, non à fluido ſolummodo vitali, verum etiam à particulari ſtructura, criſpatura, & Fibræ validitate. Ita robur, quod in Bajulo potiùs, quàm in delicatiori Viro, reſidet, non à ſolis oritur fluidis, quæ ſunt inepta in hujus generis hominibus, utpotè è miſerabilibus cibis compacta, verùm etiam à Fibra muſculari, quæ exercitio tenſior reddita, magiſque criſpata, evadit exinde fortior, atque aptior ad ſuſtinendum impulſum.

Igitur neceſſarium ducerem ſtructuram Piſcium conſiderare, & obſervare, an qui velocitate præ cæteris pollent, ut Delphinus, Thynnus, Xipias &c. duriores obtineant fibras, criſpas & diſſimiles à Piſcibus tardioris motus. Et pari via in Animalibus terreſtribus incedere, etenim cum reſecaſſem carnes Leporis, Cervi, Damæ, &c. valdè rubras eaſdem inveni, ac duriores, quàm in aliis quadrupedibus : videlicet Ovis, Canis, Vaccæ, & aliorum plerumque animalium, quæ ſunt pinguiora præfatis, iiſque minus velociter currunt. Aves pariter montanæ, & reliquæ ſylveſtres, quæ in continuo ſunt volatu, carnes habent macilentas magis, ſiccas, fibraſque duriores : quàm non gallinæ, anates, & volucres domeſticæ motus tardioris, in quibus & major pinguedo, & laxior fibrarum tonus. Idem dic de Piſcibus, &c. Jure itaque poſſem deducere velocitatem iſtiuſmodi non tàm ab eorum fluido vitali, quàm à particulari quadam ſolidorum ſtructura pendere. Neque id in

Ju-

juniorib us dumtaxat, sed promiscuè in omnibus animalibus tum maribus, tum fœminis, tum specie differentibus experiri debemus. Gradatìm postea ab aliis circumstantiis Fibrarum in animalibus observatis ad humanas argumentandum; uti etiam an partes illæ, quæ assiduè, & majori vi agitantur, habent tenaciorem structuram; quàm quæ rariùs, & vi longè minori, &c.

CAPUT III.

De partibus, quæ fiunt ex Fibra Carnea, & iis, quæ fiunt ex Fibra Membranea.

IN duobus, quæ præmittuntur, capitibus Fibram, prout Fibra est, examinavimus. Eamdem nunc tamquam radicem, & principium partium inspiciemus. Duæ in humano corpore partes sunt, quæ Origine, Usu, & Structura inter se differunt, Fibræ scilicet Musculares & Membranosæ. Cum autem a continua solidarum, fluidarumque partium motione vita Hominis pendeat; Tertium hoc caput dirigetur propemodum ad ostendendum, comprobandumque Fibras Motrices carneas, seu musculares, originem suam ex Fibris tendineis, istas verò ex osseis deducere. Omnes enim una, eademque continuatio sunt, nec aliunde oritur inter eas differentia, quàm ab earum usu, cujus ratione musculus mollis est, ruber, & plenus sanguine, ut variare motum possit, & diversimodè sese corripere, vel extedere cum à se abigit, vel ad se ossa attrahit. Ossa verò, quæ instar stabilis fundamenti, a basis inservire debebant partibus, necessarium quoque fuit, ut à muscularibus fibris, inservire debebant partibus: necessarium quoque fuit, ut à muscularibus fibris, quarum productio sunt, & continuatio, marmorea quasi duritie, & consistentia differrent. Cum igitur Fibræ Motrices, seu musculares instrumenta sint regularis, & ordinati motus. Spectabimus primò quibus in locis exiguo maximè numero inveniantur; scilicet ubi tantilla vi motrice opus sit. Deinde ubi frequentiores se produnt: tum in fasciculos hìc minores, illic majores coactæ, & juxtà se invicem positæ carnosa strata conficiunt. Et ita gradatìm procedemus ad musculos, qui sunt ingentes fasciculorum moventium fasces, quemadmodum funis ex pluribus conglomeratus est funiculis. Porrò à simplicissimæ structuræ musculis ad compositissimos gradatìm iterum transeundo; exhibere oportet, quæ diversa sit eorum pro diversitate motus fabrica. Hìc carne brevi, illìc longa, hìc situ recto, illìc spirali, Qua ratione nunc bini, nunc terni; & si porrò diversa etiam structura, ut junctis agant viribus, copulentur. Præterea quandoque tendines, quandoque cartilagines, & sæpè ligamenta constituant. Examinatis hoc modo fibris carneis, quæ musculos componunt, easdem postea in partibus membranosis sese inferentes, atque implicantes, in intestinis scilicet, in vesicis, in vasis sanguineis, variisque aliis in partibus per Anatomicos recensitis perpendemus. Hoc est duplicem motum, qui dictis in partibus alius à membranosis, alius à muscularibus fibris pendet; nec non causam propter quam natura eum constituit, & ejusdem inter sese Æquilibrium destinavit, diligentissimo examini subjiciemus. Qui enim simpliciter membranas considerat, usum omnes unum habere credet; At qui ejis ad vasorum concavitatem efformandam ordinatas esse cognoverit, præter membranosam earum naturam, & munus, postquam vasa produxerint, alteram ab eis naturam assumi, alterumque illis munus superaddi fatebitur. Vasa itaque omnia, quæ sunt quidam ex fibris carneis, & membranosis contextus, & consequenter duorum motuum mixtio, duobus primariis motoribus cordi, inquam, & duræ matri subjecta, assolutum, & ab aliis partibus, quæ subordinatæ vocantur, minimè dependens systema constare videntur, ac propterea matura inspectione; & examine super omnes temporis huc usque lapsi Anatomicos vasorum na-

tura, & usus illustrandus. Quinimo ob semper conicam eorumdem figuram, & ob mirabilem fibrarum sensitivarum, atque matricium mixtionem, motus in fluidis, impulsusque adeò reconditos à vasis excitari experiundo, ac meditando cognoscemus; qui cum cordis impulsibus nihil habeant communicationis, & commercii.

Et hoc quoad partes à fibra carnea productas. Quoad illas verò à membranea; quisquis omnes corporis tunicas membranosas, earumque, nec non glandularum, viscerum, vasorum, & cujuscumque partis, quæ carnea sive rubra non est, structuram, colorem, continuationem, usumque attentè perspexerit, eas partes omnes nil aliud esse, quàm duarum meningum, fibrarumque medullarium cerebri productionem, & continuationem, invitus etiam, fatebitur. Ut reliqua taceam, pro exemplo sit nunc parvagum nervorum. omnium latiùs expensum; nervus parisvagi, tàm copiosè per universum corpus propagatur, ut fere omnes partes ejusdem ramis gaudeant. Hoc autem proprium est etiam omnium nervorum, ut extendantur in ingentem latitudinem, & magnas efficiant membranas, licet truncus nervi sit summe tenuis; omnium enim præcipua ratio est in ingentem amplitudinem sese semper expandendi. Præterea cum juxta nonnullorum opinionem, nil aliud viscera sint, quàm vesicularum, glandularum, & vasorum aggregatio: glandulæ verò ipsæ ex membranosis telis sint complexio, vasaque omnia membranarum propagatio, & extensio; monstrabit hoc tertium caput, quomodo nervi pullulantes, & in membranas innumeras sese expandentes primum telas majores, sacculorum instar producant, puta peritoneum; mox alias ex illis, & alias; donec partium, quas vocamus albas, incipiat constructio, & compositio; Sic ex peritoneo messenterium, omnes viscerum naturalium membranas, ureteres, exteriores uteri tunicas, & lata ejus ligamenta oriri fatentur Anatomici. Sic etiam cæteræ telæ membranosæ, in alias subdividuntur, quæ in plures mox vesiculas se coarctantes, glandulas pariunt, & viscera, & ulterius magis contractæ, contortæque vasorum seriem constant. His per anatomica experimenta, physicasque demonstrationes probatis, partes singulas, quæ ossa, musculus, & tendo non sunt, originem suam ex cerebro, meningibus, nervorumque propaginibus deducere concludemus; & jure originis, consensus, & societatis systema diversum facere ab illo ossium, tendinum, & musculorum; qui jure originis, officii, consensus, & societatis aliud etiam systema à præfato omnimodè differens constituunt. Quæ singula, & singulorum motus, motuum variæ inclinationes, & usus cum satis perspecta fuerint, & cognita, magno erunt in Praxi adjumento difficiles deprehendere morbos, eorum effectus prædicere, & radicitus extirpare volenti.

CAPUT IV.

De Origine motus Solidorum.

HActenus corporis partes solidas juxta earum originem, ac divisionem descripsimus. Eas nunc motu exercitas, & in actu impellendi fluida scrutabimur. Quamquam cerebrum omnium corporis animati motionum Dominum esse, ac Principem certum sit; cum & cor ipsum per transmissam ab illo irradiationem moveatur, nihilominus tamen quoniam videmus regularis; & ordinatæ motionis Instrumenta nempe musculos, transmissa licet è Capite necessaria irradiatione, ad actum motus pervenire non posse; nisi per sanguinem, cordis etiam irradiatio concurrat, & contra; duos esse Principes omnium partium motores, Cerebrum nempe, & cor, probare curabimus. Eo tempore, quo movetur musculus, nulla fit in pulsu mutatio; ergo nulla & in corde. Quare fluidum à corde transmissum, fluidum est, quod ad motum concurrit fine, quo musculos se movere non posset; non est tamen fluidam motionem ultimò,

ac ritè determinans ; quod munus, vel à meningibus, vel à fluido quodam ab iis continua oscillatione expressio præstatur. At quoniam singulas in partes ad regularem motum destinatas fluidum sanguineum, ac fluidum nerveum assiduè concurrunt, eò quia assiduè pulsant meninges, & cor, à quibus prædicta fluida exprimuntur : motus naturalis, & voluntarii discrimen non oritur ex eo, quod dicta liquida in dictas partes aliter influant, quàm solent in partes subditas voluntatis imperio, verum ex differenti structura partium naturaliter, & sine voluntatis arbitrio sese moventium, quales cor, diaphragma, intestina, & sphyncteres sunt, ut in hoc capite satis superque monstrabit.

Motuum omnium Principium, & fons licet cerebrum esse videatur, ut ex vulneribus, morbisque Capitis sanè colligitur, per eos enim motrices actiones summè alterantur ; utque ex animi passionibus sit; à quibus liquidorum, solidorumque omnium motiones supra modum turbantur; utque ex aliis multis rationibus, pro hac sententia certantibus, videre est. In hoc tamen capite probare cogimus, quod supremum omnes movendi partes imperium, quamvis cerebro datum sit, immediata tamen Potestas partim ad ipsum spectet, partim ad Cor.

Ostendemus itaque cor, ob liquidum in partes sanguineas, atque carnosas ab eo immediatè expressum, particularem super iis potestatem, & à cerebro independentem habere. Contra quoque cerebro ob proprium liquidum, & propter originem quam partibus membranosis præbet præcipuam super iis potestatem, tàm jure originis, quàm jure motus, & nutritionis eidem competere crediderim. Et cum duo hæc partium genera à duobus diversis pendeant motoribus, quod seriò animadvertendum erit, earum altera cum suo motore systema ab altera diversum constituit. Quod verum esse primò per nutritionem probabimus; omnes enim Recentiores arbitrantur, quod partes sanguineæ sanguine augmentantur, & conservantur ; spermaticæ verò, sive membranosæ succo albo, nerveo, ac nutritio. Probabimus secundo per diversam morborum naturam, qui hujusmodi in partibus omninò diversis generantur. Quandoque enim sanguineas partes vitiabunt morbi, nil respondentes morbis inter albas, & membranosas partes nascentibus. Morbi, qui, nerveis, & membranosis in partibus fiunt, graves, periculosi, & difficillimæ curationis sunt, & ferè semper capiti consentientes ; & quod sanè mirum, atque notatu dignum nulla tunc temporis in partibus sanguineis, in ipso sanguine, & in corde apparente mutatione. Porrò vulnera, ulcera, tumores, & alia, partes nerveas, ac membranosas gravantia difficillimè sanantur; diversa à partibus sanguineis, & carnosis remedia exposcunt, in gangrænas facilè desinunt ; & cum longum in tempus protrahuntur ; morbi partium nervearum mutantur sive trahunt secum in afflictionem partes carnosas, vel contra. Quare sæpè in capitis percussionibus, puncturis, atque vulneribus rigores, tremores, vertigines, gravitates, aliaque id generis ad partes membranosas spectantia observabimus : absque eo quod ulla fiat in pulsu, in sanguine, & in partibus carnosis mutatio. Sic etiam carnosas aliquando partes afficient morbi cum membranosis minimè consentientes. Quod quidem non fieret, si omnibus absolutè in partibus solum cor, vel solum cerebrum imperaret. Quamobrem sicuti hæc, & alia viscera hinc inde appensa, & collocata sunt ad recipiendum varium cordis influxum, idest sanguinem currentem cum tanto, & non alio gradu, sive momento celeritatis, & impetus, ad secretiones varias liquidorum ritè peragendas. Ita musculi hinc indè variè distributi, & appensi sunt ad recipiendum varium influxum pro mutu. Ita demum tàm viscera, quàm musculi in suis quæque locis ordinata, & affixa fuerunt, ad variam irradiationem à cerebro recipiendam. In hoc igitur capite, immediatum cordis imperium tàm occasione motus, quàm oc-

casione nutritionis, & consensus supra partes carnosas extendi. Illud autem cerebri supra membranosas, & ex iis compacta viscera. Supremum verò, & universale super omnes, solius cerebri esse, idque non tantum per transmissionem fluidi alicujus; quantum per continuatam oscillationem suarum meningum ad singulas partes protensarum concludemus.

CAPUT V.

De comparatione motus cordis, & duræ matris. Vbi de duræ matris structura, elatere, resistentia, impulsu, & potestate in solida, & fluida corporis animati. Item de membranorum motu systaltico, & reflexivo.

EGimus jam de animati corporis Machina à solido, fluidoque composita. cui duos dedimus principales motores, cor scilicet, & duram matrem. Nunc quanta iisdem sit motoribus Vis, resistentia, & æquilibrium, sive proportio motus, & resistentiæ inter ipsos, & inter partes, tàm solidas, quèm fluidas scrutabimur. Nec non num sit major vis cordis supra vim duræ matris, vel contra. Et quoniam recentiores Anatomici, quoties de corde locuti sunt diligenter exposuerunt, quanta sit vis, & resistentia cordis, fluida in circulum promoventis, prout inter cæteros apud *Borrellum* nostrum videre est in aureo tractatu De *Motu Animal.* Nos parum in hoc divagabimur, totum ferè sermonis nostri cursum dirigentes ad examinandum alterum majus animati corporis mobile, scilicet duram matrem, à cujus motu motum cordis pendere, illique subordinatum omninò esse, penè auderemus asserere. *D. Pacchionus* cum esset Medicus secundarius in Nosocomio Consolationis plura sæpè mecum anatomica experimenta exercebat, tum super animalibus vivis, tum super Hominum cadaveribus, ut solidorum corporis animati materiam nobiscum una illustraret, ut supra retuli in prolegomenis; factis itaque experimentis quamplurimis super cerebro, & dura matre, sæpè asseruit, duram matrem non esse Telam membranosam simplicem, sed ex tribus diversis fibrarum ordinibus compositam, quorum alter super alterum magno artificio extenditur, ac intersecantur adinvicem, horumque ordinum alter in ejus parte convexa, reliqui duo in ejusdem concava observantur. Insuper in parte interna, seu concava, quæ directè cerebrum tangit, & cerebellum, quosdam obtinuit dura meninx lacertos fibrosos; ac valdè fortes, & solidos, qui varias illius in partes expanduntur, præcipuè in latera, & in partem anteriorem, & posteriorem falcis mesoriæ: omnesque Fibrarum ordines desinunt in septis, quæ falx gignit, præcipuè in illis, quæ cerebrum à cerebello dividunt, & aliis majoribus, quæ cerebrum bifariam secant. Tota hæc Fibrarum, & lacertorum series valdè differt ab ea brutorum, in quibus difficilius etiam deprehenditur. Hominum enim cerebrum supra cætera penè animalia, habita partium proportione maximum, & amplum; præ illis quoque tam rata, & evidentis Fibrarum, lacertorumque duræ meningis indigebat compage, ob varias: & multiplices sensationes, quæ in ipso præ Brutis debebant absolvi. Nec aliquis objiciat; quod *DD. Villis*, & *Majouv* prædictis in dura matre fibras primi ostenderint; ac proinde quod hæc assertio utilis certè, & corporum dissectionibus comprobata nova non sit, nec multum consideranda. Nam quicumque *Villis*, & *Majouv* Opera legerit, videbit sanè prædictas Fibras ab iis detectas fuisse, at neque Fibrarum, neque lacertorum originem, progressumque ostendi, & declarari; prout præfatus noster amicus quàm citò publicæ luci exponet. Et nos etiam quamprimum publicæ dabimus cum figuris lacertos fibrasque varias meningis duræ matris ad vivũ exprimentibus; necnon innumera experimenta terebrationis vertebrarum spinæ in animalibus vivis, & varia infusione liquidorum per siringam in cavitatem spinalis medullæ, ut indè notentur effectus, qui nascentur à

vel-

vellicatis meningibus ſpinalis medullæ per dictos liquores acres, dulces; ſpirituoſos, acidos, &c. per quæ ſyſtema noſtrum de ſolidis magis confirmetur.

Conſideratis itaque in dura matre particulari hac fibrarum, lacertorumque ſtructura, quæ tota, uti cordis fibræ, ad conſtringendum, exprimendumque facta videtur, nec non ejus ſinubus, cavitatibus, & modo, quo cerebrum amplectatur, ac ſtringit: proinde ſequitur, quod ipſa jure quodam dici poteſt cor cerebri villis membranoſis compoſitum, qui villi cum criſpantur, & contrahuntur, totum id, quod poſitum eſt eis ad contactum, exprimunt, atque conſtringunt; ac propterea cerebri cor eam vocabimus potiùs, quàm diaphragma cum *D. Majeuv*, ſicuti refert idem *cap. 4. de Spir. animal.* Quod autem nos movet, ut eam cor cerebri nominemus, præter allatas ejus ſtructuræ conſiderationes. Præ cæteris eſt continuus ille, fortiſque motus ſyſtoles, ac diaſtoles, qui nudis etiam oculis, & ſatis evidenter in ea conſpicitur, deque ipſius mechanica, & analogia cum motu cordis pluribus, validiſque rationibus, & experimentis ſuo tempore differemus. Qui tamen velit hac de re certior fieri, partem anteriorem cranii in puero recens nato inſpiciat, atque conſideret, ejus enim oſſa cum maxime mollia ſint, applicata ſuper eis vola manus vehementem, ac ordinatum ſyſtolis atque diaſtolis motum ibidem, qui à dura matre ſubſiſtente excitatur, obſervabit. Summa tamen cum admiratione elapſis annis hujuſmodi pulſationem nos vidimus in puero hydrocephalo laborante recens nato, in vinea ad portam Latinam in Celiolo, nunc S. Jo: ante Portam Latinam, quo loci dicunt fuiſſe templum Honoris, & Virtutis à Marcello erectum tempore belli Gallici. Quo puero viſo ſtatim ſuſpicari cœpimus, quod dura mater fortes eos, atque ordinatos motus, non efficeret per arterias, quæ in ipſa diſſeminatæ ſunt, verum per ſuam præcipuam texturam, quæ cum textura cordis æmulatione contendit. Nam examinato præſato triplici ordine fibrarum duræ meninges humanæ diu maceratæ in aqua, earumque varia inter ſe prope ſepta interſecatione, totam hanc fibrarum vim ad conſtringendum ſe, ac criſpandum (uti cordis triplicis ordinis fibræ) factam eſſe, oſcillationemque hanc ad longinqua quæque ſpatia propagandam eſſe fatebimur. Quicumque autem clarius Syſtolen, ac Diaſtolen duræ Matris per totam ejus ſubſtantiam optat percipere, obſervet, quæſo, capitis vulnera, quæ cum fractura cranii ad cerebrum penetrant, quemadmodum, & nos in pluribus Italiæ Noſocomiis obſervavimus; & videbit univerſam duræ matris molem à vulnere detectam undequaque pulſare æqualiter, ac fortiter, non verò in iis ramulis atque ſulcis tantum, qui à parvis arteriis per eam diſſeminatis excavantur; quod non contingeret, ſi duræ matris motus à parvis illis penderet arteriis. Et ſi vulneri motus convulſivi ſupervéniant, in hoc caſu inexplicabile dictu quàm fortis & evidens per totam duræ matris molem pulſatio appareat ſuis ritè intervallis, ſpatiiſque diſtincta, ut revera cor pulſans videre credideris, prout elapſis annis Doctiſſimus, & Amiciſſimus noſter *D. Matthæus Palillius* nobiſcum una inſpexit in homine capitis vulnus habente, qui decumbebat ad Templum Bellonæ, nunc domus eſt Monialium S. Franciſcæ Romanæ ad radices Capitoli ex parte, quæ reſpicit Domum Profeſſam Societatis Jeſu. Nec non in vetula vulnerata ad Oratorium Divi Marcelli Via Quirinali, quæ reſpicit Flaminiam. Et quia neceſſitudo, quæ inter nos, eumdemque *D. Palillium* virum integrum, optimumque interceſſit, ſummoperè ſemper crevit, ex quo ipſum Papiæ, ubi erat Medicus, cognovi, varias fecimus unà experientias ſuper animalibus, variaſque obſervationes ſuper vulneratis in capite, ut certò perciperemus duræ matris ſtructuram, uſum, elaterem, ac poteſtatem ſupra ſolida, & fluida corporis; atque etiam ut ſcrutaremur naturam morborum in ſolidis, de quibus frequentia inter nos erant colloquia.

Sed,

Sed, ut evidentiùs hos duræ matris ità ordinatos motus deprehenderem, plura feci ſuper ovibus recens natis experimenta, illarum cranium ſubtiliſſimo cultro attollens, ubi non ſolum ordinatam, atque continuam ſeriem pulſationum ſpectabam in dura matre; Sed etiam diverſimodè illam acubus tenuiſſimis pungendo, acreſque liquores in eam inſtillando, utiliſſimas inde obſervationes deducebam, quarum plures idem *D. Palillius* elapſis menſibus mecum perſpexit. Si dura mater à dextera pungeretur, in omnibus ferè partibus convulſivi motus excitabantur, in ea præcipuè vehementiſſimi, in qua ipſa pungebatur: Sic etiam ſi pungeretur à leva. Generaliter tamen labefactato poſt punctura meningis tono, confuſio incredibilis in partibus omnibus infernis tàm ſentientibus quàm ſe moventibus naſcebatur, primò quidem in capite, deinde in reliquis. Alia quamplurima experimenta in hujuſmodi Animalibus fecimus (valdè enim ad id accommodata ſunt, cum eorum crania tenerrima omninò ſint, facileque cultro attolluntur, pauca ſanguinis affuſione ſuccedente, cum pauca etiam Animalis moleſtia; in grandioribus duriori cranio præditis facta terebratione melius peragentur experimenta infuſionis liquorum punctura acuum, &c.) duram Matrem pungendo ferro, tum ſimplici, tùm candenti, ut clariùs perciperemus ejus vim, & imperium, quod ſuper omnes partes, ac penè ſuper ipſum cor habet, prout alibi dicemus. Ex hujuſmodi obſervationibus conſequenter deduximus, quod ſicuti dura mater cranio ſuſpenſa cerebrum peculiari ſuarum fibrarum artificio amplectitur, ſtringitque, & in duas æquales partes ipſum dividit; Sic etiam credimus, quod hæc diviſio in cerebro ipſo non deſinit, ſed per totum quoque corpus continuata ſit. Et ex hoc fortaſſe principio oriuntur celebres illi partium conſenſus è directo, toties ab *Hippocrate* memorati. Indè etiam Paralyſes, dimidium corporis dimidium vultus tam exactè occupantes, ut aliquandò dimidiumque cranii tantummodò occupent. Inde demum convulſiones, quæ in hominibus graviter capite vulneratis excitantur in corporis partibus, quæ rectè vulneri reſpondent. De hoc autem plura dicemus in ſequentibus capitibus, ubi de conſenſu partium tractabitur: Examinata in opere magno duræ matris ſtructura, variiſque obſervationibus, & experimentis ſuper ea expoſitis; veluti per quæſita procedemus in inveſtigando & explicando; quis è duobus motibus cordis nempè, ac duræ matris fortior ſit, majoriſque reſiſtentiæ, nec non uter eorum ſit altero præpotentior. Et inſuper quà mechanicè dura mater moveatur: Unde ſuum habeat impulſum, & quem ad finem tàm regularem Syſtoles, ac diaſtoles motionem proſequatur. Ulterius an duræ matris ſyſtalticus motus jure originis, conſenſus, & continuationis propagetur quoque per partes membranoſas ad viſcera, glandulas, veſicas; ſimileſque partes, à membranis, ac per conſequens à dura, piaque meninge originem ducentes. Et ſi propagatur, ulterius inquirendum, quam ob cauſam ſingulæ hujuſmodi partes occultè ſyſtolizant, ac, ut ita dicam, diaſtolizant; aliaque id genus plura perquirentur, quæ ad æquilibrium, & proportionem inter hos duos motus, & ſua principia moventia pertinebunt; additis, ac demonſtratis etiam effectibus, inde naſcentibus, & præceptis, quæ pro Diagnoſtica, Prognoſtica, & Curativa morborum deduci poterunt.

Quoad primum variis duræ meningis adhæſionibus cum cranio, & cerebro explicatis, diſtinctoque ipſius motu innaturalem, atque morboſum; naturalem dicemus, illam ejus regularem ſyſtoles, ac diaſtoles functionem, ſive oſcillationem conſtrictoriam, per quam fluidum nerveum exprimit, & in fibras cerebri medullares inſinuat. Morboſum verò dicemus eſſe, cum violentas ob cauſas turbata ſuarum partium ſtructura, e latere, & reſiſtentia, pro regularibus & ordinatis motibus irregulares, atque violentos producit; horumque irregularis erit, ac turba-

tus,

tus, & hinc maniæ, deliria, vigiliæ, & dolores capitis, vertigines, Epilepsiæ, debilitates, torpores, melancholiæ, & his similia nascentur; quæ omnia produci potiùs à solidis, & præcipuè à vitio duræ matris, quæ solidorum membraneorum primaria origo, & fons est, quàm à mille somniatis, & fictis fluidorum vitiis demonstrabimus. Eam proinde sequemur sententiam, quod scilicet duræ matris motus motu cordis ferè præpotentior sit, atque eo forsan vehementior, quo per observationem morborum, ac symptomatum partes hujusmodi occupantium, aliasque experiundi vias clarè constabit.

Et primò quidem vulnera cordis mortalia sunt, non quia cor vulneratum est uti pars, & membrum vitalia principia producens, sed uti pars, quæ debebat fluida vitalia in girum impellere: dissoluta enim vasorum, cavitatumque cordis textura, quæ recipere, & expellere fluida, vitalia debet, consequenter cessare etiam debet in ipsis fluidis motus ac proinde vita. Itaque cordis vulnera, ut morbi lethales sunt, non tantum ob cordis præstantiam, quantum ob fluida, quæ debent ab ipso impelli, quæque nostrum esse vitale, ac nutrititium constituunt: contra verò cum dura mater vel puncta, vel vulnerata sit, sive inflammata, aut alio modo læsa, accidentia, quæ exinde fiunt, ab accidentibus cordis sunt valde diversa, nam & solidi vitio magis fiunt, quàm fluidi, & eorum læsio tota consistit in impetu, vi magna, agitatione, irritationeque; sicuti sunt convulsiones, motus convulsivi, deliria, jactationes, &c. quas affectiones non videtur verisimile, ut possit producere fluidum nerveum acidum, vel imaginariis imbutum particulis, sed peculiares esse ipsius solidi. Nam dura mater ratione suæ structuræ cum tota sit in naturæ statu, vis elater, impetus, tensio, & nisus, in morboso quoque talis esse debebit: sed cum gradibus virium, & activitatis tanto superioribus, quanto morbus erit vehementior. Quodque de cerebri meningibus dicimus, idem quoque de nervorum meningibus supponimus, quibus punctis, vel aliter affectis passiones penè superioribus similes oriuntur: quod variè punctis, resectis, affectisque vivorum animalium nervis curiosè observavi; talisque viget in nervorum meningibus tensio, & vis, ut iis forbice resectis, tanta celeritate resecti, fines contrahuntur, & occultantur inter musculos vivi animalis, ut vix credatur; cogita ergò quid fieri debet de meninge intra cranium. Plures autem cerebri, nervorumque quoad sensum & motum affectiones à varia meningum læsione, varioque eorum statu pendere ab experimentis circa eas in animalibus vivis à me factis, & ab observatione symptomatum in morbis capitis mihi est comprobatum.

Canem molossum vivum debitè ligavi cum amico meo *D. Palillio*, Viro sincero, & moribus verò Romanis prædito. Separavi diligenter cutem & musculos dorsales prope dorsi vertebras: denudata una ex vertebris, terebravi eam maxima cum diligentia quousque terebrando perveni ad cavitatem spinalis medullæ suis meningibus involutæ. Hoc facto solvimus canem ut videremus, an posset incedere; incedebat itaque, ut prius, saltabat, ac bene se movebat. Denuò itaque ipsum ligavimus, sed tali modo, ut libere moveri se posset hinc inde post experimenta, quæ meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat tantæ capacitatis, ut siringæ foramen intrudi commodè posset. Puncta per acum meninge spinalis medullæ in loco terebrato, canis statim, fortiter, ac per totum convellebatur; deinde paulo post quiescebat. Siringato spiritu vini tepido velocius respirabat, leviter veluti horrebat per totum, ac veluti paulo post somno corripiebatur. At quando in majori copia liquor hic injiciebatur tepidus, respirabat, & tremebat fortiùs, sed cum hilaritate.

Post duas horas, siringatione injiciebamus guttas aliquot spiritus nitri soluti cum pauca aqua, tremebat vestementius, ejulabat, torquebatur; stupore primò corripiebatur, deinde motibus convulsivis mo-

do in partibus ſuperioribus, modo in inferioribus, prout acidus liquor, modo partes ſuperiores ſpinalis medullæ magis vel minus alluebat, ac vellicabat. Comedit interea fruſtula panis ea nocte, & mane ſequenti ſtupidus videbatur, ſed magis expeditos motus peragebat parte poſteriori, quam anterioriri corporis. Mane igitur firinga injecimus ſpiritum nitri purum in majore copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumeſcentia, aliquando vomitus, aliquando ſpuma ex ore, motus convulſivi ingentes, lamentatio, & ululatus magnus: factis aliis firingationibus debita ſemper, ſed pauca cum dicti liquoris quantitate, creſcentibus ſenſim convulſionibus derepente obiit & rigidus ſtatim evaſit veluti truncus.

In aliis canibus terebravimus vertebras colli. In aliis vertebras ultimas verſus os ſacrum, & varia pro firingatione liquorum modo ſpirituoſorum, modo aerium, & acidorum varia ſubnaſcebantur accidentia tremoris, convulſionis, paralyſis, &c. modo in partibus circa caput, & pectus: modo in partibus circa viſcera naturalia. In catulo terebrato in vertebra tertia colli, firingatione decocti vitrioli in ſpinalem medullam, eoque injecto valde calido, ne dicam fervido, ſtatim periit convulſus. In pecude muſculum coxæ diligenter cum eodem Domino *Palillio*, reliquis vicinis ſeparavi muſculis, pauca tantum non ſeparata ejuſdem portione, per quam poſſit vicinis adhærere: abſciſſis hinc inde tendinibus hujus muſculi, eoque leni contactu adhærente muſculo vicino, obſervavi ſeparatum muſculum, licet abſciſſi ſint tendines obſcurè moveri, contrahi, ſuas fibras criſpari ſe, oſcillare, ſed obſcure. En quomodo per elaterem proprium, per vim in fibris elaſticam innatam moventur muſculi? Id etiam tentari poterit, in Anate viva, aliisque volatilibus, vel quadrupedibus.

Factis itaque variis terebrationibus in vertebris ſpinalis medullæ canis, ſuis, leporis, pecudis, &c. obſervavimus quod ſpirituoſa, & leviter aromatica, licet levem tremorem pariant ſtatim poſt firingationem, paulo tamen poſt animal hilariter magiſque vividè ſe gerit; An inſtillatis acidis liquoribus ſtatim tremores, convulſiones, ululatus, tumores abdominis, vomitus, ſtupores, paralyſes, ad motum impotentiæ, urinæ, aut fœcum copioſæ excretiones, aliquando totales eorum ſuppreſſiones, & hiſce ſimilia pro varietate læſionis, & punctionis meninguum ſpinalis medullæ oriuntur. Quod unuſquiſque exquiri poterit, & ſi terebrationem in cranio feceris, quamplura hiſce ſimilia per variam liquorum in meninges cerebri infuſionem ac firingationem incredibili cum voluptate obſervabis.

Cum igitur moveatur cor per irriditationem, & influſſum, à capite, in illud per nervos mediante fluido nerveo, vel ſolidi meningum oſcillatione, nullo vel ſi mavis pauco interveniente fluido tranſmiſſum. Si dura, aut pia meninx, vel partes, quæ ab ipſis ducunt originem, vehementibus gravibuſque morbis laborent, neceſſe etiam eſt, ut cor, uti earum elateri, influxui, & poteſtati ſubordinatum in eamdem quoque afflictionem trahatur, ejuſdemque indicia in pulſu oſtendat. Pulſus ferrinus, ac durus ſemper indicat vitium in partibus membranoſis, ac nerveis, valdè autem periculoſus erit, ſi cum periculoſis conjugatur accidentibus: in doloribus capitis vehementibus, & doloribus aliarum partium membranoſarum pulſus fiunt parvi, & pene imperceptibiles, qui Medicum nec terreant, nam familiares ſunt parvi pulſus in talibus doloribus. In pluribus Ægris pleuritide laborantibus obſervavi ſæpe pulſum manus poſitæ à latere partis affectæ, ſemper ferè eſſe parvum & exiguum, ut nuper vidi in duobus ægris prope Collegium Anglorum, non longe à Palatio, & Foro Farneſiorum. In rigore febrium, pulſus contrahi quotidie obſervamus; in variis Capitis morbis, & variis animi operationibus, quæ in cerebro fiunt, variè quoque omnibus momentis alterari pulſum conſpicimus. Quæ ſingula

la meningum supra cor imperium clarè ostendunt. At contra alterato motu cordis, non semper in consensum trahitur caput, ut in febribus videre est quamplurimis, similibusque morbis.

Neque temporis, qua premor, angustia patitur, ut longior sim in probando per variorum accidentium in morbis observatorum examen, duræ matris magnam esse vim, & penè incredibilem elaterem; ejusdemque supra fluida, quæ cor impellit, & supra cor ipsum summum esse imperium; cum hæc opportuniori tempore certius probata habebuntur. Inde oriuntur morbi penè admirandi ob varias animi, & imaginationis affectiones; Paralyses universales vitio affectionis hystericæ, relate a *Boile de Utilitate Phil. Nat. fol. m.* 154. Tympanitides universales ob vulnus partium nervosarum ex Domino *Willis tom.* 2. *fol. m.* 145. aliique generis affectus, qui solidorum supra fluida ingentem potestatem ostendunt.

Præterea, ut cor majori promptitudine, & facilitate movere se possit, ac resistentiam tot solidorum superare per quot sanguinem circumire facit, multa concurrunt, quæ hujusmodi motum adjuvant, facilemque reddant: ea sunt aeris pressio continua in pulmonibus, qui sua circumpulsione sanguinis cursum summoperè promovent, & ita incredibiliter adjuvant cor, ut exigua ferè vi possit sanguinem è suis sinubus ad remota quæque spatia prolicere. Facilem quoque reddunt figura vasorum conica: venarum valvulæ; continua musculorum contractio in motibus quotidianis, aliæque plures causæ ab *Harveo*, *Borrello*; *Cole*, *Bellino*, reliquisque Sriptoribus recensitæ. Quæ omnia cordis motionem adjuvantia cum duræ matri deficiant, dum ipsa fluidum nerveum per fistulas cerebri exprimit, & in omnes corporis partes propellit fortiter, ac promovet, proindè certò sequitur, quod ea majores debet superare resistentias, quàm ipsum cor, & consequenter, quod major sit impetus, elater, & vis duræ matris, quàm cordis. Accedit ad hoc, quod vires, & elater meningis occupantur in comprimendo constringendoque solido, nempè cerebro: cordis verò in fluido exprimendo nempè sanguine: adeoque majores resistentiæ superandæ sunt meningi quàm cordi, unde major vis illi, quàm huic tribuenda. At cum hujusmodi argumenta penitùs nova sint, & supra vulgarem Medicorum captum; non audemus hìc decisivam sententiam favore duræ matris, potiùs quàm cordis proferre; eam tamen proferendam suo tempore reservamus, cum maturius à ratione, & experientia consilium susceperimus.

Gradatìm mox duræ matris motum, deinde motus causam, tertio finem, ad quem fuit ordinatus, atque institutus examinabimus. Considerata mirabili, duræ matris structura superius breviter indicata, æquo nos animo sentire non possumus vulgarem *Anatomicorum* opinionem putantium duram matrem non in alium finem factam esse; quàm ut cerebrum regat, & ab externis defendat injuris, nàm cum huic obeundo muneri solidum crassumque os cranii sufficiat: eam nobilioribus, magisque necessariis destinatam esse usibus aperiemus.

Pulsat itaque dura mater alternis systoles, & diastoles ictibus. Et quoniam cor in tantum movetur in quantum à cerebro transmissum influxum excipit, problema possemus hìc novum quidem, sed audax proponere, num scilicet systoles, & diastoles motus, quem habet cor à systole ac diastole duræ matris pendeat; an verò aliam ob causam in ipso corde existentem peragatur. Audax, inquam, est hoc Problema, sed quia multum à probabilitate non distat, alibi de eo latè tractabimus.

Ut benè dura mater moveri posset; à stabili fixoque termino pendere, atque eidem inhærere debebat, quemadmodum musculi ossibus, cor per suum ligamentum mediastino, &c. Annexa igitur est dura mater per Fibras innumera, quas à se mittit parti superiori cranii, hoc est futuris, quæ in ejusdem cranii suprema parte observantur; hæ Fibræ futuras superantes membranam pericranium dictam produ-

cunt, quæ cum dura matre una eademque continuatio eſt. Nec tantum futuris adhæret, verum etiam hinc inde variis in locis leniter alligatur cranio per peculiaria quædam filula, quæ è convexa ſui parte enaſcuntur, cranioque inſeruntur. Hoc modo dura mater baſi ſolidæ Cranii annexa, elateris ad inſtar, nunc ſeſe contrahens, nunc relaxans regulares ſyſtoles, ac diaſtoles motus in cerebro perpetuat. Hi motus fiunt in ipſo penè momento, ac tempore, quo fiunt motus cordis, in vulneratis enim capite, in quibus dura mater detecta apparebat, admota cordi Patientis dextera, obſervabam ipſo eodem tempore, quo cor ad manum pulſabat, pulſare quoque duram matrem in cerebro; nec ullum temporis intervallum potuimus inter utriuſque pulſationem agnoſcere: Sed hæc melius vivis ſectionibus, & experimentis circa animalia illuſtranda. Præterea dura mater cerebrum dividit binas in partes, dexteram, & ſiniſtram, & dividendo ſinus varios efformat, per quos ſanguinem recipit à circulationibus refluum. Qui duræ matris motum in animalibus vivis ſcrutabitur, obſervabit eam dum ſyſtolizat, ac diaſtolizat, tota ſua mole eodem tempore ſyſtolizare, ac diaſtolizare, non verò per partes ad partes. Atque inde ut ad inveniendam cauſam motus duræ matris deſcendamus: Communiter putant omnes eam pulſare ob arterias, quæ per ipſam propagantur. Alii credunt id fieri à nervis ad eam forſan recurrentibus. Demum probabilius mihi videtur pulſationem illam pendere à peculiari ſuarum partium conſtructione, & admirabili elatere in ſuis Fibris repoſito, nec non peculiari æquilibrio fluidorum per eam circulantium cum dictis ejus elaſtici fibrillis.

Arteriæ, quæ per duram matrem diſtributæ obſervantur, ſunt duo vel tres ramuli à dextera, totidemque à leva illius parte, earumque curſus in dura matre exſiccata facillimè etiam dignoſcitur. Illarum origo ab inferioribus ejus lateribus eſt, parvique rami ſurſum aſcendentes in medio ejus ſegmento, qua prope adnectitur cranio, deſinunt. Fortis illa, & univerſalis duræ matris pulſatio, quæ in vivis animalibus conſpicitur, in pueris recens natis, & in capite vulneratis impoſſibile eſt, ut pendere poſſit à minimis illis arteriis leviter pulſantibus, neque pulſatio univerſalis eſſet, ſed tantùm in illis parvis ſulcis, quos arteriæ per duram matrem progredientes producunt: Quare cauſa pulſus duræ matris in tota ejus mole, & propria ejus ſubſtantia eſt, nec ab extra quæſita.

Quod motus ille à nervis dependeat, qui à cerebro, vel à ſpinali medulla prodeuntes, in duræ matris ſubſtantiam recurrant, falſum etiam eſt; nam iſti nervi recurrentes à nemine hactenus viſi ſunt, & à nemine deſcripti.

Conſiderata igitur mirabili textura ordinum Fibrarum, & Lacertorum in dura matre noviſſimè expoſitorum; fateri proinde debemus, quod prædictæ partes ob particularem elaterem, nexumque, cordis nexui penè conſimilem continuò criſpentur, & ad perpetuam contractionem nitantur, ea ratione, qua videmus Horologium ſine ullo liquidi impulſu, ſed tantùm ob particularem rotarum, fuſorum, elateris, aliarumque partium ſolidarum conſtructionem rectos, ordinatoſque motus abſolvere, & perpetuare. Ita in humano corpore, excitato ſemel à partibus prolificis ſpermatis elaſtico motu in ſolidis, & fluidis fœtus, ob æquilibrium, quod fluida inter & ſolida intercedit, nec non ob continuum occurſum fluidorum in ſolida, & ſolidorum in fluida, niſum, conatumque ſuum ſemel incœptum dictus elater præfatis in partibus perpetuat: maximè verò in ſolidis majori reſiſtentia præditis, & à quibus moventur fluida, & omnium maximè in iis ſolidis, quæ peculiari compage ad perpetuandum elaterem, eumque aliis imprimendum prædita ſunt, ſicuti eſt cor, & dura meninx. Et quoniam ab æquilibrio, & proportione motûs dictarum partium perpetuario elateris in majoribus (corde inquam, & meninge dura) pendet, mutato, vel aliter affecto æquilibrio,

mu-

mutatur, afficiturque elater. Multum quoque conferet ad inveſtigandam cauſam motus duræ matris, fluidi nervei motum conſiderare. Fluidum hoc perpetua duræ matris circumpulſione per nervos expreſſum ad partes, à partibus ad cerebrum per refluentia vaſa non redit, uti facit ſanguis per venas ad cor, ſed in iis remanet, diſperditur, & hoſpitatur, qua mora non ſolùm vigorem, tonum, & elaterem in eis producere credibile eſt, ſed occultam quamdam ad ſyſtolem, & diaſtolem inclinationẽ, promptiſſimamque ad ſe movendum facilitatem. Et quoniam dura mater cum partibus mobilibus ſupradictis una eademque continuatio eſt; hujus continuationis cauſa fieri poteſt, ut veluti undulando, motus partium occulti, ſyſtaltici, ſive ſucceſſivi reflectantur: ac veluti reſiliant in duram matrem, ab ac denuò in eas continuam hujuſmodi motus fluctuationem; nec non ob æquilibrium ſive proportionem motus ſucceſſivi à dura matre ad partes, & reflexivi ab iſtis ad illam, continuus contractionis niſus, & elater in dura matre naſcántur, abſque eo quod huic actioni multum contribuant duræ matris arteriæ, aut nervi ad ipſam recurrentes, ut multi credunt. Et hac de cauſa, ob mutatum ſcilicet æquilibrium inter motum reflexivum in partibus ſupradictis ſæpe contingit, ut motus convulſivi in partibus excitati ſenſim deſinant in caput: quandoque verò à capite incipientes propagantur in partes. Ita certe Æger a *Galeno* relatus, à pollice pedis epilepticum inſultum incipere ſibi & excitari aſſerebat.

Poſtquam rationibus, & experimentis cauſa motus duræ matris firmata fuerit, finem ad quem motus iſte ordinatus eſt, perquiremus. Neminem latet, quod arteriæ cervicales; & carothides cum ad corticales cerebri glandulas, poſt infinitas penè ramificationes perveniunt, ſint adeò exiles, parvæ, motuque deſtitutæ, ut vix conſpiciantur; glandulæ minimæ corticales cerebri, more aliarum corporis glandularum deſtinatæ ſunt ſeparando fluido nerveo à ſanguine, & inde ad partes per excretoria vaſa deducendo, omnia vaſa excretoria glandularum corticalium ſimul juncta, medullarem cerebri partem formant; idemque cerebrum in varios ramos ſe dividens, & expandens tum intus, tum extra caput, per medullam ſpinalem producit nervos, qui fluidi nervei jam filtrati canales ſunt. Igitur qui cerebri Anatomen callet, optimè noverit, quod momentum celeritatis, & impetus, quo fluit in minimis meandris glandularum corticalium, adeò inſenſibile ſit, tantillaque vi præditum, ut minimum conferre poſſit ad impellendum quocumque impetu fluidum nerveum jam ſeparatum, & à vaſis excretoriis combibitum. Contra verò cum dicti fluidi in nervis, & partibus motus velociſſimus ſit, atque adinſtar radiorum lucis momentaneus; hujus fluidi motorem, & compreſſorem exquirere, ac explorare tenemur. Illam videlicet partem, in cujus poteſtate eſt, per viſcera atque per membra tantum fluidi inferius traſmittere, quantum naturæ, & æquilibrii leges requirunt; & quantum voluntatis imperium atque partium neceſſitas poſtulant.

Munus itaque hujuſmodi, ob ſtructuram, & ſitum, variamque inſinuationem, & complicationem, nec non progreſſum, & ſoliditatem meningum, eis, & præcipuè duræ matri jure meritoque tribuendum. Sicuti enim cor inſtar machinæ compreſſoriæ exprimit, & ad remotas partes juxta ſingularum neceſſitatem cum debito celeritatis momento propellit ſanguinem. Ita dura mater, alterum quaſi cor ſolidum validumque & per cerebri ſubſtantiam intus foriſque miro artificio propagata ad inſtar fortiſſimi elateris, & compreſſoriæ machinæ, à glandulis corticalibus fluidum nerveum continuò exprimit, & in medullares cerebri partes inſinuando impreſſo velociſſimo motu, ictu oculi omnes in partes tranſmittit. Quare homines prout duram matrem ſortiti ſunt, valido, vel debili præditam elatere, magis, vel minus reſiſtentem: ab hoc ejus vario in ſingulis motu, fluidum nerveum majori vel mino-

ri cum impetu exprimitur, & ad partes propellitur: hacque de causa infinitæ, ac singulis peculiares nascuntur in hominibus quoad sensum, & motum proprietates, & quoad reliquas etiam Naturæ functiones, ipsorumque temperamenta.

Præterea, cum propriùm cerebri, meningum, & nervorum officium sit, esse instrumenta sensus, & motus non tantum ob fluidum nerveum ab eis separatum, delatumque per partes, quantum ob eorum raram, & particularem texturam, cujus causas variè se dividentes & expandentes, producunt viscera, omnesque partes, telis membranosis compositas. Et cum actio sensus, & motus in incredibili, atque promptissima celeritate consistat, ista celeritas nunquam obtineretur, nisi fluidum nerveum sive spiritus animales per quos, veluti per mediatores Animus impressiones corporis recipit, subtiles adinstar radiorum lucis essent, ac tenues: cujus subtilitatis causa, ne continuas in partibus confusiones moverent, Natura eos solido, molli, cavo, & appropriato concluſit, quod ordinatis systoles ac diastoles ictibus moverentur, eademque motionis regulam in fluido, quod in sinu habet, imprimeret. Solidum hoc meninges sunt, quæ à magna cerebri mole ad omnes usque minimas corporis partes nervos comitantur, ac proinde medulla cerebri in duabus quasi vaginis clausa semper apparet in longa nervorum propagatione.

Addita igitur subtilitati, ac velocitati fluidi nervei, impresione continua, quam illi duæ meninges suas perpetua systole, atque diastole impertiunt, ab hac duorum motuum mixtione, tertius oritur motus velocissimus certè, sed ordinatus. Et ita illa ipsa systole, ac diastole quæ continuo in meningibus viget, sensim per nervos propagatur in omnes partes, quas membranosas vocamus; easque hujusmodi perpetuo motu systaltico præditas quoque esse probabiliter credendum.

Qua occasione in medium produci posset postulatum, sive quæsitum utile quidem, sed valdè obscurum; an scilicet eodem tempore, quo systolizat, & diastolizat dura meninx, systolizent quoque & diastolizent reliquæ partes, quæ ab ea originem ducunt, eidemque subordinantur? an verò differenti tempore, ut contingit in corde, cum appensis eidem arteriis. Qua de re omninò certè nova, & abstrusa, integrum perfectumque judicium ferre ante non possumus, nisi ratione, & experientia maturè consultis.

Porrò ex vario duræ matris tono, robore, ac vigore, variè dirigi fluidorum cursum in subiectis partibus; & variè etiam oscillare solida ipsa, quotidiana morborum observatione in Nosocomiis unusquisque certior reddi potest. Quare dum caput laborat vel vulnere, vel dolore, vel torpore, statim animum adhibe ad mutationes, quæ in inferioribus partibus succedunt. Sic prope Templum Telluris, nunc S. Pantaleonis in Suburra intra Carinas, ædificatum in area domus Cassij; cognovi Vetulam septuagenariam diro asthmate cum tussi continua laborantem: hæc quoties ambabus manibus fortiter comprimebat verticem capitis, toties cessabant statim, pro tempore, quo durabat compressio, & asthma, & tussis catharrosa, statim verò ac manus auferebat, iidem morbi denuo redibant, & si pluries in die id faciebat, pluries in die eadem succedebant. An forsan ea forti manuum compresione præmitur, roboraturque pericranium, & successive dura mater ejusdem origo? qua ratione addito robore, & tono duræ matri, melius diriguntur liquidorum motus in partibus inferioribus, sicque statim asthma, tussisque cessant; alia probabilior ratio reddi certè non potest.

Quæ cum vera sint, non sunt profectò irridendi veteres, quando in variis id generis morbis adhibent, applicantque capiti cerata roborantia, fluxiones cohibentia, & refrænantia, ut ipsi ajunt, humorum ad inferiora affluxum: nam ob rationem à nobis supra allatam, roborato pericranio per hujusmodi externa, successive roboratur dura mater, cujus est propagatio; unde morbus mitescat necesse est:

nam

nam ſicuti læſis muſculis temporalibus fiunt vulnera lethalia, communicata mediante pericranio duræ matri læſione; ita ſi communicatur affectio, communicari etiam debet effectus exterius applicatorum remediorum. Hoc vidi in Sene ſexagenario ad Templum Carmentæ, nunc S. Catharinæ ſub rupe Tarpeja; qui fluxionibus oculorum obnoxius, appoſitis ceratis roborantibus in ſuperiori parte frontis, ſtatim iiberatur.

Hiſce obſervationibus affinis eſt ea, quam feci in quadragenario capite vulnerato. Decumbit hic prope Templum Veneris Victricis, nunc S. Mariæ in cripta picta; elapſis duobus menſibus convaluit ab accepto gravi vulnere capitis: poſt illud tempus, licet ſanus in omnibus fuit, perpetua tamen laborat coryza, ſive catharro, qui nullis hactenus cedere vult remediis. Nonne hic credendum, vi vulneris læſam in ea parte eſſe tonum, robur, ac elaterem duræ matris, qua de cauſa cum regere non poſſit debite fluidorum motum, qui naribus proſpiciunt, exinde ſub catharri forma foras probabuntur?

Magnam itaque eſſe poteſtatem meningum ad ſolida, & fluida ſingularum partium variè dirigenda præter obſervationes morborum, & rationes anatomicas a nobis adductas; confirmant hiſtoriæ plures eorum, qui ſine cerebro naſcuntur, & vivunt, vivunt tamen, quia licet, medulla cerebri non adſit, adſunt tamen binæ meninges, quarum præcipuum munus eſt motus infernis in partibus producere, varièque dirigere. Hujus generis eſt hiſtoria puellæ ſine cerebro natæ relata *in Zodiaco medico gallico anno. 3. obſerv. 1.* Hæc vixit per quinque dies: nata eſt cum tumore capitis conſiſtentiæ flaccidæ & fluidæ circa futuram coronalem, quæ hiare videbatur. Secto capite in tota ejus capacitate nihil inventum eſt, quàm aqua limpidiſſima contenta à meningibus; medullæ vero cerebri nihil. Hæc igitur puella intra, & extra uterum vixit, ſine ſpirituum animalium ope, quia medulla cerebri non aderat; ergo ſolæ meninges perpetua ſua oſcillatione fluidorum, ſolidorumque motum infernis in partibus conſervabant, ac dirigebant; ideſt actione, ſive colliſione ſolidi in ſolidum, ſine ſpiritibus animalibus, qui non aderant.

Multo tamen mirabilior eſt hiſtoria pueri, qui tribus annis ſine cerebro vixit, deſcripta à *Zacuta Luſitano Tom. 2. Praxis Medicæ Mirabilis Lib. 1. Obſer. 5.* his verbis. *Decennis puer percuſſus eſt cum enſe in parte poſteriore capitis, paſſus eſt vulnus ſatis magnum cum inciſione oſſis, velaminum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nam hæc exivit quantitate nucis juglandis. Curatus convaluit circa noxam. Sed poſt tres annos hydrocephalo correptus moritur. Apertum caput ſine cerebro inventum eſt. Dura meninx duplicata apparuit; habebat in ſe aquam limpidiſſimam boni odoris, guſtata ab adſtantibus inſipidi ſaporis; hæc ille.* Sed de miris effectibus in partibus inferioribus factis à capitis vulneribus vide *Marcellum Donatum l. 5. hiſt. mirab. cap. 4. Valeriol. l. 4. obſ. 9. 10. Schenchium l. 1. obſ. de cap. vuln. Alex. Benedict. l. 4. Anatom. cap. 24.* alioſque: Ex quorum obſervatione, ingens meningum poteſtas in ſolida æque, ac fluida corporis animati apertè demonſtratus. Et licet in dictis ægris cerebri medulla inventa non ſit, & vixerunt; fuerunt tamen inventæ meninges, quæ motuum origines ſunt ex probatis.

Hoc unum tamen obiter animadverto, duos poſſe concedi motus in hujuſmodi partibus, alterum nempe à meningibus ad partes, alterum verò ab his ad meninges; primum vocarem ſyſtalticum, ſeuſucceſſivum alterum contraſyſtalticum reflexivũ. Ut animi imperium momento fere temporis pervenias ad partes; fluidum nerveum, & meninges recipiunt impreſſiones illius directionis, quam determinat Animus, & ad partes per motum ſyſtalticum ſupradictum traſmittunt. Contra verò, ut impreſſiones in internis ſenſibus ab externis objectis factæ ab animo percipiantur, neceſſe eſt, ut per fluidum nerveum à ſenſibus perveniant ad cerebrum, necnon per ipſas meninges, quæ in partibus ſenſibilibus

bus expanduntur, & hoc fieri oportet per alium motum à primo diversum, quem nos reflexivum vocamus, quia veluti reflectendo à partibus ad primum mobile duræ matris momento temporis propagatur. Ut autem inter hos duos motus, videlicet inter animi commercium cum sensibus, & contra; nulla oriatur confusio, duas putamus meninges à Natura productas, quarum altera distincta sit ad recipiendas impressiones animi imperantis, easdemque ad sensus deferandas. Altera vero ad recipiendas partium impressiones in illis factas ab objectis externis, & celerrimè in cerebrum, principem animi sedem transferendas. Quod an verum sit, determinate asserere non audeo, scio tamen ab omnibus Anatomicis existimari sedem sensus esse in membranis: Sedem motus in musculis fibrisque muscularibus. Ex quo veluti per corollarium deduci posset. Dari revera motum systalticum à meningibus ad partes, & à partibus ad meninges. Utque liberum sit commercium inter caput, & partes, concipi debet inter hos duos motus æquilibrium: certa videlicet proportio impetus, resistentiæ, ut alter alterum non superet nec destruat, sed promoveat & adjuvet. Quod æquilibrium, quando mutatur, sive turbatur, varios capitis morbos, variaque in operationibus sensus, & motus mala producit. Sed ut hujusmodi materies omninò penè nova; ac difficilis digeri melius possit, atque illustrari, quæ dubia in ea sunt, & summè obscura veluti per corollaria ex antecedentibus deducta, & postulata particularia in medium proponentur, debitum examen subituta. Neque quis putet, nos dum magnam vim solidis in agendo tribuimus, suam fluidis denegare aut nimium extenuare, quod quidem nunquam in mentem venit, sed maturius desiderare in Medicis judicium, ut quando de sanis vel morbosis corporis animati effectibus disserunt, agendi vim semper non adscribant, uti consueverunt, fluidis; verum utrisque suam, & de solidis aliquando discurrant, in quibus sæpè vis, & anima morbi.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I. OMnes partes, quæ membranosæ non sunt, sicuti sunt ossa, & musculi, membranam tamen propriam obtinuerunt, non quidem ut illis adinstar involucri inserviret, ossa enim dura, & musculi fortiter contexti membrana non indigent, ut ab illa muniantur. Sed eis data est, ad usus nobiliores, magisque necessarios: de quibus plura inferius, cum de motu partium systaltico differeremus. Ex quo patet duræ matris imperium, & potestatem super omnibus solidis, tum membranosis ab ipsa originem trahentibus, tum differenti natura prædictis summam esse ac pene incredibilem. Porro sicuti meningum morbi acuti sunt, graves, difficilesque, ita & membranarum, quæ à cerebri, vel nervorum meningibus ortum omnes accipiunt. Neque sint adeò simplices Medici, ut credant membranas partibus tantummodo involvendis destinatas esse, ad oscillandum perpetuò, & occultè; ad promovenda liquida, & æquilibranda, ususque meliores fabrefacit eas Omnipotens.

II. Inter proprietates membranarum considerabilis illa est, quod scilicet quælibet membrana multiplicatur facile, & subdividitur in alias membranas, hæc in alias ad remotas quasque partes. Ex membranis nova fieri possunt vasa, novæ partium figuræ: & formæ, quæ ante non erant. In tumoribus, ulceribus, atque vulneribus, hujusmodi admiranda quotidie conspicimus.

III. Membranæ vel immediatè oriuntur à nervis, vel à vicinis membranis: Inter membranas omnes, & ex membranis compacta viscera, consensus unus, conspiratio una, & omnia consentientia.

IV. Solum systema membranarum sentit, ipsique nervi sunt adeo acuti sensus, non ob medullarem sui substantiam, sed ob membranas, quibus involvuntur.

V. Membranarum morbos magna ex parte periodicos observavi, cephalalgiæ exa-

exactè periodicæ frequenter sunt: sedes earum in meningibus est acutissimo præditis sensu. Pulsat interius in cephalalgiis caput, non ob arterias, ut vulgo creditur; Sed ob duram meningem, cujus elatere, tono, suaque diastole, ac systole à naturali statu recedentibus, cephalalgiæ, maniæ, vigiliæ, epilepsiæ, aliique capitis morbi oriuntur. Colicæ convulsivæ, aliique partium interni dolores exactè periodici passim videntur.

VI. Ostochopos *Hippocratis*, sive ossium dolor in acutis, mala capitis convulsiva, & alia portendit; portendit autem ob membranam ossium affectam. A meningibus ad partes, à partibus ad meninges incredibilis est consensus, incredibiles motuum permutationes.

VII. Dura meninx maximus humani corporis elater est. Sua perpetua oscillatione secretiones fluidorum variè promovet, variæ dirigit: Solidis imperat, & fluidis, singularum partium motus, quia ab ipsa impulsum accipiunt, & ab ejusdem quoque legibus pendent.

VIII. Pro vario cerebri, & meningum statu, varia est facies, & status varius in visceribus, aliisque partibus, quoad digestiones, nutritiones, separationes etiam progressionesque liquidorum. Hujus veritatem rei experimur in epilepticis, maniacis, apoplecticis, diu vigilantibus, studioque & curis domesticis nimium abstractis, in quibus mille in functionibus naturalibus mutationes solius solidi meningæi vitio latè patent.

IX. In tribus apoplecticis, quos, secui, duram matrem cranio hærentem inveni: An adhæsio illa apoplexiæ causa fuit?

X. Princeps Anatomicorum *Willisius* ait, se plura Fatuorum, Stultorumque cerebra secuisse, nec diversitatem ullam inveniisse inter fatuorum, atque sanorum cerebrum. Debuerat investigare: & examinare in illis statum meningum, nam differentiam inveniisset. Maniæ, epilepsiæ, dolorum capitis, sternutationis, melancholiæ, & similium morborum sedes in meningibus à naturali statu recedentibus est. Maniacos duos seculi Neapoli 1695. in Nosocomio Incurabilium toto Orbe celeberrimo; duram matrem ad instar tabulæ duram, ac penè exsiccatam detexi.

XI. Si quis diceret, nullos dari spiritus animales, nec fluidum nerveum; an motus à nobis supra descripti propagari possent, & peragi per solas tunicas nervorum, pro sensu excitando? Itaut tota vis, & actio meningum, & partium ab iis productarum, ipsæque sensuum functiones fiant per impressionem, & collisionem solidi cum solido, nulla interveniente fluidi mixtione? Veramne diceret? De hoc vide historias ad hanc rem facientes paulò antedescriptas in hoc eodem capite. Et postquam legeris judica de veritate.

XII. An cor magis indigeat dura Matre, vel contra; Et utra harum partium sit alia alii magis subjecta. Et an motus cordis pendeat à motu duræ matris, an contra.

XIII. Quoniam dura mater est ferè præcipua motus liquidorum, & solidorum corporis animati domina; & quasi supra ipsum cor habet imperium, prout ex animi passionibus manifestè cognoscimus; Quæritur, an dictus motus duræ meningis sit ex parte naturalis, an ex parte voluntarius, idest mixtos, sicuti est motus organorum respirationi inservientium. Ita ut possimus juxta voluntatis imperium, vel prout affectus pro tempore in nobis regnantes exigunt, motum ejus variè intendere varièque relaxare ad majorem, vel minorem liquidi nervei copiam exprimendam, propellendamque: Quam ob causam in ira ob vehementissimam duræ meningis oscillationem, maxime in copia, ac vehementissimè eliciantur spiritus; liquida omnia turbentur, & solida oscillent vehementius; hinc rubor oculorum, & faciei, spuma oris, motus furibundi, & impatientia in omnibus. Contrario verò modo se res habent in amore, benevolentia, aliisque affectibus, ob contrarium duræ meningis statum. Atque ita pro varia meningum contractione, relaxationeque, varii motus & varia facies in liquidis ac

ſolidis corporis animati enaſcantur.

EXPERIMENTA.

UT me certiorem reddam magnarum virium & poteſtatis: quam habet dura mater ſupra fluida corporis animati, & ſupra ſolida, imò ſupra ipſum cor, nonnulla experimenta feci in vivis canibus, ad id cum veritate demonſtrandum, & obſervatione confirmandum. Eadem experimenta inſerviebant ad inveniendum quantus ſit arcus ſanguinis currentis prope vaſa cordis, & per vaſa à corde longè remota; ideſt quantum velocitatis momentum in utroque ſanguine currente, tum reſpectu ſui, tum facta comparatione ad invicem. Cujus rei, ut aliquod ſpecimen habeatur, unum dumtaxat referam experimentum, quo uſus ſum ad meam opinionem confirmandam.

Sumpſi, duos canes moloſſos ejuſdem magnitudinis, & vitium æqualium, bene paſtos per integrum menſem. Ambobus denudavi arteriam cruralem: Sed alteri, more meo tenebravi cranium (ut faciunt Chirurgi in vulneribus capitis cum fractura, aut depreſſione cranis) donec denudata appareret dura meninx. Alteri verò non terebravi cranium; ſed inciſionem cum ſecante cultro feci in coſtis è directo ſupra cor poſitis, factoque parvo foramine, ut per illud poſſem pungere cor, cum mihi placuerit. Canibus ad tabulam ligatis, & ita præparatis; ordinavi, ut eodem tempore a duobus Chirurgis ambobus canibus lanceola aperiantur arteriæ crurales, unicuique ſua arteria. Sanguis, qui magno cum impetu ex arteria utriuſque exivit, fecit arcum altitudinis quatuor aut quinque palmorum circiter, & tantæ altitudinis duravit per breve ſpatium: tunc applicata ſponcia aqua malida obturabamus arteriam. Hoc facto pungebam cani terebrato duram meningem; & alteri facto prope cor pungebam cor ipſum: in actu punctura ablata ſpongia ſanguis proſilibat cum impetu; cum hoc tamen diſcrimine, quod longè majorem arcum, & peripheriam faciebat ſanguis canis, cui pungebatur dura meninx, quam ille, cui pungebatur immediatè cor ipſum, quo frequentiores, & vehementiores erant punctura cordis, & duræ matris, eo arcus erant altiores, & frequentiores ſanguinis exitus: & ita continuavimus, donec canes extincti ſunt. Ex quo præ cæteris deducitur maximam eſſe poteſtatem & vim oſcillatoriam meningum id ſolida vaſorum & in fluida vaſis contenta, ne dicam ſupra ipſum cor, ut adductis variis hujus generis experimentis ſuo tempore, & forſan brevi typis publicis demonſtrabo, &c.

Alia de motu Meningum & oſcillatione ſolidorum, videſis Epiſtolam XV. quæ, ubi de Epiſtolis, infra habebitur.

CAPUT VI.

De Æquilibrio Solidorum cum Solidis, Solidorum cum Liquidis, & Liquidorum inter ſe, hujuſque Æquilibrii vi, poteſtate, uſu, & cognitione, Medicis ſummopere neceſſaria, ad benè medendum.

TOtum ferè præcedens caput conſumpſimus in perquirenda, ſcrutandaque potentia, & vi duorum principum corporis animati mobilium, ſcilicet duræ matris, & cordis, nec non in ſuorum motuum per omnes partes propagatione detegenda. Præſens verò ad examinandum, cognoſcendumque æquilibrium ſolida inter & ſolida, tam homogenea, quàm etherogenea; interque ſolida & liquida: ac demùm inter liquida & liquida dirigemus omninò, atque impendemus. Nec à nobis in hac materia æquilibrium juxta ejus ſtrictiores leges, atque à Mechanicis, atque Hydraulicis ſumitur, & accipietur. At æquilibrium dicemus proportionem quamdam inter motum duræ matris, & motum cordis; inter motum oſcillationis villorum, ſeu ſolidorum membranoſorum unius partis cum ſolidis membranoſis alterius: inter motum ſucceſſivum, ſive oſcillatorium villorum membranoſorum cum motu villorum carnoſorum. Inter fibras perpetuò ſe contrahentes, & inter fluida ad contactum fibra-

rum

rum currentia. Denique inter fluida & fluida tum homogenea, tum etherogenea per diverſos canales, variiſque motus inclinationibus decurrentia: in quibus omnibus vitale noſtrum eſſe, nec non temperamentorum, complexionumque diverſitas, & naturarum varietas conſiſtit: major enim morborum pars, eorumque frequentior cauſa oritur a mutata, ſive variè affecta fluidorum, ſolidorumque, quæ ſe invicem impellunt, & impelluntur proportione, ut habebimus inferius.

Neminem latet: quod ſicuti cor, & ſanguis cum omnibus partibus proportionata ſunt; ita quoque, ipſa vaſa ſanguinea ad cor, & ad ſanguinem proportionata eſſe debere à nemine negatur. Ideoque cum certa ſit proportio, ſive equilibrium inter cor, quod impellit; fluidumque, quod impellitur, & vaſa, quæ fluidum portant, ſi mutetur hoc æquilibrium, ita ut majori, ac frequentiori impetu cor impellat, quàm ferre poſſit liquidi moles, fluiditas, & reſiſtentia vel ipſorum vaſorum diameter; reſiſtentia; figura, & longitudo: maximam ſtatim orietur in functionibus animati corporis turbatio, morbisque quamplurimis occaſio invadendi concedetur.

Certa hæc inter cor, ſanguinem, & vaſa proportio, ad detegendas quoque ſolida inter & ſolida, interque ſolida & liquida, ac inter liquida & liquida proportiones magno nobis eſſe poterit adjumento, & ſicuti tota circulationis vis, atque Natura in debita proportione motus, & reſiſtentiæ inter cor & ſanguinem, & vaſa reſidet. Ita quoque noſtrarum omnium operationum animalium, vitalium, & naturalium eſſentia in æqua conſiſtere debet proportione motus, & reſiſtentiæ inter duram matrem, & cor, quæ duo ſunt primaria ſolidorum, & liquidorum omnium Mobilia) inter ſolida carnoſa, & membranoſa: inter hæc duo ſolida, quæ continuò oſcillant, ac veluti ſyſtolizant; & inter liquida, quæ currunt ad contactum, & à ſolidis propelluntur; ac demum inter liquida per varia carnalium ganera diſcurrentia. Naturalis, ac debitæ inter has omnes partes proportionis. Idea nobis eſſe poterit ſani Hominis corpus, in quo utpotè ſano animales operationes vitalibus, vitales naturalibus ritè, rectèque reſpondent, ſingulæque ſingulis harmonicè concurrentes, & omnes penitus à proportione motus, & reſiſtentiæ ſolida inter & liquida dependentes (pro animali operatione, non actus intellectus ſed cerebri functiones organicas, ſenſus ſcilicet, & motus intelligo) perfectam corporis ſanitatem conſtituunt. Ergò mutatæ; & præternaturalis hujuſmodi proportionis ideam ſatis ſuperque morboſum corpus oſtendet. Quoniam verò in præfatione: & animadverſionibus diximus, ad benè percipiendum alicujus partis uſum ſtructuram; & effectus, optimam eſſe methodum, certumque conſilium, eamdem modo affectam conſiderare. Sic etiam ad cognoſcendam mutatam inter ſolida, & ſolida; interque ſolida, & fluida, nec non fluida inter, & fluida proportionem, cum hæc omnia in morboſo ſtatu ſunt, tunc conſiderare conferet; nàm tunc ideam recti, quæ in ſtatu ſalubri eſt, capiemus.

Ut tamen à duobus primis mobilibus; corde ſcilicet, & dura matre incipiamus: indubitabile planè, ac certum eſt; quod à mutua cordis cum cerebro conſenſione tota ſenſus, motusque ratio dependeat; cor enim ſanguinem ad cerebrum; cerebrum verò fluidum nerveum ad cordis motum perenni rivo deſtillent. Utque ſanguis à corde ad cerebrum, & à cerebro ad cor fluidum nerveum cum æquilibrio impellantur; tanto ferè impetu cor ſurſum illud expellere debet; quanto deorſum dura mater fluidum nerveum impellit (habita tamen intima, & naturali, tum fluidorum, tùm primorum hujuſmodi mobiliũ debita proportione uniuſcujusque ad ſe ipſum) quod ſi cordis vigor, & impetus major ſit reſiſtentia meningum talem in ſeſe impetum excipientium; ſtatìm oritur in capite turbatio, & confuſio, tàm in curſu liquidorum per ipſum prætereun-

tium, quàm in elatere, & tono duræ matris, quo ipsa deorsum fluidum nerveum partes in omnes effundit, atque propellit. Hac de causa sæpè contingit in Praxi, ut homines, qui caput parvum, vel debilem meningum sortiti sunt à Natura tonum; licet reliquo corpore fortes, Athletici vegeti, floridèque vivant, naturaliter tamen obnoxii sunt catharris, coryzæ, doloribus, affectibusque capitis, surditati, similibusque morbis. Et quoniam à naturali dictarum partium improportione pendent, quantacumque sæpè adhibentur remedia rarò proficiunt, imò magis lædunt; quemadmodum duobus ab hinc annis nos & amicus noster *D. Matthæus Pallillius* experti sumus in Fabro Ferrario, qui ægrotabat prope Templum S. Mariæ Ægyptiacæ nationis Syrochaldæorum, & Armenorum, quo loci fuisse olim templum Fortunæ Virilis, vel Basilicam Caji, & Lucii Antiquitatis scrutatores existimant. Faber iste, habita ratione magnæ ac ferè Athleticæ molis corporis, parvum caput obtinuit, & licèt sobriè viveret, vitalesque atque naturales functiones commodè obiret, capitis tamen debilitate, catarrhis; oculorum affectione, levi surditate ferè perpetuò laborabat. Superveniente demum catharrho suffocante, cum inflammatoria pulmonum affectione periit. Cadavere aperto, cerebrum, ac præ cæteris meninges omnino flaccidas invenimus, ut vix ob laxitatem resecari possent, reliqua verò in statu salubri. A meningum nativa debilitate præfatos morbos originem habuisse crediderim.

In hujusmodi casibus, quoniam cordis motus duræ matris resistentiam superat, inde fit, ut fluida, quæ ab ipsa æquali motu versus cor repelli debent non æquali, sed longè minori repellantur, quamobrem cum eidem in refluxu ad partes faciendo subordinata non sint, dicta liquida, hinc, illinc, & quò non debent, excurrunt, celeritate improportionata partibus, circùm quas pererrant, & in forma catharrhi, coryzæ, vel alterius morbi foras secernuntur. Hac de causa fatui, stolidæque mentis homines, morbis frequenter gravibus laborare, & ferè semper ægram vitam traducere observantur: etenim cum duræ matris tonum, & elaterem natura debilem nimis habeant, & relaxatum facile cor assiduis pressionibus duræ matris: & ipsiusmet cerebri resistentiam excedit; undè, & depravata fluidi nervei fit separatio, & incongruus ejusdem per omnes partes impulsus.

Et sicuti à duræ matris læsione, punctura, aut irritatione oriuntur vomitus, aut motus convulsivi in visceribus, & membris, eo quod illius spasmi inferioribus partibus eidem subordinatis, statim communicantur: sic ab ejusdem flacciditate, & relaxatione, sequitur ut partibus inferioribus, eique subordinatis similia quoque flacciditatis, relaxationisque damna contingant, quibus mutata inter fluidorum cursum, & solidorum pressionem proportione, sive æquilibrio pluribus morbis occasio præbeatur.

Hìc tamen animadvertendum capitis magnitudinem, vel parvitatem non à vultus magnitudine colligi debere: multi namque homines prægrandem faciem habere solent, parvum verò caput: sed ab ipsius capitis circumferentia, & mole, quæ à magna fronte incipit, suprà verticem tendit, & in occipite desinit. A capitis igitur parvitate, duræ pariter matris parvitas arguetur; & consequenter ejus improportio, ac debilitas in resistendo motibus cordis, eadem longe majoribus viribus præditi, majorisque resistentiæ. Porrò quoad motus, qui in cerebro, vel à sensibus, vel à mente cogitante imprimuntur, sciendum est, cerebrum tot determinatis motibus recipiendis capax esse, & non amplius. Et pro varia capitis magnitudine, varia in hominibus capacitas nascitur ad motus copiosiores, vel pauciores recipiendos. Quare si plures motus in ipsum venerint, quàm capax illud sit, animus confusè sensuum impressiones percipiet, & confusè pariter de rebus judicabit.

At si contingat; ut naturaliter dura mater forti textura sit prædita, ejusque fibræ

ni-

nimium intentæ crispatæque, tunc illius motus cordis motibus vehementiores erunt, iisdemque magis resistentes, qua ratione mutato inter hæc duo mobilia æquilibrio, & proportione, certè cor resistentia debilius, vehementioribus duræ matris pressionibus cedet: sanguinisque in gyrum expressio meningum pressionibus magis, quàm oscillationi villorum cordis subordinata erit. Homines, quì tam fortem duram matrem à natura sortiuntur: acutos plurimum sensus habere solent; ficco plerumque capite, ac velocissima cogitatione fuut præditi, nec nimium somnolenti, & ob quamcumque mentis agitationem, levemque affectum mille pulsus turbationis subjacent, & exinde inordinatæ liquidorum separationes, atque expressiones in inferioribus partibus enascuntur.

Hac de causa videmus in acutis affectibus, quando nimium crispatur nimiumque oscillat dura meninx, oriri vigilias continuas, & pertinaces, quæ ferè semper parvos, depressosque pulsus producunt, à separata cordis resistentia pendentes; talibusque vigiliis frequenter supervenit delirium, ac delirio lethargus: Neque mirum, nam quoties in delirium vigiliæ desinunt, fortissimum esse elaterem indicant: fortemque crispaturam in dura matre, quæ hujusmodi de causa, resistentiam liquidorum pænè ipsam circulantium superando, eorumdem cursum per cerebrum, perque propriam substantiam paulatim retardat, & impedit, ac proinde viam sternit inflammatorio meningum affectui, in quo delirii vis atque Natura consistit. Et si crescent duræ matris resistentiæ, ob suppositas vehementes oscillationes, supra resistentiam cordis se moventis, & supra liquida per cerebrum circulantia, tunc impedietur magis liquidorum circulus, deliriumque desinit in coma, & lethargum.

Hoc rerum ordine, per morborum observationes, perque facta, & facienda in animalibus vivis experimenta, proportionem motus, & æquilibrium, nec non resistentiam inter duram matrẽ, & cor detegemus omninò, atque illustrabimus. Eademque pariter methodo solida subalterna, & duobus primis mobilibus subordinata, tractabimus resistentiam, & æquilibrium inter solida, & membranosa inter membranosa, inter membranosa, & carnosa: interque hæc ipsa & liquida, ad eorum contactum circulantia explorare quoque curabimus: nostra quippe sententia est, impetum, & resistentia solidorum membranosorum impetum, & resistentiam solidorum carnosorum supra modum superare, atque excedere. Et hoc, præ cæteris, persuadet nobis observatio Practica, & infallibilis: Ea est quod post graves, atque profusas sanguinis hemorrhagias sive ex naribus, sive ex aliis corporis partibus, convulsiones, seu motus convulsivi cæteris aliis accidentibus citius apparent; de quo etiam ab *Hippocrate* in suis persæpe operibus sermo fit. Quicumque periculum velit de hoc facere; animalis venam aperiat, ut sanguis liberè per eam possit effluere; quando sanguis magna in copia effusus est, statim incipiunt convulsiones, & quo magis ejusdem crescit effusio, crescunt pariter convulsiones, quæ circa vitæ finem sunt vehementissimæ, prout cum Amicis observavimus. Hujus phænomeni ratio est; quod solidum membranosum, & successivè omnium solidorum membranosorum origo & fons dura mater; cum sanguis ad contactum fibræ carneæ discurrit, duas tunc debet superare resistentias, eas nempe fibræ carneæ, & alias sanguinis ad contactum currentis; qua de causa solidorum membranosorum vehemens, vividusque, ut superius probavimus, motus à duplici hac resistentia æquilibratur, cum verò ob largam sanguinis effusionem solido musculari deficit pressio; & elater, qui ei ministrabatur à sanguine circulante ad contactum: prout faciunt moleculæ, sive parvuli cunei aquæ, qua magnus sinus imbutus, & saturatus, vigorem ab illa acquirit, & resistentiam, ad superandam quamlibet potentiam quiescentem; Tunc solidum membranosum, fortissimo elatere à Natura donatum, solidi carnei resistentiam omnem exuperat, motusque in illo irregulares ac

vehementes, quos convulsivos dicimus excitat, suoque sub imperio, & potestate ponit tunc motus, omnes solidorum æque ac fluidorum. Et hinc ferè contingit ut graciles homines, raramque sanguinis texturam sortiti, levem ob causam in febribus, aliisque morbis convulsiones, & convulsivos motus patiantur, ex hisce experimentis colligi potest, quidnam inter nos dolores & convulsiones in variis morbis, motusque viscerum convulsivos producat, necnon qua ratione post motus vehementes corporis, ac insolitos: & post immoderatam venerem convulsiones succedant, & quare frequenter dolores capitis diuturni desinant in tremores perpetuos partium, aut in convulsiones. Quæ quoniam in mutato æquilibrio motus, & resistentiæ inter duo solida supradicta consistunt: puto non benè differere Medicos, qui acidum fibras pungens, ac vellicans convulsionum causam accusant, & extollunt. Ægri enim, qui convelluntur, ne minimam quidem convulso in membro punctura m post convulsiones, vel ante sentiunt; sed tantum involuntarias motiones partium, quas lassitudo magna, ac debilitas præcedere, & sequi frequentur solet.

Cum in Capitibus, quæ præmittuntur, dixerimus; duram, & piam matrem duas esse partes primas, ex quibus suam ducent originem membranæ omnes, & à membranis viscera, glandulæ, vasa, omniaque solida, quæ carnosa non sunt, necnon motum oscillatorium, sive systalticum duræ matris, jure consensus, & continuationis partium membranosarum, villis omnibus membranosis sese communicare, exinde veluti per Corollarium deduci potest, solida membranosa, quo magis à dura matre, vel à majoribus nervorum plexibus distant, eo minus habere oscillationis prædictæ, præcipuè si membrana major in alias membranas subalternas ad producenda vasa, glandulas, vesiculas, &c. multiplicetur. Quare pro majori, vel minori eorum distantia à primo mobili, nempe à dura matre; distantia quoque à trium majorum plexuum nervorum, cervicalis, cardiaci, & messenterici; denique pro majori vel minori complicatione divisioneque, quàm solida membranosa in partibus componendis patiuntur; qua de causa in ipsis debilitatur, ac deficit impressa oscillatio, proportionem motus, & resistentiæ membranosæ inter solida, hoc in capite demonstrare ac investigare arbitramur. Et sicuti sanguis quò magis à corde recedit, eò debilior redditur impetus ab eodem receptus, & hinc in vasis capillaribus sanguinis cursus penè insensibilis. Idem quoque de motu solidis membranosis à dura matre eorum domina, & parte producente impresso potest judicium proferri.

Æquilibrio motus, & resistentiæ inter solida homogenea scilicet inter villos membranosos demonstrato; æquilibrium postea inter etherogenea solida, nempè inter villos carnosos, & membranosos, explicabimus. Veritas est sanè accepta apud omnes Medicos; sanguinem ad musculorum motum maximè concurrere. Præter elaterem, quem fibra carnea ob præcipuam suam structuram sibi proprium obtinuit, alius à sanguine, ad ejus contactum currente superadditur, prout infra in tractatu de morbis solidorum. Motum igitur, ac resistentiam fibræ carneæ deducemus ab ejus tono, & particulari structura, à motione sanguinis, qui per ipsam excurrit, & à motu cordis, ipsum sanguinem impellentis: ex quibus omnibus motibus colligemus demum proportionem, & æquilibrium, quod naturaliter inter villos carnosos, & villos membranosos consistit, & viget; quo mutato, inter functiones viscerum, atque partium, dissidia, & morbi excitantur.

Sed ut magis constet hujus æquilibrii solida inter, & fluida veritas, & quod sanguis summoperè concurrit ad motum musculorum, inter cæteras observationes sufficere possunt, quæ petuntur ab internis aneurismatibus. Observavi enim in iis, qui laborant interno aneurismate, ex ea parte, in qua est aneurisma, sive ea pars, cui arteria aneurismate laborans, re-

respondet, ac prospicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralysi laborat: non alia de causa, nisi ob impeditum liberum sanguinis circuitum per eam, & denegata ea sanguinis quantitate, quæ ex Naturæ, & æquilibrii lege eidem destinata est. Ità nuper vidi in puella 22. annorum prope ædes Burghesiorum ad ripam Tyberis in Campo Martio hæc adamussim vera fuisse. Passa est per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes syncopes, spirandi difficultates, inæqualitates pulsus, & alia hujusmodi, aneurisma prope cor indicantia. Gravida evasit, & abortivit 6. mense. Post abortum correpta est morbo acuto pulmonum cum febre, tussi vehementissima; ortophnœa, & maximo pedum tumore potissimum pedis sinistri. Crescente morbo, & crescentibus dictis symptomatis, circa sextum diem derepente corripitur hemiplegia, sive paralysi totius medietatis sinistræ partis corporis, & maximo sumore œdematoso amborum pedum, crescente tunc difficillima respiratione, & tussi horrenda cum genis rubris, febre, &c. Pro modulo, quo sanguis per phlebotomiam minuebatur, sanguinis impetus per remedia diluentia deprimebatur, & acuties pulmonum phlegmonica mitescebat; & ita liberior circuitus restituebatur sanguini: pro eodem modulo motus restituebatur paralyticæ parti, pedesque detumescebant, & reliqua pariter mitescebant accidenria; donec libertas motus paralyticis membris restituta omninò fuit; & de paralysi, ac pedum tumore bene nunc se habet, sed alia aneurismatis symptomata adhuc perdurant.

Ex hac observatione, & mille aliis id generis clarè constat, quantum sanguis conferat ad motum solidorum. Ex aliis contra, quantum solida ad motum fluidorum, pro solidorum namque varia irritatione, siccitate, indignatione, vel contraria affectione, fluidorum cursus variè dirigitur, turbatur, minuitur, detinetur, &c. ut in doloribus præ cœteris observamus, ut infra evidenter demonstrabimus. Causidicus quinquagenarius, calculis obnoxius, intemperantiæ deditus, fœtor oris veluti vitriolicus manifestè nares adstantium feriens, per duos annos per intervalla gravi dolore circa lumbum dextrum vexatur, qui fiebat partim à calculis descendentibus, partim à salibus vitriolicis musculos lumbares pungentibus, hypochondria erant mollia (decumbit æger ad ædem S. Mariæ Montium Suburram versus) irritis plurimis remediis doloris causa præscriptis maloque crescente incidit in fluxum sanguinis nigri, vitriolici, fœdissimi; hunc fluxum dixi ipse fuisse factum ob sanguinem diuturnitate doloris & fibrarum ingentes crispaturas dictis in partibus remoratum, & coactum, atque adeò bonum fuisse, ut exiret: nonnullæ libræ exiere, debitisque remediis exhibitis ægrũ sanavi.

Alius æger ad forum Cæsaris Dictatoris post Templum Pacis, & Faustinæ hoc tempore magna ex parte in hortos mutatum, simili penè corripitur, per plures menses durante, morbo; doloribus nempè crudelissimis circa dextrum lumbum, erat quoque melancholico hypochondriacus: irritis omnibus remediis, quæ præscripsere Medici, obiit derepente: rogavi eos, ut aperiatur cadaver. Aperto cadavere sex circiter sanguinis libræ inventæ sunc circa musculos lumbares, sanguinis nempè nigri, fœtidi, & inter musculorum spatia partim extravasati, partim concreti. Si huic ægro, uti superiori, post dolores superveniisset sanguinis fluxus per alvum, forsan sanatus esset. Nam, ut recte monet divinus Senex, *Dolorifica lumborum mala Sanguifluа*. Et in prognost. ait. *Dolores. qui nullis cedunt remediis, desinunt in suppurationes*. Etenim dolorifica fibrarum crispatura fluidorum circulus impeditur, unde stagnante sanguine alicubi, necesse est, ut in pus vertatur.

Melancholici, ac hypochondriaci frequenter doloribus hinc inde vexa ntur: pendent illi à sale acri scorbutico, rodente, cave ne dederis calida remedia: nam morbum augebis. Juvant serum lactis, scabiosa, succi herbarum, distillata ex succis her-

herbarum, & lenia purgantia per intervalla præscripta, ut in nonnullis observavi, & si suspicio sit gallicæ luis, poterit dari serum lactis salsæ parill. maceratum aut ebullitum.

Qui sanguinem nigrum fœtidum, concretum evacuant per alvum, si dextrum hypochondrium fuerit durum, tumidum, ac doloroſum, facies citrina, certò moriuntur. Ita obiit nuper æger in Campo Martio prope ædes medicæas. Et alius propè forum Nervæ post Templum S. Hadriani. Si mollia sint hypochondria, sanari poterunt. Ego enim vidi urinas nigras, fœtidas, ac penè sanguineas, quæ ad instar crisis ægrum liberant à morbis capitis. Ita sanguis niger per alvi fluxum liberare potest à morbis mesſenterii præcipuè dolorificis, uti & lumborum.

Proportione motus, & resistentiæ inter solida homogenea, & etherogenea adnotata, & proportionem, solidorum cum fluidis, & fluidorum inter se detegendam, exponendamque progrediemur. Quoniam verò ferè omnes Itali, & Angli, Aliique insignes Doctores abundè hoc sæculo de fluidoxum vitalium motu, & legibus scripserunt, de circulatione, ejusdemque effectibus tractantes, paucis nos proportionem, & æquilibrium inter liquida explebimus; quando multis non est opus. Sed subnectamus obiter nonnulla postulata atque corollaria ad præsentem materiam pertinentia.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I. Pleuritides ficcæ, Asthmata sicca, hydropes sicci, solidorum vitio magis, quàm fluidorum oriuntur; vitio inquam solidi irritati, crispati, intenti. Et licet solidum progressu temporis in consensionem trahat fluidum; in curatione tamen semper major habenda ratio solidi, quàm, fluidi. Tonus fluidorum semel amissus, facilè restituitur; solidorum verò difficulter, vel rarò.

II. Ad sanguinem in omnes partes ritè distribuendum, uterque cordis ventriculum, tum sinus capacitate, tum pulsus rythmo inter se convenire debent: vasorum quoque omnium ad ventriculos cordis mutua analogia, & exacta commensuratio est. Et sanguis omni systole ejectus aortæ ramis omnibus proportionatur, quare si aliqua de causa, sanguinis cursus alicubi impediatur, necesse est, ut locum quærat, & vim faciat sanguis succedens in partes vicinas, aut remotas; sed quoniam sanguis toti corpori justa mensuram proportionatus est, & singulis partibus debita proportione destinatus, ab iis major copia propter spatii, & resistentiæ defectum excipi non potest. Quare necesse est, ut more, moraque indebita retentus in solidis, ipsorum tonum lædat, enervet, variisque morbis producendis occasionem præbeat. Ita qui nimium sanguinei sunt, & facie rubicundi, in convulsivos morbos ætatis progressu incidunt. Hinc quoque plurium aliorum morborum origo; Mulieres nimium sanguineæ, calidæ, & rubicundæ doloribus uteri atrocissimis circa tempus menstruationis vel quolibet alio tempore ob dictam causam quatiuntur. Qui sanguine nimium turgent, vel naturaliter, vel copioso victu, convulsionibus primò, paulatim corripiuntur torpore partium, denique apoplexia, vel capitis gravitate. Contra quibus sanguis nimium deficit, vel hæmorrhagia copiosa, vel aliis inanitionibus pariter convelluntur. En quomodo debita esse debet liquidi ad solidum proportio tum in quantitate, tum in motu; quod si excesserit, convulsiones; aliique nervorum capitisque morbi oriuntur.

III. Sicuti sanguis modo supradicto præportionatus est cordi, vasis omnibus, & partibus singulis. Et contra cor, vasa, & partes ad sanguinem. Ita fluidum nerveum proportionatum est duræ matri, nervis, & partibus. Et contra partes, nervi, & dura mater fluido nerveo. Qua proportione mutata, varii in hominibus defectus circa sensum, ac motum oriuntur, prout infra dicemus.

IV. Quan-

IV. Quando solidum alicubi superas resistentiam fluidi nimia crispatura, siccitate, irritatione, ac tensione. Si fortia dederis diuretica, purgantia, aut diaphoretica, qua vehementiora hæc erunt, eò magis crescet irritatio, crispatura; tensio, &c. in solidis, & magis magisque impeditur fluidorum cursus per partes. Hac de causa ex abusu purgantium in hydrope sicco, crescit magis pedum, ventrisque tumor. Ob eamdem Asthma siccum desinit in hydropem pectoris. Sicca Pleuritis in inflammatoriam totius pulmonis affectionem. In animi pathematis, affectibusque hystericis, & convulsivis urinæ albæ eos antecedunt, & consequntur. In febribus lymphaticis, messentericis, ex infarctu cachochimiæ in messenterio ortis, & ob id nimium irritato solidorum messentericorum elatere, si testaceis, & china chinæ nimium & intempestivè, ac imprudenter abutaris, ut sæpe vidi apud imperitos Medicos, morbos capitis, parotides, lethale viscerum inflammationes expectato. Per analogiam de aliis morbis; & morborum successionibus discurrito.

V. Morbi partium in substatia: & compage similium mutantur ad invicem: glandularum in glandulas, membranarum in membranas, & sic deinceps.

VI. Quoniam mutua est solidum inter & fluidum circa motum, & resistentiam communicatio: laxata compage fluidorum, laxatur per consensum illa solidorum. Intenta contra, intenditur, & illa. Ideò laxata sanguinis compage per sanguinis missionem in Asthmate flatulento, cessat Asthma, quoniam successivè laxantur intentæ fibræ, in quibus vis, & Anima morbi erat. Per sanguinis quoque missionem eadem ratione cursus fluidorum, & libertas oscillationis solidorum frequenter restituitur.

VII. Qua mechanicè solidum irritatum in dolore dentium superat resistentiam fluidi, tumorumque maxillarum producit, eadem in internis visceribus dolorificæ affectionis vi, & elatere solidorum vitiato turbatoque, fluidorum cursus variè intercipiuntur, & perturbantur. Et sicuti frustra adhibentur remedia ad solvendum genarum tumorem & in libertatem ponenda liquida intercepta, nisi curatio tota ad solidum dirigatur, in quo morbi vis, & potestas residet. Ita in internis morbis frustra laboras fluidis exaltandis, solvendisque per volatilia medicamenta, nisi mentem habeas ad solidum, quod morbosum est, quodque fluidum trahit in consensum. In hydrope sicco ventris, quò magis purgaveris, vel copiosa dederis diuretica; eò magis tumores pedum, & abdominis crescere observabis. Laxandum prius est solidum nimium crispatum, deinde remedia danda sunt. Ideò sæpe hydropes sicci circa finem hydropes humidos post se trahunt,

VIII. Medicamenta purgantia, diuretica, & aperientia nimium acria, quæ reserandis viscerum vasis præscribuntur, si morbus a solidis, non à fluidis cœperit, non referant vias, sed magis intercludunt. Crescit enim per talia remedia crispatura, & oscillatio in solidis, majorque solidorum supra fluida resistentia, resque desinit in cancros, scyrros, lethalesque viscerum obstructiones. Quod sæpè experimur post partum difficilem, post diuturnas mensium, lochiorumque suppressiones, & sic de reliquis liquidorum suppressionibus, solidi vitio productis, discurrendum.

IX. Fluidum vitale impellens in solidum pelliceum, sive in canales pelliceo-conicos vasorum; si centrum morbosæ oscillationis in vase aliquo inveniat, statim, & vehementer turbatur, intercipitur, varièque afficitur: si verò in fibris, ad quarum contactum circulat, non ita.

X. Cerebrum, & meninges senum, qui acriter studiis incumbunt, quique curis, & vigiliis supra modum obnoxii fuere, sicca, arida, & dura post mortem inveniuntur; laxa contra, & nimia lympha madentia in otiosis, somno, luxuque abutentibus. Quod seriò animadvertendum ad solidorum morbos rectè dignoscendos, curandosque.

XI. Liquores, qui in vasis varii generis, sed inter se communicantibus, id est

libero existente alterius in alterum commeatu, continentur; tunc in æquilibrio positi esse dicuntur, cum in certa, determinataque altitudine consistunt, cumque nec ascendunt, nec descendunt. Datam hanc liquidorum æquilibrationem in sanguine debemus inquirere, in eo enim plures concurrunt, motus, nempe projectionis, progressionis, inclinationis, horizontales, ascensus, descensus, &c.

XII. Quoniam liquidorum particulæ arctam inter se connexionem non habent, nec puncto in uno singulorum gravitas vigere, aut colligi potest, ut in solidis evenit. Ideò per se gravitatis centrum non habere liquida crediderim. Potest tamen in eo concipi centrum gravitatis, ratione vasis continentis, quo fit, ut liquidum contentum habeat aliquatenus rationem, & vim solidi ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut saltem in extremitate inferiori illius, aut potius in parte basis, ad quàm definit axis gravitatis liquidi contenti, &c.

CAPUT VII.

De variis fibrarum affectibus, & primò de magna vi, elatere, & resistentia solidorum.

Cum ea, quæ præmisimus capita alterum ex altero veluti per corollarium deducta sint: ut ita clarius intelligatur inter solida, & liquida corporis animati æquilibrium, & proportio, de qua breviter in capite antecedenti differuimus, & in qua indolis in hominibus temperamentorumque varietas consistit, nec non multorum morborum origo, & causa; res quidem nunquam Medicis cordi habita, nec hactenus in Practicen redacta. Præsenti in capite vires solidorum insitæ, sive propriæ, deinde fluidorum propriæ, demum singulorum propriæ, demum singulorum conjunctæ perpendendæ sunt, quo magis constet, cuinam illorum major sit resistentia, & vis; an solido supra fluidum, vel contra: an verò æqualis utrisque. Diximus paulò ante hæc capita, breve esse specimen illorum, quæ postea in opere magno de solidis corporis animati dabuntur. Et ideò nimium prolixi nunc esse non possumus in examinandis, certoque determinandis tribus præfatis solidorum, fluidorum, eorumdemque simul unitorum viribus ac resistentiis: multò magis quod secundus liber de fibra motrice inscriptus, proprietates, & effectus fluidi à solido differentes considerabit; sicuti liber iste effectus, & proprietates solidi à fluido differentes considerat. Quare præsenti capite perpendenda erit vis, & resistentia solidi innata, idest solidi cum fluido non conjuncti, ut inde quisque concludere possit, utrum illorum, ut mox dicemus, alterum superet viribus, & resistentia.

Certum est apud omnes Medicos, eos per fortissimam suarum fibrarum constructionem, remotissimas in partes impellere sanguinem, & pro debiliori aut vehementiori ejusdem impulsu, sanguis majori, vel minori celeritate, ac impetu excurrit. In hac igitur actione solidum, nempe cor, fluido imperat, & hoc ad solidi leges recipiendas (ita postulante corporis animati natura) promptissimum est: sed quoniam parvum membrum, quale cor est sua vi, quæ determinata est, tantum nequit impetum in sanguine imprimere, quanto hic indiget, ut superare omninò possit tot resistentias partium, per quas perpetuò fluit, refluitque; providit Naturæ genus, ut omnes fibræ omniaque earum minima, veluti totidem infiniti vectes multiplicati, in insensibili suo motu systaltico, sive oscillatorio premerent perpetuò fluidum currens, & quasi essent in subsidium, & levamen cordis facta, ad ulteriora semper urgerent. Quod verum esse manifestè ostendit utilitas, quam ab assidua motione corporis, & à quotidiana exercitatione percipimus. Econtra damnum ingens quot in otiosa, & sedentaria vita experimur. Liquidũ enim per continuas fibrarum musculariarum pressiones suum feliciter cursum

sum per partes perpetuat, & versus cor magis magisque urgetur, ut ab eo novum motum atque impetum ad vitam necessarium requirat. Quæ pressiones cum in Otiosis & Sedentaneis, vel deficiant, vel non ita vividæ sint: necesse est, ut fluidum, quod ad contactum fibrarum circulat, tardiori gradu progrediatur, atque hinc inde per fibrarum spatia hærendo, corpus ad hydropes, cachexias, tumoresque pedum disponat, & inde etiam alvi siccitates, congenitarum evacuationum suppressiones, & alia quamplurima mala succedant.

Ex his colligendum, est quod fluidorum motus cor excitat, & dirigit; partium verò fibræ eosdem adjuvant, & promovent; ac proinde majorem esse posse vim in solido ad impellendum, quàm in fluido ad resistendum.

Sed aliquis objiciet; Certum est solidum cordis omnia liquida in gyrum pellere, & hac ratione liquida solidorum potestati esse magis obnoxia, quàm contra; Sed verum etiam est cor moveri à liquido, nempe à fluido neveo, in ipsum per nervos perpetuò instillato, ac proinde fluidi supra solidum potestatem majorem esse, quàm contra. Cui quidem objectioni respondere ante non possum, nisi tale fluidum nerveum mihi primo ostendat Adversarius. Ecquis illud unquam vidit, vel experimentis probavit. Re vera dari, ab affectibus deduci potest, sed, igneum illud esse, sulphureum, nitro-salinum, & impetuosum adinstar pulveris pyrii, nemo prudens audacter assereret: quamobrem prudentius se gerant impositorum Medici, qui ad nauseam usque ingentem vim, activitatem, & potestatem spiritibus, & fluido nerveo adscribunt.

Si enim corporis motus fierent per magnum impetum explosionemque continuam, quam spiritus in partibus excitant, ut à nitroso bellici tormenti pulvere fieri solet. Homines continuas, & vehementes pro naturalibus motibus convulsiones paterentur. Cum igitur vera hujus liquidi Natura ignota nobis adhuc sit, & ignota quuque quantitas, quam singulis momentis cerebrum transmittit ad cor, neque demum magna vis, quæ illi tribuitur clarè innotescat: non potest certò asseri exiguam liquidi nervei, per nervos ad cor devenientis quantitatem, villorum cordis resistentiam superare nimium, atque excedere: sicuti certò asseri posset quod fluidum sanguineum ad cor perveniens pressionibus cordis subiicietur, à vivido suarum fibrarum elatere, & resistentia superatur, & ad remotas quasque partes propellitur; ac proinde elaterem, & pressionem fibrarum impellentium potentiorem esse resistentiam fluidi impellendi. Præterea si ranæ, viperæ, vel similis animalis cor recens avulsum observaveris, pulsare illud per non exiguum tempus conspicies: & si in frustra scindas, scissæ quoque particulæ æstivo potissimum tempore ordinatè pulsabunt, quæ in extincto corde motiones, non fluido nerveo, sed ab innato suarum fibrarum elatere excitantur, & foventur. Fluidorum verò motus circularis quoniam totus à solidorum motu pendet, statim, ac extra vasa sunt, deficiente in illis tali motu, corrumpuntur statim & putrescunt. Quare sicuti fluida destinata sunt ad nutritionem, aliasque vitæ functiones, ita solida ad motiones in fluidis excitandas, & perpetuandas facta esse credendum; quæ quidem solidorum vis, non tantum pendet à fluido ea irrigante, ut hactenus existimarunt, quantum à peculiari & innata suorum minimorum compage elatere, & resistentia.

In hac de viribus solidorum conjectura plura me confirmet, quæ circa corporis animati functiones quotidie meditor. Et primò consideremus. Rusticum, aut Bajulum, & in eis consideremus nimiam fortitudinem, & summas vires in sustinendis laboribus. Rusticus pane vinoque utitur miserrimo, herbis vescitur, cibisque miserrimæ nutritionis, paucique spiritus.

Ex hujusmodi cibo, & potu, per chimicam destillationem, plurimum aquæ, ac terræ, minimum verò Spiritus, salisve volatilis elicitur. Sanguis igitur inde

genitus aqua, terraque plurima; pauco verò ſpiritu conſtabit. At quoniam tota vis motuum in partibus, juxta communem opinionem à ſpirituoſis, & volatilibus liquidorum particulis pendet, certè Ruſtici ipſarum defectu, languidi, debiles & ad labores inepti eſſe deberent: ſed contrarium experientia oſtendit, nam ſupra reliques homines lautiori cibo utentes, fortiſſimi ſunt, laborumque patientiſſimi. Robur itaque ipſorum non à liquidis oritur, ſed à ſolidis, quorum fibræ aſſidua exercitatione roborantur tenduntur, criſpantur, & elater nimium intenditur, iſque de cauſis ſolida ita exercitatione intenta fluidis ad contactum circulantibus magnos vividoſque motus communicant; hinc vires in hujuſmodi corporibus ingentes Contra in divitibus, & lautiori cibo utentibus, licet ſanguis ſpirituoſis abundet particulis, quibus ad ſuſtinendos labores aptior, quàm in ruſticis, eſſe poſſet; exercitationis tamen defectu laxiori reddita ſolidorum compage, perit quoque in eis energia & vis: quam in impellendis fluidis exercet, & inde ad motum & ad labores ineptitudo exoritur. Hac de cauſa ictus pugni, qui honeſtum civem; & delicatum ſummopere lœderet. Inter Bajulos voluptatis, ac fere mutuæ benevolentiæ ſignum eſt; quod forti ſuarum fibrarum elateri maximè tribuendum, per quam cuilibet externo objecto maximè reſiſtunt. Non igitur à fluido vitali ex qua, & herbis elicito in Ruſtica Gente ingentes illæ vires, & robur producuntur, ſed ab aucto per exercitationem fibrarum elatere, & inde nata oſcillatione. Veteres Græcorum, atque Romanorum Athletæ, nec non Gladiatores, qui peculiari victu, tenui nempe ac diæta veluti pithagorica utebantur; undenam quæſo tantam vim atque robur acquirebant, certe non à fluido vitali nimium ſpirituoſo, nam tenuiter veſcebantur, ut docte ſatis oſtendit doctiſſimus & illuſtris *Mercurialis* Italiæ gemma in aureis ſuis libris *de Gymnaſtica*, ergo à magna vi, elatere, intensione, roboreque, ac criſpatura fibrarum, quam continua acquirebant exercitatione. Ad quod reſpiciens *Celſus*, Latinus vere Hippocrates, in præfatione ſuis operis ait. *Ignavia corpus hebetat, labor vero confirmat, illa immaturam ſenectutem, hic vero longam adoleſcentiam reddit, &c.*

Hac etiam de cauſa nempe, ob nimis validum, fortemque elaterem; & criſpaturam ſolidorum in Ruſticis, aliiſque nimio labore exercitatis Hominibus, ſæpè evenit, æſtivo præſertìm tempore, itautis, & inflammatoriis laborent morbis, quales ſunt pleuritides ſiccæ, pulmoniæ, aſthmata ſicca, &c. & ab illis difficillimè liberentur. Cujus rei conſcius ſenex magnus, *Sect. 2. coac. 45. comment. 1. Hollerii* ſic loquitur. *Exercitata ac denſa corpora citius à pleuriticis, & pulmonacis morbis intereunt, quàm otioſa, &c.* Exercitata namque corpora, cum habeant ſolidum nimis durum, tenſum, atque criſpatum, fluidorum curſum inflammata in parte magis intercipiunt, & ita inflammationem adaugent. In inflammatoriis enim affectibus laxitas tum in ſolidis, tum in fluidis neceſſaria eſt. Et ſi non adſit, à Medico per debita remedia procuranda, in hoc enim unice tota vis curationis conſiſtit. Ad rem facit animadvertere hìc loci, quod ſi Medicus in hominem incidat, calida, ſiccaque temperie, ac nimis valida, fortiſque fibrarum textura præditum, quæ fluidum in ſuo motu retardare ſolet, aut liberum eidem circulum non permittit; & ratione alicujus morbi indigeat æger purgantibus, diaphoreticis, aut alio hujuſmodi medicamine, quod liquida maxime agitet, debet ſemper illi præmitti aliud remedium, quod ſolidum natura ſua nimium criſpatum, nimiumque tenſum reſpiciat, ut eo paulum relaxato, liberius excurrat liquidum, à purgante; vel diaphoretico agitatum, & ad novos majoreſque motus provocatum. Quare nos in his caſibus ante purgans, vel ante diaphoreticum, dulco amygdalarum oleum, vel potius juſculum malva; violis, lini ſeminibus, aliiſque hujuſmodi temperatum exhibemus, & ob eamdem rationem in internis partium do-

lo-

soribus, in quibus solidum nimis irritatum, nimisque crispatum supponitur, purgantia, & diaphoretica cum oppiatis miscemus; oppiata namque solidorum crispaturam relaxant, qua relaxata, melius opus suum absolvunt purgantia. Quod autem particularium solidorum structura faciat, ut eo pro varietate structuræ uniuscujusque variè resistant in suis motibus, funium experimenta abundè nos docent; aliam enim resistentiam, & vim habent funes, lino, cannabe, sericoque; aliam verò Rana, Animalium intestinis, ramis arborum, ferroque contexti. Ita quoque solida nostri corporis pro peculiari singulorum structura elaterem, & vim habent singula differentem, & à fluido valde diversam, eoque: ut supra probatum; superiorem. Et sicuti animalium pelles, & chartæ coriaceæ igni admotæ cõtrahuntur, modo longè diverso ac contrahitur tela, vel dabimus ob diversam minimorum singula componentium structuram. Ita quoque fluida nostra vitalia per fibras currentia, aliam in membranosis, aliam in carnosis, aliam in osseis impressionem faciunt. Et ex varia hujusmodi impressione varii in hominum sive sanis, sive morbosis functionibus oriuntur effectus.

Quanta sit porrò necessitas considerandi solidum in cognitione, curationeque morborum, anno proximè elapso experti sumus in Juvene, qui decumbebat in Foro Columnæ Trajani, non longè à Balneis Pauli, quorum vestigia adhuc etiam supersunt in Palatio prope Monasterium S. Catharinæ Senensis. Hic Juvenis raram adeò, ac delicatam fibrarum texturam habebat, ut si quis circa collum, vel axillas paulo durius vehementiusque ipsum tractaret, statim veluti in syncopem incidebat, & vago totius corporis horrore ante corripiebatur. Et si hæc fibris exterius in cute succedunt, cur negabimus eadem quoque interius in illis fieri à fluidis circulantibus? Atque adeò in morborum curationibus fluidi æque, ac solidi habendam rationem esse; nec vires fluidorum tantopere evehendæ, sicuti hactenus a Medicis factum videmus, spreta solidorum consideratione. Ita si præscripseris ægro diaphoreticum, ut fluida in novos vehementesque motus ponat; fibra verò ægrotantis sit naturaliter vel ex morbo intenta nimium ac crispata; nec facilè cedat fluido in motum posito majorem, imo eidem resistat: videbis tunc à fluido magnam vim fieri visceribus, partibusque internis, & pro partium, per quas transit diversitate, diversa oriri symptomata, dolores, inquam, deliria, vigilias; convulsiones, &c. Hæc omnia frequenter in Praxi observavimus, quando in acutis, & inflammatoriis morbis, in quibus nimiam solidorum crispaturam supponimus, purgantia, diaphoretica, & spirituosa remedia intempestivè, idest crudo adhuc existente morbo, nec debita in solidis laxitate procurata, præscribuntur. Quare in pleuritide nunquam sputum expectare oportet, nisi procurata prius solidorum, & fluidorum inflammatæ partis per debita remedia, laxitate. Quod de pleuritide dicimus, de omnibus acutis faciendum intelligimus.

Et revera quod solido major, quàm fluido vis insit, & resistentia; non aliunde clariùs deducitur, nec profectò clarius demonstratur, quàm à Posteriori, ut ajunt, sive ab affectibus. Nam per strictissimas Geometricæ demonstrationis leges neque hoc, neque aliæ corporis functiones à nobis certo percipientur. Siquidem ignota nobis omninò est Natura flammæ vitalis, quæ ardet in sanguine, vasorum omnium ignotæ diametri productiones: ignoti demum, ut alia multa taceam, differentes liquidorum per singulas partes motus, in quibus vita consistit, nec ad exactam Geometrarum demonstrationem possunt reduci. Ab effectibus experimur, quod delirium a fortissimo duræ matris elatere producatur, quia nullo remedio vidimus illud sedari citiùs quàm fomento aquæ tepidæ pedibus, ventri, & volis manuum per spongias facto. Qua ratione relaxatis dictarum partium fibris, jure consensionis relaxantur quoque crispatæ, & nimium intentæ duræ matris fibræ, sicque minuitur deli-

rium,

rium, quod usu vesicantium, & internorum remediorum sæpè exacerbatur, & augetur. Ob hanc quoque nimium intentæ duræ matris fibræ, sicque minuitur delirium, quod usu vesicantium; & internorum remediorum sæpè exacerbatur, & augeatur. Ob hanc quoque nimiam ab antecedenti morbo factam fibrarum crispaturam succedit, ut post molesta pedum erysipelata nascantur ædemata diuturna, & incommoda; quæ vix cedunt remediis intus sumptis; sed tantummodò fomentationibus herbæ alicujus vulnerariæ, & mollientis, ut nuper sum expertus in muliere ptope templum S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè ab Augusti Mausolæo. Sic etiam lethargiæ, quæ in acutis, & inflammatoriis morbis observantur, & præcipuè accessionum initio, non tantum producuntur à sanguine stagnante in cerebro ob coagulum, quod in sinu habet; quantum ab inflammatoria fibrarum crispatura in meningibus; cujus causa liquidorum versus per cerebrum retardatur, unde sopores & comata. Porrò cum major fit elater & intentio fibrarum cerebri in hoc casu, quamvis undulationum fibrarum a sensibus ad cerebrum propagatarum, tales undulationes, utpotè debiliores, vix ab animo percipiunt? hinc torpor; & alienatio mentis.

Sed quàm ingens sit vis, & potestas solidorum supra fluida, didici proximè elapso mense Septembris hujus anni 1701. quo scribimus, in Ægro 40. ann. decumbens ad Ædem Lauretanam in Foro Trajani. Athleticus hic erat, & valdè robustus: febri corripitur vehementissima, cum horrore, & spirandi difficultate, quotidie crescebat morbus, urgebantque motus convulsivi vehementes; frustraque præscriptis innumeris ab ejus Medico remediis, repentè horrendis motibus convulsivis correptus, miserrimè interiit. Secto cadavere cum Viro amicissimo D. *Godofrido Ostercampio*: inter Arcades *Telesio*, nulla penè pinguedo inventa est sub universa cute; sed ejus loco, pelliculæ tenues complicatæ; Fibræque musculorum ita erunt duræ, aridæ, atque tensæ, ut vix optimis cultris secari possent; quod quidem rarò observavi in humanis cadaveribus; Intestina erant summoperè laxa, & flaccida, undequaque veluti innatabant in pinguedine fusa, & oleum olivarum condensatum referente: nimium quoque plicata, & in suis naturalibus gyris turbata eadem observavimus, ita ut penè ad oculum appareret motum peristalticum fuisse mutatum. Eadem intestina parti posteriori corporis, & costis spuriis fortissimè adhærebant. Moles hepatis, ingens, & vesiculæ fellis solito major, bileque turgida. Fibræ carneæ diaphragmatis nimium duræ, ac tensæ. Pulmones hærebant fortiter costis: Substantia eorum flaccidissima, & nigra. Duo polypi ingentes, & carnosi inventi sunt, alter in aortæ foramine ad ostia cordis, alter priori minor in vena cava ad alterum ostium cordis: qui polypi lati & valdè carnosi apparuere, cum pauca hinc inde pinguedine. Ex his certò constat, morbum omninò fuisse vitio solidi productum; fusaque universa cutis pinguedo à vehementissimis fibrarum carnearum convulsionibus (ut musculis ventriculorum avium fundere, ac conterere contractionibus suis cibos solent) tota in abdominis depluit cavitatem, in eaque veluti in oleo natabant intestina.

Nos igitur in hujusmodi cadavere respicientes ad maximam fibrarum duritiem, quam in omnibus ejus musculis observavimus, nihil proinde miramur, si subsecuti sunt motus convulsivi adeò vehementes, ut non modò totam ejus pinguedinem liquefecerint, verùm etiam Patientem penè subitò jugularint. Atque in hac observatione confirmati crediderim, vim incredibilem, & horrendam, quàm Maniaci habent, non ab acido vehementer pungente, ut *Recentiores* somniant, sed à maxima fibrarum exsiccatione produci, cujus ratione portentosum acquirunt elaterem; qui resistentiam quamcumque finitam superandi vim acquirit, eademque conservat. Quæ quidem verisimilia esse structura

cor-

corporis Maniacorum certò nos docet.

Hujusmodi homines plerumque sicci sunt, nigris capillis præditi, cutis colore subnigro, naturaliter impatientes, volubiles, & ad operationes promptissimi, quæ singula maximum in solidis indicant elaterem. Quare veluti per analogiam ab his morbis ad investigandam aliorum a vitio solidi pendentium naturam jure quodam procedemus.

Præterea potentia solidi supra fluidum deducitur etiam à forti, solidaque fibrarum structura in Animalibus quamplurimis. Magnum Leonis robur, & vis non tantum ab illius fluido dependet, quantum à fortissima fibrarum textura, & admirabili minorum filorum crispatura, quam nos elapsis annis 1691. ut supra indicatum est, Venetiis vidimus, pariter vigor ille magnus, quem usu *Gymnasticæ*, & quotidianæ exercitationis acquirunt Homines, non oritur ex eo, quod fluidum vitale à vilibus, licet elicitum, cibis, naturam suam mutet in melius, cibi enim aquei aqueum sanguinem gignunt, sed quia usu *Gymnasticæ* fibra vigorem, tonum, & elaterem acquirit majorem, cujus ope ferè sponte sua, vel pauca liquidi interveniente quantitate magnæ resistentiæ motus producit. Hanc solidi potestatem, & vim in commutanda natura fluidi, arborum insitiones apertè ostendunt; si enim cerafo pyrum inseras, Insitio producet fructus arboris, unde recisa, non verò cui fuerit insita, quamvis per arboris truncum idem alimenti genus excurrat. Sic etiam à mirabili musculi universalis cutanei structura in Hystrice manifestè deprehendimus, ejus fibras totidem quasi parvos arcus esse vel minimos fortissimis elateris vectes, qui quando tenduntur, spicula magno cum impetu vibrant, & jaculant undequaque. Hujusmodi occasione nacta referam, quæ cum amicissimo solertissimo Domino *Ostercampio* in hystricis dorsali musculo observavi. Musculus lus dorsalis hystricis ab aliis dorsalibus tenuissima retiformi membrana separatur, ut quaquaversum ingentem vim exercere liberè possit: Præterea valde densus, & solidus est; panniculoque carnoso tenui interveniente membranæ adhæret. Ejus fibræ quod seriò monendum, valdè crassam, densam, solidamque obtinent consistentiam, unde vis ingens in jaculandis spinis exoritur. Ad spinarum bulbos ex interiori cutis parte fibræ nerveæ transversales solidoque desinunt, & aliquantum obliquè veluti serpendo ad eas perveniunt: cujus equidem novitate rei valdè delectabatur quoque *doctissimus Melchior Douzaidans Excellentiss. Principis de Lobcovitz Præceptor, & noster amicissimus*. Unde justa de causa homines debilem fibrarum texturam sortiti, vel fortem, sed motu continuo non exercitam, semper ferè debiles sunt: licet cibis valdè nutritiis, & spirituosis plurimùm, saginentur. Nam vis & energia motuum non pendet omninò à fluido nimium spirituoso, nimiumque igneo, sed à valido solidorum elatere, fortique textura.

Hinc etiam est quod Testudo, quæ in Indiis, justa *Boylæi* sententiam, magna ex æquat Animalia, quamvis habeat sanguinem actu frigidum, ac proinde ineptum ad nitrosulphureas explosiones concipiendas: tamen motus suos perfectè obit, osseique corticis ingens pondus, motionibus suis facillime superat: imò observante *Domine Redi*, ut refert *eruditissimus Fantonus dissert. anatom. de cerebro*. Testudo, cui extractum fuit cerebrum, sex mensium spatio vixit, sensu, motuque superstite. Spinalem medullam in hoc casu cerebri forsan vices gessisse crediderim. Porrò mira agilitas, celeritasque in insectis; minimisque id genus animalculis, herba pastis, satis nota, non ab eorum liquidis viscidis, certè, ac glutinosi, sed à vivido solidorum elatere producitur.

Sed suprà omne exemplum potestatem solidi in fluidum satis manifestant gravissima illa, periculosa ac repentina accidentia, quæ producit in renibus calculus ad vesicam descendens. Schirrus uteri, aliarumque partium, & id genus quamplures solidorum morbi. Dicunt hujusmodi Ægrotantes, se dormire velle, sed revera

non

non posse ; se cibos appetere, vesci tamen non posse. Verbo dicam ipsimet ægrotantes animadvertunt morbum solidi magis, quàm fluidi vitio oriri. Et quid aliud, quæso, est, quod multis in locis memorat Senex magnus : *Plures Mulierum morbos ab utero inverso pendere*, nisi merum solidi, sive fibrarum uteri vitium, quæ semel nimium crispatæ rarò pristinam recuperant mollitiem. Et ab hujusmodi morbosa crispatura quotidianæ menstruorum, lochiorumque, &c. suppressiones perfædè oriuntur, quod à pluribus hodie Medicis nunquam certe observatur. Ingentem solidi potentiam, ac vim in commutanda fluidorum natura, eorudemque cursu variè intercipiendo satis superque cognovimus in Sculptore decumbente non longe à Collegio Nazareno Sexagenarius hic erat, & supramodum macer, ac tenuis magnum sculpebat marmor pro ingenti statua, qua de causa diutissimè gelido super saxo pedibus steterat. Quia verò raram, ac delicatam fibrarum texturam obtinebat, doloribus colicis gravissimè cœpit turqueri. Neglectus ab eo morbus, mox adeò crevit, ut dissoluta, ac perdita naturali œconomia, ob fortissimam crispaturam à saxi frigore, &c. per plantas pedum in messenterio contractam, inappetentia supervenit, nec non vigiliæ, febris ac demum macies penè hectica cum vultus pallore. Improprio remediorum usu lactis nempe, chalybis, &c. ruebat in deterius. Quare nos, his omnibus ritè consideratis, ægrotique Medicum allocuti; judicavimus morbum originem habuisse à marmoris frigore, per plantas pedum ad messenterium usque propagato, ubi magna producta crispatura gravissimis occasione dedit accidentibus. Quibus ut mederemur, semicupia aquæ tepidæ per totum ventrem singulo mane, vespere ante cœnam Balnea aquæ calidæ pedibus præscripsimus. Alternis diebus Clysterem emollientem. Aquam Chinæ pro potu, conditum stomachicum cum Jusculo citrato, & cichoreato singulo mane. Per hæc remedia inducta debita, ac naturali laxitate in solidis messenterii à pedum frigore nimium crispatis, eductaque per lenes purgationes parti cachochymia ob dictas crispaturas ibidem diù impacta concretaque, brevi ac feliciter convaluit.

Quare sicuti parvi statuæ artefactæ varios, atque admirandos motus manuum, pedum, capitis, totiusque corporis sine ullo fluidi impulsu, sed tantummodo ob peculiarem solidorum compagem, & variam inter se connexionem rotarum, scilicet elateris, cylindrorum &c. prout fit etiam in horologiis, absolvunt. Cur arbitrari quoque non possumus, quod humanæ fibræ sint totidem, veluti parvi vectes multiplicati, qui vel ad minimum fluidi impulsum, talem motionis impetum, acquirant, qui per partium continuationem mirum in modum crescat semper, & momento propagetur. Ac propterea vis illa ingens, ac penè admirabilis solidorum se moventium consistat magis in peculiari compage suorum cylindrorum, fusorum, rotarum, ut ita dicam : quàm in summa activitate, quæ spiritibus animalibus gratis, & sine certa experientia tribuitur. Fateor sane quod fluidum nerveum primum impulsum, sive instinctum ad motum, producat. Sed vis ingens, quæ in obeundis motibus necessaria est, à peculiari fibrarum mechanismo pendet, perpetuatur, & crescit. Et quoniam fluidum nerveum à solido meningæo exprimitur, major quoque esse debebit vis, & resistentia meningum ad illud, quàm contra ; sicuti major etiam est vis & resistentia cordis ad sanguinem, quem impellit, quàm contra.

Præterea pulsatis solidis (ut explicari possem exemplum fidium cytharæ) multò velociùs propagabitur undulatio motus, quàm si alicujus liquidi currentis linea pulsetur, quod ob firmam adhæsionem particularum in solidis contingit. Quare pulsata fibra suum ab externis objectis, celeriùs pertingat ad cerebrum impressio motus per continuationem fuorum minimorum, quàm per continuationem minimorum liquidi intra se, vel pone se cur-

ren-

rentis : ac propterea functiones ſenſuum faciliùs explicari poterunt per oſcillationem, colliſionemque velociſſimam ſolidi cum ſolido, quàm per undulationem fluidi in ſolidum vim facientis. Clarè namque conſtat, quod, ſolidum cordis, arteriarum, ſimiliumque partium in motum concitat fluida, ac perpetuò propellit; ſed clarè non conſtat quid movet cor, quid arterias, quid reliqua ſolida? Niſi dicerem excitato ſemel in primordiis generationis elatere, oſcillatione in ſolidis, perpetuare hunc ad finem, & pro varia partium neceſſitate augeri per ſimplicem contactum, & colliſionem ſolidi cum ſolido. Colliſionem tamen adjuvante & elaterem excitante fluido penè minima ſolidorum fila currente, ut in madefacto fune pondera elevante contigit. Si hæc nimium paradoxa videantur facile corrigi patiar. Pariter ingenitam eſſe fibris vim ad oſcillandum, eamque peculiari ſtructuræ ſuorum minimorum deberi magis, quàm fluido nerveo per nervos derivata, conjicere cœpi ex reſectione muſculorum in vivis animalibus. Sume anatem, hædum, vel id genus animalia magis quieta, quàm non ſunt canes. Seca diligenter muſculum femoris cum lanceola barbitonoſorum, donec a reliquis vicinis bene fuerit ſeparatus, fuiſque tendinibus adhuc hæreat vivo animali. Videbis quod immotis tendinibus fibræ in medio muſculi vivido motu agitantur, oſcillant, ac continuo criſpantur. Et in centro muſculi orta oſcillatio undatim ac velociſſimè deſinit motu quodam veluti tremulo, ac verticoſo in tendines.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

I. Energia percuſſionis ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem, & nullus eſt motus ita ſimplex, ut plures in motus componentes reſolvi non poſſit.

II. Sicuti morbi ſolidorum à fluidis vitioſis producti ſanari nequeunt, niſi ſanato priùs fluido. Ita contra fluidorum morbi vitio ſolidorum facti non curantur, niſi ſolidis ante curatis.

III. In ſolida corporis animati cadit centrum virium, centrum æquilibrii, & centrum gravitatis, ſicuti in ſolida non animata, iiſdemque legibus ſubjacent. Et ſicuti in centro virium maxima eſt percuſſio, ex probatis noſtris mechanicorum. Ita in centro oſcillationum in corpore animato maxima actio. Et in hoc recondita morborum plurium, præſertim, qui inflammatorii ſunt, natura reſidet, Paucis nota, à Paucis probata.

IV. Elater, ſeu vis elaſtica corporis externa vi à figura ſua detruſum, in priſtinam figuram ſe ipſum reſtituere nititur. Dari hanc vim nemo negat, nam preſſa corpora evidenter reſurgunt, corporaque ſuo niſu reſtituta ab ſe alia abigere ſemper nituntur. Pro diverſitate ſoliditatis partium in corporibus, diverſus eſt etiam elater.

V. Jure poſſumus morbo alicujus partis, ad morbum alterius analogicè diſſerere. Ita ſi Atonia, ſive debilis fibrarum ventriculi reſiſtentia producit ſtatim poſt paſtum ingentes ſtatus, tenſiones, borborigmos, ut cibi, veluti in vacuam lagenam decidere videantur, & incocti per inteſtina ſecedant; quod fit ob parvam moram, quam ii in ſtomacho præfatæ ſuarum fibrarum flacciditatis cauſa faciunt. Sic etiam Atonia aliarum partium ſimiles producit effectus: & inde oritur tabes totius corporis ex labefactato ſyſtemate nervorum cutis, unde naſcitur Phthiſis nervoſa: Tabes in paralyticis partibus, &c. & ubi ſunt hujuſmodi Atoniæ, aqueorum remediorum uſus ſit moderatus, uti & oleoſorum.

VI. Quod in veſica urinaria eſt iſcuria; Dyſſuria, & Stranguria, id in cerebro eſt Lethargus, Vigilia, & Delirium; Id in aliis partibus ſunt vel ſuppreſſæ, vel nimiæ, vel depravatæ fluidorum, vitio ſui vel ſolidi, ſeparationes. Quare analogicè poſſumus à morbo ad morbum diſcurrere, ſicuti analogicè Anatomici ab Animalium Viſceribus ad Hominum viſcera, viſcerumque functiones argumentati ſunt ſæculo

proximè elapso 1700. rerum novarum, scientiarumque feraciſſimo.

VII. Quando dura mater ob vehementes Animi cogitationes, affectus; & Pathemata nimium convellitur, cripaturque; fluidorum secretiones infernis in partibus diminuuntur, vel turbantur. Ideò in talibus Hominibus pedes frigidi observantur. Caput calidiſſimum, Alvus ſtiptica est, Saliva parcè fluit: male digerunt, & minus appetunt. &c. Facies extenuatur, quæ faciei levis ac momentanea exſiccatio, ac veluti macies post acres nimiasque cogitationes dicta de causa apparet: post cibum verò, & somnum solvitur, & evanescit. Quæ omnia vitio solidi eveniunt. Id præteritis animadverti, Kalendis Julii præsentis anni 1701. in Juvene ægrotante in Capo Martio ad ædes Medicæas, Convulsionibus ferè epilepticis obnoxius erat, paroxismorum insultus incipiebant propriè in nuca, & circa latera maxillarum: dicebat se eo loci derepentè fortiter comprimi adinstar vehementiſſimæ ligaturæ. Si ligatura sivè paroxismus erat levis momenti, oriebatur statim universalis ad motum impotentia; oris resiccatio, linguæ ad interiora retractio, bombilus aurium, obscuritas visus, verbo dicam, sensu, & motu ictu oculi privabatur per totum, sed leviter, At si fortiter invadebat paroxismus à nuca semper incipiens, primò ipsum clausis repentè faucibus veluti strangulabat, deindè confusis in cerebro animi operationibus, motu, sensuque per totum privabat: lassitudine incredibili per plures dies, post superatum insultum, remanente. En specimen solidi meningei præternaturaliter oscillantis? Quæ omnia facilè respondent experimentis superiùs relatis cap. v. factisque in canibus, terebrata vertebra dorsi, vel colli, injectoque per siringam acri, acidoque liquore in cavitatem spinalis medullæ, quæ dictis liquoribus variè irritata symptomata hisce non dissimilia producebat, ut ibi getulimus.

CAPUT VIII.

De Motu Systaltico, sive De Oscillatione, & Vi Contractili Solidorum.

EA ergò, quæ superius attingimus, argumento esse possunt loculentiſſimo Praxim hanc nostram, quam instituimus, ad materiam solidorum corporis animati illustrandam, eo præcipuè spectare, ut Praxim potiùs Medicam adjuvemus, & morborum naturam indicemus, quàm ut theoricarum speculationum vanitatibus, & pompæ deserviamus; quæ quidem cum quid ad usum redigere oportet, exiguo sanè, imò nullo esse solet emolumento. Cum itaque hoc in capite de motu innato, sive de vi contractionis fibræ mihi sit differendum, illud unum obnoxiè curabo, ut ad examen tantum revocem contractionem illam, quæ structuræ suæ vi solummodo efficitur, non autem cerebri impellente energia, & voluntatis imperio adnitente, & ut apertiùs loquar, vi scilicet innata, non autem superaddita. Quæ quidem vis superaddita cum mirè ob rei obscuritatem, difficultatemque ingenia torqueat, & sese probè non permittat intelligi, inde orta est opinionum multiplex illa varietas; quomodò scilicet fibra, & musculus moveantur succo nerveo superaddito, & momento temporis per phantasiam transmisso. Sed quoniam hac de re inferiùs disputavimus in dissertatione de anatome fibræ, de morbis, & de resistentia solidorum cum adjunctis variis experimentis Perusiæ anno elapso 1700. publicæ luci primo data; ne longior sim, ea rursus repetere supersedebo. Satis erit, si unico tantum obtuitu Lector inferiùs inspexerit, quæ in dicta dissertatione adscripsimus, ex quibus procul dubio vim contractionis fibræ, apertè, & dilucidè explicatam agnoscet, necnon & nostram de musculorum motu opinionem. Nam re vera licet solidum nullo sit omninò per se motu

tu præditum ; nihilominus tamen ratione diversæ partium structuræ, ut docet Anatomica demonstratio; tum majoris, tum minoris resistentiæ capax est, & dato, ut tale, vel aliud solidum in motum ponatur ; majorem idcircò minoremve motionis vim, juxta componentium partium diversitates assequeretur. Ferreæ enim virgæ commotæ, longè alius impetus, & longè alia resistentia est, quàm vel ligneæ, vel plumbeæ. Hoc quoque pacto, cum solidum nostrum æquilibratum sit cum fluido, quod assiduè circumfluit ; impetus ille exiguus licet, & minimus, quem fluidum solido impartitur, iis quidem rationibus, quas superiùs exposuimus, mirum in modum augetur, diutiusque perdurat. Vide ea de re *Borellum* in aureo libro *de vi percussionis*.

Sed ut certa methodo procedamus, & ut in materia valdè utili, & captu difficillima, nobis non desit perspicuitas ; investigabimus primò vim contractionis à structura, & fibræ tono præcipuè promanantem. Secundò argumenta deducemus ex jugi, perpetuaque oscillatione duræ matris. Tertiò ex liquidorum cursu ad contactum. Effecta denique, quæ ab hujusmodi perenni contractione producuntur, non abs re fuerit recensere.

In quolibet ergò corpore resistentia præcipuè exoritur à structura minimorum componentium : quæ quò solidiora, eò resistentia major. Aër ipse, qui fluxus videtur, languidus, intractabilis, nihilominus è suis minimis suam habet resistentiam ; & illa resonabilis Echo per aërem mirifice ludens, quid nisi suorum minimorum contractiva reverberatio, à corpore nimirum extraneo ? Haud aliter vis resistentiæ, & contractionis, sive reverberationis cujusdam peculiaris in fibra à minimis solidis, & tenacibus eam componentibus nascitur ; qui sunt veluti totidem vectes minimi uniti, & multiplicati immensarum virium capaces, dum ad motum ab externo corpore excitantur ; & ex tot minimis infinitis vectibus ad motum concurrentibus, grandis illa efficitur musculorum vis, & potentia in sublevandis gradibus cujuscumque generis ponderibus. Propensio verò continua ad oscillationem nascitur ab æquilibrio suo cum fluido ad contactum decurrente, & ab incessantibus oscillationibus, quas duæ meninges, & præsertim dura validissimè efficiunt. Carneam egrò fibram sive membraneam semper ad contractionem niti minimè est ambigendum, cum omnem dubitandi locum ademerint, qui ea de re præclare scripserunt doctissimi viri *Borellus*, & amicus noster *Guilielmus Cole*, *Leeuverus*, *Harveus*, *Bellinus*, aliique non pauci. Unde autem eveniat, quod fibra assiduè contrahatur, hoc erit tantùm in præsenti capite latiùs, atque fusiùs nunc inquirendum.

Ut autem unicuique liceat animadvertere, quàm in corporis animati operationibus præcipuè verò in musculorum motu admirabilis extiterit divinus Artifex, sat erit ; avem, aut quidpiam ex quadrupedibus sumere, & musculum aliquem coxendicis cultro præacuto diligenter detegere, ibique egregiam illam vim contractionis in musculo observare, quamvis animal ad ea experimenta delectum, nullatenus moveatur : Mihi verò pluries in anate cum unum quempiam de musculis coxendicis detexissem, repentè vis illa contractionis assidua mirifice innotuit; quàm quidem vim in medio musculi suam tantum exercere energiam identidem observavi, cum nihilo minus immoti omninò tendines permanerent : unde apertè satis colligere datum est principium motus in medio musculi incipere ; in tendines autem desinere. Quod si per acum trajecto filo musculum adeò comprehenderis, ut musculi ventrem valeas colligare, tunc videbis, vel astricto nodo contractiones toto in musculo cessare ; atque langueſcere, vel paulisper relaxato : ad pristinum rursus motum redire. Ex quo clarè patet, ut diximus, principium motus de musculi medio ortum ducere ; deficere verò in tendines.

Continuus hic ad contractionem nisus,

quando non eſt à muſculo alicujus partis antagoniſta ſive contrapondio impeditus, evidenter etiam oculis percipitur, ac demonſtratur : talis eſt motus periſtalticus inteſtinorum, conſtrictorius ſphincterum; & ſic de aliis partibus, quæ cum non extenduntur, aut dilatantur à fluidis vel currentibus, vel in eis contentis, ſponte ſua perpetuò ad conſtrictionem tendunt, ſemperque quodammodo corrugantur; ſicuti ſuccedit in utero poſt fœtum emiſſum; in ſtomacho poſt cibos concoctos, & expulſos: in veſicis poſt ejectam urinam, aut bilem ex ipſarum cavitatibus; & eadem ratio viget in aliis quoque partibus, quæ ad propellendas: vel in ſe ad tempus determinatum retinendas liquidas ſubſtantias ſunt deſtinatæ, ſed de certitudine hujus contractionis plura interius in diſſertatione de Anatome fibræ, ſtatim poſt ſpecimen horũ quatuor librorum de fibra motrice habebis.

Eas igitur rationes omnes atque Geometricas obſervationes, quas doctiſſimus *Borellius* in ſuo *de vi percuſſionis* libro in medium attulit ad comprobandum, quod varia illa motus incrementa, quæ in ſolidorum corporum percuſſione dignoſcuntur, non aliundè dependeant, quàm à varia gravitate, ac minimorum componentium ſtructura, eas, inquam, rationes non incongruè tranferre poſſumus ad ſolida membranoſa, ac muſcularia corporis animati; atque uno eodemque argumento veluti baſi firmiſſimæ inniti, ad vim illam oſtendendam, qua ſolida, de quibus loquimur, ad contractionem feruntur, æquilibrio ſcilicet quo, præponderantur cum liquidis, perpetuo ad illorum contactum concurrentibus, ut ſuo tempore planum facere decrevimus anatomicis experimentis in animantibus, & morborum practicis obſervationibus.

Præter igitur inclinationem illam, qua fibræ, ob præcipuam earum ſtructuram, ad contractionem feruntur, alia quoque eſt longè major, atque animadverſione dignior, ea ſcilicet, quæ validè imprimitur exoriturque ab oſcillatione meningum, præcipuè verò duræ Matris. Primis quidem hujus libri capitibus illud enuntiavimus, duram, & piam matrem, cum deorſum per omnes corporis partes expanduntur, viſcera producere, glandulas, vaſa; atque omnes omnium telas, quas vocamus membranoſas. Cum autem eæ omnes partes ſint revera duræ tantum matris continuata productio : ex legibus percuſſionum à *Borello* traditis neceſſe eſt continuum oſcillationis motum, qui in dura matre obſervatur, non in ea tantum veluti limitibus ſeptum contineri, ſed deorſum expandi per partes, ut ita dixerim ſubjectæ, primariæ partis imperio, regis ad exemplum, oſcillent quoque perpetuò, ad contractionem nitantur, idque faciunt ob continuationem ſolidi potius, quàm fluidi, quod dicunt nerveum, & animale. Quoniam verò nervi quoque ipſi maxima copia per omnes muſculos expanduntur, & præcipuè membranam efformant, quà eorum quilibet involvitur, fibræ etiam carnoſæ oſcillationem ſuam ſive oſcillationis inſtinctum ab oſcillatione duræ matris nervorum per eos expanſorum trahunt, ac perpetuant : in aliud itaque tempus repoſitis argumentis ad veritatem hanc confirmandam : quæ dicimus, in quotidiana Praxi, ſive in morborum obſervationibus abundè ſatis innoteſcunt. Diximus enim ſupra medullares cerebri fibras obtuſo eſſe ſenſu præditas; & è contrario fibras meningum acutiſſimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere eſt, cum cerebri pars medullaris pungitur, ægrotum non exhorreſcere, non excitari, non concuti, immotis quidem totius corporis partibus. Sed ſi pungatur vel dura vel pia mater; illicò totum corpus repentino gravique horrore concutitur, ſuccedentibus ſubinde motibus involuntariis, & convulſivis. Ergo ſi ex motu meningum perturbato, turbati quoque motus in partibus exoriuntur, debent quoque ex earumdem regulari motu, motus in partibus effici regulares : atque illud per continuationem ſolidi potiùs, quàm per expreſſionem, & liquidi tranſmiſſionem, ut ante dicebamus. Expreſſio namque, ſive tranſmiſſio liqui-

ſiquidi ad efficiendos motus partium voluntatis imperio ſubordinatos, deſtinata magis eſſe videtur, quàm ad occultam quandam in partibus oſcillationem producendam; quam quidem continuatione ſolidi, potius quàm impetu, & actione fluidi perpetuari, nunc quidem exiſtimare incipimus: ſed apertè adhuc non deliberamus.

Præterea, ut ſuperiùs admonuimus, cum capitis dolor, mania, delirium, melancholia, ſimileſque capitis affectus à varia piæ matris affectione producantur, ex eo veluti fonte varii motus vel ad exceſſum exuberant, vel notabili remiſſione deficiunt, in partibus inferioribus, tunc quando uno quolibet prædictorum morborum genere læditur dura mater. Unde videre eſt pertinaces capitis dolores in cæcitatem deſinere, in brachiorum ſive totius corporis tremorem, apoplexiam, atque alia id genus non pauco; prout morboſa & violenta duræ matris oſcillatio in capitis dolore, morboſas ac violentas oſcillationes communicat, per ſupradictam ſolidi continuationem, ex noſtra ſententia, his modo corporis partibus, modo illis. Ità Maniæ, quoniam duræ matris elater mirum in modum & ad extremum quaſi gradum excrevit, violentos adeò motus in partibus excitant, ut eo morbo correpti adeò validos, & enormes quandoque ferantur in niſus, ut humanas prorſus vires excedere videantur. Itidem variè vitiato duræ matris elatere, neceſſe eſt, ut ſi qui ſunt ægri melancholici, ſtupidi, vigiles, vertigine laborantes, atque aliis non diſſimilibus morbis, quorum ſedes in meningibus; neceſſe, inquam, eſt, ut varii quoque motus in partibus inferioribus producantur, vel nimia tarditate lenteſcentes, vel velocitate nimia præceleres, vel denique à naturali ſtatu, & à conſueta fibrarum oſcillatione longè diſſimiles.

Præter cauſas recenſitas continuus niſus ſolidorum ad contractionem pendet quoque a preſſione minimorum cujuſcumque liquidi currentium ad contactum fibrarum carnearum. Quomodo verò minima liquidorum in hac oſcillationis functione ſe gerant, funis madefacti exemplo doctè ſatis demonſtravit *Borellus propoſitiones xx. de motu animal.* in quo minimas aquæ guttulas cunei vices gerendo, & ſe inſinuando inter filorum ſpatia, preſſione ſua filorum contractionem, ac per conſequens majorem vim producere in elevandis ponderibus probavit, ac per leges virium percuſſione clarè determinavit. Noſque inferius in diſſertatione poſt ſpecimen, ex legibus ſcytalarum hoc idem obiter quoque adnotavimus; ſed hac de re fuſius in ſecundo libro, in quo ſingulas fluidorum corporis animati currentium proprietates ad examen revocare curabimus, & hujuſmodi ſolidorum oſcillationem à fluidis productã explicare conabimur.

Poſtremò inquirendum erit; & præ viribus explicandum ad quem finem hujuſmodi ſolidorum continua oſcilatio fuerit inſtituta qui quidem alius eſſe non poteſt, quàm ad liquidorum curſum facilius promovendum, quæ ſolo exigui muſculi niſu, qualis eſt cor ad longe remotiores partes, & per canaliculos humanam aciem effugientes, ac tenuiſſimos, detrudi non potuiſſet, niſi eorum niſus, perpetua oſcillatione ſolidorum, per quæ decurrere debebant, validius impelleretur. Hoc poſito principio elateris, & oſcillationis continuæ ſolidorum; ex omnes facile corruunt opiniones, quæ ad hæc uſque tempora prodiere circa imaginaria viſcerum fermenta, facultates eorum coquentes vel expellentes, archeos; cardimelechos, atque alia hujuſmodi futilia, & inania, de ſeparationibus, præcipitationibus, filtrationibus, & ſi quæ ſunt alia iis conſimilia; etenim dato motu liquidi cum datis gradibus celeritatis, & impetus, dato quoque gradu ſive momento præſſionis, & reſiſtentiæ ſolidi ad datum liquidum currens per quodlibet viſcus; ex data hac, atque æquilibrata utriuſque pro naturæ legibus motione naſcuntur variæ in variis partibus ac viſceribus filtrationes, ſeparationes, præcipitationes, aliæque liquidorum functiones; cum ea in re nullo modo ſit ne-

neceſſe ad imaginaria illa confugere, de quibus ſupra loquuti ſumus ad ſolvendas, & perficiendas hujuſmodi fluidorum ſolidorumque functiones.

Hæc verò ſolidorum vis ad liquida per continuam oſcillationem detrudenda nullo alio modo lucidius & evidentius poteſt innoteſcere, quàm frequenti ſymptomatum in morbis obſervatione. Ita in febribus, quæ ab interna viſcerum inflammatione pendent, potiſſimum quas eryſipelatoſa ventriculi inflammatio producit, ſemper extremitates, & externæ corporis partes frigidæ obſervantur: criſpatis enim vehementer ſolidis partis inflammatæ per conſenſum vaſa, fibræque aliarum corporis partium criſpantur, fluidorumque curſum intercipiunt, unde frigus. Cui obſervationi quadrat opinio *Dureti in coac. fol.* 201. *de dolore lumborum*. *Dolor lumborum ſi tranſit ad caput convulſifico modo, crudeliter necat; ſi vero aduncis veluti unguibus viſcera circumplectitur, piſcarii retis modo, quod nominatur Griphos, inflammationes, ictteroſque parit*: Irritatis ab acri humore præcordiis, & potiſſimum ventriculi tunicis, communicata reliquis partibus dóloroſa criſpatura, ſupprimuntur ſtatim ſudoris ſecretiones, & aliorum quoque liquidorum; quàm ob cauſam in doloríficis hujuſmodi internorum viſcerum inflammationibus, ſtultum eſt, vel ſudores expectare; vel promovere velle; niſi mollita prius per debita remedia inflammatoria ſolidorum criſpatura. Quique diaphoreticis vehementibus ſudores elicere cupiunt, non éliciunt, ſed magis aucta ſolidorum criſpatura, inflammationem ad gangræniſmum diſponunt.

Vigentibus nimiis dóloribus alicubi, pulſus parvi fiunt, ſudor ſupprimitur, & aliæ quoque ſupprimuntur momento temporis evacuationes, vehementiſſimæ ſolidorum criſpationis cauſa. Partibus obſtructione, ſcirrho, vel alia hujuſmodi morboſa criſpatura laborantibus, ſi fit, ut vaſa contrahendo ſe, & criſpando in conſenſum veniant, ſtatim pulſus parvi ſuccedunt, quos parvos pulſus in internis viſcerum obſtructionibus quotidie obſervamus, fiuntque tales, ſolidi magis, quàm fluidi culpa; & præbeant quantum velint Medici volatilia remedia ad ſanginem, ut ajunt, viſcidum attenuandum, pulſus non attolluntur, ſed deprimuntur magis aucta ſcilicet per talia inutilia remedia in ſolidis morboſa criſpatura. De morbis verò ſolidorum vitio ingruentibus quædam velut ſpecimina exhibentem habes *Hippocratem* 3. *de morb. num.* 1. quando agit de cerebri repletione doloroſa, de cerebri corruptione, inflammatione, de ſyderatis. &c. *Lochia ob nimios dolores poſt partum ſtatim ſupprimuntur, nec non ob dolorem mammarum; nec fluent, niſi prius dolor ceſſaverit*, id eſt lenita ſolidorum morboſa oſcillatione, ob hanc cauſam renibus dolore vexatis urinæ fluxus frequenter intercipitur. Hujus mechanices optime conſcius divinus ſenex quamdam torporis ſpeciem à longo inceſſu productam, aquæ frigidæ lotione celerrimè curat, *de morb. virginum num.* 2. *fol.* 92. Mulieres nonnullæ magnum in corpore calorem ferè continuò ſentiunt, præſertim hyſtericæ; hypochondriacæ, &c. criſpatis enim interna de cauſa viſcerum fibris, fluidorum curſus tardè per ea procedunt, & ita caloris ſenſum in mulieribus producunt. In actu fluxus menſtrui, ſi frigida mergantur pedes, vel hauriat frigidæ ciathos mulier, aut pedes refrigerentur, menſtruatio confeſtim intercipitur: Hanc ob rationem ſub rigore febrili, menſtrua quoque ſiſtuntur. Id obſervare licuit in puella ægrotante ad forum Archionium, nunc S. Nicolai in Archionibus prope Hortos Pontificios Quirinales; cui atrociſſimis uteri dóloribus vexatæ, licet duodecies Chirurgus lanceola venam incidiſſet, ne minima quidem ſanguinis gutta prodibat; doloribus durantibus nec fæces quidem aut urina profluebant, rebus omninò deſperatis balneum aquæ tepidæ, me jubente ingreſſa eſt; laxataque per eam vehementiſſima fibrarum vaſorumque fere omnium criſpatura: pertuſa in balneo vena pedis à Chirurgo, ſanguis magno cum impetu exivit,

& in-

& infelix virgo veluti ab orci faucibus erepta ſtatim convaluit. Ex iis ergò aliisque innumeris licet conſimilibus obſervationibus unicuique dabitur illud pro certo inferre, fluidorum motum omninò dirigi à perpetua ſolidorum oſcillatione; nec non longè majus eſſe momentum præſſionis ſolidorum, quàm reſiſtentiæ fluidorum, ex quo ſequitur, quod major etiam ſit vis, atque poteſtas ſubditorum ad fluida, quàm contra.

Atque hic notandum eſt alicujus partis fibram, quo magis exercueris, eo majorem exinde vigorem, & elaterem concipere, & liquidorum, quæ ſunt ad contactum, major inde fiet expreſſio, Hinc obſervare licet eos, qui Ἁπλομαχίᾳ Aplomachia (*Arte della ſcherma*) vel pneumatica pila Πνευματικὴ in ſphæriſterio (*Gioco del Pallone*) ſe exercent, manu quidem dextera validiores omnino eſſe, quàm ſiniſtra; imò & dextera non tantum validior eſt, ſed & craſſior: Atque illud me audiviſſe memini à nobili juvene Romani Seminarii Convictore, cum à duodecimo ætatis anno uſque ad decimum octavum ſemel aut bis in hebdomada ſeſe pila luſoria maxima (*gioco del pallone*) exercere quam laborioſiſſime conſueviſſet, illud accidiſſet, ut dexterum illi brachium tum validitate, tum craſſitie per eam ſcilicet ſexennii exercitationem, ſiniſtrum longe excedere; Fortior quoque fuit corporis pars dextera, quæ ad trigeſimum uſque etatis annum eo in robore perſeveravit. Quapropter mirandum non eſt antiquos Athletas aſsidua luctæ exercitatione eo virium deveniſſe, ut portento perſimiles, auderent, non tantum aggredi, ſed ipſos etiam urſos & Leones conficere. Actio itaque præcipua muſculi eſt motus & tenſio, ideſt fibræ carneæ, ut agant, contrahi debent, tendi indurari, magiſque validæ evadere. Ità videmus conſtrictis fortiter dentibus muſculos temporales evidenter tendi, indurari & ſolidiores reddi. Idem in motu cordis in viviſectionibus magis apertè conſpicimus.

A varia ergò, ut dicimus, hujuſmodi fibrarum, vaſorum, muſculorumque tenſione, varia quoque liquidorum in partibus ſuccedit ſecretio, variæque in partibus motiones. Diaphragma tenditur, minuiturque in circumferentia, & ob id coſtas ad inferiora rapit. Cor dum tenditur, in mole minuitur, & conſtringente, elicitur fluidum vaſis circumpoſitis, vel quia fibra planum mutat, vel diametrum; ſunt enim hi duo modi, quibus ipſa conſtringitur. Sicuti enim fibra per exercitationem ſuo in elatere validior, ac fortior efficitur; ita cum in eam morborum cohors invehitur noxior fit, antiquum tonum amittit, & ad morbum proclivior fit. Ideò complures quotannis pleuritide, ophthasmia, aut alio id genus morbo laborant, quia ab antiquo morbo laxiori reddita pulmonum, tonſillarum, & oculorum compage, novo morbo certa præbetur occaſio. Quique frequenter pleuriticus fit, phthiſicus moritur, frequenti enim ſpalmate pulmonum fibræ flaccidæ omnino redditæ, ad phthiſim certè ſternunt viam. Atque ea de cauſa catharri, dyſſenteriæ, aliique morbi periodici, Incontinentia quoque urinæ prodit, quando ob nimiam veſicæ diſtentionem ab urina retenta, læditur ac perit fibrarum veſicæ tenſio, & robur. Atque idem analogicè judicium eſto de aliis morbis internis, ſolidorum vitio manantibus.

In hac de ſolidis animatis obſervatione animadvertendum etiam eſt, fibrarum motus cuidam veluti aſſuetudini, & deſſuetudini quandoque deſervire, ac obnoxios eſſe, & ſi quis clyſteribus aſſueſcat, vix poſtea ſine clyſteribus fæces egeret. Si quis à veneris uſu longo tempore deſueſcat, in idet in veneris impotentiam. Quapropter, & illud quoque notabile ad quaſdam animati corporis functiones, ſtatis quibuſdam horis, & temporibus peragi ſolitas, ut ſunt vigiliæ, ſomnus, prandium, cœna; & his ſimilia, difficile quidem ob ſolidorum fluidorumque ad determinata illa tempora aſſuetudinem, ab ea, ut ut ita dixerim, fluctuatione atquo oſcillatione dimoveri, quàm longa aſſuetudo

tran-

transtulit in naturam. Quod & *Hippocrates* apertè dignoscens *lib. de vict. acut. nu. 23. mutatio*, inquit, *lecti de duro in molle ex cibis malis in bonos corpori noxam affert*. Sed ex iis, quæ diximus, deducta quædam Corollaria, sive postulata libet apponere.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

UBi oscillatione morbosa, eò inclinant omnia oscillando solida, & fluida etiam, sed per consensum solidorum Quare contraria oscillatio procuranda à Medico, non quidem per syrupos, & nugivendula præscripta, sive receptulas potiuncularum, ut rudes indoctique faciunt aliud enim facere nesciunt, sed pro diversitate oscillationis, & partium, in quibus est, varia methodo ab effecto loco eam divertere; musica, saltatione, venatione, navigatione, lucta, nimio somno, vel nimia vigilia, ciborum repletione, vel inanitione; ciborum boni succi; vel tenuis ac penè rustici usu nimio, vel moderato; nimia quiete, vel exercitatione, nimia rusticatione, vociferatione, plurium mensium, aut annorum itinere; amicorum grata conversatione, balneis, & mille hujusmodi prudenti Medico abundè notis. Binas mulieres ob hystericam passionem vehementissimè affectas, vigiles; & innumeris lacessitas symptomatis sola gestatione currus per plures menses; & hominem nobilem, ac alium divitem hypocondriacè affectos, ac penè desperatos, equitatione super asinum in aere rusticano facta, perfectè sanavi.

II. Ob hanc causam, si caput dolore vehementer oscillat, frustra corriges imaginarium, & somniatum acidum per vulgaria testacea nullius momenti remedia, nisi contrariam excitaveris oscillationem balneatione pedum calida, purgatione ad alvum, & sic denique. Et si capitis dolori, stomachi, vel aliarum partium novus morbus superveniat, e capite oscillatio dolorosa in partem de novo affectam desinit, priorque morbus noviter advenienti cedit. Hac regula de singulis quibusque morbis discurras.

III. Strictum & laxum in fluidis æque ac solidis viget, & morborum vera causa est, quæ quidem mechanica vis contrahendi scilicet, & relaxandi, adeò naturæ suis in operationibus communis est, ut illam imitari in rerum civilium Praxi, locum proverbio fecerint, *Artum frangit intensio*.

IV. Fibrarum genus à calidis æque, ac frigidis contrahitur, & fortiter crispatur; Calida verò & frigida, & insueta sint, & vehementia. Hinc illæ sternutationes, catharri, &c. ab insueto vehementique frigore. Hinc varii dolores, fluxionesque ab insuetis caloribus.

PROPOSITIONES.

ERIT PRIMA.

Motus sanguinis, aut aliorum liquidorum versus aliquam partem inclinans, in coronariam diverti potest, à venæ sectione, purgatione, vomitu, clysfere, & similibus.

UT taceam rationes mechanica theoreticas, quæ in aliis Authoribus inveniuntur, solum producam observationes practicas nostras has theses, vel corollaria confirmantes.

Et primo quidem in petechiis, & malignis ad cutem efflorescentiis; si actu efflorescentiæ sanguis mittatur, ad interiora denuò recurrit humor cum pernicie ægrotantis. Empiematicis dato purgante præter rationem, à pulmonibus ad alvum divertit morbus, & diarrhæa incurabilis necat ægrum. Exsiccantur variolæ in cute alvo nimium soluta, unde demum succedit diarrhæa colliquativa, ut in puero in foro Theatri Marcelli, nunc Platea Montanaria ad pontem Cælium. Et in alio prope ædem Sancti Caroli Mediolanensium in Flaminia, & in Muliere ad Templum Bergomensium, juxta Collegium Romanum.

sum. Aliis contrà diarrhæa cum variolis in principio non nocet, quia forsan nimius tunc adest apparatus pravorum humorum, & ingluviei nimium congestæ in messenterio, ut sæpè monui. Qua de causà diarrhæa, quoniam minuit dictum apparatum, ac per consequens morbi fomitem futurum, non nocet. Porrò fluidis versus aliquam partem tendentibus, liquidorum licet remotorum cursus ordinarii, aut tardius progrediuntur, aut ad eam recurrere coguntur. Quod claro exemplo videmus in pleuritide, & suppuratis. Donec alvus adstricta est, expurgant per os feliciter; sed alvo vel nimium lubricata, aut excalefacta, & omnia deorsum trahente, superveniente diarrhæa sputum supprimitur. Quod si pars ante morbum debilis fit, laxioriſque fit rarum toni, fluida ibidem suum locum, seu sedem figent. Est enim Naturæ sic comparatum, teste *Dureto coac.* 100. Ut si par aliqua in vitio sit ante morbum, in ea se morbi acuti primario, & secundario loco obfirmant. Luget id adhuc scriba quadragenarius in Campo Martio versus Collegium Clementinum, & alius in Foro Piscium, ac vir probus amicus noster (nisi enim probi sint, amicos nobis eos nolumus) via Gabinia intra Cælium, & Cæliolum.

PROPOSITIO II.

Ad fluidorum debitas secretiones determinatus in iis motus requiritur.

Quando sanguis præter rationem velocius aut tardius currit, evacuationes necessariæ tardiùs quoque, aut velociùs procedunt, aut omninò sistuntur. Sic in Puerperis superveniente ardente febri, lochia supprimuntur; nec redeunt nisi remisso calore febrili. Lac in mammis, pus in ulceribus, & reliquæ ordinariæ evacuationes, nec non sudoris, secessus, sputi, &c. eodem febris ardore durante silent. Hinc videmus in *Hippoc.* 3. *epid.* quod phrenetici erant soporiferi, potissimum in augmento febris. Quoniam vi vehementissimæ circulationis sanguinis æstuantis, turbatur debita secretio liquidi nervei in cerebro, hinc sopor. Docuit id etiam nos ægra quingugenaria in via suburbana à foro Trajani, ad ædem nunc Sanctæ Agatæ.

PROPOSITIO III.

Fluida supra, & infra nesciunt, sed undequaque currunt indifferenter, prout hinc inde impelluntur.

Pro vario stimulo, qui viget in solidis, liquida variè currunt ad ipsorum contactum. Hac ratione vidimus in Aurifabro, dicit *Ethmullerus*, *tom.* 1. *prax. fol. m.* 257. Laborante ascite, & tumore pedum aquoso, scroti, aliarumque partium inferiorum, quoties eidem supervenit erysipelas, vel corripitur magna iracundia, aut pleuritide notha cum magno æstu, rigore, &c. statim evanescit omnis tumor dictis in partibus; morbisque recedentibus, de novo redit. Se habent fluida respectu sui motus: merè passivè supra, & infrà per se nesciunt, sed per vim impellentem cordis. Cor est mobile, & angens: Ideò quandovis ista in corde debilitatur, sanguis proprio pondere, majori in copia deorsum fertur, & cum ex inferioribus ad superiora difficilius circulet, serum in iis copiosius deponitur, concrescit, facitque tumores ædematosos, hydropes, & similia, hinc inde, prout variæ sunt partes, in quas deponit. Quod dicimus de vi cordis oscillante respectu ad universam molem sanguinis, idem intelligimus de qualibet fibra oscillante respectu ad minimam molem liquidi penes illam currentis. Mulieri in vico Fabrorum Ferrariorum ad Ædes S. Andreæ de Valle PP. Theatinorum acrimonia scorbutica laboranti, quoties urget dolor in cauterio pedis, libera est à familiari dolore in planta pedis è directo, & quando urget in hac, cessat in cauterio. Sutori quoque decumbenti via nova à Velabro inter Capitolium, & Palatium ducens in Forum, cùm oculos dolorosa rube-

dine laborat, lene se habet ab ulcerosa excoriatione digitorum pedis: contra his affectis, oculus valet.

PROPOSITIO IV.

Proprium est sanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut serum ab ejus sinu secernatur majori copia, prout motus erit magis vel minus retardatus.

Hujus thesis debita cognitio, mirum est quantum conferat ad morborum quamplurium cognitionem debitam, curationemque. Veritas ejus infinitis patet experimentis. Ligata vena cava Canis vivi infra cor, vel ligata una ex jugularibus, copiosum videbis elici serum in partibus vicinis. Ex hoc fonte nascuntur anasacræ universales, vel particulares, ob tardiorem sanguinis motum in similibus temperamentis. Post nimium profusas hæmorrhagias alvi fiunt liquidæ. Debiliori enim reddita sanguinis compage, ejusque motu tardiori, copiosum prosiliit serum ad alvum, hinc diarrhæa. Hac enim de causa in constitutis prope mortem, è fluidorum sinu in cavitates partium serositates nimiæ deponuntur. Plus enim affertur sanguinis ad partes, quàm ab iisdem defertur ad cor primum mobile. Tardior quoque in moribundis est sanguinis motus. Idcircò copiosa limpha in mortuis observatur in pericardio, in cavitatibus cerebri, pectoris, abdominis; quàm putant nonnulli fuisse mortis causam cum revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congesta.

Limphæ sedes in membranis. Membranæ sunt filtrum limphæ; Limphæ morbi, ac membranarum sunt difficiles, longi, & si malè curentur paucos post dies jugulant ægrum, ut vidi in paupere Agricola non procul à via nova, & Thermis Antonianis in Aventino, ubi vetus erat Templum Bonæ Deæ subsanasse. Nec non in Vetula in Campo Esquilino juxta Mecænatis hortos, qui erant inter ageres Tarquinii, & Urbis mœnia, ubi etiam *Virgilii* Domus erat. De limphæ morbis vide optimè *Ethmullerum tom.* 1. *praxeos fol. m.* 335. ubi ait à limpha acri, aut acida, aut copiosa oriri catharros. Ab eadem morbosa, & in suo motu impedita, hydropes, maximè si limphatica rumpantur, aut hydatidibus afficiantur. Hinc, ubi sunt catharri, ibi statim suspicandum est limpham peccare. Ea enim sola sedes catharrorum est. Ab assumpto frigore, vel impedita traspiratione statim limpha in coryza, sternutatione, tussi, catharro, &c. Unde membranæ vocari possunt telæ pituitariæ, quæ quando longo catharrorum cursu nimium laxantur, iidem curari non poterunt, nisi restituatur tonus laxatis fibrillis. Lignum sassafrass. remedium ad id præstantissimum est Catharri ex limpha acri, tenui, noctu potissimum affligantur; ex crassa indifferenter. Noctu affligebatur Catharrosus ex limpha acri, intra Viminalem, & horulorum collem degens prope pilam dictam Tiburtinam, ubi olim Martialis Domus erat; & eodem *lib.* 5. *& lib.* 6.

CAPUT IX.

De mira propagatione oscillationis fibrarum ejusdemque inter ipsas continua permutione ad remotas quasque partes.

Incredibile profectò est, quantum conferat hujus capitis explicatio ad Medicinæ Practicen consequendam; quantumque præferat lucem cognitioni, curationique morborum, præcipuè, qui sine ulla evacuatione materiæ sanantur. Sed relaxantur solida nimis crispata, & intenta, crispando eadem nimis relaxata, quibus duobus solidorum vitiis, fluidorum natura & cursus mirum in modum pervertuntur, & turbantur: unde morbis quamplurimis invadendi occasio succrescit, quos medici vulgares fluidis immediate tribuunt, cum re vera à solidis nascuntur, à quibus primam invadendi causam habuere, sicuti certior fiet Medicus, qui æquo sinceroque animo breve hoc mechanice solidorum ju-

judicium, ad illustrandam Historiam, Naturamque morborum exaratum perleget. Jam præmisimus ante oscillationem solidorum destinatam fuisse ad fluida in gyrum impellenda; parvus enim musculus cordis, cujusque exigua vis; non essent satis ad ea trajicienda in obliquas, & remotas corporis partes, nisi singula corporis solida, sua perenni motione systaltica continuum illi auxilium præstarent. Ut id solida faciant, suas habere debent fibras æquali, & naturali tono præditas, non autem nimis intentas, nimisve relaxatas, neve alio modo affectas: deinde inter partium fibras tum carnosas, tum membranosas, liberum debet esse commercium, nec morbis, nec externis causis interruptum. Pariter inter easdem debitum resistentiæ, & impetus æquilibrium requiritur; hoc est, cum una oscillat, fluidumque ad contactum pellit, altera ejusdem, vel diversi generis fibra remota, vel vicina oscillationi, tanta debet proportione motus, & resistentiæ oscillationem recipere, quanta invigent pars aut viscera, à quibus producitur: contrarium, si quando evenerit, statim in cursu liquidorum mutatio; & consequenter morborum occasio multiplex orietur.

At, quod magis notandum, cum fluida impelli, & trajici debeant à solidis, major proinde, ac superior eorumdem vis, & pressio esse debet, quàm liquidorum resistentia, cujuscumque energiæ, & virium supponantur esse liquida à recentioribus Medicis, liquida, liquida ipsa in morborum productione semper accusantibus. Postrema hæc propositio basis est, cui nititur ratio atque causa promptæ, ac facillimæ celeritatis oscillationis solidorum, sive vi morbi, sive juxta naturæ leges oscillent, nec non facilis mutationis oscillationum ex fibris, in fibras, tum homogeneas, tum etherogeneas.

Unicuique nota est celeritas, qua impressio in sensibus ab externis objectis facta, momento penè temporis communicatur cerebro, principali animi domicilio. Celeritas hæc à Medicis tota adscribitur subtilitati spirituum, & ipsorum nitroso-phureæ naturæ. Quibus missis vel leviter tactis, utpotè non adhuc certò constantibus in Medicina, totum hoc caput impendemus in probando per rationes, & experimenta, quod eadem oscillationis celeritas, quæ in fibris sensuum ab externorum objectorum impressione fieri observatur; succedere quoque debeat in fibris internis tam membranosis, quam carnosis, cum tanguntur aut vellicantur ab humoribus, penè eas currentibus. Hujusque oscillationis mira celeritas, & propagatio fit magis effectus solidi, quàm liquidi aut irritantis, aut ad contactum solidorum currentis.

Evidenter patet corpus solidum continuum, partibus duris, & resistentibus compositum esse magis aptum conservandi, propagandique motum sibi impressum, quam moles fluida causa intra canales, & composita minimis contiguis, mollibus, & obnoxiis mille turbationibus & mille reflexionibus inter se ipsa, & ad laterna vasis, in quo quovis momento percurrunt. Fibra, igitur oscillans, & motu exercita, majori celeritate motum suum ad remotas partes propagabit, quam linea cujuscumque fluidi ad motum concitata. Eamdem ob causam motus semel impressus in fibra à causis sive externis, sive internis, diutiùs durabit, quàm cum in fluidis imprimitur. Binæ hæ theses cum benè præceptæ sint, & æquo, rectoque animo examinatæ, mirum est, quantum genuinæ morborum curationi lucem anteferant. Nec aliquis ultrò hic ingerat; quod vis animalium Spirituum, flammæque vitalis sanguinis quamcumque maximam fibræ resistentiam superet longè, atque excedat. Nam solum piscium exemplum eos redarquit falsitatis. Sanguis & fluida vitalia piscium actu frigida sunt, sicuti testitudinis recens mactatæ sanguis. Unde vix percipio quomodò eorum sanguis & fluidum nerveum tantam nitri & sulphuris energiam habere possint, quanta exemplo pulveris pyrii in elisione sclopetorum eisdem tribuitur: quid nitro, & sulphuri cum actuali horum liquidorum frigiditate?

Quare cum grandia piſcium corpora velociſſimos vehementeſque motus ſubeant, & pro data proportione molis corporis parvo donentur cerebro, nec liquida ignea, ſpirituoſa, ac ſubtilia obtineant, ſed viſcida, frigida, ac difficile mobilia: niſi recurramus ad grande fibrarum robur innatum, ad tonum proprium, per quem motus ſibi à fluidis impreſſos in ingens augent, atque multiplicant, predictorum motuum velocitatem explicare unquam poterimus.

Neque eſt neceſſe, ut aliis exemplis, rationibus, aut experimentis oſtendam Medicinæ Tyronibus quanto ſit major reſiſtentia ſolidorum ſupra fluida; & quàm exactè liquidorum motus conſtantibus legibus motuum ſolidorum in corpore animato ſubjiciantur; cum hæc quotidiana Praxis ſatis ſuperque oſtendat, & doceat. Ità pulvis cornachini valde noxius eſt hominibus fibra ſicca, dura, aridave præditis, non ita mollem, teneram, albamque habentibus: In illis enim cum fibra elaterem, ac repercuſſionem vividam, & nimium potentem obtineat, accidentibus vividiſſimis oſcillationibus cornachini pulveris, vel alterius purgantis acris, nimiumque fundentis, loco purgationis corporis, majorem alvi adſtrictionem habebimus, imò creſcentibus intùs per fibras viſcerum naturalium purgantia oſcillationibus, prout quandoque nos obſervavimus, dolores parit vehementiſſimos, ſtatus, ventris tumores tympaniticos, ſuppreſſiones urinæ, & his ſimilia, quæ ſunt effectus ſolidi potiùs, quàm fluidi, quia hujuſmodi purgantia acria, & pungentia agunt irritando, & pungendo ſolidum, quo irritato, & puncto exprimitur fluidum ei ad contractum diſcurrens, & ſi fibris vis aliqua nimis humectantibus, vel exſiccantibus inferatur, multò difficiliùs tollitur: quàm ſi ea inferatur fluidis. Sic nuper experti ſumus in Juvene, cui nimio rerum ſalitarum, & victus prorſus exſiccantis uſu, taliter alvus exſiccata fuit, ut difficillimè ſolveretur, adhibitis quibuſcumque humidis cibis, & oleribus. At cum in ſuſpicionem veniſſem ventris ſtypticitatem non vitio fluidi, ſed fibrarum inteſtinalium ferè convulſarum, & exſiccatarum ob antedictam diætam procedere: uſu butyri recentis in formam boli cum ſaccharo præſcripti, perque dies multos aſſumpti, nec non balneis aquæ tepide per totum ventrem, priſtinam lubricatem recuperavit.

Pluresque hujuſmodi exſiccationes alvi vitio ſolidi obſervabit Tyro in Praxi. Ad quam quidem ſolidorum ſuper fluida poteſtatem reſpiciens *Hippocrates*, *in lib. de Natura Pueri*, inquit *Mulieribus, quæ denſo ſunt corpore, tardiùs apparet, gigniturque lac; iis vero, quæ rarum Corporis habitum habent, citiùs.*

Hinc homines piloſi, nigri, hirſuti, fibraque dura, forti, & valdè ſicca præditi, fortes natura ſunt, ſed graviſſimis morbis obnoxii, quia in iis fluida ſupra modum concitantur ad motum à ſolidis, & hinc cum impetus ſolidi reſiſtentia fluidi potentior ſit, fluidum per partes morari atque hærere cogitur, ac propterea ad coagulationes concretioneſque diſponi; unde morbi plurimi naſcuntur à ſolidorum vitio immediatè pendentes; quicquid aliter ſentiant Medici, fluida ſemper accuſantes.

Igitur ob ſoliditatem, ſtrictamque adhæſionem minimorum cujuslibet fibræ, motus in ipſa impreſſus à cauſis vel internis, vel externis, momento temporis in remotas partes propagatur, receptumque impetum hinc inde fibris partium homogeneis, vel etherogeneis, & fluidis ad contactum, communicare non ceſſat, niſi ipſa ceſſante impreſſione. Iiſdem de cauſis hæc propagationis celeritas haberi nequit in fluida, utpotè conflata minimis mollibus, laxis, nec inter ſe ſtrictè continuatis, ſicuti minima ſolidorum. Sed ut clarius intelligatur hæc veritas, atque vis ſolidorum ſupra fluida, prænotare nonnulla juvabit: quæ circa venenorum corrodentium naturam obſervantur. Aſſumpto merc. ſublimato, arſenico, adamante pulver. &c. ſtatim poſt deglutionem dolores corporis atrociſſimos, ſitim ingentem, extremorum frigus, ſudores gelidos, ſyncopes &

mil-

mille id genus accidentia ſatis nota pariunt. Et nemo ſanæ mentis negat hujusmodi venena immediatè, ac primo agere in ſolida, deinde in fluida, ratione qualitatis manifeſtæ, non autem occultæ; agunt ſcilicet radendo ea, exſiccando, convellendo, criſpando, pungendo; quare momento temporis communicata à fibris ſtomachi ad fibras ſingularum partium vehementiſſima oſcillatione, & venenifera criſpatura; confeſtim dolores, vomitus, ſitis, ſudores frigidi, tumores corporis, liquidorumque currentium ſubitaneæ concretiones oriuntur, & ſæpè mors ſupervenit derepente. Quare ſi ſublimatum, vitrum, arſenicum; &c. immediatè, ac evidenter agendo in ſolida tales affectus gignunt, ſicuti nos duobus abhinc annis in noſtra defenſione medico legali pro Muliere de propinato accuſata veneno typis publicis manifeſtavimus, & alii fusè tractant Doctores; atque ſi valet analogia de morbo ad morbum; certè dato agente vel cauſa minoris activitatis, ac vitium, quæ agat eodem modo in ſolida corporis animati, ſicuti venenum pungendo ea, vellicando, criſpando, ejuſdem quoque naturæ effectus, licet minoris activitatis, producere debebit, & ſicuti pro curatione veneni, tota indicatio dirigitur ad compeſcendam horrendam criſpaturam ſolidorum per olea, Balnea, Fotus, decoctiones emollientes, &c. nulla tunc habita ratione fluidorum, ſic etiam pro curatione oſcillationis morboſæ, in fibris inductæ ab exigua portione fluidi acris, acuti, & corrodentis; ſi dicta oſcillatio in ingens creverit ob vividum, ac fortem elaterem ſolidorum, quo naturaliter fit præditus Patiens, certè tunc indicationes ad curandum ſolidum dirigendæ ſunt, effectus enim morboſi, qui poſtea in fluidis naſcuntur; omnes à ſolido criſpato tenſo, & convulſo procedent; ac propterea debebit illius Medicus relaxare, & mollire per balnea, fotus, unctiones, olea intus, foriſque, herbas anodinas, & emollientes, ac ſimilia.

Iſta celeritas propagationis oſcillationum fibrarum; præter allatum veneni exemplum, probatur etiam innumeris obſervationibus practicis. Qui ulcera in cruribus, aliisve in partibus gerunt, ſi generoſum biberint vinum, eodem vix ingeſto plaga inflammatur, ob ſolidorum oſcillationem à ſtomacho partibus, & præcipuè ulceroſæ, communicatam. Si in eandem parum ſucci limonis, aceti, alteriusve pungentis remedii inſtillaveris, momento temporis vagus horror totum pene corpus invadit. In febribus ſyncopalibus, vertiginoſis, & ſingultuoſis, quarum cauſa eſt acre quid corroſivum tunicis ſtomachi impactum, eaſdem criſpando, ac vellicando, graviſſima mala producit, communicata capiti, cordi, vel Diaphragmati vehementi, ac morboſa oſcillatione; unicum remedium eſt emeticum ex ol. amygd. dulc. quod & fibras criſpatas laxat, & acro cicutit, lenitque.

Si quis nudis pedibus ſuper marmoreum ambulet pavimentum, ſtatim ventris doloribus torquebitur; quæ ſingula, aut infinita id generis exempla taceam; facilè contingunt, communicata celeriter vehementi fibrarum oſcillatione à parte, in qua centrum eſt oſcillationis ad partes remotiſſimas. Eadem ratione loqui poſſumus de morboſis oſcillationibus internis à partibus ad partes vi cauſæ morboſæ productis. Atque ſi, Muſicus vi cantus cyathum è vitro rumpet, quando illius tonum prænoſcens ſupra ipſum cantaverit, idque ob oſcillationem à motus labiorum in aere impreſſam; quantò vehementiores, magiſque celeres erunt oſcillationes impreſſæ in fibra quæ eſt corpus ſolidum continuatum, & ab aeris corpore longè diverſum.

Neque præſens caput omninò impendemus ad celebrem propagationem oſcillationum fibrarum oſtendendam. Verum etiam ad probandam earum mutationem ſive ſucceſſionem de fibra in fibra, ſcilicet de carnoſa in carnoſam, de hac in membranoſa vaſorum ad membranoſam glandularum, viſcerum, cutis; & contrà à ſingulis harum ad alias inter ſe mutuo, notatis ſimul effectibus ex hujuſmodi ſucceſſione oſcillationum naſcentibus.

Hu-

Hujus generis est oscillatio dolorosa, à centro oscillationis loci dolentis ad remotas partes communicata. Quarè sæpè observavi in calculosis pulsum manus reni affecto respondentis parvum esse, depressumque, communicata dolorosa oscillatione contractioneque à renibus ad vasa è directo. In nephritide quoque qua parte est calculus, eadem succedit in capite hemicrania, ut vidi in Sene ad forum Farneliorum, quà respicit ripam Tyberis. Et in pleuritide pulsus ex parte lateris affecti, in quo est centrum oscillationis inflammatoriæ, depressus magis observatur, quàm ex parte sani. Idem forsan succedit in doloribus aliarum partium: Et quando dolores sunt vehementissimi, tunc fortissima crispatura communicatur systemati nervorum, musculorum, vel vasorum; & indè oriuntur post dolores, convulsivi motus, vel paralyses, vel abscessus; tales sunt paralyses supervenientes dolori colico, convulsiones doloribus capitis, & cerebri inflammationibus (de quibus, aliisque cerebri, & meningum morbis, videant Medici nostri temporis, vanitatibus speculationum addicti, *Hippocratem* magnum 3. *de morb. num.* 1.) abscessus supervenientes diuturnis, ac difficillimis partium doloribus; & ideò pulsus parvus in maximis doloribus, neminem deterreat, familiaris enim eis est, oriturque vitio solidi vasorum, fibrarumque irritati, crispatique, non verò fluidi. Observatur etiam hæc permutatio oscillationis à fibris membranosis in membranosas, vel in carnosas, & contra in aliis quotidie morbis. Ita post dolores partus excitantur colicæ, sive intestinorum dolores, communicatis crispaturis ab utero ad intestina. Erumpentibus dentibus in pueris lactentibus gravia succedunt accidentia vitio solidi nempè gingivarum irritati, puncti, crispatique, à quibus ad intestina oscillatione producta, graves oriuntur diarrhææ, quæ si non venerint, pejora veniunt mala, febris, vigiliæ, vomitus. Dolentibus mammis post partum lactis causa, lochia supprimuntur frequentissimè; remittente mammarum dolore, lochia libertati restituuntur. Incipientibus spasmodicis oscillationibus in Messenterio in hystericis, si successive cerebro communicentur, excitant, in eo vertigines, vel dolores, sopores, aliasque similes affectiones; & quando oscillationes vehementes cerebro communicatæ sunt, tunc à cerebro sensim ad externas partes oscillando propagantur, hac de causa forti hysteriæ superveniunt convulsiones, epilepsiæ, &c. partui quoque difficili epilepsia supervenit, quæ toties repetit, quoties ægra conatum repetit parturiendi. Quando plexus messenterii convulsionibus afficiuntur, omnes internæ abdominis partes pariter convelluntur; tales sunt convulsiones infantum, & puerorum, quæ ex abdomine putris congestæ cachochimiæ causa ferè semper excitantur, & ad cerebrum partesque externas denique transeunt. Quando hujusmodi fibrarũ oscillationes leves sunt, ægroti eas vapores vagantes, & ascendentes vocant: re tamen vera vapores non sunt, sed oscillationes spasmodicæ fibrarum, quæ à centro oscillationis remotas propagatæ in partes sub vaporum specie Patienti illudunt. Ex his certo deduci posset, quod licet in centro oscillationis causa morbi sit fluidum irritans: in progressu tamen oscillationum apparentia ac supervenientia mala sunt solidorum, non fluidorum effectus. Omnes proinde morbi remotis, sanisque partibus supervenientes ob oscillationes propagatas, ac permutatas de solido in solidum, sanari debent juxta leges solidi curativas, à nobis supra indicatas, & explicatas.

In hoc præterea negotia propagationis oscillationum de fibra in fibram: unum insuper monendum restat Practicæ nimium utile ac necessarium. Nempe oscillatio fibræ ab internis corporis partibus cœpta, & ab humoribus per partes circulantibus excitata, ne functionibus partium, & progressui liquidorum, impedimento sit, debet æquali resistentia recipi à fibris, quæ sunt in habitu corporis. Et contra in fibris habitus corporis cœpta, æquali internarum excipi, & absolvi: si contrarium eveniat, morbi statim exinde nascentur.

Evi-

Evidens, hujus rei in sternutatione habemus exemplum. Sternutatio est affectio convulsiva meningum, præsertim duræ. Illi præ cæteris sternutant, quibus interius fibræ nimium oscillant ab humorum acrimonia irritatæ. Fibræ igitur internæ ab acri & pungenti materia ad oscillationem concitatæ, oscillationes suas undequaque ad habitum usque corporis propagant. Si fibræ corporis habitus molles laxæque debitè sint, dictarumque oscillationum undas cum debita resistentia in se recipiant, nec iisdem contranitantur, nulli tunc violenti solidorum aut fluidorum motus succedent. At si fibræ externæ potissimum capitis ipsæ quoque crispentur, nimiumque oscillent ob frigus, aut calorem externum; tunc omnis undulatio externa fibrarum ad interiora reflectitur, definitque ad centrum oscillationum internarum, quod in dura matre consistere supponimus, ibique convulsivis veluti motibus excitatis sub specie sternutationis aerem materiem oscillationis causam foris propellit, ac detrudit. Atque hanc ob causam post nimium susceptum frigus, nimiumque calorem statim sternutamus. Quique tunc nimium sternutant, acres in eis abundare humores certo manifestant. Et si quis callis pedum laborantes post levem motum dolore nimio corripiuntur, acrium quoque abundantiam humorum iisdem inesse ostendunt. Hujus etiam mechanices causa, inæqualis nempe impetus, & resistentiæ inter fibras, sæpè succedit, ut existente alicubi dolore, non ibidem, sed in parte longè remota excitentur tumores, inflammationes, abscessus, &c. idest vel in parte, in qua terminus est fibræ dolore crispatæ, & oscillantis, vel in alia, quæ ob peculiarem tonum, resistentiam habet superiorem atque validorem impetu fibræ oscillantis. Ita observavi in cadavere à me secto; non longè ab æde S. Mariæ Populi in Via Flaminia, quo loci sepulchra olim erant magnæ Domus Domitiorum, & Neronis, extantque ipsorum rudera quamplurima: vidi, inquam, calculum magnum in renibus; & quod sanè mirum de nullo renum dolore conquestus est patiens, sed tantummodo de gravi ac vehementissimo genuum. Pariter Anno 1700. prope arcus Millarios Aurelianæ in via Salustrica à posteriori parte Collis Pincii, sive hortulorum, cadaver aperui mulieris, quæ atrocissimis uteri doloribus extincta, & utero post mortem examinato, nihil in eo morbosi reperi, sed tantum in emulgente dextera abscessum, in qua nullum unquam doloris indicium præbuit, &c.

PROPOSITIONES ALIQUÆ.

QUARUM PRIMA ERIT.

Determinata sanguinis, & liquidorum quantitas esse debet in quolibet temperamento nec magis, nec minus.

Quantitas liquidorum determinata est in quolibet temperamento, debet enim esse proportionata, & æquilibrata cum corde impellente, & cum partibus, per quas pellitur; si excedat, vel deficiat, statim mutatio nascitur in œconomia corporis animati. Hac de causa quando excedit, & proinde solidorum superat resistentiam, ut succedit in succiplenis, & in sanguineis, natura per hæmorroidas, vel per narium hæmorrhagiam eumdem minuit. Mulieres sanguineæ, & virilis naturæ post 50. ætatis annum, cum menstruæ eisdem naturæ lege cessant, menstruis hemorrhoidibus per plures annos subjacent. Multæ eadem de causa bis in mense menstruant, quod patitur virilis animi fœmina habitans in Carinis, ubi olim Domus M. Manilii Jurisconsulti celebris, & prudentis Oratoris fuit, teste Cicerone in paradoxis. Porrò suppressis consuetis excretionibus, vasa superfluis succis nimium replentur, hinc sequitur tardior eorum motus, & per consequens incrassatio, pluribusque morbis multiplex occasio. Hac forsan ratione *Hippoc. de vict. acut. num.* 21. 50. & *num.*

& num. 58. memorat vasa nimium vacua, aut nimium plena sanitati obesse.

Quibus brachium, aut crus casu aliquo rescinditur, in sequentibus vitæ annis solent esse obnoxii hæmorrhagiæ, dyssenteriæ, & nisi victum minuant nimiæ pinguedini, quia sanguis, qui in nutritionem rescissi membri impendi debebat, recirculat ad reliquas, quibus cum improportionatus sit, foris ut exeat, oportet, per hæmorrhagiam, aut desinat in pinguedinem. Pinguis evasit Pauper Miles Pontificium, qui contra Turcas pugnavit cum Venetis in nupero bello Peloponesiaco, cruribus in eodem bello rescissis. Degit nunc ad portam Turrionis, quæ ducebat ad Scholam Saxonum, & Longobardorum prope Campum Sanctum. Mulieres cum circa decimum quintum annum crescere deficiant, sanguis redundans, per menstrua, tunc appetentia exoneratur. Juvenes nimium sanguinei, nisi hæmorrhagiis in Juventute subleventur, corripiuntur febribus, fistulis ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non sputo sanguinis, quibus viis redundans à nutritione sanguis exoneratur: qui idem sanguis, quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non subjacent; Ex eodem fonte veniunt profusè hæmorrhagiæ post cibos lautiores, vel potiones liquidorum potentium. Cum igitur ventriculi Cordis, & sanguis omnibus vasis commensurati sint, si pars aliqua marcescat, deficiat, aut exsiccetur, sanguis ei prius destinatus, in alias impellitur, earumque vasa nimium dilatando incrementum eisdem affert, vel fortis prodit, si vasorum superet resistentiam.

PROPOSITIO II.

Peccans sanguis superfluus non est sistendus, sed sinendus ut fluat, quo Natura vergit.

INfinita apud Auctores funesta legimus exempla intempestivè suppressi in aliqua parte morbosi sanguinis, vel alterius liquoris. Nam cum pleno alveo per ea feratur loca, & jam solutus sit à compage reliqui sanguinis boni, necesse est, ut effluat, quò primum cœpit fluere, aliter retrocedendo interiora versus, vim facit incredibilem. Sic Juveni prope Collegium Matthæum in Quirinalis radice, ubi sunt Viridaria Pontificis, hæmorrhagia laboranti, suppresso sanguine per cucurbitulas spleni applicatas, ibidem secuta est inflammatio, Viro prope Collegium Urbanum de Propaganda Fide in Foro Hispanico ad radices Pincii, suppressa Hæmorrhoidum evacuatione, secuta est Apoplexia lethalis. Mictus sanguinis periodicus ac menstruus incautè suppressus, læthalis fuit ex *Salmuth. hist. 47. cent. 3.* prout videre est apud *Ethmullerum tom. 1. prax. fol. m. 309.* ubi plura hujus generis mirabilia recensentur exempla. Ulcera imprudenter clausa, mille mala pernicioſa pariunt. Hinc sæpè succedit, quod fluidum, licet excrementitium, si per vias sibi proprias evacuari non potest, locum sibi faciat per vicinas. Ob id Monialis quædam per sex menses ischuria laborans vixit commodè quia quotidie sedebat in abdomine, teste, *Ethmullero tom. 1. prax. fol. m. 314.* Et ex Benivenii observatione Puer ischoria vexatus, urinam per alvum educebat, Menstrua suppressa viam sibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

PROPOSITIO III.

Si rictum & laxum fluidis æquè ac solidis competit in corpore animato.

IN toto opere de fibra motrice pluribus argumentis, veritatem hanc probavimus, ut majori tunc explicatione non indigeat. Hinc in malignis ex colliquatione, quoniam nimium laxatur liquidorum compages; acida ex citro, ribes, acetosa, & similia consistentiam fluidis dando mirè in talibus proficiunt febribus, &c. Ipse feliciter, ut soleo, Romæ aqua cordiali frigida Saxoniæ, cujus vires in febribus acutis, inflammatoriis, colliquativis, sunt profe-

adò egregiæ, ut præ cæteris nuperrimè vidimus prope ædem Divi Ludovici Gallorum in Agonali ad Thermas Neronis, in Virgine acutè febricitante ex febri colliquativa, &c.& in Mercatore, qui decumbebat prope Templum S. Caroli de Catinariis in via, quæ ducit ad Campum Floræ, & Theatrum Pompei Magni. Demum in puero in Campo Agonio inter vallem Martiam, & circum Flaminium, ubi nunc commune forum rerum venalium.

PROPOSITIO IV.

Non obstante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulsiones, & derivationes humorum in curatione morborum.

HUjus Thesis veritas quotidiana curandis in ægris experientia confirmatur. Garriant quicquid velint nonnulli delicatuli ex Schola Hypothesistarum. Sed præter experientiam *Dominus Bellinus* amicus noster rationibus mechanico-geometricis, idem evidentissimè demonstravit in libris *De missione sanguinis* ad ægrorum salutem maximè necessariis. Infinita afferri possent exempla ad hanc rem firmandam, sed ne tædio simus legentibus, sufficiat casus Doctissimi *Lindani* de venæ sectione in ophthalmia relatus ab *Ethmullero tom. 1. prax. fol. m. 399.* quo revulsionis, ac derivationis evidentia, ac utilitas clarè satis comprobatur, &c. si menses instant, vena brachii secanda, & fluent; si iisdem fluentibus eadem secetur, supprimentur: non supprimentur autem, si secetur saphæna. In partu difficili secta vena brachii, fœtus exit, & in ischuria, eadem secta urinam profluere facit, *teste Foresto, Tyro expertissimo, & practico*, ob id potissimum celebri, quia tota vita cum Natura cohabitavit: & ab ejus oraculo pendens, observationes morborum, & debita præcepta iisdem curandis necessaria, & opportuna, patientissimè conflavit. Legendæ igitur sunt ejusdem observationes, valdè enim fructiferæ sunt. Ut & illæ, quæ nunc magna omnium admiratione appositæ sunt à Clarissimo Viro Nicolao Cirillo Neapolis ornamento, & Medicinæ restitutore præstantissimo Operibus valdè prægrand. Domini *Ethmulleri* inter Recentiores Practicos prudentissimi fol. in Tom. IV. divisis, in lucem jam editis Neapoli, Typis Novelli de Bonis. Anno 1727. Ob-Observationes per quàm necessariæ omnibus Juvenibus Medicinæ Tyronibus, quas hortamur; ut semper illos habeant præmanibus: profectò enim medullam veterum, novorumque Practicorum continent; nec non & formulas satis superque utiles Remediorum præbentes.

PROPOSITIO V

Sanguinis motus impeditus in aliquo surculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.

IDeò spleneticis familiares videmus vomitus sanguinis. Sentiunt enim hi pulsationes magnas circa splenem, quo significat interceptum ibidem esse sanguinis motum in vasibus. Unde hæc tandem aperiuntur in cavitatem stomachi: eadem de causa post pulsationem vasorum in temporibus supervenit narium hæmorrhagia. In gravidis succedit inflammatio crurum circa ultimum mensem, & fœtu emisso evanescit. Hæmorrhoides, & varices in gravidis circa finem, eadem de causa apparent, à compressis nempe vasibus magnis abdominis ab utero pleno.

Sed intercepti alicubi sanguinis motus, & ob id in remotiores vim facientis in Praxi quotidie habemus infinita exempla. Ita in doloribus præcordiorum cum tumore vel tensione in acutis, sanguis è naribus fluit *teste Hippoc. lib. prænot. num. 6.* Idem notat num. 8. l.c. de capite, mano, &c. frigidis, ventre existente calido. Ibidem vide *l.c. num. 9.* Quando caput, manus, & pedes sunt frigidi, & præcordia calida, esse malum. Idem num: 15. l.c. Dicit quod in suppuratione pulmonum pectus est calidis-

simum, manus verò, caput, & pedes frigidi. *Quibus in præcordiorum dextra, aut sinistra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis: idque neque cum dolore præcordiorum, neque inflammatione, sanguis è naribus fluet*; *Hippoc. lib. prænot. num.* 25. Idem repetit 1. prædict. num. 21. & l. c. num. 14. ait. *Præcordii distensio abscessus ad aures parit*: Sed plura vide apud *Duretum fol. m.* 19. *uum.* de affectibus ex distensione hypochondriorum in acutis. Quibus sanguis è naribus fluit, hi alioquin sani esse videntur, hos splenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput doloro, vel utrumque *Hippoc.* 2. *prædict. num.* 41. Ibidem num. 47. disourrit de morbo articulari, facto ex impedito ordinario fluxu sanguinis è naribus. Quando enim sanguinis copiosè effluit per nares in scorbuticis, tunc ingentes adsunt obstructiones in visceribus, & ideò sanguis eorum anfractus pertransire nequit, quin vario obice hinc, & circa interiores corporis partes angustatus, necesse habeat versus externam superficiem copiosius deferri, & sæpè qua data porta exire; adeoque angustia loci compensetur pro celeritate motus; & aliquando tanta vis est crispaturæ, & clausionis alicujus villi aut vasis, ut impediat circulum liquidi alicujus in toto corpore. Talis est Universalis tumor, ac veluti tympanitis totius corporis factus ex punctura vulneris teste *Villisio tom.* 1. *fol. m.* 145. Tales sunt sanguinis copiosi fluxus per alvum, & constitum, ex jecore vel alio viscere intento nimium, obstructo, schirroso, &c. ut nuper vidimus in ægro Sexagenario, decumbente prope Forum Holitorium, quod inter Capitolium, & Theatrum Marcelli quondam fuit, & etiam nunc est, diciturque vulgò Platea Montanaria, &c. æger hic amicus erat viri doctissimi, & nostri amicissimi *Raphaelis Fabretti* ob edita magnæ laudis opera ab omnibus bonis valde estimati. Opus vero inscriptionum antiquarum nuper editum Romæ, est omnium laudatissimum. Cumque ipse plura centena numismata in Museo meo habeam, frequenter optimus Senex *Fabrettus* domi meæ erat, deque iis incredibili cum eruditione differebat: potissimum de Nummo M. Ant. & & Cleopatræ, in cujus oppositа parte currus est à quatuor equis marinis tractus, & currui insidens M. Antonius in habitu Apollinis cum lyra: prope eum Cleopatra, & sub eis puer frænа regens equorum: prope currum duæ sunt litteræ græcæ Δ & Σ ideſt *Delta & Sigmă* inscriptæ, & in peripheria nummi id inspicitur, *L. Bibulus. M. F. Præ. Hip.* Nostro hujusmodi nummo summopere delectabatur Vir ille magnus, rarumque dicebat, ac magni pretii. Post ejus obitum sequens inscriptio inventa est prope Portum, & cum medica sit: nec ab eo descripta; Eruditorum gratia placuit eamdem hìc apponere.

D. M.
I. CAESENNI CRESCENTIS MEDICI.
Q. VIX. ANN. XXX.

CAPUT X.

De consensu solidorum, jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii.

QUamvis nonnulli credant, detecta sanguinis circulatione certos, & particulares consensus, sive communicationes partium inter se nullo modo dari, qui sanguis æquè circulando per singula singulis momentis, omnia consensus jura excludit: & quasi ad opinionem hanc confirmandam maxime faciat *Hippocratis* sententia *lib. de alim.* cum de origine partium differens asseruit. *In humano corpore confluxus est unus, conspiratio una, & omnia consentientia*. Nihilominus tamen qui seriò in Praxi observat motus, & progressiones malorum, fatebitur certè, partes inter & partes, occultum quemdam, ac reconditum adesse consensum, cujus ratione sicuti in naturæ functionibus obeundis sibi invicem communicant, ita pariter, nescio quid occultum, morbos sibi communes sæpè faciunt peculiares quædam partes

tes inter se: nam centies ferè vidi partem ad partem constanti lege metastasim morbi facere, & ab eadem in primam constanti lege reverti.

De hoc igitur consensu præsenti capite tractaturi, omninò quidem non redarguemus veterem opinionem putantium partes mediantibus quoque fluidis universaliter consentire: sed probare curabimus partes quasdam cum partibus peculiarem habere consensum ratione solidi, idque forsan ratione peculiaris, & homogeneæ structuræ, originis, nexus, finis, progressionisque inter solida fibrarum: Quare si contingat, ut à fluido currente tangatur fibra, quæ jure originis consentit cum remota alicujus visceris, aut partis; vellicatio à fluido facta ad illam quoque perveniet, & effectus, qui inde nascentur, communes erunt ambabus. Et ut evidenter pateat huiusmodi de consensu solidorum, tractationem solidæ observationum, & experimentorum basi hærere, veritates Practicas quamplures in medium proferam, per quas certitudo rei manifesta evadit, & clara. Quo facto concludemus hanc inter solida peculiarem, ut ita dicam, sympathiam, sive consensionem quatuor potissimum de causis fieri, jure nempè originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii,

Caput cum ventre, & venter cum capite peculiariter consentiunt; ventre pleno, caput repletur; soluto, solvitur: pleno capite, venter in officio turbatur; soluto capite, restituitur, & quod replebat caput, ut benè solvatur, per alvum solvi debet. Internæ pectoris partes cum pudendis consensiunt, pudenda contra cum pectore. Tusses molestæ, Asthmata, vel alii pectoris morbi in morbos Scroti, & viarum urinæ desinunt. Morbi scroti & viarum urinæ in morbos pectoris mutantur. Sicuti purgantia in morbis capitis summoperè proficiunt, ita diuretica in morbis pectoris. Cutis quoque cum alvo consentit. Alvus cum cute; morbi cutis, ut dolores artuum. fœdæ, ac pruriginosæ ejusdem maculæ, in alvi morbos solvuntur: Alvi affectiones, ut diarrheæ, colicæ, &c. in cutis affectiones migrant, &c. in cutis vias, nempè per diaphoresim sanantur frequentissimè. Ita in febribus anxiosis, quas malignum parit fermentum, ventriculi, & intestinorum vias obsidens, & vehementes undique oscillationes excitans. Ægri inquieti sunt, jactabundi, loco stare nesciunt, & toto penè tempore, quo hujusmodi affectiones durant, in variolis, ne minima quidem pustula exit in cute, nec sudoris gutta prosilit in iis, & alvo ob dictam causam veluti contracta, convulsaque, universum cutis systema convellitur quoque per occultum consensum, contrahiturque. Jecore affecto dolores ad jugulum è directo fiunt, tusses inanes spirandique difficultates. Imò hydropes, qui ex morboso jecore pendent, vehementissimam, sed inanem tussi conjunctam habent, quæ in aliis hydropum speciebus vix, aut rarò apparet: Qua de re videatur *Hippocrates lib. prænot. num.* 8. *&c.* Consensum partium è directo in morbis quotidie observamus, de quo discurrit optimè Senex magnus pluribus in locis; sed potissimum 6. *epid sect.* 2. *fol.* 144. *E directo, & laterum, & Præcordiorum intentiones, & splenis evacuationes, & è naribus eruptiones, & aures è directo. Horum plurima etiam ad oculos. Utrum igitur omnia? aut quæ quidem ex infernis sursum è directo; Qualia sunt quæ juxtà maxillas, aut circa oculum, aut aurem? quæ verò ex supernis deorsum non è directo atque, & anginosi, & rubores laterum dolores è directo, aut etiam, quæ infra hæpar sunt, & supernis distributa, velut in testes, ac varices? considerandæ sunt hæc, quo, & unde, & propter quid: Expectare oportet è directo dissentionem secundum ventrem ut plurimum, &c.* Ibidem vide reliqua *Hippocrate* digna. Idem quoque differens *de partium consensibus supra infra, infra, & supra. &c.* 1. *prædict. num.* 18. *fol. m.* 70. asserit. *Sanguinis eruptiones in naribus è contrario malæ, veluti si in splene magno ex dextra nare fluant. Et circa præcordia eodem modo se habet, & cum sudore hoc pejus. Et in coac.* 31. *cum comment. doctissi-*

mi Dureti de pleuritide ait: *Si pulmonicis tota lingua fit alba, & aſpera, ambæ partes pulmonis ſunt inflammatæ, ſi medietas linguæ aſpra, &c. eſt, ea pulmonis pars ægrotat. Ita ſi dolor ad jugulum eſt, ſi fuerit ad dextrum, dextra: ſi ad ſiniſtrum, pulmonis ſuperæ pars ægrotat.*

Quæ quidem omnia, ut alia quamplura taceam, ſatis ſuperque oſtendunt, quod inter partes, & partes ſit iſte certus conſenſus, cujus cauſa ſicuti morbi partium peculiariter inter ſe mutantur, & communicant: ita quoque, & functiones earum naturales peculiariter ſibi invicem conſentire crediderim.

Dictum eſt antè partes conſentire quatuor præcipuè modis, primò ratione originis, ut ſunt partes membranoſæ, & ex membranarum telis compacta viſcera, quæ omnia remotam à meningibus trahunt originem; carnoſæ cum carnoſis, & ſic deinceps. Deinde cauſa vicinitatis, ſicuti conſentiunt ductus coledochi cum duodeno, qui cum in principio intermittentium more aliarum partium rigorifera oſcillatione convelluntur, bile in duodenum vicinumque ſtomachum expreſſa; bilioſi vomitus naſcuntur, quos videntes *Galenici* bilem intermittentium cauſam credidere, ſed falsò. Uterus cum veſica, veſica cum inteſtino recto, &c, tertiò ratione nſus, uti ſit inter renes, & veſicam; inter ſtomachum & inteſtina; Inter vaſa, & vaſa partium, &c. quartò demum ratione communicationis officii, ſicuti inter jecur, & veſicam fellis; Inter ſtomachum, & inteſtina: Inter renem, & renem: oculum, & ſic de aliis partibus, quæ commune habent officium in aliqua functione peragenda.

Quoad originem, & præcipuè partium membranoſarum, hæ ſingulæ à pia, & dura matre dependent. Pia, & dura mater bifariam cerebrum ſecant in partem nempè dextram, & ſiniſtram. Neque in ſolo cerebro hujuſmodi exacta diviſio definit, ſed ad infernas quaſque partes extenditur, & hinc paralyſes illæ medietatem corporis exactè occupantes oriuntur. En itaque habes primum conſenſum partium è directo ab *Hippocrate* indicatum, atque illum ob communem originem, communemque diviſionem in cerebro ipſarum radice, porrò eædem meninges ſequendo vias cerebri in ſpinalem medullam producti, hanc quoque binas partes æqualiter partiuntur, atque triginta nervorum paria hinc inde dimittunt. Et en ſecundam habe cauſam conſenſus partium è directo jure communis originis, diviſioniſque. Quamobrem ſi paralyſes univerſales in partibus è directo fieri poſſunt, quia nervi è directo atque in prima communique læduntur origine; cur negabimus dari poſſe conſenſum inter partes, quia oſcillatio alicujus Fibræ originem parti è ſe longe remotæ præbentis, in hanc omninò deſinit, & deſinendo liquorum per eam circulantium curſum turbat, morbiſque invadendi occaſionem præbet, putaverim itaque hujuſmodi remotas inter partes conſenſum vi, & irritatione ſolidi potius, quam projectione, progreſſioneque liquidi produci. Et ſi quado liquidi vitio fiat profectò, vel ratione vicinitatis, vel quia morbi cauſa generaliter circulat in omnibus. Ita vertigines, & epilepſiæ, & variæ cordis, atque pectoris affectiones per conſenſum partium inferiorum, non fiunt quidem per vapores aſcendentes, ut falsò creditum eſt hactenus, ſed illarum partium ſpaſmis cerebro communicatis, in eo fluidorum curſum turbant, undè vertigo. Hujuſmodi ſpaſmodicas oſcillationes explicant ægri per fumos item per vapores aſcendentes: verum nec fumi, nec vapores ſunt, ſed ſpaſmodicè fibrarum oſcillationes, è partibus in partes leniter progredientes. Omnia cerebri undecumque afflicti mala cum ſtomacho facile communicant, idque vel generis ſimilitudine, vel jure ſocietatis. Ob eamdem fibrarum oſcillantium continuationem quidam quoties tuſſiunt, mingunt. Cognovi ægrotum Romæ palpebrarum dolorosa excoriatione laborantem, quoties caſu pilum aliquem earum durius tractabat, vago horrore per totam corporis medietatem oculo reſpondentem

cor-

corripi, ac perfundi.

Sic etiam multi sibi ventrem quandoque lubricant usu tabaci, vel ore in fumi formam fucti; vel tracti, ut moris est per nares; communicatis nempè oscillationibus ab ore, & naribus tabaco irritatis ad intestina. In nephritide calculosa interdum adest hemicrania ea parte capitis, quæ dolenti reni è directo respondet; stupor quoque crurum è directo, retractio testiculi è directo eamdem ob causam fiunt. In calculo vesicæ adest in glande penis dolor, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica, ac certissima calculi vesicæ signa est, ut in quatuor observavi, quibus lithothomia celebrata fuit. Dolores ischii; dolores lumborum ex anfractu congestioneque parvorum, crudorumque humorum in mesenterio orti, ad genua, & ultimos digitos protenduntur. In his, aliisque id genus casibus habentur communicationes, seu conversiones malorum è partibus in partes ob irritationem solidi magis quam ob fluidi metastasim, ac transmissionem. Quæ si exterius fieri videmus, cur negabimus eadem mechanicè, & interius posse quoque contingere in productione, successioneque morborum?

Consensus hi inter partes membranosas ratione originis fiunt ob continuationem fibrarum ejusdem texturæ, toni, elateris, aliarumque qualitatum suo generi familiarium, & prout impressio ab agente contrario facta, fibrarum seriem, aut cumulum afficit, quæ cum pluribus aliis, vel cum paucis tantum consentiunt, ita consensus oriuntur vel per universum systema partium eidem consentientium, vel per medietatem tantum, magis minusve. Hac de causa dum febrilis horror, aut frigus universam cutem convellit, tunc oleum destillatum Cariophyllorum Epigastricæ regioni illitum, remissionem horroris procurat undequaque. Plantarum pedum mirus cum toto systemate nervoso, & membranosis partibus consensus est. Nam supra frigidum ambulantibus pavimentum, aut alvum laxari, aut intestina torqueri contingit; caput per pediluvia lenitur. Si sua sudorum effluvio manus vel pedes nudentur, & frigori exponantur, statim minuitur, vel supprimitur sudor, prout rarioris, aut densioris texturæ fuerit patiens; quique difficile sudant, appositio plantis pedum latere calefacto, mirificè sudor illis promovetur. Istæ, aliæque hujusmodi partes; quia universo consentiunt systemati, universum etiam eis systema consentit. Quoad Prognosticum verò in malis ex pedum frigore & affectionibus faciendum, videatur Senex magnus *de victu acut. num.* 12. *num.* 30. *nu.* 42. *& nu.* 43. *de vict. acut.* ubi ait. *Quibus in febribus perpetuo alvus liquida est, his præcipue pedes calefaciens, & ceratis integens, & fasciis obvoluens, animum adverte, ut ne sint reliquo corpore frigidiores, si vero calidi sunt, nullum adhibe calefactorum, sed conserva, ne perfrigerentur.* Vide quoque *nu.* 45. *reliqua, & num.* 4. *de dieb. judic.* refert peculiarem jecoris morbum, in quo pedes fere semper frigidi sunt. Cognosco Romæ Nobilem virum natura siccum, & fusco cutis colore præditum ætat. ann. 40. qui frequenter coryza, & catarrhis corripitur. Et quando sibi pedes derepente, & sine causa refrigerari sentit, infallibiliter paulo post catharrhus cum coryza, & capitis dolore supervenit. Quare rogo Lectorem, ut hos *Hippocratis* Textus attentè consideret, & inde discat, quàm necessaria sit hæc de consensu partium tractatio.

At si inter fibras tractas, lacessitas, aut irritatas non est universalis ob universalem intra singulas communicationes consensio, sed eædem in sua progressione hinc inde desinendo viscera, glandulas, aliasque partes producent; tunc non universales, sed particulares tantum oriuntur consensiones. Semper tamen juxta communem solidorum legem tacta extremitate alicujus fibræ, alterum ejusdem extremum statim debet consentire. Et si nimium in producenda parte aliqua circumscriptæ fuerint fibræ, nec cum vicinis partibus multum communicantes, consensio inter ipsas circumscripta quoque erit in tali dumtaxat viscere, hac forsan de causa

rigo-

rigores, & horrores, qui futuras ſuppurationes prænunciant in partibus, in pulmonibus, vel à tuberculo, vel à vomica, vel alia ſuppuratis de cauſa, aut nunquam, aut rarò obſervantur; quia forſan rigoriferæ oſcillationes in pulmonibus à pure productæ, in ipſis deſinunt pulmonibus, nec ad extra propagantur. Porrò ob peculiares fibrarum progreſſiones unioneſque, peculiares oriuntur conſenſus. In contuſionibus cranii, & læſionibus meningum, ſi ſeptimo, vel undecimo die gravis ſupervenit ophthalmia, ſignum mortis erit imminentis. In collectione puris in cavitate capitis aliquando ſuccedunt vomitus, nauſea aliquando ad jecur metaſtaſi facta jecur ſuppurat frequenter in capitis vulneribus, & contuſionibus. Ex gravi capitis percuſſione, impotentia ad Venerem. Phtiſi ſupervenit tumor Teſtium. Succus ſempervivi Scroto illitus ſiſtit hæmorragiam narium. Acetum quoque eiſdem illitum ebrietatem, & narium quoque hæmorrhagiam tollit. A remedio primis viis hærente noxius humor licet in remoti partibus lateat, corrigi, & emendari poteſt. Si etiam in vehementibus animi paſſionibus prout ab agitatione ſpirituum in cerebro aliqua ex ejus fibris tangitur; partes inferiores tali fibræ reſpondentes ſtatim conſentiunt, & ob hujuſmodi mutuam ipſarum oſcillationem fluidorum curſus perturbantur variè, & agitantur. Ita hæmorrhagiæ narium ſubito terrore ſanantur Gaudium, & Ira menſes promovent, pavor & mœſtitia ſtringunt; verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidæ territæ, verecundæ poſt partum lochia ſibi ſupprimunt. Uteri laxitas ſolo terrore ſanata fuit.

Similes conſenſus univerſales, & particulares inter partes membranoſas, & membranoſas; inter carnoſas, & carnoſas, inter alias rationes communis originis, & ſimilitudinis in ſubſtantia, præſenti capite fusè explicabuntur; differetur pariter de tribus reliquis Conſenſibus inter partes ratione vicinatis, uſus, & communicationis officii, ſive fiant per contactus, & oſcillationes ſolidi cum ſolido, ſive tranſmiſſionem fluidi, ſive demum per utrumque.

Quoad conſenſus per tranſmiſſionem fluidi, oſtendemus fluida hinc inde in variis ac determinatis corporis partibus, ac filtris ſecerni, quia unicuique fluido varia, ac determinata gravitas ineſt, cujus gravitatis cauſa coguntur ſingula ex legibus ſtatices ſtatutis in locis depurari. Exemplo ſit ſtercus, & urina, quæ quoniam cæteris liquidis ſunt graviora, ſuaque gravitate circulationem retardarent, humoribuſque progredientibus magno eſſent impedimento; natura ipſorum providens gravitati voluit, ut in parte cæteris magis declivi, & prope duo majora corporis orificia ſecernerunt, ut ſtatim, ac ſecreta ſunt, foris propellantur; aliter enim ſi remotioribus in locis ſeparari debuiſſent, corporis functionibus ſuo per partes progreſſu maxime nocerent, non ſolũ etherogenea ſua natura, ſed multo magis ſua majori gravitate. Nam ſicuti cibi pondere proprio dum in ventriculo ſunt, ejuſdem tunicas varie comprimunt, ac complicant, & hujuſmodi compreſſione fluidorum curſum per illius vaſa variè mutant, & afficiunt, unde variæ circa digeſtiones oriuntur mutationes. Ita humores, & excrementa ſui generis alicubi congeſta ſolo pondere mille affectiones in liquidorum curſu poterunt producere. Et ideò quando magnus eſt hujuſmodi gravium, terreorum, viſcidorumque excrementorum in primis viis, glanduliſque meſſenterii cumulus, liquidorum curſum, vicinarumque partium functiones adeò perturbat, ut plerumque febres, quas meſſentericas voco, graves, longas, & difficillimæ curationis producat. Quæ quidem præ cæteris hac in Urbe regnant, neque eas curamus nos chimeris teſtaceorum, quæ acida imaginaria, & ficta abſorbeant; ſed noſtra peculiari methodo, ad quam magno tandem labore, & patientiſſima obſervatione pervenimus; ſicuti palam faciemus in peculiari tractatu de febribus, morbiſque meſſentericis Romanorum. Quam pauci meſ-

ſen-

ſentericas febres curare, aut dignoſcere ſciunt. Felicem ægrum, qui inciderit in Medicum febres, morboſque meſſenterii bene curantem. Tyrones mei, non teſtacei, non peſſimo ſanè, ac peſtiferò chinæ chinæ abuſu, non futilibus ex chalybe remediis, non hauſtibus olei amigd. dulc. quod, neſcio quo fato, ſingulis pene in morbis à Noſtratibus hodie adhibetur (Tyrones mei, iterum dico, præ oculis ſemper habete, *ut ne quid nimis*) eas curabitis, ſed ſolida nimium intenta laxando, nimium laxata intendendo, liquida nimium concreta ſolvendo, ac per intervalla purgando, intus & extra varia remedia adhibendo, ut Auditores mei quotidie vident. Qui hæc bene noverit, bene curare noverit. Quod de ſtercoris, & urinæ ſecretione diximus, de aliorum quoque liquidorum bilis, ſalivæ, &c. ſecretione ex variis legibus gravitatis ſingulorum dicendum.

Inter conſenſus, qui fiunt ratione ſolidi, notabilis eſt, qui ſingula inter vaſa reperitur; arterias, inquam, & arterias; venas, & venas; inter utraſque ſimul, ac demum inter cætera vaſa univerſalia, & particularia. Cum enim vaſa compacta ſint telis membranoſis, circum quas fibræ carnoſæ circulares, ſive ſpirales variè ludunt, eaſque miro artificio amplectuntur, vocari quodammodo poſſent muſculi cavi, peculiari motu, & ab eo cordis, atque aliarum partium valde diverſo donati. Unde quando dictæ earum fibræ, vel nimium oſcillant vel nimium relaxantur, particularis hic vaſorum motus, vel tardior erit, vel frequentior. Et exinde major minorve in contento liquido impreſſa celeritas obſervabitur, à motu, & impreſſione à corde, vel aliis partibus facta nimium diverſa. Ab hac fortaſſe pendet origine varia illa pulſuum diſcrimina, quæ ab Antiquis vocabantur differentiæ pulſuum ratione inſtrumenti, uti ſuo tempore nos etiam planum facimus.

COROLLARIA, ET POSTULATA.

AD calcem hujus capitis ad inſtar Corollaria notanda venit particularis quædam ſolidorum indoles & proprietas: ea eſt quod fibræ noſtri corporis ita ſunt natura comparatæ, ut ad libitum Hominis, vel ob peculiarem fluidorum prope ipſas currentium diſpoſitionem, variè afficiantur; duriores fiant, vel molliores, hinc inde variè diſtorqueantur; ſomno accomodentur, & vigiliis; vitæ ſedentariæ, vel laborioſæ, horis prandendi, vel cœnandi determinatis, omni demum vitæ generi, ita accomodentur, ut ſi velis poſt tranſactum aliquod tempus ab eo ſtatu ad contrarium fibras revocare, profectò vel difficulter, vel nonniſi cum aliquo ſalutis diſcrimine, id aſſequeris. Porrò quamdam veluti peculiarem conſuetudinem, acquirũt. Ita ſi quis per multos menſes incurvatum ſemper brachium teneret, fibræ brachii ob illam conſuetudinem, ita incurvatæ perſiſtẽt, ut vix incurvatio illa tolli poſſit. Aſſuefiunt itaque fibræ cuilibet actioni corporis, & à quilibet deſuefiunt, ut qui aſſuefcit noctu determinata hora mingere, determinata hora ſomno excitabitur ad mingendum. Qui aſſuefiunt ad determinatam horam dormire, tali hora excitabuntur, ni turbetur hæc conſuetudo ab aliqua ex ſex rebus non naturalibus. Quorum conſcius *Hippocrates de rat. vict. in acut. num.* 15. plura recenſet mala, quæ ſuccedunt, ſi conſuetudo prandii determinata hora faciendi mutetur in contrarium, vel ſi ciborum uſui mutetur ex malis in bonos, vel contra. Et *loc. cit. num.* 23. Damna quoque refert mutationis lecti è duro in molle, è molli in durum: quorum plura certè curioſiſſima repetit divinus Senex, *loc. cit. num.* 24. Adeo ut nos ejus exemplo ducti magna cum diligentia ſingula, quæ ad ſanitatem ſpectant notare debemus, & animadvertere; docet enim præ cæteris 6. epidem. *Nihil temerè credendum, nihilque negligendum.*

II.

II. Sed hìc contra me obmurmurantem video medicum, & in me his verbis invehentem, Quam minime mathematicæ instructus est hic Author solidorum, quam parcus in asserendis geometricis demonstrationibus, ac legibus pro ardua solidorum provincia illustranda? Cui quidem respondeo, me in hoc de solidis specimine mere ad ampliandum praxim directo, non uti rigorosis legibus demonstrationum, quia morborum origo, progressus, & eventus omnes hujusmodi speculativas demonstrationes flocci faciunt ac spernunt; sed animo præconceptis ac benè perceptis generalibus quibusdam Mathematices principiis ad hanc rem opportunis; regulas geometriæ observationi certæ affectionum fibrarum, non verò contra observationem geometriæ accommodare in animo semper habuisse. Vanæ sunt omnes hujusmodi demonstrationes ab extra petitæ, & ad functiones partium sanas, vel morbosas adhibitæ. Præscire ante debebemus veros canalium diametros, eorumdem progressus, finesque varios. Vim certam cordis impellentis, certamque fluidorum ac solidorum resistentiam, & mille alia id genus, ut dimonstrationes ab extra petitas partium, functionibus rectè accommodare possimus; sed quoniam hæc scitu difficillima sint, necesse est, ut in hoc Practices negotio Geometria famuletur observationi.

III. Quacumque molestiam inducunt medicamenta acria, spirituosa, vel alterius generis in lingua, dum ore detinentur, eamdem quoque pariunt internis in partibus, per quas progrediuntur, irritando nempe, urendo, constringendo, exprimendo, & mille modis linguam, & liquida vicina afficiendo. Unde per analogiam ab hujusmodi externis observationibus discurrere poteris de remediorum effectibus in partibus internis.

IV. Sæpè diximus solida motum sibi impressum à fluidis non solum diu multumque conservare, sed vim impressi motus in ingens augeri, ac multiplicari in ipsius; quod quidem succedit ob firmam fibrarum minimorum inter se adhæsionem continuitatemque, & perennem liquidorum pone ea currentium contactum, ac collisionem. Specimen aucti impetus solidorum à levi impulsu fluidorum pungentium vel irritantium habes in doloribus, & ipsorum symptomatis, in horrendis convulsionibus, similibusque morbis. Et mirum est, quam facile multa morborum phænomena per hanc mechanicen explicantur.

ALIÆ PROPOSITIONES.

UNDE ERIT PRIMA.

In Juvenibus humores ut plurimum faciunt impetum superiora versus, in Senibus verò versus interiora.

PEndet id, si dicet opinari ex laxitate nimia solidorum, & fluidorum in senibus: contra verò ex nimia vi, tensione; & elatere eorumdem in Juvenibus; Hac de causa ait *Duretus in coac. fol. m. 66: & 69.* quod febres ardentes in Juvenibus solvuntur per hæmorrhagiam narium, in senibus per dissenteriam; sed ut hæc certo ei serventur in Praxi, sicuti revera observari debent, jubente sic Naturæ lege, animus omni cura solvendus est, ut liberè hinc inde diffluere possint spiritus, & irradiare partes singulas, juxta Naturæ ordinem. Nam animo curis, fluidis, & mille aliis causis vitæ civilis, agitato, turbatoque, liquidorum omnium cursus mille modis turbantur, agitanturque, effluunt hinc inde furibundè, qua fluere non debent.

PROPOSITIO II.

Fluida, & solida ex repetitis actibus, & consuetudine hominis, peculiarem acquirunt Naturam.

SI qui assuescunt frequenti venæ sectioni, aut purgationi, si omiserint hujusmodi remedia, intempestivè incident in morbos, ut innumeris Authorum patet

ret exemplis; Notavimus hoc in ægro ad Templum Fortis Fortunæ, nunc S. Cosmatis in Janiculo in hortis Cæsaris Dictatoris, quos ipse populo Romano legaverat, ut narrat Tacitus. Et notavimus in Juvene ad Templum Herculis in Ara maxima, nunc S. Mariæ in Cosmedin post Muros Scholæ Græcæ. Atque in Pictore ad vetus Silvani Templum, nunc S. Aghathæ sub Viminali in via suburbana. Qui nimiæ exercitationi assuescunt, si intempestivè quieverint, dyssenteriis, aut articulorum doloribus corripi solent. Qui assuescunt determinata noctis hora mingere, eadem infallibiliter excitantur ad mingendum qualibet nocte. Pariter qui assuescit somnum trahere ad murmur aquæ salientis, vel alicujus Artificis prope domum suam tintinnabula, vel alia instrumenta exercentis, si Domum mutaverit, in qua dicta non adsint murmura, difficiliter somnum capiet, & nonnisi magna cum molestia, nempe donec desuescat omninò a murmure præfato, &c.

PROPOSITIO III.

Intercepto motu liquidi in aliqua parte, intercipitur; & vicinæ; soluto, solvitur.

AC remediorum præscriptiones, maximè juvat hujus Thesis cognitio, & veritas motus unius liquidi, ex motu alterius mutatur, variè dirigitur, turbatur; definit, augetur, quod nisi ritè cognoscamus, obscurè procedemus in curando. Senex prope Palatium olim Christinæ Suecorum Reginæ, hæroici animi fœminæ in Via Lungariæ, quæ ducit ad Vaticanum sub Janiculo colle, Numæ Regis, & Statii Cæcilii Poëtæ sepulchris celebrato. Dicitur nunc corrupto vocabulo Collis Montorius. In hunc secessisse aliquando Plebē Romanā, & à Quinto Hortensio Dictatore revocatam scribit Plinius lib. 16. Præfatus itaque senex sæpè laborabat alvi suppressione diuturna, quando diuturna est hæmorrhoidum suppressio. Pro modulo, quo exit sanguis ex hæmorrhoidibus, exeunt fæces ex intestinis. Repleta nimium vessica, ab urina tota nocte ibidem congesta potissimum longis noctibus hyemalibus, manè si flatus velis pedendo emittere, non poteris; tensio enim fibrarum vessicæ vicino communicatur intestino: hinc oritur difficultas emittendorum flatuum, & fæcum, nisi eadem remittatur, emissa primum urina. Innumera in Praxi id generis exempla unusquisque per se poterit observare.

PROPOSITIO IV.

Si fluvius currendo cum decem gradibus celeritatis unum vel duos gradus amittat, lentiusque psocedat, statim incipit deponere impuritates suas ad fundum, vel ad latera alvei. Et quo magis ammittit de sua celeritate, eo majorem facit depositionem. Hæc explicata ad sanguinem currentem maximè conferunt ad benè præscribendas purgationes, Diuretica, Sudorifera, &c. cocta vel cruda existente materia: sanguine velocius, vel tardius currente.

PROPOSITIO V.

Separatio, ac derivatio inæqualiter liquidorum per canales corporis mixtim fluentium, fit per compositionem duorum motuum: quorum alter movet per longitudinem canalis, alter eodem tempore quaquaversus ad latera.

PROPOSITIO VI.

Inæqualiter autem liquidis alicubi quiescentibus mixtim in corpore, & à communi aliqua causa compressis, prius exprimitur, quod est liquidius.

PROPOSITIO VII.

Moles fluidæ effusæ per aliquos tubulos eadem velocitate, eodemque tempore, eamdem proportionem inter se habent, quam orificia, sive diametri fistularum, per quas transeunt.

PROPOSITIO VIII.

Nonnulla afferuntur de mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato.

SEcretio hujus, vel alterius liquoris in hoc vel alio viſcere, pendet primario à majori vel minori velocitate, qua ſanguis ad hoc, vel illud viſcus appellit; ideſt à majori, vel minori propinquitate partium ad cor, & impetum primum ſanguinis à corde impreſſum: propter quam majorem, vel minorem partium ad cor propinquitatem, majorem, vel minorem in eis velocitatem ſanguis conſervat; ſervata tamen proportione arteriarum afferentium, & venarum deferentium. Variè igitur hinc inde diſperſa, ac diſpoſita ſunt viſcerum filtra, ut varium ſingula ſanguinis impetum recipiant, ad varia liquida ſecernenda. Ideò propè cor nullum eſt poſitum filtrum, quia ſanguis cum ibidem velociſſimè currat, nulla fieri poſſet ſecretio. Id clarè patet in ſecretione bilis in jecore. Nam non ſine myſterio Natura voluit, ut ſanguis, qui ad hepar ducitur, per venam, quæ dicitur *Porta*; univerſus ducatur, licèt parvus cæliacæ ramus aliquid etiam ferat. Adeoque hìc vena *portæ* gerat vicem arteriæ. Qui quidem venæ *portæ* ſanguis, utpote refluus à vicinis viſceribus, valdè lento, valdeque remiſſo motu procedi: hæcque motus retardatio neceſſaria fuit, ut partes bilis, quæ natura ſua lentæ, oleoſæ, viſcidæ ſunt, ac proinde tardi motus, tardiori quoque circulatione ad mutuum contactum veniant, & ita facilè in hepatis filtro ſecernantur. Porrò ſanguis è cæliaca in portam per viſcera exoneratur in vaſa majoris orificii, ac diametri, ac proinde maximè debet amittere de ſuo motu, quanto major eſt diameter vaſis majoris ad minorem.

Pariter ut ſecernantur ſpiritus in cerebro, ſitum illum in eminenti obtinuit cerebrum, & illam admirabilem vaſorum rectitudinem, & amplitudinem, à corde ſtatim ad ipſum. Quæ rectitudo, vicinitas, & amplitudo vaſorum cordis ad cerebrum neceſſaria fuit, ut ſpiritus, & non alia liquida in eo ſecernantur. Idem dic de ſitu renum, ad quos ſanguis maxima vaſorum rectitudine, vicinitate, amplitudineque pervenit. Quæ ſingula ſanguinis cum maxima velocitate ad renes appulſum denotant, eamdemque neceſſaria, ut ſerum ſalinum, & non aliud liquidum ibidem filtretur. Exemplum hujus rei ſatis clarum habemus in flumine. Flumen, quando aquis nimium turget, & velociſſimè currit trahit ſecum lapides majores, minores, trabes, ligna, paleas: ſed ſtatim ac velocitas incipit minui, incipiunt ſtatim ad ripam fluminis deponi lapides majores. deinde minores, denique ligna, paleæ, lutum, &c. Ita ſanguis pro varia ejus velocitate per varia viſcerum filtra, varias hinc inde deponit ſubſtantias, ex probatis, &c.

Neque ſolum neceſſaria eſt ad ſecretiones determinatas fluidi velocitas, ſed determinata ejuſdem figura, & moles, ſeu commenſurabilitas particulæ ſecernendæ cum poris filtri. Ex *Galileo* enim cum non detur figura ſine mole, nec moles ſine figura, non ſolum figura debita, ſed moles, ſeu commenſurabilitas inter porum filtri, & particulam ſecernendam, neceſſaria eſt. Et in noſtra ſententia commenſurabilitas magis, quàm figura. Nam cum partes membranoſæ ſint flaccidæ: & diſtenſiles pori earum facilè mutantur à fluido nimium impellente. Adeoque mutata figura pori, plures alii diverſi generis particulæ per eam ſecernerentur: quod non ſuccederet ita facilè in commenſurabilitate, ideſt quando diameter particulæ ſecernendæ æqualis eſt diametro pori ſecernentis.

Tertiò ſupponimus neceſſarium eſſe, ut humor ſecernendus per hoc, vel illud filtrum præxiſtat in fluido univerſali, veluti unitus, & aptus ad ſecernendum. Non diſſimili ritu, quo videmus, quod materia morboſa coqui prius debet, ut deinde debitè ſecernatur. Coctio autem nil aliud eſt, niſi ſeparatio, ſive extricatio morboſæ materiei à ſana, cum qua veluti confuſè in-

innatando, ac levi contactu circulando, ad minimum alicujus purgantis, vel alterius remedii ſtimulum ſtatim cedit, obedit, & qua data porta, ſanam relinquendo, foris protruditur, ac educitur, &c.

Enim brevem notitiam Mechanices ſecretionis liquidorum in ſuis filtris in corpore animato.

Poſſumus conſiderare hoc eſſe inter ſolida, & fluida corpora diſcrimen, quod ſolidorum particulæ cum ſibi invicem hæreant; poſſunt ſupra unum alterumve punctum plures gravitates, etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt, ut patet in vecte ab axe ſuſtencto. Fluidæ verò partes cum ſibi invicem non adhæreant propter lubricitatem, quæ fortè à curvitate ſuperficierum procedit, non poſſunt ſupra unum, vel alterum punctum plures gravitates etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt. Quæ verò perpendiculariter ſunt protenſæ, quoniam à lateralibus coërcentur, nec diffluunt, cum innitantur ſubjectis, ſupra eaſdem gravitadi. Et quoniam ab ipſis lateralibus coërcentur à defluxu, in ipſas quoque premunt, & invicem premuntur. Tantumque eſt hujus lateralis preſſionis momentum, quantum gravitatis corporum ipſis innitentium, &c.

CAPUT XI.

De irritatione ſolidorum, ſive de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.

QUam ingens ſit ſolidorum ſupra fluida poteſtas, & vis, ab irritatione ſolidorum, ejuſdemque affectibus manifeſtè deducitur. Utque externas cauſas irritantes prætream; ſi quis animum advertat ad dolorem, quando partem aliquam vehementer affligit, videbit ſtatim doloris cauſa turbari univerſum ſyſtema ſolidorum, & fluidorum in parte dolente, & conſenſione quadam in partibus etiam remotis; ita ut ſi magnus fuerit dolor, magna etiam erit & turbatio; partes enim frigore corripientur, attenuabitur pulſus, ſupprimentur curſus, & evacuationes liquidorum, criſpataque univerſa ferè ſolidorum machina, vicinum morti animal exiſtimabitur, niſi dolorifica ſolidorum criſpatura per debita leniatur medicamenta. Ita in infantibus, quorum fibræ ſunt admodum teneræ, ac delicatæ, quando erumpens ex alveolis dens, gingivas irritando, viam ſibi foris parat, communicata à gingivis ad partes quasque remotas oſcillatoria irritatione. Imò pro diverſitate partium, quibus dicta irritatio communicatur; & pro diverſo modo, quo fluida ad contactum fibrarum irritatarum excurrentia afficit; pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulſionibus, genua eiſdem intumeſcunt, nec detumeſcunt, niſi diarrhæa ſuperveniente; copioſa fluit ſaliva, ſtertor viget, adeſt febricula cum vigiliis, variisque aliis accidentibus, quæ ſola parit ſolidorum irritatio, à gingivis ad remotas quaſque partes communicata, nec ceſſant, niſi ceſſante irritatione.

Frequens hæc fibrarum criſpatura, quam ſolidorum irritationem voco, ab internis, aut ab externis, à naturalibus, vel à morboſis cauſis producitur. Certum quidem eſt; fluida ad contactum ſolidorum currentia, in hoc curſu ſuis tangere minimis minima fibrarum, hujuſque contactus cauſa fit, ut inſenſibiliter fibræ minima undulent, oſcillent, ſive criſpentur. Si fluidorum minima angulos; & circumferentiam juxta naturæ leges habeant, & momentum ſui curſus naturæ ſubordinatum ſit, irritatio in ſolidis facta erit naturalis. Et ſi minima nimis acuta fuerint, ſalina, terrea, pungentia, acria, piperina, & majori cum celeritate excurrant, irritatio inde nata creſcet, ut ita dicam, in infinitum. Hoc enim proprium eſt ſolidorum corporis animati, ut motus eiſdem impreſſus à fluidis, ratione peculiaris elateris, & ſuorum ſtructuræ minimorum, quæ ſunt veluti totidem vectes multiplicati immenſarum virium capaces ſibi invicem fortiter hærentes, nimium augeatur, & incredibiliter acceleretur: quique motus vel affectio

ctio brevis ante ſolebat eſſe, vel mitis in fluidis; communicata ſolidis, diuturna evadit, gravis, & curatu difficilis. Semel enim pro ſemper dictum ſito, ſolidorum morbos graves eſſe curatuque difficiles. Et cum noſtrorum ſolidorum vis ac reſiſtentia, ea fluidorum potentior ſit impreſſio certè ſolidorum communicata fluidis major proindè erit, magiſque ſenſibilis, præterea quoniam liquida currentia, vel intra ſolida concava vaſorum, vel ad contactum fibrarum currunt, profectò quando hæc ſolida oſcillant, criſpantur vel alio modo afficiuntur, incredibilis, atque repentina mutatio in curſu liquidorum ſuccedet; hujuſque mutationis cauſas ipſa quoque liquidi natura afficiatur ſummopere, ac forſan mutabitur in pejus,

Præſenti igitur in capite explicabuntur effectus ſinguli, quos ſolidum irritatum, ſive oſcillans producit in fluidis, oſcillationis centro proximis vel ab eodem remotis. Inter proprietates ſolidi oſcillantis ſive ſtimuli præcipua eſt, quod momento temporis, & remotiſſimas quasque in partes vim ſuam propages, & latè extendat; denide agit eodem tempore in omnia ſolida æquè ac fluida, magis vel minus, prout vehemens, aut lenis fuerit ſtimuli vis, & potentia. Stimuli, aut ſimplices ſunt, aut compoſiti. Simplices dico, quando cauſa irritans vim ſuam in cute tantum exercet, nec portio ſtimuli intra fluida ingreditur, ſicuti ſunt fricationes, uſtiones, puncturæ, &c. Compoſitos contra quando cauſa irritans criſpat, vellicatque ſolida, & eodem tempore ingrediens in ſanguinem, fundit illum, ſolvit, dimovet; excitat; uti faciunt veſicantia, ſinapiſmi, & id genus alia. Poſteriores prioribus vehementiores ſunt, celerius agunt, & omnia ſolida ſimul, ac fluida eodem tempore exagitant.

Porrò irritatio, vel univerſalis eſt, vel particularis: Hoc eſt vel univerſum ſyſtema fibrarum contutit, vel alicujus partis tantum, ejuſque peculiaris vis, atque actio in hoc potiſſimum conſiſtit, ut fluida per vim majoris impreſſionis in motum antecedenti velociorem vividioremque ponantur: dummodò tamen iiſdem inſit debita diſpoſitio ad currendum. & irritanti ſolido cedendum, nec non ut ſeparentur in crebris partium, & ramorum ramis ad ultima minima: aliter fluidum, non ſolùm majori cum celeritate non curret, ſed quieſcet magis, & hinc inde coagulatum detinebitur. Inſuper cœptam oſcillationem aliqua in parte ſequi debent irritationes aliarum partium, vel proximarum, vel remotarum, ut fluidum ab oſcillatione motum proſequatur partes inter remotiſſimas.

At ſi oſcillatio ab irritante producta circumſcribatur tantummodo in parte oſcillante; nec undæ propagari poſſint ad longinquas ob impedimenta, quæ invenerint, fluidum in majorem motum poſitum cum progredi dicta de cauſa ad ulteriora non poſſit, in oſcillante parte hærebit magno cum ægrotantis diſcrimine. Qua de cauſa ſæpè fit, ut poſt irritationem vehementem ſolidorum, vel tumores in partibus, vel liquidorum ſolutiones ſequantur, prout irritatio fuerit ſive univerſalis, ſive particularis, & liquidorum diſpoſitio ad excurrendum minor, vel major;

Igitur ſolidum oſcillans, & liquidum currens, debitum eſſe debet æquilibrium & proportio in imprimendo impetu, & in eodem contrà recipiendo, quod ſi alterum ab altero ſuperetur, vel liquidorum concretiones, vel contrà ſolutiones nimiæ naſcentur, variæque circa ſolida ipſa affectiones: cujus equidem rei quaſi conſcius eſſet doctiſſimus *Duretus* ſic ait f. m. 337. *Cerebrum epilepticum contrahit eas partes, quæ juſſu noſtro moventur, nempe muſculos. Reſolvit vero quæ ſua ſponte, & independenter à nobis, ut ventriculus, inteſtina, &c.*

Ob hanc improportionem inter ſolidum oſcillans. & fluidum ab oſcillatione motum, & in majores undas poſitum ſuccedit, ut vehementibus doloribus ſupervenient demum inflammationes. Ob vehementem colicam paralyſes, & artuum contracturæ naſcantur. Quiqus lien, aut

je-

jecur ſcirrho, vel aliis de cauſa obſtructum eſt, ſi difficulter ſudant in morbis, non tantum ob humorum viſciditatem, ut vulgò creditur, quantum quia ob obſtructionem intentis, criſpatiſque vicinis viſcerum fibris, trahitur in conſenſu cutis, criſpatiſque ejuſdem fibris, ſudoris excretio impeditur. Eadem quoque cauſa in talibus viſcerum veris, non verò imaginariis, & fictis obſtructionibus (quales ſunt quas Medici vulgò ſomniant, cum morbus aliquis viſcerum naturalium pertinax eſt, aut in longum protrahitur.) Urinæ paucæ ſunt, & albæ. Quandò nimia fibrarum criſpatura, & irritatio adeſt cum magno impetu ſpirituum, ſecretiones humorum in partibus minuuntur, vel abolentur, tunc datis opiatis, & anodinis criſpaturam laxantibus, ſecretiones reſtituuntur, ob nimiam enim irritationem, ac ſtimulum fibra quaſi intenditur, induratur, ac veluti immobilis evadit, unde impeditæ fluidorum ſecretiones. Ita in pleuritide ex diſtento nimium latere ob inflammatoriam criſpaturam, negataque ejus fibris laxitate; ſputum difficile educitur, parcè fluit urina, ſudor, &c. qua de re optimè differentem ad uſum Practicum, optimum videas *Duretum in Coac. Hippoc. ſ.m.* 249. & 292. & melius *ſ. m.* 300. *Coac. Hippoc. ſ. m.* 63. In vehementibus articulorum doloribus alvus ſupprimitur. In ventris quoque diris cruciatibus urina ſiſtitur, ſpaſmodica fibrarum diſtentione à parte ad partes communicata. Exiſtente calculo in renibus, motu quem facit deſcendendo per ureteres ad veſicam, irritatis, criſpatiſque vicinarum partium fibris, fæcum, & urinæ ſecretiones ſiſtuntur. Tota igitur curatio dirigenda eſt, ac impendenda in tollenda morboſa irritatione, & criſpatura renum per balnea, per oleoſa, anodyna, & laxantia remedia; nam ea ablata, impeditæ tolluntur liquidorum ſecretiones. Quinimò ſepè obſervavimus, quod ſi calculus poſt decem vel quindecim dies non deſcenderit ad veſicam; imprudenti diureticorum uſu, & nimia remediorum præſcriptione, ut vulgò faciunt Medici, aucta in dolente renum loco majori oſcillatione; magis magiſque figitur ibidem calculus, & multò difficiliùs educitur: quo in caſu, crede mihi Lector, unicum remedium eſt abſtinere à remediis, nam ſola quiete calculus tandem proſiliet. Idem eſto juſticium in difficili lotionum, menſtruorum, &c. ſuppreſſione: quo plura dederis aperientia, creſcet magis ſuppreſſio. In Iliaca affectione, quæ oritur à forti criſpatura fibrarum inteſtinalium ab ano ad gulam, pauca juvare ſolent remedia ex claſſe anodinorum & ſtomachicorum: nocent contra clyſteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur dolores omnes nephritici, dolores ante, & poſt partum, hyſterici, quique inſtantibus menſtruis purgationibus ſuccedunt, à ſpaſmodica fibrarum oſcillatione pendent, totiuſque curationis ſcopus dirigi ſtatim debet in ea primò tollenda per fotus, balnea, & anodina laxantia remedia, deinde fluido peccanti incumbendum. Et ſi contrario modo procedatur, plurium Auctor erit Medicus difficilium, læthaliumque concretionum liquidorum in parte affecta.

Sæpe tamen intentio hæc, ingenſque fibrarum veluti induratio pendere ſolet à nimio impetu, orgaſmo, & acrimonia fluidorum, quo caſu laxata ſanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intentio, duritieſque ſolidorum. Ea ratione qua, cum mane ſomno expergiſcimur, & veſicam urina plenam habemus, ſi qui flatus exire velint ex inteſtinis, exire non poſſunt, vel ſaltem cum magna difficultate, diſtentis enim ab urinæ copia veſicæ fibris, diſtenſio vicinis communicatur inteſtinis, & hinc difficili flatuum exitus redditur; ſed pro ratione, qua prodit urina è veſica, & hac de cauſa ejus fibræ ante nimium diſtentæ laxantur, vicinæ pariter inteſtinorum fibræ laxantur, & eodem tempore flatus & urina magno cum impetu egrediuntur. Cui forſan mechanicæ reſpiciens *Hippocratem*, providere volens nimiæ ſolidorum intentioni ob fluidū in vicina loca interceptum venæ ſectionem

nem laudat, ut per eam laxitas in solidis necessaria procuretur. *Ventositatem flatuosam venæ sectione sistito. 2. Ep. sect. 5. sol. m. 132. Quicumque derepente voce destituuntur, si sine febre fuerint, venam secato. In Hydrope quoque flatuoso sanguinem mittito de vict. acut. num. 62. fol. m. 159.* Hujusmodi etiam sunt urinæ suppressiones, quæ sanguinis missione solvuntur; suppressiones lochiorum, menstruorum, &c. Novi hominem, cui ex hæmorrhoidum suppressione, alvus supprimebatur, fæcesque difficulter prodibat: Solutis hæmorrhoidibus, statim etiam solvebatur alvus.

Præmisso absolutoque generali examine naturæ stimulum, seu irritationis solidorum, breviter descendemus ad naturam, usumque Practicum irritantium causarum, & stimulantium, nec non ad explicandam mechanicem, quo eæ utuntur, ut ad majorem oscillationem excitent fluida, & liquida. Has inter causas irritantes externas, enumerari solent vesicantia, sinapismi, fricationes, cucurbitulæ simplices, & scarificatæ, balnea, cauteria, ustiones, acus punctura, &c. Inter internas primaria sunt purgantia, diuretica, diaphoretica, aliaque remedia, quæ agunt irritando solidum, vel fundendo liquidum. Præ cæteris tamen animadvertendum præcepta, & leges stimulorum ad usum Practicum per stimulantia remedia reduci non debere, nisi ante habeatur ratio structuræ solidorum ipsius ægrotantis, an nempè præditus sit fibris duris, aridis, siccis, nimium intentis; an contrà laxis, teneris, albis, flaccidisque, pro quarum varietate rerum varii stimulorum effectus in corporibus nascentur. In earumque certa consideratione, & examine tota curandorum morborum ratio, & judicium consistit. Ità sunt, qui ob nimium fibrarum sensum & mollitiem facilè syncopizant, & resolvuntur. Facile quoque, ob nimium sensum, sive fibrarum ariditatem capitis dolore laborant; in quo casu, quoniam dolor solidi vitio potiùs, quàm fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum, nam tuto applicari possunt, quoniam non aliud debent efficere; quam obtundere nimium fibrarum sensum. Pariter, qui magis sensibiles fibras obtinuere. catarrhis, fluxionibusque vitio solidi sunt. Et quibus hectica intestinorum intemperies flatuum procreatrix naturaliter est ob dictam fibrarum sensationem doloribus lumborum, & alii, alvique extrema siccitate facilè corripiuntur, & facilè in Hydropem siccum, Tympanitem cum atrocissimis doloribus, & horrida viscerum tensione terminantur; quarum affectionum occasio, & causa licet ab extra venire possit, augetur tamen summoperè morbus ob nimiam, eamque naturalem fibrarum sensationem vividumque elaterem, Quare non erit negligenda imposterum à Medicis, prout hactenus factum est, cognitio atque doctrina solidorum cujuscumque corporis ægrotantis, ut rectè morborum cura incipiatur, hoc est, ut remedia ad rationem solidi, & fluidi ritè dirigantur.

In hoc igitur Capite explicabitur, quomodo solidum irritatum, & oscillans momento temporis oscillationes suas propagat ad remota, & vicina loca: quomodo acceleratur fluidorum motus universalis, & particularis; & quidquid stagnabat, quomodo circulum reassumat, & quidquid reat in circulo, quomodo mutet contactum minimorum suorum, & ex mutatione, nova facies amica naturæ oriatur in fluidis. Et sicuti spasmus, & oscillatio fibrarum in parte aliqua per ligaturam ibi factam sistitur, & impeditur ne ascendat in cerebrum ità quod exteriùs faciunt ligaturæ, quomodo interiùs per medicamenta id exequi valeamus, sedulò inquirendum. Ad hanc illustrandam maximè faciunt admirabiles curationes morborum, quæ succedunt cum vi alicujus medicamenti: vehemens in omnibus solidis inducitur oscillatio, per quam restituta circuli libertate pluribus in fluidis alicubi hærentibus, vel malè circulantibus, mutatoque in melius suorum minimorum contactu, ægri præter omnium expectationem brevi sanantur. Ita æger ad Forum Judeorum per multos annos passus est pondus cum dolore in regione

ne ſtomachi, irritis quibuſcumque remediis, à Chimico præſcriptus fuit pulvis Emeticus violentus, cujus uſu excitatis horridis doloribus ſtomachi, & partium adjacencium, vomuit paulò poſt ingentem copiam viſcidorum, & graveolentium humorum, & per ſeceſſum quoque ejecit, dieque ſequenti convaluit. Mulier quoque ad Montem Citatorium, quo loci pulcherrimum, ac per amplum ſex ab hinc annis extructum eſt magnæ Curiæ ædificium, graviſſimo capitis dolore per annos quamplures, affecta, præſcripto pulvere à Chymico, putentiſſimè vomuit, & ſanavit ſtatim, licet gravida eſſet ſeptem menſium. De quibus omnibus, aliiſque pluribus irritationis ſolidorum effectibus ſuo tempore latiùs diſſeremus, &c.

CAPUT XII.

De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus.

EX iis, quæ antecedenti capite dicta ſunt, & dicentur in præſenti, evidenter deduci poteſt magnam eſſe ſolidorum ſupra fluida vim ac poteſtatem: utpote quorum perpetua hæc indigent ope, ut propellantur, & circulent. Et quoniam paulò ante recenſuimus damna fluido advenientia à ſolido nimis irritato, criſpato, & tenſo; ea nunc ſcrutari debebimus, quæ eidem inferuntur à ſolido nimium relaxato flaccidoque. Dato enim eodem cordis motu naturali, ac ordinato in homine v. g. ſano, & datis iiſdem gradibus, ac momentis celeritatis in fluido univerſali; ipſi in naturæ ſtatu familiaris: ſi tamen ſanguis currens per cordis, & cum data celeritate ſua incidat in partem, cujus fibræ interna vel externa de cauſa laxæ ſint nimis flaccidæque, ſtatim mutari atque turbari ſuum videbis curſum in eadem; reſtagnare ibidem ſecerni impropriè, derivare non debet, everſoque ſui motus ordine, ac periodo, vel difficulter ad vitæ fontem recirculare; vel hærere flaccida in parte, in qua hærere non debet: quo in caſu reſtagnatio fluidi fit magis culpa ſolidi præmentis laxi flaccidique, quàm fluidi circulantis. Quæ cum vera ſint, verum etiam erit, quod ſi detur homo naturaliter præditus fibris alicubi aliquantum relaxatis flaccidiſque, ibidem quoque fluidorum circulum paulò tardiorem eſſe debere difficilioremque, ſi undique, ac per totum corpus; ſingulis quo magis obnoxii, ut inter cæteros Pueri quoque in partibus circulum liquidorum gradu tardiori progredietur, omneſque ſecretiones liquidorum particularium dirigentur à curſu univerſalium propulſorum à fibra, debiliore prædita tono, ac elatere. Unde magni momenti ad Praxim Medicam eſt inveſtigatio naturæ ſolidorum, eorumque virium, & poteſtatis. Nec ſine ratione ad *methodicam ſectam* ſtricti, & laxi reducitur opinio *Pythagoræ*, qui omnia ex numeris, atque ex tenſione componebat. Ita ut ubi tenſio ibi vita, ubi relaxatio ibi mors; nam cum tenſa res eſt, ſi tangatur, conſentiunt reliquæ: ſin flaccida, ne quidem. Quare *Pithagoras* Philoſophorum Magiſter unicum rerum principium ponebat. *Superius inferius unum*, ideſt omnia conſentiunt ob tenſionem.

Specimen hujuſmodi affectionum in ſolidis nobis exhibent pueri, ac ſenes, quorum vitia ætati ſuæ familiaria à ſolido minus ad vitam apto magna ex parte dependent. In Pueris quidem ob fibrarum immaturitatem ſive connaturalem laxitatem. In ſenibus ob maturitatem nimiam, atque inde natam pro vario temperamenti, ac fluidorum ſtatu cujuſcumque hominis, vel criſpaturam ariditatemque excedentem, vel relaxationem, & atoniam, ob longum fluidorum per eas curſum, ac ferè attritionem; ea ratione, qua veſtes longo uſu attritæ, ſiacceſcunt, & relaxantur. Et quoniam in ipſis univerſum ferè ſolidorum ſyſtema atonum, flaccidumque eſt. Senes, ac Pueruli quaſi ſemiparalytici, & ad motum inepti obſervantur; fluxionibus, catarrhis, ſimilibuſque ex laxitate morbis nimium obnoxii. Quare cum ii curandi nobis occurrunt, ſemper habenda ratio

ſoli-

ſolidorum eſt, nec lubricè de ipſorum morbis prognoſticandum, niſi conſiderata prius ſolidorum natura, & ſtatu in unoquoque. Ita virium reſolutio in acutis fit, ut optimè optimus docet *Duretus*, optimuſque *Martianus* Medicus Romanus; & *Hippocratis* commentatorem poſt *Duretum* facilè Princeps, ſiti, nquam, à quadam veluti Paralyſi totius corporis, quæ principio morbi ſymptoma eſt madefacti, & inebriati nervorum principii, progreſſu verò effœti, & relaxati, mortemque in propinquo eſſe teſtatur; ſicuti etiam & niger vomitus a viſcerum reſolutione pendet, mortemque brevi in perniciosis morbis minatur. At ſi id generis morbi ſenibus vel pueris ſuperveniunt, quorum ſolida flacciditate laborantia fluidorum circulum tardiorem, vireſque proinde minus vegetas reddunt, prognoſticum mortis moderari tunc debet, & aliquid tribui nativæ horum Patientium relaxationi, ac debilitati.

Sed, ut clarius percipiantur effectus, quos producit in fluido laxitas ſolidorum, narrationes aliquot caſuum, & obſervationum particularium non abs re hìc erit recenſere, & noſtræ orationis filum inde certo deducere. Sicuti à tono ventriculi languido, & laxo appetitus & digeſtio proſternuntur, ſputatio oritur, & nauſea, venter lubricus fit, & id genus alia ex laxitate ſymptomata accedunt. Ita à tono languido, & relaxato fibrarum in habitu corporis ſucci nutritii, aſſimilatio debitusque curſus perturbantur, naſciturque phthiſis, quam dicimus nervoſam, ſive phthiſim in habitu corporis, ob tonum everſum ſolidorum, in qua quidem curanda, neque lactea, neque humectantia præſcribenda, ſed chalybeata, antiſcorbutica, cæphalica, & amara, idque generis alia, quæ amiſſum tonum reſtituant, & laxitatem tollant. Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, & aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

Epiphora ſive laxitas glandularum oculi ſeorſum facit lacrimationem, irritiſque aliis juvant ſtringentia vulneraria, quæ tonum reſtituant. A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum, ſive Atonia renum, læthales urinæ ſuppreſſiones ſæpè oriuntur. Verum quoque Diabetis aliquando ſuccedit ob laxitatem viarum ab inteſtinis ad renes, curaturque per adſtringentia, & aromatica; palmam refert in hoc caſu uſus pilularum de caccionde, quarum baſis eſt Cate. Durante ſomno fibræ laxantur, & flacceſcunt, unde ſudor noctu ſponte manat Phthiſicis, qui ceſſat ferè frequenter mane ægro evigilante. Iſchuria ſive urinæ ſuppreſſio contingit ob torporem fibrarum veſicæ; curatur per acria ſuppoſitoria, clyſteres ſtimulantes; & ſimilia, quæ fibras vicinas jure conſenſionis ad motum excitant. Urinæ incontinentia, ex paralyſi ſphincteris, ſive nimia fibrarum laxitate in Pueris, & ſenibus. In Pueris curantur annis creſcentibus, & fibra maturitatem acquirente, & ſi creſcentibus annis non cedit malum incurabile prædicito, nervina, & antiparalytica juvant. In malignis, & acutis incontinentia ſæpè apparet inebriato nervorum principio.

Plura lymphæ vitia à ſola glandularum laxitate fiunt, atque dependent; & Medici ſibi fingunt mille obſtructiones, & mille falſas obſtructionum chymeras. Id in meſſenterio quotidie obſervo. Quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi ſtomachi, viarumque inteſtinalium laxatarum comes eſt indivulſus, putant ab obſtructione fieri; mille ſtatim inutilia dant remedia, ex chalybe, ex amaris omnis generis, & mille id genus inutiliter præſcriptis, cum morbus ſola maſticatione cinamomi, vel ſeminum citri, vel potione caffè, roboratis per hæc fibris, laxatis non verò, ut ipſi putant, obſtructis, promptè tolli potuerit; quæque non aderant obſtructionis, remediorum uſus producit. Hydrocæphali oriuntur in infantibus recens natis à nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficiliori. A nimio, & continuo dolore relaxatur tonus partium, ut fit in podagra; hanc ob cauſam in podagricis laxationes tandem arti-

culo-

culorum succedunt ob fibrarum relaxationem. A tympani atonia surditas, a laxitate retinæ cæcitas, senibus familiaris. Gustus abolitus, & adoratus ob fibrarum nasi, & linguæ relaxatum tonum. Nimio Veneris abusu laxatis pudendorum partibus impotentia succedit. Laxatis seminalibus vesiculis Gonorrhæa: Gonorrhæa notha, seu catarrhalis ex laxitate vaginæ uteri. Luxationes ex laxitate fibrarum. Ejus quoque laxitatis causa, nimium pinguedinis incrementum supervenit in Adiposis. Ani procidentia ex laxitate, ex nimia pulmonum laxitate sæpè oriuntur Phthises, a laxitate fibrarum superioris orificii ventriculi nausea, & vomitus. Fibrarum vesicæ laxitas in Pueris vesicæ calculum producit, quia nequit ingentem visciditatum copiam, qua Pueri scatent, ossillando propulsare. Hinc hærentes ibidem diu, ac indebitè, vesicæ calculum pueris familiarem pariunt. A nimia fibrarum flaccidita te oriuntur convulsiones in infantibus, quæ inoffenso vitæ, & victus genere, fibris in pubertate durefactis sponte sananantur, Quidam ob naturalem pulmonum mollitiem & laxitatem sanguinem spuunt; De hoc corporis habitus te certum fortasse reddit. Ex hisce omnibus, aliisque pluribus factis, seu observationibus: manifestè colligitur, quàm necessaria sit Medico cognitio status solidorum in quovis morbo. Qua de re nemo antiquorum melius scripsit *Cælio Aureliano Viro doctissimo*: Is diligenter admonet, quomodo curare debemus, ut solida in debito, & naturali tono contineantur, ne flaccescant, unde plurium origo malorum. Sic igitur loquitur. *Oportet autem singulas partes in passione constitutas suis ac naturalibus motibus admonere, ut supercilium levando, & deponendo, palpebram concludendo, & discludendo; linguam producendo, atque adducendo; hæc sunt ægrotantibus imperanda. Hortandi etiam sunt locutionem tentare, quod si minime facere potuerint, ex omni parte officio linguæ cessantur, erunt suadendi, at animo concepta volvant, quæ loqui volentes mente perceperint, in alto formans spiritus ac cepto motu rumpit in vocem. Lib. 2. cronic. morb. cap. 1. de Paralysi. Plato* quoque III. de Rep. habet Herodicum Selymbrianum Medicinam pædagogicam instituisse, quæ victu, & exercitiis ad rem accommodatis valetudinem corporum confirmaret, & redderet. Exercitatio quoque vocis debito cantu, vel assidua lectione, vel gratis amicorum colloquiis, & conversatione ad plures conducit morbos, ut fusè monet *Hippoc. 3. diæt. num. 16.* & multò melius *de insomniis num. 3. & Plutarchus de tuenda valetudine circa medium*; quæ de re egimus nos in libello nostro de Tarantula circa finem. Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonum, & capitis morbis, ita globulorum lusus calculo, & renibus. Saggittatio pulmonibus, & thoraci: Lenis deambulatio ventriculo; Equitatio capiti, & mesenterio. Nec semper in malorum curationibus, ægri stomachus syrupis, atque conservis satiandus est, & implendus: regularis enim vivendi modus, debitusque sex rerum non naturalium usus & ordo, citius multò morbum sæpè sanant, quam Pharmacopolarum centeni pulveres. Aliquibus enim in morbis vita ducenda in aquis, ut sanentur; aliis mare, & longa confert navigatio, venatio, rusticatio, ambulatio. Iter longum per montana, vel per campestria, aliis musica, vel saltatio. Paucis verò dum longo morbo tenentur, imprudentissimus remediorum abusus conferre poterit.

Ita in Colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione excitetur, fibraque mesenterii longo dolore relaxatæ pristinas reassumant oscillationes ad morbosas impuritates è mesenterii sinu eradicandas expellendasque, quæ quidem oscillationes expectari vix poterunt à diversi generis remediorum acervo, quæ longis in morbis ad nauseam usque præscribuntur.

Sed quantis, & quam gravibus morbis conferat cantus, & vociferatio doctè satis & utiliter explicat doctissimus *Mercurialis* his verbis. *Vociferationis multa sunt species, potissimum vero vociferationem, can-*

tum, lectionem, sermonem, risum, atque fletum. Vociferationis itaque primæ conditio ab Antyllo, Plutarcho, Paullo, Aetio, & Avicenna, adscripta est, quòd thoracem atque vocalia instrumenta perbelle exerceat; & teste Averrhoe naturalem calorem auget, purgat, firmat, atque attenuat; solidas corporis partes robustas, & offensas minimè obnoxias reddit: colorem quoque cutis delorat. Quæ si tà se habent, certè iis, qui humiditate occupatas interiores partes, quique corporis habitum frigefactum habens vociferationem generosum præsidium esse; quemadmodum istis prædictis rationibus tam ab Antyllo, Cælio Aureliano, & Aetio tentatum scimus stomathicis, vomentibus, acidum ructantibus, ægrè digerentibus, cibos fastidientibus, atrophia laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, asthmaticis, phthisicis, aneurismata in thorace rupta habentibus, difficile parturientibus, quartanariis, pituitosis, convalescentibus ferè omnibus, &c. Ideò Galenus 5. de med. loc. c. 4. Stomacho laborantibus unctiones, exercitia, & vociferationem per expertem artificem adhibitam commendat. Quantum verò musica, & cantus pluribus curandis morbis conferant, docuere Sacrates, Pithagoras, Cælius Aurelianus, Democritus, & omnes Antiqui. Mercurialis de Gymnastica lib. 6. cap. 5. Ubi plura digna videri poterunt, Ibidem quoque plura aurea leguntur de effectibus, & exercitatione lecti pensilis, cunarum, navis, venationis, equitationis, nationis, deambulationis, balneationis, & mille id generis. Unde summoperè laudo usum balneorum publicorum, quæ paucis abhinc annis aperta sunt in Urbe ad publicam utilitatem; inter celebriora verò est illud in capite Viæ novæ, quæ ab horti Quirinalibus ducit ad forum Hispanicum; nec non aliud in Vico Fabrorum Ferrariorum ad ædem S. Andreæ de Valle; & aliud in via Julia ad novos carceres, aliaque minoris famæ. Ad corporis munditiem, & salubritatem hic renovatus in urbe balneorum usus laude profectò dignissimus est. Plures ad ea mitto ex meis ægrotantibus; alii ut strigili pelliceo fortiter fricentur, alii ut primo paululum sudent in stufa balnei, deinde balneum tepidæ statim ingrediantur, & sic hæc atque alia id generis pro morborum, & temperamentorum varietate eisdem impero.

Hìc denique animadvertendum, partes corporis licet longa quiete debilitentur, & relaxentur, exercitio verò roborentur, ac vigeant; nihilominus tamen, si vehemens fuerit, ac longior exercitatio, solidorum tonus à suo declinat robore, fibræque quasi attritæ relaxantur. Quare homines si diu multumque equitaverint, plurimos corripi à diuturnis articulorum doloribus, maximè verò coxendicum ac pedum observamus, imò ad coitum fiunt etiam impotentes, sicuti doctè satis monet *Hipp. de aer. acq. & loc. num. 52.* Si quis stomacho pronus diu scripserit, cum incidit in morbum, in pectore graviter ægrotabit. Et si continuis, ac vehementibus quibusdam assuetus exercitiis intempestivè omninò quiescat, & vitæ otiosæ tradatur, dyssenteria; atque podagra corripietur, ut idem docet Medicinæ Parens *de nat. hum. num. 23.* Et *Galenus in 4. lib. Hippoc. de articulis.* Atque de aliis id genus laxitatibus solidorum, earumque differentiis, quibus morbi plures debentur, tractabimus.

SPE-

SPECIMEN

Trium Reliquorum Librorum.

DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA

PROPOSITUM mihi erat, cum aggrediebar Specimen de Fibra Motrice, eodem ordine, quo primum librum molitus fueram, tres sequentes prosequi : inserendo unicuique duodecim saltem capita, quæ indicium in præsens aperirent eorum, quæ Operi magno sunt reservata ; prout superius in fine Præfationis jam innui. Verum, cum libellum sic compactum Bibliopolæ concessissem : illius impatientia, & sollicitatione factum est, ut tempus mihi deficeret accommodum, & opportunum pro absolvendo ordine incœpto, adeò ut posteriores libros ad normam prioris redigere non potuerim, & fuerim coactus primum quam celeriter Typis committere, reliquis ne quidem tactis.

Nihilominus, ut lector compendium nonnullum capitum accipiat, uti valdè utilium, ad curationes morborum, quæ in duobus Libris *De Fibra Morbosa* erunt describenda ; non gravabor breviter eadem ad formam indicis exponere. Illud præ cæteris, cui titulum posui *De Morborum Successionibus*, continet argumentum omnino recens, & nunquam, quantum ipse noverim, à Medicis tactum, aut examinatum. Oportet verò, ut qui rectè velit percipere materiam de solidis, & liquidis corporis animati tractantem ; apponat sibi præ oculis opera, quæ edidit doctissimus *Borellus* Romanæ Accademiæ nobile sydus: is enim de proprietatibus liquidorum in genere plura scripsit in aureo Libro *De Motionibus naturalibus à gravitate pendentibus*. De vi autem solidorum, in Libro *De vi percussionis in solidis, & in fluidis projectis à solidis* : ubi modus expenditur considerandi solidum seorsim à fluido, Fluidum seorsim à solido, & utraque simul. Adeoque quidquid præclarissimus Author de solidis in genere proposuit, id interim sedulus Lector ad solida corporis animati aptabit: donec meas hac de re meditationes integras suscipiat ; sit interea

CAPUT I.

De Morborum Successionibus.

ARgumentum De Morborum Successionibus, sive conversionibus, mutationibus scilicet unius morbi in alium; novum omninò est ; nec quemquam adhuc legi Auctorem, qui de illo intimè disseruerit. Si tamen nunc temporis apud Nostrates, vel apud exteros quisquam est, qui de eodem tractare est aggressus, illum oro enixè, ut me de suscepta provincia certiorem faciat : Libenter siquidem à propositis laboribus discedam ; anxiusque cunctabor alienam de hac re mentem excipere : eoque ardentius, quò opus tantoperè Medicinæ necessarium in solitudinem video esse redactum.

Neminem profectò fugit, quod in Præ-

xi Medica, quàm quinque ab hinc annis publici juris feceram, Medicinam divisi, in primam, & Secundam. Priori adscribendam morborum Historiam, alteri omne id, quod ultra Historiam concurrit ad Medicinæ peritiam. Cujus ut compos omninò essem, mentem elapsis annis affatim observationibus tradidi, tàm in Italiæ Nosocomiis, quàm in Praxi novennii jam tempore Romæ exercita. Verum in pertexenda ad meam methodum morborum Historia, observabam quosdam morbos aliquando alterius morbi faciem induere, aliquando iterum regredi ad priorem statum, & aliquando leges assumpti morbi constanter retinere, posteaque evanescere. Observabam etiam ante præfatas mutationes signa quædam in iis partibus, ubi novam sedem figebant; vel signa morbi, in quem mutabantur, & quod quandoque in melius, quandoque in deterius mutatio succedebat. Cum itaque ab hisce observationibus non parum in Curationibus, & in Diagnosi, & Prognosi profeciissem; constitui hanc materiam De Successionibus Morborum attentiùs scrutari, & abondiùs excolere. Interim cum nova in dies mihi accederet occasio discendi, tandem adverti, quod observationes, præcepta, judicia, animadversiones, &c. super hujusmodi re adeò creverant, ut valerent novum, magnumque tractatum efformare. Equidem non intelligo hic luci leves, & parvi momenti Successione enumerare, sed illas, quæ frequentissimè occurrunt, & succedendi progressum, ac normam constantem servant. Prout sunt Phthiseos mutationes in tormina ventris, & è contra, & sic aliæ innumeræ. Et quoniam sæpè accedit, quod rude vulgus Medicos criminetur, & incuset, tanquam Auctores supervenientis mali: non abs re ducerem, ut iidem non modo conversiones præsagire: verum etiam curationem opportunam prævidere noscant. Etenim cum recens morbus fataliter turbare, ægrosque soleat in deterius trahere; prout in gravibus morbis evenire animadverti: Medicus tunc successiones prænunciare, ac utilia remedia præmittere debebit.

Differetur igitur in hoc tractatu. De Successionibus Morborum, de eorum natura, signis, prognosi, facilitate, & difficultate curationis, de successionibus acutorum in chronicos, & chronicorum in acutos. De successionibus in melius, & de illis in pejus, De modis successurum morbum prævidendi, & jam superventum curandi, & de aliis hujuscemodi argumentis multum Praxi Medicæ conducentibus.

Quærendum quoque erit, an bonum sit refluere humorem à robustis partibus ad infirmas (cujusmodi est universus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robustas. Nam robustis inest vis quædam vernacula, & calor vegetus, tonusque vividus, quo se vindicent, ac tueantur. Coctione, digestioneque id præstabunt. Quæ opinio ex *Hippocratis l. 2. de nat. hum. qui morbi*, ait ipse, *ab imbecillibus partibus ad fortiores remeaverint, ii solutu sunt faciliores. Influxus enim facile à robore excluduntur*: Mavult vero legere *Galenus, excludentur, absumentur*. Nam si exclusio fiat, nonnisi dispendio, & noxa partium imbecilliorum, in qua refluxurus est humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius est à partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait *Galen.* monente hic *Ball.* l. c.) sæpè visi sunt interire, quibus succi in dolore articulorum in artes delati, deinde repulsi in partem principem pervenerint, & una salutis spes erat, si iidem ipsi humores ad artus revocarentur.

Ne autem incongrua, inntilis, & mei arbitrii res isthæc alicui videatur; cogor pro mea defensione testimonia à Magistris nostræ artis sumere, qui quotidie meis manibus teruntur: scilicet à Medicinæ parente *Hippocrate*, *à Martiano*, *Mercuriali*, *Dureto*, *Ballonio*, *Aretæo*, *Hollerio*, *Jacotio*, atque ab aliis nonnulis hujusmodi succi; quorum auctoritates colligere, & inferius exponere decrevi; unde possit unusquisque concipere quàm congrua, quàm utilis, quàm salutaris futura erit ma-

te-

teries, cui illustrandæ atque absolvendæ animum adjicio. Medici enim, qui pro vita hominum quotidie certant, id sibi propositum habere debent, à morbis gloriam accipiant, cum vim eorumdem, ubicumque inclinant, fregerint: in hoc uno sapientes, ac potentes cum reddunt hominibus incolumitatem, redditamque conservant.

I. Morbos ad invicem converti, & vicissim transmutari passim legimus in operibus Magni *Hippocratis*. Quicquid tamen hac de re monet, obiter id facit, non autem ex professo. Et licet obiter moneat, clare tamen exindè patet magnum illum senem non argumentum valdè proficuum existimasse ad Praxim Medicam tum augendam, tum illustrandam, morbosque ritè prævidendos, ad curandos Morbos invicem converti, obiter loquitur *de morb. mulier. l.* 1. *num.* 45. 46. 62. 87. 92. *Altera enim pars ad alteram delegat in corpore, ubi singulis, plusquam oportet, effugere, & continere non potuerint l. c. num.* 87. Cum verò à splene, aut hepate aut pituita alba, aut dysenteria in hydropen transitus fit, conducit quidem per eadem curare, effugiunt autem non valde. Nam in morbis cum alter alteri succedit, plerumque occidit, cum enim corpori à presenti morbo debilitato alius accesserit, præ imbecillitate perit priusquam posterior morbus desinat. *Hippocrate de affectionibus, num.* 13. A quibus morbis ad quales transitus investigare oportet *Hipp. 1. de morb. nu.* 1. Transitus autem fit in his ex pleuritide in febrem ardentem, ex phrænitide in peripneumoniam. Verum ex peripneumonia febris ardens non sit. Ad dysenteriam tenesmus transit, & à dysenteria lienteria, sive levitas intestinorum sequitur, ex lienteria, in aquam inter cutem transitus fit. Et ex pituita alba, in aquam inter cutem. Et ex perineumonia ac pleuritide, in pectoris suppurationem. Mala porrò supra mala fieri necesse est. Veluti si rigor corripuerit, ardor igneus supervenit, & si nervus dissectus fuerit convulsionem facit, & ut dissectus neque coalescat, & fortiter inflammetur. Et si cerebrum concussum fuerit, ac doluerit ejus, qui percussus sit; necesse est è vestigio mutum fieri, & neque audire. Si verò sauciatum fuerit, febrem necesse est supervenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem syderatam fieri ac perire. Si vero omentum exciderit, necesse est putrescere. Et si sanguis ex vulnere, aut vena effluxerit in supernum ventriculum, necesse est ipsum in pus converti, &c. *Hipp. 1. de morbis, num.* 3. Ex ardente febri desinit in pulmoniam frequentissimè, phrænitis, pleuritis, & pulmonia eodem modo curandæ. 3. *de morbis nu.* 20. Porrò judicari in morbis est, quum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt. *Hipp. de affectionibus.*

II. Considerandum quomodo morbos gerant, à quibus, quæ figuræ, ad quos locos conversi sunt. *Hipp. 6. epid. sect.* 7. Melancholia mutatur in epilepsiam, & contra. 6. *epid sect.* 7. Morbi partium è directo positarum dextræ cum dexteris, sinistræ cum sinistris, infrà, supra, & contrà, convertuntur, & consentiunt adinvicem, & invicem mutantur: de quo vide fere divinè differentem divinum Senem 6. *epid. sect.* 2.

Dysenteria malè curata convertitur ad tertianas, varicem, testem, crura, coxam. *Hipp. de vict. acut. nu.* 54. Podagra mutatus in dysenteriam, & alias infernas eliquationes, per quas sanatur. *Hipp. 2. prædict. num.* 30. Dysenteria à variis magnis morbis liberat, quos vide 2. *prædict. num.* 30. Cui intestinum in destra parte dolebat, & articulari morbo correptus est, erat quietior: postquam hic curatus fuit, magis dolebat. *Hipp. 6. epid. sect.* 4. *Colici, & dysenterici non rarò fiunt arthritici. Duretus fol. m.* 223. *Dysenteria si intempestivè sistatur, facit abscessus ad viscera, vel articulos: cruenta ad viscera, biliosa ad articulos, quæ conversio certa est, & evidens. Hipp. coac.* 1. *de dysent. Duretus fol. m.* 343. *Eadem est causa phthiseos; & dysenteriæ, eadem & lienteriæ ab austrina tempestate. Hipp.* 3. *epid. part.* 3. *Duretus fol. m.* 346. & 353. Id etiam

etiam non bis, terque vidimus, & ab amicissimo Medico sibi contigisse in Praxi audivimus. Si purgantis remedii usu phthisis ad intestina convertatur sub specie torminum ventris, & diarrheæ; ferè non erit amplius in potestate Medici talem sistere diarrhæam; nam ad oscillationem illam omnia colliquando ruunt liquida, hinc mors, sicuti pluries per Italiam observavi. *Hippocrates auctor est eamdem esse fontem phthiseos, atque terminum alvi. Duret. fol. m.* 346.

Dyssenteria bis mutatam vidi in ulcera pedum, & manuum fœda, &c. semel in quartanam diuturnam. Dyssenteria desinit in volvulum ex nostra observatione Romæ. Dyssenteria biliosa intempestivè sanata desinit in abscessum ad articulos, per progressum ab intestinis ad dyssenteriam ab hoc ad nervos lumborum, qui desinunt ad femur, & ultra. *Duretus fol. m.* 563. Ex pituita alba fit hydropes. Ab alvi profluvio dyssenteria lividitas intestinorum. Ex corruptione, abscessus ossis. Ex sanguinis vomitu tabes, & puris purgatio sursum. Ex tabe fit fluxus capitis: ex fluxu alvi profluvium; ex alvi profluvio suppressio purgationis sursù versus, & ex suppressione mors. *Hippoc. hæc omnia complexus est s. 4. 7. ad aphor. 7. & ad aphor* 78.

Ab angina detento tumor in pectore accedens, bonum, foras enim vertitur morbus. *Hipp. sect. 7. aphor.* 49. Quæ febres mutari solent in abscessum, vide *Hipp. lib. præ not. nu.* 24. Ardens mutatur in epialam, & lypiriam. *Hipp. de judicat. num.* 4. In quos morbos mutatur insania, vide *Hipp. de judicat. num.* 19. In quo febris ardens *l. c. nu.* 11. In quos diarrhæa, *l. c. nu.* 11. In quos capitis dolor *l. c. nu.* 11. Dolores capitis ex vento, & frigore, &c. liberant gravedines supervenientes, sternutationes, muci in naribus sponte facti; sin minus coacte. *Hipp. 2. prædict. num.* 36. Lienes tumidi si illis non veniant sanguinis eruptiones, & oris graveolentia desinunt in ulcera prava tibiarum, & nigras cicatrices. *Hipp. 2. prædict. num.* 42.

III. Omnes morbi, qui aliorum successione veniunt per propagationem, aut per translationem, sunt prioribus molestiores. *Duretus coac. 22. fol. m.* 3 & *fol.* 191. Quin etiam ab omni transitu, & progressu facilis fit ad eas partes recursus, atque reversio; unde morbifica vis primum manavit, siquidem in illis partibus impressa manent veteris mali vestigia. *Duretus fol.* 54. Si cui salsuginosa sputa, unaque tussis quiescunt, iis totum corpus veluti exanthematis obsitum rubet, ac tamdem asperitate sit rigidum jam jam futura morte ex *Hipp. Duretus fol. m.* 63. Ad lethargum succedere solet peripneumonia lethalis, & vomica pulmonum. *Duretus fol. m.* 76. In fine pulmoniarum, aliorumque quamplurium pectoris malorum comatosos videbis affectus, sicuti nobis contigit observare Romæ. Autumnus abundat Quartanis non solum incipientibus, sed ex abscessu aliorum morborum per transitum in quartanam. *Duretus fol. m.* 79. Peccans materies quando à venis ad genus musculorum convertitur, ideò intus foras in febribus affert vacationem febris per convulsionem supervenientem; Si ad panniculum carnosum & cutim, & rigorem. Si ad nervos, tremorem, & delirium. *Duretus fol. m.* 34. A capite, & cerebro conversio est per progressum, & transitum ad aures, quæ si dolore, inflammatione, &c. corripiantur dictam ob causam, mortem sæpè inferunt *Duret. fol. m.* 106.

De morbis ex consensione partium nonnulla obiter, sed doctè monet doctissimus. *Ballonius Hippocratis* genius *lib.* 1. *epid. fol.* 82. In suppuratione pulmonis non expurgata, hypocondrii tensio superveniens opinionem facit abscessus cruralis. *Duret. fol. m.* 111. Morborum naturam, & causas tenere, est hoc sane aliquid, vel potius multum. Ac successiones morborum, quò se illi vertant, veluti è specula prævidere profectò est Artificis fulgore suo utentis, artefque infra se positas prægravantis. *Duret.* 115. *agens de parotide. In Hipp. 1. epid. 2. hist. 2.* legitur multis post diuturnitatem opthalmiæ fluent, sub æstatem factam esse lienteriam, tenesmum, diarrhæam, bilio-

lioſorum, tenuium, multorum, crudorum, mordacium, nunnullis aquoſorum. *Duret. fol.m.* 188 Quartana ſanat epilepſiam, Tertiana exhaurit, & fiſtit catarrhum. Eadem adoleſcentes facit incrementis augeſcere. Si quis ebrius repente obmuteſcat, repente moritur, niſi ſuperveniente febre vocem recipiat. Febris ſanat convulſionem, contra convulſio ad febrim, mala. Apoplexia ſuperveniente lenta febre mortifera. *Dureti fol. m.* 129. *Hipp.* Sicuti coryza, ſive catarrhus, iſque ferinus, & ſternutatio, ſive ante pulmonis mala regnarit, ſive iis jam ortis ſuperverenerit, ipſos pulmunarios in diſcrimen vitæ adducit, facitque, ut ſpes in anguſto ſit reſtituendæ ſalutis. Ita cephalalgia firmiter fixa, quæ lippitudinem vel anteivit, vel conſecuta eſt, periculum cæcitatis affert. *Duret. fol. m.* 130.

IV. Abſceſſuum iſchiaticorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus, quæ *Triteophiæ* Τεταιοφίαι dicuntur. *Duret. fol m.* 180. Eſt autem tranſitus, ſeu recurſus humoris magiſterio naturæ ſuſceptus, & ad optatum finem productus primigeniorum morborum tutiſſimus Medicus. Secus eſt de ſympathia, ſive illa jus habeat vicinitatis, & ſocietatis, ſive etiam veniat per propagationem cauſæ morboſæ, manente adhuc primigenio morbo, & foco *Duret. fol. m.* 191. Alia mala ſunt per ſympathiam, alia per tranſitum, nonnulla autem ſympathica mala per priora exolvuntur. *Duret. fol. m.* 191. Vomitus diarrhœam ſiſtit. *Duret. fol. m.* 191. *ex Hippoc. ſect. 6. aph.* 16. Ut lumborum gibbera è tuberculo nata varicibus, & dyſſenteria per tranſitum humoris morbifici feliciter exolvuntur, non autem alvi profluvio per ſympathiam concitato. *Duret. fol. m.* 192. & 262. & 350. prior concitatio humoris in morbo eſt ſæpè humoris mitigabilis. Παλινδρόμε *Palindrome* verò ſeu recurſus conjunctam ſemper habet ferocitatem humoris, qui refluit. *Duret. fol. m.* 215. A pulmone ad crura; ab his ad pulmones faciles refluxus. *Idem fol. m.* 242. *vide ibidem plura notatu digniſſima.* Omnis humorum metaſtaſis, quæ liberam non habet excluſionem, ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit. Ita ſanguinis nimium bilioſus, ſi caput ferat, nec per hæmorrhagiam exit, Παραφορικα *paraphorica* parit in cerebro mala. In pulmone decurſu ſubſiſtens peripneumoniam facit *Duret. fol. m.* 258. Facilis eſt tranſitus pleuritidis in pulmoniam, ab hac in phrænitidem, *Idem fol. m.* 264. Dolor iſchiaticus, & ſurditas mutuas habent viciſſitudines, ut in *Heropyto* Ερωπύτο. *Idem fol. m.* 267. Prudentiæ ſtudiũ exercere debet Medicus, ac tamquam è ſpeculo futuras tempeſtates ex morborum ſucceſſionibus prævidere. *Duret. fol. m.* 268. Ubi te docet anginæ in pulmoniam ſucceſſiones, converſionesque. Ratum eſt illud, quod omnis humorum Ἀναδρομε *Anadrome*, ſeu recurſus ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit, caſusque infert partis obſeſſæ, humoriſque morbifici proprios. *Duret. fol. m.* 269. *Idem animadvertit l. c. paucis poſt verſibus, agens de humorum Palindrome.*

Pleuritidi ſuperveniens pulmonia, mala eſt; huic phrenitis, mala quoque, quoniam in utriuſque morbi ſucceſſione mataſtaſis fit humoris indomiti efferi, fractis iam viribus à morbo primogenio in partem nobiliorem, cujus afflictio calamitoſior eſt, quàm ejus, unde per metaſtaſim orta eſt ſucceſſio. Et nemo dubitat, quod materia primi morbi ſit mitior, quàm ſecundi per metaſtaſim nati, non per *diadochen.* Διαδοχὴν Et tolerabilior eſt morbus validis, quam effractis ægri viribus. *Duret. fol. m.* 270. Perraro fit, ut duæ certæ partes in univerſo corpore pariter ſimiliterque ſint infirmæ. *Idē fol. m.* 271. ex *Galeno.*

V. Catarrhi ferini prolapſus, & ubi inſederit, & unde, & qua exierit ſæpè inſanabilem morbum facit. *Duret. fol. m.* 202. Magni lienis magna eſt cum jecore ſympathia jure ſocietatis, & vicinitatis, atque ut officiorum inter ſe communicatio eſt, ita & vitiorum. Eſt enim ſimilis partium. Συντιμορια *Syntimoria*, per quam mutuas tradunt operas ad ſalutem, vel interitum. *Duret. fol. m.* 329. Similiter lumborum anadrome facit hydropem ut magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, &

in-

intestinis hydropifica esse solet. *Idem fol. m.* 320. ex morbis, qui alter alteri supervenit, non raro mortifera est conversio, & successio. *Ex Hipp. Duret. fol.* 331. Nulla enim quæ per sympathiam accidunt symptomata, levationem afferunt primigeniorum morborum. *Duret. fol. m.* 331. Maximè repentini sunt morbi syncope, & qui neque urinam, neque stercus egerere possunt & qui suffocantur; & si mulierem parientem, aut sauciatam liberare oportet, & hujusmodi. Hæ sunt repentinæ mutationes, & paulò post non sufficiunt, plerique enim paulò post pereunt *Hippoc. 1. de morb. num.* 4. Cum gravis sit per se omnis hydrops, gravissimus tamen, qui morbo alteri supervenit potissimum quartanæ omnium vetustissimæ. *Duret. fol. m.* 333.

Earum quæ per sympathiam fiunt afflictionum nulla omninò est, quæ primigenia mala exolvit. Omnia autem *Tà epigiomena* τὰ ἐπιγιομένα veniunt per sympathiam, cum scilicet priore morbo non solum superstite, sed multum adaucto, novus quidam alter accedit, ut fieri solet in *metatopsi* Μετατόπσι *Du. fol. m.* 334. *Vide reliqua*. Unde homines sunt ileosi; sunt etiam strangurioſi, & è contra. *Idem fol. m.* 336. Omnia cerebri utcumque afflicti mala consentiunt cum stomacho ejusque, societatem ineunt, idque vel una generis similitudine. *Idem fol. m.* 338. Abscessus crurum in pulmonia, si regredantur à cruce, eo reflectunt, unde venerunt, quod propriè est *palindromen*. *Idem fol. m.* 442. Omnium enim, quæ per *èpigènesin* ad sympathiam anducuntur, nihil est quod primigenii mali levationem afferat, sed contra symptomatum graviorum accessionem. Ità vomitùs bilioſus initio dysenteriæ est ejus amplificatio. *Duret. fol. m.* 352. facilius est transitus *atrophiæ* Ἀτροφία in cachexiam: præsertim cum perennitas est cachochimiæ. *Idem fol. m.* 352. Perrarò accidit, ut duæ partes à serina destillatione pariter, similiterque exerceantur; unius enim afflictio, vindex alterius esse solet, sicuti in rudo acido rarò pleuritis accidit, nisi tanta sit catarrhi feritas, ut ambas partes æquæ invadat, & occupet; *Duret. fol. m.* 354.

VI. Stranguriæ ileus superveniens septimò die occidit, nisi superveniente febre urina fluxerit cumulate; *Hipp. co.* 8. *de morb. Duret. versic. fol. m.* 364. Nil melius bona crisi, nil pejus & mortiferum magis, quàm prava metastasis, vel egressioni progressus ad pessimam *èpigènesin*. Bona crisis insaniæ per *metaptosin* timoris melancholici, non vero phrenitidis; Bona crisis promptus sudor à febre. qui restituto cerebro somnum conciliat suavissimum, atque gravissimum. Prava Μετάςασις *metastasis* raucitas cum tussi. Pessima *èpigènesis* concussio consectaria insaniæ. *Duret. fol. m.* 378. Nephritis in sui contagionem, & sympathiam lumbos ducit, dolorifica corpora mala fiunt nephritica, humore ad renes eunte icti à renibus ad lumbos. Sic empyema renum ad lumbos expressum eos tumefacit. *Duret. fol. m.* 384. Livores pejores sunt in acutis, quàm nigredines, illæ namque semper veniunt è malis per mala, ac ideò semper est malum. In nigredine verò timetur de *palindrome*, & gangræna. *Duret. fol. m.* 395. Nulla enim sympathia, nec propagatio quam Ἐπιγένεσιν *èpigènesin* Græci vocant, levationem affert primigenii morbi, à quo nascitur. Ergo vomitus bilioſus, qui cietur à vulnere capitis cum ipsa sympathia, quæ tantum cadit in eos morbos, qui inter magnos eximii sunt, mala est, tum verò pessima humoris qualitate, & vomendi modo. Affluit bilis in alvum à tromate capitis, non quidem ab osse pertuso, cujus nulla est sympathia cum alvo, nec genitalia in generis similitudine, nec jure societatis, aut vicinitatis. *Duret. fol. m.* 421. Mala orta è malis, gravissima inferunt mala, quæ sunt veluti suaoles quædam tum phlegmones, tum qualitatis malignæ, & partium oppressarum. Hinc mala febris ex indomita cholera. *Idem fol. m.* 469. Sympathia est inter pulmones, & mammas, imò & idopathia, ideò facilis ex illis mammas metastasis. *Idem fol. m.* 477. Collectio menstruorum, quæ foras

ras

sas non exit per uterum, sed febris ardore sursum trasmissa, ibi morbum facit, ubi subsistit. Facit autem in mammis eos transmissa, unde nulla levatio est primum abortæ febris, sicuti morborum omnium nulla esse solet ab iis, quæ incidunt per sympathiam. Ea autem sympathia in mulieribus, mammarum dolor à febre, qui, ut ait *Hipp.* 2. *epid. part.* 1. memoriam renovat societatis mammarum, vocis & genitalium. Mammæ & uterus jure societatis mutuo se afficiunt, mutuasque tradunt operas mulierum rebus tàm bonis, quàm malis, *Duret. fol. m.* 483. Quarumdam partium affectiones ab aliis excipiuntur partim labore, partim gravitate, partim etiam quibusdam præsidiis, sunt etiam certæ quædam societates inter se, unde hæc fiunt. *Hipp.* 2. *epid. part.* 3. *Duretus fol. m.* 383.

VII. Quicumque morbi per consensum, & communicationem fiunt, eorum nullus solvit eos morbos, qui præcessere, nisi forte materia transferatur alio; & tandem materiæ absentia diatheseos occasio, & proinde morbi tollantur. Pauci morbi chronici fiunt per consensum, & absque loco affecto *ex Galeno Ballonius epid. fol. m.* 82. *Hippocrates* successiones morborum considerandas præscribebat, eo quod in longis morbis multa symptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob similitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi tamquam soboles rediviva ex aliis subinde consequantur, & repullulent, *Ballonius cons.* 13. Qui ex lethargicis evadunt, pectore suppurati fiunt, *ex Hipp. in coac. Ballonius epid. fol. m.* 135. de conversionibus transmutationibusque pulmoniæ in lethargum, & contrà, & de pulmonia lethargica, vide mirabiliter senem magnum 3. *de morbis num.* 5. *& initio*; *Et Ballonium l. c. fol. m.* 135. *Jacotium in coac. fol. m.* 768. 776., *&c.* Medicus in febribus etiam essentialibus debet habere curam pulmonum, & aliarum partium, quæ fovent morbum vetero pejorem. Hinc successiones morborum; & prout variarum affectionum sedes, hinc variæ crises, *Ballonius eid. fol.* 197.

Timendæ sunt morborum successiones *Idem* 165. de successionibus dolorum, hypochondriacos vexantium in cancrum, similesque ex acrimonia morbos, vide *Ballonium l. c. fol. m.* 233. Aliquando morbum non facit multus humor congestus, sed nescio quævis maligna, & virus quoddam declarat subita mutatio, & transitus morbi in alium. *Ballonius epid. fol. m.* 232. Quartana mutatur in rheumatismum, scabiem, & fœda ulcera. *Ballonius de rheumatismo fol. m.* 168. Successiones morborum pro nihilo non sunt habendæ, ut divinus senex monuit, dum ait, *pro quibus qui morbi succedunt: nam illas quartanarum lienum imbecillitatem succedit.* Addit *Ballonius lib.* 1. *de morb. mul. fol. m.* 70. nempè: *Quæ juvant pectori, juvant renibus, nam mutantur ad invicem hi morbi*: sæpissimè me docuere Nosocomia Italiæ, & Praxis Romana.

Omnis accessio gravis mali, ad grave malum lethalis est, uti hydrops post acutos morbos, febres acutæ ex auriumi dolore, &c. *ex Hipp. Jacotius in coac. fol. m.* 198. Quicumque servantur ex lethargicis, ut plurimum suppurant *ex Hipp.* Hæc suppuratio non ita tuta; nam grave malum, gravi malo accedit. *Hollerius coac. fol. m.* 215, Ad cognoscendum melius, quomodo morbi ad invicem succedant, scire juvat quod abscessus ex *Hipp.* triplici modo fiunt. 1. per materiæ prolapsum ex parte in partem 2. per successiones extra corpus v. g. Dyssenteriæ specie; 3. per metastasim, sive tranfitum alterius morbi in alterum, id probe tenendum. Eorum affectuum, qui ex secessu humorum ab una in aliam partem gignuntur, duplex est dyssenteria; alii enim priorem morbum tollunt, ut ex *Hipp.* spinæ tuberculum dyssenteria curari, febrem verò stranguria. Alii qui ex contagione, & mali communicatione existunt priora mala non modo non imminuunt, sed & augent, & aucta esse demonstrant, sicuti dolor capitis anginæ superveniens, cessatio doloris in pleuritide sine indicatione, & abscessu. quorum loco oculi perturbantur, & signa delirii accedunt. *Jacotius*

cotius coac. fol. m. 712.

VIII. Morborum mutatio universim duplex est, 1. scil. *metastasis* in qua morbo priore cessante novus exoritur. 2. *Epigenima*, cum ad morbum novus morbus accedit, de qua sic ait senex magnus: *Si qua mala supra mala necessario evenerint, ejus rei causam, qui ignorant, Medicum arguunt. Ita pessima est mutatio pleuritidis in pulmoniam, non è contra.* Et *Galenus 6. epid. sect. 6. dicit*: Ut quartana sanat epilepsiam, febris convulsionem, vel etiam catarrhum, asthma, &c. Sic ophthalmiam diarrhæa, lienteriam ructus acidus, ità pariter pleuritis pulmoniam, & phrænitis lethargum. At contra nec in lethargum phrenitis, nec pleuritis in pulmoniam benè commutantur. *Et Hippocrates*; lib. de morbis ait: *omnium partium nobilium morbos, qui vel celeriter revertuntur, vel alii superveniunt, plerumque interficere.* Ideo 7. *aph.* 11. & 5. *aphor.* 10. *notat.* A pleuritide pulmoniam malum esse, & ab angina pulmoniam intra septimum diem mortem, vel suppurationem afferre *Jacotius coac. fol. m.* 768. Axioma *Hippocratis* est ex locis aliis in alios fieri morborum vicissitudines, humoribus, qui ipsos efficiunt; translatis, sive propter robur partis alio referantur, sive propter gravitatem, aut aliam causam v. g. medicamentum acre, & mordax, frictionem, calorem, &c. sive propter communem partium naturam, ut testium atque uteri cum pectore, & mammis. *Jacotius coac. fol. m.* 836. Icterus frequentissimè mutatur in tympanitidem. Tartareæ, & calculosæ bilis concretiones, affectionesque in suis organis. Tympaniticæ sunt, ut ferè decies observavi, Morbi dentium in morbos oculorum mutantur, & contra; utilis est cognitu hæc mutatio, ut mihi utilis fuit. Panaritium index pruritus cutis, & futuræ scabiei. Sepè febres longas intermittentes per spirituosa, & volatilia remedia in continuas mutare conatus sum; ad hoc ut continuitate celerius refermentescat, & digeratur, peccant materies, quod longa febris per periodos intermissione longo post tempore assequeremur; sed audiamus Magnum Virum *Aretæum*: *Multis in hydropem podagra concessit, quibusdam in asthma, hæc verò successio medicabilis, atque inevitabilis est, de morb. artic. fol. m.* 38. *Exiguos quoque morbos majores excipiunt, cumque priores discrimine vacarent, eorum soboles pernicioſa exoritur. Idem fol. m.* 63. *Hydrops siccus ventris, hydrops siccus pulmonum sive asthma convulsivum.* Mola uteri convulsiva, sive hydrops siccus, & vanus uteri non bene adhuc à Medicis cognitus, nec examinatus, Icteriæ convulsivæ ad invicem convertuntur. Singulorum idem status, eædem pæne singulis indicationes, remedia, & ad genus alia: spasmodicè irritatæ fibræ gravia hæc mala pariunt, ut sæpe vidi: in principio fluidum irritans, morbum producit; In progressu, & statu in solidis irritatis, intentis, crispatis unicè consistit, liquidorum cursum mille modis turbationibus. His ita prælibatis facile Lector concipiet, quàm necessaria sit Praxeos incrementis nova hæc, nec hactenus tractata de Morborum successionibus disputatio, cui absolvendæ licet impares meas existimem vires: diligentia tamen, & patientia, quæ ad id maximè, & ad ardua quæque superanda requiruntur, argumento partes fortasse non deerunt, & licet rem ob argumenti magnitudinem, & difficultatem obsolvere prorsus, ac numeris omnibus tractare non poterimus, sufficiat tantum indicasse viam, nam revera, ut Poetæ verbis utar. *In magnis voluisse sat est.*

CAPUT II.

De Præsagiorum originibus, usu, methodo, & certitudine.

QUi benè callet *Hippocratem* felix erit in prognosi, aliter minimè. Qui textus *Hippocratis* memoriæ ritè mandaverit, deinde componere simul, & ad curationem determinare noverit, feliciter curare, & præsagire noverit; aliter minimè. Si tamen ad *Hippocratis* studium non ac-

accedat nativa mentis perſpicacitas, & judicii integritas, quo celeriter, & rectè de morbo ſtatuamus, difficulter, vel rarò aſſequemur finem.

Cognitio verò eorum, quæ recenter inventa ſunt in Medicina non parum luminis affert ad liberam, expeditamque prognoſim, & ad reddendam cauſam illius; quod non licebat *Galenicis*, utpote deceptis ab hypotheſibus facultatum, qualitatum, & ſimilium. Hoc igitur in capitulo demonſtrabitur quantum ad prognoſim conferat *Hippocratis* opera, quantum ingenium nativum, & quantum lumina ex aliis Medicinæ partis venientia. Item aliquantiſper diſputabitur adverſus eos, qui prognoſeos artem nullam agnoſcunt.

CAPUT III.

De Conſtitutionibus annorum, & temporum, veriſque influxibus inveſtigandis, ac perdiſcendis, ad morbos dignoſcendos, & curandos.

CUm ferè perpetuò præ manibus mihi ſit *Hippocrates*, animadverto nulli rei ipſum tantopere incubuiſſe, quàm in obſervandis conſtitutionibus aeris cujuſque temporis, quæ quantam vim habeant in novis producendo morbis, vel in mutanda eorum, qui ordnariò regnant natura, quotidiana, ac patientiſſima Praxis, & diligens circa minima morborum obſervatio abundè me docent. Unde Senex magnus *lib. de diebus judic. num.* 1. circa id præcipuè ſcriptum reliquit: *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat. Etenim cujuſcumque generis morbi, feruntur earum conſtitutionum curſu, quæ ſuo tempore regnant.* Medici contra noſtrorum temporum nihil magis negligunt ac ſpernunt, quàm obſervationem cujuſque conſtitutionis. Oritur igitur earum varietas, aut à vario ſyderum, præſertim verò Lunæ, quæ concentrica telluri eſt, aſpectu, & influxu, ut autumant *Aſtrologi*; aut intempeſtivis caloris, frigoriſque vicibus inſenſibilem tranſpirationem variè turbantibus; aut a natura ſtantium ventorum, & halituum terræ, è venis, criptiſque ſubterraneis exhalantium. Denique in horum aliquo, aut pluribus verſantur, quod perſpicuè hìc examinandum ſuſcipiemus.

CAPUT IV.

De morbis Incurabilibus, ex ignorantia Medicorum, & ex Impoſſibilitate Naturæ.

MOrborum incurabilium ſeries noſtris temporibus in infinitum excurrit; non quia revera ſint incurabiles, ſed quia Medentes fallaci, vanaque methodo utuntur. Unde quo in poſterum morbi, qui revera incurabiles ſunt, diſtinguantur ab iis, qui propter Medicorum imperitiam cura deſtituuntur; ſtudebimus hoc in capitulo errores detegere Medicorum, quibus ducti morbos eos incurabiles pronunciant, qui ſpe curationis minimè carent: quales ſunt quamplures meſſenterii morbi pro incurabilibus habiti, à me tamen maxima adhibita diligentia, ac patientia non ſemel curati; ut præ cæteris nuper mecum obſervarunt Auditores mei in ægro decumbente in Vico Pavonis ad Pontem Hadrianæum, nunc arcis Sancti Angeli. Experimentis itaque, & rationibus Medicos ad bene ſperandum, & nunquam in quolibet, vel lethali morbo deſperandum: ſed novas ſemper vias ad bene medendum veſtigandas hortabimur. Atque ad extremum appendicem dabimus morborum verè incurabilium, quales fuerint inter alios aneuriſmata interna. Et ſi ne quidem hæc incurabilia revera ſunt. Exemplo enim conſtat aneuriſmatis latera procedentibus temporibus oſſea, ac ferè cartilaginea evaſiſſe, & ægrum convaluiſſe; quod amicus fide dignus mihi narravit ſe obſervaſſe in cadavere maxima cum admiratione.

Et quando incidimus in morbos vel omninò incurabiles, vel cognitu, curatuque difficiles, nihil magis curandum, quàm

ut à nimia remediorum vel inutilium, vel minus proficuorum copia abſtineamus „ eorum namque uſu ſuperfluo, o quam „ graves oriuntur in ægrotantibus affe- „ ctiones, & morbis antiquis, Medicorum „ culpa novi acervantur! Quod quidem „ prænoſcens *Ballonius de athritide* optimè monet, quod dum in morbis abditis, de remediis decertatur, quantùm detrimenti genus humanum capiat, nemo ambigit. *Melius foret*, ait ille, *homines tanti non emtere, aut ſuorum Medicorum incuriam, aut ignorantiam; hinc tollitur ea fiducia & alacritas, quæ in homine perito elucet; hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia; quarum illa ab ipſa timiditatate, hæc ab ignorantia proficiſcitur.* „ Et hoc dolendum, quod aut nil proficiſcitur, aut quod cum deliberationi, conſilio locus eſt, graviter peccatur. Tale „ peccatum nulla excuſatione aut elevatur, aut eluitur; hoc autem Medicum „ ſolicitare debet, ut ſi non proſit, ſaltem „ non noceat; nam turpius eſt videri nocuiſſe, quam non profuiſſe. Sed ſi res „ latent, quid agendum? Excogitanda „ remedia, ut in ea rerum difficultate, „ quid, nil dum ſtatuitur, dum læſio, dolorifque exacerbatio abeſt, innocens „ appareat; ac morbi cognitio remedium „ inſinuat. *In hac igitur rerum, morborumque difficultate*, ut citatus *Ballonius* ait, *ægro ſufficiat, ægro inquam jam miſerè ſuo ex morbo, calamitas, nec ad eam nova calamitatis acceſſio ex ignorantia quippe Medici ægro ipſi alter eſt morbus.* „ Cæterum dum morbos arduos, difficileſque videmus, non debemus eos admirari, ad ipſorum aſpectum horrere, & „ præ admiratione eos intactos relinquere. *Admirari morbos, non autem curare, hominis eſt ſua arte, & ingenio abutentis; dumque divina animi vis voluptuaria, illecebriſque plena admiratione retinetur, melior pars Artis Medicæ inculta jacet; hinc pro uberiore fructu, nil inde redit, niſi caſſum quiddam, & inani vocis ſono decoratum. Morborum*, ut idem laudatus *Ballonius*, *cit. loc.* concludit, *alias difficilis, alias facilis eſt cognitio, alias in utroque ambigit.* Et cum veritas partim facile, partim ægrè cognoſcatur, cauſa ejus rei, non tàm à rebus, quàm à nobis pendet. Nam animus noſter, ad ea etiam, quæ clara ſunt, eodem modo affectus eſt, quo Noctuarum oculi ad lumen diuturnum. Etſi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos alioquin rerum à communi ſenſu remotarum capaces adegit. Et cum multi morbi vel natura ſua, vel errore noſtro incogniti adhuc lateant, *Methodicorum*, & *Empiricorum* inſtrumenta in multis architectandis in manum ſumimus, &c.

CAPUT V.

De Morborum Occaſionibus.

CAuſæ morborum primò primæ, & proximæ de quarum certa cognitione tantoperè gloriantur, & ſuperbiunt vulgares Medici, omninò penè ignotæ nobis ſunt. Ideò prudens Medicus gnarus difficultatum obſcuritatis artis ſuæ, indicationem curativam arripiet, ex levi quolibet ſigno, aut judicio à morbo prodeunte. Curandi verè rationem colligere debet ab occaſionibus, quæ ægrotum impulerunt in morbum. Qui hiſce innitetur, vix unquam aberrabit, ſicuti ſuo tempore indicabimus.

Vix credi poteſt, quanto ſtudio, quantaque induſtria indigeant Medici in illis exquirendis cauſis, quæ morbo occaſionem dederunt: Ideò ægri patienter & ſigillatim aperire eaſdem debent pro deſumendis indicationibus curativis morbi, rectèque dirigendis remediis. Neceſſarium nec ne id ſit, alii ab experientia de hoc abundè reddentur inſtructi. Ego tamen quotidie experior conducere mihi pluris ad feliciter medendum, morbis occaſionem inquirere: quàm recurrere ad cauſas primo primas, de quibus, uſque ad nauſeam plures libri ſcatent, futiliter nihilominus, & ineptè. „ Authores enim, pro quo- „ dam uſitato more, aliorum authorum „ ſcripta emungentes, ingerunt in ſuis

ope-

„ operibus tot nugas, tandemque inep-
„ tias ſuper cauſis primo primis: ut ſto-
„ machum mehercle, & faſtidium mihi
„ pariant; & crambem recoquentes, nul-
„ lam præbent anſam felicium utilium-
„ que curationum. Quidam homines pa-
rum, aut nihil incommodi percipiunt cum mens nimium abſtrahitur, vel ob domeſticas curas, vel ob maximas res gerendas, & ſuſtinendas, vel ob graves ſtudiorum exercitationes. Alii contra, vel minimam mentis abſtractionem moleſtiſſimè ferunt, & ob id turbari corporis ſyſtema, caputque calpribus repleri ſibi ſentiunt: & ſi quid diutius animo verſaverint, ſtatim labefactatæ ſunt & digeſtionis damna pati incipiunt, ac deinde alios morbos qui à chilo prave digeſto, praveque ſanguefacto proveniunt. Felicem Medicum, qui hoc benè ſcit, cognoverit enim veram radicem malorum meſſenterii, hyppochondriorum, dentium, fœtoris oris, ſaporum linguæ depravatorum, &c. in iis, quorum corpus non eſt æquilibratum cum animi viribus, ac potentiis; ſed inferiorum virium eſt, minuſque reſiſtens. Hac de cauſa ex gravi mentis abſtractione promanat ſanitas ærumnoſa: cauſa occaſionalis eſt mentis nimia vis, & imperium in fibras corporis, quæ in hujuſmodi caſibus ſunt levioris reſiſtentiæ. Nec opem, aut ſalutaria remedia Medicus afferre poterit, niſi Æger ſibimet remedium præſtiterit, animique morbi animus ipſe erectus ac reſiſtens medelam attulerit.

Ne autem nos humana lædant, irridenda ea ſunt, ac ſpernenda, omnibus enim vanitas ineſt: Ac proinde cogitandum ea, quæ vana ſunt, lædere non poſſe fortia, ſolida, ſempiterna, immortalia, ſicuti eſt animus noſter. Quid igitur mentis afflictione corporis morbos advocare? Non eſt in Viri fortis, non animum habentis injurium, neſcium, & incapacem; animus enim utpote immortalis à lubricis hiſce, volucribus, & volubilibus, quæ in humana ſunt vita minimè lædi poteſt, quod ſi afflictione ledatur, remedium à ſe ipſo petat. Ad quod apprimè quadrat, quæ monet immortalis memoriæ *Seneca*, meus Magiſter, quemque ſemper præ manibus habeo, quoque ſemper & *Ciceronem*. Sic igitur ait Seneca: *Utrumque infeſtum eſt tranquillitati, & nihil mutare poſſe, & nihil pati. Utique animus ab omnibus externis in ſe revocandus eſt: ſibi confidat, ſe gaudeat, ſua ſuſpiciat, recedat, quantum poteſt ab alienis, & ſe ſibi applicet, damna non ſentiant, & ipſamet adverſa benigne, &c.* de tranquillitate Animi cap. 13.

Porro medelam morborum animi peti debere, animo ipſo Sapientia inſtructo, idem *Seneca* meus nobilius docet, dum ait; *Præterea nihil injuſtum juſtitia pati poteſt, quia non coeunt contraria: iniuria autem non poteſt fieri niſi injuſte, ergò Sapienti injuria non poteſt fieri. Nec eſt, quod mireris, ſi nemo poteſt illi injuriam facere; nec prodeſſe quidem quicquam poteſt: & Sapienti nihil deeſt, quod accipere poſſit loco muneris, & malus nihil poteſt tribuere Sapienti. Habere enim prius debet, quam dare; nihil autem habet, quod ad ſe tranſferri Sapiens gaviſurus ſit. non poteſt ergò quiſquam aut nocere Sapienti, aut prodeſſe. Quemadmodum Divina nec juvari deſiderant nec lædi poſſunt. Sapiens autem vicinus, proximusque diis conſiſtit, excepta mortalitate, Deo ſimilis. Ad illa nitens, pergenſque excelſa, ordinata, intrepida, æquali, & concordi curſu fluentia, ſecura, benigna, bono publico natus, & ſibi, & aliis ſalutaris nihil humile concupiſcet, nihil flebit, qui rationi innixus per humanos caſus divino incedet animo*: Seneca de Conſtantia Sapientis cap. 8.

Quæ de cauſis occaſionalibus circa debiliores fibras hic loci adduximus, pertrahi debent ad alias quantumvis minimas, quas unuſquiſque à diverſo vivendi inſtituto, diverſas perpetitur, ex diverſitate gradus, ſtatus, & conditionis; diſſimiles enim ſunt cauſæ, quæ morbo occaſionem dant in plebeo homines ab illis, quæ in nobili, aut ſtudiis exercitato viro; in milite, nauta, mercatore, & ſic per ſingulos perſonarum gradus procedendo. Pro quarum diverſitate, diverſæ ſunt cauſæ

occa-

occasionales, & diversæ pariter medendi rationes sive curativæ indicationes esse debebunt.

CAPUT VI.

De Vita salubri ad centum, & plures annos producenda.

Longitudo vitæ non pendet tantum à bono corporis habitu, sed etiam ex optimo usu *sex rerum nonnaturalium*, quæ si rectè dirigantur, diu vivemus, & incolumes. Somni, & vigiliarum horas benè distribuere. Aere ad necessitatem corporis uti. Potum victumque sumere, modo plus, modo minus pro ætate, ac temperamento, & pro negotiosa, vel otiosa vita, quàm ducimus. Ambulare, & quiescere pro cibi quantitate, & prout corpore macilentiores erimus, aut pinguiores. Noscere se ipsum, & scire affectibus imperare, eosque redigere in potestatem rationis. Hæc si quis moderetur sapienter, diu vivet, & rarò egebit Medico. Hac igitur methodo præcepta, & leges longè, ac diu, saneque vivendum detegere curabimus.

CAPUT VII.

De Apparatu, & dispositione humorum ad morbos suspiciendos: sive de parvis magnorum morborum initiis.

In dies observamus ex levi qualibet, causa, ex tenui acus punctura, ex incisione calli lethales oriri morbos. Et quia id non ex causa externa procedit, utpote admodum exigua, sed ex interno humanorum apparatu sive gallico, sive scorbutico, necnon hysterico, epileptico, hæmorrhoidiali, cachochimiæ diu congestæ, ac putris, & similium: pro quorum diversitate sanguis ad varia morborum genera disponitur. Propterea periti Medici curabit apparatum illum investigare, atque expendere, eoque referre indicationes, ut vulgo solent, cum tractant de primarum viarum apparatu. Igitur hoc in capitulo explicabitur quidquid ad investigandum, & præoccupandum spectat, atque ad submovendum apparatum in ægroto vigentem. Quando parvi morbi statim in magnos sine causa desinunt, vel difficulter sanantur, latentis apparatus indicium hoc esto.

Ad quod respiciens *Hippocrates* 1. *de diæta*, *ait*: *Morbi sensim fiunt, ac generantur, derepente verò adoriuntur*, &c. Revera enim sanitas, ut idem monet *Hippocrates* 3. *de diæta*, consistit in symmetria quadam, & proportione ciborum, & laboris: quare si cibus laborem superet, facilis est in morbum casus. Hinc enim sensim sequitur plethora; & sensim etiam cachochimia. Et cum hæ adsunt repletiones, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim, quia incapax est corpus. Vetus enim excrementum partium, seu vetus alimentum non admittit novum alimentum, nisi vetus primo digestum fuerit, consumptumque: quod si supra vetus non adhuc coctum, consumptumque addas novos cibos; quid facies? produces certè statim varia febrium genera, oppressiones, destillationes, internas phlogoses, &c. horumque omnium signa præcedunt: nempe lassitudines spontaneæ, vigiliæ, leves inappetentiæ, &c.

At dices, si adest hujusmodi pravorum humorum apparatus: quomodo sit, ut corpus male habeat, lassitudo adsit, sanguis impurus, & corruptus sit: Febris tamen per illud tempus non oriatur, sed multo post? Ad quod quidem respondendum cum *Ballonio lib. de rheumatismo*, quod istiusmodi sanitatis, & morbi magna adsit latitudo. Unde videmus etiam istos tam impuris præditos humoribus, cum perinde bene habere videantur, cœnent, bibant, cantent, deinde, omnia agant, quæ & sani, repentè veluti mutata sorte ægrotare, ei vehementissimè, imo magno omnium stupore è vivis eripi, ut prius constet eos interiisse, quàm ægrotare. Sed de his, & de proportione ciborum,

& la-

& laboris ad salutem necessaria ; legatur aureus liber divini Senis *de Diæta*. Penu enim amplissimum est quilibet *Hippocratis* liber, ex quo multa depromi possunt, quæ maximè ad cognitionem morborum, eorumque therapejam pertinebunt.

Omnium hujusmodi apparatuum in humoribus certa præbere signa oportebit. Apparatus in primis viis, læsarumque digestionum indicia lingua monstrat cum sapore depravato, ut plurimum amaro, vel ingrato, inappetentia, affectiones circa hypochondria, potissimum aliquot horis post prandium, digestione penè peracta, &c. scorbuti apparatus signa præ cæteris gingivæ ostendunt, laxæ enim sunt, ero se, timidæ, luridæ, nimium rubicundæ cum ingrato fœtore oris adinstar muriæ putrefactæ. Salsedo in ore adest, alvi siccitas, in urina veluti rubræ arenulæ, dolores vagi, & acuti per intervalla modo has, modo alias occupant partes. Hac ratione signa danda gallici, hysterici, epileptici, hæmorrhoidalis, & alterius generis apparatus, ut noviter advenientium morborum certa ratio atque curatio debita possit administrari ; & multo magis parva magnorum morborum initia, & incrementa prævideri.

CAPUT VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum summoperè necessaria.

HOc capite monebimus non modo Ægrotos, qui posse fieri sibi promittunt, ut infra paucos dies viribus, & incolumitati restituantur ; verum & nonnullos Medicorum, qui absque eo, quod debitæ humorum coctioni prospiciant, curationes expediunt vel fatali usu chinæ chinæ, vel Purgantibus indebito tempore præbitis, vel aliis incongruis remediis. Exinde emergunt postea morbi, quos vocant incurabiles ; quibus multoties remedium præclusit impatientia ægroti, vel Medici, multoties & propinquorum, aut adstantium ; quamvis diutinæ, maturæque curationi aliunde cessissent ; ut clarè demonstrabimus.

CAPUT IX.

De ciborum delectu, sive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum Ciborum genus, sine ope Remediorum.

ANimadvertes in Praxi aliquos Ægros fluxionibus, & diuturnis morbis obnoxios, tempore Quadragesimali convalescere, Paschate iterum ob esum carnium langueſcere. Observabis etiam quosdam morbos ab obsoleto esu caulium, leguminum, olerum, piscium, aliorumque ciborum hujusmodi evanescere, cibis verò boni succi exacerbari, & crescere. Qua de re adduco caput instituere *de Ciborum delectu*. Historiam nempe texendo, quando istiusmodi ciborum usus soleat juvare, eruendo postmodum præcepta Praxi opportuna ; & evertendo morem, & consuetudinem vulgarium Medicorum, qui alia ratione curare morbos nesciunt, quam satiando stomachum syrupis, conservis, & mille nugivendulis pulveribus. TYRONES MEI, QUAM PAUCIS REMEDIIS CURANTUR MORBI ? QUAMPLURES VITA TOLLIT REMEDIORUM FARRAGO? Norunt id Viri celebres *Harris* Londini; *Hottonus* in Belgio. *Le Clerc*, *Mangetus*, & *Chenaud* apud Helvetios, *Schroochius* Augustæ, & amicissimus clarissimusque *Lanzonus*. Et nuper hac de re multum conquestus sum Romæ cum *Joanne Inglis* Medico Anglo doctissimo ac celeberrimo, cujus humanitate frui per plures dies licuit. Depravatæ verò huic consuetudini magnam occasionem dedere Medici, qui nunc vernacula sua lingua omnia typis mandant; & Vetulas docent, è culina cum ipsis etiam Medicinæ Principibus arroganter disputare, & de mille receptulis delirare. Reipublicæ Medicæ, & Litterariæ lingua Romana esto. Per eam jura dicuntur in Medicina, & populum arcent à Scientiarum-

tum Mysteriis. Quid Gallica. Quid Anglica. Quid Germanica. Quid Italica Lingua Medicinæ Sacra in vulgus proferre juvat?

Sacra Sacris Hominibus communicanda; Profanis verò nefas priusquam Scientiæ Mysteriis sint initiati; ait divinus Senex noster *de lege nume* 3. Huic itaque Legi obediundum est; nec ita lubricè, atque cum tanta felicitate admirabilis nostræ artis arcana in vulgus ignarum propalanda, & lingua vernacula Mulierculas discere, disputare, & Impostores nostris gladiis discere nos confodere. *Ecquid ad Mulierculas typis dare Secreta; Cum nec minus ipsis de medicamine præbendo verba facere quodammodo debeatis*; cum ipsis, una veniunt indocti, & populares homines. At quid mirum? Si hodie Medicum hunc sacramque Artem per ora omnium tàm valdè videmus ipsi nos profanari, ac illudi, &c.

CAPUT X.

De Morbis Venereorum.

PLurium confert in curatione morborum exquirere castè, necne, vixerit Æger. Etenim dispar temperamentum, naturamque cælibes viri à conjugatis sortiuntur. In Prioribus semen, quod recirculat à vasis seminalibus in sanguinem, magnam vim eidem addit, & nimium excitat suas partes volatiles: hinc robur magnum oritur, & ob nimiam fluidorum volatilitatem oriuntur in solidis intentiones, crispaturæ, siccitates, &c. Hinc flatus sub Hippochondriis. Hinc alia id generis quamplurima. Contra verò in conjugatis, aliisque venerem exercentibus ob deficientiam seminis quod recirculet, sanguis evadit vappidior, debiliorque; perindeque & liquida à sanguine promanantia. Unde ob disparem liquidorum naturam oportet, ut morborum facies variæ quoque sint utrisque; ideoque indicationes curativas ad dissimilem sanguinis statum dirigamus, ut hoc in capite tractabitur.

Aliquando, ut sæpe vidi, gonorrhæa corripiuntur etiam homines cum muliere non infecta coeuntes. Id autem contingit in eis, quorum sanguis particulis acribus, salinis, scorbuticis, vel alterius generis abundat; unde nimio concubitu, æstu universa penè liquida in motum concitatiorem posita, undulando inclinant ad locum, in quo major est oscillatio: quæ quoniam est circa vasa seminalia in inguine; si concubitus vehemens fuerit, ac sæpe repetitus: singulæ partes acres, salinæque tunc excitatæ, & in motum positæ deponi circa pudenda incipient, semelque incœpta depositione, veluti unda sequente undam, aliæ, quæ remanent in liquidis, circulando ibidem deponentur, & sic fluxus perennitatem producent; quæ gonorrhæa, gallica videtur esse, sed revera non est, quia cum muliere non infecta supponitur concubitus. Idem quoque de bubonibus dubitari poterit, ac etiam de penis ulceribus, eamdem ob rationem. Quò in casu incumbendum magis est remediis acrimoniam salinam, vel alterius generis corrigentibus, quam falsò suppositæ gallicæ affectioni dicatis, quorum superfluo ac indebito usu acriori reddita salina vel scorbutica materiæ; fluxus gonorrhœæ copiosior fit, ac diuturnior, magisque pertinax ac indomitus evadit, Quod ipse prenoscens, materiam corrigo *jusculis cum seminibus melonum contusis, & radices altheæ in taleolas incisæ ebullitas, bisque in die calido datis, adhibita per intervalla leni purgatione ex cassia, & diatartaro Petri Castelli cum g.* 20. *circiter mass. pilul. de hiera cum agarico, addendo aliquando species diamarg. frigidi*; Sicque spurias hujusmodi gonorrhæas ex falsa suppositа gallica in sectione natas, climinare soleo. In quibus suspecta sunt antigallica remedia: nam ipsis veris gonorrhæis gallis, usu decoctorum falsæ, & similium fluxus redditur copiosior, fusa nimium solutaque ante tempus materies. In gonorrhæis enim, singulisque vesicæ, atque uteri catarrhis sive fluoribus, ipsis quoque calculosis, & urinæ affectionibus, ad alvum semper ducendun. A vesica ad

al-

alvum tutiſſima via eſt, qui hoc bene noverit, quam benè curaverit.

CAPUT XI.

De occultis, & læthalibus viſerum varicibus. Aneuriſmatibus, & Hydatibus.

Quod in arteriis ſunt Aneuriſmata, id in venis ſunt Varices, in lymphaticis Hydatides (quibus cum magno Medicorum inhonore Mulierculæ nomen dedere *la Benedetta* (& inter morbos ſolidorum iſti ſunt non levis momenti, ſternunt ſiquidem viam quampluribus malis internis, quorum cauſa cum revera in vaſis reſideat, liquidis tamen vulgo, ut moris eſt, adſcribitur. Quot Hydropes ortum accipiunt ab Hydatibus vaſorum lymphaticorum Hepatis, vel partium vicinarum? Quot ſævi dolores, quot obitus repentini proveniunt ab occultis aneuriſmatibus, & à varicibus partium; ut cadaverum inciſiones latè manifeſtant, & tamen Medici aut rarò, aut nunquam ad id mentem advertunt. Indicationes igitur, prognoſes, & curationes talium morborum hoc capite colligemus.

CAPUT XII.

De mutando aere in longis, & difficilibus morbis.

Putat vulgus, quod Medici mutationem aeris in longis, & difficilibus morbis indicunt, non ad valetudinem, & levamen; ſed pro remediorum inſcitia, & quod aliud facere neſciant. Et ſi tamen in hac opinione aliquando non erret: nihilominus plures etiam morbi ſtatim ac incipiunt, aeris mutatione, ideſt puriſſimo campeſtris, & montani aeris nitro, ac elatere ſtatim indigent, quia per aeris mutationem tantummodo removentur. Præſertim ſi Ægroti gravibus negotiis operiantur, adeò ut tempus quieti, ſomno, & comeſtioni congruum, iiſdem in Urbe deficiat, tunc enim per aeris mutationem conſopito curarum ſtimulo mens, & corpus, tonum, roburque ſalutare reſumunt. His accedit, quod aer ructicanus, quia ventorum flabro magis purgatur, abundet itidem puriori nitro, quàm urbanus, ubi mephitis, fumus, fœtores, cloacæ conſpurcant nitrum aereum. Proinde nonnullis aer marinus, aliis montanus, aliis campeſter; ob morborum diverſitatem ſummoperè prodeſt: quia ſanguis ſinguſorum in uno potiùs, quàm alio aere æquilibrium ſibi debitum invenit, & acquirit: prout hoc capite ſigillatim aſſeremus. Et plura vide inferius de Reſpiratione. Ubi de aeris pondere tractamus.

Nil magis confert aſthmaticis quàm debita equitatio, & mora in aero ruſticano. Aer montanus, campeſtris, & marinus juvant; varius tamen eſſe debet pro varietate aſthmatis, & temperamenti ægri. Nonnullis montanus, aliis compeſtris, aliis denique marinus. Ipſe conſulo, ut æger meus aſthmaticus arva colat, & fere tota die ſequatur bubulcum terram arantem: & ambulet ſuper ſulcos, ſive viam illam ab aratro recens factam, & continuò reſpiret, hauriat aerem à recens rupti glebis exalantem, qui, quoniam plenus eſt nitro aliiſque ſalibus è centrali calore telluris cohobatis ac exaltatis, pulmonum relaxatas roborat telas, eiſdemque impactas viſciditates reſolvit, ac per vias naturæ magis amicas educit; Aſthmata curantur hac ratione, & a novis inſultibus præſervantur patientes, dummodo tamen debita utantur dieta, & debitè conſulant ſex res nonnaturale. Æger, qui decumbit ad Forum Boarium in Velabro inter Palatinum montem, Scholam Grecam, & Janum quadrifontem (ubi nunc Templum S. Georgii) adhmate ad phthiſin vergente laborat: irritis pluribus remediis ſeceſſit Neptunum, & novum portum Antiatem ſuper rudera veteris ab Innocentio Papa XII. nuper extructum, 30. circiter ab Urbe lapido: quando ibi degit, & marinum reſpirat aerem, morbo mitius cruciatur, ac pene paulo poſt ſanus evadit,

dit. At si relicto aere marino ad vicinos se transferat campos, statim & sine mora, asthmate, aliisque symptomatis misere corripitur, & tamdiu molestatur, donec marinum aerem denuo invisat. En quanti juvat historiam mutandi aeris in morbis plurimis conficere ad ægrorum solatium? Certe terra vulgaris est plena nitro, & recens effossa, ac odorata recreat spiritus, & sedat effervescentias morbosas nostrorum fluidorum, & ad longævitatem odorata juvat ex *Verulamio*. Curiosa quoque sunt, quæ de vulgari terra narrat *Etmullerus* t.2.f.m.319.his verbis; *Colonienſis Philoſophus paravit ex terra vulgari ſpiritum, & hoc rurſum terram infudit aliquam; ex qua poſtea varia vegetabilia, & animalia fuere nata: pro probando Pariſpermia, ſeu terminorum congeries in terra vulgari, &c.*

CAPUT XIII.

De Febribus Meſſentericis. Opus novum; non à lectione Librorum, ſed ab obſervatione Naturæ petitum.

CUm febres quasdam Romæ mederer vulgari usu testaceorum, antacidorum, diluentium, & oleosorum, observaveram, quod radicem eædem à messenterio trahentes, deterius periculum subibant, nihil juvante remediorum vi: & crescentes semper, ac concrescentes in dies putri cachochimia in messenterio, diu ibidem congesta, maximè verò in Pueris, & opiparè viventibus desinebant in Hecticam, præsertim si præscribebatur damnabilis usus chinæ chinæ: cujus pulvis stiptica sua vi humorum circuitus regulares, & ordinatos, in quibus vera eorum coctio consistit, retardat, ac omninò perturbat. Unde marte proprio, patienti nempe, & longa observatione, accurataque meditatione; cognovi tandem Febres, quas voco messentericas Romanorum, & Infantium fomentis, balneationibus, repetitis purgationibus, & demum educta omni cachochimia, sero lactis cichoreato, vel distillato aliquo ex succis aperientibus curari magis debere, quàm exitiali testaceorum, pulverumque absorbentium abusu: uti hoc capite dicemus.

Ego certè vix capere non possum, quomodo Medici indiscriminatim ad omnes morbos pulveres testaceorum & alchalicos, ut vocant absorbentes, præbeant, qui non aliud revera sunt, quàm terra inutilis, & caput mortuum mixtorum. Cum certum sit stomachum nostrum in statu sano vix dirigere eos posse, quoniam difficulter in substantiam nostri vertuntur; quanto minus in Morboso, in quo vix jusculà tenuia digeruntur. Quare fieri debet, ut quando mesenterium putri cacochimia nimium repletum est, ponderosi, nulliusque activitatis, ac motus hi pulveres, non solum cacochimiam non movent, nec corrigent; sed cum eadem sese miscentes, magis concrescere, indurari hærere in glandulis eamdem facient, & statim ad febrem lentam, quàm facillimè in hecticam desinere sæpè vidi, Patientem disponunt „ „ Juvat magis herbis stomatieis, leniter „ amaris, & aperientibus curationem in- „ choare, quæ cacochimiam solvere „ movere ac digerere valent; sicque „ præparatam singulis diebus apozemate „ leniter purgante, chlysteribus repeti- „ tis, fomentationibus ventris, ad exi- „ tum quam celeriter sollicitare; quod ex „ tempore si non feceris, de curatione „ nil boni speraveris: & si post impru- „ denter adhibita testacea, febre minimè „ cedente, chinam chinæ dederis (ut fa- „ taliter plurimi faciunt) ventre adhuc „ humoribus onusto, tria subibit æger aut „ inflammationem, aut lentam ac diutur- „ nam febrim, aut tandem mortem. Obser- „ va benè, & si falsa dixero, me redar- „ guas. Romæ scribo; & in aere Romano.

Pluries certè in hoc opere damnavimus chinam chinæ: idest non damnavimus remedium, sed abusum Medicorum in eodem singulis penè in febribus, ne dicam morbis, præscribendo; indiscriminatim quoque, quolibet morbi tempore, nullis expectatis coctionibus, nec corpore benè pur-

purgato : quæ ſingula correctione indigere, ipſimet chinæ chinæ Fautores mecum fateantur neceſſe eſſe, Quod me attinet. Ipſe ſcribo in Urbe Roma,& in aere Romano: Hìc non ita felices eventus à china chinæ experimur, ſicuti aliis in regionibus alii experiuntur ; eorumque experientiæ credimus, & methodum laudamus ; quia in ſuo climate verè ac fideliter (uti credo) obſervantes nobis certe vera ſcribere debent : agitur enim *de Pelle Humana*.

Chinam chinæ dare corpore impuro, ideſt in principiis morborum, nullis præcedentibus ſignis coctionis, & corpore non purgato, piaculum eſt in aere Romano ; methodus damnabilis ac perniciosa. Dicunt multi dandam eſſe, ut impetus ſymptomatum tunc furentium coerceatur, ac refrenetur ; ut inde æger ſymptomatum ſopita vì, diutius poſſit morbo reſiſtere. At ſi tu loco frænandorum ſymptomatum, pravos humores per chinam chinæ in aliquò viſcere figes, ac concludas, & ita internam parias inflammationem, ut frequentiſſimè obſervavi ; nonne tu culpandus eris ? Nonne tu reus necis, *Lege Aquilia* puniendus ? Quomodocumque ſe res habeat, unuſquiſque abundat ſenſu ſuo : nullius methodum vitupero, ſed ab omnibus diſco. Hoc certum eſt me raro uti china chinæ : nam ægri mei rarò ea indigent. Febricitantes meos curo per leges coctionum ac criſium ab *Hippocrate* meo mihi demonſtratas, coctum humorem per intervalla purgo, aut per alias elimino vias ; ſicque tempus & patientia mea curationem feliciter abſolvunt, coctum humorem debito tempore purgando. Et quod magis intereſt rarò cum recidiva, quam recidivam ſingulis momentis ab uſu chinæ chinæ expectato ? Itaque ſi quandoque ea utor ſane in fine morbi, corpore jam purgato, & ſine ulla viſceris læſione ; & ea indicatione uter, ut tonum, vim, ac robur det ac reſtituat ſolidis ac fluidis longo morbo relaxatis, inertibus, vappidis ; in ægris humidi, craſſique corporis habitus. Hac igitur ratione eam præſcribo.

℞. *Sal. armon. ſerup.* 1.
chin. chin. pul. drachm. 1. *m. ſ pul.*

initio paroxiſmi, quoties urget neceſſitas, ſumendus.

Sal armoniacum eſt antifebrile maximum, china chin. amaritie ſua ſtyptica eidem juncta, evadit infallibile apud me febrifugum, à me excogitatum, & expertum.

At ſi me fallat hoc remedium ; certe non fallet aliud ex floribus camomillæ peculiariter paratum. Mi Lector hoc febrifugum ex flor. camomillæ eſt arcanum maximum ad febres intermittentes, nunquam fallit, eſque princeps omnium febrifugorum ; quartanam nuperrime eodem profligavi. Et ſuo tempore illud publicæ lucidabimus.

CAPUT XIV.

De Methodo curandi morbos quamplures Muſica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Ruſticatione, debitoque ſex Rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Dieta Pythagoreorum.

REgula erat apud Grecos Medicinæ Patres, præſcripto moderamine in ſex rebus nonnaturalibus, Medicinam in morborum curatione ut plurimum exercere. Noviſſime abjecta veterum norma, ſyrupis, aliisque ſaccharatis indultum iri video, doleo ſummopere Ægrotis, aſſiduis, ſed inutilibus remediis fatigatis. Quotidie evenit, morbos quoſdam capitis muſica, alios morbos ruſticatione, alios venatione, alios ſaltatione, vel equitatione, vel peregrinatione deſinere, qui antea nulli medicamini cedebant. Cum itaque nobis in animo ſit Praxeos munus extendere, novaſque curandi methodos addiſcere, aut veteres reſtituere : examinabimus hoc capite, quomodo morbi uſu præfatorum tollantur, ac deſinant.

Quare cum frequentiſſimè obſervemus in Praxi curari morbos poſt ſuſceptum iter, navigationem, venationem, muſi-

cam auditam, vel exercitam: quod longo remediorum usu consequi ullo modo potuimus, non est id à Medico spernendum, sed investigandum, quare talia exertationum genera sanare morbos valuissent: & quod casu evenit, novis factis observationibus, in artis præcepta primo, deinde ad usum redigere. Hujusmodi enim rebus Veterum bene vivendi norma constabat, & præ cæteris ea, quam vocant diætam Pythagoreorum; singulæ enim diei horæ ita distributæ erant, & victui ita accommodatæ gymnasticè, ut quilibet vel negotiosus homo, nihil à negotiosa vita decrimenti caperet. Hinc admirabilis illa longævitatis, hinc salubris, & athleticus corporis habitus nec tam frequentes incurabilium morborum series, quales magno artis dedecore hodie divagantur. Causa quoque, qua vetitum erat Pythagoreis animalium carnibus vesci, non inde nata solummodo est ne talium animalium mores, & ideas imbibamus; sed quia olera, fructusque terræ, talem in sanguine temperiem, dulcedinem, atque simplicitatem indicunt, quæ difficulter vel in morbos solvitur fermentatione, æstu, & ebullitione, vel ansam præbet animi affectibus, iræ, concupiscentiæ, aliisque; ut excitentur, nimiumque fervent, ac ferociant: unde rebus ita bene compositis, temperatisque; nec partibus corporis à frequenti morborum mentis corporisque invasione nimium labefactatis, vitæ stamina ad centum ferè annos magna cum salubritate producebantur; præter hæc alia quoque aderant id generis apud ipsos ad beatè, sanèque vivendum præsidia, de quibus plura videnda apud *Laertium*, ejusque, exscriptorem *Suidam*, *Porphirium*, *Jamblichum*, & *Anonymum*, qui omnes *Pithagoræ* vitam conscripserunt; nec non apud *Dydimum* in Libro *de Philosophia Pythagorica* apud *Clementem Alexendrinum* ut decem ab hinc circiter annis legere mihi licuit Florentiæ apud amicissimum, celeberrimumque *Magliabecchium* meum Unus tamen instar omnium legundus semper erit, ac memoria mittendus sapientissimus, & profundæ vir eruditionis *Augustinus Steuchius* in immortalibus suis libris de *Perenni Philosophia*: quibus ad veram pietatis Philosophiam manuducimur, & hæc terrena dediscimus libentissimè.

Porrò varium vitæ genus maximè in usu fuisse apud Antiquos ad longè, salubriterque vivendum, vel ex ipso discere licet *Seneca* meo, & *Celso*. Nihil enim pestilentius est, nihil ad salutem perniciosius in hominibus negotiosis, aulicis, curis publicis vel privatis tota die fatigatis, studio deditis, quàm in eadem intentione laboreque continuo detinere mentem, nullam eidem laxitatem, debitamque hilaritatem concedendo; qua de caussa sic loquitur *Seneca*. Divini ingenii Vir, & civilis vitæ Magister ad hunc nostrum curandi morbos methodo, sermonem agens de Tranquillitate animi cap. 15. At ne denuò hìc describatur, legere poterit B. L. in Lib. 1. Praxeos Medicæ cap, XIV. §. VI. pag. 131. nempe: *Miscenda tamen ista, & alternanda sunt solitudo, & frequentia. Illa nobis facit hominum desiderium, hæc nostri, & erit altera alterius remedium. Odium, &c.* usque ad §. VII. ibidem.

Negotiosis itaque hominibus, & studio deditis, singulis diebus debita hilaritas, animorumque laxitas juxta *Senecæ* præceptum concedenda: quod si monitum hoc posthabeant, floccique faciant, mille morborum generibus hoc solum de causa obnoxii erunt; Et unde quæso tot affectiones hyppochondriacæ, scorbuticæ, mortes repentinæ, aliique innumeri morbi his diebus in negotiosis hominibus oriuntur, quam à negata animis curarum onere pressis debita, commodaque laxitate? Ad quod respiciens *Celsus* sic ait lib. 1. *Homo sanus, qui & benè valet, & suæ sponte est, nullis obligare se legibus debet; ac neque Medico, neque Jatrolipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in Urbe, sæpiusque in agro, navigare, venari, quiscere interdum, sed frequentius se exercere; siquidem ignavia corpus hebetetur, labor firmat: illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam red-*

redditt. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti, modo ungi, modo idipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur. Interdum in convivio eſſe; interdum ab eo ſe retrahere; modo plus juſto, modo non amplius aſſumere: bis die potius, quàm ſemel cibum capere; & ſemper quampluriinum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes, cibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui; nam & inremiſſus propter civiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit, & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrime & ſeneſcunt, & ægrotant. Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimiſcendus eo. Rarus excitat corpus, frequens verò ſolvit. Cum autem frequens non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis; & corporis: ſcire licet eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor eſt, noctu tutior. Ita tamen ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia, labor ſtatim, ſequitur. Hæc firmis ſervanda ſunt, cavendumque ne in ſecunda valetudine, adverſa præſidia conſumantur.

CAPUT XV.

De Anatome, Natura, & uſu Pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.

FAllitur, qui putat pinguedinem per corpus protendi, præſertim per meſſenterium, quod ejus centrum eſt, nulla alia de cauſa, niſi ad tutandas partes internas ab aere externo. Pinguedo fortè inſervit, ad ſeparandum ſingulare quoddam oleum, illudque ſenſim in ſanguinem inferendum, ut conſiſtentiam, & neceſſariam dulcedinem ſanguis aſſequatur; vel refrænandorum ſalium gratia, vel conſtituendis primordiis bilem componentibus. Ex inciſione cadaverum obſervavi, pro morborum chronicorum, vel acutorum diverſitate, diſſimilem etiam pinguedinis ſtatum eſſe in odore, colore, corpore, &c. In iis, quî calculis intereunt, omentum pinguedine abundat; non ita aliæ partes, quæ nimium emunctæ obſervantur. Quaſi certè calculi, qui generantur ob copiam partium ſalinarum, & inopiam oleoſarum, neceſſario tunc generari debeant. Eo quod obſtructis vaſis pinguedinoſis in omento, non trajicitur in ſanguinem pinguedo, curandis ſalibus dicata: ideo ſalia facile concreſcunt in lapidem, pinguedine in omento remanente. Hoc caput igitur hujuſcemodi morbis providebit.

CAPUT XVI.

De Natura, & uſu Salivæ, ejuſdemque morbis.

SApor corporis humani ſaliva eſt: liquor certè omnium in humano corpore utiliſſimus, virtumque, & activitatis incredibilis. Primarium eſt chilificationis menſtruum: & aſſiduo ſuo in ventriculum, & inteſtina deſcenſu fibras eorum blanda ſalſedine, & lixiviali natura roborat, contrahit; abſtergitque ſordes, eiſdem à reſiduis coctionum hærentes, ac propemodum impactas. Ideo de recta, vel prava digeſtione ſtatim certior fies per linguæ ſaporem; quem ſi mutatum deprehendes, ægrum leviter ac malè chilificare aſſeres. Conſiderando igitur ſalivæ copiam aſſiduo in ſtomachum proluentem, ejusque uſum in chilificationibus, indubiè adnotabo, quibus in morbis ſapor linquæ mutatur, ut eorum originem in ſtomacho, aut alibi reſidære valeam certo ſtatuere. De quibus infra in peculiari diſſertatione partim tractavimus.

CAPUT XVII.

De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, quæ nunc apud Noſtrates maximò adminiſtrantur.

OB imperitiam huc uſque ſolidorum; redactam fuiſſe arbitror Praxim Medi-

Medicam, ad exhibendum per eos in singulis penè morbis oleum amygdalarum dulcium, vel dietim propinandas amphoras aquæ Nucerianæ. Qua utilitate id factum sic, cuiquam solidorum perito patebit. Oleosis, & aqueis solida laxantur, & flaccescunt, ut difficulter restitui possint; fluidorumque cursus hac de causa tardus reddatur. Hinc sæpissime Apoplexiæ, hinc obitus repentini, qui hodie magis, quam antea frequentes in Urbe, maxime pendent, aut ab abusu aquæ gelidæ vario odorum artificio conflatæ, quibus Romanæ Officinæ tantopere abundant; vel potissimum à medendi methodo per aquea, & oleosa singulis in morbis copiosè præscripta. Laxata propterea fluidorum, solidorumque compage, facile via sternitur ad lethales concretiones, coagulationesque liquidorum. Unde mors repentina. Hæc omnia hoc capite pro virili tradere conabimur.

Antequam diluentia, aut oleosa præbeantur, considerandus diligentissime erit ventriculi, & digestionum status, & naturæ: quæ his remediis statim prosternuntur, si vel minima in eis adfuerit debilitas, nec ita facile imposterum restaurantur. Facile tibi concedo salia sanguinis per aquæ potum dilui, sed dilui non debent cum jactura digestionum, ac triumviratus, in quibus salubris, longæ vitæ stamina unicè nectuntur. Stomacho prius prospice, deinde utere tuis diluentibus. *At vereor ne Surdis canamus.*

Sed ut clarius constet, quæ in hoc solidis specimine asseruimus, observationes, & experimenta ad id maximè pertinentia, atque à nobis diligenter peracta, ut de morbis solidorum historia magnum sumat incrementum, describere visum est. Hæc singula elapso anno 1700. typis edita fuere Perusiæ ab amicissimo *D. Pascolo*, cujus hortatu, & suasione scripta fuere nunc verò hac secunda editione, melius digesta, ordinataque, singulisque experementis in quatuor dissertationes distributis. In prima statim agemus de Anatome Fibrarum, de Motu Musculorum, & de Morbis Solidorum, &c. At nunc de horum quatuor Librorum de Fibra Motrice specimine adest.

FINIS.

IN-

INDEX
CAPITUM, &c. NOTABILIUM SPECTANTIUM
Ad Specimen Quatuor Librorum
DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

PRAEFATIO.

IN Specimen quatuor librorum de Fibra Motrice, & Morbosa. pag. 195.

Animadversiones in Practicen Novam. §. v. pag. 196.

Animadversiones in Practicen Veterem. §. v. pag. 299.

SPECIMEM LIBRI I.

De Fibra Motrice.

CAP. I.

De Fibrarum Origine, & divisione. pag. 206.

CAP. II.

De Variis modis Fibrarum structuram investigandi. pag. 209.

CAP. III.

De Partibus, quæ fiunt ex fibra carnea, & iis, quæ fiunt ex membranea. pag. 211.

CAP. IV.

De Origine Motus Solidorum. pag. 212.

CAP. V.

De Comparatione motus cordis, & Duræ Matris. Ubi de Duræ Matris structura, elatere, resistentia, impulsu, & potestate in solida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu systaltico, & reflexivo. pag. 214.

Corollaria, & Postulata *Nu.* XIII. pag. 224.

Experimenta. pag. 226.

CAP. VI.

De Æquilibrio solidorum cum solidis, solidorum cum liquidis, & liquidorum inter se, hujusque Æquilibrii vi, potestate, usu, & cognitione Medicis summoperè necessaria ad benè medendum. pag. 226.

Corollaria, & Postulata. *Nu.* XII. pag. 132.

CAP. VII.

De Variis fibrarum effectibus, & primo de magna vi, elatere, & resistentia solidorum. pag. 234.

Corollaria, & Postulata. *Nu.* VII. pag. 241.

CAP. VIII.

De Motu systaltico, sive de Oscillatione, & vi contractili solidorum. pag. 242.

Corollaria, & Postulata *Nu.* VI. pag. 248.

PROPOSITIONES.

Erit eorum Prima.

Motus Sanguinis, aut aliorum liquidorum versus aliquam partem inclinans in contrariam diverti potest, a venæ sectione, purgatione, vomitu, clystere, & similibus. pag. 248.

PROPOSITIO II.

Ad fluidorum debitas secretiones determinatas in iis motus requiritur. pag. 249.

PROPOSITIO III.

Fluida supra, & infra nesciunt, at undequaque currunt indifferenter, prout inde impelluntur. pag. 249.

PROPOSITIO IV.

Proprium est sanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut serum ab ejus sinu secernatur majori, vel minori copia, prout motus erit magis, vel minus retardatus. pag. 250.

CAP. IX.

De Mira propagatione oscillationis fibrarum, ejusdemque inter ipsas continua permutatione ad remotas quasque partes. pag. 250.

PROPOSITIONES ALIQUÆ.

Quarum prima erit.

Determinata sanguinis, & liquido cum quantitas esse debet in quolibet temperamento nec magis, nec minus. pag. 255.

PROPOSITIO II.

Peccans sanguis superfluus non est sistendus, sed sinendus, ut fluat, quo Natura vergit. pag. 256.

PROPOSITIO III.

Strictum, & laxum fluidis æquè ac solidis competit corpori animato. pag. 256.

PROPOSITIO IV.

Non obstante continuo liquidorum circulo dentur tamen revulsiones, & derivationes humorum in curatione morborum. pag. 257.

PRO-

PROPOSITIO V.

Sanguinis motus impeditus in aliquo surculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit. pag.257.

CAP. X.

De Consensu Solidorum jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii. pag.258.

Corollaria, & Postulata. *Nu.* IV. pag.163.

ALIÆ PROPOSITIONES
Unde erit Prima

In Juvenibus humores ut plurimum faciunt impetum superiora versus, in senibus verò versus inferiora. pag.264.

PROPOSITIO II.

Fluida. & Solida ex repetitis actibus, & consuetudine hominis peculiarem acquirunt Naturam. pag.264.

PROPOSITIO III.

Intercepto motu liquidi in aliqua parte intercipitur, & vicinæ saluto solvitur pag.265.

PROPOSITIO IV. V. VI. & XII. pag.265.

PROPOSITIO VIII.

Nonnulla efferuntur de Mechanicæ secretione liquidorum in corpore animato. pag.266.

CAP. XI.

De irritatione solidorum, sive de stimulis, & variis stimulorum effectibus. pag.267.

CAP. XII.

De Laxitate solidorum, & variis ejusdem effectibus. pag.271.

SPECIMEN
Trium Reliquorum Librorum
DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

CAP. I.

De Morborum Successionibus. pag.275.

CAP. II.

De Præsagiorum originibus, usu, methodo, & certitudine. pag.282.

CAP. III.

De Constitutionibus annorum, & temporum, aerisque influxibus investigandis ac perdiscendis ad morbos dignoscendos & curandos. pag.283.

CAP. IV.

De morbis incurabilibus ex ignorantia Medicorum, & ex impossibilitate Naturæ. pag.283.

CAP. V.

De Morborum occasionibus. pag.284.

CAP. VI.

De Vita Salubri ad centum, & plures annos producenda. pag.286.

CAP. VII.

De Apparatu, & dispositione humorum ad morbos suscipiendos, sive de parvis magnorum morborum initiis. pag.286.

CAP. VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum necessaria. pag.187.

CAP. IX.

De ciborum delectu sive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, sine ope remediorum. pag.287.

CAP. X.

De Morbis Venereorum. pag.288.

CAP. XI.

De Occultis, & lethalibus viscerum varicibus, Aneurismatibus, & Hydatibus. pag.289.

CAP. XII.

De Mutando aere in longis, & difficilibus morbis. pag.289.

CAP. XIII.

De Febribus messentericis. Opus novum non a lectione librorum, sed ab observatione Naturæ petitum. pag.290.

CAP. XIV.

De Methodo curandi morbos quamplures Musica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Rusticatione, debitoque sex Rerum non naturalium usu sine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Dieta Pythagoreorum. pag.291.

CAP. XV.

De Anatome Natura, Usu pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus. pag.293.

CAP. XVI.

De Natura, & usu Salivæ, ejusdemque Morbis. pag.293.

CAP. XVII.

De usu, & abusu diluentium, & oleosorum, quæ nunc apud Nostrates maxime administrantur. pag.290.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
DISSERTATIONES VARIÆ.

In Medico esse debet pecuniæ contemptus, pudor, modestia in vestitu, judicium, lenitas, urbanitas, mundities, recta elocutio, superstitionis aversio, & præstantia summa. Insunt quoque in Medicina, quæ requiruntur ad coercendum intemperantiam, insscitiam, avaritiam, concupiscentiam, rapinasque, ad impudentiam.

Hippocrates De Decenti Ornatu Num. V.

DISSERTATIO I.
DE ANATOME FIBRARUM,
DE MOTU MUSCULORUM,
AC DE MORBIS SOLIDORUM.

Ubi etiam De Duræ Matris elatere, oscillatione perpetua, & de solidorum supra fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longe majori resistentia.

ASSIDUIS Ægrorum curis, & occupationibus factũ est meis ornatissime *Pascoli*, ut tibi à me per Amicos, ac per litteras observationes aliquot anatomicas flagitanti non ante hanc diem satisfecerim. Nunc cum res ita tulisset, ut in Theatro Anatomico meis opinionibus comprobandis plura in Corporis humani structura sint observata, facile inducor, ut ea tibi impertiam, veritatis solertiùs indagandæ causa, ut quæ à me sunt inchoata, ea tuis oculis subjecta feliciùs absolvantur; cum non modò ingenio, atque peritia rerum, sed litterario etiam otio fortasse magis abundes, quæ cum mihi desinit, eam à me lucem accipere non potuerunt, quàm à studiis in publicam utilitatem habebunt, ut delata in eorum manus, qui praxim exercent morborum curam maxime juvent; sine quo fructu labor omnis Anatomicorum, studiaque humani corporis frustra suscipiuntur.

Commentarios meos de *Praxi Medica* quod evolvis libenter, amice facis; Laudes tamen quas in me contulisti, vix accipere debeo, nam bonis viris, Artiumque liberalium scientia claris, equidem placere velim, cum eo tamen, ut nolim quemquam nimis esse in mea laude liberalem. Tu autem in tuis litteris ea mihi tribuis, quæ non modo si agnoscam, sed propemodum si optem, modestè parum agere mihi videar, ac propterea judicium de me tuum, officium potiùs quàm sententiam esse existimem. Quamobrem gra-

tiam habeo tibi, quam debeo maximam nec desperо futurum, ut quo in te sum animo, re ipsa aliquando perspicias. Et si parum optatis meis fortuna respondederit, memoria saltem, perpetuoque erga te studio, non officiis modo erga me tuis, sed eximiæ humanitati debito, cumulatè mihi satisfaciam. Ego enim te *Pascolo*, ex eleganti, quem de Theorice febrium vernaculo sermone inscripsisti libro, jam pridem cœpti colere; mea tibi voluntas non patuit, amicis tamen quid de te sentirem, sæpè in sermonibus declaravi. Et sanè, ut benevolentiam tibi meam præsens præsenti patefacerem, libenter Perusiam excurrerem, sed quoniam multa obstant, ne id facere possim, officium quod absens absenti præstare nunc valeam, literæ sint, amoris in te mei perpetuum monimentum. Ut autem accedam ad experimenta per te expetita, ea tibi nunc ordine, ac methodo, qua fuere in anatomico Theatro Auditoribus explicata, describam.

Theatrum Anatomicum Romani Archilycæi Kalendis Martiis apertum fuit hoc Anno maximo Jubilæi MDCC. Quod ex Majorum instituto primo die Lunæ post primum diem Dominicum Quadragenarii Jejunii quotannis facere consuevimus. In cadavere Viri 30. annorum ætat. ex Nosomio S. Spirit. in Theatrum delato curiosa quædam, & notatu digna observavimus. In eo dexter solummodo ren in dextera lumborum regione inventus est; deficiebat sinister, ejusdemque lateris ureter, vasa emulgentia, spermatica, & vesicula seminalis pariter deficiebant; Non erat solito major, ut sinistri partes, & officium suppleret; prout quatuor ab hinc annis videre contigit in cadavere hominis non longè à Domo Capitolii resecto, in medio lumborum positus, sed ingens, & amplus, ut duos penè magnitudine sua æquaret; ab ejusdemque latere orti in vesicam desinebant.

Prælectionum ordine servato, postquam die Lunæ mane de quatuor universalibus membranis abunde disseruimus, vesperi (his enim quotidie ad explicandas res anatomicas Thatrum ingredimur) de musculis obtigit tractatio: qua occasione, demonstratis, qui abdomini serviunt nostram de motu musculorum sententiam, re quidem ardua, & difficili in medium produximus: in qua rite explicanda tria nobis ud examen revocare visum est. Primum, quænam sit fibrarum, cujusque generis constructio, & musculis, partibusque componendis artificium. Secundo, quomodo illi ex nostra opinione per srochleovatices, sive potius per scytale, & axis in Petrochio regulas moveantur. Denique præcipuas fibrarum affectiones, quibus eæ in salubri, atque morboso statu corpori obnoxiæ fiunt, adnotare. De quibus ut te reddam certiorem, sicuti nuper à me postulasti per litteras, experimenta primum detegendæ fibrarum structuræ facta proponam.

Fibrarum structura quoniam investigari vix potest, nisi facta prius in debitis liquoribus maceratione: ideo, ut fibram carneam humanam diligentiùs examinarem, infundi primo eam in aqua communi, mox in spiritu vini, demum in aqua aceto temperata, atque hæc peregi quousque deleta omni rubedine partes ejus segregari commode poterant. Tunc fibra super vitrum explicata, acubus hinc inde magna cum cura, & diligentia, componentia sua separari cœpi, factisque variis cum microscopio quatuor lentium observationibus, deprehendi, sicuti musculus fibrarum carnearum fasciculus est, ita quamlibet fibram carneam ex plurimis, ac pene infinitis aliis fibrillis, in fasciculum contractis componi, ut in serico filo conspicimus, quæ fibrillæ, quamcumque figuram obtineant lacerti, parallelæ semper sibique mutuo unitæ procedunt; suntque ita copiosæ, subtiles, tenuesque, ut impossibile sit numerare singulas, vel nudis oculis observare. Has transversim secant aliæ fibrillæ sibi quoque mutuo parallelæ, quæ paret angulos cum utroque tendine constituunt, & ad id potissimum factas crediderim, ut carnearum rectarum nimiam in musculorum motu dilatationem

ſiem impediant, atque hujuſmodi veluti, frænulis moderentur.

Diverſo mechaniſmo à fibra carnea conſtructa eſt membranea. Fibram membraneam humanam per dies aliquot in prædictis liquoribus maceravi, donec debite emollita ab acubus explicari commode poterat. Quo facto, ſuper vitrum expanſam acubus accurate diſtrahere, & quatuor lentium microſcopio luminis Solis obverſo obſervare pluries volui, quouſque inveni ipſam conſtatam eſſe ex infinitis aliis ſubtiliſſimis filulis, quæ uniuſmodi non ſunt, neque parallelo, rectoque ordine progrediuntur unita, ut carnea, ſed irregulari, inæquali, & frequenter veluti reſciſſo, ut in arborum foliis, vel madipadyro microſcopio conſpicimus. Filula hæc ſubtilia magis ſunt, quam non ea carnearum, & ſi fibram in oleo amygdalarum dulcium parum coxeris, commodior fiet obſervatio,

Præter hanc diverſam filorum conſtructionem carnea ingenti ſanguinis copia proluitur, a quo rubicundus in ea color partes enim ſingulæ ſua natura albæ ſunt, rubent vero à ſanguine circumfluente. Nam ſi carnem aqua tepida ſæpe proluas, aut aqua maceres, muſculum ex rubicundo colore in album deſinere videbis. Nonnulli putant, ruborem muſculorum pendere à tomento, ut ajunt, ſanguineo, ſive peculiari parenchymate, quod fibrarum ſpatiis interpoſitum, & adhærens, prima ſit, atque præcipua in motu muſculorum contractionis cauſa; *Aquapendens*, qui opinionem hanc excogitavit primum, vel defendit, in aurea de muſculorum fabrica commentatio, parenchymatis, ſive tomenti ſupradicti à fibris ſeparationem maceratione, coctione, deraſioneque doctè ſatis, & eleganter deſcripſit. Quæ quidem opinio, licet mihi nequaquam placeat, cum tomentum illud parenchyma ſui generis à ſanguine prorſus diverſum non conſtituat, ſed ipſemet ſanguis inter fibrarum ſpatia congelatus, & in ſolidum corpus grumefactione coactus tomentum *Aquapendentis* repræſentet; puto tamen cum eo, & *Molinetto diſſert. anat. pathol. l. 3. c. 1.* muſculorum perpetuos ad contractionem conatus à ſanguineo tomento præcipuè, atque immediatè pendere, Carneæ namque fibræ, quæ ante corrugatæ, contractæque cernebantur, abluto per macerationem ſanguine, in unum coguntur corpus, atque ita duræ evadunt, ut corrugari poſtea, atque flecti nequaquam poſſit, & vix à ſui tendinis natura differre videntur.

Quoniam verò muſculorum fabricam tria præ cæteris ingrediuntur, nervus, fibræ illorum albæ parallelæ, & tomentum ſanguineum operæ pretium nunc eſt, ut inhiſce tribus reconditam, ac penè difficilem ſuorum motuum cauſam inquiramus. Quod præſtare non poterimus, niſi prius muſculorum ex fibris coſtructionem, & peculiarem mechaniſmum juxta *Louverii*, & *Stenonis* obſervationes delineamus.

Deſcriptio anatomica fibrarum

Fibræ carneæ, ut deteximus, ex aliis ſubtiliſſimis filulis componuntur, quorum binæ extremitates tendineæ ſunt, quæquæ cum corpore fibræ minimè planum rectum, ſed quælibet angulum cum altera alternantem efficiunt. Porro in plures ordines, ac veluti ſtrata diſponuntur, quorum quilibet ordo parallelogrammum obliquangulum, aut rhomboidem efformat, & plura parallelogrammata ſibi invicem juncta parallelobipedem, quem muſculum ſimplicem vocant conſtituunt, quo ordine naturam in omnium penè muſculorum conſtructione procedere, frequenter *Steno* obſervavit.

Contra *Louverus* exiſtimam, omnes muſculos non uno, ſed duplici ventre prædictos eſſe, nec caput, & caudam habere, ut opinabantur Antiqui, ſed duos tendines ſibi oppoſitos, fibrasque muſculares non una, & continua ſerie a capite ad caudam progredi, ut hactenus creditum, ſed oppoſitas in partes niti, ſicuti in libro *De motu Cordis* explicavit. Poſita hac ſtructura putat, muſculos non moveri ſpirituum inflatione, ſed utriuſque ventris fibrarum, quæ oppoſitos in tendines abeunt contractione, & duplicis tendinis adductione; nam

nam, ut quisque musculus duplex est, quodammodo, ita duplici motu per fibras indiversa se nitentes loca adducitur, & annexa sibi ossa vel membra secum trahit, non secus ac duo homines junctis dextris in mutuum ruunt amplexum, seque arctius stringunt. Cumque duo unius musculi motus ab oppositis cœpti terminis in commune desinant centrum, adversam potius contractionem fibrarum, quam musculorum inflationem, expansionemque à spiritibus factam motus omnes producere arbitratur; nam re vera musculus in actu motus non intumescit, nec amplior fit, sed ut in corde videmus, constringitur, & induratur, immotisque tendinibus, solæ fibræ carneæ moventur, & angulos mutant, ut in scala portatili contingit, in qua latera eadem semper sunt, angulis existentibus modo acutioribus, modo amplioribus. Ideo credendum vim omnem motivam non tantùm pendere a spiritibus, & cerebro molli, vel nervorum propaginibus per musculos distributis, quos vehementissimis motibus obeundis impares judicamus, quantum à peculiari fibrarum structura fibris cordis analoga, & ingenti, ac ferè recondito ipsarum elatere, & magna quoque solidorum supra fluida in viventibus resistentia & impulsu, unde fibræ, funiculorum ad instar contractæ, contortæque motuum omnium quomodocumque vehementium capaces evadunt.

Cognitum etiam est, *Stenonem* ad motum musculorum nullam admittere potentiam superadditam à cerebro provenientem, sed motum omnem peragi per duas potentias contrarias, quarum altera sit pondus trahens deorsum tendinem, altera contractiva fibrarum vis, quæ agit trahendo obliquè sursum idem pondus: quæ quidem opinio, tanquam minùs rationi conveniens, convellitur à *Borrello part.* 1. *mot. animal. cap.* 2. ubi probat moveri musculos per sanguinis, & spirituum debitam mixtionem, & concursum.

His ita explicatis, quæ ad fibrarum, musculorumque compagem pertinent, necessarium est attingere nonnulla, quæ ad motum illorum ex nostra sententia conferre videbimus. Et quidem, examinata sæpe diligenter ipsorum fabrica, & ingens sanguinis copia fibris undique circumfusa, quæ non nutritioni solùm, sed nobilioribus usibus destinata est, asserere cœpi, præcipuum: ne dicam totam vim motus, sive potentiam moventem musculos, in ipsis residere musculis, idest in peculiari fibrarum artificio, earumque cum sanguineo tomento proportionata mixtione, & impulsu, spiritus verò fluentes per nervos nihil aliud, quàm determinationem admodum præstare. Ad quod credendum præter alia me movet constans, & perpetua naturæ lex, quæ methodo simplici, atque facili, & veluti per analogiam, rebus, in omnibus tùm producendis, tùm conservandis procedit.

Quod præ cæteris in motu cordis, facta comparatione cum aliorum musculorum motibus, experimur. Cor musculus est ex triplici fibrarum serie mirabili artificio compactus, movetur autem non ampliando, & dilatando, sed contrahendo se, & indurando, ut sectione vivorum animalium conspicimus: Et quod magis mirum, si cor Ranæ recens ex aqua sumptæ, & resectæ æstivo tempore observes, per semihoram pulsare videbis; imò, si scindatur in partes, quæ sciſſæ repetitos sistolis, atque diastolis mutus absolvent. Et quoniam tunc nulla vis à spiritibus, & cerebro avulso, & in particulas resecto cordi communicatur, vim omnem moventem a fibris dumtaxat productam esse existimo, quæ in mortuo etiam animali durante impulsu ante impresso, alternas contractionis vices perpetuant; Quamobrem, si cor musculus est, & movetur contractione quadam, tensione, ac repetita fibrarum oscillatione; & magnam vim motus non tantum a rara spirituum compage, mollique cerebro, quantum a peculiari fibrarum mechanismo recognoscit, quid obstat, quod ad leges motus cordis omnium quoque musculorum motus explicemus?

Fibras vi quadam innata à minimis soli-

ſolidis maſſæ ſanguineæ eas præmentibus producta, perpetuò oſcillari, & criſpare ſe, multi confirmant. Et primò ſi carneam ab animali vivo reſectam microſcopio inſpicias, evidenter ſe contrahere obſervabis. Muſculum recens ab animali avulſum, ſi per medium ſecueris, extrema ſecta ſtatim contrahentur, quod in viva Anate quiſque poterit experiri. Autopſia quoque probatur continua fibrarum ad contractionem propenſio in vermiculari inteſtinorum motu à ſubſtrata carnea tunica; uteri poſt partum inſigni corrugatione, Veſicæ poſt emiſſam urinam: ex impulſu cordis in circulantem ſanguinem facto, in perpetua ſphincterum contractione, qui non ſua ſponte, ſed à fluidis vim facientibus aperiuntur: demùm in glandulis, quæ fibrarum ope expreſſionem continuam liquidorum promoveat, & perinde ac ſi eſſent tot minima torcula, hinc inde per partes in cordis ſupplementum poſita, circulationem eorum, facilem reddunt, & expeditam.

Vidimus quomodo cordis, ex quadam veluti analogia omnium penè muſculorum motus fiant potius contractione tenſioneque fibrarum, quam earum ab effervescentibus ſpiritibus inflatione: reliquum eſt, ut breviter nunc inveſtigemus, quid re vera ſit, quod in fibris contractionem, ſive criſpaturam producat. Et quoniam ſolummodo inter fibrarum ſpatia magna ſanguinis copia invenitur, quæ conſiderata partis parvitate; impoſſibile eſt: ut tota nutritioni impendatur, eam criſpandis fibris ſolidi vicem gerendo inſervire exiſtimo. Circa quod duas opiniones à me excogitatas, dubioque, & hærenti animo in Theatro propoſitas, nunc tibi examinandas ſubmitto. Dato cordis ſanguiniſque continuo, & nunquam ceſſante motu, ſupponi primo, fibras carneas majores, earumque fibrillas minimas pene infinitas eſſe totidem vectes, vel funiculos, quorum ſingula puncta ſuper circulantis ſanguinis guttulas, veluti ſuper totidem trochleas tracta, & ſemicirculariter mota, ſuperveniente ſpirituum determinationibus ad modum magnam vim in tendineis extremitatibus producant. Quam ob cauſam fieri videmus, quod, muſculis plus vel minus agentibus, motus ſanguinis per eos augeatur vel minuatur. Et Bajuli in gravioribus geſtandis ponderibus expirationis intentione, & inde nata circulantis ſanguinis alteratione, magnam vim ſupervenire muſculis experiuntur. Cum igitur per infinitas veluti trochleas, ſive minimos vectes à minimis ſolidis ſanguineis circulando præmentibus, moveantur fibræ, potentiæ moventis vis ob innumerabiles earum ſeries, ferè in immenſum creſcit, adeo ut mirum non ſit, ſi minima licet ſpirituum ſuperaddita vis, non ſolum determinet motum, verum promoveat, & augeat: quod in mechanicis præſtare valent vectes breves multiplicati immenſarum virium: Pancreatium infinitæ potentiæ *Simonis Stevini*, Machinæ rotis, & tympanis dentatis conſtructæ Gloſſocomum *Scotti*, quo talenti potentia moveri poſſet terraqueus globus, etiam ſi aureus foret, ut refert, *Curſ. Mathem. lib.* 15. *mechanic.* Si tanta poteſt ars, ut exigua vi graviſſima ſublevet, & circumferat pondera, cur id negabimus naturæ, ad cujus modulum principia, fineſque ſuos dirigit ipſa, & abſolvitur.

Sanguinem circulantem præcipuas habere partes ad motum muſculorum, ingens ipſius circa fibras copia ad credendum nos impellit. Movet etiam experimentum *Stenonis*, qui, acu curva per ſpinam dorſi in cane trajecta, ejus arteriam magnam ſupra vertebras filo ſtrictè ligavit, factoque vinculo poſteriores artus movere amplius animal non potuit, impedita ibidem fluidi univerſalis circulatione. Cor etiam à Rana avulſum, & in partes reſectum æſtivo tempore ad ſemihoram pulſat, nulla ſuperveniente ſpirituum à cerebro irradiatione, ſed omne id, durante fibrarum oſcillatione à ſanguine facta, à minimis ſolidis ſanguineis calore ambientis excitatis producitur. Porrò quotidie obſervamus mulieres chloroſi affectas, hypochondriacos, ſcorbuticos, & chro-

chronicis laborantes morbis, quoniam illorum ſanguis vappidus, crudus, acidis viſcidiſque particulis refertus eſt, ac proptera difficile morbilis, fibriſque criſpandis ineptus, perpetuò laborare laſſitudine, & ad metum impotentia; certo argumento, ſanguinem præ aliis liquidis ad motum maximas partes obtinere.

Hanc autem veritatem præ cæteris expertus ſum in iis, qui laborant interno partium aneuriſmate. Etenim ex ea parte, in qua aneuriſma, ſive ea pars, cui arteria aneuriſmate laborans reſpondet ac proſpicit frequenter, formicatione, torpore; impotentia ad motum, ac demum paralyſi laborat, non alia de cauſa, niſi ob impedimentum liberum ſanguinis circuitum per eam, ob ſuppoſitum arteriæ aneuriſma. Ita nuper vidi in puella 22. ann. ad ædes Burghefiorum ad ripam Tyberis hæc vera adamuſſim fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes ſpirandi difficultates, inæqualitatem pulſus, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, ortophnæa, & maximo pedum tumore potiſſimum pedis ſiniſtri; Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatis circa ſextum derepente corripitur hemiplegia ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore ædematoſo, creſcente tunc difficillima reſpiratione, & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. pro modulo quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus deprimebatur, & acuties plegmonica pulmonum miteſcebat, & ita liberior circuitus reſtituebatur ſanguini, pro eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia, manetque nunc in motu partis libero: ſed tuſſis, & alia aneuriſmatis prope cor ſigna adhuc perdurant.

Nec mireris ſanguinem ſolidi vices gerere in motu muſculorum, nam tota illius maſſa congeries vera eſt, & aggregatum ſolidorum corporum in aqueo menſtruo ſolutorum: & natantium; ſulphuris inquam ſalium varii generis, terræ, globulorum rubrorum, ſtriarum nutritiarum, & mille aliarum particularum, quas ab aere, foſſilibus, & vegetabilibus continuo haurit, & in ſinu fovet. Unde igni appoſitus ſanguis, evaporata pauca aquæ copia, ſtatim in durum corpus concreſcit.

In prima ſententia probatum eſt, fibrarum funiculos ſuper ſanguinis guttulaa, veluti ſuper totidem trochleas tractos, magnam vim in motu acquirere. At quoniam in mechanicis videmus trochleas in abſolvendis motibus fixo hærere principio, nec perenni impulſu hinc inde excurrere, ut ſanguinis guttulæ per fibrarum ſpatia; ut hoc vitetur abſurdum, cogitavimus, ſanguinem ſcytalarum ad inſtar moveri circa fibras iiſdemque ſuum impulſum continuò communicare.

Scytalæ, ſive cylindri lignei, quos vulgò vocant *i Curuli*, duplicis ſunt generis, rotatæ, & ſimplices. Rotatæ dicuntur *Ariſtotelis*, ſimplices *Pappi*, earumque vires ad leges axis in peritrochio reducuntur. Sit itaque. TABULÆ I. *Figura* 1.

In qua horizontis planum A B, ſcytalæ duæ non rotatæ C D: pondus impoſitum E tangens illas in punctis F G, Scytalæ vero tangentes planum in punctis H I. Pellatur à potentia quapiam pondus E ad anteriora, rotabuntur quoque ſcytalæ ad anteriora, & pars quædam ſcytalæ, in qua fit contactus, aſcendet in G, alia deſcendet in I, quia nihil motum impedit; nulla namque ponderis, nulla ſcytalarum, nulla demum plani horizontalis invicem offenſio ſuccedit. Indè redditur quoque ratio, cur facilius geſtentur onera per ſcytalas, quam per currus, nam rotæ curruum duas ſuperare debent reſiſtentias; nempe contactum axis, circa quem volvuntur, & plani horizontalis ſolummodo. Præterea cum ſcytalarum centra ab horizontis plano æquidiſtanter, ac veluti undulando, ſive per ſubſultus movebitur, ejuſque gravitatis centrum in quocumque

mo-

Fig II

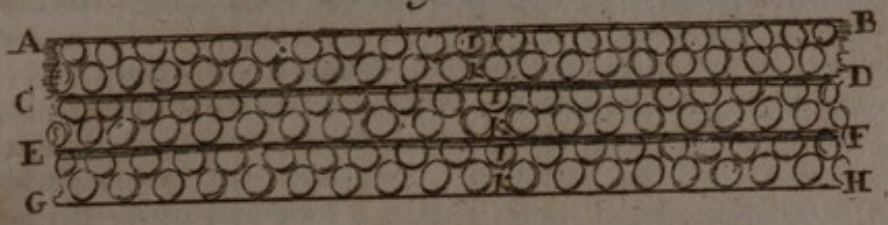

Fig III

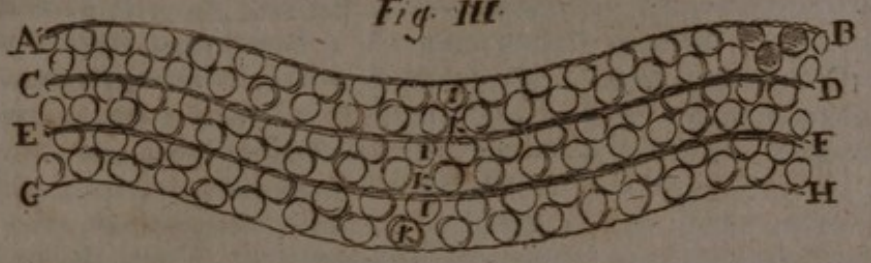

Fig IIII

Fig V.

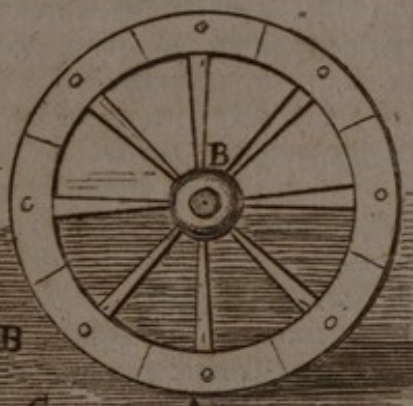

Fig I.

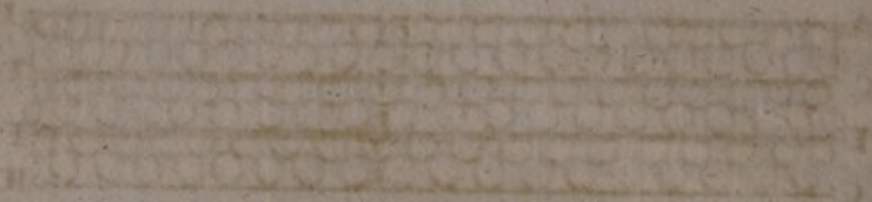

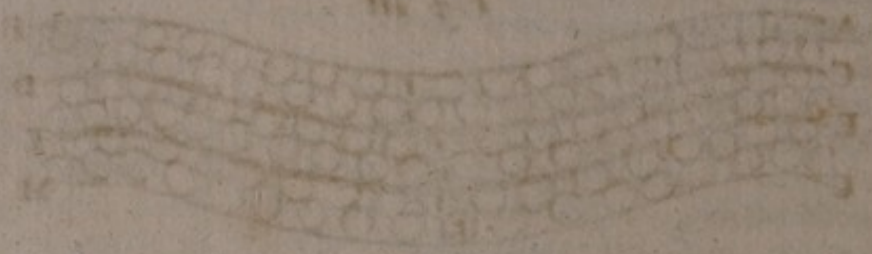

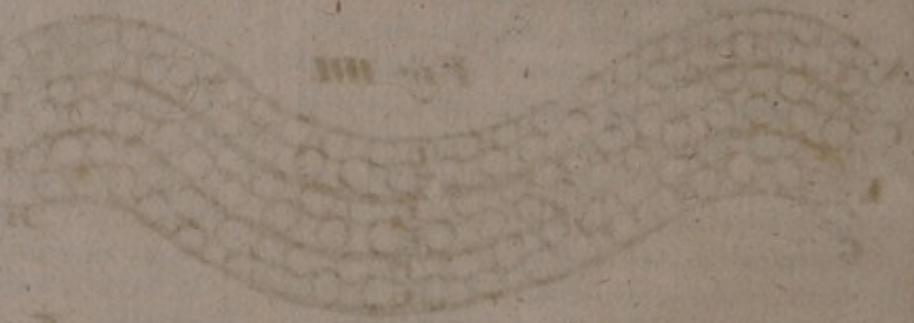

notu nequaquàm elavabitur. Et si vectes addantur scytalis, ingentia quæque pondera validissimè tunc à scytalis propellentur.

His notatis supponimus, sanguinis massam per fibrarum muscularium spatia trajectam ex infinitis minimis globulis solidis componi, qui scytalarum ad instar per illa spatia volvuntur. Et quia velociter currunt, impresso illis à corde pulsante vehementissimo impetu, necesse est, ut fibrarum fila ad contactum globulorum currentium præmantur, & undulando veluti crispentur: quæ crispatura, quoniam maximè sensibilis est in medio musculi, ubi sanguis velocius currit, sequitur inde, ut extrema fibrarum singularum versus medium contrahantur, breviora fiant, & apposita sublevent ossa. Cui quidem velociori sanguinis progressui per media musculorum spatia, in quibus nulla fieri debebat secretio, ut providus naturæ genius prospiceret, vasorum per musculos productorum diametros non multum inæquales ordinavit, nec vasorum ramos nimium multiplicari, utpote quæ currentis sanguinis velocitatem summoperè minuerent, ac retardarent, ut in visceribus contingit, in quibus, quoniam ad secretiones tardior sanguinis motus requirebatur, vasa inæqualibus diametris in infinitos pene ramos multiplicata, & contorta distributi. Quæ ut meliùs intelligantur concipiemus in 5. *Figura*, TABULÆ I. Musculum simplicem, & in eo fibras AB. CD. EF. GH. ac per media spatia globulos ssssss sanguinis currentes, & a continuo cordis impetu propulsos, ibi duplex ssssss globulorum contactus in superiori, I. I. I. & inferiori K. K. K. fibræ parte, ac per consequens duplex pressio, seu undulatio conspicitur. Atque si globuli ssssss currentes ejusdem fuerint diametri, ut in 2. *Figura*, tunc undulatio erit lenis, & æqualis, & pauca extremorum contractio: Si verò mutentur diametri, statim oritur inæqualitas undulationum in fibris AB. CD. EF. GH. tensio major in medio, majorque extremorum contractio, ut in 3. *Figura*.

Denique si maxima contingat diametrorum in globulis inæqualitas, & ex rotundis evadant sphæroidæi, seu ovales, aut variis præditi figuris, tunc cum majori diametro tangunt fibras AB. CD. EF. GH. hæ magis tenduntur, crispantur, & inæquales redduntur, cum minori, deprimuntur, & concidunt, & ex majoribus hisce undulationibus major vis, tensio, majorque extremorum decurtatio succedit, ut videre est in 4. *Figura Tabulæ* 1.

Motus globulorum per fibras facilis est, expeditus; cum eos supponamus sphæricos, contactus illorum cum fibra minimus erit, & momentaneus (ut A contactus rotæ B cum plano horizontali C. D. *Figura* 5.) qualem nulla figura, quæ conciperetur, posset efficere, ac per consequens ex minimo contactu maxima facilitas, velocitasque motus resultat, quia minimum est impedimentum quod superari debet; Et ideò faciliùs, ut diximus, pondera moventur per scytalas, quàm per currus.

Hactenus examinatum est, quomodo ex contactu globulorum sanguinis currentium fibræ crispentur, contrahantur, & contractione sua annexas partes elevant: investigandum nunc esset, quid fluidum nervorum conferat ad hoc opus. De qua re admodum difficili, ut aliqua dicam, puto illud ad lacertorum motum nihil aliud præstare, quam mutationem contactuum in globulis sanguineis inducendo, ultimam ad motum determinationem afferre; Nam cum sit summopere tenue, elasticum, & radiis lucis affine, incredibili celeritate à phanthasia impulsum, cum sanguine musculi jam jam movendi miscetur, & quadam elastica irraditatione cum proportione tamen, & æquilibrio, minima ejus mutet, & alterat, mutataque minorum figura, mutantur etiam diametri; Et ita interpositas fibras diametrorum finibus alterando, Præmendo, urgendo, crispaturam, tensionemque in medio musculi producunt, indeque oritur extremorum decuratio, & appensorum ponderum elatio. Oritur etiam continuus nisus ad contractionem, ob quem musculi

li sponte sua perpetuò moverentur, nisi antagonista contrarii vim coerceret, & æquilibraret, qua vi per superadditos superata spiritus, statim pars movetur, elevatque pondera. Ideo fibræ, quæ antagonistas non habent uti carneæ spiritales intestinorum, circulares spinctrum, heliceæ cordis, nobis invitis, nec advertentibus, perpetuo moventur. Et audeam asserere, singulis in partibus carneis æque, ac membraneis, ob reconditam, nec adhuc benè cognitam, sed profectò peculiarem Fibrarum structuram & elaterem à fluidis minimè pendentem, nec non etiam ob circumfluentes humores adesse sub obscurum, & penè continuum systolis, & diastolis motum: qui quidem membranosis in partibus ab oscillatione continua, motuque duræ matris veluti elastico dependet: ab ea namque motus omnes partium membranosarum, & partium, quæ fiunt ex membranis, sicuti sunt viscera, glandulæ, vesiculæ, vasa, &c. ex nostra sententia originem ferè ducunt, varièque diriguntur: prout explicavimus *in 4. libro de fibra motrice, & morbosa cum de Solidorum morbis; de vitiato ipsorum elatere, Solidorum cum solidis homogeneis, & etherogeneis, cum ipsis quoque Fluidis æquilibrio, & resistentia à naturali statu mutatis, undè morbi progignuntur innumerabiles*, differvimus. In carneis contra à perpetua & regulari arcus cordis ad peripheriam corporis, & singulas ejus partes mediantibus arteriis, & fluido in eis contento vibratione, & impulsu. Evidens tamen ac regularis observatur in carneis. Qua de causa partes, ad motum regularem, & ordinatum absolvendum natura destinavit, carneis fibris in rete expensis minuit: quod quidem musculorum rete in pulmonibus, liene, trachæa, folliculo fellis, ureteribus, tunica oculorum choroidæa, arteriis, & venis, glandulis, in ipsa demum testium tunica, aliisque partibus peculiari motui, vel secretioni dicatis, observamus. Celeritas verò, quæ in moventibus musculis apparet, non solum pendet à celeri sanguinis per eos cursu, ut ex eorum rubore in actu motus deducimus, & celerrima, ac penè imperceptibili spirituum elastici irradiatione, verum etiam à peculiari ipsorum cum ossibus connexione: moventur enim, & elevant pondera per vectem secundi generis, in qua Ἰσομοχλίων *Ipomochlion* prope potentiam positum est; unde ex legibus mechanices facilè, expeditè, parva vi, & sine magno instrumentorum apparatu, motus suos necesse est, ut peragant & absolvant.

Quæ quidem omnia, licet aliquo modo verisimilia esse videantur, adhuc tamen difficilis nodus restat solvendus; quomodo spiritus cum sanguine concurrendo, minima ejus mutent, fermentando ne, an explodendo se, vel aliis mille modis ab Auctoribus excogitatis afficiendo; quæ proportio motus, & resistentiæ sit inter liquidum nervorum, & sanguinem per canales suos currentia. De quibus quæsitum semper est à Medicis magni nominis, minimè tamen adhuc planè videtur explicata delibratio. Horum & similium explanatio difficilis redditur, non solum quia nos latet, quomodo mens agat in spiritus, eosque ad motum per nervos dirigat, ac determinet, verùm etiam, quod nemo adhuc quæsivit, & examinavit, quænam sit proportio motus & gravitatis inter se minimorum quodlibet liquidum corporis animati componentium: quæ proportio motus, & gravitatis inter singula liquida per canales suos fluentia; quæ nisi rectè teneantur, quamplurimum phænomenon motus musculorum ardua, ne dicam impossibilis, erit explanatio.

Ad motum enim musculorum rectè peragendum duo necessario videntur esse, primùm determinata sanguinis quantitas in ejus fibris, ejusdemque determinata velocitas. Nam sicuti in horologio excedens, vel deficiens appensum pondus horologii motum impedit, & retardat; ita deficiens, vel abundans sanguinis quantitas, velocitasque in musculis, illorum motui maximo erit impedimento. Alterum est proportio debita motus, & resistentiæ singulorum liquidorum per canales

les ſuos currentium, quorum alterum ſi turbetur, muſculorum quoque motus inæqualis, & turbatus inde orietur. Id magna ex parte experimur verum in febribus. Homo febri correptus, licèt ſanguis velociùs per muſculos ejus currat, minus tamen virium in eis obtinet, minoreſque gravitatis pondus attollit, qua non efficit, dum ſanus eſt; quia ſcilicet æquilibrium, & proportio inter motum liquidorum currentium mutata eſt; ac turbata, omniſque motus velocitas abſorpta eſt à ſanguine febriente, in quem centrum gravitatis liquidorum omnium currit, & inclinat. Et ob hanc curſus, & inclinationis liquidorum turbationem non ſolum fluidum nervorum indebitè fluit, refluitque, ſed etiam omnia penè liquida; ideò in vigore febrium, in quo declinat motus muſculorum, declinat, vel deficit etiam ſeparatio lactis in mammis, ſanie in ulceribus, & cauteriis; ſalivæ, ſudoris, urinæ, & deinceps aliorum liquidorum in aliis corporis partibus. Quamobrem quoniam fluida aſcendunt, & deſcendunt, moventur, ſeparantur, & currunt hinc indè ob innatam gravitatem ſuarum partium, graves enim præmunt leviores, hæ coguntur aſcendere, & ità viciſſim gravitatis cauſa, & per quaſdam ſtateræ, ſive bilancis imaginariæ leges, varios effectus in ſuis motibus abſolvunt. Certè niſi quis quæſiverit proportionem hanc motus, & gravitatis inter componentia minima cujuslibet liquidi, & inter ſingula liquida per canales ſuos currentia, nec non æquilibrium inter fluida corporis animati currentia, & ſolida, quæ reſiſtunt, vel contra quæ impellunt, & contranituntur; ac medum inter ſolida tum homogenea, ut membranas inter, & membranas, & membranis compacta viſcera, tum etherogenea, ut inter fibras carneas, & membranoſas, difficilem profectò problematum mechanices motus muſculorum ſolutionem experietur. Et quod hìc dicimus de centro gravitatis liquidorum currentium per canales ſuos; licet hæc aliquo modo centrum gravitatis non habeant, cum minimæ illorum particulæ firmam inter ſe connexionem non obtineant, atque adeò ſingularum gravitas in uno colligi puncto, in eoque totam vim exercere nequeat. Nihilominus tamen quando liquidum intra canales continetur, concipere jure poſſumus gravitatis centrum in liquido ratione canalis continentis, qua de cauſa liquidum contentum vim habeat, & rationem ſolidi corporis ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut ſaltem in parte illius interna, aut potius in parte baſis, in quam deſinit axis gravitatis liquidi contenti. Et ſicuti ſupponimus aerem veluti per columnas ſuperiorem gravitare in inferiorem; Ita in liquidis conſiderandæ ſunt veluti columnæ ex materia ejuſdem liquidi, quæ ſingulæ ſua baſi æqualibus fundi vaſis continentis partibus innixæ deorſum vim faciunt, & ſic fundum vaſis præmunt, ſuoquè niſu æquali, inter ſe ſunt in æqualibus; major eſt autem deorſum niſus juxta rationem gravitatis; quæ major eſt in longiore, ſeu altiore, quam in breviori, ſivè magis depreſſa columna, eadem ſuppoſita vaſis craſſitie. Quare ſi aliquæ ex columnulis aqueis breviores fiant diminutione facta liquidi in ejus parte ſuperiori, columnulæ circumpoſitæ deprimuntur columnaſque truncatas cogunt, ut aſcendant. Et ideò fit, ut ſi ex altero ſyponis crure aquæ pars detrahatur, aqua in altero crure contenta deſcendat, & ſurſum protrudet aquã diminutam, quæ ob factam diminutionem, levior evaſit abſolutè, & per conſequens minus valida ad reſiſtendum. Plures hujus generis obſervationes clarè demonſtrant liquida in vaſis contenta centrum gravitatis habere, & ob id ſubjacere legibus centri gravitatis Solidorum. Ex pluribus quoque experimentis ab Actoribus factis deducitur liquida ſecundum altitudinem non verò ſecundum latitudinem gravitare; nam in cruribus ſyphonis craſſitie, ſive diametro inæqualis, aqua, vel alterius generis liquores ſub eodem paralello conſiſtunt in æquilibrio.

Sed relictis multis argumentis, quibus de lacertorum motibus confirmari posset opinio, reliqua jam persequamur, quæ ad illorum affectiones pertinere significavimus, & ita tertiam argumenti à Nobis propositi partem compleamus.

Duæ sunt maximè sensibiles, & omnium ferè primæ fibrarum affectiones, tensio illarum, & laxitas: quæ si debitos intra naturæ terminos contineantur, salus indè resultabit; si modum excedant, multiplex morborum genus ingravescet, ut in quatuor libris de fibra motrice, & morbosa fusè differuimus. Præcipuus tamen, ac veluti innatus fibrarum affectus, sivè actio, contractio est, à qua fluidorum motus promovetur, & dirigitur. Contractio tamen illa licet singulis fibris ratione peculiaris singularum structuræ naturalis, sit; aliquo tamen modo membranosarum ab oscillatione continua, & elatere duræ matris fovetur, augetur, vel dirigitur; carnearum verò ab æquilibratis oscillationibus cordis per arterias, & sanguinem in eas propagatis. Et quando ea in debito naturæ statu fuerit, nos tonum parti vocabimus, cum ab eo recesserit, laxitatem, sivè atoniam partium dicemus, vel juxta aliorum opinionem robur partium æquale, & inæquale. Perpetuus hic fibrarum ad contractionem nisus ad vitam omninò necessarius erat; nam cum ea in mutua solidorum cum fluidis actione, reactioneque, nec non singulorum ad singula æquilibrio consistat, circulantes humores difficulter ad vitæ fontem regrederentur, nisi solida, continuatis contractionibus, sive alternis, ut ita dicam, systoles, & diastoles partium ictibus, urgerent illos, & impellerent: quæ ratione aucto in solidis motu, vicissim ille fluidorum augetur, ut in currentibus, & exercitatis experimur. Fibræ enim in nobis perpetuò oscillant, & moventur, licet talem motum mente non percipiamus; quis enim motum cordis, diaphragmatis, intestinorum, &c. animadvertit, vel animo concipit? tamen partes illæ in continuo sunt motu, & agitatione. Et ut quotidiana atque patienter facta morborum observatione, & experimentis anatomicis mihi constat, major est Solidorum ad fluida resistentia, & vis, quam contra. Quæ Solidorum vis ingens in Viventibus, ut reliqua taceam ad confirmandam nostram sententiam maximè utilia, per analogiam demonstrari potest facta comparatione cum stupenda & incredibili vi motus cordis. Duæ sunt resistentiæ, quas superare debet cor, ut benè dixit *Borellus part. 2. cap. 5. pag. 76. mot. anim.* Prima ut arteriæ repleantur sanguine usque ad turgescentiam, quæ non est minor pondere librarum 18000. secunda ut ab arteriis exeat idem sanguinis à corde propulsus, quæ secunda vis esse debet ingens, nam superandæ sunt infinitæ resistentiæ musculorum, viscerum, glandularum, & partium omnium per quas trajicitur sanguis, & superandæ profectò vi sola & impulsu fibrarum emboli cordis. Et si unica solum in pulsatione teste *citat. Borellò*, cor superat tam vastam resistentiam majorem librarum 13000. cum in una hora millies, & amplius cor pulset, ergo in una hora potentia cordis superat resistentiam 13000000. & spatio unius solius diei superat resistentiam majorem librarum 314000000. Tota autem vis motibus cordis conjici, & explorari potest ex comparatione cum potentia musculorum masticationi inservientium, *eodem teste loc. citat.* Admirabilis profectò est tam ingens vis emboli cordis, ac ferè incredibilis, nisi adesset energia percussionis, quæ natura sua superare potest quamcumque finitam resistentiam quiescentem. Quare si cordis musculus trium ordinum fibrarum peculiari adinvicem nexu, & recondita singularum fibrarum mechanica constructione incredibiliter fluidorum omnium resistentiam superat, & fluida per modum eisdem impressum in solida resiliunt, & contranituntur; profectò fibræ singularum partium, quæ à fibris cordis in structura minima filorum minimè differunt, eamdem supra fluida ad contactum ipsorum circulantia superiorem resistentiam habere debent, & exercere; Et cum fluida à so-

li-

lidis pellantur sive sint partes fluidi refluentis, sive succedentis, majus certè momentum erit præssionis solidorum, quàm resistentiæ liquidorum, multò magis quod solida difficilius reflectantur, quàm fluida. Major hæc Solidorum supra fluida vis, & resistentia non tantum pendent à peculiari & recondita fibrarum structura, ac mechanicè hactenus neglecta, nec satis quæsita; quantum ab æquilibrata vibratione duræ matris & cordis in solida sui generis, membranea inquam, & carnea.

Et, ut ego sentio, multorum morborum causæ veræ, sed obscuræ, difficiles, sed à Medicis minus diligenter quæsitæ in hoc solidorum vitiato tono, elatere, structura, mutatoque Solidorum ad solida, & liquidorum ad solida æquilibrio resident, quàm in mille somnitatis acidis, & mille fictis humorum moleculis, quas innovandi cachoete nostris temporibus adinvenit. Doctores Medici? Solidorum natura Solidorumque morbi, quos per negligentiam nostram intactos adhuc luget Medicina, examinandi sunt nobis, ac perpendendi: nec amplius legentium delectationi in scribendo, sed Medicæ Praxeos incrementis in observandis iis: quæ hactenus latuere, quæque Majores nostri vel ob desidiam, vel ob rei difficultatem præteriere omni ope incumbendum.

Tonus fibrarum supradictus primam perfectionem incipit acquirere anno ætatis decimoquarto; quo tempore, fibris debitam soliditatem, & consistentiam nactis, porisque partium confirmatis, fluidorum separationes non solum augentur, sed promptius, faciliusque peraguntur. Pili undique erumpunt per cutim, & è suis glomis in bulbo reconditis per vehementiores fluidorum circulationes, & Solidorum magis vividas oscillationes evoluti, tanquam microcosmi plantæ vegetando foras emergunt: suppressa usque ad illum tempus seminis elaboratio feliciter inchoat; & prima in temperamentis mutatio manifestatur, quam singulis septem annis fieri philosophorum omnium sapientissimus docuit *Pithagoras*. Cum ante illam ætatem pueri segnes, ac debiles, stolidi, ac penè insulsi, & innumeris obnoxii morbis vivant, ob quamdam veluti immaturitatem fibrarum, earumdemque niniam mollitiem, & laxitatem.

Ob variam quoque fibrarum duritiem, ac robur, maxima mutatio, & diversitas nascitur in temperamentis, in sexu, & in vario vitæ statu; ætateque crescente, varia in animi, corporisque operationibus vis, & perfectio. Hinc mulieres, & pueri, quoniam ipsorum fibræ, & potissimum cerebri, laxæ nimis, & molles sunt, ad inveniendam, docendamque veritatem impares omninò judicantur. Eorum cogitationes, & consilia, varia, instabilia, volubilia experimus, ut ex iis nihil resultet, præter vanitatem. Animi passionibus levi de causa dejiciuntur, & prosternuntur; Desperant facilè, & lugent, à rebus sensibilibus; & curiosis libenter trahuntur, & afficiuntur: & si sit, ut errent, errores magni momenti non sunt. Mulieres quoque ob antedictam fibrarum mollitiem rerum sensibilium petitæ sunt, ut elegantiæ in loquendo, diligentiæ in vestitu; exquisito demùm saporis, odorisque sensu, & molesto ceremoniarum usu ad nauseam usque excellunt.

His omninò contraria viri, ætateque consistentes faciunt; quorum mens quoniam ab anno 30. & 40. perfectionem suam, fibris partium ad debitam soliditatem, maturitatem perductis, attingit, singulari quadam ingenii ratione, atque consilio judicant de rebus, ac deliberant. Et quoniam mens à rebus sensibilibus, & externis ab operibus suis non distrahitur, ad investigandam, decendamque veritatem cæteris sunt præstantiores. Dolores, & voluptates in ea ætate minus agunt, minusque animi passionibus, vel nequam hominum conviciis terrentur, aut commoventur; quin potius ipsis, ut robusti animi, magnæque constantiæ Virum decet, obviam animosè, & fortiter eunt.

Tu ne cede malis, sed contra audentior, ito,
Quam tua te fortuna sinet.

Et quoniam, ut rectè monet *Seneca* meus, *c.* 32. *lib.* 6. *quæst. naturalium* non aliundè venit animo robur, quàm à bonis artibus, & à contemplatione naturæ: profectò qui sapiens revera est, esse etiam debet fortius animo, & constans, nam alterum sine altero consistere non potest; Quique talis revera est, ut *Beatus ille Horatianus*.

Nec excitatur classico truci
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & superba Civium
Potentiorum limina.

Et quando in animi securitate, virtute parta vitam beatam ponunt, nihil ea ætate timere possunt præter affectus violentos, qui rarò movebuntur, si diligenter vitetur occasio: nam fibræ solidæ jam, & maturæ, circulanti us fluidis ab imaginatione motis, & turbatis, magna vi resistunt, & in ea re agunt pari cum impetu, & energia.

Visum est hactenus quomodò mens pro vario fibrarum, quibus veluti instrumentis ad operandum utitur, statu, per varia sexuum, ætatem, & temperamentorum discrimina variè operetur; & agant: & crescentibus illis, atque maturitatem paulatim acquirentibus, ipsa etiam quasi crescere, aut matureſcere videatur, cum revera eadem semper sit, constans, & immutabilis. Immutabilis inquam, & immortalis; re vera enim ut optimè dicit *Ovidius* 3. *de arte amandi*.

Est Deus in nobis sunt & commercia cœli,
Sedibus ætherеis spiritus ille venit.

Restat nunc, ut varias earum in morbis vel proximis ad morbos dispositionibus affectiones perpendamus, quod intelligi difficulter, aut explicari poterit, nisi ante examinemus, quomodo externorum sensuum motiones per nervos in cerebrum desinant, animumque de impressionibus externis animadvertant: & contrà quomodò animus pulsatis chordis; quæ in cerebro sunt, per spiritus, & nervos & ad externos sensus vim suam propaget, & producat, quod magnam lucem morborum curationi per fibrarum mechanicen ex nostra sententia afferre explicabimus.

Ad cujus rei clariorem intelligentiam, sciendum primò, nonnullos esse, qui ratione, & experientia freti arbitrantur, partes omnes à cerebro suam originem ducere & singularem, telas ab eo primùm ordiri. Atque adeò humanum corpus nihil aliud re vera esse, quàm membranearum fibrarum fasciculum, quæ à cerebro, & nervis propagatæ, & modò in membranarum telas expansæ, modò in ossa indurate; productæ in vasa, contractæ in glandulas, viscera, & musculos, & à fluido per eas currente, veluti ab elatere quodam agitatæ, corporis animati machinam constituunt. Quod à rei veritate non multum aberrare fatebitur, qui vel minimum in [illegible] anatomica fuerit exercitatus. Quibus verò auxiliis partes tam diversæ conserventur, ac recreentur, quæque ex numero sex rerum nonnaturalium singulis proficiant, solidè satis docteque divinus Senex expressis 6. *epid. sect.* 5. *fol.* 145. his verbis: *Labor articulis, & carnibus; cibus & somnus visceribus. Animi deambulatio, cogitatio est, &c.*

Secundum porrò ex Anatomicis cerebrum admirandam esse infinitarum chordarum, quos perforatas supponimus, compagem; quæ fluidum summoperè spirituosum, tenue, clarum, & lucis radiis affine in cerebri cortice separatum in se recipiunt, & per singulas quasque partes traducunt. Fluidum hoc in perpetuo, ac fermè rectilineo est motu, & pro vario ipsius per fibras cursu, vel regressu, cum majori, vel minori impetu, copia, & celeritate eas modò laxat, modò intendit; Et ita sensuum, animique in se recipiendo impressiones, hinc indè, prout necessitas

sitas tulerit, trasmittit.

His ita animadversis, cerebri, aliarumque partium, quæ ab eo facilè oriuntur chordæ bifarium moventur. Vel per extremum, quod extra cerebrum in sensibus, aut internis visceribus est; & tunc pulsatis sensibus ab externis objectis, vel à fluidis per ea circulantibus, pulsatio statim propagatur ad chordarum originem, nempe ad cerebrum, & inde nascitur animi de rebus judicatio. Vel per extremum, quod est in cerebro, & ita pulsationes, oscillationesque ab animo mediis spiritibus extremitati illi impressæ, externis in partibus momento temporis manifestantur. Et quid ille velit, non solum ex oratione, vultu, & oculis, qui sunt indices animi paulò certiores, verùm etiam ex varia externorum sensuum mutatione in colore, figura, motu, &c. facilè intelligimus. Imò de hominum natura, & inclinationibus per observationem dumtaxat motionum, quæ in externis sensibus apparent plures docti viri certiores reddunt. Atque hac ratione per simplicem contactum, & impulsum functiones sensuum absolvuntur; Impressus namque tremor, ut in chordis musicis debitè intentis appareat, ad chordarum originem, vel finem desinit: Et dum vigiles sumus, ac sani, earum alterum extremum moveri nequit, quin extremum oppositum statim moveatur, & consentiat ob perpetuam illarum intentionem.

Descriptis breviter mechanicè motibus sensuum, redeamus nunc ad propositam de fibrarum affectionibus disputationem. Fibra non varia hominum ætate, vitæ statu, conditione, nec non locorum, temporum, & temperamentorum diversitate varia, mille modis mutatur, & afficitur, eosque diversis temporibus ad morbos penè innumeros disponit. Per infantiam sunt molles, flexibiles & delicatæ; crescente ætate magis aridæ, duræque, in decrepita exsiccatæ prorsus minusque flexiles evadunt: Et ob varium hunc fibrarum statum, qui per ætatis, vitæque cursum manifestatur, ut cuique ætati sua sunt molestiæ, suus morbus. Unde hi in pueros, illi in adultos, alii in senes, & decrepitos, in Proceres, humilemque plebem, alii auctoritate *Hippocratis* sævire consueverunt. Pueri tamen, & senes cæteros ad morbos sunt magis proclives: illi ob fibrarum laxitatem nimiam, mollitiemque; hi ob extremam siccitatem, & ariditatem. Vivere enim nostrum siccescere est. Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis & annorum cursu squallet primò, deindè siccrscit. Ideò apparuit sæpe & constitit certis signis; eos celeriùs senescere, qui magnis spiritunm, humorumque per intemperantiam impensis factis, fibras rore suo orbatas ad celeres rugas, ad immaturam nempe senectutem disponunt. Quales rugas, & ariditates extra in cute senum videmus, tales quoque internis in partibus supponere cum ratione possumus prout observari nuper in homine octogenario apoplexia mortuo, in quo vasa cerebri dura, tumida, & varicosa deprehendimus, & dum secaretur cerebrum, manifesta durities cultro percipiebatur. In nonagenario, naturali ferè morte extincto, cor durum & exsiccatum adinctar tabulæ inveni, quod cultro vix poterit scindi, imò pilis hinc inde vestitum erat, ut quatuor ab hinc annis admirati sumus cum amicis in Urbe. Ob naturalem hinc fibrarnm in senibus resiccationem, deficiente in illis vivida oscillatione, & in fluidis elastico motu, ac fermentatione, varii humores inter ipsarum spatia congeruntur, qui stagnando ibidem, nec manentes ampliùs sub potestate circulantis sanguinis, catharros, articulorum dolores, tumoresque, lassitudinem, virium debilitatem, vigilias, inappetentiam, alvi siccitatem, & quam plures alios molestos morbos producunt. Et sæpe licet non multum periculosis afficiantur morbis, vitium tamen languore, qui à Solidorum resiccatione, fluidorumque vappiditate pendet, nec non ab ætatis miseria oppressi difficulter liberantur.

Quoniam verò sensationes per contactum, & impulsionem fibrarum fieri animadver-

madvertimus, dum hæ nimium reſiccantur, ſenſus impreſſiones objectorum vix percipiunt, vel ſi percipiant, ad cerebri ſedem difficulter, vel tardè admodum propagant. Qua de cauſa in ſenſibus interni, & externi ſenſu debiles ſunt, ac languidi; ætateque confecta, memoria perit, ratio tabeſcit, & à puerorum natura parum differre decrepiti obſervantur; qui pariter in extremæ vitæ ſtudio, quoniam tenor, & vis naturæ, partiumque omnium compages paulatim ſolvitur, ob quandam naturæ maturitatem magis, quàm ſuffocationem moriuntur.

Ex his deduci jure poterit, remedia ad vitam longam, & re vera eſſe, & talia dici debere, quæ in humano corpore elaterem cum rotis, & rotas cum elatere mollia, laxa, & facile flexibilia conſervare valent. Cujus rei non ignari primi Medicinæ Parentes, nihil magis in morborum curatione, præſervationeque procurabant, quàm ut balneorum, fotuum, lotionum, unctionum, frictionum, & omnis generis exercitationem uſu, debitus in ſolidis ſervetur tonus, & mollities, ne impedimento ſint circulantibus fluidis; & contra, ne fluida nimio impetu, acrimonia, tenuitate, velocitateque præternaturali morboſas ariditates, tenſiones, & criſpaturas in ſolidis inducant; mellis, lactis, oleorum, fructuumque eſu, & omnimoda vini, atque carnis abſtinentia in naturali quadam dulcedine ea perpetuò conſervabant. Quo fiebat, ut non ſolùm proſpera ſemper uterentur valetudine, ſed ad centum, & plures annos dulcem vitam protraherent, ut olim *Pithagorei* Philoſophorum omnium Principes hujuſque Dietæ primi Auctores fecerunt. Quorum balneum ex ligno cedrino pro retardanda ſenectute, leniendiſque artuum morbis adhibitum, & odoroſa cedrina pice temperatum incredibile quantum mihi arrideat; multa enim ad hoc in tota citro latent arcana, & multa in herbis ad citri naturam accedentibus, at meliſſa, thymis citratis, cedrelatæ, quæ cedriam dat picem, &c. *ſed ſapienti pauca.*

Sicuti fibra in debito tenſionis, laxitatiſque gradu poſita, corporis animati effectus rectè, atquè ordinatè procedent; ita præternaturaliter, & morbosè eadem vel nimis laxa, vel nimis intenta. Quod cum „ pauci animadvertant Medici, nil mi„ rum, ſi maximos errores in morborum „ curatione quotidie committant. Vide„ bis enim frequentes eos, non examinato „ Solidorum ſtatu, morborum cauſam tri„ buere, ut hodie mos invaluit, acidis „ fictis, & ſomnitatis, commentitiis viſce„ rum obſtructionibus, humorum copiæ „ vel ridiculis eorum qualitatibus (tan„ tùm antecepta poteſt opinio, tantum „ fingendi, opinandique, quæ hodie ju„ venum Medicorum invaſit mentem, „ puerilis, & effuſa libido) quas nec in „ orbe Lunæ quis inveniet; cum in Solido„ rum dumtaxat laxitate, vel tenſione ni„ mia, poſitam eam eſſe ratione, & expe„ rientia confirmemur.

Falſas hujuſmodi opiniones, & ſuperſtitiones, penè aniles imperitia genuit anatomicæ, & mechanicæ; Errori verò occaſionem dedit Medicorum ſocordia dixerim, an negligentia, qua factum eſt, ut ab *Hippocratis* Dictatoris legibus, ac ſententia dediſcerent: cujus divinos Commentarios ſi legiſſent, uti legere debent, ac memoriæ, mandare, in tantis tenebris erroris, & inſcitiæ, immortalis famæ Senex clariſſimum illis lumen prætuliſſet. Qui quoniam magnam in morbis Solidorum ratione habuit, de nullo remediorum genere meminit frequentius, quàm de balneationibus, lotionibus, embrochis, frictionibus, unctionibus, ſucceſſionibus, ſacculis exſiccantibus, vel humectantibus, uſtionibus, divulſionibus, & cujuſlibet modi exercitationibus, quæ omnia immediatè agunt in ſolida, in iiſque impreſſione facta, ipſorum, & fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt, & ſanant. „ Non enim promiſcuè curandi morbi „ ſunt per antiacida, ut hodie faciunt „ Medici, per ingentes aquarum potiones, „ vel quodpiam univerſale remedium a „ chimiæ nebulonibus venditatum, quod „ fluidis corrigendis dicatum eſt, & ſoli-

da,

„ da, in quibus vis, & anima morbi resi-
„ det, ne minimum attingit. „ Sed facto prius solidorum, & fluidorum examine, ab utro ipsorum morbus pendeat investigandum, reque perspecta, ei quod læsum fuerit „ medendum.

At neglecto solidorum studio in morbis curandis, plures apud Medicos erroneas, & falsas opiniones vigere hodie non sine animi mœrore video. „ Sunt enim qui
„ morbis in omnibus tum acutis, cum
„ chronicis, copiosas aquarum potiones,
„ frequentesque sanguinis emissiones præ-
„ scribunt: eo consilio, ut salinas san-
„ guinis partes diluant, & segregent,
„ ejusdemque fervorem moderentur. „ Quæ quidem optima ratione fierent, si ardens, & acuta febris cum magna salinarum, & acrium partium in primis viis, & ipsomet sanguine redundantia Patientem molestaret, ad quas proluendas frequentem aquarum potum, ut hodie apud Medicos invaluit usus, utilem, ac necessarium judico. At si hæc non fuerit, sed contra quampluribus in visceribus, & fluidis cumulatarum cruditatum suspicio, à quibus oriatur, & foveatur morbus, tunc aquas indiscriminatim propinare, est ægrum Medici manibus morti tradere, vel ad longos & incurabiles morbos disponere: potissimum si talia fierent intermittentibus in febribus, quæ à congestis primarum viarum cruditatibus, laxoque ipsarum tono dependent: quaque ex pernicioso hoc aquarum copioso potu, & sanguinis evacuatione, quoniam laxaretur magis solidorum, fluidorumque compages, vel augescerent nimium, vel ex simplici duplices, aut contiguæ evaderent; & si Medicus tali methodo pertinaciter inhæreat, in chronicas, aut lethales destituras videbit. Quod etiam experturos fore judico hos ipsos Medicos, qui præfatam methodum ad nauseam usque in celebri Urbe Italiæ extolluntur hodie, & adhibent. Amara namque lixivia alchalia, chalibeata, & alia hujusmodi præscribenda potiùs sunt, utpotè quæ amissum solidorum tonum restituunt, viscidasque cruditatem solvunt, & per vias naturæ magis accomodatas deducunt.

Eodem modo si quis curandam suscipiat mulierem menstruorum suppressione laborantem, eamque, macilentam, siccam; facie rubicundam, colore fusco, crisi sanguinis, sulphureo, & calido, ut ajunt, temperamento præditam; nec ullam habendo solidorum rationem, eidem propinet amara remedia acria, aperientia, volatilia, & id genus alia, quæ somniatam visciditatem sanguinis venas obstruentem solvere possint: tali methodo non solum non promovebit: interceptum fluxum, sed magis, magisque impediet, imò longo dictorum remediorum usu, cancros, scirrhos, lethalesque uteri tumores producet. Suppressiones enim mensium, in similibus mulierum temperamentis, solidi magis, quàm fluidi vitio oriuntur: solidi inquam sicci, irritati, constricti, crispati, & convulsivi, fluidorum cursum ob fibrarum dumtaxat niniam resiccationem impedientis. In quo casu non acria, & volatilia remedia juvant, sed anodina, emollientia, humectantia, balneationes nempe, lotiones pedum, calida fomenta emollientia utero, emulsiones seminum, decoctiones radic. althææ, & semin. lini copiosè per os sumptæ, ol. amygd. dulc. gelat. C. C. & similia, quæ fibrarum irritationem, à qua suppressio fit, molliendo; laxandoque, cursum liberum humoribus per uteri vias præbent, & omnimodè tollunt suppressionem. Et si ante hujusmodi remedia sanguis mittatur, ea magis celeriusque conferre, experientia sæpè docuit.

Ob idem solidorum studium his temporibus prætermissum; Medici in celeberrima, & amœnissima Italiæ Urbe lapsi sunt in errorem ab antecedenti longè diversum. Hi nimium *Helmontio* addicti, chronicorum; æquè, atque acutorum morborum originem ab acido variè affecto deducunt: ad quod corrigendum omnibus in morbis indiscriminatim exhibent salia volatilia, spiritus tincturas, omnis generis alchalia, aliaque hujus naturæ remedia, quæ fictis

& so-

& somniatis acidis retundendis sunt dicata. Sed hi doctissimi Viri, qui cæteroquin chimiæ peritissimi jactantur, multum à veritate aberrant. Et si legissent magnum *Hippocratem*, uti legere debent, abstructis hujusmodi opinionibus, ita mordicus non adhæsissent, ait enim ille *6. epid. sect. 2. fol. m.* 114. *Nihil temere affirmandum; nihil contemnendum. Contraria paulatim facta accessione adhibenda sunt, & interquiescendum.* Nam examinatis ritè accidentibus, & natura chronicorum morborum, fieri vix potest, quin fateamur, eos ab acida primarum viarum cachochymia produci, adeoque per alchalia, & volatilia supradicta, ut ipsi volunt, corrigi, & emendari debere: At si loqui velimus de acutis, omninò contrarium sentiendum est: nam sicuti sal acidum regnat, & dominatur in chronicis, ità urinosum, & acre in acutis, & inflammatoriis affectibus, ut ipsorum, & symptomatum eos consequentium indoles abundè nos docet; hæc enim duo salia præ cæteris peccant, dum massa sanguinis à suo naturali statu declinant, & prout alterum ipsorum supra alterum dominium in fluidis obtinuerit, ita longarum, vel acutarum affectionum molestiæ pullulant, & vigent. Cum igitur acre, acutum urinosum, acutos, & inflammatorios morbos pariat, nemo, nisi fatuus alchalia, spiritus, salia volatilia, & id genus antiacida præscribet, quorum usu acriori, magisque impetuoso reddito sanguine, sitis, & linguæ ariditas, vigiliæ, capitis dolores, calores per totum, anxietates, deliria, aliaque acutorum familiaria symptomata magis, magisque ferocient. Quæ omnia mitescere hæ *Helmontii* Simiolæ videbunt, præscriptis emulsionibus, aquarum potione debita, acidis vegetabilium, anodinis, & emollientibus remediis; nam non fictum, & commentitium acidum acutos gignit, sed acre, & urinosum, cui corrigendo præstantiùs pharmacum anodinis, & emollientibus non datur. Sanguinis enim massa acribus, & orinosis effervescens particulis circulando per solidas partes, irritat, eas pungit, crispat, convellit, quæ ita constrictæ impedimento sunt circulantibus fluidis, variaque producendo symptomata, ipsæ quoque veniunt in lesionis consortium. Quamobrem in acutis, non solùm ad fluida corrigenda respiciendum est, verùm etiam ad solida, quorum vitium ab effervescentibus fluidis inductum, aliquando omnes ad se trahit indicationes, ut in delitiis, convulsionibus, & ariditatibus partium in acutis videre contingit: quæ lotionibus, fotubus, & anodinis remediis curari magis exposcunt, quàm mille inutilibus per os assumptis. Semper enim in curatione morborum observandum est, an mutatum sit solida inter & fluida æquilibrium, & si mutatum aut solidi magis, quàm fluidi, vel potiùs utriusque vitio, ac defectu. Quod nisi rectè teneant, & examinent nostri temporis Medici, qui curandis in morbis nullam ferè solidorum rationem habent, felices curationum eventus rarò expectent,

Taceo hìc demum abusum non parvi momenti quamplurimum magni nominis Medicorum per Italiam, qui nulla ratione adhibita solidorum actionem in morbis investigandis, quibus nos utpote majori resistentia, robore, & elatere præditis, quàm fluida non sunt, quorum progressivus motus solidis omninò debetur, magnam partem, occasionemque producendis in morbis tribuimus, ad omnes promiscuè laudant *ol. amygdal. dul. gelatinam C.C. lac, & serum lactis, & ol. cancr.* ac veluti in orbem eundo, hæc iterum, & denuò per singula morborum tum acutorum, tum chronicorum tempora, ad corrigendam, ut ajunt, ipsorum minus dulcem naturam propinant; quid autem per dulcedinem intelligant, ignorant. Dum interea relaxato nimium, & enervato solidorum tono imprudenti hoc laxantium, & præsertim olei per os usu, ad longos, & incurabiles affectus Patientem disponunt.

Ità nuper vidi nobilem Virum, ventriculi languore, febricula, & ictero flavo laborantem, copioso *ol. amygd. dulc.* moderandi caloris gratia à Medico impe-

rato

rato potu, proximum fuisse, ut incideret in hydropem; nisi loco hujus statim substituissem infusionem rhabarb. & aliquando decoctionem ex radic. helenii, & marrubii albi, quandoque decoctionem ex fragaria, chelidonio majore, & card. bened. quibus, utpotè appropriatis remediis, alvo, & urina libere solutis, convaluit.

Paulò longiores fuimus, quòd magnis referat scire, quis fibrarum status in morbis singulis fuerit, ut curatio rectè peragatur: laxus ne nimis: an intensus: an fluidum sui, vel solidi culpa hæreat alicubi: Et solidi, an laxati, vel contra crispati, & contracti? quod à majore Medicorum parte non sine ingenti ægrotorum damno spretum, vel neglectum, videmus, quodque nisi ad unguem teneatur. Circulatorum exemplo miseros mortales curatione nostra tumultuaria obruemus, ac opprimemus, ut in quarto Libro de fibra motrice, & morbosa, & in libro de morbis solidorum Medicos fusè monuimus.

Neque quis has fibrarum affectiones internis in partibus concipere melius, & indè curativas indicationes deducere poterit, nisi eas in externis perspexerit prius & examinaverit. In externa cute rugas, ariditates, convulsiones, laxitates, crispaturas, & in generis affectus, ab iisque producta accidentia quotidie observavimus. Et quoniam eadem partium compage interna quoque viscera constat, in illis etiam eadem prorsus mechanicè talia fieri posse credendum. Quod sufficiet probare mechanicè productionis tumorum ex dolore dentium. In dolore dentis, quoniam vi doloris fibræ partium vicinarum prætermodum tenduntur, crispantur; convelluntur, statim mutatur æquilibrium inter fluidum circulans, & solidum propellens; fluidaque ad contactum crispatarum fibrarum circulantia paulatim hærere incipiunt, quousque congesta humorum quantitate, quàm pars regere nequeat, in tumorem demùm attollatur. Ob eandem rationem in intenso pedis, aut crurum dolore, inguinum glandulæ intumescunt, communicata iisdem dolorifica crispatura cursum fluidis cohibent. Et frequenter propè doloroſos tumores, alii vicinis in partibus ob eundem mechanismum excitantur. Quæ in externis partibus à crispatura, variaque fibrarum affectione fieri videmus accidentia; eadem in internis quoque produci experimur, & non multum diversa methodo curanda esse arbitramur. Ita post vehementes intestinorum: aut abdominis dolores, icteri, paralyses, tumores, abscessusque in viscеribus supervenivnt; fluidorum cursu in affectis partibus ob communitatem dolorificam crispaturam intercepto. Pariter si extremitas nervi, quæ vas sanguineum magnum circumdat, aut in glandulam, vel aliam desinit partem, convellatur, fluidorum impedita circulatione, in tumorem statim elevatur pars, ut quotidiè contigit, si viscerum internis convulsionibus (quas ægroti dolores internos vocant) animi passionibus, variisque nervorum affectibus torqueantur Patientes.

Quod, ut clariùs intelligatur, narrabo breviter accidentia à crispatura calculi renum producta, à quibus per analogiam ad alios morbos argumentandum. Duobus ab hinc annis Romæ nobilis Mulier 50. ann. ætat. derepente correpta fuit dolore renis sinistri cum vomitu, & urinæ suppressione. Omnia signa calculi renum ab *Hipp. in coac.* descripta aderat: variis exhibitis remediis, nihil levabatur. Interea dolor renum crescebat, urina prorsus suppressa; circa hypochondria sentire se dicebat fortissimam ligaturam summopere doloroſam, perinde ac si funibus esset constricta: Respirabat veluti singultiendo: Convulsiones internæ frequentes; Tinnitus aurium in principio: Inappetentia maxima. Sapor oris pessimus: Nulla, vel levis febricula: Circa septimum omnia in deterius: Venter tumere cœpit. Ab umbilico ad costas mendosas circa stomachum pessimè habebat, canes ibi esse rodentes, & lacerantes asserebat: Nona die pessime in omnibus: Tumores pedum; Respiratio singultuosa: Remediis variis nihil proficientibus: Sapor linguæ omninò ma-

jus : Inquieta, anxia ſedere magis, quàm decumbere cupiebat : Bis, terque geſtata curru per Urbem pejus habuit : Irritis balneis, & quibuslibet remediis, die morbi undecima obiit miſerrime : vehementiſſimis motibus convulſivis paulo ante mortem correpta, cum quibus periit ferè. Pulſus antè mortem parvi, & quædam veluti ſtrangulatoria criſpatura circa ſtomachum, & æſophagum. Secto cadavere, calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus, & partim in pelvi, partim in principio ureteris exiſtens, in dextero rene inveatus eſt; cum tamen dolor, quod ſanè mirum, & obſervatione dignum eſt, ſiniſtrum dumtaxat renem moleſtaret. Reliquis in partibus nihil morboſum obſervavimus. Atque hæc eſt vera morbi hiſtoria & exitus, me ſcribente, dictante verò atque loquente natura. Hæc notare volui, ut inde diſcant Tyrones quanta, & quantum gravia producat accidentia, & mortem ipſam, ſola criſpatura renum à calculo facta, & ſingulis quibusque partibus communicata, & quanta ſit vis, reſiſtentia, atque poteſtas ſolidorum, dum externa vi criſpantur, ad fluidorum curſum intercipiendum, & inde ad varios producendos morbos à ſolidis dumtaxat vitiatis pendentes, ut in præſenti vidimus hiſtoria : Et ſicuti impoſſibile eſt curare exteriùs tumorem a doloroſa fibrarum contractione productum, niſi ea priùs per anodina, fomentationes, balneationeſque tollatur; ita quoque interiùs interceptos vi doloris fluidorum curſus, & inde natos tumores ſolvere antea non poterimus, niſi lenita primò per oleoſa, anodina, & humectantia intùs, extraque adhibita, vehementi fibrarum criſptura.

Neque ſolùm ab earum nimiam contractionem tumores naſcuntur, verùm etiam ob laxitatem excedentem, quæ tumores vulgò frigidos, & indolentes, fibræ, non fluidi culpa parere ſolet. Quorum tumorem curatio per ea inſtituitur remedia, quæ tonum, ſolidtatem, & amiſſum partis robur reſtituendo, humorum impeditum curſum promovent, facilemque reddunt, & expeditum : uti ſunt amara, aromatica, amaro-ſtringentia, & chalybeata, quibus Veteres in ſtrumarum & indolentum tumorum curatione, licet hanc mechanicè deſtituti, optimo cum eventu utebantur. Et nos quoque his temporibus eadem in chronicis viſcerum naturalium affectionibus, quas à laxato ſolidorum tono oriri putamus, non diſſimili ſucceſſu præſcribimus : chalybeata namque, præſertim purus chalybs in ſubtiliſſimum pollinem redactus, & ad VIII. vel plura grana datus (chalybs enim quo magis arte ſolvitur, eò infirmior redditur ſua virtus) præterquam quòd acidum imbibunt, laxitatem partium tollunt, in qua frequenter vis, & anima morbi reſidet in chronicis. Laxitas, ſive atonia partium efficit aliquando, ut tumores, doloreſque periodici oriantur diſtentis enim divulſisque longo morbo illarum fibris, ſolutaque ſolidorum compage, paulatim ibidem congeri, & hærere incipiunt ſuci; & quando in ingentem copiam creverunt, ut à parte recipi atque regi nequeant, ſub ſpecie dolorum, tumorumque ſtatutis periodis ægrotantem affligunt. Credendum itaque, bifariam tumores produci, vel vitio fluidi, cujus turbata craſis à craſſis, acidis, viſcidiſque, vel acribus, acutis, & ſalinis particulis in eo redundantibus, circulationi ineptum reddit, vel fibrarum ſuccorum curſum oſcillatione ſua pro moventium culpa, dum vel nimis intentæ, contractæque, vel laxæ contra indolentes, ac veluti paralyticæ evadunt. Quæ niſi ſedulò examinentur in morbis, ipſorum curationem nunquam recta cum ratione fieri poſſe putamus.

Sed ut quamplurimum affectionum, quas in fibris producunt humores peregrinis, morboſisque ſalibus pleni, me reddam certiorem, carnes variorum Animalium in diverſis liquoribus infundendo, effectus, & accidentia, quæ poſt infuſionem apparebant, ſedulò notavi, ac deſcripſi, atque in 4. lib. de fibra motrice, ac morborum curatione per regulas mechanices, ſingula ſuo ordine inſerui. Horum experimento-

rum,

torum, ut aliquod ſpecimen habeatur, tria dumtaxat, quæ ad rem noſtram faciunt ex longa illa ſerie excerpta, hìc proponere non verebor.

Sal commune in aceto coctum liquori ſtipticam qualitatem attulit, ſapore inter acidum, & amarum medio. Carnem hædi in hoc liquore infuſam ſenſibiles mutationes ſubiiſſe obſervavi. In externa ſuperficie parum erat rubicunda, interius alba. Fibrarum craſſities, & contractio erat multò major, quàm in ſtatu naturali, non ita tamen ſolidæ, craſſæque, ſicuti cum vitrioli infuſione ſucceſſit. Diſtincti apparebant fibrarum faſciculi, earumdemque ſeries magis circumſcriptæ, ut ſingulæ fere poſſent facile numerari.

Aqua communis cocta cum alumine crudo, lacteo colore tincta eſt. In hac maceravi 20. dierum ſpatio hædi carnem; & exiguam quantitatem aluminis crudi pulveris ſuperaddidi. Tunc eam ſedulo examinando deprehendi, naturalem colorem non amiſiſſe. Erat nimiùm flaccida, laxaque ea parte, quæ liquoris ſuperficiem reſpiciebat, ubi minor ſoluti aluminis quantitas aderat. Ibidem tingebatur quoque hinc indè colore minii non multum rutilantis. Et ibi etiam fibræ nimis craſſæ, magis albæ, & ſeorſim diſtinctæ conſpiciebantur. Contra verò fibræ fundo vaſis vicinæ, ubi major ſoluti aluminis copia, flaveſcebant, magis duræ, magiſque conjunctæ cernebantur.

Aqua communis cum vitrioli Rom. pulv. ebullita colorem flavum intenſum acquiſivit. In ea infudi per 20. dies fruſtulum carnis Agni, quibus elapſis per medium ſecui, pariſq; interna obſcuro colore, externa verò flavo ad rubrum tendente tingebatur. Carneæ fibræ ſummopere duræ evaſerunt, & magis, quàm in aliis aliorum liquorum carnibus obſervaveram: earum ſeries, ſive faſciculi facillimè ſeparabantur, & diſtincti adinvicem erant. Aliqualis fermentatio in hoc, & aluminoſo liquore in actu infuſionis, macerationiſque apparuit, quod factum non eſt cum liquore aceti ſalſo, ſive muriatico. Alumen tamen cæteris liquoribus affecit carnem majori labe, magiſque corrupit. Ex quibus deduci poteſt, quomodo ſalinæ particulæ in ſanguine redundantes ſolidas partes variè labefactent, & quarum varia conſtitutione chronicorum, acutorumque, morborum idea certior, atque clarior poterit deſumi. Sed his, quæ de fibra promiſimus, paulò longiùs deſcriptis, exponamus nunc breviter nonnulla experimenta, quæ circa Salivam, Bilem, & Sanguinem in Anatomico Theatro ſunt pertractata, & primò.

DISSERTATIO II.

DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejusdemque natura, usu, & morbis.

SEcunda die, postquam apertum fuit Theatrum Anatomicum, de ore, ventriculo, & intestinis differentes; plura, quæ ante meditati fuimus, de natura, usu, & morbis salivæ disputavimus, adjectis quoque nonnullis experimentis, quæ ad investigandam solertiùs ipsius naturam, ejusdemque sal eliciendum conferre videbantur. Hæc nunc tibi, quàm potero brevissimè, curiositati tuæ satisfacturæ describam.

Salivam ob insignes suas, ac penè innumerabiles virtutes, quas in nobis fundendo, solvendo, abstergendo, ac celeriter penetrando producit, quæque paucis notæ, & à paucis quantùm debet, explicatæ sunt, primarium chylificationis menstruum sæpè in Theatro pronunciavimus. Qui enim ingentem glandularum secernendæ salivæ dicatarum, consiliarium nempè, mixillarium, parotidum, jugulariuni, tyroidæarum, buccalium, palatinarum, & œsophagæarum numerum, & maximam limphæ salivalis copiam ab eis in ventriculum singulis momentis exoneratam seriò considerat; multò nobilioribus usibus, quàm ori humectando destinatum esse animadvertit. Sicuti igitur, dum in naturæ statu est, quamplures optimos effectus in solvendis, digerendisque humoribus parit, ut indè principem locum inter omnia corporis animati menstrua meruerit: ita contra, dum ab eo morbosis imbuta particulis recedit, & origo morborum innumerabilium.

Quare sæpè expertus sum, eos qui proximi sunt, ut in febrem, vel gravem viscerum, & præcipuè naturalium affectum incidant, plures ante dies, nulla in parte evidentiùs, quàm in lingua futuræ affectionis signa percipere: in qua, loco naturalis saporis, amarum, viscidum, acidum, aut salsum; præsertim circa horas matutinas, cum magna virium lassitudine, & inappetentia observant; quibus paulatim accedunt alia ingruentis mali symptomata, donec tandem ipse morbus erumpat. Certo indicio hujusmodi affectuum causam, vel à vitiata pendere saliva, vel eam lesæ chylificationis, & inde nati morbi primum esse, ac præcipuum signum. Neque solum saporem, verum etiam colorem linguæ mutatum morborum initio cernimus: nam ex naturali rubro, in fuscum, viscidonigrum, flavum siccitate, & asperitate mutatur, ut in libro *de Salivæ morbis* fusè disseruimus,

Ex halito pariter oris, spirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum hujusmodi odorum male ferentium nares, ego frequentissimè in cognitionem venio peccantis lymphæ, & peccantis interni humorum apparatus, scorbutici mesenterici, stomachici, &c. Et frequenter ex odore halitus oris ægrotantium aut sanorum, vel curativas indicationes in morbis jam factis desumo; vel futuros morbos eorumque eventus veluti ex alta specula prævideo; considerato tamen universo corporis statu, & causis quamplurimis in idem conspirantibus.

His de causis summoperè mihi arridet opinio putantium, morbos epidemicos, & contagiosos, mediante saliva ab infecto aere conspurcata, communicari: cui pari-

ter

ter experientia ſuffragatur. Nam in hujuſmodi affectibus ex contagione, ægrotantes ſtatim, atque primò conqueri incipiunt de nauſea, & ſapore linguæ mutato, & ad vomitum propenſione: primaque contagioſorum malorum ſymptomata circa ventriculum, & hypocondria per anxietates, vomitus, cardialgias, calores viſcerum, &c. manifeſtantur. Et quoniam eadem eſt tunica, quæ os, æſophagum, & ventriculum interna ex parte veſtit; præter ſalivam, illa etiam ſummoperè facit, ut magnus ſit conſenſus linguam inter & ventriculum; ipſorumque morbi, & morborum cauſæ facilè, & ad invicem mutentur. Quare illi, qui peſtilentium curationi inſerviunt, ſi velint eſſe à contagio immunes, procurent quantùm poſſunt, ut nunquam ſalivam degultiant, cum qua morboſi, ac peregrini ſales infecti aeris intimè mixti in ventriculo vires ſuas explicant, & morbum, niſi valida fuerit ægri natura, neceſſariò inducunt; & ut magis præſerventur a labe, detineant ore juniperum, fruſtulum citri, offam panis aceto ſambucino, calendulato, vel ſimili madefactam, & alia id genus ex claſſe acidorum vegetabilium, quæ acres & peregrinos aeris ſales retundunt, atque coercent.

Longum hìc eſſet recenſere velle innumeros affectus, qui à vitiata ſaliva producuntur, vel invadendi occaſionem ab eadem acquirunt: quorumque aliquos libenter deſcriberem, niſi tædium prolixa oratione me tibi certo allaturum crediderim. Liceat ſolummodò animadvertere morboſam ſalivam cum talis naturæ pancreatico, vel aliarum glandularum ſucco junctam, febres lymphaticas lentas cum acri calore circa veſpertinas horas ſe exacerbante producere: accedente iisdem appetitu dejecto, capiti gravitate veluti ſoporoſa, ſapore linguæ depravato, matutino tempore cum ejusdem viſciditate, ac dentium ſpurcitie, & quodam fætore oris, quæ certè præternaturalem ſalivæ cum ſanguine fermentationem ſignificant: malo creſcente, creſcunt etiam dicta ſymptomata, & hypochondriorum tenſiones, calores, laſſitudines totius, &c. Hujuſmodi febres (quæ hodie ob nimium gelidarum potionum abuſum, quibus innumerabiles abundant Officinæ, præ cæteris in Urbe regnant, & ex centum, & quadraginta Incolarum Urbis millibus, dupla ferè pars, dum ægrotat, hiſce febribus ægrotat) ſi malè tractentur à Medicis indebita methodo, nec correctioni lymphæ ſalivalis per ſaſſofraſſata, timum citratum, epithimum, radic. Helenii, corticem citri, limonum, malorum aurantiorum, ſal. armon. depuratum, &c. operam dantibus, facile tranſeunt in hecticas, in meſſentericas occultas, difficiles, & læthates, quod etiam ſubodoravit olim *Fernelius*. Et ſi nimio aquarum, juriſque potu, & imprudenti olei amygd. dulc. ſimiliumque laxantium abuſu, ſolidorum, fluidorumque compages, atque tonus magis relaxetur, prout hodie mos apud Noſtrates invaluit, de recuperanda ſalute ferè deſperandum; vel ſanè magna cum difficultate. Et mirum non ſit, ſi noſtris temporibus ob intemperantiam rerum gelidarum, & depravatam per aquas, olea, & jura carnium ſingulis in morbis præſcripta medendi methodum, majorem copiam hydropum pectoris, & abdominis, tumorum pedam, diuturnarum febrium cum palloribus vultus, cachexiarum, & morborum ventriculi, & hiſce ultimis ſex annis apoplexiarum, mortium repentinarum, & aſthmatum ſuffocàntium, quam unquam antea obſervemus. Intenſa enim, ac pene glacialis liquorum variè conditorum frigiditas, *la Sorbetta*, quos Aulicorum profuſa voluptas produxit, repentina torpedine membra ligat, humorum curſum retardat, & ad morbos difficillimos diſponit. Quoniam verò cæteris humoribus lympha ob tardiorem ſui motum, & conſiſtentiam gelatinæ ſimilem coagulationi prona magis eſt; dum ſemel concreſcit, difficillimè per medicamenta ſolvitur, & irritis quibuslibet auxiliis breve poſt tempus Patientem jugulat. Obſervavi in morbis ex lympha viſcida ægros ſibi videri bene ſe habere;

bere ; torpidi tamen sunt , & impotentes admodum , color faciei naturali similis , nares non multum emungunt : parcè vel minimè spuunt , & quod spuunt viscidum est adinstar ichtiocollæ . Inappetentia molesta . Urina varia , modò naturalis , modo aquæ similis . Somnus gravis , alvus sliptica, febres lentæ cum pauco calore ; nilque juvantibus remediis , cum his symptomatis paulatim tendunt ad mortem , ut nuper evenit Seni ; qui habitabat propè Jesuitarum Collegium ad radices Capitolii.

Sed ut reliqua sileam quam fecerit magnus Medicinæ Parens linguæ , & salivæ observationem ad rectè dignoscendum , & præsagiendum in morbis , videatur ipse in aureis suis operibus , & præsertim *De diebus judic. num.* 1. & 8. *De glandulis* & *In Aphorismis* , *Præsagiis* , *Coacis* : *De humoribus* ; *De humidorum usu* , *& reliquis* . Et ab eo discant elegantes & speculativi nostrorum temporum Medici , indicationes curativas in morbis non à cogitationibus fortuitis , & indigestis , nulla maturitate consilii , nulla probatis experientia ; sed ab observationibus naturæ petere , cujus motus certi sunt , constantes , & perpetui, iisque fundata praxis medica impossibile mihi videtur , ut fallet , & à veritatis scopo aberret , sicuti fuse disputavimus in duobus libris nostræ praxeos 1696. Mense Novembris publicæ luci hac in Urbe primo datis , doctorumque Virorum judicio probatis . Nunquam igitur ab ægro discedant Medici, nisi prius linguam inspiciant, utpotè quæ limphæ , sanguinisque statum certiùs , quam alia signa nobis ostendit . Bona lingua , semper bonum indicat , mala , semper suspecta , semper timenda; multò magis si viscida fuerit , arida , spurca , malique saporis ; quæ singula vitiatam limphæ naturam denotant : cujus morbi occulti sunt , longi , malignì , & curatu difficiles ob tardum hujusce humoris motum , ejusdemque difficilem dissolutionem: quando ab acidis , & peregrinis salibus concrescit , & coagulatur . Hinc notatu dignum est , quod sæpe observavi , chronicos viscerum naturalium affetus , quibuscumque bonis signis aparentibus , quæ alioquin salutem spondere possent : nunquam sanatos fuisse , nisi quando sapor, color , & reliqua linguæ accidentia ad naturalem statum reducebantur ; quod sedulo notent Tyrones in curatione morborum ventriculi , qui Medicorum patientiam magis , quàm alii molestant , & torquent.

Observavi quoque , quando morbi sedes in lympha , lymphaticorum , & glandularum est , urinam fere naturalem esse cum debita coctione , & naturali sedimento , non ita quando in sanguine sedes est. In iisdem etiam ex lympha morbis color faciei vividus , & naturalis , somnus , motus , appetitus , & reliquæ id genus functiones ritè se habent ; contra si sanguis etiam affectus fuerit . Pariter gingivarum, & dentium inspectione de salivæ, lymphæ, sanguinisque statu certiores facilè reddimur . Gingivæ laxæ , tumidæ , onerosæ, nimium rubicundæ , cum dentium visciditate , & spurcitie , scorbuticam , vel alio modo affectam lympham , salivamque significant . Ad corrigendam lymphæ acrimoniam , ejusdemque scorbuticam dissolutionem , nec non ad stomachum roborandum , & juvandam digestionem magno utor cum profectu potione calida , ex decoctione ligni Carabaccii , nuper ad nos ex Indiis delati ; cujus utilem , & arcanam descriptionem pro humanitate sua mihi nuper tradidit doctissimus eruditissimusque *D. Godefridus Gaspar Osterchampius* Viennensis Excellentissimi Principis Abb. de Lobcovitz magnæ spei Adolescentis , & avitæ virtutis æmuli , Nostrique amicissimi Archiater . Carabaccium cariophillis similem saporem habet, sed valdè temperatum, ac planè graviſſimum , colorem verò illi Caphe vel cinamomi valdè affinem.

At redeuntes in viam, è qua divertimus, dum de præcipuis salivæ usibus superiùs differebamus , inutile futurum puto hìc multis probare velle , salivam liquorem esse abstergentem , solventem , & mirè penetrantem , cum ipsius effectus apud vulgus notissimi sint : viscera mundificat;

su-

furunculos, omnisque generis tumores solvit, mercurium extinguit, massam farinaceam fermentat, aliasque plures à docto satis & erudito Medico *Tachio* descriptas virtutes possidet: ut meritò dici possit humanæ naturæ sapo, ob saponarias abstergentes facultates, raras, occultas, arte vix parabiles, & paucis notas. Impossibile namque videtur conficere posse liquorem, qui, salivæ adinstar, diversi generis esculenta peculiari artificio in suum primum ens, ac veluti florem totius mixti redigant, ut in sanguinem postea mutari commodè valent. Comparari tamen aliqua ratione potest liquori Alchaest, qui, si Chymicis præstanda fides est, corpora in minima & sua prima entia resolvit; vel aquæ forti, quæ sicuti tota ferè spiritus nitri est, & per ipsum metalla omnia dissolvit: ita saliva ob nitro-salinam, quam habet substantiam, variæ naturæ cibos incidendo, abstergendo, & penetrando digerit, ac solvit.

Saliva enim à sale nomen sumpsit: quia salis magna copia abundat; suumque sal chylo, & sanguini, communicando, eo mediante fermentationes omnes vitales promovet, & excitat, vitamque ipsam conservat, ac fovet.

Unde qualis saliva, talis chylus, talis etiam sanguis. Stamina itaque vitæ longæ aut brevis in ipso sanguine sunt. Sanæ, aut morbosæ in ventriculo, & saliva.

Neque sal illud vulgaris est naturæ, sed de Universali participat, & in se continet intensam rubedinem, lucemque vitalem in sanguinem mutandam, ac dirigendam. Quamobrem summoperè decipiuntur, qui salivam pro inutili excremento habentes, ferè continuò spuunt, & ita magno cum vitæ discrimine ventriculum hoc naturali, & maximè necessario sapone privat, quo non solum ejusdem sordes mundantur, & diluuntur, verùm quam plurimæ ipsius plicæ blanda salivæ salsedine confirmantur, & in debito tono, sive necessaria crispatura, contractioneque continentur, limphæ gastricæ fermentatitiæ sales acuuntur, & excitantur, aliique plures effectus optimi à descendente saliva producuntur. Ut non mirer, si tales homines ex abusu spuendi, stomacho sint debiles, languidi, inappetentia, & alvi siccitate laborent, imò etiam pallore vultus, & urinæ cruditate; quorum nonnulla vidi in Puella propè Subburram: in Presbytero juvene ad forum Piscium: in alio ad Templum Pacis prope forum agonale: & in erudito viro in Vico Rotundæ, sive Pantheon Agrippæ ex voluntario ptialismo in marasmum ferè redacto. Hoc tamen intelligendum velim de saliva sanorum, non autem si scorbutica, gallica, aut simili lue laboraverint ægrotantes: in quo casu, quoniam ipsa saliva morbosa est, si frequenti sputatione nimium eliciatur, ad salutem potiùs ipsorum erit, quam perniciem. Qui plura velit de saliva, donec nos nostra demus, legat *Paracelsum*, *Ludovicum de Comitibus inter veros Adeptos maximum virum*, *Helmontium*, *Kabalam Chymicam*, *Basilium Valentinum*, alioque, apud quos invenies salivam liquorem esse de universali menstruo participantem: sive potiùs elici ex saliva menstruum ferè universale, corpora in suum ens redigens; nec non sal volatile, & fixum magnis usibus ad rem chymicam destinatum; sed longa dies meliora feret.

Cum igitur existiment salivam liquorem esse solventem, cui par in natura rerum non invenitur, insipidum, ut videtur, sed mire penetrantem, ex nonnullis experimentis, quæ circa ipsam elapsis annis feci, pauca dumtaxat hìc proponam, quæ præsenti confirmando argumento conferre arbitramur.

Saliva cum solutione Mercurii sublimati, & Jovis mixta, ceruleum colorem ad album tendentem acquisivit. Aqua fortis cum jejuni hominis saliva idem prorsùs effecit. Sal Cardi bened. absynth. tamaric. & id genus lixiva salia subalbum salivæ sedimentum in fundo vasis deponunt, cui liquor supernatat limpidissimus.

Destillata saliva juvenis sani, ac jejuni relinquit in fundo salino acidum sedimentum

tum in parva copia. Et liquor limpidus, qui ab ea deſtillando prodit, mercurio ſublimato, & aquæ forti adjunctus, nec fermentationem; nec ullam in colore mutationem ſubit.

Salivæ jejuni hominis, & ſani libras præmiſſa plurium dierum putrefatione deſtillari feci leni calore ad alembici ſummitatem liquor aſcendebat, quo caloris gradu aqua communis deſtillando non aſcendit. Peracta deſtillatione, remanſit in fundo ſal ſubalbum, paululum aere, & linguam feriens, quale hoc anno in publico Theatro deguſtarunt Auditores. Ex quibus aliiſque brevitatis gratia prætermiſſis experimentis, inducor, ut credam, ſalivam continere in ſe ſal nitro ſalinum univerſali ſali analogum ob eximias, aprorſus mirabiles ſuas vires, quas ſolvendo, fundendo, abſtergendo, & licet inſipida videantur, potenter penetrando in fermentatione, ciborum, purificatione chili, ejuſdemque in ſanguinem mutatione, coctioneque abſolvit, &c.

Quatuor ab hinc annis deſtillavi nivem, ex eaque magnam copiam ſalis nigri deſtillatione eduxi: nigrum hoc nivis ſal verum Nitri ſaporem habet, & parum differentem à ſapore ſalis è ſaliva deſtillati, & in Theatro anatomico anno Jubilæi 1700. demonſtrati. Sal pluviæ, & ſal grandinis deſtillando eliciti, nitri quoque ſaporem habent: major tamen copia è nive, quam è pluvia, & grandine extrahitur. Crediderim itaque ſalivam abundare ſale nitro: ſalino, univerſali ſali valde analogo, & maxima ſolvente virtute prædito; & qualis ſalivæ natura, & ſtatus erit in corpore, tales erunt aliorum liquidorum; nam ſaliva primarium chylificationis menſtruum eſt ex noſtra opinione. Et ſicuti ſaliva acida, amara, ſalſa; dulcis, alteriuſve ſaporis in ore manifeſtatur, tales quoque ſpiritus erunt in cerebro: tales humores in aliis filtris, ſi in iiſdem eadem cauſa uti in ſaliva regnaverit.

At modo nonnulla alia de Salivæ uſu, vi, efficacia, & conſideratione addemus, ne pagina hæc fruſtra teratur.

Hac ſaliva qui carent, vix poſſunt cibos deglutire, quod præter rationes experimentis ſatis compertum eſt. Cum enim cibos aquoſitate ſua diluit, & vias, quas tranſire debent, lubricas reddit pro faciliori deſcenſu alimentorum verſus ventriculum. Si autem vellemus ſalivam inſpicere hominis jejuni, & ſitientis, cum ventriculus vacuus eſt, tunc enim reperiemus eam fortiorem & penetrantiorem exſiſtere: è contrà verò hominis immediatè poſt paſtum ſine dubio minus efficacem ipſam inveniemus, quatenus tunc temporis os ſcatet multis particulis pinguibus, oleoſis, ramoſis, quæ particulas ſuas ſalinas involvunt; ut habeant ſeſe non aliter ac gladius vagina tectus, ac proinde neſciæ pungere, incidere, poros aperire, quales uſus ipſi ſalivæ omnes Antiqui, & Recentiores Sapientes Anatomici attribuerunt.

Sic cum homo ſitit, tunc parum aquæ ejus ſalivæ admixtum eſt ac proinde ſaliva exſiſtit fortior, quatenus ſalſior; ac magnam ineſſe ei vim penetrandi, ex effectis demonſtrari poterit. Saliva enim modo recenſita hominis jejuni humores diſcutit, ſi ea inungatur pars effecta; hoc autem fieri non poſſet, niſi ipſi ineſſet magna penetrandi vis, atque conſtaret particulis, quæ poros partium aperire valent, ut materia hærens in poris libere in auras poſſit abire per inſenſibilem tranſpirationem. Tales autem particulæ nullæ aliæ eſſe poterunt, quæ ſcindendo aut pungendo ſibi viam parant ad penetrandum, quàm ſalinæ. Imo quod magis eſt, experimur in multis, qui jejuni exſiſtentes, & ſalivam in lapidem coniicientes, quod relinquatur macula in lapide, quæ difficulter inde removetur, quod arguit eius magnam penetrandi vim, & quod poros lapidis ſubeat ſuis ſpiculis ſalinis.

Sic ab eventu, & effectis aperte probatum manet ſalivam non eſſe liquidum aliquod corpus, quod plane inefficax eſt, ſed ipſam neceſſariò debere conſtare ex illis particulis, quas modò recenſuimus, ita

ut

ut saliva non solum faciat ad faciliorem linguæ motionem, nec tantum ad deglutionem facilitandam; sed ipsam habere alios in oeconomia nostra usus, præter quos notavimus, sc. cibum masticatum incidere, & attenuare, cum eoque delabi ad ventriculum, ibique partem fermenti constituere ad cibos in cremorem, & chylum concoquendos, parandosque: Nempe Anatomicus hujus temporis expertissimus in ea est opinione, ut Salivam solam agnoscat pro fermento ventriculi, eamque ista omnia peragere. Sed hæc sententia non parùm continet difficultatis.

DISSERTATIO III.

DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejusdemque natura, usu, & morbis.

BIlis humani corporis Balsamum, humorumque condimentum per analysim chymicam examinata, quatuor principiis constare creditur. Sale fixo, & volatili, sulphure, & phlegmate: quorum duo, sal fixum, & sulphur dominatur cæteris, suntque partes præcipuè, quæ ipsam componunt. Distilla bilem blando igne, prodibit statim phlegma, remanente in fundo resina densa, & facilè inflammabili: aucto igne ascendit sal volatile acre in debita quantitate; quod in inferiori parte vasis in formam ossæ obscuræ acerrimi saporis, odorisque penetrantis, magnam copiam salis fixis, acris lixivi post se relinquit. Adsunt ergò in ea salis volatilis, & phlegmatis debita quantitas, magna salis fixi, & sulphuris, sive resinæ densæ, & inflammabilis.

Hæc bilis principia per experientiam quoque facile patent. Nam cum à Pictoribus pro terendis coloribus, & à mulierculis pro vestium abstergendis maculis usurpetur; vim hanc solventem, & abstergentem è sale acri lixivo in saponariam indolem, ex mixtione cum sulphurea resina evecto pendere pro certo habendum: cujus salis particulæ sub olei, seu sulphuris tegmine in bile delitescentes ex facili illius cum aqua commixtione clarè quoque manifestantur. Oleosa enim corpora consortium aquæ non patiuntur, nisi salinarum partium interveniente concursu, & unione, ut in præfata bilis cum aqua solutione facillimè apparet.

Magnam quoque partem alchali acris lixivi in ea esse ex ipsius cum acidis fermentatione deducitur. Cum acidis, & præsertim mineralium effervescit paululum, & nimium in colore mutatur. Mixto spiritu vitrioli, citri, sulphuris, ebullit parum, & plus, vel minus virideſcit, depositio acri sedimento in fundo cum remissione suæ amaritiei. Contrà verò alchalia volatilia magis tenuem magisque claram eam reddunt cum incremento coloris citrini. Et quando bilis colorem mutat in excrementis, signum in ea redundare acidum. Intense viridis intensam aciditatem significat, quia viriditatis, si statim initio morborum appareat cum nimio fœtore, morborum fore diuturnum, vel lethalem experientia didici in ægro nobili prope Forum Fontis Trevii ad radices Quirinalis. In puero ægrotante ad Forum Hispanicum

in extremitate Collis Pincii. In Vetula prope Ædes Medicæas in Campo Martio, & prope alias Medicæas Ædes non longè ab Archilyceo Romano in Foro Agonali. Non ita, si appareat in pueris lactentibus, quorum fœtoces ob acidam lactis corruptionem facilè virideſcunt, nec gravia mala præſagiunt, ut ſucceſſit lactenti puero non procul à Ponte Molis Hadriani, ubi nunc Caſtrum S. Angeli. In alio circa Montem Citatorium, quo loci Curia Romæ decus quinque ab hinc annis ſupra ædes Ludoviſias cœptas olim, ſed non abſolutas erecta eſt. Et in duobus aliis ad latus Noſocomii Scultorum in Foro Columnæ Antoninæ non longè à Soloni ædificio, in quo mercium vectigalia ſolvuntur, quatuor jam elapſis annis ſupra rudera columnarum porticus Antonini extructo.

Bilis conſideratis ſuis partibus, ejusdemque origine, progreſſu, & ingreſſu in inteſtina, videtur eſſe facta in gratiam chyli; adeo ut, ſi chylus per inteſtina non deſcenderet, nullus bilis in iisdem uſus eſſet, & nulla ibidem mora, ac curſus. Quare ſit, ut quando in ea indebito tempore, & magna copia proficit, non concurrente tunc ſuo reagente, chylo ſcilicet crudo, impuro, & ſubacido, variè lædat ventriculum, & inteſtina, falſos exhalando vapores, qui nauſeam, ſpuitionem, vertiginem, præcordiorum anxietatem, varioſque capitis, & ſtomachi morbos producunt. quod etiam aliquo modo experimur, cum prandendi, aut cœnandi conſuetum tempus ob aliquantulum cauſam præterierit.

Chylus ex alimentis & vi ſalivæ, & fermenti gaſtrici elicitus, dum per Pylorum in duodeni cavitatem deſcendit, ſubacidus, crudus veluti caſeoſus, & impuris abundans partibus obſervatur. Et ſi ita crudus in ſanguinem deferretur, fluidorum compagem, puritatemque variè lædendo, perpetua incommoda œconomiæ corporis animati minaretur. Quod ne contingat, bilis liquorem ſummus Opifex conſlavit, quæ per modum condituræ vi ſua balſami. ea perficiat chylum, & in puriſſimum rorem commutet. Bilis enim, quoniam particulis ſalinis, ſulphureis, lixivio acribus, & volatilibus conſtat, cum chylo ſubacido, ac fere caſeoſo (major nam pars fermentantium corporum, præſertim vegetabilium, crudum veluti acorem exhalat) acidoque pancreatis ſucco ſtatim effervescit, miſcetur ad minima, & efferveſcendo totum ſal acidum chyli retundit, cum eoque intimè conjuncta in alchali volatile naturæ amicum traſmutat. Eodem tempore bilis particulæ, veluti totidem parvi cunei, viſcidiores chylo partes ſcindunt, divellunt, & hinc inde ſegregando, magis fluidas reddunt; ut præcipitatis hac ratione fœculentis ſuis partibus ad inferiora, purus ipſe, ac veluti flos, & eſſentia ciborum per lacteas in regium ſanguinis flumen propellantur. Hinc, quando bilis vel deficit, vel morbi cauſa fluxus ejus in inteſtina impeditur, ne chylus fraudetur hoc balſamo, ſoleo ſtatim ante prandium maſticationem rhabarbari præſcribere, qui paulò ante cibum deſcendens, bilis vicem gerat in eodem ſolvendo, ac depurando, quod animadvertant cum fructu Tyrones, ut nos præter alios vidimus in mercatore ad Forum Judeorum ex parte Pontis Ceſtii, & Inſulæ Tyberinæ S. Bartholomæi, ubi antiquitus celebre templum erat Æſculapio dicatum. In puero prope porticum Octaviæ, ubi nunc S. Maria in Porticu. Et in Presbytero erudito ad Thermas Olimpiades ſupra quarum rudera Domus eſt hodie Monialium S. Laurentii in Paniſperna.

Si numerare hìc vellem ingentem morborum ſeriem, qui à depravata chyli in duodeno purificatione pendent; nunquam profectò dicendi finem facerem: nam præter chronicos affectos, qui penè omnes ab hoc fonte, & à morboſa primarum viarum acido oriuntur, innumeri viſcerum naturalium acuti morbi cum lumborum, & hypocondriorum pravis accidentibus; uti, & omnes ferè cutis; & quamplures aliarum partium affectiones, quas obſtructiones vocant Medici, principium indè

ſuum

suum cognoscunt. Pauca dumtaxat notare sufficiat, quæ à morbosa bile, læsaque cum chylo fermentatione producta sæpè vidimus.

Experientia didici, pueros febricula cum macie, siti, inappetentia, pallore vultus, tensione, caloreque hypocondriorum, & alvo non lubrica, nunc adstricta laborantes; usu remediorum, quæ stomochica dicunt, aromatica, & deobstruentia pejus habuisse; præfatisque symptomatis accessisse sudores nocturnos, majorem maciem, & magis acrem febris calorem; ac ferè proximos fuisse, ut marasmo corripiantur. Purgantia Medici præscribere non audebant, ne per ea, ut ipsi putant, ventriculi calor digerens, & facultas coquens debiliores redditi, novis humoribus cumulandis occasionem aliquam præbeant. Ipse tamen perpensa sedulo natura bilis, ejusdemque commixtione cum chylo, nec non supradictis examinantis sumptomatis, cogitare cœpi, an forsan illorum, febrisque causa, non tantùm sit supposita ventriculi debilitas, quantùm amurcosa bilis, acris, viscida, & circa jecur, vicinasque partes coacta, & in motu impedita, que longa ibidem mora acrior reddita, & cum putri cachochymia ebulliens falsos vapores exhalando accidentia circa ventriculum primò, & sensim affusa sanguini febrem cum sociis symptomatis producat: atque adeo loco stomachicorum, & deobstruentium, danda potius esse remedia bilem diluendo temperantia, & per alvum subducentia, habita quoque ratione solidorum ab ejusque ebullientibus nimium crispatorum, & ita fluidorum cursum inducta tensione intercipientium. Cui indicationi, ut satisfacerem Tyronibus nonnullis solebant hanc sequentem potionem præscribere.

℞. *radic. gramin.*,
fragariæ,
cuscutæ,
agrimon.,
trifol., &
acetosæ sui sol. alleluja, *an. q. s. f. decoct. cujus in unc. VI. dissolv.*
infus. rhabarb. unc. sem., &
syr. ros. solut., *vel*
cass. q. s. m. potio alternis diebus, ægrote propinanda.

Hoc remedio ingens copia fœtidæ, & cretaceæ materiei profluebat cum febris, & accidentium ferè subitanea remissione. Cui hæc potio ob ingratum saporem, aliamve causam, quam fingere sibi solent pueruli, non placet, substitui poterit alia ex decoctione Senæ, Tartari, & Epithimi cum flor. cordial. vel serum lactis tamarindatum, & rhabarb. vel similis, quibus subducta amurcosa, & cretacea bile cum putri cachochymia, breve post tempus convalescebat. Ad quorum faciliorem evacuationem decoctionibus emollientibus, & temperantibus, vel lacte, fovebantur mane tepidè jecur, & viscera; ut laxatis fibris, longa bilis irritatione crispatis, noxiorum humorum fluxus promptior reddatur. Sæpè enim perperam intus dantur remedia, nisi habita solidorum ratione, per externa quoque obviam eamus, &c.

Cum de potionibus vegetabilium sermo sit, hìc obiter notandum remedia ex vegetabilibus parata cæteris omnibus in Urbis Incolis antecellere; & præstare magis, quam secreta mineralium è chimiæ furnis petita; quæ sive climatis natura, sive peculiaris Incolarum Urbis temperies ea respuat, nunquam, aut rarò succedunt ex voto. Quod etiam sæpè se expertum testatur Vir doctissimus, amicissimusque *Joan. Bapt. Triomphettus* Botanices in Rom. Archylic. Professor, & Botanicor. ætate nostra facilè Princeps, cujus indefessa diligentia Archilyceum nostrum gloriatur se habere hortum Medicum, cui par in tota Europa vix invenitur, nam supra sex plantarum millia in eo aluntur, & vegetant, quarum pars major exoticæ sunt ex Indiis, Africa, Europa, & Oriente ad nos magna cum impensa delatæ. Nec solùm in acutis, verùm etiam in chronicis morbis remedia ex vegetabilium genere hic summopere conferunt. Ità nuper Virum 40. ann. ætat. hydrope pectoris cum ingenti pedum, femorum, faciei, & ma-

nuum tumore, maxima ſpirandi difficultate, febre, vigiliis, &c. laborantem, adhibitis fruſtrà innumeris è claſſe mineralium remediis, per annum circiter, & à Medicis Urbis deſperatum, ſola decoctione nonnullarum plantarum, & peculari præparatione oximellis ſcillitici, educto per urinas copioſo ſero, menſis ſpatio perfecte ſanavimus cum ſolertiſſimo, doctiſſimoque Practico *Matthæo Palillio* Viro optimis moribus prædito, & ob id mihi amiciſſimo, conjunctiſſimoque. Ægrotus hic religioſus Presbyter eſt, Sacriſta Virginum Veſtalium S. Ceciliæ ad Ripam Tyberis, ubi ſex ab hinc annis novum Telonium conſtructum eſt, ſive Ædificium, quo merces per Tyberim advectæ vectigalia Principi perſolvunt.

Quæ ſuperiùs de lenta puerorum febricula diximus, breviter quoque animadvertenda ſunt in curatione icteri, cujus cauſam putant eſſe interceptum bilis curſum, vel impeditam ejus in jecore ſecretionem. Alia namque methodo uti debemus in curatione icteri à bile viſcida: amurcoſa, & inerti circa jecur impacta, alia vero ab eadem, dum copia peccat, & acrimonia, in primo caſu tartarea, quibus concretio bilis ſolvitur, & amiſſa reſtituitur fluiditas, maxime utilia deprehendi.

℞. *tartar. Bonon. unc. ſem.*
aq. tetucii unc. VI.
bulliant ad tertias, tunc adde
ſyrup. flor. perſic. unc. IV. *m. f. p.*

Et poſt duas horas more Urbis Medicorum conſueto, per intervalla ſuperbibe totum ænophorum aq. tetucianæ; dummodò non adſit febris, in quo caſu, loco illius fumi poterit aqua quævis diuretica, vel mineralis, ſed temperata, nec ſale com. abundans, ut tetuciana. Diluta plurium dierum ſpatio hiſce remediis, & educta bile, ad roborandum tonum partium, quæ longa humoris inter fibrarum ſpatia ſtagnatione, relaxari ſolent, & morbos redeundi occaſionem præbent: nec non ad reliquias bilis corrigendas, deter ſingulo mane tinctura martis tartarea ad dragm. 1. juxta deſcriptionem *Lemeri* in jure cum cichoreo, agrimonia, abſinth. pontici, &c. ebullitis. Vel potio aquæ chalibeatæ Pontis Jani in valle Spoletina. At in Ictero à copia bilis, tenuitate, & acrimonia, orto utendum diureticis, diluentibus, nitratis, & ſimilibus, quæ illam temperare, ejuſdemque impeditum curſum ſolvere valent, prout vidimus in icterico, juxta plateam Paſquini, qua tendimus ad Cancellariam Apoſtolicam, cui, loco ſanguinis è naribus, & è cucurbitulis ſcarificatis aqua flava ſolummodo prodibat. In alio propè Theatrum Pompei Magni, ubi nunc Campus Floræ. Et in ſexagenario habitante circa ædes Theatri Marcelli Nepotis Auguſti, ſupra cujus ruinas nunc eſt magna Domus Sabellorum, &c. In omnibus autem icteris, etiam illis, qui vitio dumtaxat ſolidi oriuntur, criſpatura nempè, irritationeque ductuum biliferorum à doloribus ventris frequenter producta, ſupponendum ſemper, vel bilis ſecretionem læſam in hepate adeſſe, vel ibidem curſum ejus impeditum. Quare ſæpe contingit, ut ſi diuturni fuerint, ex indebita bilis mora in ſuis locis, calculi veſicæ felleæ naſcantur, quandoque vero hujuſmodi calculi icteros longos, & incurabiles gignunt: ſanari enim ſolent, ſed paulo poſt recidivant, quare cum icteros videris pertinaces vel ſanatos, ſed recidivantes, pro certo habeas, eos à calculo veſicæ felleæ progigni, ac proinde incurabiles prædicito, quod Cadaverum ſectiones docebunt. Quod etiam confirmare poſſum obſervatione, quam in doctiſſimo Præſule menſe Januarii proxime elapſi 1701. feci. Hic per annos aliquot ante mortem facie nonnihil pallido-citrinus erat, potiſſimum in albo oculorum. Anno circiter ante obitum, dolorem vehementiſſimum, ac fere continuum, nulliſque cedentem remediis in brachio dextero, quod elevare, aut circumferre vix poterat, paſſus eſt. Pruritus frequens per totam cutim. De repente correptus fuit ſemel dolore in dextera lumborum regione, qui fuit ita crudelis, & atrox, ut omnino patientiam humanam

nam

nam superabat, debite tamen a me præscriptis remediis cessit. Sobrie vivebat Patiens licet pinguis esset; Statura eidem mediocris, & quoad reliquum corpus bene dispositus. Curis publicis, & Juris utriusque studio quasi continuo, nimium opprimebatur, hisque de causis nimium sibi de salute detrahebat. Quare die 18. Januarii 1701. prima noctis hora apoplexia derepente correptus, ipso momento interiit.

Aperto cadavere inveni duram matrem strictè satis cranio ex omni parte adhærentem. Sanguis in maxima copia ruptis cerebri vasis intra ventriculos, & universa cranii cavitate fluitabat satis niger, & grumefactioni proximus, penetratisque futuris pericranium quoque inundavit, quod rubicundum observavimus. Ingens pinguedinis moles in regione naturali, & omento. In vesica fellis duo erant calculi, alter magnitudine ovi columbini, alter vero paulo minor; ambo tamen duri, nigri, & scintillas veluti emittentes, quasi essent congeries nigri salis crystallizati. Pauca bilis, eaque nigra adinstar picis in vesica fellis. Color oculorum, & faciei continuo citrinus. Dolores brachii dexteræ lumborum regionis supra descripti: pruritus per cutim, ipsa denique apoplexia originem fortasse debent latentibus in fellea vesica calculis. Cur enim dexteras corporis partes semper occuparunt dolores, numquam sinistras? & cur brachii dolores ita perennes, nisi à latentibus in dextro hypocondrio calculis vicinas partes irritantibus, & dolorificas crispaturas ad partes è directo positas producentibus? Nam & in dolore renum à calculo, stupor cruris, & elevatio testiculi è directo observatur.

Sectis Cadaveribus, calculorum concretiones pluribus in locis observavimus; frequentissime tamen in vesica fellea, & urinaria. In vesica fellis facilius, & levi quaque de causa coguntur: nam cum analysi chymica constet, duo esse, quæ calculum componunt, principia, sal acre muriaticum sanguinis, & acido-viscidam mucaginem primæ digestionis vitio factam: certe bilis, quoniam dicto sale summopere abundat, si ob cachochymiam acido-viscida mucago eidem addatur, brevi concrescent in calculum: ea ratione, qua quis ex intemperantia vini, & lactis diu, simulque ingurgitatis, brevi tophos, calculosque patietur. Ex quibus reddi potest ratio, cur existentibus calculis in vesica fellea, geminent quoque in urinaria, & contra. Cur Icterici calculosi sint, & calculo obnoxii, ictero facile afficiantur. Et qui semel calculosus est, nisi fuerit in sex rebus non naturalibus temperatissimus, nec sanguinem per debita remedia, potissimum per aquas minerales acidulas, & chalybeatas præsertim Anticulenses, & Fontis Jani polestinas, quibus hodie utimur, optimè repurgaverit, novos expectet calculos, qui si fuerint in vesica, signa ipsorum difficilia sunt, ac obscura, & vix humana mente investigabilia, ut mirum non sit, si Medicos derisioni, obnoxios frequenter reddant, quod obiter moneo, ut cauti sint Medici in pronunciando vesicæ calculos, quia signa illorum etiam expertissimos fallunt.

Porrò qui vesicæ calculo laborant, pallidi sunt, languidi, lassi, ac veluti impotentes ad motum cum affectibus capitis quasi vertiginosis, ejusdemque debilitatio. Idque duplici, ut credimus, de causa. Primo quia ob vehementissimum dolorem centrum gravitatis fluidorum pene omnium inclinat ad inferas partes circa vesicam, in quibus stimulus potens, vis, & crispatura solidorum summopere vigent, qua ratione superiores partes corporis humorum debito, & æquilibrato cursu destitutæ pallent, & albent, & ob id etiam universalis languor artus corripit, caputque vertigine, ac debilitate vexatur. Secundo, cum bilis ethærogeneis, impurisque particulis abundet, inepta evadit, ut chylum solvat, diluat, sanguificationis rudimenta eidem impertiatur, quamobrem ex crudo, indigestoque chylo talis quoque sanguis, indeque albedo, & pallor. Ideò sæpè calculosis icteri veniunt; & circa

ca finem intermittentium ob ſuccorum debilitatem ab antecedenti febre productam iidem quoque regnant, ſicuti videre contingit in puella prope circum Flaminium, ubi nunc Templum S. Catharinæ Reſtionum, & Domus Mathæjorum, quæ poſt longam intermittentem 24. Decembris 1699. (qua die Emanuel Cardinalis Buglionus pro Innocentio XII. Pontifice graviter tunc ægrotante, & pro Cardinali Cybo Decano fere nonagenario Portam Sanctam Vaticanam aperuit, cujus apertionis à Cardinale quopiam factæ nullum ante extabat exemplum) moleſto correpta ictero, non ante liberata eſt, quam proxime Kalendas Martias ann. Jubilæi magni 1700.

Sed ut redeamus ad bilis uſum, miſcetur quoque cum chylo, ut primam eidem pro ſanguificatione diſpoſitionem beneficio olei, ſeu ſulphuris ſui tingentis communicet: quod in ſe rubini inſtar nitet, in bile verò infra rubicundæ auri tincturæ ſub flavo cortice reconditæ flaveſcit. Cœpta, hæc in chylo pro ſanguificatione tinctura inviſibilis in eo eſt, cum retundetur, ac veluti obvolvatur ab acido gaſtrico, & pancreatio in eodem adhuc latentibus; ſed per repetitas ſanguinis circulationes aciditate retuſa, & abſorpta, rubineus chyli color ſub acidi tegmine latens in ſanguine tandem manifeſtatur. Docet enim chymia liquores ſanguinis rubiciundiores, affuſis acidis, lacteſcere, & albos evadere, qua ratione nil mirum, ſi ob inertiam, vel defectum bilis, cum prima ſanguificationis principia acquirere nequeat in inteſtinis chylus ineptus, omninò evadat, ut in ſanguinem mutetur.

Denique bilis à quacumque putrefactione chylum præſervat, quod enim in condiendis cadaveribus eſt aloe, id in arcenda chyli, humorumque corruptione bilis eſt. Cum enim eliciatur ille ex cibis diverſæ naturæ animalium, vegetabilium, &c. facile putreſcentium, niſi cum eo miſceretur bilis, quæ acri ſua vi, lixiva, reſino-ſulphurea putridum omnem acorem extinguit, & naſcentes morboſas fermentationes coercet; ob longam, aut indebitam in inteſtinis moram, non ſolum promptè corrumperetur, ſed corruptis ferax principiis ſanguineæ maſſæ affuſus morbos innumerabiles quotidie produceret. Ita obſtructa bilis via in inteſtina, ſtatim in his vermes pullulant in puerili ætate; nam nihil magis inimicum eſt vermibus, quam amarum; quod, ſolo abſinthio in formam cataplaſmatis umbilico, vel ubi dolorem in ventre ſentiunt pueri, appoſito, verum expertus ſum in puero prope Mauſolæum Auguſti, ubi Templum eſt hodie S. Rochi, & in alio ad Collem Hortulorum, ſive Pincium circa Hortos Saluſtii, qui magnam inde verminum copiam excreverunt. Idem vidi in muliere ægrotante juxta Circum Floræ Ruſticæ. Vocant hodie Plateam Grimanam, cujus verminum hiſtoriam deſcripſi hoc anno in Epiſtola de lumbricis latis ad *D. Andry* Medicum Pariſienſem datam, quam cum Libro ſuo de lumbricis edidit Pariſiis 1700.

Nec ſolum vermes ob bilis inertiam, aut defectum, verum etiam ex inde nata chyli putrilagine, ejuſdemque circa Jecur, & Meſenterium una cum bile congeſtione, fermentationeque graves, & acutæ febres oriuntur cum magno ſtercorum fœtore, capitiſque affectibus, levi delirio, & lethargia; quæ capitis accidentia cum pravo excrementorum odore cum in principio febrium, & aliquando ſi male tractentur etiam circa finem obſervo, ſtatim ſuſpicor chyli, biliſque acidam, fracidamque in primis viis putrilaginem, à qua tetri vapores ſiſtemati nervorum, & capiti communicati, præfata cum febre ſymptomata produnt, certiorque de his factus, ſtatim præſcribo purgans *ex decoct. tartar. caſſiæ cum fiſtula, & epithimi, &c. cum ſolutione ſyr. roſ. ſolutivi, &c.* cujus uſu evacuata ingenti copia fœtidorum ſtercorum, delirium, febris, & ſingula pene accidentia vel remittunt, vel ſi morbus diu protractus fuerit omninò ceſſant, prout obſervarunt nuper mecum Auditores mei in erudito Viro ad Ædes veteres

Tom-

Pomponii Attici, & Balnei Agrippinæ, vocant nunc Vicum Serpentum, & S. Vitalis. Et quatuor ab hinc menſibus in homine 50. ann. ægrotante ad manſiones Veteres Militum Albanorum à Tullo Victorum, quo loci ſunt hodie Templum, & Collegium S. Mariæ de Valſicella PP. Oratorii S. Philippi Nerii, & aliis pluribus, quos ſilemus. Ut autem præfati effectus bilis clarius intelligantur, accedamus ad experimenta.

EXPERIMENTA.

I. NOn eſt hìc animus experimenta deſcribere Idibus Martiis circa bilem humanam, caninam, & hædinam in Theatro facta, quorum effectus cum de die in diem, mente rebus aliis intenta, notari commode non potuerunt, manca illa eſſent, & imperfecta. Sed ea, quæ de bile vervecina magna cum diligentia Domi peregi. Bilem itaque vervecinam in varios cyathos 13. Kalendas Aprilis mane auſtrino tempore diviſi. Ingratus ac veluti urinoſo fracidus illius odor feriebat caput cum levi dolore, & irritatione in gutture. Color bilis clarus, & colori tabaci ſimilis. Digiti qui bilem tractabant nitidi, ac terſi cum corrugata cuticula evaſerunt, ut fieri ſolet cum eos ſapone abluimus.

Cum ſpiritu vini rectificato mixta bilis, in actu mixtionis nulla fermentatio. Poſt 24. horas idem color fuſcus. In claro liquido fuſco natabant confuſe alba filula, & in fundo ſedimentum farinaceum, ac fere aucta amarities. Tertio die eadem. Addita aqua communi fuſcus color clarior fiebat. Die 12. odor gratus, liquor clarus, color fuſcus, in fundo ſedimentum.

II. Oleum tartari effuſum bili nil attulit novi in mixtione. Elapſis 24. horis color ad fuſcum obſcurum tendebat liquor omnino limpidus, & clarus. In fundo ſedimentum paucum album. Odor veluti ovorum nimis toſtorum. Eadem, imo intenſior, amarities. Tertia die eadem, addita aqua com. nil novi. Die 12. odor veluti calcis, paucum in fundo ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, color leviter viridis.

III. Sal abſinth. pulver. aſperſum bili nullam in principio mutationem produxit. Poſt 24. horas ſal nullo modo diſſolutum jacebat in fundo, reliquus liquor aliquantulum clarus. Color colori tabaci obſcuro ſimilis. Idem bilis odor urinoſus fracidus, eadem amarities, ſed paulo poſt acrior, & nimium aucta, parum guſtata à me ſtatim vehementem præ amaritie movebat vomitum. Adjecta aqua com. color mutatur in flavo obſcurum. Die tertio poſt aquam affuſam fœtor aliquis. Idem color. In fundo vaſis ſal non adhuc ſolutum, & uſque ad 15. diem eadem phænomena cum ſale in fundo.

IV. Alumen crudum pulv. in actu mixtionis nihil attulit notatu dignum. Secunda die maxima turbatio in liquore. Color liquoris obſcurus, in ſuperficie verò clara viriditatis. In fundo viſcida, denſa, ac cinerea oſſa reſidebat. Odor qualem ſaliti piſces ſpirant. Amarities remiſſa. Tertia die eadem in omnibus. Mixta aquæ com. ſtatim butiraceum colorem acquiſivit. Die 12. liquor clarus. Idem odor. In fundo ſedimentum fuſcum.

V. Cum aqua cinnamomi poſt 24. horas in fundo ſedimentum albo cinereum. Liquor ſupernatans clarus, coloris fuſci, ſed non multum obſcuri. Odor erat aq. cinnamomi, quæ urinoſo acidum vervecinæ bilis odorem ſuperaverat. Amarities grata guſtui, nec adeo acuta, ſicuti cum ſale abſinth. obſervavi. Tertia die eadem in omnibus. Affuſa aq. com. nulla coloris mutatio. Odor tamen gratiſſimus. Die 12. turbatio, & malus odor.

VI. Tinctura Cantharidum ſuper cineret calidos aqua ſimplici elicita, & bili mixta, in mixtionis principio nullum in-

biit mutationem. Secunda die in fundo paucam ſedimenti tenuis farinacei copia depoſuit. Liquor ſupernatans clarus erat, coloris tabaci. Odor ingratus, qualem ebuli folia contrita exhalant. Amarities non multum ingrata. Tertio die eadem. Poſt additam aq. com. nil novi. Die 12. turbatio in omnibus, color veluti rubicundo fæculentiùs cum inſuavi odore.

VII. Cum ſpiritu ſalis acidi vulgaris ſtatim fermentatio, & mutatio coloris in obſcuro flavum. Secunda die color intenſe viridis, & in fundo veluti farina craſſa alba. Odor ingratus, qualem ſaliti piſces præferunt. Ingrata amarities, quæ parum guſtata veluti vomitum ciebat. Tertia die eadem in ſingulis. Mixta aqua com. clarior liquor ad album tendebat. Die 15. idem odor, ſed paulo remiſſus. In fundo viride ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, & viridis.

VIII. Spiritus cornu cervi bili junctus ſtatim mutavit colorem in flavum eleganter clarum, licet aliquantum obſcurum Nullum in fundo ſedimentum. Odor ſpiritus, bilis odorem conſervabat. Amarities grata, ſicuti pene cum aq. cinnamomi apparuit. Tertia die idem bilis color, claritas, & odor uſque ad octavum, tunc affuſa aq. com. omnia clariora fiebant. Die 25. poſtquam nempe aquam addidimus, turbatio, confuſio, color vitellinus, & odor ingratus.

IX. Cum ſpir. ſal. armon. poſt 18. horas color elegantiſſimus adinſtar rubini undique clarus. Odor ſalis armon. bilem odore ſuperabat; Sapor cum grata amaritie, ut factum eſt cum aqua cinam. & ſpir. Cornu C. Tertio die eadem. Color magis obſcurus, & hæc uſque ad decimum diem, quo tempore ex mixtione aq. ſimpl. acquiſivit colorem vini albi clarum, & elegantem. Poſt hæc ob aquam ſuperadditam turbatio, confuſio, & odor inſuavis.

X. Cum ſpiritu nitri ſtatim mutatio coloris in vitellinum cum levi fermentatione. Secunda die color intenſe viridis, & magis quàm cum ſpir. vitrioli. Odor ingratus, acidus. In fundo oſſa alba craſſa. Liquor ſuperior viridis, & aliquantum clarus, limpiduſque; ſapor acido amarus. Tertio die eadem in ſingulis, Aqua com. ſuperaddita, intenſa viriditas remittebat. Die 12. ſedimentum copioſum, cui ſupernatabat liquor clarus, ſed nimium viridis. Idem color.

XI. Cum ſpir. vitrioli confeſtim colorem mutavit in vitellinum (ſæpe diximus colorem bilis vervecinæ fuiſſe fuſcum, quod denuo moneo) cum exigua ebullitione. Secunda die cum magna turbatione in omnibus: filamenta craſſa confuſe natabant in liquore. Color undique viridis ad cæruleum inclinans. Odor veluti piſcium ſaliterum. Sapor omnino acidus. Tertia die eadem in omnibus. Acidum potenter feriebat nares.

XII. Cum aqua forti mixta bilis, ſtatim bullæ, quæ ſtatim virideſcebat cum tela veluti cærulea natante. Poſt 24. horas odor acutiſſimus acidum ſpirans. Confuſio magna. In fundo ſedimentum craſſum farinaceum. In medio liquor aliquantum clarus. In ſuperficie craſſa veluti mucilago innatabat coloris albo-cinerei cum ſpuma, & bilis ad latera vaſis. Die tertia eadem. Odorem tamen referebat veluti lactis acidi, & corrupti. Die 12. eadem.

XIII. Cum aceto ſtatim mutatus color in vitellinum omnino craſſum farinaceum. Liquor ſupernatans coloris ſubviridis, ſed turbidi. Odor urinoſo fracidus, ut ſolent ſaliti piſces exhalare, Amarities retuſa. Tertio die eadem uſque ad 15.

XVI. Cum aqua com. mixta bilis ſtatim color ex obſcuro-fuſco mutatur in flavum, non ita tamen pellucidum, acuties odoris bilis eadem, ac quaſi intenſius. Poſt 24. horas idem color urinoſo fracidus. Color parum virideſcebat. Affuſa pauca aquæ nova quantitate, idem viridis color, amarities ſummopere remiſſa. Tertia die turbatio in liquore, in ſuperficie erat veluti tela, ut in corruptis rebus fieri ſolet, & ingens fœtor.

XV. Cum vino albo temperate dulci ſucceſſit confeſtim turbatio in bile, & mutatio

tatio coloris in flavo-turbidum, acrimonia bilis nares feriens ſtatim temperata. Poſt 24. horas ingratus bilis odor deſiit. In fundo depoſuit veluti farinam albam, liquor ſupernatans flavus, clarus, & intenſe amarus. Die 3. eadem, nullus fœtor. Decima ſecunda tandem fœtor, & turbatio maxima in omnibus, &c.

ALIA EXPERIMENTA VARIA.

I. IN Theatro anatomico nigra bilis Cadaveris hominis eo die reſecti, affuſa aqua cinamomi ſtatim flava evaſit abſque ulla fermentatione, & ad tertium ita duravit.

II. Ejuſdem Cadaveris fellea bilis addito ſpiritu vitrioli æruginеum acquiſivit colorem, & fere ad atramentum accedentem.

III. Bilis vituli recens mactati cum ſpiritu vitrioli ex flava-viridis ſtatim facta eſt, & ita ad tertium diem permanſit. Minus viridis cum ſpiritu nitri. Cum oleo tartari eadem bilis concreta fuit magna ex parte in offam albam, quæ in reliquo liquore hinc inde veluti divulſa innatabat.

IV. Bubula bilis ex mixtione ol. tartari per deliquium concreſcebat in coagulum veluti fibroſum cum ſpuma, eodem permanente colore.

V. Bubula quoque bilis mixto mercurio ſublimato illicò coagulatur cum obſcura viriditate, & viriditatem quotidie creſcentem vidi.

VI. Bubula bilis cum ſpir. vitrioli, magna antecedente ſpuma, coagulatur in viridem maſſam, aciditate integra manente, & viriditate. Poſt 24. horas viride, & craſſum ſedimentum in fundo. Idem quoque ſapor.

CONCLUSIO

Ab Experimentis deducta.

SEd hìc audio obmurmurantem Medicum, quid hæ bilis ſteriles, & nudæ obſervationes ad recte medendum? Quid hæc liquorum anatome languenti homini utilitatis feret? Horum, quæ mihi forſan objicientur, vetus etiam cantilena fuit quamplurium Medicorum contra experimentorum per infuſoriam in vivis animalibus Auctores, quaſi ea ad pompam artis potius, & inanem curioſitatem, quam ad commodum aliquod inde capiendum, facta eſſent. Ac ſicuti ipſi ſpretis in genus convitiis alacriter ſe dederunt inveſtigandæ partium per multiplicem liquorum infuſoriam ſtructuræ, eademq: magno cum labore pertractantes potius corporis veram compagem, & genuinos partium uſus magno cum Medicinæ incremento detexerunt: ita futurum ſpero, ut ſi quis animum dederit Anatomicæ humorum inveſtigationi per variorum liquorum infuſionem, argumento ſane à paucis animadverſo, & examinato, cum magnam lucem curationi morborum allaturum, ingentemque ob id ſibi laudem ab univerſa poſteritate reportaturum exiſtimo. Magna enim morborum pars cum ſedem in fluidis habeat; examen, quod circa ipſa peragetur, chymia vel infuſoria duce, fieri non poteſt, ut in curationis morborum utilitatem non redundet.

Qui enim curationi, Praxique dant operam, recte ſciunt indicationes curativas peti non ſolum à cauſis magnis, & patentibus; verum etiam à minimis quibuſque circumſtantiis, & occaſionibus, & vilibus accidentibus: quæ ſi ſpernantur, vis, & anima morbi ſpernitur, & per conſequens occaſio recte medendi. Nec ſolum morbi naturam, ſed occaſiones ejus, ad bene medendum noſſe oportet. Sola linguæ ariditas cum flavedi-

ne latenter veſicæ vel aliorum viſcerum inflammationes aliquando detegit, quas alia ſigna vix manifeſtant. Solus humorum color quandoque ſufficit, ut in cognitionem veniamus morbi, ejuſdemque cauſæ, & eo duce curativas indicationes dirigamus.

In tertio experimento ſal abſinthii bili mixtum ſemper fundo cyathi hæſit, nec ſolvi unquam potuit, & tantum ex eo bilis amaritiem acquiſivit, ut leniter guſtata vomitum præ amaritudine cieret. Ex hoc quis non deduceret, exiguam aquæ portionem adeſſe in bile, & ideo ſal abſinthii ſolvere non potuiſſe. Et bilis virtutem nihil magis acuere, aut augere, quàm ſalia lixivialia plantarum, & amaras plantas, quæ partibus ſuis acribus, ſundentibus, debilia, & languida bilis principia reſtituunt. Ac proinde in morbis chronicis viſcerum naturalium, in quibus acidum, & acido viſcida cachochymia ob inertiam bilis, vel ejuſdem inopiam regnat, & inde humorum concretiones naſcuntur, cæteris præſtare remediis ſalia plantarum fixa, & herbas eodem ſale abundantes, quibus reſtituta bilis temperie, confectio, ac deputatio chyli melius perficietur, & præcludetur occaſio novis cumulandis humoribus, vel jam cumulatis, ſignandi, hærendique in viſceribus.

In decimo, & aliis experimentis, quæ cum acidis facta ſunt, bilis maximam mutationem in colore, & tota ſubſtantia ſubiit, quaſi nihil magis inimicum ſit bili, quàm acidum. Et ſi hæc exterius contingunt bili, cur negabimus etiam in humano corpore ab acidis peccantibus eadem fieri poſſe? atque adeo cum excrementa videmus nimium in colore mutata, & ad viridem, æruginoſum, &c. accedere, id ab acido maligno vitriolico corredente factum eſſe credamus, cui retundendo curativas indicationes dirigere ne moremur. Ipſe contra hujuſmodi potentia acida utor *chryſtall. mont. præp. cum bezoar occident.* cum profectu. Et quoniam acidum purgantibus non cedit, niſi corrigatur, eo correcto purgationem inſtituo, ne mora pejus malum inducat. Ubi igitur regnat acidum, ibi inopia bilis eſt, vel maxima mutatio in tota ejus ſubſtantia. In experimentis cum *aq. cinam. & ſpiritibus* factis, bilis color elegantior, & nulla in ea corruptio, quaſi concluderemus in bile magnam partem eſſe alchali volatili, quod dum in illa viget, nunquam bilis colorem mutat in pejus, ſed conſtanter optimum ſervat. Contra ſi alchali depreſſo corrumpatur, confeſtim mutatio in colore fit. Hæc itaque humorum per infuſoriam Anatome manuducere nos poteſt ad cognitionem ſalium, qui regnant in iiſdem; quibus perſpectis curatio, & præſagium morbi commodiùs peragentur. Et incredibile eſt, quantùm intacta hæc Medicæ artis provincia utilitatis ferat, ſi diligenter magnaque cum patientia excolatur. Atque hìc finem habeat experimentorum bilis hiſtoria, quam humanitas tua fere è manibus extorſit; nunc ad reſpirationem, & experimenta Sanguinis, quæ paucis abſolvam, properemus.

DIS-

DISSERTATIO IV.

DE EXPERIMENTIS

Circa Sanguinem, ubi obiter de Respiratione, & Somno. De Statice Aeris, & Liquidorum per observationes Barometricas, & Hydrostaticas, ad usum Respirationis explicata. Item De Circulatione Sanguinis in Testudine, ejusdemque humani Cordis Anatome.

QUoniam respiratio in gratiam Sanguinis facta esse videtur, rem gratam, & maximè necessariam me facturum credo, si antequam experimenta circa Sanguinem peracta describam, nonnulla breviter de Respiratione attingam, utpote cujus investigatio indicare nobis poterit causam, quæ ipsum per pulmonum substantiam impellit, secernitque.

Respiratio est actio, sive vis Animalis, ita recondita, & abstrusa, ut qualibet ætate felicia quæque Medicorum ingenia fatigavit, cum de illa disserere voluerunt. Et difficultatem inde natam esse nonnulli putant, quod in ea explicandi, causam ab effectu, effectum ab instrumentis non rectè distinxerunt: sed promiscue instrumentum pro causa, & causam pro effectu sumentes, ac confundentes, erroribus, & confusioni occasionem dedisse existimantur. Musculi namque pectorales, intercostales, diaphragma, ac reliqui respirationi dicati pro causa respirationis sumebantur; cum revera nil aliud sint, quam mera instrumenta inservientia causæ cuidam generali, sive necessitati, quæ homines, animalia, & vegetabilia ad hauriendum aerem cogit; Atque adeò eos quodammodo ad pulmonis motum moveri, pulmones ad motum aeris in ipsorum cavitates impulsi, ac se expendentis. Porro respirationem necessariam esse, ut cordis incendium refrigeret, fuligines expellantur, nitrum aeris separetur in pulmonibus, & sanguini misceatur, demum ut aer ingrediatur in sanguinem, &c. hi sunt effectus respirationis secundarii, nec confundendi cum causa universali viventibus, & vegetabilibus communi in aere ducendo, hauriendoque.

Atque cum de Respiratione, & arcana ipsius mechanice tractationem habeamus, eadem difficultas in ea explicanda notari solet, quæ in examinanda natura somni solet contingere. Quando disseritur de somno, magna ex parte ejus causa quæritur in cerebro, & in eodem determinatur; rarò investigatur causa quædam universalis & remota in solidis, ac fluidis latens, somnumque inducens; & hac ratione hìc quoque causa cum effectu confunditur. Ad quorum clariorem intelligentiam sciendum est, quod sicuti Sapientissimus rerum Conditor alternas diei, ac noctis vices produxit, ut per diem motu, calore, & irradiatione Solis, tanquam causæ cujusdam generalis, res creatæ in motum ponantur, quo singulæ suos quoque effectus parere possint; per noctem vero à motu aliquantum quiescant, ne si continuus esset, dissolutionem compagis, corruptionemque pariat. Ita homo, cujus structura corporis, ut in salubri statu permaneat, motum continuum cum quiete interposita requirit; diem vigiliis, & exercitationi, ad humores excitandos, noctem quieti, &

somno, ad eosdem, si nimium effrænes fuerint, demulcendos, debet impendere: neque causam, quæ ipsum ad dormiendum invitat, investigare poterimus, nisi ante vigilantem eundem consideremus. Homo, dum vigilat, in perpetuo est motu, currit, hinc inde, recurritque, membra variè circumfert, & magna ex parte erectus, ac perpendicularis manet. In erecto, ac perpendiculari corporis situ, quoniam humores ab inferioribus partibus ad superiores: idest ad vitæ fontem cor, ascendere debent, ascendunt quidem, sed contra vim innatæ suæ gravitatis eos ad inferiora semper pellentis; coguntur quoque hinc inde per musculos, viscera, viasque partium obliquas, & curvas variè trajci, ac filtrari. Quibus innatæ suæ gravitati contrariis motibus debiliori reddita ipsorum compage, minorem vim in solida faciunt, quorum intentio, & robur à fluidorum vivida vibratione, impulsioneque dependet. Hac de causa paulatim relaxari quoque incipiunt solidæ partes, ex quo fit, ut paucis horis ante somnum experiamur primo lassitudinem, sive quandam membrorum relaxationem, paulo post debiliori sensim reddita fluidorum, solidorumque compage, universalem torporem cum palpebrarum coincidentia, denique sensuum omnium intermissionem, quàm vulgo somnum dicimus. Quæ quidem omnia contingunt, ac veluti cogant animal ad mutandum situm corpori erectum, incommodum, ac penè violentum humorum progressui, in horizontalem, & plenum, veluti necessarium ad restituendum solidis, & fluidis amissum ob laxatam compagem robur: undè qui diutiùs, ac vehementer laborant, & exercentur, longiùs quoque, profundiusque dormiunt. Qua de causa nec commodè, cum levamine capere somnum possumus, nisi corpore in longum, & horizontaliter distento ac strato. Ob eandem quoque solidorum ac fluidorum laxiorem texturam pueri, & pituitosi homines sunt magis ad somnum proclives, quam non adulti, & bilioſi.

Qui mechanices ignarus non est, certo scit, fluida in situ horizontali commodiùs, celerius, & juxta inclinationem innatæ suæ gravitatis percurrere, quàm in elevato, aut obliquo. Ideò decubitus horizontalis in lecto statutis diei horis necessarius fuit, ut fluida per aliquod tempus in sua libertate posita, nec ab externo motu, aut interno ab animi facultatibus impresso distracto, possint per partes progredi cum tanto gradu celeritatis, ac impetu, quantum ab impulsu cordis receperunt, & quantum sua cujusque gravitas, motusque internus fermentativus exposcit. Et in hoc statu tandiù manere debent, donec tàm fluidum generale, quàm particularia fluida ad talem pervenere motus determinationem, quæ ad secretiones singulis in partibus peragendas necessaria est, sive quousque per somnum, situmque corporis horizontalem debita humoris restituta compage, ac tono illorum centrum gravitatis, dictis de causis turbatum, ad naturale æquilibrium perducatur. Quo facto, positisque humoribus in æquilibrio, acquisitoque à singulis proprio gravitatis centro animal expergiscitur, sitnamque horizontalem in rectum denuò commutat. Et si in dicto situ horizontali post somnum inutili jam, ac minus necessario, magis, quàm par est, persistere quispiam vellet, turbato in debitam quietem humorum cursu, centroque gravitatis, varios in morbos delaberetur, nam æquè noxius est somnus abundans, ac labor excedens.

His positis, reddi potest rationem, cur effectus somni in cerebro potissimùm, & magis, quàm in aliis partibus observentur; ac veluti absolvantur. Nam cum omnium notissimum sit, quia singulorum centrum esse debebat sensuum, nil mirum, si laxiori, ut diximus, reddita fluidorum compage, ibidem magis, quàm alibi hæreant tardiusque progrediantur, unde gravedo quædam capitis, sensuumque omnium silentium, & torpor, quem somnum vocamus. Quare singula, quæ fluidorum compagem laxant, turbationemque in fluidis inferunt, somnum producere solent, sicuti

ti sunt morbosæ causæ in lethargicis febribus, & affectibus, vinum, repletio cibi, & potus: e quibus novum liquidum elicitum, sanguinisque intromissum, turbationem in tota fluidorum mole, laxitatemque inducunt, & hinc statim à pastu somnolentia. Ex quibus concludendum causam, quæ nos ad dormiendum cogit, non tantum in cerebro, quantum in solidis, ac fluidis quærendam esse, ac investigandam, quorum, laxato tono torpor, membrorum concidentia, necessitas decumbendi in horizontali situ, & id genus alia contigunt, quæ somnum antecedunt, vel consequuntur.

Explicata causa somni, & ab effectu debite distincta, eadem methodo procedendum erit in examine respirationis. Qua in re tria sunt priùs distinguenda, causa nempè, effectus, & instrumenta, deindè de usu differendum. Et quod pertinet ad instrumenta, musculos intercostales, diaphragma, pulmones, &c. libenter ab eis describendis abstineo, cum ab omnibus Anatomicis fuse satis explicentur: ne arduis solvendis quæstionibus tempus perdam, num pulmones ad motum thoracis, vel contra moveantur, & dirigantur variè, utpotè quibus Medicorum libri quam pleniſſimi sunt, sed tantummodò investigationi causæ incumbam, quæ animalia, & vegetabilia ad trahendum aerem impellit, & cogit.

Si rectè perpendatur aeris moles, gravitas, ac circumpulsio, constabit causam universalem, quæ Viventia, ac vegetabilia ad illum fugendum, hauriendumque per proprias fistulas cogit, solum atque unicum aerem esse. Etenim cum aer gravis sit, & inferior præmatur à superiori, qui præssus est, eò cogitur ingredi, ubi minorem invenit resistentiam, quam quidem in trachæis plantarum, & animalium esse mox probavimus. Quæ si vera sunt, credere possumus moveri thoracem, & respirationis instrumenta, quia compressum aer, & ingressum in pulmones sibi procurans facit, ut hi locum cedant, & ad motum aeris ingredientis pariter moveantur; non verò, uti putant nonnulli, moveri primò thoracem, & vicinum aerem pellere, ut pulmones ingrediatur. Neque quis dicat motum thoracis utpotè motum aliquantum voluntarium, non pendere ab impulsu aeris introeuntis, sed ab arbitrio hominis respirantis, qui se respirare nolit, thorax non movebitur, & aer non ingredietur. Siquidem hæc experientiæ repugnat: nam non respirando poterit vim facere gravitanti aeri ne ingrediatur, sed per breve tempus, quippe compressus aer coget eum, velit, nolit, ut respiret. Qua ratione certum quodammodo videtur, si aer non adesset, neque respirationis instrumenta necessaria futura, ut ferè contigit infanti in utero, qui cum natet in aquis uteri, & vitam vivat piscium, nullamque ab externo aere pressionem patiatur, pulmo, & respirationis instrumenta paulum otiosa in eo observantur. Pulmones fœtus mortui in utero Matris, si extrahitur, & in aquam ponantur, petunt fundum; mortui verò extra uterum, & aquæ injecti, innatant in ea. Quod signum ad infanticidia detegenda est evidentissimum.

Verum quod præcipuè spectat ad aeris naturam, & pondus. Aer non est positivè levis, ut Veteres putarunt; nullum enim corpus est positivè leve, sed habito respectu ad alia corpora. Omnia enim corpora gravitant, & ob gravitationem hanc, & impulsum inter ipsa, alia coguntur ascendere, alia descendere, ut in bilance contingit. Aerem gravitare primus omnium detexit *Galileus*, qui cum vidisset aquam in hydraulicis suctione altiùs non attolli pedibus 34. circiter, pendere id à gravitate aeris, non à ficta & ridicula vacui fuga variis experimentis comprobavit. Ejusque vestigia secutus *Torricellius* rem magis illustravit, perfecitque experimentis circa hydrargirum in vitreo tubo clausum factis notisque in Diario Acad. Florent. Deinceps alii docti Viri, & celebres Acad. Romanæ, Londinensis, Parisiensis, ac reliquarum, hoc idem clarius demonstrarunt, sed omnium melius, accuratisque *Boylæus*,

qui

qui non ſolum gravitatem in aere, ſed elaterem, nec aerem tantum, ſed flammam etiam gravitare explicavit.

Duæ igitur præcipuæ aeris affectiones ſunt, gravitas, & vis elaſtica. Gravitas à natura ſua, & preſſione ſuper incumbentis, vis elaſtica à preſſione dumtaxat dependet, partes enim compreſſæ majorem ſemper, ad priſtinum, quem amiſerunt, ſitum omni ope recuperare conantur. Et ut quælibet aeris pars ſuam habens gravitatem, quæ factis experimentis fere eſt milleſima ejuſdem molis aquæ, ſic tota, aeris moles ſuum habet pondus, quod tamen finitum eſt, cum moles aeris finita ſit: ſed gravius eſt in montium radicibus, quam in eorundem jugis, gravius in infima Palatiorum parte, quàm in ſuprema, ut barometro experimur. Pauca inter innumera hic deſcribam experimenta aeris gravitatem probantia. Et primo ſi ſumatur tubus vitreus mercurio plenus, cum ſubjecto vaſe mercurium quoque continente, ponaturque in machina pneumatica, paulatim, ac extrahitur aer, paulatim ad inferiora concidit mercurius è tubo, quia deficit præſſio aeris in ſubjecto vaſe mercurium continente, ſed aere denuo per gradus intromiſſio, ſubjectumque præmente mercurium, mercurius in tubo ſtatim aſcendit. Follium quoque experimento gravitas aeris demonſtratur. Folles enim clauſis omnibus foraminulis deduci non poſſunt, quod eorum dilationi moles incumbentis aeris reſiſtit, & obſtat, quæ vinci non poteſt, niſi vis ingens adhibeatur. Eandem gravitatem ſatis probant, quæ vulgo dicuntur de ſiphonibus injectoriis; de carnis intra cucurbitulas medicas in tumorum elevatione. De impedito exitu aquæ è foraminibus vaſis, cujus amplum foramen, per quod patet, ſi præſſioni cylindrorum aeria gravantium locus claudatur; De difficillima, ac pene ſuffocatoria reſpiratione in altiſſimis montium Peruanorum jugis, teſte *Joſepho à Coſta*; & in cacumine montis Olympi, obſervante *Ariſtotele*, & id genus infinitis, quæ brevitatis gratia prætermitto.

In aere talem gravitatem ineſſe, eamque determinatam, determinatus aſcenſus aquæ, & hydragiri in ſuis tubis, cæteris evidentius patefaciunt. Aqua, ut primus omnium notavit *Galileus* Italiæ decus, intra antlias aſpirantes eo altiùs aſcendit, quo major adhibetur vis, ſed nuſquam attollitur ſupra altitudinem 34. pedum plus minus: pro varia tamen aeris temperie, varia quoque liquorum elevatio cernitur, quando levis eſt aer, ut æſtate, vix ultra pedes 32. aſcendit; quando gravis, ut hyeme, ad pedes 35. circiter. Neque ob vacui fugam altiùs non attollitur, ſed quia cum vis, quæ aquam premendo ſurſum eam attollit, non alia ſit, quam pondus columnæ aeris, quæ antliæ ipſi latitudine æqualis eſt, & pondus aeris finitum ſit, eo uſque aquam intra antliam evehet, donec fiat quondam veluti æquilibrium aquæ elevatæ, & columnæ aeris incumbentis. Præſſio ergo aeris incumbentis æquipollet præſſioni, ſive altitudini aquæ pedum 34. circiter majori vel minori, ſervata ſemper proportione ſpecificæ gravitatis liquorum, & aeris pro varia ejuſdem in diverſis annorum, & temporum conſtitutionibus quoad gravitatem, & levitatem natura. Et ſi tubus longior fiat, ut porrigatur ad altitudinem pedum 40. tam aer cedere cogitur, & aqua ad 34. pedum altitudinem circumcirca ſuſpenſa manebit, reliquum vero tubi, ideſt ſex pedes vacui erunt. Certo argumento, non metu vacui, ſed ſolo aeris incumbentis pondere aquam in tubis tandiu ſuſpenſam manere, donec aeris gravitas aquæ gravitatem non vincat. Et ſi ob fugam vacui fieri hæc putentur, cur aqua altiùs 34. pedum attolli nequit in antliis, cur 34. pedum altiùs manere non poteſt?

Sicuti aqua non aſcendit altiùs pedibus 34. ita mercurius unciis 29. ideſt digitis 28. 29. 30. circiter pro varia conſtitutione aeris, eſt enim mercurius quatuordecuplo aqua gravius. Atque ſi tubi vitrei, quem barometrum vocant, altitudo perpendicularis ſuperficiei hydrargiri infra in vaſe contenti, major ſit digitis 29. hydrar-

drargirus ſuſpendetur in tubo, nec decidet, idque non ob vacui metum; ſed quia pondus aeris incumbentis æquipollet pondere digitorum hydrargiri plus minus 29. ſuſtineturque è contrapondio aeris externi præmentis hydrargirum vaſis ſubjecti; natura quippe ſuis in rebus ſemper affectat æquilibrium. Subſidebit tamen aliquantum hydrargirus tubi, parte aliqua ſubtus effluente, donec perveniat ad altitudinem unciarum 29. pondus namque hydrargiri cum aqua ejuſdem molis comparatum rationem habet 14. ad 1. ut ferè unus hydrargiri digitus 14. aquæ digitis æquiponderet, quæ ſingula nos movent ut credamus effectus, motuſque corporum, qui ad fugam vacui referri ſolent, ex aeris pondere, & elementorum veluti æquilibrio proficiſci.

Occurrit nunc difficile ſolvendum problema, cur flante borea, & Cœlo ſereno aer gravior ſit, quàm Auſtro flante, & calida conſtitutione, ut barometro expertum eſt, & relatum è doctis Viris: nam in tubo aſcendit vigente Borea mercurius, deſcendit contra in auſtrali temporis ſtatu, quod idem in machinis hydraulicis per aquæ aſcenſum, ac deſcenſum manifeſtatur. Horum ratio eſt, vel quia flante Auſtro pars quædam craſſi aeris in pluvias, aut nubes concreſcit, quas halitus è terrra ſublati ſuſtinet, & ita pondus minuunt: vel potiùs quia boreali tempore aer fit denſior, magis compactus, magiſque gravis propter vapores, halituſque terræ cum eo mixtos, & in unum ferè corpus concretos, undè major naſcitur in aere gravitas. Ideò flante borea aſperior, ac veluti unduloſus optico tubo ob majorem gravitatem atmoſphæræ obſervatur aer, quàm auſtro; monteſque nivibus pleni eminus non ità diſtinctè ſereno Cœlo cernuntur, ut ſolent nubilo. His accedit quod Aquilo, dum ſpirat, ruit deorſum, & materiam infra fert, contra Auſter rareſaciendo eandem ſupra attolit.

Horum ut certior fierem varias cum barometro obſervationes Romæ peregi in varia aeris conſtitutione, & vidi immi-nente Auſtro, quaſi aer magis rareſiat, minuſque ponderet, mercurium in tubo inſenſibiliter deprimi, elevari contra in frigidum mutata conſtitutione. Attolli quoque ad radices alicujus Collis, deprimi in ſummitate, quod etiam in ſummo, & imo altiſſimorum palatiorum expertus ſum. Ita in eodem aeris quoad gravitatem ſtatu aliam deprehendi hydrargiri altitudinem in cacumine Collis Vaticani, quem dicunt Montem Marium (quo loci fuit 40. ab hinc annis Villula docti Viri Jani Nicii Erytræi, nunc eſt Ædes ſacra religioſorum Hominum ab eo fundata, ſuaque oſſa ibidem quieſcunt) aliam in imo, minorem illic, majorem hìc. Minorem quoque in ſummitate turris Capitolinæ, in qua pulſatur æs Campanus, quod raucos vocat Cauſidicos: majorem in foro Romano prope Columnas veteris porticus Templi Concordiæ, propter breviorem illic, quàm hic gravitatis aeris cylindrum, levioremque præſſionem. Sed qua proportione creſcat, & decreſcat ſingulis momentis, res eſt longioris, magiſque accuratæ indaginis.

Præter innatam gravitatem habet quoque aer ſuperadditam à ſuper incumbente Luna, & ſi conjectari licet; etiam Syderibus. De Luna nemo dubitat, nam cum ſit corpus grave, & opacum, habeatque centrum gravitatis commune cum centro gravitatis telluris, præmit immediatè ſubjectum aer, atque æthera; & hac continua præſſione varios, ac prorſus admirabiles effectus in ſublunaribus producit: præ cæteris verò æſtum marinum, ſivè certam, ratamque fluxuum, ac refluxuum marinorum periodum, qui ita accomodatè Lunæ motus ſequuntur, ut credendum ſit Lunæ, mariſve motum, vel ab altero alterum, vel à communi quopiam principio gubernari, quod explicatu non erit difficile hoc ſeculo, quo primus magnus *Galileus* principia mechanica difficultatibus philoſophicis ſolvendis adhibuit, & mundana corpora, eorumque motus ad Statices principia, legeſque dirigi, & abſolvi probavit. Tacco hic quæ idem *Gali-*

leus

tus circa uniformitatem motus Lunæ, & maris & theoria motus diuturni; atque anni globi terraquei deduxit, cum hæc veritati catholicæ religionis non consonent.

Qua ratione Lunæ corpus subjectum æthera præmendo gravitatem aeris auget, varioſque in rebus sublunaribus effectus producit, eadem reliqua quæque sydera in hæc inferiora influere si quis assereret, puto non multum à rei veritate aberraturum. Siquidem cum sydus quolibet de genere corpus sit, gravitet, & suspendatur in æthere, hunc forsan præmit, tremulamque infinitorum syderum præssionem ad atmosphæram usque nostram propagari crediderim. Neque obstat lucida esse, levia, & ignea: nam flamma quoque tenuis est, & lucida, & tamen gravitat, ut de ponderabilitate flammæ docuit *Boyleus*. Atque si vera sunt hæc, quæ syderum influxu dicuntur sola præssione, atque irradiatione influxere putarem, quibus quidem innumeros effectus in atmosphæra nostra pariunt, varias nempè annorum, temporum, & morborum constitutiones, varias quoque in metheoris impressiones, & quamplurimas in viventibus, ac vegetabilibus mutationes. Quorum non ignarus *Hippocrates* magnus in morbis difficilibus, quippe debitè præscriptis remediis non cedunt, ad potestatem Cœli respiciendum esse consulit; aitque lib. de diebus judic. num. 1. *Plerumque enim hominis natura Universi potestatem non superat*, &c. Et quod sæpe animadvertit ipse, ut observamus an aliquid divinum in morbis insit. Prò divino certè nihil aliud intelligo, quam occultam, ac omnino reconditam superiorem cum inferioribus connexionem, & Universi in sui lunaria potestatem. Et probabile videtur corpora per aera vagantia vitalium infinitarum præssionum, alia cogi, ut ascendant, alia ut descendant, & invicem varie misceantur; ut bullæ vitreæ solent, quæ in aqua tubo vitreo concluso natantes, attollente se, aut deprimente digito foramini tubi applicito, ipsæ quoque modo attolluntur, modo deprimuntur.

At sive præssione, sive lucis propagatione influant sydera, hujusmodi influxuum operationes plurimis in rebus observantur, nec solum à Botanicis, & Pharmacopæis in plantarum genere, & à Philosophis in animalibus, & mineralibus: sed à Practicis quoque in morborum curationibus. Capitibus vulnera Medicorum observatione, periculosa magis sunt in plenilunio, quam in novilunio, quia in hoc cerebrum magis subsidet, in illo turget, fitque cranio vicinius. Luna silente morbi graviores fiunt; quod præ cæteris in calculosis observarunt Medici, & in aliis morbis varii varia detexerunt, qui syderum in res naturales influxum evidentissimè probant. Quamobrem agendi, & patiendi ratio à quodam corporum cœlestium influxu est, & constat quantum hæc inferiora superiorum impressiones experiantur; præsertim cum qualitates quædam interjaceant, quibus mediis superatis cum inferis consentiunt, quæ causa est, cur corpora nostra aeris qualitates, ejusque mutationes facilè experiantur, & unà cum temporibus mutari corporis conditionem observemus, & quale aeris pondus, aliæque qualitates, tales esse quoque nostrorum humorum motus, separationesque. Cæteris tamen syderibus magis patens influxus producit Luna, quod etiam ipse quatuor ab hinc annis admiratus sum in erudito Juvene ad Mausolæum Augusti decumbente, ubi Templum est hodie S. Rocchi, qui cum laboraret fistula stercoracea in intestino Colo prope Jecoris regionem, crescente Luna ingens stercorum, humorumque copia per illos dies è fistula prodibat, quæ paulatim eadem decrescente minuebatur, cujus rei ita certam habebat experientiam ægrotus, ut de Lunæ quadraturis & periodis sola humoris per fistulam excreti observatione ritè judicaret.

Dicam quoque quod de Lunæ motibus ab erudito Præsbytero Syro Damasceno, in maritimis itineribus, & in re nautica, versatissimo, audivi; eam nempe, veluti dies critici solent statutis, determinatisque periodis in hæc inferiora influere, mu-

mutationesque temporum producere. Qua in re sic procedendum esse me docuit. Post duas, vel tres horas à facto novilunio, vide quæ temporis constitutio, qui venti tunc regnent, & qualem constitutionem, ventosque dictis horis observaveris, tales durabunt ad tertium diem lunæ, scilicet ad dictam horam, qua factum est novilunium. Si tertio non mutetur, durabit ad quintum circa dictam horam; si neque quinto ad septimum, à 7. ad 9. a 9. ad 11. ab 11. ad 13. ab hoc ad 15. inde ad 17. hinc ad 19. à 19. ad 21. ab hoc ad 23. hinc ad 25. inde demùm ad 27. a quo ad finem lunaris periodi. Si quid circa mutationem ventorum, aut temporis, aut eorum durationem evenire debet, dictis diebus, & ordine recensito eventurum pro certa, & infallibili Nautarum experientia confirmavit Vir optimus; mutationesque majores, ac magis sensibiles in quadraturis lunæ futuras asserunt. Quæ si certa sunt, rationem periodorum regularium, & ordinatarum in diebus criticis pro interscrutabili hactenus habitam, exploratam nunc habebimus, & ferè patefactam.

Constat ex antedictis, aerem natura sua esse gravem, oportet ergo, ut partes ejus superiores gravitent in inferiores, hæ in proximè subjectas, & ita continua serie usque ad atmosphæram, & aerem, quem inspiramus, & hac ratione elateri aeris vim undequaque sese dilatandi, atque expandendi gravitati partium incumbentium æquipollentem communicent, parteseque aeris, quam respiramus, superioribus compressæ magis sint, magisque gravitantes.

Vis elastica, sive potentia innata aeris ad majora spatia sese expandendi, immediatè pendet ab ejus gravitate, & compræssione. Hanc vim elasticam dari infinitis experimentis inter cæteros probavit *Boyleus*, ut esset puerile eandem negare, vel multis hìc probare vellem rationibus. Imò multorum in aere observatorum phænomenon certa ratio assignari vix posset, nisi vis adesset elastica, & præsertim quando gravitas aeris nihil agere potest, ut in experimentis, quæ fiunt in vase clauso, in quo perit tota vis, ac præssio cylindrorum aeris incumbentium. Verùm si gravitas antecedens in aere non adesset, neque etiam vis elastica daretur; quæ tota pendet à præssione aeris superioris. Quilibet enim elater cujuscumque sortis, nisi comprimatur, nil agit; cum tota ejus vis consistat in conatu restituendi sese in situm, e quo depulsum est.

Quanta sit gravitas, & dilatio, quarum capax est aer, non est facile determinare, magnam esse plurimis experimentis probavit primò *Galilæus*, deinde *Torricellius*, & reliqui docti Viri. *Boyleus* expertus est aerem absque calore sola vi sua elastica se dilatasse in locum pristino majorem, vicinibus primò novem; deinde vicibus 31. mox plus quàm 60. ulterius vicibus 152. quæ dupla est expansionis *Merssennianæ* vi caloris promotæ, imò majoris dilatationis capacem fore, si spatium adesset, quo dilatatus aer recipiatur, ut docuit in experimentis phis. mechan. aeris elatere. Idem *Boyle in experim. de mira aeris rarefactione* dictam expansionem aliis mediis multò magis promovit ad vices nempe 8000. sola vi sua elastica, non caloris ope. Et experimento aliter instituto pervenit ad vices 10000. seu plus quam decies millecuplum loci, quem prius occupaverat, imo ad locum occupandum vicibus 13769. majorem.

Præter observationes *Boylei* constat in ingeniosis experimentis Acad. Florent. aerem beneficio experimenti *Torricellani* expansum esse in molem pristina majorem saltem ad 172., & in multo majorem se dilataturum, si quis hujusmodi observationes promovere continuò cuperet. *Merssennus* inter experimenta sclopeti pneumatici, a quo globus plumbeus vi compressi aeris proiicitur, ut à pulvere pyrio projici solet, non in majorem, quàm partem quindecimam eius, quem priùs occupaverat, loci potuit comprimere. Idem prorsus Soc. Reg. Londinensis usu machinæ compressivæ observavit. Quomodò, & quantum comprimatur, ac dilatetur aer

ab externo calore, & frigore, innumeris experimentis motum fecit *Boyleus in tract. de aeris a frigore condenſatione*, ubi videmus aeris a frigore compreſſionem arte factam in ſpatium à priore diverſum fuiſſe, ut 147. ad 158. plus minus. Hæc autem vis aeris elaſtica id habet cum aliis corporibus elaſticis commune, ut vim ſemper obtineat æqualem præſſioni, quam ſuſtinet ab aere incumbente; ſi major detur præſſio, major quoque vis elaſtica ſuccedet, aeriſque in ſtatu ordinario elater cenſendus eſt æqualis ponderi totius aeris incumbentis; quem ſuſtinet.

Ex his colligimus ſtatum, naturamque aeris, quem inſpiramus, non eſſe ſimplicem, ſed alternam, ideſt gravem, & elaſticam, quibus qualitatibus mirum in modum in res ſublunares agit, & præſertim in impellendis, vel æquilibrandis liquoribus animalium media in reſpiratione, & vegetabilium ſimplici circumpulſione. Et niſi aer compreſſus eſſet, nulla foret in eo vis elaſtica, quæ quidem certa eſt, & tota pendet ab aeris compreſſione in ampliorem ſitum ſeſe reſtituere conantis: compreſſio verò ab ingenti atmoſpheræ altitudine, ſecundum quam vis premendi debet æſtimari. Sed ad quantum ſpatium, ſi omnis tolleretur compreſſio, ſe dilataret aer; quæſitum eſt hactenus, ſed non omninò explicatum. Hoc certum eſt, ſi utramque ſummæ rarefactionis, ſummæque condenſationis aeris, ſupra quam eſt in ſtatu apud nos ordinario rationem perpendamus? Cum ſpatium, quod occupat aer ſic dilatatus, ſit ad ſpatium, quod occuparet ille, quem ordinario reſpiramus, ut 13769. ad 1. atque quod aer ordinarius occupat ad ſpatium, quod ſic compreſſus ſit, ut 40. ad 1. Erit ſpatium ſit dilatati ad ſpatium ejuſdem ſic compreſſi, 13769. ad 40. 550760. ad 1. ſeu ut quinquies centena millia ad 1. Quæ ſatis indicant uſum aeris in reſpiratione, ſive vi elaſtica, ſive gravitate propria operetur, & agat in humores per pulmonum ſubſtantiam circulantes, vel in ipſos pulmonum parietes, & vaſa, eſſe maximum, & ſatis evidentem; ſimplicique mechanice æquilibrationis, & impulſus reſpirationis munus peragi, & abſolvi, ſicuti etiam in plantarum ſuccis contingit.

Præterea totam vim, quæ nos ad reſpirandum, & reliqua quæque animalia, ac vegetabilia ad hauriendum aerem cogit, in ſimplici aeris mechaniſmo poſitam eſſe ex legibus centri *gravitatis* in genere, & liquidorum in ſpecie deducitur. Sic ſi ſupponamus duas moles aeris æqualis magnitudinis, ſed inæqualis *gravitatis* ad motum diſpoſitas, certum eſt eam ſe primò moturam, quæ gravior eſt altera; quoniam primum punctum corporis, quod movetur, eſt centrum *gravitatis*, quod accedere conatur ad centrum gravitatis commune, ideſt telluris, centrique *gravitatis* morum tota moti corporis moles conſequitur, ut obſervamus in ſagitta projecta. cujus ferrea cuſpis ſuperioris aeris parti objecta eſt, dum aſcendit: contra verò, dum deſcendit, terram verſus inclinat, quia in ea, utpotè magis gravi centrum reſidet *gravitatis*. Idem prorſus contingit in bilance aſcendente vel deſcendente, prout in alterutra ex partibus majoris, vel minoris *gravitatis* pondus collocatur.

Cum igitur centrum *gravitatis* duorum liquidorum æqualis molis, ſed diverſi ponderis ſit in parte, quæ gravior eſt; neceſſariò conſequi debet, ut aer externus, qui gravior eſt interno, ex antedictis mechanica vi ac neceſſitate, & nobis nec animadvertentibus, primus ingrediatur in pulmones, foriſque extrudat internum minus gravem, minuſque reſiſtentem; ſicque mutuæ inſpirationis, expirationiſque vices abſolvantur: atque adeò thoracem cum vicinis partibus inſtrumenta tantummodo eſſe, non cauſam reſpirationis.

Inſuper aerem ingredi, & egredi è pulmonibus poſſe immoto thorace patet obſervatione doctiſſimi *Marci Aurelii Severini*, ubi agit *De reſpiratione Piſcium*, cujus præcipua verba ſunt hæc: *Sciendum eſt, quod pluries avem grandem aquis amicam, di-*

dictam Querquetulam, secando, in ea non inveni pulmonem, sed loco ejus cochleam instar limacis duram sed transpirationem, qua aerem inspirat, & respirat absque motu pectoris, &c. disput. 1. anth. part. 2. fol. mihi p. 22. ad finem.

Aeris denique extremè rarefacti ad aerem, quem ordinario respiramus, magnam, ac penè incredibilem rationem esse, atque proportionem ferè uniùs ad mille, evincitur per guttas vitreas mathematicas, de quarum admirando phænomeno plures docti Viri disseruerunt. Ipseque cum nuper nonnullas habuissem Venetiis Romam mihi transmissas à doctissimo, & celeberrimo Medico Constantinopolitano *Israele Conigliano*, de illis publicè experimentum feci cum eruditissimo, sagacissimoque Domino *Quartaronio*, & in publico Theatro Anatomico Romano.

Post explicatam summam vim aeris elasticam arte, & experimentis detectam, restaret dicendum aliquid de determinata ejusdem gravitate, sed quoniam id fusè probatum est à *Galileo*, & reliquis *Authoribus*, qui de experimentis ad vacui fugam tractarunt, libenter abstineo. Addam solummodò ad majorem hujus rei claritatem nonnulla, quæ spectant ad proportionem, quæ est inter pondus aquæ, & pondus hydrargiri in usu experimentorum ad fugam vacui. Pondus aquæ ad pondus hydrargiri æqualis magnitudinis est, ut 1. ad 14. numero rotundo, sive ex accurata observatione *Boylæi* ad 13, ω l ✢ circiter, vel ut asserit *Marinus Ghetaldus Ragusinus* Conterraneus noster in Archimede promoto. ut 1. ad 13. ✢ l ⌐, quo cylindrus aquæ æquipollet externi aeris præssioni, requiritur, ut altior sit cylindro hydrargiri æquipollente vicinibus 14. saltem 13. ∽ l ✢ aut 13. ✢ l ⌐ prout hæc, aut illa proportio sit accuratior, atque adeò quæ postea est altitudo hydrargiri à *gravitate* aeris producta unciarum, sive digitorum 29. in aqua erit pedum plus minus 33. sive ut *Boyle* observavit maximam altitudinem aquæ suctione elevatæ supra superficiem infra stagnantis aquæ fuisse pedum 33. & unciarum 6. hoc est pedum 33. ⊣ l ∽ quo tempore altitudo hydrargiri propter atmosphæræ æquipondium suspensi fuit unciarum pedis 29. ⊣ l ✢. proximè, quæ fane hydrargiri altitudo per 13. ∽ l ✢ multiplicata exhibet uncias 402. circiter, hoc est pedes 33. cum sex unciis, sicuti etiam ex *Boylæo* monuit doctissimus *Jo: Vallis Oper. mathemat. tom.* 3. cujus Viri scripta omnia ad me nuper ex Anglia venère.

Quod effectus producit aeris *gravitas* in hydrargiro, & aquæ tubo conclusi, eosdem & multò majores in corporibus omnibus sublunaribus, præsertim verò animalibus, & vegetabilibus. Nam sicuti in machina pneumisso eodem ascendit; hoc idem etiam in aliis corporibus in aere vagantibus, vel eodem indigentibus contingere posse affirmaverim. Partes enim hujus Universi, cum ita sint à Deo inter se devinctæ, ut sibi mutuò communicare suos motus possint, certas huic communicationi, ex qua omnes singularum rerum mutationes pendent, præfixit leges, quæ nullo modo possunt violari. Vis autem omnis corporis sive agat, sive resistat, in eo posita est, ut quantum potest in eo statu, in quo existit, perseveret, sive quiescat, sive moveatur; ac vis illa præcipuè ex mole, aut massa corporis, & celeritate motus æstimari debet; nec motus propriè est motui contrarius, sed quies motui adversatur, celeritas tarditati, determinatio alteri derminationi. Quantum verò corpus ex aliorum occursu motum suum augeat, vel minuat, aut suam mutet determinationem, ut ad certas determinationes, aut calculos redigere possimus; durissima corpora mutuò inter se conferri oportere *Cartesius* existimat, & à legibus durissimorum ad mollium leges argui debere affirmat.

Sed circa leges motus à *Cartesio* traditas, sciendum est, nonnullos ex recentioribus dubias, ac penè falsas existimare; probabile est, contra quas *Henricus Regius* descripsit. Re vera namque *Cartesius* non rectè distinxit inter corpus flexibile, & vi ela-

ſtica præditum, & aliud quod ſupponit, infinitè ſolidum, adeoque inflexibile, quod etiam reflexionis capax facit. Arbitror enim ipſe, corporis in tantùm reflecti; in quantum flexibilia ſunt, ac per conſequens corpus infinitè ſolidum nullius capax eſſe reflexionis. Quare, ſi dentur duo corpora inflexibilia æqualia, quæ æqualibus viribus cum ſuis centris *gravitatis* currendo collidantur, & impellantur adinvicem, dico ibidem remanſura immobilia ubi collidantur, nec effecti. Porrò ſi eadem ſolida corpora lateribus ſuis, ac veluti obliquè collidantur, quod erit in ſiniſtra parte non reflectetur ad ſiniſtram, nec quod in dextra ad dextram, ſed contrà, poſtquam quòd ex ſiniſtra parte eſt, ſe parum revolverit, juxta ſuperficiem alterius declinabit ad dextram, & ibidem progredietur curſum ſuum; eodemque modo faciet, quod in dextra ſupponitur. Ulterius ſi alterum ex hiſce corporibus ſupponatur ſphæricum, & obliquè cadat ſupra planum infinitè ſolidum, motum ſuum continuabit ſe volvendo ſupra dictum planum majori, vel minori celeritate, prout angulus incidentiæ erit major, aut minor. Demum non ſolum in corparibus duris, verùm etiam in flexibilibus accidit, ut corpus, antequam reflectatur, volvatur parùm ſupra planum, ut ſupra corpus, in quod incidit, & deindè reflectatur.

His ſuppoſitis, & clare demonſtrata aeris *gravitate*: & elaſtica vi, non erit difficile nunc cauſam, & uſum reſpirationis per ſolam aeris ingredientis, fluidorumque per pulmones circulantium mechanicen explicare. Cauſa, quæ cogit aerem, ut ingrediatur, eſt ipſa ſui gravitas, & preſsio partium ejuſdem ſuperiorum facta in inferiores, cujus continuæ præſsionis cauſa fit, ut ipſe ingrediatur facillimè in ea loca, in quibus minorem invenit reſiſtentiam, & locum capaciorem ſeſe inſinuandi, & expandendi. Capaciſsimam cavitatem repetit in trachæa, & pulmonum ſubſtantia, præter capacitatem, inſignem quoque calorem, unde neceſſe eſt, ut per leges antecedentium experimentorum ipſe mirum in modum rareſcat, mavim elaſticam acquirat, & in majus ſpatium dilatatus vicinas partes præmat, extendat, & quod ad contactum ipſarum eſt, promovet, & propellat. Porrò quoniam aer, quò majorem vim elaſticam acquirit, eò minus reſiſtit: ut per experimenta probatum eſt ſucurius, fit inde, ut aeri de novo ingredienti cedat; & locum det, atque ab eo magis gravi, minuſque elaſtico propulſus foras exeat per expirationem. Unde concipiendum pulmones poſitos eſſe veluti in æquilibrio duplicis aeris interni, & externi, quod quandiù juxta naturæ ordinem eſt; nihil inde noxæ Animali ſupervenit; quippè, dùm qui intus eſt aer, pari vi per elaterem ſuum extrorſum nititur, qua externus *gravitate* ſua nititur introrſum, nulla læſio in reſpirando ſuccedit. Quando verò vel pulmonum aerem recipientium, vel vaſorum humores vehentium, aut ipſorum humorum culpa, vel etiam externis aeris affectione infinitis imbuti corpuſculis contingit, ut hæc duo aera malè invicem æquilibrentur & alterius ab altero ſuperentur reſiſtentiæ, ſtatim oritur læſio in reſpiratione. Ob id etiam fit, ut præſſio, & impulſus ab interno aere in pulmones, & vicina loca per elaſticam vim ſuam factus; ea non offendat, nec rumpat, propter æquipollentem præſſionem ab externo aere in eadem exterius factam, qui pari cum energia interni vim moderatur, & ſuſtinet. Quod confirmatur experimento *Boylæi*, qui obſervavit ſæpiſſimè poſito brachio intra machinam pneumaticam, aere exſucto, ortos fuiſſe dolores vehementiſſimos, quia deficiebat externi aeris æquipollens præſſio, quæ intus in brachio factam ſuſtineret. Ita pariter quoniam tota vis, & actio, quam aer in pulmonibus abſolvit, ut claſtica id facit, & ob calorem, quem ibidem reperit, ea creſceret in immenſum, pulmonibusque vim faceret; proviſum eſt à natura, ut novi aeris ſupervenientis pondere, vis elaſtica veteris coerceatur, & vetus aer noviter

in-

ingredienti locum concedat, ſicque alternæ vices inſpirationis, & expirationis peragantur. Vim aeris elaſticam ab ejus pondere, aut præſſione minui, vel augeri probatum eſt ſuperius experimento *Schol. Burgund. tom. 2. c. de experiment. ad fugam vacui*, de veſica ligata, & flaccida, quæ à radice montis ad altiſſimum ejuſdem culmen tranſlata ſenſim turgebat, & diſtendebatur, aere intus contento ab externi præſſione liberato, in amplum ſpatium ſe expandente: & denuò ſenſim flacceſcebat, à jugo montis ad radicem deportata. Quod etiam frequenter contingit veſicæ in machina pneumatica, in qua ſi ponatur ligata, & flaccida, exſucto paulatim aere, incipit extendi, donec tandem rumpatur.

Quæ ſingulæ rationes, & experimenta abundè nos docent effectus, quos producit aer in pulmones ingreſſus ſola vi elaſtica, gravitateque ſua abſolvere reſpirationemque alternis preſſionis, expanſioniſque aeris vicibus promoveri. Et videtur probabile, motum thoracis ab inflatis aere pulmonibus pendere, thoracemque dilatari, ut locum det pulmonibus aere ſe expandentibus; nam primò ſuccedit aeris ingreſſus, deinde dilatatio thoracis. Et nos nolentes volentes reſpirare cogimur aerem, qui præſſus ab atmoſphæra incumbente, ſuaque natura gravis in pulmones minoris reſiſtentiæ locum ingreditur, & animali non animadvertente, ut fit in ſomno, aer exit, & ingreditur, gravitateque ſua & elaſtica vi, fluidis ibidem circulantibus novum motum imprimit, novumque impulſum. Thorax verò ad dilationem pulmonum hac ratione attollitur. Coſtæ cum vertebris, & ſterno ita committuntur, ut parallelogrammum efficiant, dum verò eriguntur, quadratam acquirunt figuram, unde major dilatatis pulmonibus locus. Sucto enim aere, pectus attollitur, coſtæ eriguntur, atque eæ dorſo, ac ſterno ad perpendiculum magis inſiſtunt, hinc major dilatio. Ubi verò coſtæ ſua ſponte, & proprio pondere deciduntque & pulmo, ſicque inſpirationis, expirationiſque motus peraguntur, Diaphragma quoque in inſpiratione deprimitur, undè major fit pectoris dilatantis pulmonibus capacitas, quæ minuitur, cùm diaphragma in expiratione ſurſum elevatur.

Eadem igitur cauſa, quæ aquam in hydraulicis, & mercurium in barometro ad determinatum locum propellit, circulationemque, & motum ſuccorum in plantis promovet, eadem, inquam, & humorum per pulmones circulantium curſum perpetuat. Exſucto enim, exempli gratia, aere in E, ſeu potiùs loco facto in ſugentis thorace dilatato, quo recipiatur aliundè protruſus aer; ſubjectum fluidum ab aeris extra incumbentis præſſione in ſiphonem protruditur in C, & protruditur eo uſque: donec æquilibretur liquidum cum aere extra præmente in hydrargiro ad altitudinem unciarum, ſive digitorum fere 29. In qua pedum 34. circiter, & ſic pro proportione aliorum liquorum. Sed in omnibus eadem communis cauſa, aer nempè operatur, & agit: nam quæ ſuctione fieri videntur pulſione, re vera fiunt ab aere extra gravitante. Suctione in antliis, & hydraulicis machinis, nil aliud agente, quàm ut locus paretur recipiendo, aeri præſſione pulſo. Hoc unum diſcrimen eſt inter motum impreſſum ſanguini per pulmones circulanti à gravitate, & vi elaſtica aeris, & impreſſum liquidis contentis in tubis; quod hæc non niſi ad determinatam altitudinem aſcendunt, nec alium ſuſtinent impulſum, quem illum, quem ab aere ponderante recipiunt: contra ſanguis, quoniam impulſum maximum habet à corde, cujus cauſa circulare cogitur, & variè hinc inde urgetur; quando nimium remotus eſt à primo mobili, ideſt ab arcu vibrante cordis, uti eſt ſanguis, qui ab omnibus partibus refluus in pulmonis inſinuatur, difficulter ad cor reverteretur, ut circulationis terminum attingeret, niſi ab alia cauſa in pulmonibus ipſis propelleretur, ac promoveretur, quod ab aere fieri probavimus; ſed quomodo

id faciat aer investiganda est proportio *gravitatis* inter aerem, & aquam, quæ factis experimentis ferè est millesima ejusdem molis, quæ habitaque proportione gravitatis aquæ, & sanguinis; sexta parte circiter magis ponderasse aquam, quàm sanguinem vitulinum recens emissum, & ejusdem molis observavi; sed incertus adhuc sum de hac re) invenietur arithmeticè quantum ponderat aer in pulmones ingrediens, quantaque vi fluida per ipsos circulantia impellat.

Quamobrem ut proximè deveniamus ad usum aeris pulmonici, nec cordi ventilando, nec fuliginibus pellendis, nec aliis in id genus usibus excogitatis ab Auctoribus, inservire superius diximus, cum hi sint effectus secundarj, si re vera dentur, non primarii aeris ingredientis. Difficile quoque inducor, ut credam, universam aeris molem, quam inspiramus ingredi in sanguinem, cum eoque ad partes singulas propagari ejusdem æstui temperando. Nam si tanta moles aeris singulis haustibus medio sanguine per corpus distribueretur, ob insignem calorem, quem in partibus reperiret aer, summopere elasticus evaderet, & turbaret potius, atque impediret sanguinis circulum, ac fermentationem, quàm promoveret. Probabile etiam est, molem liquidam copiosam, & gravem aeris mixtam cum mole liquida sanguinis se facile æquilibraturas: proprium enim est naturæ corporum fluidorum, ut simul mixta se æquilibrent, ratione diversæ suæ *gravitatis*, factaque æquilibratione non amplius moveantur, ut aquæ cum oleo contingit. Id etiam manifeste patet in plantis, in quibus circulatio fluidi nutritii non pendet à mole fluida aeris cum eo mixti, sed ab aere per trachæas respiratorias currente, & ad latera præmente fistulas nutritias, vel ab atmosphæræ gravitate, Solisque actione succos terræ fermentante, & ad superiora promovente, ut promovetur liquor thermometri, applicata inferius manu calida. Qua de causa succedit, quod si ramus arboris rescindatur, ut exteriori moli aeris aditus pateat, vicinæ rescissionis partes marcescant ob turbationem ab externo aere factam succo nutritio ibidem circulanti, ejusque motum impediente. Et ideo natura validissimo cortice munivit plantarum semina, plantam ipsam, hominem, & animalia densissima pelle, ne tam facilis sit aditus aeri in partes fluidas eorum.

Rationi magis consonum est aerem, qui gravitate sua præssus, in pulmones, nobis ne advertentibus quidem; imo dormientibus ingreditur, ad nihil aliud inservire, quàm ut sanguinem per eos circulantem elastica vi sua ibidem magis aucta, & etiam gravitate sua urgeat, propellat, dimoveat, & torpidum jam, ac motui ineptum ad cordis fontem vivida circumpulsione perducat. Porrò sanguinem ab omnibus partibus refluum, & à dextro cordis ventriculo per pulmones trajectum vappidum esse, languidum, & circulationi ineptum, est ita certum, & à recentioribus confirmatum, & superfluum putem id nunc multis probare argumentis. Et quoniam tali sanguini miscetur quoque chylus, & lympha, à singulis quibusque partibus reflua, eundem magis incrassant, ac per consequens magis torpidum, atque vix mobilem reddunt. Quare ut per ingentem pulmonum molem pertransire possit, & ad sinistrum cordis thalamum pervenire, valido, fortique impellente, & nunquam cessaturo indigebat, quod nonnisi aer vi elastica, gravitateque sua poterat absolvere.

Respirationem autem præ cæteris inservire ad circulationem liquidorum perpetuandam, varièque dirigendam, ex observatione quàm nunc referam evidentissime colligitur.

Causidicus illustris in montis Citatorii Curia, octo ab hinc annis extructa, altus, valde carnosus, facie rubicundus studiis, Curiæque negotiis omnibus pene horis occupatus, laboravit per novem annos polypo in nare sinistro, cujus de causa difficile spirabat, & aerem difficulter hauriebat, interea bene dormiebat, comedebat, alvo secedebat, & ad reliqua bene se habe-

bebat; solummodo venter sensim in dies mole crescebat, & pedes quoque maximopere intumescebant, facile sudabat ad quemlibet vel leviſſimum motum, spirabat interim difficile dum progrediebatur per urbem, quia præ cæteris popylus nari respirationem impediebat. Venter itaque in dies intumescebat, uti & pedes. Tandem per manum solertis Chirurgi cum forcipe Aquapendentis extirpari sibi fecit polypum; & libera respiratione acquisita, (mirum dictu) viginti dierum spatio venter latitudine duorum palmorum cum Amicorum admiratione detumuit, & pedes quoque paucos post dies omnino detumuere, & convaluit. Facies ægri erat rubicunda, & naturalis: ergo tumor ventris non acciderat vitio obstructionum in visceribus, sed vitio tardioris motus sanguinis per abdomen; tarditatem producebat negatus aeris liber ingressus in pulmones, vitio præfati polypi, negatoque aeris ingressu, non fiebat tanta præssio in liquidis pulmonum, quanta necessaria erat in ea mole corporis ad bene sanèque vivendum; unde ex tardiori motu sanguinis, & tumores pedum, & moles magna ventris nascebantur: quæ statim evanuere cum totalis libertas aeris restituta fuit, ut pulmones ingrediatur.

Neque solum propellendo sanguini destinata est respiratio; verum etiam ut hujus magni follis motibus tota fluidorum moles, solidorumque compages in vivida veluti vibratione permanet, quo facilius feliciusque animalis functiones absolvantur, promptiusque villi carnei musculorum præssionibus cordis per arterias, & currentem in eis sanguinem propagatis; villi vero membranei continuis oscillationibus, vibrationibusque duræ matris, quam nos veluti alterum cor principium & centrum motionum membranosis in partibus supponimus, cedant ac obtemperent, præssione diaphragmatis circulus liquidorum in naturalibus visceribus præ cæteris messenterio excitetur, & augeatur, quippe nisi ea esset, difficile per tot infinitos vasorum meandros percelarentur. Sed præter innumeras observationes ab Auctoribus relatas, quibus aeris ad circulationem promovendam primarius usus demonstratur, mea me experientia in hac opinione magis, magisque confirmat. Vidi enim quatuor ab hinc annis Juvenem, qui decumbebat ad Vineam inter Amphiteatrum Flavium, & Arcum Constantini Magni, in abdomine circa dextrum inguen vulneratum, sola respiratione sanguinis è vulnere egressum varie moderasse, suppressa namque respiratione, supprimebatur & sanguis; laxata, ipsius etiam cursus laxabatur. Ad promovendam sanguinis, circulationem primario factam esse respirationem, nec non in auxilium cordis, idest ad minuendos labores, & ingentem vim quæ necessaria ipsi esset ad circulandos humores, clare ac evidenter demonstratur, non solum ex situ cordis in pulmonum medio, vasorum disposition, aeris in eos præssione, aliisque hujusmodi, quæ Phisiologi docent; verum etiam ex ipsa cordis mole. Nam nullo modo parvus musculus, qualis est cor, centum annorum spatioque quisque protrahere vitam potest, sanguinis circulationem velociter, & interrupte perpetuaret, ni pulmones follium adinstar concurtente aeris gravitate & vi elastica continuo præmerent illum, & urgerent; & ita veluti manus darent, atque auxilium vicino cordi, ut admodum emboli humores numquam cessante cursu protruderet.

Sed objiciet aliquis. In motu corporis paulò vehementi crescit spirandi difficultas, frequentisque respirationis necessitas, licet eadem sit in aere gravitas, idemque pondus; non igitur à gravitate aeris immediate pendet respirandi necessitas, sed ab ipso thorace per musculos suos dilatante se, & comprimente.

Respondemus, frequentem in citato cursu spirandi necessitatem pendere à mutato æquilibrio, sive alterna resistentia inter aerem gravitantem, ac præmentem, & inter fluida per pulmones circulantia, nam tunc cum majus sit momentum cursus fluidorum momento præssionis aeris: ne-

ces-

ceſſe eſt & inter hæc duo liquida oriatur turbatio, reſiſtentia inæqualis, & ut ita vis fiat pulmonibus, atque inſtrumentis reſpirationis, à quibus demum oritur frequens, mutatus, aut inæqualis ordo reſpirationis, turbatuſque aeris egreſſus & ingreſſus per pulmonum telas. Ob hanc pariter humorum per eos circulantium majorem vel minorem craſſitiem, tenuitatem, velocitatem, aut alias affectiones morboſas, vel naturales ſuccedit, ut ex hominibus aliis ſalubrius degant in aere tenui & magis levi, alii in gravi magiſque craſſo; prout varie aer eam circulantibus humoribus præmendo æquilibratur, & cum pulmonum telis colliditur. Ob eandem quoque rationem, nec non ob variam inſtrumentorum reſpirationis læſionem, variè ſpirandi difficultates in ſanis æque ac ægrotantibus oriuntur. Et aliquando, id quod mirum eſt, homines obæſi, craſſis viſcidiſque repleti humoribus, melius ſe habent in aere gravi craſſoque, quàm tenui, quia forſan ille cum majori elatere ſit præditus, ob majus ſui pondus magis præmat humore in pulmonibus. Facilem & expeditum circulum ſive curſum ipſorum reddit, unde major reſpirandi facilitas & obæſorum ſalubrior vita. Qua de re ſola conſulenda eſt experientia.

Reliquos uſus reſpirationi aſſignatos, ſuper uſque reprobatos hic amplius non commemoro, ne tempus perdam inutilibus. Quæ enim dicuntur de fuliginibus à temperato corde exeuntibus, non videntur eſſe fuliginoſæ materies, ſed aer egrediens, & à novo ſubingrediente expulſus in formam vaporum, ut ſuccedit in machina pneumatica, cujus exterior ſuperficies, dum aer exhauritur, veluti nebula obfuſcatur, & ob egredientem aerem tanquam rore madeſcit. Quod vero ſpectat ad nitrum aeris per pulmones filtratum; quid fieret de tanta nitri quantitate, ſi ſingulis momentis diu, noctuque in ſanguinem ingrederetur? Certè obruet vitalem flammam magna ſui copia; multo magis cum non ſit in poteſtate noſtra, dum nimium redundat, ejuſdem ingreſſum impedire. Portionem aliquam ſalium aeris filtrari per ſolidas pulmonum partes, & ſanguini commiſceri concederem in gratiam eorum, qui talem tuentur opinionem, ſed totam nitri quantitatem, omninò nego. Crederem potius, ut ſuperius quoque de ſaliva monui, aeris ſalia fundi, & imbibi à ſaliva, ac limpha oris, utpote menſtruo proprio, ac peculiari ſalium, & ita per ventriculum in ſanguinem traduci, quod quidem menſtruum in pulmonibus non invenio, & licet lympha in pulmonibus quoque reperiatur, quoniam tamen cum ſanguine confuſa eſt, inepta evadit ſalibus aeris ſolvendis, & imbibendis, ſed videatur tractatio de ſaliva ſuperius tradita.

Qua mechanice aer per gravitatem, & vim elaſticam ſuam fluidorum curſum in hominibus per pulmones promovet, eadem in reliquis animalibus, volatilibus, inſectis, & omni genere viventium, nam omnibus eadem, & communis eſt aeris neceſſitas. Eadem quoque ratione trachæas plantarum reſpiratorias in Italia primum hoc ſæculo detectas ingreſſus aer, fluidorum circulum in plantis perpetuat, & excitat, ut videre eſt apud *Borrellum de Mot. Animalium*, Romanæ Academiæ fulgentiſſimum ſydus.

Ad finem hujus tractationis dicendum breviter, cur nonnulla animalia, licet aere indigeant; ſine aeris tamen uſu commode vivant, ut Ranæ, & id genus amphibia. Quod à peculiari pulmonum mechaniſmo, & fluidorum ad eos proportione particulari ideſt peculiari æquilibrio, & reſiſtentia pendere teſtudinis anatome, quam decem ab hinc annis Patavii feci eruditoque juveni Medico Pariſino communicavi; ſatis evidenter me docuit.

Teſtudinem nemoralem ingentis magnitudinis (quæ Venetias ex Dalmatia feruntur, & interdum centum circiter, ut audivi, libras pendent, & apud Indos inter magna ſatis animalia numerantur, teſte *Boyleo de Util. phil. rat. exper.*) ſumpſi; aliter, ſi parva fuerit teſtudo, impoſſibile erit anatomen recte, atque perfecte inſti-

tue-

tuere : ejuſque nares, os, & partes adjacentes linteo vilocolla oblinito obturavi, ne pateat aditus aeri, & vidi ſine aere vixiſſe per viginti, & plures dies. Cur autem tandiu ſine aere vixerit, ob ſequentes rationes factum eſſe exiſtimo. Quod teſtudinis cor diu protrudere ſanguinem poſſit abſque reſpirationis ope, non pendet id à ſolidiori ſuarum fibrarum compage, ſed ab aliis cauſis, quæ in homine, atque aliis animalibus non reperiuntur. Conſiderata enim ſanguinis qualitate, quam propellere debet cor; conſiderato quoque ſpatio, quod percurrit, & velocitatis gradu, quo curſus abſolvitur; patebit ob has duntaxat rationes fieri, ut cor teſtudinis abſque reſpirationis beneficio ſanguinem diu circulare poſſit, non vero à vi majore ipſius, aut ſolidiori fibrarum tono, quem aliis in animalibus reperire neſciamus. Sed examinemus nunc vim, ſtructuramque ventriculorum cordis, molem pulmonum, vaſorum diſpoſitionem, & curſum ſanguinis in teſtudine. In ejus corde tres cavitates, ac veluti ventriculi obſervantur. Dexter ſeparatus à ſiniſtro per parietem carneum, qui verſus cordis baſim habet foramen ſimile foramini ovali fœtus, ſed neſcio an ejuſdem uſus, ejuſdemque revera ſtructuræ, & perforatur à pluribus foraminulis, quibus dicti duo ventriculi communicant. Medius ventriculus, qui minor eſt ſupradictis communicat cum deſtro ventriculo, per foramen fere ita latum, quanta eſt tota ſui cavitas, & revera mihi videtur eſſe idemmet dexter ventriculus elongatus, à quo nonniſi per quandam veluti conſtrictionem diſtinguitur. Cum communicent ad invicem hi tres ventriculi, pro uno tantum habendi probabiliter ſunt, nam omnium fere vires in unum conſpirant. Vaſorum diſpoſitio talis eſt: Ventriculus ſiniſter nullam emittit arteriam, ſed recipit ſolummodo venæ pulmonalis truncum, quæ deſinit in auriculam ſiniſtram. Medius producit arteriam pulmonis, nec ulla vena in ipſum ingreditur. Dexter denique originem dat trunco aortæ, & arteriæ, quæ in fœtu vicem gerit communicationis inter arteriam pulmonicam, & aortam deſcendentem, & recipit truncum venæ cavæ, quæ deſinit in dextram cordis auriculam. Medius ergo ventriculus inſervit, ut ſanguinem in pulmones impellat, & ex his trajicitur in ſiniſtrum, ex hoc in dextrum, & univerſum corpus. Unde omnes hi ventriculi in agendo alter ab altero pendet, omneſque cordis vires ſimul concurrunt, ut ſanguis à dextro ventriculo per ſingulas quaſque partes circuletur.

Examinata vaſorum diſtributione; perpendamus tamen curſum ſanguinis. Secto teſtudinis ſterno, quod hoc anno 1701. pluries fecimus publice in Theatro anatomico, vivit ipſa per aliquod intervallum: & per microſcopium, vel nudis oculis liquidorum circulus in ſuis vaſis cum cordis vibrationibus notari poteſt. Sanguis cum exit à dextro ventriculo dividitur in duas partes. Portio major ingreditur in aortam, & in arteriam communicationis, & facta per totum corpus, exceptis pulmonibus, circulatione, per venam cavam in dextrum ventriculum, qui terminus eſt ſuæ circulationis, deſinit, ſiniſtrumque ventriculum non attingit. Reliqua ſanguinis pars è dextro ventriculo intrat in medium, inde in arteriam pulmonicam, ac per pulmones diſtribuitur, è pulmonibus per pulmonicam venam regreditur in ſiniſtrum ventriculum, ubi non inveniens arterioſa vaſa, ut egredi poſſit, cogitur per foramina parietis carnoſi deſinere in dextrum ventriculum, unde circulum inchoavit; & ita per ſolos pulmones curſum ſuum perpetuat.

Ex quibus concludendum eſt, vires omnes cordis teſtudinis unitas eſſe, ac deſtinatas, ut ſanguinem à dextro ventriculo in ſingulas partes protrudant, & ut à ſingulis in eundem revertantur. Quod non ſit in corde hominis, in quo foramina in pariete carnoſo non adſunt, ejuſdemque ventriculi alter ab altero diſtincte agunt. Contra in teſtudine tres ventriculi unite agunt, & in unum finem. Secundò quantitas ſanguinis humani à corde propellen-

di eſt ingens, & ſpatium longiſſimum, in teſtudine exigua ſanguinis copia, & ſpatium breve. Tertio pulmones teſtudinis data proportione corporis multo majores ſunt illis hominum, nam tertiam partem corporis teſtudinis ipſi ſoli occupant, ſicuti publice in theatro demonſtravimus; cum in homine vix decimam. Hujuſmodi magnos, & oblongos pulmones habita ratione molis corporis vidi quoque hoc anno in vipera in Anatomico Theatro diſſecta; tales quoque, ac multiplices obſervantur in bombice, aliiſque inſectis: quas ob cauſas ſuccedit forſan, ut vivere poſſint hæc animalia per aliquod tempus in vaſe clauſa abſque ſuffocationis periculo.

Auricula dextra cordis duplo major eſt ſiniſtra, & in illa ingens funiculus vaſorum afferentium, & deferentium inſertus obſervatur.

Renes habita ratione molis corporis ſunt valde magni, forſan quia præter urinam ſecernere debent latieem, qui per tranſpirationem eliminandus eſt, ſed eliminari nequit ob oſſeam teſtudinis ſuperficiem.

Jecur eſt etiam ingens, & in lobos diſtinctum, & ab eo prodiens ductus coledochus evidenter in inteſtina exoneratur. Teſtes medietate minores renibus ſunt, rotundi tamen, & flavi.

Hæ ſingulæ circumſtantiæ efficiunt, ut cor teſtudinis curſum circularem ſanguinis diu promovere poſſit ſine reſpirationis ope: nam vires omnium ventriculorum unitæ ſunt, & in unum conſentiunt, paucamque ſanguinis copiam expellunt. Et tandem omnis ſanguis una cum circulatione iter ſuum per totum corpus abſolvit, licet lente procedat. Hominis vero cor, licet robuſtum ſit, nihileminus tamen habito reſpectu ad modum, quo ſanguinem propellit ingentem quantitatem per pulmones tranſeuntem, ad ſpatium, & velocitatem, qua percurrit, impoſſibile eſt, ut abſque reſpirationis beneficio poſſit illum ad remotas quaſque partes impellere, & hinc reddi poteſt ratio, cur teſtudines, & amphibia animalia, licet aere indigeant, ſine aere tamen per aliquod tempus vivant, fluidorumque circulatione in iis recte purgantur, de quibus fuſe hoc anno 1701. Menſe Februarii in anatomico Theatro differui, cum teſtudinem cultro anatomico ſecarem, ejuſque cordis & viſcerum ſtructuram publice exponerem, ad meam *de Reſpiratione* ſententiam valide confirmandam.

Plura dici poſſent de teſtudinis anatome, ejuſdemque partibus publice in Theatro examinatis; potiſsimum de comparatione circulationis ſanguinis teſtudinis ad comparationem circulationis ejuſdem in fœtu humano in uteri cavitatis concluſo; nec non de diſpoſitione vaſorum, & ventriculorum cordis in fœtu; de communicatione foraminis ovalis cum cordis cavitatibus, hujuſque foraminis ad vaſa cordis, & pulmonum peculiari diſpoſitione, reſpectu, ac proportione; pulmonum denique uſu in circulandis trajiciendiſque fœtus humoribus: quæ res hoc anno magnas ſuſcitavit lites Pariſiis inter celebres illius Univerſitatis Anatomicos, utinam ſine Anatomices dedecore, ac Medicinæ detrimento; audio enim alios pugnare rationibus, alios contra experimentis; ſed ab iis deſcribendis libenter abſtineo, nam nec tempus ſuppetit, nec epiſtolæ brevitas orationis prolixitatem requirit.

Plura quoque dicerentur de aeris pondere, ejuſdemque cum liquidis æquilibrio, quæ ſatis ejus in pulmones ingredientes uſum, ac poteſtatem illuſtrant. Sufficiat tantum circa finem animadvertere, quod cum nos in fluida aeris mole vivere debeamus, corpuſque noſtrum, & noſtri pulmones taliter fabrefacti ſint, ut ſingulæ totius machinæ partes ad aerem, & aer ad ſingulas accommodetur, ac veluti proportionetur; in tractatione *de Reſpiratione*, niſi aerem rite perpendant, ac examinent Medici, de illa nunquam optime judicabunt, &c.

Ex-

EXPERIMENTA
Circa Sanguinem.

EXperimenta, quæ sequuntur, alia in Theatro anatomico, alia Domi apud me peracta sunt: quare ut clarius percipiantur, decrevi absque multis verborum ambagibus eodem ordine, eademque brevitate describere singula, qua per experiundi methodum nobis innotuere, ut ita unusquisque deducat conclusiones curandis morbis proprias, & necessarias.

I. Sanguinem Vitulinum recens è vena exeuntem pro singulis sumpsimus experimentis Spir. Corn. C. cum sanguine Vitulino calente adhuc mixtus parum fermentavit cum spumæ magna elevatione, fluiditas in sanguine eadem, ut ante: 2. die odor. Spir. C.C. cum fluiditate eadem, spumosus, ut prius. Coloris inter rubrum, & nigrum, consistentiæ mellis. Usque ad 8. diem eadem in omnibus.

II. Oleum tartari sanguini affusum fere nullam excitavit fermentationem: Fluiditas major, quàm cum spir. Corn. C. Color roseus obscurus. Secunda die eadem. 5. die consistentia mellis. Color obscurus, nullus fœtor. Idem ol. tartari cum sanguine Canis è vena jugulari recens educto mixtum eadem produxit phænomena cum fluiditate, & nulla coloris mutatione.

III. Ocul. cancr. cum aceto destill. irrorati fere statim coagulationem in sanguine induxerunt cum aliqua fermentatione: Color elegantissime purpurinus, ac rutilans, Secunda die nihil novi 5. die odor ingratus, color niger, & quædam veluti aranearum tela cinerei coloris in superficie.

IV. Spir. vini in actu mixtionis quandam veluti undulationem cum leni fermentatione effecit, cum nulla tunc temporis coagulatione. Sed refrigerato sanguine in solidam consistentiam concretus est, & ita permansit ad tertium absque ulla mutatione in melius, vel deterius. Odor gratissimus, color obscurus instar tabaci. Usque ad 5. idem odor, ac eadem in omnibus sine corruptione. Cum sanguine canis mixtus fluiditatem per aliquod tempus conservavit, deinde congretus est. Color non ita rutilans, uti fit è sale absinthii.

V. Alumen crudum pulverizatum statim sanguinem congelavit. Color obscuro lividus, fere nulla fermentatio. In superficie bullæ, quæ statim rumpebantur. Secunda die eadem. 5. color lividus cum totali consistentia, ac duritie, idem ingratus odor. Eadem cum sanguine canis contingerunt.

VI. Pulvis cantharidum nigredinem illicò induxit, & inde coagulatio sequuta est cum nulla antecedente fermentatione. 2. die eadem 5. odor ingratissimus cum corruptione, & ad instar aranearum telæ vitiligo in superficie. Tinctura cantharidum cum sanguine canis mixta fluiditatem per exiguum tempus conservavit, sed cum omnimoda coloris mutatione, postea coagulatus est.

VII. Per spir. nitri nigerrimus confestim evasit cum magna coagulatione. Die sequenti, colore tabaci tingitur cum consistentia mellis. Odor ingratus, veluti piscium rancidorum. 5. die major durities in liquore. Eadem in omnibus cum majore corruptione. Cum spir. nitri sanguis canis nigrefactus est, & coagulatus, minus tamen, quàm cum spir. vitrioli.

VIII. Cum aqua cinamomi nulla fermentatio. Leniter concretus est ad consistentiam tremulam gelatinæ. Color naturali similis, sed non ita rutilans, isti cum ocul. caner. 2. die eadem in singulis, eadem quoque usque ad 9. cum odore gratissimo, & sine corruptione. Sanguis canis cum aqua cinam. fluidus, & rubicundus evasit; sed deinde in consistentia mutatus.

IX. Spiritus sal. armon. nullam produxit fermentationem; fluiditatem tamen conservavit. Color idem obscuro rubicundus, odor acutus, feriens haud 2. die eadem fluditas, color idem, & odor. Quinta die consistentia gelatinæ similis, color

ut ſupra. Odor gratus.

X. Per ſpir. vitriol. coagulatio cum efferveſcentia ſtatim nata eſt. Nigredo obſcura, odor ingratus. Secunda die odor ingratus fracidus, major conſiſtentia, & color tabaci obſcuri. Eadem uſque ad ſexta cum odore ingratiſſimo, & majori corruptione. Cum eodem ſpir. ſanguis carnis ſtatim concretus eſt cum maxima nigredine.

XI. Sal abſynth. pulver. cum ſanguine mixtum, confeſtim ab hoc abſorptum fuit, ſecum eſt in eo actu levis grumefactio, deinde fluidus evaſit. Colorem ſummopere rubicundum acquiſivit ſine ulla fermentatione in actu mixtionis. Secunda die eadem fluiditas, & color vividus, ac rutilans, & ſupernatabat portio ſeri pauca flavedine tincti tertia major conſiſtentia in ſanguine. Idem color cum odore grato. Serum cum ſolita fluiditate quinta die conſiſtentia ſolidior, color niger, odor inſuavis cum exigua lividitate in ſuperficie. Cum ſanguine canis eadem obſervata ſunt cum colore vivido, & fluiditate.

XII.

Infuſoria in Jugularem Canis.

CAni juveni ad tabulam ligato infudimus in Theatro Anatomico Auditoribus pleno 7. Martii 1700. ſpir. vitrioli debitam quantitatem in jugularem ſiniſtram. Statim moveri fortiter ac conqueri cœpit animal cum ululatu ingenti, & poſt vehementes corporis concuſſiones perit ſemiquadrante horæ vix elapſo. Cadavere refecto univerſam pulmonum molem nigerrimam, & omninò exſiccatam vidimus; idque in interna, ac externa ejus parte. Sanguis in pulmonum vaſis erat omninò concretus, ſed ad inſtar carbonis nigrefactus. Pars colli, qua factum eſt experimentum denigrata, ac fere ſphacælo correpta apparuit, &c.

Conſtat ex his quantum acida inimica ſint ſanguini, & quantum immutent ejuſdem compagem. Contrà vero alchalia non amica tantùm, ſed ejuſdem naturæ fere affinia, uti obſervatum eſt ſuperiùs infuſione ocul. cancr. aq. cinam. ſpir. corn. c. olei tartari, &c. Et cum duo ſint in ſanguine prima, ac præcipua principia, acidum, & urinoſum, prout hoc, aut illud in eo dominium obtinent, univerſa maſſa ſimili natura inficitur; ſed acidum regnat, & author eſt chronicorum morborum; urinoſum vero acutorum, quod ſummopere ſcire convenit ad morbos recte dignoſcendos, & curandos.

Atque hæc ſunt, amiciſſime Paſcoli, quæ de rebus anatomicis, te ſuadente, in mentem venerunt. A quibus quidem libenter abſtinuiſſem, cum raptim, & negligenter ſcripta ſint, niſi humanitas tua, veluti per vim ea extorſiſſet. Scis enim quàm ſevera ſit hodie Librorum omnium examinatio; quàm ſint, ubi quid ſcribimus, ambigua cavenda, ne qua omninò ſecus interpetrandi, trahendique in deteriorem partem occaſio præbeatur. Neque mireris, ſi tardiùs, quàm deſtinaveram, ad te mittuntur; nam occupationes obſtiterunt, quæ diem quandoque totum eripiunt à mane ad veſperam. Quod etiam ſi non ſcriberem, tamen opinari tuæ prudentiæ, & humanitatis eſſet. Opuſculi tui quamprimum edendi exemplar unum, iterum atque iterum rogo, ut tranſmittas Academiæ Phyſiocriticæ Senenſium, potiſſimum verò Pirrho Mariæ Gabriellio eruditiſſimo Viro, cui, & univerſæ Academi ſummopere debeo, quod me in nobiliſſimum cœtum ſuum nuper aggregarunt, & de te, ac ſtudiis tuis optime ſentiunt. Opus noſtrum *De ſolidis, & ſolidorum morbis* quamprimum expecta. Ibi plura de origine motus ſolidorum à cerebro, & meningibus, de illorum æquilibrio, uſu & poteſtate, & elatere rationibus, & experimentis comprobata habebis. Antonium Magliabechium celeberrimum Virum, & utriuſque noſtrum amiciſſimum meo nomine peramanter ſalutes, ſi Florentiam ſcribendi occaſio detur. Sed longus progredior? Ama me. & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum. Saluti conſule, & vale. Romæ prid. Idus Julias Anno Jubilæi 1700.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.
AD VIRUM AMPLISSIMUM
JOAN. FRANCISCUM MAUROCENUM.

Oratorem Venetorum apud CLEMEMTEM XI. Pont. Max.

PRAEFATIO.

CUM multæ, ac variæ rationes sint, Maurocene Orator Amplissime, quibus Populi, & Urbes longe aliis præcellere, maximaque inter alias gloriam consequi possunt: tum duæ præcipue in amplissimo, & laudis, & dignitatis gradu illas locare consueverunt; res nempe à Civibus præclare bello gesta, & Scientiarum decus egregiè, atque cum utilitate publica ab iisdem assertum. Hinc de Patria præstantissimorum Virorum inter plurimos populos contentio, ac pugna orta fuit sæpe numero: & humilis ignotarum Urbium conditio unius Civis amplitudine: nobilitatis, & gloriæ splendorem sibi comparavit. Quæ cum ita se habeant, quantum aliis præesse summo jure Itala Tellus armis, & litteris florentissima, cujusque ingentem famam felicitate, ac virtute suorum partam, universæ Terrarum Orbis Civitates æquare nunquam, aut minuere potuerunt. Atque, ut de Viris litterarum gloria claris aliqua dicamus, potissimum qui nostris temporibus de re medica, & philosophica scripsere: cuiquam compertum non est ingenium Bernardini Telesii, & M. Aurelii Severini, veræ philosophiæ, Medicinæ, atque Chirurgiæ Restauratorum? Cui non constant exercitationes, arduique labores Mercurialis, Martiani, Ficini, Benevenuti, Patritii, aliorumque optimis disciplinis eruditorum pro Platonis, Pythagoreorumque sententiis in pristinum restituendis? Et quod primum est, neminem latent inventa Galilei Philosophorum ætatis nostræ Principis; qui ut veterem in litteris Italiæ gloriam tueretur, & confirmaret, res Mathematicas, Astronomiam potissimum, & Mechanicen exornando, philosophandi methodum illam Græcorum, qui Philosophiam cum Mathematicis conjunxerunt disciplinis, primum omnium revocavit, aliisque facem præbuit investigandi interiores naturæ latebras, atque omne immensum mente, & animo peragrandi. Ut modo præteream Cavalerium, Torricellium, & qui ætate nostra floruere Borellum, Malpighium Redium, Bellinum, alios que, quorum ope Physices scientia, & Ars medica novis inventis fuit exornata. Quare cum ea ad mentem revoco, quæ in hominem, vel aliis corporibus comperta sunt; facile in eam adducor sententiam. Italos nempe magna ex parte illa propriis ingenii viribus adinvenisse, atque illustrasse. Etenim, ut de uno tantum loquar, sanguinis transitum ex dextero cordis ventriculo in sinistrum per pulmones, ducentis pene ab hinc annis primum aperuit Realdus Columbus immortalis famæ in Romano Archylicæo Anatomicus, primusque circulum sanguinis subindicavit; quanquam nonnulli Cæsalpino, & alii Sarpio id adscribant, Huic rei accedunt quamplurima elapso seculo detecta ingenio,

& set

& sedulitate Virorum Illustrium Bartholomei Eustachii in Archylicæo nostro olim Anatomici præstantissimi. Fallopii, Acquapendentis, aliorumque, quæ animus hic non est recensere.

Verum meo judicio majorem fortasse gloriam, atque famam sibi, & Italiæ comparavit Sanctorius Justinopolitanus, qui miram, & inauditum in re medica philosophandi modum inferens ætate illa inculta, corporis motus ad Trutinæ pondus metitus est, & definivit. Hic quoniam scite callebat hominum vitam, curriculum esse, atque perennem fluxum materiei, varias ex Pythagora mente formas subeuntis; rem voluit experimento comprobare, insensibiliumque transpirationem ad Trutinam perpendi posse primus omnium animadvertit; & exinde veras morborum origines, ac certa salubris, & insalubris vitæ principia magna cum hominum utilitate determinavit. Ortus est anno circiter 1560. Justinopoli in postrema Italia Provincia, ad inclyta Adriatici maris littora, nobili Urbe, Virisque illustribus clara: inter quos ea jure merito recenset Andream Græcis in litteris peritissimum, qui Homerum, Theocritum, Aristophanem in latinum convertit sermonem; & Mutium, qui Ochinum, Vergerium, Centuriatores, aliosque heterodoxos oppugnavit, atque contrivit. Sanctorio autem, inter tot laudes, quibus præfulget, hæc uno sufficeret, natum esse sub felicissima Venetorum ditione, qui nempe terra, marique, belli, atque pacis temporibus summos inter Principes clari, rationem Libertatis, & Imperii ita sedulo custodiunt, ut animorum magnitudine, & liberalium artium patrocinio, Athenienses simul, & Romanam Respublicas Civium virtute exequatas, Imperii diuturnitate superaverint. Nec laudum postrema fuerit Auctorem nostrum floruisse Patavii in Archilycæo inter cætera celeberrimo, ubi Medicam artem magna cum sui nominis celebritate, & Auditorum frequentia docuit, atque immortalem Statices librum exaravit. Hinc ego cum sæpe Medicinæ Tyronibus ex Cathedra commendaverim hoc anno; cumque illum diligenter quæsierint; nec datum fuerit invenire: forte venit ad me Bibliopola Romanus, plurium Doctorum Virorum, qui Sanctorium desiderabant, petitionibus lacessitus, meque regavit, ut ejus Staticæ, quam Typis committere cupiebat aliquid ex meo systemate de Solidis, sive de fibra motrice, & morbosa adjungerem, novisque notationibus exornarem, quibus posset hæc nova editio reliquis eleganter prodire, & locupletior. Ad quod obeundum muneris, cum imparem me agnoscerem, tum ob ingenii tenuitatem, tum ob incredibiles, quibus distringor, occupationes, diu renui, donec Bibliopolæ precibus, & Medicinæ Tyronum Romani Archilyceo motus, ac tandem victus, paucorum dierum intervallo horisque pomeridianis hosce Canones de Medicina Solidorum describere, & Sanctorii Staticæ, cum qua systema nostrum de solidis consensionem habet non modicam, apponere non repugnavi. Hæc autem omnia, cur tuo nomini nuncuparem Maurocene amplissime, fecit tuorum in me beneficiorum jucunda recordatio; quæ quanta sint, & quam singularis tua erga me benevolentia, & voluntas, cum de me honorifice loquaris, & sentias, nemini fere ignotum est. Quamobrem, ut cunctis itidem innotescat, non apud ingratum, atque immemorem beneficia tua esse locata, publico hoc monumento tibi gratias agendas esse existimavi. Debuissem, ut fieri in similibus assolet, tuas in laudes excurrere, sed quis ego qui tantam provinciam aggredi valeam? Quippe nos in te non illud suspicimus tantum clarissimum trium Reginarum Maurocenarum decus, & celeberrimam tot Avorum gloriam ubique terrarum illustrem. Verum, quæ propria tua laus est, summam civilibus in rebus prudentiam, pulcherrimis scientiarum studiis admixtam. Gravitatem præterea tantæ comitati, atque humanitati, conjunctam; miram in arduis quibuscumque dexteritatem ingenium ad omnia felix, integritatem quoque, munificentiam, cæteraque singulares animi tui dotes, quibus omnium sententia non familiæ tuæ tantum, sed Perpetuæ Venetorum Reipublicæ splendorem, & decus addis; factus Nostrorum amor, deliciæ Bonorum omnium. Sed tuas nunc laudes aliis relinquo, quibus meliores dicendi suppetunt vires; Meis & ego aliquando scriptis, si potero

late,

late, & peramanter dicturus. Interim ut hæc tibi noſtra ex aliquali ſigno voluntas comperta ſit præclaram edo ſub tuo nomine Sanctorii Staticen, cum noſtris de Medicina Solidorum Theorematis; quæ me tacente, omnes apud ætates loquentur, quid de te ſenſerim, & quanti te exiſtimaverim, ac ſupra cunctos ævi noſtri Viros coluerim. Neque hæc velim dicta putes a me dum mihi tecum eſt oratio; nam quid te abſente, & nondum tibi notus de te dicerem, teſtem habeo præ cateris Juſtum Fontaninum Virum eruditione præclarum, tibique ſatis probatum, qui tunc quoque me audiebat; mecumque modo lubens, & ſæpius de te laudando, & prædicando contendit. Accipe igitur optime Maurocene *ea, qua omnium tibi corda devincis, humanitate, hoc Sanctoriani, noſtrique libelli munus, cui ſi locum tribues eos inter libros, qui tuis ab oculis abeſſe non ſolent, vigebit apud te aliqua noſtri memoria, quoties illos circumſpicies, toties animo tibi occurram: tacitis ſæpe tecum loquar, meque de tuis eſſe familiaribus unum, de iis maxime, qui tuo honori ſerviunt, exiſtimabis. Vale decus Italiæ, & inclytæ Venetorum Republicæ. Romæ prid. Nonas Quintiles 1704.*

GEOR-

GEORGII BAGLIVI
CANONES
DE
MEDICINA SOLIDORUM
AD RECTUM STATICES USUM.

CANON I.

STATICEN corporis habere sine Statice mentis ad bene merendum, Leneque vivendum est inutile, æquilibrium inter mentem, & corpus à Medico inveniendum: mentis per Staeinen Philosophiæ moralis, corporis per Sanctorii Staticen. Quippe in horum æquilibrio sanitas, & vita.

II. Animi motiones corporis motus varie afficiunt, & mutant in melius, vel in deterius: ut nobis magnus testis est Sanctorius. Quare qui Staticen motionum animi per moralis Philosophiæ canones ad Staticen motuum corporis Sanctorianum dirigere, atque accomodare non noverit, diu, & salubriter vivere non noverit.

III. Qui mente agit supra vires corporis, ægrotat corpore, animoque ob molestam morbosi corporis diuturnitatem, indignato animo tandem ægrotabit: Hinc melancholici, maniaci impatientes, iracundi, similibusque animi affectionibus laborantes, evadunt, qui supra vires, temperiemque corporis animum nimis abstrahunt cogitatione. At verum etiam est, mentem affectus corporis per Staticen moralis Philosophiæ corrigere, atque moderari posse, si velit, & sciverit. Quanta autem sit potestas, & vis animi motuum, in perspiratione varie turbanda, ex sequentibus Sanctorii aphorismis certo constabit.

Duo sunt exercitia, alterum corporis, & alterum animi; corporis evacuant sensibilia excrementa; animi insensibilia magis, & præcipue cordis, & cerebri, ubi sedet animus. lib. 5. aph. 14.

Nimia animi quies magis prohibet transpirationem, quàm nimia corporis, lib. 5. aphor. 15.

Exercitium animi & corporis violentum reddit corpora levioris ponderis, efficit velocem senectutem, mortem præmaturam minatur: citius enim ex Philosopho moriuntur exercitati, quàm non exercitati, loco com. aph. 19.

IV. Mirantur multi Medicos intemperate vivere, tamen sane vivere. Staticen Sanctorii in usum sex rerum nonnaturalium quotidie adhibent, & sane vivunt. Quæ artis arcana in insanum pandere vulgus, nefas est: nam Medicis hodie minor quàm par est reverentia, & minora meritis præmia. Quod ad me attinet, certe semper,

Odi Profanum vulgus, & arceo.

V. Sicuti conservatio sanitatis instituitur detractione eorum, quæ exuberant, & eorum additione, quæ deficiunt, habita cognitione per Staticen occulti perspirabilis uniuscujusque; Ita & morborum curatio per easdem dirigetur regulas, sive de procatarcticis eorundem causis disseratur.

VI. Mirantur multi sobrios, & temperatos homines, nec diutius ceteris vivere, nec salubriter, imo sæpe vita tolli de

repente. Sanctorii Staticen ignorant, nec salutis navim in continua sex rerum non-naturalium tempestate positam per solida ejusdem præcepta regunt optime, ac ducunt; hinc mors præpropera, vel insalubris vita. Quod Medicis tam facile non contingit, quia Statices sunt periti.

VII. Fallitur ignarum vulgus, si credit æstate morbos vehementius lædere, atque vagari frequentius ob nimiam in usu fructuum intemperantiam. Ægrotant potius homines, quia insensibilem transpirationem æstate copiosiorem aura frigida, diu vel noctu incaute sumpta repente deprimunt, atque coercent; hinc statim febres catharri, tusses, diarrheæ, aliique per æstatem morbi. Quod vulgus ignarum, & Medici rudes causis longe remotis tribuunt quia Statices imperiti.

VIII. Notitia solidorum varie oscillantium, & liquidorum vario motu currentium per corpus animatum, ad doctrinam Statices rite percipiendam maxime conferunt.

IX. Si Sanctorio doctrina circulationis nota fuisset; quàm minori incommodo, ac feliciori ausu Staticen suam conscripsisset?

X. Statice Sanctorii, & circulatio sanguinis Harvejana sunt duo poli, quibus universa regitur veræ Medicinæ moles, hisce inventis restituta, & confirmata reliqua potius illam exornant, quam augent, præcipue quando de oraculo naturæ pronunciata non sunt.

XI. Qui bene noverit æquilibrium inter solida oscillantia, & liquida currentia, morbos quamplures recte curare noverit. Quique insensibilis transpirationis modum, & quantitatem cum aliorum excrementorum fluxu, atque copia rite comparare, & æquilibrium, proportionemque invenire sciverit, tuto vel in difficillimis morbis remedia præscribere.

XII. Aer Romanus sua, vitriolico-aluminosa natura noxius est stomacho, & pulmonibus: Pulmones inficit immediato contactu per respirationem, Stomachum verò per salivam in ipsum ex palatinis, & aliis ex ore glandulis destillantem.

XIII. Ob id Romani præ aliis populis pulmonum, & stomachi morbis frequenter & graviter afficiuntur. Stomacho sunt debiles, non bene digerunt, nec nimium voraces sunt; dentium visciditate atque immunditie, aeris vitio laborant. Ex iisdem sic affectis aut stomachi debilitas arguitur hoc in aere familiaris; aut si fortis ille sit, neglecta dentium cura in ipsorum nitore conservando, atque tuendo. Dentium curam habeto, ut bene digeras, & diu vivas; Laxatis dentibus, laxantur & Chylopoeos Officinæ; hinc mille malorum occasiones,

XIV. Qui quotidie sordidos, viscidosque dentes habent, licet eos quotidie abstergant, ii ut plurimum sunt stomacho debiles, male digerunt, ore fœtent; post prandium capite dolent, mœsti sunt, atque debiles, & si studiis, atque negotiis eo tempore dent operam, irascuntur, impatientes fiunt, capiplenio cum dolore corripiuntur, ad venerem minus proclives sunt, generaliter enim stomacho debiles, venerei non sunt, imo potius frigidi, & impotentes. Debiles quoque stomacho, natura sunt somnolenti; mane vix evigilant, imo nunquam somno satiarentur matutino, potissimum quando vesperi replentur victu copiosiore. Sunt pariter debiles, languidique corpore, facie aliquantum pallidi: & quod primum est, maxime somnolenti: & si non dormiant; quantum stomachi debilitas postulat, pessime habent, morbisque quamplurimis fiunt obnoxii. Sinendi itaque sunt, ut dormiant, præcipue si pueri sint aut juvenes. Hæc omnia cum dentium immunditie, & visciditate conjuncta videbis potionibus Caphe, The, Chocolate, similibusque liquidis stomachum recreantibus, statim veluti in se redeunt, & sanantur, deleta malorum nubecula, culpa stomachi in caput delata. Frequentissimum id est in negotiosa Urbis, vita, sive aeris, sive aulicæ vitæ culpa.

XV. Qui nitidos dentes habent, & ore bene olent, bene etiam chylum præparant in ventriculo. Exemplo sint canes, quorum dentes nitidi ac elegantes, & vo-

ra-

racitas incredibilis, ob præpotentem acidi gastrici vim, & ob id optimam chylosin. O quantæ ducuntur inde ad morbos bene curandos indicationes?

XVI. Qui munditiem, & nitorem dentium curæ habent, gingivas obtinet solidas, & hac de causa incredibilem dentium fortitudinem; quorum robur à gingivarum robore pendet, & firmo iisdem coalitu. Cadunt enim dentus, relaxata gingiva, aut erosa. Laxatur ab immunditie, & inquinatione dentium. Eroditur autem ab acrimonia salina liquidorum currentium ad contactum.

XVII. Qui rebus calidis, dulcibusque nimium utuntur, & acido: acri sunt temperamento facile, & ante tempus laxitate dentium afficiuntur. Baccho, Veneri, rebusque acidis, atque salinis nimium indulgentes, quàm male dentibus ægrotant, orisque fœtore. Nitor, & munditia dentium aut sobrietatis indicium est, aut bonæ chylosos, ac debitæ in munditia conservanda diligentiæ.

XVIII. Animi passiones diuturnæ, negotia gravia, curæ molestæ studia post pastum, & vehementes animi contentiones, inquinationem dentium pariunt primo, deinde laxitatem eorundem, cariem, dolorem, &c. Dictis de causis stomachi vis in digestione peragenda labefactatur; hujusque in stomacho affectionis indicia per saporem linguæ mutatum; sordidam dentium visciditatem, gingivarum laxitatem, orisque fœtorem manifestantur. Si vis digestione uniuscujusque optime differere, respice dentes. Nitor, & elegantia ipsorum, bonam; inquinatio, & labes malam significant chylificationem. Non negaverim tamen inquinationem illam sæpe nasci à neglecta dentium cura, quæ revera à quovis urbano homine post ciborum usum, atque post somnum negligi non debet, ne culpa corruptorum, & sordidorum dentium in malas incidamus digestiones; prima enim digestio in ore fit, & primum, ac princeps digestionum menstruum ex opinione nostra, saliva est. Saliva nobile liquidum, potenter solvens, pene dicam anima stomachi, anima digestionum.

XIX. Usu calidorum, acrium, aromaticorum calli pedum summopere dolent, & exacerbantur. Et quando hi sine causa dolent, significant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, pungentium, salinarumque particularum. Regnant autem acria hæc in sanguine, vel ob usum ante edentem acrium esculentorum, & potulentorum; vel ob succi nutritii, atque spirituum in sanguine inopiam, consumptionemque, ventris causa, aut nimiæ exercitationis mentis vel corporis, vel quod frequenter succedit, culpa prohibitæ transpirationis. Quod de callorum dolore monui, dicas pariter de dolore dentium repente orto sine causa. De catharro, ac sternutatione ob exiguum susceptum frigus, vel auram nocturnam. Hæc nos experientia docet, & continua animadversio naturæ, atque notatio. Et sicuti ex naturæ motionibus ars conficitur, ita ex iis, quæ in arte recte, maleve fiunt, conveniens, aut inutilis naturæ motus intelligi potest.

XX. Mors naturalis venit ob ariditatem, exsiccationemque solidorum, & salsedinem atque vappiditatem liquidorum. Solidis medetur balneum tepidæ; liquidis verò insensibilis transpiratio, & cibus boni succi sobrie sumptus, atque quantum naturæ tenor in senectute relaxatus, exposcit.

XXI. Via regia est à cute ad alvum, ab alvo ad cutim: mutuæ sunt & humorum, & morborum per eas successiones. Torminosa ventris desinunt in dolorifica articulorum, & è contra. A vesica ad alvum, ab alvo ad vesicam sunt pariter successiones, commutationesque; hic tamen ob vicinitatem, illic verò ob liquidorum omnium generalem quandam, & communem per universalia illa filtra despumationem. Hinc optime Hippocrates magnus VI. epid. sect. 3. & alibi: *Alvi laxitas, cutis densitas; cutis raritas, alvi constrictio.*

XXII. Qui nimium replentur cibis, si postea bene dormiant, beneque per somnum transpirent; non ita facile ob nimiam repletionem ægrotabunt; sicuti ægrotarent,

ſi non dormierint, & non tranſpiraverint. Inter cæteros exemplo ſint Medici, quorum vita perpetua eſt militia, mortis imagine perpetuò afflicta: vivunt tamen ſine morbis, quia ſomni, & tranſpirationis curam habent continuam; ſomni ad bene digerendum; tranſpirationis verò ad excrementa digeſtionum benè deſpumanda.

XXIII. Qui otioſam, vel negotioſam vitam cum Statice Sanctorii rite accommodare ſciverit, rarò ægrotabit, & ſecurus erit longævitatis: Moleſta quidem hæc Medica vita eſt; ſed quantum dulcis, Sancte Deus, Fortis, Immortalis?

XXIV. Quæ de acido, & alkali, de archæis, de nitro aereo, de acido pancreatis morborum domino, ſimilibuſque hypotheſibus garriunt Medici, ſunt cognitiones nimis abſtractæ, & generales ad morborum naturam inveſtigandam, & removendam. Quæ verò ex Statice Sanctoriana liquidorum excrementorumque, nec non ex æquilibrio ſolida inter, & liquida, aliiſque fibrarum effectibus petuntur, è naturæ libris prodeunt, ejuſdemque oraculo confirmantur.

XXV. Fruſtra curas chronicos, aut acutos morbos per purgantia, diaphoretica, diuretica, aliaque id generis, niſi ſolidorum, & liquidorum naturam ad rectum ordinem reducas. In chronicis fibrarum laxitas in priſtinam reſtituenda ſoliditatem; in acutis verò criſpatura, & ariditas earundem, quibus liquidorum curſus varie intercipitur, atque turbatur. In utriſque enim liquida promptè current, ſi ſolida ſint intenta, quantum neceſſe eſt. Si tamen culpa ſui liquidum non currit, eidem tantummodò medendum.

XXVI. Dogma generale: *Qui male digerunt, male tranſpirant*. Perſpiratio inſenſibilis excrementum eſt tertiæ coctionis. Quare ſi bene non fiat prima coctio in ſtomacho, nec etiam bona erit tertia in partibus: errata enim primæ digeſtionis non corriguntur à ſecunda, & tertia. Duo itaque præ aliis ſunt Medico cognitu neceſſaria. Primo accurata methodus curandi febres; Deinde doctrina ſolida de curandi ventriculi, & proximi meſenterii morbis Quæ ſi negligantur, vel oſcitanter, aut leviter tractentur: Dii boni quàm fœcunda errorum ſoboles inde naſcitur, & peſſimorum morborum periculoſæ naſcuntur ſucceſſiones

XXVII. Qui rigida, & indebitâ diæta inſulſè utuntur, incidunt in morbos, in quos perextreme tenuem victum incidere non poſſe credebant. Stomachus enim plenus, & vacuus æque minuunt perſpirationem: plenus eam divertit per ciborum corruptionem; vacuus eam trahit oſcillando, ut impleatur: eadem ratione qua vomitus perſpirationem impedit, aut divertit, trahendo ad interiora perſpirabile. Quis hæc crediderit, niſi Sanctorii Statice nos hæc doceret? Quare æque noxius eſt nimius cibus, ac extrema diæta; ſed magis hæc, quia partes defraudat debita reſtauratione, in qua conſiſtit vita.

XXVIII. Perſpectam habere velle mechanicen, qua agunt medicamenta in curatione morborum, difficile eſt; niſi habeatur notitia Statices Solidorum, & Liquidorum, cognitioque æquilibrii, virium, & reſiſtentiarum inter ipſa, nam quæ de primis remediorum qualitatibus circumferuntur in Scholis, figmenta ſunt. Vis, & potestas remediorum in motu, figura, & pondere ſuorum minimorum reſidet magis; quam in pompa qualitatum, & jejunia, atque arida ipſarum activitate. Quod etiam de rerum generatione, corruptioneque hoc anno 1705. Auditoribus ex cathedra in hoc Archilyceo dictavimus.

XXIX. Non bene conveniunt ſimul indicationes irritandi eodem tempore ſolidum, & laxandi liquidum, ut faciunt ſcioli Medentes; eodem tempore veſicantia, fricationes, ſinapiſmos, uſtione candenti ferro, vellicationeſque præſcribendo in ſolidis; & potentia diaphoretica, emetica, aut purgantia in liquidis. Hæ binæ vividæ, atque potentes oſcillationes in utriſque diſponunt rem ad ſtrangulationem, concretionem, ſuppreſſionemque liquidi, morbique incrementum magis, quam declinationem ejuſdem. Æquilibrium, & propor-

tio

tio intercedere debet inter ſolida ad oſcillandum, & liquida ad undulandum. Utraque eodem tempore in extremo gradu conſiſtere nequeunt ſine vitæ diſcrimine. Dictum id eſto pro apoplexiis, catharris ſuffocativis, ſcirrhis viſcerum; falſa gravidatione, ſive mola uteri convulſiva, internisque chronicorum morborum circa viſcera concretionibus; in quibus Dii boni quanta, & quàm vehementia intus, foriſque imprudenter eodem tempore propinant remedia ſcioli Medentes.

XXX. Quantum doleo, quando video Medicos violentis acutiſque diureticis urinam movere velle in chronicis, aliiſque ex infarctu menſenterii, obſtructiſque viceribus; productis morbis; urinam tamen non venire, ſed magis ſupprimi; & ſi venit, ejicitur quod ejici non debet; imo cum ægrotantis incommodo. Cum ipſe urinam moveam copioſe, in his caſibus (taceo de morbis qui ſedem habent in ſanguinis maſſa, in quibus juvare poterunt diuretica) non diureticis: ſed purgantibus, ex pilulis, electuariis, & apozematibus ſolutivis per intervalla datis, & mihi notis. Quod de urina dico, de ſudore quoque, aliiſque evacuationibus ſentio. Libertas in curſu liquidorum, debitaque in ſolidis laxitas ad ſecretiones liquidorum neceſſariæ ſunt primo, deinde noxiorum evacuatio. Quique horum ignarus eſt, veram praxeos cognitionem ignorat. Etſi quis dixerit, credis ne diureticis, Baglive? credis ne quantum Medicorum vulgus? Reſpondeam, minime. Quare non? Reſpondeam, ipſe ſcio, & opportuno tempore aperiam. Etſi quis obſtinate crediderit diureticis more, quo vulgus Medicorum tumultuarie, & oſcitanter iiſdem credit; & more pecudum, non qua eundum, ſed qua itur in morbis, ea indiſcriminatim præſcribit, ignorantiæ Medici pœnas luet miſer ægrotus. *Sapienti pauca.*

XXXI. Qui ſtaticen Solidorum oſcillantium, & Liquidorum currentium, vel traditam ab aliis, vel à nobis in libris de Medicina Solidorum, ſive de Fibra Motrice, & Morboſa explicatam poſſident; ipſam Sanctorii Staticem, atque clavem plurium difficillium morborum naturam reſerandi, tollendique poſſidet. Recte itaque ſcripſit Divinus Senex lib. de Dieb. Judic. num. 1. *Magnam artis partem eſſe arbitror de his, quæ recte ſcripta ſunt, poſſe conſiderationem facere, ac judicare; qui enim hoc novit, & his utitur, non videtur mihi in arte multum falli poſſe.*

XXXII. Quid confert populares quaſdam, & vanas inſani vulgi regulas ad vivendum ſalubriter tenere, atque adamuſſim obſervare? Uti eſt aquam bibere magis quàm vinum poſt ficus. Ficus nominare calidos; melones frigidos. Lactucam & id generis olera aceto, & oleo condita in fine potius, quàm inter initia paſtus edere: ſimileſque nugas memoria tenete. Si ſolida immortalis Statices præcepta per ſex rerum nonnaturalium examen demonſtrata, & confirmata recte non teneas? Illa ſunt figmenta vulgi delirantis, verbaque otioſorum Senum ad imperitos Juvenes; hæc autem naturæ docentis oracula, ſuorum librorum perpetui characteres.

XXXIII. Æſtate ſudore madere, & auram frigidam captare, peſtis eſt. Manant vi caloris æſtivi copioſa ad cutim effluvia, & omnia liquida ad ipſam undulant impetu: aura frigida ſuperveniente ſiſtuntur, & ad interiora reflectuntur: hujuſque perpetui refluxus cauſa ſtatim veniunt febres, aut catharri, laſſitudines, diarrheæ, eryſipelata, & mille morbi graves, qui per æſtatem vagantur. Præterea qui æſtate nimium ardent propter externum calorem, vel minus, aut impatienter calorem æſtivum ferunt: aut plenitudine humorum laborant, aut calido prædiți ſunt temperamento: qui verò temperate ſe habent, & calorem ferunt, contrariam prædictis naturam obtinent, & contrariam ad morbos diſpoſitionem.

XXXIV. Æſtate fructuum eſus, & tuendæ inſenſibilis tranſpirationis neglecta cura, ſunt cauſa malorum; ſed major peſtis ab inſenſibili tranſpiratione ſuppreſſa per auram frigidam noctu diuque captam. Quod profanum vulgus, Ganeones, & inſipi-

ſipidulæ mulierculæ credere vix poſſunt credent tamen, cum ſentient morbi flagellum.

XXXV. Qui ſunt valetudinarii, ſanitate infelices, aſthmatici, & natura debiles ob morbum, æſtate beneficio copioſioris tranſpirationis, ſalubrius vivunt: hyeme verò vix incipiente ſtatim ægrotant tranſpiratione cohibita. Hyeme ad præſervandum, præter ſobrietatem, tenuitatemque victus, purgationes mediocres per intervalla juvabunt, æſtatiſque tranſpirationem compenſabunt. Hæc etiam cauſa ſcabies, morbique cutis quamplurimi circa ſolſtitia hyemis incipiunt, aut vigent.

XXXVI. Si autumno vigeat apparatus calidorum, ſalinorum, & acrium humorum; deinde ſupervenit hyems frigida, & nimium aquilonaris; hyeme, vel circa ver vagabuntur morbi pectoris acuti, ſcabies, ophthalmiæ, febriculæ catharroſæ, ſimileſque vel alii affectus, citius, aut tardius prout æger complexione validus erit, aut debilis, magis minuſve ſobrius, & viſceris alicujus intemperie affectus, vel non.

XXXVII. Qui ſobrie non vivunt, cibiſque mali ſucci nimium utuntur, debitamque ſalutis curam quotidie non adhibent, ac denique liberæ, & copioſæ tranſpirationis beneficium non obtinent ob cutim naturaliter nimis denſam, nec facilem ad ſudandum: ſi morbis corripiantur, vel læthaliter ægrotant, vel chronice. Imbibita namque maſſa ſanguinis loco boni chyli vitioſis, hoc ipſo excrementis apparatus naſcitur funeſtorum malorum: quique Medicorum id non bene mederi norunt. Quam difficile eſt, & moleſtum mederi hominibus intemperate viventibus; quàm gravibus, diriſque malis, dum ægrotant, corripiuntur. Quantum timeo in ipſorum curatione, & quàm libenter curã ipſorũ non ſuſciperem.

XXXVIII. Coctio humorum in laxitate debita ſolidorum, & liquidorum conſiſtit: cruditas verò in contractione, ac veluti confuſione ſtrangulationeque eorundem. Teſtis horum eſt dira pleuritis; crudelis colica, febris nimium ardens. Si ſolida in his ad laxitatem non venerint, & liquida ad lenitatem, ac veluti laxitatem deſpumationis, nunquam bene ſpera. In magno humorum apparatu ſemper time: nam ægri moriuntur inopinatò, licet exiguis ac veluti benignis febribus laborent. Horum exempla ſcripta ſunt à me quamplurima.

XXXIX. Quantum exardeo, cum video Medicos indicationes omnes ad corrigendam in morbis, & dulcificandam, ut ajunt, peccantem materiam dirigere; at de correcto humore foris eliminando nunquam cogitare. Quo præcepto ſpreto, aut neglecto, morbi omnes peſſima veniunt ſucceſſione; quos poſt longum uſum alkalium, teſtaceorumque, nec non chinæchinæ, cui credulum Medicorum vulgus nimium confidit, non adhibitis per intervalla purgationibus, culpa methodi, non naturæ oriri videmus.

XL. In liquidis animati corporis manifeſte obſervatur mechanice, chymica digeſtionum, fermentationum, deſpumationum, exaltationum, & præcipitationum. In ſolidis autem mechanice cunei, vectis elateris, funependuli, projectionum, reſiſtentiæ, & oſcillationis. In utriſque verò ſimul junctis certò patent regulæ æquilibrii: proportionis, centri gravitatis, reſiſtentiarum; preſſionum, projectionum; quæ ſingula ad morbos per Sanctorii Staticen, perque Medicinam Solidorum fibræ motricis, & morboſæ curandos, & explicandos quàm belle accomodentur, eſt incredibile: imo ſi vera fateantur, utilis certe quam per vulgarium figmenta hypotheſeon de cardimelecho, de archæo, de acido, & alckali, & de mille Chymiſtarum hypotheſibus, quibus tantopere triumphant, & gloriantur vulgares Medici. Dii boni, quam remota eſt morborum natura ab hiſce nugis!

XLI. Æquilibrium ſolidorum, & liquidorum, diviſo fibrarum in ſyſtema carnearum, & membranearum, via, origo, effectus, & mechanice ſolidorum corporis animati; de quibus, pluribus ab hinc annis in Theatro Anatomico Romano, &

ex Cathedra in Archilycæo disputavi primus, & tandem sub titulo fibræ motricis, & morbosæ, in praxi nostra novem ante annos edita promissæ, publici juris feci, ad assequendam Sanctorii Staticen, & reconditas morborum indicationes eruendas præ aliis hypothesibus ulteriores, clarioresque videntur. Etsi nostras homuncio Medicus garrire non desinat, quæque nos scimus, ac de quibus ipsum in literis ad Parisienses monuimus; responsiones nostras cum castigationibus debitis habebit quàm citissime, & acerrime.

XLII. Primarum digestionum excrementa per alvum ducuntur, secundarum per insensibilem transpirationem. Inter has admirabilis est proportio, & æquilibrium, dum altera ex egestionibus, vel supprimitur, vel minuitur, copiosiori fluxu alterius debet compensari. Quod si non fiat, mutato, turbatoque æquilibrio, morbi veniunt. Hinc arcanæ fluunt, ac veræ ad morborum originem invectigandam, curandamque indicationes.

XLIII. Optime dixit Hippocrates in lib. de Dieb. Judicat. num. 1. *Plerumque hominis natura universi potestatem non superat*. Quod fere dictum est ab illustri Medicinæ dictatore, quia revera vivit homo in aere elastico, ponderoso, resistentiarum, & impetus capace, in fluxibusque caloris, & frigoris, similiumque qualitatum singulis momentis obnoxio; & ob id difficile est ei tam varie aereo liquido, vitam sine labe ducere, ejusdemque superare potestatem, nisi summam adhibeat diligentiam usu Statices Sanctorianæ insensibilem ponderandi transpirationem, eandemque ad tam perennes, & inæquales aeris mutationes ita accomodandi; nec aut nimium cohibita morbos pariat, aut nimium soluta, vires solvat, vitamque; morbosque gignat prioribus contrarios sæpe verò occultos, graves, malignos, & quorum aliquando ignoramus naturam, quia ab occulto aeris influxu pendent; & de Epidemicis malis vera hæc magis sunt, quam de vulgaribus. Quod dico contra vulgus insanum, qui perpetuò hæc garrit contra Medicos. Febris maligna fuit; Medicus eam non cognovit; & æger mortuus est. Hæc est quotidiana per Urbem fabula, dum ægri moriuntur. O vulgus stultissimum; Ecquid tu Judex esse poteris in quæstionibus, & oraculis Artis, quam non possides? Ecquod credis dari has febres malignas ab Orbe Lunæ in hasce terras depulsas? Falleris. Nam istæ malignitates febriles ex occultis Scholarum qualitatibus petitæ non dantur: sed Philosophia chymico-mechanica experimentali teste ex manifestis acidi coagulantis, & aeris dissolventis, aut inflammatoriis qualitatibus, vel potius substantiis deducuntur: quo ex fonte omnium origo malignarum. Ac proinde in fictis hisce malignitatibus febrium, ac malorum, de quibus garrit vulgus respiciendum magis esse ad causam febris, quàm ad febrim ipsam certo crediderim.

XLIV. Quid juvat eruditionis pompa. Quid elegantia sermonis, & succus? Quid lunatica methodus curandi morbos per secreta Cynosonum ab Orbe Solis petita? Quid inanis plurium scientiarum, atque linguarum ostentatio in Medico? Si perfectam non habet arcanam, reconditamque vim motuum solidorum, & liquidorum, æquilibrium inter ipsa; unde origo vitæ salubris, & insalubris; nec non fundamentum Statices Sanctorianæ? Quam multi ab hoc securo veræ praxeos portu distant adhuc, & in tempestoso errorum, falsarumque hypotheseon pelago jactantur miserrime, magno ægrotantium detrimento. *Prudenti Pauca.*

XLV. Coctio in morbis non tantùm consistit in despumatione morbosæ materiei, ejusdemque à bonis liquidis separatione; verum etiam in debita laxitate canalium, & fibrarum oscillantium, si morbi sint acuti; si autem chronici in tono earundem naturali, & in tentione elateris debita. In acutis namque crispatura, & potens tamen oscillatio viget in solidis: in chronicis verò laxitas, & atonia. Sæpè hujusmodi laxitas, & atonia morbosa desinit in tabem viscerum, sive hectico-cachecticam eorum intemperiem, culpa soli-

di

lidi magis, quàm liquidi. O quam reconditæ sunt, & occultæ hujusmodi viscerum tabes: O quam pauci Medici eas dignoscunt, & quam pauci curare sciunt; diuturnæ hypochondriorum, scorbutorum, hysteriarum, morborumque mesenterii affectiones in eas desinunt, emortuo in fibris ob morborum diuturnitatem elatere, & æquali robore: hic macies, febriculæ purulentæ, lassitudines, syncopes frequentes, inappetentiæ; tandem soluto naturæ tenore mortes veniunt. De tabe viscerum peculiari dissertatione tractabimus quamprimum, potissimum in libro de *Medicina Agonizantium*, in quo Medicos hortamur, & nova nostra methodo docemus atque monemus, quomodo subvenire debeant ægrotis in ultimo agone constitutis: ut si possibile sit, ex divina arte nostra salutem valeant recuperare. Semper enim nova perquirenda sunt, semperque cogitandum de juvandis ægrotis in ipso etiam agone, & ultima rerum disperatione. Qui hæc neglexerit, veros indicationum fontes neglexerit.

XLVI. Statices Sanctorianis experimentis vomitus summopere impedit transpirationem, quia retrahit ad interiora transpirabile. Si facit id potens oscillatio fibrarum stomachicarum per vomitum, evacuando foris materiam: quanto magis idem efficiet oscillatio vehemens, vel inflammatoria, vel dolorifica aliorum viscerum cum febre, vel sine ea; ad quas oscillationes non succedunt evacuationes materiei, ut in vomitu? Imo corporis habitu retractis ad interiora liquidis, & ad oscillantem locum vim facientibus, concrescunt ibidem, ardent, æstuant, atque ad tumores, scirrhos, inflammationesque disponunt ægrotantem. Ars tamen ab effectis in oscillatione locis, evacuando divertere potest materiem per vesicantia, cauteria, sinapismos, scarificationes, & stimulos omnis generis; quæ quidem non sunt Galenistarum figmenta, aut somnia, ut Helmontistæ arbitrantur; sed naturæ docentis, ac præmonentis oracula, & voces.

XLVII. Præter externum frigus duo sunt, quæ præ cæteris transpirationem turbant, & ad interiora retrahunt; unde liquidorum velociter currentium, & unda solidorum fortiter oscillantium versus aliquam partem: proinde diarrheæ, dolores interni, morbi interni, diuturni vehementer & nimium distrahunt perspirationem: imo etiam omne id, quod æquilibrium turbat inter fluxum, & refluxum liquidorum, & inter solidum oscillans, ac liquidum currens.

XLVIII. In hoc te exerceto, ut cognoscas in morbis an æquilibrium mutatum inter solidum oscillans, & liquidum currens, sit culpa liquidi, aut solidi, vel utriusque simul. An æquilibrium mutatum in ordinem redigendum sit per remedia externa, fricationes nempe, balnea, unctiones, ustiones, exercitationes, musicen, navigationem, venationem, tripudiationem, peregrinationem, amicorum suavem & gratam conversationem, perpetua ruris, sive campestris atque montani aeris oblectamenta, diuturnam equitationem, perpetuam cum rusticis terram arantibus consuetudinem ad respirandum nobile nitrum, è telluris magnæ matris visceribus vomere ruptis recenter exhalans, stimulantia universalia, vel particularia; an verò per remedia interna, an per utraque simul. Quæ qui recte tenet, veras morborum quamplurium indicationes curativas pollidet, aliter minime.

XLIX. Discrimen est inter Leges Staticas solidorum, & liquidorum pro vario discrimine morborum; statim ac ægrotat hoc, tenor legum Staticarum turbatur statim, atque mutatur, & varia sors nascitur, tam in respiratione insensibili, quàm in excrementis aliorum filtrorum. In chronicis solida, & liquida undulant, & oscillant ad viscus, in quo vis est, & anima morbi; nam fere semper in chronicis organi læsio adest, etsi non est, diuturnitate mali tandem succedit. In acutis quoniam oscillatio solidorum, & undulatio liquidorum est vehemens, & universalis, prout altera ex hisce superaverit alteram, varia pariter nascitur conditio inter

ter leges Staticas secernendorum tàm sensibilium, quàm insensibilium, & hinc ex acutis, alii solvuntur per crisin excrementorum gravium per alvum, alii minus graviorum per urinam; alii denique tenuium, ac volatilium per insensibilem transpirationem.

L. Quantum doleo, magne Hippocrates, tuque conditor artis, inclyte Esculapi, cum video Medicos statim ac observant mulierculas menstruorum corripi suppressione, & inde ventre intumescere, ac ad molam ventosam uteri, sive hydropem siccum ejusdem, sive vulgo falsam graviditatem pervenire: statim instituta pluries male sana, & a nobis minus probata sanguinis missione eisdem ferè, ut Sacram anchoram utque valde efficax remedium præscribere amara, calida, aperientia, myrrhata, castoreata, & alia id generis, quæ sanguinis menstruum fluxum promoveant: donec tandem augescente magis quàm declinante malo, res desinat in cancros, scirrhos, aliaque difficilia uteri mala. Doleo quidem nam hæc adhibent indiscriminatim in omnibus pene ipsarum morbis, nullo ante facto examine, an iracunda sit mulier, an placidis prædita moribus; an arida, siccaque, an verò mollis, & succiplena; an morbis animi laboret, nec ne: Quinam sit elater in solidis, quæ acrimonia in liquidis, quod æquilibrium in utrisque. Quo facto examine à nobis, eisque curatis more, quo hydropes sicco ventris curare solemus per emollientia, crispaturâ mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota, & usu probata; & ventrem detumescere, & menstrua fluere videmus, ipsaque ægras stupentibus adstantibus sanitatem recuperare. Felicem pronunciare non dubito Medicum illum, qui reconditas morborum successiones noverit, & Accedarium naturæ per analogismum loquentis optimè didicerit. Qui hæc non habet, non credat se clavem habere curandorum morborum.

LI. Libera transpiratio debilem facit corporis constitutionem, sed salubritate compensatur: Difficilior contra robustiorem naturam, sed ad morbos proclivioretn. Hæc omnia complexus est Medicinæ Dictator Hippocrates his aureis verbis lib. de morbis: *Quibus corpus probè transpirat, ii imbecilliores, & salubriores existunt, promptèque ad sanitatem restituuntur. Quibus corpus male transpirat, si paulisquam ægrotent robustiores, cum verò in morbos inciderint, difficiliùs restituuntur.* Miror sanè quomodo Sanctorius hanc duplicem de transpiratione sententiam neque citarit, neque se vidisse saltem asseruerit. Vel cum idem divinus Senex ait VI. Epid. sect. 3. *Cutis raritas alvi constipationem efficit; cutis coarctatio carnium ductionem; ventris torpor omnium conturbationem, & vasorum impuritatem.* Sed ex usque adhuc dictis fiat Epilogus Legum Medicarum.

EPILOGUS
LEGUM MEDICARUM.

LII. IN Theorices quæstionibus agitandis Sanctoriani, & Harvejani, at in veris sensibus practices, & naturæ morborum eruendis Hippocratici, & Duretiani præferuntor.

LIII. Sophistarum captionibus abstinento, curandi leges ab Hippocrate Dictatore petunto. Contra perspectam veritatem ingenium ne contendunto.

LIV. Verbis perspicuis communibusque loquendi formulis à natura morborum dictatis utuntor. Atque dum ratio eum oraculo naturæ patescit, de argumentorum forma, sophistarum exemplo, ne laboranto.

LV. Prius in thesibus, quæ in natura per ægrotum morbos loquente, & per symptomatum characteres se pandente fundamentum habent, deinde in hypothesibus exercentor.

LVI Argumentum satis explosum ne regerunto, neve obstineto, ac si diutius contendere libescit, aliunde petunto.

LVII. Objectionibus responsione solida renituntor; si desit, honestius tacento.

LVIII. Si legum medicarum repugnantia nulla fiat, communes Medicinæ regulas opponunto; si nec estint, primo vetustum jus ex Hippocrate, deinde dogmaticas, & rationales sententias à Græcis, Arabibus, & Latinis Medicis mutuantor.

LIX. Penes Hippocratem summa potestas esto. Ad eundem cuilibet provocare jus esto. Et si quid in his legibus obscurum, perplexumve fiet. Communi Hippocraticorum, consultis peritioribus inter Medicos, more Majorum interpretandi, supplendique jus esto, & in perpetuas Medicinæ tabulas redigitor.

LX. Qui secus faxint, nec in Theorice Sanctoriani sint, & Harvejani ad leges mechanicas solidi, & liquidi. In Practice Hippocratici, & Duretiani, Blatherones habentor, Doctorum cœtibus excluduntor, erroribusque suis perpetuò torquentor:

FINIS.

GEORGII BAGLIVI

DISSERTATIO V.

De Morborum, & Naturæ Analogiſmo.
De Vegetatione Lapidum.
De Terræmotu Romano, ac Urbium adjacentium Anno 1703.
Ad Jo: FRANCISCUM MAUROCENUM
Virum Ampliſſimum, atque Oratorem Venetorum
Apud CLEMENTEM XI. Pont. Max.
Nec non Diſſertatio varii Argumenti,
Potiſſimum verò de Progreſſione Romani Terræmotus ab Anno MDCCIII. ad Annum MDCCV.
De Syſtemate, & Uſu Motus Solidorum in Corpore Animato.
De Vegetatione Lapidum, & Analogiſmo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis.
Ad PETRUM HOTTON Medicum Doctiſſimum.

Illa nunc, quæ in terræmotibus ad confirmationem animorum pertinent, dicamus, quos magis noſtra refert fortiores fieri, quàm doctiores; ſed alterum ſine altero non fit. Non enim aliunde venit animo robur, quàm â bonis Artibus, & à contemplatione Naturæ. Seneca de Terræmotu cap. 32.

JO: FRANCISCO MAUROCENO
SENATORI AMPLISSIMO
GEORGIUS BAGLIVUS.

CUM pro ſingulari tua erga ſtudioſos omnes benevolentia, & liberalitate factum ſit *Jo: Franciſce Maurocene*, *Decus Patriæ*, ut tecum ego tum de Literis, tum de aliis permultis rebus privatos ſermones ſæpiſſime contulerim: propterea mearum partium eſſe duxeram, memoriam, quam debeo tibi pro gratia, ac beneficentia hujuſmodi præſtare, eam & coram teſtari, & publici juris facere, nec qua id ratione aſſequerer, viam huc uſque inveneram. Accidit autem nuperrime, quod cum ſenſum tibi meum aperuiſſem ſuper vegetatione, ac nutritione Lapidum quodque adductus eram, ut crederem Lapides more Plantarum nutriri, ac vegetaſe; Tu, quæ tua humanitas eſt, huic meæ opinioni adhærere, eamque probare viſus es. Et quamquam nihil me de tali argumento publice conſtitutum fuiſſe affirmaſſem, ne audacter id feciſſe putarer: tamen tuis conſiliis audaciæ notam evaſurus; iis eiſdem Typis, quibus nunc denuo in Galliis opera mea omnia vulgantur; ſpecimen ejuſdem argumenti adjicere, Te cohortante, ſum aggreſſus. Cui accurate firmando cum mentem, hiſce diebus, quibus Roma magno Civium terrore, & plures vicinæ Urbes horrendo terræmotu quatiuntur, appoſuiſſem, eo uſque auctum eſſe comperi, ut diſſertatiunculæ formam obtinuerit. Quamobrem ſi me tua authoritas ad illum ſcribendum, evulgandumque impulit; jure tibi id dicendum exiſtimo, quod apud Te quodammodo natum eſt, tuiſque conſiliis probatum, & confirmatum. Nemo enim aptius de hac re ferre judicium valebit, ſi Te unum excipiam, quem pro uberrimo ſapientiæ, atque eruditionis penu ſingulari quadam genuarum, & Pretioſorum lapidum notitia ornatiſſimum eſſe cognoſco. Commendationem ideirco omnium accipiet hæc diſſertatio, tum quia Nobiliſſimo Viro eſt nuncupata, tum quia tuarum virtutum præſtantiam, Literarum amorem in Doctos, ac Literatos munificentiam omnes homines ſuſcipiunt, & celebrant. Nec dignius hominum manus obvenire poterat: niſi tuum Nomen eidem fuiſſet adjectum. Siquidem incredibilis illa ſapientia, & ſumma generis nobilitas, quibus apprime apud Venetorum Rempublicam es commendatus, & primoribus muniis unice delectus, aperte comprobant data tibi hæc fuiſſe à Deo, quo, conſiliorum copia, & maturitate Rempublicam juvares, & quo ſtudioſorum tuendorum exemplar Principibus Viris præberes. Et quamvis multi nobilitatem generis ex Proavorum honoribus, non autem ex proprio ſplendore oſtendant: Tu vero Maurocenam tuam Familiam non tam Imaginibus, & ſtatuis, quam Proavorum gloria ubique clariſſimam, virtutibus per manus traditis, acceptiſque à Majoribus, prorogas potiſſimum tuis meritis, & recte factis amplificas, unde ob incrementum Gloriæ tuæ ſeri Nepotes in Te præcipue, tanquam in excelſam, atque illuſtrem Familiæ Maurocenæ ſpeculam oculos dirigentes, dignitatem non exiguam ex tui imitatione ſibi comparabunt. Si autem modeſtiâ tuâ impetrare valerem, ut laudum tuarum cumulum enumerare, & ea hic dicere ſigillatim poſſem, quæ de Te ſentio: perpetuum certe de Te monumentum in hac diſſertatione peragerem; ſed quoniam vetitum hoc mihi quodammodo eſt; ideo ſat erit proferre, quod is, cujus fidei, atque prudentiæ Veneti Senatus arcana traduntur; is qui apud Clementem XI. Pontifi-

tificem Optimum Max. apud quem Oratoris munere fungitur, gratia multum pollet; gratia inquam veræ virtutis opinione quæsita, cujus judicio optimus Pater plurimum differri difficilibus hisce, & Europæ luctuosis, Italiæ vero nostræ calamitosissimis temporibus; is denique qui gravissimis negotiis detentus, reliquum tempus artium maximarum cognitioni, jacentibus lireris sublevandis, & literatorum colloquiis impendit, non cum aliis est conferendus, sed cæteris omnibus summis viris anteponendus: cui quo similior aliquis, eo glorioſior haberi debet. Neque putes mihi spem fore in Te efferendo, sive grati erga Te animi testimonium posteritati tradere, sive ab annorum oblivione Te vindicare. Quamvis enim multi effecerint, ut quorum nomina perire nollent, eorundem in suis scriptis meminerit, prout Attico accidisse advertit Seneca Epist. 21. *Nomen Attici perire Ciceronis Epistolæ non sinunt, nihil illi profuisset gener Agrippa, & Tyberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum appellavisset.* idque testatur Maro his versibus,

Fortunate amboſi quid mea carmina poſſunt.
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo.
Dum domus Æneæ Capitoli immobile Saxum,
Accolet, Imperiumque Pater Romanus habebit.

Te tamen altius multo, longiusque evolans, nulla exterius laude opus habes pro immortali gloria consequenda. Siquidem admirationi omnibus est tua prudentia cum eloquio conjuncta, gravitas cum comitatu sociata, sapientia ab humanitate stipata, & copulata cum moderatione nobilitas; adeoque ex hac tantarum virtutum præstantia tuum Nomen, quod nunc Romæ, hoc est in publico Terrarum Orbis Domicilio omnium plausibus excipitur, nulla imposterum obscuratura erit oblivio. Meum itaque de Te benemerendi animum considerabis, & eam in partem accipies, quam summa vel mea in te observantia, vel tua erga me benevolentia postulat.

De Morborum, & Naturæ Analogismo.

INter sæcula, quæ ab Orbe conditio memoranda fuerunt, nostra hæc sæcula potiorem sibi exigunt admirationem; tum quia talia hisce temporibus evenerunt, quæ alias numquam: tum præcipue quia ita se scientiæ, ac bonæ artes nunc evexerunt, ut de incremento ulterius desperent. Si quis enim adinventa, & cultum respiciat, nec coli amplius scientias, nec amplius adinveniri posse pro iisdem augendis fatebitur. Via tamen, quam nonnulli tentaverunt, ut increbescerent, vocatur à Philosophis analogismus, sive argumentatio à simili. Id aperte constat in Anatome, in Chymia, in Botanica, Mechanica, & Meteoris, aliisque innumeris artibus, ac scientiis, quæ nec aliter adauctæ sunt, nec aliter illustratæ. Proinde eandem mihi viam eruendæ veritatis causa proponens, in novo hoc tractatu eodem etiam modo incedendum mihi esse putavi super Naturâ, Curatione, Diagnosi, & Prognosi morborum; ideſt in investiganda alicujus morbi natura, causa, aut curatione, per analogiam ratiocinari, ac procedere possumus ab aliquo morbo manifesto, apparente, cum quo occultus similitudinem aliquam haberet. Certum siquidem est, quod in cunctis operibus suis analogice Natura procedit: sive *superius inferius unum* ex Pythagoræ; nec plures, sed unus est modus procedendi, & differentia, quæ intercedit inter corpora, oritur ex diversis illorum formis, propter quas dissimilia sunt corpora in operationibus, quamvis unica sit omnium causa. Unde egregie monet Seneca Epist. 65. *Omnis Ars imitatio est Naturæ, itaque quod de universo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab homine facienda sunt.*

Cujus argumenti, ut exemplar apponam, non abs re fuerit considerare Pleuritidem. Dum Pleuritis generatur: gene-

ratio ejuſmodi eſt, qualis eſt generatio inflammationis aliarum partium. Adeo ut ſicut in curatione Pleuritidis Medicus plene debet adjicere animum ad procurandam laxitatem debitam in parte inflammata, & laxitatem pariter in fluidis morboſis, ut exinde facilius ad exitum promoveantur. Ita pariter in aliis omnibus inflammationibus per anodina, & diluentia ſolidorum laxitas procuranda primo eſt, nec non libertas, laxitaſque fluidorum, ut debito tempore per vias magis familiares naturæ, ac per leges coctionum hujuſmodi mala eliminentur; Et ſicuti noxium eſt exhibere in Pleuritide ſpirituoſa, volatilia, acria, atque urentia, potiſsimum quando nimia in fluidis viſciditas, cruditas, & apparatus tenacium humorum in Pulmonibus non regnat, quæ tunc expoſcerent remedia magis ſpirituoſa, mixta tamen diluentibus; quia in fluidis, & ſolidis vis, intenſio, & criſpatura creſcerent: ob eandem etiam rationem in aliis internis inflammationibus hujuſmodi remedia exhibenda nimium non erunt. Et ſi cauſa viſciditatis, cruditatiſque humorum exhibenda ſit, miſcenda tunc ſpirituoſa cum julepis pectoralibus: uti ego facio miſcendo ℈. 1. vel minus ſpiritus fuliginis, vel corn. cerv. cum ʒ. iij. ſyr. ſcabioſ. & pauca aqua tuſſilag. & cochleatim exhibendo in pleuritide, quæ provenit ex nimia humorum viſciditate cum pauca tamen aridita-te, inflammatione, criſpaturaque partium affectarum. Quod ſi hæc adſint, emulſiones ſem. card. ſanct. ſperma cæti, gelat. corn. cer. & his ſimilia præſcribenda. Quare à pari, à Pleuritidis generandæ ejuſque curandæ modo procedendum eſt analogice ad generationem, curandique methodum aliarum inflammationum in viſceribus quoad purgationem, ſanguinis miſſionem, remedia debita, & morbi eventum: habito tamen ſemper reſpectu ad peculiarem cujuslibet partis naturam, ſitum, uſum ſtructuram, conſenſum cum aliis, &c. quæ mutationem non levem afferre ſolent in natura inflammationum, dum iis corripiuntur ægroti.

Et ut brevitati ſtudeam eadem ratione, qua de Pleuritide diximus comparata ad alias inflammationes: differi poteſt analogice de aliis morbis, unius nempe ad alium Ita in theoria, modoque procedendi dolorum generaliter Colica mutatur in paralyſim, dolores humeri deſinunt in Lumbaginem, & è contra; Rheumatiſmus, & arthritis in paralyſes incurabiles. Dolores, qui neque purgationes, neque ſanguinis miſsione, neque alio modo cedunt, in ſuppurationem deſinunt ex *Hippocratis* ſententia. Unde ex his de dolore ad dolorem facile, ideſt analogice differere poſſumus, quoad generandi, curandique modum, eorumque eventum. Criſpatura ſolidorum in ſingulis regnat; ea demulcenda eſt.

Scorbutici, Melancholici, Gallici, torquentur ſæpe doloribus ſæviſsimi variis in partibus, & pro varietate characteris trium horum morborum varie curandi ſunt. Gallici cum antigallicis: ſcorbutici cum antiſcurbuticis, Melancholici cum ſero lactis ſucci herbarum, & his ſimilibus demulcendi, ſi contrariæ indolis remedia in melancholicis dederis, ægrum jugulabis. Unde in præſcribendis remediis ad dolores, præter criſpaturam, intenſionem, irritationemque ſolidorum, quæ ſingulis doloribus communes ſunt; habenda eſt ratio characteris morbi alicujus generalis, à quo dolores foveantur, aliter cura vana, & irrita erit. Melancholicos doloribus vagis dirè excruciatos vidi, & quando decoctis exſiccantibus, aut ſudatione in ſtufis ſiccis curatio peragebatur, in deterius ire obſervabam: juvari contra ſummopere ſero lactis ſimplici, vel viperinato, ſuccis depuratis ſonci, boraginis, cichorei, &c. deſtillatis refrigerantibus. Longa potione aquæ nucerianæ ſalſa parilla alteratæ, & ſimilibus.

Hyſteria cum hypochondriaca quam analogice inter ſe procedant, quoad generationis, & quoad curandi modum, pene exacte, atque ſimili ritu, & ordine. Recentiores aperte probarunt, & docuerunt; pariter Aſthma ſiccum, Hydrops

ſic-

ficcus, Mola uteri convulsiva, sive hydrops siccus uteri ex nostra sententia, non ne analogice pariter uti superiores procedunt in omnibus? Ideo analogice ab istis morbis convulsivis ad alios, convulsivos, quodad generandi, curandique modum, & quoad eventis procedendum.

Mictus sanguineus, idest sanguinis nigri, vitriolici, & ad instar atramenti valde obscuri, & nigri, criticus solet esse, & aliorum morborum liberator, nempe capitis, & pectoris, ut in nonnullis senibus observavi, potissimum in Sene ad Clivum Quirinalis, non longe ab Hortis Palatii Mazzarinorum, & si quis stringeret hoc modo fluxum, utpote fluxum sanguinis atri pessimi, pestiferi, & vitriolum manifeste redolentis, in evidens mortis discrimen conjiceret patientem, ut etiam observavi. Ita fluxus sanguinis atri, nigri, vitriolicei, fœtidi, pestiferi, per alvum effluens, criticus solet esse, & liberator plurium morborum ventris, dolorum diuturnorum circa lumbos, & similium: Dummodo tamen non sint dura, obstructa, & intenta hypochondria, præcipue dextrum, in quo casu lethalis est hic sanguinis fluxus niger, ac fœtidus, ut Divinus Senex animadvertit; & ego nuper vidi in sene ex jecore duro laborante in Campo Martio prope Ædes Mediceas, cui mortem palam prædiximus, quia *Hippocrates* ita jubet; *Quare in mollibus hypochondriis, sanguinis fluxus per alvum, sanguinis, nempe nigri, vitriolacei, fœtidi, non est statim sistendus, sed sinendum, ut fluat, donec veluti ptr crisim viscera naturalia liberentur, ut de cruenta urina supra diximus.* Id feliciter hac ratione vidi successisse nuper in quinquagenario ad suburram prope ædes S. Mariæ in Montibus, sanguinem nigrum, fœtidum, & vere vitriolicum ejiciente per alvum, dolente tunc dextero hypochondrio per plures menses; sed Jecore molli, nec obstructo; usu seri lactis, hereda terrestri recenti, & radic. scabiosæ recent. cocti, ac plures per dies usurpati, è dictis crudelissimis doloribus lumbi dextri, & à sanguinis nigri fœtidi, & verè vitriolici fluxu liberatus est felicissime. Ex hujusmodi doloribus dexteri lumbi pertinacissimis, & diris, durantibus per totum triennium, obiit derepente Vir melancholicus, & hypochondriacus in Campo Agonio inter vallem Martiam, & Circum Flaminium.

In Cadavere observavimus plures libras sanguinis concreti, congelati, fœtidi circa omnes musculos lumbi dexteri, & qui in superiori ægroto feliciter excretus fuit per alvum, illumque liberavit à morbo; huic secundo, quoniam intus remansit, mortem intulit repentinam: ob diuturnos dolores fibris dictarum partium, omninò crispatis, convulsis, ac pene exsiccatis, hinc strangulata fluidorum circulatione, mors successit repentina.

Quare ut rem concludamus, in hoc tractatu *De Morborum analogismo*, plura repetemus, quæ diximus in tractatu *De consensu solidorum jure originis, vicinitatis, usus, & communicationis officii.* Nam summe conferunt ad argumentandum analogice, & cum certitudine de morbo ad morbum. Analogia autem explicabit quomodo morbi, qui sunt natura iidem, partibus vero læsis differentes, symbolizant ad invicem in modo procedendi in symptomatibus eos concomitantibus, in cura, & remediorum eventu, & demum in prognosi; & quod ab altero ad alterum tuta possit fieri argumentatio quoad omnia ante recensita. Neque solum in morbis natura iisdem, sed in pluribus natura diversis, pro peculiari quadam læsione, quam in fluidis inducunt, utrisque pene similem, per analogiam ab altero ad alterum recta fieri possit argumentatio ad curandum eosdem methodo pene eadem, iisdemque remediis, ut suo tempore explicabimus; & in lue gallica cum scorbuto comparata id quotidiè verum experimur. In Rheumatismo inflammatorio ad Pleuritidem mere inflammatoriam comparato. Vagatur enim Romæ Rheumatismi, sive dolorum universaliter vagantium species, quæ re vera ab inflammatoria sanguinis diathesi dependet. Nec alia ratione curatur, quàm

repe-

repetita ſanguinis miſſione, ſanguis enim vena emiſſus cruſtam albam gelatinæ non abſimilem in ſuperficie habet, & fere ſimilem albæ cruſtæ in Pleuriticorum ſanguine frequenter apparentis. Ideo repetita ſanguinis miſſione, victu, ſive ptiſana hordeacea, avenacea, & juſculis ſem. melon. ebullitis, denique diluentibus, & anodinis, ut in pleuritide mihi uſu venit, talem curo inflammatorium rheumatiſmum, ut dicam ſuo tempore. Et quando, in declinatione morbi, vires ob tenuiſſimum victum, & curam evacuantem ſunt nimium proſtratæ; acuties tamen aliqua morbi, necnon acrimonia, inflammatoria adhuc viget; tunc ſumo flavedinem ſubtilem corticis limonum in fruſtula refectam, eamque bullio leniter cum aqua fontis; & hujuſmodi aquæ citratæ calidæ præbeo bibendos ægro tot cyathos, quot velit, dummodo poſſit ſtomachus regere. Hæc enim copioſa potione refræno ſalium acrimoniam, vires reſtauro, & fluxiles reddo humores, ut in ſuis philtris facilius, citiuſque repurgentur. Hanc potionem aquæ citratæ frequenter præſcribo Romanis noſtris loco Caphe, aut Cocolatæ, & facio ut aliquot cyathos ejuſdem valde calidæ quotidie ſorbeant: nam calida ſtomachum exhilaro, corti e vero ſive flavedine calidæ incocta reſtauro, & corroboro Caphe enim, ſi nimium potetur, officit nervis. Cocolata nimia, ſanguini & capiti, ut fuſe diſſeruimus in praxi noſtra ſuperius ubi *de morbis*: Cyathos itaque aquæ calidæ citratæ quotidie ſorbere ſaluberrimum eſt. Sed uti hujus, & ita aliarum potionum uſus nimius, ſive abuſuſve pernicioſiſſimus judicatur, &c.

De Vegetatione Lapidum.

ATque ne recedam à propoſita mihi ratione differendi per analogiam *de Naturæ effectibus* in novo hoc, nec à quopiam adhuc exoluto *De Vegetatione Lapidum* argumento: id pro virium mearum tenuitate demonſtrare, ac probare enitar. Quamobrem ſi quis ingenii acumine, ac aſſiduo labore ad Naturæ effectus perſcrutandos juxta triplex illius Regnum Animale ſcilicet, Vegetabile, ac Minerale, mentem attollat; Naturam ſane analogice operari, æqualitate pari in his omnibus, ac ita facili, atque placido modo, uſque ad admirationem obſervabit. Quiſnam credidiſſet plantas reſpirare, earumque liquores circulare eodem modo, quo liquores circulant in animalibus? Attamen ex tot, tantiſque Recentiorum experimentis id ſatis deducitur, nec in dubium revocatur; etenim id omnium primus perdocte noſtra in Italia *Malpighius* experientia demonſtravit. Animalia quæque, ac Vegetabilium genus omne ab ovo naſci, quis unquam putaſſet? hoc tamen tali evidentia in ipſamet Italia, & tali ſolidtate comprobatum eſt, ac illuſtratum, ut non abſque imperitiæ, ac temeritatis non hujuſmodi veritatem aliqua improbaverit. Imo ſatis patet Naturam eodem uti artificio in producendis à plantarum ovo, (nimirum ab illarum ſemine) futuris plantis, quo ipſa utitur in efficiendo; ut ab ovo Avis naſcatur, ut Author præcitatus, & quamplurimi illius veſtigia ſequentes nuper obſervarunt.

Quare multo ſatius eſt tempus impendere in Naturæ operibus ſcrutandis, unde utilitas aliqua emanat, quàm inanibus ſe exercere. Hinc optime ait Seneca *quæſt. nat. lib.* 3. in præfat. *Conſumpſere ſe quidam, dum acta Regum externorum componunt, quæque paſſi invicem, auſique ſunt populi. Quanto ſatius eſt ſua mala extinguere, quam aliena poſteris tradere? Quanto potius Deorum opera, quàm Philippi, aut Alexandri latrocinia celebrare? cæterorumque, qui exitio gentium clari non minores fuere peſtes mortalium, quàm inundatio, qua planum omne perfuſum eſt; quam conſtandum, quàm quid factum ſit quærere. Itaque in ſecundis nemo confidat, in adverſis nemo deficiat, alternæ ſunt vires rerum. Magna iſta, quia parvi ſumus, credimus. Multis rebus non ex natura ſua, ſed ex humilitate noſtra magnitudo eſt, &c.* hunc uſque ille.

His

His ita præmissis, ac veris existentibus, cum nemo hoc sæculo ob tot adinventa, & nova experimenta felicissimo animadvertisset ad considerandam generationem, nutritionem, ac vegetationem lapidum. Ideo præsentis hujus nostræ lucubrationis, hic erit finis, & hic unicè noster scopus. Elapsis ante annis per varias Italiæ regiones, iter faciens plura *de lapidum vegetatione* meditabam, & plura in itineribus per montes, & potissimum Florentinæ, de eadem observabam, ac sedulò adnotabam. Plurima tamen observare, ac discere Romæ datum est, decem his annis, quibus hic moror. Ubi cum incredibilis Marmorum, lapidumque omnis generis copia præ aliis Regionibus prostet; pro locupletando hujusmodi Argumento, Nobis observandi, ac perscrutandi res sane curiosas, scituque dignas in his illustrium, nobiliorumque Virorum Musæis, atque Marmorum, Gemmarum ac magnæ æstimationis lapidum Gazophilaciis modus non defuit. Imo aliquando, ne dicam sæpissime, officinas lapicidarum Urbis, ubi innumeræ sunt, lustravi, ut lapidum differentias, & naturam animadverterem, ac de illis cum Artificibus quicquid praxi, & usu ipsi noverint, differerem. Cum ipsis quoque Statuariis, Cæmentariis, & Lapicidinis frequenter locutus, plura ab iisdem didici, quæ hujusmodi materiam illustrant. Neque hujusmodi indagine contentus, Tybur petii, ut observarem Latomias Marmoris Tyburtini, vulgo *Travertino*, albi, ac duri. Petii quoque Marini Oppidum duodecimo ab Urbe lapide, ut ibidem lapidis cujusdam nigricantis, vulgo *Peperino* lapicidinas adnotarem. Denique quicquid dictis in locis, & in lapicidinis suburbanis, in quibus lapis excavatur Tofaceus observatione, & experientia lapicidarum addiscere potui satis superque me movent, ut credam lapides in suis matricibus nutrini, crescere, ac vegetare.

At quia ex observatione centenorum prope Marmorum, Saxorum, Gemmarum, aliorumque prætiosorum lapidum inter se differentium, super quibus animadvertere mihi Romæ occasio fuit, deducimus de hujusmodi materia plane differi non posse, nisi prius rite distinguantur Lapides, Saxa, Marmora, Gemmæ, aliaque hujus generis, & in suas classes ordinate reducantur. Neque huic argumento satisfieri posse existimo brevi tractatione, & tumultuaria observatione, sed laboribus assiduis, ac multorum annorum exploratione, quibus faciendis, cum impar omninò sim ob graves, quibus quotidie præmor, occupationes, tum etiam ob brevitatem huic dissertationi necessariam; ideo statim ad præfatorum probationem deveniendum est.

Superius innuimus, quod ut exacte de hac materia tractetur, observationibus esset incumbendum; verum ne tedium propter innumeras, quas adhuc peregimus observationes Lectoribus offeramus, satis erit nonnullas, imo illas adducere, quibus coactus fui opinari, lapides illos, quos duriori substantia præditos respicimus, eosdem antea aquam fuisse, postea principiorum salinorum, terreorum concursu, ac unione transmutatos esse in Lapidem; adeoque si antea teneri erant, ac molles commodius vegetare poterant, ac crescere, dum adhuc suæ matrici, veluti utero suo adhærebant, non tamen posquam, ab ea rescissi sunt. Idque observationes, & experimenta sequentia abunde comprobant.

OBSERVATIONES.

I. PLasma rarissimum prope Urbem ad Portam Ostiensem novissimè repertum, ex quo singularis structuræ Mensulæ confectæ sunt. Plasma hoc sive Figmentum Marmoris speciem habet, ex quatuor prætiosis lapidibus, Smaragdo nimirum, Amethysto, Onyche, & Agata compositam: & quamquam color ille viridis transparens, vere non sit smaragdus, ob qualitates autem, quas præ se fert, vel matrix, vel species smaragdi videtur, cum duritiem, coloremque smaragdo similem gerat, & conservet; idem & de Amethysto, & de Onyche cum sua duritie asseri-

mus. Agata etiam in hujuſmodi compage, licet in minori quantitate ſit, quàm alii lapides prætioſi, perfectiſſima tamen eſt; & quamvis Amethyſtus, ac Smaragdus tranſparentes, ac perlucidi ſint, Onyx tamen obſcura videtur. Accidit autem quod cum rari ſint prætioſi, ac omninò inter ſe diverſi quatuor hujuſmodi lapides molles, atque teneri in ſuis reperirentur matribus, principio ſalino, ac bitumineo coagulante ſimul conſtricti, hujuſmodi Plaſma, aut figmentum produxere, cujus apud me nonnulla conſervantur fragmenta.

II. Marmor Tyburtinum, vulgò *Travertino*, Tybure in Villa Hadriani ad viam Latinam excavatur: ex hujuſmodi Lapide Romani antiquitus, & Principes elapſis temporibus ædificia innumera admirandæ molis conſtruxerunt: potiſſima ſunt Amphitheatrum Flavium, & ſpecioſiſſima Vaticana Baſilica: & quotidie pro conſtruendis Urbis ædificiis ingens hujus Marmoris copia tum Romam, tùm vicinas ad Urbes advehitur. Unde ergo materies tanta, niſi vegetaret? Ideoque Lapicidinæ, quæ ducentis, ſive quadringentis ab hinc annis exhauſtæ erant, nimiumque profundæ, nunc publicam viam, ſubtus jam lapide vegetato, adæquant. Hoc idem aſſeri communiter ab ipſis Lapicidis, ſive Foſſoribus audivimus, cum anno elapſo experimenti gratia Tybur adivimus; ibi eorum opiniones, atque experientias accepturi, eoſdem de hoc marmore collocuti ſumus, atque, ibidem multa extranea corpora ferrum videlicet, antiquorum foſſorum & conchylia lapidi immixta, ac prope lapidefacta obſervavimus.

III. In montibus Piciniſci lapicidina eſt Alabaſtri, & afferunt Lapicidæ, quod marmoris hujus venæ magis, minuſve coloratæ fiunt à tellure, per quam aquæ à locis vicinis filtrantur, & ab ea varietatem coloris ſuſcipiunt. Præterea ab hujuſmodi Alabaſtri corticibus, in quibus aquarum guttæ, uti in Chryſtallo montana lapidefactæ, & conglaciatæ obſervantur, illud primum tenerum, ac molle fuiſſe deducitur, imo in illo corpora extranea etiam reperiuntur adinſtar Tubi conglaciati; hinc ſi molle, ac tenerum in ſuis primordis fuit hoc Alabaſtrum; ut ex corporibus extraneis in eo lapidefactis deducimus, cur vegetare etiam, ac creſcere continuò non poteſt?

IV. Subniger lapis, coloriſque cineritii, minus tamen durus, quàm Tyburtinum marmor duodecimo ab Urbe Lapide, & præcipue Marini, olim Villa Marii dicta, excavatur, & vulgò dicitur *Peperino*. Videndi cauſa lapicidinas hujuſmodi, Marinum, Caſtrum Candulfum, ac Albanum paucis ab hinc menſibus acceſſimus; ibique nobis Foſſores, ac Latomi retulerunt, creſcere, & vegetare lapides illos ſibi videri; nam præter rationes, ac obſervationes ſuperius in lapicidinis Tyburtinis adductas, iidem retulerunt Foſſores, & Lapicidæ Marinenſes, Albani, aliique vicinorum oppidorum, quod poſtquam ad debitam profunditatem excavarunt lapides in hujuſmodi foveis, ne inutiles, & otioſæ impoſterum ſint; replent illa fragmentis ejuſdem lapidis poſt ſciſſionem remanentibus, terraque ſuperaddita, & ſato arundinum ſemine, atque radicibus Arundinetum efficiunt, quo pro fulciendis vitibus utuntur. Elapſis centum, vel ducentis circiter annis arundinetum reſecant, & obſervant foveam jam eſſe repletam, & lapidem ſubtus jam vegetaſſe, & creviſſe. Unde hi novi lapides ad uſum denuo revocantur, & jam repletæ foveæ, ſcindendo denuo exhauriuntur.

V. Lycii in clariſſima, & nobili Urbe Apuliæ in Salentinis, quæ me à pueritia ſuo in ſinu fovit, & aluit, cuique omnia mea debeo; lapidis albus, ac ita tener excavatur, ut Cæmentarii in illo pertractando, & lævigando utuntur iiſdem inſtrumentis, quibus fabrilignarii in Tabulis lævigandis: adhibitus poſtea ad tecta, ac ædificia conſtruenda, tantum dureſcit, ut marmoris duritiei pene aſſimiletur. In excavando hoc lapide inveniuntur in eodem frequenter Cochleæ, ferri moleculæ, teſtæ conchyliorum, & marinorum animalium

alia-

aliaque hujuſmodi. Cum ergo omnes pene incolæ illius provinciæ ad ædificia, delubra, & ſacella conſtruenda illo utuntur lapide: certe niſi vegetaret, conſumptus adhuc eſſet.

VI. Inter domeſticas memorias, quas URSINÆ familiæ Principes (è quibus III. Kal. Jun. 1724. Pont. Max. BENEDICTUS XIII. datus eſt nobis) à majoribus conſcriptas adſervant, adnotatum eſt, quod è quadam ſulphoraria ducentis ab hinc annis ſulphur effoſum fuit; quo ſpatio temporis elapſo, & concreto ſenſim, ac vegetato ſulphure, fovea paucis ante annis vicinos æquabat campos: adeo ut nunc denuo ſulphur ab ea excavatur; idque idem de Ferro, de Alumine ſciſſili, hujuſmodi materiei effoſſores adſeverant. Si vegetare, & creſcere ita quotidie obſervamus, cur idem in lapidibus evenire negabimus?

VII. Lapis Cochlearis dictus, in Sicilia reperitur, & prope mare excavatur; eſt cinericii coloris, & quodammodo pellucidus ad inſtar matricis margaritiferæ, qui cum in fruſta ſecatur cochleis interſectis abundat, à quibus nomen accepit ſuum; & niſi mollis antea fuiſſet, ejusmodi cochleis non ſcateret. Et ſi mollis antea fuit, cur vegetare non poteſt, matrici ſuæ adhærendo?

VIII. In Muſeo Viri nobilis *Marci Antonii Sabatini* noſtrum amiciſſimi, ac celebris rerum antiquarum ſcrutatoris; inter alia, quæ in eodem admiratione digna ſervantur, Onychem vidimus, pellucidum, & diaphanum habentem corpus, cum nonnullis arborum foliiculis in medio inſertis. Quæ gemma cum natura ſua duriſſima ſit, niſi antea mollis fuiſſet, utique folia illa in ſe non contineret. Pariter apud eundem noſtrum amicum Virum aſſervatur dens Elephantis pondere, & magnitudine admirabilis: pendit enim libras 300. circiter, longus vero eſt palmos fere 18. Repertus eſt anno 1698. in ipſa Tophacei lapidis ſubſtantia in quadam Tophi lapicidina extra Portam Oſtienſem ad Baſilicam Divi Pauli. Calcinatus pene nunc eſt, ac albus, eoque utor pro Diaphoretico magnarum virium in malignis febribus: ad abſorbendum acidum nil invenio præſtantius; ex hoc clare deducitur Tophacei lapidis materiem mollem antea fuiſſe, deinde creviſſe, ac vegetaſſe, aliter extraneum hoc corpus includere non potuiſſet.

IX. In chryſtallo montana extranea corpora ſæpius inſunt: prout ſunt aquarum guttæ, lapilli, grana argenti, corpuſcula flavi coloris, & ſimile, idque abunde excepi in eodem Muſeo Domini *Sabatini*.

Ab Jaſpide cum rubris maculis, qui appellatur Heliotropium, nonne aperte deducitur fuiſſe antea mollem, ac teneram, poſteaque duram evaſiſſe?

X. Elapſis annis in Sicilia inter fodiendum, genus novum lapidis repertum eſt ferme admirabilis, ac prætioſi. Lapis hic evidenter in externa parte obſervatur eſſe compoſitus ex foliis, & ſtratis lapideis, uti foliati obſervantur lapides Bezoar, calculus humanus, &c. Interius vero per totam ejus ſubſtantiam ab Artifice lævigatam, videtur eſſe veluti quædam gelatina argentea lucida, ac nitida, in qua auri, & argenti ramenta aliorumque lapidum prætioſorum fragmenta confuſe inter ſe mixta grato propemodum ſpectaculo conſpiciuntur, & ſi Solis radiis admoveatur veluti Iris.

Mille trahit varios adverſo ſole colores.

quo carmine explicatum habeas ſuum mere incredibilem aſpectum. In ſupradicto Muſæo fruſta quædam adſervantur; in Muſæo autem Columnenſium Principum duæ ſunt Menſulæ, ſive Tabulæ marmoreæ ex hoc lapide confectæ; & niſi mollis antea hic lapis fuiſſet, tam diverſæ naturæ corpora profectò non contineret.

XI. Obſervavi lapidem ex dimidio Pyropo, & alteram medietatem à Saphiro in eademmet matrice compactum. Ac lapidem ex Amethyſto, & Topatio etiam in eadem matrice compactum, & ſimul concretum in unum corpus. Vidi itidem parvum Adamantem roſacei coloris, qui ra-

rus est, & prætiosus, Jaspidem multicolorum & variis lapillis coloratis compactum vidi; & ipsius constructionem examinando, deprehendi esse re vera congeriem plurium lapillorum in unum corpus à succo aliquo bitumineo coagulatam, & concretam.

Lapis Aquilinus natura sua durus est, & intus extranea corpora adservat; hinc auribus admotus, atque concussus aliquatem sonitum edit: De hoc lapide referunt quod renibus mulierum parturientium ligatus partum acceleret. Lapides, vulgò Ceraunii, omnes pene perforati sunt. Denique in eodem Domini *Sabatini* Musæo vidi carbones, hominum, & animalium dentes, ac lignum ingentis magnitudinis, omnino lapidefacta. Rami quoque arborum ac arbores integræ petrefactæ observantur. Corallia sunt mollia in fundo maris, statim ac extrahuntur durescunt. Idem de Succino afferunt; Idem etiam in diem de calculis humanis observamus, molles enim sunt, dum extrahuntur à Corpore, deinde marmoream duritiem acquirunt. In Ictérico, obstructionibus laborante, & calculo vesicæ defuncto, in vesica fellis tres flavos calculos valde molles observavimus cum elapsis mensibus cadaver via Aventina secuimus: post nonnullos autem dies iidem Calculi durissimi evaserunt,

XII. Interamnii Urbe celebri in Umbria lacus est, vulgò *Piè di Luco* sive Pedelucanus, in quem duo exigua flumina, Velinus, & Nares, vulgò *Nera* se exonerant. Hujusmodi fluminum, & lacus aquæ, fluxu, atque exitu impedito, ob canales limo vel alia materie repletos inundant omnes agros prope Reate, & Interamnium cum ingenti Incolarum damno; cui incommodo ut providerent, antiqui Romani duas excitarunt foveas, sive Caveas in vivo lapide, dictas Curianas à Curio Consule forsan, vel Viarum Curatore: per quas dato exitu, & cursu dictis aquis, in summitate vicini montis perductæ, per altitudinem fere medii miliaris, grato spectaculo, decidunt in Planitiem Interamnii prope Oppidum, vulgò *Papinio* tribus milliariis ab Interamnio Reate versus distans, & in Tyberim, ni fallor, per occulta viarum tandem decurrunt. Longitudo dictarum Cavearum erat medii fere milliaris; latitudo, ac profunditas viginti quatuor palmorum ex utraque parte figillatim. Tempore Clementis VIII. Pont. Max. ex omnibus lateribus, ac profunditate cavearum vegetato ob longum annorum cursum, & augmentatio lapide, aquis recipiendis, ac vehendis incapaces evaserunt, nam ad planum telluris jam repletæ videbantur. Qua de causa, ut futuris inundationibus prospiceret Pontifex, novam excitari foveam jussit longitudinis medii miliaris, & latitudinis, ac profunditatis supradictæ, ab ejus nomine dictam Clementinam, in qua cum evidenter vegetent, & crescant latera lapidea, ferreis instrumentis, statuto quoque tempore, à Fossoribus rescinduntur augmentatæ partes, aliter longa mora nimium vegetato lapide, etiã hæc clauderetur Fovea.

XIII. Omnis itaque generatio pene ex fluidis proficiscitur, ne Gemmis quidem, & lapidibus exceptis. Sic res lapidescunt cum partes lapidificæ in aqua minutim exsolvuntur. Sic aliquando silices lapillos pellucidos ex succo puriori, & percolato coalescentes intus concludunt, interdum aliis succrescunt, aut plures velut ex eadem matrice assurgunt: ut in iis sosilibus quæ fluores appellantur. Nec fere alites gemmæ formantur, quàm tales ipsi ex variis lamellis; nec dubium est, quin hæ tenuissimæ lamellæ ex succo paulatim concrescente, fere ut in talco, aut in chrystallis vitrioli accidit, prodierint. Color Gemmarum, quoniam pendet à sulphure mineralium eas tingente, ideo gemmæ penè omnes ignis vi suis coloribus plerumque exuuntur.

XIV. Simili ratione crystallorum frusta interdum guttam aquæ pellucidæ intus continent. Sic in durissimis Indiarum lapidibus, gemmæ aliquando delitescunt. Quoniam vero substantiæ duræ ita exquisite misceri non possunt, nisi antea fluidæ essent. Matricem lapidum ac Gemmarum

flui-

fluidam ante fuisse existimamus. Quid enim iisdem figuris gemmas ubique circunscribit, nisi constans, vegetus, & ubique regnans spiritus rationibus seminariis prægnans? Neque enim figuram suam à loco tanquam à vase mutuantur; cum plures ex una succrescunt radice, vel in eadem matrice, ut grana in spica contineantur, ut vidi nuper in matrice smaragdi apud præfatum eruditissimum ac no ilem *Sabatinum*: crescunt enim in suis Fodinis Gemmæ, & aliæ aliis decedentibus succedunt. Pariter Dominus *Boyle* narrat se vidisse lapidem chrystallo similem, & exquisitè figuratum, qui circa filum ramosum argenteum concreverat. Imo etiam habere domi serpentem in lapidem conversum.

XV. Tempore maximi, & memorabilis incendii Vesuviani anno 1631. plura notatu digna observata sunt, & typis data ab *Abb. Braccino lib. De Incendio Vesuviano*. Et primo quidem homines ab igne consumpti inventi sunt, illæsis tamen vestimentis. Item Ad littus maris cadaver hominis inventum est, in quo femur alterum erat omnino lapidefactum, alterum vero nequaquam. Lapidefactæ quoque inventæ sunt sub Vesuvi cineribus Ficus passæ, capsula lignea clausulæ. Vesuvus ardens per subterraneas specus absorpsit ingentes aquas maris, easque paulo post, littore exsiccato, evomuit in vicinos agros, quod ingenti pariter innundatione devastavit.

Declinato post mensis spatium incendio in summitate montis idem *Braccinus* invenit conchylia, aligam, testas conchyliorum, & plura marina corpora marinis aquis absorpta, & per specus subterraneas ad summitatem denique deducta: qua de re fuse Dominus *Bolisonius* amicus noster peculiari libello *de Vesuvo* discurrit.

CONCLUSIO.

EX his veluti per coroliarium deduco sequentes propositiones à Doctissimo *Stenone* in libro *de solido intra solidum* contento fuse probatas, ac demonstratas. Et quidem.

Si corpus solidum alio corpore solido undique ambitur, illud ex iis primo induratur, quod in mutuo contactu suæ superficiei proprietates exprimit: ideo in illis terris sive saxis, quæ undique circumdant, & continent chrystallos, marchasitas, testas, & ossa animalium, plantas, &c. jam tum induruisse illa corpora infero quo tempore terrarum, saxorumque illa continentium, materia adhuc fluida erat: adeoque marchasitas primum productas fuisse, deinde lapides, quibus includuntur, tandem venas mineralium, quæ lapidum fissuras replent.

Si Chrystallus Chrystallo, Selenites Selenitidi, Marchasita Marchasitæ quadam sui parte includitur, jam tum induruisse contenta illa corpora, quando corporum continentium pars etiamnum fluida erat arbitramur.

Crescit corpus, dum particulis ejus novæ apponuntur particulæ ab externo fluido secretæ: fit autem appositio hæc vel à fluido externo immediate, vel mediante fluido interno, uno, vel pluribus.

Quæ ab externo fluido immediate apponuntur solido, in quibusdam proprio pondere versus fundum delabuntur, ut in sedimentis, & corporibus factis ex sedimentis supra sedimenta cadentibus, uti sunt agri, & terræ novæ ex fluminum sedimentis, ac depositione factæ, &c. In aliis à fluido penetrante solidis versus solidum determinatè, vel undique apponuntur solido, ut in incrustationibus: Vel certis duntaxat superficiei solidæ locis, ut in illis corporibus, quæ fila, ramos, & angulata corpora exhibent. Hic obiter notandum, continuari dictos modos interdum, donec totum aliquod spatium illis impleatur; unde repletiones oriuntur, quæ modò simplices sunt, modò è crustis, modò è sedimentis, modò ex angulatis corporibus, modò ex variis variè inter se mixtis componuntur.

Quæ particulæ mediante interno fluido apponuntur solido, vel fibrarum figuram assumunt (dùm partim in longitudinem ex-

extenſæ fibrillæ, deductis poris apponuntur, partim in fibrillarum interſtitiis in novæ fibrillæ figuram a permeante fluido diſponuntur) vel ſimplices repletiones conſtituunt, è quibus duobus generibus partium Animalia, atque Plantæ componuntur.

Quare ſi libuerit ſolida ſolidis naturaliter incluſa Prædicta methodo in certas claſſes redigere. Erunt eorum quædam producta per appoſitionem ab externo fluido, quæ referuntur, vel ad ſedimenta, ut ſunt ſtrata Viarum, Terrarum, Collium, Montium, &c. vel ad incruſtationes, ut Achates, Onyx, Chalcedonius, Ætites, Lapis Bezoar, &c. Vel ad fila, ut Amianthus, Alumen plumoſum, varia genera filorum, quæ in fiſſuris lapidum deprehenduntur. Vel ad ramos, ut illæ plantarum figuræ, quæ in rimis lapidum conſpiciuntur, nec niſi ſuperficiales ſunt. Vel ad angulata corpora ut Cryſtalli montium, angulata corpora ferri, & æris, cupri, marchaſitæ, adamantes, amethyſtus, &c. Vel ad repletiones, ut omnis generis variegata marmora, granita, Dentiotides, conchylia, lapidea, chryſtallina, plantæ metallicæ, & hiſce generis plurima corpora conſumptorum corporum loca implentia, &c. Et hæc ad mentem *Stenonis* ſuprà laudati, &c.

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus concluditur; quod ſicut Gemmæ, ac Lapides prætioſi duriſſimi, primum teneri, & molles erant, ac poſtea eam obtinuerunt duritiem, quàm nunc obſervamus; ita etiam per analogiam dici poſſet, idem evenire aliis omnibus lapidibus, quibus, in ædificiis conſtruendis utimur.

Hanc veritatem ut quivis apertè excipiat, explicanda eſt nobis cauſa duritiei, ac etiam modus, quo lapides vegetare, & creſcere exiſtimamus.

Variæ, ac innumeræ Philoſophorum opiniones ſunt circa Marmorum, lapidumque duritiem, & ſi eas recenſere velimus, longius profectò, quàm par eſt oratio excreſceret. Aſſerimus igitur duo ſimul concurrere ex noſtra ſententia ad lapidum compoſitionem, tenax ſcilicet lutum, & ſuccum lapidificum: lutum reperitur, ubi terræ copia adeſt: ſuccus verò ubi magis exuberant aquæ. Hic tamen ſuccus lapidificus aliud non eſt, quàm aqua ipſa ſaxeis ramentis turgida, ac gravida, quæ quandiù liquida eſt, aquæ formam demonſtrat; cum verò induratur, lapidis formam exhibet, ac repræſentat. Poſito hoc vulgarium lapidum materiali principio, cauſa adinvenienda, qua ipſi lapides duri ſolidique evadunt.

In experimentis, quæ in diem fiunt circa res naturales tria obſervamus eſſe principia, atque cauſas, quæ corporibus marmoream, aut lapideam duritiem communicant; *Humor*, ſcilicet *bitumineus*, conglutinativus, ac pinguedine plenus, aliud *Sal*, tertium verò, *Succus*, aut *aura lapidifica*, quæ mollia momento adſtringit, ita ut lapides duriſſimi fiant. Sed an hic ſuccus lapidificus ad peculiare quoddā ſalis genus reduci poſſit, qui de natura ſua corpora mollia ipſo contactu dura reddit, & marmorea: rem ita revera eſſe poſſe, ego planè crediderim.

Quod ſpectat ad partem bitumineam, ac conglutinantem, equidem obſervavi in pluribus, diverſiſque pretioſis lapidibus, ut in jaſpide, atque in ſimilibus verſicoloribus: inter utrumque colorem, ideſt inter minima componentia hujuſmodi marmorum diverſicolorum adeſſe neſcio quid tertium bituminei coloris, & conſiſtentiæ, quod minima illa ligat, nectit, indurat, & conſolidat. Id autem cuilibet oſtendere poſſumus in prætioſo, ac raro plaſmate, cujus nonnulla fragmenta apud me ſervantur, ac etiam in Siculis, atque Cyrneis Jaſpidibus, in marmore verſicolore, & ſimilibus: adeò ut poſt plures ſuper hujuſmodi lapidibus accuratè factas obſervationes, concludendum puto illorum duritiem oriri ab humore, vel aura bituminoſa coagulante, ſubterraneis ab ignibus exhalante, & ſecundum diverſas terræ ſubterraneæ matrices, per quas exhalatio ipſa tranſit, diverſimode illa nectitur ac condenſatur in marmor. Color

verò

verò hujuſmodi variæ coloratorum marmorum pendet à varietate ſulphuris mineralium, per quæ dicta principia terrea, bituminoſa tranſeunt, unde tincturam accipiunt ſuam: eadem prorsùs ratione, qua tingantur ipſæmet Gemmæ: ſuccus enim aqueus limpidus, tranſeundo per mineras ſubterraneas, concurrente principio ſalino, figitur, & concrecit in lapideam Gemmarum duritiem, variè coloratam pro varietate Mineralium, per quæ tranſit, ut infrà dicemus.

Imò ut latiùs eluceſcat hæc veritas, non abs re putavimus referre experimenta, quæ facilius poſſent eandem comprobare; ſi quis ſumpſerit pulverem ex lapillis pluvialibus detritum, illo idem pulvis lapideſcet, ſicubi reſinæ fuſæ incoquitur; ſic etiam *Lithocolla*, ſeu lapideſcens gluten ex calce, & ovi albumine effingitur. Ideoque multi ex his lapidibus, dùm ſub terra ſunt, molles ſunt; ſtatim verò, ac aerem vident indureſcunt, ſicuti in hominum calculis accidit, ac in ovorum putaminibus. Poſito itaque hoc principio, ſi calor ſubterraneus alicujus regionis ſit nimium urens; atque exœdens, & impetuoſus, adeò ut in continua liquiditate permanere faciat bitumen, hac de cauſa nulla fieri poterit ex arena, aut terra, lapidum concretio. Sicuti fieret ſi ſolutum bitumen intervallum aliquod frigoris haberet, ut concreſcat: ideò in Lybiæ, Arabiæque regionibus hujuſmodi conglutinantis ſucci defectu, nulli ex arenis illis fieri poſſunt lapides, & quamvis immenſos habeat Lybia campos; attamen, aut rari, aut nulli ſunt ibidem lapides; porrò quis neſcit Succinum, Gagatem, & alia bituminoſa in lapides concreſcere? Et hæc quoad primum ex principiis, quod duritiem corporibus impertitur.

Sequitur nunc conſiderandum aliud lapidefactionis principium, nempè *Sal*, cujus tanta eſt in indurandis, conſolidandiſque corporibus poteſtas, ut magna Philoſophorum pars principium coagulativum corporum ſali eſſe credat. Quare majori abundans ſalis quantitate eo durius inter alia corpora, corpus efficitur. Huic tamen ſententiæ multi adverſantur, ut *Duhamel*, &c. Quomodocumque ſit, quam plurimorum lapidum indurativum principium, ſalem eſſe certum eſt, hinc materies ſalis omninò expers, numquam certè lapideſcet; etenim Aquæ, ac terræ ſimul mixtis, niſi ſuperaddas ſalem, non lapidem, ſed lutum habebis. Ob experientias igitur factas circa lapides duros, ædificiorum uſui deſervientes, ut eſt Marmor Tyburtinum, ac Marmora alia alba, hos à principio purè ſalino duritiem, ac ſoliditatem accipere credimus, ideſt ab eo ſale qui magna in copia in centro terræ reperitur, ut inferius aſſerere ſpondemus. Et ut dureſcant lapides iſti, non eſt opus humore bituminoſo, quo marmora verſicolorata ſupradicta dureſcere animadvertimus. Ac ideò in Sicilia, atque in Regno Neapolitano, ac in aliis Italiæ regionibus Verſicolorum Marmorum caveæ, magis quàm alibi reperiuntur, quia ibidem ſubterraneus ignis, quo flagrat tota Italia, bitumen fundit, terramque ligat, atque bituminis cauſa in marmor indurat. Nec mirum ſi hac de cauſa ad radices Montium ignivomorum, uti Veſuvus eſt & Ætna, &c. colligatur In mari bituminoſum oleum vulgò dictum *Petreoleum* magnarum virium apud Noſtrates remedium. At quòd præcipuè ſpectat ad ſalem, certum eſt terram omni ſale ſpoliatum, nunquam lapideſcere. Sal terram cum aqua conſociat, & utriuſque commune vinculum eſt, invicem ſibi auxilia præbent; nam terra ſalem retinent, ne in aquam exſolvatur, ſal terræ corpuſcula coercet, ne in minutum delabantur pulverem. Ulterius quid dicemus de Conchyliorum Muricinorum duritie, ac de duritie lapidea ſalis gemmei, & foſſilis. Quæ cum quodammodo ſal antea eſſent, poſtmodum in duritiem concreverunt: imò etiam ligna, quo magis ſolida ſunt; eo majoris ſalis copia abundant, ſic plurimum nitri e Quercu, Fago, Guajaco, &c. elicitur. Et quoniam duplex eſt ſal, volatilis ſcilicet, & fixus; Crediderimus ſale volatili corpora penetrari, ac

ſol-

ſolvi; fixo verò adſtringi, uniri, atque indurari.

Porrò quæ dicunt de ſpiritu lapidifico, qui quæcumque obvia, etiam ſi ſint ligna, herbæ, &c. veluti ex aſpectu Gorgonis, in lapidem indurat, multo ſale abundare hujuſmodi ſpiritum eſt credendum; atque per illum corpora qualitate, ac natura, (ut obſervationibus enarratis demonſtravimus) indurari, & conſtrigi. In Arvernia teſte *Duhamelio lib. cit.* amnis eſt, cujus alveus lapideuus ſenſim intumeſcit, eo quia aquæ germine lapidifico fœtæ durescunt? ita multæ Arbores in Germania inveniuntur in Cotes mutatæ. Pariter è Rhodano, aliiſque fluminibus eruuntur enſes, ſoleæ, ligna, carbones, ac omnia quæ in eum immerguntur, jam in lapides converſa. In Montibus potiſſimum, & fluviis occultis ille regnat ſpiritus. Ideò rarò in campis, qui nimis diſtant à Montibus, ac Fluminibus, magna lapidum copia invenitur. Unde ergo tot emerſere lapides, ut ait *Duhamelius*, quibus herculei Campi, quos *Croatiam* vocant prope Arelatem, tecti ſunt? Putat *Gaſſendus* hanc lapidum portentoſam congeriem in Campis illis non aliunde, quam ex Rhodani, vel Druentinæ exundatione, & longa aquarum reſtagnatione prodiiſſe: indicio eſt, quod in extremis veluti marginibus lapilli minutiſſimi, in medio majores jaceant; Quemadmodum Sal in Catino exolutus, & ubi aqua leni calore exhalata ſit, majora in medio, minora in extremis grana deponit. Porrò Arbores in Bohemia inveniuntur in lapides converſæ. Calculi in veſica, ac partibus aliorum animalium, lamellatim omnes incruſtantur, & lamellatim quoque Jaſpis rara, & prætioſa in Sicilia inventa, quam incruſtatam eſſe egomet vidi apud amiciſſimum *Sabatinum* in Muſæo ſuo prætioſo, & refertiſſimo rebus raris, ac verè Regalibus. Probaturi itaque ſalem fixum ex principiis indurativis liquidum unum eſſe, innumeras adduceremus obſervationes, ac quam plurimorum Authorum teſtimonia, ſed ne prolixus ſiam, maxime recenſendo ea, quæ alias ab aliis Authoribus ſcripta ſunt, libenter id omittato, atque explicandam noſtram *de marmorum, lapidumque vegetatione* ſententiam deſcendo,

Sed antequam *de lapidum vegetatione* dicamus, ſciendum eoſdem in quatuor genera dividi, ideſt in Lapides proprie dictos, Saxa, Marmora, & Gemmas. Lapides, vel ex arena compinguntur, ut Cotes, vel lamellatim creſcunt, ut lapis ſpecularis, aut talcus, vel contuſi in fruſtra comminuuntur, ut ſilices, & Marmora. Alii ex viventibus, alii ex non viventibus eruuntur, alii certam obtinent figuram, alii incertam. Aliis in nidis avium. Quidam in ventribus, & partibus animalium. Alii in renibus Draconum, ſerpentum, reptilium, & beſtiarum, ut monet Doctiſſimus *Camillus Leonardus* Medicus Piſaurenſis in eruditiſſimo libro *de Gemmis*, ut inferiùs narrabimus.

Lapides eorum matricibus inhærentes, & non adhuc à Lapicidis exciſos, creſcere, vegetare, ac nutriri evidentiſſimè obſervavimus in Marmorum Latomiis Tyburtinis, atque in Piperinorum Lapicidinis Oppidi Marini, & Caveis Toſacei Lapidis ad Mœnia Urbis, ac in Latio Solo, aliiſque in locis, & quamvis tot ſæcula jam ab Urbe condita elapſi ſint, & ſemper excavatum eſt, & adhuc excavatur conſtruendorum cauſa tot ædificiorum, tam pro veteri, quàm pro nova Roma: at nondum materiei finis, & ſemper effoditur in iiſdemmet, vel parum diſſitis locis, in quibus bis mille ab hinc annis ſemper effodiebatur pro Romanis, vicinarumque Urbium ædificiis: certe concludendum eſt, lapides hujuſmodi vegetare. Multo magis quod Caveæ illæ, quæ centenis, ac millenis ante annis profundæ erant, nunc viam publicam æquant, & in eodem pene ſunt horizontali plano. Quodque de iſtis caveis verum eſt, id aliis in omnibus totius Orbis obſervari crediderim. Hoc idem obſervatur in foveis Lapidis Tophi prope Romam. In foveis *Latii Pulveris Puteolani*, vulgò *Pozzolana*, qui cum calce ad ædifi-

cio-

ciorum conſtructionem miſcetur. In ſulphurariis, ſive mineris ſulphuris, aluminiſque in Latio, quæ poſt elapſum certum annorum ſpatium, denuò replentur; ſic minera ſulphuraria URSINORUM Principum 200. annorum ſpatio elapſo excavata, nunc denuò effoditur ea novum, ac jam vegetatum ſulphur.

Celebris rerum Indicarum Scriptor ſuadere conatur in terra, in qua ſemel effoſſi ſunt Adamantes, certo annorum ſpatio renaſci, ut notat *Steno de ſolido intra ſolid. fol. mihi* 49. Obſervatur etiam in fodinis lapidum piperinorum in agro Marinenſi, quod Incolæ fragmenta lapidea à ſectione reſidua in foveam denuò immittunt, & ſuper ea arundinum radices injiciunt. Elapſis aliquot centenis annis, vegetato jam ſubtus lapide, & fovea fere complanata cum plano horizontali vicini agri, aut viæ publicæ, novos denuò effodiunt lapides, nec ampliùs fragmenta adſunt, ſed lapides integri, jam vegetati, & cum fragmentis dictis commixti. Ad quod forſan reſpicientes *Avicenna*, & *Albertus Magnus* Lapidum generationi quandam plaſticam vim inhærere ſunt opinati, quæ producat, ut ita dicam, hanc vegetabilium ſpeciem ſolidorum, ac marmoreorum, &c. ac ſanè lapides arbores eſſe duras, marmoreas ſui generis, quæ Corallium inſtar creſcant, nutriantur, ac vegetent. Quæ quidem vis plaſtica materiam nacta aptam ſimiles ubique terrarum lapides gignit, quaſi lapides inſtar plantarum vel animalium vi ſeminaria, & formatrice donentur. Et ob ſeminariam hanc vim aliquo modo lapis lapidem producat, nec non creſcat, ac vegetet. Et idem *Albertus Magnus* vim plaſticam hujuſmodi vocat etiam ſpiritum mineralem; hunc autem ſpiritum, ut notat *Duhamel lib. cit.* acutum eſſe, penetrantem, & ſalſum neceſſe eſt, ut cæmenti inſtar ſtringat, & compaginet; imò ſpiritum illum nitroſum infuſum eſſe in omni natura; ita ut in eo ſit procreandi vis, & cauſa gignendi, eſt quippe vi prolifica ac ſui aſſimilatrice præditus; nonnunquam inſtar halitus effunditur, quo facilius corporum meatus ſui eat: interdum pinguis eſt, ac ſulphureus, qui bituminoſa, & oleoſa corpora citiùs permeat; ſæpius humori aqueo inſidet, ut terreſtrem materiem ex omni parte penetret, ſed niſi acutus, & ſalſus ſit, nec mixtionem exquiſitam perficiet, nec poterint materiam pervadere, aut comprehendere; hactenus *Duhamel. lib. cit.* Neque ſolum citati magni Viri vim hanc plaſticam Lapidibus, & Metallis tribuunt, ſed plures alii, quorum nomina hìc recenſere nolo, nam cuilibet obvia ſunt. Inter cæteros autem *Sendivogius* vir doctiſſimus in XII. tractatibus novi luminis Chymici fusè probat omnia metalla ex quadam veluti ſeminaria ſeu plaſtica virtute progigni.

Augurellus verò *lib.* 1. *Chryſopeiæ* ſequendo veſtigia *Divi Auguſtini lib. de Trinitate* ait revera dari vim plaſticam rebus in omnibus creatis, & ſingulis ineſſe occultum inſtinctum ſeſe multiplicandi; quod his verbis demonſtrat. *Natura eſt vis quædam rebus inſita ex ſimilibus procreandi; vel natura eſt ignis inviſibilis, vel igneus quidam vigor, aut ſpiritus omnibus rebus creatis inſitus, quo cunctæ res ſe multiplicant.* Hanc naturam in omnibus rebus corporeis poſuit *Divus Auguſtinus l. c. de Trinitate* dicens. *Omnibus rebus corporeis ſeminariæ quædam rationes inſunt; quæ cum ipſis data fuerit opportunitas, prorumpunt in cauſas debitas, & ſpecies ſuis modis, & finibus, &c.*

Hanc eandem vim plaſticam rebus omnibus innatam, potiſſimus verò lapidibus, & metallis fusè ſatis oſtendit, & probat inter alios *Petrus Bonus Lombardus Ferrarienſis in Margarita pretioſa Theatr. Chimic: volum. 5 fol. 709.* his verbis *Semen plantarum eſt hermaphroditum, & etiam metallorum in ſeminibus; quia non ſunt corpora mobilia localiter; à principio intrinſeco conjunxit natura ex iis ſimul marem, & faminam. Ita quod in quolibet ſemine eſt conjuncta, & indiſtincta virtus maris, & faminæ ad generationem faciendam. Sic ſimiliter, & propter eandem cauſam con-*

junxit in mineris metallorum argentum vivum ad faciendam generationem ipsorum. Ideo mineræ omnium metallorum sunt necessariò mixtæ ex sulphure, & argento vivo vulgi, cùm sint simul ibi generata, mixta, & coagulata. Hæc ille, &c.

Sed ut more nostro de singulis rebus, idest de causis earum, & effectibus analogicè disseramus. Sicuti rerum creatarum omnium generatio, ac conservatio in peculiari quodam motu omnibus corporibus debito secundum uniuscujusque diversam naturam consistit, corruptio in ipsiusmet motus cessatione; qua de causa corpus necessariò mutari debet, assumendo aliam formam, speciem, atque naturam. Ità etiam, ut ab alto repetamus Lapidum generationem, ac vegetationem, necesse est ut mentis aciem dirigam ad communem quandam causam, quæ & fluminibus originem; & lapidibus vegetationem nutritionemque præbet; quæque in continuo motu, & circulatione existens admiranda parit in subterraneis phænomena hanc autem esse Mare, si dixero, forsan non multum à veritate recessero. Historici pene omnes à mundi creatione ad nostra hæc tempora sexaginta duo circiter sæcula numerant: toto hoc tempore infinita orbis flumina in Mare intrarunt, Mare autem non redundat: redundare deberet, etenim finitum est, suisque septum limitibus; quoniam verò non redundat, credendum est aquas Maris circulare, ac per subterraneos specus filtrari. donec ad telluris superficiem regrediantur; unde ortum habuere. Hic enim perpetuus motus, si communis est omnibus rebus creatis, ut inde fiant variæ earum generationes, corruptioneſque. Mari quoque, & aquis subterraneis inesse debere, ut in telluris centro variæ generationis, corruptionisque metamorphoses producantur, certò credendum. Huic meæ opinioni cum apprimè faveant *Senecæ* verba, ea hic apponere placuit: Sic itaque ille *l.3. c.6. Primum ergò quæramus, quomodo ad continuandos fluminum cursus terra sufficiat, unde tantum aquarum exeat. Miraṇtur quod accessionem fluminum maria non sentiant: Æquè mirandum est, quod detrimenta exeuntium terra non sentit. Quid est: quod illam sic implevit, ut præbere tantum ex recondito possit, ac subindè supplent; Quamcumque rationem reddiderimus de flumine, eadem erit rivorum, & fontium. Quidam judicant terram quicquid emisit rursùs accipere, & ob id maria non crescere, quia quod influxit non in suum vertunt, sed protinus reddant. Occulto enim itinere subit terras Mare, & palam supra eas venit secretò revertitur; colaturque in transitu idem Mare: Quod etiam per multiplices terrarum anfractus verberatum amaritudinem deponit, & saporis pravitatem in tanta soli varietate exuit, & in sinceram, ac dulcem aquam mutatur*, &c.

In sæculo proximè elapso compertum est à magno *Galilæo* aerem esse gravem, & inferiorem premi à superiori, & ob id elasticum esse. Hujusque pressionis continuæ causa varia oriri phænomena in sublunaribus, ut fuse probatum est ab omnibus Philosophis. Quare si aer, qui multo levior est aquis, magis fluxilis, ac tenuis, gravitati subjicitur, & superior revera gravitat in inferiorem: quantò magis dicendum id erit de aquis, de quarum gravitate, & gravitatis effectibus variis cum multa disputata sint ab *hydraulicis* Scriptoribus, ea singula accomodari posse, ac debere ad immensas Oceani aquas non absre affirmaverim. Debet ergò aqua marina superior gravitate in inferiorem, quæ quo magis proxima fundo erit, eò magis pressa erit, quia major aquæ moles superincumbit; & quoniam à supervenientibus fluminibus nova moles, ac per consequens nova pressio continuo producitur: certè nisi aqua fundi maris, maximè pressa, circularet, mare ab ortu Mundi ad nostra hæc tempora, necessariò redundasset. Circulat itaque mare, & ad perpetuandum circuitum hunc, quatuor concurrunt pressiones, seu pondera. Primò nempe pondus aquarum Maris, deinde fluminum advenientium, tertiò Aeris super incumbentis; quartò demum pressio corporis luna-

lunaris, quæ cæteris aliis sensibilior in Mari observatur.

Sed ut clariùs pateant, quæ de hoc motu Maris dicemus: Sciendum est, quod Maris motus generalis (de particularibus, qui à ventis unicuique Regioni propriis proveniunt, non loquor) duplex est unus continuus ab ortu in occasum, alter vero veluti compositus ex contrariis motibus, hicque æstus reciprocus, sive fluxus, & refluxus maris appellatur: hic secundus, sivè fluxus, & refluxus, quo Mare duodecim ferè horarum spatio ad eadem littora fluit, & refluit, ex primo motu generali sic pendet, ut nihil revera sit, nisi affectio quædam, aut modus, sicuti optime judicat *Varenius* in sua Geographia.

Motus itaque primus sive generalis Maris est ab Oriente ad Occidentem pene ubique, sed maxime in Zona torrida inter Tropicos se prodit, ibique est adeò validus, ut alii motus, aut venti eum non impediant. Hinc navigantes ab India in Africam, vel ab Africa in Brasiliam, longe celeriùs promoventur, quàm si ab Africa in Indias, e Brasilia in Africam remeent. Sic ubi freta, seu Maris angustiæ ab Ortu in Occasum porriguntur, ut fretum Magellanicum, per quod ex Oceano Atlantico in Oceanum Pacificum patet iter, tùm motus ille Maris est incitatior. Idque in plurimis Americæ, & Indiæ locis contingere, imò & hunc motum in Septentrionali Oceano esse conspicuum idem observavit *Varenius*. Nam Oceanum Tartaricum per fretum novæ Zemblæ, & fretum Valgas Ferri, ex copiosa glacie; quam Oceanus tartaricus ejecit in Fretum novæ Zemblæ, & ex ipso Maris motu observatur; sic ad littora Septentrionalia Americæ in mari pacifico motus fit versùs fretum Anian, item à Japonia versùs Sinas, & ubique fere: & si aliquando incospicuus est, à ventis id provenire certò fatentur.

Denique in Fretis quæ ab Oriente in Occidente diriguntur, Mare intumescit sex horarum spatio, tùm aliquantulum in eodem statu permanet, nimirum per duodecim horæ minuta, deinde eodem temporis spatio detumescit. Sed continenter ab Oriente in Occidentem delabitur per freti orificium, nunquam remeat in contrarias partes. Idque observatur in Freto Magellanico, atque in Canalibus inter Maldivas Insulas in Freto Malinensi Javæ, & aliis in locis frequentissimè: Et hæc quoad brevem notitiam primarii motus Oceani, & secundarii ab eodem pendentis.

His ita præmissis Recentiores pene omnes pro certo credunt fluxus, refluxusque Maris, ac Marinorum æstuum causam esse Lunam, prout magis, minusve Apogæa, aut Perigæa, ac prout nobis propinquior sit, vel a nobis remotior. Atque adeò quæ sit causa hujus intumescentiæ, aut detumescentiæ, Maris, & cur certis temporibus, aut locis ita sit adstricta, ut fere intra viginti quatuor horas Mare ad idem littus bis accedat, & ab eo bis recedat. Cur in Noviluniis, ac Pleniluniis, longe sit major, aut minor, quàm in quadraturis; cur Lunæ motum adeò religiosè consequitur, & tamen in Æquinoctiis aquæ multo magis intumescant. Hæc singula pene omnes cum *Galilæo*, *Cartesio*, cæterisque Recentioribus fatentur à Luna pendere, etenim magna est inter Lunæ, & Oceani motum connexio. Cùm enim Luna ad nostrum Meridianum non redeat, nisi post viginti quatuor horas, & quinquaginta minuta eodem prorsus temporis spatio æstus redit; adeo ut si æstus hodie hora sexta incipiat, cras post horam sextam, & quinquaginta minuta revertetur. Vix tanta inter res naturales occurrit necessitudo quin una alterius sit causa, idque ob perpetuum quendam, ac generalem omnium circuitum. Cum igitur Maris æstus reciprocus cum Lunari motu adeo sit colligatus, vix negare possumus, quin Luna eum moderetur motum.

Itaque ubi præ motu diurno orbium longius à nobis recedit Luna, tunc aer ex iis angustiis expeditus, Oceanum non amplius premit, & aquæ ultro relabuntur. Bis uno quoque die æstus recurrit marinus, quod idem terræ punctum ad illas Cæli an-

guſtias motu diurno revertatur, juxta *Scholæ Burgudinæ* ſententiam, quæ motum telluris tuetur ab Eccleſia tamen Romana damnatum, cui me ſubſcribo, pro eaque ſanguinem, ſi occaſio dabitur, effundam. Vel ipſius Lunæ motus juxta noſtram opinionem, ſenis ferè horis mane fluit, ſenis itidem refluit. Æſtus porrò marinus ſingulis diebus una ferè hora tardius recurrit. Sic Dominus *Richer* in Inſulis Braſiliæ vicinis hæc præ cæteris obſervavit circa marinos æſtus: Nempe in ea Regione, quæ prope Flumen Amazonum, & Inſulam *la Cayenne* non minus ſtatis horis æſtum recurrere, quàm ad Galliæ littora in pleniluniis nimirum, & noviluniis circa horam à meridie quartam: adeo ut illud principii loco haberi non oportet, tùm æſtum eſſe maximum cum Luna ad Meridianum loci perveniat. Secundò eo loci Mare ad ſex pedum altitudinem, cum æſtus ſunt maximi, intumeſcere, quod ex Palo infixo per integrum annum fuit obſervatum. Circa æquinoctia æſtus eſſe maximos, cùm tamen differentia vix ſex digitorum exiſtat. Porrò eſtus eſſe maximos non ipſis interluniis, aut plenilunio, quod ab aliis fuit etiam obſervatum: aut certe his diebus eadem perſtat Maris intumeſcentia; imo & creſcit; fere ut Solis æſtus tertia à meridie hora major eſt, quam ipſo meridie: ſed plura de hiſce videantur apud Authores, &c.

Cùm denique Cœlum lunare figuram habeat ovali proximam, & nobis ea proprior ſit circa novilunia, & plenilunia, tumque majores ſint anguſtiæ, quam in Quadratis aſpectibus, hinc fit, ut in pleniluniis, & interluniis major ſit tum aeris tum Oceani preſſio, majorque adeo æſtus. Quamquam forte id non adeo pendet ex corpore Lunæ tantùm, quantùm ex ipſius Lunæ orbita, quæ figuræ eſt ecliptiæ, ut apud Recentiores fuſe eſt diſputatum.

Omnium hujuſmodi preſſionum cauſa, nempe Maris ſuperioris in inferius, fluminum ingredientium, aeris demum, ac Lunæ ſuperincumbentium aquæ fundi Maris, & laterales coguntur ingredi poros terræ, cui ſunt contiguæ. Et ſane non video quid obſtet, quo minus aqua marina eadem facilitate terram ſubeat, quà fluminum aqua terram pervadit arenoſam, vel alterius generis. Neque huic filtrationi, ſive preſſioni maris per terræ poros obſtare poteſt pondus ſalinæ partis, quæ in eo eſt: cum majori mole incumbentis aquæ preſſa, facilius terram penetrat, & circulum ad telluris ſuperficiem perpetuat & quoniam preſſiones ſunt continuæ, continui quoque eſſe debent ingreſſus aquæ marinæ in poros telluris; cumque preſſio preſſionem conſequatur, nulla vel ſaltem pauca interpoſita mora; aqua ante preſſa cogitur ultro progredi a ſubſequenti. Donec tandem urgente ſemper à poſterioribus nova preſſione, ad telluris ſuperficiem, aqua primum preſſa emergat, & per eam vel ſub forma fontium, fluminum, lacuum, aut paludum, in mare denuò revertatur, ut circulum perpetuet. Quæ verò ad ſuperficiem telluris emergere ac pervenire nequeunt aquæ; in ſubterraneis exiſtentes locis, puteis originem præbent, lapidibus, & vegetabilibus incrementum, & reliquis ſubterraneis generationibus aptam generationi materiem.

Neque quis dicat originem fluminum ab aquis pluvialibus, & ſolutis montium nivibus pendere: his enim de cauſis augentur flumina, non vero prima exinde ducunt principia, aut originem. Ad quod quidem confirmandum, ut reliqua ſileam, ſufficiat *Senecæ* mei unicum dumtaxat teſtimonium; ille igitur *in natural. quæſt. lib. VI. cap. 7.* ita diſerte loquitur: *Per omnem terram multa aquarum genera decurrunt. Alicubi perpetui amnes, quorum navigabilis etiam ſine adjutorio imbrium magnitudo eſt. Hinc Nilus per æſtatem ingentes aquas vehit; hinc Danubius, ac Rhenus. Adjice nunc patentiſſimos lacus, & ſtagna populis inter ſe ignotis circumdata, & inacceſſibiles navigio paludes, nec ipſis inter ſe pervias, quibus incoluntur. Deinde tot fontes, tot capita fluminum ſubitos, & ex occulto amnes vomentia. Tot deinde ad tempus collectos torrentium impetus, quorum*

vires quàm repentinæ, quàm breves. Omnis hic aquarum, quæ exterius apparent, etiam intra terram Natura, faciesque est. Illic quoque alia vasto cursu deferantur, & in præceps volutæ cadunt, aliæ languidiores in vadis referuntur, & leniter, ac quietè fluunt; neque est diu probandum, ibi multas aquas esse, ubi amnes sunt. Neque enim sufficeret tellus ad tot flumina edenda, nisi ex repositò, multoque refunderet, &c. Ac idem *Seneca loc. cit. cap.* 8. idem argumentum disserens, sic sequitur; *Unde enim ista prorumpunt, unde ad nos veniunt, nisi quod origo humoris inclusa est? Age cùm vides interruptum Tigrim in medio itineris siccari, & non universum averti, sed paulatim, non apparentibus damnis, minui primùm, deinde consumi, quò illum putas abire, nisi in obscura terrarum; utique cum videas emergere iterùm non minorem eò qui prior fluxerat? Quia cùm vides Alpheum celebratum Poetis in Achaja mergi, in Sicilia rursus trajecto mari effundere amœnissimum fontem Arethusam? Nescis inter opiniones, quibus narratur Nili æstivi inundatio & hanc esse à terra illum erumpere, & augeri non supernis aquis, sed ex intimo redditis;* Huc usque egregie noster *Seneca.* Qua de re cum multò clarius tractet *qu. nat. lib.* 3. *c.* 10 singula ejusdem verba cedro digna apponamus: ait itaque. *Habes primam aquarum sub terra nascentium causam: Adjicias etiam, quod fiant omnia ex omnibus. Ex aqua fit aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere. Ex igne aer. Quare ergo non terra fieri potest ex aqua, & ex terra aqua? Quæ si in alia mutabilis est, & in aquam; imo maximè in hanc. Utraque cognata res est, utraque gravis, utraque densa, utraque in extremum mundi compulsa. Ex aqua terra fit. Cur non aquæ fiat è terra: at magna flumina sunt, cùm videris quanta sunt. Rursus ex quanto prodeant, aspice. Miraris cùm labantur assiduè, quædam verò concitata rapiantur, quæ præsto sit illis semper aqua nova? Nihil deficit quod in se redit: omnium Elementorum alterni recursus sunt. Quicquid alteri perit in alterum transit; & Natura partes suas velut in ponderibus constitutas examinat, ne portionum æquitate turbata, Mundus, præponderet. Omnia in nobis sunt. Non tantùm aer in ignem transit, sed nunquam sine igne est. Detrahe illi calorem, rigescet, stabit, indurabitur. Transit aer in aquam, sed non sine aqua: & aerem, & aquam facit terra: sed non magis unquam sine aqua, quam sine aere: ideo facilior invicem transitus est, quia illis, in quæ transeundum est, jam mixta est: habet ergo terra humorem, hunc exprimit: habet aer, hunc umbra hyberni frigoris densat in aquam: ipsa quoque mutabilis est in humorem cum natura sua utitur, &c.* Hæc ille, &c.

Quare si circuitus hic aquarum non daretur, tot phenomena, quæ in imo terræ, ac naturæ centro observantur explicari vix possent. Porro, ne reliqua taceam, si paulo profundiùs terram fodias, nonne statim aquas prosilire cum impetu e visceribus terræ videbis? Quid hujusmodi aquis commercii est cum imbribus? Neque multum me movent rationes putantium flumina ortum ducere à pluviis, & solutis nivibus, quodque fontes à fluminibus nascantur; nam fusè refelluntur ab Authore *Schol. Burgund. l. 4. physic. de font. origine,* Quia revera fontes vivi in altissimis montium jugis, non aliunde possunt originem ducere quàm ex circuitu aquarum maris, ex nostra sententia; neque illud negari potest fontes nonnullos è mari oriri, quod salsedo ipsa in fontibus, & puteis Mari vicinis ostendit.

Sunt alii fontes, qui æstuante Mari effluunt recedente decrescunt. Hujusmodi fontes teste citato Authore, nec non & putei in Gallia sunt prope Cadomum, Burdegalam, & ubique passim in littoribus Africæ: in India propè Coromendellum putei omnes sunt salsi. In Insula sancti Vincentii Fontes in Peruviano littore itidem, & lacus salsi occurrunt. Sed ne à tàm longinquis Regionibus exemplar petamus sufficiat asserere salsedinem puteorum ferè omnium Provinciæ nostræ Lyciensis, & maximè Tarenti, cujus etiam putei crescunt, & decrescunt Mare intumescente,

& detumescente, & sanè non video quid obstet, quo minus aqua marina eadem facilitate terræ poros subeat, qua fluminum aqua terram arenosam pervadit, ut fontibus prope flumina positis originem præbeat. Neque pondus aquæ salsæ, Mari obstare potest, ne ascendat, & permeet terræ poros; nam hoc idem facilem reddit illius ascensum, ac insinuationem in vicinos terræ poros, quia à superincumbentis mole pressæ inferiores aquæ maris, necesse est, ut viam sibi inveniant in proxima tellure, ut de aeris gravitate ex Recentiorum observatione diximus. Illud etiam attentius consideranti patebit eam esse montium structuram, ut in iis resectis diversi ordines terræ argillosæ variè dispositi appareant; cum huic incumbit terra aut arenosa, aut toso similis, plerumque non solida, sed à lapidibus male coagmentatis sic composita, ut subeunti aeri, subeuntibus aquis, ignibus subterraneis, &c. locum præbeant. Multæ interim, specus plures subterranei Canales variis modis argillosam, & firmam terram penetrant. Sic infima terræ pars, quæ rivis, & fluviis subjicitur, fere semper est argillosa, & pinguis, cui aut tofus, aut arenosa terra incumbit.

Quare haud mirum est, *Thaletem Milesium* tam varios effectus ab aquis produci videntem in rebus generandis, credidisse aquam esse omnium rerum principium ideo *Seneca* de hujusmodi re *Thaletem* differentem respiciens ait, *quæst. nat. lib. VI. cap. 6. In aqua causam esse terræmotum ait Thales Milesius; totamque terram subjecto judicat humore portari, & innatare, sive illud Oceanum vocas, sivè magnum Mare, sivè alterius Naturæ simplicem ad hunc aquam, & humidum Elementum; hac inquis unda sustinentur orbis veluti aliquod grande navigium, & gravè, his aquis, quas premit.*

Non immeritò igitur concedi potest hìc aquarum per terræ viscera circuitus, ut plura in subterraneis generationum, corruptionumque phænomena absolvantur. Ab hoc principio pendet puteorum, fontiumque origo; eadem semper, ac determinata aquarum in puteis altitudo; sive ab iis extrahantur aquæ, sive non. Consensus, & communicatio Puteorum cum aquis vicini fluminis, ut quotidie in Tyberis inundatione observamus: patuitque nuper mihi in ultimis inundationibus magnis Tyberis, quarum prima fuit 22. Decembris 1702. altera 4. Januarii 1703. post ingentes, & continuas pluvias per quatuor menses factas.

Quibus præmissis necesse est, ut si terræ radicibus mutationes fieri concedere velimus; assignemus Motorem quendam universalem, qui excitat singulas, & ad varias suscipiendas formas disponat; eadem pene similitudine, ac mechanice qua sanguis à corde motore impulsus, atque per partium poros filtratus, antequam ad suum principium, à quo emanavit, perveniat, quot, & qualia parit phænomena in toto corpore animato, vel Tyronì Medico notum est. Et radii è centro lucis solaris propulsi, & hinc inde propagari nonne corporum sublunarium pene omnium generationem, corruptionemque perpetuant?

Tota igitur terra est fere aquis imbuta; Ideo dum terram profundè effondimus, siccitatem ad summum usque ad viginti pedes invenimus, deinde sæpe aut arena, aut argilla, aut Marga humidor occurrit, ac denique aqua à toso, vel lapidosa terra plerumque erumpit.

Itaque Aquæ Maris dum per terræ percolantur poros paulatim spoliantur sale, quem è sui terraneis salinis fodinis acceptum habent, non verò è calore Solis, ut olim putarunt; & eadem ferè mechanice suo Sale spoliantur, qua easdem Maris aquas per diversa vasa tofacei lapidis, unum desuper aliud posita filtrari, ac proinde salsedinem per lapidis poros deponendo, dulces effici videmus. Ita aquæ illæ per varias matrices per tot cæca vada, perque tot subterraneas fodinas transeuntes, & igneis, ac bituminosis principiis occurrentes, ibidem, singula, quæ sub terris sunt phenomena ingenerant. Et cùm lapi-

lapides, Gemmæ, ac dum Marmora sint compositum, aut mixtum aliquod vel ex aqua, & sale, ut fit in Gemmis, vel ex aqua, & terra magis, minusque pura, ad dito sale, qui figat, in lapidibus, & marmoribus, contigit: certe aquæ marinæ circulantes per telluris poros modo præfato, si incidant in Matricem Lapideam, parte aquea sua præbent materiam, parte salina vero soliditatem, firmitatemque, sivè ut ita dicam coagulationem, donec tandem materies in durum lapidem concrescat. Sicque lapidum generatio absolvitur, &c.

Duplicem inesse salem in aqua marina plurimis experimentis Recentiores probarunt. Primus sulphureus quodammodo dici potest, quod acrior sit, & multum de ignis natura participiat, unde cùm sale tartari, & aliis hujus generis magnam habet cognationem. Atque in his sale vulgari plurimus est, qui ex aqua marina in fossulas excavatas derivante, calore Solis æstivo primùm in lamellas, tùm in cubos concrescit. Quod reliquum est aquæ salsæ, dum coquitur, aliud salis genus suppeditat, quod non tam facile concrescit, ac primùm, idque habet amaram stipticitatem vitriolico sapori non absimilem: hinc mercurialis dici potest, eo quod acidis salibus sit vicinior hinc aqua marina postquam salis genus primum, quo vulgo utimur, præbuit, salem tartari deliquio, seu in aere humido solutum turbat, & coagulat, ut sales acidi, quod non efficiat sal communis in aqua dissolutus, & in ipso sale communi salis mercurialis inesse, iidem Recentiores evidenter comprobarunt, &c.

Hac ratione generatus lapis necessario crescere, & vegetare debet cum radicibus suis, suæque Matrici inhæret: nam cum lapides omnes primum molles, ac teneri fuerint, ut suprà demonstratum, cumque continuus, & nunquam intermissus aquarum circuitus per loca subterranea sit, evidenter sequitur, posse Lapides adinstar Plantarum crescere, ac vegetare, quia revera Lapidum pori permeabiles sunt, & facilem præbent cursum aquis, quæ per ipsorum substantiam percolantur, sic aqua in Lapicidinis post diuturnos imbres ubertim extillat, etiam si in medio collis aut rupis Lapicidina est. Sed ut veluti ad oculum demonstremus lapidum materiem mollem primum fuisse, eorumque poros suis in Matricibus esse permeabiles; liceat hic exponere Naturæ, ac aquarum miraculum, quod Tarenti vidimus: Tarentum olim Magnæ Græciæ, ac Japypiæ caput, nunc in nostra Lyciensi Provincia illustris Urbs est: jacet penè tota in medio Maris Jonii, & senis quibusque horis fluxui, ac refluxui obnoxium est Mare, quod Urbem alluit. Nullibi certè per totam Europam piscium omnis generis, & potissimum Conchyliorum, testaceorumque tanta varietas occurrit, quam ibi. Sed quod ad rem facit nostram: Mœnia Urbis fundamentum habent in maris littore, in quo incolæ, lucri causa, peculiarem lapidem excavant; nam intra dicti lapidis substantiam genus quoddam Conchyliorum reconditum est, dictum *Dactylus Marinus*, longitudinis digiti indicis, vivus, gustui gratissimus, iisdemque incolis usui quotidiano; si lapidem extra inspexeris, nihil intus latere diceres, ac secto eodem, statim occurrunt plura hujus generis Conchylia viva. Itaque nisi lapidis materies ante conchylii generationem mollis fuisset: Et nisi pori in eadem adessent, nec generari potuissent conchylia, nec genita nutriri, & crescere. Idem lapidis genus cum iisdem marinis fructibus invenitur etiam Cajetæ, Urbe ad littus maris Mediterranei, non longè à Neapoli Romam versus, &c. Sicuti Corallia crescunt, ac vegetant in maris fundo, ut perspicue adnotavimus in Insulis sex milliaribus à Portu Tarentino dissitis, suntque veluti Arbores lapidificæ sui generis; crescunt pariter ferme non dissimilibus modis Adamantes in Fodinis: imò Chrystallus, Granata; & aliæ forsan Gemmæ, cum vegetant, vel plures ex una succrescunt radices, vel in eâdem Matrice, ut grana in spica continentur, & sæpe bulbosis distinguuntur radicibus. Crescunt certe in suis Fodinis Gemmæ; imò aliæ aliis decedentibus

bus ſuccedunt ; hoc tamen vidimus in Granata, Jaſpide, ac Amethyſto, & aliis, quæ in meo Muſæo ſervantur adeſſe debitæ craſſitiei Matricem, ſive ſtratum, cui paulatim ſuccreſcit Amethyſtus ; & ita aliæ Gemmæ ſuis propriis quæque ſtratis, ſive matricibus accreſcunt. Sed an creſcant per alimentum intùs ſuſceptum, an verò per appoſitionem partis ad partem, ſive incruſtationem, hoc difficilius eſt explicatu. Probabilius hoc ſecundum nonnull. putant, nam quæ ex ſucco lapidescunt, præfato modo creſcere, & augeri obſervamus in lapidibus, qui in Animalibus fiunt, & lapidificis hujus generis corporibus : Sic gypſum novi fluoris acceſſu intumeſcere, monet *Dubamelius*, & è Gypſi mineris oſſa humana erui teſtatur *lib. 2. cap. 6. de Foſſilibus*.

Lapides autem ex principio aqueo ſalino concreſcere putant omnes, *Chymici* cum *Helmontio* in tract. *mixtion. figment.* Quod evidenter patere in Gemmis omnibus docet *Ethmullerus in Regn. miner. cap. 4.* Nam Gemmæ, ut ipſe ait, ſicuti repræſentat naturalem glaciem ; ita etiam ſe demoſtrant, ab aqua ſimplici per principium ſalinum concreatas fuiſſe, ac coagulatas. Lapides reliqui, quorum aqua, ex qua coagulantur, non eſt adeò pura, neque defæcata, ſed particulis ætherogeneis, terreſtribusque fœta, non ſunt adeo perſpicui, ſuntque craſſioris conſiſtentiæ, ac ideo majoris ponderis : Et *loc. cit. Helmontius* probat omnes lapides, vitra, atque Gemmas artificialiter in aquam ſimplicem, ac elementarem reduci poſſe ; id quod etiam lapidum concretiones demonſtrant in ſpecubus ſubterraneis in quos ex montibus aqua per meatus, rimas, & fiſſuras petræ extillat, quæ aqua coagulatur in lapidem, qui vocatur lapis aquam ſtillans, & talis eſt conſiſtentiæ, quaſi ſit ſabrefactum ex ſilice ; ſed qui plura experimenta, per quæ lapides ex aqua fieri evidenter probatur, addiſcere velit, videat *Commodum Conradi in medulla deſtillatoria lib. 1. tract. 10.*

Hoc ergo principium noſtrum aqueum ſecundùm ſubterranearum partium diverſitatem, per quas tranſit, ita varia corpora, diverſoſque lapides, duritiei, coloriſque diſſimiles producit. Color ille varius Marmori accidit ex vario metallico ente, quod ſubtus terram adeſt, & eadem de cauſa qua Gemma tingitur, hæc eadem marmora ; ac diverſi prætioſi lapides coloreſcunt. Et ex hac varia tinctura, ac diverſo colore infertur, uti credendum eſt, lapides antea molles fuiſſet, ac vegetaræ, & poſtea indureſcere, ut ſuperiùs demonſtratum.

Et quidem quod ad Gemmas ſpectat, hoc verum eſt, ut bene notat *Keslerus cent. 5 proc. ſſ. 2. & Ethmullerus loc. cit.* quod operentur, & varios effectus in nobis producant beneficio ſulphuris metallici, à quo principio metallico tincturam, & colorem habent ſuum. Aqua namque ſalina ſupradicta, ſi limpida ac pura, ſit, & coagulentur, abit in Chrystallos ; ſi vero per loca metallica tranſeat, in quibus reſidet ens primum metallicum in forma liquida exiſtens, illud aqua ſalina abſorbet, ſecum abducit, & primum ens metallicum coagulat, à quo Gemmæ ſuum habent colorem, & virtutem radioſam, ac amuleticam, ut ex ſulphure metallico ; ſic v. g. Chryſtallus, & Adanias colorem nullum habent, quoniam nullo ſulphure metallico ſunt coagulati. Rutilantes vero Gemmæ, ut Carbunculus, Pyropus, Granata ſuum acquirunt colorem ex ente metallico Auri, adeò ut in his Gemmis ſit Auri, vel ſulphuris ſolaris tinctura. Ex argento colorem, & tincturam Sapphyrus habet, & colore cæruleo foveri ſolet. Smaragdus, & Chryſolitus, quibus color viridis eſt, illum a ſulphure Antimonii, ſeu Cupri obtinent, quod in ſe fovet ſulphur viride. Topatius, & Hyacinthus ſubrubicundam, ex ſodina & principio Martis, ſive ferri, flavum, ac rubeſcentem colorem habentis, tincturam acquirunt, & ſic de aliis Gemmarum coloribus, quos à principio metallico obtinent diſcurrendum.

Ab hoc fundamento pendent productiones Gemmarum artificialium, vitri

varii

varii coloris, &c. Quæque huc usque de Gemmarum, lapidumque prætiosorum colore, duritieque diximus, ad marmora, commodè ratiocinando, accommodare possumus, & analogicè ab altero ad alterum discurrere.

His ita animadversis inquirendum nunc restat, an lapides nutriantur, ac vegetent per alimentum intus susceptum, an verò per appositionem partium ad partes, & quandam veluti incrustationem, quod quidem difficile est determinatu: Communiter enim credunt crescere lapideas substantias per additionem partis ad partem, ad differentiam animalium, ac vegetabilium, quæ per intus susceptionem alimenti nutriuntur: sed ut meum hic sensum aperiam: argumentum, quod fieri dicitur per juxta positionem materiæ in lapidibus, &c. fit per adhæsionem particularum aliis particulis, quibus configurantur. Eadem omninò ratione argumentum, quod fit per intus susceptionem in animalibus, & vegetabilibus, nil aliud revera est, nisi juxta positio particularum alimenti ad partes nutriendas in locum deperditarum. Ita ut singula per juxta positionem crescant, cum hoc tamen discrimine, quod in plantis, & animalibus particulæ nutriendæ per canales suos regulari ordine distribuuntur. In lapidibus verò, cum hujusmodi canales forsan non adsint, transmittitur, impelliturque nutrititius humor per porositates, & cœcos ipsorum ductus, & ita nutrititiam juxta positionem absolvit: quæ quidem licet nobis obscura, & difficilia videantur. Naturæ tamen plana sunt, aperta, & facilia. Ea enim, ut nos putamus modo simplici, facili, & analogicè in triplici suo regno animali, vegetabili, & minali procedit.

Hinc Divinus noster *Hippocrates in lib. 1. de Diæt. num. 5.* differens de Naturæ in singulis suis operibus producendis æqualitate, facilitate, & analogia universali in omnibus sic ait. *Eo sum autem omnia, & Divina, & Humana: sursùm ac deorsùm vicissitudinem habent, ac transeunt: Dies, & nox ad summum, & minimum. Rursus hæc, & non hæc, Lux Jovi tenebræ orco, lux orco tenebræ Jovi accedunt, & invicem mutantur. Et quæ quidem faciunt, non sciunt, quæ verò faciunt; scire sibi videntur, & quæ quidem vident, non cognoscunt. Attamen omnia ipsis fiunt per divinam necessitatem, & quæ volunt, & quæ non volunt; accidentibus autem illis huc, his verò illuc, & inter se mixtis unumquodque destinatum fatum explet, & ad majus, & ad minus*: hæc illæ: Quæ quidem omnia, & præsertim, quæ pertinent ad Lapidum vegetationem, nutritionemque licet nobis adhuc obscura sint, ac pene creditu difficilia, nihilominus tamen, sicuti bene monet *Seneca qu. nat. lib. 7. cap. 25.* agens *de Cometis*: hæc tradit: *Veniet tempus, quo posteri nostri tàm aperta nos nescisse mirentur. Veniet tempus, quo ista, quæ nunc latent, in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia ad inquisitionem tantarum ætas una non sufficit, ut tota Cœlo vacet*: Idem quoque *Seneca de difficili naturæ rerum contemplatione* tractans ait *epist. 64. Mihi certè temporis multùm auferre solet contemplatio ipsa Sapientiæ, non aliter illam intueor obstupefactus, quàm ipsum interim Mundum, quem sæpe tanquam spectator novus video. Veneror itaque inventa Sapientiæ, inventosque, adire tanquam multorum hæreditatem juvat. Sed agamus bonum Patrem Familiæ, faciamus ampliora, quæ accepimus, major ista hæreditas à me ad posteros transeat. Multum adhuc restat operis, multumque restabit, nec ulli nato post mille sæcula præcludetur occasio aliquid adhuc adjiciendi.*

Diximus ante, immediatum nutritionis actum tam in animalibus, & vegetabilibus, quam in lapidibus, & mineralibus fieri per juxta positionem particulæ nutrititiæ: in singulis namque, ut nutriantur, juxta ponitur alimentum parti nutriendæ. Quod autem in animalibus, & vegetabilibus per canales proprios feratur alimentum: in Lapidibus verò per poros ad poros; id parum obstat, nec non removet a credendo lapides nutriri revera ac vegetare. Neque impedit hanc alimenti

filtrationem,& progressum per lapidū substantiam,lapidum durities . Nam ut supra notavimus. Lapides porosi sunt.Lapides in suis Matricibus molliores sunt,quàm in externa Montiū superficie , quā nos videmus.

Lapides omnes , Gemmæ & similia mollia primum fuere , deinde induraverunt per causas supra recensitas : de qua primæva lapidum mollitie plura sunt dicta in principio hujus Dissertationis in serie o servationum , ibi adductarum . Et sicuti Plantæ , & Animalia pro varietate ipsorum , varia habent , & organa , & succos nutritios, & nutriendi modum , et tandem determinatum incrementum . Ita lapides pro varietate ipsorum , idem quoque obtinent ; variè nempe crescunt , augentur , & variè vegetant . Neque incrementum ipsorum , est infinitum , sed determinatum , & fixum , sicuti animalia, & vegetabilia , licet perpetuò nutriantur, determinatum tamen habent incrementum à Naturæ legibus , iisdem inditum , & impressum . Unde non est timendum , ne montes ob perpetuum succi nutritii juxta positionem excrescant in immensum. Cujus rei specimen egregium affert nobis *Seneca l. 3. qu. nat. c. 15.* his verbis . *Placet Naturæ , regi terram , & quidem ad nostrorum corporum exemplar , ita quibus & venæ sunt , & arteriæ , illæ sanguinis , hæ spiritus receptacula . In terra quoque sunt alia , itinera, per quæ aqua, & alia,per quæ spiritus currit . Adeoque illam ad similitudinem humanorum corporum natura formavit , ut majorem quoque nostri aquarum venas in Terra appellaverint . Sed quemadmodum in nobis non tantùm sanguis est, sed multa genera humoris , alia necessarii , alia corrupti , aut paulò pinguioris ; ità in terra sunt humoris genera complura , bitumina, metalla , infinita aquarum genera , &c.Cæteris in nostris Corporibus , ità in Terra sæpe humores vitia concipiunt , &c.* Et paulò post idem *Seneca cap. 16.* sic concludit . *Et quid hoc mirum est,cùm videas ordinem rerum , & Naturam per constituta & præcepta procedere . Sunt & sub terra minùs nota nobis jura naturæ , sed non minùs certa ; Crede infra , quicquid vides supra , &c*

Neque credendum lapides abunde , perpetuoque nutriri , ut Plantæ, & Animalia: nam ignes subterranei moltum fortasse tribuunt iisdem consumendis , uti & infinitæ aliæ diversorum corporum subterraneorum generationes, nutritionesque, mineralium, nempe, metallorum , &c. hinc deficiente materia , non est timendum , ut in infinitum excrescant..

Lapides verò , quos duros videmus nos, molles in sua primæva origine fuisse præ cæteris ad credendum ducimur ab observatione extraneorum corporum , quæ in media illorum substantia reperiuntur , uti frequenter sunt Conchylia , ferrum , mineralia , lapides alterius Naturæ , & similia , quæ non in lapidibus tantùm prope maris littora adsunt , sed in altis montium jugis , & intra substantiam lapidum , repertorum in altissimis eorum summitatibus . Quis eò transtulit Conchylia ? Quis in lapidum substantiam immersit ? nisi ii molles anteà fuerint & à spiritu salino, quo lapidis materies figebatur , & indurabatur , quicquid eidem mixtum tunc erat, pariter indurabatur . Quod si hæc non arrideant : Dicamus igitur Naturam sive spiritum , qui cuncta permeat , nusquam cessare juxta Ideas sibi impressas , vel seminarias rationes , quæ nihil sunt , quam Idearum vestigia . Conchylia è succo lapidescente effingere , ubicumque inveniatur dispositio , qua de re solidè , & accuratè tractando *Camillus Leonardus Medicus Pisaurensis in aureo libro de Gemmis lib. 1. cap. 5.* sic ait : *Nostris temporibus in partibus Galliæ Cisalpinæ lapis magnæ quantitatis ex nubibus cecidit : Plinius quoque lib. 1. c. 60. scribit Anaxagoram prædixisse saxum casurum à Sole , & revera cecidisse in partem Traciæ ad Egos flumen , & erat magnitndine currus , coloriſque adusti ; Nec miramur , si Aristoteles dicat lib. mineralium , ferrum ex aere cecidisse notabilis magnitudinis . Multoties in aquis maxima virtus adest in producendo lapide , non proprium hoc aquarum esse , sed quia per loca mineralia fluunt , ipsorumque mineralium vir-*

virtutes assumunt, sicuti videmus aquas balneorum acquirere caliditatem, & si aliquid in ea injicitur in lapidem convertitur, ut refert Albertus Magnus, & in locis Thermarum omnia circumquaque lapidefacta invenimus: Sed ne extra petamus exempla; Nonne propè Civitatem tuam Magnanime Cæsar Borgia in Capriolo Fonte hoc manifestè apparet, cùm suarum aquarum cursu, quæ in se Fodinam habent, omnes aquæductus lapidescant, & ita repleantur, ut aquæ fluere nequeant; Aristoteles lib. cit. mineralium scribit, quod vis virtutis mineralis interdùm tanta sit, ut aquam in lapidem vertat, omneque in ea contentum, ac ideò in multis lapidibus inveniuntur Animalium, Aquatilium partes, & alia in lapides conversa; Et Albertus Magnus refert de Arbore inventa in littore maris omninò lapidefacta cum nido, & avibus in ea contentis, &c. Hactenus Doctissimus *Camillus Leonardus loc cit.* Doctissimus hic Medicum *Pisaurensis* scripsit librum hunc *de Gemmis anno* 1516. & Venetiis edidit, dicavitque Cæsari Borgiæ Glorioſissimo Duci Romandiolæ: *Iudovicus Dolce* hoc idem opus è latino in Etruscum idioma transtulit, & suppresso veri Authoris nomine, suum apposuit, & sub proprio nomine, ac si ipse verus esset Auctor Venetiis edidit anno 1565. o turpe plagium! ò detestabile furtum! ò Calamitatem deplorandam Literariæ Reipublicæ; Quæ quidem calamitas, ne dicam pestis cum nostris etiam temporibus vigeat, utile admodum esset si quis Plagiariorum historiam texeret; & veris Authoribus sua opera restitueret.

Si autem de hisce phænomenis per antedictas rationes spiritus universalis differere nolimus. Cur credere non liceat, quod per subterraneas specus cum Maris fundo communicantes Conchylia, Pisces, & alia id generis marina corpora absorbeantur, quæ per occultas terræ vias, ac hiatus maximos hinc indè delata, & cum subterraneorum corporum Matricibus variè mixtà, ac indurata, tandem ad telluris superficiem ad juga montium deveniant. Absorberi à subterraneis specubus posse marinas aquas, ac marina corpora, & hinc inde deportari; testis est Vesuvus mons in Campania, qui anno 1631. cùm maximè flagrasset, marinas aquas, quæ ad radices Montis sunt, absorpsit, littore per aliquot mille passus exsiccato, deinde eas ferventes superiori sui parte evomuit cum maximo Nemorum, camporumque discrimine; Postquam flagrare, ac sævire desiit Vesuvus; in summitate ipsius inventæ sunt conchyliorum omnis generis, herbæ marinæ, & marina corpora quamplurima, quæ per subterraneas specus à flagrante monte in summitatem ejus delata fuerunt, ut fusè refert *Abb. Braccinus tract. de Vesuvi incendio anni* 1631. quo tempore fuit ipse horum omnium testis ocularis: Si talia ibidem fieri potuere, cur etiam, & alibi non possunt? non video.

Credi denique potest terram vi, & impetu ignium centralium frequenter tremere, magnis motibus concuti, & versus maria dehiscere, ejusque aquas absorbere cum marinis corporibus, conchyliis nempe ac piscibus, & modo præcitato, iisdem hinc inde per varia Matricum species delatis, variè intra lapidum indurentur substantiam: Quare nil mirum si dicat *Seneca*, quod in Cairacum *talis post terræmotum exiliisset unda, unde perierint omnes, qui pisces illos comederant, quos ignoto antè eum diem Colo novus amnis, & repentè, terra eruptus ostenderat, &c.*

De Terræmotu Romanò, & Urbium adjacentium Anno 1703.

Cum de Terræmotu hic inciderit sermo, nec non de vi ejusdem, in trajiciendis marinis corporibus per subterraneas specus ad montium summitates; rem gratam Lectoribus me facturum putavi, si deplorabilem, & calamitosissimum terræmotum his diebus Romæ, ac per universam ferè Italiam auditum, memoriæ, & posteriati tradam; Quod antequam faciamus de subterraneis ignibus, tanquam primaria eorum causa, nonnulla breviter subnectenda censemus: adhærendo præ

exteris opinioni *Senecæ*, qui hac de re solide satis, & erudite tractavit.

Terræmotum autem impetu effectus enarratos evenire, egregiè his verbis idem *Seneca* confirmat. *Quæramus ergo quid sit, quod terram ab infimo moveat, cur modò tremat, modo luxata subsidat, nunc in partes divisa discedat, & aliàs intervallum ruinæ suæ diù servet, alias citò comprimat nunc omnes notæ magnitudinis introrsùm absorbeat, nunc novos exprimat, aperiat, aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret, igneſque nonnunquam per aliquod ignotum antea montis, aut rupis foramen emittat, aliquando notos; & per sæcula mobiles ignes comprimat, mille miracula moveat, faciemque mutat locis, & deferat montes, subigit plana, valles extuberet, & novas in profundo insulas erigit.* Hæc ille, *qu. nat. lib. 6. cap. 4.*

Ac proinde in telluris centro communicationes esse incredibiles inter ignes subterraneos, aquas, ac alia submarina asserendum est, cujus rei non ignarus *Gassendus in vita Peireschii* ait; quod revera ignes subterranei per venas subterraneas ad instar aquarum longius serpant, & sibi invicem communicent; imo refert eodem tempore incendium in Samo Æthyopum Monte, anno 1631. contigisse, quo contingit Vesuvii in Campania: quod Campanum incendium omni ævo memorabile erit, nam cineres Constantinopolim usque pervenere, ut fuse notat *Abbas Braccinus de Vesuvio*: ita ut Vesuvus, Ætna, hic cum Syria, hæc cum Arabia Felice, ista demum cum Samo Monte communicent; sive series quædam incurvarum rupium canales faciant, sive ipsi ignes sibi vias aperiant. Eruptione ignium Montes creari visi sunt, ut Puteolanus, quem modernum vocant anno 1538. sic Therasia insula inter Cycladas circa *Senecæ* tempora emersit. Interdum terræmotu flumina siccantur, nova erumpunt, quod lapsu terræ, vel consueti meatus, & alvei occludantur, vel novi aperiantur. Cumque subterranea tellus tam immaniter à suis ignibus, & combustibili mineralium materie ardeat, & perpetuò consumatur: aliquando demùm in aliam faciem mutandum iri globum hunc terraqueum divinè satis explicat *Cicero* cùm de mundi vicissitudinibus tractando, sic loquitur *in somn. Scipionis*; *Ipsi autem qui de nobis loquentur, quandiu loquentur? Quin etiam cupiat proles illa futurorum hominum, deinceps laudes uniuscujusque nostrum à Patribus acceptas, posteris prodere tamen propter haluviones, exustioneſque terrarum, quas accidere tempore certo, necesse est, non modò nè æternam, sed ne diuturnam quidem gloriam assequi possumus.* Præter *Ciceronem Seneca* magis ad rem nostram sic discurrit: *qu. nat. lib. 3. cap. 13. Dicimus enim ignem esse, qui occupet Mundum, & in se cuncta convertat. Hunc evanidum considera, & nihil relinqui aliud in rerum natura, igne extincto, quàm humorem. In hoc futuri mundi spem latere credas. Ita ignis exitus mundi est, aqua primordium.*

Plurium quoque veterum Philosophorum opinio fuit aquam, & ignem principia esse rerum omnium. Inter hos Princeps est *Hippocrates* noster, *qui lib. 1. de diæta num. 4.* docet: *hominem igne, & aqua constare*, deinde subdit: *Ignis omnia per omnia movere potest, aqua omnia per omnia nutrire*, & lib. cit. nu. 5. ait. *Equidem nullum omninò corpus perit, neque fit quod prius non erat, verùm permixta, & discreta alterantur.* Et *lib. cit. num. 42.* concludit *generari, & perire idem sunt.*

Neque solum id arbitrati sunt circa rerum originem: verùm etiam manifestè statuerunt Mundum aqua, & igne sivè diluvio, & fatali incendio in aliam faciem invertendum esse. Quod more solito egregiè depinxit noster *Seneca*; audiamus eum loquentem l. 3. qu. c. 27. *Sed monet me locus ut quæram, cùm fatalis dies Diluvii venerit, in quem modum magna pars terrarum undis obruatur. Utrum id Oceani viribus fiat, & externum in nos pelagus exurgat: an celebri sine intermissione imbres, & elisa æstate hyems pertinax immensam vim aquarum ruptis nubibus deruat. An flumina tellus largiùs fundat, aperiatque fontes*

tes novos, aut non sit una tanto malo causa, sed omnis ratio consentiat, & simul imbres cadant, flumina increscant, maria sedibus suis excita percurrant, & omnia uno agmine ad exitium generis humani incumbant. Ita est. Nihil difficile est naturæ ubi in finem sui properat: subito ad ruinam toto impetu venit. Urbes constituit ætas? hora dissolvit. Momento fit cinis, diù sylva, Magna tutelæ stant, ac vigent, omnia citò, ac repentè dissiliunt, &c. Idem argumentum apertiùs prosequitur paulò infrà c. 28. his verbis. *Per centena millia quibusdam locis maris æstus excurrit innoxius, & ordinem servat. Ad mensuram venit, crescit, iterumque decrescit. At illo tempore Diluvii solutis legibus sine modo fertur. Qua ratione inquis? Eadem, qua conflagratio Mundi futura est. Utrumque fit, cùm Deo visum, ordiri meliora, vetera finiri: Aqua, & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus, & ex his interitus est. Ergo quandoque placuere res novæ Mundo. Sic in nos mare emittitur desuper. Ut ignis fervor, tùm aliud genus exitii placuit, &c.* Hæc tandem omnia divinè penè complexus idem *Seneca* finem Mundi, sic divinatur l. 1. cap. 30. *Nec ea semper licentia undis erit in Diluvio universali. Sed peracto exitio generis humani, extinctisque pariter feris, in quarum ingenia homines transierant iterùm aquas terra sorbebit. Natura pelagus stare coget, aut intrà terminos suos fugere, & rejectus è nostris sedibus in sua secreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo revocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo insciius scelerum, & melioribus auspiciis natus. Sed illis quoque innocentia non durabit, nisi dùm novi sunt. Citò nequitia subrepit; virtus difficilis inventa est, rectorem, ducemque desiderat: Etiam sine magistro vitia discuntur*: hæc ille.

Communicant itaque ignes subterranei inter se, & per flumina ignium subterranea montes ingnivomi commercium inter se habent, ut ex *Gassendo*, *Seneca*, & pluribus aliis philosophis constat evidenter. Et terræmotuum causam esse ignem subterraneum, diu coercitum, conclusum, & vi erumpere extra nitentem; vel ex eo deducere licet, quod primo tremit terra, deinde aliquot post dies mons ignes vomit, fulgurat, tonat, donec accensus ignis, qui terræmotum produxit, deferveat; ut vidimus Nos ipsi in magno Neapolitano terræmotu 5. Junii, vigilia Pentecostes anno 1688. Vesuvus per plures ante menses, & annos fluit, nec cum impetu flammas vomebat. Secundo post terræmotum die maximo cum impetu tonare, fulgurare, ignes flammas, saxa, cineres projicere cœpit, ac perduravit per quindecim, ac plures dies. deindeque quievit. Et Neapoli nuper scriptum est Vesuvum diu quietum, & tacitum, majori in copia fumum, cinereſque, &c. vomere, murmurare, ac tonare, &c. Et rarò terræmotus succedunt, quin terra in terræmotus loco aperta ignes, sulphura, & similia combustibilia vomat, aut exhalet. Et eadem ratione, qua communicant inter se per ignes subterraneos montes ignivomi, ac in dissitis Regionibus eodem tempore vehementiùs exardescunt; eadem inquam ratione, conclusis, coarctatisque diu, ac nimium iisdem ignibus variis in Regionibus. Et eodem tempore erumpentibus cum vi, terræmotu eodem tempore in valde dissitis locis efficiunt. Sic eadem hora, qua gravi terræmotus his diebus Romæ auditus est, nempe die 14. Januarii, & 2. Februarii 1703. eadem die auditus fuit Neapoli, Aquilæ, Nursiæ, Venetiis, Tridenti, Mediolani, ac penè per totam Italiam, ut infra sigillatim narrabimus. Pariter anno 1688. Venetorum, & toti Æmiliæ Regioni validum impressit metum, solitus gravi sevire malo terræmotus; Qui eodem tempore nempe die 5. Junii 1688. ipsa vigilia Pentecostes hora 21. per lata plurimarum urbium spatia maxime sensibilis, duo præsertim Romandiolæ oppida Tiberiacum, vulgò *Bagnacavallo*, & Cortineolam ruinæ penè integrè oppressit: & Neapolim ipsam, (me ibidem tunc temporis Medicinæ addiscendæ causa commorante) vehementer terruit, ubi repentina

tina excussione Palatia, Templa, & Domus bene multæ attritæ sunt, cum non levi popularium habitationum excidio: Sed majori adhuc damno Beneventum in Campania, & Smyrna in minori Asia, duæ Urbes fere integræ eodem terræmotu Neapolitano exciderunt, &c.

Anno 1694. eo die, quo maximus fuit per totam Siciliam, & vicinam Calabriam terræmotus, & solo æquata fuit nobilis Urbs Catania, dicunt tremuisse etiam Limam, primariam Urbem in India Occidantali.

Quo tempore Ragusium, clarissima Dalmatiæ Urbs, super ruinas veteris Epidauri constructa, ubi celebre olim erat Æsculapio templum; eodem etiam tempore tota Græcia quatiebatur. Cujus rei testis est Illustrissimus Sebastianus Visitator Apostolicus per Græciam, qui describens suum iter per Dalmatiam sic loquitur cap. 10. fol. 125. quæ placuit latine invertere. *Cùm degebam in Insula Mili ad Mare Ægeum auditi sunt triduò crebri terræmotus, & eodem tempore, quo alii vehementiores perdiderant penitùs pulchram Urbem Ragusium, idest sexta die Aprilis 1667. pulsabant Græci campanas suarum Ecclesiarum, supplicantium agmina habebantur, sed frustra: ideo curabant, ut idem à Latinis fieret: Etenim per diu semper observarunt, quod ita impetrabant citiùs veniam à Deo, & gratia evadendi à terræmotibus. Vidi Ragusium paucis ante mensibus quàm terræmotus illam perdidisset. Obtinet Ragusium parvum portum, sed tutum, fortemque: est ad mare valida Arx ad monticuli summitatem posita. Urbs valde pulchra, & dives est, & quamquam maneat sub Turcarum unguibus, multa tamen libertate potitur, solvens illis annum vectigal: Cætus Nobilium Togam induit Venetorum ad instar Nobilium. Obtinet hæc Urbs duo amænissima loca, vulgo dicta* Omble, *& Gravosa, in quibus sunt Nobilium deliciæ, ut invideant celebrioribus Italiæ;* hæc illæ loc. cit.

Ad unum pene omnes Philosophi credunt dari ignem subterraneum, sive, ut dicunt, centralem in terræ gremio ardentem, cui generationem mineralium, effluxus omnes subterraneos, sulphuris, bituminis, aluminis, carbonum fossilium procreationem, ipsos denique terræmotus, thermarumque originem referunt acceptam. Dari revera talem ignem ipsi Montes ignivomi satis aperte ostendunt. In Italia Vesuvus, & Ætna perpetuò ardent; & hujusmodi Regiones præ aliis Italiæ, obnoxiæ sunt frequentibus terræmotibus. In Hæcla Islandiæ monte continui sunt ignes, qui cùm exitu libero careant, sonos edunt tristes, & lamentationibus similes. Multos alios refert *Varenius* in sua *Geographia* generali. Ut montem in Java Insula, qui anno 1587. cùm antea non arsisset primum disruptus est, excitato terræmotu, & flagrantis sulphuris eruptione: adeo ut decem millia hominum in agris perierint. Mons in Sumatra Insula Etnæ similis fumum, & flammas vomit. Omitto alios Montes ignivomos à *Maphæo*, & rerum Indiarum scriptoribus adnotatos, ut in Moluccis Insulis, in Philippinis, Japonia, in Peruvia quoque, & variis Americæ jugis, in quibus, potissimum verò in Urbe Lima, frequentes sunt terræmotus, ob montium ignivomorum copiam, & ingentes Auri, Argentique fodinas.

Quare ut proxime ad causam terræmotuum deveniamus, (ut tot à *Seneca* recensitas opiniones reticeam) ea certe nulla alia esse poterit, nisi ignis subterraneus, plus solito accensus, & nimium à subterraneis causis intra sua vasa, sive propriarum specuum latera coarctatus. Unde nisi facto impetu, & fractis hinc inde singulis, quæ obicem ponunt foris, non erumpit; nec erumpit nisi sub specie terræmotus. Et quod in terra tremor est, id in nube tonitrum, teste *Plinio*, nam in terræ fremitu solet.

Sub pedibus mugire solum, & juga celsa moveri.

Ideò nullibi frequentiores sunt terræmotus, quam in locis, quæ Montibus ignivomis sunt viciniora. Quare Sicilia, Calabria, & Campania frequenter tremunt. Et

sæ-

sæpe priùs tremunt quam flammæ ex iisdem erumpunt: ut nos vidimus in terræmotu Neapolitano anno 1688.

Quoniam verò inter montes ignivomos Europæ maximè celebris est Vesuvius noster in Campania, qui quando exardescit subtus, frequentium Italiæ terræmotuum causa est; de illo nunc, ejusdemque præcipuis incendiis potissimum illius omnium maximi, & memorabilis, quod accidit anno 1631. breviter nonnulla dicemus.

Vesuvus octo circiter miliariis distat Neapoli; de illo ex antiquis *Dion*, *Procopius*, & *Plinius* scribunt, & Recentioribus *Cluverius lib. 4. cap. 3. num. 13. &c.* & præ cæteris *Abbas Braccinus lib. de Vesuvi incendio anno* 1631. cujus anni incendium fuit omnium maximum, & omni ætate memorabile: Altitudo montis ante hoc incendium anni 1631. inventa fuit passuum Geometricorum 1631. Peracto incendio inventa est minor passuum 241. & semis ità ut igne consumpta fuit altitudo 241. & semis passuum. A nato Christo usque ad annum 1631. numerantur septendecim memorabilia incendia à præfato *Braccino*.

Secunda eruptio Vesuvi fuit calamitosissima anno Christi 81. fuitque memorabilis ob mortem *Plinii secundi*, qui tunc ibidem cineribus oppressus interiit: ut ejus nepos in epistola ad Tacitum fusè memorat: Et apud *Dionem lib. de Vesuvi conflagratione anno* 81. hæc scripta reperiuntur: *Hæc autem simul ac facta sunt, eructabat immensus cinis, occupabat enim terram, mare, & aera. Lædebantur homines, scilicet, regiones, & pecora; pisces præterea, aves, &c. absumebat. Insuper duæ Civitates conflagrarunt. Herculanum, & Pompeiopolim. Herculanum verò & Pompeios, sedente in theatro populo, oblimavit. Tantus fuit cinis, ut non solùm Romam, sed usque ad Africam, Syriam Ægyptumque penetraret*; hæc ille.

Sic *Svetonius* quoque de hujusmodi conflagratione sub Imperio Titi Vespasiani loquitur in Tito cap. 8. *Quædam sub eo fortùita, ac tristia acciderunt, ut conflagratio Vesuvi in Campania & incendium Romæ. Curatores restituendæ Campaniæ è Consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesuvo, quorum hæredes non extabant, restitutioni afflictarum Civitatum attribuit, &c.* Omnium autem eruptionum Vesuvi memorabilium hæc series est, ab Authoribus excerpta. Nempe annis Christi 81. 202. 305. 427. 473. Horum duorum cineres Constantinopolim, & Lybiam pervenere. annis 512, 538. 653. 879. 993. 1036. 1049. 1138. 1139. 1500. Denique ultima omnium maxima, & pernicioſissima anno 1631. Cujus hæc est series historica: Anno 1629. in voraginem Vesuvi Medicus quidam descendit referente *Braccino loc. cit.* & invenit tres foveas, primam repletam aqua salsa, alteram aqua bullienti insipida, tertiam aqua tepida amara, & mordicante; quod phænomenon raro visum in hoc monte, præsagium erat gravissimorum periculorum. Anno 1631. die 10. Decembris ab Incolis Vesuvi murmur ingens in summitate montis sentiebatur, quod præter terrorem, somnum impediebat. Vorago Montis, quæ profunda erat paucis illis diebus crescere, ejus tellus tumefieri, & elevari cœpit; donec pervenit ad planum horizontale verticis, Tunc temporis clausis omnibus foraminibus igni subtus erumpenti. Die 16. Decembris anno eodem multò ante ortum Solis, terra tremere cœpit primò, post terræ tremorem bombilus ita horrendus in summitate montis percipiebatur, ut in longinquis etiam Regionibus auditus fuit. Denique post terræ tremores, fragores ac horrendos mugitus, ruptus fuit mons pluribus in partibus suæ voraginis cum vehementissima emissione lapidum ignitorum, cineris, pulveris, fluminum ignitorum bituminis; cum tanto terrore, & excidio vicinarum Urbium, ut extremus mundi dies videbatur. Tantaque cineris copia eructabatur, ut Constantipolim usque pervenit. Hujusmodi terræmotus ante eruptionem, alioſque effectus sub tempore observatos describit *Plinius* lib. 6. cap. 16. dicens: *Nam crebris, vastis terræmotibus tecta nutabant*,

tabant, & quasi emota sedibus suis, nunc huc, nunc illuc abire, aut deferri videbantur, &c. & *Dio. loc. cit:* sic refert. *Sonitus in cavernis subterraneis, tonitruis persimiles supernè verò, & mugire videbantur, mare verò fremebat, & Cælum resonabat, post hæc fragor immensus, ceu concidentium montium audiebatur; &c.* Lapides ignitos, quos ejiciebat mons, fuisse referunt magnitudinis integræ domus, aut cubiculi: sequenti die Decembris 17. hora 16. postquam hæc acciderant, exsiccato per plures passus littore Neapolitano, marinas aquas absorpsit mons, & ferventes evomere per vicina loca observatus est, damno omnium incredibili; incendioque peracto, testes Conchyliorum, & alia marina corpora in montis cacumine reperta sunt; manifesto indicio flumina illa ferventium aquarum a monte emissa, mare fuisse per subterraneas specus absorptum. Hoc incendio dicunt quinque hominum millia periisse partim igne, & suffocatione cinerum, partim verò aquarum ferventium marinarum a monte emissarum: At damnum omnium ascendisse ad viginti milliones ducatorum; Ac tanta fuit cineris, terræque quantitas a monte ejaculata ad radices ejusdem in maris littore, ut fere per medium milliare recessit mare, & ubi mare tunc erat, nunc sunt fertiles campi, &c.

Post nonnullos dies deflagrato igne, quievit mons, siluitque usque ad annum 1660. tunc cœpit denuò mugire, tonare, fulgurare cum timore Incolarum. Deinde sequentibus annis 1682. 1685. 1688. & 1689. & tandem anno 1694. vel cum terræmotu, vel sine eo, flagravit, arsitque, sed profectò non magno cum incolarum incommodo: Post hunc terræmotum Romanum diu tacitus Vesuvus, ardet nunc ac fumat, & cum igni patefacta sit via; Dei munera a terræmotibus omninò nos liberatos Romæ putamus, &c.

Ignes itaque subterraneos accensos diuque coercitos esse terræmotum causam ex præfatis abundè deducitur; fomes autem hujus ignis sulphur est, & plura genera bituminum, rerumque facile ardentium. Nam revera Puteorum aquæ ante terræ fremitum sulphureo odore plerumque inficiuntur: Et rari sunt terræmotus, quos non subsequantur hiatus terræ, & fœdæ sulphurum, aut ignium exhalationes. In hoc terræmotu Romano plures Urbis Incolæ Viri graves, & fide digni mihi narrarunt, se nocte præcedente ad terræmotum diei secundæ Februarii manifestè persensisse in aere insolitum sulphuris odorem, potissimum Vir doctus, qui degit in Viminali prope Basilicam S. Mariæ Majoris. Et quoniam Montes hujusmodi igni vomi in Anglia, Holandia, Dania, pluribus Germaniæ locis, in ipsa denique Gallia forsan non adsunt, hac de causa hujusmodi Regiones rarò subjiciuntur terræmotibus. Et si tremunt aliquando, tremor levis est, orituraque ab eadem causa, igne nempè accenso subterraneo; nam ibidem adsunt thermæ calidæ, quarum origo ignis est subterraneus.

Post terræmotus eadem de causa frequenter succedunt Pestilentiæ, vel Morbi graves, & Epidemici, imò nova, & inaudita morborum genera, ut narrat *Seneca quæst. nat. lib. 6. cap. 29.* idque ob veneniferos variorum mineralium, ac bituminum halitus è terræ cavernis per illius fragorem erumpentes, nostrumque aerem inquinantes.

Pro varietate accensionis ignis subterranei in terræ cavernis, variæ terræmotum differentiæ oriuntur, Alii eodem tempore in dissitis transmare regnis sentiuntur, uti fuit terræmotus Siciliæ cum eversione Cataniæ anno 1694. quo eodem die in America auditum fuisse tradunt anno 1688. quo tremuit Neapolis, tremuit quoque, & diruta pene fuit Smyrna in Asia minori, Ideo non respondet eventibus id quod *Seneca loc. cit.* refert: *Rarò*, scilicet, *terræmotum ad ducenta extendi milliaria*, &c.

Diversæ autem sunt terræmotum species ratione diversi modi, quo quatitur terra; sive ratione diversi effectus inde nascentis: Quinque numerantur ab *Aristotele*, *Plinio*; & aliis. Quando enim ignis subterraneus accensus interioris antri, sive

spe-

pecus terræ fornicem ſursùm ejaculat, ut ſit in bellicis cuniculis, (*vulgò les Mines*,) adeò ut inſtar Arteriæ pulſantis erigatur, & ſubſidat, tunc terræmotus, inde factus vocatur ab *Ariſtotele*, *Pulſus*. Cum verò dictæ Cavernæ latera accenſum ignem veluti captivum detinentia alternatim, & ſubſultim vibrantur, *Tremor*, tunc dicitur; qui non ita perniciosus eſt ædificiis, quia inclinata citò reſtituuntur: Nec ita vehemens eſt talis terræmotus, quia accenſus ignis, neque ita potens eſt, neque ita copioſus. Denique quando terra tremens hinc inde æqualiter non libratur; ut loco ſuo celeriter reſtituatur, *Inclinatio* tunc dicitur; ædificiis maximè moleſta; & pernicioſa: nam parietes, & tecta extra perpendiculum ſuſpenſa collabuntur. Inclinatio itaque cæteris terræmotibus eſt longè periculoſior cum terra tremat, ſive potius nutet navigii more: Niſi enim motus ex altera parte inclinata reſtituat, ruina ſtatim ſequitur. Primus Terræmotus Romanus 14. Januarii mox elapſi fuit ex genere tremoris. Secundus verò nempe 2. Februarii præſentis, quo ſcribo, fuit ex genere inclinationis, nam parietes abſque magno tremore, ideſt domus ipſæ navigii more undulabant. Et ideò ſingulis pene vertigo ſuborta eſt Romæ in actu terræmotus, aliquibus vomitus; plurimis capitis gravitas, & ſenſuum turbatio, quæ adhuc in nonnullis durat. Hic ſecundus fuit duplo vehementior priori, & cum majori ædificiorum damno, nam plurima eorum his diebus magna cum celeritate trabibus ſuffulciuntur, ne cadant. Eodem die ſecundi terræmotus tremuit fortiter Urbs Aquila in Samnio, & ferè tota ſolo æquata eſt, ac diruta. Et certè miraculo eſt adſcribendum Orbis Urbem Dominam eo die non cecidiſſe.

Poſt Terræmotum varii naſcuntur effectus in Globo terraqueo: Nam pro magnitudine cavernarum, in quibus accenditur ſubterraneus ignis; Et pro vehementia ignis accenſi, aliquando urbes integræ abſorbentur, nullo ſui veſtigio relicto: ita duas nobiles urbes Helicen, & Burin terræmotus abſorpſit, & ubi illæ erant, mare nunc eſt: teſte *Seneca lib. 6 quæſt. nat. cap.* 32. quod caput ad fortitudinem animi in terræmotibus acquirendam eſt ferme lectu digniſſimum. Interdum accidit, ut ignis accenſus in vorticem actus terræ loca commutet; & transferat in remota; quod ultimo Neronis anno contigiſſe *Plinius* refert. Porrò tærræmotu flumina abſorbentur, & pereunt, interdum nova emergunt: Montes ad invicem divelluntur, ac diſcedunt; hinc ajunt, teſte *Seneca*, Oſſam Montem olim cohæſiſſe Olympo, deinde terrarum motu receſſiſſe, & ſciſſam unius montis magnitudinem in duas. Tunc etiam effugiſſe Peneum, qui Paludes, quibus laborabat Theſſalia ſiccavit: abductis in ſe; quæ ſine exitu ſtagnaverunt aquis. Landon flumen inter Helim, & Magolempolim medius eſt, quem terræmotus effudit. Sic eodem teſte *Seneca*; Hiſpanias ab Afrita, Siciliam ab Italia, terræmotus diviſit: Terræ camporum concidunt, aperiuntur, & in lacus deſinunt. Viæ publicæ aperiuntur, & impervie evadunt, ut contingit in via publica Aquilam verſus, in terræmotu ultimo 2. Februarii. Hæc, & alia innumera poſt terræmotum eveniunt, quæ ſatis indicant cauſam eorum non eſſe ſuperficialem, ſed ſub ipſis Montium radicibus, ſub ipſo maris fundo: Nam & mare tunc tremit, & Regna integræ navigii more nutant hinc inde. Putaſne id fieri poſſe ab aura terræ ſuperficiei vicina? Ne quidem, ab imo res eſt.

Et cum terræmotuum vi variè globi terraquei loca afficiantur, & mutentur; faciè aſſentior opinioni Doctiſſimi *Stenonii lib. de ſolido intra ſolidum* fol. 33. putantis 1. Montes omnes hodiernos non extitiſſe a principio rerum. Curſuque, & inundatione fluminum, ex eorum ſedimento novas in mari terras fieri, quæ antea non erant. *Ad lavinia littora venit Æneas*, & ubi olim littus erat, nunc campi ſunt a Lavinio ad mare hodiernum per duodecim circiter milliaria. 2. Poſſe everti montes, tranferri agros ex uno latere in alterum per mediam viam publicam; elevari, &

deprimi cacumina montium : aperiri terras, iterumque claudi, & id generis alia contingere, quæ in historiarum lectione pro fabulis habentur, sed fabulæ non sunt: atque adeò non ita fabulosum esse *Plinium*, ut multi credunt, dum multa narrat, quorum nulla apud Nos hodie supersunt vestigia. 3. Denique quod ob insignes mutationes, quæ quatuor mille ab hinc annis in Globo terraqueo contigerunt ob multiplices terræmotus, è terris erumpentes ignes, flúminum, & marium exundationes, errent summopere illi, qui in scriptis antiquorum multos errores accusant, quod varia ibidem occurrant, quæ in hodierna Geographia non inveniunt : inveniri tamen non possunt ob terrarum facies varias, & mutationes dictis de causis productas. Sic Fabulosam non putat maris Mediterranei ab Oceano separationem ; transitum è mari Mediterraneo in mare Rubrum ; Insulæ Atlantidis submersionem: Variorum denique locorum in itineribus Bacchi, Triptolemi, Ulissis, Æneæ, aliorumque descriptionem veram, quamvis hodiernæ Geographiæ non respondentem, &c. ut sileam tot alias mutationes ab Authoribus recensitas.

Domesticum hujus veritatis exemplum habemus in Fluvio Clitumni. Amœnissimus Clitumni fons, & fluvius oritur in Umbria Spoletum inter, & Fulginium ad radices collis, in quo Castrum est Campellum, ditionis perantiquæ, & Illustris domus Campellorum Spoletinorum. De amœnitate hujus loci, & fluminis testimonia plura sunt apud *Propertium lib. 2. eleg. 19. Sil. Ital. lib. 8. Stat. lib. 1. Syl. carm. 4. Virg. Georg. lib. 2. vers.* 146. sed præ cæteris apud *Plin. Jun. epist. 8. lib. 8.* & *Suet. in Caligula*. Tempore *Plinii* tanta erat aquæ copia in hoc fluvio, ut facilè sustinere poterat binas Cymbas onerarias. Terræmotu verò memorabili anno 446. quo per sex menses Constantinopolis, & penè totus orbis quatiebatur, ut Narrat *Nicephorus hist. lib. 14. cap. 46.* magnam suarum aquarum partem amisit, ut pluribus rationibus probat *Bernardinus* Vir celebris ex Comitibus Campellorum, *hist. Spoletinæ tom. 1. lib. 7. fol.* 223. At terræmotu Anni 1695. quo Balneoregium Civitas Provinciæ Patrimonii dirutum fuit cum pluribus vicinis oppidis, tremuitque tota penè Gallia Cisalpina, quamplures amissas aquas recuperavit. In Memoria verò præfati maximi Terræmotus Constantinopolitani prope Castrum Campellum extat adhuc sacra ædicula, in cujus vertice leguntur nunc etiam potentissimi illi ad leniendam iram Dei versiculi è Cœlo teste *Baronio* delati *Sanctus Deus : Sanctus Fortis : Sanctus & Immortalis miserere nobis.* Uti nuper mihi narravit Vir doctissimus, & Proavorum memoria Illustris *Franciscus Maria Campellus* ex Comitibus Campellorum, in Curia Advocatus, & amicitiæ jure mihi conjunctissimus.

Sed ut denuò redeamus ad causas generales terræmotuum, certè ignes subterranei accensi, & cum impetu erumpentes, causa illorum sunt, & vis eorum a profundo venit. Venit ignis sub ipso Maris fundo : & ideò Montes ignivomi sub maris fundo per flumina ignium submarina communicant inter se : Et sæpe, quando ardet, tonat, fulgurat Vesuvus in Campania ; Fulgurat, tonat, & cineres eodemmet tempore vomit Ætna in Sicilia : Refert quoque *Peirescbius*, a *Gassendo* citatus *lib. 5.* quod Anno 1643. accenso monte Semo Æthiophiæ, eodem prorsùs tempore Vesuvus, Vulcanus, & Ætna flammas cum strepitu vomebant. *Strabo* pariter scribit Vesuvum eodem tempore eructasse cineres per Italiam, quo Semus Æthiopiæ mons per Syriam, & Ægyptum. Vigilia Pentecostes 5. Junii 1688. qua Neapolis terræmotu quatiebatur, in Sicilia super rupes Æolias, & super Vulcani jugum visa est densa nubes, quæ flammæ, & fumi conglomerationem arguebat, ut Sicilia Neapolim tunc scriptum fuit. Quare communicant Montes ignivomi per canales igneos submarinos, ut citati putant Authores. Nec mirum videatur, si subterranei ignes ex imo maris in medio maris eruperint Anno 1650. prope Santerinium

Insu-

ſnſulam in mari Ægeo, cum maxima cinerum, ſaxorum, & fumi eruptione, quibus, & animalia, & homines oppreſſi periere quamplurimi, ut refert *Petrus Riccardus in Epiſtola ad Kircherum*, relatam ab eodem in Mundo ſubterraneo.

Stet igitur, quod diximus, cauſa terræmotuum, accenſos eſſe ignes ſubterraneos, ne dicam ſubmarinos, quorum conflagratio, donec duraverit, terra tremere non ceſſabit: Sed ad Romani terræmotus hiſtoriam devenianus; & ad ea quæ horrendo hoc terræmotu acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia ditioni Eccleſiaſticæ finitima, quæ ſanè luctuoſa ſunt, & omni ævo deplorabilia. Age igitur, ordiamur infelicem hiſtoriam.

Hiſtoria Romani Terræmotus, & Urbium adjacentium Anno infeliciſſimo 1703.

NUnquam Urbs Roma tremuit, *ut non futuri alicujus eventus id eſſet prænuntium*: inquit *Plinius lib.* 2. *cap.* 84. Ita ſanè quod Orbis Domina, & Imperatrix Roma, Syderum Colonia, Sacrarium Fidei, ac Fundamentum his diebus tam fortiter tremuerit, non aliud prænunciat, Quirites, quàm ulciſcentis Numinis iram. Quod autem impetu tam gravi nova Sion non ceciderit, ingens fuit Dei Optimi Maximi beneficium, peculiari oratione à *D. Chryſoſtomo* expreſſum: *Protegam Urbem hanc propter David ſervum meum, & Aaron Sanctum meum*: cujus certe promiſſionis niſi Deus his diebus eſſet recordatus, conciſum Orbis caput vidiſſemus. Quamobrem ipſe, qui teſtis horum omnium fui, quamquam præ lachrymis, mœrore, hororeque meo, & Civium vix calamum regat manus, cum adhuc terra tremat. Attamen ne poſteros lateat hæc publica lachrymabilis calamitas, ejuſque promptum Dei munere remedium, cui *de magnis periculis liberati magnificè gratias agimus*, (*Machab. lib.* 2. *cap.* 1.) breviter ſingula deſcribendi anſam arripio.

Hyems anni 1702. temperata fuit, ſerena, ac placida veluti Vere ſolet, ac ferè menſem per totum Februarii perduravit. Circa kalendas Martias cœperunt pluviæ, & durarunt magna in copia uſque ad finem Junii: ità ut vulgus diceret erraſſe conſtitutiones anni, atque Ver non fuiſſe Ver, ſed Hyemem, nam vere nigebat, & grandinabat, & cum frigore pluebat. Circa kalendas Julias ejuſdem anni 1702. Cælo reddito ſereno, ſucceſſit æſtas calida, ſicca, & nimium urens, nulliſque madida pluviis, uſque ad X. Kalendas Novembris: Quare præ ſiccitate omnia, ac ipſæmet vineæ penè arſere: Tremuit hac æſtate vehementer Beneventum, in Campania, & a frequentibus proximè elapſis terræmotibus vix reſtitutum, ferè totum concidit. Hac igitur æſtate regnarunt Romæ morbilli, & variolæ quaſi epidemicæ, nam plura puerorum millia periere. Erant variolæ penè omnes confluentes, & incipiebant cum alvi fluxum, quamplurimis; quibus ego medebar, alvi fluxus ſalutaris magis erat, quàm pernicioſus: ſed quibus ſpirandi difficultas ſuperveniebat, ferè omnes peribant, non ità verò cum diarrhæa primis diebus adveniebat, ut obſervavi in plurimis. Regnarunt pariter tertianæ duplices cum apparatu humorum in primis viis, ideſt Febres nobis dictæ Meſentericæ, Ardentes, Eryſipelata faciei, & aliarum partium. Dolores capitis ſine febre: Apoplexiæ, morteſque repentinæ, quæ decem ab hinc annis redditæ ſunt familiares. Denique Febres quamplurimæ capitis dolorem conjunctum habebant: ut taceam alia morborum ſupradictorum genera, quæ tota æſtate calida nimium, & ſicca viguerunt.

Paulò antè Kalendas Novembris 1702. cœperunt flare auſtri, & pluviæ ingentes cadere. Auſtri, & pluviæ ferè continuæ a dicto tempore perdurarunt uſque ad præſentem Februarii menſem quo ſcribimus, cum maximo Camporum damno. Die 18. Octobris, ideſt die Feſto S. Lucæ ejuſdem anni, hora 14. circiter auditus eſt Romæ levis, terræmotus: Ipſe quoniam ſolus in cubili eram, facile animadverti terræmotum fuiſſe, quem animadverterunt & alii,

qui non erant distracti a negotiis ; fuitque Cœlo sereno, nondũ cœptis prædictis pluviis. Eodem die terræmotus idem auditus fuit Nursiæ celebri Urbe in Sabinis, & ob id potissimum celebriori, quod in ea Divus Patriarcha Benedictus natus sit.

Quoniam a Kalendis Novembrius usque ad Kalendas Januarias ferè quotidie pluviæ flantibus semper Austris magna in copia, & sine intermissione ceciderunt; Tybris, nimium aquis tumens, inundavit Romam die 23. Decembris anni prædicti 1702. Magna fuit inundatio, nam viæ Urbi, Lungariæ, Vaticana, Flaminia propè ædes Caetanas Oratoris Cæsarei, apud S. Laurentium in Lucina; In loco ubi degunt Judæi, & aliæ non multùm à Tyberi dissitæ viæ, campi denique, qui adjacent Moli Hadrianæ, sive Castri S. Angeli, & aquis omninò pleni erant. Forum ad Panteum Agrippæ ferè totum sub aquis jacebat. Duravit per duos dies cum non levi Civium damno, & salutis discrimine. Grassabantur tunc capitis mala, catharri, mortes repentinæ, sive apoplexiæ, quæ proximis his annis, ut supra diximus, quasi erant epidemicæ. Durantibus pluviis inundavit denuò Tybris circa nonas Januarias anni præsentis 1703. sed quoniam non magni momenti fuit, non multum in hac inundatione describenda immorabimur. Eodem tempore referunt tremuisse Barcinonam in Catalunia, sed levi terræ concussione.

Sub novi anni 1703. ingressum Austri adhuc stabant, & semper cum pluviis fere quotidianis conjuncti: Cum derepente die 14. Januarii, hora secunda circiter noctis, Roma fortiter tremuit: Civesque deterriti hoc novo spectaculo, plures ex iis, qui nobiles sunt ea nocte per campos, & apertas plateas in rhædis dormiere. Pluviæ ingentes eo die cecidere cum ventis nimium furentibus: Et paulò ante terræmotum præcessit ventus furibundus, deinde successit domorum succussio. Fuit hic terræmotus de genere eorum, quem dicunt tremorem, seu succussionem, & duravit tantum temporis, quantum impenditur ad binas Salutationes Angelicas recitandas; tota illa nocte furebant venti, & pluviæ; manè lucescente audivimus nullum cecidisse ædificium, neque unum quidem periisse Civem. Catenæ ferreæ, quibus fulciebatur magna Domus, & Aula Capitolii ruptæ fuerunt ea noctæ vi terræmotus: & quamplurima ædificia rimas in muris passa sunt: Die 16. ejusdem mensis, hora 21. denuò tremuit, sed leviter Roma.

Dum hæc Romæ acciderant, nunciatum est, eodem die eademque hora secunda noctis Nursiam in Sabinis tremuisse, & solo æquatam, ac dirutam fuisse: Diruta etiam ibidem penè sunt oppida duo, Cascia, & Leonessa, Spoletum verò Camerinum, Civitas Regalis, Aquila in Samnio, Mons Regalis, Borbonæ, Cummoli, & Matricis oppida, & innumera alia oppida, atque Urbes a Latio usque ad Sabinos, Picentes, Pelignos, Samnites, Brucios, Lucanos, fortiter tremuere cum non levi ædificiorum damno. Dicto terræmotus eodem tempore, sed quasi insensibiliter, auditus est Neapoli, Venetiis, Tridenti, Die 18. ejusdem mensis Mantuæ, & Mediolani, & circa fines Galliæ Cisalpinæ. Pariter anno 1328. 1 Decembris, hora 1. noctis, terræmotu diruta fuit Nursia, quo quinque hominum millia periere: & oppida vicina quamplurima quassata fuere, ut referunt *Tarcag. Hist. Mund. Villan. Hist. suor. temp. Surdus in discurs. Gerardaccius Hist. Bononien. &c.* A die 20. Januarii usque ad 25. pluit semper cum austris, caput gravantibus, ut tot inter calamitates, & pluvias pene tæderet vitæ nostræ. Tunc derepente iisdem cessantibus, & Aquilone superveniente cum frigore, & gelu, diù desiderata in Cœlo apparuit serenitas, duravitque ferè per quindecim dies. Indicto his diebus Jubilæo universali, & satis amplo a Piissimo, Sanctissimoque Pastore Nostro Clemente XI. ne Roma ob contumaciam criminum evertatur ut Sion, sed pœnitentia stet incolumis ut Ninive: *Roma enim civitas est Religionibus dedita, semperque Deorum indulgentia piè merita:* prout etiam ab Ethnico *Plinio* memoratum

tum fuit *Panег. ad Trajan.* Cùm cives quotidie in operibus pietatis exercerentur, ac pene ſecuri viverent de præterita calamitate. En quod repentino tacta fulmine Roma; ideſt die 2. Februarii hora 18. graviori, vehementiorique concuſſa terræmotu, parum abfuit quin procumberet, & Polleris Dominam Gentium lapidum acervus indicaret. Cœlo ridente, & ſereno quatiebatur Roma: Quirites inopinatu percuſſi malo, mœſti, pallidi, trementes, horrore pleni, & calamitati Urbis Deo dilectiſſimæ illachrymantes, in foro, plateas, campos, vicinas villas turmatim confugiebant: ibidemque per plures dies ſub Tabulatis, vel ex tela cereis pigmentis oblinita factis domibus, ſive potiùs ſpeluncis, aut Paſtorum tuguriis dormiere.

Poſt duos dies nunciatum eſt, eadem die, eademque hora tremuiſſe ſingula ſupradicta loca, & in ædificiis peſſime conflicta; ita ut Spoletum, aliæque Urbes eidem vicinæ vix habitabiles ſint, niſi ſingula ædificia trabibus ſuffulciantur. In hoc tamen ſecundo terræmotu cæteris aliis graviora, ac penè funeſta damna paſſa eſt Aquila urbs apud Samnites celeberrima in Regno Neapolitano ſeptuageſimo circiter ab urbe lapide. Nobilis illa urbs eadem hora tota penè concidit, & ferè tria millia Civium a ruinis oppreſſa ſunt. Oppida circum eam innumera tremuerunt quoque, & alia ex illis diruta, alia ob ædificiorum rimas, & ruinas vix commoda habitationi judicantur; ſecundus hic terræmotus eadem prorsùs hora auditus eſt Neapoli penè inſenſibiliter; auditus quoque leviter Venetiis, & vicinis urbibus Galliæ Ciſalpinæ, aſſeruntque apertum paulò poſt eſſe ſulphuris foramen, ſive hiatus terræ ſulphureus in monte non procul a Tridento, alii verò dicunt in lacu Veronæ: Ex his concludendum, centrum primi terræmotus, ſive primi ignis accenſi in cuniculis terræ centralibus, fuiſſe in Nurſia, Caſcia, & Leoniſſa in Sabinis, quæ oppida conciderunt; Secundi verò in Aquila urbe apud Samnites, quæ pariter tota ſolo conciſa eſt adeoque Romam, reliquaſque urbes per conſenſum dictarum tremuiſſe; Aquila Romam ſcriptum eſt, ibidem tota hac hyeme pluvias cecidiſſe copioſas, quibus inundationes paſſa eſt multis ante annis non obſervatas, cum damno incredibili agrorum, riparum, fluminum, Pontium, Molendinorum, &c. Deinde tremuit Aquila die 14. Januarii hora ſecunda noctis 1703. denuò tremuit die 16. hora 21. cum majori tamen damno; Tandem tertiò tremuit fortiſſime die 2. Februarii hora 18. jam pulſata, & brevi momento tota corruit cum innumeris Oppidis, & Pagis adjacentibus, potiſſimùm verò *Pizzoli*, *la Barete*, *Ariſchia*, *Scoppita*, *Paganica*, *Tempera*, *Onda*; S. Gregorii, S. Duſanii, & Campaniæ oppida cum excidio, luctu, calamitateque omni ævo deplorabili, nam ferè hominum viginti millia his terræmotibus mortua numerantur, &c.

Quoniam verò hujuſmodi calamitates, & clades rarò feriunt urbem: & ſi Romæ caderet, non ſine lachrymis totius Terrarum orbis caderet, quia centrum caderet Univerſi; quid hiſce duobus terræmotibus hic acciderit, quid illorum prænuncium fuit, quid impollerum ſignificent breviter enarrabimus. Primus terræmotus, quem præceſſerunt plurima ſupra relata, fuit levior ſecundo, atque ex eorum genere, quem vocant tremorem, ſeu ſucculſionem aut fragorem. A primo ad ſecundum terra per dierum intervalla leviter tremebat, ſed die 16. tremuit paulò vehementius. Die 2. Februarii hora 18. jam pulſata ſtante Aquilone, & Cœlo ſereno vehementer ſuperveniet terræmotus, qui utpotè inopinatus horrore timoreque maximo Urbem replevit. Sol antea ſerenus, ſtatim poſt terræmotum leviter obnubilatus, ac ferè ſanguineo rubore perfuſus eſt, duravitque per duas circiter horas, quibus magis urebat, & exagitabat capita. Fuit hic ſecundus de numero eorum, quem dicunt undulationem: nam parietes, ædificia, turres, ac domus undulabant hinc inde ad latera, ut navis ſolet, ſine magno fragore, & ſine ſtrepitu. Singulis penè civibus vertigo primùm oborta eſt, & maxima

ea-

capitis repletio, aliquibus vomitus, aut moleſtia ſtomachi, deinde ſtatim ex undulatione domorum animadverterunt vertiginem à terræmotu eſſe, ut præcipuè mihi accidit in Baſilica SS. duodecim Apoſtolorum via Quirinali, cujus Baſilicæ campanariam Turrim altam nimis, ac ſolidam undulare hinc inde ad latera vidimus, ut arbores ſolent vento motæ, nec deſiit undulatio, niſi elapſo ſemiquadrante horæ circiter. In actu terræmotus ſingulis penè vertigo primùm ſupervenit, deinde tum eo die, tum ſequentibus caput repletum, dolens, turbatum, confuſum, cum ſenſu præcipue rei cujuſdam fortiter conſtringentis circa tempora ſingulis remanſit, ita ut plurimi adhuc de capite conquerantur, & plures apoplexia tacti derepentè moriuntur. Ob hanc forſan cauſam factum eſt, quod refert *Seneca quæſt. nat. lib. 6.* his verbis; *Nunquam viſam fuiſſe tantam ſtultorum, atque fatuorum quantitatem, quantam eo anno, quo terræmotu cecidit illuſtris Urbs Pompejo in Campania nonis Februariis Regulo, & Virginio Conſulibus, Nerone imperante.* Mentem autem ſummoperè, & modo incredibili percuti his cladibus idem *Seneca lib. 6. cap. 29.* animadvertit dicens. *Nec uſquam plura exempla Vaticinantium invenies, quàm ubi formido mentes religione mixta percuſſit.* Ob metum terræmotus criſpata fortiter vi imaginationis dura meninge, ſingulæ partium fibræ vehementiſſime criſpantur, & ob id in vultu Civium mœror, pallor, facies, & valde exſiccata, aut emuncta obſervatur: Mortui præ timore plures. Mulieres innumeræ abortum paſſæ ſunt. Et innumeris, ne dicam omnibus menſtrua vel ſuppreſſa ſunt, vel prodeunt difficulter. Sunt quæ diris tumoribus ventris, & doloribus uterinis ob nimiam ſolidorum intenſionem, ac criſpaturam vehementer divexantur. Denique pro varietate ſtatus, gradus, conditionis, & temperamenti Incolarum, ita, illi mille variis corripiuntur affectibus nempe ſtomachi, capitis; tortura oris pectoris inflammatione, & mille id generis quæ pavor, & publica Urbium clades parere ſolet. Taceo hic mille incomoda, quæ patiuntur Cives, tum ob moram in Campis, & apertis locis, qua de cauſa intempeſtivis frigoris, & caloris viciſſitudinibus obnoxii redduntur; unde plurimum origo malorum: tum ob domorum quaſſationes, tum ob continuum mœrorem; quem vicinarum Urbium terræmotu præſſarum calamitas omnibus parit. Unde nil mirum ſi dicat *Seneca poſt graves terræmotus oriri ſæpe peſtilentiam, ſæpe verò inſolita, gravia Epidemica, & difficilia morborum genera idque non ſolum ob præfata incommoda, propter quæ etiam in obſidione Urbium epidemicos graſſari morbos obſervamus, verùm etiam ob halitus malignos, arſenicales, ac veneficos, qui è terræ abiſſis ignitis, mortiferis, ac veneniferis prodeuntes; purum hunc, liquidumque, quem reſpiramus aer maculant & inquinant: & ob id ſexcentarum ovium gregem ſtatim poſt terræmotum Pompejanum in Campanea extinctum eſſe narrat lib. 6. cap. 27.* Die 3. Februarii hora circiter 21. denuo leviter ſuccuſſa eſt Urbs; ab illa die uſque ad 25. qua ſcribo ferè quotidie terra, licet leviter, ſemel, bis, aut pluries tremit.

Habent ſuam cauſam naturalem terræmotus: Quare ut de iis, eorumque natura certi aliquid ſtatuamus; notanda ſunt ſingula, quæ ante ſ, & poſt terræmotum in rebus naturalibus obſervavimus. Tota hæc hyems, ut diximus, pluvioſa eſt, & auſtris obnoxia continuis. Bis Tybris inundavit: Homo vivus prope Cloacam S. Spiritus in Saſſia, aperta de repente tellure abſorptus fuit elapſo Decembri 1702. & maxima diligentia quæſitus juſſu Magiſtratus, repertus nunquam fuit. In Latio pluribus in locis hujuſmodi hiatus ſive foveæ profundæ in terra factæ ſunt, ut plures Tritici mercatores mihi narrarunt. Mures magna in copia per domos his temporibus aberrabant. Anno 1687. Menſe Martii levis fuit terræmotus Neapoli nocturno tempore, quo ibidem ipſe ego morabam, fuit forſan prænuncius maximi illius qui die 5. Junii, vigilia Pentecoſtes anno 1688. Neapolim peſſimè tractavit,

ſtra-

ſtatis humi pluribus magnis ædificiis, & præ cæteris alto, & magnifico hæmiſpherio Templi Domus Profeſſæ Jeſuitarum cum morte Givium quamplurimorum. Anno 1702. die 18. Octobris hora 14. circiter Roma, & Nurſia primo, ſed leviter, tremuere: Et hic primus tremor index forſan fuit ſecundi vehementiſſimi die 14. Januarii 1703. quo Nurſia tota ſolo cecidit, & Roma in ædificiis mulctata eſt; inde quoque calamitoſiſſimi, ac omnium vehementiſſimi, illius, qui die 2. Februarii 1703. hora 18. Aquilam in Samnio proſtravit humi cum oppidis innumeris eidem vicinis; Romam, Urbeſque propinquas, & innumeros Pagos in ædificiis maximè offendit. Poſt terræmotum Neapolitanum uſque ad quadrageſimum diem pluries terra, ſed leviſſimè tremuit: Poſt hos Romanos terræmotus terra quotidie, præſertim 15. Februarii hora 7. noctis cùm eſſem in ſuburbano, Roma tremuit, ac etiam Reate Urbs in Sabinis, non longè ab Aquila, quatuor ab hinc diebus vehementer tremuit cum aliqua ædificiorum ruina. Et cùm de Reate ſermo acciderit, curioſum eſt, quod de hac Urbe narrat *Plinius lib. 2. cap. 94.* nempe in ejus agro adeſſe terram, quæ perpetuò tremit, quod his verbis expreſſit: *Quædam terræ ad ingreſſum ſtatim tremunt, ſicut in agro Gabienſi non procul Urbe Roma jugera fermè ducenta equitantium curſu: ſimiliter in agro Reatino, in quo etiam adſunt inſulæ ſemper fluctuantes in aquis*, hæc ille *loc. cit. & cap. 95. &c.* Ante Neapolitanum, Veſuvus per plures ante annos ſiluit: Secundo poſt terræmotum die tonare, murmurare, fulgurare cœpit, ſplendere noctu, flammas, ignitoſque cineres vomere: Ego igitur die cum duobus amicis ad Pontem Magdalenæ, qui quinque circiter milliariis à Veſuvo diſtat, conceſſimus: & noctu obſcuro Cœlo hæc obſervavimus. In ſummitate montis, undè flammæ erumpunt, tota nocte ſplendorem igneum ad album tendentem notabamus: Noctu per intervalla primo leviter tremebat terra, deinde ſtatim ſubſequebatur fragor, ſive eliſio tormento bellico ſimilis, qua mons in ingentem altitudinem, modo emittebat cineres ignitos, modo ingentis, & incredibilis magnitudinis ignita ſaxa, quæ dum elevabatur per aera, adeo ignita, & lucida erant, ut viderentur eſſe ſyderibus ſimilia: tunc decidebant ad latera montis, & undulando ad radicem ejuſdem perveniebant: Modo poſt tonitrua, ſive eliſionem rivos ignis, ſive bituminis ardentis vomebat, qui per dorſum montis deſcendebant: & præ nauſeoſo ſulphuris odore, vix reſpirare poteramus. Aliquando murmurabat Mons ad inſtar mœrentis, ac lamentantis Urſi: per decem circiter dies hæc, & ſimilia in eo poſt terræmotum evenerunt tuncque, quievit omninò. Ante terræmotum Romanum, dicunt Veſuvum multo tempore quieviſſe, & nunc relatum eſt ab Amicis poſt hunc noſtrum terræmotum fumare, flammaſque elidere.

Quæ autem his diebus Romæ acciderint narrandum. Ante primum terræmotum plurimi ingentem capitis dolorem, & noctu inſolitum ſulphuris odorem, ſive ut ipſi dicebant, terebinthinæ ardentis, perſenſerunt. Poſt primum terræmotum 14. Januarii ferè in omnibus puteis mutatio obſervata eſt: Puteus cujuſdam Civis Romani ad radices S. Silveſtri in Quirinali hæc attulit novi: crevit aqua fere ad decem palmos, & frequenter bullas ad ſuperficiem emittebat, ut ſolet aqua, dum in vaſe ebullit: in ſapore parum mutata eſt, ſed erat ſolito turbidior: ita elavata remanſit poſt ſecundum terræmotum uſque ad diem 10. Februarii, tunc decrevit ad priſtinam altitudinem, & deſiit bullas emittere. Aqua putei Domus PP. Sommaſchorum ad ædes cœſarinas, via S. Andreæ de Valle poſt primum terræmotum crevit ad duos palmos circiter, & amplius: Quatuor autem horis ante ſecundum terræmotum diei 2. Februarii ex limpida evaſit lactea cũ odore inſuavi, & ſapore mutato, & uſque ad diem 15. Februarii, quo terra adhuc tremat licet inſenſibiliter; priſtinam non obtinuit claritudinem, ſed lacteus exiguus color perſeverat, qualis obſervatur in aquis thermali-

malibus ſulphureis : vel mixturis ſulphureis apud Pharmacopolas. Lactea etiam, & odore inſolito imbuta, evaſit aqua in puteo domus amici noſtri via felici, quæ ducit ad quatuor fontes in Quirinali. Aqua putei domus viæ Marſoriæ ad radices Capitolii turbida ante terræmotus ſemper erat, poſt hos limpida, & clariſſima adhuc eſt. Cellæ vinariæ pluribus in locis ſulphuris, ſive terebentinæ odorem emittebant : Vinum in doliis & ænophoris vitreis cum oleo in ſuperficie repoſitum turbatum eſt : Magna foramina cloacarum Urbis in actu terræmotus, vehementem ventum, ſive halitum emittebant ; In cellis ſubterraneis non longe à foro Judeorum, in quibus mulierculæ Urbis lintea lavant rumor ingens auditus primò eſt, deinde ſtatim exſiccatus fons, & loco aquæ è foramine fontis ſibilibus, ac ventus ingrati odoris per 24. horas exivit, & tunc guttatim aqua ſupervenit, id in quamplurimis fontibus obſervatum eſt : Putei in quampluribus aqua aut extraneum ſaporem, aut inſolitum odorem habebat. Ante ſecundum terræmotum manifeſtum ſulphuris odorem perſenſit circa mediam noctem vir religioſus in Viminali non longe à Baſilica S. Mariæ Majoris ; Et quotidie eundem odorem quamplurimi in Urbe perſentiunt. Eodem momento ſecundi terræmotus referunt mare latinum ad Tyberis oſtia prope portum per pauces paſſus à littore receſſiſſe, & terræmotu finito ſtatim rediiſſe ; Eodem quoque terræmotus momento Tyberis aquæ prope oſtiũ ejuſdem ad mare depreſſæ in alveo ſunt, & paulo poſt denuò elatæ. Motus undulationis in ſecundo terræmotu dici 2. Februarii non ſolum Romæ, ſed Aquilæ præ ceteris in Samnio vehementiſſimus obſervatus eſt : & ibidem plures domus in campis, aperta terra, à fundamentis everſæ, & prorſus humi ſtratæ ſunt. Quique homines in plateis erant manifeſtè undulabant hinc inde.

In villa S. Joannis prope civitatem Regalem in Samnitibus è terra fumus ſulphuris ignitus nunc exhalare incipit ; & pluribus in locis ubi fuerunt hi terræmotus ſulphuris odores perſentiuntur.

Die tertia Februarii ideſt poſt ſecundum terræmotum duo agricolæ camporum foſſores, cùm terræ ſodiendæ incumberent, fœdus ingrati, ſulphureique odoris halitus exhalabat ab ea recens effoſa, ut capitis dolore, gravitate, ac vertigine correpti, domum ſtatim reverti neceſſarium eis fuit idque ſibi accidiſſe in agris extra portam latinam, ſanctè affirmarunt.

Reate celebris Urbs in Sabinis vicinos habet binos montes cum intermedia valle, hæc prius ſicca, nunc poſt terræmotum plurima è montibus prædictis terra præcipitata in eam, ita inundat aquis, ut penè in lacum mutata eſt.

Aquilæ, Nurſiæ, aliiſque in locis Umbriæ, & Samnii, in quibus fuit terræmotus, paſſim tellus in rimas diſciſſa obſervatur, ex quarum nonnulli ſulphuris, ac bituminum mali odores exhalant, & Aquila Viri fide digniſſimi ſcribunt pluribus in locis ex aperta poſt terræmotum terra ſulphur, & ignem exhalare.

In Samnio caveæ extant in capis igneum ſulphur emittentes, & adhuc ſub terra frequenter veluti ſcolpetorum elitiones ſentiuntur : Nuper hujuſmodi eliſionem ſub terra perſenſit Vir religioſus in colle ad ædem S. Balbinæ, Romæ.

Atque hæc circa effectus naturales his diebus obſervatos præfatis in locis, in quibus hæc dira accidit calamitas, dum viginti & plura hominum millia in iiſdem periere ſub ruinis ; Longum eſſet hic recenſere affectus ſingulos à terræmotu productos in ædificiis, fontibus, puteis, cloacis, & villis Urbis, nam innumeri ſunt, ac varii ; Romæ, licet ea fortiter tremuerit, nullum tamen cecidit ædificium, & nemo mortuus ſub ruinis ; Domus tamen innumeræ labem paſſæ ſunt, & ferè bis mille uſque ad hanc diem trabibus ſuſtentatur, ne corruant : In actu terræmotus ingentes, & altæ Eccleſiarum teſtudines lapidæ tremebant, & undulabant hinc inde ; Fornices Eccleſiarum, potiſſimum Eccleſiæ San-

cti Augustini in medio leviter separabantur, & iterum connectebantur: ædificia diductis angulis moveri, iterumque componi, & stringi visa sunt, ut præ cæteris factum est in angulo externo palatii oratoris Veneti ad S. Marcum, in fine Flaminiæ. Inter ædificia Urbis hæc præ cæteris rimas, & damna passa sunt. Testudines seu hæmisphæria Ecclesiarum S. Andreæ prope collegium Urbanum *de propaganda fide*, S. Mariæ in Vallicella; Templi domus professæ PP. Jesuitarum; Sanctorum Laurentii, & Damasi, in cujus fornice ingens ferrea catena rupta est; Demum Archivium Curiæ in Monte Citatorio, & quamplurima Urbis palatia, ac ædificia.

Cùm plures his diebus Authores legerim; qui de terræmotibus aliquid memoriæ consignarunt, animadverti; ante, & post terræmotum inter alias res naturales aquis manifestata fuisse eorum signa. Idest præcessisse ingentes inundationes aquarum ex pluviis, turbationem aquarum putealium cum ingrato, insolitoque odore: insolitam maris fine ventorum agitatione intumescentiam: denique turbationem ac tumescentiam fluminum. Sic in maximo illo terræmotu Ferrariæ anno 1570. Padus nobile flumen Italiæ pluribus ante diebus maximopere cum aquarum ingenti turbatione intumuit: Sicque in aliis fluminibus idem notatum est ab authoribus quamplurimis non vulgaris notæ: Ac sæpe post terræmotum Annonæ caritates, & pestilentiæ successerunt tum Romæ, tum alibi.

Et ut graviorum terræmotuum, quibus Roma post Christum natum vexata fuit, notitia brevis habeatur, eos nunc referam quam breviſſimè. Anno 1. quo natus est Christus 2. 3. & 7. Roma tremuit. *Paulo Morig. l. 7.* Anno Christi 15. *Seth. Calvis. Chronolog.* anno 20. quo Theatrum arsit Pompei *Morig. lib. 7.* Anno 27. quo Amphiteatrum corruit Fidenæ. *Sabell. lib. Chron.* ann. 7. In morte Christi tremuit terra. (*Matth. cap.* XXVII. *vers.* 51.) Anno Christi 53. & 65. Romæ, Neapoli, per totam Italiam: Anno 85. tempore S. Cleti Papæ ferè tota corruit Roma, imò pejus anno 94. teste *Bardi Chronol.* Anno 110. Romæ terræmotus fuit, & usque ad Antiochiam, ubi Cæsar Trajanus tunc morabatur, pervenit, *teste Dione.* Anno 117. 139. 141. terræmotus, & Cometes fuere, *Bozz. de sig. Eccle. Diet. 2. c. 3.* Anno 148. intumuit nimiùm Tybris, tremuit terra; mare mediterraneum usque ad montium summitates aquas jaciebat ex *Dione*: Annis denique 127. 174. 223. 258. 336. & 344. 349. sed 382. cum horrendo Comete: 477. perduravit 40. diebus 586. cum inundatione Tyberis, & horrenda pestilentia. 677. 790. Constantinopoli & 789. Romæ: 800. tempore Caroli Magni dum esset Spoleti mense Aprilis hora 2. noctis; 896. 911. 1000. 1004. sed 1005. duraverunt à Januario ad Martium: 1100. 1116. 1143. 1189. sed 1231. horrendi fuere per omnes Alpes spatio mensis cum turbatione & fœtore aquarum fontium: 1292. 1321. quo anno Venetiæ quasi submersæ fuerunt; 1328. quando Nursia, ut jam innuimus, tota corruit: Anno 1343. omnium terræmotuum Romæ fuit vehementissimus sedente Clemente VI. Pont. Max. ut refert *Rzovius annal. eccles. tract. 14. ad annum* 1348 *n.* 16. Sed anno 1349. 10. Septembris iterùm vehementissimè erupit; & post destructam Neapolim, ac pene Romam, per totam divagatus est Europam, ità ut iste gravior non sit auditus ab Orbe condito, teste *S. Antonino lib. 3. Chronol.* Pariter anno 1350. fuit etiam horribilis Romæ ex *Goutola*: *Hist. profan. decis. 5. sect. 14.* Anno 1353. 1355. &c. Ultimus Romæ terræmotus, isque gravissimus fuit 17. Martii 1403. sedente Bonifacio IX. His igitur annis supra relatis, nempe post Christum natum auditi sunt Romæ terræmotus cum malis signis, vel antecedentibus, vel subsequentibus, ut referunt *Bardi. Chronol. Girard. Rzovius, Baronius, Nicephorus, Sethus, Ricciolus, & alii*; Taceo alios terræmotus ante natum Christum, de quibus apud *Livium Obsequentem*, & alios Post annum 1403. licet aliquando tremue-

rit Roma, leviſſimus fuit motus, ac per levem conſenſum Urbium adjacentium. Præſens tamen terræmotus, de quo nunc ſcribimus, inter vehementes, & valdè graves, eſt profectò connumerandus.

Sed quod damni paſſi non ſumus, ut aliæ Urbes, ita vehementer in ædificiis, vereor ſummopere ne patiamur in ſalute, nam poſt terræmotus ſolent morbi graves epidemici, & quandoque peſtilentes (quod Deus avertat) regnare, ut *Seneca*, aliique referunt: idque ob fœdos, & venenoſos ac peſtiferos è ſubterraneis ſpecubus, ac mineris exeuntes per terræ concuſſionem vapores. Ad quod præcavendum iiſdem remediis, eademque methodo utendum, quam in arcenda peſte adhibemus, ut in Medicorum libris abundè innoteſcit.

Et cùm de mineralibus hic inciderit ſermo, ipſe in ea ſum opinione, omnia penè remedia ex mineralibus petita eſſe minimè tuta, ne dicam venèfica; Sulphur namque in omnibus mineralibus, & metallis eſt veneficum: excepto ſulphure auri & argenti inter metalla perfecta, & ferri, inter imperfecta: hoc ſulphur ex auro, & argento elicere poſſe difficillimum eſt, quicquid alii credant. Præter innatum ſulphur veneficum, acquirunt ea aliud longe pejus à menſtruis rodentibus, quibus ſolvuntur; Et dulcores ea quantùm velis igne vel alio artificio, nunquam deponunt venenoſitatem, ideò noxia ſunt, & damnabilia id generis remedia: Et ſi aliquando boni effectus ex iis obſervantur, irritationi ipſorum, ſive caſui, non verò præſtantiæ, ac utilitati adſcribendum. Quare *Batavus* ille; de quo ad nos ſcripſit *Palillius* noſter, ſi artificium aliquod habet ſeparandi ſulphur veneficum à metallis, & extinguendi partem ejus arſenicalem: habebit certè clavem lapidis Philoſophici, & pro tam ingenti beneficio habebit ſibi perpetuò omnes Orbis incolas obſtrictos; ut de hoc videre poſſes paulò infra.

Ex ſupradictis itaque deduci poteſt, aquas ſubterraneas præſertim puteorum, quando mutantur in colore, odore, ſapore, & altitudine, quam ſervabant ad vas, in quo continentur, indicio eſſe poſſe eorum, quæ futura ſunt circa terræ tremorem: nam inter effectus naturales in Urbe animadverſos, hic aquarum putealium eſt omnium præcipuus, & memoria dignus; cujus rei curam etiam habuiſſe Antiquos docet *Plinius lib. 2. cap. 79.* his verbis. *Perhibetur, & Pherecydis Pythagoræi alia conjectatio, ſed & illa divina hauſtu aquæ è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræmotum: Quæ ſi vera ſunt, quantùm à Deo tandem videri poſſunt tales diſtare, dùm vivunt, &c.* Neapoli quoque familiaris, ac popularis eſt hæc obſervatio guſtu ac odore aquæ putealis futurum terræ tremorem in locis circa Veſuvum prænoſcere, ut incolæ fide digni referunt. *Anaximander Mileſius* Lacedæmoniis terræmotum prædixit teſte *Plinio l. cit.* Et idem paulò infra nempe *cap. 81.* hæc ſigna recenſet futurorum terræmotuum, dum ait: *Navigantes quoque ſentiunt non dubia conjectura terræmotum, ſine flatu ſcilicet intumeſcente maris fluctu dubio, aut quatiente ictu: Intremunt verò, & in navibus poſita æque, quàm in ædificiis, crepituque prænuntiant. Quin & volucres, non impavidæ ſedentes ſentiunt. Eſt & in Cœlo ſignum, præceditque motu futuro, aut interdiù, aut paulò poſt occaſum ſereno, tenui ſeu lanea nubes in longum porrecta ſpatium. Eſt & in Puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio, &c.* Et itidem *Plinius l. cit. cap. 80.* idem proſequitur argumentum dicens. *Noctu ſæpius, quàm interdiù fiunt terræmotus: Maximi autem exiſtunt matutini & veſpertini, ſed propinqua luce crebri. Interdiu autem circa meridiem fiunt, & Solis, Lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue verò cum ſequitur imbrem æſtus, imbervè æſtum, &c.*

Meminit ſuperius *Plinius* lanceæ oblongæ nubis, ſive trabis cœleſtis, quam futurorum terræmotuum prænunciam dicit; Trabs hujuſmodi cœleſtis viſa eſt Romæ anno 1703. 2. Martii in ſigno Cæte à doctiſſimo, amiciſſimoque *Præſule Bianchino*, & à pluribus aliis, coloris erat pallido obſcuri, & tenuiſſima adinſtar veli, ut vix per-

percipi potuiſſet, duravitque per paucos dies.

Dominus *Caſſini* celebris Aſtronomus Italus anno 1668. principio Martii hoc idem phænomenon, ferè perſimile trabi Cœleſti in eodem ſigno Cæte obſervavit, pluresque alii in aliis locis, & in Africa idem perſpexerunt, ut narratur *in Diario Literarum Romæ Anno* 1669. & 1670. Dominus *Caſſini* in opuſculo edito tunc Bononiæ citat *Ariſtotelis* locum, in quo deſcribit ſimile phænomenon trabis cœleſtis in eodem ſigno Cæte initio Veris obſervatum.

Anno 1702. 29. Aprilis viſus eſt Romæ Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ; Germaniæ quoque ferè eodem die, vel ſequente in dictis ſignis fuit obſervatus, & citatus mihi retulit eruditiſſimus *Bianchinus*, quem in hoc libro ſuperius laudavi.

Iſta terræmotuum procella animos Romanorum fortiter exagitaverat: & hæc una in iſta Civitate fabula erat quotidie.

Luctus ubique, pavorque, & plurima mortis imago.

Igitur non abs re erit narrare caſum, quià tertia die Februarii præteritis acerbitatibus adjunctus fuit. Ante meridiem hujus diei ferebatur hinc inde ſermo, quod fatale exitium omnibus inſtabat, & quod antiquiſſimæ Urbi ingruebat ruina. Media nocte ejuſdem diei perditi quidam, & ſceleſtiſſimi homines Vicos; & Compita auſi ſunt percurrere, & omnes penè domorum fores pulſare, incolaſque vix præ metu quieſcentes excutere, & à ſomno excitare: quibus improviſo impetu tremefactis, & tunc opinione quadam peſſima omnia metuente, volitantium huc illuc hominum, & publicis timoribus bacchantium hæ voces audiebantur oraculum eſſe editum à Summo Pontifice, quod hora decima ejus noctis univerſa Urbs eſſet peritura, quodque ultimus Incolis adſtaret dies: proinde fuiſſe ab eodem ſanctè decretum, ut omnes in apertum illicò decederent, & ſuæ quique conſuleret ſecuritati: Romani intempeſtivis hujuſmodi vocibus perterriti, & incerti, ignarique quid facerent, trepidare primùm deinde ſtupentes, ac pallidi ad Fora, ad Compita, & qua locus apertior erat fugere cœperunt: Plebs prout eſt ad credulitatem pronior prior diffugit: alii poſtmodum aliorum ordinum homines vitio gentis humanæ non quod faciendum erat, ſed quod alios facere videbant ſine ordine, & fine conſilio effugium captavere: ita ut ex incolis vix Tertia pars domi remanſit. In hujusmodi fuga quis terror, quæ vitæ ſollicitudo, quæ concurſatio fuit.

Hæc facies Trojæ cum caperetur erat.

Fuerunt qui vitæ tantùm memores, aliorumque rerum omninò immemores, recluſa domorum oſtia relinquere. Quidam vix incluſo, & ſolo palliolo tecti ad fora præcipites abibant.

Non aptæ profugo veſtis, opiſve fuit.

Nonnulli inter fugiendum filios, quos comites ærumnarum ducebant, inæquali paſſu incedentes, ut celeriùs ſequerentur miſerabili voce ſollicitabant: Alii confectum ſenio patrem ne ruina opprimeretur vel manu traxere, vel humeris peramanter impoſuere; illud forſan *Æneæ* uſurpantes.

Jam jam nulla mora eſt, ſequor, & qua ducitis adſum.
Di Patrii ſervate domum, ſervate Nepotem,
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troja eſt,
Cedo equidem, nec Nate tibi comes ire recuſo;
Ergo age care Pater, cervici imponere noſtræ
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit:
Quo res cumque cadent unum, & commune periclum.
Una ſalus ambobus erit.....

Reliqui, qui Capitolium, qui delubra, qui antiquiſſima, ut religioſiſſima Templa, & ſublimia tecta retroſpiciebant, putavere non ampliùs unius horæ abeſſe ab horum omnium deſolatione: ideoque denunciatæ cladi commiſerantes infeſtam

tantæ Urbi ſortem obnixè imprecabantur. Mulieres cum in apertum jam eſſet deventum, ſparſis turpiter crinibus & cum clamore, & gemitu pectora ferientes, edebant cum lacrimis ad Deum preces, & infantulos, quos ſecum detulerant, è mammis avertentes, illos, ad Cœlum tendere non deſinebant: Divinam opem trementi ore imploraturæ: Hoc unum ſingulæ depoſcebant, ut ſcilicet iram, ſuis debitam ſceleribus, ſaltem ob infantum, & humilium innocentium avertere: Undique preces, undique complorationes, undique ſuſpiria. Hæc inter pericula concuſſis mentibus, & excidium expectantibus, fatigabat quempiam amara cogitatio, quem in locum, aut quam in urbem eſſet ſeſe, & familiam ſuam recepturus.

Horror ubique animos ſimul ipſa ſilentia terrent.

Ubi autem delata hæc fuerunt ad Urbis Præfectum, iis idem pro ſpectata quàm apprimè in gubernando adhibet ſedulitate, juſſit illicò, ut miles, & ſatelles vias circuiret, & muniret domos, ne perditi aliqui homines in tectis jam deſertis graſſarentur. Populo interea renunciatum fuit latronum ſtudio, non Pontificis oraculo voces illas prodiiſſe; adeoque intercepto ſtatim ſpiritu, metuque excuſſo, domum ſuam quiſque reverſus eſt: Et quamvis plura oſtia patentia remanſere, verum nemo in rebus ſuis quicquam detrimenti accepit. Mirum tamen eſt, quod auctores confuſionis hujuſmodi detecti adhuc non ſint, etſi per Magiſtratum diligentiſſimè perquiſiti; ideoque non ſolum apud plebem, verùm, & apud plures cordatiſſimos viros opinio eſt non hominum, ſed demonum opera perturbationem hujuſcemodi partam fuiſſe; etenim eadem nocte, & eadem ferè hora, non tam in ſuburbiis, quàm in oppidis ab Urbe per multa milliaria diſſitis, vox imminentem ruinam denuncias, audita fuit. Ne autem talis in tanta Civitate eventus, &

. . . *illius triſtiſſima noctis imago.*

admirationem poſteris afferat; non abs re erit ſimilem caſum hìc adnectere, qui Conſtantinopoli poſt maximum ibi terræmotum ſucceſſit, quem refert *Baronius*, his verbis: *Noctis initio viſa eſt ignea columna, primò parva, deindè paulatim creſcebat, donec toti urbi ingens terribiliter immineret. Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor ſulphureus deerat. Omnes ad Eccleſiam confugiebant, Baptiſmum quiſque extorquebat, à quo poterat, non ſolùm in Eccleſia, ſed etiam per domos, per vicos, ac plateas ſalus ſacramenti exigebatur, ut fugeretur ira, non præſens utique, ſed futura: attamen poſt magnam illam tribulationem, ubi exhibuit Deus fidem verbis ſuis, & revelationi ſervi ſui cæpit, ut creverat, minui nubes, paulatimque conſumpta eſt.*

Populus ſecurus paululùm factus iteràm audivit omnino eſſe migrandum, quod Civitas eſſet proximo ſabbato peritura. Migravit cum imperatore tota Civitas, nemo in domo remanſit, nemo domum clauſit longè recedens è mœnibus; & dulcia tecta reſpiciens, relictis cariſſimis ſedibus voce miſerabili vale fecit. Et aliquot millibus tanta illa multitudo progreſſa, uno tamen loco fundendis ad Deum orationibus congregata, magnum fumus ſubito vidit, & vocem magnam emiſit ad Deum; Tandemque tranquillitate conſpecta, miſſis qui renunciarent ſollicitè, qua prædicta fuerat hora tranſacta, & renunciantibus, quod ſalva univerſa mœnia, & tecta conſiſterent; omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo ſua quidquam perdidit patente, ſed omnis homo ſicut dimiſit, invenit, &c. Hæc *Baronius* ad ann. 306. tempore Siricii Papæ anno ſecundo, & duodecimo Arcadii, & Honorii Imp. ex Marcellino, & Proſpero in Chronic.

Hujus generis timorem panicum ſucceſſiſſe Faventiæ ann. 1592. terræmotus cauſa clarè oſtendit *Ludovicus Zuccolus dialogo de Terrore Panico*: ubi de pluribus hujuſmodi, urbium, aut exercituum terroribus repentinis, eorumque cauſis doctè ſatis & eruditè diſcurrit.

Hujus pariter infeliciſſimæ noſtræ noctis imaginem ad vivum delineatam habebis

bebis in *Tacito lib. XV. annalium* ab exceſſu divi Auguſti; cùm Neronis juſſu conflagrabat, ardebatque Roma; Populo, & Quiritibus, ea flammarum nocte miſerè oppreſſis, & terrefactis, ut apud eundem *Tacitum* unuſquiſque conſpiciet.

Sed dum hæc agebantur in terris, quid eodem tempore fieret in Cœlo planetarum, anno novo, initio ſæculi infeliciſſimi memoriæ & poſteritati conſignemus: Anno 1702. die 17. Maii Saturnus cum Jove conjunctus eſt partialiter, & plures menſes ita conjuncti remanſerunt, ac retrogradi. Hoc eodem anno 1702. 2. Martii viſa eſt Romæ cœleſtis trabs in ſigno Cæte, & 20. Aprilis Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ, ut ſupra retulimus, Cometas ſæpè prænuncios eſſe terræmotuum teſtis inter alios eſt *Ariſtotelis* in terræmotu Acajæ urbis celeberrimæ. Idem *lib. 2. metheor. c. 7.* tenuem nubem ſive oblongam nebuloſam trabem in occaſu Solis viſam, inter eorumdem futura ſigna recenſet.

Die 14. Januarii 1703. fuit conjunctio Martis cum Saturno: tremuitque tunc validè terra, donec Mars pervenit ad Jovem. Die 2. Februarii fuit æquidiſtantia Saturni; & Martis à Jove intra ſphæram orbis ſingulorum trium, & obſeſſio Jovis in medio à duobus maleficis in prima facie Arietis ſigni malefici, & domus Martis: eoque die vehemens ſubſecutus eſt terræmotus, & in locis præcitatis. Conjuntio trium omnium fuit partialis inter 19. Januarii, & 2. Februarii, qua die potiſſimùm ſinguli tres in æquidiſtantia obſervabantur circa meridiem.

Hìc fuit trium ſuperiorum Planetarum his diebus aſpectus, & celebris ne dicam, memorabilis, initio ſæculi infeliciſſimi, tot ante annis prævisa conjunctio; Aſtrorum periti multa circa hujuſmodi conjunctiones; eorumque eventus fabulantur: Sed minùs certè, nam pater Luminum, *qui dedit vocem ſuam, & mota eſt terra*: quique Cœlum movet, & ſydera, ſolus futuri temporis certos eventus prævidet. Cumque aſtrologia judiciaria ab Eccleſia Romana, (pro qua ſi libuerit vitam dare, non recuſavero) damnata ſit, in hiſce recenſendis non ampliùs immoremur.

Sed ut exacta, ac fidelis habeatur notitia eorum, quæ his terræmotibus acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia, ditioni Eccleſiaſticæ finitima; nec non in urbibus, & oppidis Eccleſiaſticæ ditioni ſubjectis, deſrevimus hic addere epiſtolas, ac narrationes hiſtoricas hac de re a Regiis Miniſtris, & juſſu Publico ſcriptas, ac Romam ad Principes viros tranſmiſſas.

Exemplar Epiſtolæ Romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Uzeda Oratori Catholico à Miniſtro Hiſpano, quem Pro-Rex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna explorandа Terræmotuum præteritorum cauſa producta, ab Italico ſermone a nobis latinè fideliter redditæ.

NObilis, dives, & vetus urbs *Aquila*, caput provinciæ Samnii, quæ ob magnifica templa, & ſublimia Palatia, ob Nobilium numerum, & divitias inter cæteras Regni Neapolitani urbes illuſtrior erat; tota jam diruta eſt, & ſolo æquata, nec aliud extat in eadem, quàm facies templi Divi Bernardini, & exteriores Caſtri munitiones, cum reliqua ædificia jam conciderint. Multi homines periere, & numerantur bis mille, & quingenti; at decenti, & ampliùs vulnerati: Magna copia mobilium, divitiarum, annonæ, animalium ſub ruina remanſere.

Oppidum *Paganica* nuncupatum, dirutum eſt, & ſolo æquatum, adeò ut inhabitabile ſit redditum, ſeptuaginta homines periere, & nonnulli vulnerati fuere cum jactura ſuppellectilium, divitiarum, annonæ, & animalium.

Pagi, & Oppida omnia quæ ſubſunt juriſdictioni Aquilæ aſcendentia ad numerum 36. penitùs ſunt diruta, ac everſa, cùm funere mille hominum, & amplius & quadringentorum circiter vulneratorum, cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Ariſchia*, cujus incolæ erant

bis

bis mille, omninò dirutum ac eversum, redditum est inhabitabile, cum omnia ædificia conciderint. Periere quadringenti homines, centum vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, suppellectilium, & animantium. Incolæ, qui antea erant divites, post terræmotum miseri evasere.

Oppidum *del Colle*, quod incolebant bis centum familiæ, totum corruit, & omnes pœnè incolæ periere, paucique illi, qui superstites fuerunt, vulneribus sunt affecti cum jactura annonæ, suppellectilium, & majoris partis animantium, quæ possidebant. Mons quidem nuncupatus *del Grillo*, qui erat in territorio dicti oppidi sese detrusit, & occultavit, nec amplius mons est, sed planities. Et fons, qui erat in vertice alterius montis prope præfatum *del Grillo* ad planitiem descendit longe a dicto vertice; Porro ex duobus parvis montibus inter fines ejusdem oppidi *del Colle* post terræmotum unus factus est. Tellus ibidem scissa est per duo circiter milliaria, & in conspectu pecurariorum quasdam pecudes absorpsit.

Oppidum *de Pizzoli* majori ex parte corruit, & domus quæ adhuc extant, sunt inhabitabiles, periere ducenti homines, viginti fuerunt vulnerati. Mons in dicto oppido nuncupatus *Rutigliano* scissus est, & impervius redditus. Prope Molestrinam dicti oppidi, ubi tenuis quidam amnis delabitur, duæ voragines apertæ sunt, quarum alterutra lata est sexaginta passus, & exinde vehementer tunc effluxit aqua, & adhuc effluit cum impetu, & elevatur in aera ad altitudinem populi; sulphurea est, sulph. ac coloris lactei, & lapides in magna copia ejecti sunt, & præfatæ voragines adhuc etiam ejusmodi aquam ejiciunt cum magno fragore.

In terræmotu 2. Februarii oppidum montis Regalis, & vicini campi, erumpentibus derepente novis aquis è tellure, ferè ad cubiti altitudinem inundati fuere. Aquæ erant saporis salsuginosi.

Inter Villas Luculli, & Tigilli aperta est nimium tellus, fumat, fulguratque ut mons igniyomus, sed post paucos dies omnia evanuere. Ibidem novus lacus emersit, & quotidie dilatatur cum maximo incolarum timore.

Oppidum *de Alberete*, ubi degebant centum familiæ dirutum integrè est, nec incoli potest, perierunt centum homines, vulnerati sunt viginti cum jactura totius annonæ, suppellectilium, & animantium.

Pagus *de Sancta Polina*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ dirutus omninò est, & solo æquatus. Periere octuaginta homines, & plures alii vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *Montis Regalis*, quod incolebant sexcentenæ familiæ, & sub cujus Jurisdictione erant alii 36. pagi, & oppida, ubi habitabant sex millia huminum, omnia hæc diruta sunt, & solo æquata, nec domus una extat, quæ coli possit: periere quingenti homines, fuerunt vulnerati centum quinquaginta cum incredibili jactura Annonæ, divitiarum, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *Civitatis Regalis*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ corruit integrè, & solo est æquatum cum nonnullis oppidis, & pagis suæ Jurisdictionis, & interitu quingentorum hominum, ac quinquaginta vulneratorum. In locis hujusmodi, dum ædes ruebant accensus in eisdem est ignis, qui gravius damnum peperit, cum jactura annonæ, suppellectilium, & animantium. Inter fines ejusdem oppidi scissa est tellus spatio unius milliaris cum dimidio.

Oppidum *de Matrice* cum aliis nonaginta pagis, & oppidis suæ jurisdictionis, cum magna horum parte corruit cum interitu ducentorum hominum, & centum, & ampliùs vulneratorum, & magna jactura annonæ, suppellectilium, & animantium.

Oppidum *de Remoli*, ubi degebant tercentum familiæ totum penè corruit, ita etiam quatuordecim pagi, & oppida suæ jurisdictionis magna ex parte sunt diruta; Periere tercentum homines, vulnerati

sunt

ſunt ſexaginta cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *della Leoneſſa*, ubi degebant quadringentæ familiæ, ita fuit concuſſum, ac dirutum, ut omnes muri ædium fuerint contriti, adeò ut non extet murus altitudinis quatuor palmorum: cum omnes domus vehementiſſima vi terræmotus à fundamentis avulſæ fuerint. Eademque ruina evenit viginti Pagis ſuæ Juriſdictionis: Periere mille homines, & quamplures fuere vulnerati cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & plurium animantium. Ibidemque obſervandæ dantur res horrorem inducentes; cum quadraginta duæ domus numeratæ ſint, quæ fuerunt everſæ, & a fundamentis evulſæ, ita ut earum fundamenta, nunc tecti locum ſibi vendicent, ideſt quod antea fundamentum domus erat, nunc ordine mutato, avulſis fundamentis, pro tecto inſervit, quod maxima cum commiſeratione reſpiciunt.

Oppidum nuncupatum *della Poſta*, quod incolebant mille, & ſexcenti homines integrè corruit, & inhabitabile nunc eſt: Periere quingenti, & quatuor homines, vulnerati fuerunt centum; cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium: & in via dicti oppidi conſpiciuntur lapides magnæ molis, qui à montibus cecidere: Atque etiam ad radices cujuſdam montis afduxit noviter lacus, cujus effluxus adhuc perdurat. In culmine alterius montis aderat quædam planities, quæ longitudinem quadrantis milliaris occupabat, planities hæc poſt terræmotum in talem deſcendit profunditatem, ut vix coſpici poſſit, & ubi planities erat, nunc abyſſus eſt.

Oppidum *de Antrodoco*, ubi degebant mille, & octingenti homines, quorum tercentum periere, quinquaginta vulnerati fuerunt, penitus corruit, ac ſolo æquatum eſt.

Oppidum *de Barbone*, ubi aderant ducentæ, & triginta quinque familiæ, magna in parte dirutum eſt, cum interitu ſeptuaginta hominum, & viginti ſex vulneratorum, cum magna jactura annonæ, mobilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum *de Barghetto*, quod centum colebant familiæ, dimidium corruit cum interitu triginta hominum, & nonnullorum vulneratorum cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum vulgò *Civita Ducale* in domibus aliquantiſper labefactum eſt; quarum quatuor cecidere.

Oppidum nuncupatum *Pendenza* ſolo æquatum cum interitu paucorum hominum.

Oppidum *Sancti Angeli* dictum, magna ex parte in domibus labefactatum eſt, cum non exiguo hominum damno.

Oppidum *de Lungano*, ubi incolebant centum quinquaginta familiæ, integrè dirutum eſt, cum interitu centum quinquaginta hominum, ac nonnullorum vulneratorum: cum jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Ex quibus, calculo facto, deducitur, quod homines, qui periere in præfata provincia Samnii in hoc regno, excedunt numerum ſex millium; vulnerati, & membris capti, & debilitati ſuperant numerum quatuor millium, & quinquaginta; damnum ab hujuſmodi terræmotu illarum tanti ponderis eſt, ut computetur attingere valorem bis centies, & centenorum millium, ideſt duodecim millionum ducatorum.

Ex Campis Aquilanis in Samnio 10. Februarii. 1703.

Series Urbium, Oppidorum, & Pagorum tàm in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis Ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis Terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt; excerpta ex Diario Neapolitano, juſſu Proregis typis dato a Buliſonio Bibliopola 1703. *Neapoli.*

ANtequam hujuſmodi locorum ſeriem in diario Bibliopola præfitus expoſuiſſet, plura de terræmotu Aquilæ in provincia Samnii retulit, quæ quoniam clariùs, & diſtinctiùs à nobis in antecedenti de-

descriptione exposita sunt, non est visum ea denuò hic repetere; sed tantummodò hæc sequentia addere, à diario prædicto excerpta, scilicet.

In Samnio post terræmotum, qui accidit 24. Januarii, tellus dietim tremebat ita frequenter; & cum fragoribus subterraneis, tàm horridis, & formidandis, ut visum fuerit universum orbem corruere debuisse. Tantis, ac talibus ærumnis adjungitur etiam per aliquod tempus defeciisse inibi aquam: eandem infelicitatem passa sunt innumera alia loca Samniticæ Provinciæ, in qua nil aliud respicitur, quàm lapidum acervus, & muri ruinam minitantes. Refert quidam Pater Capuccinus ipsummet vidisse tempore terræmotus inter Fanum, & Montem Regalem moveri motu vehementi quatuor montes, magnæ molis lapides cadere, & paulò post aperiri horribilem voraginem ignis inter hujusmodi montes: exinde inter Montem Regalem, Fanum, eorumque Pagos exurgere tria magna flumina efformantia in planitie illorum agrorum lacum quemdam: postmodum aquam hora vigesima tertia ejusdem diei statim evanuisse.

Nomina Urbium, & Locorum.

Defuncti.

Aquila diruta	2400
Albeto diruta.	38
Aventinum redditum inhabitabile.	45
Aliema inhabitabilis.	30
Anascelli Tusci, &, Ognata.	50
Apriedo.	12
Albanetum solo æquatum.	16
Albaretum cum suis Pagis.	
Andridocum labefactatum.	
Antone solo æquat.	80
Arguato lal esact.	14
Arischia penè dirut.	350
Bisglieti penè dirut.	
Capno labefact.	
Boschetto omninò sub ruinis.	
Bussi labefact.	
Barbone cum suis suburbiis sub ruinis.	
Belforte dirut.	33
Belvedere omninò dirut. & ferè omnes ejus habitantes mortui.	
Buta solo æquata ac evulsa à fundamentis, itaut cadavera è sepulchris vis terræmotus foras ejecit.	12
Bacugno dirut. & à fundamentis evers.	159
Barese labefact.	
Camerinum labefact.	
Casa-nova graviter labefact.	
Cerretum labefact.	
Castrum vetus inhabitaaile reddit.	
Cascia cum suis Pagis penitùs eversa, solùm extat Monasterium Monialium S. Luciæ.	60
Cività di Cascia dirut.	20
Coronelle.	12
Castrum novum.	150
Chiavano.	30
Campana.	60
Castrum S. Joannis inhabitabile redditum.	
Cresela.	37
Colle pecchi evers.	35
Cuttumola evers.	4
Civitas Realis in qua terræmotus perduravit per dimidium horæ, quapropter à fundamentis eversa est & Conventus PP. S. Francisci minimè dignoscitur, ubi extabat, nec amplius quàm decem homines à ruinis evasere.	1600
Cagnanum cum suis Pagis.	
Cummoli dirut.	15
Sanctus Euphanius, & Foglianum penè dirut.	
Fossum novum Montis Regalis omninò eversum.	7
Fulgineum.	
Fanum ea parte dirutum, ubi perduravit terræmotus penè per quadrantem horæ.	32
S. Gregorii Oppidum dirut.	12
Leonissa majori ex parte diruta.	60
In suis Pagis.	400
Lementanas	50
Montesantum.	15
Meccale dirut.	40

Mon-

Montebuſum dirut. 13
Monteglianum everſum. 168
Monteleone, omnia quaſi Templa diruta. 8
Maranum omninò everſ. 180
Mons Regalis dirutus, & à fundamentis everſus. 80
Ejus Pagi omnes corruere, & numerus defunctorum ignoratur.
Matrix penè diruta. 25
Maſſiucci.
Maſcione integrè dirut.
Marazzum ſolo æquatum.
Nurſia in Sabinis ſolo æquata. 1700.
Ochricchio dirut; 17
Onda
Ognata.
Opagna dirut. 10
Orvano dirut. 19
Pons Cerreti integrè penè everſ. 15
Le Preci reddit. inhabitabil.
Poſta reddit. inhabitabil; 30
Pizzoli omninò dirut. 550
Paganica. 40
Paloſcina dirut.
Quitena.
Rolla Quitena, & Creſſerazzum.
Rocchetta a fundamentis everſ. 15
Riedi de Poggio dirut. 40
Reate labefactatum.
Spoletum valde damnificatum.
Selanum, & ejus oppida penè corruere, & ſunt inhabitab.
Saſſa dirut.
Savelli ſolo æquat. 6
Scopita.
Sala diruta. 7
Sangioveſcale dirut. 20
Sanvito everſ. 30
Sanctus Hugo ſolo æquat. 15
Tudianum inhabitabil. 4
Truſchi dirut. 60
Taſſo penè dirut. 30
Tremezzo dirut. 32
Tempara.
Trignanum. 30
Tuſchi.
Terzone dirut. 60
Tuſcio dirut. 25
Vetruria dirut,
Valcada ſemidirut. 30
Villa S. Angeli.
Vendoli inhabit. 5
Vico. 40
Volcino Inhabit. 8
Valbanbuni dirut. 25
Valleranum damnificatum.
Uſigno dirut., &c.

Series Urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Eccleſiaſticæ in Umbria & Sabinis, quæ his Terræmotibus aut diruta ſunt, aut ferè devaſtata Anno 1703.

DE Terræmotu Nurſiæ, aliorumque Oppidorum in Sabinis ſub Ditione Pontificia, plura diximus ſuperiùs; & quoniam Commiſſarius Apoſtolicus à Summo Pontifice miſſus ad exploranda damna, quæ dictis in locis attulit terræmotus, nuper de illis longam, ac veram texuit epiſtolam ad Optimum Principem noſtrum datam; ex eadem viſum eſt nobis nonnulla excerpere, quæ ad hiſtoriam terræmotuum conferre putamus.

Nurſia, Italis *Norcia*, Urbs olim Epiſcopalis Umbriæ, quæ & Sabinis tribuitur, ſedet in monte, ubi lacus, & non longè Antrum Sibyllæ, ad amnem *Freddaram* dictum. Sedet, inquam, intra montes, & ad radices Apennini 6. mill. à Confinio Marchiæ Anconitanæ diſtat 13. mill. a Reate. Eſtque ferè media inter Aquilam ad Ortum, & Spoletum ad Occaſum. Ab Aquila in Samnitibus diſtat 30. milliariis a Spoleto 28. Patria fuit S. Bededicti Monachorum in Occidente Parentis. Lithotomi Itali, vulgò Nurſini, ſive *Norcini* dicti; ab hac urbe penè omnes originem trahunt, & varia per Italiæ loca potiſſimum Romæ ſparſi ſunt; peritia enim ſecandi calculoſos, caſtrandi pueros, oculorum pannos ſive nubeculas tollendi, quam a Patribus veluti jure hæreditario acceptam habent, cæteros antecellunt.

Nurſia itaque terræmotu 14. Januarii hora 2. noctis 1703. diruta omninò eſt, & ſolo æquata, & lapidum horridus acer-

vus antiquæ urbis ſitum oſtendit. *Caſcia*, ingens oppidum non longe à Nurſia, paulò minùs quàm totum dirutum eſt, ac ferme redditum inhabitabile. Mons dictus *Alvagnano*, qui propè *Caſciam* ſedet, hujuſmodi terræmotu apertus eſt, & ruptus per longitudinem mille, & quingentorum paſſuum; latitudinis verò 32. palmorum circiter, & ex fiſſuris hujuſmodi exhalator veluti ſulphureus. Non longè ab hoc monte jacet alius, qui dicitur *Monte Corvo*, Mons Corvus, omnium Italiæ montium altiſſimus in Confinio Regni Neapolitani, & ob ingentem altitudinem dictus *Magnum Italiæ Saxum*: hic etiam mons dicto terræmotu apertus eſt; at ſecundo terræmotu, quo corruit etiam altera ex duobus ejus ingentibus ſummitatibus: Et ab Oppido *Poſta* ad Oppidum *Antrodoco* ferè quotidiè cadunt ingentia Saxa è vicinis montibus. In pluribus quoque Comitatus Nurſiæ locis, voragines non exiguæ apertæ ſunt, & terra per agrorum planitiem in pluribus aperta. Terræmotu anni 1328. quo diruta fuit Nurſia periere 5000. Cives: præſenti verò menſis Januarii, octingenti circiter vel ad ſummum mille.

Præter Nurſiam in Sabinis urbem, dicto terræmotu 14. Januarii ingens damnum paſſum eſt magnum Oppidum *Caſcia*; Patria B. Ritæ, Oppidum inquam in Umbria, verſus Appennium, & confinia Regni Neapolitani inter Reate, & Nurſiam intra Colles. Mortui in Oppido Caſciæ, & ſuo Comitatu, circiter 680. Sed ut clarior Pagorum Oppidorumque notitia habeatur, ſingula hic ſubnectemus, addito numero mortuorum in ſingulis, ut patet.

Mortui.

Spoletum Urbs celebris in Umbria maximè læſum ædificiis; quæ ſingula trabibus ſuffulta.

Caſcia inges Oppidum in Umbria ferè dirutum, ac redditum inhabitabile mortui in eo. 149

Mettignano Oppidum dirutum m. 121

Colle S. Stephani, & *Servigia* oppida diruta. m. 21

Santa Trinità. Pagus dirut. m. 3

Opagna, *Tremezo*, & *Caſcino*, pagi dirut. mort. 46

Cività Caſtello, opp. dirut. m. 20

Colle Marino, opp. dirut. m. 20

Manigi, opp. dirut. m. 15

Coronella, opp. ferè dirut. m. 18

Trognano, opp. dirut. m. 69

Buda, opp. dirut. m. 31

Villa S. Silveſtro, pag. ferè dirut. m. 44

Chiavano, opp. dirut. m. 60

Caſtel. S. Giovanni, oppidum cum omnibus pagis dirut. m. 17

Palmajolo, Burgus Caſciæ læſus. m. 1

Puco opp. concuſſum.

Fogliano, opp. ſemidirutum. m. 98

S. Georgii, oppidum ſemidirut. m.

Sogna, opp. ſemidirut.

Col. Forcella, opp. ſemidirut.

Suidi, Burgus Caſciæ dirut. m. 32

Reala, & *Porrena*, oppida magna ninis ſemidirut.

Uſigni pag. ſemidirut.

Poggio domo, pagus ſemidir.

Caſtrum di Rocca Porrena dirut. m. 7

Caſtrum di Muccia Fora, pag. dirut. m. 1

Caſtrum di Colle, *Dragone*, dirut. m. 3

Ceraſola, opp. ſemidir. m. 5

Piandoli, pag. dirutum.

Ocoſce, pag. dirut. m. 3

Atri, opp. ferè dirutum. m. 1

Caſtell. Poggio, ſemidirut

Caſtrum Paterno dirutum omninò.

Gioppiedi, opp. dirut. m. 11

Et hic eſt numerus Oppidorum, & Pagorum Caſciæ, ejuſque Comitatus dirutorum his terræmotibus cum morte 700. circiter hominum: ſequitur Nurſia, & ejus Comitatus in Umbria.

Ponte Oppidum ſpoletinum ferè dirutum; mortui. 11

Cerretum oppidum cum ſex Pagis ſuis ferè dirutum; mortui. 2

Triponzo, oppidum Comitatus Nurſiæ dirut. m. 2

Belſorte, pagus dirut. m. 9

Cotone, & *Caſtrum* Vetus, dirut.

Le

Lementana, dirut. 50
Maſcione, integrè dirut.
Creſola, dirut.
Le Preci, ſemidirut. m. 1
Poggio di Valle, ſemidirut.
Ancarano, opp. ſemidirut.
Monteleone, opp. dirut. m. 8
Ruſcio & Terrabe, pagi diruti m. 46
Campi, Caſtrum ſemidirut.
Saccoveſe, *Orvano*, *Caſtrum*, *Croce*, & *Fomatre*, Pagi valdè moti.
Rioſreddo pag. dirut.
Roſenna pag. ſemidirut.
Biſelli dirut. m. 6
Fonſivo, opp. dirut. m. 62
Le Gegne, pag. ſemid. m. 3
Se evalle, opp. dirut. m. 3
Monte Buſo, opp. dirut. m. 13
Paggio de Croce Collazzone, pagi læſi.
Montaglione, opp. dirut. m. 11
Bocanolſi, pag. dirut. m. 2
Tudiano, pag. dirut.
Abbete, pag. dirut. m. 36
Argentelli, pag. dirut. m. 1
Agriano, *Villa Aliena*, pag. dirut. m. 3
Aventita, opp. dirut. m. 32
Villa del Colle, pag. dirut.
Belvedere, pag. dirut. m. 7
Ochricchio, opp. dirut. m. 17
Piediripa, opp. dirut. m. 1
Villa di Papoli, ſemidirut.
Caſtrum S: Mariæ, dirut. m. 25
Villa S. Andreæ, dirut. m. 2
Caſtrum. S. Marci, dirut. m. 53
Villa di Savelli, opp. dirut. m. 83
Villa Reganelli, dirut. m. 27
Villa Valcadara, dirut. m. 30
Villa di Fraſcano, dirut. m. 17
Villa Vetturia, ſemidirut.
S. Pellegrino, opp. ſemidirut.
Caſtelluccio, opp. læſum.
Arquata, oppidum magnum, cum ſuis Villis ſemidirut. m. 15
Rochetta, opp. Spoletanum ſemidirut. mortui. 15
Villa Hortoſcite, oppidi præfati Rochetta, ſemidirut.
Urbs Nurſia, tribus circiter hominum millibus componitur. Mortui ſub ruinis terræmotus 800. In ſuo Comitatu, mortui.
Oppidum Caſciæ, cum ſuo comitatu numerat mortuos ſub ruinis 980. Damnum allatum domibus, animalibus, & ſuppellectilibus eſt incredibile, &c.

A Cive Aquilano, qui à ruinis terræmotus ſuperſtes Romam venit, audivi his diebus, quod adeò erat horrendus terræmotus Aquilæ, ut illi, qui erant in campis, ſi arborem aliquam amplexabantur ne caderent, repellebantur fortiter ab eadem vi terræmotus etiam agitata, ut humi proſtrati degere coacti ſint. Narravit pariter quod à die 2. Februarii uſque ad 25. Terra ferè centum, & ſexaginta vicibus tremuit, licet leviter. Plures à terræmotu ſuperſtites, ſolo timore fere derepentè moriebatur, ut narravit.

Poſt terræmotum Aquilanum cum omnia tuta videbantur eſſe Nurſiæ, nam tremor fere deſierat, circa 15. Februarii, excepta leviſſima aliqua ſuccuſſione, quæ noctu ſentiebatur: en derepentè nuncius venit Romam his diebus, quod ſcilicet Nurſia novo correpta terræmotu, & graviori, quàm duo antecedentes, miſerè denuò devaſtata eſt, & omninò labefactata.

Die igitur 25. Februarii pluit cum ingenti, & impetuoſo vento ferè per totam diem. Quibus ceſſantibus circa mediam noctis horam terra tunc leviter tremuit. Hora tertia tremuit fortiſſimè (uti tremuerat 14. Januarii, & 2. Februarii) & duravit tremor ſpatio recitationis Salutationis Angelicæ. Hora 4. noctis iterum tremuit. Hora 5. iterum breviter, ſed fortiſſimè Hora 6. denuò bis, licet leviter. Hora 9. noctis juxta horologium Italicum bis de novo tremuit. Ab hora 9. uſque ad ortum Solis terra erat in continua Trepidatione, & tunc quievit. Nihil damni attulit hominibus, nam omnes vivunt in Campis ſub Tabulatis, Tuguriis Paſtorum, & more militum ſub Tentoriis ex panno lineo cera oblinito ad pluvias arcendas.

Quotidie Romam nuncius venit urbes finitimas adhuc etiam tremere, tremorem-

que veluti vagando modò hanc, modò illam corripere. Eugubium urbs celebris in Umbria, & Patria Magni Viri *Augustini Steuchii Episcopi Kisami*, qui floruit temporibus Leonis X. Pontificis doctissimi, & Patris Literatorum immortali memoria digni quique *Stheuchius* opus aureum composuit *de Perenni Philosophia*, magno mihi solatio, dum ipsum lego: Urbs hæc tremuit fortiter his diebus: Tremuit pariter Perusia urbs; & fere quotidie urbes & oppida circumcirca posita alternatim tremunt: Romæ verò post illum vehementem tremorem diei 2. Februarii, vehemens alius, aut saltem valde sensibilis non est auditus, nisi postridie ad dictum terræmotum, ut supra narravimus, &c.

Cum hactenus plura dicta sint de natura, causis & effectibus terræmotuum, non abs re erit obiter nonnulla notare, quæ remedii loco sint ad arcendam hujusmodi miserandam calamitatem. Sed quoniam penè puerile videtur remedium præscribere contra vim, quæ singula respuit remedia, ejusque læsionis tempus, ac momenta occulta sunt, & incognita, quique fugiendo mortem vitare credunt, fuga mortem sollicitant, non pigebit tamen referre, quæ de remediis contra terræmotum *Plinius*, & *Seneca* magister meus disputarunt. Verba *Plinii l. 2. cap. 82.* sunt hæc. *Sed & in terræmotibus est remedium quale cloacæ, & crebri specus præbent: conceptum enim spiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, minùs quippe quatiuntur; quæ crebris ad eluviem cuniculis cavata sunt: multoque sunt tutiora in iisdem illis, quæ pendent, sicut Neapoli intelligitur, parte ejus, quæ solida est, ad tales casus obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, non angulisi quoque parietes, positesque alterno pulsui renitentes: Et latere terreno facti parietes minora noxa quatiuntur: Magna differentia est & in ipso genere motus: plurium siquidem modis quatitur. Tutissimum est cùm vibrat crispante ædificiorum crepitu, & cùm intumescit assurgens, alterneque motu residet: innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, & fluctus more quædam volutio infesta est, aut cùm in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem tremores cùm ventus emersit: sin verò duravere, non ante quadraginta dies sistuntur, pleruncque tardiùs, utpotè cum quidam annuo, & bienni spatio duraverint*: Hæc ille.

Si fuga vitari non poterit terræmotus, tunc omnium remediorum ultimum, ac tutius est ad portas conclavium confugere positas, præsertim in muris majoribus, & solidioribus domus; nam primò cadunt tabulata sive pavimenta domus ob trabes, quæ statim è suis exeunt foraminibus, deinde cadunt parietes: si tamen vehementissimus fuerit motus, mors erit inevitabilis; si levior, tabulatis quassatis, & prostratis, sub portis, aut senestris domorum, forsan esse poterit aliquod refugium. Ex his & præfatis *Plinii* verbis deducere licet Romam in terræmotus minoribus damnis obnoxiam esse, quàm alias urbes; nam specus subterraneas, cloacas, cellas vinaria habet infinitas, per quas vis eorundem poterit retudi. E lateribus terreis compactæ sunt domus, & cum aqua, & calce Puteolanus pulvis (vulgò *Pozzolana*) rubri coloris, qui in Latii campis quotidie effoditur, præbent gluten lateribus, & lapidibus ad domorum constructionem uniendis, incredibilis soliditatis, & resistentiæ. Et ob id observantur hic rudera ædificiorum bis mille ab hinc annis constructorum. Porrò, dicunt authores Ægyptum rarò aut nunquam tremere, limosa est ejusdem tellus, ob annuas Nili inundationes, quæ limum ferunt infinitum, & cum limosa sit ea tellus facile cedit trementi terræ, nec renititur, sicuti renituntur Montes, & corpora solida; ob quam renitentiam, major oritur concussio, major impetus, ac per consequens major ædificiorum ruina. Totam Latii planitiem factam esse à limo ducto per aquarum decursum è vicinis montibus, & fluminibus in hujusmodi partes infernas usque ad maris littora doctè satis probat Medicus, & Ana-

to-

tomicus celebris *Steno in lib. de solido intra solidum*: *Nonne* (ut ipso ait) *Æneas ter, aut quater ab hinc mille annis venit ad litora Urbis Lavinii, & tamen Lavinium à mari distat nunc decem, & pluribus milliariis? Nonne portus Trajani ad littus maris fuit, & nunc ab eo distat per mille, & quingentos passus* Quare si urbs fundamento limoso haeret, & urbes Ægypti, eandem sortem cum Ægypto in terræmotibus pati debere credendum est, ideſt aut rarò concuti aut si quatiatur, cum exiguo Civium damno: uti his ultimis terræmotibus observavimus in Urbe, &c.

Sed ut ipse, qui hujusmodi calamitatibus, præsens nunc Romæ, sum & olim fui Neapoli: atque ruinas vidi Ragusii in Dalmatia, horrendo terræmotu diruti; Quæ sentio dicam; puto certè, nullum aliud præstantius, ac securius dari refugium in his casibus, quàm spem in solo Deo Optimo Maximo figere: Fuga pernicioſa est, pernicioſior mora.

Una salus victis nullam sperare salutem.

Ad quem ego in illo agone confugiendum nisi ad Deum vivum, & verum Jesum Christum; cujus veritatis optimè gnari ipsimet Æthnici a Diis petebant remedia contra hoc malum: *Si quando*, inquit *Alexan. ab Alex.* cap. 27. lib. 5. & *Rhodiginus* cap. 27. 30. *Si quando Romæ terra quassata fuisset, supplicatio in triduum decernebatur, feriis à Pretore indictis, præeuntibus Duumviris, eoque die terræmotum nemo pronunciabat, tanquam fœdum, & abominandum quodpiam: nec Dei nomen, cui sacrum fiebat edebatur, quod Pontificum libris traditum non esset, cujus Dei nutu, imperiove terra moveretur*, &c. Quare si omni timori præclusum est remedium, & omnis præcluſa fuga: heroicum certè, ac verè Christianum erit, nullum timere terræmotum: quandoquidem teste *Seneca lib. 6. cap. 2. Sine remedio timor stultus est: ratio terrorem prudentibus excutit*, &c, Nemo autem constantiùs terræmotus timorem contemnet, quàm qui Deum timet, ad Deum fugit; Optime enim idem *Seneca Epist.* 41. ad id respiciens ait. *Bonus vir sine Deo nemo est: An potest aliquis supra fortuna, nisi ab illo adjutus, exsurgere; Ille dat consilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus, qui autem Deus, incertum*, &c.

Denique, ut reliqua sileam, quæ in gravissimis hisce calamitatibus ad animum confirmandum remedia, & præcepta ab Authoribus traduntur; ea adnotare sufficiat, quæ nobis *Seneca* noster Stoicæ Princeps proponit, utpote omnium utiliora: sic itaque loquitur *lib. 6. quæst. nat. c. 1. de Terræmotu Quam latebram prospicimus, quod auxilium, si orbis ipse ruinas agitat, discendit, ac titubat: In pestilentia mutare sedes licet: Nullum malum sine effugio est, Nunquam flumina populos percussêrunt. Pestilens cœlum exhausit Urbes, non abstulit. Solùm terræmotum malum latissimè patet, inevitabile, avidum, publicè noxium: Non enim domus solùm, aut familias, aut urbes singulas haurit, sed gentes totas, regionesque subvertit, & modò ruinis operit, modò in aliam voraginem condit; ac no id quidem relinquit ex quo appareat saltem fuisse: Nec desunt, qui hoc genus mortis magis timeant, quo in obruptum cum sedibus suis eunt, & è vivorum numero vivi auferuntur, tanquam non omne fœtum ad eundem terminum enitat. Hoc habet inter cætera justitiæ suæ natura præcipuum; quod cum ad exitum ventum est, omnes in æquo sumus. Nihil itaque interest, utrum me lapis unus elidat an monte toto præmari; utrum supra me onus unius domus veniat, an totus terrarum orbis caput meum abscondat. Proinde magnum sumamus animum adversùs istam cladem, quæ nec evitari potest, nec provideri. Desinamus audire istos, qui Campania nuper relicta post destructam terræmotu celebrem Pompejos urbem, dicunt se nunquam ad illam regionem reversuros. Quis enim illis promittet melioribus fundamentis hoc, aut illud stare solum? Omnia ejusdem sortis sunt, & si nondùm mota, tamen mobilia. Et quemadmodum in Urbibus magnis, nunc hæc domus, nunc illa suspenditur; ita in hoc ter-*

ra-

rarum Orbe nunc facit vitium hæc pars, nunc illa, &c.

Et cùm in terræmotuum clade mors ferè inevitabilis sit, constantis viri est in eo agone mortem non timere, sed animam hortari, ut exeat è corpusculo; in quo per multa sæcula non illi immorandum; quod egregiè equidem idem *Seneca* expressit his verbis *lib. cit. cap.* 32. *Qui mortem contempserit, securus videbit maria turbari, etiam si eorum æstus aliqua perturbatione mundi totum in terras verterit oceanum. Frangantur licet Cœlum, & ignes suos in exitum omnium in primis suum misceat, securus adspiciet ruptis compagibus debiscentem terram, & stabit super illam voraginem intrepidus, & fortassè quo debet cadere, desiliet: Quid ad me quam sint magna, quibus pereo? Ipsum perire non est magnum. Proindè si volumus tranquillè degere, & ipsis Diis de felicitate controversiam facere, animam in expedito est habenda: Quicquid ipsam petierit sivè ipsa terrarum ruina. Quid aliud debeo, quàm exeuntem hortari animam, & cùm bonis omnibus emittere? Anima vade fortiter, vade feliciter, Nihil dubitaveris reddere. Non de te, sed de tempore est quæstio. Facis quod quandoque faciendum est: Ne rogaveris, nec timueris, nec te velut in aliquod malum exuram, tuleris ceterò. Rerum Natura, te quæ genuit, expectat, & locus melior, ac tutior. Illic non tremunt terræ, nec inter se venti cum magno nubium fragore concurrunt, non incendia regiones urbesque vastant, non pestilentia, disposita vexillis, & in mutuam perniciem multorum millium par furor. Istud leve est, quid timemus? Grave est, potius semel incidat, quàm semper impendeat. Ego autem perire timeam, cùm tremens tota ante me ipsa pareat, & injuriam nostram, non sine sua venit. Helicen, & Burim Urbes celebres in sine Corinthiaco totas mare absorpsit: ego verò de uno timeam corpusculo? Ego recusem mei sinem? cùm sciam me sine fine non esse? imò cùm sciam omnia esse finita? Ego ultimum suspirium timeam? Moriendum est. Quando? Quid tua? Mors naturæ lex est, tributum, & officium mortalium malorumque omnium remedium est: Quare, Lucilli, omnibus omissis hoc unum meditare, ne mortis nomen reformides: Effice illam tibi cogitatione multa familiarem, ut si ita fuerit, possis illi vel obviam exire .... Si cadendum est, cadam Orbe concusso, non quia fas est optare publicam calamitatem, sed quia ingens solatium mortis est, terram quandoque videre mortalem, &c.*

Hæc sunt, *Jo: Francisce Maurocene*, quæ de Lapidum vegetatione, &c. his diebus à me sunt conscripta, quibus imminentem lapidum ruinam mens terræmotuum causa metuebat: Qualiacumque fuerint, ea pro singulari benignitate lubens accipe: tibique hanc Dissertationem inscribi permitte, ut extet meum aliquod de excelsis tuis virtutibus judicium. Etenim quotiescumque animum, oculosque ad te converto, conspicere mihi videor *Franciscum Maurocenum* Peloponesiacum, Ducum Venetiarum, affinem tuum, maximi animi atque altissimi consilii virum, cui ob Peloponesum sub Reipublicæ potestatem redactam, adhuc viventi statuam Senatus decrevit; cujusque tu Familiam, & una cum Familia virtutem cùm nunc apprimè referas: futurum spero, ut dignitatibus eidem par evadas. Quod unum adhuc summa omnium opinione, ac spe de te, deque tua admirabili sapientia expectatur. Vale Amor Italiæ, & Literatorum præsidium. Romæ pridiæ kalendas Martias. Anno infelicissimo 1703.

SERIES.

Magis notabilium observatorum hoc Anno 1703. durantibus Terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.

1. PEr 30. aut 40. dies continuos observatus fuit terræmotus quidam periodicus, isque fortis, ac vehemens, qui quidem hoc Anno 1703. hora nona Italica noctu succedebat.

2. Cum aer erat serenus Februario, & Martio mense, sed plenus quadam veluti caligine calida, qualis Æstivo tempore ob-

obſervari ſolet, paulò poſt vehemens ſuperveniebat Terræmotus.

3. Quando apparebant in Cœlo nubeculæ quædam oblongæ, tenues, ſubrubræ, futurum minabantur vehementem terræmotum.

4. Luna igneo accenſa colore, & fuſco, undique circumdata circulo plumbeo, indicabat ea nocte futurum terræmotum, atque etiam die ſequenti.

5. In ſingulis Lunæ aſpectibus, ſeu quaduraturis, potiſſimum in plenitudinem ejuſdem, ſeu totali oppoſitione cum Sole, certò ſuccedebant Terræmotus, frequenter paululùm præcedebant ipſos aſpectus.

6. Quin etiam frequentiſſime ſentiebatur ſub terra bombilius, quidam, ſive ſonitus, veluti bombardarum, qui præcedebat, & comitabatur Terræmotum.

7. Sæpe ſentiebatur hic bombilus ſubterraneus in montanis locis, nec eodem tempore in campeſtribus ſuccedebat terræmotus.

8. Vehementiſſimus Terræmotus diei ſecundæ Februarii hujus anni 1703. qui duravit ſpatio binæ Salutationis Angelicæ, in principio fuit per *ſuccuſſionem*, ſubſiliente terra ſupra infra, infra ſupra; in fine verò per *inclinationem* ad latera nempe, ſive undulando, moventibus ſe ædificiis cum ipſa tellure.

9. Reliqui verò qui inde ſecuti ſunt, non erant mixti, ſed aut per ſucuſſionem, aut per inclinationem, &c.

OBSERVATIONES,

Quæ de Terræmotibus factæ ſunt ſub altitudine poluri graduum 42. in Latio & finitimis Regionibus; ſuper Aere, Sole, Luna, & Animantibus.

PRimo obſervatum eſt, horribiliores, & validiores Terræmotus tunc evaſiſſe, cum Cœlum ad Orientem, & Meridiem albis, ac oblongis nubeculis ad inſtar Galaxiæ obtectum erat.

Signum infallibile Terræmotus, non tamen illicò ſucceſſuri, erant lineæ prius albæ, poſtmodum rubræ ad inſtar carbonum ardentium, quæ in occaſu Solis ad Orientem, & Occidentem conſpiciebantur, & tunc evadebant violaceæ, deinde obſcuræ.

Sol oriens inter duos globos igneos diſtantes ab eodem per duos cubitus, lucis valde inferioris, qui duabus horis perdurarunt, mox evanuerunt, fuit indicium plurium Terræmotus concuſſionum.

Sol circumdatus magno quodam circo, lato duobus cubitis, prænunciavit continuatum fere terræmotum; etenim tunc à duabus horis Italicis, uſque ad undecimam prope, ſemper Terra tremuit.

Infuſcatio Solis cum lineis quibuſdam albis fuit ſignum proximi vehementis Terræmotus die ſecunda Februarii, Dominica Palmarum, & Paſcatis hoc Anno 1703.

Lineæ nigræ, oblongæ, quæ ab Aquilone ad Meridiem extendebantur, ſignum dedere indubium Terræmotus.

Pallor Lunæ cum luce veluti amiſſa, & lineis albis admixtus brevi Terræmotum indicavit.

Unus, duo, vel tres circuli prope Lunam pallentem obſervati, Terræmotum præſagivere. In quo illud notabile eſt, quod præfati circuli quò propius Lunæ accedebant, tunc citius ſuccedebant Terræmotus; non ita brevi, cum eadem diſtabant.

Sibilus ingens, nec unquam auditus ventorum, & improviſa eorumdem ceſſatio proximum Terræmotum minatus eſt.

Sereno Cœlo, & aere placido aliquando noctu præſertim, reboatus auditi fuere ad inſtar bombardarum exploſarum, quibus ſuccedebant venti validiſſimi.

Stridor Gallinarum, & Anſerum, tam diu, quàm noctu, & nimia avium in caveis pervolitatio, fremitus Equorum, Boũ, aliorum Quadrupedum, niſuſque illorum ad evadenda ligamina, ac extemporaneus canum latratus, futuri Terræmotus ſignũ fuerunt: nec non etiam Columbarum à columbariis diſceſſus, diutinuſque per aera

ra volatus, veluti se non fiderent ruituris tectis superimponi.

Sæpissime terræ tremorem præcedebat fremitus quidam ventorum absque eo quod ne folium arborum moveretur.

Istæ sunt tutiores observationes, quamvis aliquando observaverim, quod aquam turbidam, & veluti ferosam è puteis hauriendo, fuit Terræmotus signum.

A die secunda Februarii usque ad dimidium Maii, ubi aquæ in puteis turbidæ erant, ibidem ferè quotidie terra tremebat. Aquæ postmodum clariores evasere.

Singula hæc observata sunt à peritissimis, & fide dignis viris Spoleti, Nursiæ, Interamnii, & reliquis Umbriæ Urbibus, aliisque Latio, & Romæ finitimis; in quibus viguerunt hoc anno, & adhuc etiam vigent Tærræmotus; nobisque amicè communicata, ut Lugdunum mittamus Operibus nostris ab *Anisson* o optimè merito de re literaria Viro inserenda, plura in posterum, daturi, quando desinent Terræmotus, quos etiam hac æstate persentimus; anno nempe 1703. & ad implorandum Dei auxilium præter innumera pietatis opera, quæ ab Incolis exercentur; jussu Summi Pontificis hora una & media noctis, pulsatis omnium Ecclesiarum Urbis campanis, omnes genuflectuntur, & missis ad Deum precibus, ardenter petunt, ut per misericordiam suam ab terræmotuum flagello nos liberet, atque præserves, &c.

GEORGII BAGLIVI

DISSERTATIO

VARII ARGUMENTI.

Potissimùm verò de Progressione Romani Terræmotus ab Ann. MDCCIII. ad Ann. MDCCV.

De Systemate, & Usu Motus Solidorum in Corpore Animato.

De Vegetatione Lapidum, Analogismo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis.

Ad PETRUM HOTTON Medicum Doctissimum.

Neque simili modo in omnibus causa requirenda, sed est in quibusdam satis, si benè demonstratum fuerit, quod sint: id quod etiam in principiis ipsis contigit. Quod autem sit aliquid, primum, ac principium quoddam est. Ex principiis verò alia sunt, quæ inductione, alia, quæ sensu, nonnulla, quæ assuetudine quadam, alia, quæ alio quodam modo considerantur.

Aristoteles Ethicor. Lib. 1. cap. 7. Artic. 2. Test. 10.

PETRO HOTTONO

Medico Illuſtri in Academia Leidenſi,

GEORGIUS BAGLIVUS

Medicus in Academia Romana.

SCripſiſti ad me ſæpe, *Hottone* ut ſi quid mihi ſupereſſet otii à quotidianis curandorum ægrorum, ſtudiique Medici occupationibus; illud in deſcribenda eorum, quæ ab Anno MDCCIII. ad Annum MDCCV. occaſione Romani, vicinarumque Urbium terræmotu circa rerum naturalium effectus contingerunt, hiſtoria libenter impendam. Ad quod obeundum muneris licet anguſtiæ temporis & moleſtæ Praxeos cura me removeant; tamen, ut tibi morem geram, cui ob ſummam erga me fidem ac benevolentiam ſummopere debeo, facile profectò aggredi rem, & breviter de ſingulis te monere his diebus decrevi. At quoniam per id temporis, quo hiſce in regionibus perdurarunt terræmotus ad præſentem uſque diem, multa mihi experiri contingit, ac meditari circa *Solidorum Corporis Animati Vim, Poteſtatem, & Uſum* juxta Syſtema noſtrum, *de Solidis*; & multa quoque circa curioſum *de Vegetatione Lapidum* argumentum; non inutile putavi eadem huic adjungere Diſſertationi, majoriſque claritatis gratia eandem tres in partes dividere. In quarum prima ea, quæ ad progreſſionem Romani Terræmotus à Kalend. Martiis Anni MDCCIII. ad Kal. Martias Anni MDCCV. pertinent dilucidè enarrabimus. Secunda verò complectetur plurima *do Solidis* animati corporis, eorumque effectibus, ac uſu ad bene vivendum, morboſque curandos; ſive ad illuſtrandæ Medicinæ Theoricen ac Practicen. Ultima demum aget de iis, quæ ad *Vegetationem Lapidum* ſpectant, varioſque ſubmarinorum, & ſubterraneorum affectus; maximè verò de *Analogiſmo circulationis maris ad circulationem motuſque ſanguinis in microcoſmo*. Quæ ſi tibi arridere cognoverim, me profectò impenſi laboris & adhibitæ in iiſdem diligentiæ non pœnitebit. Sit itaque.

CA-

CAPUT I.

De Progressione Romani Terræmotus à Kalendis Martiis Anni MDCCIII. *ad Kalendas Martias Anni* MDCCV. *cum Historia Morborum, & Epidemiæ constitutionis, quæ his Annis regnavit Romæ, & Historia quamplurium Naturæ effectuum per id temporis ibidem à Nobis observatorum.*

QUæcumque scripta sunt à nobis de Romano vicinarumque urbium Terræmotu Anno infelicissimo MDCCIII. ea continent tantummodo historiam duorum mensium Januarii, & Februarii, quæ verò dictis in locis ab eo tempore ad hanc diem contigerunt, *Hottone* suavissime, breviter enarrabimus. A magno Terræmotu diei 14. Januarii & 2. Februarii Anni MDCCIII. Romæ alius vehemens, ac periculosus non est auditus, si excipias momentaneum aliquem tremorem, ac pene insensibilem usque ad diem 18. Aprilis ejusdem Anni: quo die dum Pascha celebrabatur mane hora 13. circiter Italica terra tremuit, sed non ita vehementer, ut ante bis fecerat, verùm cum civium mœrore, terroreque. Denique die 25. Maii hora quinta noctis, id est 5. ab occasu Solis dicto Anno ultimus auditus est Terræmotus, isque profectò vehemens, succutiens, & ferè accedens ad illum diei 2. Februarii MDCCIII. ut ipse, qui domi eram, & servus præ metu jam fugere cœperat, observavi. Ab hoc tempore usque ad præsentem Januarii mensem Anni MDCCV. non est alius, saltem vehemens atque publicus, Romæ observatus Terræmotus.

In vicinis verò Latii locis, nec non apud Sabinos, Marsos, Samnites, alioque Regni Neapolitani conterminos Incolas, apud quos ingentia damna bini magni Terræmotus produxerunt, non ita se res habet: nam plures ex illis adhuc etiam tremunt, imò vehementer, & cum civium, domorumque detrimento circa Interamnium, Spoletum, vicinasque iisdem urbes etiamnum Terræmotus durant, ac fere continui sunt: & die 20. Maii MDCCIV. duo vehementes ibidem succutierunt terram cum non exiguo incolarum terrore; vehementissimus verò fuit Spoleti viciniisque locis die Festo S. Petri hora 23. Anno MDCCIII. Imò plura etiam loca, quæ in historia nostra Terræmotus numeravimus usque ad præsentẽ Febr. mensem MDCCV. adhuc tremunt, nec quieta terra est. Auditus quoque est aliquibus in locis terræmotus die 2. Julii MDCCIII. In portu Genuæ mare recessit à littore per horæ spatium, non exigua distantia; postquam recessum leviter tremuit Genua, & Carmaniola in Pedemontanis. Die 13. Maii MDCCIII. hora 17. fuit iterum Genuæ Terræmotus. Circa septimum Decembris diem MDCCIV. prope mediam noctem tremuit Bononia, & Florentia. Mense Januarii hujus Anni MDCCV. die 20. hora quarta noctis sequentis ab occasu Solis facta est conjunctio media Martis, & Saturni in gra. 29. min. 38. Arietis; qua nocte levis est auditus Romæ Terræmotus à plurimis civibus, potissimum hora 9. ab occasu Solis. Ab eo tempore usque ad presentem diem 31. Januarii, quo scribo, nunciatum est, Neapolim bis fortiter tremuisse, fortiter etiam atque pluries Spoletum, &

loca vicina, Arimnium, atque alias urbes Italiæ. Venetiis Romam scriptum est hac hebdomada ultima Januarii urbem & castrum S. Mauræ insulæ in Epiro, quam Latini dicunt Laucadiam seu Neritum fortiter tremuisse elapsis mensibus cum non levi damno & civium, & domorum. An aliæ vicinæ ibidem urbes tremuerint, ignotum adhuc est.

Hìc autem cum inciderit sermo de nuperrimo Terræmotu, Neapolitano, non inutile reputavimus historiam subnectere maximi Terræmotus Neapolitani Anni MDCLXXXVIII. Anno MDCLXXXVII. mense ni fallor Aprilis noctu leviter, tremuit Neapolis ac sine danno urbis. Anno autem MDCLXXXVIII. die Sabbati quinto Junii, Vigilia Pentecostes hora 21. Italiea, quo ipse ibidem degebam, fortiter ac vehementissime tremuit cum magno domorum, & civium damno pulcherrima Urbium, amœnissimaque Neapolis. Collegium Jesuitarum vulgo *Gesù Nuovo* maximam passum est ruinam, ejusdemque Ecclesiæ pulcherrimus, ac maximus fornix à Lanfranco egregiè depictus totus omninò corruit & universa Ecclesia ferè fuit fracta ac devestata: mortui in ea plures sunt. Cecidit pariter vetustissimus arcus Templi Castoris, & Pollucis magnum antiquitatis monimentum a Patribus Cleric. Regul. Divo Paulo dicatum, ubi corpora DD. Gajetani Thienei, & Andreæ Abbellinatis, aliorumq; SS. adorãtur, in cujus validissimo atrio multi ob firmitatem, præstitam tam longo tempore confugere, cum esset ibi forum rerum venalium, & locus magis frequens Civitatis Partenopææ: qui omnes a ruinis oppressi fuere: ita pariter totum dormitorium per valde admirabile ob longitudinem, ejusdemque altitudinem domus SS. Apostolorum dictorum Patruum Theatinorum corruit, e quibus ruinis tota ejus lateralis platea sepulta jacuit per plures menses inaccessibiles reddens ad ejusdem domus gressus habitantibus, qui superstites fuere calamitatibus illis. Item Ecclesiæ S. Dominici Majoris, & aliæ PP. Carmelitarum Discalceatorum, S. Gaudiosi Monialium. S. Martini Carthusianorum ad castrum S. Elmi, & aliæ innumeræ ruinas ac rimas passæ sunt. Palatia ac domus infinitæ rimis magnis, ac ruinis vexatæ fuere: adeò ut paucos post dies tota urbs trabibus suffulta apparuit. Die sequenti denuo tremuit Neapolis hora 9. domusque debiliores ruinas passæ sunt. Ab eo die tremores terræ per intervalla sunt auditi fermè per duos menses; at sine urbis damno. In urbe Vico sexdecim milliariis Neapoli distante mons apertus est. Beneventum eodẽ die 5. Junii, eademque hora 21. ferè totum est dirutum. Cerretum, Madalona, oppida satis ampla domus Carafensium omninò diruta. Civitas Arriani, Mirabella, aliaque quamplura circum Neapolim loca maxime læsa sunt, atque vastata. Vesuvus ante tacitus ac silens flammas vomere, mugire, & strepere post Terræmotum cœpit; sicque lachrymabilis pulcherrimæ urbium casus vicinorumque locorum finem habuit memorabilem.

Et hæc est deplorabilis historia omnium Terræmotuum, qui a mense Januarii Anni MDCCIII. ad Kal. Martias Anni MDCCV. his in regionibus sunt pervagati: nec adhuc ipsorum est finis, nam plura loca etiam nunc tremunt, celebrisque urbs Spoletum post 20. diem Januarii hujus Anni tremuit fortissime. Quando autem omnium finis erit ultimus Soli Deo, qui facit terram tremere voce sua, notum est ac perspectum. Reliquum est autem, quod ad rem Medicam pertinet, ut breviter narremus, quæ hoc terræmotuum tempore circa constitutiones aeris, morbos multigenos, varioque naturæ effectus apud nos contigerunt.

Tempus vernum Anni MDCCIII. fere totum fuit australe, & pluvium cum moderato frigore: æstas vero sicca, & in calore temperata. Fructus omnes telluris hoc Anno uberiores quàm aliis ante annis fuerunt. Triticum, oleum, vinum summopere abundarunt: quod serio omnes animadvertimus: quasi interiore telluris parte à Terræmotibus veluti cribrata, ignis ejus centralis, & nitrum congenitum ve-

luti

luti exalata, ac cohobata ad fructuum fertilitatem maximè contribuerint.

Morbi, qui toto Anno MDCCIII. ferè ſtatim poſt Terræmotus regnarunt, fuere præ cæteris Ophtalmiæ, Scabies, Herpetes, Febres meſentericæ, ac duplices tertianæ Romæ incolis familiares; & circa Autumnum ingens numerus Variolarum: plurimæ quoque Apoplexiæ, morteſque repentinæ, quæ nonnullis abhinc annis redditæ ſunt familiares, & quaſi quotidianæ. Quod verò animadverſione dignum fuit, incipiente Vere Anni MDCCIII. cœperunt quoque effectus pruriginoſi, ſcabioſi, herpetici cum puſtulis, cruſtis, & cutis fœditatibus; ophtalmiæ quoque, ſimileſque affectiones ſalino acres & calidæ tanta in copia, ut pauci numerarentur in urbe, qui tali labe eſſent immunes. Ad placandam iram Dei in hiſce Terræmotuum calamitatibus omnes omnium ordinum, ætatum, & conditionum homines, etiam cum aliquali ſalutis diſcrimine, jejunium quadrageſimale peregerunt; qua occaſione inbibita ſingulorum maſſa ſanguinis ſale acri, muriatico, & fœculento ex ſalitis piſcibus, oleribus, & fœdo leguminum, boletorum, caſtaneorum, ficuum ſiccorum, ſimiliumque melancholicorum eſu elicito, nemini mirum, ſi ad hujuſmodi ſcabioſam epidemiam magnam dederit occaſionem. Non negaverim tamen exhalationes veneficas acres è tellure Terræmotuum cauſa emanatas, fuiſſe præcipuas occaſiones, ut incolarum Romæ ſanguis acrimonia ſalina exacerbatus in fœdam cutis pruriginem finierit. His accedit mœror, pavor, & horror in ſingulis civibus ob publicam calamitatem conceptus, necnon ob privatum cujuslibet tum vitæ, tum rei familiaris diſcrimen, vel diſcriminis metum: quæ ſingula quantum corrumpere atque turbare ſanguinis maſſam valeant, teſtes ſunt morbi innumeri, qui in obſidione urbium, vel peſtilentiæ tempore ob ſimplicem metum, aut publicum horrorem magna in copia, & modis lædendi inſolitis vagantur, & regnant.

Autumno ejuſdem Anni MDCCIII. cœperunt variolæ, & morbilli, regnarunt-que copioſè: erant autem non valdè graves, nec mali moris: conſluebant tamen; & licet plurimis ſuperveniret diarrhæa, bona erat, nec periculoſa, quod etiam alias obſervavi in variolis: unde in apparatu parvorum humorum cum variolis, ſi diarrhæa venit, non ſemper noxia eſt, ac moleſta. Sed quando variolis ſupervenit ſpirandi difficultas, ſemper mala eſt: qua de cauſa nihil magis obſervo hiſce in morbis, quam reſpirationem: bona enim reſpiratio ſemper bonum indicat: cum verò ipſa lædi incipit, reddique difficilior, ſemper time nam tunc variolarum materies oſcillatione naturæ contraria ruit, inclinatque ad pulmones; in quibus facta metaſtaſi, morbique ſede firmata ſtrangulat, ſuffocatque. Id autem obſervavi Anno MDCCIV. menſe Auguſti, quo novus portus ad ripam Tyberis vulgò *Ripette* ad Mauſolæum Auguſti, & ædem S. Hieronymi nationis Sclavorum, & Dalmatarum magnifice exſtructus eſt, & in nobilem à fundamentis molem exornatus à viarum Curatoribus, & Præfectis riparum Tyberis; vidi, inquam, in puero ſeptem annorum ætatis, laborante variolis, cui ob earundem ad inferiora raptum, ac regreſſum, ſive repentinam exſiccationem lethalis penè ſpirandi difficultas ſupervenit, cum magno ſalutis diſcrimine. Ut materies denuò, ac citiſſimè ad cutis ambitum revocaretur oſcillatione morbo contraria: juſſi ſtatim, ut totum ferè corpus lanceola ſcarificetur, & appoſitis cucurbitulis hinc inde ſanguis educatur ad libras duas; quo educto involutus fuit puer linteis calidis, diſpoſituſque ad dormiendum; Mane tota cutis oblinita eſt Oleo Amygd. dulc. mixto cum Spiritu Salis Armoniaci ad procurandam quàm citò ab interioribus ad exteriora variolaſæ materiei eruptionem, ac recurſum, uti evenit feliciter; erumpentibus namque denuò variolis copioſè & benè imminuta ſtatim eſt ſpirandi difficultas & puer optime convaluit. Multi acu aurea variolas pungunt, ut educatur pus, ne longiori mora nimium rodat cutim, & tur-

pes

pes poſt ſe, atque moleſtas foveas relinquat. Quod de variolis ad interiora recurrentibus, moxque per artem ad exteriora revocatis notavimus, intelligi quoque poterit de petechiis; aliiſque papulis cutaneis in malignis febribus, eadem nempe methodo ſcarificationum, & unctionum curari.

Anno MDCCIII. menſe Novembris flare cœperunt auſtri cum pluvia & ſubſequens hyems non multùm frigida fuit, ſed æqualis quoad temperiem caloris & frigoris, inclinavit tamen ferè ſemper ad auſtrum. Ver totum Anni MDCCIV. fuit pluvium quaſi ad Kal. Julias, quamvis antecedens hyems & temperata eſſet & non multum imbribus madida. Æſtas Anni MDCCIV à Kal. Julii ad nonas Octobris perpetuò ſicca fuit & ſine pluviis, verùm non exurens nimium & ardens. A nonis Octobribus uſque ad præſentem Februarii menſem, quo ſcribimus, ingentes, continuæ, ac copioſæ ceciderunt pluviæ flantibus ſemper auſtris, ipſaque hyems novi Anni MDCCV. non multùm rigida eſt, nec gelu exaſperata pluviæ, tamen adhuc durant, maximè poſt conjunctionem Saturni & Martis in Ariete 20. Januarii factam, ut ſupra notavimus: quando autem pluviarum finis erit, ignotum eſt. Toto hoc Anno MDCCIV. uſque ad præſentem Februarium durarunt in finitimis regionibus terræmotus, nec adhuc terra quieta eſt. Quod ad morbos attinet proximè elapſi Anni, ſporadicè ipſi regnarunt, morteſque repentinæ quamplures Romæ incolas corripuerunt: regnarunt febres meſenteriacæ, mihi dictæ, quamplurimæ huic climati maximè familiares; quibus mea methodo obviam ivi feliciter adhibitis fomentationibus ventris, nec non juſculis dirigentibus, cichor. ſcilicet ſem. citr. radic. gramin. aliiſque intubaceis ſimul coctis, purgantibus per intervalla materia jam digeſta & cocta propinatis, tenui victu inſtituto, relegatiſque maleſanis teſtaceis, pulveraceis, & hujuſmodi nugivendulis alkalicis calcinatis ac fixis, utpote nimium noxiis. In ſimili febrium genere, ut in operibus noſtris ſuſe animadverti & quantum cuperem, ut ignota hæc meſentericarum febrium provincia, & arcana methodus eaſdem curandi magis magiſque excolatur, illuſtretur, perficiaturque, ne tali alkalium uſu, in barbara & damnabili Chinæ Chinæ propinatione, plures in Orcum, vel in incurabiles morbos præcipitentur. Sed veniet forſan clara dies, quæ veritatem hanc poſteris aperiet, nec me ſomnia, & fabulas hominibus venditaſſe manifeſtabit.

Memorabilis pariter fuit Annus MDCCIII. ob inſigne, ac Cæſareum Latinæ Majeſtatis monumentum Romæ primo detectum. Ejuſdem enim Anni menſe Novembri, magna cum Literatorum lætitia, reperta eſt Columna Antonina omnibus ante ſæculis ignota in hortis Collegii PP. Presbyterorum vulgo *della Miſſione*; quod quidem Collegium, ſive domus Patrum Miſſionis poſitum eſt ad latus dextrum magnæ Curiæ Montis Citatorii, octo circiter abhinc annis ab Innocentio XII. P. M. extructæ, ea potiſſimum parte, qua deſcendimus ad vicinum Monaſterium Virginum Veſtalium Campi Martii, & veteres domus Medicæorum. Hujuſmodi igitur perantiqua, & nobilis columna unico atque integro marmore conſtat, coloris variegati & rubris maculis intermixti, quod marmoris genus, quo etiam obeliſci conflantur, Syenitem Latini vocant, quod à Syene celebri Urbe Thebaidos veniat, teſte *Plinio lib. 36. c. 8.* Ratione ſuæ longitudinis, & craſſitiei omnium Urbis columnarum eſt maxima, earum nempe quæ unico conſtant marmore, nam binæ cochlides Trajani, & M. Aurelii Antonini, utpote ex variis marmorum fragmentis coagmentatæ, hìc non numerantur. Alta itaque eſt nova hæc columna pedibus L. ſive palmis Romanis LXVI. circiter imi ſcapi craſſities conſtat pedibus VI. ambitus verò pedibus XX. & ultrà. Nobili gaudet ſtylobate ex Pario marmore unico, & integro egregiè confecto, nã omni ex parte inſculptus eſt eleganter, latitudo ejus undequaque eſt pedum XII. altitudo verò XI. In ſtylobatis

Pag 423. Septennio

COLUMNA

In Campo Martio detecta hoc anno MDCCIII qaam Imp. Antonino Pio initio illi Principatus tanquam Felicitatis typuma S. P. Q. R. dicatum ipso deinde mortuo Marcus Lucius Auggeius consecrationis symbolis ornari curarunt. Ex Difert proxime edenda L. Vig

tis priori facie occasum æstivum versus uncialibus literis ære olim obductis hæc apparet inscriptio.

DIVO ANTONINO AUGUSTO
PIO, ANTONINUS AUGUSTUS
ET VERUS AUGUSTUS FILII.

In parte verò altera, quæ respicit Orientem, ejusdem Antonini Pii consecratio anaglyphicè designatur. Denique in aliis duabus lateralibus stylobatis partibus funebris equitum, ac pedibus decursio exponitur. Sed ecce Tibi ipsius Columnæ iconem ex Clarissimi *Vignolii* libro mox memorando desumptam. Tabul. *II. Fig. I.*

Usque ad Ann. MDCCIII. creditum fuit frustum hujusmodi columnæ, quod extra ruinas eminebat, esse fragmentum veteris columnæ Citatoriæ, quam quidem fassitatem veritas facti, nunc manifestat. Ubi est hodie extructa magna Curia Citatoria & ipsa Domus ac Collegium PP. Missionis & plures aliæ vicinæ domus, erat antiquitùs, imò meo tempore altus collis sive monticulus factus ex aggerie terræ eodem, arte & incuria incolarum veterum comportata & sensim in collem prædictum congesta. Complanari cœpit idem collis primò à Ludovisianis Principibus, cum ingens hoc palatium exstruere cœperunt: mox ab Innocentio XII. cum idem in usum Curiæ fabrefactum & commutatum fuit; nunc denique magna ex parte ad planitiem viæ publicæ redactus est monticulus occasione, qua Patres Missionis suum finiunt, perficiuntque Collegium. Magna telluris copia dicti collis Citatorii tempore Innocentii XII. fuit delata in vineam quandam nimium profundam à læva parte statim extra portam Populi sive Flaminiam, ut vinea sic repleta Tyberis inundationibus posset resistere. Hujus autem columnæ in dicto terræ aggere per plura sæcula sæpultæ, eminebant tantummodo in hortis PP. Missionis palmi viginti circiter, reliqua verò cum suo stylobate columna sub terræ ruinis incognita jacebat, & oppressa, jussu igitur summi Pontificis omnis circumcirca columnam terra ablata, est atque universa detecta nunc nobilis columna. Posita est in eadem altitudine plano horizontali veteris Campi Martii, quo positam videmus illustrem Columnam Cochlidem M. Aurelii Antonini in foro columnæ juxta viam Flaminiam. Sed quoniam præsens via publica propè novam hanc columnam est multò altior, quàm ante erat ob antecedentium ætatum ruinas, ideò ferè tertia pars novæ columnæ suo cum stylobate infrà planum horizontale præsentis, viæ publicæ profundè posita apparet, ut in Figura Tab. III. videre est.

Ne tamen hoc illustre majestatis Romanæ trophæum omnibus ignotum sæculis in ignotis squallidisque hortorum locis jaceret impositerum, jussu pariter optimi Pontificis nostri extructum est ab Architectis ligneum castellum, ut è sede sua evellatur columna, & in vicinum magnæ Curiæ forum transferatur. Quare die 15. Octobris MDCCIV. hora 18. primum post tot sæcula sede sua evelli cœpit, sed parum, quoniam una ex superioribus trabibus castelli ligneî rupta est. At rebus fractis & ante non benè dispositis in meliorem formam redactis die 18. ejusdem Octobris hora circiter 21. præsentibus ad tanti operis novitatem Maria Casimira Vidua Poloniæ Regina, plurimis S. R. E. Cardinalibus, Oratoribus Principum Cæsareo nempe, Hispano, Venetorum, & insigni numero Principum, Magnatum, Præsulum, & ipso flore Romanæ nobilitatis utriusque sexus, magna cum pompa populique lætitia iterum sede sua extrahi, atque evelli cœpit: Sed cum binæ superiores castelli trabes magno cum fragore iterum rumpentur: & castelli moles ad anteriores inclinaret (ut ipse quoque, qui penè vicinus castello eram, animadverti) ob magnum avulsæ jam ac per aera suspensæ columnæ pondus, ordinatum fuit Architectis, ut abstineant ab opere, ne cum spectatorum damno ac discrimine, columna cum ligneo castello rueret ac præcipitaret.

Qua-

Quare ad præsentem Februarii mensem MDCCV. eodem adhuc loco nobile hoc marmor jacet, & speramus fore ut quamprimum plurium illustrium Mathematicorum Urbis ad id vocatorum consilio, atque diligentia in ampliorem, nobiliorem-que locum transferatur.

Hac detecta columna in cognitionem venimus columnam magnam Cochlidem non esse Antonini Pii, sed Marci Aurelii Antonini ejusdem filii; in qua ejusdem Aurelii Antonini filii, non Antonini Pii patris bellum Germanicum exprimitur: quæ cum oculis pateant, nescio quo pacto omnes ad hanc usque diem Antiquarii decepti sint, credentes columnam Cochlidem in via Flaminia Antonini Pii patris esse, non Aurelii Antonini filii, cum bellum contra Germanos Pius Pater non gesserit. Felicitati itaque nostrorum temporum tribuendum est tam gravem errorem, nova hac vera Antonini Pii patris columna detecta deletum jam esse, atque extirpatum; quoniam inscripto supradicta in stylobate posita satis apertè veritatem manifestat. Nova hæc Antonini Pii patris columna eodem vivente erecta fuit à Senatu insignum felicitatis sui Imperii, ac veluti in trophæum maximarum virtutum, quibus ornabatur clementissimus hic sapientissimusque Imperator. Sed quo anno imperii ejus facta hæc, non clarè constat. Eadem tamen nobis quamprimum manifestabit. *D. Vignolius* noster amicissimus in peculiari libello & erudito de hujusmodi columna, qui jam sub prælo sudat: ubi apparet occasione nummi ærei secundæ magnitudinis cusi in honorem Antonini patris, columnam vivente ipso à Senatu eidem fuisse dedicatam: nam in parte anteriore nummi radiatum Antonini caput apparet cum hisce verbis circumscriptis, ANTONINUS. AUG. PIUS. PP. Tr. P. Cos. III. in altera verò nummi parte hæc nuper reperta cum verbis sequentibus. FELICITAS AUG. S. C. TAB. IV. *Fig. I.* Cujus nummi perrari; & nobilis ectypus ex Musco *Foucaultiano* in Galliis Romam nuper missus est; Alius similis cum columna nummus percusus est à Nicæensibus in Bithynia ad decus ejusdem Imper. ead. TAB. *Fig.* 2. ut notatur à *Vaillantio* inter græca numismata *pag.* 44. Et ex primo dicto nummo, licet certus hujus columnæ consecrationis, erectionisque annus elici nequeat, quia tribunitia in ea potestas non numeretur; atque inter III. & IV. Antonini Pii Consulatum quinque jam anni effluxerint, in quorum intervallo adhuc pro more Cos. III. nominabantur: abundè tamen evincitur quindecim aut viginti prope annos ante illius mortem à Senatu eidem fuisse dicatam. Viginti enim à tertio ejusdem Consulatu nondum finito, & quindecim à IV. designatione ad illius vitæ finem usque numerantur. Mortuo verò Antonino Pio patre eadem columna à filiis M. Aurelio & Vero in symbolum consecrationis, & apotheoseos optimo patri fuit dedicata, & post ipsum obitum in stilobate exsculpta apotheosis, decursio funebris equitum, peditumque, &c. nam ipsimet Architecti dicunt nobis figuras apotheoseos, &c. sculptas fuisse erecta jam suoque situ collocata columna: de quo admirando marmore, aliisque æternæ Urbis egregiis & excelsis monumentis, sæpe cum stupore & incredibili jucunditate differimus in amica Tamburide villula scilicet nostra litteraria, cum viris verè amicis & literatis, *Montio, Passioneo, Fontanino, Vignolio, Boncinio, Cariophilo* aliisque, & sæpe ad undas Tybridis grande Virgilii elogium de Urbe reperimus hoc versiculo.

Imperium Terris, animos æquavit Olympo.

Hi autem intimi amici mei cujus naturæ sint, quæque singulorum merita, & in re litteraria judicium ac prudentia; præter publica Urbis testimonia, & famam longè latequè per Europam de ipsis disseminatam: plura ipsorum opera, quæ vel jam sub prælo sudant, vel proximè publicam videbunt lucem satis manifestant. Eorum autem opera ordine recensebo.

Justi Fontanini Forojulensis in Rom. Archiyceo Eloquent. Prof. Vindiciæ antiquo-

rum

Fig. 3.

Ex Museo Georgij Baglivi Medici Romani

Fig. 2.

Fig. 1

Ex Museo Io. Battistę Fabiani Antiquarij Neapolitani

rum diplomatum contra Bartholomæi Germanii disceptationem de veteribus Regum Francorum diplomatibus, & arte secernendi antiqua diplomata vera a falsis, libri duo. Romæ MDCCV.

Est autem *Fontaninus* noster Bibliothecarius Viri amplissimi sapientissimique Renati Cardinalis Imperialis, bonarum artium fautoris & literatorum verè Patris, ac Mæcenatis, quem obsequii, & honoris causa hic nomino.

Francisci Dominici Bencini Melitensis in Collegio de Propaganda Fide Theol. prof. & Bibliothecæ Præfecti Doctor Ecclesiasticus Gentium Hebreorum, & Christianorum.

Blasius Cariophilus, in lucem proferet Prophetas majores ex Exemplari Origenis exscriptos cum Obelis, & Asteriscis. Opus desiderarum à Clarissimis Viris Mabillonio, Montefalconio, aliisque: Innumeras præterea super his Theodotionis, Symmachi, & Aquilæ lectiones. Item opusculum Græcum Hyppolyti Episcopi Portuensis in somnium Nabuchodonosor.

Hæc omnia ille cura & vigilantia eruditissimi Principis Marci Antonii Burghesii, cujus fidei se tradidit, ab humanissimo Principe Augusto Ghisio impetravit.

De Ecclesia nuper detecta ad radices Montis Palatini dissertatio Dominici Passionei Forosempronienſis. Cui accedit Opusculum Maffei Veggii de Basilica Vaticana, olim ab Allatio in Symmictis. Prostinum. Romæ.

Qui sane omnes amici nostri suavissime Doctissimeque *Hottoni*, te maximi faciunt & præcipuè *Passioneus* Abbas, cujus instructissima Bibliotheca frequenter convenire solemus de rebus literariis acturi.

In Via Appia intra Urbis mœnia prope portam Capenam in vinea familiæ Moronæ, detectum his diebus est amplum & satis nobile sepulchretum familiæ *Passioneæ*, olim in Urbe celeberrimæ, & effosæ ibidem sunt plurimæ, ac ferè centenæ inscriptiones elegantissimæ, nec ante visæ ac nonnullæ Græcæ, cum cubiculis subterraneis affabre depictis, & columbariis, ubi repositi suis urnis sunt cineres combustorum ossium ejusdem gentis: quæ modo sibi depingi curat idem *Passioneus* noster. Inscriptiones autem brevi mittentur à nobis & *Fontanino* nostro ad vestrum celeberrimum *Cuperum*, cujus eruditissimas epistolas de re literaria magna cum voluptate legere solemus in amœnissima Tamburidos nostræ villula literaria, à nobis inchoata, de qua superiùs meminimus; deque his omnibus *Cuperum eruditissimum* certiorem reddere ne dedigneris. En inscriptionem unam ex sepulchreto *Passioneæ* familiæ.

DIS MANIBUS
D. IUPPANEUS QUI
EUPREPES STERISSA E F.
DACUS. V. A. XVIII.
OPTUMUS SANCTISSIMUS
PIENTISSIMUS FIDELISSIMUS
SUB HOC TITULO SITUS EST
P. ATILIUS PHILETUS
KARISSIMO SUO B. M. FECIT.

Non minus memorabilis fuit Annus MDCCIII. propter terræmotuum calamitates a publica gaudia pro detecta Antonini patris columna consecrationis, quàm fuit notabilis sequens Annus, MDCCIV. Romæ propter obitum inclyti, & magni viri *Henrici Norisii* Cardinalis stupendæ, potissimum in re antiquaria, eruditionis, de quo egregio viro nostri amantissimo cum inciderit sermo, Reipublicæ literariæ rem non ingratam me facturum putavi, si de ultima ipsius ægritudine ejusdemque vita, & cadaveris sectione nonnulla breviter attingam. Erat altus statura, macilentus, sive habitu corporis mediocriter siccus, magna fronte, longa facie, & gravi præditus colore cutis ad fuscum accedente, cùm fibra carnis arida siccaque: ab ineunte ætate studiis deditus, potissimum ultimis vitæ annis, quibus admiranda opera de *Epochis Syro-Macedonum*, aliaque multa & satis nota laudataque absolvit. Cum *de Epochis Syro Macedonum & Ægyptiorum* mentio occurrat, obiter te moneo egregium ac per rarum nummum Musæi nostri, de quo in operibus nostris locutus ante fui, cusum

esse in honorem M. Ant. & Cleopatræ à L. BIBULO M.F. PRÆF. Binæ autem literæ Græcæ, quæ sub curru triumphali equorum marinorum sculptæ sunt *delta* & *sigma*, Δ. Σ. nil aliud denotant quàm Epocham peculiarem Ægyptiorum; atque Syrorum. Quem autem annum delta, & sigma mei nummi indigitent, studiosi antiquitatis percipient facile ex libro de *Epochis Syro-Macedonum* laudati *Norisii*, qui uti de *Fabrettus* amicus noster, dum essent in vivis, tali nummo maxime ob ejus raritatem delectabantur. Ejus autem ectypum delineatum mitto, in TAB. IV. *Fig.* 3. ut orbi literato patefiat.

Amicissimus itaque noster *Norisius*, ex familia sive cœtu religioso Sanctissimi Patri Augustini, Cardinalis creatus ab Innocentio XII. P. M. die 12. Decembris anno ciɔ ɔcxcv. optimaque corporis constitutione præditus, continuis pene 40. annis vitam duxit incolumem, ut mihi sæpe narrabat, & singulo mane Chocolatæ potione utebatur. In victu sobrius erat, & ad exercitationem facilis, immotus animo, ipsaque superior fortuna. Verum nescio quo malo fato, vel falsa Astrologorum prædictione, proclivis erat in victu ad usum rerum salitarum, cibos exsiccantes, res calidas, & potum exiguum, metu hydropis, in quem se facile lapsurum asserebat, si contrario vivendi genere, & ad humidum inclinante uteretur. Sed quæ infelix & misera mortalium conditio est, exsiccante victu in morbum incidit, quo præcaveri à tali morbo meditabatur: Incidit quidem in hydropen sed siccum, & tympanitem, qui usu calidorum, & exsiccantium sponte venit, humidis vero tollitur, aut præcavetur. Sed cum Medicus non fuerit doctissimus vir, nemini mirum, si ex falsa aliqua Astrologorum prædictione in morbum, quem metuebat, non inciderit, sed in idem contrarium.

Age tamen fatalem ejusdem morbum, quæque ipsum præcesserunt quamplurima describamus; quæ tibi non injucunda futura, *Hottone* suavissime, pro certo habeo, quoniam de homine loquor, qui Te maximè laudabat, tuam excolebat doctrinam in Medicis rebus physicisque, tuisque literis mirum in modum delectabatur.

Nobilis *Norisius* Veronæ natus, & quamplurimis vitæ annis optima præditus valetudine, circa annum MDCXCIX. laborare cœpit fluxione falsa oculorum, sive ophthalmia sicca, & rodente, ac inflammatoria, qua fuit molestè afflictus pluribus mensium intervallo; donec tandem usu topicorum intempestivè cohibita fluxione à rudi Professore, non educta prius per lenia purgantia serosa acri mesenterii, viscerumque naturalium colluvie; à qua facile pendent, foventurque oculorum id generis mala, morbus repentè cessit, & vir Doctissimus magna cum sui lætitia (sed falsa, & infelici lætitia) ab ophthalmia plurium mensium liber evasit. Sed paucum post tempus, anno nempe MDCC. ex improviso correptus fuit dolore ventris torminoso circa umblicum, quo in dies magis magisque se exacerbante, in flatulentum atque manifestum umbilici tumorem desiit. Hujusmodi autem malum, ut erat natura fortis, floccifecit, dissimulavit, neminique communicavit, usque ad annum MDCCIII. quo temporis intervallo à noxiis cibis non abstinebat, imò præfato victus genere sicco calidoque dictis de causis libentius utebatur metu fatalis hydropis humidi, in quem se casurum sæpe pronunciabat. Interea quoque nihil remediorum sumpsit, nec Medico dictam ægrotationem confidit; Sed studiis, ut ante, acriter dabat operam, curisque publicis, atque negotiis Ecclesiæ, adjunctique sibi muneris sane gravissimis ferè perpetuò occupabatur: donec tandem crescente sensim malo, & labefactata sensim natura, cum dissimulare amplius non potuit ægrotationem, Medicorum opem imploravit. Anno MDCCIII. Majo mense; quo tempore correptus fuit vehementibus circa umbilicum doloribus cum tympanitica ventris inflatione quibus accessit inappetentia, alvi siccitas, febricula per intervalla, nec non spirandi difficultas, vigiliæ, murmur ventris, & hypochondriorum

rugitus adinstar tympani bellici percussi. Tumor pedum paulò ante mortem tantummodo apparuit: quod familiare pluribus tympanitide affectis sæpe observavi, quibus non à principio tument pedes, sed circa vitæ finem; quod seriò notandum. Plura ad tollendam hujusmodi tympaniticam affectionem præscripta fuere remedia, sed frustra, nam remediis magis sæviebat, & recrudescebat morbus, juxta divini senis sententiam in *aphorismis sect. 4. aph. IX. Quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes sunt, qui remediis non cedunt, in hydropem siccum desinunt.*

Quare ad extremum confirmata tympanitide, viribusque diuturnitate mali prostratis, desiit tandem in ascitem; quæ familiaris & ordinaria est tympanitidum successio, ut fuit multò ante prænunciatum. His & aliis quamplurimis accidentibus miserè vexatus, & lacessitus per decem integros menses, magnam ac verè catholicam animi fortitudinem in illis sufferendis & in expectanda atque spernenda morte constantiam, & robur mentis incredibile demonstravit. Denique fractis naturæ viribus, ejusdemque tenore fere relaxato propter insuperabilem morbi vehementiam, mente tamen integra, paucarum horarum agone periit ingens *Norisius*, Flos literatorum Italiæ occubuit die 23. Februarii hora 15. matutina An. MDCCIV. ætatis verò suæ anno 72. cum mensibus sex. Mortuo magno viro, quis mœror esset in Urbe æterna, de qua tam benè meritus fuit scriptis suis immortalibus æternitati consecratis, quæ tristitia, quæque lachrymæ in vultibus Romanorum, præcipuè vero bonorum, & eruditorum hominum altiorisque Ordinis procerum, in me denique ipso ob veterem *Norisii* ergà me fidem, benevolentiam, & familiaritatem, dictu est incredibile. Poteris tamen ex te ipso cognoscere, *Hottone* suavissime, qui tantopere carus eras *Norisio*, quique per epistolas frequentes, ejusdem ergà te benevolentiam facile conjiciebas.

Aperto cadavere, in cavitate abdominis inventæ sunt sexaginta circiter libræ seri, sive lymphæ, naturalis coloris, nec fœtidæ, in qua ferè natabant viscera. Omentum quasi totum consumptum. Exterior intestinorum facies aliquantum nigra. Jecur quasi naturale, exiguum tamen, & cum suis acinis glandulosis in superficie apparentibus. In vesicula fellis pauca nigræ bilis quantitas, & calculus ponderis unius drachmæ. Pancreas obstructum, & morbosum. Vasa emulgentia non exiguè obstructa. Pulmonum color ad nigrum vergebat. In cerebro serum adera sub pia matre, vasaque sanguinea ejus nimium turgebant, reliqua in statu naturali.

Ex quibus omnibus apertè deducitur morbum primam originem vitio solidorum contraxisse: vitio nempe mesenterii crispati, exsiccati, irritati, indignati, & muria acido-salina undique per suas glandulas, ac vicina vascula repleri, idque ob antecedentem victum salinum, exsiccantem, exiguas potiones, aliaque supra recensita. Sic onusto salibus, & acrimonia mesenterio cum adnexis glandulis, cum res ad extremum plenitudinis salium ibidem devenisset, cœpit primò erumpere fatalis morbus sub ophthalmiæ ficcæ, atque acris specie, qua imprudenter à nonnullis cohibita, nec benè purgato tunc temporis mesenterio, & alvo mollita, ut opportunum & maxime necessarium erat, cum ophthalmiæ per alvi fluxum sanentur ex præcepto magni dictatoris nostri; successerunt paulò post dolores lumborum & umbilici; moxque crescente malo, & dicta de acrimonia exsiccatis, crispatis, intentis, atque tabefactis mesenterii solidis, ad malorum cumulum, & per ordinarium atque fatalem methamorphosin dira supervenit tympanitis. Quibus de causis inducto portentoso elatere sub specie flatus, ut vulgus dicit (sed flatus non est, verum intensio solidi, & exsiccatio) in solidis mesenterii, vicinarumque partium, vasa pariter, qua fluida vehunt, contrahi, torqueri, distrahi, & rumpi incipiunt: cum verò rumpuntur vasa, potissimum magis fragilia, uti sunt lymphatica, lympha sive serum in abdominis cavitatem sensim,

ac lente depluit, abdomen tumefacit, & se tandem debita successione ad tympanitidem, paulò ante mortem læthiferus supervenit ascites hydrops. Atque hic est omnibus ætatibus deplorabilis casus; ac vitæ finis *Henrici Norisii* Veronensis S. R. E. ampliſſimi Cardinalis, cui tertio ab obitu die more Majorum, celebratæ sunt exequiæ, & pompa funebris in Templo divi Augustini ad Collegium Germanicum tanta cum populi frequentia, & tanto omnium mœrore, atque luctu, ut videbatur re vera literarum & bonarum artium Pater periisse. Cadaver sacro & Pontificali habitu vestitum, & triplici capsa, altera plumbea cum inscriptione, altera ex cupresso, & ultima ex vulgari ligno, ampliſſimorum Cardinalium more clausum, in ejusdem templi Sacello S. Monicæ dicto determinatum tempus repositũ est, quousque marmoreum monumentum cum magni Viri statua peractum absolutumque fuerit, in quo tandem tumulatum, resurrectionem exspectabit.

Hac occasione, qua de *Norisio* differimus, non alienum erit à præsenti argumenti tractatione præfari quoque nonnulla de nobiliſſimo doctiſſimoque Cardinali *Sfondrato* Mediolanensi; qui uti erat *Norisio* meritis, & virtute non impar, ita pariter non impar in honore purpuræ, quam ambo consecuti sunt à Sanctiſſimo & literarum amantiſſimo Pontifice Innocentio XII. Pauperum Parente, Bonarum Artium Fautore, & Bullæ in *Nepotiſmum* primo Autore. Nobiliſsimus itaque Cardinalis *Cœlestinus Sfondratus* ob summam suam pietatem, doctrinam; & insignia erga Sedem Apostolicam merita, difficilibus illis *de Regaliæ cum Clero Gallicano contentione* temporibus, quibus aureos *de Regalia* libros conscripsit, ex Abbate, & Principe S. Galli apud Helvetios, die 12. Decembris anno MDCXCV. ab Innocentio XII. P.M. Cardinalis fuit enunciatus: quo quidem honore accepto paulò post Romam venit magno cum applausu Bonorum omnium, summique Pontificis, atque totius Urbis lætitia incredibili. Quo tempore in suo Principatu S. Galli vixit, non infelici usus est valetudine. In Urbe tamen, vel culpa aeris, vel negotiosæ vitæ, ob impositum sibi novum, & grave munus Ecclesiæ Dei; vel tandem, quia veteris diuque in visceribus latentis morbi semina, occasione Romani aeris, curarumque novarum recruduerunt ac pullularum, statim ab ejus adventu ægrotare cœpit, & fere quotidie in deterius ruere. Frequentibus diarrhæis correptus primò fuit, & iisdem usque ad vitæ finem semper fuit divexatus, Naturalis faciei color mutatus est in plumbeum, ac veluti cadavericum. Oculi sanguine veluti concreto turgidi, atque suffusi. Fœtor oris pestilens, ac penè cadavericus: cujus de causa odorifera aquas linteolo exceptas manibus semper ad odorandum habebat. Morbo cum diarrhæa quotidie se exacerbante syncope pluries in die corripiebatur. Inappetentia, vigiliæ, febricula, macies, languor totius corporis, aliaque id generis sensim crescebant mala. Nihil magis appetebat, quàm pisces salitos, *Alices* dictos, quibus in mensa singulis diebus utebatur. Duobus ante mortem mensibus cochlear argenteum sibi familiare in mensa ad ingerenda cibaria, ob pestiferam ac veluti veneniferum oris & linguæ halitum evasit nigrum, & violaceum; & quacumque diligentia adhibita, niger argenti color abstergi, atque deleri imposterum non potuit: quod notandum à Medicis in hujus generis malorum curatione. In secessu Urbani Castri Candulfi 15. ab Urbe lapide amœnitate illius collis ad meridiem positi, ad quem Latina nobilitas vere & Autumno convolat rusticationis gratia, nec non frequenti exercitatione in amœnissimis ejusdem secessus villis, usu denique aeris puri, montani, optimo pleni nitro, morbus & plurima ejus accidentia maxime remiserunt, & recuperandæ sanitatis spem non mediocrem manifestarunt. Sed paulò post ac rediit Romam, morbo iterum atque pejus exacerbato cũ enarratis accidentibus, potissimum inappetentia incredibili, tumore ventris ac pedum, orisque fœtore ferè horrido & insuavi; quibus, fra-

ctis naturæ viribus & morbo de eadem jam triumphante, pius, doctus, & non fine Sanctitatis odore (ut publica vox erat) ampliſſimus Cardinalis *Cæleſtinus Sfondratus* placidè obdormivit in Domino die 4. Septembris, poſt quartam noctis horam, anno MDCXCVI. ætatis verò ſuæ anno LIII. & menſibus VI. in ædibus PP. Jeſuitarum S. Andreæ in Quirinali, quo amœnitatis loci purioriſque aeris gratia, ex domo ſua, quæ poſita erat apud S. Ludovicum Gallorum, ſeceſſerat.

Aperto cadavere laminæ cranii erant valde tenues, & alicubi una erat, ſed tenuis ac veluti diaphana. In capite, & pectore nihil novi repertum. In aperti abdominis cavitate ſana, ac penè inculpata viſcera natabant in aqua ponderis duodecim circiter librarum. Omentum erat valde contractum, & alicubi flaccidum, ac putre. Fellea cyſtis nimium turgida bile, quoniam ejuſdem progreſſio ac exitus in duodenum impediebatur à callo, & duritie calloſa in meatus cyſtici cavitate reperta. Mortis verò cauſa reperta eſt in inteſtino Colon, ſiniſtra nempe ipſius parte, quæ lienem, ſiniſtrumque reſpicit renem. Ibidem ab externa parte notabilis magnitudinis tumor ſine pravo colore, aut odore apparuit: ſecto tamen inteſtino repertus eſt interius tumor canceroſus, ex eorum genere, quos *M. Aurelius Severinus* libro *de rara Abſceſſuum natura* vocat *Mieroſarchos* ſive carnem ex mucis compactam genitamque. Hærebat hic tumor valide interiori tunicæ inteſtini, atque ad inſtar placentæ, uterinæ in inteſtini cavitate extendebatur, exteriùs erat conſperſus glandulis veluti morialibus, colore niger, figura inæqualis, alicubi durus, & alicubi mollis, odore fœtidus, horridus ac peſtilens, ob peſtilentem materiem ibidem concretam, cujus aura maligna incautè tracta per nares effecit, ut duo Aulici ſectioni cadaveris adſiſtentes in ſyncopen inciderent; & ab eadem fœtor oris cadavericus pendebat in viro nobiliſſimo. Cumq; morbus circa Lienem eſſet, non mirum ſi multis ex Medicis lienis morbum crediderunt. His peractis, & cadavere balſamis: & aromatibus more Magnatum condito, magnificè & pompa verè regali ſepultus fuit illuſtris Heros Eccleſiæ in Templo S. Cæciliæ ad ripam Tyberis prope majorum cineres, à quibus in Templum egregiè fuit ornatum, atque ditatum: & hora quinta noctis datus ſepulturæ finis magno cum adſtantium mœrore & meo, qui ultimus à monumento Sancti Viri ea nocte diſceſſi.

Atque hic eſt epilogus ac veluti compendium magis notabilium, quæ ultimis hiſce annis acciderunt Romæ, maximè verò quæ ſpectant ad hiſtoriam effectuſque terræmotuum hic & in vicinis locis obſervatorum ab anno infeliciſſimo MDCCIII. ad Martii menſem anni MDCCV. Et quamvis Roma quieta ſit ab ultima ſuccuſſione terræ diei 25. Maii anni MDCCIII. vicina tamen loca adhuc tremunt, & proxime elapſo Januarii menſe Spoletum fortiter tremuit cum aliis vicinis locis, ut ſupra narravimus, nec adhuc terra conquievit. Qua de cauſa ad iram placandam magna Dei contra hominum ſcelera, præter quotidiana pietatis opera, quæ in Urbe ab incolis exercentur juſſu Summi Pontificis ab anni MDCCIII. menſe Februarii ad præfatem Martii menſem MDCCV. veſperi hora una & media noctis Italicè omnium Eccleſiarum Urbis campanæ per horæ quadrantem pulſantur, ut incolæ omnes genuflectantur & preces fundant Altiſſimo, pro impetranda venia ſcelerum, & horrenda terræmotuum calamitate tandem à nobis arcenda, atque delenda. Imo ut poſteris pateat præſens Dei auxilium in terræmotu maximo diei 2. Februarii anni MDCCIII. quo celebratur feſtum Purificationis Matris Dei, peculiari lege decretum eſt à Summo Pontifice, ut impoſterum in Urbe prima die Februarii jejunent incolæ in memoriam, & honorem SS. Virginis, more celebrium jejuniorum, & ſub pœna peccati ad jejunium teneantur.

CAPUT II.

In quo plura proponuntur, quæ spectant ad principem Duræ Matris Oscillationem, novis probata Observationibus, Meditationibusque. Et plurima quæ pertinent ad Systema *nostrum* de Solidis; *eorundemque vim, potestatem, elaterem, Æquilibrium, Oscillationemque Sanam & Morbosam, ad bene Medendum & Præsagiendum.*

POstquam in superiori capite Te monui, *Hottone*, circa terræmotus Latii & vicinarum Urbium cum variis Naturæ effectibus eo tempore apud nos observatis: reliquum est, ut proximè tecum disseram, breviterque perpendam nonnulla, quæ ad confirmandum systema nostrum *de Solidis* summopere necessaria existimamus, quæque nova Meditatione, novaque morborum, & Naturæ Observatione in cognitionem nuper nostram pervenerunt. Et primo quidem multi objiciunt, duræ matris motum in externa atque convexa, cranioque proxima ejus parte non apparere ita validum ac fortem, ut possit universum subjectarum membranarum systema ad oscillationem systalticam, ut ipse loquor, impellere continuò, cogere, variasque ac pene admirandas motus leges eidem imprimere, & singula regere ad nutum: ac propterea fictum esse, nostrum systema nec debite à nobis probatum. Objiciunt porro ligata jugulari cessare motum duræ matris in externa parte, tamen animal vivere per aliquod temporis intervallum. Quæ sane argumenta, quamvis prima facie valida videantur, à nobis tamen facile diluuntur.

Et quod pertinet ad ultimum deligata jugulari, cessat quidem ligata jugulari, vel potius cessare videtur motus in externa parte meningis duræ, minusque sensibilis, quàm ante ligaturam observatur. Nam cum vita pendeat à motu partium, motus verò ab æquilibrio solidorum cum liquidis, & è contra; nemini mirum, si intercepto cursu liquidi in aliqua parte, mutatio statim nascatur in motu solidorum, vel liquidorum, aut omnium, aut particularium tantum, eadem ratione, qua si ligetur aliqua ex arteriis supra vel infra cor, cordis motum turbari statim, aut cessare, aut imminui observabimus. Sed, quod caput responsionis ad præsens argumentum est, quodque ab Adversariis maxime notandum in vulneribus capitis, in terebratione cranii, in jugularis ligatura, similibusque casibus licet externæ ferè insensibilis appareat duræ meningis motus; non perinde tamen credendum tam debilem atque insensibilem esse quoque in centro cerebri, & ipsius meningis centro. Nam verus meningis systalticus, atque compressivus motus non in externa ejus superficie viget, sed in centro ejus ac medio circa falcem messoriam, & omnia ejus septa, ubi validis donatur lacertis ad se fortiter quaquaversum constringendum dura meninx, ibique ad instar alterius cordis pulsat perenniter, ac systolizat usque ad ultimum vitæ finem. Quare si verus systalticus meningis motus in centro cerebri, & ipsius meningis medio est: motus diastoles sive restitutionis esse debebit in parte ejus externa, cranio proxima, atque convexa, quam nos oculis animadvertimus. Hic autem restitutionis motus, cum sit motus relaxationis fibrarum ante intentarum per constrictionem, ut in corde contingit, non debet esse, nec debet apparere validus, fortis, violentus, ac maximè sensibilis, sed placidus, lenis, ac remissus, qualis revera in externa meningis parte observatur; unde violentos motus Adversarii ibidem non

ex-

expectent, ſed ultrò quærant in centro meningis, ubi verus ejus motus, ſive origo ſyſtaltici ac proprii ſui motus perpetuatur, & viget. Ob id ea ſub falce meſſoria, viciniſque locis ac ſeptis, ad hujuſmodi forte obeundam compreſſionem & ad exprimendum è cerebri tubulis, quod exprimere debet, ſive ad undulandum ſolidum membraneum qua undulare & oſcillare debet ad minima quæque microcoſmi loca, ſolidior magis eſt, durior, & craſſior, & validioribus, quàm alibi, donata lacertis, ac fibris (utpote in ſiniſtro cordis ventriculo obſervamus) potiſſimus in cerebelli fine prope ſpinalis medullæ originem, & egreſſum, quod meningem duram ſecanti facile apparebit. Dico igitur vim motus majorem, ſive primum, validumque duræ meningis motum eſſe in centro ejuſdem circa falcem & ſepta: quo motu perpetuas oſcillationis contractioniſque viciſſitudines abſolvit, eaſque ad minima quæque corporis animati loca per nervos & ex nervis productas protenſaſque membranas omnes partium proficit, propagatque: motum verò extra apparentem prope cranium, eſſe motum reſtitutionis ſive laxitatis, & diaſtoles fibrarum ante per contractionem intentarum: ideo hic placidus ac pene inſenſibilis obſervatur, & eſt; ille verò in centro cerebri validus eſt & fortis, ac maximè compreſſivus, quia quaquaverſum è cerebro exprimere debebat vel liquidum nerveum, vel ſpirituoſum quid & æmulum radiorum lucis vel ſi opinari velim ipſe, undulationem oſcillationemque ſolidi in ſolidum à cerebri centro in minimas quaſque corporis particulas ad vitæ functiones obeundas propagare. Quare deſinant mirari Adverſarii, ſi in externa parte meningis tam placidum, atque remiſſum motum animadvertant: ſiquidem, miſſo tantiſper cerebro, in corde veritatem hanc ad oculum obſervamus, in quo motus ſyſtoles ſive conſtrictionis validus eſt, ac fortis, quia & legibus projectionum ad ſingulas partes pellere debebat liquidum vitale ſanguineum: diaſtoles verò remiſſus eſt & inſenſibilis, quia non eſt verus motus, ſed reſtitutio fibrarum ante contractarum in priſtinum ſitum; & hac de cauſa meningem cor cerebri, vel diaphragma nobis placuit appellare. Ob id divinus ſenex veluti conſcius hujus ſyſtematis *in lib. de Oſſibus*, pronunciavit. *Colorum mutationes fiunt, corde ſtringente venas, & laxante, fiunt colores rubicundi, ſtringente pallidi*, &c. Quare ſi cordi poteſtas ſtringendi, atque laxandi vaſa etiam ab *Hippocrate* tribuitur, ſicque colorum mutationes producendi; quanto magis tribui debet id meningibus & nervis quorum poteſtas, vis, imperium, celeritaſque in ſuis morbus peragendis magis ampla ſunt, magiſque expedita; parteſque ſingulæ quorum involucris, membranaceis nempe, donentur: ipſaque tympani auris membrana, ut nuper detectum eſt, ex interna ſui parte, dura veſtitur meninge: parte vero externa, propagatione cutis membranea meatus auditorii. Et ob id dolores aurium, inflammationeſque ex interna parte crudeles eſſe ſolent horrendi atque lethales, ſi vehementes fuerint, uniuſquo diei ſpatio interimunt ac jugulant: tracto ſtatim in conſenſum cerebro per dictam meningis in auribus propagationem. Atque hæc habeant Adverſarii pro reſponſione ad allata ſuperius argumenta.

Has autem alternas atque manifeſtas in vivis animabus duræ meningis motiones, uſuſque ipſarum primus omnium animadvetit *Realdus Columbus* in Romano Archilycæo ducentis pene ab hinc annis Anatomicus famæ immortalis *lib. 14. de re Anatomica*, ubi ſic diſcurrit, *Quintus adſit in promptu Canis, ut rem admirabilem, neque omnibus obviam contempleris. Thoracem cultro, ut diximus, ocyus aperire corque apprehendito: miniſter verò tuus diligens, atque expertus mira celeritate acu craſſa & contorta, in qua contortum filum immiſſum ſit, quatuor cordis vaſa arcte colliget, deinde cor abſcindat, eodemque tempore vincula abſcindantur, quibus crura quatuor canis juncta erant, & in pedes projiciatur. Canem abſque corde vociferari au-*

audies, progredi videbis quare nihil magis admirabile conſpicere poteris, & hac re viſa deſinas adeò obſtinatè in omnia Ariſtotelis verba jurare, qui, licet magnus fuerit Philoſophus, ſcire tamen omnia ſolus nullo paſto potuit.

In ſexto cane aliud ne pigeat, cernito. Cranio nempe excoriato ejus partem frangere celerrime poteris, membraniſque duris inciſis cerebri motum contemplari: quod quidem cerebrum ita movetur, ut ipſum cor moveri omnes fatentur, motu ſcilicet dilationis & conſtrictionis. Neque aliter fieri poterat ob animalium ſpirituum generationem, quam cerebro acceptam ferunt omnes penè tum Philoſophi tum Medici. Hactenus *Columbus lib. 14. de viva ſectione* in fine. Ex quibus aliiſque quamplurimis rationibus à nobis aliàs productis apertè deducitur, motum ordinatum ſyſtoles & diaſtoles in cerebro, non tantum pendere ab exiguis minimiſque duræ arteriis meningis; ut hactenus falſo creditum, quantum ab ejuſdem innato, & ſyſtaltico fibrarum elatere, & oſcillatoria ſoliditate conſtrictioneque totius corporis meningei. Enimverò ſi canem vivum ſecueris, videbis jecur aliaque viſcera non pulſare, licet habeant anterias, pulſare tamen cerebrum, non quidem ob arterias, ſed peculiare fibrarum mechaniſmum, & elaterem ab helicea earum figura pendentem.

Expedito ſic breviter cerebro & meningibus, earundemque in centro cerebri prima, valida, atque ſyſtaltica motione examinata & confirmata, ad reliqua corporis ſolida & grande ipſorum imperium, vim, poteſtatem, elaterem & cum liquidis æquilibrium, ac ſupra liquida ipſa dominium breviter deſcendamus: dicamuſque aliqua nuper à nobis obſervara & in editis jam libris non deſcripta. Et ſane, ut vera fateamur, incredibilem ſolidorum vim in morbis producendis & in vitæ functionibus perpetuandis, non dicimus primo ac præcipue nos anatomicis obſervationibus, ut aliquis forſan crediderit, ſed potiſſimum diligenti, accurata, patientique obſervatione progreſſionis, ſucceſſionis, & eventus morborum penè omnium, qui quotidie mihi occurrunt curandi. Et, ut reliqua ſileam, quæ multa profectò ſunt, notent, quæſo, quantum turbatur æconomia corporis animati & æquilibrium ſolidorum cum liquidis in colliſione calculi cum lateribus pelvis renalis, qua includitur; ideſt in colliſione ſolidi cum ſolido. Ibidem totus morbus ſolidi eſt, à ſolido calculoſo irritati, criſpati, convulſi, intenti: quicquid affectionis & incommodi hac de cauſa liquidi ſupervenit ab antedicta ſolidorum criſpatura dependet, neque liquidis mederi commodè poteris, niſi ſolidis ance curatis, per balneationes, fotus, olea, hydrelæa, aliaque id generis, quæ doloroſam vi calculi renum criſpaturam demulcent, relaxant, molliuntque. Quomodo genarum tumorem inflammationemque in odontalgia ſolves per diaphoretica, niſi affecti dentis dolorificam irritationem ante mitigaveris, & curaveris.

Hanc ſolidorum in progignendis, curandisque morbis poteſtatem præter antedicta facile concepies in aneuriſmate arteriarum, varicibus venarum, hydatidibus lymphaticorum, in ſputo ſanguinis ex rupto pulmonis canaliculo, in delirio cum affectionibus horrendis, convulſivis conjuncto, potiſſimum ſi ex infarctu pendeant meſenterii, in variis morbis Chirurgiæ ſubjectis, qui magna ex parte ſolidorum vitio aut gignuntur, aut foventur, aliiſque quamplurimis id generis, in quibus ſumma vi ſolidorum malè affectorum clarè manifeſtatur, & quantum ipſa valeant ac poſſint tam in ſalubri, quàm in morboſa corporis conſtitutione: quantumque ipſorum ſupra fluida ſit imperium. Et ſanè ſi aer corpus fluidum, evanidum, minimæque reſiſtentiæ, quando à ſolido corpore pulſatur, progrediendo vel per tubam Stentorophonicam, vel per internam aurem noſtram, novam ac novam ſemper acquirit reſonantiam, undulationem, & Echo; cur etiam fibra noſtra ab objectis morboſis vel aliis variè pulſata, pulſationem illam & augere, & perpetuare, & ad remota corporis loca momento temporis

pro-

protrudere non poterit ? cum longè majoris resistentiæ soliditatis sit, quàm aer: quod quidem ex legibus percussionum satis mirabiliter demonstravit *Borellus* noster in aureo libro *de Vi percussionis* : ubi præ cæteris exemplum affert de clavo percusso. Clavus enim, si eidem debitè apponantur centum libræ ponderis, ne minimum quidem ingredietur in subjectam tabulam ligneam: si verò per cutiatur à malleo ponderis duarum librarum tantum, statim ingredietur in tabulam, eamque ex vi percussionis penetrabit. En familiare exemplum *de viribus percussionum*.

Ex vi autem fibrarum percussarum vel ab objectis externis, vel aliis de causis morbosis variæ in ipsis nascuntur oscillationes, nisus, contranitentiæ, contusiones; & ex his omnibus varii effectus in cursu liquidorum eorumque cum solidis æquilibrio & mutua motuum communicatione, effectusque ut plurimum rari, stupendi ac pene incredibiles, quique frustra tribui solent liquidis, cum ab unica solidorum culpa dependeant. Sic nuper ægrotus, ad nova Horrea his diebus constructa juxta hortos monasterii S. Bernardi ad thermas Diocletianas via Quirinali sive Pia, crudelibus doloribus in sinistro rene vi calculi divexatus, pluribusque frustra adhibitis remediis, cessit tandem dolor facto clystere ex jusculo carnis, & oleo amygdalarum dulcium. Quod verò admiratione ac animadversione dignum est, clyster per sex horas in ventre mansit, tandem totus per urinam secessit, nihilque per alvum: & in urinæ superficie oleum clysteris innatabat: æger autem quinquagenarius erat, calculisque obnoxius. Quomodo, quaque de causa, quibusque viis injectus clyster ex intestinis in vesicam derivarit, mihi sane ignotum. An dolorifica sinistri renis crispatura, solidorumque potens, & insueta oscillatio ad id aliquid contribuere potuerint, eruditis examinandum relinquo. Fibræ nimium intentæ crispatæque æqualibus viribus & æqualibus contranitentiis in duabus partibus inter se vel diffitis vel vicinis faciunt, ut fibræ intermediæ, & intermedia hisce contranitentiis viscera, & partes nimium intendantur, crispentur, turbentur, tandemque rumpantur, & mille mala liquidis ad contactum currentibus superveniant, ægerque pereat. Sic frequentissime observati in pueris & infantibus convulsione affectis, si venter nimium intumescat, intendatur, & durior evadat, moriuntur. Impossibile enim est, ut ventre infrà crispato & intento, ac tumido: cerebro verò ob convulsiones eodem tempore in superioribus intento, contracto, convulsoque, intermedia hisce contranitentiis viscera non rumpantur, crepent, & strangulando mortem afferant. Cerebro convulsionibus affecto venter mollis obedire debet, sursumque trahi, ut ita cerebrum post intensionem convulsivam relaxetur. Si verò durus ipse convulsusque venter progrediendo sursum non obediat, in medio strangulantur & solida & liquida, morsque supervenit: quare mortem prædicito pueris, si convulsionibus gravibus durus intentusque venter superveniat. Quod præ cæteris vidi nuper in puero septenni in foro *Mattheiorum* prope celebris architecturæ fontem nuper restauratum, potissimum die 14. Februarii anno MDCCV. quo discessit Roma Germaniam, ut dicitur Maria Casimira vidua Poloniæ Regina. Hoc analogice applicari poterit ad alias partes vel convulsione, vel inflammatione, vel alia de causa intentas, crispataque. Ejusmodi pariter contranitentiæ causa succedit in diro, & crudeli asthmate, quamdiu in periculo est ægor ejusdem pedes non intumescere; quia vi asthmaticæ oscillationis pulmonum & pectoris omnia liquida vim faciunt ac remoram circa locum oscillantem, ideo pedes non tument; cum verò tumere incipiunt, signum est relaxari jam in pectore oscillatoriam asthmatis crispaturam, proindeque humores circulum reassumere; ac ob id in asthmaticis salubrior est pedum tumefactio, quàm siccitas.

Sed quàm portentosus sit clater solidorum, cum extrema oscillatione & crispatura torquentur, & quàm incredibiles

inde naſcuntur effectus in animati corporis machina ex ſolo hydrope ſicco, licet addiſcere quod fuſe de Eminentiſſimi *Noriſii* tympanitide ſupra tetigimus. Invadit magnus & crudelis hic ſolidorum morbus homines præ cæteris ſiccos, aridos, aduſtos, iracundos, alvo ſicca laborantes, nimium exercitatos, & intempeſtive; poſt abuſum rerum calidarum, ſalinarum, acrium, volatiliumque, poſt ardentem aliquam febrim, nimias vigilias, nimiam veneris exercitationem, aliaque id generis, quæ corpus ordinario exſiccant. Incipit morbus à doloribus circa lumbos, & umbilicum, ut olim etiam notavit Dictator noſter; pedes frequenter non intumeſcunt, niſi paucis ante mortem diebus, vel hebdomadis, cum tympanitidi aſcites ſupervenit, ut in ipſo obſervavimus *Noriſio*. Creſcentibus in dies doloribus, nec remittente morbo, creſcit ſenſim arcus & intenſio elaſtica potentiſſima fibrarum abdominis, ſub ſpecie tumoris ventris flatulenti; non quod flatus ſit cauſa morbi, ut Antiqui crediderunt, ſed fibra intenta, criſpataque & portentoſe oſcillans, quæ, cum tangitur, reſonat, ut tntenta vel reſiccata tympani pellis. Calidis remediis, purgantibus, ſudoriferis; quæque agunt exſiccando, malum exacerbatur vehementiſſime, & vires acquirit eundo: contra remediis humidis, anodynis, demulcentibus, balneatione, ſero, & lacte, potione aquarum copioſa mitefcit & ſæpe ſanatur, ac cedit. Si verò ſpreta remediorum vi, dolores, & fibrarum intenſiones quotidie creſcant, ſuperveniunt vigiliæ, inappetentia, febricula, alvi ſiccitas, ſitis, &c. Tandem dolorum diuturnitate ſolidorum longa criſpatura, ſenſim quoque criſpatur, contrahitur, exſiccaturque vaſorum ſyſtema potiſſimum per abdominis longitudinem & hinc ruptis, vel apertis vaſis lymphaticis, lymphaque depluente in abdominis cavitatem, ſicco hydropi ante mortem ſupervenit aſcites lethalis, ut ſupra de *Noriſio* narravimus. In hujuſmodi caſibus malum incipit à ſolido, progreſſione verò ejuſdem tracto in conſenſu liquido mutatoque æquilibrio motuum inter ipſa, peccat etiam & liquidum. In curatione tamen reſpiciendum ſemper erit ad ſolida, quæ ſane poſt mortem in meſenterio, & vicinis locis arida, tabida, ſicca & emuncta inveniuntur, quod in pluribus tympanitide mortuis obſervavit etiam *Ballonius*.

Huic malo analogus eſt, nec il lædendo multum diſſimilis morbus crudelis, horridus, & lachrymabilis dolor ventris, quem dicunt Colicam convulſivam. Occidit paucarum horarum intervallo, vires incredibiles acquirit eundo, pauci ipſum effugiunt niſi in doctiſſimum, & in ſolidorum natura peritiſſimum inciderint Medicum. Corripit ſanguineos, aduſtoſque homines intemperate viventes, in venere immoderatos, ac bilioſos, perdetque ab enormi infarctu pravorum humorum in primis viis, infarctu, copia, & exalatione incredibili bilis in jecinore; cujus exalationis & acrimoniæ bilioſo-ſalinæ cauſa criſpari, convelli, contrahique fibræ jecinoris incipiunt, quandoque fibræ inteſtinorum vicinarumque partium, communicataque vicinis locis dolorifica criſpatura res tandem definit in Colicam convulſivam. In hac dolores crudeliſſimi totum abdomen invadunt, ventris tumor, intenſio, duritieſque tanta ſupervenit, ut ne quidem digito tangi poſſit venter, ſed adinſtar tympani bellici tenſus, intentuſque doloribus veluti tot canibus miſerrime laceratur: creſcentibus doloribus ſitis, vigiliæ, inappetentiæ, ſingultus, febricula, motus convulſivi, vomitus, & ad mortem re properante, iliaca paſſio cum ſtercoris vomitu ſuperveniunt, qua pereunt miſerimè, & crudeliter. Uſu remediorum calidorum, quæ in vulgari colica exhibentur, indignatur morbus, exacerbaturque vehementiſſime, & ſtatim ruit in deterius. Si purgans dederis medicamentum initio morbi, & in actu crudeliſſimorum dolorum ſtatim jugulabis ægrotantem. Clyſteres injecti nocent maximopere: Nam præterquam quod ab inteſtinorum fiſtula indignata convulſaque foris potenter repelluntur, uſu ipſorum creſcit dolor, ventur-

turque intumescit magis, & dolorificus evadit: flatus nec unus pedendo, sive per inferiora prodit, sed omnia veluti fatali nodo, & ad instar uncini ferrei constricta sunt naturalia viscera. Pauci Medici crudelem hunc morbum curare sciunt: curare verò nesciunt, nisi rite cognita solidorum natura. Quamvis enim pendeat ipse frequenter à liquidis corruptis, & putri viscerum cacochymia; solidaque enormiter & crudeliter oscillent à liquidis indignata & crispata; tamen initio morbi crudelissimi, initio horrendorum dolorum tota indicatio curativa dirigi debet medendo solido: laxando nempe quàm citissime solidum crispatum oleis, balneis sive semicupiis, anodinis, gelatina Cornu Cervi, & quod magis urget, citissima sanguinis missione ex pede, vel hæmorrhoidibus, vel aliis ex locis. Nihil enim citius crispatum systema solidorum, atque vasorum relaxat, mollit, lenitque, quàm sanguinis missio, ut peculiari historiola paulo infra confirmabimus. Sed, quod magis notandum, initio dolorum tanquam pestis fugiendum est purgans remedium, fugiendi clysteres, & usus calidorum. Hæc omnia expertus loquor, eaque observatione magis didici, quàm librorum lectione, quod sequentibus historiolis patebit.

Elapso anno MDCCIII. adolescens sanguineus, roseis genis præditus in usu calidorum, potissimum spir. vini, chocolatæ, vini generosi, dulcium cibariorum, &c. intemperans, per plures dies doloribus circa umbilicum torqueri cœpit, spreto autem malo, repente supervenit horrenda Colica convulsiva, cum ventris tumore & dolore incredibili, ut ne indusium quidem supra ventrem sustinere poterat. Vi doloris vertigines, sitis, syncopes leves, aliaque supra recensita supervenerunt, clysteres non admittebat alvus, sed rejiciebat, & ferè animam agebat infelix ægrotus, unicus matris filius. In hoc rerum discrimine, statim præscripsi sanguinis missionem ex pede, & dolor tunc aliquantulum cessit: fotus emollientes ex herbis mollientibus cum hydrolæo coctis, ventri frequenter adhibebantur Oleum Amygd. Dulc. recens extractum sine igne per os datum victus tenuissimus, ex jusculis nempe, amigdalis & seminibus melonum contusis, simul coctis, & percolatis, gelatina Corn. Cervi valde suavis per intervalla data. Bis in diebus ingrediebatur semicupium ex hydrelæo cum herbis mollientibus cocto. Horum usu remediorum, usque ad quintum diem, quo tempore sui veluti adsistens spectator morbi, & Minister Naturæ, nil novi supervenit, sed omnia in statu paulò meliori. Nec purgantia, nec clysteres usque ad sextum diem præscripsi: tamen nulla spes salutis affulgebat. Circa sextum, cum esset æger in semicupio, flatus, qui per inferiora nunquam apparuere, tunc primo auditi sunt foris erumpere cum levamine patientis. Ex noviter apparentibus flatibus didici crispaturam lethalem intestinorum mitescere, mulceri, & relaxari, & salutis spem promittere, uti revera evenit; nam vesperi in semicupio, & vehementiores flatus & primæ stercorum cacationes apparuerunt: signa evidentia lethalem viscerum crispationis nodum relaxari, elongari, mulceri. Clysteres die octava primo injecimus ex Ol. Amygd. Dulc. recenti, vitello ovi, & aqua hordei, qui ingentem, ac horrendè fœtentem materiem varii coloris eduxerunt. Laxatio itaque circa decimum diem, dictorum ope remediorum, solido viscerum, intestinorumque indignato, contracto, convulsoque; indicatione tunc omnes dirigebamus ad liquidum, putrem nempe viscerũ cacochymiam, cujus causa & culpa enormiter, atque fataliter crispatum fuit solidum prædictarum partium, initioque morbi educi non poterat, non laxato prius, mitigatoque solido indignato. Tunc igitur per clysteres frequenter, purgantia appropriata, apocemata solutivo-anodina, aquas thermales Villenses, Lucenses, aliaque id generis, eductis ingenti copia pravis humoribus horrende fœtentibus optime convaluit optimus adolescens, qui decumbebat in posteriori Area Basilicæ S. Marci, qua tendimus in Capitolium.

Eodem crudeli morbo, iisdem de causis laborantem illustrem in Urbem Jurisperitum nuper feliciter curavi præfata nostra methodo; nempe sanguinis missione per hæmorrhoidas, semicupiis, aliisque remediis, & methodo supra recensita. Ætatis erat XL. annorum circiter, facie pallidus veluti aurigine jecinorosus, facile iracundus, studiis maxime deditus, & in omnibus sex rebus non naturalibus minime temperatus. Cum esset literatus à fatali colica convulsiva, eductaque fuit ingens pravorum, fœtentiumque humorum copia; in dextero hypochondrio, idest in jecore tactu manifestatus est tumor, sive jecinoris pleni, maleque effecti indicium: cui debellando malo hodie incumbimus.

Hisce pariter diebus Virginem pulcherimam XXIII. annorum ætatis celeberrimi Pictoris octuagenarii nostri amicissimi faustam felicemque filiam, cujus nomen reticeo, crudeli hoc malo repente affectam atque correptam eadem methodo sanavi, sive, quod est incredibile, sola sanguinis missione ex pede; nam quo tempore exibat sanguis ex aperta vena, eodem prorsus tempore flatus infiniti emittebantur per alvum pedendo. Vomebat quoque & diarrhæa eo actu correpta fuit, vixque finito sanguinis exitu, flatu, vomitu, & diarrhæa propter apertam venam supervenientibus, statim liberata est à doloribus, & non multo post ab aliis accidentibus, corruptis humoribus ac fœtentibus copiose expurgatis. En quomodo sanguinis missio, momento temporis laxat, solvitque crispatum, irritatum, indignatumque systema solidorum, vel doloris vel inflammationis culpa. Sic sæpè vidi nimium dolentes pleuritides, nulliſque remediis cedentem dolorem statim solutum esse applicata dolenti lateri cucurbitula scarificata, paucoque sanguine educto: quo facto & sputum, & sudores, & alia liquida in libertatem posita apparuere. Spongia aqua calida mandens & imbibita in pleuriticis, si pluries in die ante os detineatur, & aura calida inspiretur, fere pro secreto solvit dolorificam inflammatæ pleuræ, pulmonumque crispaturam. Ex his aliisque id generis exemplis prudens doctusque Medicus facile dignoscet, quam magnum vitæ discrimen pendeat ab indignatis, crispatis, exsiccatis, contractisque solidis, ut in morbis citatis in mola convulsiva, similibusque solidorum affectibus notavimus. Nec mirabitur quispiam, si multa tribuam ipse solidis, & magis quàm alii omnes ante me fecerunt Medici. Nam quotidiana experientia & patiens, diligensque morborum notatio atque animadversio, ad id credendum me veluti impellunt, & cogunt. Non excludo tamen fluidorum potestatem, ut alias diximus, nam vita in utroramque mixtione & æquilibrio posita est, & à præfatorum morborum curatione, quàm utiles, veluti per analogismum, deduci poterunt indicationes curativæ ad alios morbos singulis in partibus curandos, atque tollendos.

Robur autem omne, vel majori ex parte in movenda animalis machina pendere magis ab elatere, tono, & energia minimorum, quibus veluti multiplicatis vectibus carnis fibra quælibet potissimum carnea, imponitur, quam à somniata lucta liquidi nervei nitrosulphurei, inter cætera experimenta nos anatomica monet observatio, facta in prægrandi, & maximæ molis pisce vulgo dicto *Requen*. Hic est incola maris Oceani præcipue ab Insulis Fortunatis ad lineam æquinoctialem, & passim in toto Barbarico Oceano invenitur. Tantæ magnitudinis est, ut sæpe integra hominum devorata cadavera in ejus ventre reperiantur. Vires ac robus habet incredibile, maxime verò in cauda. Caro ejus durissima est, lignea ac insipida, ac præ duritiæ vix dentibus frangi, aut masticari potest. Sed, quod magis admirandum, quodque maxime facit ad rem nostram, necato animali, & cauda resciſſa, nec non resciſſo capite, corde, omnibusque visceribus truncus cadaveris tam fortiter & tam vehementer per longum temporis intervallum agitatur, convellitur, concutiturque, ut tres vel robustissimi nomines vix illum detinere queant.

ant. Undenam, quæso, demortuo trunco tam grande robur sine liquidis, sine spiritibus, sineque visceribus, si fibris innatum elaterem & portentosam oscillationem denegaveris? Id nuper peculiari ad Summum Pontificem epistola, typis hodie Publica, scripsit illustris Præsul *Carolus Thomas Maillard de Tournon* patriarcha Antiochenus, Visitator Apostolicus, cum facultate Legati à Latere ad regna Chinensium & Indiæ Orientalis à Summo Pontifice missus. Scripsit autem è *Pondiscerio* in tractu *Coromandel* Indiæ Orientalis die 6. Novembris MDCCIII. Romam verò Orientem versus discesserat die 4. Junii MDCCII. per Hispaniam & Canarias Insulas cum pluribus religiosis Præsbyteris, vulgò dictis *Missionariis*; ad investiganda singula, quæ de Catholicis circa Confutii cultum apud Sinas manentibus Romæ obmurmurabantur, quæque longis lites apud S. Sedem longo tempore perpeverunt. In eadem epistola nuper, ut dicebam, typis data refertur adesse parvulos pisces in eodem mari, in quo vivit *Requen* piscis, qui ad superficiem maris turmatim volitant ut aves, ob idque à nautis pisces volantes appellantur. Refertur pariter homines longa navigatione reddi scorbuticos, illorumque scorbutum irritis aliis remediis statim sanati cum relicto mari ad terram veniunt, terrenumque aerem respirant, & ducunt.

Potentissimi fibrarum elateris, & innatæ energiæ in movendis animalium corporibus, domesticum habemus exemplum Romæ hoc Decembris mêse An. MDCCIV. in Juvene Anglo, cui nomen Richardus Goy ætatis annorum XXVII. quique natus est insula Thanet in Comitatu Rent, non multis Londino milliariis, atque ob incredibiles, quas possidet, vires *Sansonis Angli* vulgò nomen obtinuit. Columnam marmoream duodecim palmorum longitudinis, & diametri unius palmi cum semisse, fune circa lumbos bene complicato, elevat cum facilitate, sola vi lumborum. Duo equi, quibus ipse forti fune alligatur circa lumbos bene munito & intorto, licet fustibus percutiantur ut velociter currant, ipsum humi sedentem, ne loco quidem dimovere valent. Tabulam sive scamnum ligneum, quindecim & amplius palmorum longitudinis dentibus fortiter prehendit & prehensum dentibus alte elevat & tandem qua vult projicit. Plura hujus generis certe admiranda virium exempla nuper præbuit Romæ magna cum populi frequentia & admiratione, majori tamen cum utilitate sui, atque lucro non exiguo. Altus est, corporis statura quadratus, ac veluti atleticus, flavis capillis, musculorum vero duritie potissimum circa articulos admirabili præditus: ita ut si quis cum contrectet prope articulationem fœmoris cum fibra posteriori eorum parte, marmor aut ferrum contractare non vero carnem videbitur. Hujusmodi vires a puero sibi sensim crescere animadvertit. Soror ejus, aliique consanguinei in ratione virium multa enim efficiunt admiranda. Ex hac rara, & incredibili fibrarum, potissimum circa genu, & in aliis quoque musculis duritie, facile concludo robur ejus ingens non tantum à liquidis nitro-sulphureis pendere, quantum ab innato fibrarum robore, crispatura, tensioneque elastica, quæ continuo athletices & exercitationis circa staticam usu multo fortior redditur atque potentior: cum de reliquis, quæ spectant ad victum sobrius sit, & in usu vini generosi moderatus, moderatus pariter in usu calidorum, à quibus viros in debilibus augeri observamus, aut credimus. Quod verò præ cæteris ad vinum pertinet, domi meæ mihi nuper narravit usu vini generosi, vel potius abusu debiliorem se sentire, quàm cum eodem aut abstinet, aut utitur temperare. En quomodo ad præconceptam fibrarum intensionem, fortemque ac systalticam earum oscillationem singula motus phænomena debite accomodantur, ac diriguntur.

Pateat itaque, quod hactenus probavimus, summam esse solidorum potestatem in efficiendis, perpetuandisque motibus tum sanis, tum morbosis corporis animati; non denegando tamen suam liquidis,

quæ

quæ pariter magna eſt, & ſummum inter ſingula intercedit æquilibrium. Verum ſiquidem eſt ſolida variè contrahi, aut relaxari, prout liquidum, quod illis fluit ad cor, tractum fuerit acre, ſalinum, & urens, vel contra oleoſum, aqueum, mucilagineum, &c. Nam quod piper, aromatica, ſalina, aut acria; vel contra oleum aqua, lac, &c. faciunt in fibris oris & gulæ, eaſdem criſpando, aut laxando: idem efficiunt, atque perpetuat, per univerſam vaſorum, viſcerum, partiumque longitudinem per quas fluunt circulando, idque tamdiu præſtant, donec talis ipſorum virtus coercita fuerit; vel in alienam mutata naturam per Medicamenta, quodque hæc in ore efficiunt, per univerſam quoque vaſorum corporis propaginem, fibrarumque ſeriem efficiunt; ex quo de Medicamentorum viribus, & utilitate plures quàm utiles deduci poſſent concluſiones. Aerea, ſpirituoſa, aromatica &c. fundunt & fermentant liquida: criſpant verò, ſtrangulantque ſolida: unde malorum origo quamplurium: in quorum curatione ſolidis æque, ac liquidis proſpiciendum. Sic nuper muliercula ætatis annorum XXXV. calidò prædita temperamento, ob nimiam humorum acrimoniam, in lepræ Græcorum ſpeciem incidit, cum ingenti menſium ſuppreſſione per multum temporis intervallum: uſu decoctionis ſudoriferæ à Medico præſcriptæ abiit in deterius: ulcera in pedibus cum febricula apparuere. Id conſului ut unoquoque mane plures aquæ libras cum ſyr. viol. hauriret, & duceret per urinas, interjectis per intervalla purgantibus ſyrupis. Horum uſu remediorum, victuſque humectantis & dulcificantis ope duorum menſium ſpatio perfectè convaluit, curationeque finita apparuere menſtrua magna in copia laxatis uſu aqueorum ſolidis, quæ ante potenter criſpabantur ab acrimonia ſalina liquidorum vitalium, & dicta de criſpatura menſtruorum fluxum impediebant: quod animadvertant ii qui ſingulas menſtruorum ſuppreſſiones Myrrhatis, acribus, ſalinis, acutiſque aperire contendunt: nullo facto examine temperamenti, ætatis, corporis habitus, toni fibrarum, morborum animi, ſimiliumque, quæ ad medendum bene, ſcitu credimus neceſſaria: quæque menſtrua aperire volunt Medici per indebita remedia, ſupprimunt magis, coarctantque, atque in ſcirrhos, cancroſque uteri, & mille ejuſdem mala præcipitant infelices mulierculas. Habitat hæc muliercula apud novam columnam Conſecrationis Antonini Pii Patris, Anno MDCCIII. detecta in Campo martio ad latus magnæ Curiæ Montis Citatorii, ut diſputavimus.

Ex quibus clare deducitur ſuam etiam ineſſe fluidis poteſtatem in lædendo, quod certe nunquam negavimus. Sed Medicos monebimus, ut in curatione morborum ad ſolida quoque reſpiciant, quibus in offendendo maxima vis ineſt & energia: eoque magis quod fluida morboſa facile corrigi poterunt per remedia intus data, contra vero ſolida vel vi morbi, vel ætatis, aut temperamenti, aliiſque de cauſis effecta, exſiccataque difficilius reſtituuntur. De qua ſolidorum natura & uſu in vita animalium perpetuanda, ut certiores reddamur, obſervanda quotidie eſt ægrorum omnium varia cutis, totiuſque corporis habitus ad duritiem, aut mollitiem propenſio, & inde variæ deduci concluſiones poſſunt ad rite applicanda remedia, morboſque curandos: & ita procedendo per varias hominum ætates, ætatum ſingularum cutim, corporiſque habitum adnotare decet. Ita nuper obſervabam cutim ſenis XCV. annorum ætatis. Habebat in facie rugas morbidas, æquales, non multò elevatas, & quodam veluti oleo leniter per totam faciem oblinitas: color in genis erat tenuiter roſeus: odor oris non fœtens ſed ſuavis, color palati rubeus valde, ac veluti ſcarlatinus. An in omnibus longevis talis ſtatus cutis reperiatur obſervatione continua eſt addiſcendum. De his verò pene divinè differentem, ac de ſtricto & laxo ſolidorum diſputantem, unum inter omnes antepono *Cælium Aurelianum* Siccenſem Africanum vetuſtiſſimum Methodicum, quem ſemper præ manibus habere

bere debent Medici, cum diagnosim historiamque morborum, atque per strictum & laxum curationem admirabiliter tractet, utiliterque. Hæc autem solidorum supra fluida vis, atque enerrgia ex doctrina virium percussionis evidenter deducitur atque probatur, ut libri *Borrelli de vi percussionis* aperte manifestant. Certe enim nisi moveatur cor, pulsare non poterunt arteriæ, etiamsi in iis contineatur sanguis. Cor verò pulsat, quamvis in ejus ventriculis sanguis non adsit, ut in vivifectionibus aperte demonstratur. Primas itaque obtinere videtur solidum supra fluidum, quàm contra. Sed de his plura aliàs animadvertimus.

CAPUT III.

In quo plura examinantur, quæ pertinent ad Vegetationem Lapidum: & Analogismum Circulationis Maris per viscera Terræ ad Circulationem Sanguinis per viscera Microcosmi.

IN opusculo *de Vegetatione lapidum*, quem typis dedimus, ratione & experimentis probavimus duo esse principia, quæ ad generationem lapidum concurrunt, partem nempe aqueo-terream unam, alteram verò salinam. Aqueo-terrea, vel aquea simplex est principium constitutivum, sive materiale, salina verò coagulans & duritiem inducens: quod præ cæteris in lapidibus, & albis marmoribus evidenter observamus. Marmora verò variorum colorum licet principium materiale aquam agnoscant, ut albi lapides, colorem tamen acquirunt à sulphure metallico diversi generis mineris, mineralium, autsubterranei, vel submarini boli: duritiem verò à peculiari bitumine congelante, & durefaciente ad istam Ichthyocollæ, ut ibidem fuse demonstravimus. Nostram hanc hypothesin firmabat observatio multigena à nobis aliisque facta Auctoribus circa lapides, quos fere omnes in matricibus suis & prima ipsorum origine molles esse infallibili experimento evincitur. Atque in hujus rei confirmationem plures in ea tractatione observationes congessimus & plura quoque experimenta, quibus sequentia nunc adjungimus, quæ ad hanc usque diem nobis contigit investigare, ac perficere.

Et primo quidem omnia marmora, & lapides, dum eruuntur, molliora sunt in sua matrice, quàm progressu temporis à matrice rescissa & in usum adhibita: excepto lapide Porphyrite, qui ejusdem duritiei est, non solum cum matrici adhæret, verum etiam cum ab ea rescissus est. Secundo ex observatione Lapicidarum in lapicidinis Tyburtinis albi lapidis Tyburtini constat, quod si hujusmodi lapis eruatur ad radices montis in plano horizontali vicinorum camporum XX. aut XXX. palmis sub terra, esse admodum mollem ac friabilem; & si paulò profundius excavando pergas, aquam sensim erumpere, transudare videbis, & majorem semper in inferioribus esse lapidum mollitiem. Si verò lapides fodias, sive novam caveam incipias circa montis medietatem, vel summitatem versus, profundius excavare poteris lapidum copiam, eosque duriores, nec erumpentes aquas tam facile inveniens, nisi cum fodiendo descendas ad profunditatem XXX. palmorum circiter infra planum horizontale campi ad radices montis positi. Hoc idem Tiburtinum marmor molle fuisse in primæva sui origine manifestè deprehendimus. An. MDCCIII. in ingenti marmore, ex quo facta est statua sancti Episcopi. In superiori parte dictæ statuæ concluſa & ingenita inventa sunt quatuor magna ferri frustra ponderis sex librarum circiter, quibus veteres Lapicidæ ad fodiendos lapides utebantur - cumque in lapicidina remanserint, crescente sensim ac vegetante lapide circum-

cir-

circa in eo concluſa fuere: binaque dicti ferri fruſtra apud nos conſervamus. Dicto Anno MDCCIII. ſtatuæ omnes marmoreæ ſupra reliquas porticus areæ S. Petri Baſilicæ juſſu Summi Pontificis completæ ſunt, aliiſque adjunctæ, quæ ab Alexandro VII. in area maxima dicti Templi ſupra peramplas columnarum, magnificaſque porticus ab eo extructas fuere collocatæ. Hæc verò fruſtra ferri inventa ſunt in ſtatua S. Epiſcopi ex parte dextera cum Baſilicam aſcendimus, & ab amico Sculptore mihi communicata.

In provincia Umbriæ ditionis Eccleſiaſticæ celebris eſt aqua Nuceria, ita dicta, quod non longe ab urbe Nuceria nobili fluviolo excurrit. Aqua eſt magnarum virium in morbis curandis, & humoribus acribus ad dulcedinem reducendis. Fundus aquæ albo holo, ſive candida terra conſtat; ex qua peculiari artificio elicitur verum argentum, ſed magna cum impenſa, ut fide digni Sacerdotes, & oculati teſtes mihi narrarunt. Eam igitur quam per argenti mineras excurrere probabile eſt: hinc eximia ſua virtus. A mineralibus itaque imprimi poſſe matricibus lapidum radios ſuorum entium, qui poſtea in lapidibus vigeant, & ſeſe manifeſtant; ex hoc & aliis id generis experimentis manifeſto demonſtratur.

A mercatoribus, qui per Inſulam peregrinati ſunt, audivi terram, in qua vegetant adamantes, ſeptem annorum ſpatio quietam relinqui, quibus elapſis, adamantes jam producti denuò effodiunt.

Alabaſtrum Cotogninum vulgò *della Majella* in Regno Neapolitano Samnium verſus, recens effoſum ſi percutiatur fortiter, picis odore nares ferit, ex quo confirmatur noſtra opinio alba marmora & lapides à principio ſalino indurari, & concreſcere, marmora verò variorum colorum à bitumineo adinſtar inchthyocollæ.

A matricibus lapidum vulgarium, veluti per analogiſmum argumentari poteris ad lapides humanos, qui etiam in ſua primæva origine molles ſunt ac adinſtar cæpæ foliaci. Ac præter ea quæ attulimus in citato tractatu, nuper relatum eſt ſecto lapide veſicæ in matrona Fanenſi in medio lapidis inventam eſſe ferream acum quam tribus ante annis deglutierat. Qua vero via, quoque artificio acus deglutita à ſtomacho ad veſicam permearit, ſpeculentur viri in re medica eruditi. Probabile eſt acũ fuiſſe veluti primum ſtratum, ac veluti centrum, qui primùm hærere cœperunt prima lapidis ſtamina, noviſque advenientibus aucta in lapidem ſenſim abiere. Inliene viri religioſi ex familia Franciſcana Venetiis inventus eſt nuper oſſiculus ſpongioſus ponderis undecim drachmarum; qui re vera nil aliud eſt quam mollis portio membranea lienis ob ſalium adventum, & chryſtallizationem in oſſeam ſive lapideam duritiem commutata.

Ex his & plurimis aliis id generis experimentis, quæ adduci poſſent, concluditur lapidum materiem mollem ante fuiſſe, potiſſimum in matricibus ſuis, deinde ſenſim acceſſione ſalis, vel bituminoſæ ichthyocollæ indureſcere, adeoque lapides matricibus ſuis hærentes vegetare, nutriri, & creſcere. Ad quod obeundum muneris circulationem aquarum maris per viſcera telluris ibidem deſignavimus & argumentis probavimus. Concha maxima telluris, qua univerſa maris aqua continetur infinita non eſt, ſed limitibus concluſa ſuis. Unde cum tot perampla flumina multis abhinc millenis annis in iliam ingrediantur, nec redundat, neceſſariò deducitur marinam aquam per viſcera telluris circulare. Ad circulandum autem 1. cogit ipſam pondus proprium, & aquarum advenientium, preſſioque continua ſuperiorum in inferiores. 2. Pondus acris ſupericumbentis. 3. Demum præſſio globi Lunaris, qui terræque concentricus eſt. Harum omnium præſſionum de cauſa aquæ maris inferiores coguntur ſuperare reſiſtentiam pororum telluris, ſicque per viſcera terrarum filtrari, donec depoſito ſale, ubi debent ipſum deponere, ipſæ tandem in formam aquæ dulcis ad planum horizontale telluris aſcendant, & in fluminum, rivulorumque formam

in

in mare denuò decurrant, ut continuò ſpectatur.

Sed cujuſmodi circuitus aquarum per viſcera terræ, atque aſcenſus ad planum horizontale ejuſdem, imo ſupra planum ipſum facile concipiatur; ſciendum eſt pondus aquæ dulcis ad aquam maris ſalſam, eſſe ut 8. ad 9. vel, ut alii volunt, ut 50. ad 51. atque adeo aquam dulcem eſſe ſalſa leviorem. Quod ex obſervatione doctiſſimi *Cavalerii* certo determinaretur. Etenim ſi in fiſtulam vitream duorum crurum aquam dulcem injicias primo, & mox aquam ſalſam, dulcis aſcendet ſenſim ad ſuperiora; aqua vero ſalſa cum eſt ad libellam in altero, erure, reſpectu dulcis ſe detinet infrà libellam ejuſdem. Quod cum verum ſit, aqua maris inferior preſſa à ſuperiori penetrat dictis de cauſis, viſcera terræ, atque perenni per eam filtratione nutritionem impertitur, vegetationem, atque incrementum gemmis, lapidibus, mineralibus aliiſque ſubterraneis. Quæ verò ab hiſce muneribus & uſibus ſuperflua eſt aqua maris, depoſito ſale in inferioribus ac lateralibus, ſenſim per venas & intercapedines lapidum, terrarumque aſcendit ad planum horizontale telluris & ad libellam maris, ſicque in formam fluminum, fontium, aut rivulorum jugiter ac perenniter in mare recirculat, ut denuo filtretur; portio vero ratione peculiaris impetus ſubterranei; & conſtrictionis pororum lapidum terrarumque, per quas ſubit, aſcendit ſupra libellam maris per milliaris ſpatium ad colles, & montes, datque originem fontibus vivis in montium ſummitatibus: idque ratione proportionis aquæ dulcis ad ſalſam modo ſupradicto. Atque adeo, veluti per compendium: Dico aqua maris deſcendere per viſcera telluris, quam friabilem & arenoſam ſuppono, filtrando autem ſe per eam incidit in marmoream duritiem lapideamque ſubterraneam terrarum, quam cum facile pervadere nequeat, nec per lineam perpendicularem deſcendere, cumque continuo preſſa ſit à ſuperioribus perenniterque advenientibus aquis, angulum efformat, percurritque per lineam parallelam ad Horizontem, uſquequo exeat à perpendiculo totius aquæ maris, veniatque ſub plano telluris detectæ ab aquis; ſicque percurrendo ſenſim elevatur quouſque pervenit ad lineam horizontalem, quæ tranſit per ſuperficiem aquæ maris. Et quando ſalſa eſſet talis aqua, ut illa maris, cum pervenit ad lineam horizontalem prædictam inibi quieſceret, nec altius attolleretur, quia ad libellam maris perducta eſt. Salſa tamen non eſt, quia ſalinam partem in terræ viſceribus depoſuit, proindeque levior reddita ibidem non quieſcit, ſed altius progrediendo, ac ſuperando lapidum, montiumque venas, ac interſtitia, tandem aſcendit ſupra maris libellam per milliare & ultrà, atque ſic ſub rivulorum figura deſcendendo in mare; circulum perpetuat.

En quomodo ferè ad evidentiam mathematicam circulus aquarum maris per viſcera terræ comprobatur. Et quadam veluti mechanice non impropria, nec ſpernenda varii motus maris, variis motibus ſanguinis in corpore animato reſpondent. Quatuor in mari motus obſervant auctores. Primus eſt ab oriente in occidentem, ſecundus à ſeptentrione in meridiem, tertius fluxus ac refluxus communis omni mari, ultimus filtrationis per terræ viſcera modo ſupradito, ad circulationem aquarum perpetuandam. Sic quodammodo in ſanguine quadruplex hic motus obſervatur. Primus ab oriente cordis in occidentem partium inferiorum, ad quas, præter motum impreſſum, currit motu innato gravitatis; ſecundus à ſeptentrionalibus brachiorum & lateralibus pectoris partibus ad meridiem cordis, motu quaſi horizontali; tertius, fluxus ac refluxus communis omni ſanguini ſuprà & infrà, & ad quaſcumque partes progredienti; ultimus filtrationis per viſcera & variarum filtra glandularum, ut poſt filtrationem abſoluta humorum depuratione, nutritioneque partium, ſanguis denuò ad cor circulando veniat, unde primi motus habuit originem. Qui motus ſingu-

li sanguinis singulis maris motibus supradictis quadam peculiari mechanicè, analogicè licet remotè, respondet. Sicque in perenni motu positus sanguis vitæ motusque munia perpetuat, & à qualibet putrefactione, quam stagnando acquireret; immunis evadit.

Nec solum analogismus evidens est inter cursus varios liquidorum Microcosmi, & Mundi magni, verùm etiam in variis liquidorum productionibus novis, fermentationibus, meteororum phasibus, mixtionibus infinitis salium, sulphurum, terrarum, aquarum, spirituumque. Solis enim calore variæ nascuntur fermentationes in terris, & aere, & inde variæ ac perennes generationes corruptionesque. In subterraneis quoque vi caloris centralis variæ pariter subterraneorum generationes, ac dissolutiones, & inde variæ terrarum facies tam in centro, quàm in superficie fiunt & usque ad orbis terrarum durationem succedent: quod in Theoria sacra telluris demonstravit *Cl. Burnetius*, sed multò ante ipsum *Franciscus Patritius* admirabilis ac portentosi vir ingenii in aureis suis operibus. Natus est Cliss æ in Dalmatia hic Doctissimus Vir, floruitque tempore Clem. VIII. Pont. Max. in hoc Archilyceo publicus Professor Philosophiæ.

Atque sic variarum fermentationum gratia in terræ visceribus, ac in ejusdem superficie, variæ nascuntur productiones rerum, ac methamorphoses tam in animalium, quàm in vegetabilium, ac mineralium genere. Et pro varia vaporum exhalatione à terræ superficie, variæ oriuntur in nobis quoad salutem, & morbos mutationes; & variæ quoque in meteorologicis in aere. Et quoad mutationes præ cæteris attinet, notabilis est illa, quæ nostris temporibus in plurimis Italiæ locis regnat ac viget: id est prava aeris constitutio mensibus æstivis, propter quam morbi, febresque malignæ & graves vulgo ex aeris mutatione dictæ nascuntur; idque potissimum in Urbe, in Latio, finitimisque eidem locis, Neapoli & proxima Campania, in Aquila, aliisque nonnullis Italiæ locis: in quibus, si quis æstivo tempore incaute pernoctaverit, geratque parvum humorum apparatum in visceribus, maligna febre ex aeris mutatione corripitur, quæ tum invadendi modo, tum curationis methodo ab aliis malignis maximè differt. Causam hujus pravæ constitutionis aeris temporibus priscis ignotæ & inauditæ, tribuunt multi pravæ ac peculiari aeris diathesi. Ipse tamen crediderim pendere ipsam à putridis, malignis, corruptisque vaporibus à lino & cannabe exhalantibus; cum eo tempore aqua macerantur in magnis terræ foveis, ut ad maturationem, perfectionemque rediguntur. Pestiferi enim sunt tales corrupti maceratione lini exhalantes vapores, & vi caloris Solis in aere tracti. Cujus veritatis domestica exempla habentur plurimis in urbibus; in quibus cum linariæ caveæ remotis ex locis in suburbia ductæ essent, morbi statim ex aeris mutatione nati sunt: quod in urbe Hispaniæ nuper evenisse narravit doctissimus Præsul, qui nuper ex Hispania Romam venit, idemque etiam Puteoli eadem de causa accidisse. Cum verò antiquitùs ex lino telæ & linteamina non texerentur in usum domesticum, neque etiam linum macerabatur; ac proinde nec pravi ac pestiferi vapores aera inficiebant qui malignos paterent morbos nobis familiares his temporibus, ob lini usum, macerationemque in aquis supradictam. Sed cur in Italia tantum & in nonnullis solummodo Italiæ locis, non verò in transalpinis talis mutatio aeris æstate observetur, licet ubique gentium linum macereretur, & in usum civilem ducatur? Crediderim pendere id à majori, vel minori climatis caliditate, aut frigiditate. Nam sicuti hyeme in suspectis Italiæ locis nullus est metus febrium ex mutationi aeris, quia frigus depressos tenet, coercitos, enervatosque vapores maleficos ita in septentrionalibus ob dictam causam minor est eorum activitas, quia majus ibidem frigus quàm in Italia, propter quod deprimuntur, ne lædant. Apud nos verò vi ardentis caloris Solis ad extremum activitatis

gra-

gradum exaltati vapores in veneniferam degerant naturam : ſicuti Tarantulæ in Apulia æſtate tantummodò veneniferæ ſunt ob eandem rationem. Et hæc ſanè magna eſt Romæ infelicitas, ut ardente Syrio metu febrium ex aeris mutatione, veluti compedibus ligati detineamus in Urbe, nec in ſuburbanis villis poſſimus ruſticare; quia ex villa, in qua quis pernoctaverit, ſi Urbem paulò poſt regrediatur, facile corripietur maligno morbo ex aeris mutatione. Et impoſſibile in Latio eſt æſtatis tempore neceſſarium fatigatis mentibus levamen ruſticationis uſu procurare: quod ad longè atque ſalubriter vivendum occupatis hominibus eſt tantoperè neceſſarium. In eadem namque intentione nunquam retinenda mens eſt; ſed ut docet *Seneca*, ſæpe ad jocos & hilarita tem revocanda. Et revera mihi optime arridet, quod de Scævola narrat *Valerius Maximus* his nempe verbis; *L. Mutius Scævola Augur, ut in rebus ſeriis Scævolam, ita in ſcurrilibus hominem agebat, quem rerum natura continuis laboris patientem eſſe non ſinit.*

Et hæc ſunt, *Hottone* mi, quæ mihi differenda tecum erant de variis naturæ effectibus, quos obſervare potui in Urbe ab anno 1703. ad præſentes 3. Id Martias. Tibique denuò repetam æſtimationem, quam ſapientiſs. Card. *Noriſius* de te ſemper habebat. Reliquum eſt, ut Valeas.

Romæ 3. Id. Mart. 1705.

LECTORI.

QUicumque de Tarantula scripserunt, vel ex alienis dictis scripserunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum nostram vidit Apuliam, in qua præfatum Animalculum venenosam labem potissimum exerit, si unum excipias *Epiphanium Ferdinandum* Apulum, qui in suis observationib. pract. nonnullas olim Tarantorum historias descripsit. Cum igitur hæc provincia intacta ferè esset, nec nisi generalia quædam, & confusa innotescerent, libenter duobus ante annis institui de ea scribere, præsertim cum Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus *Jo: Jacobus Mangetus* humanissimis epistolis hortatus sit ad hanc tractationem, quam inferere velle dicebat suæ Bibliothecæ Medico-practicæ; ajens multum conducere posse ad Insectorum historiam, naturamque universam venenorum. Quare ut & Viro huic eximio, & Reipublicæ literariæ rem gratam facerem, ab eo usque tempore tumultuariè quædam, indigestaque perscripsi. Nunc verò melius re considerata, ac ordinata, tractatuque aucto ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis meo more me nihil ab observando, praxique discedere, quibus in omni re semper primas tribui. Quod si interdum in reddenda ratione effectuum Tarantulæ, ac remediorum, quibus ejus veneno occurritur, veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus sum, tribui id innato meo timori, ne rectum naturæ filum ratiocinio meo, aut parum docto, aut parum concinno succiderem; unde multi sunt orti errores in Medicina, quod quisque facile videre potest, si eos legat Auctores, qui huic obnoxii sunt præjudicio. Examinata veneni Tarantulini natura, quamque cum aliis morbis habet analogia, multa ex mechanica musices, venenorum, & saltationis doctrina, utilitateque hinc inde exposuimus. De ovis Ostrearum detectis, & examinatis, & de genuina lapidis serpentini, vulgo *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis natura breviter quoque tractavimus. Quæ qualiacumque sint doctorum Virorum judicio suo mittimus, ut sedulò inquirant an bene dixerim.

Romæ Idibus Novemb. 1695.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO IV.

De Historia, Anatome, Morsu, & Effectibus

TARANTULÆ

Non fingendum aut excogitandum, sed invenien-dum quid Natura faciat, aut ferat.
Bacon &c.

EMI-

EMINENTISSIMO PRINCIPI

HIERONYMO CASSANATE

CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS S.P.

Multa sunt HIERONYME Cardinalis Altissime, eaque singula permagni ponderis, quæ me non invitent solummodo, sed etiam impellant, ut istum mei literarii laboris, studiique partum tuis sub auspiciis, Tuoque inscriptum Nomine prodire velim. Et primum quidem animum addit multiplex illa tam variæ eruditionis thesaurus, quem intra mentis tuæ penetralia, tum ingenii perspicacia, tum studii assiduitas cumulavit. Meque enim verendum est, ne vile Doctissimo Principi videatur istud qualecumque est servitutis erga Te meæ devotionisque monumentum; quippe qui optimè noverim doctrinarum, ac virtutis merces, contra quàm externis, & vulgaribus accedere solet, prætiosiores, carioresque ibi esse, ubi harum major sit copia: quin potius certam in spem adduci me posse, eo lubentius a te exceptum iri munusculum, quo hujusmodi operum sit locupletior. Harum tuæ mentis divitiarum imago quædam, ac similitudo est dives illa, ac Persica magis Gaza æstimabilis cujusque generis librorum suppellex, solerti delectu, & indefessa conquisitione collecta, quam si pervenire, atque inter tot tantique nominis Virorum Opera adscribi libellus posset, sicut summa felicitati duxerim, ita fieri ut queat, plane diffido, nisi, quod merito debitum non est, id pro tua in Auctorem humanitate, ac indulgentia assequatur. At quid ego istas, quæ cupiam in promptu sunt externas, ut ita dixerim, adventiasque opes commemorem? Interiores aliæ sunt, atque adeo tibi propriores, quæ mihi hanc, in fidem me Tuam, ac clientelam conferendi mentem ingesserunt. Quamvis enim illæ Tui animi dotes præclaræ omnino sint, & eximiæ, atque sua Christianum Orbem fama impleverint, cùm primis tamen eos suam in admirationem rapiunt, quibus eas cominus intueri licet. Enim verò credi vix potest quantum Catholicis partibus dignitatis adjungat magna illa opinio, atque existimatio, quam de Te, vel qui Matrem Ecclesiam non agnoscunt, impressam, consignatamque animo habent. Quotquot a Transalpinis Provinciis Romam variarum hominum Sectarum accedunt, posteaquam propriore Te usu introspexerint, ad integritatem Fidei, si minus redeunt, saniores tamen, ac remissis, quas de Catholica Ecclesia informarant, falsis opinionibus discedunt. Videns quippe in omni vitæ Tuæ ratione non modo sincerum, & ardens studium Apostolicæ Sedis, & libertatis Ecclesiasticæ jura tuendi, qua quidem re (tantùm opinio præjudicata potest) non ita valdè moverentur, sed summam morum innocentiam; profundam præterea, intimamque Sacrorum Canonum, Ecclesiasticæ Historiæ, atque Veterum, qui ætatis suæ lumina, Sequentium verò Magistri fuere Auctorum notitiam; ex qua, & ingenita prudentia admirabili quædam existit in rebus ritè æstimandis, certoque definiendis judicio sagacissimæ mentis solertia. Egregiam denique iliam, ac perpetuam in magnis Artibus, Literisque promovendis diligentiam, qua non solum ex colendis cujusque generis disciplinis operam navas, sed earum etiam Cultores sic in manibus habes, sic foves, sic quibuscunque potes rebus auges, ut quasi Parentem alterum Te omnes ament, ac venerentur. Has tuas celebrando laudes, Eminentiss. PRINCEPS, ne probaturum certò scio iis etiam, qui usque eò difficiles, ac morsi sunt, ut in panegyrico quasi in historia, & à Cliente sicut a teste veritatem exigunt. Id solummodo vereor ne quid peccaverim in mirificum animi tui pudorem, ingenuamque illam timiditatem, qua fit, ut non minus tu laudes, quàm alii convicia refugias. Vale.

GA-

CAPUT I.

Etymon Nominis, & Differentiæ Tarantularum.

TARENIUM antiquissima magnæ Græciæ Urbs est ad Jonium mare, à qua denominari dicitur Tarantula animalculum de genere Araneorum, veneniferum; & quos semel momordit, impressi veneni seminia nunquam amplius delentur imposterum, sed singulis annis reviviscendo, ingentem malorum seriem post se trahunt, futuram sanè patientibus permolestam, nisi indebitum salutis pignus saltationes, & choreas ſtato tempore instituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius fit, quàm in reliquis Apuliæ Regionionibus; sed forsan quia Græcorum, & Romanorum temporibus Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & ideo existentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus nomen commune est omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnatis. *Plinius lib. 29. cap. 4.* octo species Araneorum numerat *Avicenna lib. 4. fen. 1. tract. 5. cap. 5.* duodecim. Idem *cap. 9. 10. & 11.* quatuor alias describit. Sed hac de re legi merentur *Altrovandus*, & doctissimus *Lister tract. de Aran.* aliique supra laudati Auctores. Nos majoris claritatis gratia dividemus Araneos in Octonoculos, & Binoculos, qui ad invicem differunt magnitudine, substantia, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero, &c.

Tarantula est de genere Araneorum Octonoculorum, eamque mox sedulo, & laconice describemus. Et quamvis præsens historia parum utilitatis afferre videatur ægris, reique Medicæ, propterea quod solis Apuliæ incolis necessaria sit; nihilominus tamen arduæ venenatorum morborum Provincia magnam exinde lucem exhibebit: relatis adinvicem symptomatis veneni Tarantulini, cum symptomatis aliorum venenorum, ut imposterum diagnosis, prognosis, & cura venenorum solidior habeatur. Hydrophobia licet sit effectus veneni canini, eandem tamen *Petrus Borellus* in homine absque ullo canis morsu, sed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non absimilem productam vidit; ut notat *cent. 3. obser. 38. Salmuth.* quoque absque prævio canis morsu eadem in malignis febribus observavit, in quibus dum appareret, futuram mortem prænunciat, ut videre est apud eundem *cent. 2. observ 62.* Ex antiquis *Cælius Aurelianus lib. 3. acut. pass.* hydrophobiam pariter ex se productam describit. Ita pariter venenum Tarantulæ nonnullis stipatur symptomatis, quæ analogiam insignem habent cum melancholicæ, chloroseos, & similium morborum symptomatis. Mania, & Dementia quamvis morbi sint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen felicissime per repetitam ægrotantis in aquam immersionem, ut fieri solet de hydrophobis; sicuti expertus pluries est Medicus Anglus celeberrimus, teste *Helmontio* Filio *tract. de homine*, §. 29. *sen. 33.*

CAPUT II.

De natura, & Situ Regionum, in quibus nascitur Tarantula.

QUam hodie denominamus Apuliam antiquiores nostri Græci magnam Græciam appellabant, & generali nomine Japigiam, eaque subdividebant in Dauniam, Peucentiam, & Messapiam, à Daunio, Feucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim Imperarunt. Prisca Daunia vocatur hodie Capitanensis Provincia, quæ triplici Flumine alluitur: Frentone scilicet, Cerbalo, & Ausido; ad cujus dextram ripam adhuc observantur nonnulla insignis Cannarum Oppidi rudera, quo

loci

loci memorabilis illa, & cœlo Latino pene exitialis pugna, Pœnos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Peucetia dicitur nunc Barensis Provincia. Demum vetus Messapia, Lyciensis sive Aletina Provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana est, si Garganum Montem, qui in Daunia assurgit, excipias, in qua pariter provincia tria nuper recensita quamvis perexigua flumina decurrunt. In Gargano Monte nascitur manna purgans Officinarum, & vulgo dicitur *manna montis*; nascuntur pariter, & insignes aliæ herbæ medicinales, quibus utpote activioribus, omnes fere Italorum Pharmacopeæ utuntur. Ab Aufido flumine (vulgo *Fiume Ofanto*) usque ad Promontorium Salentinum, sive S. Mariæ ad Leucas, quo sanè tractu Barensis, & Lyciensis Provinciæ comprehenduntur: mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria se extendens observatur, & nulla ibidem flumina, parcique aquarum rivuli percurrunt, sed omia æstivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem respicit ventisque orientalibus, & aquilonaribus obnoxia est: æstate illic imbres rarissimi; quare, imo etiam ob vicinam Orientis exurentissimis caloribus Solis uritur Apulia; unde Populares illi coguntur respirare aetem quasi ab ardenti clibano effiantem. Solet tamen Lycii, & adjacentibus Oris spirare paulo ante, vel post Meridiem ab Adriatito veniens Favonius, qui aliquantulum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga est illa Incolarum; generaliter enim Populares illi sunt adusti temperamenti nigris capillis, subfusco, quandoque subpallido cutis colore præditi, macilenti, impatientes, iracundi, insomnes, magno mentis acumine præditi, ad discursum veloces, ad operationes promptissimi. Obnoxii potissimum sunt ardentissimis febribus. Phrænitidi, pleuritidi, dementiæ, aliisque morbis inflammatoriis; tantaque caloris est illis in Regionibus activitas, ut plurimos viderim in summam impatientiam: atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia sit Apulia, incredibili tamen telluris ubertate, salubritate aeris puri, sicci, aperti, nullo stagnantium aquarum squallore infecti, amœnitate maris, piscium denique: & carnium cujuslibet generis affluentia, nulli prorsus Italiæ Regioni cedit. Et verum fateor, me nullibi per Italiam, Dalmatiam, &c. suaviorem odorem, saporemque in fructibus observasse, quàm in Apulia. Vina illic penè omnia sunt nigra, & adeo flagrantia, ac potentia. ut potius pro balsamo ad vulnera, quàm pro deliciis ad convivia inservire videantur. Apulia, Barensis triticum, & amygdala in magna copia producit, & hoc nomine vulgo dicitur magnum horreum Italiæ, ac Regionum adiacentium. Apulia Lyciensis oleo, vino, & tritico summoperè abundat; & oleum illud, primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea, & ad exteras quasque Regiones transvehitur, Platanus, Populus, & hujusmodi arbores umbriferæ deliciis potissimum inservientes, rarò vegetant iis in locis. Sed per campos oliva, vitis, & triticum, per arva verò inculta rosmarinus, salvia, pulegium, & thymus uberrimè efflorescunt, suntque ordinaria Animantium pascua.

Hac in regione, præfata hominum, climatis, & telluris temperie prædita, cujusque geographiam, Prima exhibet figura, Tab. V. nascitur Tarantula animalculum frigoris impatiens, & hyemante cœlo sub terra se occultans, quo tempore nullis vescitur alimentis. Neapoli elapso decennio plures clausimus in phiala terra semiplena, prout ab Apulia venerunt, & ita absque cibo vixerunt per mensem, & amplius.

Licet insectum hoc incommodum sit hominibus, aliisque animalibus, illi tamen incommodum magis est aliud animalculum Vespæ non absimile, in dorso variegati coloris, in ventre verò nigricantis, quod Tarantulas, cæterosque Araneos avidè quærit, occidit, & depascitur. Verunta-

rantamen mirabilius est observatu, Tarantulas ipsas adeò esse inter se hostiles, ut si in aliquo vase decem, v. g. vivæ ponantur: eousque ad invicem occiduntur, donec una dumtaxat viva remaneat, ut sæpe Apuliæ; & Neapoli experti fuimus; imò si duo solummodò vivæ in reliquo vase claudantur, altera alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cœlo suis in specubus latent Tarantulæ; per initia verò æstatis ab iisdem prodeunt, arva incolunt, & insidias struunt viatoribus. Ruriculæ nostri, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt; tenuisque avenaceæ fistulæ sonum, apum murmuri non absimilem modulantur, quo audito foras exit Tarantula, ut muscas vel alia hujusmodi insecta quorum murmur esse putat, captet, captatur tamen ipsa à rustico insidiatore. Si tenui vibice motum, & gratum sibilum efficias, & exinde vibicis ad oram latibuli apponas, confestim videbis Tarantulam e specu prodeuntem, super vibicem ascedere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CAPUT III.

Anatome Tarantulæ.

TArantula est de genere Araneorum, seu Phalangiorum, eamque in secunda & tertia figura Tab. V. accuratissime, & ad vivum delineatam invenies Octo pedes habet, quatuor scilicet hinc inde ad latera, & singuli pedes terna internodia: duo anteriores pedes sunt minores cæteris sex, & hæc magnitudinis pedum diversitas omnibus fere Araneis familiaris est; nam modo anteriores posterioribus, modo hi anterioribus longiores sunt: idque putarem factum è summo Opifice, tum ad agilitatem, tum etiam ad commodum telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apulæ magnitudo æquat vel superat magnitudinem glandis, estque fere illius magnitudinis, quam exhibent figuræ secunda, & tertia. Tab. V. Corpus illius dividitur in duas partes principaliores, thoracem scilicet, & ventrem, quæ quamvis ab invicem sejuncta videantur, tenui tamen ligamento, seu nodulo thorax ventri unitur: Caput à thorace, & humeris nullo distinguitur segmento, sed una eademque sunt continuatio. In capite primo occurrit os, *o*, à quo duo tela prodeunt similia forcipi hamata, *aa*, quorum apex acutissimus est, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, suntque quasi veneni emissaria, substantia telorum crustacea est, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora sunt, atque acutiora; in fœminis contra obtusiora, & laxiora. Hos forcipes accurate delineatos vide in Micrographia *Philippi Bonanni*. Post tela seu forcipes occurrunt duo parvula cornua seu antenne duæ, *bb*, quæ prope illos oriuntur, duoque habent internodia, externa harum antennarum apex in maribus latior est, & crassior; in fœminis contra acutior, & subtilior, ut patet in figuris; antennas has continuò ac strenuè hinc inde movent, præcipuè cum propinquiores sunt prædæ.

In capite octo oculi observantur, quod familiare est singulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, sicuti nostra Tarantula, contra qui binoculi sunt, fila non texunt, quantum hactenus observare potui, & ab Octonoculis differunt magnitudine, figura, substantia, membrorum proportione, &c. Oculi leves sunt, & lucidi, nec monticulis, sive tuberculis exasperati, ut in aliis Insectis observavimus. Quatuor oculi majores sunt, & duo hinc inde ad latera capitis situantur absque microscopii ope facile visibiles; reliqui quatuor minores sunt, & linea paralella sub primis dispositi, & vix nisi per microscopium observabiles, singulos tamen in figuris Tarantularum descripsimus, ut videre est: oculorum color quandoque niger, quandoque subcæruleus. Sed quare hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cæterisque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice constituta sit, me sane latet, nisi asserendum esset plures oculos fa-

ciliori texendarum retium commodo aliquid conferre ; nam binoculi , qui fila non texunt , tanta oculorum copia non gaudent , ut diximus . Octonoculi Aranei alvum habent , quæ non exigua inciſura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quaſi appendices obſervantur , quæ ſunt veluti emiſſaria filorum texendis retibus neceſſariorum .

Tarantula piloſum animal eſt , pilique inſigniter prominent per univerſam corporis peripheriam . Color externus corporis varius eſt , nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum , aliæ cinericium , vel ſubalbum , aliæ ſubnigrum adinſtar coloris pulicum ; ſunt demum quæ maculis hinc inde ſtellatis conſperguntur . Tarantula conturnicei, vel ſubalbidi coloris ventrem habet rotundum , os parvum ; ſtellata verò dorſum acutius. Cutis illarum mollis eſt , in maribus tamen durior , ſed ad cruſtaceam ſubſtantiam non accedit .

De viſceribus Tarantulæ hic ſuperſedeo diſcurrere ; nam præ friabilitate , & mollitie eorundem detegi vix poteſt minima ſtructura ; meditor tamen eadem in aliquam ſubſtipticam aquam infundere , ut conſolidatis parumper partibus , ſectioni poſſint reſiſtere . *Hochius in ſua Microgn. obſerv.* 47. affirmat de Araneo longipede illum marino cancro ſimilem eſſe , & interna viſcera , viſceribus cancri marini non diſſimilia ſe deprehenſurum , ſi fragilior illorum ſubſtantia ſectionem admiſiſſet . Inter viſcera interna numerari quoque poterunt filorum conceptacula , qualia in bombycibus obſervarunt nuper Itali, & de illis fusè diſcurrit doctiſſimus *Redi de gener. inſectorum lat. edit. fol.* 177. ubi pariter de filo Aranearum multa ſcitu digna adducit . Notandum hic obiter Araneos octonoculos excrementa ſemper ejicere liquida, contra binoculos ſemper ſolida: quamvis utrique muſcis , & aliis hujuſmodi inſectulis veſcantur .

CAPUT IV.

Vaſa Seminalia , Ovum , & Generatio Tarantulæ exponuntur , ubi obiter nonnulla de Ovis Oſtrearum , & de Semine in genere .

Sicuti animantia cætera , ità pariter & Tarantula ex ovo ſuam ducit originem , & per ovum propagationem perpetuant Mas , & fœmina,in quarum propagatione mutuo gaudent conſortio , & vaſa ſeminis proportionata habent ; Fœmina ſcilicet ovarium , mas verò organa prolificum ſpiritum generantia , imo & penem , qui exurgit ex media commiſſura thoracis , & ventris , eſtque nigricans, intortus,& forma referens muſcæ aculeum ut obſervavit quoque in Araneis *Marc. Aurelius Severinus* decus magnum Italorum , & Calabriæ , & fusè notat in ſua Zootomia . Mares obſervantur minores fœminis , ſicciorique ſtructura præditi , ut videre eſt in figuris ; 2. & 3. Tab. V. illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores , reliqua ad exteriorem ſtructuram ſpectantia habent communia .

Hæc animalcula coeunt apparente Junio menſe , quo tempore animalia penè omnia prolifici ſeminis turgeſcentiam perpatiuntur . De coitu Araneorum in genere *Ariſtot. lib. 5. hiſt. animal. cap.* 8. hæc habet : *Cum fœmina deductam araneam traxerit , mas eandem mutuò trahit , quod ubi ſæpius fecerit coeunt, & averſis clunibus copulantur : nam propter alvum orbiculatam modus hic coeundi iis convenit* : hæc ille. An ita aversè , an verò os ori jugendo coeant Tarantulæ,adhuc obſervatione non didici . Si gravida ſecetur Tarantula , invenitur in ea ovarium exfolliculis ovulorum plenis coagmentatum . Circa æſtatis initia hæc ova fœcundari incipiunt , & tunc temporis Ventre turgido apparet Tarantula , qualem in tertia figura Tab. V. delineavi(ſecunda namque figura ejuſdem Tab. V. Tarantulam marem repræſentat) poſt elapſos aliquot à fœcundatione dies

ovulo-

MARE ADRIATICVM
C Durazzo
DVRAZZO
Barletta
Trani
Bisceglia
Molfetta
Cicuenazzo
Mola
Polignano
Manipoli
Bitonto
Bari
Bitetto
Conuersano
Pulignano
Nuci
Osuni
Brindisi
GOLFO DI VENETIA
TERRA DI OTRANTO
Taranto
Tuturano
Leccie
Sassono I.
Pisticcio
Albano
Salandrella F.
Sino F. GOLFO DI TARANTO
Nardo
Gallipoli
C. di Culveri
Maluignan
Castro
Trecase
S. Maria de Leuca
BOCCA DEL GOLFO DI VENETIA
Otranto
Lengueta
Corfu
val de Orso
C. della Lengueta
Cramata
Noia
Auidena
Lamendolara
Casale nuora
Ciuita Mandonia
Sibari ruina
Capo Trionto
Rossano
Conati
C. S. Giacomo
Longobuco
C. dell'Alice
C. Petraro
Rondo
Cuccari
Cosenza
MARE IONIVM
Fig II
Corona
Capo della Colonna
Capo della Naue
I. di C. Rizzuto
Mesuraca
Squillace
Nicastro
Mortarano
Castello
GOLFO DI S. EVFEMIA
CALA
Golfo di Squillace
Capo Manna
Capo di Stilo
Arricito
Roccella
Tarantula Mas.
Fig V.
Ouarium
Fig III
Fig IIII
Ouarium
Condoiani
Chareri
Lo Bianco
Reggio
Mesiano
Bora
T C di Spartiuento
scala
3 6 9 12 15 18 21 24 27 30
Tarantula Femina et Fecundata P. 417

ovulorum folliculum parturit, ejuſque figuram, quæ quarta eſt, deſcripſi in ipſa Tab. V.

Folliculus hic, ſive ovulorum congeries, quam parturit Tarantula, coloris eſt cœleſtis, ad differentiam ovarii cochlearum, quod ſubflavi, ac veluti ſplendentis coloris eſt. Poſtquam peperit antedictum folliculum, arctè illum amplectitur, ut in figuris 3. & 4. Tab. V. apparet: & ita amplexum per 10. 13. aut 20. continuos dies detinet, & exinde in campis deſerit, quouſque demum ab ulteriori Solis actuatione maturata ovula excludantur, Tarantula parit ova modo, quo cæteræ araneæ, eorumque emiſſarium prope alvum ſituatur, quod etiam *Altrovandus* vidit *de inſect. fol.* 625. ubi hæc habet: *Obſervavi ſanè captæ araneæ alvo magnum ovorum cumulum adeò exiguorum, ut atomis liceat comparare, erant autem candida, & digito compreſſa crepitum edebant.*

Non evadit fœcunda Tarantula, niſi peracto anno, vel biennio ad ſummum ſuæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem fœcunditati opportunam perveniſſe creditur. Tempore per coitus, & fœcundationis mas cum fœmina dulce ducunt conſortium, idque tandiu faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc verò marem non amplius obſervamus, utut fœmina toto æſtatis tempore plures ovulorũ folliculos pariat.

Folliculus ovulorum ſupradictus, figura, & magnitudine lupina ſimilis eſt, prout figura 4. Tab. V. repræſentat. Si per medium ſecetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ita ut centenos & amplius quandoque obſervavimus. Ovula prædicta ordinatè diſpoſita inter ſe ſunt, invicemque uniuntur tenuiſſimis quibuſdam, & flaccidis filulis, imò muco quodam ſui generis. Hanc ovulorum maſſam per medium ſectam figura 5. Tab. V. exhibet. Ovula prædicta ſeorſim ſumpta magnitudinis ſunt grani milii, quandoque ſeminum papaveris albi, ſuntque undequaque rotunda; exterior illorum membrana tenuiſſima eſt, & friabilis, intra cujus ſinum prima araneorum ſtamina reconduntur, ab ulteriori Solis actuatione mox mox manifeſtanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam uſque eorumdem excluſionem, maturationemque plures dies incedunt, quandoque verò triginta in æſtuoſo Apuliæ ſolo, citiùs, vel tardiùs prout Tarantula campeſtrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitarit.

Cum de ovulis inſectorum inciderit ſermo, non abs re erit pauca de ovis Oſtrearum exponere, utpotè quarum propagatio obſcura adhuc eſt apud Philoſophantes. In advectis elapſo Majo Neapoli Romani vivis Oſtreis, dum contemplarẽ lac inter illarum cavitatem fluitans, & obſervationes acutiori microſcopio pluries repeterem, deprehendi, tandem lac illud nil aliud eſſe, quàm congeriem minutiſſimorum ovulorum, ſeu minutiſſimarum oſtreolarum ſucco cuidam mucaginoſo ac velut reſinoſo confuſorum; imò ſi ſuper vitrum extendatur lac illud & lumini fortiori objiciatur, deinde microſcopio obſervetur, quædam motus oſcillatio, ac partium lactis hinc inde progreſſus deprehendetur, quaſi progreſſiones illæ eſſent futuri animantis prima motus inchoamenta. De motibus hiſce vividiſſimis in aliis animalium ſeminibus à Medico in Italia celeberrimo obſervatis, plura dicere ſuperſedeo, ne caſtas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens capræ emulſum, ſuper vitrum extenſum, & microſcopio obſervatum repræſentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc inde agiliter ſe moventium: motum hunc agiliſſimum in globulis obſervavi quoque ſecunda, & tertia ab emulſione die, dummodo tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit: Etſi lacti parum aquæ miſceatur: diſtinctior ille motus apparebit. Obſervationes has faciebam microſcopio trium lentium ita compoſito, ut res obſervandæ lumini commodè objici poſſent, & ita diligentiùs, acutiùſque intueri.

Sed ad oſtrearum lac redeamus, quod ſuperius diximus, nil aliud eſſe, quàm con-

geriem infinitorum ovulorum, seu minimarum ostreolarum, mucagini seu resinoso cuidam succo confusarum, ut in magnis viviſque ostreis observavimus. Ad quid tamen inserviat album illud, ac mucosum gluten ovulis interspersum, ipse profectò nescirem, nisi assererem factum esse ab authore naturæ, ut non solùm blandum quendam, ac veluti balsamicum madorem tenellis ostrearum fœturis conciliet, quo possint celeriùs maturari; verùm etiam ut minimas illas fœturas jam à matre emissas, scopulis, firmet, & agglutinet, ad hoc, ut & ventorum, & maris incursibus potenter resistant, & per concillatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

CAPUT V.

De morsu Tarantulæ.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore venenifera est Tarantula, sed Apuliæ dumtaxat, atque æstivo tempore, præsertim urente canicula. Hyeme, si mordet, non offendit, imò, quod mirum est, Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt, si mordent, ne quidem offendunt, quocumque demum tempore mordeant. Noxiæ igitur sunt, quæ Apuliæ campos accolunt; & potissimum æstivo tempore, quia tunc ab urentissimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoscumque sibi obvios impetunt. Non solùm hominibus sed aliis quoque animalibus noxiæ sunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit *Ælianus lib. 1 cap. 8.* ubi ait: *cervis esse perniciosas, quibus hædera pro medela est, & nisi eam brevi comederint, moriuntur.* Ictus illarum graviores putantur à Nostratibus eo tempore, quo coeunt, idest circa initia æstatis, exaltato scilicet veneno; & ob veneris; ob æstivi caloris orgasmum, sicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominus tamen, tam concubitus tempore, quàm per æstatis decursum venenosus summopere est illarum morsus.

In Apulia Barensi messores frequentius ab iis mordentur: illic enim vastissima, & oculo mehercle gratissima camporum planities spectatur, præsertim dum tritico universa luxuriat. Et cum rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem crescant (tellus namque omnis tritico seritur) arva illa omnia torrentur, ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de causa Tarantulæ in majorem rabiem actæ, & caloris impetu lacessitæ rabidiùs messores, & viatores mordent. Earumque morsibus messores potissimum obnoxii sunt; nam Tarantula vel per sulcorum squallorem, vel per tritici fistulas progrediens, manibus, vel pedibus occurrendo veneniferum morsum infligit: quamobrem messores occreolis pedes vestiunt, ut à morsibus tutiores evadant.

Communiter credunt viperam non mordere, nisi irritatam, prout in circumforaneis observamus, qui à morsibus illarum immunes sunt, propterea quod dexterrime, & sine vi eisdem tractant. Super hoc assertum fundata est opinio *Domini Charras* de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, sed totam veneni vim consistere in spiritibus viperæ inflammatis, & excandescentibus ob vim eidem illatam, spirituſque ita inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inseruntur, universam illam funestorum symptomatum procellam confestim producunt. Sed cum solida Viri doctissimi *Domini Redi* nostri amicissimi experimenta contrarium evincant, æqui rerum æstimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcussam veritatem stabiliant. An eadem quæstio movenda sit de veneno Tarantulæ, judicio acriores decernant. Hoc unum scio per autopsiam, Tarantulam vigilantes æque ac dormientes, irritatam, vel non irritatam semper mordere, & semper veneniferam labem afferre. Pariter morsus tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenum ne sit, an potius inflammatorum, venatorumque spirituum vehiculum, me sanè

latet

latet. Experientia quoque popularium noſtrorum conſtat, non ſolùm exitiales eſſe Tarantularum ictus, verùm etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit ſuffocata; quod etiam confirmat oculatus teſtis *Epiphanius Ferdinandus cap. 2. obſerv. 81.* In quo caſu corruit opinio omni de ſpiritibus inflammatis; nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguitur; igitur in ſolidiori ſubjecto, veneni Tarantulini indolem latere aſſerendum erit.

Qui morſi ſunt à Tarantula, ſentiunt ictum non abſimilem ei, quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumſcribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius hujuſmodi coloris. Dolor ſuperveuit vehementiſſimus, quandoque loco doloris ſtupor, atque hujuſmodi ſymptomata varia ſunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione, temperie ægri, & conſimilibus, quæ clariùs patere non poterunt, niſi deſcribendo nonnullas ægrorum hiſtorias, ut paulò infrà clarior fiet.

CAPUT VI.

Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur.

Undequaque infelix eſt humana vita, infelicior tamen ſi morbis, infeliciſſima ſi venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole cæteris venenis inſueta, dum ſemel contagio ſuo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, ſi præſtò non fuerit muſica, & opportunus remediorum uſus; vel ſi hæc præſto ſint, non perinde tamen venenum omninò extinguitur: ſed in fluidis adeo altè illius veſtigia imprimuntur, ut ſingulis annis, & potiſſimum tribus æſtatis menſibus veluti revivifcat, & niſi anniverſaria illa reviviſcentia choreis, antidotiſque pro tempore demulceatur; toto illo anno ægrotantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, ut plurimum mordent Tarantulæ. Demorſi ſi vigilant, ſentiunt ictum, veluti à formica, aut ape inflictum. Demorſa pars quandoque dolore, quandoque ſtupore inſigni præhenditur, circulo livido, nigro, aut ſubflavo ſtatim coloratur; paulo poſt in tumorem doloroſum attolitur, qui poſt inſtitutam muſicam, & remediorum uſum ſponte cum aliis recedit ſymptomatis.

Pauci elapſis horis à morſu patientes ingenti cordis angore, gravi mœſtitia, ſed graviori ſpirandi difficultate primo corripiuntur, mœſta voce conquerentur, oculis turbatis inſpiciunt, & interpellati ab adſtantibus ubinam doleant, vel nihil reſpondent, vel affectam cordis regionem manu pectori appoſita demonſtrant, quaſi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hæc frequentius in Tarantatis prima morbi invaſione obſervantur, non ſunt tamen perpetua, & ſingulis ægrotantibus communia: imo nec à ſingulis Tarantulis producuntur, ſed varia pro varia Tarantularum natura, ægri temperie calore æſtivo magis minuſve adurente. Noſtrates namque obſervarunt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis incolentes, ſæviores eſſe, & ab iis demorſos gravioribus corripi ſymptomatis, imo variis delectari coloribus præcipue rubro, viridi, cæruleo, &c. rarò autem nigricanti. Et ſi adſtantes incedant veſtibus eo colore diffuſis, qui Tarantatis ingratus eſt, neceſſe eſt, ut ab illorum aſpectu recedant; nam ad intuitum moleſto coloris angore cordis & ſymptomatum recrudeſcentia ſtatim corripiuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia quoque producuntur ſymptomata Tarantula ſubalbida produxit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ventris pungens, & diarrhæa. Tarantula ſtellata acutiorem dolorem, & pruritum affert; imo & ſtuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis, &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorſo, ſpaſmus, rigor, & ſudor frigidus univerſalis, aphonia, in vomitum

tum propensio, tensio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in historiis infra dicenda.

Cum multiplicia, ac penè incredibilia sunt Tarantatorum symptomata, quorum multa à deprevata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum, si asseramus, venenum Tarantulinum post exacerbationem vehementium symptomatum primis diebus apparentium, desinere demum in melancholiam sui generis, eo usque ægrorum cervicibus imminentem donec vel saltatione, vel musica, vel ætatis mutatione virulenti characteres è sanguine, & fluido nervorum penitus eliminentur, quæ felicitas rarò contigit, nam semel demorsi, imposterum non sanantur amplius, ut certò constat.

Assertum hoc innumera confirmant symptomata, depravatæ phantasiæ naturam redolentia; multi namque ex Tarantatis sepulchra, & solitaria loca desiderant in feretro mortuorum se extendunt tanquam mortui. In puteum ceu desperati se projiciunt. Virgines, & Mulieres, cæteroquin honestæ, solutis verecundiæ habenis vehementer suspirant, ululant, indecorè moventur, partes obscœnas patefaciunt, motum pensilem amant, &c. nonnulli volutantur in limo tanquam sues, & volutatione hac summopere delectantur. Alii verberibus cædi desiderant in ano, calcaneis, pedibus, dorso, &c. Alii cursu magnam sentiunt utilitatem. De colore curiosa quoque observantur; Tarantatis namque his coloribus delectantur, aliis contra graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantasiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & afliguntur.

CAPUT VII.

Cætera symptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonstratur.

GEneraliter loquendo symptomata Tarantatorum, primo veneni insultu similia sunt iis, quæ in maligna febri ex coagulatione observari solent, qualia sunt angor cordis, spirandi difficultas, omnimoda ferè pulsus oppressio, animalium, vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium testis oculatus est optimus Parens meus, isque apud Lycienses in Apulia Medicus, ut omnibus constat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis ab hinc annis observavit; quod cum tales ægroti maligna febri ex coagulatione laborassent & multa in illis apparerent symptomata Tarantatorum symptomatis multum analoga, Parentes judicarunt à Tarantula demorsos fuisse (repugnante interim summoperè optimo sene parente meo, qui morbum revera esse malignam febrim ex coagulatione asserebat) & ideo adveniente musica, choream & saltationem inchoarunt patientes, jussu, & hortatu Parentum: ex iis duo saltando mortem accelerarunt, tertius verò in ipso chorearum actu expiravit; exinde deducimus malignam febrim ex coagulatione, imponere sæpissime Medicis sub specie veneni tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum tarantulinum præcipuam sedem figere in liquido nervorum sive in spiritibus animalibus; si quidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores ossium, impotentia ad motum, ventriculi dolores, cordis oppressiones, & reliqua hujus generis symptomata morbosam spirituum naturam abunde patefaciunt; non excludendo tamen antecedentem ipsius sanguinis virulentam quoque indispositionem.

Præcipua membra, quæ in Tarantatis mul-

mulctari videntur, sunt ventriculus, & cor (si pro corde intelligenda sit sanguinis massa per cor circulans, non litigo) ideo rarò illi immunes sunt doloribus ventriculi, nausea, siti, inappetentia; nec non angore cordis, convulsione, gravitate, & afflictione circa pectus, unde semper sunt luctuosi, suspirioſi, pallidi, & taciturni. Notatu quoque dignum est multas mulieres ex nostratibus chlorosi laborantes, eadem ferè pati symptomata, quæ Tarantati, & quoniam pro Tarantatis habitæ sunt, consueto more singulis annis saltarunt, & per saltationes à chlorosi diuturnisque hysteriis immunes omninò evaserunt, quoniam antedictæ mulieres à chlorosi, variisque hujusmodi diuturnis morbis saltando, & sudores hac ratione eliciendo liberatæ sunt: dogma practicum exindè deducitur, quod tales mulierum morbi nunquam rationalibus curabuntur, quàm per medicamenta roborantia, effœtam, atque elanguidam sanguinis massam exaltantia; non verò per purgantia, saccharata, & similia majorem languorem sanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effœtam, ac debilem sanguinis massam in chronicis morbis, laudo maximoperè equitationes in aere rusticano factas singulis diebus, hora potissimùm matutina, quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinùs eliminavi. Hæc obiter de equitatione, & saltatione in curandis chronicis adnotavi, ut clariùs pateret, quantùm valeat exercitium ad roborandam, restituendamque emortuam penè sanguinis massam in chronicis; irrito quovis alio remediorum genere, præcipuè si ab animi pathemate oriantur; equitatio tamen præ cæteris laudatur, utpotè in quo tota vis successionis ab equo facta intimum ventrem terminatur, ubi fermenta excitantur, & stagnans materies circulum amissum recuperat.

Non reticendum hic erit, quod licèt in nostris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen, quarum inter Tarantatos pars magna est, morbum hunc frequentissimè simulant per symptomata eidem familiaria; nam sivè amoris igniculis, sivè jactura rei familiaris, sivè aliorum malorum mulieribus propriorum tædio affi iuntur, ob assiduum de talibus objectis mœrorem in desperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita solitaria adinstar Claustralium, ab omni quamvis honesta familiarium hominum confabulatione immunis. Accedit pariter aer adustissimus, temperies mulierum ardentissima, cibi calidi, & maximè alibiles, otiosa vita, &c. Atque tam prioribus, quàm superioribus hisce de causis in mœrorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque rationi omni musicos concentu, & choreis delectantur summoperè; undè ut opportuna hac musices occasione solis Tarantatis permissa utantur, Tarantatas fingunt, fuco autem, & simulationi accedunt pallor vultus, mœror, spirandi difficultas, angor cordis, depravata imaginatio, & reliqua simulati potius, quàm veri Tarantularum veneni symptomata (& cum maximè grata sit hæc chorea Mulieribus, cessit apud nostrates in adagium; (*Il Carnevaletto delle Donne*) Et quamvis solæ mulieres morbum hunc quandoque simulent, non perinde tamen suspicandum hoc etiam eride reliquis Tarantatis; nam nonnulli Viri cæteroquin eruditi & Religioſi, cum minimè Tarantatis crederent, periculum in se ipsis fecerunt, & in Apulia demorsi à Tarantula, in imminens vitæ discrimen inciderunt, & nisi præsto fuisset musica, brevi animam se efflaturos fatebantur, ut asserit etiam *Epiphanius* noster loco laudato.

Tarantula, ut diximus, venenifera dumtaxat est in Apulia, & præsertim camporum incola, nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non pernicioso pollet veneno. Et si eadem campestris Apuliæ Tarantula in exteras regiones, Neapolim scilicet, Romam, &c. transferatur: si mordebit, nulla ibidem afferet patientibus incommoda, & si afferet, pauca erunt, & levia, ut inferiùs in hiſto-

hiſtoriis. Dicunt nonnulli tandiu in Tarantatis vigere venenum, quandiù ipſa vivit Tarantula, &c. ſed cum hoc falſiſſimum ſit, ut experientia infallibili apud Noſtrates conſtat, nihil immorabor in hac refellenda falſitate.

Non ſolùm Tarantulæ Apulæ, verùm etiam ſcorpiones Apuli veneniferi ſunt: ob ſervatione namque conſtat, à ſcorpione punctos eadem fere pati ſymptomata, ac ſi à Tarantula morſi eſſent; chorea delectantur, & muſica, iiſdem dumtaxat ſanantur, ut infra in hiſtoriis, &c. Hac de cauſa quamplures Græci ſenes, & populares noſtri arbitrati ſunt ſymptomata ea omnia, quæ vulgò Tarantulis adſcribuntur, pendere potiſſimùm à ſcorpionum morſu. Sed quoniam aſſertum hoc falſitatis redargui inconcuſſa Regionum noſtrarum experientia, ideò in præſenti ſtatuemus Tarantulam æque ac Scorpionem Apuliæ eſſe ſummoperè veneniferos; eadem ferè producere ſymptomata, & iiſdem remediis, muſica ſcilicet, choreis, &c. ſanari, ſcorpiones tamen minùs virulenti ſunt, quàm in Africa, magis verò quàm in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorſi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus muſica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminenti morte liberantur. Cæterum veneni ſeminia, more reliquis inſueto, adeò altè incoquuntur humoribus, ut vix deleri poſſint, imò ferè ſemper ad mortem uſque comitantur patientem, &c. Et quod ſemper diximus, Tarantulæ venenum ſemel corpori illatum indelebile impoſterum eſt.

Periodum, & recrudeſcentiam venenorum curioſum eſt indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque annos maſſæ ſanguineæ inhæſit, ſtatiſque temporibus recrudeſcendo ad mortem uſque patientis duravit, hac de re legi meretur hiſtoria *Hildani cent. 2. obſ. 26.* de Matrona, quæ à cane rabido demorſa per triginta ferè annorum ſpatium ſingulo ferè ſeptennio veneni recrudeſcentia patiebatur, donec tandem mortua fuit. Vulgò credunt venenum caninum ſi elapſis 40. diebus non manifeſtetur, impoſterum non amplius manifeſtari, ſed hoc falſum eſſe præfata *Hildani* teſtatur hiſtoria. Nos quoque Romæ de anno 2695. vidimus Pharmacopæum, qui cum demorſus fuiſſet à cane, menſe Junio ejuſdem anni, in Urbinatenſi Civitate Patria ſua, & exinde Romam veniſſet, derepentè factus maniaco-hydrophobus, poſt biduum periit, circa medietatem Octobris nuper elapſi. Hoc idem quoque obſervavit Neapoli in Juvene Medico Vir celeberrimus *Lucas Tozzius* Summi Pontif. hodie Archiater, ut nuper mihi familiariter narrabat. *Fracaſtorius lib. 1. de morb. contag.* ait: *Vidi ipſe puerum, qui poſt octo menſes, ex quo demorſus fuerat à cane, contagionem oſtendit, ex qua mox periit*, &c. Venereæ luis caracter ad 30. & plures annos ſanguini inhæret abſque ulla moleſtia: & incommoda patientis valetudine; recrudeſcit tamen derepentè tanta ſymptomatum vehementia, ac ſi tunc primò ſuperveniſſet. Tarantulæ venenum ſingulis annis, & potiſſimum circa illud tempus, quo patienti illatum fuit infallibiliter recrudeſcit. Dum calor Solis ardentiùs exurere incipit, quod contingit circa initia Julii, & Auguſti, Tarantati lentè venientem recrudeſcentiam veneni perſentiunt, ſeque manifeſtantem per inappetentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, ſitim, oſſium veluti fracturam, & hujuſmodi alia, quæ quandoque ſenſim, quandoque derepentè ſuperveniunt, & veneni paroxiſmum incutiunt. Si patientes de præfatis ſymptomatis lentè ſubrepentibus advertuntur, ſtatim ad muſicam, & choream confugiunt, ne à ſuperveniente derepentè paroxiſmo corripiantur. Si verò paroxiſmus abſque præviis antedictorum ſymptomatum nunciis inopinato ægrum invadat, tunc ille veluti fulmine tactus humi concidit ſemimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, ſuffocatione, & ſpirandi difficultate corripitur, & ita jacet, quouſque veniant Cytharædi, quorum conſueto modulamine audito, ſenſim in vi-

tam

tam reſtituitur, ad choream diſponitur, atqre artus primò, mox verò univerſum corpus movet.

Si debito tempore æger non ſaltaverit, toto illo anno graviſſimis urgetur ſymptomatis, icteritio ſcilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentia, febricula, & reliquis morbis toties repetitis; imò ſi Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, ſtatim dolore ventriculi moleſtiſſimo aggrediuntur. At ſi ſingulis annis conſueto tempore ſaltaverit, ſudaverit, & muſices ſono veneni ſeminia foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis ſubjacet ſymptomatis modò recenſitis.

CAPUT VIII.

Curatio morſus Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.

SAlus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit in ancipiti eſt, multò magis ſi à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorſi ſint, quorum plurimi brevi horarum ſpatio moriuntur, irritis & muſica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt auctores venenorum effectus, ad coagulantes ſcilicet, & diſſolventes maſſam ſanguineam. Et phænomenis toties repetitis quiſquis deducere poterit venenum Tarantularum, diſponere humores ad coagulum, ſivè incraſſationem; idque ſatis indicant repentina pulſus oppreſſio, angor cordis, maxima ſpirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque univerſalis, ſopor gravis, & reliqua hiſce analoga, quæ quidem varia ſunt pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morboſa aliqua diſpoſitione, calore ætatis magis minuſve ardenti, &c.

Sivè à Tarantula, ſivè à Scorpione Apulis morſus quis fuerit, indicationes curativæ ſunt, diſſolvendi, attenuandi, quæ humores virulento afflatos contagio, per medicamenta alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parùm diverſa ab iis, quibus utuntur Medici in dimorſis à vipera. Demorſum locum ſtatim ſcarificant Noſtrates lanceola, & quoniam magnus ſtupor affectum locum interdùm occupat, patientes ſcarificationis dolorem non ſentiunt. Facta ſcarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem, exindè theriaca, & alio contuſo, quandoque mythridatio, aut confectione orvietana partem fovent, donec venenum aliquantiſper fuerit debilitatum.

Ipſe verò (ſi meo arbitratu uti unquam licebit,) demorſum locum candenti ferramento ſtatim adurerem; ignis namque cum ſit genere ſtimulorum, iſque ſtimulus vehementiſſimus excitat in fibris affecti loci, & ſucceſſivè in toto ſyſtemate fibrarum humani corporis oſcillationem quandam ſivè motum vividum, continuatum, & vehementem, qua ratione humores, qui ſunt ad contactum, ſolidorum ità oſcillantium, ſolvuntur, dimoventur, attenuanturque, & veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præſertim in affecto loco, ubi ſtimulus ignis eſt potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipſe adhuc expertus ſum nec ab aliis didici auctoribus, ſuperſedeo nunc à majori illorum præconio; obiter tamtn notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries obſervavi, uſtionem candenti ferramento factam incipiente gangræna, vel incipientibus, ſed ſordidis, ulceribus, graviſſima damna intuliſſe; nam per cruſtam illam ab uſtione intempeſtiva productam, hiantia fibrillarum, vaſorumque oſcula prorsùs clauſa fuerunt; ideò impedita neceſſaria coroſivi, & gangrænoſi humoris per ea repurgatione, nil mirum, quod noxius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diverſitate partium, in quibus deponebatur, diverſa, & gravia adduxerit ſymptomata. Porrò aduſta pars prorùrs eſiccabatur, & ingreſcebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpoſitis mors ſupervenlebat, ut non ſemel ab-

servavi patavii, aliisque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum suspicione malignitatis, & magna humoris erosione, non sunt statim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia caustica; sed foveri incipiant decoctis balsamicis, amaricantibus, vulnerariis, & similibus, quibus corrosivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fioræ flaccidæ ac ferè erosæ consolidantur, & circulantibus per effectum locum humoribus balsamicæ potionis quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hìc candidè fateor, quod si postpositis unguentaceis, & oleosis vulgariũ Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balsamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recensita patienter, atque assiduè maligna, & gangrænosa ulcera in corruptionem, aut incurabilem statum degenerabunt. Cæterum si remediis hisce statim præscriptis nil proficies; sed in ulcere contagium, & depascentia supervenerint, in his duobus casibus dumtaxat, ad ustionem, remedia caustica, & tandem ad membri abscissionem, si gangræniſmus immineat, deveniendum, Inusto ulcere curandum: ut citissimè decidat eschara, ne per illam occlusa vasorum inustorum oscula, maligni humoris eruptionem impediant, ut supra observavimus; succo petroselini inuncta pars, brevi de se escharam emittit, si super ambustum locum insuffletur flos farinæ tritici in tenuissimum alchool redactæ, & exindè superponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda, postea oleo lini foveatur, decidet quoque eschara, ut vidi Patavii curante Domino *Marchetto*.

Sed è diverticulo in viam. Nostrates postquam demorsum à Tarantula locum, & scarificaverint, & alexipharmacis inuxerint, ad interna demum remedia se convertunt. Inter hæc primas tenent *spir. vin. rosmarinatus, sivè aq. Reg. Ung. vel potiùs ipsa essentia rosmarini per se destillata, & sumpta cum aqua theriac. cortic. citri, vel hyssopi, meliss. serpilli*, &c. statim itaque exhiberi poteris, *spir. vini rosmarinatus ab unc. i. ad ii. cum aq. serpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato*, ægerque in lecto cooperiatur ad sudores eliciendos, quibus faciliùs extorquendis pannum lineum spiritu vini madidum, quo nudum corpus obvolvatur patientis, priùs tamen calefactum leniter, summoperè laudatur. *Epiphanius Ferdinandus* sequens electuariũ quod antiphalangium vocat, tanquam summoperè utile, & à se expertum in observationibus suis proponit: sit igitur. *Recip. bacc. myrt. & thamaricis an. un. i. semin. pastinac. nigellæ, agn. cast. dauci, anisi, cumini, & origani, an. drag. i. terr. sigill. & boli arm. orient. an. drag. ii. cum syr. tot. citr. f. s. a. electuar. de quo sumat quotidie mane dragm. ii. & superbibat brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis*. Cæterum frustranea propemodum sunt, tùm hæc, tum alia remedia, quæ proponi possent, nisi præstò sit, & adhibeatur musica, ut constans, & infallibilis nostrarum Regionum evincit experientia. Siquidem musica præcipuum est Tarantatorum antidotum, qua quidem audita, quamvis adinstar apoplecticorum jaceant patientes, sensim movere incipiunt manus, pedes, & exinde reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur, & erecti, ululant, suspirant, obscœna eventilant, & saltationes integro triduo absolvunt, Sed de his specialim.

CAPUT IX.

Chorea, & Musica sunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus saltandi Apuliæ familiaris describitur.

QUoniam irritis quibuscumque remediis; brevi intereunt Tarantatis, nisi musica præstò fuerit: ideo de modo saltandi nobis familiaris pauca mox dicemus.

A Tarantula demorsi paulò post humi concidunt semimortui, cum totali virium, & sensum jactura: difficulter quandoque spirant, quandoque luctuosè suspirant, fre-

frequenter tamen immobiles jacent, ac velut exanimes. Inchoato muſices ſono ſenſim miteſcere incipiunt ſymptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes movere incipit, & ſucceſſivè cætera membra, creſcenteque ſonorum modulamine, motus ipſe membrorum augetur, & ſi patiens humi jacet, vehementiſſimè in pedes elevatur, ſaltationes inchoat, ſuſpirat, & modis ferè admirandis contorquetur. Vehementes has ac primas ſaltationes pluribus horis, ſed frequenter duabus, tribuſve horis continuat; poſtquam verò pauluìùm quieverit in lecto ad ſudores abſtergendos, vireſque reficiendas, eadem vehementia ſaltationes redintegrat, & facta ſupputatione duodecim ferè horas quotidiè impedit in ſaltationibus viciſſim inſtitutis. Et quod mirum eſt, non ſolùm à vehementibus hiſce ſaltationum laboribus laſſitudinem, aut debilitatem aliquam non ſentiunt patientes. Sed exindè, ut ajunt, agiliores, fortioreſque evadunt.

Saltationes inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli abſque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem: coguntur tamen interdum quieſcere, non laſſitudinis cauſa, ſed quia diſſonantiam aliquam in muſicis inſtrumentis percipiunt; quam dum perceperint, adeò vehementibus corripiuntur ſuſpiriis, & angoribus cordis, ut dictu ſit incredibile; imò tandiù ſuſpirant, & affliguntur, donec ad conſonantiam redacto inſtrumento ſaltare denuò incipiant. Mirum quoque eſt, quod rudes puellæ, & inculti ruſtici, qui unquam ne viderunt quidem nobiliora muſices inſtrumenta, ſaltationis tamen tempore, tam periti evadant diſſonantiarum, & conſonantiarum artifices, & cenſores.

Circa horam meridianam quieſcunt à ſono, & chorea, lectoque componuntur ad ſudorum evocationem, quibus evocatis, & abſterſis tenui brodio, vel ſimili tenui cibo reficiuntur; nam graviſſima, qua tunc detinentur innapetentia, lautiorem ciborum copiam vix ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad ſummum, ſaltationes renovant eadem vehementia, eaſque continuant modo ſupradicto uſque ad Veſperas. Veſperi denuò lectulum ingrediuntur, ſudores excitant, iiſque abſterſis tenui victu reficiuntur, & ſomno demùm ſe componunt. Hic ſaltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, rarò ad ſextum extenditur.

Generaliter ſaltandi terminus incertus eſt, multi namque tandiu ſaltant, donec ab omnibus ſolutos ſymptomatis ſe perſentiunt, quod frequentiſſimè ſuccedit poſt tertium vel quartum diem; tunc enim ſpoliata ſanguis maſſa virulentis partibus per ſupervenientes ſudores, priſtina ſalutis commoda recuperat patiens, & toto illo anno à pravi morbi ſymptomatis immunis vivit. Et quamvis per ſudores ſaltationibus provocatis venenoſa morbi feminia a ſanguine eliminentur, non perinde tamen ſequitur, ut ſudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præſtare poſſint. Nam plures ex noſtratibus Medicis, quamvis, poſtpoſita ſaltatione, ſudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante ſuſpectam paroxiſmi invaſionem; nihilominùs tamen paroxiſmus verè ſupervenit, & majori cum impetu, fuitque neceſſarium choream adire, & novos ſudores per repetitas ſaltationes procurare & ita paroxiſmum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorſus fuit patiens, recrudeſcunt gravia hujus morbi ſymptomata; unde qui prompti non ſunt in antevertendo morbi inſultu per conſuetas choreas, ipſos paroxiſmus derepentè ingruens præoccupat, ideò ubicumq; reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum, &c. de quibus omnibus admoniti parentes ſtatim cytharœdos vocant, ut ſonos inchoent, quibus auditis ſenſim reſipiſcit patiens, primò manus, mox pedes, dein reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & ſaltationes conſueto more abſolvit. Et ut ſupra indicavimus, ſi opportuno tem-

pore non ſaltaverit, ſudoreſque hoc pacto evocaverit patiens, toto illo anno miſerrimè decruciatur inappetentia, colore cutis icterico, laſſitudine univerſali, & reliquis ſupra recenſitis malis, quæ magis magiſque ingraveſcunt, ſi annis ſequentibus ne quidem ſaltaverit, donec tandem in cachexiam, hydropem, & morbos incurabiles incidat.

Nonnulla curioſa hìc ſubnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Univerſaliter omnes Tarantati in magno illo ſaltationum vigore ſuſpirant, altè conquerentur, ebriorum adinſtar internorum externorumque ſenſuum rectum uſum ferè amittunt, Adſtantes, & Parentes confusè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordatur. Ex illis tamen nonnulli, ſaltationis tempore delectantur ſummoperè frondibus vitis; vel arundinis, eaſque manibus per aera circumferunt, aqua madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipſam manus, & faciem immergunt. Alii rubras veſtes, vel nudos enſes manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, ſaltantes cum frondibus vitis, demorſos eſſe à Tarantula, contrà cum enſibus nudis, ab Apulo Scorpione, qua de re fides ſit apud ipſum vulgus. Alii dum parum à ſaltatione quieverint, humi cavcam effodiunt, aqua implent, & in luto illo veluti ſues volutari ſummoperè cupiunt. Demum inter initia ſaltationis quandoque enſes petunt, & artem gladiatoriam ſaltando exercentes, quandoque ſpeculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem vehementiſſime ſuſpirant. Quandoque veſtes pretioſas, pulchra induſia, monilia, & alia hujus generis ornamenta petunt; magnaque reverentia ab adſtantibus accìpiunt, & omnia ordinatè diſponunt circa aream, in qua ſaltationes ducunt, iiſque viciſſim utuntur, ac delectantur ſaltationis tempore juxtà varios impulſus, quos læſa imaginatio intus excitaverit veſtibus, & induſiiis coloris amœni, ut plurimum rubri, cærulei, & flammei delectantur; nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aſpectum ſuſpirant, & adſtantes tali colore incedentes quaſi manibus impetunt, & foras exire jubent, &c.

CAPUT X.

Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur.

QUemadmodum Tarantulæ ſunt diverſæ magnitudinis, coloris, & virulentiæ, ità & Tarantati à diverſis ſonorum generibus ad ſaltandum excitantur, delectanturque, prout à variæ ſpeciei Tarantula fuerint demorſi; imò non ſolùm ſinguli patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verùm etiam & particulari inſtrumento, alii ſcilicet fiſtula paſtorali, alii tympano parvo, Cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curioſum eſt obſervare, quod Cytharœdi interdum, quamvis tria vel quatuor diverſa ſonorum genera efformaverint, ab iis tamen patientes ne minimum ad ſaltationes moventur, dum verò aliud efformant à præfatis diverſum, & ipſorum veneno forſan accommodatum, ſtatim ad illum ſuſpirant, & ſaltare vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum eſt, patientes, licet ſuo quique delectentur ſono, omnes tamen velociſſima ſonorum modulamina deſiderare (quæ ſonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella*). Ideò Cytharœdi horum non ignari, faciliter mulierum fucum ſolent manifeſtare, nam ſi viderint mulierum ad quoſcumque ſonorum concentus veloces, aut tardos, & ſimiles alios ſtatim, imò & indiſcriminatim ſaltare, dicunt eam non eſſe revera Tarantatam, uti poſtea experientia certum comperitur.

Atque hæc ſunt, quæ de chorea ejuſdemque effectibus breviter adnotavimus, reliquum eſt, ut mox perpendamus, an ipſa Tarantula ad muſices ſonum revera ſaltet, & an alia animalia ab eadem demorſa ad ſaltandum cogantur.

Tarantulam ad ſonorum concentus ſal-

tare

tare nonnulli crediderunt, inter quos *kircherus mund. magnet. lib.* 13. *part.* 8. aliique auctores, qui ex alienis dictis potius, quà per autopsiam hac de re judicarunt. Ex antedictis tamen sciendum Tarantulam esse de genere Araneorum, sive Phalangiorum octonoculorum, cujus substantia ferè tota friabilis, membranea, & subtilissima est, atque sui generis nutritia lympha turgescent (sanguinis namque vestigia, rarò in eadem observavimus) unde hac ratione à quolibet, vel levissimo motu externo, in subsultus involuntarios impelli posse credendum.

Porrò Tarantula ex natura sua ad saltus, motusque vehementiores prona est, & ferè nunquam quiescere observatur, multò magis si adurens æstatis calor accesserit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus subsultorios eandem adigunt. Cum intuerer interdùm avulsum Tarantulæ pedem integris ferè horis duabus subsultorios vehementioresque motus in illo observavi. Duobus his motibus si tertium accedat, undulatio scilicet aeris; & vehemens ejusdem pressio a musicis instrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non est, si ea ad musices sonum subsilire tunc temporis videatur, subsultusque illi externis motibus potùis debeantur, quàm voluptati Tarantulæ ex necessario naturæ instinctu ad sonum subsilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum *de vi percussionis*, quem nuperis annis emisit vir celeberrimus *Borellus* Academiæ Neapolitanæ & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulsus arcana examinantur. Cæterum quamvis hæc ipse sentiam, non perinde tamen omninò nego Tarantulam ad musices sonum ex interna quasi voluptate subsilire, præsertim cùm *Epiphanius* laudatus hoc asserat, & alii quamplures testes oculares, sed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox an reliqua animalia Tarantula demorsa saltare cogantur, ut homo. Nostrates passim opinantur affirmativè, & ab oculatis testibus hoc pluries audivimus. *Sennertus* quoque *lib.* 1. *cap.* 7. *ex Epiphanio in suis observ.* refert vespam à Tarantula demorsam, unà cum ipsa Tarantula saltasse ad sonum fidicinum, imò & gallum demorsum pariter saltasse. An Animalia demorsa iisdem de causis saltare cogantur, quibus Tarantulam ad saltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen quod sicuti à cane rabido demorsi ululant adinstar canum, aliasque operationes canibus analogas exercent, ob impressas forsan in illato veneno rabidi animalis ideas. Ità pariter si in summè activo Tarantulæ veneno ejusdem animalculi instinctus, atque inclinationes lateant: eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ sint, quid mirum, si in his totas suas vires, & à venenati insecti hujus natura parum differentes exeant?

Elapso decennio, dum exercerem praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noster varias Tarantulas vivas Apulia transferri curavit circa mensem Augusti. Unam ex illis tenui vibice priùs irritavimus; irritatæ statim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus superius labium paulò post bis momordit, transactis duabus horis demorsi cuniculi labia infigniter intumuerunt, nigrescebant, & ipse subobscura spirandi difficultate, & blanda totius corporis horripilatione correptus humi concidit; usque ad quartum diem nec cibum hausit, nec potum, sed stupidus ac veluti comatosus jacens, & præfatis graviter pressus symptomatis quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt; imò & abdomen; Licet Cytharœdus accesserit, & varia sonorum modulamina efformarit non perinde tamen cuniculus movebatur, aut subsiliebat; sed semper aphonus & immobilis jacuit. Probabile itaque est, in sola Apulia miros saltationis effectus producere venenum illud, quò loci ab urentioribus Solis caloribus ad debitum exaltationis gradum evehitur, non ità in reliquis Regio-

gionibus, ſub frigidiori forſan climate conſtitutis. Licium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morſum tentare; ſed quoniam vix domum attigeram, quod in exteras Regiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui abſolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipſum levi affectum inflammatione, maculis lividis hinc inde conſperſum. Pulmones, & reliqua viſcera naturalia ſanguine concreto, & nigro nimium diſtendebantur. In ventriculis cordis grumi majores ſanguinis, & tenues rami polypoſæ concretionis conſpiciebantur Magna ſeri copia hinc indè exteriùs in cerebro fluctuabat. Reliqua demùm ſana erant, & inculpata.

Nil frequentiùs occurrit in apertione cadaverum, quàm hæc ſeri extravaſatio in partibus, & cavitatibus corporis. Eam tamen potiſſimum obſervavi in cadaveribus eorum, qui ob generalem aliam ſanguinis coagulationem; vel potiùs particularem in aliquo viſcere obſtructo perierunt. Univerſalem intelligo in malignis febribus à coagulatione: particularem verò in apoplexia, pulmonum morbis quàm plurimis, & viſcerum obſtructionibus, ac ſchirrhis. Unde in extiſtis ab apoplexia ſæpiſſimè copioſam ſeri fluctuationem obſervamus extra, vel intra cerebrum. In extinctis verò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & ſic deinceps. Et hæc ſeri extravaſatio recenſeri potiùs debet inter effectus, quàm inter cauſas morbi principalis, utpote quia paucis ante mortem diebus, aut menſibus ſe manifeſtat. Quod præ cæteris obſervavi in iis, qui ex polypo cordis moriuntur; hi paulò ante mortem tumore pedum ædematoſo vexari incipiunt, mox cachexia, & tandem hydrope corripiuntur. Huic obſervationi quadrat & illa de aſthmate, aliiſque pectoris morbis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula dextera, vel in dextero cordis ventriculo adeſt, utpotè dilatatio, aneuriſma, polypus, oſſificatio & reliqua hujuſmodi exonerationem ſanguinis è dextero cordis ventriculo in pulmones impedientia: in his, inquam, morbis obſervavi exteriorem dextræ manus partem attolli ſenſim in tumorem, coloris vel naturalis, vel ſubpallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tumorem illum altiùs elevari, & per continuatum brachium expandi. Quando igitur talem tumorem in exteriori, & mox in interiori manus parte deprehenderis, aderitque ſpirandi aliqua difficultas, ſemper prædicito impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris ſectio clarius manifeſtabit.

CAPUT XI.

Variæ Ægrorum Hiſtoriæ proponuntur.

HISTORIA I.

NObilis Mulier Lycienſis ann. 1687. rure in urbem regrediens, ſeceſſit in cellam vinariam, in qua cum pauliſper commorata eſſet, domum rediit, negotiiſque domeſticis occupata, morſum quendam in femore dextro ſenſit, formicæ morſui non diſſimilem, interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum ſe contulit, vixque pauco ingeſto cibo, femur, & inferiores artus ſenſim ſtupefiebant, nec ullam vellicationis moleſtiam à patiente factam ſentiebant. Quamobrem relicto prandio ſeceſſit in cubiculum, ut obſervaret demorſum femur, invenitque in loco demorſo parvum tumorem magnitudine lentis ſubrubrum ac ferè liveſcentem, cui ſtatim theriacam allio contuſo mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor, & adeò magna ſpirandi difficultas ſupervenerunt. Mox lectulo compoſita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robuſti homines eam continere potuiſſent; paulò poſt ingens dolor in arti-

cu-

culis, & digitis pedum supervenit, & prædoloris magnitudine, ægrè ferebat levissimum pondus indusii linei corpori superpositi. Accersito Medico pars affecta pluries secta fuit lanceola, sectionique superpositа theriaca cum alio contuso; intus verò sumpsit confect. alcher. cum vino generoso. Sed omnia hæc frustra: nam sensim aphonia, & spirandi difficultas crescebant, & patiens dicebat linguam sibi ad interiora convelli, & ita impedire, ne posset verba pronunciare. Trium horarum spatio ab accepto morsu hæc supervenerunt, istisque accedebant sitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia symptomata. Unde Parentes statim suspicari cœperunt de ictu Tarantulæ; (quamvis in affecto loco eandem non invenerint) & patienti saltationem suadere, quæ quidem lachrymando respondit, se saltare non posse, tùm ob vehementes in articulis pedum dolores, tum ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati sunt Cytharœdi, qui propè lectulum patientis stantes, interpellarunt eam ad cujusnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorsa esset, ut familiarem talis speciei Tarantulæ sonum inchoarent. Et cum respondisset se nescire, à Tarantula ne, an à Scorpione puncta esset. Illi statim duo vel tria diversa sonorum genera instituerunt, à quibus nihil prorsùs afficiebatur patiens; audito tamen quarto à reliquis diverso, statim suspirare cæpit, & se temperare nesciens à vehementissimis insultibus, quos musica intus excitabat, solutis omnibus verecundiæ limitibus, ferè nuda prodiit è lecto vehementissime saltare cœpit, & ita per triduum consueto more continuando, ab omnibus symptomatis libera evasit. Cæterùm licet patiens toto illo anno optimè se habuerit, singulis tamen subsequentibus præsertim eo tempore, quo puncta fuit, eidem omnia recrudescunt symptomata, locus demorsus dolore, phlogosi, & rubicundo colore afficitur, ut in prima morbi affectione correpta fuit, &c. Omnia tamen evanescunt per choreas modo antedicto institutas.

HISTORIA II.

ALia Mulier pariter nobilis Lyciensis à Tarantula demorsa, iisdem symptomatis magis, aut minùs vehementibus affecta fuit, sed per choream more patrio institutam brevi evasit, & toto illo anno optime habit. Singulis tamen annis, circa solitam veneni recrudescentiam vehementissimus dolor digitos pedum occupabat, ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decursum inflammationis ex unguibus digitorum ichor tenuis, & mordacissimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de causis saltare coacta nobilis Mulier, post finitas saltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis symptomatis statim sinabatur, imò ipsi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

SEptuagenarius robustioris temperaturæ, Neritonensi in urbe prope Aletium ortus, circa initia Julii mensis dormiebat in campis, & præcipuè in area tritici hora meridiana, derepentè morsus fuit tenui punctura, à qua excitatus, statim manibus fortiter compressit locum demorsum. Interea denudato femore invenit scorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò post ingenti cordis angore, languore universali, pectoris angustia, capitis debilitate, aliisque symptomatis corripitur. Per adhibita varia intùs, & extra medicamenta non remittebat morbus, sed omnia ruebant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aqua madidas petebat, sonum musices & choream desiderabat, & in ipso lecto pedibus subsiliebat; dum hæc peragebantur, supervenit musica, quæ audita licet patiens summoperè lætaretur, nihilominus tamen ob extremum virium languorem, continuas pectoris, atque cordis angustias vix moveri poterat à late-

re.

re in latus, unde paucis interjectis horis, extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

JUvenis ruſticus Neritoneſis, peponem in cujus ſuperiori parte fovea naturaliter excavata erat, in fovea ſcorpio latebat, comederat, abjecto priùs ſcorpione. Vix elapſis duabus horis ab ingeſto pepone graviſſimis doloribus colicis corripitur, mox verò febri, & fatalibus tùm vitalis, tùm naturalis regioni ſymptomatis, quorum omnium vehementia obiit tertia die. Hic pariter ante mortem chorea, & muſica delectabatur, frondeſque arundinum propè lectum ſemper volebat. Ex his deducimus patientem periiſſe ob virulentiam ſcorpionis.

HISTORIA V.

De Virtute Lapidis Indici, vulgò dicti Serpentini, contra morſus Scorpionum.

HIc lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo*, & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis conſenſu, creditur habere ſpecificam virtutem extrahendi venenum à parte, cui ab animali venenoſo illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini *Redi* Viri accuratiſſimi experimentis, de hoc lapide factis circa venenum potentiſſimum olei tabaci, viperæ, & ſcorpionis Africani, detectum tandem eſt virtutem illius ſuctoriam venenorum, ſuppoſititiam eſſe, & falſam, ut patet ex ipſius epiſtola ad *Kircherium*. Diù adhæſi opinioni tanti Viri propter grave pondus ſuorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum; ſed acceptis gratiſſimis, dum hæc potiſſimum ſcriberem, epiſtolis, Aletio Romam mihi datis per Patrem meum, ab eruditiſſimo *Padre Joanne Dominico Putignano Soc. Jeſu* (qui adhuc anno 1733. vivit in Collegio S. Franciſci Xaverii Neap.) mutavi ſententiam, præſertim cum ex iis cognoverim non eſſe omninò falſam dicti lapidis virtutem, ſed ex parte veram, ut expertus eſt præfatus Pater Paulæ Urbe Calabriæ Summa prædictæ epiſtolæ hæc eſt.

Diſcedens elapſis annis Siciliæ, mecum ferebam nonnullos lapides ſerpentinos dono mihi datos à Religioſo Tiro, qui recens Luſitania Siciliam venerat; Paulam Calabriæ Urbem me contuli, quo loci aliquantiſper commoratus ſum. Interea Ruſticus Calaber Auguſto menſe morſus fuit in collo à calabro ſcorpione, & floccipendes illatam punctluram nulla adhibuit remedia; quamobrem ſupervenientibus graviſſimis ſymptomatis ad extremum ferè vitæ perductus fuit. Elapſo triduo certior factus ab amicis de præfato caſu ſtatim acceſſi ad patientem, ut experimentum facerem cum lapidibus meis ſerpentinis. Inveni igitur ipſum jam jam morientem, à & filio ſuo indicatus mihi fuit in collo locus demorſus, cui parva cruſta ſupercreverat. Scarificato prius lanceola loco affecto, ſtatim ſuperpoſui unum ex lapidibus præfatis, qui vehementer adhæſit parti; vixque elapſis quatuor, vel quinque minutis horæ, patiens ſummopere ſuſpirare cœpit, necnon & reſpirare frequentius, & poſt horæ quadrantem integræ ſanitati reſtitutus, fuit præſentibus plurimis conterraneis. Obſervavi in principio applicationis lapidis quod oportebat illum ſtatim exonerare ſuctu veneno, infundendo eundem in lacte, in quo veneni ſeminia deponebatur. Quamvis liberatus eſſet æger à morbo poſt horæ quadrantem, nihilominus tamen præſervationis gratia per duos alios dies lapidis applicatione obſervavi, quod in lacte, adhuc deponebat aliquid venenoſæ ſubſtantiæ, donec tandem illud non ampliùs tingeret. Hæc eſt ſumma epiſtolæ Italico ſermone datæ ab eruditiſſimo Patre.

Collingendum exindè erit lapides prædictos re vera venenum extrahere: quoniam tamen plures ſunt adulterini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus venundati noſtris Europeis, ut idem teſtatur, Dom. *Redi*, ideò nil mirum quod frequentiſſimè votis non reſpondeant, &c.

In

In mentem obiter revocanda sunt præcepta Domini *Boile* in libello, *De experimentis, quæ non succedunt*: ubi fusè de non succedentibus, quamvis veris experimentis discurrit.

HISTORIA VI.

Franciscus Mustillus rusticus Diœcesis Lycensis elapso decennio circa Kalendas Julias puntus fuit a Tarantula in manu sinistra, dum tritici spicis legendis attenderet. Occisa Tarantula domum revertebatur cum sociis, in medietate tamen itineris derepentè humi concidit velut apoplecticus, supervenientibus spirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum extremitatum denigratione, &c. Nota sociis morbi causa, Cytharœdos vocarunt quorum musica audita sensim veluti reviviscebat patiens, suspirare cœpit, pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus movebat, & paulò post in pedes elevatus saltabat vehementissimè, cum suspiriis, ita vehementibus, ut ferè adstantibus timorem ineuteret; frondes arundinis, & vitis aqua madidas saltando gestabat; humi volutabatur, & pedibus solùm vehementer percutiebat. Post elapsas duas horas ab inchoata musica, nigredo in facie, & manibus omninò soluta fuit; saltationibusque per tres dies more consueto repetitis, & hac ratione sudoribus provocatis perfectè convaluit. Singulis annis circa tempus morsus, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis symptomatis recrudescit, minori tamen impetu; & nisi ingruentem paroxismum musica, & choreis antevertat, derepentè ab eodem corripitur, undè frequenter à familiaribus suis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore suspecto, sed supervenientе musica brevi sanatur.

HISTORIA VII.

Petrus Simeon Messapiensis adolescens calidi, & sicci temperamenti ruri degens noctu, in hypochondrio sinistro morsus fuit à Tarantula, quæ forsan uvea fuit, ut ex symptomatis supervenientibus colligere licet. Unde statim persensit vehementem dolorem in loco ictus, & statim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tensione, &c. crura debilia erant, suspirabat, lugebat, se suffocari dicebat, clamare volens, sed non potens. Sequenti aurora defertur ab adstantibus in Oppidum, ubi vocatur musica, & ea specie musices maximè delectabatur, quæ à Nostratibus *Catena* vocatur, audita musica statim saltare cœpit, sudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, vinum meracum bibebat, alvus per quatuor dies non evacuabat, frondes optabat, in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio persequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea sibi manibus scalpenda eurabat, quo pacto aliquantulum disponebatur ad somnum; parum, vel nihil comedebat, sed spatio unius ferè hebdomadæ saltans, sudoribus, & musica fuit perfectè sanatus. Historiam hanc excerpsimus ab *Epiphanio Ferdinando ex observatione sua* 87. ea potissimùm ratione, ut magis paterent veneni hujus symptomata.

HISTORIA VIII.

In rebus physicis affigenda sunt potiùs pondera credulitati, quàm addendæ plumæ. Hoc nuper seriò secum perpendens quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimum quidem decantatis Tarantulæ effectibus credere volebat, nisi in se ipso periculum faceret. Quamobrem advectis Apulia Neapolim nonnullis Tarantulis mense Augusto 1693. duas illarum nudæ carni sinistri brachii sub indusio posuit præsentibus sex Testibus, & Notario; paulò post morsus fuit, sensitque punctura similem ei, quam formica aut musca affert, eodemque tempore dolorem sensit in articulatione digiti annularis, ejusdem brachii, sequenti die pars affecta rubescebat, & circumcirca lividus aureique coloris cir-

culus aderat, tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanuit, & demorsa pars emansit rubro lividoque colore suffusa, dolor verò interea vix sentiebatur. Hoc pacto absque ullo novorum symptomatum insultu per quindecim dies stetit morbus: decima quinta die crusta nigra in affecta parte supercrevit, qua ablata, denuò crevit & alia, imò circulus ille aureo-lividus etiam tunc apparebat. Elapso mense ab accepto morsu, levi infirmitate correptus fuit patiens, quæ an tribuendas sit virulentiæ morbi antecedentis, an aliis causis occultis, ignoramus. Paulò post in patriam se contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribusque elapsis mensibus Neapolim denuò regressus est, ubi nunc vivit incolumis. Tarantula post septimum à morsu diem obiit. Præcipua hujus historiæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amicissimus Dominus *Bulisonius*. Ex qua colligere licet, quod superiùs indicavimus, Tarantulam in exteras Regiones translatam fatalia morsus symptomata non afferre; nec non talium Regionum calorem non esse tantæ activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradum perducatur, sicuti in intensissimis Apuliæ campestris caloribus re vera producitur.

CAPUT XII.

Nonnulla dubitativè propununtur circa hujus veneni genuinam naturam.

OMnibus ferè venenis commune est, ut subitò, & vehementer totam vim suam in animalium exerant vitam; & hæc omnia efficiunt non magna substantiæ quantitate, sed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt vel coagulando, vel dissolvendo, & non nulla, quæ bestiis innocua sunt, hominibus solent esse fatalia, & è contra. Ideò ad nocendum non tantùm veneni prærequiritur activitas, & deleteria substantiæ vis, quantùm particularis quædam dispositio, sive pororum analogia in partibus animalis ad venenum suscipiendum *Scaliger exercit.* 33. §. 2. affert exemplum messoris qui ab ardoribus Solis incalescens, & sitibundus, nonnullos aquæ cyatos in ipso incalescentiæ actu potaverat; paulò post tamen illam haustam cecidit extinctus. Hoc in casu aqua fuit adinstar veneni; nam in humoribus magna dispositio aderat, ob insignem eorum rarefactionem ab ardoribus Solis factam, unde derepente iisdem occurrens, nil mirum quod frigiditate sua statim, atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanice pleuritides, anginas, aliosque hujusmodi morbos à repentino frigore produci in libro mechanicorum medicinalium fusè probavimus.

Porrò in veneno corrodente observamus quod ejus particulæ acutæ, & scindentes rodant, solvantquæ partes solidas, coagulent contra partes fluidas animalium; in utrisque tamen eandem efficiunt operationem nempe solvendi, sed effectus in fluidis est coagulatio, in solidis verò erosio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubonibus, tuberculis, impotentia ad motum in articulis, &c. morbo autem crescente, & per repetitas circulationes venenosa materie vehementiùs exaltata, dissolventes effectus fiunt, ossium scilicet caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & similia; ex quibus duducimus ad suscipienda venena particularem in corpore requiri dispositionem, ad hoc, ut hæc potiùs, quàm alia producantur symptomata.

Tarantula nascitur in Apulia, regione supra cæteras Italiæ adustissima, & quoniam climatis temperiem, hominum temperies sequitur, illi pariter calidissimi sunt temperamenti, impatientes, acutis & inflammatoriis morbis potissimum obnoxii; unde meritò colligi potest ingens illa succorum volatilizatio, in Apulorum sanguine observabilis, quæ quandoque tanta est, ut evolata parte subtiliori, nil

aliud

aliud remaneat in sanguine, quàm terreum quid, & fixum, quod popularibus illis hypochondriacam, tetram, & melancholicam affectionem adeò facile progignit. Unde tam ratione incolarum, quàm ratione climatis, & virulenti animalculi summa in omnibus observatur activitas, volatilizatio, & impetus, quæ omnia nos potissimum animadvertunt, quid statuere debeamus de hujus veneni natura ipsum: & ægrum.

Verumtamen si rem paulò attentiùs consideremus, constabit naturam venenorum ab animalibus vel rabidis, vel virulentis emissorum consistere in compositione quadam particularum nimis activarum volatilium, & celeris motus, quæ sanguini admissi fulminis ritu omnia derepente pervadant, magnosque concitando tumultus, mutuum partium sanguinem componentium vinculum dissolvunt, unde quælibet sui juris factæ, & hinc inde secedentes viam sternunt ad coagulationem; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis, aphoniæ, pulsuum oppressiones, extremorum nigredo, & alia hujus generis post illata rabidorum, & virulentorum animalium venena se manifestantia. Huic opinioni arridet observatio *Benivenii*, qui *cap. 56. in suis historiis* hæc habet: *Famulum habui, qui à Scorpione ictus tam subito, ac tam frigido sudore toto corpore perfusus est, ut algentissima nive, atque glacie se opprimi quereretur. Verùm eum algenti illi solam theriacam ex vino potentiori dedissem, illico curatus est.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa, quæ in rabidis observamus animalibus. Homo licet omni prorsus veneno careat, ob iram tamen aliquando illius spiritus tantoperè exaltantur, & irritantur, ut quasi in venenosam naturam evehantur: & si in actu illo iracundiæ aliquem momorderit, observatum est venenosam rabiem eidem communicasse. Magis hoc elucescit in canibus, felibus, lupis, mulis, aliisque hujusmodi animalibus ad iram provocatis, quæ hac ratione in rabiem degenerant, & mordendo venenosam rabiem aliis communicant; neque in illis accusari potest venenum antecedenter in corpore absconditum, cum tota vis veneni constat in spiritibus & humoribus ad extremum ferè exaltationis, & excandescentiæ gradum perductis. Mulum vidimus Patavii Julio mense 1691. ob nimiam veneris turgescentiam, vel ob vehementes illius æstatis calores in rabiem actum, qui stabulo exiliens, & obvium hominem furiosè impetens humi prostraverat, varioque morsus brachio, & collo attulerat, & calceis malè tractaverat, & ita miserrimus patiens paucis elapsis horis obiit; ante mortem tamen in rabiem ipse quoque actus, adstantes, & parentes impetebat, ut morderet.

Nimiam activitatem in sanguine Apulorum, & climate Apulo ulteriùs confirmant, tam ingens numerus melancholicorum, & maniacorum iis in locis frequentior, quàm alibi per Italiam, unde erectum est Neapoli magnum illud, & totius Italiæ celeberrimum Xenodochium Incurabilium, in quo dementes magna copia detinentur. Confirmat quoque tam frequens copia canum rabidiorum, cujus rabiei causa exurentissimo aeris calori tribui jure merito debet. Benignitate tamen Summi Numinis, a rabidis canibus homines demorsi brevi sanantur, si ante quadragesimum a morsu diem se contulerint ad Oppidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio distans, ubi effusis ad Deum pura mente precibus, Divi illius intercessione mox liberantur, ut cuilibet Apulia constat.

Hæc eadem summa veneni exaltatio, vel spirituum in veneni indolem evectorum excandescentia, quam præfatis animalibus adscripsimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cæterosque araneos communiter reponunt Auctores inter animalia venenifera. Et quamvis *Harveus de generat. animalium exerc. 57.* hæc asserat *Ipsemet aliquando experiundi causa manum acu aranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam disori-*

minis inter has duas puncturas observare, &c. Nihilominus tamen Dominus *Liste cap. 6 de insectis Angliæ* post illa *Harvei* verba, hæc subdit: *Erat tamen in cute, quod discerneret, quippe eodem loco, ubi venenata punctio contigerat, subito sese in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem, & inflammationem, tanquam ad pugnam, & nocentis mali expurgationem se roboraret, & accingeret.*

Cæterum quamvis omne genus aranearum veneniferum sit, & exitiale quoque illorum morsus, magis tamen veneniferi sunt ii, qui summopere calidas Regiones incolunt; quod de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia quoque verificantur. Siquidem ob exurentissimos aeris apuli calores, cum ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirum si tandem in venenosam rabiem animalculum illud degeneret, prout superiùs de aliis diximus animalibus. Atque hinc est, quod Tarantula montium ad Apuliam terminantium incola, nec non & hyemis tempore, si mordeat, nullum affert damnum. Pariter si ad exteras tranferatur Regiones, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit; quia scilicet talibus in Regionibus, & talis anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores produci non possunt.

Venenum itaque hoc, ratione sui, in summo exaltationis gradu constitui potest; ratione verò diversitatis temperamenti ægrorum diversus producit effectus. Præcipui tamen sunt densatio, & coagulatio, nec non spirituum oppressio. Indicant hoc satis angores cordis, pulsus parvi, spirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus totius corporis, tumor, stupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per spiritum vini anthosatum, vel essentiam anthos, sudorum provocatio per saltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis, animi deliquia, ossium dolores; & inappetentia, suffocationis metus, aliaque innumera, quæ annis a morsus subsequentibus in patientibus observantur. An hæc densatio ab acidis, vel contra ab alchalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores, Certum tamen est, nonnulla alchalia solvendi, vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut gravissimi testantur Auctores unde in rebus tam dubiis non per speculationem, sed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam Medici tot vigilias, & studia in nugis hisce inutilibus speculandis non impenderent; cum causæ primo primæ, & proximè, nec non proprietates minimæ rerum naturalium alta nocte obruantur, nobisque difficulter manifestentur.

Præterea venenum Tarantularum in gradu venenositatis mitius est, quàm illud Viperarum; in motu verò vehementiori partium componentium similibusque motus passionibus illud viperarum longè superat. Ideoque meritò quadrat assertum. *Villisii cap. 7. de morbis convulsivis*, dicentis: *Venenum Tarantularum liquori nerveo infligtum mitius est, quàm ut spiritus animales penitùs extinguere valeat, aut distractos prorsùs dissipare, & in explosione immaniores cogere, sed eos tantùm in fugam conjicere, fugatosque hinc inde spasmo leviores, ac ferè tantùm dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentiæ substantiæ humores ad coagulum ferè disponat: quoniam tamen vividissimo motu partium componentium gaudet, hic aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, spirituque, & humores aliquantum excitando, facit, ne totaliter succumbant. Imò interdum tanta est hæc spirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè spasmodicos degenerent; unde nonnullis ex Tarantatis ingentibus convulsionibus, rigoribus, diarrhæa, multisque aliis involuntariis motibus post inflictum morsum corripiuntur.

An hæc quæ dubitativè de hujus veneni natura subindicavimus vera sint, vel saltem verisimilia æqui rerum æstimatores judicent. Hoc unum fateor me magis de-

lecta-

lectari in obſervandis naturæ motibus ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum ſpectantibus (cujus vox, non eſt adinſtar nubeculæ, quæ cito tranſit, ſed adinſtar ſyderis, quod permanet, & lucet) quam in hujuſmodi inanibus, & eouſque duraturis, donec à contrariis ſpeculationibus non ſubvertantur (quod paucorum dierum aut menſium ſpatio ſuccedet) phantaſiæ meæ conatibus, de rerum effectibus ſuperſtruendis; nam ut optimè Orator Romanus de Nat. Deorum. *Opinionum commentæ delet dies, naturæ judicicia confirmat.*

CAPUT XIII.

Quid agat Muſica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.

QUàm mirandi, quàm varii, & quàm incredibiles ſint effectus motus, neminem latet. & generationes, & corruptiones, & ſingulæ ferè ſublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ ſenſibiles mutationes vitæ, & interitus ſubeunt, in perpetuo ſunt motu. Quamobrem cum tanta ſit vis motus, meritò Philoſophi ſagaciores duo rerum principia ſtatuerunt, motum ſcilicet, & materiam. Imo cum motus operationes per contactus corporum fiant.

Tactus corporibus cunctis, intactus inanis.

Ideo nil mirum, quod admirandi effectus producantur, à quibuslibet, vel levibus motuum impreſſionibus, ob communicatum ſcilicet impetum contactus ad partes etiam remotiſſimas, ut in aureo *de vi percuſſionis* libello demonſtravit *Borellus* noſter, & ex ſequentibus clare patebit. Podagrici licet ad omne exercitium impotentes ſint, crederem tamen aſſidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam ipſius eſſe poſſe loco effercitii; nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur muſculi oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expreſſio, & circulus liquidorum, quæ ſunt ad contactum promptius, & facilius abſolvuntur, & ſic deinceps liquida omnia quamvis remotiſſima celerius promoventur ac circulant. Quod loquela alta voce facta, nec non & cantus recenſeri debeant inter genera exercitii abundè teſtatur *Plutarchus de tuenda valetudine* pulcherrimis hiſce verbis: *Ita dixerit alienis, literarum ſtudioſis non opportere tradi præcepta de corporis exercitationibus, quod ipſe quotidianus diſputationis uſus, qui voce peragitur, mira quædam eſt exercitatio, conducens non ſolùm ad bonam valetudinem, verum etiam ad corporis robur, non illud quidem palæſtricum, neque quod carne cutem diſtendit, incruſtet, infarciatque foris, velut in ædificio, ſed quod partibus maximè vitalibus, principaliſſimiſque vim internam, vigoremque verum ac genuinum inſerat. At cum vox ſit agitatio ſpiritus non leviter, nec in ſuperficie, ſed velut in ipſo fonte, in ipſis viſceribus valens, & calorem auget, & ſanguinem ſubtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem verò ſuperfluum non ſinit craſſeſcere, neque fœcis in morem ſubſidere his conceptaculis, quibus accipitur, & conficitur cibus. Itaque cum primis danda eſt opera, ut ſeſe huic exercitationi familiares, & aſſuetos reddant, aſſiduè diſſerendo, aut legendo, ſive recitando, ſi quid ſuſpicabuntur corpus eſſe laſſum, aut imbecillius*; hactenus *Plutarchus* in aureo libro *de tuenda valetud.* ubi fuſiùs quoque hoc idem probat argumentum. Exinde etiam eſt, quod viri religioſi, & clauſtrales, quamvis non multò utantur exercitio, vitam tamen multò ſalubrem ducant; quia ſcilicet diu, noctuque in choro vocem exercet, & in canendis Deo precibus, & ita vocis exercitio corporis motum penſantes, & benè digerunt nam diu ſalubriter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non ſine ratione *Aſclepiades* morbos curabat lecto penſili, patientes in tali lecto movendo, & exercendo, *ut morbos* (verba illius ſunt) *extenuaret*; huncque lecti penſilis uſum in curandis morbis, nonnulli inter Dalmatas adhuc retinent, ut mihi per illas Regio-

nes

ries peregrinanti multi retulerunt. Rheda aut sella vehi inter exercitii genera referri quoque debet, & licent hoc exercitio corpus non succutiatur, nihilominus tamen novus ille continusque aeris in corpus impulsus, & motus ille, utut levissimus, humorum cursum promovet, transpirationem auget, corpusque ab excrementis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio rhedæ familiaria sint podagricis ob actiones supradictas. Atque hæc dicta sunt, ut pateat quàm magni effectus a parvo motu fiant, & ita clariùs constent mox dicenda de musices effectibus. Musica est de genere eorum, quæ aerem acutè feriunt, & in vividas quasdam undulationes disponunt; motus hi, sive veloces undulationes sanguini, & spiritibus per contactum communicatæ, in iis diversas excitant affectiones, nunc eos ad motum vehementer concitando, non ad quietem componendo: & ex varietate sonorum, variæ in mente nostra rerum ideæ excitantur, hinc alii concentus ad audaciam, alii ad hilaritatem; alii demum ad pietatem nos movent, prout scilicet spiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fistulæ bellicæ, dum sonant, quàm vehementer excitent motus in spiritibus militum arguere licet, & ex audacia, alacritate, & promptitudine ad pericula, necnon ex immani furore, in ipso calore conflictus, vel in apparatu ad conflictum animis militum observantibus; ut taceam exempla strenui, & generosi ducis, ambitionem gloriæ, & stimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum conducunt, &c.

Mæsti, irati, vel aliis animi passionibus affecti, leni, & placido musices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in somnum ducuntur, &c.

Quod præfatæ aeris undulationes: agant in solidas, fluidasque nostri corporis partes, ex variis brutorum exemplis nec non ex stupore dentium deducimus, Multi à motu limæ, aut serræ, ob ingratam illam aeris undulationem in stuporem dentium, aut molestam sensationem incurrunt, eo quia cum improportionatæ sint moti aeris particulæ, poris nervorum radicibus dentium insertorum, eosdem detorquent, dimovent, atque adeò vel stupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porrò contingit, ut quisque nostrum dum insolitam quandam, ac gratam musices harmoniam sentit, quasdam veluti oberrationes blandi horroris, sive rigoris per cutim, imo & aliqualem capillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter a musices sono afficiantur, plurimi testantur Auctores: *Strabo* iratos elephantes musices sono placari affirmat, apes sonitu metallico delectari, cygnos cithara & cantu, delphinos musica, ut refert *Epiphan. loc. cit.* Ipse vidi canem Ragusii, pulcherrima & nobilissima Dalmatiæ urbe, quæque olim Antiquorum *Epidaurus* fuit, & *Esculapii* templo celebris, nunc est caput Reipublicæ liberæ, & præstantissimæ. Ibidem natus sum ipse anno 1668. die 8. Septembris oriente Sole. Deinde puer cum parentibus Aletium in Apuliam migravi, ubi nunc nostra sedes. Vidi, inquam, canem, cui adeo exosus erat citharæ, vel alterius instrumenti musici sonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curiosum magis est, quod affert *Alexander ab Alexandro dierum genialium lib. 6. cap. 5. dicens. Theophrastus quibusdam viperarum morsibus cantus fidicinum aut tibiarum, aut alia artis musicæ organa modulatè adhibita, apertissimè mederi affirmabat.* Hoc pariter observavit *Asclepiades*, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quàm symphonia, & vocum concentu resipiscere, & sanitati restitui dicit. Fertur etiam *Ismeniam Thebanum* plures Bæoticorum ischiadicos: intentione tibiæ, vel citharæ sanitati restituisse. Vide plura apud *Aldrovandum lib. 5. de insectis, fol. 621.*

Cum igitur ex antecedentibus musica sanos homines, & alia cogitante, in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat; quid de musices effectibus in curatione Ta-

ran-

rantatorum sentiendum sit, exinde clarè eluceſcit. Probabile est motum velociſsimum à muſicis inſtrumentis aeri impreſſum (id genus velociſſimi ſoni Tarantatis familiaris, ab Italis vocatur *Tarantella*) & ab aere cuti, mox ſpiritibus, & ſanguini communicatum, incipientem eorumdem coagulationem pauliſper diſſolvere, diſgregare, excitare, & quod diſſolutionis effectus creſcant, ſono ipſo creſcente: donec tandem per repetitas has ſucceſſiones, ac veluti vibrationes priſtinam fluiditatem humores acquiſiverint; quo facto æger ſenſim reviviſcit, membra movet, in pedes elevatur, ſuſpirat, & vehementiſſimas inchoat ſaltationes, donec evocatis ſudoribus, veneni ſeminia foris eliminata fuerint.

Neque mirum, muſicam tantam vim habere ſolvendi ſpirituum humorumque venenoſum coagulum; ſi quidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditus cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipſum ſive minimas, & tenuiſſimas ejuſdem fibrillas, in quibus cum torpeant, & ad necroſin ferè diſpoſiti ſint ſpiritus, probabile eſt, quod a continuis, & vehementioribus muſices contactibus in membranas cerebri explicentur; & motu ex parte adepto nervorum, fibrillarumque tubulos faciliùs, agiliùſque introeant, & ita cum humoribus, & ſolidis partibus priſtine recuperent commercia. Moto aeri ab impulſu fidicinum, vim auget, & ſtimulos, calor Solis ardentiſsimus, aer Apuliæ calidiſsimus, & tenuiſsimus, unde ſonus ille vehementius ferit ſpirituum, humorum, & membranarum ſyſtema, & ex vehementiori impulſu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis reſtitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intus ſumpta aſſequi non poſſunt, ut ſuperius adnotavimus: nam talia medicamenta antequam ad ſanguinem pervenerint, vires ſuas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida dumtaxas, non in ſolida. Contra muſices ſonus eodem tempore, & ſolida ferit, & fluida, atque id vehementiſsimè, & per vim percuſsionis in cerebri fibrillas, in quibus immediatè ſucci nervei, & ſpirituum ſecretio, atque diſtributio peragitur, & hac ratione in ſolidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore exploſionem, agitationemque, quod a remediis intus ſumptis præſtari vix poterit. Atqua hæc de Tarantula tibi communicanda cenſui, Lector amiciſsime, Vale. Romæ, Id. Nov. 1695.

LECTOR.

Mihi multos videor audire novæ ſectæ Medicos in Italia, vix dum frontiſpicio inſpecto brevis hujus diſſertationis in me irrumpere his verbis. *Quid ſibi iſte vult Galenicus? Quid iſte novæ penitùs Medicinæ jejunus? Quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam?* Verùm ſi hi duos noſtros ſuperiore praxeos libros attentè volverint, norint me, non eſſe talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam Medicinam profiteor, nec ab antiquis ſum, nec a novis: utroſque, ubi veritatem colant, ſequor, & inſtar metallicorum ex ſcoriis tum novæ, tum veteris Medicinæ aurum, & argentum præceptorum colligo. Ego, ut *Cois* mos fuit, magnifacio ſæpiùs repetitam experientiam: nihilque tam mihi cordi eſt, quàm ut Medici tanquam ſoboles rediviva Heroum, quos priſca hæc Schola tulit, ignavam inquiſitionis deſperationem deponat, naturæ pondus & majeſtatem, quantum poteſt, ſuſtineant, ne amplius in re Medica illuſtranda ſimiles ſint prætereuntibus, ſed indicantibus. Quod attinet ad veſicantia Arabes ea invenere pro excitandis dumtaxat ægris a ſoporoſis morbis, putà lethargo, apoplexia, &c. Verùm qua mechanica, quoſque præter dictos, morbos alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum eſt. Hinc ſecuti Medici, contenti revulſionis nomine ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulſionis ſcientes, in obſcuro iter faciebant; quare juxta fauſtos infauſtosve exitus in duas partes diviſi ſunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate *Helmontius* veſtigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor contra uſum veſſicantium acriter diſputavit, adeò ut huic nova Schola adhærens inter cætera *Galenicorum* etiam veſſicantia reſpuerit. Diù ego quoque his ſubſcripſi, ſed in multis Italiæ Xenodochiis obſervans juxtà meum morem progreſſus, hiſtoriam, & effectus morborum, veſſicantiaque eſſe ſummo interdum adjumento, diſceſſi a ſententia, & deponens umbram præjudiciorum in mentem introductam ex lectione novorum librorum, præceptorumque authoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda veſſicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum ſanguine tincturam cantharidum, applicando quoque veſſicantia eorum cuti diligenter abraſæ: ac multis factis hujuſmodi obſervationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram pro meo uſu. Verùm cum hæ celeberrimi hujus Urbis Medici mei amiciſſimi in manus veniſſet, ſummoperè flagitarunt, ut ſimul cum ſupradictis tractatibus obſervationes haſce in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidioſam eſſe, timensque ne in me novi Medici omnes turmatim irruerent, tenui diutiùs, quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatuſque a docto de ſtimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditiſſimo amiciſſimoque Domino *Bellino*, quàm celerrime quaſdam ſelegi utiliores viſas, contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, Lector candide, offero, ſineque ulla propenſione, vel in novam, vel in veterem Scholam, ita & tu poſtquam accuratè examinaveris, aut pro commodo adhibe, ut me, ubi erraſſe comperies, corrige.

Romæ Idibus Novemb. 1696.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VII.

De Usu, & Abusu VESICANTIUM.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ Judicia confirmat. Cicero de Nat. Deor.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

HENRICO NORYSIO

CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS S.P.

CUm toto vitæ, ac multiplici perigrinationum cursu, nil optare magis unquam mihi contingerit, HENRICE Card. Amplissime, quàm ut præstantes literarum gloria Viros cognoscere, & ab iisdem pariter cognosci possem. Tam flagrantis voti, tamque expetitæ felicitatis, tum certe me compotem sensi; Quando Te mihi primum Florentia videndum, mox Roma penitus inspiciendum, ac interiori usu degustandum exhibuit. Mecum olim præclarè actum putassem, si Te vel de facie noscere licuisset. Quod jam, cum me (quæ tua summa humanitas est) indignum non putasti, quem tuum spius ad congressum admitteres, cuique plurima benevolentiæ signa præberes? Quo sanè factum est, ut opinio, quam de Te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alii, summam duntaxat in Te eruditionem, sed quandam veluti doctrinarum omnium Universitatem suspiciam. Grati ergo pro tanto beneficio animi mei sensum, cum publicè testatum vellem, nil satius, opportuniusque visum est, quam destinatum jampridem Typis Opusculum tuo Nomini nuncupare, observantiæ adversus Te meæ, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munusculi ab excelso isto, ad quem Te tua evexerunt merita, gradu despicias. Eos quippe duntaxat mutare honores solent, qui nihil eis habent præclarius; secus verò qui adeo supra fortunam naturæ, ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipsam exornent, quam ab ipsa splendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cum Te maximè noverim, nullus dubito, quin ea, qua nuper auctus es dignitate, non ad Familiarium aspernationem, sed eorum potius ad patrocinium, & opem usurus sis. Tuum igitur erit, Eminentiss. Princeps, veteris spes Clientis ratas facere, obsequia æqui bonique consulere, honestos conatus patrocinio juvare; Tuoque Nomine, quam ab Auctore suo habere nequit opusculo dignitatem tribuere. Vale.

Romæ prid. Kal. Octobr. 1696.

CA-

CAPUT I.

Nonnulla præponuntur Experimenta circa effectus Cantharidum.

ACRITER inter se hactenus contenderunt Practicantes circa usum Vesicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas distracti sententias, adinstar oberrantis alicujus *Euripi*, incerti hinc inde fluctuarunt. Contentio nata potissimum est, vel propter privata odia a diversitate Sectarum, aliisque de causis inter Medicos excitata, ut intet *Massiarian*, & *Saxoniam* qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis causa de phænigmis scripserunt, inter *Helmontistas*, & *Galenicos* hodiernos, & sic deinceps. Vel quia more hactenus consueto, ex naturamentis potiùs, sive hypothesis, cui se manciparunt, quàm ex ipsa rei natura *de vesicantium effectibus* judicarunt; undè nil mirum si ita temere, atque inconsideratè agentes; neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, causarum, ætatumque varietas postulet judicantes, tam deplorabilem altercationi, & erroribus ansam præbuerint. Nos autem more nostro naturæ vestigia secuti, quid patienter In plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re observavimus, breviter exponemus. Et dummodo vera, & saluti hominum utilia proferamus, parùm interest, quid alii de nobis sinistrè, uti consueverunt, obmurmurent, &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ mense Majo 1692. cani molosso, ad tabulam ligato aperui jugularem dexteram, & per syringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ composita erat ex drac. ij. cantharid. pulv. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies super cineres calidos digestis. Post primam syringationem canis, vomuit aquea & viscosa, salivam viscidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum siringatione consutum fuerit vulnus, & vitriolo usto aspersum. Facta, operatione statim cecidit humi canis, velut exanimis: usque ad mortem nil voluit comedere, sitiebat vehementissimè, unde famulus, me inscio (ductus miseratione) libendas ei dedit duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copiosissimam minxit. Interea ululabat, sitiebat semper vehementissimè, aquam tamen non amplius bibendum dedimus. Ante mortem convellebatur quarta die noctu post maximos ululatus expiravit.

Aperto cadavere, collum ex ea parte, qua experimentum tentavimus, sphacælatum omninò erat, & fœtidum. In dextro cordis ventriculo sanguis nigerrimus, parum, vel nihil coagulatus copiosè fluctuabat, & in superficie guttulæ quædam veluti olei innatabant: Ibidem pariter exiguum polypum grummo sanguinis continuatum invenimus. In sinistro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti sunt, & sanguis nigerrimus, ac dissolutus. Pulmo erat sanus, & reliqua viscera pariter sana. In vesica urinaria, ne minima quidem mucositatis portio; qua naturaliter oblinitur vesica, inventa est, quia forsan ab acrimonia cantharidum erosa fuit. Bilis in vesica fellea aliquali nigritie tingebatur. Sanguis qui ex dissectis venis, aut visceribus emanabat, nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in superficie minimis veluti olei guttulis perfusus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 14. Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, super tabulam ligato unc. ij. tincturæ cantharidum injecimus in jugularem dextram. Vulnere consuto, & fasciato, ut suprà, canis statim vomuit, humi cecidit semimortuus. Post duas horas linguam foris magna anxietate promebat, sitis causa. Nil comedere voluit, sitiebat quàm maximè, sed ipse nihil aquæ concesseram. Post sex horas, graviter ululando, mortuus est. Aperto

cadavere viscera omnia sana erant : sanguinis tamen nigerrimus erat, & dissolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ supernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, unde nil mirum si humoribus à causticò cantharidum sale sat citoque dissolutis, & liquatis, post sex horas obierit.

In ambobus hisce canibus observavi, quod post injectam tincturam in jugulari; nulla alia pars, tàm citò afficiebatur, quàm caput, quod quidem statim nutabat, & ad inferiora inclinabat, rectaque cervice stare animal non poterat. Primus canis post factum experimentum, statim caput inclinavit, & vix illud attollere poterat potatis tamen duodecim libris aquæ supradictis in pedes statim se elevavit, caput liberè, & recta cervice movebat, magisque hilaris fuit : aqua verò vix per urinam exonerata, denuò humi concidit, caput non amplius attollebat, & ità semistupidus, ac capite nutans obiit quarta die. Exinde deduci poterit cantharides esse potissimum capiti noxias, adeoque in morbis illius inflammatoriis, & acutis summopere ab eorum usu esse cavendum; hoc tamen non est ità nudè statuendum, nisi centuplex experientia rem magis confirmaverit.

EXPERIMENTUM III.

Romæ 14. Aprilis 1692. Accepimus uncias octo sanguinis recens è vena ægrotantis cujusdam extracti, inque duo vascula dividi curavimus : statim ab extractione miscui serup. 1. pulver. cantharidum sanguini in uno ex dictis vasis contento; alterùm verò sanguinem in alio vasculo, intactum reliqui. Sanguis præfato pulvere commixtus prius coagulatus est quàm alius sine pulvere : postea colore plumbeo, & subnigro tingebatur, donec tandem sui tilis pellicula subnigra in superficie apparuerit. Demum per totam sanguinis superficiem maxima vesicularum copia supercrevit, quæ ruptæ subnigrum serum emittebant; demum totus sanguis dissolutum est in serum nigrum, ac sublividum. Sanguis in alio vasculo hujusmodi mutationibus obnoxius non fuit.

EXPERIMENTUM. IV.

Eodem mense Aprili post factam sanguinis missionem in quodam febricitante, serum a sanguine separavimus, & sero miscui scrup. 1. pulveris cantharidum. Post mixtionem observavi, quod pulvis paulo post in fundum vasis præcipitaverat, nec ullo colore serum tinxit, solummodò evasit liquidius, tenujus, & vix coagulabile. Mox subnectam majoris claritatis gratia tres observationes ægrotantium, cui vesicantia fuere adhibita.

HISTORIA I.

Juvenis ann. ætat. 22. gracilis, & bilioſi temperamenti, paullò ante sanatus a bubonibus venereis, postquàm foco incaluisset, aquilonari vento se exposuit, & exinde in anginam incidit, quæ mox desiit in pleuritidem cum sicca tussi, calore febrili exurentissimo, pulsu duro, & alto, vigiliis, siti, urinis crassis, & summopere rubicundis. In Xenodochio quodam Italiæ ægrotabat.

Circa duodecimum diem, quo primum ego illum invisebam, datus fuit a Medico pulvis cornachini, die verò sequenti sex vesicantia apposuerunt gracillimo corpori. Decimaquarta die supervenerunt delirium, suppressio sputi, tremor carnium, motus epileptici, pulsus, & respiratio inæquales. Urinæ erant copiosissimæ, dejectiones per secessum biliosæ, ac fœtidæ, sed sine ullo symptomatum levamine : die decimasexta mitigata sunt omnia : sequenti nocte recruduerunt denuò ve hementissimè cum sudore universali copiosissimo glutinoso, & acidum olente, qui usque ad vigesimum morbi diem duravit, eoque die mortuus est patiens.

HISTORIA II.

COquus ætat. ann. 30. temperamenti ſanguinei, bilioſi rubri capillitii, veneri, & baccho maxime indulgens, poſt calorem, & ſuſceptum poſtea frigus externum correptus fuit convulſione inferioris mandibulæ, paullò poſt convulſionibus abdominis. Præſcripſerunt eidem in Xenodochio pulverem cornachini, & ſequenti die quatuor veſicantia. Poſt horum applicationem ſupervenerunt vomitus, motus convulſivi, & graviſsima ſpirandi difficultas, quibus preſſus ſymptomatis obiit miſerrime quarta die. Durantibus epilepſia, & motibus convulſivis ſupradictis, ſenſuum internorum, ac externorum liberum uſum non amiſit, &c. A pulvere Cornachini ſæpius vidi productus motus convulſivos in affectibus ſoporoſis, a gravi capitis vulnere cauſatos. In ſoporibus verò ab aliis cauſis pulverem hunc utiliſsimum deprehendi, præſertim ſi antecedenter depleta fuerint vaſa per diætam, aut per ſanguinis miſsionem, ſi neceſſaria fuerat; nam poſt illius pulveris uſum ſtatim ſopores ſolutos videbis: at nuper obſervavi in puero octenni, qui in principio acceſsionis febrilis gravi ſopore corripiebatur, durabatque per plures horas, exhibito ſemel pulvere cornachini, poſt ſex horas ab acceſsione, omninò ſolutos vidimus ſopores. In apoplexia, lethargo, vertigine, & ſimilibus capitis morbis, vix datur præſtantius hoc remedio, &c.

HISTORIA III.

MUlier octo menſium gravida, juvenis, & gracilis, integro octiduo doloribus ventris moleſtata, demum infantem peperit. Poſt partum adhuc continuabant dolores, cum inſigni ventris tenſione. Quoniam verò omne genus remediorum ſpreverat, vel potiùs neglexerat, demum a quodam Medico quatuor veſicantia ſibi apponi permiſit. Lochia quæ primum fluebant exinde ſuppreſſa ſunt. Paucis poſt diebus denuò apparentibus lochiis, abdomen graviter convelli cœpit cum inſigni dolore, adeò ut digito quidem premi poſſet; exinde ſudores frigidi, cum refrigeratione extremorum apparuerunt: pulſus, & reſpiratio erant diminuta, & fèrè ad extremum vitæ redacta fuit patiens. Elapſis paucis diebus in melius aliquantulum procedebat: derepente tamen ſupervenientibus graviſſima ſpirandi difficultate ex genere convulſivarum, & interdum in delirium ſe commutante, nec non alvi fluxu flavo, & fœtido, qui per octo dies continuavit, de num decimaſeptima die morbi obiit patiens, &c. His adnotatis, ſit.

CAPUT II.

De incommodis ab uſu Veſicantium.

NIhil tam citò poſt adhibita ſupervenit veſicantia, quàm ſitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eſt, præſertim in ægris aduſti temperamenti, & mente non alienata, ut quibuslibet remediis temperari vix poſſit, præter quàm continuo aquæ gargariſmo; durat hæc ſitis ità vehementer per tridum circiter, prout ſcilicet citiùs, aut ſeriùs, parciùs vel uberiùs acres cantharidum ſales è maſſa ſanguinis fuerint ſeparati; deinde ſenſim remittit, eamque appellare ſoleo, ſitim veſicantium, ob rationes dictas. In uſu veſicantium maxima cautio adhibenda, ne indiſcriminatim præſcribantur quolibet anni tempore, cuilibet ætati, temperamento, habitui corporis, & quibuslibet morbis, ut hodio conſueverunt *Galenici*, ſed duntaxat dum neceſſitas urget, ſcilicet in caſibus infra dicendis. Aliter mala quamplurima ægrotantibus ſupervenient, ſi debitis non adhibitis cautionibus applicentur, quæ quidem mala rudes Medici tribuere ſtatim ſolent deleteriæ, & pravæ, ut ajunt, remedii naturæ; non verò erroneis indicationibus, quibus illud præſcripſerunt; ſed de his fusè ſuperioribus libris Praxeos. Vidi nonnumquam

quam ulcera a vesicantibus excitata desiisse in gangrænam, vel in difficillimam eorundem cicatrizationem, cui an contribuat aliquid nova aeris constitutio tunc temporis regnans, me sanè latet: Observavi tamen anno 1692. non solùm Bononiæ, verùm etiam Romæ ulcera a quacunque demum causa producta, imo, & vulnera aliàs leviſſima, facillimè gangrænasse, & quandoque cum ægrotantium pernicie, quorum plurimi tunc temporis a gangrænis vesicantium ulceribus perierunt. Anno præfato hyems frigidiſſima, & copiosis nivibus ac gelu exasperata fuit, insueto quidem Italiæ more; succeſſit tempus vernum valdè pluvium, & nebulosum. Exinde tamen æstas temperata, & frequentibus quoque pluviis madida. In tali constitutione anni, ulcera, & vulnera cujuscumque generis promptiſſime gangræniſmo corripiebantur, cum magna Chirurgorum admiratione. Ad morem igitur *Coi Seni*, semper attendamus ad constitutionem anni generalem, ejusque influxum, & sedulì simus in deſcribendis ad vivum ejusdem natura, & effectibus. Cæterum qualibet anni tempestate, ulcera vesicantium corrumpi, aut gangrænari facillimè solent in cachecticis, hydropicis, atromelancholicis, & valetudinariis corporibus, nec non & quorum corpora lue gallica graviter laborarunt; non ita verò in robustis, & solidiori partium structura præditis, nec diuturnis morbis miserrimè laceſſitis.

§ II. Qui graviter vulnerati capite fuerunt cum vomitu, abolitione sensuum, aliisque gravibus læsi cerebri symptomatis, dum illis applicabantur vesicantia, nonnulli vehementiſſimis convulsionibus corripiebantur paulò post applicata vesicantia. Alii sudoribus frigidis, quibus superveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alii sequente nocte moriebantur convulsi. Memini quemdam torminibus spasmodicis infimi ventris cum febre, &c. molestè laborantem, post adhibita in Xenodochio vesicantia excreviſſe per secesſum insignem copiam sanguinis rubicondiſſimi, & paulò post periiſſe. Cum igitur sæpius, atque sæpius in graviter capite vulneratis ab adhibitis vesicantibus observaverim, aut convulsiones lethales, aut alia mala supradicta, imposterum semper ac videbam in Xenodochio talibus applicari vesicantia, intrepidè statim præsagiebam adstantibus, aut vehementiſſimas convulsiones, aut mortem, uti eveniebat. Ubi suspicio convulsionum est, vel factæ jam sunt, cavendum omninò ab usu vesicantium, præsertim si aderit febris, acrior, & colliquativa sanguinis constitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, dieta, exinanitionibus per usum veneris, &c. Qui lue gallica semel laborarunt, ab adhibitis vesicantibus summopere læduntur, in quocunque demum morbo abhibeantur: unde nonniſi in maximis sanguinis coagulationibus, & morbis soporosis in talibus ægris præscribantur & etiam cum cautione. In febribus ardentibus, & continuis in quibus magna adest sanguinis agitatio, & impetus. In constitutione anni calida, & sicca, in similibus pariter temperamentis, Regionibus victus generibus, ætate Juvenili, &c. In affectibus nervosis cum febre ad ardentem inclinante. In affectibus comatosis febrium, quæ accedunt ad ardentes. In morbis pectoris spasmodicis, inflammatoriis, & salinoacri constitutione sanguinis productis, semper in pejus cessisse vesicantia pluries observavimus. Et quamvis interdum utilitas aliqua effulserit, quoniam tamen nesciebam, an a vesicantibus, vel potiùs ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel raro, vel nunquam in casibus supradictis applicabam vesicantia, curationemque solis hipnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter absolvebam.

Cum de sopore superius inciderit sermo, obiter hinc notandum me pluries observaſse in febribus ardentiſſimis, & quasi ab inflammatione sanguinis productis; in principiis accessionis soporem quemdam qui crescente accessione, magis crescebat, & magis exacerbabatur quo copiosiùs ipse dissolventia, & cæphalica præscribebam.

Post

Post repetitam demum observationem, didici soporem sponte sua imminui, accessione ad declinationem tendente, vel si ità sponte sua non imminebatur, per emulsiones seminum, aquas acido limonum temperatas, aliaque hujusmodi refrigerantia feliciter solvi. Hoc tamen observavi dumtaxat in febribus ardentissimis & a nimio sanguinis orgasmo pendentibus. Et ratio ex mechanicis est, quod sanguis tanto impetu, & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter tum ille inibi filtrari, tum spiritus separari possunt; imo quadam veluti strangulatione in illorum circulatione producta, descensus ad inferiora impeditur; unde necessariò somnolentia, quæ magis exacerbatur, quo major impetus sanguini additur: minuitur vero, quo minor, ut per se constat.

§. III. Post applicationem vesicantium observavi nonnunquam motus tendinum veluti subsultorios, & convulsivos, nonnullas sudoris expressiones, & quandoque copiosas; pulsus veluti obscurantur, &c. & hæc tamdiu durant, quandiu inhærent sanguini acres cantharidum sales, quibus mox eliminatis, evanescunt, ut superiùs de linguæ ariditate, & siti diximus, præcipuè si vesicantia debitis indicationibus fuerunt imperata, exacerbantur verò si imprudenter, & morbo non petente data sit. Non solùm gangrænam, verùm etiam & mictus sanguineos, & ardores urinæ, & alia vesicæ mala frequenter generant, vesicantia, præsertim in gracili corporis habitu, in calido, & sicco, temperamento, æstivo tempore sub ardore caniculæ, & similibus.

In corporibus macilentis, & gracilibus, cautè usurpanda sunt vesicantia; nam si alicubi, hic facillimè obortos vidi motus convulsivos, febris exacerbationem, &c. & quandoque cum febris prope statum esset, ex applicatione vesicantium recrudescebat cum gravibus symptomatis. Si tali corporis constitutioni accedant calidior, & siccior temperies, tempus anni æstivũ, & evacuatio aliqua copiosa antecessit, status sanguinis ad dissolutionem, colliquationemque tendens, omninò prohibenda sunt vesicantia, idque in qualibet etate, & quolibet morbo ob pessima indè subsequentia accidentia; ut quisque per se observabit. Quamplurimi ex *Galenicis* nimiùm hærentes suis hypothesibus, dum febres colliquativas, sive ex dissolutione observant, credunt gravia, ac improportionata earum symptomata a venenata qualitate dependere; ideo ad veneni evocationem quatuor, sex, aut plura adhibet vesicantia. Post ea tamen sæpissimè observavi convulsiones, abscessus in visceribus, deliria majora, febris maximum incrementum, & tandem mortem: ob dissolutam scilicet magis, magisque sanguinis massam a caustico cantharidum sale, & ab aeri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua arida, dum applicabantur in Xenodochio vesicantia, celeriter omnes moriebantur, & magna ex parte convulsi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipse postea feliciter usus sum remediis diluentibus, emulsionibus refrigerantibus: & sectione venæ frontis in supradicto casu, &c. Vesicantia interdum ob insignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidissimi, si applicetur alicui corporis parti, post elapsam semihoram eam vesicare, & ulcerare adinstar vesicantis: & quod nisi ulceri illi, & crustæ in principio factæ, optime medeantur, difficulter postea sanari poterunt. A nimio cantharidum usu fœdissimæ suboriuntur satyriases; quarum duas historias lethales narrat *Cabrolius observ. anatom.* 17. Cauti igitur sint Medici in salacibus Viris, a nimio vesicantium usu ob rationes dictas.

Delirantes ab usu vesicantium, plures mortuos vidimus, quàm sanatos. Post vesicantia admota observavi, quod pluries alvus nimium fluens sistebatur, & pulsus, qui prius alti erant, postea obscurabantur. Acidum aceti, corrigit, & figit sal volatile causticum cantharidum; Ideò si fortia velis vesicantia, parum aceti, aut ser-

fermenti veteris addas, vel loco illorum adde emplastrum de mucilagin. aut simile. Nunquam facilius gangrænantur ulcera vesicantium, quàm dum hisce nimia cantharidum dosis additur, vel Medici, vel Pharmacopœorum culpa: cantharides namque cum leviſſimæ sint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facile in earum dosi præscribenda; ideò numero sunt ordinandæ pharmacopœis, verbi gratia numero sex, aut decem, &c. non verò pondere. Cantharides per os sumptæ, vel contra iscuriam desperatam, vel ad excitandam Venerem; vel contra gonorrhœam virulentam, solent pessima producere symptomata: primò quidem post eas sumptas exulceratur vesica, & meatus urinarius, deinde paulatim inflammatur & hepar, & eroduntur intestina, immensique dolores in hypogastrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors subsequitur, nisi statim expellantur foris cantharides, vel eorundem vis infringatur. Hac de re vide plura apud *Franciscum Ioel*, ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum est lac nativum & artificiale, teste *Langio epistol. sept. lib.* 1. Observavi in hominibus temperamenti adusti, & bilioſi, vesicantia interdum infructuosa fuisse, imo noxia; nam præterquam quod locus vesicatus vehementer inflammatur, & cum atrociſſimo dolore excoriatur cum exigua seri, & quandoque ulla prorsus eructatione; vesica atrociſſima corripitur stranguria. In his itaque temperamentis cum sanguis sale, & sulphure copioſis scateat, paucecque sero diluatur; necesse est ut Practicantes post adhibita vesicantia copioſum diluentium usum præscribant, ut vitentur mala recensita, &c. Atque hic breviter subindicavimus incommoda, ab applicatione vesicantium supervenientia, quæ hactenus mihi observando innotuerunt in Xenodochio; mox ad commoda descendamus.

CAPUT III.

De Commodis ab usu Vesicantium.

§. I. QUamvis vesicantia producant mala superiori capite recensita, non perinde tamen, è Republica Medica sunt proscribenda; siquidem illa, ut & omnia alia medicamenta pari ratione se habent, ac vinum, quod licet inebriet, & innunera capitis mala producat, non idcircò tamen illius usum prohibent Rectores Urbium, quippe imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini qualitati, tribuendi sunt effectus illi graviſſimi quos affert inebriatio. Quantum in constitutione sanguinis acri, & colliquativa obsunt vesicantia, tandundem conferunt in diathesi ejusdem crassa, viscida, & ad coagulationes, stagnationesque se disponente. In febribus, quæ exiliſſimo pulsu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos soporoſos propensione, aliisque coagulationis indiciis stipantur, dictu est incredibile, quàm proficuos effectus afferant vesicantia, multò magis si aderint tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis, & similia; communicato namque acri cantharidum sale humoribus ad coagulationem disposítis, eorum particulas disgregat, solvit, & ad priſtinam fluiditatem disponit; verbo dicam, ad solvendas incipientes sanguinis coagulationes, stagnationesque in quocumque morbo, qualibet ætate, temperamento, anni tempore, &c. vix ullum præstantius, & ita celeriter agens observavi remedium, quàm vesicantia. Et hæc eo magis quadrant, quo ne minimum recedere mihi videntur ab Arabum sententia. Hi namque primi vesicantium inventores, nunquam iis utebantur, nisi ad excitandos soporoſos, & a morbo refrigeratos, ut videre est apud *Oribaſium*, qui primus ex Arabibus de usu illorum scripsit: & ubi vel soporoſos excitare, vel morbo frigefactos calefacere ne-

ces-

ceſſarium non erat, ab uſu veſicantium prorſus abſtinebant. Non ita ſe geſſerunt ſubſequentium ætatum Medici, qui falſa imbuti opinione veſicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum, indiſcriminatim contra omnes cujuſcumque naturæ febres eadem præſcribebant, magna ægrotantium pernice, ut ſuperiori capite probavimus: Obſervavi in pleuritide utut præceſſerit, vel non præceſſerit ſanguinis miſſio, quandoque circa quintum, vel ſeptimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam ſpirandi, & expectorandi ſputi difficultatem; quæ patientem in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebat. Irritis aliis duo veſicantia tibiis, vel cruribus admota, non ſolum expectorationem, quæ primario criſis eſt morborum pectoris, ferè ad ſtuporem ſtatim promovebant, verum etiam & ſpirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in melius. Majora dico? *Quacumque die in pleuriticis ſpirandi, & exereandi ſputi difficultas ſucceſſerit, ſtatim applicanda ſunt duo veſicantia tibiis*: prout etiam ſentit *Hippoc. lib. 2. progn. 67.* dicens, *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura, boni; nec poteſt aliud quicquam melius accidere, præſertim; ſi mutato ſputo; ſic apparent*, hæc ille. Et ſanctè fateor ex centenis ægrotantibus vix pauciſſimos obiiſſe, qui præfata methodo tractati fuere a Doctiſſimo quodam Medico in celebri Xenodochio, idque potiſſimum obſervavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore, quo pleuritides epidemicæ copioſæ graſſabantur, ob intenſiſſimum illius tempeſtatis frigus, a copioſis nivibus, & gelu productum. Introducto namque acri cantharidum ſale in ſanguinis maſſam, & mox in pulmones, in puibus ſtagnatio metuebatur, incipientes coagulationes ſolvebat; humoreſque priſtinæ circulationi reſtituendo, & ſpirandi difficultatem imminuebat, & exitum ſputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte quod præfati pleuritici in quibus hæc commoda nos obſervavimus, non ferunt in principio purgari, ut faciunt Practicantes nonnulli, ſed adhibitis venæ ſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia, & remedia, alchalia leniter diſſolventia in progreſſu curationis feliciter præſcribebantur, &c. Poſt adhibitia in pleuritide veſicantia obſervavi diarrhæam, ſi aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuiſſe, vel prorſus ſuppreſſam. Nonnumquam verò poſt veſicantia in pleuritide copioſior ſuccedebat urina, atque tam priùs illud, quàm hoc poſteriùs magno ægrotantis commodo. Neque mirum, nam experientia infallibili, & decreto *Hipp.* conſtat: *Alvi fluxus pleuritidi ſupervenientes fere ſemper eſſe perniciosos, ſiquidem poſt illos ſupprimitur ſputum, ſpirandi difficultas augetur, & æger paucis interpoſitis diebus ad Superos migrat vel in chronicos morbos delabitur*. Hinc clarè patet quantum a veritate aberrent, qui prætextu minorationis cachochimiæ vel aliarum hujuſmodi nugarum, ſtatim in principio pleuritidum purgantia exhibent, tanto ægrorum detrimento. Pulmoniæ namque, & pleuritides cum originem ducant ab inflammatoria maſſæ ſanguineæ diatheſi, tenellis pulmonum membranis vim faciente, omni ope curandum, ut inflammatio leniter diſſolvatur per depletionem vaſorum, & alchalia temperata. At ſi inflammato ſanguini inflammatorios purgantium ſtimulos addideris, præſertim crudo exiſtente morbo, non ſolùm motus naturæ prorsùs contrarios excitabis, ſed exacerbata inflammatione, ſputum ſuprimes, & ſpirandi difficultatem augebis, donec brevi vel mors ſuperveniat, vel in tabem migrabit patiens.

§. II. Quanti diſcriminis ſunt purgantia in pleuritide, & pectoris morbis; tantæ ex adverſo utilitatis ſunt diuretica. In omnibus enim pectoris morbis ſemper ad vias urinæ ducendum, infallibili naturæ, & experientiæ documento. In morbis verò capitis, & faciei, iiſdem docentibus purgantia levia frequenter adhibita magnam afferunt utilitatem, præſertim ſi ſunt temporis, etiam pediluvia præſcripta ſint. Hinc quadrat illud *Jacotii com. ad coac. Hippoc. lib. 4. fol. 212.* dicentis: *Alvus fere*

semper stringitur in morbis capitis. Dum loquor de capitis morbis, non intelligo eos ab acrimonia, convulsione, & nimio solidorum, aut fluidorum impetu productos; sed a crassitie potissimum stagnatione, & lentore fluidorum. Inter purgantia hujusmodi morbis summopere opportuna, primas tenet vias pulvis cornachini, ut sæpius observavimus. Inter diuretica morbis pectoris amica, præstant omnia ex therebinto, mille pedes præparati, syrupus de althea Fernelii, & herbæ vulgò dictæ aperientes. Acidum cum pectori inimicum sit, diuretica pariter ex acidis parata suspecta erunt in ejusdem morbis. Quod etiam observavit. *Hoffman. in Schrod. fol.* 376. ubi rejicit usum balsami sulphuris in phthisi, & morbis pectoris; quia acido pollet unctuoso, quod auget potiùs, quàm eradicat phtisim, teste pariter expertissimo *Waldschimidio*. Sed è diverticulo in viam. Vesicantia delirantibus hominibus admota damnum potiùs, quàm utilitatem afferebant, pluresque ex iis moriebantur, quàm sanabantur. Contra mulieres delirantes adhibitis vesicantibus in melius procedebant cum levamine symptomatum, morbi, & salutis recuperatione. Idque observavimus Romæ incipiente Anno 1694. quo tempore, gelu, & nives insueto Latii more, hyemem graviter exasperabant, produxeruntque mortes repentinas quamplurimas, catharros febriles, tusses humidas cum infarctu pulmonum, pulmonias, pleuritidesque, quibus magis afficiebantur viri, quàm mulieres; dolores colicos, & similia. Dum imminet delirium, loco vesicantis, ipse secare soleo salvatellam in dextra, vel sinistra manu, aliquando cucurbitulas scarificatas scapulis impero, sanguinemque extraho. Pro ratione ætatis, temperamenti, &c. Post hanc venam sectam sæpissime jugulavimus, mox irrumpens delirium; vel si factum jam fuerat maximopere imminuimus: sive revulso, sive infracto per hujusmodi emissaria, inflammati, & acris sanguinis ad caput impulsu. Facta sanguinis missione, copiosas emulsiones cum aq. card. s. vel violarum, vel hordei præscribo, sive brodia diluentia herbis refrigerantibus alterata, & congrua nitri portione temperata; inter nitrata laudo nitrum stibiatum, vel sal prunellæ. Ulcera à vesicantibus excitata, quandoque in pejus ruunt, vitio, vel materiæ morbosæ, vel mali habitus corporis; atque tunc sensim arescunt cum colore subnigro, aut livescente, & quasi gangrænam minantur. In tali ulcerum statu præsentaneum remedium erit, eadem oblinire melle rosaceo, bis, terque quotidie: ægri à mellis unctione molestum quendam doloroſæ punctionis sensum, ac veluti effervescentiam percipiunt, quod bonum signum erit; nam uno, aut altero die interjecto humiditas in ulceribus apparebit, expurgatio promovebitur, nigra crusta antecedenti ulceri obducta, decidet, & paulò post rubicunda caro supercrescit.

§. III. Non solum in ulceribus vesicantium, sed generaliter in aliis, dum ad corruptionem, & sordem vergunt optimos mellis rosacei effectus observavimus. Romæ mense Majo 1693. curabam Juvenem ulcere inguinali, ex bubone venereo laborantem cum acuta febre, siti, virium debilitate, &c. ulcus erat latum, doloroſum, inflammatorium, & nigra crusta obductum, Statim itaque præscripsi mabe unc. x. seri lactis caprilli depurati: vesperi verò emulsiones ex sem. melon. & cucurb. in aq. c. s. factas miscendo scrup. ij. ocul. cancr. &c. loco victus solidi singulis sex horis sumebat brodium herbis alchalicis alteratum, addito interdum ovi vitello. Ulcus illinebam melle rosaceo dumtaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata cessavit febris cum sociis symptomat. ulcusque optimè mundificabatur, donec tandem post sumptam levem decoctionem ex salsa. parill. lign. guajaco, stibio crudo, &c. pristinæ sanitati fuit restitutus. Obiter hic notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad sanationem diæta ex diluentibus constans, utpotè sunt decoctiones ex herbis alchalino dulcificantibus; & balsamicis, brodia

vul-

vulneraria, & similia copiosè data. Nam per hujusmodi copiosa, diluentia sal acre ulcerum massæ sanguineæ inhærens dulcificatur retunditur, & copioso dilutum fluido, per commodas naturæ vias, secessum scilicet, urinas, aut sudores promptissime eliminatur, & ita dulcificatus, purificatusque sanguis ulceris cicatrizationi summopere conducit. Quæ quidem omnia Medici sperare vix poterunt per hypocausta, diætam exsiccantem, decocta sudorisera, & hujusmodi alia, quibus sal acre ulcerum magis, magisque exaltando & acrius reddendo, in desperatum salutis statum eadem redigunt, præsertim si corpus ægrotantis, non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quo in casu consuetus exsiccantium usus ex parte conferret, &c. In oculorum, & faciei morbis vesicantia cervici applicata sunt tanquam specifica, & cæteris præstant, præsertim in suffusione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut sæpius mirati sumus. Nonnunquam ulcera vesicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam sanatus, & ipsam morbosam materiem sufficienter expurgaverint. Et quoniam ulcerum aperitio ad multos menses interdum durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim. Inter magnopere proficua in hoc casu, non inveni melius remedium, quàm pulverem thuris in subtilissimum alchool redacti, & ulceri aspersi bis in die, quo sane brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque sum ad cicatrizationem fila carpta, in decocto aluminis crudi ebullita, deinde siccata, & ita ulceribus ad cicatrizandum apposita. Interdum hæc etiam minus proficua deprehendi, quando scilicet corpus nimis impurum extitit.

§. IV. Vesicantia, sinapismi, purgantia, aliique hujusmodi stimuli, non sunt adhibendi in corporibus succi-plenis, plethoricis, & nimia humorum copia repletis, nisi prius depleantur vasa per sanguinis missionem, si indicata fuerit, vel per diætam severiorem. Stante namque tanta humorum copia aut orgasmo eorumdem in vasis sanguiferis, secretiones fluidorum in cribris viscerum, aliarumque partium, vel difficulter fiant, vel morbosè. Siquidem ex mechanicis, ad secretiones non solum requiruntur pori liberi, & proportionata resistentia solidorum, verùm etiam & proportionatus motus, ac copia fluidi secernendi; quorum alterutrum si peccaverit modo prædicto, secretiones præternaturaliter peragentur, ut superius de sopore in principio, & augmento accessionis febrium ardentium per emulsiones, & refrigerantia duntaxat curando subindicavimus. Per stimulos purgantium, vesicantium, diaphoreticorum, &c. major in fluidis fermentatio, turgentia, & orgasmus excitatur, & in solidis vivida quædam oscillatio; unde si humores in vasis redundaverint, vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiæ gradum pervenerint, ratione solidorum resistentiam superent, & ita viscerum fibras varie divellant, extendant, atque contorqueant, nil mirum si paullò post vel vasorum rupturæ, vel fixationes fluidorum periculosæ, contingant. Id quod experientia quotidiana abundè nobis manifestat, siquidem post imprudenter, & intempestivè adhibita purgantia, vesicantia diaphoretica, &c. nil aliud observamus frequentius in Praxi, quam febris exacerbationem, deliria, inflammationes viscerum, motus convulsivos, sanguinis hæmorrhagias, & similia; quæ quidem non succederent, si depletis prius vasis sanguinis missionem, talia exindè præscriberentur remedia; nam quæcumque ab iis excitarentur fermentatio, & turgentia, cum humores in ampliori spatio circularentur, & solverentur, & commoverentur; impossibile esset, ut impetum in solidas partes facerent, aut sibi ad coagulationem, stagnationemve sternerent viam. Hisce ductus fortasse rationibus Dominus *Sydenhamius*, Ab academiis Italiæ tantopere laudatus, ante usum purgantium præsertim fortium, vasorum depletionem per sanguinis missionem, aut diætam, si morbis

inducias dabit, maximoque ſuadet. Hinc pariter auctor inter cæteros hujus ævi præſentis repetitas obſervationes ſtabilivit demum methodum, qua tractanda ſit fermentatio febrilis in ſanguine excitato. Primuſque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantiſper medendi methodum ad debitam rationis, & experientiæ ſemitam redegit; decernendo inter cætera æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorundem exhibent diaphoretica. Nam cum tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam ſit, confuſa, & ad depurationem impar; per additos purgantium, diaphoreticorum, &c. ſtimulos, magis magiſque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ ſeparationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigilias, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, & alia centena, &c. ſed fuſius hac de re in libris *de practica Sapientia* ſuperius diſputavimus.

§. V. Ex ſuperioribus conſtat, veſicantia magnam vim habere diſſolvendi, & attenuandi ſanguinem craſſum, & coagulatum, & alicubi ſtagnantem, & propterea eſſe veluti ſpecifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, ſuffuſione, febribus ex coagulatione, & ſimilibus lenteſcentiis, &c. Sed quoniam pertinaces viſcerum obſtructiones, cachexiæ, ſuppreſſiones menſium pariter diuturnæ a tali quoque ſanguine originem habent; ideò hortamur Medicos, ut in caſibus deſperatis, cantharidum uſum vel forma emplaſtri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exindè mutuetur, nec ſemper hæreamus in limine. *Thomas Bartholinus cent. 5. obſerv.* 82. docet modum parandi infuſum cantharidum, quod tanquam ſpecificum deprædicat in gonorrhæa virulenta, urinæ ſuppreſſione, & pellendo calculo. Sic autem paratur; Scrupulus unus pulveris cantharidum infundatur in unc. iij. vel iv. vini Rhenani, aut ſpiritus vini; ſtent in infuſione per aliquot dies, deinde filtrentur per chartam bibulam, ut ex ſubſtantia cantharidum nil admiſceatur. Ex colato liquore cochlear unum miſceatur cum ſeptem cochlearibus vini, aut cereviſiæ; hujuſque mixturæ ſume primo die unum cochlear, ſequenti duo cochlearia, & ſic deinceps. An hoc remedium tentari poſſit per os in obſtructionibus, & morbis paulò ſuprà recenſitis, nondum expertus ſum. Qui graviſſimè tuſſi cum ſputo craſſo, & copioſo obnoxii ſunt, a nullo remediorum genere tantam utilitatem ſuſcipiunt, quantam a veſicatorio cervici appoſito. Et ſi contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò ſanetur, fieri aliud poterit veſicatorium infra aures, vel ſupra homoplatas; nam ſeroſa illuvies a compage ſanguinis ſoluta, & hinc inde exudans, derivatur per veſicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ita tuſſim excitabat, ut pluries obſervavimus in Xenodochio, ſene Medico præſcribente; & in ſe ipſo expertus quoque eſt *Williſius*. Hiſce breviter ac fideliter de veſicantium uſu adnotatis, ſequenti capite rationem ex mechanicis trademus de modo, quo revera agant veſicantia.

CAPUT IV.

Veſicantium Natura evidenter demonſtratur ex mechanica ſtimulorum doctrina.

VEſicantia ſtimulando agunt, & inter ſtimulos principem obtinent locum; ad clariorum tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini *Bellini*, in Doctiſſimo *de ſtimulis* argumenta breviter, exponemus.

Dico 1. A ſtimulo debet ſuccedere major niſus motuum partium, ex quibus totum ſyſtema membranarum componitur, nec non expreſſio cujuſcumque liquidioris corporis, & derivatio ejus, qua poteſt.

Dico 2. A vi ſtimuli, villi membranarum, ideſt totius corporis, naturali contractione validiùs contrahi debent, & hac ratione

ex-

expræſſio liquidorum facilius peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut illi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tenſi, unde tremor vividior, & excurſus fluidorum ad contractum dictæ fibræ, adhuc majori cum niſu per diametrum. Et ideo ratione aucti utriuſque niſus, facilior expreſſio liquidorum, & derivatio eorundem, qua fieri poteſt, ſuccedent, &c.

Dico 3. A vi ſtimuli, muſculorum contractio, quæ fit a liquidis, ſive ſuccis intra ipſos fluentibus, debet fieri validior, atque hinc expreſſionem liquidorum faciliùs ſucceſſuram, atque inſuper a ſtimulo augeri velocitatem, & curſum ſanguinis. Quoniam enim per vim ſtimuli liquidum nervoſum in undas frequentiores agitur, ideo per motum derivationis, deducetur in nervos muſculorum omnium liquidi quantitas, naturali major, quare muſculi validius contrahentur, & extrorſum validè nitentur villis ſui, & expriment quidquid eſt liquidius ad contactum ſui, ideſt circa illis, & intra ſpatia, per quæ ſucceſſivè moventur, dum contrahuntur, &c.

Dico 4. Pro diverſitate partis, in qua fit ſtimulus, poteſt illa rubefieri ſine tumore, verè inflammari, nihil tumefieri, nec rubefieri, intumeſcere tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimum cujuſcumque materiæ, abſque eo quod eandem materiam ad illam partem ſtimulus vocet, aut trahat, &c.

Dico 5. Quod hæc eadem ſecutura ſint, ſi cum ſtimulo conjuncta ſit facultas aliqua intro penetrans, & humores ſubingens: ſed poſſe etiam, nihil non malorum inde provenire, & nihil non planè diverſum a ſolo ſtimulo.

Dico 6. Si ſtimulus ſit etiam divellens, non autem ſolummodò flectens, & ſit aut ſtimulus ſimplex, aut conjunctus cum fermento producet pariter eadem, quæ expoſuimus ſuperiùs.

Dico 7. A ſtimulis ſimplicibus, ideſt non conjunctis cum fermento, & evacuationem producentibus; ſive evacuatio fiat per emiſſaria naturalia, verbi gratia nares, os, alvum, &c. ſive ab ipſa parte ſtimulata, dico inquam, quod evacuari poteſt, & id, quod per ſtimulum exprimitur ab humoribus, hinc inde circulantibus, & id quod exprimitur à ſubſtantia villorum, ſive fibris partium ſolidarum; idemque fiet a ſtimulis cum fermento, qualia ſunt veſicantia, ſinapiſmi, &c. Quoniam enim hæc, & omnia ſtimulantia faciunt, ut villi quilibet, ſive fibræ partium ſolidarum validè contrahantur, & exprimant quidquid fluere poteſt. Hoc igitur ipſum effluens derivabitur qua poterit: & quod quidem a vaſis quibuslibet exprimetur, extra ipſa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum ſuperficies, & intra ipſarum poros. Et viciſſim quod a villis membranarum elicitur traduci poterit intra vaſa. Igitur præfati ſtimuli evacuantes, etiam non conjuncti cum fermento ducere poſſunt per emiſſaria, ſive naturalia, ſive ab ipſis facta in loco ſtimulato, & veſicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur a ſubſtantia villorum, &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maxime movent, & maximè ſolvere poſſunt. Id ipſum præſtant evacuantes non conjuncti cum fermento, & inſuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exſiccent ut plurimum oportet. Vacuantes cum fermento conjuncti eadem quoque præſtare poterunt, ſed pro diverſitate fermenti cum quo ſunt conjuncti denſare, fundere, coagulare: ſiſtere, & tandem quidquid velis producere, &c.

A ſtimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expreſſio fluidorum etiam ad partes remotiſſimas, ergo maxime movet, tam fluida; quàm ſolida; ergo in morbis, a coagulo, & lentore, cum fibrarum paralyſi, aut laxitate neceſſariò ſunt admittenda, & piaculum eſſet ſtimulantia, ob præconceptam falſam hypoteſim, aut negligere, aut ſcurriliter apud vulgos laceſſere. Porrò in vaſis ſanguineis, per eandem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liqui-

liquidi subsistentis, & cum velocitas totius sanguinis augeatur, dabitur vis major transversè illud abripiendi per longitudinem canalium, & deducendi ad viscera per quæ subigi ulterius, & ad exitum disponi possit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas nostri corporis se se mutuò omnes premerent, atque urgerent quaquaversum, non secus ac partes sanguinis intra vasa, posset ratione illius pressionis materies, etiam distantissimarum partium derivari ad emissaria stimolorum, & per ipsa purgari, sed nisus ille mutuus in hujusmodi liquido, non videtur rationi conveniens.

Similiter si cutis, & membranæ omnes nostri corporis in ea tensione essent naturaliter, ut statim ac in aliqua parte divelluntur, & stimulantur, undecunque contraherentur per ambitum divulsionis, & illa contractio per totum corpus succederet, ita ut nisus ejus tenderet ad locum divulsionis, & versus eumdem urgeret quidquid est liquidum, ut sit in vesica urinaria, dum exprimitur urina; facto emissario per stimulum, posset ejus contractionis ratione derivari ad emissarium stimuli materies remotissimarum partium, & per illud expurgari, &c. sed & hujusmodi naturalis tensio in membranis omnibus, & hujusmodi contractio, & hujusmodi nisus, sive impulsus versus stimulum, non videntur rationi consona. Cæterum materia inhærens alicui parti dimoveri per stimulum ab ea distantem poterit, si nervus, aut tensa quælibet membrana, cui stimulus appositus sit, perveniat, & intexatur parti, cui inhæret materia evacuanda: per emissarium verò stimuli evacuari poterit, si sit etiam intra nervum, aut per villos membranæ fluere possit, aut intra eosdem derivari; nec non cum per vim stimuli mota, atque ad fluxilitatem redacta, ad emissaria illorum fluere. Modus verò certissimus, quo stimuli, etiam ad distantes partes agunt, est, quia totum corpus concutiunt, stimulant, exprimunt, & totam quantitatem minuunt; sed hac de re plura in solliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies, ad quem te remitto. Quoniam itaque stimulus contrahendo concutit, non solùm certam aliquam partem, sed totam corpus, ipsumque totum exprimit, & expressa fluunt qua possunt in vasa sanguinis, & undecunque, & per emissaria aliquid expressæ materiæ expurgatur. Igitur cum per eam expurgationem minuatur universa hujusmodi quantitas, minor sane illorum copia ad partem quamlibet affectam, quamvis distantem confluet. Ideo in morbis, quos ajunt a fluxione pendere, utpote sunt catharri nonnulli, tusses suffocativæ, & a lenta materie productæ, morbi oculorum, & præsertim suffusiones, dolores nonnulli periodicè se exacerbantes, &c. In morbis paritèr ab humorum stagnatione, & pertinaci fixatione pendentibus, utpote sunt apoplexiæ, paralyses, sopores, obstructiones, & similes, &c. stimuli vesicantium, vel alii hujus generis stimuli ob rationes antedictas omnimodam vim curationis, & salutis absolvunt, & nefas esset iis in casibus vesicantia omittere, ob præconceptam hypothesim, ac speculationem.

Dico 10. Quoties a stimulo imminet aliquod periculum affluxus nimii humorum ad partem stimulatam, tunc tutissimum erit applicare stimulos in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod si nullum ex iis periculis immineat propè ipsam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quam pauciores magis juvant, dum motiones vividæ, sive oscillamenta acutissima in villis sunt excitanda, imò ampliori spatio, quam angustiori extensi, Repetendi sunt, vel refricandæ plagæ, , ab iis excitatæ, cum cessat, dolor, & sensus stimuli: cum subitaneam, & evidentem aliquam utilitatem à stimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exinde supervenire possent calefactiones; exsiccationesque in corpore humectantibus, & refrigerantibus copiosè datis, sunt temperandæ, spiritusque demulgendi, &c. Ita gravissimis sopo-

ribus,

ribus, apoplexia, aliisque hujusmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt, applicatio magno vesicatorio supra totam capitis periferiam, abrasi prius capillis, ut plures testantur historiæ, &c. stimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores, esse poterunt, ob rationes recensitas; ex quibus omnibus arguimus stimulis fieri magnam spirituum agitationem, & absumptionem, ut infra clarius patebit.

Dico 11. Quod stimuli, quamvis inservire possit loco missionis sanguinis, & esse possint æquè expeditæ operationis, præcipuè si acrius stimulent; sunt tamen minus tuti missione sanguinis. Habent tamen aliquid peculiare, quod a misione sanguinis non consequimur, movent nempe, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quàm solida, uno eodemque tempore excitant, ac dimovent, &c.

Ex omnibus his propositionibus innumera veluti corollaria deduci possent ad Praxim, per quæ stimulorum utilitas, & noxæ apertè demonstrarentur, quoniam tamen a laudato Auctore, hoc argumentum solidè tractatum fuit, & singulorum propositionum evidens ratio reddita: ideò nos pauca dumtaxat, quæ curationibus morborum inservire possent, mox subnectemus, &c.

§. II.

Stimuli alii sunt simplices, alii cum fermento: stimuli simplices tunc vocantur, cum partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ita etiam ad distans operantur, sed nihil illorum substantiæ intra humores cummunicatur: hujus generis sunt ustiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ simplices, aut scarificatæ, & hisce analoga. Stimuli cum fermento illi sunt, qui non solùm partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt, &c. verùm etiam aliquid humoribus communicant, utpote sunt vesicantia sinapismi, dropaces, & similia, quorum particulæ acres, & in parte stimulant, & in sanguinem reassumuntur, valideque illius massam solvunt, dimovent, & aperiunt. Utrique hi stimuli agitant vehementer tam solida, quam liquida (magis tam stimuli cum fermento) & solida agitata adhuc validiùs in ipsa liquida nituntur, & hæc validiùs compressa, vim rursus majorem inferunt solidis; undè vicissim præmuntur, ac restituuntur, & ex illa mutua pressione, ac restitutione fit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quasque proximas, aut ad superficiem exteriorem duarum quarũcunque partium, non se contingentium nitantur introrsum, unde cohæsio, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipsum quoque fieri necesse est a solidis in suas partes dum dimoventur, & a liquidis in solida, & a solidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries subindicavimus, partes scilicet solidas, a stimulo plurimum dimoveri, concuti, atque dissolvi. Et ab eodem stimulo quoque fieri agitationes, dissolutiones, mutationes contactuum, violentias, & expressiones atque derivationes liquidorum qua fieri potest. Et quoniam in hisce actionibus plurimum humiditatis absumunt stimuli, spirituque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundum est talibus incommodis, aliter optatus finis a stimulis haberi non poterit, &c.

Inter stimulos principem obtinere locum vesicantia, omnesque affectus antedictos jure quodam ipsis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile est nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem sanandos fore, nisi adhibeantur vesicantia, alios contra in pejus abituros si imprudenter adhibeantur. Neque tantum ea præscribantue ad minuendam humorem copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantùm ad eosdem coagulatos, crassos, vel alicubi hærentes, solvendos, dimovendos, & ab affecta parte ad locum stimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur exiguum est, neque ad minuendam peccantem materiam sufficiens. Sed undenam potissimum

ve-

veniant humores a vesicatorio excreti, quæreret quispiam. Respondemus eos eructari partim a poris cutis: & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum osculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peracta stimuli actione atque oscillatione, a toto corpore, & a partibus quibusque remotissimis, ut constat ex antedictis. Latex enim serosus pharmaci stimulis imbutus magna copia ac promptissimè a reliqua sanguinis massa separatur ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo major ejus quantitas per eadem arteriarum oscula continuò irritata excernitur: cum eoque infinitæ aliæ morbosæ particulæ secernuntur, ac evacuantur. Porrò cum per vesicatorii applicationem fibrarum quoque nervearum, extremitates denudentur, & irritentur, probabile est a nervis etiam in stimulato loco aliquid secerni; totus namque nervorum latex vi stimuli commotus a stagnatione liberatur, simulque particulæ etherogeneæ eidem inhærentes ubique agitatæ, & a cerebro derivatæ, versus emissarium recens apertum sensim prolabuntur, ac demum foras eliminantur.

Morbi igitur in quibus præ cæteris convenire possunt vesicantia ob rationes antedictas sunt Malignæ febres ex coagulo, & visciditate humorum. Affectus soporosi. Catharri a viscida materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus, &c. Dolores fixi, & acriter divellentes partem aliquam. Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc inde vagantes. Convulsiones sine febre. Epilepsiæ, aliique hujusmodi nervorum morbi. Demum in omnibus aliis in quibus necesse est solvere, divellere, derivare, excitare, & similia agere pro morbi genio, & Practicantis experientia, &c.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VIII.

De Observationibus Anatomicis, & Practicis, varii Argumenti.

Artem Experientia fecit, exemplo monstrante, viam. Manilius.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

Carolo Carthario, Decano,
Carolo Montecatinio,
Marco Antonio Buratto,
Prospero Bottinio,
Marcello Severolo,
Jo: Francisco Fagnano,
Alexandro Casalio,
Bente Bentivolo,
Philippo Sacripante,
Camillo Spreti,
Marcellino Corto, &
Vincentio Amadorio,

SACRÆ CONSISTORIALIS AULÆ

ADVOCATIS,

ET ALMAE URBIS GYMNASII

RECTORIBUS.

GEORGIUS BAGLIVUS

S. P.

COLLATA mihi nuper, Vobis potissimum Auctoribus, ab optimo Principe Anatomicæ Cathedra, numquam satis mihi placere queam, nisi extet grati animi ergà Vos mei aliqua significatio. Nil enim libero Homine, proboque dignum magis putaverim, quàm si accepta beneficia meminerit, eique debitas bene de se meritis laudes impertiri liceat, si minus parem gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam disputationem editurus, meas esse partes existimavi, illam Vobis dicatam, & inscriptam ut emitterem; quo non solùm observantia ergà Vos mea magis magisque contestata fiat, sed rudis, ac exigua tractatio, ex vestro sibi nomine splendoris aliquid, atque auctoritatis accersat. Equidem rei benè gerendæ occasionem nactum me esse, nemo diffitebitur: Qui enim, tum mirabili ad laudem, ac prope singulari Celeberrimam Academiarum omnium regendi ratione, tum eximia, qua præstant doctrina, ingentem sibi quaquaversus fa-

mam

mam, & existimationem compararunt. Mirum ni de illa, quæ ipsis superat dignitate, & gloria, Clientibus suis præsertim, atque Cultoribus gratificari velint. Porro de me, meoque consilio quid plura? Quàm libentius in Vobis omnibus, tam singulis seorsim, quàm universis celebrandis Orationem meam, quæ utique infinita esse posset, dilatarem; sed a tali proposito res duæ deterrent, una, quod unicuique Vestrum, quæ privatim laudes debentur, eas contemnere atque aversari Vos sciam, quibus conscientia rectefactorum pluris est quàm hominum sermo; altera quod Collegium nobilissimum frustra commendarem, cujus tum publica opinione, tum Principis judicio tanta est auctoritas, ut hinc potissimum assumantur, qui præclarissima tam Reipublicæ, quàm Ecclesiæ Munia sustineam. His omnibus accedit quod justo, debitoque Vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorsus agnoscam. Hæc igitur mihi reliqua pars est, hic restat actus, ut Vobis si quid in hac, quam profiteor Disciplina facultatis in me, aut jam est, aut erit aliquando, id omne in vestra potestate situm; imo non tam meum, quam Vestrum futurum esse pollicear, sancteque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes veſtigationes, laboreſque Anatomicorum, nihil utilius illuſtrandæ morborum ætiologiæ, ſtructuræque animati corporis duco, quàm infuſoriam liquorum in venas, viſcerave Animalium vivorum. Quibus mortuis ſyſtema mutatur, tam ſolidarum; quàm fluidarum partium, ità ut quandoque diverſæ appareant, quandoque vero abſcondantur. Contrà experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infuſoriam, oſtendunt effectus inde profectos valdè clarè, ac ſincerè. Et ut verum fatear, quicquid boni in Italia, & in Tranſalpinis invenit his temporibus Anatome, cæſis debet vivis Animalibus. Quæ cum ita ſint, valdè miror, tam parum exercitam hac ætate infuſoriam, qua multa ignota parerent, & quoad morborum naturam, & quoad conſtitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, ſiphonemque deſcripſerunt, aliaque inſtrumenta ejus commodè exercendæ. Verùm iſti ipſi poſtmodum hæſere, ut ità dicam, in veſtibulo operis. Ut ergo hic meus liber juſti opuſculi molem æquet, quatuor has ſubdidi experientias, quæ in privatis meis annotantiunculis confuſe, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini *Malpighii* ſectionem, a me anno elapſo Romæ factam. Et quoniam ejuſdem morbo adfui, brevem quoque hiſtoriam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapſo biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam ſæviente; plura de illa, & ſectionibus cadaverum eadem extinctorum, peculiari diſſertatione impoſterum tractaturus. Atque hæc ſunt quæ tibi præfanda cenſui, Lector, ſuper hac diſſertatione. Tu interea diu vivas, & Praxi Medicæ favere ne deſinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLLOGE

Experimentorum per infuſoriam in vivis Animalibus.

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapſo decennio menſe Julii hora pomerid. inciſa jugulari canis grandioris, injecimus per ſiryngam unc. s. ſpir. vitrioli, clauſo, & faſciato vulnere ſtatim horrore, & rigore correptus fuit canis, vomuit, ſalivam copioſam ejiciebat, humi concidit, anhelabat, convellebatur paullùm: paucis interpoſitis horis mortuus eſt. Aperto cadavere, viſcera omnia ſubnigro colore perfuſa erant, ſanguinis nigris inſignis copia in corde aderat, eratque grumefactus, & talis quoque in pulmonibus apparuit; reliqua erant ſana, &c.

Corollarium.

Materiam hanc infundendi liquores in ſanguinem ſive intra vaſa vivi Animalis, a paucis, quod ſciam, tractatam video hoc ſæculo, imo nec traditam methodum rectè inſtituendi tam neceſſariam infuſoriam, a qua morborum natura, & curatio illuſtrari ſummopere poſſent. Poſt infuſum liquorem ſic accuratè obſervavimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt circa quaslibet vitæ functiones, & circà quodlibet viſcus, aut partem corporis facto analogiſmo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuſo illo, ſi ægrotantibus præſcribendum foret. Fateor itaque quod maximopere conferret Praxi Medicæ, ſi ab aliquo Eruditorum cœtu experimenta hujuſmodi infuſoria inſtituerentur, gradatim ad varios aſcendendo liquores, & methodum in experimentis ſtabiliendo, deinde in unum opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariſſimus *Mangetus* tanta ſui gloria in aureo opere ſuæ Bibliothecæ Anatomicæ, &c. Et de rebus practicis neceſſarium eſſe teſtatur *Cl. Lanzonus* prof. Ferrarienſ. Noſtrum Amiciſſimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. cani juveni ſecta vena crurali dextra prope inguina, per ſyringam infundimus unc. ij. ſpir. vini rectificati; facta ſyringatione canis paſſus eſt horrores per totum corpus ſpatio ſemiquadrantis horæ, exinde urinavit copioſe, & circa vitæ functiones bene habuit; immò benè ſe habuiſſet impoſterum, niſi a ſervis Xenodochii incautè occiſus fuiſſet. Aperto cadavere omnia tam fluida, quam ſolida in ſtatu naturali reperta ſunt, &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni Juveni ad tabulam ligato aperuimus jugularem dextram infuſisque in eam duabus unciis ſpiritus vini rectificati, vix peracta ſyringatione canis adhuc ligatus expiravit. Aperto cadavere maxima ſanguinis grumeſcentia, & coagulatio reperta eſt in pulmonibus; cæteræ partes ſanæ erant.

Corollarium.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quàm diveſos effectus producant humoribus medicamenta in his potius, quam in aliis partibus applicata, intus quàm extra adhibita, &c. In pulmonibus namque cum ex univerſo corpore refluus ſanguis, continuò, & copioſè inundet; nil mirum ſi vini ſpiritus in magnum illum ſanguinis oceanum per venam jugularem derepente infuſus, eundem ſtatim coagulaverit, & ſubitaneam mortem animali intulerit; nam vini ſpiritus albumen ovi ingenter coagulat. Idem ore detentus ſalivam condenſat ad inſtar glutinis. Hoſce pariter effectus in ſanguine, & ſpiritibus producere affirmant *Etmullerus tom.* 1. *theſ. de nutrit. & auct.* Et *Bohnius cap. de ſomn. & vigiliis*. Non ita ſuccedere potuit ab eodem vini ſpiritu cruralibus infuſo, in quibus cum exigua ſit ſanguinis inundatio, nec ulla datur mora qualis in pulmonibus, ſed continus ejuſdem, atque velociſſimus progreſſus verſus cor; vis coagulativa ſpir. vini in ſanguinem enervatur facillimè, infringitur, atque antequam ad uberiorem ſanguinis alveum perveniret, in quo ratione copiæ, & moræ coagulationem aliquam, fixationemque producere poſſet, vires illius poſt repetitas circulationes, prorſus elangueſcunt, &c.

Exinde quoque deduci poteſt ratio, curquamplures diuturni morbi poſt varia in variis corporis partibus producta incommoda, deſinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia ſcilicet impoſſibile eſt, ut ſanguis morboſis imbutus particulis, dum hoc duo viſcera, præ aliis copioſiſſime, & frequentiſſime alluit, in iis demum funeſtam tragediam non finiat, vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrænando, vel aliis modis penè infinitis afficiendio. Unde in morbis diuturnis ſemper proſpiciendum pulmonibus, & renibus ob rationes ſupradictas.

EXPERIMENTUM IV.

PAtavii ineunte anno 1691. facta ſectione in vena jugulari canis juvenis, injecimus per ſyringam uncias quatuor aquæ gelidæ; clauſo exinde, & faſciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit canis: ceterum benè habuit.

EXPERIMENTUM V.

PAtavii eodem anno; Accepimus magnum canem die Jovis hora 22. factaque ſectione ſub hypochondrio dextro ligavimus filo fortiter trunculum arteriæ magnæ, & venæ cavæ deſcendentium infra renes, & fortuitò etiam dextrum ligavimus ureterem. Conſuto, & faſciato vulnere, canis vomuit ter, deinde cecidit humi velut exanimis, & ita jacuit, nullis aliis ſupervenientibus ſymptomatis uſque ad ſequentem diem veneris, qua mortuus eſt circa horam matutinam.

Secto cadaveris abdomine, per totam inteſtinorum longitudinem inventa fuit ſtria quædam, veluti faſcia latitudinis duorum digitorum, coloris ſub flavo viridis Diaphragma erat aliquantiſper inflammatum. Bilis prorſus fere effuſa fuit è veſica fellis. Factis per cultrum inciſionibus in rene dexro, ingentem ſeri copiam per totam illius ſubſtantiam diffuſam deprehendimus. In corde ſanguis nigerrimus aderat, reliqua in ſtatu naturali. &c.

EXPERIMENTUM VI.

ROmæ 20. Januarii 1693. In Xenodochio Conſolationis ad radices Capitoli, & Fori Romani poſito aperuimus cadaver mulieris quinquagenariæ, ex inflammatione inteſtini colon defunctæ: Et invenimus, quod a trunco arteriæ magnæ deſcendentis prodibat ramus arteriæ, qui inferebatur in dextrum ureterem circa illius medietatem. An hujuſmodi arteria intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata, ut fit de aliis partibus fruſtra-

ſtraneis, præ celeritate, quam famuli Xenodochii nobis faciebant, obſervare non potuimus. Neſcientes pariter an mulier prædicta mictui ſanguineo, aliiſque renum morbis obnoxia fuerit per decurſum ſuæ vitæ, &c.

EXPERIMENTUM VII.

BOnoniæ denudato jugulo parvi canis (vulgò *Corſetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus, ſeparavimus ab iis nervos paris vagi hinc inde ad latera colli deſcendentes eoſque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione, ſtatim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora muſculorum; intereà vulnus conſuimus, & faſciavimus. Canis ſtatim obmutuit, nec imposterum unquam latrare, aut ejulare potuit, vividus tamen erat, & bene ambulabat, per intervalla, difficili reſpiratione corripiebatur; uſque ad tertium, & quartum diem, quidquid comedebat, ſtatim vomebat, & exinde emaciabatur; uſque ad nonum diem parùm, aut nihil comederat, & ità macilentus evaſit, ut ſchæleton videretur; nona die mane maximos ululatus, & latratus fecit, quamvis antecedenter mutus fuerit, tandem cum parum comederet, & ad extremam maciem redactus eſſet, duodecima die obiit, &c.

Sectio cadavere, viſcera omnia ſana erant æſophagus dumtaxat per univerſam longitudinem cibo antea ingeſto repletus erat, & hac de cauſa ſummopere turgebat, nam cibus in ventriculum deſcendere non poterat. Idem experimentum tentavit *Williſius* in cane, ut notat *tom.* 1. *cap.* 24. *nervorum hiſtoria, & uſu*: ille tamen non amputavit nervos, ſed dumtaxat ligavit filo, quamobrem nil mirum, ſi in ſuo cane, diverſa obſervaverit ſymptomata, ab obſervatis in noſtro, &c.

Corollarium.

Omnibus notum eſt, quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi. Et cum per præfatum experimentum utroſque paris vagi truncos, nos omninò deamputaverimus; ideo ſummopere miramur, quomodo impedito prorſus ad cor ſpirituum influxu ob diſciſſos nervos antedictos, illud per integros decem dies pulſaverit, & animal interea vixerit. *Williſius loc. cit.* aſſerit quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercoſtalibus, & priorum vices ſuppleant. Nos tamen facta diligenti inquiſitione in pluribus canibus, dictos ramos nervi intercoſtalis ad cor venientes obſervare non potuimus. Ideò ingenio, & obſervatione acriores rem hanc illuſtrare imposterum ne graventur, &c.

EXPERIMENTUM VIII.

BOnoniæ eodem Menſe, unà cum Cl. Amiciſſimoque Domino *Guilielmi* Prof. Bonon. detectis in alio cane nervis paris vagi in collo, eoſdem a ſociis arteriis carotidibus optime ſeparavimus, ſeparatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deinde vulnus conſuimus, & faſciavimus. Auctores nonnulli referunt, facto hoc experimento animalia ſtatim corripi apoplexia; nos tamen talia non obſervavimus, ſed ſequentia. Canis paullò poſt ſtupidus evaſit, & ſuper pedes regi non poterat, ſed hinc inde ad latera concidebat: uſque ad quintum diem benè ſe habuit, parum tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ità uſque ad ſeptimum diem fuit, ſeptima verò mortuus eſt.

In apertione cadaveris obſervavimus cerebrum, in quo nec extravaſationem ſeri, nec vaſa tumida, nec inflammationis veſtigia deteximus. Circà viſcera naturalia, & vitalia magnas ſanguinis fixationes, coagulationeſque invenimus. Reliqua naturaliter ſe habebant. Unde vereor ne auctores dum hoc experimentum faciunt cum nervis ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hac ratione animalia ſtatim cadant apoplectica, &c.

EXPERIMENTUM IX.

ROmæ extraximus lienem cani juveni. Cicatrizato optime vulnere canis bene se habebat, comedebat, urinabat, & omnia sanis non dissimilia absolvebat usque ad quadragesimum diem: quo tempore, cum nihil morbosi in functionibus vitalibus antecedenter observaverimus, occidimus canem, sectoque cadavere nihil novi observare potuimus, &c.

EXPERIMENTUM X.

CAnis venaticus quinque annorum, corpore magnus; cum frequentissime lacus; & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demum in tussim ferinam, coryzam, & præ coryza in gravissimam suffocationem; Bis in anno fœda scabie corripiebatur mensibus scilicet Aprilis, & Novembris, & cum ità ferè triennio laborasset, & extrema macie consumptus esset: demum sectioni anatomicæ illum subjecimus, & ante sectionem cibo copiosè replevimus. Elapsis ab assumpto cibo, quinque horis circiter, secuimus primo vivi animalis abdomen, & thoracem, omniaque harum partium viscera optime constituta erant, & præ cæteris pulmo in quo credebamus invenire causam tussis, coryzæ, maciei, aliorumque præfatorum malorum, sed nihil prorsus morbosum invenire potuimus, imò nec in glandulis mesenterii, quas sedulò lustravimus. Interea tamen observavimus venas lacteas copiosas in mesenterio prope intestina tenuia, & prope venas lacteas incedebant copiosa vasa lymphatica, quorum altero disrupto degustavi lympham in eo contentam, eratque mordacissima, & linguam graviter feriebat. Non solùm in hoc sed in aliis pariter hujusmodi animalibus talem lympham veluti subsalsam gustavimus. Venæ lacteæ præsertim majores erant nodosæ, & repræsentabant ramos centinodiæ; nodi illi sunt valvulæ illarum, erantque frequentes, sicuti in lymphaticis potissimum observantur. Observavimus pariter sacculum *Pecqueti*, ductum thoracicum, & alia curiosa. Notatu dignum est, quod vapores, qui exhalabant a visceribus mox secti animalis, dum inpingebant ad ignem candelæ inservientis ad operationem; ignis ille crepitabat, ac si pulvere salis marini perfusus fuisset, &c. Cum igitur nullam in visceribus, & pulmone canis læsionem observassem, putarem corizam, tussim, suffocationis metum, &c. producta fuisse vel ab ulcere carioso interiorum nasi partium circa os cribriforme; vel a gravissima humorum acrimonia, & salsedine ptæfatas partes continuò irritante, & rodente, &c.

EXPERIMENTUM XI.

De circulatione Sanguinis in Rana.

APeriatur Ranæ venter cum forbice, mox verò thorax: & statim prodibunt foris, in ventre quidem mesenterium cum intestinis, &c. in thorace vero pulmones hinc inde turgidi, & rubicundi. In tunicis mesenterii nonnulla vasa rubicunda sparsa observantur, suntque vasa illa venæ, & arteriæ sanguinem vehentes. In Ranis venæ sunt majores, crassioresque arteriis; contra arteriæ pulsant, venæ non pulsant. Tam venæ, quam arteriæ sunt diaphanæ, & perlucidæ, & jucundo sanè spectaculo, contenti in illorum cavitate sanguinis motus; ebullitio, partium componentium situs, & reliqua prorsus curiosa microscopio observantur. Horum nonnulla a nobis detecta mox subnectemus.

Hac ratione ego observavi sequentia. Et primo quidem sanguis progreditur in vasis suis velocissimè, ac veluti per totidem rectas lineas, seu fila serica tenuissima, ac velocissima. Hæ rectæ lineæ velocius currunt in medio vasis, quam circa latera ejusdem, & quo magis proximiores fiunt lateribus, eo magis amittunt de sua velocitate. Cum rana est proxima morti hæ rectæ lineæ sanguinis

nis currentis tardius progrediuntur, & loco motus progressivi, ad latera hinc inde dissilire incipiunt, ac velut ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutius vivat ad longiorem observationem peragendam, sufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa mesenterium observavi cursum sanguinis retrogradum nam sanguis, qui progredi debebat per venam aliquam versus superiora, mutato cursu per eandem versus inferiora ordinate descendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quasi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venosarum. Ut hac de re certior fierem, unam ex dictis venis mesenterii oleo vitrioli leniter in superficie inunxi: facta unctione cursus sanguinis per illam venam statim suppressus fuit; & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc casu etiam retrogradationem sanguinis in vivis observavimus, quasi in illis nullæ essent valvulæ retrogradationem illam impedientes, &c.

Cum Rana morti proxima est, circulus sanguinis retardatur in suis vasis, si verò convellatur, aut ob punctura illatam moveatur, statim motus circularis in sanguine restituitur, & a partibus ad centrum denuo currere incipit, & ita continuat, si dictæ convulsiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter cessabit. Rana jamjam moriente arteriæ depleri incipiant, venæ verò tumefieri, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ fiunt. Exigua illa sanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur composita, quasi ex tot minimis globulis adiposis lateribus arteriæ hærentibus, &c. Globulos hos adiposos majori copia vidimus in Rana occisa statim ac capta fuit; quia tunc bene pasta est, & vasa sunt turgidiora. Si vero per aliquot dies domi detineatur, nec pasta sit congruis alimentis, pauciſſimi tales globuli adiposi apparent in arteriis prope mortem depletis modo supradicto, &c.

Si cor a Rana extrahatur, & super tabulam ponatur, ita extractum pulsabit per semihoram, & quandoque per integram horam præsertim si calori Solis exponatur, ordinatosque systolis, & diastolis motus per id temporis protrahet. Immò si cor in frustula illa ordinatos etiam systolis, & dyastolis motus, magna intuentium admiratione producunt. Si motus illi reciproci aliquantulum elanguescunt: mox restituentur, vel facta acus punctura in corde, & suis frustulis, vel calidum oris halitum eisdem insufflando: aut calidiori Soli exponendo. Rana, quamvis ab ea cor avellatur, & omnia viscera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur, adhuc tamen saltat, oculos movet, & tota convellitur. Et etiam post elapsam circiter horam ab extractione viscerum, convellitur, saltat, & hinc inde movetur capite, & corpore; &c. vidi interdum ad aliquot horas sine corde hæc feciſſe: immò etiam in aqua natasse.

Demum nullibi tam clarius observatur motus sanguinis intestinus, & circularis, quàm in Rana; non solùm quia vasa sanguifera hujus amphibii animalis diaphana sunt, verùm etiam, quia cultro subjecta anatomico diutius vivit, manibusque facilius tractari, & viscera illius ac vasa, microscopio faciliùs, commodeque subjici possunt, ut ita observatio longius protrahatur, ad eruendam veritatem eorum, quæ inquirimus. Singula cordis pulsatione observatur sanguis ulterius, atque ulterius progredi, & ad instar undæ pellentis undam urgeri a vasis minoribus ad majora ex his in venam cavam, demum in pulmones. Felicitas hæc observandi circulum sanguinis in vasis supra cor, & ad caput tendentibus, non ita facile succedit, sicuti in vasis viscerum naturalium, nam ibi copiosæ non observantur vasorum ramificationes, uti in visceribus naturalibus. Et si aliquæ adsunt, necesse est; ut dilacerentur post sectum Ranæ thoracem, vel si non dilacerantur, serpunt tamen hinc inde ita tortuosè per osseas thoracis, colli, & capitis Ranæ partes, ut sanè difficulter mycroscopio subjici possunt. Ut in visceribus ma-

turalibus, atque vitalibus, evidentius ac commodius observetur in vasis sanguinis cursus; cavo ne Ranam nimium forbice dilaceres, in secando ejusdem ventre, nam hac ratione amputatis plurimis vasis sanguiferis, circulus sanguinis difficilius vel pauco temporis momento observabitur. Ad hæc experimenta peragenda utendum est mycroscopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; e contra Rana sinistræ manus digitis accuratè prehensa, lumini Solis objiciatur, nam ità commodè tentabitur operatio, & nostra observata superies exposita clarè constabunt. Notatu dignum est, Ranam in Instrumento Boiliano commodè vivere, etiamsi omnis aer exhaustus ab eo fuerit: Si verò Ranæ dorso, aut capiti pix liquida inungatur, Rana statim extinguitur, expertus est pluries. *Th. Bartholinus tract. de pulmon. &c.*

In Rana, Testudine, aliisque amphibiis unus observatur in corde ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena, egrediens verò arteria, in cujus exitu a corde observavi valvulam figuræ epiglottidis; quæ sanguini dat exitum, regressum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur, ut supra diximus, cerebro tamen, & capite avulso statim moritur, nec amplius movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus, ut pullo, &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam dissecto.

Renibus utrinque adhærent in Rana faculi multiplices oblongi, oleosa repleti substantia, & quasi trunco venæ portæ prope jecur adnati: & ad aliud inservire non possunt quàm pro adipe renali, feruntque vicem omenti, &c.

HISTORIA MORBI,

Et Sectionis Cadaveris Marcelli Malpighii Archiatri Pontificis.

CUm aliquandiu familiariter egissem Bononiæ cum *Domino Malpighio*, ejusque lethalis morbi curationi assidissem Romæ; non gravabor in gratiam Eruditorum historiam morbi, & sectionis cadaveris, quam nuper in tam sagaci Anatomico feceram, breviter subnectere.

Marcellus Malpighius ann. ætat. 66. circiter temperamenti ad siccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter statura præditus, cum per decursum plurium virilitatis suæ annorum obnoxius fuisset vomitibus, & secessibus biliosis, & post horum suppressionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & vesicæ, urinis cruentis, & interdum affectionibus podagricis levioribus; demum exacerbatis his omnibus post illius adventum Romam, & præsertim palpitatione cordis, calculi renum, & sudoribus quibusdam vespertinis, iisque mordacissimis, correptus fuit apoplexia 25. Julii ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi passionibus, &c. Apoplexiæ accessit paralysis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri, &c. Varia remedia statim adhibuimus, scilicet sanguinis missionem in brachio sinistro (mihi tamen est in usu eandem in ipso brachio paralytico instituere; Siquidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celerius non restituitur, quàm ejusdemmet venam secando, ut clarè deducitur ex mechanicis resistentiæ, & impulsus; sed hic tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas scarificatas scapulis, pulverem Cornachini, sinapismos plantis pedum, & alia quamplura spirituosa, cæphalica, & specifica in apoplexiis remedia; quorum usu post 40. dies gravissimorum malorum, vaniloquii, capiplenii, aliorumque accidentium liber evasit ab apoplexia, & paralysi supradicta, aliisque

acci-

accidentibus recensitis. Sed quoniam malorum latius serpendi mos est, Clarissimus Vir vi antecedentis morbi summopere læsus fuit in memoria, & ratiocinio, immo quavis minima de causa solvebatur in lachrymas; inappetentia, indigestionibus ventriculi, subsultu musculorum, & levibus vertiginum invasionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliisque symptomatis miserrime lacessitus; die 29. mensis Novembris ejusdem anni denuò correptus fuit apoplexia post injectum consuetum clysterem hora matutina. Novam hanc apoplexiæ invasionem præcesserunt gravissimæ vertigines cum exacerbatione calculosa vesicæ fere per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua symptomata antedicta graviora erant; sed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ insultus; nam irritis quibuslibet remediis post quatuor ab invasione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Secto cadaverè observavi sinistram pulmonum partem aliquatenus flaccescentem lividam præsertim in posteriori illius parte, qua dorso adhæret. Cor erat mole sua auctum, & præcipuè parietes sinistri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabat; Bilis in vesica fellea valde nigricabat; Ren sinister in naturali statu erat, dexter contra quasi medietate minor sinistro, ejusque pelvis dilatata, ut duo digiti commodè intrudi possent: ob hanc pelvis dilatationem succedebat forsan ut calculi in renibus geniti, statim in vesicam descenderent, & è vesica foras prosilirent, ut pluries mihi testatus est, dum esset in vivis Vir optimus. In vesica urinaria parvus calculus aderat, qui quatuor diebus ante invasionem ultimi accidentis apoplectici inibi descenderat, & descendendo vertigines illas ultimam exacerbavit. Reliqua viscera naturalia optimè se habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter sanguinis nigri, & grumosi extravasatas invenimus, quæ sanguinis extravasatiq apoplexiæ causa fuit, & mortis. In sinistro ventriculo residebat aqua subflava ad pondus sesquiunciæ eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vasa cerebri sanguifera erant undequaque varicosa. Universa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc est summa eorum, quæ in sectione cadaveris antedicti observare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentii, & Anastasii ad radices Quirinalis, ipsis Kalendis Decembris 1694.

APPENDIX.

De Apoplexiis fere epidemicis proximè elapso biennio in Urbe, & per Italiam observatis.

PRoximis his duobus annis 1694. & 1695. non solùm in Urbe, sed per universam penè Italiam non exigua hominum pars apoplexia periit, & adeò frequentes erant funesti hujus morbi casus, ut instantis mortis horrorem singulo ferè momento viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ causa peti jure merito posset ab insueta illorum annorum aeris intemperie. Æstas anni 1693. fuerat adeo exurens, ut squallore, & siccitate omnia consumi videbantur; subingrediente anno 1694. frigora summopere intensa cœperunt, & insueto Italiæ more, gelu nivibus, & glacie tempestas sæviebat. Latium, & Apulia, quæ raro nivibus subiacent, illa bruma copiosè illic diffluebant, & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt, &c. Quæ subsequuta est æstas multò fuit ardentior superiori, & per continuos quinque menses nullæ pluviæ apparuerunt, hæ autem cœperunt circa Kalendas Octobres, & flantibus semper austris continuarunt usque ad mensem Aprilis hujus anni, quo hæc scribo 1695. tantaque copia ceciderunt, ut post hominum memoriam visæ non fuerint uberiores, nam post 15. dies pluviarum vix duo serenitatis apparebant, quos statim copiosiores imbres sub-

subsequebatur. Per has igitur insuetas annorum constitutiones apoplexiæ supradictæ sævierunt. Præter illas tamen occasionem quoque dare potuerunt morbo mœrores, & domesticæ curæ omnibus, penè communes, ob calamitosissima hæc tempora, quibus per continuum septennium universa Europa bello adhuc ardet crudelissimo, & vix post Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vastationes, & incendia, tot hominum cæsa millia, impedita prorsus commercia, pacis aditus fere præclusi, cui quæso horrorem mortis, immò mortem ipsam non affertent?

Porro halitus maligni a tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. usque adhuc concussa fuit Italia) excitati epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præstare quoque potuerunt, ut sentit etiam Seneca nat. quæst. cap. 27. *Anno 1687. primum tremuit Neapolis, sed exiguo prorsus perampla illius Urbis damno. Anno 1688. mense Junii die 6. hora 21. iterum tremuit, sed fortiter Neapolis, quo tempore ipse illic degebam; Oppida quamplurima idem proxima Solo æquata sunt, & Neapolis ipsa in Ædificiis & Templis male tractata fuit.*

Tremuit eodem tempore Beneventum 50. circiter milliariis Neapoli distans, & pene tota nobilis Urbs Beneventana solo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per subsequentes deinde annos quamplures aliæ Italiæ Urbes tremuerunt. Arimnum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici sub ditione Pontificia, terræmotus damna præ aliis maximopere senserunt. Anno elapso tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & Solo prorsus æquata est nobilis Urbs Catania cujus nulla hodie restant vestigia; Messana in ædificiis mulctata fuit, & Oppida innumera Siciliæ omninò conciderunt. Hoc anno tremuerunt etiam Venetiæ, Patavium, & vicinæ Ditionis Venetæ Urbes. Junio mox elapso hujus Anni 1695. quo scribimus Balneoregium (vulgo Bagnarea) Civitas Provinciæ Patrimonii, quinquagesimo circiter ab Urbe lapide distans, terræmotu concussa & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinæ, præsertim Viterbium tremuerunt etiam. Terra pluribus in locis aperta est, & Oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati sunt. Pestis invasit Apuliam ann. 1691. cum non exigua strage illarum Urbium, Fames etiam seviit alicubi. Hæc, & hujus generis alia observata sunt proximis his annis, quibus funestæ sævierunt apoplexiæ usque ad præsentem Decembris mensem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla essent dicenda, sed hac de re tractavimus superius Lib. 1. Pract. restitut. cap. 9. §. de Apopl. pag. 102.

IN-

INDEX

DISSERTATIONUM, EISDEMQUE CAPITUM, §§. &c. SPECTANTIUM.

DISSERTATIO I.

De Anatome Fibrarum, de Motu Musculorum, ac de Morbis Solidorum. Ubi etiam *De Duræ Matris elatere, oscillatione perpetua, & de Solidorum supra fluida Corporis animati majori vi, majori impetu, & longe majori resistentia.* pag.297.

DISSERTATIO II.

De Experimentis circa Salivam, *ejusdemque Natura, Usu, & Morbis.* pag.316.

DISSERTATIO III.

De Experimentis circa Bilem, *ejusdemque Natura, Usu, & Morbis.* pag.321.

EXPERIMENTA XV. pag.327.

Alia Experimenta varia. num. IV. pag.329.

Conclusio ab Experimentis deducta.

DISSERTATIO IV.

De Experimentis circa Sanguinem. Ubi obiter *de Respiratione, & Somno, de Statice aeris, & liquidorum per Observationes Barometricas, & Hydrostaticas ad usum Respirationis explicata. Item de Circulatione sanguinis in Testudine, ejusdemque cordis Anatome.* pag.331.

Experimenta circa Sanguinem, num. XI. pag.347.

Infusoria in jugularem Canis. pag.348.

GEORGII BAGLIVI.

Canones de Medicina Solidorum ad Rectum statices usum. *Ad virum Amplissimum Joann: Franciscum Maurocenū Oratorem Venetorum apud Clementem XI. Pont. Max. Præfatio.* pag.350.

A Canon. I. ad VI. pag.353.

A VII. ad XV. pag.354.

A XVI. ad XXII. pag.355.

A XXIII. ad XXIX. pag.356.

A XXX. ad XXXIV. pag.357.

A XXXV. ad XLI. pag.358.

A XLII. ad XLV. pag.359.

A XLVI. ad XLIX. pag.360.

A L. ad LI. pag.361.

EPILOGUS LEGUM MEDICARUM.

A LII. ad LX. pag.362.

GEORGII BAGLIVI.

Dissertatio V. de Morborum, & Naturæ Analogismo. De Vegetatione Lapidum. De Terremotu Romano ac Urbium Adjacentium Anno 1703. *Ad Joan. Franciscum Maurocenum, atque Auctorem Venetorum. Apud Clementem XI. Pont. Max.*

Nec non dissertatio varii Argumenti.

Potissimum verò agitur de Progressione Romani Terremotus, ab Anno 1703. *ad Annum* 1705. *De systemate, & usu Motus solidorum in Corpore animato. De Vegetatione Lapidum, & Analogismo circulationis Maris ad circulationem Sanguinis. Ad Petrum HOTTON Medicum Doctissimum.* pag.363.

Joan: Francisco Mauroceno Senatori Amplissimo Georgius Baglivus. pag.364.

De Vegetatione Lapidum. pag.368.

Ob-

Observationes num. XV. pag.369.
Conclusio. Pag.373.
De Terremotu Romano, & Urbium adjacentium Anno 1703. pag.387.
Historia Romani Terremotus, & Urbium adjacentium Anno infelicissimo 1703. pag.395.
Exemplar Epistolæ Romam missæ Excellentissimo Duci de Uxeda Oratori Catholico a Ministro Hispano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiserat ad damna exploranda Terræmotuum præteritorum causa producta, ab Italico sermone a Nobis latinè fideliter redditæ. pag.404.
Series Urbium, Oppidorum, & Pagorum tam in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis Ditioni Pontificiæ subditis, quæ præteritis Terræmotibus damna, & ruinas passa sunt excerpta ex diario Neapolitano jussu Proregis typis dato a Bulifonio Neapolitano Bibliopola Neapoli 1703. pag.406.
Nomina Urbium. & Locorum. pag.408.
Series Urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Ecclesiasticæ in Umbria, & Sabinis, quæ his Terræmotibus aut diruta sunt, aut ferè devastata Anno 1703. pag.409.
Numerus Mortuorum. pag.410.
Series magis notabilium Observatorum hoc Anno 1703. *durantibus Terræmotibus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.* pag.414.
Observationes de Terræmotibus factæ sub altitudine polari graduum 42. *in Latio, & finitimis Regionibus super Aere, Sole, Luna, & Animantibus.* pag.415.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VARII ARGUMENTI.

Potissimum verò de Progressione Romani Terræmotus ab Anno 1703. *ad Annum* 1705. *de Systemate, & usu motus Solidorum in corpore Animato, de Vegetatione Lapidum, & Analogismo Circulationis Maris ad Circulationem Sanguinis. Ad Petrum Hotton Medicum Doctissimum.* pag.418.

CAPUT I.

De Progressione Romani Terræmotus a Kal. Mar, 1703. *ad Kal. Mar.* 1705. *Cum historia morborum, & epidemicæ constitutionis, quæ his annis regnavit Romæ, & Historia quamplurium Naturæ effectuum per id temporis ibidem a Nobis observatorum.* pag.419.

CAPUT II.

In quo plura proponuntur, quæ spectant ad principalem Duræ Matris oscillationem, novis probata observationibus, Meditationibusque. Et plurima quæ pertinent ad systema *nostrum* de Solidis, *eorumdemque vim, potestatem, elaterem, Æquilibrium, Oscillationem sanam, & morbosam ad benè medendum, & præsagiendum.* pag.430.

CAPUT III.

In quo plura examinantur, quæ pertinent ad vegetationem Lapidum: & Analogismum Circulationis Maris per viscera Terræ ad Circulationem Sanguinis per viscera Microcosmi pag.349.

GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VI.

De Historia, Anatome, Morsu, & Effectibus Tarantulæ. pag.446.

CAPUT I.

Etymon Nominis, & differentiæ Tarantularum. pag.447.

CA-

CAPUT II.
De Natura, & situ Regionum, in quibus nascitur Tarantula. ibidem.
CAPUT III.
Anatome Tarentulæ. pag.449.
CAPUT IV.
Vasa Seminalia, Ovum, & Generatio Tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de ovis Ostrearum, & de semine in genere. pag.450.
CAPUT V.
De morsu Tarantulæ. pag.452.
CAPUT VI.
Morbi, & symptomata morsum consequentia describuntur. pag.453.
CAPUT VII.
Cætera symptomata ulterius exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant demonstratur. pag.454.
CAPUT VIII.
Curatio morsus Tarantulæ effectuum ab eo provenientium. pag.457.
CAPUT IX.
Chorea, & Musica sunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus saltandi Apuliæ familiaris describitur. pag.458.
CAPUT X.
Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur. pag.460.
CAPUT XI.
Variæ ægrorum historiæ proponuntur. Historia I. pag.362.
Historia II. & III. pag.463.
Historia IV. & V. pag.464.
Historia VI. VII. & VIII. pag.465.
CAPUT XII
Nonnulla dubitativè proponuntur circa hujus veneni genuinam naturam. pag.466.
CAPUT XIII.
Quid agat Musica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur. pag.469.
GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VII.
De usu, & abusu Vesicantium Lectori. pag.473.
CAPUT I.
Nonnulla præponuntur experimenta circa effectus cantharidum. pag.475.
Experimentum I. & II. pag.ibidem.
Experimentum III. & IV. & Historia I. pag.476.
Historia II. & III. pag.477.
CAPUT II.
De Incommodis ab usu Vesicantium §. IV. ibidem.
CAPUT III.
De Commodis ab usu Vesicantium §. V. pag.480.
CAPUT IV.
Vesicantium Natura evidenter demonstratur ex mechanica stimulorum doctrina §. II. pag.484.
GEORGII BAGLIVI DISSERTATIO VIII.
De Observationibus Anatomicis, & Practicis varii argumenti. pag.489.
SYLLOGE
Experimentorum per infusoriam in vivis Animalibus. pag.493.
Experimentum I. II. & III. pag.ibidem.
Experimentum IV. V. & VI. pag.495.
Experimentum VII. & VIII. pag.496.
Experimentum IX. X. XI. pag.496.
HISTORIA.
Morbi, & sectiones Cadaveris Marcelli Malpighii Archiatri Pontifici. pag.498.
SECTIO CADAVERIS. pag.499.
APPENDIX.
De Apoplexiis fere Epidemicis proxime elapso biennio in Orbis Urbe, & per Italiam observatis. ibidem.

SE-

SEQUENTIUM EPISTOLARUM SERIES

EPISTOLA I.

De Lumbricis Latis.

EPISTOLA II.

De Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Mesenthericis.

EPISTOLA III.

De Admiranda vi solidorum.

EPISTOLA IV.

De Rara diabetis curatione

EPISTOLA. V.

Laudans praxim Medicam Baglivi.

EPISTOLA VI.

De eodem argumento, ac præcedens.

EPISTOLA VII.

Laudat, & Baglivum, & ejus Opera.

EPISTOLA VIII

Praxim Medicam Baglivi commendat.

EPISTOLA IX.

Pro impetratione operum Baglivi.

EPISTOLA X.

Baglivum mirifice laudat, & extollit.

EPISTOLA XI.

Baglivum, & ejus Praxim Medicam exaltat.

EPISTOLA XII.

Praxim medicam summoperè commendat,

EPISTOLA XIII.

Gratias agit ob receptum opus de Fibra Motrice, & Morbosa.

EPISTOLA XIV.

De Vanitate obtrectatorum Hippocratis, & Galeni.

EPISTOLA XV.

De Motu meningum, & oscillatione Solidorum.

PRO CORONIDE

Brevis Historia vitæ Georgii Baglivi Medici, &c.

EPISTOLÆ CLARISSIMORUM VIRORUM QUORUM JUDICIO, ET AUTHORITATE GEORGII BAGLIVI. MEDICI, &c. OPERA OMNIA CONFIRMANTUR,

Una cum ejusdem VITA in Fine.

EPISTOLA I.

DE LUMBRICIS LATIS;

GEORGIO BAGLIVO

VIRO EXIMIO

NICOLAUS ANDRY

Medicus Parisiensis, Medicinæ Lector, ac Professor Regius

S. P.

TUUM apud Nos Parisiis recens editum *De Praxi Medica ad veram observandi rationem revocanda*, opus sanè si quod unquam fuit, præstantissimum, quanta cum voluptate perlegerim, hìc profectò verbis doctissime *Baglive*, significare vix possum. Veram monstras Medicinæ viam, quam nostri omnes utinam tenerent Medici, quorum quamplurimos video in disputando mire callidos, & ab illa cavillatione cum discesserint, non magis in aperto Medicinæ Cœlo sufficere, quàm parva quædam animalia, quæ, ut ipsis *Quintiliani* verbis utar, *in angustiis mobilia*, campo deprehenduntur. Quam mihi arridet ea præ cæteris, quæ sentis de *Hippocrate*; cum ipsum *Medicorum Romulum appellas*, *eundemque Naturæ*, *non Hominis voce fuisse loquutum dicis*, *tantoque Viro nec prisca ætate visum esse parem in re medica*, *nec visum iri futura*, *nisi demtum resipiscant Medici*, *& velut ab alto somno excitati videant*, &c. Tanti enim apud me ponderis scias esse velim *Hippocratem*, ut qui Medicum esse meditatur, ei sic legendos, pervolutandos, terendos esse *Hippocratis* libros existimem; eos ut non solùm voret, sed etiam concoquat, ac in succum, ut ita dicam, & sanguinem convertat suum. Tanti est apud me *Hippocratis* nomen, ut cum de *Tullio* audiam *Quintilianum*, cum dicit; *Ille se profeciss̀e sciat*, *cui Cicero placebit*. Idem de *Hippocrate* proferam, & in hæc verba sæpè mihi contingat erumpere. Ille se in re Medica profeciisse sciat, cui *Hippocrates* valdè placebit. Sed heu nunc refractis pudoris, & reverentiæ claustris; spreta omni Doctrinæ, & Scientiæ via, non solùm non legunt *Hippocratem* magna pars Medicorum; sed hunc Sapientia magis, & gravitate, quàm ætate Senem conviciis infectantur audaci fronte Medicastri quidam, qui cum altam illam tanti Viri in medendo solertiam assequi minimè valeant, eam verbis elevare conantur. Sic enim est a Natura comparatum, teste *Tullio*, ut tantùm quisque laudet, quantum se posse sperat imitari. Medicinæ gratulor, Doctissime *Baglive*, quod hujus tui Parentis causam susceperis, eoque magis, quod tanta in defendendo illo insit orationi tuæ vis, ut & repugnantes quoque ducat, & impellat. Jam in iis, quæ dicis, tanta inest authoritas, ut a te tuisque præceptis dissentire pudeat nec Advocati studium, sed Testis, & Judicis afferas

fidem

fidem. Ne mireris itaque, doctissime *Baglive*, si hujus tui aurei operis amore captus, ipsum nuper literas consulere decreverim Auctorem: Tu nempe, cui video doctrinæ, & Sapientiæ deesse nihil. *De lumbricis puerorum* sermonem habes *cap. 9. lib. 1.* & ea dicis, quæ ratione, & usu comprobata maxime mihi videntur. Id effecit, ut de Vermium generatione in corpore humano opus jam susceptum propediem absoluturus: scire cupiam, quæ tua sit de hoc lumbricorum genere sententia, qui lumbricus latus appellatur; de quo quædam apud *Hippocratem lib. 3. de morbis. 1.* Undenam tanta ipsi præ calculo magnitudo sit. 2. An generetur ex semine. 3. An ab ipso matris utero hunc ferant Infantes: ut dicere videtur *Hippocrates*. 4. Romæne rarior hic vermis, ut in Gallia, an frequentior, ut in Hollandia, ibi enim quamplurimi visuntur, iique tanta proceritate, ut octoginta quinque Hollandiæ ulnas quandoque superent, uti accepi nuperrime per literas ad me datas a Doctissimo *Nicolao HartsoeKero Roterodamo*, viro in mathematicis, & physicis pererudito, quod certè se credere posse negat, nisi ipse suis vidisset oculis. En schema lumbrici hujus generis, quem lumbricum a Viro 30. annos nato, delirio, & pleuritide graviter affecto vivum fugavi; quo fugato conclamatus antea æger vires collegit, & a morbo convaluit. Hoc igitur de lumbrico sentiendum quid putes, certiorem me facias, rogo. Experimenta refer in lumbricos lectu dignissima, velim scire an ea fecerit in lumbricos terræ, an in lumbricos humanos; discrimen enim observavi summam inter utrosque, quantum ad ea spectat, quæ eos servant, aut interimunt. Quosdam enim e corpore humano fugatos nuper in acetum projeci, qui vixere diu, hocque in liquore ita se bene habere videbantur, ut in eo natos nemo non dixisset. Lumbricos verò terræ eodem aceto aspersi, qui statim convulsi periere, citiusque quàm alii, quos in oleo suffocaveram. Quam mihi transmittes epistolam expecto vehementer, ac impatienter. Opusculum meum prælo mandari ante non sinam quàm mihi rescripseris. Vale, Decus Romæ. Parisis 2. Kal. Junii 1699.

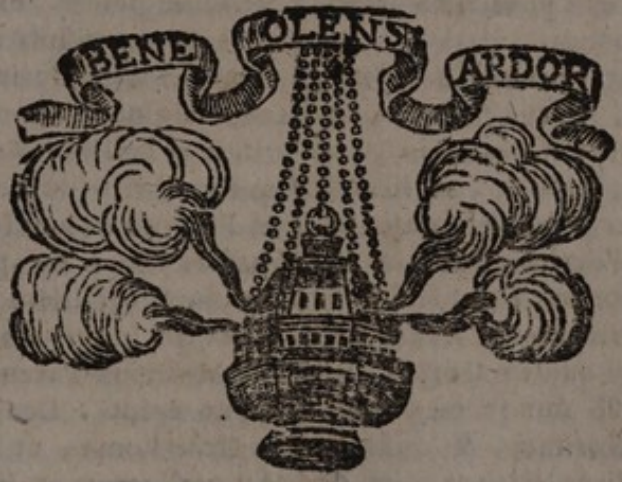

GEORGII BAGLIVI

EPISTOLA

DE LUMBRICIS LATIS, EORUMQUE GENERATIONE,

AD DOM.

NICOLAUM ANDRY MEDICUM PARISIENSEM, MEDICINAE LECTOREM, AC PROFESSOREM REGIUM,

LITTERIS tuis humaniſſimè, atque elegantiſſimæ ſcriptis nihil his diebus accepi jucundius. *Antonium Albertum* virum doctiſſimum, quem ob incredibilem morum ſuavitatem, & ſummam erga me fidem, ac benevolentiam amavi ſemper, & colui, nunc obſervo magis, & in oculis, licèt a me longè remotum, perpetuò fero. Nam præter innumera, quæ ipſi debeo beneficia, nova quotidie, quæ ſua eſt humanitas mihi conferre non deſinit. Nuper enim occaſionem mihi dediſſe eruditiſſimum Nicolaum Andry Virum optimum per litteras cognoſcendi, beneficium ejus puto inter maxima profectò collocandum.

Ad Te igitur ut proximè accedam, Doctiſſime ANDRY, gratæ certè mihi litteræ tuæ ſunt, ſed gratiſſimus, qui Te ad ſcribendum animus impulit. A liberali enim, & prolixa erga me voluntate tua profectum eſſe crediderim ſtudioſum Te eſſe opuſculorum meorum, & mihi aliquid, atque adeò tantum tribuere in Praxi Medica, quantum optavi quidem ſemper, ſed aſſecutum me id eſſe nunquam putavi. Nunc ſi tu, Vir auctoritate, & doctrina apud Galliarum Medicos celebris, ita de me ſentis, in dubium penè revoco judicium meum, nec me prorsùs audeo contemnere, ne a Te diſſentiam; & enitar multò etiam quàm antea diligentiùs, ut accedam proximè, ſi ulla ratione potero, quo Tu me perveniſſe jam exiſtimas, ut aliquando veritati jure des, quod fortaſſe nunc humanitati magna ex parte largiris.

Valdè gaudeo, tractationem de lumbricis per obſervationes, & experimenta a Te ſuſceptam, quàm primùm elegantiſſimis Pariſienſibus typis edendam eſſe, quod quidem argumentationis genus cùm omninò novum ſit, & a paucis tali methodo exornatum, magnam ex eo laudem, & exiſtimationem a cunctis reportaturum eſſe confido. Age igitur, opuſque utilitat publicæ ſummoperè neceſſarium, quàm citiſſimè poteris, expedias.

Cum epiſtola accepi quoque ſchema lumbrici lati, plurium ulnarum longitudine, a triginta circiter annorum viro, pleuritide ac delirio laborante, excreti; latus itaque lumbricus cùm non occurat frequenter in Praxi, de eo loqui, quatuor habet, & ſunt, quæ de illo a me petis. 1. quidem An ab ovo ducat originem? 2. deinde Undenam tanta ipſi longitudo? 3. An ab utero matris (ut Medicinæ Parens obſervavit,) ferant ipſum ægroti. Denique, frequens ne ſit in Urbe Roma, ut in Hollandia eſſe ſolet? An verò rarus ut in Galliis: Quæris iterùm utrum experimenta a me relata circa lumbricos *lib.* 1. *Praxeos*, fuerint circa lumbricos terreſtres, an circa lumbricos

hu-

humanos ? De singulis breviter pro ingenua tenuitate nonnulla dicamus.

Omnium animalium, ac vegetabilium principium, & origo ab ovo est. Quid enim aliud plantarum semina, quam ovum; in quo veluti in compendio quodam universa futuræ plantæ rudimenta contrahuntur, eaque, accedente nutritii succi fermentatione, elatere, duplicique calore, altero quidem Solis, altero verò telluris magnæ matris centrali; sensim veluti soluta compedibus excitantur, crescunt, & ad tantam, debito tempore, perveniunt magnitudinem; quanta unicuique plantarum generi ex cogenitis naturæ legibus debetur.

Si talia Philosophia, ac Medici ad unum omnes de vegetabilibus opinantur, quanto magis sentiendum id erit de viventibus non solùm perfectis, verùm etiam de imperfectis, quæ vulgò vocant *insecta* Nam præter quam quod idem rebus in omnibus ac æquabilis ordo sit, & ab uno oriantur omnia principio, & omnia in unum, post generalem quemdam desinant circuitum: Insecta admirabili partium nexu, & constructione, iisdemque nobiliori vitalium operationum exercitatione, non solùm plantis minimè cedunt, sed ea in re illis longè antecellunt.

Quamobrem cùm nemo plantas a putredine oriri statuerit, ne quidem insecta, aliaque vilia animalcula ab eadem, originem deducere debere suam, cum ratione estimantur. Pudet enim Philosophum, ac Medicum felicissimo scientiarum hoc sæculo, in quo per experimenta, solidaque Mathematices præcepta, rerum causæ illustrantur, fortuitò putredinis casui tribuere, quæ constans, & perpetua seminibus inhærens naturæ lex moderatur, & dirigit.

Non enim putredo est, quæ viventia producit imperfecta, sed putrescentium rerum calor, & fermentatio, rerum semina undequaque vagantia per orbem, fœcundat, ut ita dicam, sive potius futuri animalculi primordia fœcundato in ovulo torpida, & inertia excitat, fermentat, ac veluti primam vitæ auram eisdem inspirat, idemque cum illis agit, quod calor Solis, aut gallinæ incubatio gallinaceis cum ovis, & in bombycum ovulis.

Quæ superiùs de insectis universè diximus; ad lumbricos quoque in homine nascentes jure quodam possunt accomodari utpotè qui non a putrescente generantur κακοχύλῳ, sicuti vulgò putant pseudogalenici, sed ab eodem lumbricorum ovula in intestinis latentia excitantur, & ad vitæ actus reducuntur.

Latus itaque lumbricus ab ovo sui generis originem ducit suam, & sicuti singulorum rerum singulæ sunt proprietates, a quibus ne minimùm quidem deflectere queunt ob inviolabiles naturæ leges iisdem impositas; ita & lumbrici lati; natura progigni solent in fœtu hærente adhuc in utero matris; paulatim crescunt in orbiculos: donec fasciarum more universam intestinorum molem adæquent. Nonnisi post plurium annorum cursum ad debitam perveniunt longitudinem, crescentibus enim sensim hujus insecti particulis, sensim, quæ jam creverunt, manifestantur.

Nec mirùm tam longo tempore propriam acquirere magnitudinem, familiare namque est naturæ, prout in ovorum tutaminibus, plantarum seminibus, & in ipsa vegetatione observamus, partium lineamenta primò describere, sacculos nempè membranaceos, quos deindè humore replendo, flato tempore manifestat, reddito enim crassiore, contento in sacculis, sivè utriculus icore, ab ambiente membrana figuram, & tutamen obtinet, atque ita pro naturæ ordine, viscera, & partes omnes, suo quæque tempore, breviori, aut longiori; pro animalium, ac vegetabilium varietate exolescunt.

Opinionem hanc confirmant admirabiles bombycum, formicarum, aliorumque insectorum metamorphoses, ipsorum enim alæ, spicula, variæque corporis partes, licèt antea extiterint, non nisi paulatim, & statuto quoque tempore, se nobis produnt.

Dentium semina in alveolis, plures per annos, sicuti & pilorum glomeramina in bulbo, sivè radice sua in subcutanea pinguedine implantata reconduntur, donec tandem accedente necessaria maturitate, veluti vegetando foris erumpant. Ita & lumbrici lati longitudo ingens, quamvis in ovulo tota, veluti in compendio quodam, contracta, sit non apparet, tamen antequam debitam maturitatis suæ metam acquisiverit.

Unde non ab uberiori, quo vescuntur alimento, incredibilis eorum longitudo deducendi, prout nonnulli falsò opinantur, sed a congenitis proprietatibus huic lumbricorum generi præ aliis familiaribus vescantur enim, & sanginentur cibis, quantùm velint pigmæi, pigmæi tamen semper erunt.

Sed hic ulteriùs quæris an ab utero matris eum adferant infantes, an verò postea in illis generetur. Summus Medicinæ parens *lib. 4. de morb.* primam, ut Tu observas, tenet opinionem, & cùm ipsius præcepta naturæ oraculo confirmata sint, haud facilè ab ejus sententia recedo, & si recedam non me profectò rationes, aut vana hypotheseon (quas floccipendo) figmenta, ad recedendum moverunt. Sed propria experientia per multiplicem observationum seriem constans reddita, & infallibilis. Quare sicuti plures dantur hæreditarii morbi, qui ex utero sua ducunt principia; quidni etiam de latis lumbricis, hoc idem sentiendum, multò magis cùm divinum senem hujus rei habeamus authorem?

Ait hic, loco jam laudato, ex lacte, & sanguine redundante, & corrumpente se, hos vermes in fœtu, uteri claustris concluso, produci, idque non sine ratione opinatus esse videtur: fugit enim puer in utero matris ore lacteam lympham, ut certis recentiorum observationibus probatum est; a cujus putrescente fermentatione excitantur latentia horum lumbricorum ovula, & ad vitam disponuntur, quod quidem aliarum rerum putrescens fermentatio præstare forsan non potest.

Eademque de causa factum esse puto, ut hic vermis epidemicè grassetur in Hollandia præ aliis regionibus, nimiùm abundante lacticiniis: cujusque Incolæ lacte, & caseo ferè perpetuo saginantur. Cognovi Romæ anno 1696. Juvenem viginti annorum, pallidum, macie affectum, sputatorem; & in omni lacticiniorum usu intemperantem. Hìc cum manè cæpam cultro resecaret, ejus odore ita vehementer commotus est, & adeò ingenti suffocatione correptus, ut brevi se moriturum putaret, nisi superveniente vomitu, ejecisset lumbricum teretem triginta pedes longum, & rotundum in pilam conglobatum, quo excluso statim convaluit.

An præterea generari quoque possint lati lumbrici in adultis, nihil audeo dicere, cùm nihil hac de re mihi adhuc constet experientia. Puto tamen impossibile non esse, licèt *Hippocrates* suo tempore non observaverit, & ut in re difficili clarè, & distinctè procedamus, observandum est: an eger signa det lati lumbrici ab ineunte ætate, an verò postea, & annis jam gravis: si primum sit ab utero esse credas: si alterum nonnisi eodem adulto genitum esse existimandum. Difficile enim adducor, ut credam puerum ab infantia in intestinis lumbricum gerere, nec affici symptomatis, quæ cum hoc vermium genere conjunguntur.

Sunt autem dolor circa jecoris regionem jejuno tempore, ingens sputatio; & si dolor nimis excruciet, aphonia supervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt: pallidi sunt, & imbecilles, ad labores pigri, quandoque fastidiunt cibos, quandoque appetunt inordinatè, vermiculos figura cucurbitina, excernunt, qui cum sint reseissæ partes lati lumbrici; illos, dum apparent, pro horum pathognomonico habet Doctissimus *Dodonæus* cum Medicinæ Parente, loco citato.

In Urbe Roma, & in reliqua penè Italia, non ita frequens est latus lumbricus, ut in Hollandia, quia Itali humidam, paludosam, frigidamque non incolunt regionem, nec forsan sunt nimium intempera-

perantes, sicut Hollandi, præstantius enim pharmacum contra lumbricos sobrietate non datur.

Quatuor ab hinc annis observavi Romæ puerum duorum annorum, excreviſſe per alvum, vermem vivum viginti pedes longum: quem nisi fuisset a matre resciſſus, multò longiorem vidissemus. Puer erat pallidus, & multum imbecillis. Eodem tempore mulier corripitur febre cum ingenti dolore, tumoreque in hepatis regione; vena brachii tunditur, sed frustra dolentem locum ungi jussimus oleo absynthii per coctionem facto, paulo post vomitus, & diarrhæa superveniunt, & centum vermes ex ascaridum genere ejecit; & sanitatem recuperaverit. Quindecim post dies recrudescunt omnia, ut suprà. De vermibus denuò suspicamur, contusis tribus manipulis absynthii Romani, & affectæ parti appositis, quindecim vermes emisit, statimque convaluit; hunc verò dolorem circa regionem Hepatis: non ipsius hæpatis, sed intestinum colon è regione hujusce visceris, fuisse arbitrandum. Multa de lato lumbrico videntur apud *Spigelium*, & *Sennertum*, multa apud hunc de verme umbelicali, de crinonibus sub cute. Apud *Panarolum* de vermibus cucurbitinis, rostratis, ac pilosis ad mille per alvum vivis excretis, sæviente maligna febre epidemica, ab uno solum ægrotante.

Porrò curiosum est hìc annectere quod in Viro 40. ann. observatum est. Hìc laborare cœpit de repentè doloribus stomachi, & partium vicinarum vehementissimis; qui per octo dies perduratum, tunc supervenit motus convulsivus curiosus, & rarò visus in Medicina. Ideſt singulo semiquadrante horæ toto corpore convellebatur leviter. Patiens cum pallore vultus, viriumque prostratione: & hæc omnia momento temporis durabat, deindè quiescebat. Diu noctuque singulo semiquadrante horæ dicta momentanea convulsio cum pallore vultus, viriumque prostratione recurrebat, & adeò exactè dicto tempore recurrebant, periodicè, ut nullum horologium tum regularem periodum posset observare. Afflicto per octo dies his malis misero patiento, derepentè quieverunt omnia per duas circiter horas quibus vix elapsis, supervenit dolor stomachi ac pectoris, ita crudelis ac vehemens ut ejus vi paulò post periit. Dicebat ante mortem patiens sibi cor, & ventrem veluti a canibus lacerari, & scindi.

Aperto cadavere inventus est in cavitate pericardii vermis niger, pilosus, & vivus longitudinis ferè palmaris, Cor verò valdè lividum. Dictus vemis causa mortis fuit, cor periodicè pungendo, donec patiens defecit, &c.

Addam pariter observationem satis utilem de *Lumbricis*, quam anno 1700. ab erudito Medico habui scriptam Massiæ Tudertinorum in Umbria. Eo anno constitutio regnabat ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum, ægroti circa primum septenarium, aut circa secundum moriebantur, & semper maxima pectoris anxietate torquebantur: vermes teretes magna in copia excernebant singuli. Hi vermes vivi positi in vinum statim peribant; in oleo, aqua saccharata, spiritu vini, aceto, succo limonum per plures horas vivebant ac plures dies. Ægroti, qui vinum bibebant, penè omnes sanantur. Ex ægrotis senes, & mulieres majori in numero periere, Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi causæ, &c.

Experimenta, quæ circa lumbricos feci, *& in Præxeos nostræ lib.* 1. descripsi; Non fuere circa lumbricos terrestres, sed humanos. Muliercula enim quinquaginta annis nata febre, & dissenteria correpta, tercentum circiter vermes vivos ejecit Romæ anno 1694. erant longitudine faseoli, figura ferè cucurbitini, injecti in in spiritum vini, & in infusionem seminum santonici post quinque horas periere; post novem in vino, dissolutione aloes, extracti camædrios, & extracti tabaci. Die Jovis, hora decima quinta, positi fuere in oleum amygdalarum dulcium; in succum limonum, in aquam tetuccianam

(mi-

(mineral is est, & salinis principiis abundat,) & in vas mercurio vivo semiplenum. Sequenti die veneris hora matutina in oleo amydalarum dulcium inveni vivos, sed valdè torpidos, & inbecilles; vivos verò vegetos, & valdè nobiles in aqua tetucciana, in succo limonum, & in vase mercurii, in hoc tamen mercurii contactum fugiebant, & ad summitatem vasis progrediebantur. Immersi in aquam florum aurantiorum, & rosarum, post octo horas convulsionibus correpi, obiere. Atque hæc de lumbricis.

Mirificè delectatus sum non defuisse in Galliis, (sed quando illustris, & inclita Galliarum Regio claris viris ferax non fuit?) acres ingenio viros, qui mecum sentiant difficillimi hisce Praxeos Medicæ temporibus, in quibus omnia speculationum, & hypotheseon fluctibus agitata, turbataque videmus, non antè cessaturam tempestatem, quam Medici spreta opinionum arrogantia, & fastus ad *Hippocratem* clavum tenentem, & moderantem confugiant, & ab eodem naturæ voce loquente discant, qua via progrediendum sit, ut veritatis metam in Medicina, tandem perveniamus.

Elapso anno in Regiam Societatem Anglicanam adscriptus fui, ut vides, nunc in Academiam Germanorum, quod ad Te scribo; propterea quod gratum id Tibi esse agnosco. Hoc eodem tempore scripsi epistolam ad amicissimum *Antonium Albertum*, de qua illum moneas: rogo. Vale Galliarum Ocelle, & Reipublicæ bono, ac saluti tuæ consulere non desinas.

Romæ pridie Idus Julias 1699.

EPI-

EPISTOLA II.

De Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Meſentericis.

GEORGIO BAGLIVO VIRO DOCTISSIMO,

NICOLAUS ANDRY

MEDICUS, PARISIENSIS,

MEDICINÆ LECTOR, AC PROFESSOR REGIUS

S. P.

UTinam mihi liceret Doctiſſimum, & cariſſimum noſtrum *Antonium Albertum* comitari Teque amplecti, atque alloquio affari; perſpectum haberes quanti Te faciam; hominemque videres admiratorem Tui non ſolùm, ſed & tuarum laudum præconem æquiſſimum. Si quod opus medicum lectione dignum ſcriptum unquam eſt, tuum eſt de *Praxi Medica*, cujus ſtudium omnibus Medicinæ filiis ſuadere nunquam deſino. Eum lego, & cùm legi, lego iterum. Si quem librum alium meditaris, fac me certiorem; meum de lumbricis ad Te mitto; in hoc tuam elegantem, eruditam, & concinnam invenies epiſtolam, quam ad me ſcripſiſti humaniſſimè, unde liber meùs pretium omne ducit ſuum.

Notas in Aphoriſmos *Hippocratis*, eaſque breves prope diem ſum in lucem expoſiturus; ſi quæ habes hac de re mihi ſcribenda, facies gratum ſcribere. Loca enim multa ſunt ubi aphoriſmi *Hippocratis* explicatu difficillimi omninò videntur ſibique invicem adverſari. Epiſtolam tuam, ſi mihi ſcribas, typis mandabo, & cum libello in publicum prodibit. Mos eſt apud Doctiores & Peritiores hujus Urbis Medicos ſtatim initio morbi catharticum, aut emeticum propinare cùm humor turget juxtà *aphoriſm.* 22. *ſect.* 1. Hic mos familiaris eſt imprimis Doctiſſimo, & Celeberrimo *Guidoni Creſcentio Fagon* Primario Regis noſtri Medico, & ceteris qui inter Aulicos, verſantur Medicis, atque felices inde quotidie eventus obſervantur. Quidam exiſtimarunt hunc medendi modum a Te fuiſſe damnatum; verùm ego qui librum tuum legi accuratè, præ manibus ſemper habeo nihil unquam in eo reperi, quod eorum errori favere

possit ; licet enim purgationem initio morborum præsertim acutorum instituì non oportere quibusdam in locis scribas initio morborum facienda semper abhorrere quis existimet . Cum è contra aliis in locis purgationem suadeas initio morborum v. g. *l.* 2. *cap.* 12. *artic.* 4. hæc ais : *Veruntamen ne omnia uno calceo metimur , fateamur revera dari nonnullas febres , in quibus nulla expectata coctione peccans materies statim eliminanda est* , &c. hæc verba tua non ore solùm protuli , sed & in libro tuo legenda multis ostendi, quibus sanè verbis omnem suspicionem damnatæ a Te purgationi initio morborum omninò removi . Notas meas in *Hippocratis Aphorismo* præceptis tui quamplurimis dictavi , & in his notis multa contexui ex libro tuo excepta , quæ ad purgationem in principio morborum sitè faciendam , cum turget humor , scitu necessaria videbantur . Epistolam tuam impatiens expecto , tuasque laudes prædicare non desino. Vale , decus Itatiæ . Parisiis. Kal. Septembris 1700.

GEOR-

GEORGII BAGLIVI

EPISTOLA

De Purgatione in principio Febrium ac de Febribus Meſentericis,

NICOLAO ANDRY

MEDICINÆ LECTORI, AC PROFESSORI REGIO, DOCTORI, MEDICO PARISIENSI

S. P.

DEbeo Tibi, optime ANDRY, tot jam nominibus, ut non videam, qui ſolvendo eſſe poſſim. Officii mei ſæpè me admonet officiorum tuorum recordatio. Scripſiſti ad me ſæpè, neque id ſolùm, ſed magnis cum laudibus, meamque amicitiam pro urbanitate tua expetere perpetuò non deſinis. Ego verò iſtum ergà me animum, & quæ ſignificatur in epiſtola tua benevolentiam amplector libentiſſimè; & amore proſequor ſingulari, nam, ut omittam, quod ita poſtulat humanitas Tui, Te præterea mores tua virtus, & in re Medica judicium acre egregie commendant. Quod autem ſpectet ad laudes, quas mihi tribuis, etſi me delectet laudari a laudato Viro; tamen ea, quæ de medicis, cùm eſſe veriſſima cupiam, non agnoſco. Dilexi equidem adoleſcens, ipſoque decimo-quinto ætatis anno, quo completis Philoſophiæ peripateticæ ſtudiis, ad hanc artem me dedi, verterem *Græcorum* Medicinam, & ægregia præ ceteris monimenta, quæ nobis *Coorum* maximus tradidit *Hippocrates*: excellere tamen in re omnium, ut ego ſentio præſtantiſſima & difficillima, cujus negotii ſit, cujus ingenii, non modò experiens ipſe intelligo, verum etiam ex inani multorum induſtria conjicio.

Innumera ac penè vana commenta, quæ proxime lapſa ætas circa morborum naturam, curationemque cumulavit, multorumque plauſum meruerunt, mihi adhuc Juveni nequaquam arridebant; non ſolùm quia nihil ſolidi, quod priſcam *Græcorum* Medicinam ſaperet, continent, ſed potiſſimum quia ordine præpoſtero, & ad veritatem illuſtrandam minus, apta Medicinæ *Praxim* tractatam videbam, naturæ nempe leges cogitationibus mentis ſervire, morborumque curationem ab oraculis theoriarum pendere totam. De cujus quidem veritate rei certior redditus per patientem in Italiæ Noſocomiis factam pluribes annis obſervationem, in mea me magis opinione confirmavi. Artem noſtram obſervationibus illuſtrari, & creſcere; quæque hac via deteguntur præcepta, acre judicium Medici ab hypotheſi phyſico mechanica, juxta Geometriæ leges explicata directum ad ægri naturam, & morbum accommodare debet, ac ritè

determinare ; acerrimum namque judicium est animæ benè medendi ; nec solum morbi naturam, sed occasione ejus ad benè curandum nosse oportet. Quare Tu, qui judicio, & usu præstas rerum, & in Florentissima Parisiensium Academia vivis, si prout cœpisti rem Medicam juxta *Græcorum* præceptiones excolere, ac perficere curaveris, ad eas re perventurum laudes confido, ad quas me pro benevolentia tua jam pervenisse existimas.

Vir illustris, doctissimusque *Abb. de Toureil.* utriusque nostrum æquè familiaris, de quo sub *Antonii Alberti* nomine ad Te ante scripseram; Romam reversus libellum tuum *de lumbricis* cum literis tuis tradidit. Litteris perlectis aggressus sum legere tuum libellum: mirificè profecto placuit: genus enim scribendi non minùs utile, ac necessarium, quàm nova experiundi methodo concinnatum complexus es: valdè delectabar ordine, valdè etiam genere orationis tuæ; res verò ipsa ita me affecit, ut quasi semina quædam veræ *Praxeos*, quæ fructum non mediocrem aliquando ferent, in animo meo reliquisse videatur. Quare cum eximii ingenii, doctrinæque opibus abundet, me certè judice magnam omnium approbationem, commendationemque promeretur.

Audio nunc Te in promptu habere perbreves notas in *Hippocratis Aphorismos* quibus obscura multa loca, quæ frequenter in magni Senis operibus occurrunt ad morborum usum, debitamque reduci claritatem, Cumque magnum hoc Medicinæ opus interpretatione aggrederis, laudo certè institutum tuum, mihique persuadeo, Te id magno cum observationum solidæque meditationis apparatu facturum, quibus in insignis Medicæ facultatis doctrina complectatur. Quæ cum vera sint, ne diu protrahas laudabile opus publici juris facere ægrorum beneficio, reique Medicæ ornamento.

Inter *Aphorismos*, qui quotidiè disceptandi occasionem dant Medicis, duo mihi præ ceteris esse videntur; *Aphorismus* 22. *libri* 1. & 29. *lib.* 2. quod certè non ab ipsorum obscuritate; sed a peculiari Medicorum cachoete oriri crediderim. Horum enim quisque huic, vel alteri opinioni, systemati, aut hypothesi addictus, pro modulo hujus peculiaris genii, *Hippocratis Aphorismos* ad suam partem trahit; nec ad veritatis normam, sed ad opinionem anteceptam interpretatur; unde fons & origo contentionum perpetua. Ita malè interpretato *Aphorismo* 22. *lib.* 1. videbis plures Medicos singulis in morbis purgationem in principio laudare, damnare alios, paucos demum mediam inire viam. Talem purgandi abusum in morborum omnium initiis familiarem reperi quampluribus apud nos, cum decem ab hinc annis, completis Italiæ peregrinationibus Romam me contuli. Quod cum non omnimodè redundet in ægrorum beneficium; ut modus aliquis poneretur tanto errori, operæ prætium duxi paulò acriter in mea *Praxi* typis data 1696. contra illum invehere; & pluries, ac penè ad nauseam animadvertere purgationem non esse singulis in morbis adhibendam in principio; sed in iis dumtaxat, quorum causa primis viis inest, & magnus cachochimiæ apparatus ibidem hæret, occasionem magnis daturus morbis, nisi per prudenter adhibita in principio purgantia subducatur.

Qua in re quomodo me geram in ægris curandis en habe? Quoties de purgatione in principio res agitur, observare statim soleo, an prima in regione pravorum humorum congeries adsit, cum magna humorum turgentia, quam ingentes in sex rebus nonnaturalibus errores produxerint; an contra acutæ, aut inflammatoriæ affectionis signa appareant.

Si primum a leni purgatione in principio nec abhorreo, nec in editis a me libris ipsam damnavi, potissimum verò si turgentiæ humorum notas observo; nam putrix cachochimia, nisi tempestivè educatur, in sanguinem ingrediendo vehementiores excitabit fermentationes, atque ad longos, ac periculosos morbos patien-

tientem disponet. Eodem tamen tempore, quo purgationi indulgemus, non prætereunda sunt stomachica, & reliqua, quæ crudum humorem primis viis congestum digerant, remedia. Et si quædam ad vomendum propensio sit, purganti pharmaco emeticum misceri potest. Sed in popularibus Urbis Romæ, quoniam non benè cedunt emetica, nec ipsorum naturæ congrua sunt, iisdem ferè continuò abstinemus. Singulis itaque, vel alternis diebus hanc potionem præscribo.

℞. *decoct. sennæ. tart. & epitimi cum Flor. cordial. & cin. unc. v. syr. de cichor. Nicol. cum dupl. rhabar. unc.* 1. *aq. cinam. q. s. m. f. p.* Post quatuor, vel quinque horas a sumpto pharmaco, si purgatio lentè progrediatur, clystere utor ad faciliorem reddendum humorum exitum. Totum ventrem mane & vesperi foveo decoctione calida cichorei, agrimoniæ: radic. altheæ, malvæ, & nitri, ad relaxandas magis primas vias, humorem concoquendum, & blande disponendum ad fecessum. Si verò patiens purgationes ferre non possit ob nimium fractas stomachi vires, & magnam in visceribus turbationem a putri factam cachochimia, tunc singulo mane clysteres impero emollientes, & si magnus sit humorum cumulus, bis etiam in die, fomentis per totum ventrem ante clysterem semper adhibitis, qui quotidianus clysterem usus, incredibile dictu, quantum ad liberandas primas vias a morbosis impuritatibus, & longos febrium progressus impediendos conducat. Quolibet mane laudo usum juris pulli cocti cum 12. sem. citri contusis, & chicoreo sylvestri, & cum eo misceo vel aquam theriacalem, vel sequens eleosaccharum nostrum stomachicum.

℞. *Essentiæ citri, spiritus rosarum, & olei cinamomi an. gutt.* 20. *circiter saccbari candi persetaceum trajecti q. s. m. f. eleosaccharum, cujus capiat singulo mane cum jusculo drachm.* 1. *circiter.* Ad roborandum stomachum, ejusdemque tonum restituendum, appetitum promovendum par remedium non datur. Nuper diarrhœam pernicioſam cum febre, & molestis symptomatis, a nimiis studiis, & inde ortis cruditatibus factam hoc solum eleosaccharo bis in die cum potione cocolatæ dato, quarto morbi die compescui felicissimè in Viro erudito propè ædem Theatinorum S. Sylvestri in Quirinali. Si spiritum cariophillorum recentium (quos in Urbe vocamus, *garofali di colore ponzò*) addas, ratum habebis remedium ad cruditates acidas, & varias stomachi affectiones præ cæteris vomitum, nauseamque, & dolorem tollendos.

Usque ad septimum diem clysteribus, & stomachicis quotidie utor, quia tunc securus esse soleo primas vias ab impuritatibus esse liberatas, & stomachum pristino vigori restitutum. Post septimum observo denuò quam periodum, & cum quibus symptomatis assumit febris, & methodo cuilibet necessaria occurro promptissimè. Id tamen pro certo dicam me præfato medendi modo febres cum apparatu humorum, quas voco mesentericas feliciter tollere circa 14. vel ad summum circa 21. Et salutis spes aliqua circa 9. vel 11. incipit apparere. Hujusmodi febres nonnulli curant in Urbe testaceis, bolis, & ut vulgò dicunt pulveribus antacidis copiosè præscriptis a principio ad finem febris; nullis interea præscriptis, & saltem rarò clysteribus, purgationibus, & stomachicis recensitis cum fotubus per totum ventrem: idque cum magno ægrorum discrimine factum vidi. Dictis namque remediis concrescente magis putri cachochimia, magisque se in angusta mesentericorum vasorum spatia insinuante mora evadit acrior, vehementius effervescit, & producit demum vel hecticas mensentericas, vel chronicas, & difficilè curabiles febres cum vera glandularum mesenterii obstructione (sicuti ex ingenti pallore vultus, cum cadaverica, vel saltem multum a statu naturali mutata facie, conjicio) ut frequenter observo, & infelicem hodiernæ *Praxeos* statum deploro.

Inter signa, quæ apparatum humorum in primis viis denotant, sequentia sunt pa-

patienti obſervatione noſtra, & matura meditatione acquiſita. Os valdè amarum eſt cum quadam nauſea horis matutinis. Lingua viſcida, glutinoſa, ingrati ſaporis cum oris fœtore, dentes quoque luridi ſunt, & conſpurcati. Stercora multùm fœtida, & flatus pedendo emiſſi ingenter fœtent. Caput aliquando nutat, & gravitat: & ſi patiens ſupra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc indè nutando gravitat. Aliquando caput ferè continuò dolet cum gravitate, & pulſatione circa tempora: & dolor exacerbatur poſt prandium, & aliquando poſt cœnam, aures murmurant cum ſibilo. Urinæ naturales vel a ſtatu naturali non multùm recedentes. Febres poſt prandium, & poſt cœnam augeſcunt, & typum duplicis tertianæ continuæ ſervant. Calorem in volis manuum aut pedum, & in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet, alvus ſicca eſt. Inappetentia moderata: ſed quod magis obſervatione dignum eſt, qui febricitanti ex infarctu meſenterii majora mala in capite experiuntur, quàm in meſenterio, in quo morbi ſedes eſt: Medicique decipiuntur cephalica, emulſiones, frigidaſque potiones aut copioſos aquarum hauſtus, ut hodie apud nos invaluit abuſus, propinando; quibus remediis creſcit magis, quàm minuitur morbus, quia creſcit cauſa ob indigeſtionem dictorum inutilium remediorum: omiſſis interea fotubus ventris, purgationibus, vel quotidianis clyſteribus, ſtomachicis ac digerentibus antè recenſitis: ſed non omiſſa china-china, qua in hujus generis febribus magno cum ægrorum damno hi pulverum amatores utuntur. En hæc familiaris methodus nihil eſt curandi febres a putri cachochimia, & meſenterii ab anfarctu productas, præſtantior.

At contra, ſi vel minima ſuſpicio appareat, acuti, & inflammatorii morbi, lingua ſit arida, urina crocea, ſalibuſque ſaturata, calor ingens per totum, anxietas, magna ſitis, & omnium ſiccitas cum metu latentis viſcerum inflammationis, a purgatione in principio omnimodè me abſtineo, ut in mea *Praxi* animadverti; nec indiſcriminatim morborum omnium curatio a purgatione inchoanda, ſicuti plures apud nos faciunt, nec tales etiam apud nos deficiunt. Nam ob acrem acuti morbi calorem, & ferveſcentes ſuccos ſingula urentes, cùm ſolida ſint nimiùm criſpata, ideſt convulſiva oſcillatione nimiùm intenta; fluida verò ſupra modum ferventia acria, impetuoſa, & bona cum malis ſuccis confuſa; nec debitam laxitatem (in qua morborum coctio præcipuè conſiſtit) habeant ſingula: purgatione in principio non ſolùm peccantem materiam non educimus: cùm non cedat, quæ adhuc cruda eſt affectio; ſed novo addito impetu, noviſque ſtimulis excitata vehementius efferveſcit, & hinc indè excurrendo, morbum auget, & ſymptomata; donec tandem deſinat in aliquod viſcus, in eoque morbi ſedem, aut inflammationem producat. Cujus veritatis optimè gnarus Medicinæ Magiſter ſic præcipit *aphor. 24. ſect. 1. In acutis morbis, rarò, & in principio medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum*. Vt *de rat. vict. in morbis acutis num. 36.* docet. *Quicunque verò ea, quæ inflammantur, ſtatim in principio morborum medicamento ſolvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt: non enim remittit affectio, quæ adhuc cruda eſt; quæ verò morbo reſiſtunt, ac ſana ſunt, colliquefaciunt. Debili verè evadente corpore morbus invaleſcit.*

Neque in febribus tantùm, ſed ſingulis quibuſque in morbis cum febre conjunctis hujuſmodi purgationis lex obſervanda. Pleuritis de ſua natura cùm inflammatorius ſit morbus, reſpuit omninò purgationem in principio, præſertim ſi dolor ſit ad claviculas. At contra ſi magni errores in victu præceſſerint: dolor ſit ad præcordia, & apparatus pravorum humorum, ac putris cachochimiæ in meſenterio, & primis viis, a purgatione pectorali curatio inchoanda; prout monuit magnus Medicinæ Magiſter pluribus in locis, ſed præſertim *de vict. rat. in morb. acut. num. 12.* Et ipſe damnavi ſemper in edita *Praxi*

pur-

purgationem in pleuritide, non quidem ratione apparatus antedicti, ſed affectionis inflammatoriæ, quæ ſemper cum pleuritide conjuncta eſt, omnemque reſpuit purgationem. Neque hic repeto, in humorum turgentia, quolibet in morbo celebrandam ſtatim eſſe purgationem, ne turgens humor impetu in partem aliquam facto brevi eandem ſuffocet, cum hæc ab aliis Authoribus ſint ſatis animadverſa.

Harum itaque febrium cum acutie conjunctarum curationem, a ſanguinis miſſione in principio ſemel, vel pluries celebranda, prout occaſio, aut natura morbi poſtulaverit, incipiendam eſſe conſulo. Sanguinemque mitto, non tantùm ad ferveſcentes ſuccos temperandos, eorumque incendium extinguendum; quantum ad inducendam per hujuſmodi vaſorum depletionem, in ſolidis, ac in fluidis laxitatem quandam, ad fluidorum circulationem, eorundem ſtatuto tempore ritè peragendam deſpumationem ſummè neceſſariam: Et ideò poſt ſanguinis miſſionem in acutis aliqualem ſudorem in ægrotis ferè ſemper cum ſymptomatum levamine obſervo.

Quod ſi quis *Helmontianorum* more ab eadem facienda abſtineat; tunc quoniam fluida ob nimiam ſui acrimoniam ac fervorem vehementius circulant, ac proindè ſuperant ſolidorum, per quæ circulant, reſiſtentiam: & utraque nimium recedunt ab æquilibrio ſivè naturali proportione reſiſtentiæ, & impulſus, quæ eſt inter ipſas, fiet, ut fluida hinc indè hærendo per partes, easque variè afficiendo, ſpirandi difficultatem, ſitim, capitis dolorem, & gravitatem, vigilias, & mille id generis accidentia producant, quæ prudenter præſcripta ſanguinis miſſio certò impediret, ac tolleret.

Familiaris quoque mihi eſt his in febribus clyſterum emollientium uſus uſque ad ſeptimum, ad liberandas primas vias ab impuritatibus; in primas namque vias ſanguis febricitans repetitis circulationibus morboſas deponit particulas, unde clyſteribus hæ ſunt quotidie ſubducendæ; præterea confert clyſterum uſus ad moderanda capitis, viſcerumque vehementia ſymptomata.

Poſt ſeptimam incipientibus jam coctionis ſignis, ac deſpumationis morboſæ materiei a clyſteribus frequentioribus abſtineo; ne naturæ opus perturbetur: at ſi grave aliquod ſymptoma ſuperveniens eos poſtulaverit; iiſdem denuò utor, vel ſolis, vel adhibitis ante fomentationibus ventris ſupradictis. Singulo mane juſculum cum ſonco, cichoreo ſylveſtri, vel appropriatis herbis, vel cum *unc. ij. ſucci ſonci depurati* coctum patiens haurit, additis *ocul. cancr. & nitri porlat. an. drachm.* 1. quibus fluidorum fervorem mitigamus, & eadem ad coctionem, deſpumationemque diſponimus, debita in illis, ac in ſolidis ante procurata laxitate. Circa nonum vel undecimum apparentibus ſignis coctionis juſculum cum herbis alchalicis, & leniter diaphoreticis bullio, & loco nitri aliorumque digerentium, addo deſpumantia nempè *corn. c. philoſ. bezoar. occid. aq. cord. ſ. gelat. corn. c. & ſimilia* ad ſudores leniter movendos, & diſponenda fluida ad purgationem, 14. vel 17. die citius, aut ſerius, ſemel, bis, aut pluries prout occaſio poſtulaverit faciendam. In magno febris ardore veſperi emulſiones libenter concedo cum ſale prunell. &c. qua ratione temperata ac mitigata fluidorum acrimonia, celerius ad coctionem veniunt, feliciuſque particularibus, & univerſalibus morbi temporibus deſpumant.

Taceo reliqua, quibus ad tollendas hujuſmodi febres utor, ne nimiùm creſcat epiſtola, ſolùm animadverto curationis caput, atque ſummam in eo conſiſtere; ut ſanguis ebulliens intra debitos fermentationis limites per debitam methodum & remedia opportuna ſeſe contineat; ut ſuo tempore facilè, atque naturaliter deſpumet. Et ſi nimium ferveat, coerceatur diluentibus, ac nitratis: ſi contra torpeat, excitetur diaphoreticis magna cum prudentia, & cautione præſcriptis, quouſque perveniamus hac ratione ad 14. diem, quo purgatio præſcribenda erit, ſeriùs aut citiùs

tiùs pro ratione copiæ aut pravæ qualitatis humoris peccantis, ad educendum morbosum serum, in quo noxiæ, inutilesque particulæ coctæ jam, ac despumatæ dissolvuntur: coctionis autem signa ipse præ ceteris desumo a symptomatum remissione cruditatis, a vigore eorundem. Etsi circa finem omiseris purgationem; recidivam expectato, ut sæpè contingit.

Cum finem epistolæ damus. Opus nostrum, monitum te volo, *De Solidorum elatere, natura, & effectibus secundam editionem* mox videbit Romæ. Exemplar ad Te mitterem libenter, nisi *Anissonius* Bibliopola Lugdunensis ad me scripsisset, se opera omnia nostra aucta, & in unum redacta corpus brevi typis elegantibus daturum: qua occasione faciliùs exemplar omnium ad Te perveniet, quàm si Roma Parisios mittatur. Vale Vir optime, & *Praxim Medicam*, que magnis hoc tempore Doctorum Virorum indiget auxiliis frequenti morborum observatione, & maturis physices meditationibus augeas, & confirmes.

Romæ 3. Nonas Junias 1701.

EPISTOLA III.

DE

ADMIRANDA VI SOLIDORUM.

GEORGIO BAGLIVO VIRO ILLUSTRI

MEDICORUM AETATIS NOSTRAE PRINCIPI.

GODEFRIDUS GASPAR OSTERCHAMPIUS

Sereniſſimorum Lobkovizenſium Principum Archiater.

S. P.

CUm primùm aureus Liber tuus de *Praxi Medica* ad me venit; eodem lecto, & iterum ac ſæpè lecto, dixi: *Hic Author Medicorum Coriphæus eſt. Hæc Praxis vera ſalutis præcepta continet, quæ nulla imposterum ſilebit ætas, & quantùm durabit Orbis, tantæ laudes ab omnium gentium Medicis ſuo dabuntur authori.* Quare eum multum Te duce profecerim, mihi ſatisfacere nunquam poteram, niſi Romam venire decreverim ſicuti olim ad videndum in urbe *Livium* faciebant, ut Te de facie cognoſcerem, & Te *de Medicina* loquentem præſens audirem. Quòd cùm feciſſem, & maximè, Romæ, Romæ æternæ muros venerabundus ingrederer, ſtatim domum tuam veni in via poſitam, quæ ducit ad Quirinalem, Teque amplexatus ſum, & amplexatus manum, quæ tàm eleganter ſcripſerat; ac eruditè. Et ſane tanta Te humanitate, benevolentia, comitate, doctrina ornatum inveni, ut Tibi pares in meis peregrinationibus valdè paucos cognoverim. Atque cùm Te conſpiciebam, mihi videre videbar *Democritum* cùm ipſum alloquebatur *Hippocrates*, res mundanas omnes contemnentem, hominum ſtultitiam peculiariter cognoſcentem, ac ut olim *Democritus* hilariter deridentem, tuis animi affectibus heroicè imperantem, ac de Scientiis ſolidè ſatis,

ſed maxima cum modeſtia, nulloque faſtu diſputantem. Undè merito dicebam felicem Romam Urbium Dominam quæ tantùm Virum fovet in ſinu. Felix Archilycæum Romanum quod verùm *Hippocratis* Filium Medicinæ Reſtauratorem tota laudatum Europa tam gloriosè oſtendat, in eoque ſuperbit; atque veteri *Antonio Muſæ Auguſti* Archiatro, ſuum nunc opponit *Baglivum*. Neque credit me hic tecum adulando agere, ſed ut veritas (ſi alicui ignota ſit) propaletur. Cathedram enim anatomicam ſex ab hinc annis, non gratia & favore Principis, ſed merito tuo; ideſt Publico certamine anatomico in celeberrimo Orbis Archilycæo, urbe ſtupente, & ſtupentibus ipſis, qui tecum concertabant, obtinuiſti. At quantum obtinui ipſe, cum Te primum in theatro Anatomico, *de anatome*, ac *de univerſa re medica* omnibuſque diſciplinis differentem audivi, *Ciceronem* medicè loquentem non ipſe ſolùm, ſed omnes plenis votis prædicabant. Et publica nunc, atque in ore omnium vox eſt Romæ, ante Te paucos, poſt Te ferè nullos, tanta cum gloria, experimentorum utilitate ſermonis elegantia, memoriæ felicitate, ſcientiarum omnium uſu & poſſeſſione, in ipſo ætatis tuæ flore rem anatomicam in Archilycæi veſtri theatro tractaturum. Et quòd paucis a natura tribuitur, id Tibi, Deorum munere conceſſum eſt, ut ſcripto æquè, ac eloquio diſſertiſſimus ſis, elegantiſſimuſque.

Quæ cùm vera ſint, non amplius mirer ſi Te Pariſiis, Te Londini, in Belgio, in Germania noſtra, tota denique Europa tanquam verùm *praxeos* ducem ſequantur omnes & librum tuum ſecundò, atque iterùm legant, ſemperque habeant præ manibus. Et licet unicè intentus ſis *praxi* promovendæ, theoricam tamen, ac geometriam optimè calles; ſed dum hanc a ſciolis ſtrictè, ac rigorosè ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum applicari vides, ò quantum rides? atque tunc Medicis merè geometris unicum noſtras *Hippocratem* Medicinæ ſingulis ætatibus, & ante applicatam *Praxi* geometriam adornatum caput, cujus operâ memoria ſemper tenes, & ad ægrorum lectulos ſemper habes in promptu. Faſtum, & ſuperbiam geometrarum ſpernis, nam circuli, lineæ, demonſtrationeſque figurarum geometricæ, vix aliquid conferunt ad morborum curationes. Hocque ſemper Tibi mente ac perpetua cogitatione (ſemper enim cogitas, tuaque vita continua eſt meditatio, & penè continua abſtractio) ineſſe obſervavi, dum tecum per Urbem incedebam; ut centies repetita obſervatio in præceptum ſtabile redacta imperet ac dominetur geometriæ, & geometria explicandis morborum phœnomenis, non verò curandis inſerviat.

At quid dicam de libro tuo nuper ſecunda vice edito *de Fibra Motrice* cum adjuctis varii generis, maximæque utilitatis argumentis. Materiam *de Solidis* ſatis arduam, difficilemque, & a nemine hactenus tactam primus omnium auſus es aggredi, promovere, ſtabilire, & ad uſum practicum reducere. Tam futilia, & inepta, quæ de particularibus fermentis; & id genus ſomniis ad nauſeam uſque circumferuntur, ſola fibra ſuo prædita elatere deſtruit, ac debet. O quantum poſthac theorica Medica mutabit faciem, prodeunte in lucum hoc novo ſyſtemate tuo *de ſolidis eorumque elatere*, lucem daturo Medicis ac Medicinæ. In lectionibus tuis quotidianis in Archilyceo, & in aliis, quæ in Theatro Anatomico ſemper Auditoribus plene a Te factæ ſunt omnium ſtupore, plura ex Te audivi *de fibrarum origine ac motu; de origine albarum a meningibus, de carnearum a tendinibus, & inde ab oſſibus. De elatere ſolidorum, & vario horum inter ſe, & cum fluidis æquilibrio* toto anno 1699. tum in Cathedra, tum in Theatro diſſeruiſti; Auditoresque maximo cum candore, rem hanc omninò novam; nec adhuc a Te typis datam docuiſti. Unde verebar ſummoperè ne quis latrunculus hanc Tibi gloriam rapiat, & ſuffuratis tuis præceptis ita candide communicatis, ante Te publici juris faciat, ſeque primum auctorem, atque inventorem oſtentet. Quod Tu, qui

Mun-

Mundi pompas, & vanitates perpetuò ſpernis; & Mundi Sapientiam perpetuò rides; quia ſemper ad Cæleſtia, & ad ea quæ de futura vita tractant, animum ſemper fixum, ſemperque fixam cogitationem habes (ut ex converſatione tua familiari conjicere potui) minimè curabas. Imo cum nonnullas ſimul feciſſemus obſervationes, & experimenta circa meninges anno 1699. & 1700. dicebas Te graviſſimis *præceps* negotiis valdè occupatum, hac de re tractare nunc commodè non poſſe; idque muneris ſuſcepiſſe Medicum amicum tuum, cujus nomen non recordor, qui de meningibus nonnulla luci publicæ conſignabit. Et cum de his omnibus ad miraculum ferè diſſereres anno 1701. in Theatro Anatomico in ultima lectione *de vaſis omnigenis, ac de fibrarum origine, & elatere*, in qua egregiè diſputando, & inaudita facundia diſſerendo. Te ipſum propemodum vicisti: pleno Doctorum hominum ſtupentiũ Theatro, & taliter pleno, ut præ incredibili frequentia populi nullus adeſſet locus aliis ad Te audiendum confeſtim accedentibus. Quidam virtutis cultor inſignire Te voluit nobili epigrammate eleganti papyro typis expreſſo, cujus plura cẽtena exemplaria lectione completa ſparſa fuere auditoribus in Theatro. Epigrammatis autem hæc eſt idea.

In laudem Viri doctiſſimi

Soc. Reg. Lond. Socii, Anatomicen cum matheſi, & morborum Praxi junctam in Romani Archylicæi Theatro tota plaudente Urbe exercentis,

EPIGRAMMA;

JAm benè quod laceros graderis BAGLIVE *per artus,*
Seu reſeces ferro, ſeu potius eloquio.
Quis neget exiguo concludi limite vitam;
Si quod motus agit, ſupprimet una quies?
Attamen ingenii robur, nomenque, tuamque
Tempora virtutem, claudere nulla queunt;
Democritum certas induſtri vincere ferro,
Arte, ac eloquio diceris Hippocrates.

DISTICON

AMphitheatra prius, ſurgunt nunc Urbe Thatra;
Illa necis pompas, iſta ſalutis amant.

Cultor Virtutis N. N.

Romæ 1701. *Typis Buagni.*

At ſicuti nunc Orbis Medicus fruitur beneficio, quod ipſi novum tuum *de Solidis* aſſert ſyſtema, & aurei libri *de Praxi Medica*. O quanto majus ipſi perveniet, cum ſingula opera tua, quæ nunc meditaris, & alia, quæ magna ex parte abſoluta ſunt, lucem videbunt? Præ ceteris opus ingens, ac novum, quod ſæpè domi tuæ legi *De morborum ſucceſſionibus*. Diffi. illimus ille tractatus hiſtorico-anatomicus *de occultis viſcerum aneuriſmatibus, hydatibus, & varicibus*; cujus viginti circiter folia jam vidi apud Te completa: o quantam utilitatem feret hic tractatus plurimis occultis doloribus ac morbis! Tractatus *de circulatione liquidorum per canales pelliceo-conicos vaſorum corporis animati juxtà leges ſpiræ, ſive cochleæ Archimedis, necnon ex legibus coni; arteriæ namque in anguſtum deſinunt conum, venæ contrà ex anguſto oriuntur. De anatome vaſorum omnium*, in quo tractatu demonſtras vaſa, peculiare ſyſtema conſtituere ab aliis partibus valdè differens, & peculiari motus oſcillatione præditum. *De varia ſecretione liquidorum ex varia gravitate liquoris ſecernendi*. *In Simplicianum Dialogi tres, lepidi, elegantes, ſale Plautino aſperſi*; in quibus pufillum quendam Medicum edito libello ſuperbientem, & in rudium cætu de re minus prudenter loquentem corrigis, atque caſtigas. *De morborum analogiſmo* opus novum non adhuc in arte viſum; in quo per varias morborum comparationes, reducis morbos ad morbos generales peculiari charactere præditos, qui deinde in varios ſubdividuntur ab eodem charactere pendentes, ſed forma nova, ſive nova alterius morbi ſpecie veſtitos. Et deinde in particulares morbos, qui ratione peculiaris nec communicabilis characteris in alias ſpecies mutari non poſſunt.

Taceo alia id genus opera a Te cœpta, mihique demonſtrata, quibus Rempublicam Medicam, & Salutem publicam ditabis, utinam quam primùm, &c.

Quare mi *Baglive*, cum fatigoſam tuam vitam conſidero, & ſtudia infinita in tuo hoc ætatis flore peracta, exclamare cogor cum *Seneca* illum Poetæ inclyti verſum.

Tollimus ingentes animos, & maxima parvo
Tempore molimur . . . . .

Porrò legenti mihi novum opus tuum *de Solidis; eorumque elatere*, de quo elapſis annis quotidiè mecum diſſerebas: cum obſervaverim quanta ſit vis, & poteſtas ſolidorum in morbis producendis, res ſanè a paucis adhuc animadverſa Medicis, in confirmationem tuæ opinionis decrevi ad Te ſcribere ſequentem hiſtoriam ex meis ſchædis excerptam.

HISTORIA.

Anno 1698. menſe Martio Vir Illuſtris *Dominicus Haphner* Sereniſſ. Principum *Philippi*, & *Joſephi de LobKovis* meritiſſimus Præceptor ætatis 45. naturæ robuſtæ, & ſtudiis ferè perpetuò deditus Lutetiæ Pariſiorum cœpit ſæpius leviter animo delinquere, paulatim emanciari, calore, ac dolore renum premente torqueri. Sitis erat continua, inappetentia, pulſus frequens, qui veluti hecticam mentiebatur. Urina corpore quieto tenuis, alba, ac decolor; at in exercitatione deponebat ſedimentum rubrum, ſquammarum piſcium adinſtar, ac filamentoſum. Internè præſcriptis remediis mediocriter refrigerantibus externa verò unguentis ejuſdem naturæ, calor & febricula evanuere, ægerque ſanatus eſt. Anno verò ſequenti 1699. dum Januario menſe Pariſiis Germaniam diſcedere toto itineris tempore præfatum ſedimentum denuò mingebat: corpore tamen benè valente, donec Viennam pervenit. Ubi denuò eodem morbo cum iiſdem præfatis ſymptomatis correptus fuit: cum vomitu crebriore, & macie corporis. Inito cum Medicis conſilio quidam putarunt eſſe hecticam, alii diabetem, ego verò, qui tunc brevi mora Viennæ eram, conſtanter aſſerebam morbum eſſe in renibus, & ibidem morbi cauſam calculum eſſe, vel aliud quid ſolidum fibras valdè criſpans, ac irritans. Demum circa Paſcha 1700. omnibus omninò exacerbatis, ac ægro ſemper in pejus

ruente præsertim quoad dolores in renum regione, quatuor ante mortem diebus, delirio primùm correptus; deinde horrendis motibus convulsivis, in ipsis motibus convulsivis expiravit.

Secto cadavere fibræ musculorum abdominis duræ, tensæ, ac solidæ instar tabulæ inventæ sunt: universa corporis pinguedo consumpta erat. In pelvi dextri renis ingens calculus aderat figuræ ovalis, particulis salinis splendentibus in superficie conspersus, & in uretere dextro sub eadem pelvi alius jacebat calculus priori similis, sed minoris molis. In renis sinistri vasis, uti & in reliquo corpore nihil aderat morbosi. Causa igitur mortis tribuenda solummodo erit solidis irritatis ab his ingentibus calculis, a qua irritatione, tensione, & aucto nimium elatere vomitus, macies, urinarum copia cum sabulo, inappetentia; pinguedinis universa solutio, & reliqua accidentia prodiere; & hæc historia serè similis est ei, quam de mulete calculo interempta descripsisti in dissertatione *de anatome fibræ*, *de motu musculorum*, *ac de morbis solidorum*. En quantæ utilitatis ad Praxim est doctrina tua *de solidis*? Mille somniatis fluidis peccantibus vulgò præscribuntur remedia, cum anima morbi resideat in solidis, uti in casu nostro, & mille id genus aliis, qui quotidie occurrunt.

Tota interim Germania, & universus Septentrio noster ultimum opus tuum *de solidis, eorumque morbis, elatere, &c. sive de fibra motrice & morbosa, &c.* summopere laudat, & ad sydera extollit; ob summam utilitatem, quæ in curandis morbis exinde oritur. Et miratus Te in ipso ætatis tuæ flore tantùm opus, tam arduum, tam difficile, primùm tentasse, & primùm post tot sæcula viam demonstrasse futuris sæculis. O Te felicem plures Medici quotidie per litteras librum hunc tuum a me petunt, & ex tota Germania quotidie hac de re litteras habeo, quibus cogor, ut eundem typis reddam in Germania. Quare si brevi, ut nuper ad me scripsisti; Opera omnia tua non resudentur Lugduni apud *Anissonios*, vel in Anglia, aut Hollandia uti mihi narrant; cogar eadem Viennæ, aut Norimbergæ celerrimè typis dare; aliter tot & tantis Medicorum desiderii resistere non potero.

Maximas igitur pro his omnibus in Rempublicam beneficiis Tibi gratias habeo, & vitam longævam tibi a Superis precor, ut Medicinam a tot vanis opinionum fabulis miserè labefactatam, oppressamque erigas, atque ad suam certitudinem ac veritatem tandem post tot secula, Tu solus, qui tanto polles ingenio, reducas. Vale, Decus Medicinæ; Vale iterum ingens decus Romæ.

Viennæ Austriæ prid. Kal. Augusti 1702.

EPISTOLA IV.

DE

RARA DIABETIS CURATIONE,

GEORGIO BAGLIVO

Viro Clarissimo, in Medicina Doctori, Praxeos Medicæ Auctori Excellentissimo.

GUALTERUS HARRIS

MEDICINÆ DOCTOR SERENISs: GUILIELMI TERTII MAGNÆ BRICTANNIÆ REGIS MEDICUS ORDINARIUS ANGLUS.

S. P.

LIbrum tuum eruditione, institutis, & observationibus plenum Vere proximè elapso accepi, & summa cum voluptate perlegi. Hujusce sæculi vanitas talem scriptorem meruit, & postulavit, qui errores epidemicos in re medica latè serpentes, & dignoscere potuit, & si possibile fuerit, sanare. Quot nempè volumina hodiè profert nimis ferax prælum? Quantillum tamen fructum ad Praxim Medicam feliciter excolendam percipimus? Multi quidem tradunt præcepta non contemnenda, & studiosorum speculatione non indigna. Multi materiam Medicam uberem colligunt, & in varios ordines redigunt; Alii denique præscripta exhibent in omnes morbos copiosa. At quampauci scriptis mandant methodos aliquas Medendi veras, quibus diverse species morbi alicujus generalis, tum clare distinguantur, tum experientia fideli, frequentique sanentur. Rarò destituitur Ars Medica viris literatis acumine ingenii, studio, doctrina præstantibus. Fortè nulla alia ars eruditione nostram superat. Sed nescio quo pacto, ut termini Oceano ipsi, ut vitæ, ut ingenio humano a numine divino figuntur, ita progressibus Medicis termini nimis breves videntur circumscribi. Tu verò, Illustrissime Vir, si quis unquam alias, expectationem nostram suscitas, & quæ *Sydenhamius* noster voluit, efflagitavit, aut conatus est, ex Te meritò speramus, & ex principiis tantis perfectionem aliquam in difficillima *Praxeos* provincia nobis promittimus. Falso igitur ab historicis dictum est ultimum Romanorum olim defunctum esse. Tu certè veterum Romanorum ipsorumque virtutum diu deperditarum; Tu solus hæres, tanquam *Brutus* alter literarius, Scriptores hodiernos corripis, castigas, instruis; ac si non tantùm Romæ vestræ, sed universæ artis fueris optimus censor. Aphoristica tua morborum tractatio, &

Col-

Collegia ad *Praxim* promovendam in celebrioribus Urbibus instituta juxtà normas a Te libris tuis recensitas, animum Tibi inesse magnificum, excelsum, & summè benevolum demonstrant. Pergas itaque, eruditissime Domine, accuratè scribere, & Scriptores Medicos emendare. Pergas provinciam, quam auspicato suscepisti magis, magisque ornare, & præ aliis amplificare.

Sed ne molestias inanes tanto Viro, utilitati publicæ nato facessere videar, observationem unam in morbo magno nec apud Nostrates rarò subiungam, quæ ad *Praxim* paullò felicius promovendam in illo morbo, non erit planè inutilis.

HISTORIA.

Septimo die Septembris anni elapsi, Mercator opulentissimus suppressione urinæ totali laborabat: ut ne guttam quidem redderet; ante vesperam decimi diei ejusdem mensis, quo tempore diluvium quoddam urinæ ope internorum variorum, & cataplasmatis diuretici umbilico adhibiti, tandem supervenit, adeo ut proximo mane diabetem judicarem, tum ex copia urinæ, tum ex dulcedine, tum demum colore. Ab illo tempore ægrotus die nocteque matutam poscebat bis ferè singulis horarum quadrantibus, atque ex ista profusione succorum nutritiorum macie tabescuit, qui priùs obesus erat, carnosus, & succi plenus. Adde quod siti maxima interim præmebatur. Post varia remedia frustrà tentata in mentem venit, quod hoc profluvium urinæ fuerit quædam veluti diarrhæa, aut fluxus meatum urinæ, sicuti aliud illud genus est intestinorum proprium. In deplorato igitur hoc casu, cum consanguinei innumeri valedixerant decumbenti; experiri ego volui rhabarbari polycresti innocui, sed nunquam satis laudati vires egregias. Sic igitur præscripsi Medico socio annuente.

℞. *rhab. elect. drach. ℈ santal. alb. citrinan. drachm. 1. cardamom. min. drachm. 3. infunde lento igne in vini canarini opt. lib.* 1. sumpsit hujus colaturæ cochlearia VI. hora sexta matutina Decembris 16. atque tantumdem hausit hora decima ante meridiem, Quis vero hujus vini medicati effectus? Certe seni octogenario licet ante illum diem continua urinæ profusio tanquam rivuli cujusdam per vias urinarias excurreret, ab illo meridie usque ad decimam vespertinam penitus sistebatur, & paucis ejusmodi haustibus debitis intervallis iteratis è gravissimo hoc morbo convaluit. Vale, ut plurimis diu valeas, sic optante.

Dabam Londini, 1701. Aprilis 8. st. vet. 19. stylo novo.

Ex ædibus meis in Vico dicto *Southampton streete Boomsburg.*

GEOR-

GEORGII BAGLIVI.

EPISTOLA

DE DIABETE

GUALTERO HARRIS

MEDICO REGIO, &c.

S. P.

NOn mediocre amoris ergà me tui argumentum litteræ tuæ nuperrimè mihi traditæ manifestarunt. Quod enim Tu magna, Vir amplitudine, & ob aureolum libellum *de morbis infantum* satis notus, & a laudatis summoperè laudatus tam honorifice de me, cui nulla tecum officiorum interceſſit neceſſitas, & loquaris, & ſentias; non aliundè certè, quàm ex magna amoris, & humanitatis tuæ abundantia profectum id eſſe, certo credíderim. Video, Vir optime, quam parvi facias vanitatem ſæculi noſtri, in quo Medici ſpretis ſententiis cogitationum, & umbris Praxim Medicam, quæ lectulos ægrorum vix deſerere poteſt, turbarunt, ac confuderunt, ſpretis naturæ obſervationibus, quibus ſolis origines, progreſſus, & curationes morborum ritè inveſtigantur, ac demonſtrantur. Cumque mihi adhuc juveni hæc vana hominum commenta nequaquam arriſerint, & quotidiana librorum præjudiciis, & anteceptis opinionibus plenorum lectione minus proficerem; decrevi tunc temporis in majoribus Italiæ, atque Dalmatiæ Noſocomiis per annos quamplures moleſta, ac penè incredibili patientia Medicinæ Praxim marte proprio addiſcere, morborumque naturam notare. Quæque hac demum via inveſtigare datum eſt, ea publici juris ut facerem, & in quoddam veluti ſpecimen redigerem, hortati ſunt Amici, & Medicorum opinandi cacoete ſtimulavit. Quod autem Tibi placuerint, mihique pro tua in me benevolentia, ac facilitate tantùm tribus, quantùm ego poſtulare ſine rubore non auſim, maximas Tibi debeo gratias, & ad quævis officia me tibi futurum paratiſſimum promitto. Ita enim uſu ferè veniſſe ſolet, ut quæ laudes a Tui ſimilibus, ideſt ab iis, qui ipſi in laude vivunt proficiſcuntur, eæ nos vel ſi ſimus hebetiores in primis acuant, & quaſi neceſſitatem quandam imponant, ut quales eſſe dicimur, tales aliquando ſtudeamus eſſe, quod ego quantùm poſſum, do operam, ut conſequar.

Solidam obſervationem tuam *de Diabete* è ſolida mente profectam magna me hercule cum voluptate perlegi, admiratus ſum in *praxi* felicitatem, & ingenii acumen, ut nempe vi ſantalorum conſtrictoria urinæ torrentem ſiſteret; & ne conſtricta acris, & vitioſa materies, alio impetum faceret, ut ſæpè cum ægrorum damno contingit: per ſuperadditum rhabarbarum ad alvi vias vocares; mihi quoque familiare ſolet eſſe morbos veſicæ urinariæ,

riæ, atque uteri, & fluores albos, gonorrheas, dyſſurias, &c. per purgantia leniter ſtringentibus mixta, ad inteſtinorum vias optimo cum ſucceſſu divertere: cardamomum minus pro ſtomachico in infuſione additum eſſe crediderim. Tibi itaque gratulor, Vir optime, pro eximia, qua polles, curandis in morbis prudentia, & acumine: nec deſpero futurum, ut certitudinem, quam in ſe requirit, nec ob illatas rationes invenit nobiliſſima Scientiarum Medicina: per Te, ideſt per indefeſſos labores tuos, & acerrimum judicium tandem nanſciſcatur. Virum doctiſſimum, mihiq; uſque ad cineres amiciſſimum *Gulielmum Scheradium* apud Vos Medicum, & Botanicum illuſtrem, meo nomine peramanter ſalutabis. Idem quoque facias cum eruditiſſimis Medicis *Dn. Cole*, amico meo; *Solane* Soc. Reg. Secret. aliisque apud vos doctis Viris, quos ipſe ferè perpetuò obſervo, ac diligo, Si quid novi Librorum Medicorum in Angliæ illuſtri Regno, & ob rem literariam noſtra aetate memorabili eſt, reſcribas. Vale Decus Anglorum.

Romae 13. Kalendas Julias 1701.

EPISTOLA V.

VIRO DOCTISSIMO

GEORGIO BAGLIVO

S. P. D.

JOANNES DOMINICUS PUTIGNANUS

SOCIETATIS JESU

PRæstantissimum opus tuum, Vir doctissime, *de Praxi Medica*, tanta me per hosce dies avidissimè percurrentem affecit voluptate, ut me Tibi plurimum debere fatear. Hic sane admiratus sum styli concinnitatem, lectissimos ingenii, doctrinæque flores, & quod plurimum arrisit in re tanti momenti, judicii maturitatem. Percrebuit, immo & latissime infecit Medicorum ingenia, ut sapienter in VIII. capite adnotas, blanda illa pestis, & popularis ambitio nova construendi systemata; unde Medicinæ saeva symptomata, & conclamata salus. Pro suo enim quisque ingenio alias, atque alias hypotheses vestigat, fingit, adglutinat, & tam altè animo recondit, ut altius se jactet, quàm impotens profectò cuique amor est se, suaque tuendi. Nec in tanta innovandi licentia patet veritati locus, quàm non fingendi libido, ut Poetas Bacchicus furor urget, sed rationum pondus, & observationum invincibilis patientia è latibulis eruit, & sibi devincit. Tibi verò eximii, & excelsi animi Vir, seculi nostri splendor, & ornamentum, saniore addiscendi consilio perscrutanti, rimas omnes, intimosque facultatis medicæ recessus, occurrit *Amica Veritas*, seque totam quodammodo contemplandam exhibet: Quàm utinam studiosis omnibus fucata nequaquam facie, aut mutilam, ut moris cæteris Scriptoribus est, exhiberes; uti ingenuè conjectare possum ex edito nuper opere divinitùs Tibi datum munus. De instauranda Medicina, Vir doctissime, agitur; hoc est de illa Sapientiæ sorore conjunctissima, quàm ut ajebat, & optime *Democritus* omnes nosse convenit, cum preclara res sit, & ad vitam conducibilis; tum verò vel maximè Viros eruditionis, & eloquentiæ peritos. Artem hanc tam benè de naturali philosophia meritam scimus, quàm male de se Philosophiam ipsam; quæ hodie in Scholis tota ferè quanta est in phantasticas abit quæstiones, & bilem potius, quàm, ingenium acuentes. Medicam igitur hanc nobilissimam artem, & a se ipsa non degeneraſſe fatali rerum omnium vicissitudine scimus; nec in nativum splendorem, & in pristinam veluti salutem restitui posse ego adaucter affirmo; nisi in ingens opus assurgat ingenium, cujus virtute; & mirabili plane conatu, collatis hinc inde, tum veterum, tum recentiorum Medicorum observationibus, atque laboribus rationale systema afficia-

tur, per omnia sibi congruens: Per compendiariam nempe aphorismorum, in IX. capite aurei operis Tui prælibatorum viam, ut inde facilior ad reliqua transitus sit, ad eaque omnia, quibus inhias, vir optime, per totum secundum operis Tui librum. Quod nisi totum hoc a Te indicatum, ac demonstratum ante præsletur, nescio quo pacto valeat Medicus rectè diagnosim, prognosim, cæterasque omnes particulares morbi affectiones inquirere; non ante substratis anatomes, febrium, morborum, therapeuticæ solidis fundamentis, quibus huc usque in obscuro latentibus, simulque ingenia fallentibus, cætera superstructa, necesse est, corruant, ac delabantur.

Haec ideò licet cursim, raptim dicta velim, non ut *Phormionem* agam apud *Annibalem*; nec gesticulari affectem coram *Roscio*, sed ut *Baglivum* meum ad altissima natum excitem, ut voces intermorientis Medicinæ, facultatisque de humano genere optime meritae, a Te, Vir magne, opem exoptantis excipias, ut stimulos, si quo modo possim, addam festinanti. Dum id omne tibi per florentem, ac juvenilem aetatem, per studia ab incunabulis, ut ita dicam, protracta: per ingenium fermè incomparabile, perque experimenta in tuis peregrinationibus repetita diutius datur. In communi omnium utilitati, tuæ, & virtuti prospicies: nec tam Urbem curabis quàm Orbem. Interea fruere cœlo Romano literis, & virtuti amicissimo, & perquam salubri, Fruere literatis, qui isthuc tanquam in sacratissimam sedem confluunt. Fruere bibliothecis, quæ Sapientiam exteroqui longè, lateque peregrinantem intra Romana claustra continent. Vive diù optimo sanè Parenti tuo, quem ego ob singularem ejus virtutem observo. Vive felicissime nobis, meque, addictissimum Tibi plurimis de causis suspice, ac suscipe. Aletii Salentinorum in Apulia Kal. Maii 1697.

Adhuc vivit Pater iste celeberrimus literis, &c. in Divi Francisci Xaverii Collegio Neapolis presenti die, & anno 1732.

EPISTOLA VI.

Celeberrimo, doctissimoque Viro

GEORGIO BAGLIVO

MEDICO ROMANO, ET SOCIETATIS REGIAE LONDINENSIS COLLEGAE

GUILIELMUS COLE

MEDICINAE DOCTOR ANGLUS

S. P.

INgratum valde, immo pessimò moratum me Tibi videri vereor, celeberrime Vir, quod post aliquot menses jam elapsos, & ita sero Tibi gratias reddam pro egregio munere, ideſt pro libro tuo *de Praxi Medica*, mihi transmisso, sed spero Te mitiorem de me sententiam laturum, ubi primum intellexeris, prout bona fide assero, ad manus meas non ante perveniſſe quàm menſe Julio ante elapſo. Nec quidem per paucos hoſce ab eodem accepto die gratias diſtuliſſem, ſi per negotia in *Praxi* neceſſaria non dicam perlegendi, ſed vel tertiam partem percurrendi copia facta fuiſſet. At diutius a gratulatione mihi temperare nequeo, ne etiamnum ingratus habear: quippe in his, quas evolvi, ſchedis eximia tua eruditio, ſumma perſpicacia, genii candor, terſa tua proferendi facilitas, & perſpicuitas, rationiſque optima uſura tantopere meum exhilarant animum, ut inter præſtantiſſima, quæ mihi nunquam obtigerunt, munera lubens meritò æſtimem. Plurimum certe laudandum eſt tuum hoc inſtitutum, quo nos in primævam experiundi, chartiſque obſervationes mandandi *Græcorum* viam reducere ſatagis abſque quo nullus, qui ſaltem alicujus momenti ſit, in immenſo Medicinæ campo progreſſus fieri poterit: cum in hoc vera Medicina, ægrorumque Salus conſiſtat. Neſcio an Doctor *Kendrickius* Tibi nuntiavit Romæ, me libellos meos *de apoplexia*, *& de febribus intermittentibus* è bibliopola comparaſſe, ut Tibi quamprimum tranſmittantur. Nunc verò doctiſſimus juxta, ac humaniſſimus *Scherard* Doctor opportunitatem mihi ultrò dat, illos Te ſecum ad ferendi Italiam.

Injurius admodum; doctiſſime Vir, & in Te, & in propriam perſuaſionem eſſem, ſi inſtitutum tuum aureum de condendis obſervationibus non plurimum prædicarem, tanquam utiliſſimum omnium quæ ſunt in tota Medicina, & tanquam primam baſim ejuſdem. Nec eo conſilio illam hypotheſiſtarum defenſiunculam ad Te nuper conſcripſi, tanquam litem tecum, quem valde veneror, & cujus amicitiam percupio, inire ſtudeam; ſed tantum-

tunmodo, ne nihil omninò præter gratias meæ deportent litteræ, & ita nudæ ad Te veniant. Et quidem quanquam hypothesibus, quas indigitavit addictus sim, affero tamen eas, quæ ubi res minutius explicanda sit alia basi, quam mechanica innituntur mihi legenti nauseam parere, quippe cui nil in tota quaqua patet Philosophia, nisi ad mechanismum quadret, rectè sapit. Perge igitur, Vir magne, tuis conatibus laudatissimis Medicinam illustrare, eandemque Tu, qui fere unicus potis es, in pristinum restituere. Vale interea; atque amare digneris tanto licet terrarum, marisque spatio dissitum.

Dabam ex ædibus meis Londin.
8, Augusti 1699.

EPISTOLA VII.

Viro Illuſtri, ac Celeberrimo

GEORGIO BAGLIVO

IN ROMANO ARCHILYCAEO MEDICINAE PROFESSORI

PETRUS HOTTON

MEDICINÆ, ET BOTANICÆ IN ACADEMIA LUGDUNENSI BATAVORUM PROFESSOR

S. P.

EX quo in hanc Academiam vocatus ſum, nihil mihi potius fuit, quam ut iis qui ſe mihi in diſciplinam tradiderant, guſtum aliquem præberem veræ medendi prudentiæ, quæ tota inniti obſervationibus eorum, quæ in ægris fiunt ſemper mihi viſa eſt. Id enim pridem perſpexeram ex novitiis illis hypotheſibus, quibus jam paxim perſonant Medicorum Scholæ, quasdam eſſe manifeſto falſas, etiamſi aliquam præſe ferant ſimilitudinem, non ſecus ac fabuloſa hiſtoria, veram imitatur ac refert, alias dubias plane atque incertas eſſe, quaſdam non falſas tantùm, ſed & ita noxias, ut in certam ægrorum perniciem procuſæ viderentur; nullas medendi uſum attingere: igitur id mihi ſumpſit ut philoſophemata iſta confoderem, & *Thomam Sydenham* optimũ illum medendi artificem, Tibique unicè ſimilem, atque profectò parem ſequutus conſtanter docui varium & multiplex eſſe morborum ingenium; quo non explorato & proſpecto nullam eſſe, nec poſſe unquam eſſe medendi rationem non poſſe ex tam pauciſ principiis, & cauſis ac vulgo jam adferuntur morborum indolem cognoſci, nec ſuffiecre iis expugnandis generalia illa remedia, quæ in uſu ferè ſunt; quæque utique aerimoniæ, ſed in genere tantùm ſpectatæ corrigendæ, pituitæ incidendæ, & expediendis obſtructionibus dicata ſunt, ſed pro fluidorum vitio, & depravatione vehementer varia, remedia quoque varia eſſe adhibenda, ſiquidem adhibenda ſint, nuſquam tantam reperiri varietatem quam in plantis, quarum ſingulis peculiarem vim, & arcanam proprietatem ineſſe certiſſima ratione intelligitur *Plinii* illud veriſſimum eſſe, nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas. Quocirca in hoc præcipue enitendum eſſe Medico, ut ægritudinum variarum genius & medicamentorum eorum præſertim, quæ ex penu herbario depromuntur, virtutes hactenus occultæ deteguntur. Iſta quidem perſuadere iis, qui maturiori erant judicio, licuit. At junioribus, quorum animi novitia doctrina imbuti erant, certe vix potui. Hi inclamare

mare me plane nova proponere (ita erant In Medicorum scriptis versati) & a veritate manifeste abhorrentia, solumque me esse, qui in hac rerum Medicarum luce, ita sentirem.

Hæc propterea commemoro, Vir eximie, splendor artis & restaurator unice, ut intelligas, qua ne voluptate affecerit pulcherrimus, atque aureus ille tuus *de Praxi medica* commentarius, quem ante annum Romæ mihi attulit *D. Bennis* Anglus, nescio an Tibi notus. Eodem ferè tempore visa est hìc apud Batavos altera editio Lugdunensis, Parisiensis, statim igitur insignem hunc ingenii florentissimi fœtum omnibus laudavi, ac commendavi; atque tum intra paucos dies divendita statim essent omnia exemplaria editionis Lugdunensis apud Nos; significari typographo cuidam hujus urbis, ut sine mora typis suis mandaret egregium librum tuum, hoc præsertim tempore, utilissimum; at is respondit sibi quoque commendatum ab erudito Amstælodamensi Medico jam typis suis esse.

Hoc tibi significarem vel potissima est hujus ad Te scribendæ epistolæ causa, ad hoc, ut si forte addenda quædam habeas, ea statim transmittas, quia in formam appendicis apponentur libro vel brevi prodituro, vel quartæ, quam meditamur editioni; recudendum enim denuò fore librum optatissimum mihi persuadeo, Cui si paratam habeas dissertationem desideratissimam *de fibra motrice*, & *de solidorum elatere*, *ac meningum vi*, & *elatere* libentissime etiam adnectemus; & Tibi omnes hoc nomine gratulabuntur Medicinæ Patres. Præclarissimo rei herbariæ antistiti *Jo: Baptistæ Trionfetto* plurimam salutem meo nomine dices: eique rogo, ut significes accepisse me literas cum inclusis seminibus, quas 31. Octobris ad me dedit, eisque brevi responsurum, & semina inclusurum in horto nostro collecta. Tu interea vale, ac Tibi persuade nihil mihi antiquius fore, quam, ut operam Tibi præbeam, ubi dabitur occasio.

Lugduni Batavorum 9. Decembris 1699.

EPISTOLA VIII.

VIRO NOBILISSIMO, ET EXCELLENTISSIMO

DOMINO

GEORGIO BAGLIVO

Medicinæ Doctori Expertissimo, & Anatomes Professori Celeberrimo.

DANIEL LE CLERC

MEDICINAE DOCTOR PARISIENSIS

S. P.

EO majori, quo minus sperato gaudio affectus sum, cum aureum tuum accepi librum, Vir doctissime. Si tot præstantissimorum Medicorum, quot universus habet Orbis, calculis atque votis meus adjectus calculus, vel minimi ad famam tuam, ut par est celebrandam esset momenti, quàm libenter occasionem hanc arriperam testatum Tibi faciendi, quanto affectu exquisitissimum hunc solertiæ, & experientiæ tuæ fœtum exosculatus sum. Verum hac ratione mihi potius, quàm Tibi utilis; quid aliud præsto, quam ut cum maximis Europæ Medicis idem de Te, ac semper admirabiliter sentire videar? Quicquid, sit credas velim, Vir illustrissime, me *Praxi* tuæ, tanquam unico, & solido veræ Medicinæ fulcro innixum hactenus, omnes alias methodos floccifeciſſe, atque observationem artis nostræ Parentem, ex quo in Jatrices castris mereri ac consenescere cœpi, agnovisse, & coluisse. Nullusque dubito quin mihi currenti, quod subdidisti calcar, omnes, & singulos, qui ratione sua utuntur, pari modo exciter. Perge itaque, Vir excellentissime, generis humani commodis tanto cum fructu inserviens, genuinæ Medicinæ pomæria ampliare, fictæque, & suppositiæ radices evellere. Ad me, quod attinet, quid supereſt, nisi ut Te humillime rogem, ut eorum numero me habeas, qui merito tuo pereluſi favorem tuum enixè, & omni ope desiderant, atque inter Clientes tuos devotissimos reponas. Tibi addictissimum.

Aureliæ Allobrogum vulgo Geneva 29. Aprilis 1697.

EPI-

EPISTOLA IX.

GEORGIO BAGLIVO
MEDICINÆ RESTITUTORI

NICOLAUS ANGELINUS
DOCTOR MEDICINÆ SENEX S. P.

INvidia prosequor, Clarissime Vir, & gloria Salentinorum, epistolam hanc, cui ad manus tuas pervenire licet, non mihi; qui ex quo legi totum opus tuum *de Praxi Medica* ab amico commodatum, adeò in tui amorem exarsi, adeo totum me Tibi devovi, ut tales mihi cuperem pro citissimè expediendo hoc, quod interjacet spatio, & pronus ante Te sistere osculaturus manus, quæ tam egregiè & eleganter scripserunt, adoraturus ingenium, quod excogitavit tot monita, & præcepta pro construenda Medicæ Arti Regia, ventis, turbinibus, turbulentissimis opinionum tempestatibus, non tantùm commota, sed ferè a fundamentis demolita, & eversa. Porrò importunitati epistolæ, & Te forsan a gravioribus curis interpellantis dabis credo veniam: postquam intellexeris culpam, si culpa dici meretur, amoris esse erga Te mei, quem cohibere nequivi, ne Tibi aliqualiter innotesceret, & causa insuper, que me Tibi tam arctè devinxit, quàm dicere non verebor, vidisse scilicet, immò audivisse multa, quæ animo jam conceperam sensu ita expressa, & tam eleganti stylo a Te declarata, ut insigni voluptate perfusus, & lætabundus Deo gratias egissem, quoniam quod ego non poteram tam candidè, tam ornatè, tam pacato animo edíscere, Tu omnia persolvisti, adeo ut nil minui, nil addi, nisi quæ addenda promittis in illo opere, re vera possit.

Multa quoque alia haberem dicenda, sed nec tibi otium est, ut mea legas, habens animum ad majora, atque ad maxima semper intentum; nec mihi ob turpem, ut *Maro* vocavit, egestatem licuit hucusque experiri majora quædam, quæ & Tibi, & cuilibet ingenuo in arte viro placitura essent. Sileo igitur, & hoc tamen rogo, ut pergas incœpto, quem suscepisti labore, nec talentum a D. O. M. Tibi concreditum effodias, sed operibus augeas, & quæ meditatus, & quæ in posterum experturus es, propalare ne dedigneris, ita namque, & præsens sæculum, & posteri omnes maximè Tibi devincti erunt, & obligati. Mihi jam seni, & annis gravi, curis quoque, morbisque consumpto hoc Deus largiatur, ut quod ego nequeo; alii, quibus vires, ingenium, facultates non desunt, compleant, & præstantissimam artem, quæ ob vulgi ruditatem, & ignorantiam eorum, qui eam exercent, omnium vilissima censetur, ut Senex divinus monuit, ratione, & experientia fundatam ornatamque omnibus præbeant conspiciendam, suscipiendamque. Tandem pro maximo meo solatio liceat mihi a Te impetrare exemplar unum operis tui jam enunciati *de Praxi*, alterum *de Fibra motrice, sive de solidorum elatere*, & *morbis, usuque*, & *elatere meningum*, super quod audio Te multa expertum esse, & meditatum. Et licet Tibi ignotus sim, hoc petere non erubesco; fratri namque tuo unico *Jacobo Baglivo* Sacerdoti docto, & bonis prædito moribus notissimus sum, amborum quoquæ amantissimus. Et ambo licet ortum debeatis Ragusio illustri apud Dalmatas Urbi, ab ineunte tamen ætate apud nos in Salentinis estis educati. Vale igitur, Vir illustre, nec Te docentem forsan pigebit habere.

Dabam in Oppido Sancti Petri ad Galatinam in Salentinis Apuliæ Kal. Aprilis 1700.

EPISTOLA X.

VIRO PRÆCLARISSIMO

DOMINO

GEORGIO BAGLIVO

Medicinæ Doctori, & in Romano Archilycæo Anatomes Professori.

JOANNES FANTONUS

MEDICINAE DOCTOR.

S. P.

CUm Intellexerim quasdam meas lucubratiunculas, non ita pridem in lucem editas benevolè Te excepisse, opportunum putavi libellum hunc meum anatomicum è prælo sudantem Tibi transmittere, plurimum tribuens humanitati tuæ, quæ spem mihi maximam facit non jucundum Tibi futurum hoc qualecunque munusculum, postquam grato animo priora levidentia excepisti. Judicium super hoc opere tuum avidus expectabo, gavisus experiri utilissimam censuram Viri doctissimi. Scio enim me ad errandum maximè pronum esse, quia juvenis sum, sed ubicunque lapsus fuero, non detractabo Sapientum virorum censuram, quandoquidem in juvenili ætate errare non admodum turpe est, ubi persæpè hallucinantur seniores. Porrò licet imbecillis valetudo non permittet, ut ad senilem ætatem perveniam, tamen intrà breve illud tempus, quod mihi suppetere spero, si per amicos doctos Viros liceat mihi eorum frui monitis, enitar profectò, ut rejectis falsis opinionibus, mentem ad magis verisimilia convertam. Tu interim, Vir eruditissime, qui sublimis animi, & ingenii es, laborum tuorum monumentis Rempublicam Medicam exornare, & juvare ne desinas. Dici enim vix potest, quo gaudio, qua utilitate, quo applausu tua excipiantur ubique terrarum opera. Ex Anglia nuper redux amicus meus, multigena eruditione singularis, Londini egregium scriptorem Italum celebrari mihi narravit, Romanum nempe Anatomes Professorem *Georgium Baglivum*. Sed frustra in his moror, quæ Tibi notissima sunt. Nemo enim magis tuæ, quàm Tu conscius Sapientiæ. Vale diu Reipublicæ Medicæ bono: Vale Urbis, & Orbis incolumitati, & mihi favere perge, qui cultor sum tui nominis maximus.

Taurini in Pedemontanis
22. Martii 1701.

EPI-

EPISTOLA IX.

ISRAELIS CONIGLIANI

Medici Constantinopolitani, & in Aula Magni Turcarum Imperatoris, &c.

Scripta Romam ad Illustrissimum Præsulem

ALTROVANDUM

Italico sermone, hac ratione:

Illustriss. e Reverendiss. mio Sig. Padrone Colendissi

AVendomi preso l'assunto di ricordare qualche regola a Monsignor Illustrissimo *Gozzadini* per evitare la generazione di nuova pietra nella vesica; scorgo necessario, che mi mandi un' esatta istoria del male; e della cura fatta dalla felicissima penna del Sig. *Baglivi*, nè la mandi fatta da altri Medici, perche non mi serve. E benche io abbia udito dallo stesso Monsign. *Gozzadini* qualche cosa; ad ogni modo da certe circostanze minute dell' istoria passata, e dello stato presente, non considerate per niente dal più de' Medici, può nascere un lume da prendere qualche buon methodo in materia tanto difficile, come scrive, ed insegna lo stesso Signor *Baglivi* in quella sua immortale opera *de Praxi Medica*: con la quale si è raddoppiato il numero de' libri nella mia biblioteca, la quale sin ora era composta d'un libro solo, cioè d' *Ippocrate*, adesso ne averà due cioè, *Ippocrate* ed il *Baglivi*. Io ritrovai nel libro del *Baglivi* me stesso, dove faccio quella figura, che fa una mosca nel Tempio celebre di *S. Pietro*. Hò però l' onore di esservi, ma vi arrivai tardi, cioè doppo molti anni di Pratica, e di errori: e resto stupito, come il Sign. *Baglivi* in età giovanile sappia tanto.

Mi creda Monsignore, che una delle due cose è vera; o che la mia naturale debolezza, e poco valore mi fanno maravigliare di cose, che non meritano maraviglia, o che se avessi gli anni di *Nestore* ancora sarà rara la dottrina del *Baglivi*. E fù disposizione celeste, che io non parlassi prima con lui, e lo conoscessi in Roma, prima di legere il suo libro *de Praxi Medica*, perche averei mancato all'adorazione, che si deve a questo divin Giovane. Per il piccolo incomodo dunque di V. S. Illustrissima, per me basta la savia condotta dell' ammirabile *Baglivi* in occasione del male di Monsig. *Gozzadini*, ma se desiderano, che io vi faccia qualche riflessione, aspetto l' istoria fatta dal medesimo.

L'Illustrissimo Signore *Filippo* mi aveva esibita una lettera per il Signore Marchese *Azzolini*, io gli dissi, che glie la averei dimandato al bisogno: ed in effetto gliela cercai l'altra settimana. In tanto se a bocca gli viene congiuntura, la supplico di raccomandarmi allo stesso, ora che si ritrova a Roma con quel calore, che è solita graziarmi la Casa *Aldrovandi*. E se non gli pare opportuno, tralasci. In Napoli non hò osservato altro, che la vista del mare, ed ha qualche similitudine questo Golfo col stretto di Constantinopoli, dove presto ritornerò per via di Roma. E resto di V. S. Illustrissima, e Reverendissima

Napoli 8. Giugno 1700.

Umilissimo, ed Obbligatissimo,
Servidore Vero
ISRAELE CONIGLIANI.

EPISTOLA XII.

AL MOLTO ILLUSTRE SIGNORE, E PADRONE MIO COLENDISSIMO, IL SIGNORE

GEORGIO BAGLIVO.

ROMA.

COn tutta l'anima nel cuore, e con tutto il cuore sù le labra hò baciata mille volte, e ribaciata l'opera immortale di V. S. *de Praxi Medica*. Non furono così cari a *Platone* i libri del *Pitagorico Filolao*; ad *Aristotile* del *Platonico Speusippo*, ad *Alessandro* del *Poeta Greco Omero*, come caro mi capitò nelle mani il suo libro. *Cibasti me volumine tuo* (potria dire con *Ezechiello*) *& factum est in ore meo sicut mel dulce*. Di dolcissimo nettare, più che d'inchiostro ripiene mi si presentarono avanti le tue carte. Con tutto che per gustarne quanto vi è di dolcezza, altro vi vorria, che il mio palato simile a quello dell'asino, che avezzo alle spinose pannocchie de' cardi, volle masticare l'Iliade del menzionato *Omero*. Non arriva tanto oltre il mio cortissimo intendimento a poter discuoprire, quanto ha di prorogativa il suo libro, *in quo* come fù detto delle pitture di *Timante*: *plus intelligitur, quàm pingitur, & cum ars summa sit, ingenium tamen ultrà artem est*. Mà siami io, come si voglia, non isdegni V. S. che tra gli applausi universali di tutto il Mondo le tributi ancor io da questa ultima estremità del continente della Provincia Salentina il mio ossequio; e le preghi dall'Eterno Facitore, di cui ella celebra le glorie, spiandone i secreti, ed ammirandone la grandezza, anni felicissimi da allungare la sua onorata fatigosissima vita, gloria di se medesima, della Patria, e di tutto il Mondo. Finisco per non più distornarla dalle sue occupazioni supplicandola, se mi farà degno della risposta, ed avvisarmi del costo del suo libro, acciò possa comprarmelo, e studiarlo di nuovo con più accortezza, e tenermelo meco carissimo. Di *Silla* il felice disse la Sorella di quel nobilissimo *Ortenzio* Oratore, *ancor io meco ne voglio un filo di felicità*; e con la punta delle due dita spiccò un biocculetto dalla veste di *Lucio*: così voglio ancora io essere partecipe delle sue dottrine, conservando il suo libro, minima parte degli suoi abiti virtuosi. Mi tenga in tanto V. S. sotto la sua Cattedra ed a'suoi piedi come se fusse vostro discepolo: e favorisca raccomandarmi all'amicissimo mio Signore *D. Giacomo Baglivi* suo unico Fratello, degno Sacerdote; mentre io mi sottoscrivo

Di V. S.

Lecce 20. Febraro 1697.

Umilissimo, ed Obbligatissimo,
Servidore Vero
TOMASO QUARTA,
Med. Doct.

EPI-

EPISTOLA XIII.

QUÆ EST

ALIA EJUSDEM.

Due giorni sono per mano del Signor Compadre di V.S. ricevei le grazie singolarissime dell' opera sua immortale *de Fibra motrice*, &c. di che umilmente la ringrazio. Signore *Giorgio* mio, se non mi affidasse la sua cortesia, io mi sarei confuso per lo merito, che in me non conosco, onde avvenir mi possa favore così segnalato, tanto più che sò, doversi il favore de' suoi libri compartire a pochi, ed a quelli soli, *quos æquus amavit jupiter*, &c. poiche non istanno bene in mano di tutti le opere di V.S. come diceva *Alessandro* dell' eroico poema di *Omero*, doversi cantare solo a gente guerriera, ed a suon di Tromba, non ad animi, che non hanno punto di spirito generoso e forte. Quanto a me per quel poco, che io intenda grande utile per Dio avete recato a' Medici con questo nuovo suo libro *de solidis*, & *de solidorum effectibus*: argomento grande, utile, non più veduto da' secoli, ed uscito da un animo veramente eroico, e superiore ad ogni più ardua impresa; grande utile al certo avete recato a tutti; ma precisamente a quelli, che vogliono uscire da quelli infiniti pregiudizj introdotti nella vera Pratica *Ipocratica* dalle vanità e false ipotesi di molti per non dire di tutti li moderni: come appunto il recò a' barbari Abitatori del Messico il gran *Cortese*, il quale imparò a loro il modo di far lume con la cera; levandogli dalle mani li tizzoni, che davano più fumo, che luce. Ed in vero qual cera da far lume chiaro han lavorato i Modernacci del passato secolo 1700. pochi eccettuati, come il *Sidenamio*, il *Baglivi*, e pochi altri. Aride, vuote graticole di vespe chiamarei li loro libri non sciami di api, ò pecchie industriose, senza cera da illuminare, e di più senza miele da temperare l'amarezza dell' altrui miserie. Grazie a V.S. che hà saputo così bene aprirci gli occhi, e provederci di utili, e salutevoli consigli; riportandone per se medesima, per la Casa sua, e per la Patria, gloria, e fama immortale. Siegua V.S. glorioſamente con utile comune ad immortalarsi, che questa appunto, come ben sà, è la vera e sola durevole gloria di qua giù, e non altro.

Marmora Messalæ findit Caprificus, & Audax
Dimidios Crispi Mulio ridet equos.
At Chartis nec furta nocent, nec sæcula præsunt,
Solaque non norunt hæc monumenta mori, &c.

Con che ringraziandola di novo delli favori, che mi compartisce coll' ultimo suo dottissimo libro, riverisco il Signore *D. Giacomo Baglivi* suo Fratello, e mio Signore, ed ad V.S. bacio umilmente le Mani.

D.V.S.M.S

Lecce 15. Novembre 1702.

Umilissimo ed Obbligatissimo
Vero Servidore
TOMASO QUARTA,
Doct. Med.

EPISTOLA XIV.

DE VANITATE OBTRECTATORUM *HIPPOCRATIS, ET GALENI,* MATTAEI PALILLII MEDICI ROMANI, *AD* GEORGIUM BAGLIVUM AMICUM INTEGERRIMUM.

DEgente me adhuc in Tusculano in ruderibus *Villæ Ciceronis*, duodecimo ab Urbe lapide, eodem illo autumnali tempore, quo major pars *Quiritum* aulæ, & fori curas in salubertimo hoc aere deponere convolat. Quamvis me huc contulissem, ut otii, ac libertatis occasione in Suburbano hujusmodi reficerem vires, ob illam corporis ægritudinem collapsas, è qua nuperimè, Te sapienter, atque industriosè præsidente lectulo meo, incolumis evasi, tamen cum familiaris quidam meus ab Urbe ad me misisset duos libellos *de re Medica* tractantes; non potui liberum tempus eorundem lectioni non permittere, ut quod occupatus facere soleo, eo magis otiosus memet ipsum erudirem. Unus erat *Michaelis Aloisii Sinapii, De vanitate, falsitate, & incertitudine aphorismorum Hippocratis*, hoc anno editus Genevæ. Alter *Jacobi le Mortii; Fundamenta nov. antiqua Theoriæ Medicæ Chymiæ nobilioris experientia susfulta*: hoc eodem anno 1702. Venetiis impressus. A primo me vanitas, ne dicam impudentia tituli, illico rejecit; nihil enim, quod ad rectam medendi rationem pertineret, aut rem Medicam posset illustrare in eodem contineri sum arbitratus. Alterum *le Mortii*, utpotè modestiori titulo insignitum, legere sensim, accurateque observare incœpi. Et quoniam post lectionem hujusmodi, nec doctior, nec eruditior sum redditus; immò cum hunc auctorem quamplurimis præjudiciis scatere, & contra *Hippocratem*, ejusque asseclas, aphoristicè, ut ipse dicit, delirantes, nec non contra hodiernos Anatomicos, ac penè omnes Medicorum ordines ad Chymistarum defensionem arripere tela reperim, iram, ac risum sustinere non potui. Etenim si velim ea considerare, quæ is superbè, ac tumultuariè in suo libello congerit: ecqui non rideam eadem illa hunc dignoscens maledicta effutire in *Hippocratem*, & *Galenum*; quæ alias alii frustrà, immò cum dedecore evulgarunt. Si verò recogitem laudari ab ipso in fol. 66. *Sinapium* amicum suum, ea forsan de causa quod aphorismos *Hippocratis* labefactaturus, impetum in eosdem fecisset; Aut si recenseam molimina pro evertenda re Medicorum *Hippocratica* Doctrina, & Anatomica Recetiorum, vaniloque a *le Mortio* tentata, nihiloque ab eo licen-

centiæ ad hæc omissum fuisse, an possim non irasci? Propterea cum locus non sit, mi *Baglive*, Te ante reditum meum ad Urbem alloqui, & coram differere de hujus sæculi licentia, in quo cum sublata fuisse putaremus censoria supercilia proartium, ac scientiarum incremento, tamen, &c. Laqueo tenet ambitiosi consuetudo mali, tenet insanabile multos scribendi cachoetes, & ægro in corde senescit. Ideo hanc ad Te epistolam mittere decrevi, quæ quidem aperiet causam, cur plures impudentissimi homines rixantur quotidie, & fortem animum præstant rebus, quas turpiter audent.

Equidem si occasionem perpendam, qua *le Mortius* adductus est prælo subjicere librum istius modi, nulla propemodum aptior, & magis consona veritati erit; nisi quod is ostensionem alicujus Medici *Hippocratem*, & *Galenum*, aut anatomem apprimè callentis in Batavia passus; eandem vitare est aggressus, contra *Hippocratem*, & *Galenum*, & contra anatomicam facultatem scribendo. Si hæc vera sunt; quomodo ego assentiar *le Mortio*, cujus opuscula non veritatis amorem, sed livorem, calumniam, & obtrectationem sapiunt? Unde, si Te non piget, carissime *Georgi Baglive*, meum precor de hoc auctore judicium breviter, atque integrè ne graveris suscipere, & quid sentiam de eodem humaniter sentire.

Postquam libellum perlegissem, diu multumque mecum haesitavi investigando, ubi illius basim auctor fixisset. Tamen adeò est confusus, & adeo miscet infera superis, supera inferis, ut vix percipiendum detur, quid sibi velit cum hoc suo libello *le Mortius*. Statim in operis limine, folio nempe tertio, incipit conqueri, ac lamentari de Batavis Medicis conterraneis suis innuens sese plures habere æmulos in Patria; verum illos universim habere despectos: quia jam jam notus omnibus vicinis, & omnibus incolis, & plausus recipit frequenter civium, auditorum, & academicorum ad domum suam confluentium. Sint Tibi mi *le-Morti* hæc omnia prospera, sint fausta, sint facilia, fortunatoque omine hæc omnia procedant; sed comprime quæso tam inanem fastum. Et quoniam contra te iras attolunt Medici conterranei: desine eorundem iras in lucem, & in publicum efferre. Etenim egerent alia in libris ad publicam forsan miserationem conciliandam; timorem tuum apertè manifestas. At qui timidus est, vix ad magna natus est.

Ignis furni tui me *le Morti*, o quantum differt ab igniculo naturæ corporis animati. Tuus urens est, & furibundus, alius placidus, & mitis, & longè impar est alterius alteri comparatio atque adeo impar etiam a furni experimentis ad naturam, historiamque morborum ratiocinatio. Natura morborum ex solo ægrorum lectulo petitur; ipsaque diagnosis; prognosis, & remediorum indicatio ab eodem quoque petuntur fonte. Et cum Medicinæ basis, & fundamentum in hisce consistat, parùm refert, an ad curationem remedia è furno chymico magis, quàm è plantis petantur, nam utraque curare poterunt; dummodò indicatio vera fuerit, stabilisque. Nunc autem verum indicationum fontem in solo esse *Hippocrate*, & aliis eidem similibus omnes omnium Nationum Scholæ fatentur. Unde nescio, qua de causa eos tam male tractes, revereri potiùs eos debes, & ipsorum vestigiis mordicus hærere. Audi hac de re *Senecæ* consilium *Tom. 2. epist. 64. Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, sed non peregerunt: suscipiendi tamen sunt & ritu Deorum colendi. Quid ni ego magnorum Virorum & imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quid ni eos honoris causa semper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, a quibus tanti boni initia fluxerunt. Si Consulem videre, ac Prætorem, omnia quibus honor haberi honori solet, faciam, equo desiliam, caput adaperiam, semita cedam. Quid ergò Marcum Catonem utrumque, & Lælium Sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem, ac Cleantem, in animum meum sine dignatione*

ne ſumma recipiam? Ego verò illos veneror & tantis nominibus aſſurgo.

Quæ quidem *Senecæ* monita ad omnes omnium artium inventores, auctoreſque referri, neceſſariò debent. Id tu cum non benè hucuſque cognoveris, ideò turpiter lapſus es *Hippocratem*, & *Galenum*, eorumque aſſeclas probris agitando. Nonne vides, quod hujuſmodi maledictis ſcatent undique Chymiſtarum libri, ad talem uſque putriditatem, ut ſtomachum mehercule moveant, & inducant. Idcircò ulterioribus ſcommatis abſtinendum erat. Omittite probra, & producite opera ut novorum operum indicationes,

Eſt facili cuivis rigidi cenſura cachinni.

Exiſtimo mi *le Morti* te in Batavia natum eſſe, ibidemque nunc degere, prout potui conjicere ex nonnullis opuſculis tuis ſimul editis Lugd. Batavorum 1696. ſi tamen extra Bataviam vivas perinde eſt. Nihilominus tamen cum magna ex parte obtrectando agas in tuo opere, ignoſce, ſi paulò libentiùs, ſed modeſtiùs, quàm Tu feciſti, Te parumper alloquor, ſincerique animi ſenſum Tibi candide aperio. Quoniam ut plurimũ *Hippocratem*, & *Galenum*, eorumque aſſeclas mordes, & convellis propterea de hac re tecum mihi eſt ſermo inſtitutus. Et primò quidem ſi non ita ſolida, ac certa eſſent talium Medicinæ Auctorum dogmata (ſicuti revera certa ſunt, & perpetua) impoſſibile profectò eſſet, ut tam longa ſæculorum ſerie ab omnibus Orbis Academiis & omnibus communi conſenſu Nationibus recepta eſſent; nam inconſtantia & incertitudo tandem manifeſtari potuiſſent: ſed quoniam id *de operibus Hippocratis* nunquam verificari potuit, multò minus de aſſeclis ejuſdem; omneſque Academiæ a nata Medicina ad hanc uſque ætatem plenis velis eorum veſtigia ſecuti ſunt; nec eſt, qui auſit tot doctiſſimorum hominum opinionem, ſæculorum ſerie confirmatam; erroris arguere: id Tibi faciendum in mentem venerit; ego ſanè non agnoſco? Nonne vides quam tam ſibi gloriam comparavit in tua Batavia omni ævo memorabilit *Sydenhamius*? Ille errores quamplurium noſtri ſæculi Medicorum detegendo, ſeſeque *Hippocratis* præceptis addicendo, *Praxim Medicam* a nebulonibus deturpatam ornavit, defendit, reſtituit. Quam non famam ſibi peperit in Galliis, & in Galliarum Principe Lutetia Scientiarum altrice, *Duretus* omni æternitate dignus eo, quod *Hippocratem* tam benè intellexerit, & illuſtrarit? Nec eſt, quod in noſtra Italia præteream *Martianum*, *Mercurialem*, alioſque Tibi ſatis notos, qui nunc in Urbe, Urbium Domina, clareſcunt. Diſce igitur obtrectari, dein incipe ſcribere. Cum de Italis, eorundemque academiis, ſententiis, & inſtitutis loqueris, diſce loqui. Etenim ſi Tu ad incrementa Medicinæ in hoc ſæculo reſpicies, vel invitus fateberis eadem in anatomicis, mechanicis, practicis, & chimicis ab Italia originem primam duxiſſe. In Anatomicis, laudabis *Redium*, & *Malpighium*, in mechanicis, *Borellum*, & *Bellinum*, in practicis *Baglivum* noſtrum, in chimicis *Salam*, *Bartholettum*, *Tachenium*, & innumeros alios, qui & Romæ, & in reliqua Italia nunc florent. Quod ſi quiſpiam impudentiſſimus homo, qui per Italiam ſit peregrinatus, Tibi perſuaſit ſcientias hic non florere, nec coli bonaſque artes, & diſciplinas ſilere Romæ, ipſamque *Praxim Medicam* jacere incultam, ambo certè decepti eſtis; & ni ſcribere diſcatis, ambo experiemini, quantum Itala tellus, quantum valeat Latium pro re Medica; & pro tuenda *Praxi Hippocratica*. Neque putes nos in Urbe.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

Rancidos eſſe *Galeniſtas*, facultatum, & qualitatum admiratores: falleris enim ſi id putaveris. Nos in praxi ſolum *Hippocratem*, ejuſque aſſeclas præ oculis habemus. In Medicina theorica ſequimur hy-

po-

potheſim anatomico mechanicam ſuper ſtrictum, & laxum fundatum, & a me mordicis olim, potiſſimum *Cælio Aureliano* Romæ excultam. In remediis vero unicè credimus Botanicæ, plantarumque virtutibus. Immo ſi Tu proferes expertiſſimum aliquod remedium chymicum, Te etiam quoad hujuſmodi experimentum ſectabimur, dummodo probatum ſit. Iſtud itaque noſtrum, & totius Italiæ, inſtitutum medendi, an laudabile ſit, Tumet ſi æquæ judicio polles, judicaveris. Attamen ſi noſtram medendi methodum in Italia probatam, non ita adamuſſim iſthìc reſpondere obſervaveris; dijudica quæſo, & diſtingue naturam climatis, in quo medemur, ac poſtea judica de rebus hujuſcemodi; & inſulſa ſcommata regurgita.

Galli omnibus penè in febribus china china utuntur felici cum eventu, nos Romæ minus feliciter. Equidem chinam chinam nunquam præcipio, niſi in febribus tantùm, & in fine earundem, ut optimè monet, *Baglivus* meus in ſua *Praxi* quinquies jam, edita, & mox cum omnibus ejuſdem operibus edenda Lugduni Gallorum: idque faciendum jubeo expurgato benè corpore, non ad frænandam, ſiſtendamque febrim, quod irrideo; ſed ad roborandum ſua materie ſtomachum morbi diuturnitate relaxatum, atque etiam ad reſtituendum primævo vigori ſanguinem longa morbi præſentia jam vappidum, ac relaxatum. Debemus ergo damnare Gallos, quod hoc remedio utantur frequentiùs, quàm nos Itali, præſertim Romani? minimè quidem. Nam laudatiſſimi Galliæ Medici in patrio ſolo proficuum, atque utile illud experiuntur, quod in noſtro natura diſſimili prædito, ventorumque varietatibus, atque aliis cælo tempeſtatibus, & variis ac penè diverſis mineralium exhalationibus obnoxio nos minimè experimur. Ergone Angli redarguendi ſunt, quod frequenter, & copiosè in pluribus morbis utantur opiatis? ne quidem. Ergo Batavi tui præclari in re Medica Viri inſulsè agunt, eo quod adhibent ſæpiſſimè diaphoretica potentiora? ne quidem. Igitur ex his veluti per corollarium deduci poteſt non remediis curari morbos, ſed indicationibus benè perceptis, meliuſque ad uſum adhibitis una cum bono remedio. Equidem ſine *Hippocrate* mederi neſcio, ſine chymia optimè ſcio. Utique ſi non reperiretur chymia, remedia a plantis petita ſatis certè eſſent ad curandum, ut in priſca gente mortalium obſervare eſt, ſine chymia incolumem, ac diuturniorem vitam ducentes. Helleborus remediorum Hercules pluriumque domitor incurabilium morborum pro mille valet remediis è chymia petitis. Noverunt id benè *Paracelſus*, & *Helmontius*; & præ cæteris Medicinæ parens *Hippocrates*, qui nullius remedii frequentius meminit, quàm hellebori. Bilem igitur comprime *le-Morti*, ſi audias Medicos ſpernere remedia a Te tantopere decantata, plantaſque pluris facere, & plurimos morbos diæta potiùs curare, quā mille nugivendulis pulveribus. Per aphoriſmos, & præcepta curantur morbi, non verò cum remedio ſine præceptis dato. Præceptivam autem hujuſmodi methodum a *Coo* tantùm Sene diſcere datum eſt, atque ab illius eſſeclis. Quæ quidem quod vera ſint, Te abunde docere poterunt Batavi Medici *Tulpius* nempe, *Lindanus*, *Lemius*, *Pavvius*, & alii Tibi valde noti qui quantùm fuerint *Hippocrati* addicti, Tu idem in Patria noſſe, ac excipere poteris, dum nobis id teſtantur eorundem opera, etiam poſt obitum glorioſa. Veruntamen præceptivam talem methodum, ideſt *Hippocraticam* a Te, cunctiſque Medicis addiſcendam eſſe, vel ex hac ratione conjicies; quod ſive diaphoreticis petitis ex plantis, ſive petitis è regno animali, aut minerali (ſed mineralibus parum fidimus, uti diſcimus ex *Baglivo* in libro ſuo *de vegetatione Lapidum*) ſudorem moveas, in idem res recidit, nam ſingula ſudorem movebunt. Verùm quando eſt ſudandum, qua indicatione, quo die, quantum, & quando quieſcendum, id certe ab uno diſcere poteris Præceptore

Hippocrate. Siquidem furni tui Te talia nunquam docebunt. Cohabitandum, & conſeneſcendum eſt cum morbis, ut totidem memoratus Senex fecit; exinde optimè, ac acerrimè eſt Judicandum. Nam ſi ut in furnis agendo de languoribus ægrorum in lecto jacentium differere aggredieris: quantùm *le Morti*, quantùm a ſcopo aberrabis? *Paracelſus*, & *Helmontius*, in quorum nomina Tu juras, cum de *Hippocrate* loquuntur non obtrectando uti Tu facis, loquuntur, ſed illius meminerunt magna cum reverentia, obediundo ejuſdem monitis, ac legibus, tanquam è naturæ penu eductis. Annon reverentur illum Virum, quem Juriſconſultus etiam doctiſſimum renunciavit. *L. ſeptimo menſe ff. de ſtatu hominum*: Qua propter Te amice moneo, ut diſcas ſcribere ſeriò, ſcilicet abſque conviciis, non autem argumenta recocta obtrudere, ni velis ſeriò conviciari. Qui nunc apud vos florent ſpectantiſſimi Viri *Hottonus* celebris, & valde doctus homo, *Ruiſchius*, *Blanchardus*, *Comellinus*, *Bidloo Hermanus*, aliique innumeri doctiſſimi Medici, quibus ornatur inclyta veſtra, & illuſtris Academia Leidenſis, cum ſcribunt, neminem probris exagitant, aut vexant, nullius methodum apertè vituperant, aut damnant. Igitur Tu abſtine execrationibus. Probra probris penſabuntur, & plauſus, quos Te iſthic excipere tantopere proferes, vertentur a nobis in ſibilum. Parata eſt actica & latia tellus tibi pro *Hippocratis*, & *Galeni* defenſione ſemel atque iterum obſiſtere. Verùm cum Tu id fortè ſubolfeceris, in fine præfationis innuis, Te ſpernere hæc omnia, & æmulos in Patria etiam ſpernere. Quæ verba cum faſtum, & ſuperbiam, non veritatis amorem in Te probent, profectò nullam glorioſi nominis hæreditatem ſeris nepotibus relinquens; immo vivus apud viventes, quod obtrectatoribus evenit inſulſiſſimi notam ſubibis. *Certiſſima*, ut quidam ait *ad Illuſtre nomen eſt via bnè mereri cum privatim de ſingulis, tum publicè de univerſis*. Neque putes tecum nunc colloqui rancidum aliquem *Galeniſtam* præjudiciis & commentis faſcinantur. *Hippocratis*, ab ineunte ætate admirator, & aſſecla; philoſophiæ naturalis, experimentalis, & anatomes Recentiorum cultor tecum modo ſermonem inſtituit. Ideſt tecum loquitur non *Palillius*, ſed *Baglivus* ipſe ſub *Palilii* nomine, incredibili obſervandis in morbis patientia, ſedulitateque penè conſumptus, & ob id in ipſo ætatis flore viribus penè fractus, qui Te monet, ut impoſterum ſi ſcribendum Tibi ſit, ut in fine libri tui promittis, induas primo mores Romanos, urbanitatem nempe, humanitatemque, deinde diſcas ſcribere, & a criminationibus cavere: quique in Te inſulsè debacchati non ſunt, in eos Tu inſulsè debacchari; nomine ipſorum appellato (ut facis opere tuo) impoſterum deſiſtas. Et ſi ad utilitatem non ad rei Medicæ tabem natus es; & chymiam tuam, tanquam iidem utilem ſectaris, & propugnas; cur non ſectaris chymiſtas per ignem diſſerere diſcentes. Qua in re Tibi unicum præ aliis exemplar dabit vir amplæ, & immortalis famæ *Boyleus* in Societate Regia Londinenſis *Baglivi* noſtri Collega, & ejuſdem dum viveret amiciſſimus. Is verus revera chimiſta reliquis Medicinæ partibus chimiam annectens, cum tanquam partem non, tanquam Medicinæ caput amplexabatur. Felicem chymiam, ſi omnes chymiſtæ *Boylæo* ſimiles eſſent? Dic quæſo, quemnam Tu ſequere libentius in morbis curandis, *Paracelſum ne*, an *Boylem*? Si tibi veritas cordi eſt, certè præferes *Boylæum*. Delirum enim eſt, qui chymiſtas *Boylæo* ſimiles, vel damnaverit, vel aliis poſtponet; eam præſertim conſiderando prudentiam, quam in judicando adhibuit. Cum ab uno furni experimento infinitas prope, ut cæteri ſolent, nunquam deduxerit concluſiones: ſed a mile experimentis, veluti per gradus aſcendendo, ut Medici verè *Hippocratici*, & verè obſervatores faciunt, ad Medicæ artis præcepta condenda, proceſſerit. Diſce ergo diſſerere, poſtea perge obtrectare. Priuſquam de Sapientibus viris, eorum-

que

que ſcriptis judicium proferes, eadem ſedulò evolve, non tumultuariè, & inconſideratè.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere verum.

In te nemo e noſtris hucuſque inſulsè eſt debacchatus; Tu è contra a nullo læſus omnes ordines Medicorum *Hippocraticos Galenicos*, atque hodiernos Anatomicos improbas, atque aſpernaris. Ecquid? Conſulem Te forſan delegit Reſpublica Medica? Propugnatorem Chymia? Cenſorem Academiæ? Tribunum plebis Scientiæ, ac reliquæ facultates? O tumidum, & cruditatibus repletum caput! An chymia artium nobiliſſima & ſummoperè neceſſaria rei Medicæ tua indiget defenſione? Quis hanc artem reprobavit? Quis damnavit? Quis in eam, ut tu dicis, debacchatus eſt inſulsè? Quis inutilem reputavit? Quis ullum è chymicis hodiè viventem (ut Tu facis in nos) nomine appellato læſit? Attamen reprobandi ſunt chymicaſtri impudentiſſimi; & inſulſorum ſecretorum venditores, ac emunctores crumenarum, & tanquam Gumani aſini inſolenter rudentes è ſuggeſto; quos hanc in Urbem, neſcio quo fato, confluere magna in copia quotidie, quidem non ſine mærore noſtro obſervamus. Quod Te attinet *le-Morti*, Tyria, ut dicunt, maria movere eniteris pro ſplendore nominis, & pro cenſoria dignitate emerenda. Si talia munia captas, redde Te ſimilem *Hippocratis*; qui magnitudine judicii, atque ingenii, perpetuam ſibi in Republica Medica dictaturam comparavit. Verſa Te ejuſdem operibus, quod omnes Medici; teſte *Dureto*, facere debent, ait enim hic fol. 267. in *Coacas Hippocratis*. *Fremant licet omnes, dicam tamen, quod ſentio, majorem ſcientiæ, & præceps ubertatem comparari a ſtudioſo Hippocratis uno die, quàm abiſtis Pragmaticis uno ſæculo.* Ait cum illa ne in cortice noveris, ut conjicio, ideo illius monitis, ac præceptis non obtemperas. Igitur turpe eſt, quæ non intelligis aſpernari, at deridere. Non ita *Tachenius* celebris in Italia chymiſta effecit, exinde celebrior, quod ipſius libri *Hippocratem* affabrè ſapiunt. Redde Te ſimilem *Tachenio*, dein *Scholam Coam*, ſi poteris reprehende. Sed quoniam non leges dare, ſed Te hic amice monere voluimus: quomodocumque hæc monita acceperis, perinde erit. Utere ſolus tua chymia; ſed non abutere patientia noſtra, nam patientia ſæpe læſa fit furor; ut monet *Philoſophus*. Nonne ſæpiſſimè ex ſcintilla emergit incendium; ex pruritu morbus, & ludicro acies? Tibi cave. Tibi proſpice. Teipſum ſequere, & intuere. Relinque nos In Italia, & in Urbium Principe Roma cum *Hippocrate* noſtro, & cum herbis in latino ſolo ſurgentibus. Tellus latina ab Actica tellure non multò diſtat ſpatio: nec mirum, inde ſi ea quæ Senex ſagaciſſimus in actica obſervavit, eandem nobis benè cedant in Latio ab Actica parum disjuncto ob analogam forſan climatis naturam, analogam pariter *Græcorum*, *Latinorumque* temperiem, Si *Coa* præcepta, & remedia veſtris in Regionibus minus feliciter juvant; in climatis intervallo valdè ab actico tribue, vel contrariæ medendi methodo; non autem remediorum, aut præceptorum vanitati: nec proinde conculcanda ſunt monita, & præcepta. Quare per Deos immortales non ita malè preceris actico, nec latino ſolo; quibus in locis Ars Medica nata eſt, & in quibus eſt enutrita *Hippocrates*, *Celſus*, & *Galenus* pro mille auctoribus ſatis fuerint iis, qui veram medendi normam methodicam, præceptivam, ac rationale voluerint ſibi comparare. Quod autem empiricorum more Tu in medendo ſecretorum opem uſurpas: Deus tua cæpta ſecundet. Hanc tibi felicitatem non invidemus; imo *Cræſi* theſauros auguramur.

Quod reliquum eſt, nec eſt a me omittendum, caperata fronte inſurgis *le-Morti* in Recentiores Anatomicos, atque eorum doctrinam appellas *Doctrinam cada-*

verosam, & quod boni anatomici sint infelices practici. Profer amabo causam tam impudentis argumenti. Nescis fortasse, quod Ars Medica, quæ quinquaginta abhinc annis obscuriùs incedebat, lumen, ac evidentiam ab anatome nunc percipit per detectam sanguinis circulationem in Italia primum a *Cesalpino*, deinde in Anglia confirmatam, & illustratam ab *Harveo*. Per viscerum, & aliarum corporis partium structuram, & usum diutina inquisitione per anatomicos repertis, ac cognitis. Nescis quod curativas indicationes Recensiores Medici ab anatomicis adinventis excipiunt? Nescis quod laboriosissimi Batavi Medici cæteris rationibus in hujusmodi inquisitione pares, hanc scientiam tam utilem *Praxi Medicæ*, tam proficuam gloriosè in hoc sæculo exornarunt? Cur igitur gloriam anatomicis summoperè debitam, tam diris objurgationibus decipis, & imminuis? Sed cum Te febris quædam calumniandi teneat, ignosco Tibi, quod sic de anatome judicas. Siquidem *ubi in consilio adest livor, ibi cæcum est judicium*. Chymiam Tibi concedemus, nobis Tu anatomen.

Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Utræque hæ facultates ad augendam Medicinam præcipuo deserviunt instrumento. Tua chymia resolvit corpora in sua prima entia. Nostra anatome reducit partes corporis animati in suo prima stamina, & cognitionem ducit usus, & officii singularum: sine cujus præsidio de causis morborum, signis, ac prognosi vix differere poterimus. Medicina Respublica est, non autem Monarchia, multo minus tyrannis: idcirco singulæ ejus partes mutuò sese illustrant, confirmant, augent; & devinciunt. Non ita mehercule, non ita de anatome judicabis cum prelum, & lucem subibit opus *Baglivi* viri ingenui, & nostrum amiciſſimi.

. . . . . Cujus & annis
Et generi fatum indulget, quem numina poscunt.

Opus scilicet anatomico-practicum de internis, occultisque viscerum *Aneurismatibus, Hydatidibus, & Varicibus*; a quo splendorem, & maximum incrementum accipiet *Praxis Medica*, prout colligere potui ex illius lectione cum mihi amicè fuit communicatum. Tunc scientiam anatomicam minimè vocabis cadaverosam, sed illuminativam & totius Medicinæ basim præcipuam. Multò minus cadaverosam, vocabis, cum ejusdem Viri de morborum analogismo videbis pariter opus, cujus exiguum specimen est in dissertatione de *Vegetatione lapidum*. Nec non opus de morborum originibus ex *Hippocrate*, & ex naturæ fontibus eductum; cum alio in simul ttactatu *de observationibus anatomico practicis circa meninges*, quas me inspectante, & eidem manualem opem ferente perfecit solertissimus Auctor, absolvitque his annis. Tamen ut reliqua præteream hortor Te, ut perlegas hujus Auctoris *specimen librorum de solidis, eorumque effectibus*, qui nunc tertio lucem publicam vident in Galliis magis aucti, & magis propoliti. Tunc profectò si rem integrè fateberis, nunquam appellabis anatomen doctrinam cadaverosam. Sed quorsum hæc? si canimus surdis. Te propterea oro, atque obtestor per Higyeam, & Panaceam, perque Medicinæ Auctoram *Hippocratem*, ut doctis viris imposterum succensere abstineas; ut fastu in scribendo Te exuas, ut errores, si finit, corrigas; sed errantium nomina chartis non ponas: ut mitius, ac modestius immunes jurgiorum viros tractes, caputque tumidum, ac inflatum tantillum deprimas.

Fulmina nam montes feriunt, ac tecta superba.
Horriferum Ajacem, timidus confecit Ulysses.

Sed ut ad Te redeam mi *Georgi Baglivi*

verè

verè amice ; miraberis quod uberrimas tibi literas remiserim ; faciendum tamen mihi putavi , ut eas ad Te mitterem , ne a lectione *le-Mortii* conceptas in incolumitatis meæ perniciem intus obtegerem. Accidunt enim præter opinionem meam nova hisce temporibus præjudicia : quibus abdicandis cum tantopere doctissimi viri nuperrimè insudassent pro fundanda , firmandaque *theoria* , *& Praxi Medica* ; nihilominus non desunt mox auctores , qui iterum præjudicia congerant, & dispergant in noxam , ac detrimentum Medicinæ tyronum . Nemo non sequitur suam sententiam : nos itaque nostram . Stet nobis *Hippocrates* noster , nosterque *Duretus* , & *Martianus* , cum *Mercuriali*, *Septalio*, *Baglivio* , *Sydenhamio* , aliisque hujusmodi auctoribus . Stet aliis *Paracelsus* , *Helmontius* , iisque analogi . Quod me attinet tua premo vestigia , quia & voce , calamo ubique *Hippocratem* sapis . Nec imprecandum , sed optandum mihi est , ut clementissimus rerum formator Deus omnes similes obtrectatores vertat in melius , detque illis , & mentem , & linguam viris Medicis dignam . Tu interea amicorum optime vale millies , & saluta peramanter meis verbis *Jacobum Baglivum* unicum fratrem tuum sacerdotem optimum , mihique devinctissimum : meque reducem ad Urbem quàm primùm expecta . Iterum vale decus meum . Ex agro Tusculano , in Ruderibus Villæ Ciceronis S. Kalendas Novembris 1702.

EPI-

EPISTOLA XV.

Nunc primùm huic Editioni XX. ectypata,

DE MOTU MENINGUM, ET OSCILLATIONE SOLIDORUM.

GEORGIUS BAGLIVUS VIRO DOCTISSIMO PHILIPPO HECQUETTO MEDICO PARISIENSI, *AC PROFESSORI REGIO.*

S. P.

EPistolam tuam 20. Junii Parisiis ad nos datam per publicum Parisiensem Tabellarium nuper accepi. Scribis amicum quemdam tuum Romæ morantem eam mihi traditurum, sed non ejus cura ad me venit, verùm casu, & nobis ne cogitantibus quidem apud Tabellarium inventa est: de quo te monere volui, ne fidas imposterum epistolas, nisi probatæ fidei hominibus. Alteram, quam nobis inscripsisse dicis, non accepi; quod si accepissem, injurius profectò urbanitati essem tuæ, nisi respondissem. Sed quod pertinet ad hanc, quam nuper habui; summas primùm tibi gratias refero *optime Hecquet*, quod tam benè de me, scriptisque meis loquaris, & ea tanquam necessaria ad benè medendum plurimi facias; quod quidem nunquam me assequuturum sperabam, non solùm, quia rem difficilem, ac perobscuram, & ante non tractatam, idest systema de solidis meningæis fibrarumque oscillationibus, & variis effectibus scribere aggressus sum: sed quod me magis urgebat, rem contra omnium ferè Medicorum vota exponendam mihi esse cogitabam, unde sæpè (quod rebus novis familiare) non gratiarum actiones, sed æmulationes, odia, ac mille permolestæ contentiones, quas in me jam prævideo, colliguntur: deinde valdè gaudeo non solùm, tibi, verum etiam aliis eruditissimis Galliæ Medicis, doctisque Viris idem nostrum De Fibra Motrice systema plurimum arridere, atque ad Praxim curandorum morborum reduci. Unum tantum-

tummodo est, ut innuis, quod difficile percipiunt nonnulli inter vos; scilicet undè meningibus tanta vis, & unde sui motus principia trahat dura meninx, quod ut paullò clarius explicem, exposcis.

Cui quidem difficultati ut satisfaciam. Vir clarissime, scias me in præfatione operis *de Fibra Motrice*, cum satis præviderem hujus generis objectiones nonnulla dixisse de hoc argumento, cum de motu cordis differerem; cujus ingentem vim non tantùm deducebam à spiritibus, nervorumque irradiatione; quantum à peculiari suarum fibrarum compage, & mira proportione motus, ac resistentiæ vasorum, & liquidorum omnium ad cor; cordisque ad vasa, & liquida; quibus de causis ingentes ad perpetuandos suos motus vires acquirit. Idem prorsus cap. 5. lib. 1. differentes de magna vi, & promptitudine duræ matris ad oscillandum, aliis rationibus & experimentis de eadem confirmavimus. Corpus enim hominum taliter fabrefactum est, ut singulæ quæque partes alteræ alterarum ope indigeant, & invicem suos motus aut promoveant, aut retardent: eadem penè ratione, qua fieri videmus in horologio, in quo licet singulæ partes dirigantur à motu primi moventis, ideſt à maximo horologii elatere; hoc tamen primùm movens à peculiari singularum dispositione, compage, & proportione resistentiarum ad ipsum, suos motus trahit, dirigit, ac perpetuat; & hinc ob minimam læsionem alicujus minimæ partis horologii statim turbatur, aut perit motus in primo movente. In corpore autem animatorum exactum est hoc æquilibrium motus & resistentiarum inter solida, & liquida, ut æquè, ac necessariò singula singulorum ope ad se movendum indigeant. Undenam quæso post hæmorrhagias copiosas tam sponte venit convulsio, nisi quia educta nimia sanguinis copia, qua solidorum oscillatio moderabatur, hæc statim innata vi elateris potenter oscillant.

Sed hisce missis dicamus aliquid de meningibus; quod præcipuum hujus epistolæ caput est. Et sanè cum dura meninx nervorum, si productio duræ meningis cerebri iidem effectus, qui nervorum in meninge quoquo modo affecta observantur; etiam in ea cerebri fieri posse pro certo statuimus. In Operibus omnibus nostris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino *Anissonio* plura descripsimus experimenta facta in vivis animalibus, terebrando ipsorum vertebras, factaque terebratione pungebamus meningem spinalis medullæ; eamdemque variis liquoribus siringationè injectis irritantes, vellicantes, relaxantes, ac varie afficientes innumera scitu digna animadvertimus, quàm quidem experiundi methodum immeninge cerebri tentavimus etiam, idemque effectus secuti sunt, qui visi fuere in meninge spinalis medullæ. Nam puncta dura matre cerebri sit convulsio, tremor, &c. gangrænata eadem per caustica remedia, paralyticæ, ac stupidæ fiunt infernæ partes, affectæ meningi è directò respondentes: & quod sanè mirùm, cerebri substantia, sub dura matre gangrænata immediatè jacens: nullo modo nigra erat, aut gangrenata. Ex quo experimento in vivis animalibus facto deduci posset, convulsiones ac paralyses, membranarum potiùs affectiones esse, quàm medullaris cerebri substantiæ. Sic pariter puncta ab eodem modo affecta meninge spinalis medullæ, eadem penè accidentia observantur in ipsa, & in partibus idem è directò, vel alio modo respondentibus. Injecto oleo amygdalarum dulcium in terebrata parte spinalis medullæ; stupores, torporesque in visceribus, & partibus è directò succedunt, ob laxitatem ab oleo inductam in nervorum principio: idem prorsus successit in animalibus affuso oleo in meninge cerebri.

Puncto nervo, irritato, resecto, statim superveniunt rigores, tremores, contractiones partium, convulsiones, tensiones ingentes, &c. Idem fit cerebri meninge iisdem modis affecta; ex his argui posset magnam esse hisce in partibus vim ad oscillandum, sive innatum habere elaterem à peculiari ipsorum compage pendentem, quæ aliis in partibus, ob diversam

com-

compagem, non invenitur. Quare cum tensio, elater, sive ad oscillandum perpetua propensio nervorum pendeat ab oscillatione duræ meningis; certè dari debet æquilibrium sive proportio, & consensio inter oscillationes principii, & partium ab eodem pendentium; ratione, cujus perpetuæ oscillationis à principio ad partes, & ab his ad illud, sequitur motus reflexionis à partibus ad principium; & successionis, sive propagationis ab eo ad partes. Quod clarè, & evidenter adnotavimus in convulsionibus, quæ à partibus cerebro communicantur, illudque trahunt in consensum; in affectis enim locis cum vividior sit oscillatio in membranis, & nervis eorum, oscillatione à cerebro in eos propagato, necesse est, ut oscillatio reflexiva à parte affecta ad cerebrum utpotè potentior, ejusdem successivam turbet, obscuret, atque ad normam morbosarum disponat, & hinc convulsiones in partibus cœptæ desinant in cerebrum. Contrà verò cum cerebro affecto trahuntur partes in consensum. Quæ de convulsione diximus, dici quoque possunt de aliis nervorum morbis, torpore, paralysi, dolore in genere, variisque affectibus flatulentis, in hypochondriacis, scorbuticis, hystericis.

Ex his aliisque observationibus infinitis factis circa morbos nervorum, & cerebri, & experimentis in vivis animalibus stabilitur primò adesse in meninge cerebri, & successivè in omnibus suis propagationibus per singulas partes ingentem vim elasticam; sive vim innatam ad se tendendum, ad oscillandum, ad se crispandum, ita ut à levi contactu solidi, aut fluidi in eam facto, facilè excitetur, moveatur, undulet, impressumque motum ferè in infinitum multiplicet. Excitato igitur in primordiis generationis debito motu singulis in partibus, eundem singulæ perpetuant, magis minusve vehementem, pro varia earumdem structura, & dispositione ad se movendum. Ita dura mater impressum sibi motum in generationis primordiis, ratione peculiaris suarum fibrarum structuræ fibris cordis non multùm dissimilis; ut nuper publicè demonstravit amicus noster Dominus *Pacchionus*, atque *Willisii*, & *Majeo* de iisdem fibris opinionem illustravit; ex contacto liquidorum per eam, vel penè eam circulantium, mirum in modum auget, multiplicat, ac rara circulatione, & æquilibrio, tensionem, quam cum suis habet propaginibus, perpetuat.

Thesim hanc de motu meningis innato, & à primordiis impresso plurimi difficulter capiunt, eo quia credunt, ut vulgare docet axioma, quicquid movetur ab alio semper moveri. Quod quidem principium licet verum sit, non est tamen rigorosè applicandum ad res cunctas, non adhibitis debitis cautionibus in philosophando valdè necessariis. Nam si consideres naturam motus in rebus creatis, constat certè alias impulsu aliarum ità moveri, ut origine, & successione motus considerata, fateamur, necesse est, moveri singulos impulsu generali causæ alicujus primo primæ, & universalis, sive illa sit æther juxta *Cartesianos*, sive alia causa, ut alii opinantur *Philosophi*: & in hoc casu quicquid movetur ab alio moveri facile concederem. Sed quoniam præter Motorem hujusmodi generalem, singulis rebus à primordiis Mundi indutus est à Summo Opifice Opt. Max. motus proprius, nullaque datur quies positiva in iisdem; tunc singulæ quæque res, juxtà motus innati leges varios effectus absolvunt ab universali Motore independentes. Innati hujusmodi motum singulis inesse corporibus, præter *Cartesii* auctoritatem, ex statices principiis facilè didici; observatione enim: & experientia circa res staticas facta, certò animadverti, corpus in motum positum; quantùm amittit de suo motu; tantùm numero imprimere in illud, in quod incurrit, ut videre est apud *Borrellum* in aureo libro de vi percussionis, *Cartesium*, *Galileum*, alioque *Recentiores*; apud quos fusè de hoc disputatur. Conservatur autem hujusmodi motus à singulis, donec ab Agente contrario non destruatur, & post destructionem, novæ formæ novorum corporum oriantur. Et Sanè si alicubi, in

hac

hac motus materia præ cæteris, ob dictorum ignorationem sæpè causam pro effectu sumimus, & effectum pro causa. Plura sunt in rerum natura, quorum effectus sunt certi & evidentes, licet genuinam causam ignoremus. Sæpè motum videmus, & causam moventem non cognoscimus. Quis motum in planetis, & sideribus negaverit, quis negaverit effectus ab illorum motu pendentes, nemo certè? & tamen nemo hactenus causam illorum moventem cognovit: quod si venenis ad motum impressum singulis in primordiis mundi, soluta statim est lis; motusque causa reddita statim manifesta.

His de motu præmissiis in genere, ad motum meningis in specie descendendum. Et quidem ab observatione facta circa morbos capitis, & vulnera meningum, nervorum, ac membranarum, nec non factis experimentis in vivis animalibus circa easdem partes, clarè deduco meninges cum universa earum propagatione per nervos membranas, & viscera, esse quid tensum, valdè sensibile, ad oscillationem promptissimum, verbo dicam elasticum; cujus elasticæ virtutis causa dura meninx leviter tacta à qualibet causa ingenter movetur, crispatur, impressumque motum in infinitum adauget, ac perpetuat. Sed inquies, quis hunc motum in ea immediatè excitat? aer ne circumfusus respiratione tractus? spiritus ne per nervos ad eam recurrentes transmissi? an potiùs sanguis arteriarum pulsatione per eam discurrens? Aut denique reflexio motus à partibus membranosis ad cerebrum? cujus æquilibrati reflexivi à partibus dictis ad caput, & successivi à capite ad partes motus causa, dura meninx veluti vividissimus corporis elater perpetuò oscillet & moveatur; suaque oscillatione liquidorum omnium ac solidorum motiones promovet ac dirigit: durante namque dolore acuto observamus in Praxi, supprimi aliquando, quandoque verò retardari liquidorum secretiones, doloreque soluto relaxati easdem, & solvi. Quænam igitur ex his causis innatum meningis elaterem perpetuò excitet ac promoveat; utrum una tantùm ex illis, an verò singulæ simul, in libertate tua pono, ut judices? Quod ad me attinet à præfato æquilibrio motus solidorum successivi, & reflexivi, perpetuam meningis ad motum promptitudinem pendere, apertè quamprimùm demonstrabo, lucique publicæ consignabitur. Sunt qui nervos à quinto pari prodeuntes, & in meningem duram sese distribuentes observarunt, ut narrat in sua anatome eruditissimus *Muninks*, & alii; eos ipse diu licet quæsiverim, nondum tamen invenire potui; & propterea non audeo causam motus meningæi iisdem statuere, nisi certior ac solidior experientia me melius erudierit: multò magis quod capere vix possim, meningem duram, quæ nervorum omnium systema investit, motusque oscillationes imprimit in singulis, ipsa deindè parvulo nervo sua ipsius vestito substantia indigeat ad se movendum, motumque diu perpetuandum.

Quod si quis dixerit aerem respiratione tractum, aliquid tribuere ad motum meningis, ut olim subindicavit *Galenus lib. de respirationis utilitate cap. 5.* circa finem *& lib. de Dogmatibus Hipp. & Platonis*; benè ne, an malè dixerit, tu judices Vir clarissime. Quanta sit potestas, atque vis aeris ad liquidorum motus in respiratione promovendos, fusè probavi in tractatu *de Statice aeris, & liquidorum ad usum respirationis*, & evidentissime ex sequenti experimento pluries à me facto publicè, ac privatìm cum amicis, deducitur. Sume canem molossum, & more consueto ad tabulam liga; tunc in gutture foramen diligenti sectione excita: sectionisque foramini cannullam applica ita fabrefactam, ut aer motu labiorum ad libitum insufflari possit in pulmones. Deinde scindenti cultro costas omnes cum suis musculis per longum seca, ac ad invicem separa, ut pectus ope ipsorum moveri amplius non possit. His ita accommodatis, aere per intervalla per cannam insufflato, & videbis, quousque aerem immittis, canem commodè vivere, atque ne minimum ejulare, nec moveri violenter; sed statim ac pri-

vatur hujusmodi aeris artificiali per cannulam inflatione, statim corripi motibus convulsivis per totum corpus difficillima, ac penè suffocante respiratione, & mille gravibus accidentibus, quæ singula momento ferè quiescunt, aere per cannulam in pulmones iterum insufflato. Canis ita affectus per duas vivit horas, ac victurus per plures, nisi experimenti tædium à longiori observatione nos removeret. Quod si vis aeris in promovendo liquidorum per pulmones motu tanta potest, ac efficit; cur suspicari non possumus, eumdem ad meningis motum aliquid etiam conferre, sive id elastica vi faciat, sive alia nobis occulta mechanice? cum quotidie observemus caput pro diversitate climatum, atque aerum diversæ naturæ, ideſt diversi ponderis & elateris variè affici, & modò ad morbos disponi, modò ad deperditam revocari sanitatem.

Sed cum ipse multum tribuam innato elateri meningum ad se movendum promtissimè motusque impressos in ingens multiplicandos, ac perpetuandos; nolim quis credat à me gratis id asseri, & sine ullo fundamento, nam si deessent rationes ad id probandum, sola experimenta & effectus circa meningem observati cogerent nos ad credendum, talibus in partibus ob peculiarem ipsarum compagem vim inesse elasticam, & ingentem promptitudinem ad oscillandum. Et sanè cur hujusmodi vim negare debeam solidis nostris, si clarè observatur in aliis rerum naturalium solidis. *Recentiores* penè omnes vim elasticam concedunt spiritibus, aliisque liquidis corporis animati: quod si rei fluidæ, evanidæ, & ex partibus inter se contiguis conflatæ eam tribuunt: cur solidis fibrarum particulis mirè inter se contextis, ac continuis, maximeque resistentibus non est etiam tribuenda? Porrò quid obstat, quod solida nostri corporis proprio sive innato, atque etiam majori momento motus, quàm non est momentum liquidorum, & moveant seipsa, & moveant quoque fluida ad contactum eorum currentia? atque ab his nil aliud acquirant, quàm exiguum ad incipiendas motiones impulsuum, qui quidem impulsus à fluidis excitatus in solida licet exiguus sit, in his tamen ob rationes supradictas innati elateris, & miræ continuitatis, ac resistentiæ suarum particularum crescit ac penè incredibiliter multiplicantur, ut in *Libro* 1. *De Fibra Motrice* ratione & experimentis demonstravimus, & de sanguine per arterias meningum discurrente suspicari certò posse prædiximus. Quid facit movere cor ranæ æstivo tempore in frustula sectum, per mediam ferè horam. Quid lacertæ caudam; quid exenteratam viperam? & alia id generis infinita, nisi ad elasticam suarum fibrarum oscillationem recurras? Rana exenterata, & omnibus extractis visceribus, ac ipso corde avulso movetur, saltat & etiam natat: undæ tanta motus energia, nisi ad vim fibræ refugias; quæ de vi spirituum elastica corpora vi pressa, & incurvata in pristinum sponte sua restituantur; idem facit, ut fibræ pressæ, ac externo impulso oscillantes, pressione cessante priorem figuram acquirant; quem restitutionis actum, vim elasticam nuncupamus.

Ab effectibus, & observatione accidentium in morbis nervorum, & membranarum facta deduco, ut supra monebam magnam esse hisce in partibus vim ad oscillandum sive innatam elasticen, de qua fusè differui *Lib.* 1. *de Fibra Motrice*, nec non de experimentis circa meningem cerebri, ac spinalis medullæ à me peractis. Unde vis illa incredibilis in maniacis, si hujusmodi innatam vim ad oscillandum negaveris? Rana corde, & visceribus extractis vivit, movetur, saltat; vis igitur meningum cerebri, & spinalis medullæ multò potentior est vi cordis: hoc in casu nullus sanguis ad cerebrum currit, nulli spiritus inde gignuntur; & tamen rana vivit, movetur, & saltat: quod quidem non ab imaginaria spirituum insitorum virtute pendet, sed à consueta & innata fibrarum oscillatione. Ab affectione morbosa alicujus partis satis clarè deduco, quis ejusdem sit usus, structura, & energia mo-

motus cùm ſana eſt. Vis igitur, atque poteſtas motus meningum, multò ſuperior, ac potentior eſt, vi & energia motus cordis, quod certè præter antedictas obſervationes animi pathemata ſatis apertè probant: iis namque vigentibus, quantumvis pulſus, reſpiratio, ac omnes penè corporis functiones mutentur, unicuique ſatis compertum eſt: animi autem affectio per meninges à cerebro in inferiora propagatur.

Neque ſolùm hæc ingens vis ac poteſtas meningum in cerebro tantùm circumſcribitur, ſed latè propagatur per ſpinalem medullam, & ſingulas membranas partium, ab ejus, aut nervorum meninge propagatas; quod ſequenti experimento apertè declaratur. Canis ad tabulam ligati denudabis cultro vertebras dorſi, unam earum perforabis terebra, donec perveneris ad ſpinalem medullam: tunc punge ipſam, irrita, & affice acu, vel acribus liquoribus ſiringatione injectis, & videbis animal ſtatim tremere, convelli, concuti per totum, & præſertim in partibus reſpondentibus ſpinæ è directo affectæ. Si verò poſt hæc irritantia experimenta, & inde natas ſpaſmodicas affectiones, oleum, aut aliud quid pingue ſiringãdo injicias in cavitatem ſpinalis medullæ per foramen terebratione factum: confeſtim obſervabis idem animal concidere, relaxari, ac torpere, immò ferè paralyticum evadere, potiſſimum illis in partibus, quæ meningi ſpinalis medullæ oleo relaxatæ è directo ponuntur: en quomodo ex relaxatione aut irritatione minimæ partis meningis ſpinalis medullæ gravia, atque læthalia oriuntur accidentia, quæ ſolidis magis, quàm ſpiritibus animalibus originem ſua debent. Cum igitur tot, tantæque reſiſtentiæ ſuperandæ ſint duræ meningi, & ſuperandæ in ſolidis, & in fluidis, quales non ſunt ab ipſo corde ſuperandæ, cujus vires circa impellendum fluidum tantùmmodò occupantur; uti ex ſyſtemate noſtro eluceſcit: certè vim meningum, & cerebri ſupra totus corpus majorem eſſe viribus, & poteſtate cordis pro certo ſupponimus.

Habes optime *Hecquet*, quid ipſe ſentiam de vi, & poteſtate ſolidorum ex legibus elateris, & motus inſiti quibuſcumque corporibus à primordiis mundi, & generationis ſingularum. Vim elaſticam in corporibus nemo ſane mentis negaverit; ſed corpora vim elaſticam exerceant, cur fibræ ad elaſtices leges motus ſuos perpetuant; id mecum philoſophari non deſinant Medici veſtri, mihi opem ferendo conſilio, obſervatione, experiundi patientia, & judicii acumine: non verò altercandi, atque contendendi pravo ac maleſano more; quo non augentur, ſed decreſcunt ſcientiarum vires. Altiora petenda ſunt nobis, æquilibrium ſolidorum, & fluidorum inquirendum eſt in morbis, ut inde certæ ac ſtabiles indicationes curativæ deducantur.

Quæ ad me ſcribis circa morbos meſſenterii, & apparatum primarum viarum ad morbos progignendos, tractata jam ſunt à me peculiari diſſertatione, operibus noſtris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino *Aniſſonio* de re litteraria optimè merito, adjuncta; in qua quicquid hac de re petis, facilè percipies. Quod ad me attinet, magni facio Medicos, qui meſſenterii ſtatum, naturam, apparatum ante morborum curationem examinant, ac ſeriò perpendunt. Qui hoc benè perpenderit, o quàm benè curaverit! *Sapienti pauca*.

Feſtinanter ad te ſcribo, & accepta epiſtola tua ſtatim reſpondeo. Plura tamen ſcriberem, ſed occupationes Praxeos permoleſtæ impediunt, ne id faciam. Singulorum ægrorum, qui ſe meæ curæ committunt, hiſtoriam quotidiè ac patientia penè incredibili deſcribo; ut juxtà promiſſa à me facta ex hiſce hiſtoriis, & notationibus naturæ morborum, ſtabilis ac certa eorumdem diagnoſis, prognoſis atque curatio ſtabiliatur. Vale, Vir optime, & me tibi perpetuò addictiſſimum crede. Romæ Kalendis Auguſti 1703.

PRO CORONIDE,

BREVE NOTIZIA

DELLA VITA DI

GEORGIO BAGLIVO

Medico Teorico, Professor d'Anatomia nella Sapienza di Roma, Accademico, ec. ec.

Come si hà dall'Elogio suo nella pag. 276. *e* 378. Num. CXXIV. al Tomo III. *delle Notizie Istoriche degli Arcadi Morti.*

Stampato in Roma presso Giovanni de' Rossi 1721. in 8.

IN Ragusa nacque Giorgio dalla celebre famiglia, onesta, e civile degli Armeni, così detta, perche i suoi Antenati dall' Armenia discendevano, il quale, siccome anco Giacomo suo fratello minore, rimasi orfani de' Genitori per la loro spiritosa, e nobile indole furono col mezzo del P. Michele Mondegai Gesuita Ragusco, fatti venire in Lecce da due fratelli Leccesi di casa Baglivi, l'uno Medico, che prese il nostro Giorgio, e l'altro Canonico, ch'assunse quella del fratello, ambedue fanciulli, e quivi furono educati, infinnattantoche venuti detti Baglivi a morte, lasciarono ad essi con il cognome anche tutto il loro non picciolo avere. Il concetto, che del talento di Giorgio aveva fatto il suo educatore, non riuscì vano; imperciocchè egli e in Lecce, e in Salerno, nella quale Università prese la Laurea Dottorale in Filosofia, e Medicina, e in Napoli, e in Padova, e in Bologna, di tal maniera s'impadronì delle principali scienze, e specialmente della Filosofia, e Medicina, nella quale fu Ascoltatore, e Discepolo del rinomato Malpighi, ch'arrivò in breve tempo a salire a quell'altezza di credito, alla quale con lungo corso d'anni appena giungono gl'ingegni piu consumati, ancor giovane si scelse per istanza Roma, dove tali pruove fece del suo vasto sapere nella professione di Medico, che ben tosto entrò nel numero de' più riputati: di maniera che la sua assistenza era assai desiderata, ed approvata la sua condotta, e'l suo metodo di medicare, nè si faceva consulta di caso grave, che non vi fusse chiamato, e lode, ed estimazione non ne riportasse. Sostenne con inesplicabile applauso la carica di Professore Anatomico, e Medico, nell'Arcginnasio Romano, e sì belle dimostrazioni fece, e sì nuove, ed utili opere diede alle stampe, che sollecitamente non pure per l'Italia, e quasi tutta l'Europa si rendè cognito, e famoso, ma i parti del suo ingegno diffusi di là da i monti, furono più, e più volte ristampati, ed ebbero anche l'onore d'esser comunicati dalle Cattedre nelle principali Università Oltramontane. Quindi egli fù ricevuto nell' imperial Società d' Augusta, e nella Reale di Londra, nella quale occupò il luogo, che vi teneva vivendo il suo Maestro Malpighi. Quindi in fin da'Medici Arabi, e Turchi, non che

da tut-

da tutti i principali Professori dell' Università, e Corti Catoliche, ebbe per lettere da Noi vedute, e in parte anche pubblicate colle stampe pienissimi contrasegni di stima, e quindi altresì vide inchiusa la sua persona tra l'altre cose più cònsiderabili di Roma: essendo a Noi noto, che tra l'istruzioni più importanti, che gli Oltramontani sogliono portar seco nel venire in Roma, v'era il dover conoscere il nostro Baglivo, e il valersi di lui nelle occorrenze di malattia. Questo sì gran concetto, e questa sì vasta fama era a lui stimolo, più di profondarsi negli studj, che d'insuperbire, e se bene, ove fusse provocato, non sapeva usare gran sofferenza; non di meno il suo Naturale inclinava più all'amichevole, che all'ostico, e il suo costumare era allegro, e geniale, e però universalmente veniva desiderato, non pur dalla Letteratura; ma anche dalla Corte, la quale frequentò lui continuo, senza punto pregiudicare al suo ingenuo, e disaffettato costume. Fu egli grande amico del celebre Monsignor Marcello Severoli, cui, come si nota nella Vita di questo Prelato tra quelle degli Arcadi Illustri *part. 2. pag. 283.* con maraviglia di Roma tutta guarì d'una mortal malattia, dichiarata universalmente insanabile. La Conversazione d'un sì dotto Prelato, la quale era composta del fiore della letteratura di Roma, frequentava ogni sera; e non hò parole bastevoli a ridire, quanto la sua frequenza apportasse utile, e diletto, ascoltandosi ragionare con mirabil prontezza d'ogni materia nel suo fondo, e i suoi ragionamenti riuscendo ben sempre conditi di giocondità, e di grazia. Frequentò altresì il rinomato congresso Letterario appellato Fisicomatematico di Monsignor Ciampini, ove sovvente si distingueva dagli altri colla scelta di nuove, ed erudite scoverte, e colla franchezza, colla quale ogni più intrigato dubbio scioglieva, come si nota nella Vita d' esso Monsignor Ciampini trà le citate degli Arcadi Illustri *part. 2. pag. 217.* Finalmente frequentò la nostra Arcadia, in cui fu annoverato l'anno 1699. col nome d' *Epidauro Pirgense*; e quantunque le sue continue applicazioni in servigio del publico non gli permettessero d'esercitarsi nel Bosco Parrasio; non di meno era cotanto agli Arcadi affezzionato, e tal concetto aveva di questa Letteraria Adunanza, che finchè visse, non solamente stiede sempre in istretta lega con essoloro, ma ben sovvente i parti del suo ingegno loro communicava, prima di farli uscire alla pubblica luce; di maniera che per l'amore, per l'estimazione, che tra loro s'era conciliata, allorche si dovè compilare l'istoria di essa Adunanza, che, sotto il titolo d' Arcadia fu poi impressa, un'intiero libro, che è il II. vi inserì, trattante di lui, e de' suoi studj. Molte furono l'Opere e Filosofiche, e Mediche, ed Anatomiche, e d'altri generi, ch'egli produsse, e publicò, le quali furono poi unite, e per la settima volta ristampate in Lione l'anno 1710. col seguente titolo, il quale vien riferita anche da i Giornalisti di Venezia *Tom. 6. art. 9. pag. 339. Georgii Baglivi Medici Theorici in Romano Archyliceo Professoris Societatis Regiæ Londinensis, Accademici Imperialis, &c. Collegæ Opera Omnia Medico-Practica, & Anatomica Editio septima, cui præter Dissertationes, & alios tractatus quartæ editioni adiunctos, accedunt ejusdem Baglivi Canones de Medicina Solidorum, dissertatio de progressione Romani Terræmotus, de systemate, & usu motus solidorum in corpore animato, de Vegetatione Lapidum, & analogismo circulationis maris ad circulationem sanguinis, nec non Joannis Dominici Sanctorini Opuscula, &c.* Nel più bel fiore dell'età sua cadde questo conspicuo Letterato in lunga e penosa infermità, della quale alla fine morì in Roma l'anno 1707. a 17. di Giugno; e gravissima ne riuscì la perdita alla Republica Letteraria, la quale, come scrivono i Padri di Trevoux nel mese d' Aprile dell' anno 1708. *pag. 728. si perdè in lui uno de' Ristoratori della Medicina, che l'averebbe portata ad un' altro grado di perfezione.*

Alfesibio Cario Cust. Gen. d' Arcadia.

IN-

INDEX

EPISTOLARUM CLARISSIMORUM VIRORUM.

EPISTOLA I.

De Lumbricis Latis. Nicolaus Andry Med. Par. & Lect. ac Prof. Reg. S.P. Georgio Baglivo Viro eximio. pag. 506.

Georgii Baglivi Epist. de Lumbricis latis, eorumque generatione ad Nicolaum Andry Med. Par. Med. Lect. ac Prof. Reg. pag. 508.

EPISTOLA II.

De Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Mesentericis. Nicolaus Andry Med. Par. & Lect. ac Prof. Reg. S. P. Georgio Baglivo Vir. doct. pag. 513.

Georgii Baglivi Epist. de Purgatione in principio Febrium, ac de Febribus Mesentericis. pag. 515.

EPISTOLA III.

De Admiranda vi solidorum.

Godefridus Gaspar Osterchampius Seren. LobKovizens. Prin. Archiat. S. P. Georgio Baglivo Vir. Ill. Med. æt. nostr. Princ. pag. 521.

In laudem Viri doctiss. Georgii Baglivi Soc. Reg. Lond. Soc. Anat. c um matb. & morbor. Prax. junctam, &c. Epigramma, & Distichon. pag. 523.

Historia Morbi Dominici Happer, &c. pag. 524.

EPISTOLA IV.

De Rara diabetis curatione.

Gualterus Harris Med. Doct. Seren. Gulielm. Ill. Magn. Brit. Regis Med. Ord. Angl. S.P. Georgio Baglivo Vir. clariss. pag. 527.

Historia Curationis cujusdam Mercatoris. pag. 528.

Georgii Baglivi Epist. de Diabete. Gualtero Harris Med. Reg. &c. S. P. pag. 529.

EPISTOLA. V.

Georgio Baglivo S. P. D. Joan. Dominicus Putignanus Soc. Jesu. pag. 530.

EPISTOLA VI.

Georgio Baglivo Med. Rom. & Soc. Reg. Londin. Coll. Guilielmus Cole Med. Doct. Anglus S.P. pag. 532.

EPISTOLA VII.

Georgio Baglivo in Rom. Archiatr. Med. Prof. Petrus Hotton. Med. & Botan. in Accad. Lud. Batav. Prof. S.P. pag. 534.

EPISTOLA VIII.

Georgio Baglivo Med. Restitutori Nicolaus Angelinus Doct. Med. Senex S. P. pag. 536.

EPISTOLA IX.

Georgio Baglivo Med. Restitutori Nicolaus Angelinus Doct. Senex S. P. pag. 537.

EPISTOLA X.

Georgio Baglivo Med. Doct. &c. Joannes Fantonus Med. Doct. S. P. pag. 538.

EPISTOLA XI.

Israëlis Conigliani Med. Constantinopolit. & in Aula Magni Turcarum Imperatoris, &c. Italicè scripta Romam ad Illust. Præsulem Aldrovandum. pag. 539.

EPISTOLA XII.

Georgio Baglivo Viro Illustri, ac Domino suo, Thoma Quarta Med. Doct. Rom. Italicè scripta. pag. 540.

EPISTOLA XIII.

Quæ est alia similis ejusdem. pag. 541.

EPISTOLA XIV.

De Vanitate obtrectatorum Hippocratis, & Galeni. Matthæi Palillii Med. Doct. Rom. ad Georgium Baglivum Anicum integerrimum. pag. 542.

EPISTOLA XV.

Nunc primùm huic Editioni xx. exhypata, de Motu meningum, & solidorum oscillatione. Georgius Baglivus viro doctissimo Philippo Hecquetto Medico Parisiensi, ac Professori regio. S. P. pag. 550.

PRO CORONIDE

Breve Notizia della Vita di Giorgi Baglivo, Medico Teorico, Professor di Anatomia nella Sapienza di Roma, Accademico ec. ec. come si hà dall'Elogio suo nella Pagina 276. e 378. num. cxxiv. del Tomo III. delle Notizie Istoriche degli Arcadi Morti. Stampato in Roma presso Gio: Rossi 1721. in 8. pag. 556.

FINIS.

SERIES

Joannis Dominici Santorini Opuſculorum IV. ad præſentem materiam ſpectantium.

OPUSCULUM I.

De Structura, ac Motu Fibræ.

OPUSCULUM II.

De Nutritione Animali.

OPUSCULUM III.

De Hæmorrhoidibus.

OPUSCULUM IV.

De Catameniis.

JOANNIS DOMINICI SANTORINI,

PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ PROFESSORIS, ET IN VENETO LYCEO PUBLICI ANATOMES INCISORIS.

OPUSCULA QUATUOR

Ad Excellentissimum Dominum

D. FRANCISCUM DELPHINUM,

MEDICUM PHILOSOPHUM, AC CHIRURGUM.

SPECTATISSIMO VIRO

FRANCISCO DELPHINO

Philosophiæ, Medicinæ, ac Chirurgiæ Professori Excellentissimo.

JOANNES DOMINICUS SANTORINUS

S. P.

Æquum est, Excellentissime Præceptor, ut quæ tua sunt, aut Tibi reddam, aut Tibi voveam. Nescit tenella adhuc & meticula proles, nisi in parentum gremium, ad quem confugiat. Te igitur fidenter adeo, ad solùm metuens, ne me tuum esse despicias. Quidnam me tuum esse negabit, præter (da veniam ætati, nondum enim quintum perfeci lustrum) tenuissimum profectum? Te meum erigente animum Lauream sum nactus. Te Auspice Chirurgorum, mox & Medicorum Collegia, & sacra tandem adire limina licuit. Tua me una rudem excepit, ac instituit Medica Praxis. Tecum Palatia adivi, Tecum Nosocomium genuinæ Praxeos Palleſtram & adeo: Ubi me Tua vox destitueret, libris, quorum mihi fuit curta suppellex, propemodum oneraſti. Anatomes studii Tu mihi calchar fuisti. Ut modo Anatomem publicè faciam delato mihi ab Almo Collegio munere, a Te primum habeo. Et alia Te Duce sum aggressus, & assecutus. Non est igitur, quod hæreas; Tuus sum? Quid ergo pro tot, ac tantis referam? Nihil est omnimode meum, quod Tibi tribuam. Hoc est infortunii maximis beneficiis, ut desit æquale retribuendum munus. Informem hunc Tibi mei ingenioli fœtum exhibeo. Pauca quidem accipies, at totum largior. Hunc igitur, qua Tua me respicis humanitate, Librum fove. Frige, precor, metuentis animum. Hoc unum tamen mihi constat, & si omnes eum male habuerint, quod quàm facilè, Te illi fore blanditurum. Valeas diutissime, precor.

Venetiis VI. kal. Septembris MDCCV.

AUCTOR AD LIBRUM.

NE te pudeat in lucem egredi; nec Auctoris nomen, nec Titulus, quos fronte geris, magna abs te postulant. Si quis te Lucernam non redolere dicat, illi suaviter responde, te fuisse inter laxantes, nec totius æstatis, ardores editum. Nemo a te deceptum esse queretur; plura enim dabis, quam quæ promittas: Opusculum es. Si vero pudoris loco nimius ausus te incesseret, cohibe, precor, malesanum ignem. Plura habes, quibus despondeas, quam glorieris. Qui me noverint, si quid vero damnandum, quod ab homine inseparabile est, una omnes increpantes, ætatem loco, saltem officii ergò, excusandi, nimis audentem criminabuntur. Habebis tamen spero, aliquem eruditum Amicum, forsan & Patronum. Si hinc discesseris, meliora spera, me enim non invisо, nisi tibi blandi fuerint, certè non oderint. Nisi proderis, saltem ne noceas, futurum sperò. Nullius nomini prave consuluisti. Plura habes, pro quibus firma stat ratio, nonnulla, quæ ruetur, probabilitas. Vade ergò; te maneat quodcunque fatum, non deterrebor, & annos mihi Divina largiente Clementia, nec unus te pone sequetur.

DE STRUCTURA, AC MOTU FIBRÆ.

OPUSCULUM I.

CUm passim, præcipuè apud Recentiores nonnullos, reperiantur Fibrarum oscillatio, crispatio, ac motus, quid verò hæc nomina significent, seu quomodo illi motus perficiantur, cum adhuc, prout mihi compertum est, aut non explicatum, aut non satis lucidè, ac inconcusso rationalis philosophiæ fundamento explicatum fuerit; meum arbitratus sum non fore damnandum ingenium, si quod sentio de structura ac motu Fibrarum exponerem præcipuè si ea in pluribus saltem uterer methodo, quæ, cum difficillime decipiat facillimè ad veritatem ducit; prius verò, Geometrarum more, debeo nominis definitiones tradere, deinvero & dividere, si opus fuerit; singulas demum propositionis partes probaturus.

II. Fibram voco nerveum filamen, unicum tantum tubum nerveum, ex quorum multitudine fasciculus ille componitur, qui passim nervus appellatur. Si verò supponant unicum hunc tubum nerveum, qui ex aliis tubis non constat circumcingi seu investiri ab aliqua meningum, peto: Vel hæc meninx constituitur ex tubulis patulis, vel ex villis omninò solidis absque ulla media cavitate, per quam aut succus nerveus, aut spiritus tenuissimus possit statuto tramite permeare; si admittunt meningem, qua circumdantur extra cranium ad extremas usque corporis partes hi minimi seu individui tubuli, constare ex aliis tubulis, per quorum cavitates permeare possit & spiritus & succus nerveus; dico, vel hi tubuli seu pervii meningum villi potiuntur, ut nervi sensu, & motu, vel non: sensatio ipsis negari non potest, cum exquisitissimi sensus sit meninx, quæ ex illis constituitur; si potiuntur sensu & motu, hi tubuli, non discriminantur a nervis, cum & illi habeant sensum & motum; cum verò hi minimi tubuli meningum habeant totum id, quod habent nervi; vel requiritur hos tubulos circumdari ab aliqua alia meninge, vel non. Si negetur necessitas, ut illi tubuli ab aliqua membrana circumdentur, cum tamen habeant sensum & motum, ut nervi: dico neque nervos debere circumdari alia membrana, ad hoc ut habeant sensum & motum, cum eadem in toto corpore sit machinæ ratio & necessitas; si verò requiritur, aspicis admittendum esse processum in infinitum, nam & de illa membrana circumdante villos meningis potest fieri interrogatio, an sit ejusdem naturæ ac membrana seu meninx, quæ investit nervos. Si enim admittatur habere sensum, debet constare nervis, & nervi debent juxta vulgatam hypothesim circumdari seu investiri a meninge: quare processus hic non est admittendus. Neque potest admitti meninges constare villis omninò solidis, ita ut nullus sit spiritui, aut succo nerveo transitus; nam cum sensum habeant, debent eodem modo ac cæteri nervi seu partes sentientes sentire per medium spirituum in villis hospitantium, quod ab ullo vix negari potest. Quid ergo dicendum?

Cer-

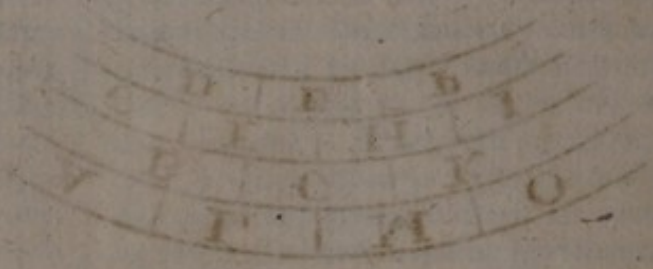

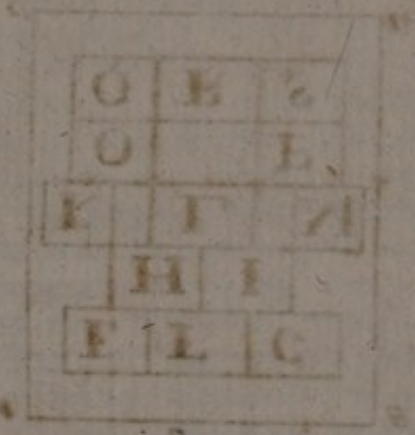

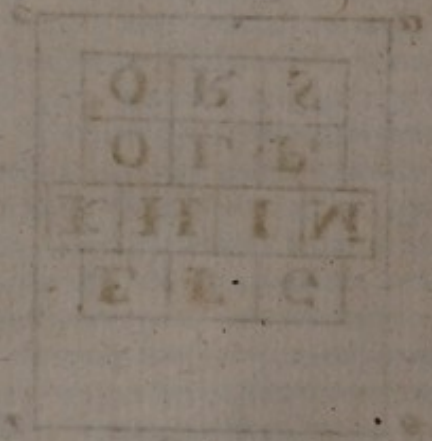

Fig. I.

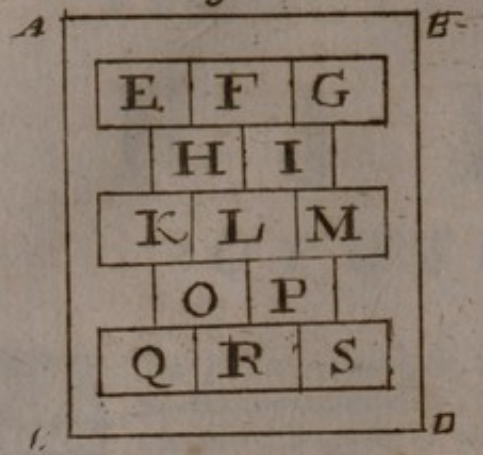

Fig. II.

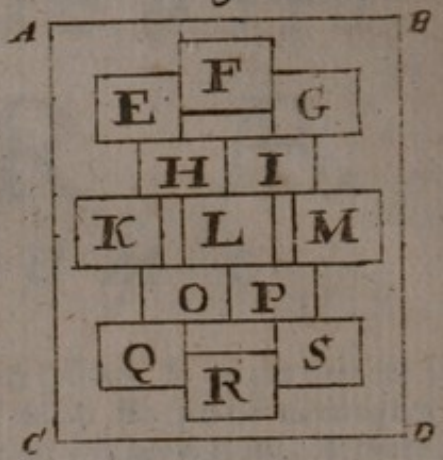

Fig. III

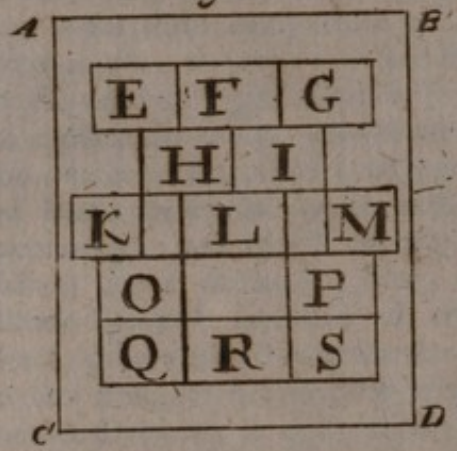

Fig. IIII

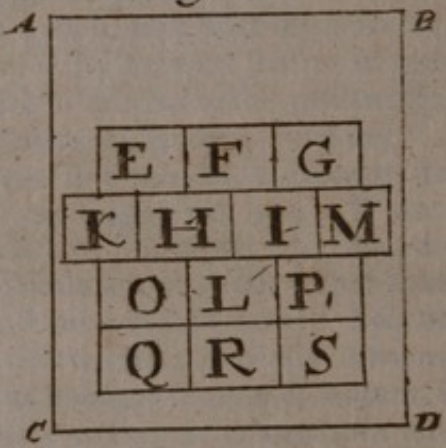

Fig. V.

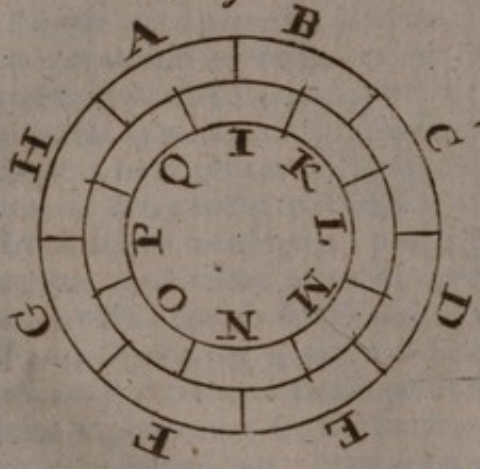

Fig. VI.

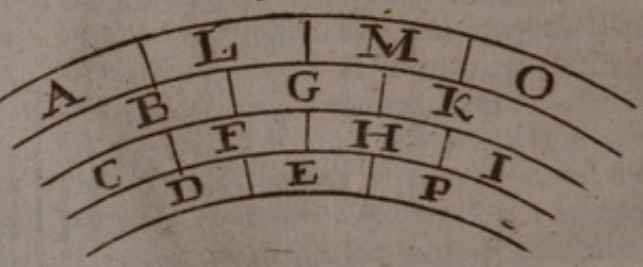

Certum eſt præcipuos ſaltem nervorum faſciculos a meninge derivari creditur, & circumdari, Certum quoque eſt ſenſum in cerebro excitari per ſpirituum motum intra tubulos; quid ſtatuendum? Cum forſan de cerebro egero, dicam: Interea Fibra eſt corpus teres oblongum, cavum, non diviſibile in alia corpora cava.

III. Per motum Fibræ non intelligo quod fibra hinc inde moveatur, ut dicunt, per accidens, cum nempe Fibra, quæ in brachio eſt, moveatur ad motum brachii, quin aliquid agat, ſed ſolum ab aliquo externo huc, illuc ducatur, ſed motum Fibræ intelligo, quando illa vel elongatur, vel abbreviatur, vel expanditur, vel quomodolibet alia intrinſeca motione, aut ſimplici, aut compoſita, aut ab externo, aut ab interno principio proveniente, dummodo aut intrinſece immutetur villus, aut diverſimodè afficiatur incluſum fluidum.

IV. Ulterius dico, nullam Fibram, ſeu pervium corporis villum, aut nervum in corpore vivente naturaliter conſtituto tenſum eſſe veluti, ut ajunt, citharæ fides, ita ut uno extremo tacto, ſeu leviter moto ratio tenſionis, ſeu tantùm ſolidi, debeat motio illa abſque contenti fluidi actione villi, ſeu Fibræ extremo communicari. Hæc enim Fibrarum tenſio, nec habetur; nec pro earum munere eſt neceſſaria. Unicuique enim, qui a limine anatomen ſalutarit, conſtat hanc non eſſe nervorum diſpoſitionem, illi ſiquidem per corpus laxè vagantur, ut ſeſe accommodent partibus variè ſe moventibus; ſi tenſi eſſent, ut inflexione partis amitterent illam tenſionem, quæ ſimpliciter eſt neceſſaria ad propria obeunda munera, aut in partium extenſione nimis extenderentur, aut cum incommodo animalis, aut cum periculo totalis diſtractionis, ſeu divulſionis. Hoc inſuper acrius non probo, quia res per ſe mihi patere videtur cum quoque, quia nec talis tenſio aut pro ſenſu, aut pro motu eſt neceſſaria, uterque enim ab alia pendebit cauſa, ut videbimus.

V. Modo his habitis debemus perpendere Fibræ motum, quo ſcilicet modo Fibra moveatur, antequam verò videamus quomodo moveatur Fibra in corpore vivente a cauſa ſcilicet interna, videndum, qua ratione extra animal moveri poſſit. Fibra extra animal ſupponatur tubus, ſeu inteſtinulum vacuum, in cujus nempe cavitate nihil ſit, ſcilicet nullum agens, dico hanc Fibram moveri non poſſe, quin minimæ illius partes diſpoſitionem mutent, ſeu a contactu recedant, aut in majorem cohæſionem nitantur.

VI. Ut facilius hæc intelligantur & exponantur; liceat mihi pro determinanda Fibræ ſtructura ea uti libertate, qua uſus eſt nitidiſſimum Medicinæ lumen *Bellinus* ubi de villo contractili. Liceat igitur ad mentem tanti viri mihi concipere, nec forſan falſo ſuppoſito alicujus Fibræ portionem. Sit igitur Fig. I. Tab. VI. cujus A B C D ſit fragmentum, ſeu portio fibræ, rectangula verò EFGHIKLMNOPQRS cum reliquis ſint partes, ſeu minima componentia Fibræ. Hic verò advertendum, me non aſſerere illam eſſe minimarum partium figuram, illam diſpoſitionem, illum perfectum contactum, ut ita aliter eſſe non poſſit quin immo arbitror partes illas, quas ego rectangula voco, rectangula omnia eſſe non poſſe, ſed minima corpora cujuſcumque figuræ, magnitudinis, diſpoſitionis, ſitus: dummodo poſſint concurrere ad conſtructionem Fibræ & Fibræ contractilis. Hinc viſum fuit hunc potiùs, quàm alium excogitare ordinem, ſeu illorum rectangulorum diſpoſitionem, quia, utpote in prælaudato viro apparet, hæc potius diſpoſitio, ſeu ſeries rectangulorum magis diſtractioni & contractioni congruit. Talis ſeriei cognitio intuenti patet. Non enim prima rectangulorum ſeries E F G quomodocunque ſuperpoſita eſt alteri feriei rectangulorum H I, neque utcunque tertia ſeries rectangulorum K L M poſita eſt ſupra quartam ſeriem rectangulorum O P; ſed ita cogitamus eſſe ſuperpoſita, ut nullum totum rectangulum ſuperpoſitum ſit toti plano alterius rectanguli, ſed ita concipitur ſuperpoſitum rectangulum E, rectangulo H, ut E bifariam dividatur ab

H, &

H, & ita F superpositum I, ut bifariam quoque dividatur ab I, & sic G concipitur super incumbens I, ut bifariam quoque sit divisum ab I. Quod de primis duabus seriebus dictum, idem de reliquis dicendum est, cum eodem modo sint dispositæ. Hæc verò juvat dispositio, ut partes in opposita distractæ non divellantur a toto, seu secedant: tanta tamen est facienda duarum partium in opposita distractio, ut a contactu superpositi, aut suppositi rectanguli omninò non recedant; Fig. 11. Tab. VI. K & M ita distrahantur in oppositas partes ab L, ut omninò non recedat K ab NH; M verò ab I P., Sed K ita recedat ab L, ut extrema pars plani K subposita H adhuc in cohæsione sit cum extremo plano superposito H, & ita pariter extrema pars plani K superposita O contingat extremam partem plani subpositi O. Pariter ex altera parte M ita recedat ab L, ut recessit K ab L, nempe, ut M adhuc contingat partem aliquam plani I P, ita verò partes distractæ non divellentur a toto, pars elongabitur; nec dividetur; elongabitur quidem, quia rectangula K L M Fig. I. Tab. VI. supponantur æqualia rectangulis K L M Fig. II. Tab. VI. si rectangulis K L M Fig. II. ejusdem Tab. addantur duo spatia media, alterum inter k & L, alterum inter L & M, totum rectangulum comprehensum sub rectangulis k L M, una cum duobus spatiis mediis, erit majus toto rectangulo k L M Fig. I. ejusdem Tab. comprehenso sub solis rectangulis k L M, quare pars elongabitur, nec dividetur; hoc verò ulteriùs non prosequor ne actum agere videar, utpotè fusius a magno *Bellino* probatum.

VII. Cum verò omiserit, parvi forsan hoc faciens, nec ad propositum spectans, qua scilicet causa. Si duæ facultates, quæ in opposita traxere k & M, removeantur a tali tractione, cur inquam k & M; Figuræ II. Tab. VI. iterum accedant ad contactum ex oppositis partibus rectanguli L; pro quo admonet; ne decipiamur ab æthere *Cartesii*, forsan, non quia negandum sit æthær, seu purissima, tenuior aeri pars, seu flos; sed quia ab æthere nullum nec minimum spatium vacuum relinqui arbitratur, quod equidem tanti Philosophi nec exiguus nævus est. Credimus igitur k & M rectangula sibi relicta, nec a facultatibus majoris, quàm eo sit nisus, detenta contactum L venire, qui solùm in contactu L sunt in æquilibrio virium & res in æquilibrio positæ, ut in libra habetur, debent consistere, k & M igitur sibi relicta debent accedere ad L, quia cum magis urgeantur versus L, quàm vel detineantur in eo situ, vel removeantur ab L, debent ratione majorum virium impellentium ad L, accedere ad L. Si enim supponantur illa duo spatia inter L, & inter L & M. carere corpore seu vacua omninò esse, vel ita intra illa sit æther ut tamen non minima vacuola reliquantur; dico vel spatia illa inania, vel omnimodè non plena æthere non posse rectangula K & M arcere a contactu L. Quia si illa spatia sint omninò vacua, non possunt contraniti externæ pressioni; quare cum externa pressio non habeat æqualem in spatiis resistentiam, cum nullam habeat ab ullo incluso corpore, impellet k & M ad contactum L. Rursus cum supponatur aerem, vel quodlibet aliud externum, impellens k & M ad contactum L, habere majorem vim, quam sit resistentia a minimo illo æthere in illis spatiis concluso, poterit externum impellens superare resistentiam interni contranitentis quare k & M venient in contactum L.

VIII. Modo ad propositum revertentes, dicimus primò, portionem Fibræ Fig. I. Tab. VI. A B C D neq; in longitudinem, neque in latitudinem moveri posse, quin ejus minima componentia E F G H I, &c. cum reliquis a contactu recedant. Sit igitur A C, B D longitudo; A B, D C latitudo, ejus verò componentes partes, ut E F G H, &c. supponantur corpora omninò solida, ita ut neque extensibilia, neque compressibilia sint, idest poris careant, hoc enim non irritè supponitur, quia quamvis illæ partes sint forsan compressiles aut extensiles, attamen

men deveniendum ad aliqua corpora, quæ sint omninò solida, cujusmodi sunt prima minima, & quales gratis supponuntur minimæ hæ partes E F G: si igitur illæ partes supponantur, quales diximus, dico longitudinem A C, B D, & latitudinem A B, C D, majorem fieri non posse absque eo quod E F G a contactu recedant. Si enim persistant in eodem contactu, & non possit per earum extensionem majus spatium occupare, necesse est, ut persistant in eadem mole seu extensione, quare ad hoc, ut pars illa A B C D major fiat, debent illius aliquæ partes a contactu recedere, ex. gr. F ab H I; k, & M ab L; R ab O P, ut in Fig. I. Tab. VI. quare patet primò propositum.

IX. Hinc veluti corollarium fluit, opposita namque ab invicem se sequuntur, neque longitudinem, neque latitudinem minui posse, suppositis semper præsentia partium omnium, quin partes illæ contactu dimotæ in contactum veniant. Si enim de primis diximus, neque esse extensilia, neque compressibilia, dicendum & hic per compressionem imminui non posse extensionem; quare in contactum veniant, oportet, quod est, secundum.

X. Dico tertio, Fibram posse augeri & quoad longitudinem, & quoad latitudinem, si detur facultas ad utramque partem ducens, dummodo tamen illa sit determinatæ virtutis. Detur igitur quæcunque facultas, aut duæ facultates, quarum altera in Fig. I. Tab. VI. nitatur per longitudinem in F versus A B, & in R versus C D: altera vero per latitudinem in k versus A C, & in M versus C D, dummodo sit determinatæ virtutis, ita ut primò superent resistentiam quantumcunque removendarum partium, seu nisum, quo sunt in contactu cum reliquis, nempe ut superent nisum, quo F cohæret cum E H I G, idem dicatur de reliquis; secundo, ut sit tantæ virtutis, ut removeant quidem k ab L, & M ab L, sed ita, ut adhuc k contingat H O, & M contingat I P, & R contingat O S, & E contingat E G, hoc verò, ne Fibra dissolvatur, ut vidimus num, VI. quare patet Fibram posse, & per longitudinem, & per latitudinem augeri.

XI. Pariter non concipiatur Fibra eo modo, quo est in Fig. II. & facultates partes illas a contactu removentes desistant a sua actione, cum partes illæ a contactu remotæ debeant in contactum venire, prout vidimus num. VII. Fibra minuetur, & quoad longitudinem, & quoad latitudinem simul, cum E recedat ab A B versus H I, & R a C D versus O P & k ab A C versus L, & M, a B D versus L, & M a B D versus L, & habebitur eadem Fibræ longitudo ac latitudo, quæ est in Fig. I. Tab. VI.

XII. Si vero fuerit unà tantùm facultas, quæ in unam tantum partem nitatur, nempe in longitudinem, non vero in latitudinem, dico posse augeri longitudinem, quin minuatur latitudo. Sit aliqua facultas, Fig. I. nitens, sed ducens F versus A B, & ducens R versus G D, ita tamen, ut omnimode ab adjacentium partium contactu non secedant, nempe F ab E G, & R a Q S, sed F & R remaneant, ut in Fig. II. Tab. VI. absque eo quod tamen reliquæ a suo contactu versus A C, aut B D removeantur, habebitur elongatio, quin habeatur latitudo minor. Pariter dici potest, latitudinem augeri posse non imminuta longitudine, si facultas eodem modo, ac supra operetur ducens non versus A B, sed versus A C, aut B D.

XIII. Si verò facultas, sive interna, sive externa sit, perinde est, nitatur solùm in latitudinem, seu partes Fibræ ducat versus A B C D tanta vi, ut Fig. I Tab. VI. divellat a mutuo contactu O P, ita ut inter O & P possit consistere L, & ita dimoveat K a contactu L versus A C & M ab L versus B D, aut inter K & M possit consistere H I, dico, Fibram acquisituram esse Majorem latitudinem, sed amissuram aliquam partem longitudinis. Nitatur igitur facultas per transversum nempe per latitudinem in O P, ita ut duo illa rectangula removeantur a contactu, & tantùm spatium relinquant, ut contineri possit inter illa L, ut in Fig. III. Tab. VI. & ita con-

conſtitutum cum ſe in ſpatio medio inter O, & P non habeat alicujus corporis, ut ſuppoſuimus, reſiſtentiam, & ſupra ſe habeat preſſionem, non a facultate in latitudinem nitente, ſed ab H I a quibus bifariam ſecatur, dico, non debere perſiſtere inter K & M, ſed debere ob ſuperiorem preſſionem in ſpatium inter O & P migrare: pariter ſi eadem facultas eodem tempore, quo duxit O ad A C, & P ad B D, duxerit etiam K verſus A C, & M verſus B D; ita tamen, ut ſpatium inter K & M poſſit continere rectangula ſuprapoſita H I, dico H I non debere perſiſtere in loco, in quo ſunt in Fig. III. Tab. VI. ſed ipſis migrandum eſſe in ſpatium vacuum inter K & M, ita ut fiat rectangulum conſtitutum K H I M, ut in Fig. IV. Tab. VI. & hac eadem ratione, qua L migravit inter O P, debet H I migrare inter K M, cum verò fuerit H I inter K M, cum E F G cohæreant cum H I, & deſcendentibus H I non ratione facultatis in latum ducentis, ſed puta ratione propriæ gravitatis, debet & totum rectangulum E F G cohærens cum H I, cum nulla ſit ratio divulſionis, una cum H I deſcendere, quare E continget, & bifariam dividet k & G M, quare non amplius erunt quinque ſeries rectangulorum, ut in Fig. I. ejuſd. Tab. ſed tantùm quatuor, ut in Fig. IV. ejuſd. Tab. quare longitudo A C, B D erit minor, cum conſtet tantùm quatuor ſeriebus rectangulorum, latitudo verò erit major, eo quod rectangulorum totum K L M non conſtet amplius tribus rectangulis k L M, ſed quatuor k H M, & quartum rectangulum O P conſtet tribus, nempe O L P; patet ergò propoſitum. Idem dicendum, ſi facultas eodem modo agens nitatur in longum, poteſt enim minui latitudo, & augeri longitudo.

XIV. Hic porrò advertendum prima Fibræ componentia non eſſe concipienda arcto admodum inter ſe contactu adhærere, alioquin totum reſultans ex partibus intimè inter ſe cohærentibus, non molle, ſed ſolidum corpus eſſet, mollities enim pendet ab eo, quod partes tactæ facile poſſint cedere; cedunt verò facile, quia compreſſæ ſe ſe adigunt in ſpatium, in quo minima erat reſiſtentia, quæ tamen ab extrinſeci preſſione ſuperari non poterat. Ulterius ad hoc, ut Fibra poſſit extendi, aut per longitudinem, aut per latitudinem, requirit præter partium diſpoſitionem, & facultates etiam ſpatium, quod poſſit occupare, quo deficiente, aut quia Fibra ſit prope aliquod corpus ita ſolidum ac retinens, ut a facultate ſuperari ejus reſiſtentia non poſſit, non ſit extenſio, aut ſit major in parte, in qua minor eſt reſiſtentia; ſi forte facultas nitens in latum ſuperet quidem Fibræ reſiſtentiam, ſeu cohærentiam partium, at non poſſit ſuperare corpus, quod circumundique premit Fibram, ac impedit illius dilatationem, non perit ille niſus, ſed in longitudinem ſe exercet; hujus verò exemplum, abſque eo quod per longiora argumenta evagemur, in ſanguine habemus: hic enim e corde exiens non in latum arteriam nititur, ſed in longum, nempe in ſanguinem antecedentem; cum verò præ ſanguinis antecedentis reſiſtentia totus cordis niſus in longum inſumi non poſſit, in latum extenditur, a quo arteriæ diaſtoles: Clarius verò hoc patet: in bellicis bombardis, quæ in niſu exploſionis non franguntur, ut contingere deberet; nam cum vis expanſi pyrii pulveris circum undique æquè nitatur, deberent frangere bombardæ latera, & quia maximam ibi invenit a partium firma cohærentia reſiſtentiam, & cum tantam non inveniat verſus bombardæ lumen, illac ſuam vim exerit, tum in latum, tum in longum nitentem, quare fit exploſio, pilæ, non fractio ænei cylindri.

XV. Ulterius dico, pro conſtructione Fibræ in corpore vivente unicam non ſufficere particularum ſeriem, ſed duas ſaltem requiri. Poſito enim, quod una tantum particularum ſerie conſtaret Fibra, hæc aut motus neceſſarios ſubire non poſſet, aut ſi poſſet breviſſimo temporis ſpatio tota Fibra diſſolveretur. Sit ergo ſectio tranſverſa fibræ Fig. V. ita tamen ut non con-

ſtet bina, ſed tantùm ſimplici & externa particularum ſerie. Hæ partes A B C D vel ſe contingunt, ſeu mutuò inter ſe adhærent, vel non; ſi hæ partes inter ſe adhærent, Fibra figuram mutare non poteſt, prout diximus num. VIII. & IX. nam ad hoc ut vel extendatur, nempe majus ſpatium acquirat, debent partes a ſe divelli, & ad hoc, ut ad minus reſtringatur, debent prædicta minima componentia in majorem contactum venire, aut verò minima componentia flecti, aut extendi, quod non poſſe fieri ſuppoſuimus, ut ſphærica fiat ſphæroides, aut aliqua parte complanetur; hoc verò, ut diximus, a minimis componentibus haberi non poteſt, non verò quia minimæ partes Fibræ prout Fibræ extendi non poſſint, ſed quia maxima vis requiritur, quàm haberi in corpore vix puto, ad hanc extenſionem, partes verò abſolutè minimæ omninò inflexibiles ſunt, quare per partium flexionem figura mutari nullo modo poteſt. Ut igitur figuræ mutetur A, vel debet accedere ad centrum Fibræ; vel ab ipſo removeri; neque accedere, neque removeri poteſt; quin a partibus, quibus adhæret, nempè ab H & B removeatur; ſi ab harum partium contactu removeatur, cum a nulla alia parte, puta in ſimplici ſerie partium, detineatur, illuc ſe conferet, aut quo ducet facultatis niſus, aut quo impellet momentum gravitatis. Hinc ſecedente a Fibræ ſtructura viatur, tum quia relinquitur ſpatium inter H & B, quod vitiat Fibræ figuram, tum quia aliæ partes a contactu diſcedent; nam cum H contingat veluti per punctum G, nec in eo ſitu ab alio detineatur, ſed removeatur vel ab externa facultate, vel extrorſum, vel introrſum nitente, aut a momento gravitatis, quod ſolum ſi minimæ adhæſioni præponderabit, illam partem nempe H a contactu divellet, quare multo magis Fibra deſtruetur. Nec enim fingunturfacultates, exterior enim poteſt eſſe præter innumeras, arterioſi ſanguinis preſſio, interior verò contenti animalis ſpiritus ad exteriora niſus. Si verò partes inter ſe non adhæreant, non conſtruetur Fibra, partes enim unitæ eſſe debent ad Fibræ conſtructionem; quare patet poſita una tantùm particularum ſerie, aut Fibram non moveri, aut citiſſimè diſſolvi, citiſſimè quidem, quia cum inceſſanter debeat moveri quodã licet obſcuro motu ſyſtolis, & diaſtolis, & cum a motu habeatur demõnſtrata diſſolutio, citiſſimè diſſolvetur.

XVI. Duplici igitur ad minimum particularum ſerie debet Fibra conſtare; ſic enim quidquid in ſuperiori propoſitione metuimus, facile vitatur; Fibra ſcilicet quomodolibet moveri poteſt abſque tamen ſui tam facili diſſolutione, ſuppoſito tamen, quod ſuperis adnotavimus; nempe quod partes unius ſeries inter ſe non adhæreant; nam cum inter partes B & C, & inter A & H mediet ſpatium, per quod partes poſſint in majorem contactum venire: patet cum partes illæ poſſint inter ſe magis accidere, Fibram poſſe coarctari; ſi verò ſit aliqua potentia, quæ illas partes magis ab invicem removeat, Fibra fiet majoris diametri, nec tamen Fibra facile ſolvetur; nam ut in alia propoſitione vidimus, ideo Fibra ſolvitur remota H ab A, quia tantùm veluti in puncto adhærens G; latis firmiter non adhæret, ita ut poſſit reſiſtere aut propriæ gravitati, aut facultatibus contactu removentibus, cum verò hic firmior habeatur contactus, hoc evenire æque facile non poteſt; nam quamvis H ſupponatur remota a contactu A & B, tamen a Fibra abſcedere non poteſt, quia per majorem ſui partum adhæret P & Q, quare non divelletur, niſi, aut P ita removeatur a Q, ut ſpatium inter P & Q ſit majus H, aut aliqua facultas ita nitatur in H, ut illius potentia ſit major momento, quo H adhæret QP; quare data duplici ſerie particularum, quæ dicto modo ſint diſpoſitæ, Fibra moveri quomodolibet poteſt, nec facile diſſolvetur, ut ſupra propoſuimus.

XVII. Ulterius Fibra moveri poteſt, nec facile diſſolvi, quamvis Fibræ partes

inter se arcte adhæreant, dummodo tamen duplici constet particularum serie. A igitur contingat B & I adhæreat k; dico, fibram moveri posse, quin dissolvatur. Debeat primo fibra coarctari, & ad hoc ut coarctetur, I recedebat ab A C partibus extimæ seriei, & a k Q partibus intimæ seriei, & A recedat ab H B, & a subjecto Q, ita ut A secedat a fibra sicuti & I, & Q k sibi magis accedant vel & adhæreant jungantur pariter H & B, si particulæ H succedat G ex num. IX. fibra coarctabitur nec tamen tota dissolvetur, nam vel Q post separationem I adhæret k, vel non; si adhæret, fiat constans fibræ structura, vel Q non adhæret k, nondum tamen dissolvetur fibra; nam quamvis Q non adhæret, ut a quocunque momento possit se jungi a P, cum non solùm adhæreat P, sed insuper & H, quare Q duplici parti adhærens non facile avelletur. Debeat modo extendi fibra, & majorem nanciscì diametrum. A igitur recedat a B, & I a k, prout necesse est ex num. VIII. tamen A non secedet a fibra, eo quod quamvis non adhæreat B, tamen adhæret H, & quamvis A non adhæreret H, attamen adhæret I & Q, idem pariter dicendum de I & de qualibet alia parte in utraque serie; ergò poterit fibra dilatari quin dissolvatur, & partes compage recedant, dummodo tamen ita I & Q ab invicem non recedant, ut relinquant majus spatium, quàm quod possit impleri ab A, tunc enim secedente I a Q, & A ab H & B simul: A divelletur a fibra, cum non adhæreat neque lateralibus partibus, neque internè subjectis, nihilominus fibra non dissolvetur, cum interna series integra permaneat, quare ex dictis constat fibram, & hoc modo constructam posse moveri, nec facile dissolvi.

XVIII. Si verò Fibta constet pluribus particularum seriebus puta quatuor, prout apparet in Fig. VI. TAB. VI. quæ repræsentat circulare segmetum Fibræ, dico difficiliorem, ac tardiorem futuram esse Fibræ dissolutionem. Hic admonendum me non arbitrari tot esse particulas in minima serie ac in maxima, ideſt æque in interna; ac in externa, quod connotatum videtur a prædicta figura, TAB. VI. hoc enim veritati nihil obest, ac demonstrationem adjuvat, quin pariat innumeris minimis particulis confusionem. Ut ergò habeatur Fibræ dissolutio, partes minimæ Fibræ debent ab invicem secedere, quæ eò difficilius abscedent, quo arctior est eorum contactus, & majore est superanda resistentia pro earum remotione. Sit primo facultas aliqua, quæ nitatur, seu vim faciat in E, ut divellatur a cohærentibus partibus. Hæc facultas sive potentia removeatur a contactu E, adhuc supersunt tres integræ particularum series, quare quò plures series, longius tempus requiritur pro earum resistentiis superandis. Sed supponatur interna facultas, nempe in centro Fibræ agens in E, hæc dupliciter potest agere, scilicet dimovendo per longitudinem, aut per latitudinem. Utroque modo difficillimè E dimovebitur. Si facultas urgeat per longitudinem, quamvis hæc potentia minima sit ad dissolvendam Fibram, eo quod, ut superius ostendimus, situm partium mutet, non divellat, & præter hoc debet & subjectas, & superiores resistentias superare, nempe contactum, quo E adhæret lateraliter D, & P, & superne F, & H, quæ resistentia major sit a reliquis circumprementibus partibus; si verò urgeat E per latum, ita ut dimoveat partem illam versus peripheriam, tantò est difficilior remotio, quantò majores, seu plures sunt superandæ resistentiæ. Ad hoc igitur, ut tendat, pertingat ad peripheriam, debet interior nisus quamlibet partem circumprementem superare, debet ergò dimovere E a D P, & ab F H; sed insuper debet ita dimovere F ab H, ut spatium medium sit majus E, ulterius debet dividere G aut a B, aut a k; ita tamen ut spatium sit majus E, ac tandem aut removere a Fibra L M, aut ita dividere, ut possit inter illa permeare E, quare ob tot superandas resistentias difficillimè, ac longiori tempore E dimovebitur a Fibra,

at

at si facultas non sit in centro, sed in circumferentia, quæ extrinsecus nitatur in L versus interiora, eædem erunt superandæ resistentiæ, ac quando adigendum erat E versus exteriora: idem quoque intelligendum de quacunque alia parte in quacunque serie disposita; nam si series erunt extremæ, jam dictum est, quid superandum venit. Si verò sit in seriebus mediis, non potest potentiæ nisus ad illas pervenire, quin prius transierit per extremarum aliquam; nec illam superare, quin per aliam extremam a Fibra divellat, quare eadem in omnibus est difficultas superanda; constat ergo in pluribus Seriebus difficiliorem, ac tardiorem esse Fibræ dissolutionem.

XIX. Determinata modo Fibræ structura, & illius motu, extra tamen corpus, nempe in abstracto, nunc in animali vivente supereſt considerandа. Fibrarum quodcunque principium a cerebro deduco, veluti animalis radice, cum omnes arborum tubulos a radicibus vel mediatè, vel immediatè oriri credam. Quælibet enim pars solida corporis nihil est, meo judicio, præter Fibrarum acervum, seu glomerem: sint verò hæ Fibræ cujuscunque texturæ, diametri, aut crassitiei, prout alibi patebit.

XX. Præcipua Fibræ actio, ac quæ passim per ora vagatur, est Oscillatio, quæ quid significet non adeò facile est determinare, multiplici namque usurpatur significatione, non omninò veritati cohærent cum insuper hæc vox passim quoque usurpetur in rebus omninò solidis, dicunt enim aerem oscillare percussum parietem, vitream, aut metallicam laminam, &c. Si verò a latinis & significatum, & vocis ethimologiam inquiramus, habebimus componi hanc vocem ex os, oris, & cilleo, quod significat moveo, quasi oscilleo, unde oscillo, seu osmoveo, & hic est legitimus oscillationis significatus, nempe motio oris, seu orificii, hoc est diastoles. Alio quoque nomine indigatur Fibræ motus, nempe crispatio audit, quæ præter vocem, nihil ab oscillatione differt; cum eadem in re sit & contractio, prout & vidimus, & fusius videbimus.

XXI. Fibra quælibet succo turget a cerebro elicito tanto scilicet prout per cujuscunque Fibræ diametrum, & parietum crassitiem, seu tensionem licet. Non eadem est Fibræ structura, seu non æque tot series particularum, quare ubi minor erit influenti liquido resistentia, uberior erit ejusdem fluxus. Neque idem erit, seu æquè velox in qualibet Fibra influens succus, quamvis pro qualibet Fibra ab una eademque causa, seu impellente, ad motum determinetur; nam, cum determinatio motus debeat pendere, tum a facultate, seu potentia movente, tum a fluido movendo, tum vero a loco per quem debet moveri, seu fluere mobile, quotiescunque unum ex his mutetur, non æqualis sit motus. In Fibris idem supponitur fluidum, seu nerveus succus, idem succi impetus, non verò idem locus; nam cum facilius extendatur Fibra pauciorum, quam plurium parietum, facilius tenuioris Fibræ, quàm crassiori augeri potest diameter, quare mutato loco mutari debet aut quantitas fluidi, at velocitatis gradus; cum verò quantitas fluidi, quam suppono indefinitam, dependeat a loco; & gradus velocitatis ab impellente & a resistentiis, quo minores erunt resistentiæ pro gradu potentiæ impellentis, major erit fluxus velocitas, & quo capacior locus, major influentis quantitas; seu sunt Fibræ, quæ minorem, ut videbimus, habent diametrum, & majorem pariunt fluido resistentiam, & aliæ Fibræ, quæ majorem habent diametrum, & pauciores resistentias: ergò in aliquibus Fibris major est & fluidi quantitas, & velocitas, in aliis utraque minor.

XXII. Quamvis tamen eadem sit in duabus Fibris diameter, non eadem tamen sit succi consumptio seu motus velocitas, neque eadem quantitas per easdem Fibras æquali tempore excurret. Hoc absque probatione patet, cum enim Fibra supponatur succo turgens, nec succus possit a Fibra recedere, aut Fibra extendi,

quamvis detur eidem diameter, tamen, cum a ſubſtantia impenetrabili repleatur alter ſuccus in ejus locum venire non poteſt, quamvis aut non deſit materia, aut vigeat impetus, qui tamen, cum inſervientis ſucci reſiſtentiam vincere non poſſit, novum ſuccum non valet impellere. Hinc totus impetus, qui nitebatur in totum ſuccum propellendum cum major ſit impetus reſiſtentia, nititur in partes ſucci, eaſque impellit, ut cogi, comprimi, coacervari neceſſe habeant, quare a preſſione major particularum ſucci cohærentia, unde partes fluidi per aliarum cohæſionem auctæ molæ magis motui reſiſtunt, ac ferme ſpiritualem, ſeu volatilem, ac tenuiſſimam indolem exuunt.

XXIII. Fluit per fibras a cerebro nerveus latex non omnimode homogeneus, cujus ſcilicet partes, vel ſint ejuſdem omninò figuræ, vel ejuſdem tenuitatis, ſed habentes & eandem cohæſionem, & eundem cohæſionis gradum; ſed ſuccus ille tenuis quidem eſt, ſed ejus partes non æque tenues ſunt, aliæ enim tenuiſſimæ ſunt, & ſpiritus audiunt, aliæ minus tenues, ſeu majoris aliquantulum molis, & baſim illius fluidi conſtituunt. Latet iſte, ut ſingulas partes abluat, impelli ad illas opus habet, ſive hic impulſus habeatur a propria gravitate, ſive ab impetu extremo. Non a propria gravitate proficiſci poteſt hic motus, ſed ab externo impellente, quod cæteris omiſſis a meningum motu ſpecialius credimus. Moveri meninges teſtis eſt oculus, unde verò hic motus oriatur, ſi earum texuram perpendamus, non eſt difficile eruere: Duo præcipuè meninges conſtituunt, vaſa ſcilicet ſanguifera, ac nerveæ fibræ, non tamen excludere intendo, aut nonnullas minimas glandulas; aut aliqua lymphatica vaſa, hæc enim parti ſunt adjacentia, non verò conſtitutiva principia. Circumundique hæc cerebrum inveſtiunt, circumundique fulciuntur vaſis nullo ordine diſpobtis. Eodem pacto diſponuntur fibræ, quæ non rectæ, non circulares, non ſpirales omnes procedunt, ſed modo ſimplices, modò decuſſatæ, nullo determinato ordine illam membranam conſtituunt. Non æquè tamen pia ac dura mater vaſis ſcatent, durior enim nonnulli eſt eorum fulcimentum, aut contra cranii alliſum tutamen, nec iſta indeſinentes piam comitatur, nam in internis partibus deeſt, cum pia mater omnes fermè, internas cerebri partes voco, quæ adhoc, ut intueantur, non ſufficit, aut lobos, aut baſim cerebri denudare, ſed aut manum aut cultrum requirit, hujuſmodi verò ſunt corpora, ut ajunt, Striata, Crura medullæ oblongatæ, Nates, Teſtes, Pinealis glandula.

XXIV. Aut a fibris, aut a vaſis ſanguifluis pendet meningum motus. Dico, præcipuè a vaſis ſanguifluis pendere hunc motum. Nam cum pia præcipuè meninx veluti intexta ſit arteriis, neceſſe eſt attolentibus ſeſe arteriis in diaſtole, & piam matrem annexam illis obſecundare, quare opus eſt, ut illa in diaſtole attollatur, ſeu turgeat, & deprimatur, ſeu flacceſcat in ſyſtole, qui ſunt meningum motus.

XXV. Poteſt tamen aliqualis motus a fibris oriri: cum enim continuus non ſit in nerveas fibras ſpiritum influxus, ſed tantùm alternus, ſeu undatim influat; quotieſcunque tantùm ſit hujus influxus impetus, ut fibras poſſit extendere, ita ut majorem diametrum acquirant, palam eſt, & fibris aliqualem motum oriri poſſe nec repugnat, fibram nerveam per ſpirituum influxum majorem diametrum acquirere poſſe; nam, cum & ſuccus nerveus habeat propriam reſiſtentiam, poteſt prior unda ſuccedenti aliqualiter reſiſtere ita ut totus ſuccedentis undæ impetus non inſumatur in undam priorem, ſed, & in latera fibræ. Quod ſi major ſit ſpirituum impetus in latera, quam ſit ipſorum laterum reſiſtentia, ita ut Fig. II. TAB. VI. per illum impetum neceſſe habeat M. recedere ab L, & K ab L, latitudo fibræ A B, C D fiet major, hinc nervi diaſtoles; cum verò remiſerit impetus, qui removit K, & M ab L iterum K & M redibunt ad con-

ta-

factum L, ea de causa, quam attulimus num. VII. & fiet nervi systoles, seu constrictio; cum verò iterum repetat unda a cerebro, iterum potest extendi, cujus impetu remisso rursus constringetur, & sic deinceps, quare per alternum spirituum influxum possunt meningis fibræ & dilatari, & constringi; quare & fibris poterit oriri aliqualis meningum motus, adeo tamen exiguus, ut sensu percipi non possit, ideoque aut minimi, aut nullius usus gratia in cerebro.

XXVI. Meninges idem Præstant suo motu in fluidum cerebri, ac cor in sanguinem, quare non minimo jure nuncupari possent cor nervei liquidi, cum ab illis, aut proprius loquendo, illa, nempe a pia matre, cujus præcipuus est motus, per totam corporis machinam distribuatur. Ratio vero distributionis est arteriarum pressio, a quibus tota cerebri moles compressa quidquid fluidi continet per emissaria adigit; hiant nerveæ fibræ, in quas vi compressionis nerveus succus adigitur, ut alibi fusius habebimus. Hic verò quis a me quærere posset, cum motu cordis habeatur ab influxu succi nervei, & influxus succi nervei pendeat a motu cordis per medias arterias, quisnam prior fuerit motus aut cordis, aut succi nervei? si prior assignetur motus cordi non fit ab influxu succi nervei. Si verò dicatur succus nerveus; ergo motus succi nervei non pendet a corde, quod utrumqe est contra nostrum assertum.

XXVII. Quidquid dicatur, contra nostrum assertum non est; nam vel fuerit prior motus cordis, vel motus succi nervei, utrumque in embrionis rudimento ab alia, quàm quæ modo est causa, profectum fuisse jure possum asserere: quis enim vetat, me dicere, utriusque motum primis formationis inflantibus non ab alterutro, sed ab externa causa nempe vel ab incumbantium calore, vel a materno sanguine i ntra utrum foventium, ortum fuisse. At possum asserere, priorem fuisse cordis motum, cum tamen hic motus non indiguerit spirituum influxu a cerebro. Nam cum, ut ostendit, ubi de motu cordis celeberrimus *Bellinus*, primæ cordis motiones non factæ fuerint in corde, utpote a musculo, sed veluti a membrana naturaliter se contrahente, & a fluidi intrusione ab undis pendente, in quo innatarit membranosus ille canalis, adhuc salva res est dicendo, motu cordis, utpote sacculi membranacei, non indiguisse cerebri influxu, quare & illo priorem fuisse. A corde verò etiam naturaliter se contrahente mediantibus sui propaginibus; seu arteriarum rudimentis, quædam potuit oriri pressio suprà cerebrum, a qua pressione fuerit influxus in cor, & ab illo influxu cordis, utpote musculi, motus; potest ergo determinari priorem fuisse motum cordis motu spirituum animalium, & priorem fuisse motum spirituum animalium motu cordis, ut pote musculi & adhuc viget inter hos motus mutua causalitas. Absolutè tamen probabilius est dicere priorem fuisse motum spirituum animalium, ab externa verò causa pro tunc pendentem cum ab illo motu fuerit partium omnium primò inchoatum rudimentum.

XXVIII. Patet ergò & meningum motus, & ejusdem causa; ut pariter, & ejusdem motus effectus, nempe cerebri pressio, a qua pendet spirituum in fibras intrusio. Hic tamen non abs re judico considerare quamlibet cerebri partem, aut à pia matre, aut a sanguifluis vasis circundari. Cui non notum est cerebri basim ab utraque meninge investiri, ubi majores vasorũ trunci, cerebrum, ac cerebri lobi secundum totam extimam intestinulorum, seu plicarum peripheriam a pia matre stipantur; superior medullæ oblongatæ pars tenui meninge circumdatur, ac intimi partium cerebri recessus, aut ab hac, aut a vasis non deseruntur, solùm tamen per superficiem ad oculum reptantibus. Nates enim pia mater cooperit, ad latera testes; glandula pinealis integitur a principio plexus choroidei, qui superfunditur cruribus medullæ oblongatæ, ac sternitur, & versus superiora contingit fornicem seu

cc-

cerebri ſubſtantiam calloſam, ac per ipſa corpora ſtriata nonnulla nec valdè tenuia vaſa ſanguiflua perreptant, quare pars omnis tum interna, tum externa a vaſis ſatis cingitur, ut ab eorum dilatatione comprimi poſſit, ac elaborato ſpiritui impetum neceſſarium imprimere.

XXIX. Fluit ergò per nerveas fibras fluidum aliquod, ut ad ultimam fibrarum partem pro ſtatuto munere pertingat. Videndum tamen an extrema fibrarum pateant, ſeu habeant patens orificium, an verò, abſque ullo lumine, cæca deſinant ſeu in extrema parte non pateant, veluti tot cæca inteſtinula. Pro quo determinando videndum eſt, an hoc extremum orificium pro earum munere requiratur, ita ut cæcæ forent omninò inutiles, acſi non eſſent. Primò dico, prout mihi compertum eſt, nervos aut ſenſui, aut motui tantum inſervire. Secundò: Non video, pro alterutro neceſſarium fore fibrarum hiatum, ſeu extremum orificium. Non pro motu, quia, hoc admiſſo, difficile admodum eſſet explicare genuinam ſtructuram muſculi; præter quam quod abſque fibrarum orificiis puto, me aliquando demonſtraturum fieri poſſe motum. Neque verò fibrarum orificia pro ſenſu requiruntur, ut inferius videbimus, ubi quædam habebo de ſenſu: fibræ ergò in extremis non hiant, nam dato fibrarum hiatu, cum indeſinenter fluidum nerveum per fibras excurrat, indeſinenter extima unda per fibræ orificium avolaret; ac abſque ullo animalis commodo conſumeretur. Admiſſa verò cæca extremitate quidquid per fibras patulas fieri poteſt, & majori facilitate, ac maximo animalis commodo explicari poteſt, nam conſumitur & occluſo fibræ externo corpus; cum enim fibræ non ſint corpora adeo ſolida ſeu poris ab imperfecto minimarum particularum contactu enatis deſtituta, per illos nec minima illius tenuioris fluidi pars conſumi poteſt: ſed quamvis ſupponantur hi pori emergentes ab irregulari minimarum particularum figura, tamen per ipſum motum fibræ, quamvis omnes illius particulæ componentes eſſent rectangula, poſſunt patere aditus pro contenti tenuioris liquidi exitu. Pro quo ſupponatur in diaſtole fibræ Fig. III. TAB. VI. M & K, ita ſecedere ab L, ut inter k & L, & M relinquantur duo ſpatia, pariter O recedere a P, ut inter O, & P aliud majus ſpatium, ſeu vacuum relinquatur: Spiritus in illa fibra incluſus, & indeſinenter a cerebro preſſus poteſt ſeſe in illa ſpatia intrudere, quæ, ſi aut extra fibram ducant, aut aliis vacuolis alterius ſeriei correſpondeant, ſpiritus poteſt extra fibram derivari; quod verò per illa ſpatia poſſit ſpiritus, ſeu tenuiſſimus ſuccus exire, facile eſt conjicere ex unius ſimplicitate, & alterius compoſitione, ſed hæc ſufficiat tetigiſſe; poteſt ergo fieri partium conſumptio abſque extremo fibrarum hiatu.

XXX. Non me fugit ſiſtalticus glandularum motus, quo quidem admiſſo, dico hunc in modum fieri poſſe. Concipiatur glandula veluti inteſtinum tenue cum annexis lacteis, ita ut inteſtinum ſit vas ſanguineum, arterioſum tamen, lactea verò vaſa ſint ductus excretorii. Si fibra aliqua nervea ſecet ad angulos fibras longitudinales vaſis ſanguinei, ita ut correpta, ſeu abbreviata ſtrangulante fibra, anguſtetur vas ſanguineum, habetur ſiſtalticus motus, qui propriè mihi videtur, ſignificare motum retardativum, eo quod a fibra vas ſtrangulante, atque anguſtante, aliqualiter ſanguinis motus inhibeatur. Conſtringi verò facillime fibra poteſt, & eo facilius, ſi in extrema ſui parte careat orificio, nam cum ſemper a premente cerebro habeatur fluidi per fibras motus, ad prioris undæ incurſum ſuccedens reſiſtentiam inveniens aliqualiter, ut oſtendimus num. XXV. debet fibra dilatari, & eo major erit fibræ dilatatio, quo major ſuccedens unda a priori reſiſtentiam invenient, & eo major erit prioris undæ reſiſtentia, quo difficilius progredietur; cum verò ſupponatur unda jam ad extremum fibræ perventa, ita ut præ cæco ductu progredi amplius non poſſit; hæc unda ibi remorans ſuccedenden-

denti magnam pariet resistentiam, quare succedentis undæ particulæ progredi non potentes, ad latera resilient, a quo major fibræ dilatatio proveniet, quæ tanta dilatatio non esset, si fibræ pateret exitus, quinimmo minima foret, eo quia, cum prima ad exitum unda ab alia resistentiam non haberet, minimam quoque succedenti pareret, quare a minima resistentia minima dilatatio, & maxima haberetur fluidi nervei consumptio; nam præ minori resistentia major esset illius velocitas, quare & maxima quantitas, quin instituto satisfaceret, insumeretur.

XXXI. Ulterius, non ut quidpiam emoverent, aut ut aliquid a partibus assumerent, admitti debet fibrarum orificia; nam neque pro musculari, neque pro sistaltico motu, horum opus est; non ergò ut quid exonerent, nam, neque testibus, ut creditum fuit, neque mesenterio, neque lieni; neque ventriculo, aut ulli alteri parti quidpiam succi per patentes hiatuum ductus emittunt, eorum namque viscerum actio diverso longe modo emergit; & si quid spirituosi eructant, per particularum componentium interstitia, ut diximus, exonerant. Neque verò, ut aliquid a partibus assumant, nam neque quid utile assumendum sit, video, neque copiosæ assumptionis modum agnosco; si hoc verò assumendum sit quid tenuissimum spiritui animali, aut hiant tenuitate analogum, orificiis non indiget, si crassius verò sit, aut inutile est, aut fibræ diametro improportionatum. Quod verò linquentes animo, aut imbelles spiritu a suaveolentibus odoribus, aut a spirituosis liquoribus momento fermè reficiantur hoc tribui illarum tenuium partium soli motui posset, absque ulla admixtione, sanguinem scilicet, aut nervorum liquidum impellendo, aut largius agendo, concedi posset admitti aliquid, sed tenuius ac spirituosius, qualia sunt odora effluvia, aut liquorum tenuissimæ partes, quæ absque fibrarum orificio, ab insito impetu in fibra intrudi possunt, quod pariter de venenis dicendum.

XXXII. Nec inutile foret mente rimari, quænam esse possit fibrarum figura, an scilicet esse debeat; & possit cylindrica, aut conica, quam tamen probabilius reor, conicam esse debere. Nam vel habeatur in ovo sola pro fœtu formando apta materia, vel præexistant omnes corporis partes, minimæ quidem, quod hic dirimendum non est, dico, vel solùm minimæ illæ partes augeantur, vel rudis tantùm materia sit disponenda, totum hoc a spiritu fieri, a spiritu scilicet corpore, qui machinæ rector est. Cum spiritus ergo agat, aget motu, & motu finito, quare in constructione ex. gr. Fibræ, fortius aget in actionis principio, quam in fine supponatur construenda fibra bipalmaris; dico, fortiorem esse impetum spiritus in principio, quàm in termino fibræ, nam cum impetus consumi non possit, nisi ab incursu resistentiarum, quo minores, aut pauciores erunt resistentiæ, diutius durabit impetus, qui brevi deficeret, si in plures, & majores resistentias incideret. Neque impetus simul totus perit, sed paulatim pro ratione resistentiarum; spiritus ergo, qui ad spatium, seu longitudinem bipalmarem debet fibram producere, fortius aget in principio fibræ, quàm in termino; nam cum percurrerit bipalmare spatium, plures invenerit resistentias a quolibet externo, vel ab ipsa materia, quam cum solum percurrit tantùm spatium palmare; sed a pluribus resistentiis major pars ejusdem impetus consumitur, quàm a paucioribus; cum verò in spatio tantùm palmari pauciores habuerit resistentias, quàm in bipalmari; ergò spiritus fortius aget in principio fibræ, quàm in termino. Cum verò fortius agat in principio fibræ, quàm in termino, fortius expandetur in principio, quàm in termino; quare a spirituum fortiori expansione major habebitur fibræ dilatatio, a debiliori minor ejusdem expansio, quod idem est; a majori impetu fiet coni basis, a minori vertex, ab impetu verò inter hos medio id habebitur,

quod

quod inter coni baſim & verticem mediat, ſeu perfectus conus, qualem fibram diximus.

XXXIII. Determinata Fibræ ſtructura, ejus motus perpendendi occurrunt, qui ſimplices voco reſtrictionem, aut dilatationem, abbreviationem, aut elongationem. Compoſitos verò elongationem ſimul, & dilatationem, elongationem, & reſtrictionem, abreviationem, & dilatationem, abreviationem, & reſtrictionem, quos in Fibra motus fieri poſſe a num. VIII. ad num. XIII. oſtendimus, nunc verò ſpecialius aliqua rei magis intima addamus: fit itaque primò.

XXXIV. Spiritus propter Fibræ, vel minimam obliquitatem, aut illius anguſtiam non poteſt, quin in Fibræ latera allidat, ab ejus verò alliſu omnis pendet Fibræ motus, qui ab interna cauſa procedat. Supponatur prius Fibra recta quidem, & anguſta; & tanta ſpiritus copia, ut latera Fibræ non contingat; ſeu præ ſua determinata quantitate poſſit non contingere: dico, impoſſibile eſſe, ſpiritum ad latera non allidere: primò, ſi directio primæ undæ ſpiritus adeo recta non ſit, ut ſi normalis ad axem Fibræ, quotieſcunque, & per minimum, ab axe deflectet, præ Fibræ anguſtia ad latera allidet. Secundò; ſupponatur prior unda a ſuccedenti promovenda, hæc utique aliquam reſiſtentiam ſuccedenti pariet, quare ſpiritus reflectetur; cum verò angulus reflexionis ſit æqualis angulo incidentiæ, & cum impoſſibile ſit tantùm tenuiſſimarum partium numerum ſemper in facies minimarum particularum ad angulos rectos, ſeu perpendiculariter incidere, impoſſibile, etiam erit, aut obtuſum, aut acutum reflexionis angulum non eſſe, quare impoſſibile eſt ad latera non allidere.

XXXV. Et propter Fibræ obliquitatem debet fieri alliſus, nam cum impetus ſemper per lineam rectam tendat, recta tantùm impellit. Si verò fiat a projectis parabola, hæc fit, & a medii reſiſtentia, & a projecti gravitate, quare impetus a recta deflectit ratione reſiſtentiarum; Cum igitur ſpirituum impetus per rectam feratur lineam: quotieſcumque Fibra a rectitudine deflectat, & obliqua fiat, impetus ſpiritus interpellet ad illum locum, per quem tranſit directionis linea; quare cum Fibra obliqua ſit ſpiritus ad Fibræ latera debet allidere.

XXXVI. Secundo poſita neceſſitate ſpiritus ad latera alliſus, vel totus, vel pars impetus in illo alliſu debet perire: Non enim totus impetus integer poſt alliſum poteſt remanere, ſecus enim, niſi ad occurſum reſiſtentiarum minueretur impetus, foret duratione infinitus; quare vel totus, vel pars aliqua Fibræ lateri debet communicari, quare particula illa minima Fibræ debet pro ratione communicari impetus moveri magis, aut minus, fortius, aut ſegnius, ſecundum plures, aut pauciores impetus gradus: At cum nulla Fibræ particula moveri poſſit quin, aut a contactu aliarum partium recedat, aut in contactum veniat, ut oſtendimus num. VIII. a ſolo ſpirituum motu fiet Fibrarum, aut elongatio, aut reſtrictio, cum reliquis præ adductis motibus.

XXXVII. Non a quocunque ſpiritus impetu quælibet fit Fibræ motio, ſed & gradus impetus, & ejuſdem directio requiritur. Primò debet attendi impetus directio; nam ſi impetus fiat in L Fig. I. & Fig. V. Tab. VI. vel ita fiat, ut linea directionis in L, cadat ad angulos rectos L recedet a k M, & accedat ad C D, ſi illa prius non contingat, aut ſi illa prius tangat, removebit a B E, & fiet Fibræ dilatatio; ſi verò impetus fiat quidem in L, ſed angulus incidentiæ ſit acutus ad partem H I Fig. I. ejuſdem Tab. L. recedat a k M, & urgebitur verſus O P; quare O P Q R S accedent ad C D & fiet Fibræ elongatio, quare ab impetus directione pendet diverſitas motus Fibræ.

XXXVIII. Pro determinata Fibræ motione, & gradus Impetus requiritur: Nam ad hoc ut partes in Fig. I. Tab. VI. diſponatur eo modo, quo ſunt in Fig. IV. præter dictionem requiritur etiam tantus impetus, ut non ſolùm quocunque modo, &

per

per quodcunque ſpatium K, & M recedant ab L; O & P recedant ab invicem, ſed ita K & M recedant ab L, & ita O & P, ut inter O & P poſſit conſiſtere L, & inter K & M poſſint conſiſtere H I, ut in Fig. III. ita, ut per ſimplicem preſſionem, aut obliquum impulſum diſponantur, ut in Fig. IV. ita, ut partis fiat dilatatio, & abbreviatio, cum verò pro quocunque motu non ſufficiat quicunque impetus, ſed pro majori remotione à contactu, aut pro majori cohæſione major requiritur impetus, ſeu vis, quam pro minori, aut diſtractione, aut cohæſione; pro determinata igitur fibræ motione determinatus impetus gradus requiritur.

XXXIX. His habitis neceſſariò infertur in qualibet ſucci nervei, ſeu ſpiritus unda fieri debere fibræ diaſtolem, cui ſyſtoles neceſſariò ſuccedat, quod, ut concipiatur, in duplicem partem debet dividi mentis ope ſucci, ſeu liquidi influentis unda. Una ſcilicet pars, quæ priorem undam immediatè tangit, & urget; altera verò, quæ hanc partem ſequitur, ſeu cerebro vicinior. Cum pars, quæ antecedentem undam tangit, illam urget præ reſiſtentia ab illa aliqualiter reflectitur, ac verſus alteram ſuæ undæ partem paululum ſe confert; cum verò ex utraque reſiſtentiam inveniat, vi reſidui impetus illuc adigitur, ubi minor eſt reſiſtentia; cum verò pars fibræ lateralis ſupponatur preſiſtens in contractione, facilis erit, ut dimoveatur, & reſiſtat minus igitur coarctata pars undæ impellet, quare lateris motio, ſive per longitudinem, ſive per latitudinem ſecundum impetus directionem; ut cum directio in tali caſu præcipua ſit in latitudinem, fiet Fibræ diaſtoles, quæ eò major fiet, quò major erit ſpiritum impetus; & minor; quò ille debilior. Remiſſio verò ſpiritus ad altera urgentis impetu, ita ut major ſit niſus particularum Fibræ in contactum, iterum partes in cohæſionem venient, & fiet fibræ ſyſtoles eodem quidem temporis intervallo, quo in arteriis; nam, cum tunc fiat Fibræ diaſtoles, cum fit liquidi influxus in Fibras, & tunc fiat influxus, cum fit cerebri preſſio, & tunc cerebri preſſio, cum fit arteriarum dilatatio, & expanſio; & cum tunc fiat fibræ ſyſtoles, cum ceſſat influentis liquidi impetus, & impetus ceſſet, cum ceſſat cerebri compreſſio, & cerebri compreſſio, cum fit arteriarum ſyſtoles: patet, eum ordinarium Fibrarum motus, ſecluſa voluntate, pendeat ab arteriarum expanſione, eodem intervallo fieri motum, & in arteriis, & in nerveis Fibris.

XL. Quamvis non admodum celeri motu moveantur Fibræ, attamen tardus non debet concipi liquidi nervorum ad extremas partes influxus; nam ad hoc, ut unda hujus ſucci ad extremam Fibræ partem contingat, non eſt neceſſe, ut a tot undis ſuccedentibus prematur, quarum tantùm una qualibet ſyſtole poſſunt ſuccedere, ſed extrema Fibræ pars poteſt turgeſcere, cum cerebro vicinior unda ita antecedentem premat, & hæc alteram, donec a prima communicato impetu, ultima ſeu in Fibræ extremo, aut ulterius urgeatur, aut magis prematur ad latera, quare non longius tempus requiritur pro extremæ partis turgeſcentia, quàm unica ſyſtoles.

XLI. Ad hoc ut fiat ſpiritus influxus in Fibras debet eſſe tum ratione Fibræ, tum ratione contenti fluidi minor reſiſtentia, quàm ſit influentis impetus; movens enim potentia, ut moveat, debet ſuperare mobile; quare ſi utrique reſiſtentiæ, nempe & fluidi, & fibræ tanta addatur alia reſiſtentia, ut æqualis ſit viribus potentiæ moventis non fiet influxus. Poteſt verò multipliciter augeri reſiſtentia, vel quia ita concipiatur Fibra diſtracta, ut æque nitatur in contractionem ac impetus ſpirituum nititur in diſtractionem, tunc equidem æquis hinc inde viribus nullus fiet influxus; vel ſi Fibra ita concipiatur compreſſa, ut extendi pro tranſitu ſucci nervei a tali momento non poſſit, privabit partem influxu, ut aliqua parte compreſſa nimis experimur.

XLII. Poteſt augeri reſiſtentia tum ex parte fluidi. Si permanente eodem impe-

tus momento ita augetur unda, ut resistentia ad orificium Fibræ præ undæ mole aucta aut major, aut æqualis sit illius impetus momento, unda persistet, nec fiet influxus, si verò non tanta fit unda; ut a momento impellentis superari non possit, sed undæ partes, seu succi componentis sit tantæ molis, ut Fibræ diametro non respondeant, seu illam superent, persistent influxus, nec Fibra turgebit: si verò detur, neque unda major momento, neque partes undæ Fibræ incommensurabiles, seu Fibra majores, seu fluidi minimæ partes per varium occursum ita possint componi, ut constituatur ratione perfecti contactus tertium quid solidum, ac tantæ magnitudinis, ut possit per eamdem directionem motus ferri per basim Fibræ; non verò per verticem, ad verticem subsistet, & permanente eodem illarum partium contactu, & eadem motus directione cum eadem Fibræ resistentia, & fiet influxus mora, seu pars Fibræ ad extremum verticem carebit influxu.

XLIII. At si sit potentia aliqua in quacunque parte Fibræ, qui ita spiritum, seu fluidum in Fibra inclusum moveat tanto momento, quod cum fluidi resistentia fiat æquilibrium inter vires externæ, & internæ potentiæ moventis, fluidum persistet immotum, nec ad aliquam partem magis determinabitur. Si verò potentia exterius applicata moveat Fibram tanto momento, ut possit moventis interni impetum superare, non fiet succi excursus ad partem, non fiet suspensio, sed fiet succi nervei refluxus in cerebrum.

XLIV. Hinc emergit salebrosa sensuum doctrina, quæ eo difficilior redditur, quia præterquam quod versari debet circa materiam quidem, sed adeo tenuem, ut solum concipi possit, & animæ cancellos ingredi debet, a qua sensuum complementum cognoscere etiam inviti cogimur. Unum hoc certum arbitror absque motu ad cerebrum usque communicato sensum fieri non posse. Alterum verò motum hunc cerebro communicari per nerveam Fibram. Tertium necesse est Fibram ab aliquo prius moveri quàm deferat cerebro motum. Quartò non quælibet Fibra potest æquè ac latera moveri. Neque quelibet Fibra potest, ita moveri, ut impressum motum cerebro possit ita communicare, ut sensu fiat. Ne verò longius procedam adducta sigillatim sunt perpendenda, & primò medium sensus, Fibra nempe ad examen est revocanda, quæ cum duo significet, Fibram scilicet, seu tubulum, aut partem solidam, & fluidum, seu spiritum contentum: dico, fibram, seu partem continentem non esse unicum, aut integrum sensus medium, ita ut per solum motum partibus fibræ impressum usque ad cerebrum impetus propagetur soli Fibræ longitudini communicatus.

XLV. Et primò quomodolibet agat in Fibram internum agens, ita ut illam moveat per quamcunque illam moveat directionem, nunquam moveri potest, quin ipsius figura aliqualiter mutetur. Cum verò partes Fibræ inter se ita unitæ supponantur, ut perfectè non cohæreant, sed inter vel plures, vel aliquas, aliquid spatii mediet, necesse est fieri, quod dicemus, Supponatur ergò, movendum esse Fibram per longitudinem, in quo casu magis viget nostra ratio, eò quod difficilius, quàm in quacunque alia directione motus. Fibra mutetur Fig. II. moveatur igitur per Dversus B, & potentia movens sit applicata R, dico, Fibræ longitudinem minui debere. Urgeatur itaque ad R versus O P; vel R magis accedat ad O P, vel non accedat, & persistet in suo primo loco: si accedit versus O P, ita ut fiat minus spatium inter Q O P S R Fibra fiet brevior, quare totum fluidum contentum mutabit locum, seu movebitur, unde potest oriri non a motu Fibræ, sed a motu contenti liquidi in cerebro sensus. Si verò R non accedat ad O P, & ratione spatii vacui, & ratione figuræ planæ possit accedere; ideò non accedet, quia momentum, quo adigitur in contactum ab externo agente, minus erit momento, quo detinetur in distractione a liquido contento; cum verò momento, quo detinetur in distractione,

pen-

pendeat ſolum ab impetu, quo liquidum agitur in Fibras. Si totus impetus in R non poſſit ſuperare reſiſtentiam ad R, multò minus impetus refractus in F, nempè in extremitate ſuperiori, ſeu cerebro vicina poterit ſuperare reſiſtentiam in F; quare ſi R non poteſt loco movere liquidum ad R, multò minus F movebit liquidum ad F, nempe ſpiritum in cerebro, unde ſenſus non excitabitur. Quod verò vigeat ratio majoris inæqualitatis in R & F patet; nam cum impetus ad R integer ſit, & uſque ad F ſemper decreſcat ob occurſum tot reſiſtentiarum; quot ſunt partes fibræ promovendæ; & e contra cum reſiſtentia ad R, ſeu momentum detinens R in diſtractione minus ſit, quam in F, quia impetus a cerebro impreſſus in F ſemper decrevit ob reſiſtentiam tot undarum ſuperandarum, & tamen majus ſit momentum detinens in diſtractione, quam potentiæ momentum in contactum urgens; ergò ſi intrinſecum momentum ad R majus eſt contranitente momento extrinſeco multò magis momentum ad F majus erit contranitente momento ad F, quare aut fibra non movebitur, aut ſi movebitur, mutabit figuram, unde ſenſus principium etit a ſpiritus, non a fibræ motione.

XLVI. Secundò: Si potentia movens fibram Fig. V. ejuſdem TAB. ad A, ita ut urgeat A verſus R centrum fibræ, vel magis A accedet ad R, vel non accedet, ſi non accedet, cum non urgeat, niſi per latitudinem fibra non movebitur. Si verò A accedet ad R, movebitur quidem fibra, ſed non directione neceſſaria pro ſenſu, ulterius, ſi accedet, minor fiet diameter, aut mutabitur figura ſpherica in ellipſim, ſed mutata figura contentum liquidum mutare locum debet, quare movebitur, & cum totum mutetur loco, totum movebitur: nam vel mutatur figura totius fibræ, vel alicujus tantùm partis. Si totius figura mutatur, & totum liquidum movebitur, ſi verò ſolùm pars aliqua, hæc erit ad cerebrum, vel non? ſi erit ad cerebrum, & ſpiritus mutabitur, ſeu movebitur ſi non ad cerebrum, ſed remotè ab illo, nulla fiet, neque a fibra motio, cum neque moventis aliqua motio, ſeu mutatio fiat.

XLVII. Tertiò: A minoribus potentiæ viribus, viribus facilius poteſt fibræ liquidum moveri, quàm fibra ſolidum; quod ex duplici fundamento eruitur. Primum eſt deſumptum a mole, ſeu a materia; materia enim quo major eſt, eo majores requirit in potentia movente, ut moveatur vires, quo minor minores habita ſemper eadem ratione, ſeu, ut dici ſolet, cæteris partibus. Nam non me latet, facilius elevari ſaxum 50. librarum, quam vectis ſolum 20. librarum, ſi in alterutra extrema parte illa capiatur, dummodo ſit 5. tantum pedum longitudinis. Fibra verò meo judicio ſupponitur majoris longe ponderis, quàm contentum liquidum. Hunc verò ponderis fibræ exceſſum ſupra contentum liquidum mihi ſuadeo, quia cum minimus ſit fibræ tubulus, adeo ut oculis intueri non poſſit, ſed tantùm ratione concipi, ſi fibræ ſolidum, aut minus, aut æquale ſpatium ac porus, ſeu ejus foramen occuparet, ſicuti non videtur fibræ foramen, ita nec videretur ipſa fibra. Si ſumi poſſet unica fibra, quæ tantum occuparet ſpatii, quantum capitur ab orificio, ſeu poro fibræ, ſi non poſſet conſpici orificium, ſeu foramen fibræ, nequæ fibra, ſeu ſolida pars circa foramen poſſet conſpici, quia cum idem ſupponatur ſpatium occupatum a fibra, ac poro fibræ, ſi non intueretur porus, neque poſſet intueri fibra; & multo minus poſſet intueri fibra; nam ſi ſpatium foraminis collectum non cadit ſub oculos, neque ſpatium diſgregatum a fibræ ſolido occupatum ſub oculos multò minus cadere poteſt, quod ut clarius percipiatur.

XLVIII. Supponatur Fig. V. TAB. VI. æque ſpatium occupari a partibus A B C, Q I K cum reliquis omnibus ſimul, ac a ſpatio comprehenſo inter illum circulum: dico, ſi non videatur ſpatium comprehenſum intra circulum, multò minus videri poſſe partes A B C cum reliquis, quia ſi quod unitum videri non poteſt,

multò minus divisum videbitur, cum verò non videatur spatium signatum ad R unitum, multò minus videbitur spatium A B C divisum. Si verò non sumatur una fibra sed fasciculus fibrarum, dico, cum non videantur pori fibrarum, neque fibras ipsas videri, & ratio est, quia si fibræ unitæ viderentur, ideo viderentur, quia fibræ se contingerent, & quæ videri non poterant divisæ, poterunt unitæ, sed duo circuli, hic enim sumimus non longitudinem; sed latitudinem fibræ, se non contingunt, nisi in puncto, aut saltem physicè loquendo; secundum minimam circuli partem, sed si totus circulus simul videri non potest; ergò neque duæ minimæ circuli partes, quales solum conspici in fibrarum seu cylindrorum unione possunt, videbuntur; at cum nervorum fasciculum in sua sectione videamus absque pororum intuitu, dicendum majorem esse continentis, quam continenti materiam, quare majores potentiæ vires pro illa, quàm pro spiritu movendo requiruntur.

XLIX. A compositione quoque fibræ ratio eruitur, qua vinci potest, majorem esse continentis, quàm continenti materiam, nam in duobus æqualibus spatiis ibi major est materia, ubi major est materiæ partium contactus; sed in fibra major esse debet partium contactus, nam in liquido nervorum, ut ex se patet, fluidus enim est nervorum succus, & fluida illa sunt, quæ secundum minimum se tangunt dummodo sint in minima mole, vel fibræ partes æquè per minimum se tangunt ac succi partes, vel secundum spatium majus minimo; si secundum minimum se tangerent, fibra æquè esset quid fluidum, ac succus, quod cum non sit, secundum majus spatium se tangent, quare in fibra major est materia, quàm in succo ejusdem fibræ; ergo succus nervorum ratione quantitatis facilius moveri potest, &c. quod erat propositum.

L. Alterum desumptum est argumentum a partium figura. Aliæ namque partes constituunt nervorum liquidum, aliæ fibram, partes scilicet illius liquidi magis esse debent motui pronæ, quam fibræ componentia, nam cum de ratione solidi sit contactus, seu partium cohæsio, quo perfectior erit partium cohæsio, eo firmius solidum erit; illa verò est perfectior cohæsio, quæ est inter plura duarum partium puncta sit contactum, quo major est partis superficies, & quo magis per rectam lineam sunt disposita puncta, seu quo magis prona est facies, contrario vero modo de fluidis dicendum, quæ eo sunt talia, quo inter illorum partes minor est contactus; cum vero pars, quæ secundum minimum se tangit, sit figuræ, quæ accedit ad sphæricam, partes componentes liquidum nervorum accedent ad sphæricum, & quæ componunt fibram, ad planum. Cum verò partes sphæricæ, aut sphæricæ figuræ proximiores facilius moveantur, quàm quæ planæ; & hoc ratione contactus, qui minor est sphæricis, ac minus resisti, major est in planis, ac magis resilit, dicendum est succum nervorum facilius moveri, quàm fibræ partes, quod erat secundo fundamento demonstrandum.

LI. Restat igitur dicendum cerebro motum communicari a liquido nervorum, a quacunque causa in refluxum acto, tanta tamen vi, ut quascunque possit superare resistentias. Quæ verò ratione motus hic nervorum fluido communicetur explicatum fermè superius fuit, a quo tamen cum tota sensuum res pendeat; nitidius enucleandum. Sit igitur Fig. V. ejusdem TAB. Sectio fibræ, & sit aliquid, quod tangat fibram in A; dico, illud tagens ad hoc ut sensum producat, debere movere A a suo loco, ita ut accedat ad R, & succus contentus in spatio R moveatur qua potest, dummodò cerebro quoque motum communicet. Quod, ut cognoscatur, debent præsciri, quanta debeat esse moventis vis, quanta corporis moti resistentia, & cur succus ille motus debeat agi in refluxum usque ac cerebrum.

LII. Pro primo: Pars A, cum sit minima pars fibræ tantæ est tenuitatis, quantæ sunt partes illæ, seu illa effluvia, quæ per-

perſpirationem conſtituunt, quod vero tantæ ſit tenuitatis: patet; nam cum pars A a fibra eſt diviſa perſpirationem conſtituit, ſed partes perſpirationis, dempto ſpiritu minimæ in corpore ſunt; ergo pars A erit minor quocumque in corpore poterit conſiderari ſub ratione talis texturæ corporis applicabilis. Verum enim eſt partem A minimam eſſe, ſi ad partes corporis referatur, ſi verò ad parte corporis refereratur, ſi verò ad partes materiæ, minimam non eſſe fateor; ſed partes in corpore compoſitæ conſiderantur; ergò pars A ratione ad partes compoſitas minima erit.

LIII. Hæc minima pars A ad hoc ut moveatur; vel requirit partem majoris molis, ſeu materiæ, vel niſi majoris materiæ ſaltem majoris impetus. Quod igitur debet movere A, debet eſſe majoris materiæ, nam cum majorem materiam ſequatur major gravitas, pars majoris gravitatis habebit potentiam majorem parte A minoris gravitatis; ergò pars majoris materiæ ſuperat partem minoris materiæ, ſeu partem A, ſed quælibet aſſignabilis materia extra corpus, quæ ſenſibus ſubjiciatur major eſt A, quia tenuitas partis A fugit etiam captum noſtræ mentis; ergò quælibet materia aſſignabilis, quæ captum non fugiat A. prout partem A movere poterit; poterit quidem A non moveri, non verò propria reſiſtentia, ſed vel ob contactum cum reliquis, vel ob fluidi inclusi majorem impetum.

LIV. A inſuper moveri poterit a quacunque minoris materiæ parte, dummodo exceſſus impetus ſuppleat defectum materiæ, neque multi impetus gradus requiruntur; ſed tot ſufficiunt, quot uniti cum potentia materiæ conſtituant potentiam compoſitam ex gravitate, & impetu, quæ poſſit ſuperare ſimplicem potentiam pendentem a gravitate; ſed cum in minima materia, ut ſuperius vidimus, minima ſit potentia pendens ab intrinſeco; ergò minima facultas, ſeu potentia ad illam ſuperandam requireretur; ſed cum etiam minimus impetus ſit major potentia non minimæ materiæ, ſuperabit aliquam, & magnam gravitatem; ergò minimus impetus ſatis ſuperque erit una cum potentia materiæ minoris ad ſuperandam reſiſtentiam majoris materiæ.

LV. Si verò pars A non debeat moveri contra vim gravitatis, ſed vel debeat moveri horizontaliter, minor requiretur moventis vis, cum minor ſit mobilis reſiſtentia, multo minor erit, ſi ſecundum gravitatis lineam moveri debeat. At ſupponatur ſperandum eſſe contactum; quo A adhæret H B, & alterum quo adhæret Q & I, ita ut Q & I debeant moveri a contactu P & K, & contactu B & H, adhoc ut accedant premente A ad R & mutetur fibræ figura, dico, debere multiplicari agentis, ſeu moventis potentiam prout creſcit mobilium contactus; ſi vero creſceret alia ſeries movendarum partium, non ſufficeret augumentatio unius gradus, ſed tot deberent eſſe gradus, quot eſſent novi ſuperandi contactus; ut ſi frangenda ſit virga, & ſufficiat unus gradus, duo non ſufficient pro duabus unitis frangendis, præter enim duarum reſiſtentias nova ſuperanda unio, quare quæ vis diviſas poterat ſuperare; collectas non ſufficit.

LVI. Alterum reſiſtens, ne ſenſus fiat, eſt influxus liquidi nervorum verſus inferiora, qui non ſolum cohiberi debet, ſed agi in contrariam partem, ſeu verſus principium, qui quidem refluxus mutata fibræ figura facilius eſt; quod ſequatur. Facilior enim eſt ille motus inter duos ſecundum terminos oppoſitos, qui habent eumdem, aut æqualem impetum idem percurrendum ſpatium minores habet reſiſtentias; atqui refluxus ac influxus æqualem habent impetum, idem percurrendum ſpatium, at refluxus minores reſiſtentias; patet idem eſſe amborum ſpatium; æqualis eſt & impetus, nam tantus fuit in cerebri preſſione impetus, ut potuerit mutare fibræ figuram illam extendendo, tantus in ſenſibili, ut illam mutaverit ad minus ſpatium coarctando ergo æqualis eſt impetus quoad figuræ mutationem, majores vero reſiſtentias habet

in-

influxus, quàm refluxus, liquidum namque influens debet progredi a basi ad verticem coni, refluxus a coni vertice ad basim. Secundò influxus cohibetur a fibræ partibus; nam influens, & in illas impigens debet eas a contactu magis dimovere, ut amplior fiat pro nova unda fibræ capacitas; è contra in refluxu, cum ille non requirat partium extensionem, eo quod ex angusto in latum procedit, non cohibetur a nisu partium in contactum, sed magis promovetur, quare minor est resistentia; ergo facilius fiet refluxus, &c. quod erat propositum.

LVII. Insuper varius est impetus modus a cerebro versus exteriora, ac ab exterioribus versus cerebrum, seu a sensibilibus. Cerebrum namque totum fibræ orificium premit, ac totam undam adigit in influxum, sensibile verò ita fibram comprimit, ut non quælibet pars necesse habeat in motum adigi; sed solum aliquæ; illæ nempe, quæ & motui sunt faciliores & refluxui magis accomodatæ. Minimæ verò partes ratione parvitatis materiæ facilius moveri possunt, quàm crassiores, pro quarum resistentia major requiritur vis movens, & magis refluxui sunt accomodatæ; nam præter minorem materiam minoris etiam sunt molis; omitto figuram, quamvis illa supposita circulari proxima inutilis non sit, quare illi minores sternuntur a contactu crassiorum partium resistentiæ, quare nec crassioribus motis, illæ usque ad cerebrum impelli possunt, at cum facilior sit motus aliquarum partium quam omnium, facilior erit refluxus in sensu, quàm influxus a cerebro. Nec arduum esse debet huic fidem adhibere; posse nempe, tenuiores partes moveri crassioribus immotis, etiam in corpore fluido, si quis enim contra ventum loquatur; ventus non cessat, & tamen qui ad stantem ventum est, prolata audit verba; non tamen eadem facilitate, distantia, aut celeritate, nisi aut staret ventus, aut contra staret.

LVIII. At supponatur mutata fibræ figura non posse fieri refluxum in cerebro. Peto: mutata figura vel idem persistit liquidi situs, vel mutabitur. Certum equidem est restricta figura liquidum, quod in parte fibræ restrictæ continebatur, in illa amplius non posse contineri: vel igitur liquidum sibi proximum removebit, seu repellet, ut sibi locum cedat, vel extendat fibram, ut aucta illius diametro possit in fibra absque actione in proximum liquidum contineri, sed minori impetus momento potest removere liquidum sibi proximum, quod idem est, ac in refluxum agere, quàm fibram extendere, ergò facilius potest refluxus fieri, quàm fibra moveri seu extendi, hoc enim patet ex num. XLVIII. XLIX. in quibus vidimus, majorem esse fibræ resistentiam, quàm fluidi intra fibram contenti, tum ratione quantitatis, tum ratione dispositionis, & figuræ; patet ergo multiplici de causa mutata fibræ figura, seu minus spatium coarctata refluxum liquidi nervorum fieri debere.

LIX. At, ut vidimus, non in qualibet fibræ mutata figura fieri debet refluxus, quia eo pacto potest fibræ figura mutari, ut non coarctetur, sed extendatur, ubi vides, cum nulla possit a partibus magis extensis fieri præssio supra nervorum liquidum, non posse illum in contrarium adigi motum, seu refluxum, a quo unicè sensus dependet; quamvis tamen posset fibra, & ab aliquo externo simul & extendi quoad latitudinem, & elongari attamen talis fibræ figuræ mutatio absque sensu contingere non potest, quia, cum sit externum agens debet antequam in fibram agat, seu producat, & extendat in Fig. II. TAB. VI. illam prius tangere, nec tangere eam potest tanta vi, ut illi adhæreat, quin illam prius comprimat, quare prius debet fieri sensus, qui brevi cessaret, si fibra veniret in suppositam figuram.

LX. Modum verò refluxus sensibilium varietatem indicare, pro certo ferme statui posset; nam, cum tota ratio sensuum pendeat a refluxu, tota varietas sensibilium pendebit a modo refluxuum, nam prout varius est sensibilium modus, &

acti-

activitas, varia quoque eorum debet esse actio a posito enim agente, quod possit varie in fibram agere, non fiet variante actione idem semper refluxus. Sit exemplum de tactu. Si leve corpus tangatur, ideò leve potest judicari, quia omnes illius superficiei partes omnes simul fibræ partes tangant, quæ sunt ad contactum positæ. Si verò corpus aliquod ita fibram tangat, ut solum aliquæ corporis tangantur hinc, inde mediis non tactis, corpus inæquale, seu scabrum dici poterit, eò quod non omnes æquè illius sectionis fibræ partes tangant. His verò duobus tactibus probabile est asserere non eodem modo moveri liquidum nervorum, cum omnes æque partes tangantur, ac cum solum aliquæ aliis partibus intermediis non tactis; quare, cum eodem modo liquidum non moveatur, idem non sit refluxus, quare a modo, seu a varietate refluxus varietas sensibilium percipiatur. Hi verò refluxus immensa propemodum varietate inter se possunt discriminari. Potest primò varietas pendere a quantitate liquidi refluentis, ita ut tam inter se duo sensibilia differant, quàm potest augeri, & minui liquidi refluentis quantitas, quod quàm lata discriminis via, secundò potest pendere ab ipsa quoque materia refluente, ita ut si tenuior refluat unum judicetur agens sensibile, si minus tenuior alter percipiatur. Hic quoque quàm potest hæc materiæ qualitas se tenuitas propagari. Tertio a motu potest sensibilium fieri judicium: alia enim possunt majori impetu liquidum in reflexum cogere, alia verò minori, quæ quanta sit impetus varietas, quot ejus gradus, a quibus singulis speciale potest pendere sensibilium judicium, omnibus patet. Non eadem puto vi in refluxum agi nervorum liquidum ab igne, ac a glacie; quare refluxus major aut minor celeritas, & impetus potest sensibilium diagnosim in mente excitare. Hi sunt præcipui sensibilium discriminis fontes, quamvis nec alius deficeret, nec magnæ ubertatis, nec captu adeo facilis; quare hoc satis pro hac provincia.

LXI. Non cujuslibet fibræ fluidum æquè & celeriter, & copiosè in refluxum agi posse cognitum puto. Ratio enim petenda est a fibrarum textura, nisi & spiritum, seu liquidum in causam vocare velimus; nam, ut exposuimus, quo major est fibræ resistentia, seu quo plures sunt fibrarum partium series, eò major requiritur vis, ut fibræ Figuræ mutetur, quare si majori facilitate comprimeretur fibra constans duabus seriebus, quàm constans quatuor seriebus, facilius liquidum fibræ minus resistentis in refluxum agetur, quàm liquidum crassioris Fibræ, quinimmo dabitur agens, quod movebit in refluxum liquidum tenuioris Fibræ, nec movebit liquidum crassioris, hic est sensuum varietas, seu quinarius numerus.

LXII. Hinc & rudioribus licet Creatoris sapientiam intra proprium corpus nullibi non exculptam admirari. Sensoria intueatur, ac uniuscujusque agendi modum pensitando, mirum quanta reperit, quæ potius animi cultum, quàm imparem mentis stuporem exigent. Singulorum percurrens sensuum objecta, eorum elucet in opere, seu in sensu facilitas, quæ, ut num. superiori diximus, a Fibræ textura pendere facile est eruere. Retinam in oculo præcipuum visus instrumentum, quidquid de choroide dicatur, sedulo perpendamus, quæ vix, ac ne vix solida appareret, sed potiùs malè concretum fluidum, adeo tenella est illius textura; nec fortior compages tanto operi par esse poterat, minimum enim fuminosum corpus, seu facilè evanescens luminis activitas ad majorem superandam resistentiam impar fuisset; ac spiritus in Fibris hospitantes immoti stetissent, nisi & leviſſimo attactu mutata tenerrimæ Fibræ figura, in refluxum adigi potuissent.

LXIII. Succedit oculo auris, quæ quidem, cum a tenui percellatur objecto, tenue, nec admodum resistens organum, exposcit. Et a cerebro conspicitur inter nervum ad intimam autem per ingentem pro sensu, ac per extimam percurrentem motus gratia discrimen. Ille enim tenuior,

ior, hic durior sese exhibet, nec durior ille potuisset pro auditu ob acris pressione in sono contingente flecti, augetur quidem phonici radii in aure activitas, sed ubi latus Fibræ paries comprimendus fuisset, major inventa foret activitate moventis mobilis resistentia, hinc teneriori opus fuerat, quidem facilius movetur, eo quia sonori radii ob conicam auris figuram, ac secundum helicem lineam dispositam sæpè coeuntes, ac orthophonismum producentes, mirum quantum augeantur, ac validius in reflexum nitantur.

LXIV. Et in reliquis sensibus servatur hic ordo. Minoris sunt activitatis quæ odoratum efficiunt, quàm quæ gustum objecta, hinc & in naribus tenerior Fibræ textura, ideoque facilior ab alienis objectis molestiæ sensus. Tactu reliquis durior est, quare & ejus Fibræ durioris texturæ fore opus erat; at gustus quidam tactus est, objecta enim immediatè apponi, ut cognoscantur, necesse habent, at minori vi inhibent, ut gustum moveant, quàm ut legitimum tactum; nam quæ reliquo corpori, & mediocriter calida apparent, linguæ adurentia videntur, adeo discrepant Fibrarum texturæ, adeò facilior est gustus fibra, ut ab eodem objecto moveatur & majori vi in refluxum agatur nervorum liquidum.

LXV. Hæc brevi calamo de sensibus quorum posset, pro rei dignitate agendo in non correptam molem tractatus exurgere, ac etiam de dolore pauca, qui nihil est præter sensus excessus. Æquè enim in sensu, ac in dolore liquidi requiritur in cerebrum refluxus, at refluxus, modus illorum est causa discriminis. Cum enim dolor sensus sit, quæ pro sensu requiruntur, exiget, nempe, ut fibra mutetur, seu varietur figura, angustetur scilicet, & ut liquidum in cerebrum refluat, a cujus refluxus modo dedu x mus sensibilium varietatem. Si verò modus ille adeo variet, ut magna vi refluxus in spiritus cerebri hospitantes impetat, & eorum fermè nexum solvere moliatur, dolor dicetur. Dolor enim, seu sensus excessus, aut molestia fieri non potest, quin causa illius molestiæ seu doloris esse possit corpori inimica; irritum enim esset & fugere, & abhorrere, è quo nobis nihil metuimus, quare dolor non erit quicunque refluxus, sed refluxus, qui corporis machinam possit evertere, quare, ut conservetur, inditum est a supremo Conditore hujus machinæ, præsidi animæ, ut hos occursus fugiat, & pro posse eliminet.

LXVI. Dolor igitur nec sine refluxu, nec sine exuberanti refluxu fieri potest, cum enim doloris judicium fiat in cerebro, sed non in quacunque cerebri parte, sed pro ut levissima suppetit conjectura in cerebri meditullio, quoties, aut motus excessus ad cerebrum non pertinget, aut refluxus non fiet, nec sensus, nec dolor excitabitur; hoc enim luculenter patet in epilepticis, in quibus quamvis contingat maximus spirituum motus, pro validissima musculorum contractione, aut in phræneticis, nullus tamen contingit dolor, in illis enim fluxus ad partes, non a partibus refluxus ad cerebrum fit.

LXVII. Mea nunc est, quoniam de doloribus, & sensu fuit sermo, causam exponere, cur ossa, quæ meo judicio sunt nervearum fibrarum glomeres, & sensu careant, & dolore: sensus, seu hujus excessus dolor duplici de causa potest non fieri, aut quia fibræ figura mutari, aut quia contentum liquidum in refluxum aut sufficientem refluxum agere non possit. Verum quidem est, ossium fibras difficillimè figuram mutare, eò quod demonstrante eorum duritie, constitutivæ fibræ pluribus constant particularum seriebus, quare, cum plurimi sint superandi contactus, maxima vis pro mutanda figura requiritur, at tandem saltem serra, qua dividuntur, mutatur figura; cum verò dolor neque sectio esse fiat; aliunde ratio est petenda scilicet ab impedito refluxu, qui ideò impediri potest, eò quia etiam secta fibra illius partes possint quidem dividi, at non adigi in majorem contactum, a quo fibra angustetur, aut si veniat in majorem contactum, adeò minima sit contactus

atus discrepantia, ut in minima quoque fiat fibræ angustia; si enim secetur tenella populus virga, sub secante illa complanatur, si verò quercus, aut buxi frustum; sensus mutationem non percipiet: fieri ergò potest aliqua, sed minima ob ossium partium firmam cohæsionem fibrarum angustia, hinc minimus refluxus: at perpendenda est materia refluens, quam in ossibus ab aliis partibus aliqualiter discrepantem puto ob ea, quæ diximus, num. XII. nam cum ossium substantia ob firmiorem contactum non sit æquè, ac aliarum partium difflabilis, succus in illis fibris contentus diutius detinetur, ac a continua cerebri pressione magis premitur, ac ille coarctatur; & in majorem contactum, seu majorem motui resistentiam adigitur; ulterius cum semper cerebrum illas fibras præmat, nec succus possit progredi, fit veluti tenuiorum partium expressio; nam omnes compressæ veluti in musto fit, tenuiores resiliunt, crassioribus intra fibras remorantibus, quare crassiores nervorum fluìdi partes ossium fibris inhospitantur, unde mirum non est, nisi partes crassiores, & motui resistentes per minimum compressæ, in refluxum agantur, ut sensus, aut dolor fiat, alibi de hoc iterum habebitur sermo.

LXVIII. Alterum, neque hucusque solutum problema, solvendum supereſt, cur scilicet secta cerebri cortice nullus dolor contingat. Ut dolor contingat, vidimus, necessum esse vehementem fieri in cerebri meditullium nervorum liquidi refluxum, qui, cum in sectione cerebri corticis non fiat, dolor contingere non potest; suppo natur igitur secta cerebri cortex, quid fiet? spiritus hospitantes in tubulis corticalium grandularum excretoriis ferentur versus meditullium; sed etiam absque sectione per arteriarum impulsum ferri debeant ad meditullium, quare cum sit naturalis fluxus, non verò refluxus, quia a meditullio spiritus non feruntur ad corticem, sed a cortice ad meditullium dolor non continget, alioquin si contingeret in quocunque effreni hujusce liquidi motu fieret, cui observatio repugnat.

LXIX. Non tot, quin plura suppeterent, solvenda problemata, sed selectiora sub trutina revocanda, inter quæ sit cur partes molles corporis frigore rigeant; ac cur rigidæ sensu careant. Statuimus superius rigiditatem, seu duritiem a partium majori cohæsione pendere, quare, ad hoc ut membrum aliquod rigeat, debent partes illius in majorem venire contactum, quàm prius erant. In aere gelido, cum partes sint magis pressæ, magis quoque gravitant, quare prementes membrum aliquod, ita quoque possunt illius partes premere, ut externi prementis vi minimæ fibrarum partes possint superare quæcunque impedimenta, puta tenuissimum aliquod inter particulas fibram componentes, aut impetum contenti fluidi, a quo in distructione detinentur, & in majorem venire contactum, seu in majorem cohæsionis gradum, unde rigiditas, seu durities; hinc pars rigida crispa apparet ob minorem fluidorum influxum ob compressas cavitates, quod verò ita constituta sensu careat, patet; nam cum ad hoc, ut sensus fiat, debeat fieri fibræ mutatio, seu major angustia, cum partes sint in perfecto contactu, in majorem venire non possunt, quare fibra angustari non potest, ideoque nec adigere contentum fluidum in refluxum. Potest etiam, & probabilis, asseri propter firmiorem contactum clausam fuisse fibræ cavitatem, ita ut nullus possit spiritus pervadere, quod experientia evincitur; partes enim diu rigidæ moriuntur, quare cum nullus insit In rigida fibra spiritus, quamvis & fibræ figura posset mutari, tamen refluxus non fieret, cum non sit spiritus influens. Hujus verò ecce ulteriorem probationem; calefiat pars, rarescit ambiens aer, quare minus premit, cum minus premat, partes minus pressæ minus distractioni resistunt, unde spiritus influens per impetum a cerebro impressum paulatim fibram extendit, cavitatem aperit, ac partes fibram componentes a cohæsione dimovet; deficiente in meningis systole cerebri pressione cessat, aut minuitur liquidi in fibram impetus,

quo imminuto partes fibræ ab impetu nimis divulſæ iterum in contactum nituntur, ac fluidum comprimunt, & in refluxum adigunt, unde in principio calefactionis rigidæ partis punctorius dolor ſolet ſuboriri, qui tandem ceſſat, cum veluti in æquilibrio ſiſtuntur, & fluidi, & fibræ vires, itaut nec nimis fibra prematur a fluido, nec fluidum in refluxum agatur a reſtitutione, ſeu contractione, & ſyſtole fibræ, unde patet problematis ſolutio.

LXX. Cum ſæpiſſime contingat audire nervos relaxari, ſit operæ pretium inquirere, quid ſit, & quì fiat nervorum relaxatio. Prout mihi conſtat, aliquid relaxari dico, cum minus tenditur, ſeu cum ſecedit a majori tenſione, in qua prius erat. Funis ex. gr. relaxari dicitur, cum minus tenſus eſt, quod dupliciter fieri poteſt, cum ſcilicet immutata illius figura, aut craſſitie, ſolùm elongatur per alterius additionem, aut ſi funis ideo tenſus erat, quia aqua madidus, evaneſcente humido illum tendente, funis relaxatur, eo quia decreſcente latitudine longitudo augetur, unde relaxatio. Nervi igitur tunc relaxati dicentur, cum erunt minus tenſi, ſeu magis elongati, quod cum non poſſit contingere, eo quia illis addita ſit alia nervi portio, ut magis extendantur, reliquum eſt dicere illos relaxari, quia in latitudine minuantur, quomodo verò in latitudine imminuti relaxentur, patet rudi exemplo. Accipiatur inteſtinum, ſit hoc turgidum, ſeu ab aere diſtentum bipalmare ab utraque parte trahatur, itaut tenſum fit; ut relaxetur, ſeu ut aliqualiter ſuperet menſuram bipalmarem, nil aliud requiritur, quàm ut aeri incluſo, & diſtendenti pateat exitus, ſtatim exeunte aere inteſtinum flacceſcit; ac, ut dicunt, relaxatur, eo prorſus modo de nervis dicendum, tunc nervi, ſeu fibræ ſunt tenſæ cum illarum cavitates a liquido nervorum infarciuntur ita ut partes fibræ præ ſucci turgentis impetu neceſſe habeant a contactu removeri, ſeu extendi; ſi verò extendens ſpiritus deficiat, ita ut partes fibræ non ſint amplius in diſtractione detentæ; in cohæſionem venient, quare minuetur fibræ dilatatio, & augebitur longitudo, unde relaxatio.

LXXI. Quo verò modo hæc fibræ mutatio contingat, videatur num. XIII. in quo apparebit partes Fig. I. per impetum urgentem in latum diſpoſitas eſſe eo modo, quo ſunt in Fig. IV. Si verò ceſſet impetus, quo partes a proprio loco dimotæ fuerunt, remanente adhuc interna vi, ſeu preſſione a gravitate pendente, partes reſtituentur in priſtina loca, quæ exiguntur ab eorum vi, quare redibunt ad diſpoſitionem, qua erant in Fig. I. ſeu fibra elongabitur, ac relaxabitur.

LXXII. Hujus veluti conſequens eſt fibram poſſe contrahi, ſeu magis tendi; nam ſi relaxatio eſt fibræ elongatio, tenſio relaxationi contraria erit fibræ abbreviatio, ſeu turgeſcentia, & cum relaxatio pendeat a privatione liquidi fibrarum illas non extendentis, contractio pendebit a ſucci ſatis fluidi copia illas dilatantis. At contractio poteſt ab alia cauſa pendere, præterquam a liquidi turgeſcentia; ſi enim, utpote alibi oſtendimus, Fig. I. ſit facultas quomodolibet agens, ita tamen ut dimoveat F a contactu H I, & pariter removeat R ab O P, & K M ab L, ut in Fig. II. Certum eſt fibram in eo ſtatu elongatam, ac dilatatam eſſe; ſi verò facultas illa, quæ partes ita dimovit, ab actione recedat, ita ut partes liberæ hoc eſt R non detentum verſus C D, & F verſus A B, poſſit F venire in contactum H I, & R in contactum O P, fibra contrahetur abſque eo, quod extendatur, hoc eſt, abſque influxu liquidi copioſioris.

LXXIII. Hinc ratio habetur, cur nempe in fibra exciſa ab animali vivente videatur aliqualis contractio. Primò partes fibræ, puta, F & R ab aliis diviſæ in diſtractione amplius non detinentur, quare ſibi relictæ poſſunt in aliarum contactum venire, unde contractio. Secundò cum prædictæ partes F & R in diſtractione detinerentur a liquido incluſo, quotieſcunque liquidum illud per ſectionem evaneſcit, non amplius agit in F & R, quare a contactu non impeditæ in contactum, ſeu co-

hæ-

hæsionem veniunt, & contractio fit. Potest quidem hæc contractio diutius perseverare, prout partes liquidi paulatim, & sensim avolant, quare paulatim deficiente causa, quæ in distractione detinebat paulatim etiam distractio cessaret, seu fieret contractio. Potest ulterius fieri alternatim, & contractio, & distractio, nam si partes fibram constituentes Fig. V. ejusdem Tab. ob remissum cerebri impetum adeò comprimantur, seu ob deficientem vim aliquid in distractionem adigentes in tantùm veniant contactum, ut partes crassiores aut tenuiores liquidi in R contentæ nimis premantur, ita ut non amplius sit æquilibrium inter potentiam nitentem in distractionem, ac contractionem, sed si superet potentia nitens in distractionem, iterum partes A B C D, &c. removebantur a contactu, & fiet fibræ dilatatio; si verò partes internæ succi ita expansæ sint, ut non possint resistere partibus in contractionem nitentibus, fiet contractio, & hoc quousque inter externam, & internam potentiam sit æquilibrium. Hoc passim intuetur in folle lusorio, qui ab alto decidens, ac terram percutiens non sistitur, sed resiliit, iterumque resiliit, donec æquilibrentur vires externæ, & internæ, nempe impetus, & aeris. Et hæc esse potest ratio, cur cor ranarum avulsum diutius systolem & diastolem protelatur, eadem nempe, aut quàm diximus de paulatim viscidioris succi avolatu, sive quam attullimus de alternata actione fluidi cum solido, pendente a viribus utriusque extra æquilibrium positis.

LXXIV. Determinata fibræ tensione, seu contractione, & remissione, seu relaxatione; videndum esset, quin in fluidorum motibus possent præstare. Apprime pro hujusce rei explicatione arridet exemplum, quod hauriri & experiri potest in ludo sphæristerii, vulgo *racketa*, si fides, quibus texitur sphæristerium, tensæ sint admodum: ad quemcunque & levem pilæ allisum ad fides, illa resiliit, & magis impetu magnum spatium percurrit: contra verò si fides tensæ adeò non sint, sed laxæ & molles facillimè ad pilæ allisum cedunt, nec nisi remisso admodum impetu, & per brevius spatium pilam propellunt. Modo ad rem nostram: fibræ, vas aliquod contexentes, tensæ sint, seu contractæ, ad fluidi allisum non cedent, seu flectentur, nisi per tantum spatium, quantum exigit illa vis, quæ agens in fibram, fibræ partes à contactu removet; cessante liquidi impellentis vel, partes in contactum nituntur, quare per conceptum ab externa pressione impetum in contractionem veniunt, & liquidum tanto impetu propellunt, quanto partes fibræ fuerant a cohæsione dimotæ, unde liquidum promovetur, & celeritas augetur. Si è contra non a tensis, sed a remissis, seu laxis fibris sanguineum aliquod vas componatur, laxi quoque erunt ejus parietes, quare liquidum ad latera veniens prius debet Fibras tendere, seu ad longitudinem, quàm potest habere citra partum distractionem, perducere; in quo faciendo si fluidi impetus consumatur, a vase illum repetere non potest, quia Fibræ cum in ea tensione, in quam devenere citra distractionem partium, in æquilibrio sint virium, seu, ut dici solet, in statu naturali, non verò violento sese non contrahent, quare fluidum intra vas inclusum non promovebitur, sed in eo situ hærebit, nisi aliunde, nempe ab alio fluido impetus adveniat.

LXXV. Si verò præter extensionem fibræ fiat, ut particulæ fibræ a contactu dimoveantur, & fibra tendatur: remittent sanguinis, aut alius liquidi impetu, vel superante potentia, qua particulæ fibræ in contactum nituntur, potentiam, qua particulæ a contactu dimoventur, partes Fibræ venient in contactum, seu tantùm fermè restituentur, quantùm fuere distractæ, quo cum pervenerit, ulterius non urgent seu venient in pristinum statum, seu iterum laxæ ut prius, evadent; quare tantùm solùm impetum sanguini, aut alteri fluido communicabunt, non quantum habuit fibra in utraque tensione,

ſed ſolum in illa tenſione, quæ æquilibrium excedebat, ſeu quæ particulas fibræ a contactu dimovit: quare impetus fluidi minuitur, & motus retardatur.

LXXVI. Alia verò ratione, & contractio, & relaxatio in fluidorum motum agere poteſt, ſi nempe ex illis fibris non conſtituatur fluidi vas, ſed tantùm illud circumdet, & debeat ſuo motu illum promovere. Si, ut paſſim in corpore contingit, fibra vas circumdet, & ſuo motu ſyſtolis & diaſtolis debeat fluidum promovere: ſi fibra illa circumdans laxa fuerit ſua contractione, aut ſyſtole circum vas, aut minimè, aut nihil fluidum premet, quare aut nihil, aut minimè illud promovebit. Si verò tenſa ſit fibra, & ſeſe dilatando vas comprimat, & liquidum urgeat, illi motum nec tenuem communicabit; ſi demum adeò tenſa ſit, ut nimis ſeſe extendendo vas comprimat; & veluti ſtrangulet non ſolum illiquido motum non communicabit, verùm anguſtum nimis diametro illius curſum remorabitur.

LYXVII. Nec inutile erit, quid in his duabus fibrarum affectionibus, & ab aqua & ab oleo haberi poteſt, & quomodo illud fiat, perpendere. Supponamus injectam primo ventriculo parti quidem fibroſæ frigidam. Hæc dupliciter in fibras agere poteſt, hìc tamen præſcindo a quantitate, quæ eſſe poſſit ventriculo oneroſa admodum, & moleſta; poteſt ſcilicet agere, aut fibræ partes premendo, aut intra illas ſeſe inculcando, ſeu intrudendo. Videndum hìc eſt quanam probabilius actione aqua in fibram poſſit agere, an alterutra, an utraque? Pro quo dico, aquam debere agere per quod, & facilius, & citius poteſt agere: quare cum aqua poſſit citius, & facilius agere preſſione, quàm intruſione aquam preſſione in fibras agere probabile eſt. Facilius frigidam preſſione agere poſſe patet; nam premendo partes fibræ, illarum vires adjuvat, quibus in cohæſionem nituntur, quare non agit premendo actione abſoluta, ſed compoſita expreſſione aquæ, & niſi partium, & nec debet validas reſiſtentias ſuperare, ut partes in contactum ducat, nihil enim contractioni reſiſtit præter contentum liquidum, quod ſuo impetu partes contactu dimovet. Difficilius verò intruſione agere poteſt, nam non debet agere contra liquidum, ſed contra ſolidum, quia adhoc, ut ſeſe intrudat inter duas particulas, debet illas contra propriam vim a contactu dimovere; cum verò difficilius ſit, & operoſius in ſolidi partes quam in fluidi agere, & eo magis, quando partes ſolidi fluidum excedunt, ut ſupra oſtendimus, difficilius erit aquæ agere per intruſionem, quàm per preſſionem. Cum igitur difficilior ſit intruſio, quàm preſſio, tardior etiam erit, quare cum preſſio ſit facilior, etiam citò ſit, cum vero fiat preſſio, intruſio fieri non poteſt, quia alteri altera adverſatur; preſſio enim in contactum partes urget; intruſio verò a contactu removet; ergò ſi fiet preſſio, intruſio non fiet; aqua igitur in fibram tantùm preſſione agit.

LXXVIII. Loquor hìc tantùm de fibra, non verò de compoſito ex plurimis fibris & quamvis adduxerim ventriculum, illum ut fibram ſumpſi, non enim me latet, ſi fiat nexus fibrarum, ſeu membrana ex illis intexatur, intra illius membranæ porulos, ſeu interſtitia a fibrarum diſpoſitione emergentia partes aquæ intrudi poſſe, ut de facto intruduntur, quo in caſu aqua uno modo agit in fibram, altero modo in membranam, ſeu diverſimodè agit in partes componentes, ac in compoſitum; in partes enim componentes agere poteſt preſſione, in compoſitum verò intruſione, quare ſalva eſt noſtra aſſertio. Si aqua igitur frigida, eo quod diximus modo, in fibras agat, ideſt preſſione, ſi premet, utpote debet premere in latum fibræ, fibra in latitudine minuetur; ſi verò ita diſpoſitæ ſint, ut latitudine imminuta, debeat longitudo augeri, fibra relaxabitur, ſeu elongabitur, ſi vero partes ita ſint diſpoſitæ, ut Fig. II. TAB. IV. & preſſio in utraque dimenſionem agat, fibra & contrahetur, & anguſtabitur.

LXXIX. De

LXXIX. De calida verò aqua pari passu non est procedendum, hæc in liquidum pressione agere non potest, quæ a frigido pendet. Sed potius ambiens particulas fibræ premens suo calore rarefaciendo facere potest, ut particulæ fibram componentes solo nisu partibus proprio in contactum nitantur, quare partibus minus fluidum contentum prementibus magis fibra dilatatur, & abbreviatur. Si verò partes aquæ calidæ minus crassæ sese intra particulas fibræ intrudant fibra potest, & in latitudine, & in longitudine augeri, seu ex parte relaxari. Omitto hìc aquam calidam facillius posse porulos membranarum pervadere; aut intra excretorios tubulos sese intrudere, animus enim hìc non fuit, quid aqua præstare possit circa quamlibet partem, seu simplicem, seu compositam, an scilicet vasa premat; fluida attenuet, &c. sed solum quid in simplicem fibram agat rimari.

LXXX. Oleum verò cum sit aqua, & levius, & calidus, seu minus frigidum, non poterit eo modo, quo aqua ageret scilicet pressione; aget ergò particulas fibræ a contactu dimovendo, seu sese intra illas intrudendo; licet autem illius partes sint partibus aquæ admodum crassiores, tamen cum intra ventriculum, ut supposuimus ingeri, a calore attenuatur, penetrationi facilius, seu minori, quàm si frigidum esset, difficultate disponuntur, ulterius cum pertinaciter adhæreat, a continuo ambientis motu potest intra partes intrudi, quare illas a contactu dimovendo, si urgeat versus latum fibræ, fibra dilatabitur, si versus longitudinem elongabitur, unde relaxatio. Potest quidem in utramque partem agere, seu, & in latum & in longum urgere, quia illius partes casu feruntur; nec potius in hanc, aut in illam agunt, quare si oleum, ut debet, intra fibræ componentia intrudatur, ita ut quaslibet a contactu moveat, ut apparet in Fig. II. TAB. VI. fibra, & elongabitur, & dilatabitur. Ex hoc videatur, quo in casu utile sit olea adhibere, cum ab illis extensio fibrarum, seu relaxatio habeatur.

LXXXI. Nec reponant simul partem seu fibram elongari, & dilatari non posse & eo firmius hoc asserant, quia laxus funis aqua madidus dilatatur quidem, sed tenditur, seu abbreviatur, & aqua evanescente elongatur, seu restringitur, seu minorem circumferentiam acquirit. Quibus breviter dico disparem esse rationem; nam ratio contractionis in fune non pendet quomodolibet, & simpliciter ab aquæ intrusione, seu a funiculorum contorsione: qui aqua sese intrudente magis contorquentur, quare funis magis abbreviatur, quod verò ab hac causa, pendeat patet; nam vanescente aqua funis utcunque non elongatur; sed elongatur sese in gyrum cudendo, dummodo altera pars funis liberè pendeat, seu funiculos magis explicando, ac inverso ordine vertendo, quare cum non sit eadem corporeæ fibræ, ac funis mechanica dispositio, eadem quoque non erit in illas actio quare funis ab aqua madefactus poterit abbreviari, sed dilatari; fibra verò ab oleo inuncta, & elongari, & expandi, ut proposuimus.

LXXII. Ex his, quæ de contractione & distractione fibræ habuimus, una cum illis, quæ dicta sunt de dolore maximè elucet elegantissima Doctissimi *Bellini* doctrina *de stimulis*: quoniam illa quanta est, tota vertitur circa fibrarum contractionem, aut elongationem. Stimulus namque cum sine dolore, aut vehementi sensatione fieri nequeat, nec dolor, aut sensus vehemens fiat sine liquidi in cerebrum fluxu, & refluxu vehementi; patet primo a stimulis majorem in motum liquidum nervorum, & cerebri cieri, quare cum nervorum fluida momento naturali minori expandatur, constat quid per stimulum haberi possit.

LXXXIII. Non æquè tamen in qualibet fibra partis stimulatæ fit idem impetus, seu eædem habentur liquidorum undæ; nam in fibra stimulata cum fiat liquidi contenti in cerebrum refluxus, minor est ejusdem liquidi copia, quàm in fibra confluente, seu ad orificium in cerebro pro-

proxima non ſtimulata. Non ſolùm verò in fibra ſtimulata minor eſt liquidi copia, ſed in fibris confluentibus duplici de cauſa majus liquidum eſt, ſeu major contractio, quàm ante erat. Et primò magis confluentes fibræ in contractionem veniunt, quia liquidum, quod in fibra ſtimulata exprimi debeat, ob alterius fluidi refluxum illam non pervadit, quare in confluentibus dividitur, & fit major a majori ſucci copia contractio. Secundò cum liquidum cerebri ob vehementem ſtimulatæ fibræ refluxum in majorem motum urgeatur, ſeu majorem impetum acquiratur, validius in confluentes fibras aget, unde a validiori impetu major contractio.

LXXXIV. In fibra ſtimulata debet quidem fieri refluxus; ſed non ſemper, ſecus enim tandem liquidum, adeo minueretur, ut periret; unde continuatio, & preſſio a qua refluxus; qua re eo uſque fiet in fibra ſtimulata refluxus, quouſque tantus ſit in liquido cerebri motus, aut tam parva ſucci refluentis copia, & partium fibræ is in contactum niſus, ut dempto æquilibrio minus ſuccus refluens urgeat liquidum in cerebro, quàm liquidum cerebri per antecedentem refluxum magis expanſum ſuccum fibræ comprimat: quare ſuperante momento compreſſionis cerebri momentum refluxus fibræ, fiet iterum novi ſucci influxus in fibram ſtimulatam, cum verò perſeverat ad fibram ſtimulus, ſi magis fibra diſtrahatur, quam ſit ſtimuli preſſio, iterum fibra vincente ſtimuli preſſione in refluxum liquidum coget; quare ſi alternatim fiat refluxus: ut fieri debet, dolor continuus non erit, ſed alternatim ad refluxus remiſſionem ceſſabit, & ad refluxus reditum redibit, quamvis nobis continuus videatur, quod poteſt contingere ob plures ſtimulatas fibras: dum enim in una ceſſat refluxus poteſt in altera perſiſtere, unde continuatio doloris.

LXXXV. In fibris quidem confluentibus, dum in fibra ſtimulata fit liquidi refluxus, major fit diſtractio, cauſis ſuperius adductis nempe ob liquidum, & validius, & copioſius influens, attamen neque in fibras confluentes perennis eſt liquidi influxus cerebro, quin aliquis refluxus fiat, non quidem a ſtimulo Fibris confluentibus applicato; ſed a copioſiori, & validiori in illas influxu; nam influente validius, & copioſius liquido a cerebro, ſi ultra potentiam, qua partes in contractionem nituntur, liquidum extendat, & diſtrahat, partes nimis diſtractu tanta vi in contactum urgentur, ut ſeparata liquidi influentis reſiſtentia illud in refluxum cogant, quo facto, & remiſſo momento virium, quibus partes in cohæſionem venerunt, iterum fit influxus; quare ſi liquidi refluxus in Fibris confluentibus non ſtimulatis ſit tanta vi, quanta ſit in Fibra ſtimulata, poterit & a Fibris confluentibus non ſtimulatis oriri dolor. Hinc phræneticorum errores non omnimodo ratione carent, cum verè id illis exhibeatur, quod dicunt. Senſatio enim, & imaginatio, quæ circa objecta materialia verſantur, non niſi in radice, ſeu occaſione ſecundum magis, & minus differunt; nam ad hoc ut ſenſatio, ſeu perceptio alicujus objecti materialis præſentis fiat nil requiritur præter fortem actionem, ſeu ut tantum refluxum in liquido cerebri producat, qui cum minoris vis producatur ab objectis materialibus abſentibus, imaginatio dicitur; ideo ex illo refluxu, ſeu tanto motu elicitur ſenſatio, ſeu judicatur occaſione tali determinati motus objectum materiale præſens. Si verò per ſpirituum anomalias ille idem motus, ſeu tantus motus in cerebri fluidis excitetur ab objecto materiali non præſenti, quantus excitari ſolet ab objecto materiali præſenti; illud, ad quod hoc judicium elicere ſpectat, judicat objectum non eſſe abſens, ſed præſens, cum eumdem producat effectum ac ſi præſens eſſet, quare patet, unde hic error proveniat. Ut ſi quacunque cauſa idem fieret in fibris refluxus, ac fit ab igne, jure patiens ille quereretur ſe id pati, quod ab igne emanat.

LXXXVI. Hac alternatione influxus, & refluxus, ſeu contractionis, & diſtractionis

nis id continget, quod eſt ſtimuli effectus, nempe quod fibræ alternata illa contractione, & diſtractione, tenuiores partes inter fibræ componentia hærentes dimoveant, & tandem mutua inter ſe partium preſſione expellant. Sit ex. gr. fibra laxa, eo quod illius partes a minimis olei partibus a contactu arceantur, quoties illa fibra per vehementem, & influxum, & refluxum in contractionem, & diſtractionem veniat illius minima componentia validius diſtracta validius quoque in contactum nitentur, quare pars olei, quæ inter duo illa fibræ componentia, ſeu particulas a mutuo in contactum niſu urgetur, tandem debet ab eorum contactu ſecedere, qua remota partes a contactu impeditæ in contactum venient, ſeu fiet major fibræ contractio, & laxitas, ſeu relaxatio ab olei partibus inducta tolletur.

LXXXVII. Non ſolum, ſi quid intra fibræ partes hæreat, per contractionem, & diſtractionem a ſtimulo productam, ſtimuletur; verum etiam, ſi quid intra fibram, fibræ tubulum remoretur, poteſt in motum agi. Supponatur in parte aliqua alicujus fibræ ex confluentibus quid hærens; ita ut liquidum influens ad extremum fibræ non perveniat, facto in altera fibra ſtimulo, in hac, ut diximus, debet fieri, & validior, & copioſior liquidi influxus; copioſiori facto influxu debet fieri major fibræ diſtractio, ſeu dilatatio, quare facta majori fibræ dilatatione a copioſiori influxu illud hærens, facta majori fibræ diametro, debet poſſe promoveri, & ulterius progredi: ſed hoc totum non eſt, quod requiritur; nam iterum ſeſe anguſtante fibra, illud hærebit; ſed quando fit major partium diſtractio debet quoque fieri major illarum partium diſtractarum reſtitutio, quare majori vi ſeſe reſtituentes fibræ partes poſſunt adeo illud hærens premere, ut major ſit vis illa preſſionis fibræ, quàm momentum, quo partes illius hærentis intra fibram in contactum nituntur, quare ſi major ſit preſſionis vis, quàm cohæſionis momentum, dummodo, obliqua ſit in hærentes partes preſſio, illæ partes debent ab invicem ſecedere, ſeu a contactu removeri, quare diviſæ poſſunt eſſe poro fibræ minores, unde per illum uſque ad extremum fibræ hinc inde excurrere. Idem quoque non diſpari admodum ratione contingere poteſt in ipſamet fibra ſtimulata.

LXXXVIII. Si verò aliquid hæreat non inter fibræ partes, neque inter fibræ tubulum: ſed ad latera fibræ nempe in poris, quí emergunt in membranarum a fibris textura, utpote in quolibet textili apparet, facili quoque ratione, & movetur, & qua poteſt, exprimitur. Nam ob rationem, & influxus, & refluxus liquidi, variè fibræ ſeſe contrahentes, & diſtrahentes, hærentes partes non poſſunt habere, quin a contactu removeant, quare a contactu remotæ partes facilius exprimantur. Dein cum illud hærens intra poros ſupponatur, quoties Fibræ poros conſtituentes ſeſe contrahunt, ſeu extendunt, poros anguſtiores reddunt, quare materia prius, dimota dein ob pori anguſtiam magis compreſſa, & coarctata ibi conſiſtere non poteſt, & tandem a prementibus circumundique fibris vi inde propellitur, & a membrana ſecedit.

LXXXIX. Eadem ratione majoris motus in liquido cerebri, & copioſioris influxus in fibras, illarum fiet fortior expreſſio, quare ſi fibræ ſtimulantis confluentes vias componant, cum habeant majorem liquidi influxum, in maiorem venient diaſtolem, quare contentum liquidum fortius promovebunt, quare ſi pro ſecretione aliqua requiratur illius fluidi major motus, ſtimulus ſecretionem promovebit. Si autem fibræ illæ muſculum componant, cum per illas copioſius fluat liquidum in cauſa erit, quod vi majoris influxus fibra poſſit per ſanguinem validius contrahi, unde partem, cui talis muſculus affixus, validius poterit movere.

XC. Stimulus, ut ex ſe ſatis conſtat, indiſcriminatim agit, nullum ſcilicet ſpecialius liquidum in corpore eliminandos ſed fibras concutiendo, quidquid ab illis

fecedere poteſt exprimendo, aut per glandularum poros conformatam materiam ſecernendo operatur: quare cum ſtimulorum effectus ſit movere, ſeu, ut dicitur, calefacere, & evacuare, ſeu exiccare, ibi ſolum erunt adhibendi, ubi aut motus, aut evacuationis neceſſitas hunc uſum exigat, cui ſi attentam mentem adhibeamus, & minori ægrorum incommodo, & tutius clinicem agemus, non in omni ſcilicet, ut mos invaluit, capitis affectu a quacunque cauſa pendente omne ſtimulorum genus, aut ſtimulorum precipuum veſſicantia imperando.

XCI. Stimulos cum dolore fieri protuli, non quia revera in quocunque ſtimulo dolor oriatur, ſed quia in illis ſpecies contingat majori momenti, quàm in reliquis ſenſationibus. Non ſolùm enim tactus, ſed cujuslibet ſenſorii ſtimuli ſunt. Lingua aerioribus eſculentorum ſpiculis ſtimulata tumeſcit, & circumſtantium glandularum, non exigua fit ob fibræ circumdantis contractionem lymphæ ſecretio. A naribus irritatis ſternutamenta fiunt, & mucus depluunt. Aures a levi titillatione, nec leviter internè tumen. Ipſe oculus ſi Solem pertinacius intueatur, & dolet, & plorat, quin immò ipſemet animus, ſi ſpecies majoris momenti concipiat, ſtimulum parat, eo quod ob ejus occaſionem validius agitati ſpiritus contractiones fibrarum inducant.

XCII. Quid cathartica, quid emetica præter ſtimulos, quorum ſi tota activitatis atmoſphæra non ultrà, aut ventriculum, aut inteſtina; ſeu inteſtinis annexa extendatur ſolo ſtimuli titulo agere creduntur; ſin autem eorum activitas illis limitibus prætergreſſis immediato contactu in fluida cujuſcunque originis, agat, quid aliud aliis adiicitur, quod ſtimulorum non eſt. Hæc tamen ſatis pro inſtituto, ne raptum occaſione dicendi extra propoſitam ſemitam abire arguit. Quæ dicta ſunt de ſtimulis, non ideò protuli, ut quid præclariſſimo *Bellino*, aut adderem, aut detraherem, ſed ut videatur noſtrum hoc Opuſculum de Structura, & Motu fibræ cum illius inconcuſſa doctrina congruere, illique exponendæ, & inſervire poſſe, & debere.

OPUSCULUM II.

DE

NUTRITIONE ANIMALI.

EAdem vivimus, ac morimur cauſa: Quod nos a fato arcere videtur ad illud compellit. Nihil vita morti infenſius apparet, nihil illa affinius eſt. Per vitam morimur, quin immò ipſa vita mors eſt. Vivere abſque motu haud licet, nec moveri, quin aliquid a Nobis ſecedat. Quod illius abſcedentis particulæ interius, totius eſt ruinæ rudimentum. Ne mirum noſtrum hoc corpus tam facile laxari, nec firmioribus mixtis tanta lex pepercit, & ſi quid mirum ſubeſt, illud eſt: tot & tenerrimis machinulis conſtantem machinam circumundique impulſam, & per momentum vigere. Cujuſcunque corporis, teſtante *Boylæo* optimè experimentorum myriade de philoſophia merito ſua eſt atmoſphæra. Et durior metalla tractata diu gracileſcunt, aut otio tradita ipſamet rubiglne teruntur. Et quod illis vix ævum poteſt, noſtro corpori, & pauci dies adeo ſatis ſunt, ut ſuperſint. Idcircò ne ephemera foret tanti operis mora, ac veluti fulgur ab interitu ortum non diſcriminaret, fuit per nutritionem pro-

ſpe-

ſpectum.

II. Conſumi noſtrum hoc corpus extra dubitationis aleam poſitum eſt; at quid; & quomodo conſumatur videndum. Noſtrum corpus conſumi dicimus, cum aut a ſolidis ſolidæ particulæ ſuccedunt, aut a fluidis diviſæ extra corpus avolant; avolant verò non ab alio principio impulſæ, quàm a motu. Omnia ſiquidem in vivente, aut moventur, ut fluida, aut aliorum motui ſubjacent, ut ſolida quæque. Nec fluida ſimplici motu moventur, motu ſcilicet inteſtino fluidis proprio, qui quamvis oculos lateat, menti patet. Alius fluidis competit, ſanguini præcipuè, qui cæteris copioſior in corpore eſt, circularis ſcilicet. Reliquis omiſſis, qui aut cum circulo haberi non poſſunt, aut ab ipſo non diſtinguuntur, qualis eſt agitativus, turbativus, &c. Simplicem motum fluidis proprium non admodum conſumptioni inſervire poſſe arbitror, hic ſiquidem ad illarum minimarum partium tollendam quietem, & perfectum arcendum contactum tantum dicatus, impar videtur, vel ut poſſit ſolidorum partes dividere, vel vi ſui impetus ſuperare reſiſtentiam a minimarum particularum gravitate pendentem, illas nempe in auras levando, quamvis horum aliquid a ſolutione ſalium experimur; adeò attamen verum arbitror ſolidorum compagem ab hoc ſolo motu non poſſe ſolvi, ut ſi hoc falſitate laboraret, fluidum quodlibet vaſis laxaret nexum, a quo contineretur, quod cum experimento repugnet, impar hic motus huic conſumptioni dicendus.

III. Motus fermentativus, ſeu ille motus, per quem alicujus mixti partes, aut cohæſionem, aut directionem, aut gradus cohæſionis mutant, ita ut mixtum alterum aut aliud reſultet, aut quoad totum, aut quoad partes; hic, inquam, motus, prout validior, aut ſegnior eſt ad conſumptionem concurrere, vel ſegniter, vel efficaciter poteſt. Circularis verò motus quanti ſit, & impetus, & activitatis, ſpirituum animalium quàm ſit energeticus motus nulli non notum, & ab his præcipuè conſumptionis ratio dependet. Per validorum nempe ſanguinis ad vaſorum latera appulſum præ ipſorum reſiſtentia confractus veluti ſpumeſcit, ac ad minima diviſus prævalente impetus momento ſupra vim cohæſionis a contactu ſolutas partes tenuiſſimas per ubique obvios meatus, ſeu poros eliminat, dum reliquæ ad innumera cutanearum glandularum ſecretoria pertingentes, ibique ſecretæ, ubi ſcerniculo reſpondeant, premente ſyſtole glandulæ extra corpus derivantur, quæ quanta ſit evacuatio præclariſſimi noſtri ac ingenioſiſſimi *Sanctorii Medic. Statica* ad ſenſum patefecit. Nec una hæc eſt evacuationis via. Et inteſtina, & renes, & teſtes, & os, & nares, & aures, & oculi, & ſi quæ ſunt glandulæ, quarum ſint in corporis extima peripheria ductus, conſumptioni dant operam. Fluidorum igitur vehementior motus, cum abſque partium diviſione, ac ſolutione contingere nequeat, ſolutas illas partes, aut tenuiſſimas eodem quo impetu diviſit, & extra corpus per impervios noſtris oculis meatus propellit, cæteras nec tantæ libertatis, nec tenuitatis ad ſecretoria defert, è quibus aut ſanguinis preſſione, aut ſuæ gravitatis pondere, aut ſecretorii motu foras emandantur.

IV. Et ipſa ſolida conſumi non tamen eadem facilitate, & tam brevi ac fluida more decreſcere pro certo habemus. Nec ſatis illos probaſſe autumo, qui objiciunt aut oſſium renitentem conſumptioni ſoliditatem, aut ipſorum a diuturna tabe defuncti non imminutam molem, quibus reponere poſſem, nec tantam eſſe oſſium duritiem, nec cognoſci poſſe ipſorum imminutionem; cum non habuerimus exactam viventium molem: at alio procedendum tramite ad hoc, ut ipſorum aſſertum utpote veritati incongruum redarguam. Tunc poſſent, & ſolida quæque conſumi, cum minus eſſet momentum, quo minimæ illorum particulæ in contactum nituntur, quàm vis aliqua in corpore, quæ illas a contactu poſſet dimovere; talis autem vis, arduum non eſt, quod in corpore re-

periatur, quod ne hæsitanter admittatur, nempe tantæ vis in noſtro corpore momentum. Quiſnam, licet expoſcere, & *praxi*, & *evidentia* deſtirutus crederet immenſam prope virtutem pauculas aquæ guttas exerere poſſe, quod tamen negare non audebit, cum ipſe videris ab iſtis infinitæ minus reſiſtentiæ pondus quodcunque elevari, quod facillimè obtinebitur, cum funi appenſum fuerit quantumcunque pondus, ita ut vis a funè permittatur, ut ſolum tangat; aqua funis aſpergatur: Inſcio mirante pondus dein elevabitur, nec terram attinget. Quis tantam virtutem in aquæ cuncolis ineſſe judicaſſet, ut reclvſo tramite inter funiculos ſeſe mutuò premantes; illos potuerit dividere, ut illius aucta diametro decurtari neceſſe habuerit, & ſecum immenſum prope pondus trahere; Dari igitur poteſt in noſtro corpore tanta vis, quæ poſſit ſolidorum partes a contactu dimovere, cum actu illam dari experiamur. Oſſa carie corrumpi, ut paſſim in lue celtica obſeſſis intuemur, quid aliud teſtatur niſi dari motum tantæ virtutis, quo partes poſſint a legitima, & naturali cohæſione dimotæ in alium licet morboſè, niſi contactum, qui tamen debilioris gradus tantùm non poteſt divulſioni inducere reſiſtentiam, ut & minimo momento non poſſit ſuperari. Ulterius nonne obſervamus in denudato eſſe ſponte aliquando illius aliquod fruſiulum: non minimam componentium particulam ſecedere; ſi vis, dari poteſt, quæ poſſit fruſiulum ab oſſe dimovere, quanto facilius dabitur vis, quæ poſſit minimam componentium particulam a contactu ſejungere, ſeu ſolidæ partis conſumptionem efficere. Quid arteriarum, & venarum apertiones, quid enormia, ut vidimus, & tetigimus arteriarum aneuriſmata? Si tam validus dari poteſt impetus motus, qui poſſit aut renitentes adeò, nec exiguarum arteriarum tunicas omnimodè divellere, aut adeo extendere, ut plurimæ, & magni gradus tolli debeant cohæſiones; hic verò impar erit, ut indefinenti tenuiorum particularum ad ſolida alliſu poſſit minimas aliquas illorum particulas dimovere, ac ab aliis ſejunctas, & liberatas ſecum in auras ferre, quod idem eſt ac conſumere.

V. Quid quæſo immenſam quærimus potentiam, ut ſolida conſumantur, cum longe minorem pro tanto opere ſufficere nulli non obvium habeamus. Nec puto minorem eſſe inter particulas marmoris in contactum niſum, quam inter partium oſſis ſit cohæſio. Quid pro marmore conſumendo requiritur. Non dicam ut borealì impetui exponantur. Non ut inter falſas undas mergatur, at frequens & levis manuum attritus pro hoc opere ſuperabundat. Sat eſt intueri pontes, quorum marmorea latera aut commodo aut tutamini inſervientia mirum quam a frequenti manuum attritu conſpiciuntur polita. Scabra illa prius erant, nec partium aſperitatem conſtituentium alia demit firmiſſimum contactum potentia, quàm minima, ſed millies repetita manuum alliſio. Non diſpar eſt ab alliſu manuum altera in corpore potentia. Quid frequens turgentium muſculorum niſus. Quid in oſſa lateralis preſſio? Non ne ſunt totidem potentiæ, quæ pro minima dimovenda particula oſſis ſufficiunt. At deſumamus a pharmaceutica argumentum. Pro philoſophicè, ut ajunt, præparando cornu cervi, hoc in alembico ſuſpendunt & per plures dies ab effluvis ſerventis aquæ madefactum tandem fit molle, ut nullo propemodum labore friabile evadat, unde præparatio. Quid aliud in corpore vivente contingit: circumque effluviorum agmina emergunt, quæ non aquea tantùm, ſed ſalinis cuſpidibus aſſociata, quamdam vim exerere non poſſunt in ſolida, in quæ impingunt? Non eſt meus animus probare aut ceræ adinſtar flecti poſſe oſſa, aut veluti præparatum cornu cervi friabilia evadere, ſed hoc ſatis ſit oſtendere ab harum tenuium partium occurſu non poſſe quin aliquæ & extimæ oſſium minimæ particulæ a contactu recedant, unde conſumptio, Non enim tam ineſficax eſt horum effluviorum vis, ut illas particulas contactu dimovere non poſſit, nam non

pu-

puto ossa adeò regularibus particulis, seu illius figuræ constare, ut nulla, nec minima interstitia relinquantur, inter quæ velut tot cuneoli intrudi non possint minima effluviorum solida, a quibus fiat aliquarum particularum a contactu remotio, quæ & per minimum recedentes ob tantam eorum exiguitatem, & secedere opus habent. Hæc sufficere posse arbitror, at non possum, quin & illud afferam, quod habetur in aureo, dicam, libello sapientissimi *Dominici Guillelmini* in Patavino Archi-Lycæo Medicinæ Theoricæ Professoris primi ac præstantissimi de natura sanguinis & constitutione, videlicet naturaliter nobis morti obviam eundum, eo quod per vitiatas secretiones tandem sanguinis massa satisfacere oportet, a qua, cum quæ vitæ necessaria sunt, elici non possint, mors debet ingruere. Tantùm verò secretorum vitium non aliunde, quàm a vitiatis glandularum poris, qui per continuum fluidorum transitum attriti, ac solidiorem aliquam substantiam deperdentes, vitiari in figura necesse habent, per quod satis superque probatum habeo solida quoque consumi.

VI. Determinata cujuscunque partis, qua fluidæ, qua solidæ consumptione videndum modo superest, & a quo, & quomodo nutriantur. Nutritionis nomen genericum est, eo quod in inferiora divisibile species nonnullas contineat. Dum enim corpus quantum a se per consumptionem dimittit, tantundem per alimentum recipit, hæc legitima nutritio appellatur: dum verò appositum excedit consumptum, augumentatio, cum consumptum ab appositio non æquatur decrescentia, seu imminutio apud Iatros audit.

VII. Partium non una crasis, quinimmo singularum specificæ seu propriæ affectiones, quapropter nec eadem nutritio unicuique par esse potest. Alia enim ossium, ac cartilaginum textura, alius membranarum ac musculorum color, varius in visceribus contextus. Non eadem enim substantia lienis, ac pulmonis, non eadem hepatis, ac cerebri. Quare vel non eadem pro nutritione materies, aut non idem ejusdem materiæ nutrititiæ modus.

VIII. Cum nil æquè ac legitimè instituta divisio ad discendorum captum prædisponat, constitutivas humani corporis partes dividam, a quarum divisione dilucida, ut spero, & brevitati studens methodus emerget. Quod ego in nostri corporis ambitu continetur aut nerveum, aut sanguineum, aut adiposum est; quæ an ritè fuerit instituta divisio per cujuslibet partis ad propriam classem reductionem patebit; non ea tamen est omnium partium homogeneitas, ut una, partim tamen in duplici classe constituendam non sit, quinimmo nec simplicitas adeò arctè sumenda, ut quid compositum non admittat; nam cum harum partium sit judex oculus, & cum hunc minima aufugiant, ea simplicia dicimus, non quæ rationis trutina, sed oculi judicio judicantur. Hoc tamen non exactum discrimen longe est, quod instituto nostro, aut veritati noceat.

IX. Ad nervea referenda duco ossa, cartilagines, tendines, ligamenta membranas, tunicas, ac demum albicantia omnia. Ad sanguinea, musculos, omnes, hepar, lienem, glandulas, ac demum alias partes, si quæ sunt rubore suffusæ. Ad adiposa verò ipsummet adipem quocunque in loco situm, sive varias nomen claturas hic sortiatur, ut sævi, pinguedinis, & adipis pro liquationis facilitate, aut liquidi concretione, ad quæ referendum est & omentum, & ossium medulla. Statutis partium classibus, & ad classes revocatis, quænam sit harum partium materies, & dispositio videndum. Quidquid nostra organa constituit aut fluidum, aut solidum est. Solidum verò nihil aliud esse puto, quàm minimorum æquè, ac variè dispositorum vasculorum congeries. Si fluida excipias totum corpus totum vas est. Ne paradoxon hæc hypothesis redoleat, id enodandum est, quod magis hypothesi fulciendæ contranititur. Æque absurdum videtur vasculorum congeriem afferere ossa, ac mollitiem ossibus tribuere, quapropter quàm absonum sit nostrum asser-

tum primo intuitu cuique apparet.

X. At non adeò nudæ autopſiæ ſilendum, ut a ratione recedamus; ſatis enim noſtra libertate abutentes, ut ingenioſiſſimè ediſſerit Doctiſſimus *Malebranch*, per ſenſuum præjudicia in errores incidimus. Et mentis ſtandum ratiocinio, a qua tutius veritatem eruere poſſumus. Oſſa igitur non pertranſeunti intuitu ſunt perpendenda, ſed uſque ad prima illorum ſtamina veritatem inquirentibus nobis eſt deveniendum. In prima hominis in ovo ichonographia oſſium ſoliditatem reperiri non arbitror, quare in primo fœtus exordio, aut alius materiei, aut alterius texturæ illa eſſe dicendum. Si oculos noſtros accuratiſſimi *Kerckringii* cultro minima prætereuntes aſſociabimus, cum ipſomet oſteogeniam perpendentes intuebimur, quantum interſit inter embrionis & perfecti humani corporis texturam diſcriminis. Oſſa quippe, dum prima ipſorum ſtamina in rudi fœtu emergunt, duritiem, quàm in adulto, præſeferunt, non obtinent, quinimmo adeo mollia ſunt, ut ſint nervis ſimillima, nec tantùm cum nervis ſimilitudinem habent, ſed ſunt ipſimet nervi, adeò quæcunque nervorum requiſita obtinent, jure dicendi. Sunt igitur oſſa in primo exordio cuncta nervorum congeries, quæ tandem temporis tractu ſolideſcit. Notum ex phyſicis arbitror corporum ſoliditatem non aliundè pendere, quàm ab arcta partium textura, ita ut dum minima corporis componentia ſecundum aliquam planam faciem ſe perfectæ contingant, cum maxima poſſibili renitentia ad diſtractionem pendente a gravitate aerei cylindri ſuperincumbentis, ita ut tota vis cohæſionis pendeat a vi aeris præmentis, non verò a ramoſarum partium mutuo amplexu, cum & magis plana ſit agendi ratio, & magis quoque conſonet rationi, & experimentis. Notum autem eſt, duo perpolita marmora ſuperimpoſita diſtractioni, ſeu ſeparationi reniti. Accedit huic pariter & illud *Ottonis Guerrik* experimentalibus tentaminibus celeberrimi experimentum. Secto enim in hemiſpheria æneo globo ac exanthlato aere, iterum adamuſim accommodatis hæmiſphæriis, ac per tenuem ceram commiſſis, octo hinc inde annexis equis, ac in contrarias partes actis, æneus ille globus quanta quanta fuerit equorum vis divelli non potuit: patet igitur preſsionis vis, qua non abſonum eſt aſſerere corpora cohærentia divulſioni reniti. Et oſſa hac lege ſolideſcunt, quorum particularum perfectus contactus ſolò eorum textura, ac Fibrarum tum externa, tum interna diſpoſitione erui poteſt, Nerveus ille Fibrarum manipulus pro oſſe conſtruendo talem nactus eſt diſpoſitionem, ut adveniente ob augumentationem uberiori alimento, non ſecundum quamlibet dimenſionem ſeſe explicare poſsit, fibrarum enim longitudinalis diſpoſitio non poteſt, quin impellenti, cum majus ſit impetus momentum, quàm Fibrarum tunc tenellarum reſiſtentia, ſecundum longitudinem cedat; hinc oſſis elongatio, quæ tandiu procedit, quoſque æquantur & impetus & reſiſtentiæ momenta. Neque verò ſecundum profunditatem, aut latitudinem, cum hæ in ſolidorum ſphæricitate, aut analoga, & proximiori ſphæræ figura parî paſſu procedant, cum conſequatur peripheria diametrum, admodum extendi poſſunt; injecto enim a circumcingente perioſtii tunica veluti vinculo, partes illæ ſtipatæ ad extrà extendi non poſſunt, ad intrà ergò premente adhuc uberiori alimenti penu extenduntur, quare ab interna expanſione, & coacta alimento anguſtiora quotidie effici debent ipſorum foramina, quare parciori, ac ſtrictim affluente ſucco nutritio, hìc partibus tum prementis impetu, tum partium nutrie ndarum reſiſtentia arctè adhæreat, oportet, a cujus firma adhæſione, ſeu contactu ſoliditas emergit.

XI. At duplici aggredi poteſt difficultate noſtra aſſertio, & primo aut nullum eſſe perioſtii vinculum, non eò, quod non ſit perioſtium, ſed quia non poſsit ſatis oſsibus ad extrema nitentibus reniti, aut ſi quid patiuntur oſſa a perioſtio in exten-

ſio-

fione, hoc tolli posse a protrusione, seu ab elongatione Fibrarum periostii. Altera verò difficultas est. Suppositò ossa non posse ad extrà extendi, possunt quidem ad intrà, nempe ad cavitatem medullarum, seu ad internum & magnum ossis foramen.

XII. Primæ primò respondeo. Si periostii Fibræ quomodolibet essent dispositæ, seu mavis, omnes excurrent secundum ossis longitudinem; omittere possem non multum impedimenti ossium expansioni ab his futurum esse; at cum irregulariter admodum procedant, & cum ut plurimum spiraliter, transversè, ac circulariter ad os ferantur, quantum ab hac dispositione ossium expansioni impedimenti evenire potest, facile est elicere. Insuper fibras periostium constituentes ab affinibus musculi duco, quæ eodem modo ossi annectuntur, ac in musculo sunt dispositæ & prout respectu ad eos situs est musculus, quare possunt quidem mole augeri fibræ os circumvestientes, sed ab earum augumento nulla ossis extensio provenit; cum enim circulariter os stringant, si augeantur, secundum quamlibet dimensionem augentur, quare possunt quidem, quoad longitudinem, auctè os non adeò premere, at cum simul & augeantur profunditate seu per latum extendantur, debent magis quàm antea premere, quare quantùm remittitur ob longitudinem, tantùm demitur ob profunditatem: ideircò ab earum augumento nulla ossium ad extra extensio speranda est. Hæc eadem de causa seu propter hanc Fibrarum, seu periostii dispositionem circa os aut elici, aut confirmari potest ossium soliditas; nam:

XIII. Quilibet musculus ossi tendine adhæret, a cujus Fibris periostium oriri puto. Musculus ad hoc ut suo fungantur munere, nempe ad hoc ut moveat, turgeat, inflari opus habet, inflatio ac musculi turgescentia non eadem ubique est, cum tota ferme sit in ventre musculi, aliqualiter quidem, sed minimum inflato tendine, & hunc turgescere certum est non a toto illo, quod in ventre musculi turscentiam parit, sed a copiosiori in tendinis Fibras spiritus influxu, quare turgentibus tendineis Fibris comprimi ac coarctari magis debet os; sed neque turgente tendine adhuc nostrum viget cogitatum. Turgente musculo ipsius tendineæ Fibræ decurtantur, ac versus ventrem musculi trahuntur, quare magis abbreviatæ & expansæ magis comprimunt; os, cui adhærent, ac tanta est earum tensio seu abbreviatio, ut os trahant. Modo quid ab hac Fibrarum contractione oriri debet, videamus. Tractæ Fibræ seu abbreviatæ necessitate mechanica debent strangulare os, quod cingunt, ac valida circumpressione Fibrarum ossis angustare foramina per quæ pauculus possit ingredi succus, ab eadem quoque pressione ita internæ succi nutritii partes præmuntur, ut necesse habeant ob pressionis vim perfectè, quoad possunt, sese contingere, expresso fluidiori perfectum impediente contactum; quare patet a musculi turgescentia, & promoveri & perfici posse ossium soliditatem.

XIV. Alteri difficultati brevius respondeo, primò non quodlibet os magna cavitate donari, sed tantùm pauciora, deinverò & cavitas est perpendenda. Eo enim modo cava sunt ossa, ut facile ad intra extensio fieri non possit. Sicuti enim fornices quo magis desuper præmuntur, eo magis in situ firmantur, ob determinatam aut laterum, aut marmorum, dispositionem, seu structuram; a pari quamvis a circumstringente periostio ossa premantur, attamen ob determinatam Fibrarum dispositionem intraflecti non possunt. Insuper talis est illarum Fibrarum mutuus complexus, & unio, ut nisi illa laxata ipse quidem dividi non possunt, quare nec figuræ adiumento, ob tamen implicatum Fibrarum ordinem, una sine altera introcedere non potest, quare omnibus circum sese lateraliter præmentibus ac æquè divulsioni renitentibus, interna cavitas non occluditur; unde inconcussa patet soliditatis ratio.

XV.

XV. Idem cartilaginem exortus eadem est ac ossium metamorphosis; antequam enim ossa ultimam acquirant duritiem, dictante observatione cartilagineam mollitiem induunt, quinimmo nonnullæ cartilagines in viris desunt in senibus, cum osseam solidttatem acquisierint; & in aliis quoque partibus hæc metamorphosis observatur. Dissecto enim pro meo obeundo munere in Anatomico Theatro cujusdam subita morte denati cadavere, reperii a cordis basi usque ad exitum emulgentium totam, quanta erat, omnino osseam aortam, a quo facile fuit deducere inopinæ mortis causam, cum descendens præcipuè cavæ truncus distentus fuerit concreto sanguine, at extra consuetum ordinem ingentis fatis diametri ob impeditum transitum per cor sufflaminata aortæ systole.

XVI. Tendines esse vasa & a limine anatomen salutanti in propatulo est; nam cum nihil sint præter nervearum Fibrarum congeriem, & cum Fibræ nerveæ vasa sint dictante ratione, patet & tendines vasa esse; idem intellectum cupio de Fibris tendineis non collectis, sed sejunctis, & per musculi ventrem disseminatis, quæ nisi inter se contiguæ sint, tendini tamen sunt continuæ, ita ut quot sunt in musculi ventre, tot sint numero in tendine seu cauda, aut capite musculi. Non conteram tempus circa probationem, & membranas, & ligamenta vasa esse, nam cum hæc Fibris nervorum constent, vasa sunt. Sub membranarum numero notum est haberi peritoneum, pleuram, viscerum omnium tunicas, cerebri meninges, arteriarum & venarum non musculos parietes; non ita tamen simpliciter nervis hæc constantia duco, ut præfatus sum, quin aut glandulas, aut sanguineum aliquod vas non inutili instituto admittant.

XVII. Ad sanguinea referenda protuli & musculos, & hæpar, & lienem & glandulas cum reliquis. Per sanguineum id intelligo, quod vel simpliciter a sanguineis construitur vasis, vel horum maximam partem in se recipi. Demptis tendineis Fibris tum coactis, tum sejunctis, nec non illis Fibris, a quibus tendineæ intersecantur, ac parallelæ detinentur; musculum ad sanguinea refero, neque ejus parenchima compactum arbitror, sanguine in Fibrarum interstitiis effuso, & coagulato, sed illas sanguineas, & rubicundas strias tot sanguinea vasa duco exilia quidem, sed sanguine referta, ita ut inter geminum sanguineum vas intercedat nerveum, aut inter germina nervea intercedat sanguineum, quod nil aliud est, quàm prolongata arteria, aut in confinio desinentis arteriæ venarum exortus, quæ ab arteriis non differunt, nisi per tunicarum, non numerum, sed tenuitatem, quæ habetur oblongum nimis arteriæ processum quapropter gracilescendo venam constituit.

XVIII. Non novum est, & si novum non rationi inconsonum, glandulas arteriarum, & venarum glomeres esse, non tamen ruditer, sed mirabili dispositarum artificio, quare cum hepar sit maxima glandula; detegente *Marcello Malpighio* celebertimo Anatomicorum Coryphæo, cujus coruscans nomen, aut perstrinxit minus impudentis invidiæ oculos, aut rabidè latrantis linguam avulsit, jure ad sanguinea retulimus. Quid lien sit ab eodem nunquam satis laudato omnes recipere, & cum maxima illius visceris pars sit sanguineorum vasorum ac glandularum mira distributio, & his illuc referendus. Quid de pulmonibus, qui quoad innumeras sanguineorum vasorum propagines ad sanguinea, quoad verò ad membranosas cellulas, ac bronchialia antra ad nervea sunt ablegandi.

XIX. Et adiposa ad trutinam examinis revocanda, sive enim adiposus panniculus intelligatur, sive omentum, aut ossium medullæ, inter quæ non multum interest discriminis; si demas contenta, sint hæc liquida necne, nil præter vasa reperies; cum vero omentum sit veluti adipis emporium & centrum, quidnam sit cum *Malpighio* perscrutandum. Omentum est tubulorum, seu striarum, ac sacculorum acervus racematim undequaque distributus.

tus. Hi facculi, seu lobuli sunt veluti intestinula oleoso succo referta. Cum hoc sit omentum, & cum ejusdem naturæ sint membranæ omnes adiposæ, quæ in corpore reperiuntur; duo hìc sunt perpendenda, & facculi continentes, & succus contentus. Cum vero facculi illi sint, autopsia teste, membranacei, quinam sint, & quo sint referendi, patet. Quodlibet enim membranosum nerveum est; quare in nerveorum classe collocandi. Non ea tamen facilitate de adiposa materia ratiocinandum, & *Malpighium*, Sectatores hæsitantes reperio circa adipis & generationem, & legitimum usum.

XX. Hisce præjactis modo instituto inhærebo, & nutritionis modum perquiram. Ab illo exordiar de quo novissimè sermo fuit, nempe de adiposis. Adiposa tunc nutriri autumo, seclusis continentibus, cum ubertim intra membranacea illa marsupia oleosus succus deponitur, at quomodo segregetur, hoc opus, hic labor est.

XXI. Succum hunc a nervis non elici unicuique notum arbitror, nec enim illa via apta, nec succus illic congener est, quare a sanguine deducendus supereſt. Non adeo tamen latet, quid si adeps, ac quomodo separetur. Oleosum hunc esse sanguinis succum, ac ex crassioribus sulphuris partibus constantem, satis ab ejus inflammabilitate, levitate, lentore, ac facili consistentia evincitur. Quod vero secretionem spectat, solum conjecturæ, huic insuper nec plurimis rationibus firmatæ, locus est. Per sanguifluorum vasorum porulos oleosum hoc transudare nimis absonum videtur; nam si hoc verum foret, ubicunque essent vasa sanguiflua, & adeps colligendus esset, quod observationi adversatur. Neque rationi consonum judicio, pinguiorem chyli partem, aut per ventriculi, aut per tenuium intestinorum porulos transudàntem omentum constituere, a quo veluti ab alio adipis corde, ad universum corpus per propria vasa oleosus hic succus distribuetur.

XXII. Quare cum simplex sit nostræ hujusce machinæ agendi modus, & cum hucusque detecta sint hujus veritatis suffragia, huic inhærendum & quantum in operibus simplicitatem intuemur, tantundem nobis simplicitas hæc indaganda. Quod intra hoc corpus secernitur per figuram, motum, & magnitudinem secernitur, quod fit ope glandularum, de quibus aut in genere, aut in specie, non tot quin plures agere, qua ratione, & adipis secretionem fieri juvat confiteri, quod vero microscopiorum acuties nondum detexerit, oblinenti liquido, prout conquestus ipse *Malpighius*, microscopiorum aciem retundenti forsan tribuendum. Hoc ergo per non irrationalem conjecturam statuto, adiposarum partium nutritionem tunc fieri statuo, cum satis magna oleosi succi quantitas per adiposas glandulas secreta intra facculos colligetur, cujus fidem superans observatio in historiis medicis mihi legenda contigit Viri cujusdam adiposum panniculum sub cute stratum semissem ulnam profunditate excedere.

XXIII. Hic data occasione liceat nostras conjecturas circa nonnularum glandularum structuram exponere, & præcipue circa adiposas, quas credimus & lactiferas. Accepta est apud Iatros hypotesis secerniculum quoddam esse glandulam, quæ non quodlibet indiscriminatim secernat, sed id solum, quod illius secerniculi poris, & quoad magnitudinem, & quoad figuram, secluso hìc motu, correspondit. Mixtum heterogeneum sanguinem esse, tum ex ejus syntheſi, tum ex analysi facile elicitur, quare secernenda non unius tantùm indolis, seu figuræ, & magnitudinis esse in propatulo est; alia enim tenuia, alia crassiuscula esse oportet, quare & eorum cribra variæ admodum magnitudinis esse necesse arbitror, si ut probabile reor, dantur glandulæ secretioni adiposæ materiæ dicatæ, eas non esse ejusdem structuræ, ac cæteras in reliquo corpore mihi videor posse asserere; nam meo judicio arbitror tum particulas proximè constituentes adipem, tum lac, seu ipsum chylum crassiores esse, seu majoris molis

cæ-

cæteris partibus, quæ sanguinis massam constituunt. Quod verò partes lactis, seu chyli cæteris sint crassiores per se patet, nam chylus primum est sanguinis rudimentum, seu chyli partes nondum illos relinquere contactus, seu in illas minutiores particulas divisæ sunt, quæ necessariæ sunt pro induendo sanguinis charagmate, quæ divisio non nisi longiori inter sanguinis partes attritu, & ad vasorum latera per repetitos pluries circuitus allisu, haberi potest. Adipis quoque partes, & reliquis in sanguine hospitantibus partibus majoris esse diametri, seu plures minimas partes habere per contactum unitas, multum veritatis agnosco, ut concedatur. Primò, facilis earum partium concretio indicat non tam minimæ esse molis, ut diutius a tenuiori aeris parte possint in motu detineri, unde fluiditas. Secundò butyrum, quod adipi analogum valdè est, non ingenti labore a lacte secernitur, unde arguendum, nec tam minimæ esse molis tam paucas inter illius componentia cohæsione esse, ut diuturno labore opus sit pro illius secretione. Tertiò oleosæ seu adiposæ partes nonne sunt fluido aqueo leviores? attamen fluidum aqueum, & facilius consumitur ab igne, & in majori motu conservatur ab aere: evidens signum, particulam unam fluidi aquei minorem resistentiam parere igni, aut aeri, quàm particulam adipis, nam si eadem ab utraque particula emanaret resistentia, eodem momente impetus posset eodem tempore, & aqua, & adeps consumi sed cum non consummantur eodem tempore, & eodem impetus momento, dicendum est majorem resistentiam parari a particulis adipis, quàm particulis aquæ, sed partes adipis leviores sunt partibus aquæ; partes igitur adipis erunt majoris molis quàm particulæ aquæ. Si verò reponant non magnitudinem molis, sed figuram in causa esse, cur partes adipis difficilius aqua igni expositæ consumantur: quæro cur, quò transit aqua, adeps transire non potest, hoc equidem nonnisi a pororum angustia, quæ permittit aditum tenuioribus particulis aquæ, occludit verò particulis adipis: supponatur etiam concessionis gratia particulas aquæ esse figuræ omnino sphericæ, & particulas adipis cujuscunque alterius figuræ; Vel particula aquæ occupabit majus spatium, quàm particulas adipis, vel non, seu diameter particulæ aquæ major sit, quam diameter particulæ adipis: si aqua habebit majorem diametrum, qua transibit aqua, transibit & adeps; sed adeps non potest transire, quò transit aqua; ergo diameter particulæ adipis major erit quàm diameter particulæ aquæ, ergo adeps majoris erit molis particulis aquæ. Aquæ demum reliquis sanguinis partibus crassiores esse, nisi ulterius probem, argui potest ab ipsius diuturna mora in sacculis adiposis, & ab ejus præcipuo usu, tum quoque erui licet ab illis corporibus, in quibus abundat. Nam intuemur pinguiores non valde celeri spiritu donari; & eorum fluida non admodum concitato ferri motu, unde partes chyli non admodum divisæ facile potuerunt adiposas partes, seu eorum dicam butyrum secernere, quod laboribus, aut vigiliis, aut fluxiis consumitur, seu illis omnibus, quæ possunt fluida in motum citatiorem urgere, per quem divisæ illæ partes facile a quiete abripiuntur & per cutis spiracula emergunt.

XXIV. Statuto ea, qua potuimus brevitate, ne a semita nimis digrederemur particulas adipis majoris esse molis cæteris sanguinis partibus dicimus eam, quæ passim habetur apud celebriores Anatomicos, glandulæ structuram hujus separatione accomodatam non esse; nam cum arbitrentur; ut de facto in reliquis glandulis contingere puto excretorios tubulos minoris longe esse diametri, quàm sit aut arteria afferens sanguinem aut vena reportans, per hos ductos excretorios dico particulas adipis secerni non posse, nam si tubulus secretorius tanti sit diametri, ut quæcunque partes per illum transire possint solæ adiposæ non transibunt, sed si hæ transierit; cum sint majoris molis, & reliquas transire posse puto; quare nul-

la

la continget ſecretio ; ſed talis glandulæ ſtructura requiritur , quæ inverſo modo ſecernat , nempè craſſius detineatur , ac pretrudatur tenuius . Pro quo concipiatur glanula adipoſa veluti inteſtinulum cæcum , ſeu veluti ſaceulus oblongus , nempe ex parte orificii patulus , ex altera verò parte cæcus , ſeu occluſus . Ad orificium illius ſacculi oblongi hiet arteria, quæ in illum ſaccului ſanguinem effundat; ſint verò hinc inde ad latera inteſtinorum vaſa lactea , tot poruli , ſeu tot minima vaſcula , quorum diameter tranſtulit , ut minor ſit diametro particularum adipis, & vel major ſit , vel æqualis diametro cæterorum ſanguinis componentium , ita ut per illa vaſa , ſeu venulas reliquus ſanguis poſſit refluere , præter particulas adipis , dico in hac glandula poſſe fieri adipis ſecretionem ; nam ſi ſanguis totus in illo oblongo ſacculo ſeu inteſtinulo effuſus, totus , inquam , poſſit per lateralia vaſcula abſorberi præter craſſiores adipis partes. Craſſiores daipis partes in illo ſacculo remorabuntur , ac dicentur a ſanguine ſecretæ.

XXV. Nec officit noſtræ hypotheſi , quod quis aſſerat , a craſſioribus adipis particulis occludi poſſe lateralium vaſculorum ora ; ita ut nec tenior ſanguinis partes per illas poſſint permeare , unde maximo animalis incommodo ſanguinis mora . Cui dico difficillimè a craſsioribus particulis omnia , quæ plurima credimus, lateralia adipoſæ glandulæ , vaſa occludi poſſe , & tantò difficilius ; quanto hæc occluſio impediri poteſt a ſiſtaltico glandulæ motu , ut paſsim intuemur in frugum ſecerniculis , quorum pori ex. gr. dicati pro ſecretione millii non occluduntur a majoribus grani tritici , atque hoc ob cribri motum , ſeu ſuccuſsionem : A pari puto oriri idem poſſe in glandula non ſolùm hac noſtra adipoſa, verùm in qualibet alia, cum ubique ſit eadem fermè difficultas , at ſucceſſorius glandulæ motus huic conſulit incommodo . Ne quidem eam infringit , ſi iterum reponat , aucta adipis mole in ſaculo illo oblongo tandem nonnulla lateralia vaſa , ſeu venulas occludi oportere, quare venæ illæ abſque ſanguine forent, & difficilius reliquus ſanguis ab arteria in glandulam effuſus a minoribus , ſeu paucioribus vaſculis deferretur . Huic reſpondere poſſemus , quid intereſſe , quod nonnulla lateralia uaſa claudantur , ac venæ otientur ſine ſanguine revehendo ? Inſuper in his vaſibus non tam infrequens eſt mutua inoſculatio, ut adhuc aliquid deferre non poſsint . Alteri verò dico; ſi difficilius ſanguis a paucioribus non occluſis vaſculis deferretur , majorem parere ſanguini antecedenti arterioſo reſiſtentiam, quare parcius ob majorem reſiſtentiam in glandulam effunderetur ; unde parcior facilius poſſet a paucioribus vaſis deferri , unde patet & alterius difficultatis ſolutio .

XXVI. Hac noſtra admiſſa hypotheſi facilius , & erui , & explicari poteſt adipis uſus , ſive quod hic collectus ſit pro cuſpidalium particularum . ſeu ſalium in ſanguine hoſpitantium correctione ; ſive hìc veluti nutritiæ materiæ emporium reſervetur , non quod ſic præcisè nutritioni inſerviat , ſed diverſimodè elaboratus , ut videbimus . Ulterius noſtro cogitato favere videtur ipſe *Malpighius* accuratiſſimus ubi de omento ait : In ranis tandem pertractandis hoc obſervavi , dum languidè adhuc redit in cor ſanguis , in trunco venæ portæ , cui appenduntur expoſitæ oleoſæ ſtriæ , videre eſt conſpicuas guttulas olei , compreſſis præcipuè ſtriis , quæ una cum ſanguine in hepatis cavum rapiuntur , &c. Quænam excogitari poteſt via, per quam adeps a ſacculo tranſierit in venam portam ? Hìc vides , quàm inutili inſtituto multiplicanda ſunt vaſa , per quæ adeps in ſanguinem commeet . Nos verò aſſerimus , ideò oleoſas guttulas irrepſiſſe in ſanguinem , quia per compreſſionem ſtriarum adipoſarum ita potuerit extendi vaſorum lateralium ſacculi adipoſi ora , ut non ſolùm potuerint tranſire particulæ reliquæ ſanguinis , ſed ipſe collectus adeps vi compreſſus debuerit per venarum oſcula è ſacculo exire , & ſanguini

in porta innatare. Hinc patet, cur quædam animalia per plures menſes abſque cibo degant, prius tamen benè paſta, & pinguia, ut feruntur urſi, taxa, &c. Non arbitror collectum omnem ſuccum pro diuturna reparatione contineri in vaſis ſanguifluis, ſed colligi, ut ſatis grandis adipis copia teſtatur, in ſaculis adipoſis, qui dein paulatim, ſic exigente indigentia, poſſit ſanguini communicari. Nec difficilior eſt hujus tranſitus ratio. Dico primò adipem ſub forma adipis venas non ingredi, ſecus nulla foret ratio ſecretionis, ſed mutata illarum partium figura. Dico ſecundò duplici ratione ſanguinis motum tardiorem eſſe debere; quando abbundans eſt rudiori adhuc chylo, quàm cum ille, aut tenuis factus fuit per plures circuitus, aut per ſecretiones a ſanguinis motu defecit, nempè, & propter majorem fluidorum copiam, unde plures reſiſtentiæ, & propter ſpirituum minorem impetum a craſſioribus ſanguinis partibus coercitum. Quoties igitur ſanguis, aut per repetitos circuitus effœtus ſit pinguioribus partibus, vel quia illas conſumpſerit pro animalis nutritione, vel pro ſecretione in ſaculis adipoſis, ſanguis urgebitur majori motu, quare tanto impetu arterioſus poterit ferri in ſaculos adipoſos, ut major ſit irruentis ſanguini impetus, quàm niſus in contactum minimarum particularum adipem componentium, quare particulæ illæ diviſæ, ita ut amplius non habeant eum diametrum, ſeu magnitudinem, quæ per poros adipoſæ glandulæ permeare non poterat, venas pervadent, & cum reliquo ſanguine ulterius circulantes eouſque dividentur, quouſque poſſunt, aut nutritioni, aut reliquis animalis uſibus inſervire; & tandiu eorum vita ſine novo cibo poteſt durare, quandiu ſatis adipis eſt in ſaculis pro animalis, & reparatione, & conſervatione adminiſtranda, quæ cum magna ſit per multum durant, & hæc eſt expeditior via pro explicando, & uſu & tranſitu adipis. Plura non proſequor, ne longior fiam, quid dicendum, & in cæteris animalibus ob exercitia adipem deperdentibus ex dictis patet. Hic forent nonnulla dicenda de glandulis lactiferis, quarum ſtructuram glandulis noſtris adipoſis ſimillimam reor ob adductas rationes, niſi unius ductus diſcrimine, dummodo tamen verum non ſit, è thoracico ductu nonnulla lactea ad mammas ferri, quod nondum firmiter ab ullo & demonſtratum, & confirmatum eſt; huic tamen ſuperſedeo alibi forſan data occaſione tractaturus.

XXVII. Et qua lege nervoſi ſyſtematis reparatio ſuccedat ſecundo noſtras indagines promeretur. Quid ſit hoc nervoſum genus, quidque ſub ſe comprehendat, ſuperius enunciatum fuit, quapropter quid nervi ſint, exhibendum. Nervus (hìc ſejunctim de qualibet fibra nervea loquor, non de nervulorum, aut minimarum Fibrarum faſciculo nervum unum in ſuo principio repræſentante) eſt tubulus, ſeu corpus teres, oblongum, cavum, non diviſibile in alia corpora cava? cum verò oblongum, rotundum ſit vas, plura ſimul collecta, & in unum faſciculum coacta adamuſſim inter ſe non uniuntur, ita ut nulla intercedat vacuitas, ſeu intercapedo inter unum, & aliud, quod ſolum figuris pentagonis, quadratis, & triangulis æquilateribus competit, quare cum his figuris non donentur, interſtitia relinquere opus habent. Non injucunda forſan parebaſi hìc meas poſſem de cerebro conjecturas exponere, quoniam partis mollities, ac componentium exiguitas oculum aufugit, & cultri aciem eludit. At cum plurimorum ingenia defatigari tantum opus, tum ratione partis, tum ratione muneris; quamvis hujus non impervia mihi ſuppetant phænomenon explicationum ideæ, maturius acturus tantum facinus, aut omittam, aut dimittam. Nervorum origo, aut autumare modo licet, non a cerebri baſi, aut medullari ſubſtantia petenda eſt, ſed a primo eorum fonte, nempè a corticali cerebri parte, a glandulis ſcilicet, a quibus primò emanat. Nil enim aliud ſunt nervi, quàm cerebralium grandularum ductus excretorii, quorum plurimi ſimul collecti nervorum faſcicu-

ſejun-

ſciculum conſtituunt.

XXVIII. Duplici ſucco turgent nervi ab eodem tamen fonte derivato, ac unica ſecretione ſecreto, tenui altero celerrimi motus, minimæ molis, maximæ activitatis ætheri analogo, ſpiritu ſcilicet animali, minus tenui altero, cui ſcilicet minoris tenuitatis nomen habita ad ſummam ſpirituum tenuitatem ratione competit, adeo tamen abſolutè conſiderato tenui, ut nullus ſuccus in corpore hoc tenuior exiſtat, qui non eo ſolum inſtitutus ſuit, ut facillemam ſpirituum diffiabilitatem, ac avolatum, ſuo quocumque lentore cohiberet, ſed inſuper, ut impendia in ſolidis partibus a ſpirituum energetico motu producta ſuo irroratu reficeret.

XXIX. Antequam tamen ulterius procedam, nonnulla mihi ſolvenda occurrunt a nonnullis, quorum totus intellectus in ſenſibus eſt, objecta. Primò ſuccum hunc nerveum explodunt, quia a nemine viſus fuit unquam, quorum hebeti viſui ſi regerat oculantiſſimus *Malpighius* ſe illum a nervis diſſectis emanantem, minima tamen guttula, vidiſſe; aut alium hunc, ajunt, ſuccum eſſe, vel ab arteriis, vel a lymphaticis profluentem, aut tantum Virum hallucinatum fuiſſe verentur aſſerere. Cujus tamen tanto nomini non patrocinaturus, tanto enim me non dignor, repono, nervum opticum, quo è cerebro exiens nullus major eſt, diſſecare oportet, quod ſi ni recenter mactato fiat animali, ſi diſſectus exprimatur, evidentiſſimè ſucci nervei guttula non renuentibus oculis ſeſe patefaciet.

XXX. Alterum a ſubſtantia deſumptum eſt argumentum, nempe craſſiorem ſuccum nerveum per exiliſſimos nervorum tubulos haud poſſe tranſire. Miror quidem nonnullos adeo verbis addictos, aut materiei adeo adhærentes, ut nec illa percipere, neque ab hac per latitudinem digiti elevari poſſint. Craſſior quidem ſuccus nerveus dicitur, at non tantæ molis, prout verbum ſonat, ſed habito reſpectu ad ætheream ferme ſpirituum animalium conſtitutionem; alioquin ille omnium corporis ſuccorum tenuiſſimus eſt. Inſuper quæ tanta pororum exiguitas, quæ ab hoc ſucco permeari non poſſit? Ipſe ſanguineus latex, qui craſſior quidem, & admodum hoc ſucco eſt, quæ minima pervadit vaſa ſanguifera, quæ vix adjuti microſcopio, poſſumus intueri, & tota velut puncto minora videntur, cum tamen plurimos lateraliter in una ſectione diſpoſitos globulos contineant? Cui non nota ſeminis virilis ad oculum ſaltem craſſities, cui non nota ejuſdem ſeminis via? Effuſum ſemen craſſum corpus videtur, anguſtus ejuſdem trames, attament craſſum nobis illud corpus per anguſtam viam permeat. Anguſtam verò viam eſſe patebit, ſi principium vaſis deferentis perpenderimus, non enim pervium, ſed omninò ſolidum vas videtur, aut tamen ita minime pervium, ut ſemen, niſi oppoſitum per experimentum conſtaret, illac præterfluere negaremus, adeo minima nos latent, ut cum quempiam magnitudinem non ſolum minimam, ſed minima centies millies longè majorem perceperimus, minimum eſſe, nec minorem dari poſſe fermè pejoraremus. At noſtræ imaginationis intueamur rudi exemplo umbram imbecillitatis. Craſſus igitur dicitur ſuccus nerveus, itaut per nervorum tubulos permeare non poſſit. Precor amabò, quænam fingitur noſtra imaginatione particulæ ſucci nervei magnitudo. Hanc quidem ego ſuppono minorem quacumque ſanguinis particula dempto ſpiritu. Quænam ergo mente fingitur? Dicam ego, ac quoniam non ſuppetunt menſuræ, ſuppleat pondus. Dicitur quidem minor pondere unius grani. Ulterius erit millies minor grano. Ulterius dicitur decem millies minor grano? Ac particula ſucci decem millies minor pondere unius grani dicitur craſſa? At decipimur: Si particula ſucci nervei, quam craſſam dicunt, non ſit ſolum decem millies minor uno grano ponderis, ſed centum quadraginta quatuor millies minor grano, eritne craſſa? adeo tenuis noſtra nos imaginatio decipit, ut quod minimum credimus, maximum ferme ſit. Quid erit

Igitur particula una ex 144000. partibus unius grani. Attente; Filum ſericum, ut in nobili æquè, ac ſapienti Anglo *Roberto Boyle* habetur, ex ovali bombycis, theca devolutum æquivalens pondere uni grano extendebatur per longitudinem centum viginti ulnarum. Hoc ego filum mente divido in quadrantes ulnæ, quæ emergunt 480. Quadrantem ulnæ divido in punta, & ſignavi paginam quadrante ulnæ longam, nec tam acuto calamo tercentis punctis, quæ ſunt tot partes, in quas dividi poteſt quadrans ulnæ fili ſerici, ex quo numero per auream regulam habemus ex 480. ulnæ quadrantibus emergere 144000. ſignata atramento puncta, quare magnitudo unius ex 144000. partibus unius grani in filo ſerico erit æqualis ſat grandi magnitudini unius atrametro ſigni puncti, quod quidem majus eſt particula ſucci nervei, cum hoc conſtet pluribus aliis particulis, nempe fluido pro atramento, hoc eſt vino albo, galla, & vitriolo, unde arguatur, quàm tenus ſit illa pars puncto centies, ne dicam millies minor; quàm craſſam immeritò, & tubulo impenetrabilem proferunt.

XXXI. Talem hunc ſuccum non hinc, inde decerpo, ita ut illum nervi exugant aut a lymphaticis, aut a chylo in meſenterio, aut aliunde; una eademque origo hujus eſt, unus fons, cerebrum nempè, aut illius corticales glandulæ, a quibus cæterarum more, pororum ſcilicet configuratione cribratur hic ſuccus, cujus tenuior, ac magis ab aliarum cohæſine libera pars ſpiritus dicitur, cujus motus a ſuperpoſitarum partium præcipuè preſſione dependet: at cum huius ſæpiſſimè motus ab immateriali ſubſtantia anima, puta rationali, promoveatur, ſatius eſt utpote inter extenſam, & cogitantem ſubſtantiam ignorantes nexum, nos hæc ad phantaſticos potiùs dimittere.

XXXII. Et ad evitanda, quæ poſſunt opponi, & ad facilius explicanda, quæ dicturi ſumus, expedit, ut exponam quænam noſtro iudicio fingitur nervei ſucci figura. Duplici hinc inde urgeor argumento, altero ſcilicet pro motu tum ſucci nervei, tum animalium ſpirituum, altero verò pro nutritione. Ille exigit eam figuram, quæ diffioillimè in cohæſionem veniat. Hæc, qua firmiter in contactu perſiſtat; hoc eſt. Motus exigit figuram ſphæricæ proximiorem. Nutritio verò planæ ſimillimam. Quid ergo decernendum? Nil obſtare puto, quamvis afferam rectilineam ſucci nervei figuram, ſeu illam polygonam eſſe, non quidem nutritioni, nam ad hoc ut illa fiat, particularum cohæſio fieri debet, quæ eò facilius fit, quò planior eſt particulæ facies. Neque verò mortui repugnabit; non ibo, inficias; illum facilius fieri; ſi in ſphærica partes incideret, attamen neque talis figura, dummodo non obſit magnitudo, impar ille eſſe videtur. Hoc enim inductione patet. Ceræ particulas non eſſe figuræ ſphæricæ ex illarum quiete & conſiſtentia arguitur, attamen ab igne ceræ fluor communicatur, hoc non alia de cauſa, niſi quia moventis impetus momentum majus eſt mobilis reſiſtentia, qui impetus, ſi tantæ fit activitatis etiam in animalibus ſpiritibus, cur ab illis ſuccus nerveus promoveri non poterit. Quod verò & ſpiritibus illis tanta ſit activitas, & ſucci nervei eſſe poſſit illa figura analogicè ſic arguo. Quod in ſemine virili duæ ſunt partes proculdubio certum apparet, nempe in illo contineri partes maximi motus & activitatis, & partes alias majoris molis, majoriſque reſiſtentiæ. Quod in ſemine ſint tenuiſſimæ ac fermè ætherææ partes ab effectu conſtat: eſſe verò & craſſiores patet, nam effuſum ſemen adeò viſcidum eſt, ut propemodum gluten videatur. Viſciditatem verò noa aliunde provenire, quàm a mutuo partium contactu, & in diſtractionem reſiſtentia firmiſſima ratio ſuadet. Atqui ſemen per plures centenos mirà complicatorum tenuiſſimorum vaſculorum paſſus promovetur, ac tam pertinaciter ac tanto impetu ejicitur: ergo liquidum quoque cerebri, quod tenuius arguimus, quamvis heterogeneum, & particulis plurium figurarum conſtans ocyſſimè & validiſſimè poterit

pro-

promoveri, quod cum ſemper non contingat, & nutritioni locus poteſt ſupereſſe.

XXXIII. Hiſce præmiſſis non eſt, quod quis ſciſcitetur, quo ductu ſuccum hunc nerveum deferri per nervorum ſcilicet foramina, aut per ipſorum intercapedines. Quod tamen ſi urgeatur, quamvis ægrè, non poſſum, tamen quin fatear, me hic non poſſe ſapientiſſimi *Alfonſi Borelli* matheſeos nitidiſſimæ facis hypotheſi adhærere. Arbitratur ſpectatiſſimus vir, non per nervorum tubulos, ſed per eorumque coactorum interſtitia ad partes fluere. Hæc hypotheſis nec rationi, nec inſtituto poteſt arridere. Et primò mihi inquirendum, è quo fonte emanantem aſſerit talem ſuccum. Vel in cerebro, vel extra cerebrum; non enim tam pravè ſenſit, ut illum extra cerebrum in nervos deduxerit: ſi in cerebro, vel aliud eſt ſecretorium ab illo ſpirituum, vel idem: ſi aliud aſſignandum: ſi verò idem, ut rationi conſonat hæc aſſertio, poſſem ulterius ſciſcitari. Cum idem ſit ſpirituum, ac ſucci nervei ſecretorium; eritne quoque eadem via uſque ad cerebri meditullium, quod equidem ultrò a quocumque opus eſt, ut concedatur. Uſque igitur ad meditullium ſuccus nerveus cum ſpiritibus eſt intimè permixtus, cum ibi ſolummodo inſtituenda ſit ſpirituum a ſucco ſecretio atque diviſio, qua verò mechanica diſpoſitione peragatur hoc opus latet. At neque talis diviſio poteſt inſtitui, cum nulla poſſit dari via, quæ ſuccum nerveum a fibræ cavitate in fibrarum intercapedines ducere poſſit. At hæc via ſupponatur. Cur liceat expoſcere, aut non poteſt craſſior ſuccus, nervorum porulos, tentando ingreſſum, occludere, aut ſpiritus animales illac ad partes fluere, ubi minimum reſiſtentiarum inveniunt, cum per verò magis patulas intercapedines, quàm per nervorum minima foramina, minor apponatur reſiſtentia, cur, inquam, potius major pars per intercapedines, præter Creatoris inſtitutum ad partes non fluet; ſicque œconomiæ animalis ordine inverſo, aut muſculorum motus nullus fieret, aut minimus præ devio ſpirituum curſu.

XXXIV. Ulteriùs peto: Facta nervei faſciculi diviſione, prout ubique fermè locorum in corpore contingit, vitiato intercapedinis clauſtro a recedentibus minimis nervorum cylindrulis, quò abibit ſibi relictus ſuccus nerveus? Hic extrà nervos fluens decidet indiſcriminatim in quæcumque ſpatia, nec intimè, ſic eludens, partibus immiſcebitur. Potior quidem ac magis congrua videtur hujuſce ſucci via nervorum media foramina, nam prout licet conjectari, ideò partim videtur inſtituta ſucci nervei elaboratio, ut ſit animalium ſpirituum frænum, ac ne tali ſucco deſtitutus ſpiritus præ maxima ſui tenuitate & activitate, aut in auras avolet, aut perennes non coercitus motuum anomalias cieat. Cum ad hoc igitur, non unicæ tamen ſit elaboratus, cur in cerebro permixtum cum ſpiritu admittimus, ſegreganus in nervis. Metuimus ne avolet in cerebro tot clauſtris coercitus, metuimus aufugere in nervis. Quare mihi videor poſſe aſſerere ſuccum hunc una cum ſpirituum animalium conſortium per nervorum ductus ad partes deferri, interſtitiis non ad uſum, ſed propter neceſſitatem nervorum figuræ conſtructis, aut ſaltem, ſi cui uſui præſtant, dicere poſſem ea inſervire, ut turgente ſpiritu ſeu contracta fibra, aut in motu, aut in ſenſu, nervus majorem locum nanciſci poſſit; nam ſi nervorum undequaque perfectus eſſet contactus, aut non percipi poſſet, vel minima nervi dilatatio, aut una fibra contracta & expanſa aliæ omnes comprimerentur, unde aliarum munus interturbaretur. Patet igitur ſuccum nerveum non per interſtitia; ſed per nervorum foramina derivandum eſſe.

XXXV. Duplici hoc ergò liquido nervi turgent, altero tenuiori ſcilicet pro ſenſu & motu, altero præcipuè pro munere inferiùs explicando, hoc eſt pro partium nutritione. Cum verò hæc liquida a cerebri fronte uſque ad extimam corporis peripheriam pertingant, qua vi hucuſque per-

perveniat, videndum. Ut ſuperius innui voluntatis motum hìc prætereo, utpote ſublimioris indaginis quamvis cum prælaudato *Malebranch* poſſem me facillimè expedire afferendo, voluntatis imperium cauſam non eſſe, quod tamen meo ingenio non arridet, ſed tantùm motuum occaſionem: at quæ ſolum a partium diſpoſitione pendent, inquiramus. Cum maxima nervorum pars inferius ſe conferat, minima verò, quæ ſupremum caput ambit, aſcendente, decerni fermè poſſet motum horum fluidorum ab uno gravitatis momento poſſe pendere verùm cum hoc minimum ſit, tum ratione molis, tum ratione reſiſtentiarum ab arcto nervorum tramite pendentium, alia eſt potentia hujus motui ſtatuenda, hæc verò eſt cerebri preſſio. Cerebrum namque circumundique ſtipatur arteriis, ac venis per meninges diſpoſitis, earumque nonnullis cerebri ſubſtantiam ſeu abditos receſſus permeantibus, prout alibi diximus. Arteriæ, prout ubilibet, in cerebro pulſant, ſeu ſeſe expandunt, ac explicant, ſeſe verò explicare non poſſunt, ſeu ad exterius moveri, quin majorem locum acquirant, nec poſſunt majorem locum acquirere, niſi partes ſuperincubentes a primo loco dimoveant; nec poſſunt dimovere, quin ad exterius protrudant. Cum verò cerebri arteriæ præcipuè, quæ plurimæ ad extimam ſunt ejusdem cerebri ſuperficiem, diſpoſitæ, altera parte contingant cerebrum, altera cranium; circumquaque in ſua diaſtole ſe explicant, cum æque ad quamlibet partem nitatur ſanguis, cum verò ad partem oſſis, ſeu cranii præ duritie ſeſe expandere non poſſint majori exiſtente oſſis reſiſtentia, quàm ſanguinis impetus momento, partes ſanguinis ad os pertingentes reſiliunt, & augent impetum, quo ſeſe expandebat verſus cerebrum, quare verſus cerebrum magis explicantur, a quarum majori explicatione, ſeu expanſione majus ſpatium requiritur, quare magis dimovent cerebrum, quod cum ad exterius cedere non poſſit, quia oſſibus coercitum, præmi neceſſe habet, cum minor ſit ipſius reſiſtentia, quàm arteriarum impetus; præſſo igitur cerebro, quælibet ejus pars præmitur; quare compreſſa fluida ulterius promoventur, quouſque ad nervorum orificia pertingentia ab alternato ſuccedentium impetu ac præſſione ulterius per nervorum ductus, urgentur. Quouſque viget arteriarum expanſio, viget cerebri præſſio, quare vigente cerebri præſſione, indefinenter præmuntur cerebri liquida, quæ continuo arteriarum ad corticales glandulas appulſu indefinenter a ſanguine ſecernentur; quare prior unda alteram præmit, ſecunda tertiam, & hi deinceps quouſque ad extimos nervos, quorum & materiæ præſſæ alteram præmit pertingente uſque ad extrema nervorum hujus præſſionis momento, & ab ipſo nervo ſeu fibra adiuto prout oſtendimus in noſtro opuſculo *de ſtructura ac motu fibræ*, quare patet alternis temporibus fieri cerebri preſſionem, quæ cum arteriarum diaſtole ſyncroma eſt, & a preſſione tum ſuccum nervorum, tum ſpiritus animales ad extrema nervorum promoveri.

XXXVI. Specialius modo hiſce præjactis ad nutritionem deveniendum. Succum nerveum per nerveos ductus ad ſingulas partes ſtillatim per cerebri preſſionem delatum ſingularum partium nutrimentum eſſe, mihi firmiter videor poſſe ſtatuere, cum pro certo habeam quamlibet continentem partem, ut ex diviſione demonſtratum fuit, nerveam eſſe conſtitutam ſcilicet a nerveis fibris, & cum quælibet fibra minimum ſit vas nerveum, ſive conſiderentur fibræ oſſium conſtitutivæ, ſive cujuſcumque membranæ, aut hæ ſint arteriarum, hepatis, pulmonum, oculorum; aut alterius partis, quælibet, inquam, fibra erit ſucco quantitate diametro proportionato referta, a cujus tum quantitate, tum motu petenda erit nutritio.

XXXVII. Noſtra præmiſſa partium diviſione ad hoc, ut nutritio habeatur, fruſtra ad fermenta confugimus, quibus hiſce temporibus adeò libri ſcatent, ut centies in qualibet pagina repetitum hoc

ver-

verbum, cujus aut nulla neceſſitas, aut nulla ratio, aut immanis abuſus, & validiori legentis ventriculo nauſam procreet. Nec verùm decachinentur iſti facultates. Hæc ſiquidem fermentorum turba, & magis ſapit ignorantiam, & magis redolet ſuperbiam. Nec immenſam pororum varietatem fingimus, ad quos pertingens ſanguis quidquid poro proportionatum ſit, dimittat, aut tandem fruſtra elaboramus in humorum nomenclaturis glutinis, roris, &c. quæ nihil ſunt præter ſpecioſa ignorantiæ aſyla; quapropter ſimplicitati ſtudentes ob oculos hoc opus ponendo ſtatuimus, nil aliud eſſe ac proportionatum nerveum ſuccum fibris adhærere, quo enim copioſius adhæret major, quo parcius minor nutritio peragitur. Neque ſucco illi ibidem exiſtenti quidquam opus eſt, ex ſe enim ob ſuarum partium diſpoſitionem fibrarum parietibus adhæret, cujus adhæſio, nutritio appellatur, quæ adhæſio tandiu perſeverat, quoſque prævalente, aut ſpirituum impetus momento, ut ipſiumet fibræ diſtractione; & contractione ab illo contactu particulæ adhærentes dimoventur, ac impetui cedentes a fibra ſejunguntur, quod conſumptio appellatur. Supponatur igitur nutrienda fibra Fig. III. Tab. IV. non fiet nutritio, niſi pars aliqua ſucci nervei amiſſo motu adhæreat alicui parti fibræ nutriendæ, tunc verò aliqua particula ſucci adhærebit fibræ, quando ita plana facies particulæ ſucci contingat aliam planam faciem alicujus particulæ fibræ, ut inter partem ſucci, & partem fibræ nihil mediet. Non ubique tamen pars ſucci fibræ adhærebit, quia non ubique eſt eadem facilitas pro contactu, aut pro diuturna cohæſione in contactum. Sit igitur aliqua particula, quæ occurrat particulæ H, non poterit æquæ ac facilè particula illa cohærere cum H, ac cum O P, ſi ſe introduceret inter O P; nam adhoc, ut cohæreat cum H, debet tam firmiter in ejus contactu perſiſtere; ut illius cohæſio major ſit momento impetus deſcendentis ſpiritus a R A verſus C D, & eo major debet eſſe cohæſio, quia impetus obliquus eſt ex F verſus H, nec ita nititur in particulam adhærentem H, ut ab H, & a tota Fibra divellat, ſed ab H verſus L promoveat. Si verò particula aliqua ſucci quomodolibet ſeſe intrudat inter O P, ita ut ſuperior preſſio ſpirituum minuatur a ſuperincumbente L aut inferior ab R, cum non poſſit fieri ſpirituum impetus, niſi normalis ad particulam intruſam inter R O L P, illam magis cum ſubjecta in contactum urgebit, quare particula ſucci facilius adhærebit inter R O L P, quàm alia particula cum H. Idem eveniret, ſi alia particula, aut ſe intruderet inter K L, aut inter L M, eadem enim eſt ratio. Poterit tamen etiam cohærere cum H, ſi ita ſit remiſſus ſpirituum impetus, ut minor ſit reſiſtentia cohæſionis illius particulæ cum H; ſi verò ille impetus augeretur, & preſſio fieret obliqua particula ſucci cohærens cum H deberet ab illa removeri.

XXXVIII. Hinc eſt cum concitatus ſit in Febribus ſpirituum animalium motus, præterquam, quod ſuccus ſecernendus in glandulis, aut in vaſis ſanguifluis deperditur, aut vitiatur in textura, ſucci partes præ impetu adhærere non poſſunt, aut vix adhærentes inceſſanter impulſæ a contactu dimoventur, unde conſumptio. Hinc etiam deducitur, cur aut nulla, aut minima in vigiliis fiat nutritio; nam cum hæ requirant perennem, ac ſatis validum ſpirituum motum, nerveæ fibræ indeſinenter contractæ, aut non permittunt exagitati ſucci nervei adhæſionem, aut eam cito tollunt. In ſomno verò, quieſcente ſpiritu, aut minus validè ſeſe exagitante lentè fluens ſuccus nerveus poteſt Fibrarum internis parietibus adhærere, ac per diturnam quietem firmari, unde uberior nutritio.

XXXIX. Pateret hic ampla dicendorum ſeges, at ſi quælibet nutritionis phænomena vellem explicare, longum nimis, ac forſan inutile foret opus, quare iis reſectis, quæ minoris arbitrantur ponderis, de triplici nutritionis gradu hìc pauca exponam. Augumentationis itaque, ſimpli-

plicis nutritionis, & decrementi ratio tum a solido, tum a fluido petenda est. Duplici de causa augentur pueri, tum ratione solidi, seu nervearum Fibrarum, tum fluidi, seu succi nervei, solidum quippe ad hoc, ut extendatur non debet constare partibus arctissimè in contactum nitentibus, & totali distractioni renitentibus; alioquin, aut non extendetur, aut maxima vis requiretur ad superandum nisum, quo in contactu nituntur. Ulterius, ut pars, quæ extensa fuit, extensa remaneat, requiritur aliquod corpus, quod intret inter divisas partes, ac eas ita a contactu sejunctas detineat, alioquin deficiente hoc corpore pars distracta, ac sibi relicta, vel quia remiserit hic distrahens, vel quia nisus, quo in contactum partes nituntur, superaverit resistentiam, qua a cohæsione, eo quia distractæ arcebantur, iterum in contactum veniet. Duplex hoc, quod necessarium est pro partis extensione, seu augumentatione, in pueris reperitur. Pars scilicet solida, cujus componentia non magno nisu in contactum veniunt. Hoc evincitur a partium mollitie, & flexibilitate, ut in rigoribus, puta, ossibus, quæ facilius in prima ætate flectuntur, quum franguntur. Habetur, & alterum, nempe corpus inter distractas partes apponendum, quod est succi nervei uberiori copia pendens tum a faciliori, ac euchymo alimento, ac ad partium nondum vitiata dispositione, seu a rite conformatis secernendorum succorum cribris, quorum pori nondum a continuo fluidorum fluxu detriti, id quod optimum est secernunt, quare suppetit, & copiosior, & laudabilior succus.

XL. Cum igitur in prima ætate sit hæc partium laxitas, seu minor in contactum nisus, spiritus indesinenter fluens per nerveas Fibras poterit facillimè partes præ impetu extendere, seu a contactu dimovere, sivè producere, cum major supponatur spirituum impetus, quàm partium cohærentia; cum verò uberior sit nerveus succus, potest ad extensam partem sese diffundere, ita ut inter quamlibet distractam partem intret, & eas a primo contactu arcendo, elongare, quod augumentatio dicitur. Hinc usus invaluit, prope quos arridet. Catulorum nec palmaris extensio adhuc tenella eorum corpora frequenter redificatio vini spiritu madefaciendi ad hoc, ut factæ rigidiores partes magis renitatur distractioni, aut per impetum spiritus vini difflatis tenuioribus partibus, minima superfit succi nutritii copia, a qua augumentatio perfici non possit.

XLI. In viris verò cum utrumque desit; quod in pueris adest, augumentatio fieri non potest. Deest verò uberior succus, utpote qui aut præ pororum aliquali incipiente vitio uberior non producitur aut præ spirituum impetu, seu motivum violentia non parva copia difflatur: Deest quoque, & partium facilis distractio, eo quod rigidiores, ac tenuiori parte, quæ a firmiori arcebat contactu; avolante, fit eas magis cohærere; quare cum tanta sit cohærentia, quæ quamvis a valido spirituum impetu superari non possit, aut cum minor suppetat materia, quæ inter poros distractarum partium sese intrudere non possit, aut non fiet distractio, aut facta non diu permanebit, cum partes statim non impeditæ in contractionem veniant, non fiet partium productio, seu elongatio, quare non succedit augumentum, cum eadem sit causa consumens, ac reparans eadem erit reparatio, ac consumptio. Quamvis enim ratione spirituum major debeat esse in viris consumptio, quàm in pueris, attamen ratione resistentis materiæ; quæ magis impetui resistit, æqua ac in pueris respectivè erit consumptio, in quibus si remissus fit spirituum impetus difflabilis est facillimè materia, succus nutritius.

XLII. In senibus decrementum fit; eo quia in locum consumptarum partium non cedit alimentum. Consumuntur quidem partes, cum non desit, quamvis segnior, spirituum motus, a quorum impetu minimæ partes dimotæ, ac a contactu

ctu sejunctæ abeunt in auras ; cum verò desit nutrititius succus consumptis partibus apponendus ob secretionum vitium a male conformata, ut diximus, in secretoriis pororum dispositionem rependens ; deficiente, inquam, alimento, aut utpote fœculento minus accomodato, nonnisi aliquæ cavitates replentur, reliquis vacuis permanentibus ; hinc partes succo non turgidæ contrahuntur, ac quandoquidem cum tanta sit inopia reponendarum partium, partes, quæ erant distractæ per alicujus corporis medii intrusionem, avolante hoc medio, nec alio succedente in contactum nituntur, nisi a juxta positarum cohærentia detineantur, unde in senibus decurtatio succedit.

XLIII. Supereſt pro complemento nutritionis quidquam dicendum, & de partibus sanguinis : Cum ex divisione habuerimus sanguinea ea esse, quæ secundum magnam ipsorum partem a sanguifluis vasis constituuntur ; cum insuper ostensum fuerit sanguineas partes puta, musculos demptis tendineis Fibris, nil aliud esse, quàm sanguineorum vasorum acervum. Tunc illæ partes nutricæ dicentur, non quoad rationem, sed quoad oculum cum plurimo sanguine minima vasa turgebunt. Cum verò hujusce generis sint glandulæ, hepar, lien, pulmones, & si quæ aliæ sunt rubræ partes, tunc perfectè nutritæ dici poterunt, cum ipsorum sanguinea vasa multo sanguine scateant, quid hoc, ut sanguineæ partes nutritæ dicantur, non requiritur, ut succus nerveus vasorum parietibus adhæreat, quippe qui cum sint nervei, omnes enim in corpore continentes partes nerveæ sunt sanguine pro legitimo, immediato, ac intrinseco alimento non indigent ; sed sufficit, ut per sanguiflua vasa pleno flumine, & indesinenter præterfluat, & hic est sanguinearum, seu rubrarum partium ad oculum tantùm nutritionis modus ; nam quamvis nerveus succus minimè Fibris adhæreat, adeò ut turgidæ admodum essent, si in vasis sanguifluis deficeret, concederent per ablationem sanguinei laticis. Partes, & quamvis intimè nutritæ essent, attamen ad oculum non viderentur, cum corporis requiratur pro idiosincrasia turgescentia. Patet ergò solidarum corporis partium unicum alimentum esse succum nerveum, quod erat probandum.

XLIV. Una tantùm apud nonnullos supereſt difficultas, adhuc ut nerveum succum universale corporis alimentum admittant, deficiens scilicet succi nervei copia ; pro qua enodanda duo decerni debent, quanta scilicet sit hujus liquidi, ac quanta sit solidarum partium æquali tempore consumptio. Pro primo determinando, quanta nempè sit secretio nutrititii succi, videndum, & quæ quot sint secretoria, ac quantum liquidi, qua velocitate, & quale secernendum deferatur. Hujus succi secretoria corticales esse cerebri glandulas famigeratissimus patefecit *Malpigbius*, quæ, quot sint ab earum exiguitate, ac stipato nexu circumquaque cerebrum operiente, facile est elicere, nec hæc desunt in dorsi seu spinæ medulla, quæ oppositа ratione disponuntur, cum hæ non in extima, sed in intima seu centrali medullæ parte lateant ; atque per hoc mihi videor posse dormientium noctambulonum rationem reddere.

XLV. Quantitas verò fluidi, quod ad glandulas pertingit, facilè dimetiri potest a ferentium vasorum diametro, quæ sunt carotides, ac vertebrales arteriæ cerebro, pro medulla verò arteriæ spinales, quarum miram distributionem, quamvis non totæ sint, pro secernendo succo, sed potius pro impellendo, si cui non suppetat cadaverum obtutus, affabre delineatam videbit insolertissimi *Willisii* anatome de cerebro. Sanguinis igitur quantitas, quæ ad partes defertur, argui potest eam ad reliquam habere proportionem ut 1. ad 7. quæ quidem quantitas elici potest a vasorum diametro, sed insuper & sanguinis per ea vasa decurrentis velocitate ; cum enim duplex arterioso sanguini sit resistentia, vasorum scilicet latera, & sanguis præcipuè venosus propellendus, cum verò venæ jugulares normales fermè sint ad

cor, aut nullam, aut minimam sanguinis per eas fluens requiret impulsum, ad hoc ut ad cor feratur, illud enim petiit suæ gravitatis momento, quare ablata, ex hac parte resistentia sanguis celerius fluet, & a majori celeritate major ejusdem copia.

XLVI. Nec quidem promiscuè sanguis per hæc vasa ascendit, nam cum per impressum a corde impetum debeat prævadere ascendentes Aortæ ramos, facilius ascendet, qui ab impulsu facilius potest, quàm qui difficilius; cum verò ratione molis tenuior minus resistat tum contractioni arteriæ, tum succedentis sanguinis motui, facilius tenuior, quàm crassior poterit promoveri, quare cum tenuior facilius promoveatur, quàm crassior; tenuior facilius, quàm crassior superiores aortæ ramos pervadet, seu facilius ascendet, unde patet non promiscuè sanguinem per carotides, & vertebrales ascendere; sed puriorem, seu tenuiorem, quod fuit propositum.

XLVII. Liquidum verò secernendum, cum sit motus sanguinis tenuissimum ac maximè activum, quod idem est ac magis liberum; hoc triplici de causa, & facile & ubertim secernetur. Primò cum portio secernenda sit tenuissima ac magis activa, seu ab aliarum partium contactu expedita, facillimè poterit ab aliis partibus non irretita in secretorios porulos secedere, seu extra sanguinea vasa derivari: secundò cum sanguis pertingens ad cerebrum sit reliquo tenuior, & volatilior, majus quàm reliquus suppeditabit, secernendorum liquidorum penu, quare copiosa poterit fieri secretio. Tertiò tandem cum præcipuè a transversali sanguinis motu secretio dependeat, hic motus facillimè in glandulis cerebri habetur, altera enim meningum diastole sanguis in glandulis quaquaversum præmitur, a qua pressione veluti a torculari tenuiores partes exprimuntur, ac per secretorios porulos in tubulos expressæ, alterius ditionis, seu cerebri evadunt, quare hisce de causis ex ordine allatis sat grandis spirituum, ac succi nervei copia elicitur.

XLVIII. Perscrutata pro materiæ arduitate cerebri fluidorum copia, quæ in glandulis secernitur, superest videndum, quanta sit ejusdem consumptio, quæ prout superiùs aliqua innuimus, a spirituum motu dependet. Hi quippe exagitati, ac quoqueversum excurrentes incessanter in crassiores succi partes impellunt, quas, vel ne cohæreant cum reliquis, impediunt vel a contactu jam jam cohærentes dimovent, ac divellunt, quousque per continuum impellentium impetum ab aliarum consortio avulsæ, unà cum impellentibus seu spiritibus, si pateat exitus, effluunt, quare, quo major erit spirituum motus, major quoque fiet succi nervei consumptio; cum verò vigilia fit spirituum exercitium, in vigilia magna fiet hujus succi consumptio, è contra autem cum somnus sit eorundem otium, aut maxima quies, in somno minus hujus liquidi consumetur; Loquor hìc de operationibus pendentibus a voluntate, seu de operationibus liberis, quæ fiunt in cerebro, non verò operibus purè animalibus seu involuntariis, scilicet de motu cordis, pulmonum, ac de functionibus viscerum in abdomine, quæ a cerebello emanant. At cum alterna sit consumptio, seu tantùm tempore vigiliarum; perennis verò ejusdem genesis, videtur posse quantitas genita consumptæ quantitati correspondere.

XLIX. Nec eos allucinetur ingens adeò perspiratorum pondus arguentes, sive sensibiliter, sive insensibilite per corporis peripheriæ meatus excreata a consumptis partibus excidere. Non enim ex illo fonte tantùm profluvium, nam quidquid secernitur, hoc cutanearum glandularum est opus, quæ tum fuliginosas, tum ferosiores sanguinis partes cogentes, prout vel sensim, vel affatim illæ exeunt, aut sudoris, aut insensibilis perspirationis materiam suppeditant, quæ si tota è solidis partibus decideret, non equidem par esset succi nervei copia pro illarum reparanda consumptione, at cum tanta non illarum partium consumptio illa reparatio-

tioni par erit. Ut verò hoc magis pateat ſtatuendum, quonam tempore major fiat ſolidarum partium conſumptio, quæ procul dubio nunc major fiet, quando conſumentis eſt major vis, aut conſumendi minor reſiſtentia. Conſumens enim motus eſt medio ſpiritu, qui eo fortior erit, quo erit liberior, hoc eſt, quo minores erunt alterius ſucci craſſioris partes, a quibus poſſit detineri, ſed aliquandiu remanente jejuno corpore craſſiores ſucci, aut avolant, adhærent, aut in tenuiores partes vertuntur, quare tunc ob ſpirituum libertatem major erit ſolidorum conſumptio. Ulterius major erit ſolidorum conſumptio, quando major erit illorum motus. Sed tàm in vigilia, quàm in ſomno magis moventur, magisque igitur vigiliarum tempore conſumptioni debent eſſe obnoxia. At quanta hæc ſit conſumptio, videamus in *Aphoriſ.* 2. *Sect.* 3. præclariſſimi noſtri *Sanctorii*, ubi habetur. Stomachus omninò vacuus, & jejunus, licet dormiat, non perſpirat ultra 18. uncias circiter. Si corpus jejunum tam parum perſpirat una die, dum ob fluidorum tenuitatem, & libertatem ſolida magis conſumuntur, & inſuper multò minus perſpiraret, ſi vigilaret, cum in ſomno uberior fiat perſpiratio, quamvis in vigilia ſupponatur fieri magis, quàm in ſomno ſolidorum conſumptio, & cum hujus perſpirationis octodecim unciarum maxima pars pendeat a ſecretione fluidorum ſanguinis intra cutaneas glandulas, minima verò a conſumptione villorum corporis, ita ut vix uncia, & largè agendo a ſolido decidere arguatur; hæc quantitas conſumpti ſolidi multò minor eſſet, ſi blandior, & placidior fuiſſet ſpirituum impetus, tum per nervos decurrentium, tum in ſanguine vagantium, qui quidem impetus multò minor eſt, ubi corpus diutius jejunum non permanſit, ob novum chyli penu; quare minima eſt ſolidarum partium conſumptio, ſed pro minima conſumptione paucus ſuccus ſufficere poteſt, ergò impar ille ſuccus nutritioni non eſt dicendus.

L. At ut ad aliquod pondus & conſumptum & ſecretum reducatur, ſupponatur, ut diximus, ſolidarum partium conſumtionem unciam non excedere. Videndum modo quanta ſit ſecreti copia Supponatur, ut de facto circomcirciter eſt, cor ter millies, ſanguinis undas unius horæ ſpatio ad ſingulas partes deferri. Peto, quantane in cerebro erit liquidi ſecretio? jam patet; quantus ſit glandularum in cerebro numerus, jam dictum, quanta ſanguinis portio cerebrum petat. Mihi videor excedens non cogitare, ſi ſuppoſuero in tot millibus cerebri glandulis qualibet ſyſtole non ſeorſim, ſed in omnibus ſimul, in tota nempe cerebri cortice, quinquageſimam tantùm grani partem e ſanguine ſecerni, ita ut poſt centum ſyſtoles tot millium arteriolarum, niſi duo tantùm liquidi grana fuerint ſecreta. Si ter millies ſingulæ cerebri arteriæ qualibet hora pulſant, qualibet hora ſexaginta grana; ſeu in cerebro qualibet hora una fluidi drachma ſecernetur, quæ octo horis unciam efficiet, hoc eſt 24. horis: ſeu unius diei naturalis curriculo libræ quadrans, ſeu tres unicæ liquidorum in cerebro ſecernentur. Hujus verò ſecreti liquidi medietas ſit animalis ſpiritus, reliqua medietas ſit ſuccus nerveus; quare nutritionis materia erit ſeſquialtera conſumpti, at illius mater ei tertia pars avolet & diſſipetur, poterit nihilominus tantum ſupereſſe, ut nutritioni ſeu reparationi ſufficiat. Hoc verò facilius redditur in noſtra hypotheſi, in qua non hiare in extrema, ſeu extima parte nervorum tubulos ſupponimus, unde minor fluidi nervei conſumptio.

LI. Neque circa nutritionis tempus allata infirmet aſſertio illa clariſſimi noſtri *Sanctorii*, noſtrum dico, eo quia vivens fuerit Almi Venetorum Collegii, in quo & ego quamvis immœrens, coactus ſum, grande decus, & cui denato venerationem teſtatur ſolennis celebrata panegyricis, nec inquam infirmet, ubi hæc habet *de ſomn. & vigil.* Duplo magis dormiens perſpirat vigilante, cum ſtatuerimus plurimam nutritionem in ſomno perfici, minimam in vigilia, in qua, diximus, aut

una, aut maxima habetur consumptio. Ratio hujusce discriminis, nempe cur duplo magis dormiens perspiret vigilante, a duplici causa pendere potest; tum a sanguinis circulari motu, tum a perspirabilium apparatu. Quoad perspirabilium materiem, non hæc semper æquè suppetit, cum depromatur a cibis, cum debeat hæc esse tantæ tenuitatis, ut pro sua parvitate, ut aliqua tetigimus, nostri intellectus captum excedat, cum hæc ergo depromatur maxima quidem quantitate ab ingestis, & tantæ debeat esse tenuitatis hujus satis abundans copia quolibet tempore non habebitur, nam cum quælibet digestio, experientia teste, habeatur in somno, facillimè tunc ingestorum inutilis materia ad illam reduci poterit tenuitatem, quæ pro perspiratione requiritur, quod verò facilior habeatur digestio in somno, quàm in vigilia, etiam ratio suadet. Spiritus namque in cerebello residens cum in somno devius non agatur ab impulsu cerebri spirituum, aut per nares, aut per testes, aut cerebelli pedunculos, ut acutissimo *Willisio* placuit, communicato, per quamcunque tandem partem sit communicatio, hæc in animi pathematibus evidens est; spiritus, inquam, cerebelli incola non perturbatus uni operi incumbit, nempè coctioni, quare tunc temporis vegetiorem fieri oportet; quare tunc cum perfectiores erunt concoctiones, copiosior erit secernenda materia, quare in somno ratione promptioris materiæ, copiosior fiet perspiratio. Huic verò doctrinæ suffragatur alter ejusdem doctissimi *Sanctorii* aphorismus. Stomachus cibo refertus, si inter dormiendum absolvat primam coctionem, illius noctis perspiratio magna ex parte ascendit ad quadraginta uncias, si non absolvat ad octodecim circiter, quare satis probatum habemus a materia promptiori dispositione copiosiorem perspirationem haberi.

LII. Et altera de causa habert potest in somno copiosior perspiratio, nempe ratione motus sanguinis circularis. Tardiorem esse progressivum sanguinis motum in somno, quàm in vigilia extra dubium esse autumo, hoc enim evincitur ab exploratione arteriæ ejusdem, & eodem modo constituti, tum in somno, tum in vigilia. Hoc insuper elicitur a respiratione, quæ, si somnus sit naturalis, seu placidus, longè rarior est, quàm in vigilia, & hæc sanguinis progressivum motum subsequitur, nam in anhelosis, quibus concitatissimus est sanguinis motus, vel a valido exanthlato robore, vel a cursu concitata est respiratio. Si verò inquiramus impulsus causas, ab his habebimus velociorem esse cæteris partibus in vigilia, quàm in somno, cum enim in vigilia habeantur species momenti majoris, in somno momenti minoris, seu cum in vigilia concitatiores sint animales spiritus, quàm in somno, & hoc ratione sensuum ferientium, a quorum exercitio habetur tanta spirituum agitatio, quare cum a validiori, vel tardiori, spiritus in villos cordis influxu habeatur tardior, vel velocior sanguinis motus, cum concitatiores sint spiritus in vigilia, quàm in somno, concitatior erit in vigilia, quàm in somno sanguinis progressivus motus.

LIII Sanguis celerius fluet in vigilia, quàm in somno, non solum ratione primi impellentis. sed etiam ratione coadjuvantis, nempè ob partes vasis sanguiferis circumstantes vario modo, & dispositas, & agentes. Primò musculi omnes ab arbitrii imperio pendentes in somno feriantur: secundò dormientium, præcipuè verò superlectum, tertia fermè corporis pars ab altera parte superincumbente præmitur, quare vasa præmenti parti subposita, præmuntur atque anguftantur, quare præssa & angustata majori fluenti liquido resistentiam pariunt, quare duplici de causa sic cubantibus segnior fit sanguinis motus, & quia per musculorum quietem ulterius non protruditur, & quia ab incumbente corpore aliqualiter detinetur. E contra verò in vigilia, cum, ut plurimum, nec talis sit corporis situs, ut tot vasa præmat, & semper aliqui musculi sint, in exercitio,

tio ab eorum inflatione fit, aut ſanguis præcipuè in venis tardè fluens per impetum ſeſe extendentis muſculi ulterius promoveatur: quare primo promoto, cum ſuccedens tantam non habeat reſiſtentiam utpote imminutam a ſanguine prætergreſſo, & a valvula in partibus declivibus fulcito, facilius & celerius ab alio ſuccedente promovetur, quod cum in omnibus corporis partibus ſeſe moventibus contingat, ſanguis celerius fluet, & quidem velocius, quàm in ſomno, ut propoſuimus.

LIV. Sanguis igitur cum minus velociter fluat in ſomno, quàm in vigilia, cauſa altera erit, cur major in ſomno, quàm in vigilia fiat perſpiratio; nam cum a determinato gradu velocitatis præter cætera requiſita, pendeat ſecretio, motus enim pro ſecretione propriè non eſt circularis, ſed tranverſalis ejuſdem partium ſanguinis motus, quæ ad vaſorum latera nitentes facillimè porulos ſecretorios ſubeunt, alioquin celeri progreſſivo motu, aut pauciſſimè ad altera niterentur, ſeu ſolum, quæ ſunt extra axim vaſis, ſeu quæ ita ſunt in aliqua ſectione vaſis conici, ut recta progredientes egredi ab illa ſectione non poſſint, quin ad axim vergant, vel tandem ſunt in peripheria majori, quàm ſit orificium conici vaſis ad verticem. Hoc patet in ſecretione chyli inteſtinis, qui non agitur celerrimo motu, ſed tantùm leni periſtaltico, a quo maſſa e ventriculo decidua circumundique præſſa magis extrorſum præmitur, ſeu ad latera adigitur, quàm ulterius, ſeu antrorſum promoveatur, non alia de cauſa, niſi ut chylus per lactearum patentia oſcula in inteſtinorum parietibus conſita intrudatur, quare patet ſecunda pars, nempè & ratione tardioris motus in ſomno duplo majorem, quàm in vigilia perſpirationem fieri. Cum igitur tanta ſecretio pendeat, & a materia per ſomnum concocta, ſeu ad illam tenuitatem redacta, quæ requiritur prope Spirationē, & a motu ſanguinis circulari minus concitato, patet non infirmari noſtram aſſertionem in vigilia, ſcilicet ſolidas partes multum conſumi, ac multum refici in ſomno.

LV. Ultimo tandem impetere quis poteſt noſtram hypotheſim aſſerendo, aut quamlibet ſolidam partem fibris nerveis non conſtare, aut ſenſo prædita eſſe. Pro quo tamen aliqua dicta ſunt in primo noſtro opuſculo de ſtructura & motu fibræ, hìc tamen nonnulla quoque ſubdemus. Ad hoc, ut in cerebro excitetur ſenſus, judicium requiritur, ut extimo organo impreſſa affectio, ſeu motus ad cerebrum uſque communicetur: quare cum talis infixus motus ad cerebrum non pertingat; ſenſus non excitabitur. Duæ ſunt in corpore partes, quæ ſenſus privari deprehenduntur, oſſa ſcilicet, & adeps. Cum verò adipoſi ſacculi, tenuiſſima conſtet membranula, fibræ tenuiſſimæ erunt, quare propter ſinus anguſtiam ſpiritus, qui ad cerebrum uſque motum perennarem laterum repagulis coerciti, impreſſum ſibi motum imminuunt, ac tandem præ longo itinere omninò dimittunt, quare cerebro non communicatus motus ſenſum excitare non poteſt. Vel dicantur oſſa propter arctam fibrarum unionem, ut adipem propter tenuiſſima filamenta ita minimum intra ſe ſpirituum manipulum admittere, ut quamvis motum uſque ad cerebrum perenne, tamen cum minima ſit pauciſſimi ſpiritus vis, non poſſit ibi ſenſum excitare; nam ſi minima ſit proportio inter impellens, & impellendum, non fiet impulſus, aut fiet tam minimus, ut diſcerni non poſſit; pauciſſimorum enim ac tardus ſpirituum motus maximam ſpirituum cohortem in cerebro hoſpitantem excitare non valet, adeo ut externi objecti idea clarè efficiatur. Inſuper quod de omento extracto ac præter dolorem ſecto objici ſolet, dici poteſt, quod prius diſſectio non fit, niſi pars ſit mortua, unde nullus dolor; deinde quia tenuiſſimæ illius fibræ ab ambiente externo ſemper frigidiori, quàm ſit internus, præſſæ ita rigeſcant, quamcunque cavitatem claudant, unde ſtupor, qui & in aliis maximè refrigeratis partibus percipitur. Et hæc ſint de Nutritione ſatis ſuperque.

OPU-

OPUSCULUM III.

DE HÆMORRHOIDIBUS.

CUi hæmorrhoidum apertionem insurgere impune, cui utilitatum fastum in dubium revocanti auscultabitur? Tantum hoc non aliundè, quàm ab antiquitatis præjudiciis emanavit, piaculum arbitrantur emancipanda nunquam, quorundam ingenia duci se non committere, nec ducem tuum arguunt, nisi quem una vetustas decoravit. Nam author sum, ut per inania commenta antiquitati insultetur, aut nominis scabiosa gloriola prave aliorum consulamus monimentis. Et si illis multum obsequii non tota fides adhibenda est, ita ut examini non supersit locus. Pecudum enim non hominum est per aliorum vestigia ad præcipitia ruere, quare quid ab harum fluxu sperandum, quidve timendum est, exarare oportet.

II. Quod, ut oculis pateat, vasorum hæmorrhoidalium anatomica præmittenda descriptio, quæ utpote nitidissima fax falsis occupata præjudiciis ingenia ad cognoscenda, quæ apponentur objecta prædisponet. Missum itaque quemcunque facio, qui aut nondum rationali initiatus philosophia, aut nimis veterum oraculis confisus, aut facultatum nomenclaturis sit reboans, cum his enim rem habere recuso, quapropter ne verbum quidem de hæmorrhoidum à liene fuctione, aut de lienis expulsione, vel tandem de linealibus a sanguine fœculentis exuviis. A sanguinis enim detecto in orbem motu, tot motuum anomaliarum figmenta concidere arbitrabar, sed, aut eo quod deest demonstrationibus fides, aut præ exoso nimis studii labore nova hæc indagantes, præconceptæ, licet a vero absonæ, opinioni mirum quàm suaviter acquiescunt.

III. Per hæmorrhoidalia vasa anatomicis notum est ea vasa intelligenda, quæ ultimæ intestini recti oræ consita sunt, vel ista interna dicuntur, quæ superiori in loco sunt, sive externa, quæ extimum, & intimum situm obtinent; non est magni momenti divisio. Notum est hæc vasa sanguiflua esse, arterias scilicet, & venas ambæ quidem satis angustæ diametri, & in sua origine deprehenduntur, quorum vasorum duplex ortus, prout duplex est intestini connexio; nam hoc ossi sacro adhæret, quapropter ab arteria sacra arteriarum ramulos admittit, quæ proximæ sunt, divisæ tamen aortæ propagines, & ad eumdem locum venas dimittit prius in sacram, dein in venam cavam desinentes. Ut & reliqua intestina, rectum mesenterio alligatur, seu inferiori ejus parti scilicet mesocolo, ideoque ex hac parte meseraicas recipit arterias, venas verò in eandem mesentericam, quæ portam constituit, intrudit. Ex hoc liquet, quàm fallax sit, & commentitia assertio, tam arctum esse inter lienem, & hæmorrhoidas nexum, cum nullæ illum attingant. Hinc observo tortuoso admodum ductu per intestinum repere hæc vasa, & quidem tenuioris amplitudinis, quare nullatenus, ut nonnullis placuit, aut lata diameter, aut cylindri proceritas speranda est.

IV. His leviter delibatis, tam frequentis horum vasosum hiatus ratio pro viribus indaganda est, prius verò, quæ mihi non arrident hypotheses, sicco tamen pede, explodere liceat. Non præ reliquo tartarea, ut ajunt, sanguinis indoles eo loci

col-

collecta, inculpanda, ea quod æqua ubique sit distributio, non secretoria depositio. Hoc enim & a circuli lege, & a vasorum osculis ubique similibus prohibetur. Neque confugiendum ad fermenta; hæc prius assignanda, quàm asserenda sunt, quæ cum reperiri non detur a rationali Philosopho eliminanda arbitrantur. Utpote aniles fabulæ lienis expulsio, & venarum fuctus nobis est omittendus.

V. Hanc ergo sanguinis excretionem, & a fluidis, & a solidis petendam duco. A fluidis, a sanguinea scilicet massa, eo quod hæc vel per quantitatem, vel per qualitatem, vel per motum a naturali statu sit aliena. Aliunde sanguini inesse posse labem præter ab hoc triplici fonte non video; si quis verò, & quoad substantiam corrumpi posse mihi regerat, hanc sciat a præcitatis me non discriminare.

VI. Per quantitatem ergo vitiosus sanguis a vasis hæmorrhoidalibus erumpere potest, quia dupliciter verò vitiari potest, quantitas sanguinis, excessu scilicet, & defectu, primo perpendemus, quantitatem naturali statu majorem. Quantitas sanguinis cum sit naturali major, non erit continenti accommodata, cum solum talis sit in statu naturali; cum igitur continens non correspondeat contento, ita ut majorem vim patitur continens a mole contenti, quàm fit ipsius resistentia, necesse est, ut præponderante momento contenti super momentum continentis, continens desiliat, quo disiliente, sanguinis fluxus, quod ut clarius pateat sic explico. Data majori sanguinis quantitate, quàm in naturali statu requiritur, hæc poterit cerebro majorem spirituum copiam suppeditare, vel si non majorem æqualem ac in statu naturali, vel minorem. Si æqua sit spirituum copia ac in naturali statu patet, cum semper sit excessus contenti supra continens, necesse est continens cedere. Si verò a majori quantitate sanguinis fiat major spirituum copia, his in cordis fibras influentibus, seu validius, quàm in naturali statu, cor contrahetur; quare sanguini impetus communicatus major erit, & sanguinis copia major una cum majori impetus momento superabit resistentiam cohæsionis Fibrarum vasa sanguinis constituentium, vel minor in cordis villos influet spirituum copia, vel quia hi a sanguinis massa fuere decidui, vel quia a minima sanguinis copia extensa nimis vasa, quapropter, & pia meninx, a qua tanta fuerit cerebri compressio, ut aliqualiter angustatis nervorum cavitatibus spiritui in cor influo non fuerit sufficiens aditus; hinc segnior cordis motus, & sanguis musculorum, debitis ac citò evanescens sanguinis impetus, quo in vasis minimis ut plurimum deficiente: utpote nec quantitati accommodato, nec vasorum resistentiis superandis congruo, sanguis ibi ab arcto nimis vase contentus immorari opus habet, cui stanti, & a succedente semper aucto distensis nimis ab infarctu tantæ molis vasis, exitus a tunicarum distractione tandem fit.

VII. Et a sanguinis magis imminuta, quàm status naturalis latitudo poterat copia fluxus fieri potest. Dato enim, quod a minori copia sanguis minus sit spirituum penu, cordis musculus debilius constringetur, & sanguinis musculi non sufficienti spiritu turgidi flaccescent. Hinc minimus sanguinis impetus, & eædem a vasis resistentiæ, quæ quamvis decrescant ratione molis minoris sanguinis, augentur ob Fibrarum laxitatem non parum sanguinis cursum remorantem, ut in primo opusculo vidimus, quare decrescente impetus momento, nec deficientibus resistentiis minuetur motus sanguinis, cui, si quid vel leviſſimum obstet, facile est, ut stagnet, quo stagnante moles augetur ob novum advenientem, ab aucta verò mole vasorum distensio, cui non valde contra operante Fibrarum cohæsione ob minorem spirituum influxum, vas poterit dehiscere, quamvis nec tam facilius, nec tam crebrius, quàm in aucta jam quantitate.

VIII. Et per qualitatem sanguis vitiosus ex hæmorrhoidibus fluere potest. Per qualitatem intelligendo quidquid a varia par-

partium ſanguis textura dependet, quæ dupliciter tantùm variari poteſt. Cum enim ſanguinis minimæ partes ita ſint inter ſe diſpoſitæ, ac tali nexu copulatæ, ut ab illis quidquid ſanorum eſt, elici poſſit, naturalem ſtatum conſtituunt, quoties illæ primæ ſanguinis partes alio cohærebunt modo, alia earum ſit textura, alius ordo, ſanguis in qualitate vitiari dicetur; cum verò hæc partium ſanguinis componentium textura, ſeu cohæſio alia ſit a naturali, hoc erit, vel quia hæc ſanguinis componentia validius nitentur in contactum, ſeu firmius cohærebunt, vel laxato cohæſionis vinculo, debilius in contactum nitentur, quare duplex erit tautùm ſanguinis vitium in quantitate.

IX. Si primo modo vitioſus fuerit ſanguis, ita ut partes nimis arctè cohæreant, non æquè facilè ac in naturali ſtatu fiet ſecernendarum partium ſecretio, cum enim firmior ſit illarum partium contactus ac nexus, validior requiretur impetus ad hoc, ut partes a firmiori contactu abſcedant, qui cum major non ſit, cum nulla ſit cauſa, quæ motum augeat, quin immo cum decreſcat, firmiori enim ſanguinis nexu, ſeu vi cohæſionis, minor erit ſpirituum copia, quæ a partibus non cohærentibus pendet; quare minori in cor influxu, & rarius, & ſegnius ſanguinem impellet, quare cum ſecretio in hac ſanguinis textura fieri non poſſit per naturalem motum, multò minus fiet, quotieſcunque reſiſtentiæ cohæſionis addetur ſanguinis imminutus impetus; nulla igitur, aut minima facta ſecretione, tot ac tantis quæ excerni debent, retentis: puta inſenſibili peſpiratione, urina, bile, ſudore, ſaliva, ac reliquis, ſanguinis maſſa mirum augeri debet, qua aucta, quæ de nimia quantitate diximus, huc revocandum eſt; cum inſuper & alia de cauſa fluxus evenire poſſit, aucta enim partium cohæſione, ſanguis minus compreſſilis eſt, quare & hac de cauſa vim faciet vaſorum Fibris in compreſſionem nitentibus. Vitiato igitur ſanguine ob qualitatem, ſeu ſpecialius ob auctam nimis earumdemmet partium ſanguinis cohæſionem, hæmorrhoidum fluxus contingere poterit,

X. Si verò prima ſanguinis componentia non tam arctè inter ſe, ac in ſtatu naturali in contactum nitantur, ſeu minus intra ſe cohæreant, facilè unaquæque liberum poterit ſibi ſpatium nanciſci, hinc major calor, a quo ſanguinis turgeſcentia, partium raritas, pro qua majus requiritur ſpatium, quapropter vaſa diſtendi opus habent, quorum verò, ſi major fuerit diſtenſio, quàm ſit vis cohæſionis inter vaſorum particulas, vaſa deſilient, ac ſanguis exibit. Inſuper non cohærentibus ſanguinis particulis tam arctè, quàm in ſtatu naturali requiritur, erit fluidior ſanguinis maſſa, quæ cum præ partium raritate, ac acutie, & cordi multum ſtimuli, & glandulis cerebri magnam ſpirituum materiam poſſit ſuppeditare, concitatior, crebrior, validiorque erit ſanguis motus; hinc tanta impetus vi concitatus ſanguis poterit facillimè minimas tenuium vaſorum reſiſtentias ſuperare, quorum, & minimo facto hiatu, ſanguis præ partium tenuitate ac incohærentia exire poterit.

XI. Poterit inſuper ſanguis, tum ob partium cohærentiam, tum ob earum cohærendi modum, ita inæqualibus, & acutis particulis, quas ſalia dicunt, turgere, quæ ſi celeriori citantur motu, ac indebiliora impingat vaſorum latera continuò in parietes attritu, aliquam particulam ab illis detrahere: quoſque per diuturnum tempus, & validiorem ac tritum deperditæ nimis, quod ſubſtantiam capillarium vaſorum tunicæ, impares ſit ad ſanguinem majori momento nitentem coercendum.

XII. Si verò ſanguis propter motum ex hæmorrhoidibus fluere poterit. Dato enim nimio motu, circularem intelligo, major eſſe poterit ſanguinis impetus, quam vaſorum reſiſtentia, qua deficiente ob minus momentum niſus, quo partes inter ſe uniebantur, ſanguini pateſiet exitus; ſi verò ſit ſegnior, quàm in naturali ſtatu, ſanguis ad quamcunque reſiſtentiam ipſius impetu majorem remorabitur, qui

ob

ob ſuccedens auctus continentis capacitatem extendet, quæ a Fibrarum diſtenſione dependet, quæ, ſi adeo extendantur, ut minimæ illarum particulæ a contactu abſcedant, & illa præ extenſione vitiatur textura, quæ ad robur elaterii requiritur, dempta continuatione ſanguis per tunicarum hiatum exibit. His ex quolibet ſanguinis vitio deſumptis cauſis, ac propter minus principales, ſanguis è vaſis fluere poterit, quibus, ſi alterum addas, nempe ſolidorum diſpoſitiones, eo magis evidens propoſitio habebitur.

XIII. Et organum hujus fluxus concauſa eſſe poteſt, eo quod continuò fœcum fluxu, aut mora, non leviter inteſtinum contrahatur, ac veluti per pungentes cuſpides rigidorum particularum facibus inoſpitantium quidquam ſui a ſe veluti abradatur, nec non ita a pertinaci, ſit verbo venia, induratorum ſcibalorum tranſitu patitur, ut deſſindi prope experiatur. Et alia ſuppetit ratio, nam cum præ excernendarum fœcum duritie validior requiratur niſus, valida quoque, & pertinax requiritur circularem inteſtini motum. Fibrarum conſtrictio, per quam compreſſa intermedia vaſa, ſanguis immorari opus habet, quapropter ob longam moram nimius coacervatus per vaſa a rigidioribus particulis veluti excoriata, ac divulſa egredi neceſſe habet.

XIV. Hunc excretum cruorem ab arteriis emanantem dico, nam cum pateant prout ratio ſuadet; extrema vaſorum oſcula, hìc fluet ab arteriis non a venis; Venæ ſiquidem cum ab arteriis ſanguinem recipiant, quotieſcunque inter harum coalitum, ſi quis verò coalitus eſt, fiat apertio ſanguis fluet ab arteria, per quam ad venam fertur; non verò a vena; quæ vel nondum illum accepit, vel ſi accepit, vel nullum, vel minimum dimittere poteſt; eo quod ille a valvularum repagulis ne exeat, prohibetur. Quod verò tantùm inter extrema vaſorum fiat apertio, patet. Dato enim, quod ſanguis illac debeat extra fluere, ubi eſt apertio, & ibi debeat eſſe apertio, ubi minor eſt vaſorum in contactum niſus, & major ſanguinis violentia, cum verò hæc ſint in vaſis capillaribus, nempè in vaſorum extremitatibus, ubi tenuiores vaſorum tunicæ, & major ſanguinis præſſio, eo quod a latiori conbaſi ad anguſtiorem ejus verticem tendat, quod contrarium evenit ſanguini venas ingreſſo, a vertice enim ad baſim contendit, quadere tantùm inter extrema vaſorum in arteria, quando alia validior non ſuperſit cauſa, apertio fiet.

XV. At cum periodicus aliquando hic fluxus obſervetur, non neceſſarium eſt aliae ſibi fingere hypotheſes, quibus de hujus periodo ratio reddi poſſit. Quæ ſuperius innuimus, & hìc repetita ſufficient; nam cum ſanguis, aut per qualitatem, aut per motum ita fuerit vitioſus, ut major ſit ipſius impetus momentum ſupra vaſorum reſiſtentium, hoc eſt, minor ſit Fibrarum continentium in contactum niſus, quàm par ſit ad coercendum ſanguinis impetum, fiet hæmorrhoidum fluxus; ſi verò per datum tempus ſemper ſanguis, aliqua de cauſa, puta, aliqua evacuatione aut præcipua, aut aſſueta retenta, aut majori cibo indulgentia, aut majori exercitio, aut alia de cauſa talo vitium acquiſiverit, per datum quoque tempus fluet, unde ſtata periodus. Si verò ſanguinis vitium minus ſit, quin poſsit ſuperare momento ſuæ activitatis momentum, quo villi vaſorum in contactum nituntur, fluxus non fiet. Sin verò per longius tempus hoc poſſit ſuperare, fluet quidem, ſed non ſtata periodo.

XVI. Cum ab hujus ſanguinis fluxu non leve quandoque commodum percipiatur, pro quo explicando rationi non conſonat, utpote fictitia, ſelectiva cribratio, quare unde hoc pendeat, videndum. Tunc aliquod juvamen ab hæmorrhoidum fluxu ſperandum, cum per illas excretus quicunque ſanguis aliquod ipſiuſmet vitium tollere poſſit. Cum verò triplex illud ſtatuerimus, nempe in quantitate, qualitate, ac motu, quoties his mederi poſſit, aut ab his progenitis, facilè ipſius juvamen ſtatuemus; & primo in dubium reve-

cari non poteſt per hunc fluxum proficuè tolli poſſe nimiam quantitatem, qua dempta mirum eſt, quantum commodi ſperari poſſit; nam cum ſecretoria ſint determinatæ magnitudinis, cuicunque ſecernibilium quantitati accommodari non poſſunt, quare neceſſe eſt fluida præ nimia quantitate non cribari, aut non cribrari quanta debent quantitate, hinc cum tota fermè res æconomiæ animalis a ſecretionibus pendeat, his vitiatis, neceſſe eſt totum hoc animatum automa in operibus vitari, quapropter per fluxum dempto exceſſu, per quem totus in glandulis ſanguis cribrari non poterunt, cum minorem habeat rationem reliquus quàm totus, facilius reliquus, quàm totus in ſecretoriis partibus cribrabritur; hinc patet hac de cauſa, cur poſſint in nimia ſanguinis quantitate hæmorrhoides fluentes prodeſſe.

XVII. Si verò fluant, ubi minor eſt, quàm in ſtatu naturali requiritur ſanguinis copia, ex ſe patet talis hujus fluxu incommodum. Auget enim per ablationem defectum ſanguinis, quare augent ipſius vitium in quantitate. Poterunt, & hìc quidem indirecte prodeſſe, nempe incommodum, quod afferunt minuendo jam naturali ſtatu minorem ſanguinis maſſam levare, tollendo ſcilicet, illum ſanguinem, qui, ut ſuperius diximus, in extremis hæmorrhoidalibus vaſis ſtagnat, a cujus mora, & abſceſſus, & fiſtulæ oriri poſſunt; quare tollendo tantum congrumatum ſanguinem illorum malorum originem, & atrocium dolorum ſtimulum, aliquo modo indirectè, & ſecundario prodeſſe poſſunt, directè ſemper incommodum allaturæ.

XVIII. Si ſanguinis verò vitium fuerit in qualitate, non tam tuto de earum juvamine ſtatuendum eſt. Dato enim ſanguine nimis viſcido, ſeu cujus prima componentia ſint magis inter ſe ſtipata, & cohærentia, ſi per harum fluxum ita illæ partes dimoveantur, ut minor ſit illarum partium in contactum niſus, ſeu minus inter ſe cohæreant, juvabunt, eo quod magis hæ partes dimotæ per minorem cohærentiam ad ſtatum naturalem accedent, & quidem facile eſt, ut per talem fluxum a contactu dimoveantur; & hoc tum ratione ſanguinis tum ratione vaſorum. Ratione ſanguinis, cum hic decreverit mole ob alicuius partis derivationem extra corpus, intra vaſa erit ille minus ſtipatus, ac coactus, quare ipſiuſmet partes per datum majus ſpatium liberius ſeſe poterunt explicare, quod idem eſt ac a contactu recedere. Inſuper ratione minoris molis erit magis velox, tum tempore fluxus, tum a fluxu. Tempore fluxus velocior erit ſanguis, qia cum præcedens ſit ſubſequenti reſiſtentia, cum præcedenti minima ſit reſiſtentia a vaſorum tunicis, per quæ fluit ad locum exitus; ſanguis enim, qui per emiſſarium exit, ſubſequenti non eſt reſiſtentia; quare ſubſequens velocius movebitur uſque ad emiſſarium, utpotè dempta, aut admodum imminuta antecedentis reſiſtentia, hinc cum velocius fluat ſanguis per truncum ad emiſſarium tendentem, maior per ipſum copia fluet, quàm cum nihil è corpore derivabatur, quare aucta per talem ductum ſanguinis quantitate, minuetur proportionaliter in reliquis, quæ ad locum exitus non tendunt, imminuta verò in reliquis copia, & eadem manente, ut ſemper ſupponitur impetus vi, neceſſe eſt, ut ſanguis & per reliqua velocius fluat; patet ergo tempore fluxus velocius ſanguinem moveri.

XIX. Et a fluxu velocius movetur, non quidem velocius, ac quando ſanguis è corpore exibat, ſed velocius, ac quando nihil exierat. Sanguine enim imminuto, cum minus in vaſis ſtipatus ſit, ac magis ſit ipſorum diametro accomodatus; ab illis minorem reſiſtentiam patietur, hinc antecedens minus præſſus ſuccedenti minorem reſiſtentiam pariet, ac cum antecedentis unda minor ſit, quàm antea, antequam quidquam exiret, facilius ab eodem impetus momento, quod habet, ſubſequens impelletur, ideo, & a fluxu velocius ſanguis movebitur.

XX. Major quoque velocitas erit ratione

tione vaſorum ; dupliciter enim vaſorum villi , & præcipuè arteriarum in ſanguinem impetum communicant , & vi ſpirituum influorum , & vi proprii elaterii, ſeu naturalis contractionis . Vi ſpiritus in villos decidui ; hìc quippe cum habeat idem impetus momentum , nec eandem inveniat impellendi utpote , imminuti reſiſtentiam , majori impetus vi ſanguinem impellet , ſeu in velociorem motum aget . Vi verò proprii elaterii magis ſanguinem urgebunt , eo quod cum minus ſit ſtipatus minus contraſtilium villorum momento reſiſtet , quare ſanguis , & ab elaterio vaſorum magis in impetum actus , velocius movebitur . A ſanguinis verò majori velocitate ejus rareſcentia , ſeu ejus diſcontinuatio oriri poteſt , quia facilius rareſcit ſanguis ab aucta velocitate , quàm quod in majorem niſum nitatur : poteſt quidem utrumque contingere , ut mox oſtendam, prius tamen facillimè evenit .

XXI. Poteſt ergò ſanguis per velocitatem magis rareſcere, effervereſcere , ſeu poſſunt ipſius componentia a mutuo contactu divelli . Data enim majori velocitate datur majus impetus momentum , quod ſi ſuperabit niſum partium , quod inter ſe cohærent , illas a mutuo contactu neceſſe eſt divelli, & recedere , quod ulterius probatur . Quo ſanguis velocius movetur, crebrius in reſiſtentia licet minores ; ac quando imminutus non erat , impingit , crebriori illiſu in vaſorum parietes multiplicatur per repetitionem momentum , quod poteſt repetito impetu partes a partibus dimovere , ac ſanguinem ità rareſcentem facere , quod erat propoſitum .

XXII. Poteſt quidem , quod ſecundo erat probandum , ſanguis per majorem velocitatem magis ſtipari , ſeu illius partes poſſunt in majorem venire contactum; dato enim per majorem motum poſſe ipſius liberiores partes inſenſibiliter avolare , ita ut deſituant craſſiores , ſeu magis ſtipatas , quoties per avolatum partium tenuiorum craſſiores a contactu non prohibentur , hæ poterunt amota parte , quæ inter illas media erat , & arcebat a contactu, ad ſe invicem accedere , & toto cohæſionis niſu aſſociari , hinc partes magis ſtipatæ , ſeu magis cohærentes magis ſtipatum , ac coactum ſanguineum efficient , quod alterum erat .

XXIII. Contrario verò modo vitiato ſanguine , cujus nempe primæ particulæ minus cohæreant , ſeu magis a contactu recedant , ſeu ſanguis ſit calidior , ac majorem humiditatem abſumat , dico hunc poſſe per hæmorrhoidum fluxum minus calidum fieri , & minus humiditatis abſumere . Cum enim calor in motu quidem ſit , & ſine motu eſſe non poſſit , non tamen quicumque ad eum eliciendum motus ſufficit , ſed determinatus impetus motus requiritur . Hinc in ſanguine calidiori, & minus a vaſis compreſſio , ſi per derivationem a corpore ex hæmorrhoidibus minuatur maſſa , minor calor ſuccedit ; & primò , quia imminuto ſanguine , imminuitur materia caloris , ſecundò , ac ſpecialius cum requiratur ad hoc , ut ſanguis caleſcat , ut ejus minimæ partes non ſolùm divellantur , ſed ab ipſis fiat attritus ad partes , quæ poſſint ipſas in motum caloris ciere , quare cum ſanguis ille, ut ſuppoſuimus , minus fuerit in vaſis præſſus, & adhuc minus ab ejus imminuta mole, patet illarum partium debiliorem eſſe attritum ad parum comprimentia vaſa; hinc cum non ſit determinatus impetus gradus, calor non fiet ; quamvis autem crebrior ſit alliſus ad parietes vaſorum ratione majoris velocitatis , eadem quoque ratione brevi ceſſat impetus , utpote nec a vaſis , adeo a contento diſtenſis, quapropter præmentibus emanans . Minori ergò calore minus humiditatis diffluet , cujus diffiatio opus caloris eſt ; patet ergò in ſanguine minus compreſſio , ſeu magis rareſcente, aut dicam calido , & humiditatis conſumptivo, hæmorrhoidum fluxum contrarium poſſe effectum producere , ſeu minus calidum efficere .

XXIV. Hinc cum præclariſſimo anteſignano *Laurentio Bellino* Italiæ decore , ac rei medicæ theoricæ juxta normam rationalis philoſophiæ inſtauratori , aut ve-

rius innovatori, ac mihi in ratiocinando de re medica duce, cum hoc, inquam, statuo. Tutum non esse determinare, quibus corporibus ac morbis facilius sit massam sanguinis per ejus molis imminutionem incalescere. Firmiori quidem possumus judicio decernere, ibi potius excitari posse calorem, ubi per exactum pulsus criterium habemus sanguinem præsum nimis, ac compactum esse; quapropter demptis impedimentis calorem de se insurgere posse, præcipuè si sic in corpore rariori, morbo calido, ac vegetiori ætate, &c. si verò contraria adsint signa, per quæ arguatur minus esse cohærentes sanguinis partes, ac per pulsum debiliorem minorem sanguinis copiam puta in hecticis, calor per imminutionem sanguinis non augebitur, quia cum minor sit spirituum materies, minor ac debilior erit cordis contractio, minor impetus in sanguinem, minor velocitas, & per consequens minor calor. Insuper per evacuatum sanguinem minor erit partium ad parietes allisus, unde minor caloris genesis, ab eadem quoque causa minus extensa vasa cerebrum minus præmunt, quare a minori præssione cerebri minor spirituum in cordis villos influxus, qui cum duplici de causa minor sit, nempè & a minori compræssione, & a minori spirituum copia, patet minorem quoque calorem excitari: quæ quidem posterior doctrina, quam ostendimus in hecticis præcipuè provectioribus, seu diuturno tempore confirmati, per sanguinis imminutionem calorem minui, videtur facilem statuere per ablationem caloris, a quo habituali facto ulterior hecticæ gradus dependet, curationem. At si ulterius perpendatur, imminutionem quidem caloris arguit, at febris ablationem non promittit. Potest quidem minui calor, at simul minuitur vasorum præssio in cerebro; unde minor spirituum confluxus tum ad cor, tum ad reliquas corporis partes; per imminutam molem minuitur quidem calor, sed minuitur sanguinis ad latera præssio, seu transversus ejus motus, a quo non ultima secretionis ratio, quare deficientibus spiritibus, ac fluidis reliquis secernendis, aut saltem admodum imminutis tota œconomia animalis ruere debet, quare simpliciter per imminutionem caloris, ut hic fit, febris non tolletur.

XXV. Superest ergò examinata tum quantitate, tum qualitate, morbosa, ut videamus quid in sanguinis vitiato motu ab hæmorrhoidum fluxu sperari possit, quæ tamen hucusque dicta sunt, dicendo minuent. Supponatur ergò prius motus vitium in excessu, qui quidem cum multiplici de causa oriri possit, multipliciter est perpendendus, & hic quoque quoad fontes, a quibus potest emanare, qui duplices sunt, vasa scilicet, & sanguis, as mutuo agentes ordine, cum sanguis in pluribus a vasis dependeat, & vasa a sanguine; & primò cum sanguinis motus pendeat ab ejus musculis, nempè & a corde & ab arteriis, & cordis, & arteriarum impetus momentum minus quidem sit a contractione naturali, seu a vi elastica, majus verò a spirituum in villos confluxu, & hic vel a majori spirituum proventu a sanguine, vel a majori in cerebro præssione a vasorum diametro; si nimius sanguinis motus pendeat a majori spirituum proventu, imminuto sanguine minuetur quidem spirituum materies.

XXVI. Si verò per sanguinis imminutionem fiet, ut ille magis rarescat, & in calorem solvatur, hac de causa per sanguinis imminutionem non solum non minuetur sanguinis motus, sed insuper augebitur; si verò a majori meningum præssione velocius movetur sanguis, & ipsius detractione magis rarescat, & magis vasa extendat, a quibus extensis major fit cerebri præssio, ac spirituum influxus in cordis villos, qui maior erit, quando tanta non sit præssio, ut nervorum oscula occludantur, velocius sanguis movebitur, ac hæmorrhoidum fluxu nocebit. At si celerior sit sanguinis motus a minoribus resistentiis, imminuto per hæmorrhoides sanguine, minuentur resistentiæ, quare hac de causa supposito eodem impetus momento, motus velocior fiet.

XXVII. At

XXVII. At si segnior sit sanguinis motus, vel hic talis erit primo ob defectum materiæ pro spirituum generatione, at tunc ablata per fluxum hæmorrhoidum illorum materia, nempè sanguine spiritus deficient, quare & motus, quia a spiritibus est, unde augebitur morbus. Si verò deficiant spiritus ob impeditam secretionem a sanguine, quod impedimentum, si pendeat a nimia quantitate, imminutio proderit, si a materiæ, seu particularum sanguinis cohæsione, quæ super imminutione massæ Sanguinis augeatur, nocebit; si minuatur, proderit.

XXVIII. Eodem pacto si spiritus non influant in cor, vel quia non præssi, vel quia nimis præssi; si nimis præssi vasorum extensione a quantitate, pro hac causa præcisè proderit imminutio, cum ab hac imminutione minus vasa præmant; quapropter nimia præssione non occlusi nervi poterunt spiritibus influis viam sternere, e contra si a minima præssione, & hæc a sanguine nimis coacto, si per imminutionem rarescat, commodum; si verò crassescat, incommodum fluxus ille pariet. At si præcisè a vasorum resistentiis sanguis minus fluat imminuto sanguine, ipsi minuentur resistentiæ, quare velocius movebitur; hinc pro causarum discrimine, & effectuum eventu arguenda est hæmorrhoidum utilitas.

XXIX. Data insuper non solum sanguinis motus minori velocitate, sed illius alicuius partis in vasis capillaribus mora, ac stagnatione, videndum, quid prodesse possit hæmorrhoidum fluxus. Pluribus de causis sanguis ille in extremis vasorum concretus per sanguinis imminutionem poterit amoveri. Imminuto enim sanguine, maius est impetus momentum supra reliquum, quàm supra totum, quare si per maiorem impetus vim reliquus sanguis removeatur, ita ut maior sit sanguinis impetus ad sanguinem in vasis stagnantem, quàm ipsius in contactum nisus, necesse est hunc cedere, abripi; & cum reliquo misceri; si verò nullum sit supra reliquum sanguinem maius momentum, quàm supra totum, hoc non obstante, sanguis imminuta mole velocior fiet, non quidem ratione impellentis, sed ratione imminutarum resistentiarum a vasis scilicet minus præmentibus.

XXX. Alio adhuc jure sanguis ille poterit illinc dimoveri, & hoc ratione vasorum, hæc quippe ob imminutum sanguinem minus præssa, seu a minori mole minus distenta, magis sese possunt contrahere, quare per maiorem contractionem mutata interna superficie cogent sanguinem, ut contactum mutet ob mutatum continens, quare mutando contactum dimovetur, ac dimotus ab illa prima cohærentia facilè potest, & a loco dimoveri, & fluxilis reddi, quare & velociori succedente sanguine ulterius promoveri.

XXXI. Tantùm verò commodum non ubicunque sit sanguis ille stagnans ab imminuto sanguine sperandum; nam cum illud totum pendeat, & a sanguinis majori velocitate, & a sanguine hærente a vasis dimoto, si sanguis ille stagnans sit in vasis procedentibus a trunco, unde sanguis fluit, tale commodum non percipietur, & ratio est, quia cum, ut superius vidimus, sanguis velocius & majori quantitate fluat per truncum, a quo sanguis extra corpus derivatur, quàm per truncum oppositum, a quo nullus est extra fluxus, velocius quoque & in majori quantitate sanguis fluet & per illa vasa a trunco emissarii pendentia, quare erit quidem major velocitas, quæ pro dimotione sanguinis requiretur, sed deficiet mutatio contactus partium hærentium, nam cum minor quantitas ante fluxum transire non possit, metuendum quoque, neque majorem ob majus resistentiæ momentum posse præter fluere, hinc major infarctus major præssio, ac major stagnantis sanguinis copia.

XXXII. Sed si vasa obstructa procedant a trunco, qui oppositus sit trunco, a quo sanguis hæmorrhoidalis fluit, plurimum commodi sperandum. Detur igitur sanguinis mora in liene, & hæmorrhoides fluant, dico, talem fluxum plurimum pro-

prodesse posse; facto enim celeriori sanguinis motu tum per arteriam mesentericam, tum per arteriam sacram ob emissarium, aut emissaria in ima intestini recti parte, sanguis quoque per illas copiosior fluet, quo istac copiosiùs fluente, parcius, seu in minori quantitate, sed majori respective velocitate per cæliacam, a qua lienaris arteria, excurret, quare velocius fluente, sed parcius habebitur, quidquid requiritur ac illum sanguinem stagnantem dimovendum, nempè major velocitas, & hærentium partium mutatus contactus nisus a mutata vasorum interna superficie, quæ ideo mutata fuit, quia minus a minori sanguine præterfluente pressa erant, quare ad sanguinem stagnantem dimovendum per hæmorrhoidum fluxum, ubicunque ille stagnet, perinde non est.

XXXIII. Cum insuper, ut superiùs ostendimus, sanguis sponte exiens ab arteriis non a venis hæmorrhoidalibus fluat fluit majori velocitate ab arteriis, quàm a venis, quare dato tempore fluxus, sanguis per arteriam copiosior fluet, quàm per æquè amplam venam, dummodo sint ejusdem emissarii, unde celeriùs potest prodesse ratione maioris velocitatis ac quantitatis sanguis ab hæmorrhoidibus sponte fluens, quàm per artefactum emissarium in vena in qualibet alia parte, æque morbo accomodata. At si non una sit arteria hæmorrhoidalis fluens, sed simul plures fluant, citius plures simul fluentes juvabunt, quàm si sola flueret, dummodo omnes æque ac illa, sit æqualis diametri ac emissarii: si verò una tantùm fluat, sed majoris amplitudinis ac emissarii, citius proderit, quàm minori fluentes; si verò minores fluant, sed cum majori habeant reciprocam proportionem, & quoad præssionem, & quoad emissarium, seu exitus locum, æquè dato tempore hæ minores, ac illa major proderunt. Hoc igitur est aut commodum, aut incommodum, quod ab hæmorrhoidibus fluentibus sperari potest, prout majus, aut minus erit sanguinis vitium in quantitate, qualitate, ac motu, quæ vitia plurimam habent latitudinem, a cujus gradibus tot varia morborum genera insurgant, illud insuper commodum, aut incommodum dimetiendum est a sanguinis quantitate fluente, morbo, ætate, idiosyncrasia, regione, &c. cum utrumque a singulis augeri, aut minui possit.

XXXIV. Potest quidem aliquando tantum sanguinis per hæmorrhoidum apertionem evacuari, quantum pro indigentia opus erit, non quidem naturæ necessarii conscíæ providentia, sed mechanica tantùm partium dispositione hoc continget. Cum supra ostensum fuerit sanguinem, aliis omissis causis, fluere ex hæmorrhoidibus posse, vel quia ob nimiam quantitatem nimis vasa sanguifiua præmat, ita ut major fit sanguinis præssio, quàm momentum, quo vasorum villi in contactum nituntur; quoties evacuetur tanta sanguinis quantitas, ut major non sit sanguinis in vasorum latera nisus, quamvis, quo vasa in contactum nituntur, vasorum sejuncti villi superatis præssionis resilentiis in contactum venient, quare evacuata quantitate, quæ nimis erat, vasa de se absque ulla providentia occludentur, idem poterit contingere, nisi in omnibus, saltem in aliquibus & motus, & qualitatis vitiis.

XXXV. Non idem in omnibus fiet, in vasorum enim erosione, quamvis remota sit causa; cum ablata aliqua vasorum substantia, illa per puram privationem oriri non poterit, unde frequens stillicidium a quo ulcera, & fistulæ. Hinc quoque patet maximum incommodum, cum talis fluxus arte supprimitur, perseverante interea, & ejus causa, & indigentia. Illud quidem oriri non potest, eo quod retentus sanguis præ reliquo aliquem malignitatis caracterem præferat; sed quia retentus potest toti massæ Sanguis aut quantitatis, aut qualitatis, aut motus vitium communicare, circa quod triplex vitium tota quanta est in fluidis morborum, co-

hors

fiors versatur, (& solita renum copias suppeditant aut nimia, aut minori, quàm par est, contractione) cum per hæc clarius pateant alkali, & acidi inordinati concursus, & fermentationes, varia salinarum partium actio, lucta, sublimatio, præcipitatio, coagulatio, dissolutio, amalgamatio, & sexcenta alia nomina. Per hæc vitia ad sensum demonstratur quidquid sulphuri, quidquid mercurio, quidquid aquæ, terræ, ac reliquis chimicorum suppositis principiis tribuitur, nihil recedendo a materia, motu, figura, &c. inconcussis mixtorum principiis, ac genuinis elementis. Non eo tamen inficias & per compositа corpora nonnullis præcipuæ in rebus specialioribus explicandis progredi non posse.

XXXVI. Juxta explicata, patet ratio *Hippocratis* Senis sapientissimi *aphorismi* 11. *Libri* 6. in quo ait *Atra bile vexatis, & passionibus hæmorrhoides supervenientes, bonum*. Quidquid per atram bilem voluerint, sive quod sanguis siccior sit, ac rarescens, quare ab eo geniti spiritus animales sint vividioris nimis impetus, ita ut irregulariter per cerebrum expatientur utpote a sufficienti studio destituti, per quos maniacus fit patiens, bonum est hæmorrhoides fluere, eo quod, & spirituum minuetur materies, quare minor impetus & quia imminuto sanguine, utpote a vasis minus compressis, minor erit illius ad vasorum latera allisus, quare minori existente impetus momento, minus, in calorem solvetur, & minorem humiditatem consumet, unde minus siccus evadet, ex quo bonum, nam spiritus minus effræne generabuntur, quia a fluido ab humidiori massa sanguinea deciduo irretiti.

XXXVII. Si verò per atram bilem oppositum intelligant, nempè quod sanguinis massa sit viscidior, seu ejus partes sint inter se firmiter cohærentes hæmorroides supervenientes, bonum; nam imminuto sanguine, quod reliquum & minus stipatum, ac coactum in vasis continebitur, quare poterit rarescere, & partes a contactu discedere, quod atræ bili contrarium est, unde remedium: nam si a stipatiori sanguine minor fuerat spirituum secretio, a quorum inopia melancholicorum tetra phantasinate, a rariori ac minus stipato sanguine maior etit spirituum proventus, ergo hæmorrhoidum fluxus bonus est.

XXXVIII. Et renum passionibus hæmorrhoides prosunt. A pari verò si per renum passiones vel intelligatur calculus, vel diadetes, vel urinæ suppressio in omnibus bonum est hæmorrhoides fluere, & primò in calculo; hic namque cum oriatur a sanguinis primis componentibus fere in contactum urgentibus, seu a partibus habentibus maiorem cohæsionis vim, quotiescunque hæmorrhoidalis fluxus superveniat, alterabitur sanguinis motus, a quo determinata vis præssioni transversalis in renum tubulos, seu glandulas, quare alterato tali determinato motu, nulla amplius fiet intrusio illarum particularum in renes, e quibus succrescebat calculus, præterea evacuato sanguine, non eadem erit præssio particularum ejusdem sanguinis, quare mutata præssione, aut præ minori motu non idem erit in contactum nisus, quare non illæ secerneatur determinari nisus particulæ, a quibus lapidis exordium, & incrementum sumi; ergò in calculo affectis bonum est hæmorrhoides fluere.

XXXIX. Vel renum passio dicatur diabetes, proderunt hæmorrhoides, vel ut signum, vel ut causa. Ut signum, quia cum ostenderimus hæmorrhoides fluere posse a sanguine concreto in vasis hæmorrhoidalibus, si sanguis concretus erit arguetur mox cessaturam diabetem, utpote quæ procedit non a crassiori, & stagnante, sed a fluidiori sanguine. Proderunt hæmorrhoides & ut causa, quia evacuato per illas sanguine, reliquus vel ob minorem præssionem, minorem habebit ad partes allisum, quare minus solvetur, seu partes minus per debiliorem ac breviorem ad latera vasorum moram ab aliis partibus abscedent, vel eo quia determinatus alteratur motus pro tali secretione necessarius; alteratus quidem, vel ratione fluido

dorum imminutorum, vel majoris impulsus, vel minoris vasorum resistentiæ, poterunt ergo diabeticis hæmorrhoides prodesse.

XL. Patet denique illarum utilitas, si urinæ suppressioni superveniant, & hoc dupliciter. Vel urinæ suppressio, ut evenire potest, procedat nimia primorum sanguis componentium inter se cohærentia, ita ut per minus transversalis motus momentum superari non possit nisus, quo illæ partes in contactum urgentur, dico, nullam superari urinam; vel hæc contingat ob arteriolas ad renum glandulas ducentes sanguinem, obstructas dico hæmorrhoides in utroque casu prodesse, quod ita patefit; si ideo non cribratur in renibus sanguis, ita ut urina ab illo secedat, quia partes sanguinis nimis se in contactum urgeant fluentibus hæmorrhoidibus fluidior fit sanguinis massa, seu velocius circulatur, quare per velociorem circulationem ob frequentem resistentiarum incursum partes possunt a partibus divelli, quare quae stipulatae detinebant urinae secretionem, avulsae ac divisae illam possunt promovere; alia quoque de causa possunt hae partes dividi; nam imminuta mole reliquus sanguis non adeo a duplici vasorum praessione in contactum urgetur quare ad rarescendum facilior; urinam quoque promovere potest.

XLI. Vel tandem suppressio fiat a sanguine in renalibus arteriolis stagnante, possunt prodesse, tam ratione quantitatis imminutæ, a qua potest pendere vasorum infarctus, tum ratione celerioris motus, ac denique ratione derivationis, ut superius fusius ostendimus, quare patet, quod propositum fuit; atra scilicet bile vexatis & renum passionibus hæmorrhoides supervenientes bonum esse.

XLII. Hinc quoque patet tumentium hæmorrhoidum dolorem sedari, per apertionem; evacuato enim sanguine, a cujus mora, & stagnatione tumor, partis distensio, nimia Fibrarum nervearum præssio, concitatus nimis spiritibus nervorum incolis motus, unde dolor; quare conversо nullo stagnante sanguine, nulla distensio, nulla vasorum præssio, nullus spiritibus stimulus, ac nullus dolor succedit.

XLIII. Hucusque de moderata hæmorrhoidum excretione, quæ si modum excedit, ita ut nimia sit excretio, quot morborum funebres apparatus, quantum cruciatuum armamentarium fit. Hinc, & hydropes, & cachexiæ, & tabes, & fistulæ, & ulcera: at cum Pathologiam instituere mihi non proposuerim, & hæc, & reliqua omittam, utpote ab instituto nimis aliena. At ne quis miretur, me nihil de remediis sollicitum, quod præcipuum est tantum morbum indigitasse; sciant isti, quorum doctrinæ elegantia tota est in cudendis plus, quàm pedalibus præscriptionibus, quibus non prius satisfactum est, nisi postquàm susque deque tota pyxidum pharmacopæorum turba fuit exagitata, sciant, inquam, non minimam partem curationis esse morborum novisse, illa tamen cognitione; quae causas, & proximiores causas inconcusse rimatus. Quid prodest fasces remediorum scire, cum nescias, quibus illa prosint, aut obsint? non uno ab hæmorroidibus habentur homines modo, sique unus non eadem erit idiosyncrasia, non eadem, & unius effectus causa. Praescribe, si placet, eadem eodem morbo remedia, & quae uni pro futura, alteri inimica experieris. Si morbum noveris, scies, quo tolli possit, & quo ingenio abditam morbi causam eruisti; nullibi non obvia remedia eodem quoque, & scrutaberis, & reperies. Non erigitur quod decachinnentur, utpote leviores, theorici, qui quidem si fuerint, quod non adeo planum (Non enim theorici sunt, aut qui memoriae tarditas quasdam callent morborum definitiones, aut nonnullorum efflata, aut suppositas hypotheses jactitant) coram antiqua clinice non trepidabunt. Brevibus: nosce totum morbum; noveris, si fuerint remedia.

XLIV. Hisce usque modo exagitatis, nonnulla de haemorrhoidum per hirudinis aper-

apertione veluti corollarium adiiciam. Impudicum dicam remedium, ac desperationis prodromon; tentatis enim omnibus, sed irritè, huic tandem, tota quanta spes est, committitur, ac præcipue in cephalicis affectibus mirum quantum portenditur. Tantæ spei tota ratio hisce innititur principiis, aut sæculentiorem sanguinem in iis vasis continere, aut per hirudinum suctum deteriorem eligi, quod utrumque evidenti falsitate laborat. De primo nil dicam, cum per antedicta clarius pateat ubicunque vasorum eumdem prorsus sanguinem esse. Ad secundum verò dico, nullam selectionem contingere neque ob hirudinum ingenium, neque ob modum suctus; si quis verò per suctum sanguis seligitur, pūrior, ac desœcatior potius seligitur, seu mavis, exit. Quod ut firmo fiet talo, evacuationis modus est perpendendus.

XLV. Hirudinum tricuspidem, seu triangularem aculeum utpote, & cæterorum animalium insontem, non reor, quia ab illo in vulnus quidpiam succi a nostrorum indole alieni, extillari potest, a quo scilicet nostrorum succorum nexus aut tolli, aut augeri possit, quorum alteruter effectus venenis omnibus si excedentia excipias, unice competit. Neque fictitius est hic succus, madent quippe omnium animalium analoga nostra quædam saliva, quæ aut aculeo, aut dentibus illita, ac nostro corpori infixa, licet mirum quid pariat, mirum non est. Ulterius, & hoc suppetit, suctu exire cruorem. Hic verò non dicam, quod forsan ab aliis prolatum per suctum nempe eligere hirudines, aut priorem, aut deteriorem sanguinem; & ego profiteor puriorem egredi, sed electionem non admitto. Per selectiorem sanguinem, illam partem intelligo, quæ vel in alimentum; vel in spirituum materiem cedere potest; cum accommodatior nulla hisce operibus sanguinis lympha seu gelatinosa particula judicetur, ex hac enim per chimicam analysim, & utiliora, & efficaciora principia eruuntur, salia nempe volatilia, spiritus, & olea; nec verò exigua quantitate, sed tanta, aut ad hanc minimam fermè rationem habeat eiusdem sanguinis rubicunda pars.

XLVI. Sanguinis purpura non ejusdem flos est, ut inscio oculo apparet, sed veluti sanguinis amurca, & terra damnata. Rubræ namque sanguinis particulæ si solitariæ sumantur, & a reliquis divortium passæ perpendantur, non valde differunt a capite mortuo vitrioli, seu a colcothare, illæ namque, & diuturno, vehementique igne expositæ rubedine non spoliantur, nec quidquàm suppeditare valent præter terram insipidam, sal marinum, nec rationem huic adversari, quinimmò favere puto. Non enim rubedo pro constitutione sanguinis apprime requiritur, sed ejusdem elaborationi necessarium est consequutivum. Nam præter rationem suppetit illud Nobilissimi *Boylei* experimentum pro pulli carnis concoctione. Injecta enim caro in acidulum menstruum, elapso non multo temporis, in quandam gelatinam migravit, quæ dein, noctis scilicet spatio, coccineam rubedinem acquisivit. Hoc verò non aliundè emanavit, quàm a diuturniori illarum partium motu, prius enim semisolutæ albugineo suffundebantur colore; dein verò in concitatiorem motum actæ tum ab eodem menstruo, tum adiberioribus carnis particulis, albedine exutæ ruborem manciscebantur, quod passim præcipuè in mineralium nonnullorum calcinatione intuentur, nam vehementiori ignis gradu incensa subobscuram rubedinem paulatim acquirunt. Hoc pariter in sanguine evenire puto; nam perenni motu percitus nonnullas magisque fixiores particulas aliis intimè non permixtas ita solvit tum per calorem, tum magis per frequentem ad solidas partes allisum, ut dein ita solutæ, & reliquis permixtæ rubedinem concilient. Hoc quoque confirmari potest autopsia in animalium sanguine. Quibus namque vegetior est spiritus, seu efficacior motus, iis magis sanguis rubet; è contra verò, ubi ille segnior est, ut in cachecticis, leucophlegmaticis, atque anasarcis summè pallet.

Variæ quoque animãtiũ ſpecies iſtud comprobant. In adultis enim bovibus in vaſis nigricans ſanguis fluit; in vitulis vividior emicat; ſolum quidem ob motuum diſcrimina. In oſtreis, limacibus, lumbricibus, &c. in quibus ſegnior motus, ac quorum animalium vita vix a plantis diſcriminatur, adeo parum moventur; ſanguis, ſeu ſanguini analogus ſuccus, & hæret fermè, & pallet, nec minima indutus rubedine. Hæc pauca currenti calamo de ſanguinis purpura, ſive de globulis adeò notis *Leuvenohechio*.

XLVII. Quod per hirudinum ſuctum exit, Pars eſt gelatinoſa ſeu lymphatica, exit namque fluidum quodam pallidiori coccineo imbutum, fatis evidens argumentum defæcatiorem ſanguinis partem exire; nam cum deterior ſit pars rubicunda; cum parum illa lympha ſit rubore ſaturata, ac minus quocunque ſanguine, qui è quolibet loco phlebotomo mittatur. Notum quidem arbitror exeuntem hunc ſanguinem attractione extra corpus non derivari: ſuctus enim media præſſione perficitur. Nam inflicto ab hirudinibus in vaſe ſanguineo vulnere indiſcriminatim, ſive in vena, ſive in arteria: ſanguis educitur non attrahendo, ſed pulmones dilatando, quibus extenſis applicito vulneri ore illo ſuperincumbenti aeri reſiſtentiam imminuunt, qua ablata, aut imminuta per majorẽ interni aeris dilatationem, exterior, & ſuperior aer vi ſuæ gravitatis præmit, præmitve quidquid ſubjacet, ſubjacet, ubi minor reſiſtentia eſt, ſanguis, qui proximus eſt dilato aeri per apertionem pulmonum, quapropter ſanguis, & ab aere ſuperincumbente præſſus, & a vi motiva ſubſequentis ſanguinis, & vaſorum conſtrictione compulſus illuc petit, ubi minimum reſiſtentiarum invenit; invenit verò propè apertionem ab aculeo eo quod aer dilatatus minus reſiſtit, quàm antecedens ſanguis præmit, ideò illac fluit. Sed cum promptior exitui ſit ſeroſa portio, promptior enim eſt motui pars illa, quæ minus habet materiæ, & minoris eſt molis habito, & ad impellens, & ad reſiſtentias reſpectu, quod cum lymphæ competat, per anguſtiora aculeorum foramina hanc facilius, & copioſius egredi dicendum eſt.

XLVIII. Quod enim de hirudinum ſuctione, idem de quacunque alia ratiocinandum. Et pueri eadem ratione lac è mammis eliciunt, per ſuctum enim dempto æquilibrio; quod ineſſe debet inter externum, & internum aer, ad hoc ut alterum nec magis præmat, nec præmatur; dempto igitur æquilibrio, eo quod internus aer magis extenſus fuerit, quàm externus, non poteſt internus æque præmere lac, ac externus, quare magis præmente externo aeris cylindro ſupra mammam, quàm poſſit præ ſua raritate internus contraniti, opus eſt externo prævalente lac præſſum exilire, ob os infantis, ubi minor eſt reſiſtentia, ingredi. Hoc eodem fit pacto, ac quando manu lac emulgetur. Præmente enim manu, ac urgente lac, hoc debet, qua data porta, egredi, quare cum retrocedere non poſſit, ratione diſpoſitionis vaſorum, neceſſe eſt progredi, ac per papillam non æque præmente aere externo, ac manu egredi.

XLIX. Si igitur per hirudinum ſuctum aut purior ſanguinis portio egreditur, aut ſaltem quicunque promiſcuè egreditur nulla habita ſuctione, quid a tali ſanguinis miſſione ſperandum, cuique perpendere licet. Hoc tantum juvaminis ſuperari poteſt, quod ſcilicet per horum vaſorum apertionem facilius obtinendam ſponte a ſolo ſanguinis impulſu eo, quod debiliora ſint vaſa a prima eorum attificiali apertione, tractu temporis inſtitui poſſit naturalis excretio majoris equidem commodi, at hoc non ad curativam; ſed ad prophylacticam pertinet. Hinc conſtare puto ampuloſum hoc eſſe remedii genus cæteris ni deterius, non equidem majus, ſed aut enormis judicii ſignum, ſive, ut diximus, deſperatæ ſalutis, aut exuſtæ Medicinæ prodromon. Nec mihi experimentorum myriades pro hujus ſaluberrimo uſu reponant. Sit experimentis fides; at ſit cautum, alioquin difficillimum experimentorum judicium.

OPU-

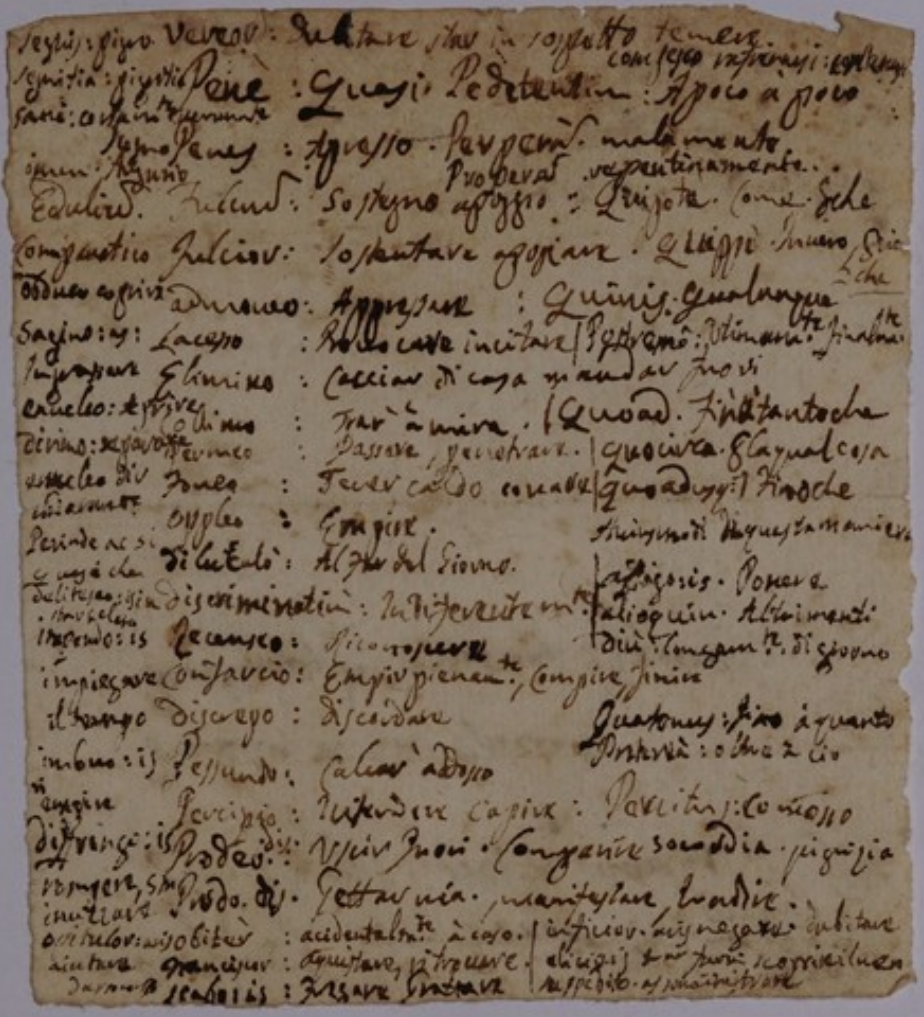

respicio vigore
auctoritate intendere
prospera considerare

OPUSCULUM IV.

DE

CATAMENIIS.

ALtas ſpecus latebras ingredior, quare ceſpitanti parcendum eſt. Adeo me circumundique ſtipant tenebræ, ut quo greſſus dirigam, hæream. Si me deſtituat oculorum ſenſus, cum reliquis fœdus inibo, quorum opere niſi profecero rationem ſequar. Catamenia igitur flores audiunt. Floribus namque cum arbores luxuriantes intuemur, fœcundas credimus. Ita menſtrua veluti flores fœcundum, è quo eructant ſolo, ſatis tuto præmonſtrant; tunc enim mulieres viri potentes, niſi a viro arceantur, matres evadunt.

II. Solius mulieris inter animalium cœtum ſtata menſtrua periodo eſt ſanguinem excernere, aut niſi ſoli mulieri hoc proprium. Paucis tamen aliis competere conſtat; cætera namque aut a ſemeſtri, aut ab anno, niſi aut concipiant, aut coeant, ſanguinem excernere ſolent. Cercopithecus tamen ſive ſimia cum ab hominum moribus non diſtet admodum, nec menſtrua ſanguinis excretione a mulieri recedat. Conſtans quippe apud me obſervatio evincit ſtata menſtrua, aut mutata parum periodo ejus prudentia nimis genitalia per hanc excretionem fœdari. Hoc inſuper teſtatum habemus a Doctiſſimo, & Famigeratiſſimo *Gaſſendo*, ſimias nempe in Guinea non ſecus ac mulieres menſtrui ſanguinis fluxu laborare. Nec canes excipiam, quæ ſi arceantur a venereo congreſſu, dum præ æſtu libidinis pudenda tument, mox ſtatim eructant non admodum coccineum ſanguinem, cunnu ſubſidentes. Hæc tamen eruptio an regularis ſit, aſſerere non audeo, fateri tamen poſſum in nonnullis crebras quidem eſſe; non adeo tamen, ut mulieris, & cercopitheci eruptiones; ut pote quod his minus tenigine hac voluptuoſa illæ afficiantur.

III. Non eſt, ut hìc inquiram, unde hic ſanguis fluat an ab uteri vagina, an ab ipſomet utero. Pro utraque ſententia digladiantur plurimi. Crebriores tamen obſervationes pro uteri vagina ſtare videntur, nec ratio ab hoc removebit quempiam. Adeo enim, in virginibus præcipue, anguſtum eſt uteri orificium, ac tam exigua ipſius uteri cavitas; ut rationi conſonum non videatur ab eo ſanguinem erumpere; nam erumpit in gravidis, in quibus os uteri impervium eſt. Et huic opitulatur aſſerto tot per vaginam vaſorum diſtributio, quæ quidem non unicè huic ſcopo, ſed tamen præcipuè inſervit, quandoquidem verò, ut in uxoratis, ſeu matribus, & ab utero fluere poſſe non inficior.

IV. Neque hìc eſt, ut decernam, an ſanguis hic effluat ab arteriis, aut a venenis. Jam ubi de hæmorrhoidibus mihi videor probaſſe ſanguinem, dum per anaſtomoſim fluit, ſemper ab arteriis emanare: hìc vero, & idem ſtatuo arterias fontes eſſe, unde ſanguis erumpit, nihil in hoc obſtante *Cl. Bohnii* argumento, quo evincere nititur, neceſſarium fore, ſi ab arteria ſanguis efflueret, ut perciperetur ejusdem effluentis impetus, & coccineus ejus color; quibus repono, in capillaribus diſtractum eſſe admodum ſanguinis impetum, qui, & ſi integer; & a modo eruptionis, ut inferius videbimus, & a depreſſis vaginæ lateribus, retundi poſſet. Ad alterum verò dico, coccineum in ſanis ſæpè apparere; quo neque apparente, hoc ivre tribuendum; & alicui ipſius moræ, & liquaminum intra vaginam hærentium admixtioni.

V. Antequam ulterius progrediar, hypogaſtricorum vaſorum diſpoſitio, quæ non ut in cæteris partibus ſeſe habet, exa-

ctius rimanda est; ab ea quippe magna pars nostræ hypothesis dependet. Vasa igitur uteri, aut vaginæ mirum est, quàm crebra, ac patenti uniantur anastomosi, quæ, si cui per anatomicam praxim non pateat, adeat, & solertissimum *Graafium*, & *Suvamerdamium*, apud quos perbelle descriptum, quod innuimus, reperiet. Insuper perpendendum quanta sit horum vasorum extensilitas, quam in gravidis experimur, & *Cl. Caspar Bartholinus* in sua anatome testatur.

VI. Præterea cui non notum mulierum seminis genesim, non in testibus, sed in vaginæ glandulis, seu prostatis perfici, quod magno satis, affluxu in coitu excernitur, & quanta sit hujus pseudoseminalis materiæ efficacia, quis tam rudis, qui eam non noverit: virgines enim præcipue cusarsæ, aut habitus tenuioris, sed vividioris, & viro maturæ, cujus copula, si diu careant, & clorosi, & cachexia, & uterina, ut ajunt, præfocatione, & melancholia, & nonnunquam uterino furore, aut mania afficiuntur, quo quidem primo a semine diversimodè, sed parvè se habente, tum in nerveum systema, tum in sanguinem ac cætera corporis, vel mediate, vel immediate fluida, tum solida agente dependere dicenda sunt.

VII. His velut loco lemmatum præmissis, meam nunc de catameniis propositionem, seu hypothesim exantlabo. Sanguis menstruus non ut celerius, aut aliqua corporis mechanismo improportionata qualitate imbutus, aut legitima plethora onerosus secernitur, neq; qui ejicitur per secretionem aliquam è corpore emandatur; sed talis fluxus, dum regulariter, ac secundum naturalem ordinem procedit, non ab unica pendet causa, sed a pluribus simul agentibus puta 1. a sanguinis plethora, aut legitima, aut legitimè analega, a partium nempe sanguinis expansione, seu rarefactione, 2. avasorum & per uterum, & per uterum, & per vaginam mira distributione, ac tandem 3. a seminalis materiæ impetu & per totam spirituum systasim diffuso, & in vaginæ partibus præcipuè satis validè agente.

VIII. Quibus jactis meum hunc est hujus excretionis modum exponere, singulas scilicet propositionis partes, & explicando, & probando, & a difficultatibus, quibus aggredi posset, meam hypothesim vindicare. Cum libidinosa prurigo in brutorum fœmellis nonnisi seminis stimulantis sit effectus, & cum bruta, dum hoc æstro turgent tantùm, hac excretione fœdentur, nisi, ut dictum superius, aut coeant, aut concipiant; mihi fas erit seminis energetico motui, quod partem hoc tribuere, veluti partialem ejus provinciam. Præterea tunc solum, non solum fermè, hujus verò exceptionis ratio inferius reddetur, erumpunt menstrua, cum puellarum genitalia illucusque ignoto stimulo afficiuntur, ac tunc in vetulis erumpere desinunt, cum præ seminis inertia hoc æstro destituuntur, quod ulterius si supersit, hoc potius petulcum imaginationis opus, quàm titillarum partium effectum nuncupandum. Cum verò hoc pendeat a varia tum seminis actione, tum spirituum motu, ac præcipuè a nervearum Fibrarum contractione, hic aliquid est repetendum, quod alibi de structura & motu Fibræ expositum fuit.

IX. Liquidum seminale semper in motu consistere duplici fundamento evincitur, primò namque cum fluidum sit, stare nescit, a motus enim fluidorum natura pendet; secundo cum fluidum sit non constans ex quibuslibet paribus, sed tenuioribus, seu minimæ molis, a quacunque vel leviſſima agitatione, quæ semper in vivente corpore viget, potest agitari & moveri, quare & ipsum potest in proximas partes impetere.

X. Liquidum igitur seminale & qua fluidum, & qua spirituosum potest in circumstantes Fibras agere, non semper verò eadem vi, & eodem effectu. Tota seminis in Fibras, quibus ejusdem receptacula constant, actio alia, non quam stimuli, seu ita potest in fibras agere, ut influentem spiritum in refluxum coget. Non verò quælibet portio seminis potest liqui-

dum

tum nervorum in refluxum agere, nec quælibet pars potest liquidum in quemcunque refluxum agere. Pro prima propositionis parte si in seminalibus vesiculis tantùm aliqua seminis portio inclusa, hæc non poterit liquidum fibrarum in refluxum agere, nam cum refluxus debeat fieri a tanta in fibræ particulas præssione, ut facultas composita ex nisu proprio particularum, & potentia externè præmente sit major momento, quo liquidum fibrarum detinet fibras in distractione, quoties utraque potentia minor sit, liquidi momento non fiet refluxus. Actio verò inclusi seminis pendet ab angustia loci, & a quantitate materiæ. A quantitate materiæ, partes enim plures simul collectæ ad invicem in se agunt, & mutua actione virtutem augent, ut conspicitur in igne pro flamma excitanda; tum verò a loci angustia, nam cum virtus aliqua, puta, seminalis aura, se possit diffundere, nec ab angustia loci præmatur, moderatè tamen vires non auget, sed minuit, quare cum minima, aut non magna portio seminis, neque a partium præssione, neque a mutua ejusdem partium copia virtute augeatur, non poterit in laxas vesiculares fibras ita agere, seu tam validè illas præmere, ut contenti liquidi refluxus fiat.

XI. Pro altera verò parte, quod nempè quicunque refluxus a quacunque seminis quantitate excitari non possit, clarè patet, nam cum effectus debeat suæ causæ correspondere; debet esse determinata causa, ut sit determinatus effectus, hoc est, debet esse non qualiscunque, sed determinata seminalis materiæ præssio ad hoc, ut in cerebro fiat determinatus refluxus, quare ubi major erit seminis virtus, major erit liquidi refluxus, ubi minor seminis facultas, minor quoque refluxus excitabitur.

XII. Hic verò refluxus potest diversimode variari, seu pluribus de causis, & augeri & minui. Nam pro determinando refluxu ad plura debet oculus intendi; primò ad semen, quod potest dupliciter agere, & quoad activitatem, seu partium tenuitatem: viscidius namque non eadem vi agit ac tenuis; & quoad quantitatem, copiosius enim validius, quàm parcius aget. Ipsa quoque fibra consideranda, nam, ut dictum est, cum majori facilitate mutetur fibræ figura, seu facilius fibra præmatur, in qua sint pauciores particularum series, quàm ubi plures sint; si detur corpus, in quo crassior sit fibræ paries, quàm in altero, in hoc facilius, quàm in altero fieri poterit validior refluxus. Attendendum est & ad ipsum liquidum, quod agi in refluxum debet, quod enim illud est copiosius, major requiritur vis ad adigendum in refluxum, quo parcius, minor. Ulterius quo illud est tenuius, facilius movetur, quo crassius, seu partium magis cohærentium, difficilius: demum & ipsamet cerebri præssio est observanda, quæ si debilis sit, minor nisus requiritur; si valida, major conatus necessarius est, ut superetur.

XIII. His habitis tunc semen erit partialis menstruæ excretionis causa, cum ita aget in Fibras, ut ab illius actione, seu in fibras præssione talis fiat refluxus, seu tanta contingat in fibris uteri contractio, quæ possit dispositum sanguinem ad excretionem excitare. Cum verò non semper aeri possit hæc præssio in fibras, & hæc fibrarum contractio non semper, sed determinato tempore, materia hæc seminalis erit tantæ virtutis, quæ pro hac excretione sufficiat.

XIV. Pro quo specialius explicando supponatur puella, cui modo tantùm, aut ob partium requisitam tensionem, aut ob sanguinis copiosiorem copiam, vel ob largius spirituum penu incipiat in vaginæ glandulis seminalis materiæ secretio. Hæc secreta materia tanta vi non aget principio suæ secretionis, ac pura, elapso mense, tum quia in dies copiosior evadet, unde major activitas, & a majori copia major loci angustia, seu major præssio, unde major, ut vidimus, conatus, quare quæ debilis mensis principio facultas vix poterat fibras præmere, mense evasuro poterit easdem ita præmere, ut contentum liqui-

qui-

quidum in refluxum agat, seu, ut moveat, adeò cerebri spiritus, ut fiat in quamlibet fibram maior influxus, & a maiori influxu validiori nisu liquida quoque moveantur, insuper cum fiat in vesicularum seminalium, seu prostatarum fibris maior stimulus, unde maior refluxus, in confluentibus maior liquidi copia influet, quare major fiet contractio, quæ vel tanta erit, ut possit sanguinis motum accelerare, vel ut possit retinere, seu imminuere in illis partibus.

XV. Sanguis alterutro ex his motibus percitus, sive aucto, sive imminuto variè in uteri partibus, ac alibi ob vasorum dispositionem sese habet. Hic namque arterias laterales ingressus, & harum divisiones subiens, hinc inde, prout arteriarum anastomoses ferunt sibi, occurrunt; quare alteratis motum directionibus, ipse met contrario sibi cursu, cursui obstat, eo modo, quo si duo rivi contrario aquarum cursu ubi mutuo æquis viribus occurrant, eorum interturbatur iter, ac interrupto cursu variè ad invicem permiscentur remorantes aquæ, quæ dein si per unicum alveum excurrere debeant, lentiori passu progrediuntur. Non secus evenit in sanguine, dum ad anastomoses arteriarum pervenit, ob enim contrarium motum interturbatur ejus fluxus, ac diuturniorem ob imminutum sequentis impetum in illis moram trahit, quæ eo magis augetur, quia hæ serpentino ac tortuoso admodum ductu procedentes, resistentias cursui augent, & velut reticulariter compressæ sibi invicem motus turbant. Diu, quàm par est, immorante hi sanguine, extenduntur nimis vasa, quæ cum facillimè cum in venas enutrire non possint, nam & in venis ob meandros, & reticularem dispositionem, & strangulantem fibrarum contractionem lente procedere opus habet, adeò extenduntur, ut præ nimia infarcientis sanguinis extensione, dempto partium vasa constituentium contactu, fit eorumdem apertio, unde sanguinis exitus, & menstrua excretio procedit.

XVI. Alterutro ex illis motibus dictum fuit posse sanguinem ad excretionem disponi. Aucto enim motu potest ita in vasorum altera impetere, ut composita potentia ex majori sanguinis copia, & validiori impetu major sit facultate, qua vasorum fibræ adeò expansæ in contactum nituntur; si verò fiat cursus inæqualitas, hoc est celerrime fluens sanguis per reliquum corpus ob fluidum & copiosius & validius in fibras influens, in uteri postea vasis ob majorem in confluentibus fibris influxum motum remittant, & tardior evadat ob contractas nimis circumstringentes fibras, vasa pleniori gurgite infarcta, cum non possint antecedentis sanguinis influxum remorari ob vehementem satis impetum, neque possint promovere, eo quod major sit illius resistentia, quàm vasorum nisus, debet vasa magis distendere, quæ si præfixos extensionis terminos excedant, superata partium componentium cohæsione, divisæ partes resiliunt, ubi major est earum nisus & fit vasorum disjunctio, & sanguinis per novum lumen celerior motus.

XVII. Cum igitur pro hac menstrua excretione hæc tria requirantur, nempe seminis in fibras impetus, sanguinis turgescentia, & vasorum dispositio, quoties unum ex his deficiet, ni aliud excedens suppleat, hæc exeretio non continget. Hæc quidem possunt diversimodè deficere. Primò semen, quando tantæ non sit quantitatis, aut tanti impetus, ut possit liquidum fibrarum in refluxum agere, vel quamvis sit & debitæ quantitatis; & validi impetus, attamen aut propter fibræ resistentiam, aut propter liquidorum cerebri idiosyncrasiam refluxus excitari non possit. Secundò ratione sanguinis, qui vel eo quod copiosior in majorem motum tantùm quidem quantus pro excretione requiritur, urgeri non possit, vel quia tantæ sint illius componentia cohæsionis, ut illa tolli ab impetu spirituum cerebri non possit, vel demum tantæ sit minimæ molis, ut in vasis uteri remorari non valeat, unde impediatur vasorum apertio. Tertiò tandem vasa uteri vel ita patula esse possunt, seu tantæ tenuitatis diametri, ut & copiosiori

san-

sanguini facile pateant, vel tantæ crassitie; seu resistentiæ, ut earum partium contactus, seu ad divulsionem resistentia major quocunque impetu, qui possit a turgenti sanguine proficiscì, una tantùm ex adductis causis potest catameniorum fluxus impediri.

XVIII. Non satis positæ hypothesis aut veritas, aut vera similitudo apparebit, nisi prius occurrentes mihi difficultates diluam, quare pro prima sit: cur statuto mensis termino hujusce secretionis vectigal mulieres solvere teneantur, hoc tamen discrimine quod.

Luna vetus vetulas: Juvenes nova Luna repurgat. Hoc levis Poetæ dicterium, ut oraculum habetur, adeò magnum veritatis impedimentum præjudicia sunt. Nitimur sæpissime falso supposito, quod rectissimam regulam arbitrantes, tanquam & recti, & obliqui normam adhibemus; si verò, & ratione, & sensibus testantibus, fallax judicium deprehendamus, non in obliquam regulam inquirimus, sed rationi sensui adversi, ubi error non est, inquiritur, ubi patet, non quæritur. Puto jam versiculum illum a Sophorum mente explosum fuisse. Si quis verò adhuc adhæreat, unam consulat observationem; qua testatum habebitur, quam malè congruat veritati, non quidem, eo quod nulla sit lunæ vis, sed quia illa vis in mulierum corpora tot de causis, ac tam sæpe variabilia determinatè agere non potest. Agit quidem in sublunaria proximior ille planeta, sed quàm variè ac vulgò creditur. Præcipua illius vis a præssione pendet, quæ varia est prout majori, aut minori illuminata parte nos respicit, ut perbelle atque eruditè demonstratum fuit in contracto tractatu de æstu maris ab amico nostro humanissimo *Bernardino Zendrini*, cui præter requisitas Medico scientias, omnium accessit mathematicarum solidum ornamentum. Quantus hìc pateret dicendi campus, nisi ab instituto digrederer, aut nimis stridentem ad nonnullorum aures fidem pulsarem, attamen non possum, quin mecum conquærar, quia in medendo tot abusus, nec levis momenti, aut foveantur assentione, aut non evellantur nec tam diuturna inquisitione. Quid solum de lunæ influxibus dicam, quæ si fuerit in quadrato luminis aspectu, aut erga nos lumine orba, quæ cautio, in pharmacis præcipue catharticis propinandis, aut adhiberi non jactatur? Phlebotomia differtur, nec *sapientissimo Coo Seni* præcipitem occasionem prædicanti auscultatur. Qui non influxus finguntur, quæ non planetarum variabilis potestas evulgatur, ac si planetæ cæteraque Cœli lumina aliter agerent, quàm lumine, & motu? At quicunque horum pertinax sectator est, adeat in astrologiam, mendacii ream, Famigeratissimum, ac Candidissimum *Geminianum Montanari*. Unum hoc totum non est; sed alias forsan appellabitur clinices.

XIX. Ad alterum verò, nempè ad statum mensis terminum pro illo vectigale solvendo, dico hoc asserentem aut falli; aut fallere; nam inconstantissimum hoc tempus est, nonnullæ enim mulieres mense elapso, nonnullæ ante mensis terminum, aliquæ nec parum post mensem, ac tandem non desunt, quæ bis in mense tali fœdentur excretione, quare patet terminum illum, neque in sanis religiosè servari; argumentum quidem satis validum, prout varie se habet fluidorum impetus, & copia, hanc quoque fieri excretionem. Ratio vero hujus excretionis non aliunde inquiri debet, quàm ab ipso tempore, quo aut apparet, aut apparere desinit. Cum autem & appareat tempore pubertatis, quo scilicet tempore puellæ conceptui aptæ existunt; desinunt verò cum conceptio jam facta est, scilicet cum mulier est prægnans; & post partum, cum lacte fœtum in lucem editum nutrit, aut cum senescens conceptui prorsus inepta evadit; dicendum est, excernendum illum sanguinem uni tantum conceptioni, seu fœtus augumentationi inservire: quare quantitas illa sanguinis a mulieribus decidua, non utpote quid deleterium, sed ut quid superfluum, credendum est. Nam si pro formatione fœtus in utero, aut pro nu-

nutritione jam editi quidquam a sanguine matris secedere debet, aut sanguis, qui uni tantum matri sufficerat, neutri tempore gravitatis sufficiet, aut si fœtus, ut constat, sufficit, materno corpori impar erit; nam cui tantùm totum sufficit, pars non sufficiet.

XX. Cur verò, respondet aliquis, in mulieribus pro fœtu formando colligitur hic sanguis, cum & in brutis vigeat eadem necessitas, nec tamen hæc sanguinis secernendi copia congeratur. Totum hoc excretionis discrimen pendet a determinata dispositione, qua mulieres semper possint post pubertatis annos, & ante senectutis ingressum, quocunque tempore concipere. Bruta vero statuta habent conceptionis tempora, quare necesse non est tantùm sanguinem colligere, quando opus esse non possit, nam ideo debet congeri in mulieribus, quia illo semper opus esse potest; cum semper possint concipere; in brutis verò, cum semper conceptio fieri non possit, semper sanguis colligendus non erat. Ratio verò hujus discriminis non potest nisi a varia partium dispositione elici. Ne quis miretur me asserentem variam in brutis organorum structuram, variam liquidorum crasim, ac in hominibus; quis namque inficiabitur diversam ab homine narium canis organisationem, varium ejusdem ventriculi solvens; nonne plura bruta bipartitum ipsum uterem habet?

XXI. Hujus varietatis fluidorum, & organorum, seu solidorum argumentum ab ipso eruitur veneris estro, quod non semper brutorum fœmellas, sed statutis temporibus afficit, quod cum pendeat, & a seminis copia, & stimulante impetu, quoties stimulus hic non vigebit, dicendum est tantam illius quantitatem collectam non esse, quæ possit aut glandularum, aut prostatarum fibras adeò præmere, ut fiat talis liquidi in cerebrum refluxus, qui possit venereum estrum concitare, quod vero talis succi secretio tanta non fiat, pendet vel a fluidis, quæ secernibillibus partibus non turgent, vel ab ipsamet glandula, quod adeo angusta sit, ut paulatim solum, & post plurimum temporis tantùm semen collegerit, quod pro libidinis estro sufficiat. Patet ergò variam esse brutorum, ac mulierum genitalium dispositionem. Cum igitur varient genitalium partes, ita ut in brutis minus seminis, quà in mulieribus secernatur, cur quoque admitti non potest, & in cæteris partibus talis dispositio, a qua vel fiat in mulieribus major sanguinis copia, quàm in brutis, quare illis possit singulis mensibus absque ullo sanitatis detrimento fieri talis excretio, quæ in brutis non contingat.

XXII. At dicam. Cum tunc fiat sanguinis secretio, cum conceptio frustratur, ideo in brutis hæc excretio non fiet, quia cum tempus est conceptionis, hoc est, cum estro turgent, quod per genitalium tumorem patefit, cum mare coeunt; quare si concipiunt, necessarium est, illum sanguinem non excerni, qui utili esse potest pro fœtus formatione; si verò non concipiant, possunt quidem illum non excernere ea de causa, qua non concipiunt, puta vel ob depravatam partium uteri structura, vel vitiosam fluidorum crasim; plura verò bruta, ut catulæ, simiæ, &c. quæ a congressu arceri possunt pro sui corporis mole, sanguinem excernunt, quare patet problematis solutio.

XXIII. Ulterius verò passum asserere, quin habeatur partium varia dispositio, quia scilicet mulieres copiosiorem sanguinem congerant bruta verò parciorem, hoc pendere ab ipsa seminis copia, videlicet quia in mulieribus sit major seminis copia quàm in brutorum fœmellis, in illis major, quàm in istis sit copia sanguinis. Nec admodum improbabile est argumentum, quoniam patet, quid a semine contingat: nam spadones pinguefiunt admodum molles & effœminati evadunt. Dum in pubertate semen advenit, quanta in viris mutatio? In fœminis quidem dum cojere, incipiunt, vox fit gravior, quibus verò si menstrua non fiat excretio, ut plurimum suboritur barba: satis insigne argumentū ab hoc fluido nonnihil posse animalem œconomiam

miam alterari ; quare improbabile nun eſt ſuppetente fortiori, & uberiori ſeminali ſpiritu ; vividiores fieri poſſe ciborum concoctiones , unde magis ſanguis ſuccreſcat, cum igitur deficiat hæc liquidi copia in nonnullis brutis , neceſſum eſt etiam uberiorem ſanguinem deficere , unde non contingat , ni admodum rara , excretio.

XXIV. Alia qua impeti poteſt ſanguinis turgeſcentia , ſeu uberior copia , difficultas eſt . Cur Scilicet ferme emaciatis , ac gracilibus, quibus ſi conjecturæ locus eſt, nihil ſanguinis corporis reparationi ſuperabundat , ſanguinem menſtruum veluti ſuperfluum datum eſt excernere . Cui primum fit pro reſponſo , non a corporis gracilitate , ſed a venarum turgeſcentia dimetiendam eſſe ſanguinis quantitatem . Cum verò , ut plurimum in gracilliori habitu turgeant vaſa , dici poteſt , inibi non hanc , quam ſuſpicamur ſanguis inopiam adeſſe ; dein etiam cum gracilia corpora ob partium in ſolidis majorem cohæſionem , non multum deperdant , nec multo pro reparatione indigent alimento , quare ſanguis ille , qui reſpectu ad craſſius corpus , & majori indigenum reparatione vix ſufficit , ſuperabundat . Tandem aſſerui aliqualem per menſtrua ſecretione plethoram requiri , hanc tamen duplicem ſtatui , legitimam ſcilicet , & rarefactivam , deficiente enim prima , altera ſ-tis eſſe poteſt , quæ ob partium tenuitatem in gracilibus , aut ipſarum concitatiorem motum admitti facile poteſt , hinc coadjuvante ſeminalis materiæ impetu tam augeri poteſt , ut pertingens ad vaſorum uteri meandros rareſcens ſanguinis , tandem excerni ſub catameniorum forma deleat.

XXV. Pro aſſerti confirmatione , a ſanguinis ſcilicet rarefactione , & irritante ſtimulo hanc excretionem , præter vaſorum diſpoſitionem , pendere , mulierem viſum fuit , nuptam quidem , ac gracilem matrem vividioris ſpiritus , non adeò tamen viridis ætatis huc adducere , quæ , & leviſſimo propinato cathartico ſtatim catameniorum fluxum , quamvis non plenum experitur , quod mihi ſuadet non unicam ſanguinis plethoram , aut rarefactionem pro hac excretione ſufficere , verum & alicujus irritantis materiæ opem requiri , pro quo explicando phænomeno non diu in cauſarum inquiſitione evagari debemus , ſed ſtatuendum eſt hoc modo fluxum contingere . Nullum , & leviſſimum catharticum abſque ſtimulo agere poteſt , quare , ſi illud occurrat Fibris adeò tenuis texturæ , & liquido facillimè in refluxum agendo fieri poteſt , dum fit in Fibris inteſtinorum refluxus , in exteris confluentibus tanta influxus augumentatio, ut poſſit ſanguini celeriorem motum communicare , qui impetuoſius motus non poteſt non rareſcere ; ſi verò , & inteſtino recte cathartici ſtimulus agat , ut agere poteſt , & debet , fiet illarum Fibrarum contractio , quæ cum adhæreant utero , neceſſe eſt , & in illo contractionem ob vicinarum ſtimulum fieri , quare rareſcens ſanguis in vaſis compreſſus , ut ſuperius oſtendimus, debet in diſtractionem vaſorum niti , quæ ſi fiat ; catamenia fluunt .

XXVI. Cum hujus excretionis ſtimulus ſeminali liquori tribuatur ; cur pellices, quæ tam crebro per venereos congreſſus ſeminali hoc ſtimulo deonerantur , adhuc tamen ſingulis vectigal menſibus ſolvunt . Hæ quidem effrænes mulieres per crebriorem concubitum magnam ſeminalis liquoris copiam inſumunt , ac ſufficienti ſtimulo non deſtituuntur ; nam ſecretio quorundam ſuccorum non ſolùm pendet a fluidis , & a cribro , verùm etiam aliquatenus a ſucci ſecreti copia , hoc eſt ab illius fluidi extra corpus derivatione . Hoc vero manifeſtè patet ; nam ſi quis celebs vivat , quamvis plenioris habitus , nonniſi paucum ſemen ſecernere dicendum eſt ; nam paucum in ejus receptaculis , ſeu veſſiculis ſeminalibus , & proſtatis continentur. Si quis verò ejusdem habitus ſit uxoratus , nec tam rarò debitum ſolvat , certum eſt pro excreti menſura majorem in hujus teſtibus copiam ſecerni, quod ab alio non pendet , quàm a glandulis præſſis turgentibus enim proſtatis neceſſe eſt aliqualiter comprimi teſtium

vasa, eaque facilius comprimuntur, quæ angustioris sunt diametri, nullum verò angustius vas est ductu glandularum excretorio, quare illo compresso secretio peragi non potest. Si verò exinaniantur vesiculæ seminales, & ipsæ prostatæ exinaniuntur, quare exinanitæ minus excretorios tubulos testium comprimunt, nec secretionem seminis impediunt, unde successivè largior copia secerni potest, quare ad redeuntes dicimus, excerni in concubitu quidem satis grandem seminis copiam, sed & æqualem, dummodo in fluidis partes secernibiles sint, secerni posse hinc semper, & in istis viget sufficiens stimulus, dummodo, & reliqua adsint pro tali excretione requisita. Insuper verò, quamvis, & tanta liquoris copia deficeret, impetus tamen quantitatem supplere potest; nam in coitu agitatæ partes, & libertate potitæ per impetuosiorem turgescentiam possent adeo Fibras præmere, ut sufficiens habeatur motus pro hac excretione excitanda: nec tamen inferant quolibet hoc tempore fieri posse, falsum enim est; nam præter stimulum, etiam secernenda materia requiritur, quæ aut quantitate, aut impetu fluxum perficiat. Ulterius vero sicuti in brutis, non quælibet seminis affectio seu stimulus potest illa in venerem excitare, sed tanta, & determinata requiritur actio, ita de seminis stimulo pari modo dicendum; si verò nec stimulus desit, nec sanguinis aut copia, aut expansio deficiat, fiet quidem quocunque tempore excretio, nam, ut diximus, quibusdam bis in mense, & satis abundè, præcipuè in junioribus, menstrua contingunt.

XXVII. In Virginibus e contra, potest quidem magna seminis copia colligi, nec sanguis deficere, attamen catamenia aliquando non fluent aliqua ex illis causa recensitis num. XVII. Per diuturnam enim seminis moram, & per tantam illius copiam, ut vix minimæ partes adeò præssæ possint suo motu moveri, possunt eædem seminis particulæ paulatim ab alio motu non impeditæ sensibiliter alterari, singulis ob specificam gravitatem situm sibi proprium acquirentibus, quare à varia partium fluidi dispositione mutatur fluidi activitas, ita ut quod prius stimuli vim habebat, illam amiserit, & cum in Fibras impetus, seu præssio non fiat, refluxus fieri non potest, neque Fibrarum contractio, unde in secernendo sanguini stimulus deficiat, nec menstrua contingat excretio.

XXVIII. Quod verò in lactantibus, & gravidis catamenia non fluant, difficile non est explicare; nam cum illa excretio requirat talem sanguinis copiam, quæ corporis reparationi, aut cuicunque alteri usu sit superflua, quoties illa non supersit, vel quia sanguis uberius solito in augmentatione fœtus consumatur, aut quia illa materies, quæ in sanguinem migrare debebat, ad ubera delata pro fœtus nutricatu inservit, non est quod supersit; quare non est, quod sub menstruorum forma excernatur; potest quidem non deficere seminalis materia; at utpote, quæ non est tota causa hujus excretionis, sed tantùm stimulans, determinativa, aut clarius occasionalis, non evertitur hypothesis, si illa tantùm præsente excretio deficiat; in aliquibus tamen, quibus præter sanguinem insumendum, aut pro fœtu, aut pro conceptu, quidquam superabundat hæc menstrua solutio apparet.

XXIX. Si verò inventæ sint mulieres, quibus aut paucis mensibus ab ortu; seu infantulæ tenerrimæ adhuc ætatis, & antepubertatis annos, aut aliis ingravescente senecta, quin immò decrepitate, prout habetur in medicis historiis, fluxerint menstrua; nescio cujusnam hypothesis tanta sit, ut hoc phænomenon clarè exponere valeat; attamen neque hoc nostram evertit sententiam, nam asseruimus non sufficere sanguinis quamcunque copiam, sed tantam, seu determinatam requiri, & præter ipsam, etiam vasorum dispositionem, & determinantem stimulum. Si in illis individuis aut tanta fuerit sanguis copia, quæ in quacunque ætate, & sexu potest contingere, ut foret corpori inutilis, & talis vasorum uteri dispositio, ut minime-

tur,

turgidioris ſanguinis impetu illa vaſa aperiri deberent, potuerit illa excretio contingere abſque ſeminis ſtimulo, eo quod ſtimuli vices ſupplere potuerit ſingularis vaſorum diſpoſitio, & ſtructura. In ſenibus verò minus mirum eſt, nam in illis, cum toties aperta fuerint a menſtrua excretione florente ætate illa vaſa: & minimo impulſu abſque ſeminis impetu, præ tenui illorum cohæſione poterant aperiri, unde fieret ſuperflui liquidi extra corpus derivatio.

XXX. Si verò oppoſitum regerant; nempè plures extitiſſe matres, quæ catameniis caruere. Quid hoc contra noſtram hypotheſim? Poteſt ne inficiari, aut debiliorem fuiſſe ſeminis ſtimulum, ut ad excretionem vaſa non proritaret, vel eorundem vaſorum adeò firmam ſtructuram, ut etiam efficacioris ſeminis ſtimulum eluderet. At poſſunt urgere, ſanguis ſuperabundabat necne? Si non ſuperabundabat, non poterat fieri, aut perfici conceptio: ſi verò ſuperabundabat. Quid de illo? Poteſt aſſeri, illum ſuperabundare, non ita tamen ut illius exceſſus nulla fieret conſumptio. Quot enim patent conſumptionis vitæ? Quid alvus; quid renes, quid tota denique corporis peripheria? Dato enim quod minus requireretur momentum, ut fieret illius excedentis ſanguinis per illa prædicta loca, conſumptio, quam ad hoc ut vaſorum uteri contactus ſuperaretur, facilius fieret non per uterum, ſed per illa excretoria excedentis fluidi derivatio, ſi poſtea verò contingeret conceptio, & adhuc colligeretur illa nimia ſanguinis copia, quæ tempore non conceptionis alio ferri deberet, ſi minus requireretur momentum, ad hoc ut in fœtus augmentum abiret, quàm quod alia via inſumeretur, ad fœtum tunc ſe conferret, aliis derivationis locis relictis, quare neque hoc hypotheſim deſtruit.

XXXI. Ne verbum quidem de ſanguinis menſtrui parva affectione locutus ſum, nam ſi deleteria ſanguinis pars tantùm excerneretur, hujus excretionis organum foret aſſignandum, quod cum nunquam viderim, aut ſcriptum legerim, exploſum habeo. Mira verò, quæ de hoc ſanguine prædicantur, autumo potius eſſe, aut vetularum nugas, aut circulatorum figmenta; ſi quid verò deleterii illi ineſſe poſſet, hoc non aliunde excepiſſe arguo; quàm & a mora, & a varia liquidorum turba, qua illæ partes vagina ſcilicet ſcatet, quare circa hoc nimis.

XXXII. Tandem dictis colophon imponatur exponendo, quomodo eliminata hac ſanguis quantitate ſiſtatur fluxus. Cum hìc igitur, & a ſanguinis aut rarefactione, aut copia, omiſſa vaſorum uteri peculiari ſtructura, & a ſeminali liquore in uteri Fibras determinato niſu præmente dependeat, fluente ſanguine, aut turgeſcentia minuitur, cujus ſignum eſt aut excretionis tempore, aut tempore inſtante lumborum gravitas, capitis pondus, tenſio, aut totum corpus tumidius; aut ceſſat quæcunque illa plethora, quare ab ejus mole non amplius diſtenta vaſa ab invicem non ſecedunt, unde fluxui finis, quinimmò fluente ſanguine per concitatiorem in toto corpore motum, tenuiores avolant partes, unde ceſſat univerſalis irritatio; exeunte verò ſanguine pervaginam, & illius latera abluendo, ſi quid ſeminis in tubulis, aut lacunis ineſt, foras eliminat, quare imminuta irritatione, & copia, ceſſat excretio. Hinc pro methodo medendi eſſe poteſt, non unam ſat eſſe intentionem, quæ ſcilicet plethoram reſpiciat, ſed inſuper requiri, & ſeminis ſtimulum; & vaſorum ſeu ſolidorum diſpoſitionem, ne vaſa ſcilicet ab aliquo compactiori corpore ſint obſtructa, aut ipſorum Fibræ nimis contractæ, unde vaſorum ſtrangulatio, &c. quæ niſi omnia benè diſpoſita ſimul adſint, menſtrua excretio non obtinebitur, quæ ſingulorum omnium eſt partialis effectus. Hìc lector ſit tuæ incolumitatis principium, augmentumve, ubi noſtrorum eſt opuſculorum.

FINIS.

PERMISSIONES.

Imprimatur, si videbitur Reverendiss. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

Sperellus Episcop. Interamnen Vicesgerens.

OPus Domini *Georgii Baglivi de Praxi Medica*, &c. ad observandi rationem instituta: cum adjunctis Dissertationibus, observari meretur, ac legi. Illud jussu Reverendiss: P. Mag. Sac. Pal. Apostolici attentè consideravi, & dignum luce publica censui; nam nec Fidei repugnat, nec moribus, sed utili, solida, & diligenti repletum eruditione, ostendit Auctoris ingenium ferax, ad magna natum, & majora promittens. Romæ Kal. August. 1696.

Bartholomæus Santinellus Philosophiæ, & Medicinæ Doctor.

IMPRIMATUR.

Fr. Joseph. Maria Berti Reverendiss. P. Fr. Paulini Bernardini S. A. P. Mag. Socius Ordinis Prædicatorum.

ALIÆ PERMISSIONES

Imprimatur, si videbitur Reverendiss. Patri Mag. Sac. Pal. Apost.

Dominicus de Zaulis Episc. Verulanus Vicesgerens.

DOctum, & valdè proficuum hoc Opus, cum adjunctis Dissertationibus Anatomicis, & Practicis ad mechanicen redactis, jubente Reverendiss. P. Mag. Sacr. Pal. Apost. perlegi: Et nihil in eo reperi, quod Fidei repugnet, aut moribus. Ideò Juri publica dignum existimo. Romæ Kal. Novembr. 1701.

Joannes Trullius Philosophus Medicus Romanus.

IMPRIMATUR.

Fr. Paulinus Bernardinus Ordinis Prædicatorum Sacr. Palatii Apostol. Magister.

APPROBATIO.

EGo infrascriptus *Nicolaus Andry*, Consiliarius, & Medicinæ Lector, ac Professor Regius, Doctor, Medicus Parisiensis, jussu Illustrissimi Galliarum Cancellarii hunc Librum legi, cui Titulus: *Georgii Baglivi, &c. Opera Medico-Practica & Anatomica, hac Sexta Editione aucta, novisque locupletata Dissertationibus*. Quem librum variis jam experimentis, observationibus & præceptis refertum ad veram medendi methodum non mediocriter conferentibus, multis præterea partibus auctum & locupletatum, doctrina denique & ingenio absolutum, dignum censeo, ut typis mandetur.

Datum Parisiis die 30. Maii, Anno 1703.

ANDRY.

ELENCHUS MATERIARUM

QUAE IN HISCE IV. OPUSCULIS TRACTANTUR.

IN OPUSCULO I.

DE STRUCTURA AC MOTU FIBRÆ.

I. Occasio scribendi de hoc argumento. pag. 564.
II. Quid sit fibra, ubi pauca de meningibus. eadem
III. Quid intelligatur per motum fibræ. pag. 565.
IV. Nulla fibra seu nervus est admodum tensus. eadem
V. Quid requiratur, ut fibra moveatur. eadem
VI. Exponitur structura fibræ. eadem
VII. De causa contractionis naturalis. 566
VIII. Fibra moveri non potest aut per longitudinem, aut per latitudinem, quin ejus particulæ a contactu recedant. eadem
IX. Neque coarctari, neque abbreviari potest, quin componentia in contactu adhæreant. 567
X. Fibra potest augeri & per longitudinem & per latitudinem. eadem
XI. Potest & quoad longitudinem & latitudinem minui. eadem
XII. Potest fibræ augeri longitudo, quin minuatur latitudo. eadem
XIII. Quomodo fibra acquirat majorem latitudinem, & ammittat de longitudine. eadem
XIV. Fibræ partes non sunt concipiendæ arctè inter se adhærentes. 568
XV. Pro constructione fibræ non sufficit unica series particularum. eadem
XVI. Sed duæ saltem series pro motu sunt necessariæ. 569
XVII. Quamvis particulæ fibræ arctè non adhæreant, fibra potest moveri, nec facile dissolvi. eadem
XVIII. Si fibra constet pluribus particularum seriebus, difficilior erit ejusdem solutio. 570
XIX. Unde fibrarum origo, & quid sint in corpore. 571
XX. Quid oscillatio significet, & unde ejus æthymologia. eadem
XXI. Non æqualis est in omnibus fibris fluidi quantitas, & velocitas. eadem
XXII. In Fibras, in quibus minor consumptio sit, licet eodem diametro eadem tamen influit succi quantitas. eadem
XXIII. Duplex cerebri fluidum a qua causa ad partes promoveatur. 572

XXIV. Me-

XXIV. *Meningum motus pendet a vasis sanguifluis.* pag. 572.
XXV. *Potest tamen aliqualis meningum motus a fibris pendere.* eadem
XXVI. *Influxus liquidi nervorum est causa motus cordis, & motus cordis est causa influxus succi nervei.* 573 eadem
XXVII. *Quisnam fuerit prior motus cordis, aut succi nervei.* eadem
XXVIII. *Quælibet pars cerebri aut a pia matre, aut a vasis sanguifluis cingitur.* eadem
XXIX. *Determinatur fibras carere orificio extremo.* 574
XXX. *Quis motus systalticus, & quid ab illo procedat.* eadem
XXXI. *Non est necesse admittere fibrarum extima orificia.* 575
XXXII. *Inquiritur, quænam sit fibræ figura.* eadem
XXXIII. *Quot sint fibræ motus tum simplices, tum compositi.* 576
XXXIV. *Unde primò fibræ motus, nempè quid conferat spiritus, & fibræ angustia.* eadem
XXXV, *Et obliquitas fibræ est ejusdem motus causa.* eadem
XXXVI. *Quid fiat de spirituum impetu fibris.* eadem
XVXVII. *Pro quolibet fibræ motu directio determinata requiritur.* eadem
XXXVIII. *Pro tali motu & tali impetu gradus exigitur* eadem
XXXIX. *In qualibet nuda succi nervei fieri debet fibræ diastoles.* 577
XL. *Quomodo impetus spiritus pertingat ad extrema fibrarum.* eadem
XLI. *Ut spiritus influat, quantus requiratur impetus.* eadem
XLII. *Potest augeri resistentia ex parte fluidi.* eadem
XLIII. *Si fiat æquilibrium inter potentiam impellentem, & resistentiam, non fiet motus.* 578 eadem
XLIV. *Præmittuntur quædam circa doctrinam sensuum.* eadem
XLV. *Fibra moveri non potest, quin mutet figuram.* eadem
XLVI. *Neque potest mutari fibræ figura, quin inclusum fluidum moveatur.* 579 eadem
XLVII. *Facilius potest moveri fibræ liquidum, quàm solidum.* eadem
XLVIII. *Affertur ratio prædictæ propositionis a fibræ cavitate.* eadem
XLIX. *Altera a compositione fibræ.* 580
L. *Alia demum desumpta a varia particularum figura.* eadem
LI. *Externæ impressiones communicantur cerebro per liquidum nervorum.* eadem
LII. *Perpenditur partium fibræ tenuitas.* eadem
LIII. *Quid requiratur, ut moveatur particula minima fibræ.* 581
LIV. *Impetus concurrit ad motum fibræ.* eadem
LV. *Varius situs partis movendæ variam potentiam requirit.* eadem
LVI. *Quid requiratur pro liquidi nervorum refluxu.* eadem
LVII. *Examinatur motus fluxus & refluxus.* 582
LVIII. *Quid contingeret, si mutata fibræ figura non fieret refluxum.* eadem
LIX, *Non in qualibet mutata figura fit refluxus.* eadem
LX. *Unde petenda sit varietas sensuum* eadem
LXI. *Non*

LXI. *Non cujuslibet fibræ fluidum æqualiter poteſt refluere.* pag. 583.
LXII. *De diverſitate ſenſoriorum, & præcipuè aliquid de oculo.* eadem
LXIII. *Nonnulla de auditus organo & ſono.* eadem
LXIV. *Aliqua de tactu, & guſtu.* 584
LXV. *Quid requiratur pro ſenſu doloris.* eadem
LXVI. *In dolore quomodo fieri debeat refluxus.* eadem
LXVII. *Cur oſſa careant & dolore & ſenſu.* eadem
LXVIII. *Cur ſecta cerebri cortice dolor non fiat.* 585
LXIX. *Cur partes moles corporis frigore rigeant, & cur rigidæ ſenſu careant.* eadem
LXX. *Quid ſit & quænam nervorum relaxatio.* 586
LXXI. *Quomodo fibra mutetur in relaxatione.* eadem
LXXII. *Si fibra poteſt relaxari, poteſt etiam tendi.* eadem
LXXIII. *Cur fibra, exciſa ab animali vivente, contrahatur.* eadem
LXXIV. *Quid tenſio, & relaxatio præſtent in motibus fluidorum.* 587
LXXV. *Motus fluidi retardatur ob ulteriori fibræ tenſione.* eadem
LXXVI. *Quid præſtet fibra contracta, aut relaxata, ſi vas cingat.* 388
LXXVII. *Quid contingit in fibræ tenſione, & relaxatione ab aqua, & ab oleo.* eadem
LXXVIII. *Effectus greſſionis aquæ frigidæ ſupra fibram.* eadem
LXXIX. *Quid verò præſtet aqua calida.* eadem
LXXX. *Quid præſtet oleum, & ratio effectus.* 589
LXXXI. *Solutio objectionis circa effectum olei.* eadem
LXXXII. *De ſtimulis, & quid ſit ſtimulus.* eadem
LXXXIII. *Quinam influxus fiat in fibra ſtimulata, & confluente.* eadem
LXXXIV. *In fibra ſtimulata non ſemper debet fieri refluxus.* 590
LXXXV. *In fibris ſtimulatè confluentibus fit major diſtractio.* eadem
LXXXVI. *Quid a ſtimulata fibra oriatur extra fibram.* eadem
LXXXVII. *Si aliquid hæreat intra fibram, quid agat ſtimulus.* 591
LXXXVIII. *Quid verò, ſi aliquid hæreat intra interſtitia fibrarum.* eadem
LXXXIX. *Quid fiat, ſi fibræ ſtimulatæ vas componant.* eadem
XC. *Stimulum indiſcriminatim agit.* eadem
XCI. *A ſtimulo excitantur ſpecies majoris momenti.* 592
XCII. *Emetica & cathartica per ſtimulum.* eadem

ELENCUS
IN
OPUSCULO II.
DE
NUTRITIONE
ANIMALI

I. NEcessitas consumptionis & reparationis, pag. 592
II. Consumptio solidi non potest pendere a motu intestino fluidorum. 593 eadem
III. Consumptio præcipuè dependet a motu circulari, & motus consumptionis. eadem
IV. Statuitur & probatur partes solidas consumi. eadem
V. Confirmatur solidorum consumptio. 594
VI. Nutritionis divisio. 595
VII. Partes corporis differre videntur. eadem
VIII. Divisio corporis in partes nerveas, sanguineas & adiposas. eadem
IX. Reductio partium omnium ad Classes. eadem
X. Ossium fabrica in fœtu; unde soliditas in genere. 596
XI. Duæ difficultates contra Ossium soliditatem. eadem
XII. Probatur periostium causam esse Ossium soliditatis. 597
XIII. Qui musculi concurrant ad Ossium soliditatem. eadem
XIV. Ob Ossium cavitatem Fibræ ad intra extendi non possunt. eadem
XV. Quid sunt Cartilagines, ubi observatio de Aorta Ossea. 598
XVI. Et tendines & membrana vasa sunt nervea. eadem
XVII. Ad sanguinea referuntur musculi Lien, Hepar &c. eadem
XVIII. Et Glandulæ & Pulmones ad sanguinea referuntur. eadem
XIX. De Adiposis; ubi quid sit Omentum. eadem
XX. & XXI. Quomodo nutriantur partes adiposæ. 599
XXII. Quæ fieri possit secretio adipis. eadem
XXIII. Adipit particulæ sunt crassiores reliquis. eadem
XXIV. Exponitur nostra hypothesis circa novam glandularum adiposarum structuram. 600
XXV. Solutio difficultatum contra nostram hypothesim. 601
XXVI. Ostenditur, quomodo adeps transeat in sanguinem, & quodo. eadem
animalia per plures menses non pasta, solo adipe possint nutriri. eadem
XXVII. Quid sint nervi cujusnam figuræ, & quænam origo. 602

XXVIII. Du-

XXVIII. *Duplici succo nervi turgent tenuiori uno, tenuissimo altero.* eadem
XXIX. *Respondetur negantibus succum nerveum.* 603
XXX. *Ostenditur tenuitas succi nervei, inductione sumpta a filo serico.* eadem
XXXI. *De principio, seu fonte succi nervei.* 604
XXXII. *Qualis sit figura succi nervei, & qualis motus.* eadem
XXXIII. *Succus nerveus differri non potest per nervorum interstitia.* 605
XXXIV. *Confirmatur eadem propositio.* eadem
XXXV. *De causa fluxus succi nervei per nervos.* eadem
XXXVI. *Statuitur succus nerveus materia nutritionis.* 606
XVXVII. *Exponitur ratio nutritionis, & ejusdem tempus.* eadem
XXXVIII. *Cur in febribus nutritio non fiat.* 607
XXXIX. *Cur in pueris fiat augumentatio.* eadem
XL. *Explicatur modus augmentationis.* 608
XLI. *Cur in adultis non fiat augumentatio.* eadem
XLII. *Cur senes decrescant, & quomodo,* eadem
XLIII. *Quænam sit nutritio partium sanguinearum.* 609
XLIV. *Quæritur, quomodo possit statui quantitas necessaria succi nervei pro nutritione.* eadem
XLV. *Sanguis fluit copiosius ad cerebrum, quàm alibi.* eadem
XLVI. *Sanguis defæcatior ad cerebrum fertur.* 610
XLVII. *Cur copiosa sit fluidi secretio in cerebro.* eadem
XLVIII. *Quando, & cur fiat major consumptio.* eadem
XLIX. *Unde materia perspirationis, & quanta possit esse solidorum consumptio.* eadem
L. *Statuitur quanta fieri possit liquidi secretio in cerebro, singulis omnium cerebri arteriolarum constrictionibus.* 611
LI. *Perspiratio copiosior in somno non impedit uberiorem nutritionem.* eadem
LII. *Cur magis perspiretur in somno, quàm in vigilia.* 612
LIII. *Situs dormientium, & quies musculorum causa sanguinis tardioris motus.* eadem
LIV. *Quì motus requiratur pro secretione.* 613
LV. *Cur ossa, & adeps sensu careant.* eadem

ELENCUS.

IN OPUSCULO III.

DE HÆMORRHOIDIBUS.

I. PRæjudicia ab antiquitate orta. 614
II. Erronea cogitata de hæmorrhoidum fluxu. eadem
III. Quid sint vasa hæmorrhoidalia, & unde eorum ortus. eadem
IV. Excluduntur inanes causæ hemorrhoidum. eadem
V. De hæmorrhoidum fluxu, & sanguinis vitiis. 615
VI. Quomodo hæmorrhoides fluent ad majorem sanguinis quantitatem. eadem
VII. Cur possint aperiri imminuto sanguine. eadem
VIII. Et per qualitates sanguinis hæmorrhoides fluunt. eadem
IX. Quomodo aperiantur hæmorrhoides partibus sanguinis in contactu nimis nitentibus. 616
X. Qui vero modo iisdem minus cohærentibus. eadem
XI. Possunt fluere hæmorrhoides a partium abrasione. eadem
XII. Ob motuum vitia fluit sanguis. eadem
XIII. Contenta in intestinis possunt esse fluxus causa. 517
XIV. Sanguis hæmorroidum ab arteriis emanat. eadem
XV. Causa hujus fluxus periodici. eadem
XVI. Cur hæmorrhoides prosint in sanguinis copia. eadem
XVII. An prosint, an noceant, ubi quantitas minor. 618
XVIII. Quomodo prosint vitiosæ sanguinis qualitati. eadem
XIX. Sanguis velocior est a fluxu hæmorrhoidum. eadem
XX. Velocitas sanguinis dupliciter pendet a vasis. eadem
XXI. Sanguis potest per velocitatem rarescere. 619
XXII. Potest per velocitatem stipari. eadem
XXIII. Sanguis candidior per hæmorrhoidum fluxum potest minus calidius fieri. eadem
XXIV. Non est facile determinare, ubi per sanguinis missionem augeatur, vel minuatur calor. eadem
XXV. Quid fiat ab hæmorrhoidibus, ubi minor motus fluidorum 620
XXVI. Si in nimio motu sanguis rarescat, quid fiat. eadem
XXVII. Quid in sanguinis tardiori motu. 621
XXVIII. Quid ubi segnior sit motus ob cerebri aut nimiam, aut parvam præssionem. eadem

XXIX.

XXIX. *Quid ab hæmorrhoidibus, si sanguis stagnet in capillaribus.* eadem
XXX. *Sanguis stagnans poterit promoveri ratione vasorum.* eadem
XXXI. *Non ubicumque stagnet sanguis, æquale commodum habetur.* eadem
XXXII. *Sed vasa obstructa debent procedere a trunco opposito emissarii.* eadem
XXXIII. *Quid præstet varietas vasorum fluentium.* 622
XXXIV. *Unde pendeat necessaria, quandoque tantùm, sanguinis evacuatio.* eadem
XXXV. *In vasis corrosis non sistitur facilè sanguis.* eadem
XXXVI. *Commodum in Hipp. Aph. 11. Lib. VI.* 623
XXXVII. *Quid possit per melancholiam intelligi.* eadem
XXXVIII. *Quid præstent hæmorrhoides calculo.* eadem
XXXIX. *Quid diabeti* eadem
XL. *Quid urinæ suppressioni a fortiori sanguinis nexu.* 624
XLI. *Quid ejusdem suppressioni a sanguine in arteriolis renalibus stagnante.* eadem
XLII. *Quomodo sedetur hæmorroidum dolor.* eadem
XLIII. *Quid præstet fluxus immodicus, ubi de morbi diagnosi.* eadem
XLVI. *Quodnam remedium sit applicatio hirudiuum hæmorrhoidibus.* eadem
XLV. *De hirudinum suctu, & de lympha sanguinis.*
XLVI. *Quid sit rubra sanguinis pars.* eadem
XLVII. *Quid & quomodo exeat per hirudiuum suctum.* 626
XLVIII. *Quid sit suctus lactantium.* eadem
XLIX. *Quid sperandum ab hoc remedii genere.* eadem

IN
OPUSCULUM IV.
DE
CATAMENIIS.

I. *Difficultas argumenti.* 627
II. *Cui nam competat fluxus menstrualis.* eadem
III. *Sanguis menstruus præcipuè exit a vagina.* eadem
IV. *Sanguis ille exit ab arteriis.* eadem
V. *Dispositio vasorum hypogastricorum.* eadem
VI. *Unde semen muliebre, & ejus activitas.* 628
VII. *A quibus causis pendeant catamenia.* eadem
VIII. *Hæc excretio partim pendet a semine.* eadem

ELENCUS

IX *Motus materiæ seminalis.* eadem
X. *Liquidum seminale agit in fibras, & quomodo,* eadem
XI. *A quacunque seminis actione non fit idem impetus in fibras.* 629
XII. *Unde pendeat diversitas seminis actionis.* eadem
XIII. *Quando semen dicendum erit causa catameniorum.* eadem
XIV. *Determinatio actionis majoris aut minoris seminis in fibras* eadem
XV. *Sanguis circa uterum sibi occurrit, & quid a tali occursu contingat.* 630
XVI. *Quid fiat in utero a sanguinis celeriori, vel tardiori motu.* eadem
XVII. *Qua de causa possint menstrua non fluere.* eadem
XVIII. *An a Lunæ phasibus pendeant catamenia.* 631
XIX. *De tempore menstruorum, & de eorum fine.* eadem
XX. *Cur in brutis menstrua non appareant.* eadem
XXI. *Eruitur causa & a fluidis, & a solidis.* eadem
XXII. *Solutio prædicti problematis.* eadem
XXIII. *Altera solutionis ratio deprompta a semine.* eadem
XXIV. *Cur gracilibus menstrua fluant.* 633
XXV. *Observatio rara admodum de excretione menstrua.* eadem
XXVI. *Oppositio est pellicum catameniis contra stimulum seminis.* eadem
XXVII. *Cur virginibus quandoque non fluant.* 634
XXVIII. *Ratio, cur lactantibus, & gravidis menstrua non fluant.* eadem
XXIX. *Cur puellis & Vetulis menstrua aliquando fluxerint.* eadem
XXX. *Cur aliquibus matribus nunquam fluxerint.* eadem
XXXI. *De sanguinis menstrui qualitatibus.* eadem
XXXII. *Quomodo catamenia tamen sistantur.* Tandem *Approbatio.* eadem

INDICIS ET OPERUM OMNIUM GEORGII BAGLIVI MEDICI ROMANI, ETC.

FINIS.

